

ବିପ୍ଳବୀ ବାଙ୍କବିହାରୀ ଗ୍ରନ୍ଥ

ବିପ୍ଳବୀ ବାଙ୍କାବାବୁ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ - ୧୯୯୯

ମୁଖ୍ୟ ସଂପାଦକ : ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ

ମୁଖ୍ୟ ସଂକଳକ : ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ପ୍ରକାଶକ : ଅଲେଖ ନାୟକ

ପରିବେଶ ଭବନ

୧୪, ଅଶୋକ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୦୯

ଫୋନ୍ : ୫୩୦୩୦୫

ମୁଦ୍ରଣ :

ନନ୍ଦିଘୋଷ ପ୍ରିଣ୍ଟ ମିଡ଼ିଆ ଇନଫରମେସନ

୧୧- ଷ୍ଟେସନ ଷ୍ଟୋୟାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଫୋନ୍ : ୫୦୫୩୫୧

ମୂଲ୍ୟ - ଟ. ୨୫୦/- (ଦୁଇଶତ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ

ଲେଖକ ପରିଚୟ

୧. ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସ : ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ, ସୁଦୀର୍ଘ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ସହକର୍ମିଣୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏମ.ଏ. ପାଶ୍ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହାଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଭାବରେ କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଭାବରେ ଚାକିରୀରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ୧୯୯୬ ମସିହାରେ ପରଲୋକ ।
୨. ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ : ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖ ନେତା, ମାହାଙ୍ଗା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଏକାଧିକବାର ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ, ୧୯୭୭ ମସିହା ଜନତାଦଳ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ । ‘କୃଷକ’ ସାପ୍ତାହିକୀର ପୂର୍ବତନ ସଂପାଦକ ।
୩. ଡକ୍ଟର ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର : ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ, ଖ୍ୟାତନାମା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ସ୍ତମ୍ଭଲେଖକ, ଉତ୍କଳ କୃଷିବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପୂର୍ବତନ କୁଳପତି ।
୪. ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ : ବୟାଳିଶ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର କର୍ଣ୍ଣଧାର, ଲୋକସଭାରେ ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଭୂତପୂର୍ବ ଦଳପତି, ଅରୁଣାଚଳ ପ୍ରଦେଶର ପୂର୍ବତନ ରାଜ୍ୟପାଳ । ବହୁଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା, ସାହିତ୍ୟକୃତି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ।
୫. ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ : ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଗଠକ, ଶ୍ରମିକ ନେତା, ନିଖୁଳ ଭାରତ ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭାର ପୂର୍ବତନ ସଭାପତି ।

୬. ପ୍ରଫେସର ବାସୁଦେବ ସାହୁ : ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଅର୍ଥନୀତି ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର,
ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବୃତ୍ତିକ, ଗାନ୍ଧିକ ଏବଂ କବି ।
୭. ଡାକ୍ତର ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ : ବିଶିଷ୍ଟ କୃଷକ ନେତା, ପୂର୍ବତନ ବିଧାୟକ,
କୃଷିମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ
ସଂଗଠକ ।
୮. ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍ଗୋ : ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ, ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରମିକନେତା
ଏବଂ ଗାନ୍ଧିକ ।
୯. ବିଦ୍ୟାଧର ବାରିକ : ରାଉରକେଲା ମଜ୍ଦୁର ସଭାର ବିଶିଷ୍ଟ
ଶ୍ରମିକନେତା ଓ ସଂଗଠକ ।
୧୦. ହରିହର ବାହିନୀପତି : ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ପୂର୍ବତନ ଉପ-ବାଚସ୍ପତି,
ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା, ଆଇନ୍‌ଜୀବୀ,
ଲେଖକ ଏବଂ “ନିର୍ମାଳ୍ୟ”ର ସଂପାଦକ ।
୧୧. ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର : ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ, ଲେଖକ ଏବଂ ସାମ୍ବାହିକ
‘କୃଷକ’ର ପୂର୍ବତନ ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ।
୧୨. ପ୍ରଫେସର ନାରାୟଣ ହଜାରୀ : ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାକ୍ତନ ରାଜନୀତିବିଜ୍ଞାନ
ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପରିବେଶ ପ୍ରେମୀ ।
୧୩. ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର : ବିଶିଷ୍ଟ କବି, ଜ୍ଞାନପୀଠ ପୁରସ୍କାର ବିଜୟୀ
ସାହିତ୍ୟିକ, ଭାରତୀୟ ପ୍ରଶାସନିକ ସେବାର
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ବରିଷ୍ଠ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ।
୧୪. ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ : ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର
ପୂର୍ବତନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ ।
୧୫. ପ୍ରଫେସର ସୀତା ସାହୁ : ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଅର୍ଥନୀତି ବିଭାଗ ପ୍ରଫେସର, ଏକଦା
ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହ ସଂପୃକ୍ତ
ଥିଲେ ।

୧୬. ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି : ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ପୂର୍ବତନ ବାଚସ୍ପତି, ମନ୍ତ୍ରୀ,
ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ପୂର୍ବତନ ସଭାପତି
ଏବଂ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ।
୧୭. ରବି ରାୟ : ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା,
ଲୋକସଭାର ପୂର୍ବତନ ବାଚସ୍ପତି ।
୧୮. ରବି ଦାସ : ବରିଷ୍ଠ ସାମ୍ବାଦିକ, ‘ପ୍ରଗତିବାଦୀ’ର ପୂର୍ବତନ
ପରିଚାଳନା ସଂପାଦକ ଏବଂ ସାମ୍ବାହିକ ଓ ଦୈନିକ
‘ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ’ର ସଂପାଦକ ।
୧୯. ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି : ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ
ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ସଂଗଠକ, କୃଷକ
ନେତା । ଗତ ୧୯୯୮ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ
ପରଲୋକ ।
୨୦. ଡ. ସୁନ୍ଦର ନାରାୟଣ ପାତ୍ର : ଉଚ୍ଚିତ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ, ଓଡ଼ିଶା ପରିବେଶ
ସମିତିର ସଂପାଦକ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ
ପରିବେଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ।
୨୧. ଚିତ୍ତରଂଜନ ମହାନ୍ତି : ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବନେତା, ସଂପ୍ରତି ଜନତାଦଳର
ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ।
୨୨. ଉମା ବଲ୍ଲଭ ରଥ : ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ରନେତା ତଥା ପୁରୀର ପୂର୍ବତନ
ବିଧାୟକ ।
୨୩. ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ବାଇଁ : ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ସାଧାରଣ
ସଂପାଦକ, କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଂପାଦକ,
ପରିବେଶ ଓ ବିକାଶ ସଂସ୍ଥାର ସଂପାଦକ ।
୨୪. ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବସ୍ତିଆ : ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ରନେତା, କୃଷକ ମହାସଂଘର
ସଂଗଠକ ।

୨୫. ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ : ନିଖୁଳ ଓଡ଼ିଶା ଛାତ୍ର ଯୁନିଅନ୍ର ପୂର୍ବତନ ସଭାପତି,
ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗର
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ।
୨୬. ପ୍ରେମ ଭାସିନ୍ : ନିଖୁଳ ଭାରତ ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପୂର୍ବତନ
ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ, ସାମାଜବାଦୀ
ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଗଠକ,
ଲେଖକ ।
୨୭. ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ : ଜନତା ଦଳର ବରିଷ୍ଠ ନେତା, ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ
ପାର୍ଟିର ଭୂତପୂର୍ବ ଯୁଗ୍ମ ସଂପାଦକ, ସ୍ତମ୍ଭକାର,
ରାଜ୍ୟସଭାର ପୂର୍ବତନ ସଭ୍ୟ ।
୨୮. ଡକ୍ଟର ବନ୍ଦନା ଶିବା : ବିଶିଷ୍ଟ ଭାରତୀୟ ପଞ୍ଜିବେଶବିତ୍ ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ମୋ ସ୍ବାମୀ ଓ ମୁଁ	: ସୁଧା ମଂଜରୀ ଦାସ	୧-୧୧୦
ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ		
ଓ ବାଂକ ବିହାରୀ ଦାସ ।	: ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ	୧୧୧-୧୧୯
ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେପରି ଜାଣେ	: ଡକ୍ଟର ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର	୨୦୦-୨୦୪
ସମାଜବାଦୀ ପରଂପରା	: ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ	୨୦୫-୨୧୦
ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ		
ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ	: ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ	୨୧୧-୨୧୬
ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଓ ସଂଗ୍ରାମୀ		
ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ	: ପ୍ରଫେସର ବାସୁଦେବ ସାହୁ	୨୧୭-୨୨୬
କୃଷକ ସ୍ବାର୍ଥରେ ବାଙ୍କବାବୁ	ଡାକ୍ତର ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ	୨୨୭-୨୩୦
କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ		
ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ	: ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍ଗୋ	୨୩୧-୨୪୬
ଓଡ଼ିଶା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ		
ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଭୂମିକା	: ବିଦ୍ୟାଧର ବାରିକ	୨୪୭-୨୫୫
ଓଡ଼ିଶା ସାମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ		
ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭୂମିକା	: ହରିହର ବାହିନୀପତି	୨୫୬-୨୬୮
ସଚ୍ଚୋଟ ସାମ୍ବାଦିକ ବାଙ୍କଭାଇ	: ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର	୨୬୯-୨୭୫
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଜାଣେ	: ପ୍ରଫେସର ନାରାୟଣ ହଜାରୀ	୨୭୬-୨୮୩
ସାଧାରଣ ଜୀବନ, ଅସାଧାରଣ		
ରଜାନୀତି ଓ ବାଙ୍କବାବୁ	: ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର	୨୮୪-୨୮୭

ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ		
କେତୋଟି ଦିଗ	: ଅଧ୍ୟାପକ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ	୨୮୮-୨୯୧
ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ;		
ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ	: ଅଧ୍ୟାପିକା ସୀତା ସାହୁ	୨୯୨-୨୯୮
ସେ ଦେଶକୁ ନୂଆ ଦିଗଦର୍ଶନ		
ଦେଉଛନ୍ତି	: ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି	୨୯୯-୩୦୨
ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ		
ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ଭୂମିକା	: ରବି ରାୟ	୩୦୩-୩୦୭
ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ ଓ ସମ୍ଭାବ ପତ୍ର	: ରବି ଦାସ	୩୦୮-୩୧୨
ସଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କବାରୁ	: ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି	୩୧୩-୩୨୪
ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ		
ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ଭୂମିକା	: ଡକ୍ଟର ସୁନ୍ଦର ନାରାୟଣ ପାତ୍ର	୩୨୫-୩୩୩
ସେତ ବିଦ୍ରୋହୀ ରଣକୁଳ	: ଚିତରଂଜନ ମହାନ୍ତି	୩୩୪-୩୩୭
ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ସହ ମୋର ସମ୍ପର୍କ	: ଉମାବଲ୍ଲଭ ରଥ	୩୩୮-୩୪୪
ସେ ଏକ ଅମ୍ଳାନ ପ୍ରତିଭା	: ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ	୩୪୫-୩୫୧
ସେ ଓ ତାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମ	: ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବସ୍ତିଆ	୩୫୨-୩୬୭
ଅଲଗ୍ନ ସଂଗ୍ରାମୀ	: ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ	୩୬୮-୩୭୬
Assembly Proceeding	(Re. Press freedom)	377 - 378
Shri Banka Behary Das	Prem Bhasin	369 - 384
A Rare Personality	Surendra Mohan	385 - 387
Shri Banka Behary Das	Dr. Vandana Shiva	388

ବାଙ୍କବାବୁ; ଏକ ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ

ଆଉ କେତୋଟି ଦିନ ପରେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଯିବ । ଯେଉଁମାନେ ଗାନ୍ଧୀ-କିମିଆରେ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ତଳେ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ କମି କମି ଆସୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ଦୀର୍ଘ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଦେଶ ସେବାରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଳାନ୍ତ, ଶ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ନହୋଇ ଅପୂର୍ବ ସାହସ ଓ ଆଶାଶକ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରି ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଆଜି ସାରା ଦେଶରେ ନଗଣ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ନାହିଁ । ଆମର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଭଳି ଜଣେ ଆମ ଭିତରେ ରହି ଆମକୁ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନମାନସରେ ‘ବାଙ୍କବାବୁ’ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଏହି ଅସାଧାରଣ ଜନସେବାଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀ ଗୋଟିଏ ରହସ୍ୟ, ରୋମାଞ୍ଚକାରୀ ଉପନ୍ୟାସ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇବ । ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗାଥା । ଦୀର୍ଘ କ୍ଷୁଦ୍ଧିତ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅବସାଦ ତାଙ୍କୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରଗତ କରିନାହିଁ । ପ୍ରତି ସମସ୍ୟା, ସଙ୍କଟ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଣି ଦେଇଛି ନୂଆ ଉନ୍ମାଦନା, ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ । ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସେ ଯେପରି ସଂଗଠିତ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି, ଅତୀତରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଜନସେବାଙ୍କର ସୌଭାଗ୍ୟ ହୋଇଛି ସେପରି କରିବାକୁ । ଗାନ୍ଧୀ-ଆନ୍ଦୋଳନର ବହୁ ଆଦର୍ଶ ନୀତି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ନାନା ବାଧାବିଘ୍ନ, ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଭ୍ରଷେପ ନକରି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସାହସ ଭରି ଦେବା କାମରେ ସେ ଅବିଚଳିତ

ଭାବରେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ, ନିର୍ଭୀକତା ଓ ଅଧିକାର ସଚେତନତାର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକ ଭାବରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷକୁ ଗଢ଼ିତୋଳିବା ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ନିରନ୍ତର ପ୍ରୟାସ ଅନେକଙ୍କ ପାଇଁ ହୋଇଯାଇଛି ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରାଜନୀତିରେ ବହୁକାଳ ଧରି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି କାର୍ଯ୍ୟ ପଛରେ ବୌଦ୍ଧିକତାର ଛାପ ସେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି । କେବଳ ବାକ୍‌ଚାତୁରୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ସୃଷ୍ଟିକରି ଲୋକଙ୍କର ମୌଳିକ ସମସ୍ୟାକୁ ଦୂରେଇ ଦେବା ନୀତିରେ ସେ କେବେ ବିଶ୍ୱାସ କରିନାହାନ୍ତି । ସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ, ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଦର୍ଶ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର ପରିସରଭୁକ୍ତ କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଭାବୁକ, ଚିନ୍ତାନାୟକ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଆସନରେ ବସାଇ ଦେଇଛି ଓ ଆଣିଦେଇଛି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଜସ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ।

ବାକ୍‌ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନଗାଥାକୁ କେବଳ ସଫଳତାର ଗୋଟିଏ ନିରନ୍ତର କାହାଣୀ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ, ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରାଯିବ । ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ବିତାଇବା ଅବସରରେ ସେ ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଛି । ଉତ୍କଳ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଲାବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶର ପ୍ରତିରୂପ ସ୍ୱାଛନ୍ଦ୍ୟଭରା ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ।

ବିଦେଶୀ କବଳରୁ ଦେଶ ମୁକ୍ତିଲାଭ କଲାପରେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ବୋଲି ସେ ଆଶା ବାନ୍ଧିଥିଲେ ତାହା ଅନେକ ଦିନରୁ ସୁଦୂର ପରାହତ ହୋଇଯାଇଛି । ଏଥିରେ କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ସମାଜବାଦର ମନ୍ତ୍ରରେ ପାଗଳ ହୋଇ ଦିନେ ସେ ଅଞ୍ଜାଭିଡ଼ି ବାହାରିଥିଲେ ସମାଜର ସ୍ୱରୂପକୁ ବଦଳାଇ ଦେବା ପାଇଁ । ସେଥିରେବି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଫଳତା ପାଇନାହାନ୍ତି । ବହୁବର୍ଷ ବିରୋଧ-ରାଜନୀତିରେ ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହେବାପରେ ଶାସନ-କ୍ଷମତାକୁ ଜନ ବିକାଶର ମାଧ୍ୟମ ଭାବରେ କିଛି ବର୍ଷ ପାଇଁ ବାନ୍ଧି ନେଇଥିଲେ । ଏହା ଫଳରେ ସେ ନିଜର ମୌଳିକ ଆଦର୍ଶ ସହ ସାଲିସ୍ କଲେ ବୋଲି ପ୍ରତିପକ୍ଷଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରିନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ‘କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିର’ ଅବତୋପସ୍ ହାତ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ବାଧା ଦେଇଛି । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ବିଫଳତା ଓ ବାଧାହିଁ ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଯୋଗାଇଛି ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜନୀତିକୁ ଗଭୀରଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ଅନେକ ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ସେ ଜଣେ ଗବେଷକର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି । ଚିଲିକା ବନ୍ଧାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉ ବା ଭିତର କନିକା ଅଭୟାରଣ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ହେଉ- ସବୁଥିରେ ସେ ନିଜର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଓ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି । ପରିବେଶକୁ ବିକାଶର ଏକ ଆୟୁଧ ଭାବରେ ଗଢ଼ିତୋଳିବାକୁ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ ସଂଗଠିତ ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି, ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ପଛଆ ରାଜ୍ୟରେ ସେହି ସମସ୍ୟାକୁ ଏକ ବିରାଟ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପଦେବା ପାଇଁ ସେ ସଫଳ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ବହୁ କଥାରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକମତ ନ ହେଉଥିବା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନୋତ୍ତର ସମସାମୟିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା କରି, ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି ଆଗେଇଯିବା ଭଳି ଲୋକ ବାହାରି ନାହାଁନ୍ତି । ଏଇଥିରେ ହିଁ ରହିଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ଆଦର୍ଶର ସାଫଲ୍ୟ, ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ।

୭୭ ବର୍ଷତଳେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ୍‌ରେ । ମହାନ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଝାସ ଦେଲାପରେ ସେ ଆଉ ପଛକୁ ଅନାଇନାହାନ୍ତି । ଭାରତଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ମୋକଦ୍ଦମାରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଭାରତଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏପରି ମୋକଦ୍ଦମା ପ୍ରଥମ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିଲା । ୧୯୪୪ରେ କାରାମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ସେ କଂଗ୍ରେସର ସଂଗଠନ କାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ନବବାବୁଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଶପ୍ରେମ, ନିର୍ଭୀକତା ଓ ବୌଦ୍ଧିକତାର ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଦ୍ୱାରା ବାଙ୍କବାବୁ ଗଭୀରଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ରାଜନୀତିରେ ନବବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଭାବରେ ଉଭା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ କେବେ ଉଣା ହୋଇନଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦ ଦଳର ସଂଗଠନ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ସେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ସ୍ୱାଧୀନତାର ଠିକ୍ ପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଂଗଠନ ଓ ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ ଅସୀମ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆଗୁଆ ହୋଇ ବାହାରିଥିଲେ ବାଙ୍କବାବୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ।

ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା ଓ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଷ୍ଟା ଭାବରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଖଟିଶୁଆ ଶ୍ରମିକ ଗୋଷ୍ଠୀକର କୃତଜ୍ଞତା ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ସମାଜର ଦଳିତ ନିଷ୍ପେଷିତ ଓ ଅବହେଳିତଙ୍କ ଅସଲ ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ସବୁତଥ୍ୟ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ସେ ପାଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ସାମିତ ଭୌଗଳିକ ସୀମା ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଦିଗ୍‌ବଳୟର ପରିସୀମା ଜାତୀୟ ସୀମାକୁ ଚପି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇଥିଲା । କମ୍ୟୁନିଜିମ୍‌କୁ ଅସ୍ୱକରି ଲୋକଙ୍କୁ ଯେ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ ରଖୁହେବ ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ତାଙ୍କର ଆସିଗଲା ୧୯୫୨ ମସିହାରେ । ସେହିବର୍ଷ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଯାଇ ସେ ଏକମାସ କାଳ ସେହି ଦେଶର ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ । କଠୋର ପରିଶ୍ରମ ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିଉଠୁଥିବା ଇସ୍ରାଇଲକୁ ଯାଇ ମଧ୍ୟ କିଛି ସମୟ କଟାଇଥିଲେ । ସାମ୍ୟ, ମୈତ୍ରୀ, ସ୍ୱାଧୀନତା, ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ଆଇନର ଶାସନ ଭଳି ଚେତନାର ବାହକ ବ୍ରିଟେନ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ଯାଇ ଗଣତନ୍ତ୍ରର “ଜୀବନ୍ତ ରୂପ” ସେ ଦେଖିଥିଲେ । ସମାଜବାଦକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ସଂପର୍କୀୟ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅଷ୍ଟ୍ରୀଆର ଭିଏନାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥାଏ । ବାଙ୍କବାବୁ ସେଠାକୁ ଯାଇ ସମାଜବାଦର ନବକଳେବର ସଂପର୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କଲେ । ବିଦେଶଗସ୍ତ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ପୁଞ୍ଜି ବହୁ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିଗଲା । ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ଜାତୀୟନୀତି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦର ଅସଲ ତତ୍ତ୍ୱକୁ କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଓ ଜାପାନକୁ ଯାଇ ସେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ, ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଖଳାବୋଧ ଫଳରେ ଦେଶ କିପରି ବିକାଶର ପାହାଚରେ ଉପରକୁ ଉଠିପାରେ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ।

୧୯୫୭ରେ ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂସଦୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଯୋଗଦେଇ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୬୬ରୁ ୭୧ ଭିତରେ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟଭାବେ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ସାଂସଦ ଭାବରେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୭୨ରୁ ୭୫ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ସରକାରରେ ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା, ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ରାଜ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ, କୃଷିର

ଉନତି ଓ ଭୂସଂସ୍କାର ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆଖୁଦୃଶିଆ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ମିଳିତ ଦାୟିତ୍ୱ କଥାଟି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଉଭେଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ସେ ସରକାରରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେଲେ । ବିଧାନସଭାର ଓ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସ୍ୱାଧୀନତାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେ ଅବିରାମ ଲଢ଼ାଇ କରିଥିଲେ ।

୧୯୮୪ ମସିହାରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଦୀର୍ଘ କର୍ମମୟ ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଅଧ୍ୟାୟଲେଖା ହୋଇଗଲା । ସେହିବର୍ଷ ସେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଅନନ୍ୟ ସାହସ ଓ ସଂଗଠନ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ସଂପର୍କରେ ସେ ସଚେତନ କରାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ପ୍ରତିବାଦ ଯେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ-ଏକଥା ସେ ବାରମ୍ବାର ଚେତାଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଓ ନେତୃତ୍ୱରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, ରେଙ୍ଗାଲା ବାସରୂପ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଝୋଟଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ । ମରାଲମାଲିନୀ ନୀଳାୟୁ ଚିଲିକାକୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି-ବ୍ୟବସାୟୀ ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ଅଢ଼େଇବର୍ଷ ଧରି ଚାଲିଥିବା ସାଲିସ ବିହୀନ ସଂଗ୍ରାମ ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସରେ ଅଲିଭା ସ୍ୱାକ୍ଷର ରଖିଗଲା ।

୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ମଧ୍ୟଦେଇ ସେ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରି ଥିଲେ । ଆଜି ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚାବନ ବର୍ଷ କର୍ମମୟ ଜୀବନ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ କର୍ମ ଚଞ୍ଚଳ । ବୟସର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ଛାଇ ପରି ତାଙ୍କ ପଛେ ଲାଗି ରହିଥିବା ସହଧର୍ମିଣୀ ସୁଧାମଂଜରୀ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଇହଧାମରୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରୋତ୍ତର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ହେତୁ ବହୁ ସମୟରେ ସେ ଶାସନର ବିରାଗ ଭାଜନ ହୋଇଛନ୍ତି ତଥାପି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ଆଗେଇ ଚାଲିଛି ।

ଆଜିକାଲିର ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ରାଜନୈତିକ ଚତୁରତା ଓ ଅର୍ଥ-ସର୍ବସ୍ୱ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଟାଲି ହେଉଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପିଢ଼ିର ଲୋକେ ଆଉ କେତୋଟି ଦଶନ୍ଧି ପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ ଯେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସାଧାରଣ ଅଧିକାର ପାଇଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମରତ ଥିଲେ । ଅର୍ଥନୀତିର ଜଗତିକରଣ

ପରେ ବିଶ୍ୱରେ ଏପରି ଏକ ସମୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସର୍ବନିମ୍ନ ଦାବି ପାଇଁ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ନୂତନ ପିଢ଼ି ରାଜରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବ । ସେଇ ଭବିଷ୍ୟତର ସମାଜସେବୀମାନଙ୍କୁ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଜୀବନ କାହାଣୀ, ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ପ୍ରେରଣା ଦେବ । ଏଇ ବିଶ୍ୱାସରେ ଆମେ ତାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର କେତୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଦିଗ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିବା ପାଇଁ ଏଇ ରଚନା-ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ ।

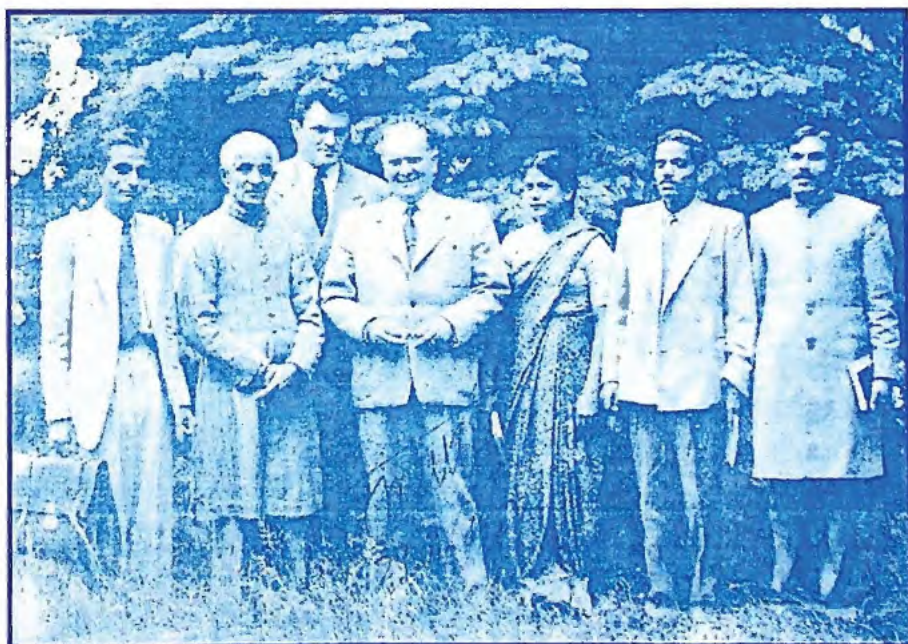
- ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଓଡ଼ିଶା

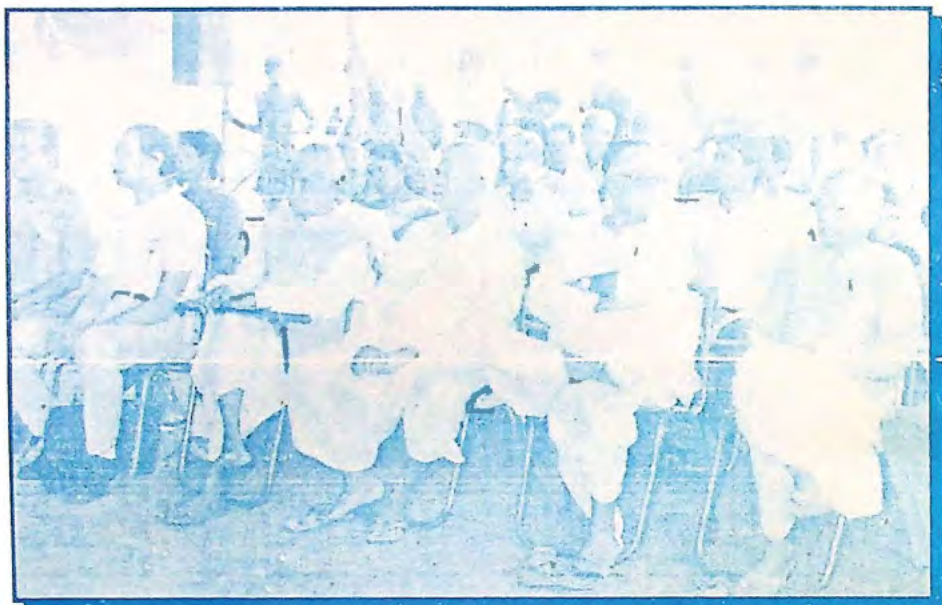

ରେଳବାଇ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ : ୧୯୬୯

ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗସ୍ତରେ ମଧୁଦତ୍ତଚକ୍ରେ, କର୍ପୁରୀ ଠାକୁରଙ୍କ ସହ
ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ମାର୍ଗାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ଗହଣରେ : ୧୯୫୨

୧୪।୧୦।୯୫ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ଉପକୂଳ ବନ୍ଧାଓ ଆନ୍ଦୋଳନରେ

ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ସମ୍ମିଳନୀ ପାରାଦ୍ୱୀପରେ ।

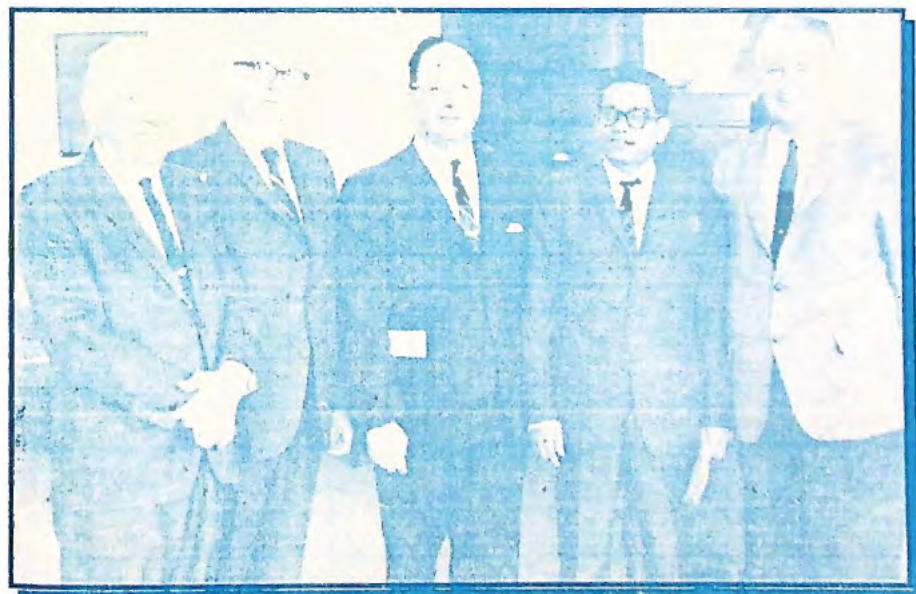
ଡାହାଣରୁ - ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ- ଭାରତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି,
କଣ୍ଟୁରୀ ମଲିକ, ନରସିଂହ ମହାନ୍ତି, ଆଲପ୍ରେଡୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ (ଆମେରିକା) ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ନିଉ ଇଣ୍ଡିଆ ଆସୋସିଏସନ୍, କଂପାନିଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ : ୧୯୯୮

ପଞ୍ଜା ବିୟୋଗର ପୂର୍ବଦିନ ସସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ : ୧୯୯୭

ଆମେରିକା ସରକାରଙ୍କ ଆମନ୍ତ୍ରଣରେ ପାଲିଆମେଡ଼ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ଆମେରିକା
ଗସ୍ତ ବେଳେ ଆମେରିକା ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କ ସହ : ୧୯୭୯

ପରିବାରର ଆପଣା ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ : ୧୯୯୮

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଓ ସୁଧାମଞ୍ଜରୀ : ୧୯୭୮

ମୋ ସ୍ବାମୀ ଓ ମୁଁ

ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସ

ନଦୀତିର ନାମ ଖରସୁଆଁ । ଗାଁତିର ନାଁ ତିସାଣିଆ କଲ୍ୟାଣପୁର । ଆଖପାଖ ଗାଁ ମିଶିଲେ ଚାରିଶହ କିମ୍ବା ପାଞ୍ଚଶହ କରଣ ପରିବାର ବସବାସ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଏହି ନଦୀଟି ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଶାଖା । ଏହାର କୂଳରେ ବହୁତ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ନଦୀ କଳଧାରା ପ୍ରଖର ଓ ଗଭୀର । ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ସବୁ ପାଣି ବୋହି ଆସି ଏଠାରେ ଜମା ହୁଏ । ପୂର୍ବେ ଏଥିରେ କୁମ୍ଭୀର ରହୁଥିଲେ । ନଈ ସେପାରିର ଗାଁ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ରଣପୁର, କଣ୍ଟିପୁର, ଲାଗିକରି ଅଛି ରୁଦ୍ରପୁର ଛବାଟି ଇତ୍ୟାଦି । ବିଭିନ୍ନ ଗାଁର ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ କୁମ୍ଭୀର ନେଇ ଯିବାର ଶୁଣାଯାଏ । ଏବେ ଏତେ ବିପଦ ନାହିଁ । ଏଇ ଗାଁ ମାନଙ୍କର ସବୁ କରଣ ଓ ଖଣ୍ଡାୟତ ପରିବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଡ଼ ଜମିଦାର । କଲ୍ୟାଣ ପୁର ଗାଁର କେତୋଟି ସାହି ଯଥା ଛାମୁକରଣ ସାହି, ପଟ୍ଟନାୟକ ସାହି, ଦେଓ୍ଵାନ ସାହି, ମାଝି ସାହି, ଝୁଲିଆ ସାହି ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରତି ସାହିର ଲୋକେ ଜମିଚାଷ କରି ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରେ ତାଙ୍କ ଭାଗ ପଏଠ କରନ୍ତି । କିଏ ଆଣାଏ ଅଂଶୀଦାର ତ କିଏ ଦୁଇଅଣା, କିଏ ଚାରିଅଣା କିଏ ଅବା ଦଶଅଣା, କିଏ ଅବା ପଇସାଟାକର ଅଧିକାରୀ, କିଏ ଅବା ପାହୁଲାକର ଅଧିକାରୀ । ଭାଇଆ ହିସାବରେ ଏହା ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ଏପରି ହୋଇଛି ।

ଏହିଭଳି ଜମିଦାର ଅଂଶରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ଜନ୍ମ । ପିତା ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଏକ ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଦଶଅଣା ଅଂଶର ଅଧିକାରୀ । ଅନ୍ୟ ଛଅ ଅଣା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କର ଭାଗ । ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରଙ୍କର ଦୁଇ ଜନ୍ମା ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବିବାହ ପରେ ସେମାନେ ପରଗୋତ୍ରୀ ହୋଇଗଲେ । ଏଇ ଦୁଇ ଜନ୍ମା ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଥିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଧଳା କେଶରେ କଳାରଙ୍ଗ ବୋଲି ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର କାମନା ସିଦ୍ଧ ହେଲା । ଆମର କଥା ଅଛି ‘ପୁତ୍ରାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ଭାର୍ଯ୍ୟା’ । ଆମ ଶଶୁର ଜଗନ୍ନାଥ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ସେଇ ସୂତ୍ରରେ ସେ ଦଶଅଣା ଅଂଶର ଅଂଶୀଦାର ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କର ପୁଅ ଆର୍ଥୀତ୍ ପୁତୁରାମାନଙ୍କୁ ଶୁଭ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଯାହା ଜମିଦାରୀରୁ ଆୟ ହୁଏ ତାକୁ ସମବଞ୍ଚନ କରୁଥିଲେ । ନିଜେ ଯାହା ଜମି କିଣୁଥିଲେ ତା’କୁ ମଧ୍ୟ

ଇକମାଇଲ ସବୁରେ କିଣୁଥିଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ସେ ଜମିବାଡ଼ି ଅତୁଆ ଆଜିଯାଏ
ତୁଟୁନାହିଁ । ଉଚିତ ଅଂଶ ପାଇବାକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେବେ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ମୋ ଶଶୁରଙ୍କ
କେକେବାପାଇ ନାଁ ଦିବାକର ଦାସ ଥିଲା । ଏଇ ହେଲା ମୋଟା ମୋଟି ବାଙ୍କ
ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ବଂଶ ପରିଚୟ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଏକ
ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଥିବାରୁ ଗେହ୍ଲା ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦାଦା ପୁଅ ଭାଇ ଅକ୍ତର ଚରଣ
ଦାସ ପାଠପଢ଼ି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଚାକିରୀ କରୁଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ପୁଅ ପୁତୁରାମାନଙ୍କୁ
ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ଅକ୍ତର ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ମଧୁସୂଦନ ଦାସକୁ ଆମ
ଶଶୁର ମଧ୍ୟ ପଢ଼ାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାର ସେହି ଦେଢ଼ଶୁରଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମୁଁ
ଶୁଣିଛି । ସେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ନିଜର ସାନ ଭାଇ ପରି ଦେଖୁଥିଲେ । ଏବେ ତାଙ୍କର
ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ଝିଅମାନେ ପାଠପଢ଼ି ଚାକିରୀ ବାକିରୀ
କରିଛନ୍ତି । ସେ ଦେଢ଼ଶୁର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଧର୍ମ ପରାୟଣ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ
ଧର୍ମବଳରୁ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନେ ଭଲ ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଆମ ଶଶୁର ଯେପରି ବିଖ୍ୟାତ ଜମିଦାର ଥିଲେ, ଅନୁରୂପ ବିଖ୍ୟାତ
ଜମିଦାର ପରିବାରରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ବରିକୁଲ ଗାଁର ଜମିଦାର ଶ୍ରୀ ଅଦ୍ୱୈତ
ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ରମାଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ମୋର
ଶାଶୁଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଭାଇ ଥିଲେ ଶ୍ରୀ ଭାବଗ୍ରାହୀ ଦାସ । ମୋର ଶାଶୁ ଏକ ମାତ୍ର
କନ୍ୟା, ଆମ ଶଶୁର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମଧ୍ୟ ଏକ ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଦୁଇଜଣ
ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଭାରି ଅୟସରେ ରହୁଥିଲେ । ପୁତୁରା ଓ
ପୁତୁରା ବୋହୂମାନେ ଶାଶୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ସାନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଖାତିରି
ଓ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ । ଖୁଡ଼ିଶାଶୁଙ୍କୁ ବହୁତ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ ଭୟ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।
ତାର କାରଣ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ
ମୁରବି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଏକ ଡୋରିରେ ବନ୍ଧନ କରିଥିଲେ । ଆମ
ଶାଶୁଥିଲେ ସବୁ ପୁତୁରା ବୋହୂମାନଙ୍କର ମୁରବି । ସମସ୍ତଙ୍କର ବସବାସ ଏକେବାରେ
ନଦୀ ବନ୍ଧ ପାଖରେ ଥିଲା । ସବୁ ବର୍ଷ ବନ୍ୟା ଆସିଲେ ଘର ଦ୍ୱାରର ଚିହ୍ନ ବର୍ଷ
ରହେନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆଉଥରେ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥାଏ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର
ଜଣେ ଭାଦ୍ରପନ୍ଥୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଉଷାରାଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଠାରୁ ଜାଣି ମୁଁ ଏହା ଲେଖିବାକୁ
ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଛି । ମୋ ବିଭାଘର ୧୯୫୦ ମସିହାରେ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ
ପିଲାଦିନ କଥା ମୁଁ କିପରି ଜାଣିବି ଲେଖିବି ଅବା କିପରି ? ବାଙ୍କବାରୁ ତାଙ୍କ
ପିତାମାତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ସନ୍ତାନ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ । ତାଙ୍କର ସବା ବଡ଼ ଭଉଣୀ
ଅଦ୍ୟାବଧି ଜୀବିତା ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ, ଏକାଅଣି କିମ୍ବା ବୟାଅଣି ବର୍ଷ ହେବ ।

ତାଙ୍କ ତଳ କନ୍ୟା ବସନ୍ତ ରୋଗରେ ଆଖି ବୁଜିଥିଲେ । ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ସେ ପୁରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ଚତୁର୍ଥ ସନ୍ତାନ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ପ୍ରଥମା ଭଗ୍ନୀଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଏବେ ୮୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଲେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟାର ନାମ କାମିନୀ ଦେଇ ଥିବାରୁ ମୋ ଶାଶୁକୁ ନାତି ନାତୁଣୀମାନେ କାମିନୀ ବୋଉ ସାଆନ୍ତ ମା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ୧୯୨୨ ମସିହାରେ ଜାନୁୟାରୀ ତା'ରିଖ ପୌଷ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଶାମ ଦଶମୀରେ ଦ୍ଵିଜା ମେଷ ରାଶିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏବେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ ହେଉଛି ଆମେ ସେଇ ଶାମ ଦଶମୀରେ ପାଳନ କରିଥାଉଁ । ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟା କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁପରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜନ୍ମ ସେ ଘରେ ଆନନ୍ଦ, ଉଲ୍ଲାସ ଓ ଉତ୍ସବ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ବହୁ ଆନନ୍ଦରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ କଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁତ୍ର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପରି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସାରା ପରିବାରର ଚକ୍ଷୁରେ ସେ ଥିଲେ ନୟନର ତାରା ସ୍ବରୂପ । ଯାହା ମୋର ୮୮ ବର୍ଷ ବୟସ ଯାଆ କହିଲେ ତାହାହିଁ ମୁଁ ଲେଖୁଛି । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ବୟସର ପାଖାପାଖି ଭାଇମାନେ ସମସ୍ତେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ । ଗାଁ ଚାଟଶାଳୀରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ହେଲା । ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରୀ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଇମେରୀ ବିଦ୍ୟା ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶେଷ ହେଲା । ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବୟସ କେହିଜଣେ ଏକ ବର୍ଷ କମାଇ ରେଜିଷ୍ଟରରେ ଲେଖିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ତାରିଖ ୧୯୨୨ ପରିବର୍ତ୍ତେ ୧୯୨୩ ଜାନୁୟାରୀ ତା'ରିଖ ହୋଇଥିଲା । ଗାଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ରୂପରେ ଗୁଣରେ କେଁଉଁଥିରେ ସେ କମ୍ ନଥିଲେ । ପାଠ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଭଲ ପଢ଼ିଲେ । ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ଅର୍ଥାତ୍ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ବୃତ୍ତି ପାଇଲେ । ପିତା ମାତା କୁତୁହ ଭାଇମାନଙ୍କ ଖୁସି କହିଲେ ନସରେ । ସମସ୍ତେ ମାତିଗଲେ ଭୋଜି ଭାତରେ । ଆଖପାଖ ୧୦ ଖଣ୍ଡି ଗାଁର ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା । ଭୋଜି ଭାତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୀତ କରାଯାଇଥିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଜଗନାଥ ଦାସଙ୍କର ପୁତ୍ର ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଉତ୍ତମ ଛାତ୍ର ରୂପେ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ବୃତ୍ତି ପାଇଥିବା ଖବର ଖେଳିଗଲା । ଆଗରୁ କହିଛି ଭାଇମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ବୟସ କମ୍ । ଆମ ଶଶୁରଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ । ମୋ ବିଭାଘର ୧୯୫୦ ମସିହା ମେ ତା ୨୭ରିଖ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୪୦ ମସିହାରେ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଭୋଜି କରିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ନଥିଲା । ସବୁ ଜିନିଷ ତ ଜମିଦାରୀରୁ ଆସୁଥିଲା । କଥା ପଇସା ତାଙ୍କ ପୋଷ୍ଟ ମାଷ୍ଟର ଭାଇ ଯୋଗାଉଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଚମ ମରେ ବୃତ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତେ । ସେତେବେଳେ ୪ର୍ଥରୁ ୭ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଥିଲା ।

ଏକାଥରେ ସପ୍ତମ ବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷା ହେଉଥିଲା । ସମୟ ଓ ସ୍ରୋତ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେନାହିଁ । ସମୟ ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା । କେବଳ ସେ ଭଲ ପଡୁଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ ଗାଁ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାହି ଚଉପାଢ଼ୀରେ ନାଟ ତାମସା ଥିଏଟର କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଧୂରନ୍ଧର ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାହି ନାଁ ହେଲା ଛାମୁକରଣ ସାହି ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରଣ ସାହି । ଏକା କୁଟୁମ୍ବ, ବଡ଼ ଭାଇମାନେ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାନଭାଇମାନେ ଦାସ । ବହୁ ଗୁଣଗ୍ରାହୀମାନଙ୍କର ଏଠାରେ ଜନ୍ମ ଯଥା : - ରସିକ ପଟ୍ଟନାୟକ, କିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ଲାଲବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ । ନାଗରୀ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଣିପୁରରେ ମୁଖ୍ୟ ସଚିବ ଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ସେ ବଂଚିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ଭାଇଥା । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରୁଥିଲେ । ଭାରି ନାଁ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭାଉଜ ଉଷାରାଣୀ ଦେବୀ ଯିଏ ବିଭାହୋଇ ଆସିଲା ବେଳକୁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ୬ ବର୍ଷ ର ହୋଇଥିଲେ, ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦିଅରକୁ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଯେ, ୮୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ଗୀତକୁ ମନେ ରଖୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ମୁଁ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛି -

“ବନ ଫୁଲ ଆଣି ବନ ବିହାରୀକୁ ବନ ବେଶେ ସାଜି ଦିଅଗୋ,

ନୀଳ କଲେବର ବଦନ ସୁନ୍ଦର ଅଧର ଅମୃତ ପିଅଗୋ” ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହେଲେ ଝୁଲିଆ ସାହିର ପ୍ରିୟ ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ପୁଅ ସରିଆ ରକ୍ଷଣୀ ହେଉଥିଲେ । ସେ ସରିଆ ଭଦ୍ରଲେଖ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖିବାକୁ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସାଥୀମାନେ ସୁବଳ ସୁଦାମା, ସୁବାହୁ ଆଦି ଗୋପ ବାଳକ ସାଜୁଥିଲେ । ଗାଁର ଜୀବନ ଧାରା ବହୁତ ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଓ ମଧୁର ପରିବେଶରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ସହକେ ନଦୀ କୂଳର ଖୋଲା ପବନ, ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ଏହି ପରିବେଶକୁ ଅତୀବ ମନୋହର କରି ତୋଳୁଥିଲା । ଇତିମଧ୍ୟରେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଠ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ପାଇଲେ । ଆମ ଶଶୁର ତାଙ୍କ ସବୁ ପୁତୁରାମାନେ ଛିରି କଲେ ବାଙ୍କ ଏଥରକ କଟକର ବିଖ୍ୟାତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟରେ ପଢ଼ିବେ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କୋଠା ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାକୁ ରେଭେନ୍ସା ସାହେବ ବସାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ତାଙ୍କର ନାମ ଲେଖାଗଲା । ସେ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ହବାକ୍ ସାହେବ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଥିଲେ । ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନରେ ଆସିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଖ୍ୟାତନାମା ଓକିଲ, ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ପ୍ରଶାସକ, ଦେଶସେବୀ ସମସ୍ତେ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଆକୂଳି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ସାମ୍ବାଲରେ କଲ୍ୟାଣ ପୁର ମେଘ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ରହି ପଡୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବାପା ପୁଅ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ଗାଁର ଅନ୍ୟମାନେ

ରହୁଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଆକୁଳି ମିଶ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ମାତୁଳ । ପଣ୍ଡିତ ଆକୁଳି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭାଇ ଡାକ୍ତର କୁଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ । ଏହାକୁ ଉପର ତେଲେଙ୍ଗା ବଜାର ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଦୁଇଟିନି ବର୍ଷ ପରେ ଡାକ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥବାବୁଙ୍କ ଘର ନିକଟକୁ ଏହି ମେସ୍ ଉଠି ଆସିଥିଲା । ୧୯୩୯ରେ କୃତ୍ତିତ୍ଵର ସହ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସଂଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ଵ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା ପାଟନାରେ । ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସହପାଠୀ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ କିଶୋର ଦାସ ପ୍ରଥମ ହୋଇଥିଲେ । ବୃତ୍ତି ପାଇ ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଆଇ.ଏ. ପଢ଼ିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ସେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା କଥା ମୋତେ କେବେ କହିନଥିଲେ । ୧୯୬୭ରେ ମୁଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଜାନୁୟାରୀ ୨୩ ତାରିଖ କଟକର କାଜି ବଜାରସ୍ଥ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ରୂପେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଦୁଇ ପୁଅ ଜଣେ ଷଷ୍ଠରେ, ଆଉ ଜଣେ ନବମରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ଦୁଇଜଣ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ଛାତ୍ର । ବଡ଼ ଟିକିଏ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟ ଖବର କାଗଜ, ବାହାର ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ରେକର୍ଡ଼ରେ ଦେଖିଲା ବାପାଙ୍କ ନାମ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନରେ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଉସା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ । ମୋତେ ଆସି ଖବର ଦେଲାକୁ ମୁଁ ଜାଣିଲି । ଅର୍ଥାତ୍ ବିଭାଗର ୧୭ବର୍ଷ ପରେ । ବଡ଼ପୁଅ ସାରା ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାର ମାଇନ୍ଦର ବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଛାତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା । ସାନ ପୁଅ ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ବୃତ୍ତି ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଇଥିଲା ।

ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଦୁଃଖ ପହଞ୍ଚିଲା । ଆଇ.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପିତା ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ୫୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ହଠାତ୍ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ଵ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରୀକ୍ଷା ଚାଲିଥାଏ । ଫାଇନାଲ ପରୀକ୍ଷାର ଅର୍ଥନୀତି ପତ୍ର । ତାଙ୍କ ବଡ଼ବାପା ପୁଅ ଭାଇ ମଧୁବାବୁ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚାୟିତ ରଖୁଥିଲେ, କାଳେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଖରାପ କରିବେ, ଏହି ଆଶଙ୍କା କରି । ତାହା ପରଦିନ ଗଣିତ ପତ୍ର ଥାଏ । ଅର୍ଥନୀତି ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ମନଟା ସ୍ଵତଃ ବିଷର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କେମିତି କେଜାଣି ଗଣିତ ପରୀକ୍ଷା ଦିନ ହଲରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ବାପା ଆଉ ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । ହଲରୁ ବାହାରି ଜାଣିଲେ ସତକୁ ସତ ବାପା ତାଙ୍କର ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏତେ କଅଁଳିଆ ବୟସରେ ନିଷ୍ଠେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା କଥା । ପ୍ରଥମେ ସେ ଘରର ବଡ଼ଭାଇ । ପରିବାରର ଭାଇଆମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ସାହା ଭରସା କେହି

ନାହିଁ । ପରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଜାଣିଲି ଯେ ସେ ଏପରି ପରୀକ୍ଷା ହଲରେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଧକ୍କାରେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅସ୍ଥ ଖରାପ କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ବୃତ୍ତି ହରାଇ ଥିଲେ । ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଅନ୍ୱେଷିକ୍ରିୟା ସମାପନ ପରେ ପୁନଶ୍ଚ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଫେରି ଆସିଲେ । ମା' ବହୁତ କାନ୍ଦିଲେ । ମା'କୁ ତ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ସେବା ଯତ୍ନ କରିବାର ସୁବିଧା ଅସ୍ଥ କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ଲାଭ କରିଛି । ପରେ ୧୯୮୩ ରେ ୯୩ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।

୧୯୪୨ ବେଳକୁ ଦେଶର ଆକ୍ରମାରୀ ହିମାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମଘଟ, ଅସହଯୋଗ, ଅନଶନ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସବୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଦେଶସାରା ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ଚରମରେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥାଏ । ଦେଶର ଶ୍ରମିକ , କୃଷକ କିଛି ଅଂଶରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଗାଁରୁ ଫେରି ବି.ଏରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନେଲେ । ଏଇ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଚିନ୍ତା ଧାରା ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳକୁ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାଏ । ଗାଁଏ ଗାଁଏ ଗାନ୍ଧୀବାଣୀ ପ୍ରଚାର ହେଉଥାଏ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ବହିରେ ପୁରପଲ୍ଲୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛଳିତ ହେଉଥାଏ । ମୋର ସେତେବେଳେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ । ୧୯୪୨ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳକୁ ମୋର ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ । ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ସହର ଛାଡ଼ି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଆମେ ବାପଘର ଗାଁକୁ ଗଲୁ । ସେଠାରେ କିରାସିନି ତେଲ ଅଭାବ ଯୋଗୁ ଦିନରୁ ପାଠ ପଢ଼ା ସାରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ରାତିରେ ଟିକିଏ ଡିବିରି ଆଲୁଅରେ ଭାତ ମୁଠାଏ ଖାଉଥିଲୁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ବିଶିଷ୍ଟ ରଥୀ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ , ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ତାଙ୍କ ଭାଇ ସମାଜସେବୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ, ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନଗୋ, ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ । ଯୁବକ ପାଢ଼ିର ନେତା ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ଶ୍ରୀ ରବିଘୋଷ, ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ଗୌର ମୋହନ ଦାସ, ନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ରମାଦେବୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ, ଗୋଦାବରୀ ଦେବୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣା ମହାରଣା, ଅନେକ ଆମ ବୟସର ଝିଅ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ । ସେମାନେ ବୈପ୍ଳବିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପିତାମାତଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ନେତାମାନେ ଗୁପ୍ତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଉ ଥିଲେ । ଚିଠିପତ୍ର ଦେବାନେବା ଖବର ଅନ୍ତର ଆଣିବା ଏହି ଯୁବ କର୍ମୀମାନେ କରି ଆସୁଥିଲେ । ବଜାଳା, ବିହାର, ଆସାମ, ଓଡ଼ିଶା, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ବମ୍ବେ ଆଦି ରାଜ୍ୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ତେଜି ଉଠିଥିଲା । ଏହାକୁ ଅଣ୍ଟର ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ ମୁଭମେଣ୍ଟ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଅସ୍ଥ ବୟସ ଯୁବନେତା ଯୁବନେତ୍ରୀମାନେ ବାନର ସେନା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବୟସ ମାତ୍ର ୨୧ ବର୍ଷ ।

କଅଁଳିଆ ମନ । ପାଠ ହେଲା ତୃତୀୟ ବାର୍ଷିକ କଳା (3RD YEAR ARTS) ୧୯୪୨
ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଫାଇନାଲ ଇୟର । ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ ବଳବତ୍ତର
ହୋଇଥାଏ । ଦେଶସାରା ଜଳାପୋଡ଼ା ଗୁଳି ବାରୁଦ କମାଣ, ବନ୍ଧୁକ ଅତ୍ୟାଚାର
ହାତକଡ଼ି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନଥାଏ । ବହୁତ ଖୋଜ ଖବର ନେଇ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ
ମାସରେ ମାଣିକ ଘୋଷ ବଜାର ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଘରୁ ଭୋର ସମୟରେ ଘେରାଉ
କରି ପୋଲିସ ବାଙ୍କ ବାବୁକୁ ଗିରଫ କଲେ । ସେ ସମୟରେ ଯାହା ଗୁପ୍ତ ଚିଠି ପତ୍ର
ଥିଲା ତାକୁ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ ସେ ଉଠା ପାଇଖାନାରେ ପକାଇ
ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଗୁପ୍ତ ଖବର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର କିଛି ପାଇ ପାରିଲା
ନାହିଁ । ଦିନ ସାରା ରାତି ଯାଏ ଗୋଟିଏ ଝୁଲ ଉପରେ ବସାଇ ଦାନ୍ତ ଘଷିବାକୁ
ଅନୁମତି ଦେଇନଥିଲେ, ଖାଇବା ପିଇବା ତ ଦୂରର କଥା ! ଏସବୁ ଖବର ମୋ
ଶାଶୁ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କ ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ଅବସ୍ଥା
ଅଧିକ ସାଂଘାତିକ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ବାଙ୍କ ବାବୁ ହାଜତରେ ରହିଲେ । ମୋକଦ୍ଦମା ଚାଲୁ ରହିଲା । ବିଚାର
ଉପରେ କଥା ରହିଲା । ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଗୋରା ହାକିମ ଗୋରା ବିଚାରକ
ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବା conspiracy case ରେ ପକାଇଥାନ୍ତି । ଗୁରୁତର ଦେଶ
ଦ୍ରୋହ । ଏଥିରେ ଏକ ମାତ୍ର ଶାସ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସହ ଏମାନଙ୍କ
ଭାଗ୍ୟ ଗୁଠା ହୋଇଥାଏ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନିଜ ମୋକଦ୍ଦମା ନିଜେ ଲଢ଼ିବେ ବୋଲି
କହିଲେ । କଲ୍ୟାଣପୁରର ଜଣେ ଝିଅ ଯିଏକି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଝିଆରୀ ହେବ କିନ୍ତୁ
ଅନୁମତ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଦଶବର୍ଷ ବୟସରେ ବଡ଼ । ତାଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୋଦାବରୀ
ଦେବୀ ସେ କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ପୁଅ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି । ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରପତି
ଥାଆନ୍ତି ଜଣେ ଆଇରିଶ୍ ଜଜ୍ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ଦୁଇଟି ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କ
ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଚମକାଇ ଦେଲା । ବାକ୍ୟ ଦୁଇଟି ହେଲା "you are nationalist by
birth, but slave by profession" ସେଇ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କ ବିଚାର ମୋଡ଼
ବଦଳାଇ ଦେଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସବୁ ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ ତାଲିକା ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା
ସେମାନଙ୍କୁ ସଗ୍ରମ କାରାବାସ ହେଲା । ଏମାନଙ୍କ କଅଁଳ ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାହାକୁ ୪
ବର୍ଷ, କାହାକୁ ୫ ବର୍ଷ, ତାହାକୁ ୩ ବର୍ଷ, କାହାକୁ ଏକ ବର୍ଷ କାହାକୁ ୬ ମାସ ଏପରି
କୋର୍ଟ ଆଦେଶ ହୋଇଥିଲା । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ସମୁଦାୟ ୪ ବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡ
ହୋଇଥିଲା । ରାଜନୈତିକ କଏଦୀ ହିସାବରେ ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ ଯୋଗୁଁ ପରେ
ତାଙ୍କୁ ତିନି ବର୍ଷରେ ଖଲାସ କରିଦିଆଗଲା । ଜେଲ ଯିବା ବେଳେ ଜମିଦାରୀର ପାଣ୍ଡାର
ଅଫ ଆଚୋର୍ସି କୁଟୁମ୍ବର ବଡ଼ବାପା ପୁଅ ଭାଇ ମାନଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ

ନାଁ ଶ୍ରୀ ଗୌରାଜ ଚରଣ ଦାସ, ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଦାସ । ପରେ କ'ଣ ହେଲା, ଯାକ ଜମିବାଡ଼ି ବହୁତ ଖୁନ ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ଯାକର ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଇ ବୟସ ୧୩ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ଦ୍ଵିତୀୟ ନଣନ୍ଦର ବୟସ ୧୬ ବର୍ଷ । ତା ତଳ ଭଉଣୀର ବୟସ ୧୦ ବର୍ଷ । ସବା ସାନ ପୁଅର ବୟସ ୮ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ଘରେ ବିଧବା ମାଆ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଆଉ କେହି ନଥାନ୍ତି ବୁଝିବାକୁ । ଜମିଦାରୀରୁ ଯାହା ଆସେ ବହୁ ଭାଗ ହରଣ ଚାଲି ଛୁଏ । କଷ୍ଟରେ ପରିବାରଟି ଚଳନ୍ତି । ବଡ଼ପୁଅ ତ ଜେଲରୁ ୧୯୪୪ ଶେଷ ଭାଗରେ ଖଲାସ ହେଲେ । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧରି ଶାଶୁ ମୋର କି କଷ୍ଟରେ ଚଳୁଥିବେ ! ଯେତିକି ଗେହ୍ଲା ଝିଅ ହୋଇଥିଲେ, ଯେତିକି ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରଦାସଙ୍କ ଗେହ୍ଲା ବୋହୂ ହୋଇଥିଲେ ସେତିକି । ନିକୁଞ୍ଜ ୧୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଛୋଟ ମୋଟ ଚାକିରୀ କରିଗଲେ । ପଲ୍ଲୀ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେତେବେଳେ ହେଉଥାଏ । ସେଥିରେ ଲାଗିଗଲେ ଘରେ ମା, ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଓ ଗୋଟିଏ ଭାଇ ପଡ଼ିବେ ବୋଲି । ବିଧବା ମା କ'ଣ କରିବେ ବୋଲି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଏହି ଭଳି ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ଶୋକୋହ୍ଲାସ ମଧ୍ୟରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା । ସେଇ ସମୟରେ ମୋ ଶାଶୁ, ଦିଅର ନଣନ୍ଦଙ୍କ ଦୁରବସ୍ଥା ସହଜେ ଅନୁମେୟ, ଯାକ ପରିବାର ଭଳି ଅନେକଙ୍କ ପରିବାର ତୁଲି ଜଳି ନଥିବ । କି ସତ୍ତର୍ପଣରେ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସମୟ ବିତାଇଥିବେ ?

୧୯୪୪ ବେଳକୁ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ସେ ନବବୀର ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ବେମାରୀରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥା'ନ୍ତି । ଯାହା ହେଉ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେବାଟା ମୋ ଶାଶୁଙ୍କୁ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ଚାନ୍ଦ ପାଇଲା ଭଳି ଲାଗିଥିବ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ନବଚୌଧୁରୀ, ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ, ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଥା'ନ୍ତି । ଘରୁ ଖବର ଆସିଲା ଯିବା ପାଇଁ, ସେ ଯାହାହେଉ ଗାଁ ଅଭିମୁଖରେ ଚାଲିଲେ । ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟ ନୟନରେ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବସିଥିଲେ । ଗାଁରେ କିଛି ସମୟ ରହିବାକୁ ଗଲେ । ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, ମା ଭାବିଲେ ବାଙ୍କ ଆମ ନିକଟକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ହୁଏତ ଘରର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ବୃଥା ଆଶା ବୃଥାରେ ମଉଲି ଗଲା । ମା' ଯେ ଗହଣା ଗାଣି ବନ୍ଧା ପକାଇ ଜମିଦାରୀ ପାଉଣା ପଏଠ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସୁନା ରୂପା ଥିଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିଛି ଦେଖୁ ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ଵର ଆସି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ୩୦୦ ଡୋଳା ରୂପା ଦେଖୁଥିଲି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଡୋଳା ୩ ଟଙ୍କା ହିସାବରେ ବିକ୍ରିକରି ଦେଇଥିଲି । ତିନି ବର୍ଷ କାରାବାସ ପରେ ଗାଁକୁ ଫେରି ଥାନ୍ତି ବାଙ୍କ ବାବୁ । ତାଙ୍କ ସମସାମୟିକ ନନ୍ଦ ବାବୁ, ରାଜ, ଗଗନଭାଇ, ଲାଲ ବିହାରୀ ବାବୁ, କୈଳାସ ବାବୁ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବାବୁ, ଗଣେଶ୍ଵର ବାବୁ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ସାଙ୍ଗ

ଗାଁରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ, ସହଯୋଗରେ ସାନଭଉଣୀ ବନଲତା (ଡାକନାମ ବଧୂଲି) ର ବିଭାଘର ଛିର ହେଲା । ଆମ ଗାଁ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ବଧୂଲିର ଶାଶୁଘର ଗାଁ, ନାମ ଦାମଦର ପୁର । ସେହି ଗାଁରେ ଜମିଦାର ମହାନ୍ତି ପରିବାରଟିଏ । ତିନିଭାଇ ଭାସ୍କର ମହାନ୍ତି, ନିମେଇ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ଓ ଦୁଃଖୀ ପଦାରବିନ୍ଦ ମହାନ୍ତି । ଦୁଃଖୀ ପଦାରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ବନଲତାର ବାହାଘର ଠିକ୍ ହୋଇଥାଏ । ସେ ଦେବୋତ୍ତର ଅଫିସରେ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଥିଲେ । ୧୯୪୫ରେ ବିଭାଘର ହେଲା ।

ବାଙ୍କ ବାବୁ ଯେତେବେଳେ କିଛି ଦିନ ଗାଁରେ ରହିଲେ, ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ ସେ ଗାଁରେ ରହିବେ । ପରିବାର କଥା ବୁଝିବେ । ହସ କାନ୍ଦରେ ସାହା ହେବେ । ମାତ୍ର ସବୁ କଥା ଫସର ଫାଟିଲା । ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କର ରାଜନୀତି ହିଁ ଧ୍ୟେୟ ଓ କାମ୍ୟ ଥିଲା । ଭଉଣୀର ବିଭାଘର ହୋଇଗଲା । ବରପକ୍ଷ ଯୌତୁକ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ଯୌତୁକ ବିରୋଧୀ । ଗାନ୍ଧୀବାଦ ଯୌତୁକକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁ; ସଂସ୍କାର ଚିନ୍ତା ଏହି ବାଦର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଯୌତୁକ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବାଧୁଲା । ସେ କହିଲେ ଯେ, ଜମିବାଡ଼ିର ସବୁ କବଲା ଆଣିଦେଲେ ସେ ସବୁକୁ ଯୌତୁକ ଆକାରରେ ଦେଇଦେବେ । ଏହା ଶୁଣି ସେମାନେ ରୁପ୍ ତାପ୍ ହୋଇଗଲେ । ବଧୂଲିର ଦେହଶୁର ଶ୍ରୀଭାସ୍କର ମହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଆମଘରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧି ଥିବାରୁ ସେମାନେ ନିଜକୁ କୃତ୍ୟ କୃତ୍ୟ ମନେ କରିଥିବେ । ସେହି ଦିନୁ ସେମାନେ ଜାଣିଲେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ନିର୍ଲୋଭ, ନିସ୍ୱାର୍ଥପର ଦେଶସେବୀ । ଦେଶ ସେବାହିଁ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରତ । ତାଙ୍କ ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ଏହି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ କାମନାର ସ୍ରୋତ ଥିଲା ପ୍ରବାହିତ ।

ଭଉଣୀ ବିଦା ହେଲା ପରେ ଘରେ ସେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେଇବର୍ଷ ଆମଘର ନଦୀ ବନ୍ଧ ଧାରରୁ ଅଲଗା ହିଁହକୁ ଉଠିଗଲା । ସେଠାରେ ତୋଳାହେଲା ନୂଆଘର, ଯାହାକି ମୋ ବିଭାଘର ପରେ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ସେ ଘର ୧୯୭୧ ଅକ୍ଟୋବର ବାତ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିଲା ଓ ସେଇ ବାତ୍ୟାରେ ଏହା ଭୁଷିଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା । ଫଳରେ ୧୯୭୨ ବେଳକୁ ପୁଣି ଘର ତିଆରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟଜଣେ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ତାଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉଛାଥିଲା ବାଙ୍କ ବହୁତ ପଢ଼ି ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସର ଭଳି ବଡ଼ ଅଫିସର ହେବ । ରାଜନୀତିରେ ସେ ଯୋଗ ଦେବାରୁ ତାଙ୍କର ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ମଉଳି ଗଲା । ସେ ନିରାଶ ହେଲେ । ମନ ଯାହାଙ୍କ ଗରିବ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସେବା ପକ୍ଷରେ ଧାଇଁଥାଏ, ସେ ଅବା କାହିଁକି

ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ହେବେ ? ଗୋଟିଏ ଭାଇ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସରେ କିଛି ରୋଜଗାର କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଥାନ୍ତି , ଅନ୍ୟ ଭାଇଟି ପଢୁଥାନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ପଢୁଥାନ୍ତି । ସେ ଅସ୍ପଦ୍ଧି ବୋଧହୁଏ ରହିଗଲା । କାରଣ ମୁଁ ୧୯୫୦ ମସିହାରେ ବାହାହୋଇ ଆସିବା ବେଳକୁ ସେ ପାଠ ଛାଡ଼ିଦେଇଥାନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ସଂସାରପ୍ରତି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଅନାସକ୍ତିକୁ କେହି ପସନ୍ଦ କରୁନଥାନ୍ତି ।

ଆମ ଶାଶୁ ଥିଲେ ସରଳ ଓ ଧର୍ମପ୍ରାଣା । ତାଙ୍କୁ ସହଜେ ସମସ୍ତେ ଠକିଦିଅନ୍ତି । ବଣିଆ ବଧୂଲିଙ୍କ ପାଇଁ ଗହଣା ଗଢ଼ିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଠକିବାକୁ ପଛାଇଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ୪୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସିନ୍ଦୂର ଓ ଶଙ୍ଖାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯେତିକି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି ସେତିକି ଲେଖୁଛି । ତାଷୀମାନେ ଯାହାଆଣି ପଏଠ କରନ୍ତି ପଦାର୍ଥ ହେଉ ବା ଅର୍ଥହେଉ ସେସବୁକୁ ସମାନ ଭାବରେ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ସମୟେ ସମୟରେ ତାଷୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦୌ କିଛି ଖଜଣା ଆସେ ନାହିଁ ।

ଠକାମୀର ଅନ୍ୟଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରମାଣ ମୁଁ ପାଇଲି ୧୯୫୩ ମସିହାରେ । ମୋ ନଣନ୍ଦ ବଧୂଲିଙ୍କ ୨ୟ, ୩ୟ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । ମୋ ଶାଶୁ ତାଙ୍କୁ କଟକ ଆଣିଥିଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ତାଲିମ ନେଉଥାଏ । ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ମୋର ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ଶାଶୁ ତାଙ୍କର ଗହଣାତକ ଦେଇ ଚେନ୍ ଓ କାଚ କରିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବଣିଆକୁ ଦେଲି । ସମୁଦାୟ ୧୨ ଡୋଲାରୁ ପ୍ରାୟ ୩ ଭରି ୪ ଅଣା ସୁନା ବାହାରିଲା । ସେଥିରୁ ଶାଶୁଙ୍କୁ ବଣିଆର ଠକାମୀର ପରିମାଣ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

୧୯୪୭ ରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସକ ଆମକୁ (ଭାରତୀୟଙ୍କୁ) କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା କଥା । ଦେଶସାରା ସରଗରମ ପରିବେଶ । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାଚନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଯିଏ ଶାସନ ମୁଖ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କୁହାଯାଉଥିଲା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ । ରାଜ୍ୟ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏହା ଲାଗୁ ହେଉଥାଏ । ସେଇ ନିର୍ବାଚନରେ ସୀମିତ ଲୋକ ଭୋଟଦାନ କରୁଥିଲେ । ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ Limited Franchise ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ସାବାଳକ ଭୋଟଦାନ ଅଧିକାର ସେତେବେଳେ ନଥିଲା । ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ପରେ ସେ ବହୁ ବର୍ଷ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରହି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ନିର୍ମାତା ହୋଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ, ଅବକାରୀ ଓ ଯୋଗାଣ ବିଭାଗ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ପରେ

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଗୁଜରାଟର ରାଜ୍ୟପାଳ ହୋଇଥିଲେ । ମହତାବ ବାବୁ ତାଙ୍କର ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ବାହାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍କଳ ମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ‘ସମାଜ’ କାଗଜ ବାହାରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ଯିଏ ସେ କାଗଜ ପଢୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସରକାର କଡ଼ା ନଜର ରଖୁଥିଲେ ।

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ବାବୁ, ମହତାବ ବାବୁ ଏବଂ ନବବାବୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ କମିଟିର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ହିସାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ଗାଁରୁ ଡକାଇ ଆଣିଲେ । ସେ କଟକରେ ରହି ଏହି ଦାୟିତ୍ଵ ବହନ କଲେ । ନିଜେ ନବବାବୁ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ କମିଟିର ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନରେ ଜିତିଲା ପରେ ନବବାବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ପରେ ୧୯୫୦-୫୧ରେ ମହତାବବାବୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୪୬ରେ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ହୋଇ ବାଙ୍କ ବାବୁ ସ୍ଵରାଜ ଆଶ୍ରମରେ ଦାୟିତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ନବବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ସବୁକର୍ମୀମାନେ ନୁମା ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ନବବାବୁଙ୍କ ବାଡ଼ ଭାଇ ଶ୍ରୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ମନମୋହନ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଶଶୁର ବିଭୂତିବାବୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ‘ହୀରେର ତୁଳସୀ’ ବୋଲି କହିବା ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଛି । ନବବାବୁଙ୍କ ଦୁଇ ଝିଅ ଏବଂ ଏକ ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ବିନାୟକ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କନାମ କାଲୁ । ସମସ୍ତେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ନିଜର ଭାଇ ଭାଲି ଦେଖୁଥିଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ବାବୁଙ୍କ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଅଳପୂର୍ଣ୍ଣା ମହାରଣା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ।

୧୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୪ ତାରିଖରେ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ହୋଇଥିଲା । ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଭାରି ଖୁସି ହେବାକଥା । ମୁଁ ରେଭେନ୍ସାକଲେଜରେ ଆଉ.ଏସ୍.ସି. ପଢୁଥାଏ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସାମାନ୍ୟ ପରିଚୟ ଥାଏ । ୧୯୪୯ ବେଳକୁ ବାଲେଶ୍ଵର ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀରେ ତାଙ୍କ ସହ ଅଧିକ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୪୬ ଠାରୁ ୧୯୪୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସେ ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ୧୯୪୮ରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ପୃଥକ ହେଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀ, ରବିନ୍ଦ୍ରୋଷ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ଗୌରମୋହନ ଦାସ, ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ଆଦି ଏକତ୍ର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କଲେ । ଏହି ବର୍ଷ ବାଲେଶ୍ଵର ସମ୍ମିଳନୀ ଆୟୋଜିତ ହେଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀ ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ । ସେଠାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର

ଅନେକ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିବା ସହଯୋଗୀ ଦେଖାହେଲେ । ତତ୍ତ୍ୱରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରବିରାୟ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ରସାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ଆଦି ଯୁବକ ଲୋକ ଭେଟ ହେଲେ । ରବିରାୟଙ୍କୁ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ମୋ ବାପାଙ୍କ ଘରେ ଚିହ୍ନିଥିଲି । ମୋ ବାପା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବାଲେଶ୍ୱର ସମ୍ମିଳନୀ ଦେଖିବାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ । ଆମ ସମୟରେ ଝିଅମାନେ ଆଜି କାଲିର ଝିଅମାନଙ୍କ ପରି ଖୋଲା ମେଲାରେ ବୁଲୁ ନଥିଲେ ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଛାତ୍ର ସଂଗଠନକୁ ଛାତ୍ର ସଂଘ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଆମ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ଗୋଟିଏ ଦଳ ସମସ୍ତେ ବାଲେଶ୍ୱର ଗଲୁ । ମୋ ଶାଶୁଘର ଗାଁ ବାବୁ ଗୋସେଇଁ ସାହି ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ଦାସ ମୋ ସାଂଗରେ ବି.ଏ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସାଂଗରେ ଗଲେ । ଆମେ ଆଇ. ଏସ୍. ସି ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଷୋଳ, ସତର ଜଣ ଝିଅ ସାଙ୍ଗହୋଇ ପଢ଼ୁଥିଲୁ । ଆମ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗମାୟାଦେବୀ, ମହାମାୟା ଦେବୀ, ଉଷାଦେବୀ, ଅହଲ୍ୟା, ସରଳା ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟତମ । ଏମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଯୋଗ କରି କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶାଇଥିଲେ ମୁଖ୍ୟ ନେତ୍ରୀ ଗୋଦବରୀ ଦେବୀ, ମଂଗଳାଦେବୀ, ନବବାବୁଙ୍କ ବଡ଼ଝିଅ ବୁବୁ ଅପା । ସେ ପରେ ମହାଦେବ ଦେଶାଇଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାରାୟଣ ଦେଶାଇଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଆଇ. ଏସ୍. ସି. ପାଶ୍ କରି ସେମାନେ ମେଡ଼ିକାଲରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଭର୍ତ୍ତିହେଲେ । ମୁଁ ବି.ଏ.ରେ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଅନର୍ସ ନେଇ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲି । ୧୯୪୮ ମସିହା ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ସଂଘର ସ୍ୱରୂପ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷିଆ, ଚାଇନା ଓ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିକିଆ ଆଦି ଦେଶ ସଂଗେ ଗୁଢ଼ା ଥିଲା । ଆମର ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ କିଛି କିଛି ଦଖଲ ଥିଲା । ରବିରାୟ ପ୍ରଭୃତି ସେସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବନେତା ଆମକୁ ବାଲେଶ୍ୱର ସମ୍ମିଳନୀକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପିଲାବେଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ୧୯୩୮ ମସିହାରେ ଡେଲାଙ୍ଗରେ ଦେଖିଥିଲି । ସେତିକିବେଳୁ ଜାତିର ପିତା ଓ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ମୁଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି । ମୋ ବାପା ସେତେବେଳେ ନିମାପଡ଼ାରେ ରହୁଥିଲେ । ମୋ ବଡ଼ ଭାଇ ଶ୍ରୀ ପ୍ରମୋଦ ନାଥ ମହାନ୍ତି ଆମକୁ ନେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଭେଟାଇଥିଲେ ।

୧୯୪୮ରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳ କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଗଠିତ ହେଲା । ମୁଁ, ଶ୍ୟାମଳୀ, ଶାନ୍ତି ସୁଧା ଖୁଣ୍ଟିଆ ଯାଇ ଗୋଦାବରୀ ଦେଇଙ୍କ ଘରେ ରହିଥିଲୁ । ୧୯୪୯ରେ ଏହି ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୫୦ରେ ପୁରୀ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା । ପୁରୀ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ମୁଁ ଯାଇପାରି ନଥିଲି କାରଣ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଶାଶୁଘରେ ରହୁଥିଲି ।

୧୯୪୯ରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲି । ଗୋଦାବରୀ ଦେବୀ ଆମ ବିଭାଘର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପଞ୍ଜା କଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବାପା ନଥିଲେ । ମା' ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଉତ୍ସୁକ ଥିଲେ ପୁଅର ବିଭାଘର କରିବାକୁ । ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ୨୯ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ୧୯୫୦ରେ ବି.ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଆମେ ପୁରୀ ସମ୍ମିଳନୀ ପାଇଁ ନିର୍ଗାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଭାଇ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଘରେ ରହି ସମ୍ମିଳନୀ ପାଇଁ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରୁଥିଲୁ । ସମ୍ମିଳନୀ ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ମୋ ବିଭାଘର ହୋଇଗଲା । ସମ୍ମିଳନୀ ଜୁନ୍ ମାସରେ ହୋଇଥିଲା । ବିଭାଘର ପାଇଁ ମତ ଦେଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ଲୌହ କଠିନ ହୃଦୟକୁ ମୁଁ ଜାଣି ପାରିନଥିଲି । ଯେଉଁ ଲୋକ ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଶାସନକୁ ହଟାଇବାକୁ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲା, ଲୁହା ଠାରୁ ତାଙ୍କ ମନ ଟାଣ । ବିଭାଘର ପରେ ପରେ ମୋର ସବୁ ପିଲା ଦିନର ସୁଖ ସୌଭାଗ୍ୟ ଚାଲିଗଲା । ମୋର ଜୀବନର ମୋଡ଼ ବଦଳି ଗଲା । ସେଠାରେ ଯାଇ ଦେଖେତ ଖାଲି ଦାୟିତ୍ବର ପାହାଡ଼, ଅଭାବ, ଅନାଚନ, ଦୁଃଖ ଓ କ୍ଳେଶ । ଭୟର ଛାଇ ମାଡ଼ିପଡ଼ୁଥାଏ । କ'ଣ ଅଖାଡୁଆ କଥା କହିଦେଲେ ଦିଅର, ନଶୟ ଶାଶୁଙ୍କ ମନରେ କାଳେ କଷ୍ଟ ହେବ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସଚେତନ ଥିଲି । ଏପରି ଭାବରେ ଶାଶୁଘର ଗାଁରେ ୨୩ ଦିନ ବିତି ଗଲା, ପଡ଼ିଆରେ ପାଇଖାନା ଯିବା ଓ ଘର କୋଣରେ ବସିବା ଇତ୍ୟାଦିରେ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଶିଖାଇଥିଲେ ମୁଁ ଯଦି ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ବସେ ସେମାନେ ମୋତେ ଏମ୍.ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଥୀ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ପୁରୀ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ଲୋ ବୁଡ଼ପ୍ରେସର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ପୁରୀ ଯିବା ବାଟରେ ଯାକପୁର ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଗଛ ମୂଳେ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଜଣେ ପରିଚିତ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ହସପିଟାଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି, ଟିକେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବାପରେ କଟକ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଘରେ କାହାକୁ ଏହା ଜଣା ନଥିଲା, ବାହା ହେଲି ଯାହାକୁ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଏପରି ଶୁଣି ଯାହା ଲାଗୁଥିବ । ମୋର ସବୁ କଥା ଗୋଟେ ଗୋଟେ ମନେ ଅଛି । ଶାଶୁ ଖାଲି କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ମୋ ନଶୟଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଲି ଯିଏ ଯେପରି କରିବ ସେ ସେପରି ପାଇବ । କାମ ଅନୁସାରେ ଫଳ । ମାତ୍ର ଶାଶୁ ବୁଝୁନଥାନ୍ତି । ସେ ମା' । ମା'ର ମନ ଅବା ବୁଝିବ କିପରି ? ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ନିଦ ନଥାଏ ଆଖିରେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଦେହ ଭଲ ଥିବା ଖବର ଆସିଲା । ମୋ ଶାଶୁ ଟିକିଏ ଆସୁସ୍ଥ ହେଲେ । ଏହି ପରି ଭାବେ ଛୁଟି ସରିଲା । ଏମ୍. ଏ . ପଢ଼ିବାକୁ ମୋ ବାପା ଘରକୁ ଯାତ୍ରା କଲି । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବାର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା । ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆମ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲି ସିନା ନହେଲେ କ'ଣ ହେଲା କେଜାଣି ମୋତେ ଟିକିଏ ଆଖାଡୁଆ

ଲାଗିଲା । ତଥାପି ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ମୋ ବାପା ଥିଲେ । ବୋଉ ଥିଲା । ଭାଇ ଭଉଣୀ ମାନେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଆଡ଼ମିସନ୍ ହେଲା । ଇକୋନୋମିକ୍ସ ରେ ଏମ୍.ଏ. ପଢ଼ିଲି । ୧୯୫୦ରୁ ୧୯୫୨ ମସିହା ଯାଏଁ ଆମ ଘରେ ବାପା ମା'ଙ୍କ ପାଖରେ କଟିଗଲା । ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ୧୯୫୨ରୁ ୧୯୫୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ୧୯୫୧ ଜୁଲାଇରେ ମୋର ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲା । ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲି । ତା ଜନ୍ମ ପାଇଁ ମୁଁ ତିନି ମାସ ବିଛଣାରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହେଲି । ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଏଇ ଦୁଇ ବର୍ଷ ମୋ ମା, ଭାଉଜ ଓ ଭଉଣୀ (ଅବିବାହିତା) ମାନେ ମୋର ବହୁ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିଛନ୍ତି । ୧୯୫୨ରେ ଝିଅକୁ ଧରି ଆସିଲି ବାପ ଘରୁ । ସଂସ୍ଥା ନାହିଁ, ଅର୍ଥବଳ ନାହିଁ । ଏହା ଭାବିବା ଫଳରେ ମୁଁ ଏକଦମ ରଦ୍ଦି ହୋଇଗଲି । ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ । ଉପରନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଇଉରୋପ ଗସ୍ତରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରଜାସମାଜ ବାଦୀ ଦଳ ଗଢ଼ା ସରିଲାଣି । ସେ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିକିଆ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ । ମାର୍ଗୀଲ ଟିଟୋ ସେତେବେଳେ ସେଠାକାର ରାଷ୍ଟ୍ର ମୁଖ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି ।

ମାତୃଭୂମି ପ୍ରେସ ନିକଟରେ ଦରଘା ବଜାରରେ ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଦୁଇ ବଖରା ଘରେ ମୁଁ, ମୋ ଦିଅର, ସୁକିନ୍ଦାର ନାରାୟଣପତି, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଷମା ଗୋସ୍ୱାମୀ ରହୁଥିଲୁ । ପିଲା ଧରି, ବାସନ ମାଜି, ରନ୍ଧାବଜାକରି ଚଳିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଦେହ ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭୀଷଣ ଖରାପ ହେଉଥାଏ । ଦୁର୍ବଳ ମନରେ, ଆତଂକିତ ଓ ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମ ଘରକୁ ପଲାଇ ଯାଏ ଓ ପୁଣି ବସାକୁ ଫେରିଆସେ । ଦିଅର ନିକୁଞ୍ଜ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷାଭଳି ମୋତେ ଯାହା ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ଏପରି ବଢ଼ିଯାଉଥାଏ ଯେ, ସାଧାରଣତଃ ରାନ୍ଧିବାଢ଼ି ଖାଇବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାଏ । ଦିନେ ରାନ୍ଧିଲେ ଅନ୍ୟ ଦିନେ ରାନ୍ଧି ପାରେ ନାହିଁ । ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ଏନ୍. କେ. ସ୍ୱାମୀ ମରିଗଲେଣି । ସେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟ ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ମୋ ଦୁଃଖ କହିବାକୁ ଯାଏ । ନାରାୟଣ ପତି ସୁକିନ୍ଦାର ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ । ସେ କୌଣସି କାମରେ ବନାରସ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଅବିବାହିତ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ସୁଷମା ଦେବୀ କୁ ବିବାହ କଲେ । ସେ ରାଗିକରି ଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ସେ ସେତେବେଳେ କହନ୍ତି - : “ତୁମି ତୋ ରାମେର ମତନ ବର ପେଏଛ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମତନ ଦେଓର ପେଏଛ ” ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହେ ‘ସୀତାର ମତନ ବୋହୁ ହଏ ଥାକଲେ ରାମେର ମତନ ବର ପାଢ଼ାଯାଏ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମତନ ଦେଓର ପାଢ଼ାଯାଏ ।’

ଏଇ ସମୟରେ ସ୍ବାମୀ ଇଉରୋପ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଇଉରୋପ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପାଟି ଓ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକ ଏମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାନ୍ତି । ମତେ ଚାରିଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଗଲା । ମୋ ଅବିବାହିତ ଦିଅର ମୋର ଦେଖାଶୁଣା କରିବାକୁ ରହିଲେ । ରୁଗ୍‌ଶ ଶରୀରରେ ପିଲାଟି କାର୍ଯ୍ୟ, ରକ୍ଷାବତ୍ତା, ବାସନ ମଜା, ଘର ଓଳାଇବା ଆଦି କାମ ଭାରି ବାଧୁଥାଏ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ଯାକୁ କାହିଁକି ବିବାହ କଲି ?

ତିନି, ଚାରି ମାସପରେ ସ୍ବାମୀ ବିଦେଶ ଗସ୍ତରୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଏହା ୧୯୫୨ ମସିହାର ଘଟଣା । ଆମେ ସେତେବେଳେ ବସାଘର ବଦଳାଇ ଉପର ତେଲେଙ୍ଗା ବଜାର ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବଜନାୟକଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ରହୁଥିଲୁ । ଶିକ୍ଷକ ତାଲିମ ପାଇବା ପାଇଁ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲି । ୧୦ ମାସିଆ କୋର୍ସରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲି । ପରୀକ୍ଷାରେ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ନାରୀ ଏକା ନମ୍ବର ରଖୁଥିବାରୁ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟାଇପେଣ୍ଡ ବୁଡ଼ିକୁ ବାଣ୍ଟି ୪୨୨.୫୦ ପ ଲେଖାଏଁ ପାଉଥିଲୁ । ଜୀବନର ତାହା ମୋର ପ୍ରଥମ ରୋଜଗାର । ୪୨୨.୫୦ ପ ରେ ବା କ'ଣ ହେବ , ତଥାପି ମୋର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବାବୁଲାଲ ଦୋଷୀ ଗୁଜରାଟର ଲୋକ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସାୟୀ ଥିଲେ । ସେ ବହୁ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ସେ ମହାଶୟ ମୋତେ ମାସକୁ ୨୦ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମଧ୍ୟ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ।

ଟ୍ରେନିଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନ (ପ୍ରଥମପୁତ୍ର) ଜାତ ହେଲା । ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିର ମା ହେବା ପରେ ଭାଲେଣି ପଡ଼ିଲା । ଏମାନଙ୍କୁ କିପରି ମଣିଷ କରିବି ? କାରଣ ଭଲରୂପେ ମୁଁ ଜଣିଥିଲି ଯେ, ଯିଏ ନିଜର ପିତା, ମାତା, ଭ୍ରାତା, ଭଗ୍ନୀ, ବନ୍ଧୁ, କୁଟୁମ୍ବକୁ ପଚାରି ନାହିଁ, ସେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କୁ କ'ଣ ପଚାରିବ ? ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ଶିକ୍ଷକ ତାଲିମ ଫଳାଫଳ ଘୋଷିତ ହେବାବେଳକୁ, ମୋର ପୁଅକୁ ୧୧ ମାସ ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଡି.ପି.ଆ.ଇ ଥାନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ । ସେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ, ସୁଧା ! ତୁମେ କ'ଣ ବଲାଙ୍ଗିର ଯିବ ? ସେଠାରେ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ପୋଷ୍ଟ ଅଛି ? ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଆଖିରୁ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଶୋକରୁ ହେଉ ବା ଆନନ୍ଦ ରୁ ହେଉ । ମୁଁ ସଂଗେ ସଗେ ମୋର ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ କଲି । ସେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଜୟ ପ୍ରକାଶ କ ଅନୁଗାମୀ ହିସାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ।

କହିଲେ, ବାଙ୍କ ତାଙ୍କ ରାଜନୀତି ପାଇଁ କଟକରେ ରହିବେ । ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ସେ ରୁହନ୍ତୁ । ମୁଁ ମୋର ପିଲା ଦୁଇଟି ଧରି ସୁଦୂର ବଲାଙ୍ଗୀର ଯିବି । ସେତେବେଳକୁ ମୋର ବୟସ ୨୭ ବର୍ଷ ମାତ୍ର । କେଉଁ ଅଦମ୍ୟ ସାହସରେ ମୁଁ ସୁଦୂର ବଲାଙ୍ଗୀରରେ ଦୁଇଟି ପିଲାକୁ ଧରି ଚଳିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି , ତାହା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ସେଇ ଅଜଣା ଶକ୍ତିର ପ୍ରେରଣାରେ ବୋଧହୁଏ ଏହା କରିଥିଲି ।

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧରି ମୁଁ ବହାରି ପଡ଼ିଲି । ମୋର ବଡ଼ ଭାଇ, ବାପା କହିଲେ ଏତେ ଦୂର ଜାଗା, ଏକାଟିଆ କେମିତି ଚଳିବୁ ? ଉତ୍ତରରେ କହିଲି, ଈଶ୍ବର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚଳାନ୍ତି, ମୁଁ କଣ ଚଳିବି ? ସେ ଚଳାଇବେ । ଏଇ କଥାଟା ପିଲାଦିନରୁ ପିତାମାତାଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି । ପିଲାଦିନରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା, ଗୀତା, ଭାଗବତ ପଢ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି କରୁଥାଏ । ବୋଉର ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ମୋର ବାରବର୍ଷର ଭଉଣୀକୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପଠାଇଲା । ମୁଁ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ମୋର ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ , ମୋର ସ୍ବାମୀ କିପରି ସର୍ବଦା ପରିବାର ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ତାହା ଦର୍ଶାଇବା ଲାଗି । ସେ ଯାହା ହେଉ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦୟା ହେଲା । ମୋର ଦୁଇ ପିଲା, ଭଉଣୀ ଓ ମୋତେ ନେଇ ବଲାଙ୍ଗୀର ଛାଡ଼ିବାକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ରାସ୍ତା ନଥିଲା, ବା ସିଧା ବସ୍ ଚଳାଚଳ ମଧ୍ୟ ହେଉନଥିଲା । ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହେବାର ୭ ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର ଚାଲିଥାଏ । ବିଜୟନଗରମ୍ ଦେଇ ଟିଟଲାଗଡ଼ ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଇ ବଲାଙ୍ଗୀର ସହରକୁ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ମୋର ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ଶଳା ସେଠାରେ ଜିଲ୍ଲା ଯାତଯାତ ଅଫିସର ଥିଲେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାକୁ D.T.M. କୁହାଯାଏ । ସେ ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବସ ପଠାଇଥିଲେ ଆମକୁ ନେବାଲାଗି । ସେ ଆଜି ସ୍ବର୍ଗପୁରରେ, ମୁଁ ତାଙ୍କ ଅଯାଚିତ ଦାନ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ସେ ବଡ଼ ଭାଇ ମୋତେ କହିଥିଲେ କାହିଁକି ମୁଁ ଏତେ ଦୂର ଦୁଇଟା ସାନ ପିଲା ଧରି ଚାକିରୀ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଭିଣୋଇ ଯେ ରୋଜଗାର ଅକ୍ଷମ ସେ ତାହା ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଭାଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗରେ । ଆମେ ତିନି ଭାଇ, ପାଞ୍ଚ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ସବୁ ଭଉଣୀ ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର କେହି ଭାଇ ଆଜି ନାହାନ୍ତି । ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖର କଥା, ମୋର ସାନ ଭାଇ ଯିଏକି ମୋ ଠାରୁ ୩ ବର୍ଷ ସାନ, ସେ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ଗଲାଣି । ଦାଦାଙ୍କ ପୁଅ, ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗରେ । ଆମେ ଅଭିଶପ୍ତ ଭଉଣୀଗଣ ଖାଲି ବଞ୍ଚୁଛୁ ।

ଚାକିରି ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ପହିଲାରେ ଗଣେଶ ପୂଜା ପର୍ବଥାଏ , ମୁଁ ଚାକିରିରେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ଦୁଇ ତାରିଖରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ବଲାଙ୍ଗୀର ଉଚ୍ଚ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ହିସାବରେ ମୋର ପୋଷ୍ଟିଂ ହୋଇଥାଏ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପରିଚୟ କରାଇ ବାଙ୍କବାବୁ ଆଠ ଦିନରେ କଟକ ଫେରି ଆସିଲେ । ଦୁଇ ପିଲା ଓ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଧରି ରହିଲି । ପ୍ରଥମେ ବହୁତ ଅସୁବିଧା ହେଲା । ବିଶେଷ କରି ରୋଗ ବଜରାଗ ହେଲେ ଦୁଃଖ ବଢ଼ିଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଡକ୍ଟର ଦେ, ବିଷୁବାବୁ, ସି.ଡ଼ି.ଏମ୍.ଓ. ଭାଷ୍ଟର ରଥ ମୋର ବହୁ ଉପକାର କରିଛନ୍ତି ।

ବାଙ୍କ ବାବୁ ଦୁଇ ମାସରେ ଚାରିମାସରେ ଥରେ ଆସନ୍ତି , ଆଠଦିନ ରହି ଫେରି ଆସନ୍ତି କଟକ । ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳି କବିରାଜ, ଗଙ୍ଗାମର ଶରତ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ନୃସିଂହ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ମୋତେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବହୁ ଚିନ୍ତାରଥ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ପଦାରତି । ଚିନ୍ତାରଥ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କେବେଠାରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକରୁ ଗଲେଣି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଝିଅର ଜନ୍ମ ଅପ୍ରେଲ ୨୧ ତାରିଖରେ । ବଡ଼ ପୁଅକୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଦେଇ ସାଧାରଣ ପ୍ରସବ କରାଇଥିଲେ, ତାପରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଝିଅଟି ସେହିପରି ହେଲା । ତାର ବାପା ଆସି ଆମକୁ ଖରା ଛୁଟିରେ କଟକ ଆଣିଲେ । ମୁଁ ଆମଘରେ ରହୁଥାଏ । ଏ ପିଲାଟି ୨୧ ଦିନର ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ଯାଏ ନାହିଁ । ସୁରୁବୁଇ, ସୁରୁବାବୁ, ମାଲା ସମସ୍ତେ ଏକ ବର୍ଷ ଛ ମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ଜନ୍ମ । ଏତିକି ବେଳେ ମୋ ମାସ ତା ୨୨ତାରିଖରେ ବଡ଼ଝିଅଟି ମରିଗଲା । ସେ ମୋର ଯାଆଁଳା ଭଉଣୀ କୋଳରେ ମଲା । କାରଣ ସାନପିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ସନ୍ତାନ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଝିଅକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ତା ନିକଟକୁ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଅଭିମାନରେ ସେ ସବୁଦିନ ଲାଗି ମୋତେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲା । ସଂଗେ ସଂଗେ ଗାଟି ସନ୍ତାନରୁ ୨ଟି ହୋଇଗଲେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଚାକିରୀ ସ୍ଥାନକୁ ବାହୁଡ଼ି ଗଲି । କେହି ମତେ ସେହି ପିଲାକୁ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତାର ସ୍ମୃତି ତାରଣ ସରିଗଲା । ବଡ଼ ପୁଅଟିକୁ ଝାଡ଼ା ହେଲା । ସେ ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥାଏ । ତାକୁ ଦେଖିଲେ କାନ୍ଦମାଡ଼େ । ଡଃ ଦେ କହିବା ଅନୁଯାୟୀ ଦୋ ରକ୍ଷା ଭାତ ଓ କଉ ମାଛ କିମ୍ବା ଗଡ଼ିଶା ମାଛର ଜୀରା ଝୋଳ ଏବଂ ଭିଟାମିନ ଦେଇ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସେ ପୁଅର ରୋଗ ଭଲ ହେଲା । ୧୯୫୬ ମସିହା

ହୋଇଗଲାଣି, ଚାକିରୀ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା । ଠିକ୍ ଦେହବର୍ଷ ପରେ ସାନପୁଅ ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଥ ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମ, ୧୯୫୬ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୧୧ ତାରିଖରେ । ବଡ଼ଝିଅ ଗଲାପରେ ଭାରିକଷ୍ଟ । ଦୈହିକ ଓ ମାନସିକ ଦୁଃଖିତାରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥାଏ । ଡେଲିଭରୀ ବେଳକୁ ମୋ ବୋଉ ବଲାଙ୍ଗୀର ଆସୁଥାଏ ।

୧୯୫୫ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ଦଲେଇ ଘାଇ ଭାଙ୍ଗିଲା । ବିଞ୍ଚାରପୁରରେ ସୁଆର ଘାଇ ବଢ଼ିରେ ସେ ବହୁତ କାମ କରୁଥାନ୍ତି । ୧୯୫୬ ମସିହାରେ ବିଞ୍ଚାର ପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋ ଦରମା ୧୨୦ଟଙ୍କା, ସେତେବେଳ ଥିଲା ମହତାବ ବାବୁଙ୍କ ଶାସନ କାଳ । ଯଦିଓ ସେ ମହତାବଙ୍କ ବିରୋଧୀ, ତଥାପି ମହତାବବାବୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ସରସ୍ୱତୀ ବିଜେକଲେ, ସେ କହିଲେ ବାଙ୍କ ରହିବ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବା କଟକରେ, ତା ସ୍ତ୍ରୀ ରହିବ ବଲାଙ୍ଗୀରରେ । ବଲାଙ୍ଗୀରରେ ରହିବାକାଳରେ କେତୋଟି ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଓ ଅନୁଗାମୀ । ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଟିକିରାପଡ଼ାରେ ଭଡ଼ାରେ ରହିଲି । ରୋଷେଇ ଘର ମାଟି ଓ ଗୋଟିଏ ବଖରା । ତଳପଟା ଉପର ଛପର । ତଥାପି ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ନଥାଏ । ମୋ ସ୍ୱାମୀତ ଭଲ ଲୋକ । ୧୯୫୫ ବନ୍ୟା ସମୟରେ ବିଞ୍ଚାରପୁର ଯାଇ ଫେରିବାକୁ ବିଳମ୍ବ କଲେ । ମୁଁ ଭୟଭୀତ ହୋଇଗଲି । ପାରା ଉଡ଼ି ଖବର ନେବା ଆଣିବା କରୁଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକାବାନ୍ଧି ହାତରେ ବାଡ଼ି ଧରି ବଢ଼ି ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି ବୁଲି ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଅସମୟରେ । ତାଙ୍କର ଜଣେ ନିକଟ ଲୋକ, ନାମ ତାର ମଧୁ । ସେ ଖବର ଦେଲା, ବାଙ୍କ ବାବୁ ବଢ଼ି ପାଣିରେ ଭାସିଯାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଧର୍ମଶାଳାରୁ ଜିତି ଦୁଇଦୁଇଥର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଓ ବିଞ୍ଚାରପୁରରୁ ଜିତିଥିବା ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଧର୍ମଶାଳା ଓ ବରୀର ଲୋକମାନେ ଭଲଭାବେ ମନେ ରଖୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ବେଳେ ଜଣେ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ ବରାବର କହନ୍ତି, ଯାର ମା ଏପରି ଧାର୍ମିକ, ତାର ପୁଅର କେବେ କିଛି ଖରାପ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଝଡ଼ରେ ପାଖପଡ଼ିଣା ଘର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଯାଙ୍କ ଘର କିଛି ହୋଇନଥିଲା । ଯିଏ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ କେବେ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି, ପରପାଇଁ ସର୍ବଦା କାମ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ଯେ କାମ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ ନିଜେ ଯାହା ମଝିରେ ମଝିରେ ରୋଜଗାର କରନ୍ତି ତାହା ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ପଛରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦିଅନ୍ତି । ଘରେ ଖାଇବା ନଥାଉ ଅଥବା ଔଷଧ ପତ୍ର ନଥାଉ ସେଥି ପାଇଁ ଭୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ସାନ ପୁଅଟାକୁ ୧୦ ମାସ ହୋଇଥାଏ, ତା ଉପର ଝିଅକୁ ୨ ବର୍ଷ ୪ ମାସ ହୋଇଥାଏ, ବଡ଼

ପୁଅଟିକୁ ପ୍ରାୟ ୪ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ବାମୀ ଆମର ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହୁଥାନ୍ତି ।

ପୂର୍ବରୁ କହିଛି ମହତାବ ବାବୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ D.P.I. ଥାନ୍ତି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାମା ଚରଣ ଦାସ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଦୂର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ସେ ଅଟନ୍ତି । ମହତାବ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ, ବାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିବ, ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ସେତେବେଳେ ରାଜଧାନୀରେ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ହୁହୁ ବହୁଥାଏ । ସରକାରୀ ଦସ୍ତର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁପାତରେ ବହୁଥାଏ । ବାମାବାବୁ ଫୋନରେ ପଚାରିଲେ, ବାଙ୍କ ବାବୁ, ତମ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ କଣ, ସେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ବାଙ୍କ ବାବୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ସେ ନିଜେତ କହି ନାହାନ୍ତି ବା ତାଙ୍କ ଲାଗି କେହି ଆତ୍ମୀୟ ମଧ୍ୟ କହିନାହାନ୍ତି । ସେ କହିଲେ, ଦେଖନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ୟକୁ ଉଠାଇ ଆସିବ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ କାହା ସ୍ଥାନରେ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିବ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ବିଭାଗ ଉପରେ ବିଭାଗ ଖୋଲୁଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟ ସେଇଯା କଲେ । ଦୁଇ ନମ୍ବର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସହ ଶିକ୍ଷା ଥାଏ । ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୃଥକ ହୋଇନଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ଷଷ୍ଠ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବାଳିକା ବିଭାଗ ହେବାପାଇଁ ଛାତ୍ରୀ ଥାନ୍ତି । ଛାତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ । ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ବିଭାଗ ଖୋଲିଲା । ମୁଁ ସେଇ ପୋଷ୍ଟରେ ବଲାଙ୍ଗୀରରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲି । ସେତେବେଳେ ବିଧାନ ସଭା ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ପିଅନ ବସାଘର ଗୁଡ଼ିଏ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଧାଡ଼ି, ଧାଡ଼ି ଘର ଗୁଡ଼ିଏ, ଅଦ୍ୟାବଧି ତିନି ନମ୍ବର ବା ଖାରବେଳ ନଗରରେ ତାହା ରହିଛି । ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଲି, ସେଠାରେ ସହଶିକ୍ଷା ଥିଲା । ଏଠାରେ ୯ମ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲି । ଚାକିରୀ ଆରମ୍ଭରୁ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜୀ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼େଇ ଆସିଲି । ଶିକ୍ଷାଦାନର ତିନି ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଏଠାକାର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ମୋତେ ନବମରେ ଗଣିତ ପଢ଼ାଇବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, ମହାଶୟ, ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଏ । ଆପଣ ଗଣିତ ପଢ଼ାଇବାକୁ କହୁଛନ୍ତି । ଉତ୍ତରରେ ସେ କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ଗଣିତ (Math) ତ ଅତିରିକ୍ତ ପାଠ୍ୟ ଥିଲା । ଜଣେ ଗଣିତରେ ଦକ୍ଷ ନଥିଲେ ସେ ଅତିରିକ୍ତ ଗଣିତ ନେଇ ପାରିଲେ କପରି ? ମୁଁ ରାଜି ହୋଇ କୃତିତ୍ୱର ସହିତ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷାଦାନ କଲି । ତତ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ାଇଲି । ମୋର ଭଲ ଜ୍ଞାନ ଥିଲାକି ନାହିଁ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅଳକା ଜେନା ପ୍ରଥମରୁହିଁ, ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଇଂରାଜୀ

ପଢ଼େଇବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ବଦଳି ହୋଇ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ପଢ଼ାଇବାରେ କିଛି କଟୁ ମନ୍ତବ୍ୟ (Adverse Remark) ପାଇନଥିଲି ।

୧୯୫୭ ଅଗଷ୍ଟ ତା ୨୫ରିଖରେ ଦୁଇ ନମ୍ବର ଯୁନିଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗଦାନ କଲି । ଖାରବେଳ ନଗରରେ ଗୋଟିଏ ପାର୍କ ଅଛି । ସେଠାରେ ମୋ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ Type - 4 B ଘର ମିଳିଲା । ସେଠାରେ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଲୋକ ହାଉସା ଉ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଳ । ଏଠାରେ ଯୋଗଦାନ କରି ଥଇଥାନ ହେବାକୁ ମୋତେ ଦୁଇମାସ ଲାଗିଗଲା । ଦୁଇମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ସ୍ବାମୀ ଦିନେ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହି ନାହାନ୍ତି । ସେ ମୋତେ ବଲାଙ୍ଗୀରରୁ ଆଣନ୍ତୁ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ଆଣୁ, ସେଟା ତାଙ୍କର ଗୌରବ । ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସୁବିଧା ଜନକ ସ୍ଥାନକୁ ଆଣି ପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଅଥବା ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ନୁହେଁ, ତଥାପି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ନିଷ୍ଠୁର ଏହା ମୋର ଗୌରବ ।

୧୯୫୮ ରେ ମୋର ଦୃତୀୟୟ ଜନ୍ମା ଓ ଶେଷ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏଇ ଛଅ ନମ୍ବର ହାସପାତାଳର କୌଣସି କଟେଜରେ । ସେତେବେଳେ C.D.M.O ଥାନ୍ତି ବ୍ରଜାନନ୍ଦ । ସେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେ ମୋ ପାଇଁ ଘରୁ ବାଲି ତିଆରି କରି ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ସାଇକେଲରୁ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମା ମଞ୍ଜୁ ମୋ ଛାତ୍ରୀ ଥିଲେ । ନନ୍ଦବାବୁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଜନ୍ମ କରିବେ ନାହିଁ, କାରଣ ଆପଣତ ଦେଶ କାମରେ ବୁଲିଲେ, ଚାକିରୀ ଓ ଘର କାମ ଓ ପିଲା କାମ ସେ କେତେ କରିବେ ? ସେ ଜବରଦସ୍ତ ନିଜେ ମୋତେ ପରିବାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରାଇଲେ । ମୁଁ ଜାଣିବା ବେଳକୁ ବର୍ଷେ ବିତି ଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଆଉ ଏକ ସନ୍ତାନର ମା ହୋଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ସେ ଯାହା ହେଉ ପାଞ୍ଚଟି ସନ୍ତାନର ମା ହୋଇ ରହିଗଲା । ଯେ ବଡ଼ ଝିଅ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ ମୋର ବାହୁଡ଼ିଲା, ତା ଠାରୁ ମୋ ବଡ଼ ପୁଅ ଦୁଇ ବର୍ଷ ସାନ ଥିଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ୧୯୫୮ ଅଗଷ୍ଟ ତା ୨୫ ତାରିଖରେ ଦୁଇ ନମ୍ବର ଇଉନିଟ୍‌ରେ ପ୍ରଥମ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଲୟ ଖୋଲିଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟାରେ ଛାତ୍ରୀ ଥାନ୍ତି କ୍ଷଷ୍ଟରୁ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଲୟଟିର ନାମ ହେଲା କ୍ୟାପିଟାଲ ଗାର୍ଲସ୍ ହାଇସ୍କୁଲ- ଇଉନିଟ୍ ରୁ । ଦୁଇ ନମ୍ବର ଉଚ୍ଚ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ପୁଅ ମାନଙ୍କର ଗୁଡ଼ାଏ ବିଭାଗ ଥିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିନମ୍ବର ବାଳକ ବିଦ୍ୟାଲୟ କୋଠାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲା । ସେହି ଗଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକତ୍ୱରେ ସେଠାରେ ବିଦ୍ୟାଲୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଗଲା । ଆମର ୩୦୦ ସଂଖ୍ୟା ଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ନଅ ଶହ ପିଲା ଥିଲେ । ୧୯୫୯ରେ ମୁଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେଲି । ଖେଳପଡ଼ିଆ ଠାରୁ

ଆରମ୍ଭ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆସବାବ ପତ୍ର କ୍ରୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଦାୟିତ୍ବ ରେ ରହିଲି । ଭାରି ଭୟ ହେଉଥାଏ । ତଥାପି ଈଶ୍ବର ଉପରେ ଭରସା କରି ସବୁ କରିଯାଉଥାଏ । ପରେ ବୀଣା ମିଶ୍ର ଓ ପ୍ରତିମା ରାଓ ଆସିଲେ । ପ୍ରତିମା ରାଓ ପୁନଃରାୟ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଁ ଏଠାରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ବେଲା ମୁଖାର୍ଜୀ ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ରୂପେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ମୁଁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସହକର୍ମୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରୁଥାଏ । ୧୯୬୨ ମସିହାରେ ମୁଁ ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେଲି । ସେତେବେଳକୁ ଆମେ ମାଷ୍ଟର କାଞ୍ଚିନ୍ ନିକଟସ୍ଥ ଟାଇପ ଫାଇଲ୍ କ୍ବାର୍ଟରକୁ ଆସି ଗଲୁଣି । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ପୂରି ଯାଇଥାଏ ।

ବର୍ଷକ ପୂର୍ବରୁ ମୋର ସାନପୁଅକୁ ହଠାତ୍ ପୋଲିଓ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ସେତେବେଳକୁ ପୋଲିଓ ଭେକ୍ସକ ବାହାରି ନଥାଏ । କଣ ଅଛି ଅଛି ଔଷଧ ବାହାରିଥାଏ । ଯାହାହେଉ ଈଶ୍ବରଙ୍କ କୃପାରୁ ଶୀଘ୍ର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲା । ପରେ ୧୯୬୨ରେ ବୟେ ନେଇଗଲି ଚେକ୍‌ଅପ୍ ଲାଗି । ସେ ଏତେ ଭଲ ହୋଇଯାଇ ଥାଏ ଯେ, ପୋଲିଓର ଚିହ୍ନ ତା'ଠାରେ ବିଲୁଲ୍ ନଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଦାୟିତ୍ବ ବଢ଼ି ଯାଇଥାଏ । କ୍ବାର୍ଟରକୁ ଫେରିବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯାଏ । ସ୍ବାମୀଙ୍କ ରାଜନୀତି, ମୋରକାଳ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ ପୁରସ୍କାର ବିତରଣ ଉତ୍ସବ ହେବାକୁ ଥାଏ ୧୯୬୩ ମସିହା ଫେବୃୟାରୀ ତା ୨୮ ରିଖରେ । ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଥିଲେ । ସ୍କୁଲର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସବ ହେଲା । ବିଚିତ୍ରା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ହୋଇଥିଲା, ଯେ ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ସୁଧାଦେବୀ ଭାରତ ବିଜ୍ଞାତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହୋଇଗଲେ । ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ପୁନରାୟ ଶ୍ରୀମତୀ ବେଲା ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ‘ସୁଧା ଆମାର ଛୋଟ ବୋହୂ’ (ଭାଇବୋହୂ) ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଏ ହେଲା ଫେବୃୟାରୀ ମାସ କଥା । ଉକ୍ତ ବର୍ଷ ଅଗଷ୍ଟ ତା ୨୫ ରିଖ ବେଳକୁ ନାନା ଅଭିଯୋଗ ସହିତ ମୋତେ ଫୁଲବାଣୀ ବଦଳି କରାଗଲା । ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକ ପରେ ଅସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ତତ୍କାଳୀନ ହାକିମ ମିସେସ୍ ସିହ୍ନାଙ୍କୁ ବୀରେନ୍‌ବାବୁ କହିଲେ ‘She must go to Phulbani’ । ଉପସ୍ଥିତ ହାକିମ କହିଲେ ଯେ, ସେ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ବୃତ୍ତିରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ, ମୁଁ ଚିତିଂ ଫିତିଂ ଜାଣେ, ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଫୁଲବାଣୀ ଯିବ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଜଣା ନଥିଲା ଯେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଯେତେ ଝଡ଼ଝଞା ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ପଥରୁ ଘୁଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ୧୯୬୩ ନଭେମ୍ବର ତା ୭ ରିଖ ଫୁଲବାଣୀରେ ଡେପୁଟି ଇନ୍ସପେକ୍ଟର

ଅଫ୍ ସ୍କୁଲସ୍ ହିସାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲି, ବହୁ ଦୁଃଖରେ ଓ ବହୁ କ୍ଷୋଭରେ । ମାସରେ ଦଶ ଦିନ ଫୁଲବାଣୀ ସାରା ବୁଲିଲି । ମୋର ସବା ସାନ ଝିଅକୁ ୫ ବର୍ଷ ୪ ମାସ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ କରି ପାଠ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତାକୁ ଦୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭର୍ତ୍ତି କଲି । ସବା ବଡ଼ ପୁଅଟି ଷଷ୍ଠରେ । ତା ତଳ ଝିଅଟି ପଞ୍ଚମରେ, ସାନ ପୁଅଟି ଚତୁର୍ଥରେ ପଢୁଥାଏ । ଫୁଲବାଣୀ ସଦର ମହକୁମା ସେତେବେଳେ ଅରଣ୍ୟମୟ ଥିଲା । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବଲାଙ୍ଗୀରରୁ ମୋତେ ଆଣିଲେ, ଆଉ ଜଣେ ଫୁଲବାଣୀକୁ ବିଦା କରିଦେଲେ । ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ସେଠାରେ ଗସ୍ତ କରି ରିପୋର୍ଟ ଲେଖେ । ତଥାପି ବାଙ୍କ ବାବୁ ନୀରବ, ନିଶ୍ଚଳ, ନିର୍ବିକାର । କାହା ବିଷୟରେ ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । ପର ଅବସ୍ଥାରେ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭିଯୋଗ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନଥିଲା । ମୋର ନୀତି ହେଲା ‘ଯେସାକୁ ତେସା, ହାରମାୟାଦାକୁ ଟାଙ୍ଗିଆ ପଣା’ । ଅଯଥାରେ ସେ ଯଦି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ତାର ଉଚିତ୍ ଦଣ୍ଡ ଇଶ୍ବର ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ସେ ରାଜନୈତିକ ଆକାଶରୁ ଉଡ଼େଇଗଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ତାଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷ ଲାଗି ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ହାଜିମ କହିଲେ, ତମେ ଫୁଲବାଣୀ ଯାଅ, ମୁଁ ତମକୁ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ନେଇ ଆସିବି । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଫୁଲବାଣୀ ଗସ୍ତ କରି ସାରା ଜିଲ୍ଲାରେ ପାଞ୍ଚଟି ମାଇନର ବାଲିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବସାଇଲି, ଗୋଟିଏ ଖଜୁରୀପଡ଼ାରେ, ଗୋଟିଏ ବାଲିଗୁଡ଼ାରେ, ଗୋଟିଏ ଜି. ଉଦୟଗିରିରେ, ଅନ୍ୟଟି ବଉଦରେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ପରେ ବାଲିକା ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ଫୁଲବାଣୀର ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବି, ସେଥିରୁ ଲୋକେ ଅନୁମାନ କରିପାରିବେ, କେତେ ମାତ୍ରାରେ ମୋ ସ୍ବାମୀ ସଚ୍ଚୋଟ ଓ ଦୁର୍ନୀତି ମୁଗ୍ଧ । ସେ ପ୍ରତି ଦୁଇ ମାସରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଟା ଧରି ଆସନ୍ତି । ଥରେ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ‘କୃଷକ’ ପତ୍ରିକା ଛପା ଚାଲିଥାଏ, ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଦରମାରୁ ଅଧେ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଦିଆହୁଏ, ଆଉ ଅଧେ ପାଟି ଚାନ୍ଦା ଦିଆଯାଏ । ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଜଗାର ଥିବ ତାଙ୍କୁ କିଛି ପରସା ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଅଟା ନଥାଏ ଘରେ । ସରକାରୀ ଫାର୍ମରେ ଗହମ ମଞ୍ଜି ହେବାକୁ ଆସିଥାଏ । କଲେକ୍ଟର, ଏସ୍.ପି., ଡି.ଏସ୍.ପି, ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଓ ନିଜାରତ ଅଫିସର ସମସ୍ତେ ଉକ୍ତ ଗହମରୁ କିଣିକରି ନେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦଶ କିଲୋ କିଣି ଆଣିଲି । ସେ ପରେ ଏକଥା ଶୁଣିଲେ । ସେ କହିଲେ, ସେମାନେ ନେଲେ ବୋଲି ତୁମେ କାହିଁକି ଆଣିଲ, ଭାତ ଖାଇଥିଲେ

କଣ ମରିଯାଇଥାନ୍ତ ? ମୋର ଭୁଲ ବୁଝିପାରି ମୁଁ ବୁଝ ରହିଲି । ଏପରି ଆଉ କେବେ କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

ଏକା ଚାରିଟି ପିଲା ଧରି ଚଳିବାକୁ ଭାରି କଷ୍ଟ ହୁଏ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଦିନ ସରେ ନାହିଁ । ଥରେ ବଡ଼ ପୁଅ ସପ୍ତମ ପରୀକ୍ଷା ଦବ ବୋଲି ଜଣେ ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିକଟରୁ ଗଣିତ ପଢ଼ିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲି । ସେ ପାଟେରୀ ନିକଟରେ ହେଟା ବାଘ ଦେଖୁ ଭୟରେ ଡରି ପଳାଇଆସିଲା । ସେଦିନଠୁ ସେ ସାରକୁ ଘରକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଡକାଇଲି । ଅବଶ୍ୟ ସେହି ପୁଅ ମୋର ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲା ମାଇନର ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ହେଲା । ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ପାଇଲା ।

ଯେତିକି ସମୟ ବାକ ବାବୁ ଆମ ପାଖରେ ରହନ୍ତି, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନଜର ଦିଅନ୍ତି । ଦିନେ ପଢ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ପିଲା ପଢ଼ାରେ ବସିଲେ କି ନାହିଁ ଦେଖନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୟ । କାଉଁରିଆ କାଠି ଭାଙ୍ଗିଯିବ ମାତ୍ର ନଇଁବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ନିଜ ପାଇଁ ସେ କାହାଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ସେ ବୀରେନ୍ ଦା ଡାକୁଥିଲେ । ଚାହିଁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ କହି ମୋର ବଦଳି ବନ୍ଦ କରିପାରିଥାନ୍ତେ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରାଗ ହୁଏ । ପରେ ବୁଝେ ମୋ ସ୍ବାମୀ କାହାର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନୁହନ୍ତି ।

ଫୁଲବାଣୀରେ ଆଉ ଏକ ଦିନର ଘଟଣା । ସରକାରୀ ବାସଗୃହ ଠାରୁ ମୋ ଅଫିସ୍ ଦୁଇ କି.ମି. ହେବ । ଅଫିସ୍ ଛୁଟି ପରେ ଫେରିଲାବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯାଏ, ଗସ୍ତରେ ଗଲେ ଗୋଟିଏ ପିଅନ ଘର ଜଗେ, ଦିନରେ ଅଫିସ୍ । ରାତିରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଜଗେ । ଆଉ ଜଣେ ଯାଏ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଗସ୍ତବେଳେ । ପିଲାଙ୍କର ବାପା ନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କିଏ ଆତ୍ମୀୟ ସେଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ମୋର ଜଣେ ଦିଅର ନିଜାରତ୍ ଅଫିସ୍ରେ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଯାଆ ଜଣକ ପିଲାମାନଙ୍କ କଥା ବୁଝି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ପାଞ୍ଚ ଛଦିନ ପରେ ଫେରିଲାବେଳକୁ ପିଲାମାନେ ରକ୍ତ ପରି ହୁଅନ୍ତି । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ରୁଚେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପିଅନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥାଏ, ବୁଡ଼ା ଚାଉଳ ଧରି ଯାଏ, ସେ ରାନ୍ଧି ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ରୁଚେ ନାହିଁ । ସ୍ବାମୀ କଟକରେ, ଚାରୋଟି ପିଲା ଫୁଲବାଣୀର ସଦର ମହକୁମାରେ, ଖାଇବି କ'ଣ ବା ଶୋଇବି କ'ଣ ?

ଦିନେ ଫେରିଲା ପରେ ଦେଖିଲି ତିନିଜଣ ଦାଣ୍ଡରେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି, ଜଣେ ଘର ଭିତରେ ଅଛି । ପଡ଼ିଶା ଘର ସିଂହବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋ ସାନ ପୁଅ ବେକକୁ

ଆଘାତ କରିଛି । ପିଲାପିଲାରେ କଣ ଲାଗିଲେ, ସେ ଏପରି କଲା । ଭାରି ଚଣ୍ଡୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ । ଛୋଟ ନଜର ମଧ୍ୟ । ମୁଁ ଏକ୍ସଟିଆ ଥାଏ ବୋଲି ତାହାର ଆହୁରି ସୁବିଧା ଥାଏ । ସେଦିନ ମୁଁ ଆଉ ଘର ଭିତରକୁ ନ ଯାଇ ସିଧା ଏସ୍.ପି. ଅଫିସ୍‌କୁ ଗଲି । ପରାମର୍ଶ ନେଲି, ସ୍ବାମୀ ତ ପାଖରେ ରହନ୍ତିନି, ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଯଦି ମୋ ପିଲାର କ୍ଷତି କଲେ ମୁଁ ଆଜ୍ଞା କଣ କରିବି ? ସେ କହିଲେ, ଆପଣ ମୋକଦ୍ଦମା ନ କରି କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିଦିଅନ୍ତୁ, ସେଠାରୁ ତାକୁ ବିଦା କରି ଦିଆଯିବ । ଆଉ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ଏପରି କରିବାରୁ ସେ ଏଠାକୁ ଆସିଛି । ତାଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ସେଇୟା ହିଁ କଲି । ଜିଲ୍ଲାପାଳ କଣ କରିଥାନ୍ତେ କି ନଥାନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଝିଅ ଏ ଘଟଣା ଦେଖୁଥିଲା । ସେ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲାକୁ ସେ ବେଶୀ ବିଶ୍ବାସ କଲେ । ସେ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ନାମ କ୍ୟାପଟେନ ନାଳମଣି ମହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଝିଅ ନାଁ ଅଞ୍ଜଳି, ବାପା ଝିଅ ଉଭୟ ସ୍ବର୍ଗପୁରକୁ ଗଲେଣି । ୧୯୬୫ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ତା ୧୫ ରିଖରେ ମୁଁ ସେଠାରୁ ରିଲିଭ ହୋଇ ତା ୨୫ ରିଖରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବାଲିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଭାବେ ଯୋଗଦେଲି । ସେଠାରୁ ରେଣୁବାଳା ମହାନ୍ତି ବରହମପୁର ଗଲେ । ସେ ପରେ କ୍ଲାସ ଫ୍ରେଣ୍ଡ ପାଇ ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସରେ ଡେପୁଟି ଡିରେକ୍ଟର ରୂପେ ଅବସର ନେଲେ । ମୁଁ ରାଜନୈତିକ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଦ୍ବିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଚାକିରିରେ ଥାଇ ଅବସର ନେଲି ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୫ରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଆସି ଚାରୋଟି ପିଲା ଧରି ଯୋଗ ଦେଲି । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଫୁଲବାଣୀରୁ ଆଣି ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଛାଡ଼ିଲେ । ହାଇସ୍କୁଲରେ ବଡ଼ପୁଅ ଅଷ୍ଟମରେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ବଡ଼ ଝିଅ ସପ୍ତମରେ, ସାନ ପୁଅ ପଞ୍ଚମରେ, ସାନ ଝିଅ ଚତୁର୍ଥରେ ନାମ ଲେଖାଇଲା । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଟିକେ ପାଖ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସପ୍ତାହକୁ ଦୁଇଦିନ ମାତ୍ର ବାଙ୍କ ବାବୁ ଆସନ୍ତି ଆମ ହସଖୁସିରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୁ ମୋ ବାପ ଘର ଟିକେ ପାଖ ହେଲା । ଭୁବନେଶ୍ବର ଅତି ପାଖ । ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସ କଟକରେ ଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଭଡାଘରେ ସ୍କୁଲ ଚାଲିଥାଏ । ଭାରି ଅବାରିଆ ଲାଗୁଥାଏ, ବାଙ୍କ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥାଆନ୍ତି । ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ଅତୁଟ ସମର୍ଥନ, ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ହାତରୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନୂଆ କୋଠାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କଲି । ପରେ କଞ୍ଚିକେଣ୍ଡ ଗ୍ରାଣ୍ଟ କରି ମୋ ପଇସା ପାଇଲି । କେତୋଟି ମାସ ମାତ୍ର ବିତିଛି । ଚାରୋଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଆନ୍ଧ୍ରୀକ ଦ୍ବର ଆକ୍ରମଣ କଲା । ବଦଳି ହେଲାବେଳେ ଗୁରୁଜଙ୍ଗର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମହାନ୍ତି ସାହାଯ୍ୟ

କରିଛନ୍ତି । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆମର ସଦ୍‌ଭାବ ରହିଛି । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଓକିଲବାରୁ । ସ୍କୁଲକୁ ଲାଗି ତାଙ୍କ ଘର । ସେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁ କଥାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ରୋଗରେ ଚାରୋଟି ପିଲା ଚାରୋଟି ଖଟରେ ଶୋଇଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କ ବାରୁ ସେତେବେଳେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବନମାଳି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ରାଜ୍ୟ ସଭାକୁ ୧୯୬୬ରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ସେ ଦିଲ୍ଲୀରେ, ତାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମୀ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚାରୋଟି ଟିକେଟ୍ କରି ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇଦେଲେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବୁଁ । ସେଠାରୁ ସେ ଆସି ଆମକୁ ନେଇଯିବା କଥା । ଜୀବନର ସଙ୍କଟ ସମୟରେ ସମସ୍ୟା ଏକା । ଭାରି ରାଗ ଆସିଲା, ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଜିଛି ଜଣାଇଲି ନାହିଁ । ନରସିଂହବାବୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଆମର ଏପରି ଅବସ୍ଥା । ସେ କଟକ ଫେରିଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ପାଟି ଅଫିସରୁ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଜଣାଇଦେଲେ । ସେ ଯାହାହେଉ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଲାଙ୍କ ବାପା ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

ପିଲା ଚାରୋଟି ଅଦେଇମାସ ବିଛଣାରେ ରହିଲେ । ସମସ୍ତେ ତରଳ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଥାନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାମନ୍ତରାୟ ବରୁଣେଇ ମେଡିକାଲ କ୍ଲିନିକର ମାଲିକ । ତାଙ୍କ ଘର ମଧ୍ୟ ଗୁରୁଜଙ୍ଗରେ, ସେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଭାଇ ହିସାବ ହୁଅନ୍ତି । ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ହୀରା ଯେପରି । କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଡକ୍ଟର ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଡକ୍ଟର ମହେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭାଇ । ଚିକିତ୍ସକ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା କେବଳ ତାଙ୍କରି ଅଛି । ସେହିଭଳି ଡକ୍ଟର ରାମ ଚନ୍ଦ୍ର ସାମନ୍ତରାୟ । ଅଦେଇ ମାସ କାଳ ମୋ ଘରକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇ ବେଳା ଆସି ପିଲାଙ୍କର ପଥ ପାଞ୍ଚଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଖବର ରଖୁ ଔଷଧ ଦିଅନ୍ତି । ଆମେ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅତିରିକ୍ତ ଭାବେ ରଣୀ । ପିଲାମାନେ ଭାତ ଖାଇ ନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଡକ୍ଟର ଶରତ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ ଆମକୁ ଭାତ ଦିଆ ହେଉନାହିଁ । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ଅଭି ତୁମକୁ ଭାତ ମିଳିବ । ମା ଟିକେ ଦୁଷ୍ଟାମୀ କରି ତମକୁ ଭାତ ଦେଉନାହିଁ । ଶରତ ବାବୁ ଓ ରାମବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋ ରନ୍ଧା ଭାତ, ଛୋଟମାଛ, ଡାଲିପାଣି ଦିଆଗଲା । କାହାରି ମୁଣ୍ଡରେ କେଶ ନଥାଏ, ଚାରୋଟି ଯାକ ପିଲା ଲଣ୍ଡିତ ମସ୍ତକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ମନେ ପଡିଲେ ଏବେବି ଆଖିରେ ପାଣି ଆସେ, ଛାତି ଚାଉଁଜିନା ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ବାପା ପିଲାଙ୍କ ପାଖରେ ଷୋଳରାତି ରହି ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଖୁବ୍ ନାଁ କରିଥାନ୍ତି । ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ଭଉ ଭଙ୍ଗେଦ, ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟ କରଣ ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ‘Indian Economy and Socialism’ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖି, ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେ ନିଜର ପ୍ରତିଭାରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରାଇପାରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ବୟସ୍କ, ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ, ଦେଶସେବୀ ଓ ଦେଶ ହିତୈଷୀମାନେ ଆସୁଥିଲେ । ଆଜିକାଲିର ରାଜନୀତିରେ ନାଁ ଅଛି ଜ୍ଞାନ, ନାଁ ଅଛି ଗୁଣ । କିଏ ଯେତେ ଗୁଣ୍ଡାମୀ କରିପାରିଲା, କୂଟନୀତି ଖେଳି ପାରିଲା ସେ ହେଲା ସେତେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ।

ପିଲା ମାନଙ୍କ ଏପରି ଦଶା ଦେଖି ବଦଳି ପାଇଁ ଏକ ଦରଖାସ୍ତ କଲି ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦର୍ଶାଇ । ସଦାଶିବ ତ୍ରିପାଠୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବଂଶୀଧର ସାମନ୍ତରାୟ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଥାଆନ୍ତି । ମହିଳା ବିଭାଗରେ ଶାନ୍ତି ସାହୁ । ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯିବାକୁ ଆବେଦନ କରିଥିଲି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଯିଏ ରହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଚେର ନାରୀକେଳ ବୃକ୍ଷର ଚେର ସହିତ ସମାନ । ତାହା ଏତେ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ, ତାକୁ ଉଠାଇବା ଦୁଷ୍ଟର ବ୍ୟାପାର । ମୁଁ ମହତାବଙ୍କ ଦୟାରୁ ସେଠାରେ ଛ ବର୍ଷ ରହିଯାଇଥିଲି । ଆଉ ସେ ରାଜ୍ୟରେ ପଶିବା କଷ୍ଟକର । ସେତେବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଦଶ ପନ୍ଦରଟି ହାଇସ୍କୁଲ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଦୁଇଟା ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲ ହୋଇଥାଏ । ମୋର ସେଠାରେ ସ୍ଥାନ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କଟକକୁ ବଦଳି ଅର୍ଡର ହେଲା, ୧୯୬୭ ଜାନୁୟାରୀ ପହିଲାଦିନ ରିଲିଭ ହେଲି । କଟକକୁ ଯାଇ ଦେଖେତ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଚାର୍ଜ ଦେବାପାଇଁ ଖେଳିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବଂଶୀଧର ସାମନ୍ତରାୟ ମୋତେ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ମୁଁ ତାକୁ ଯାଇ ଭେଟି କହିଲି, ଆଜ୍ଞା, ଚାରୋଟି ପିଲା ଯଦି ଆନ୍ଧ୍ରୀକ କ୍ୱାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଆପଣ ବଦଳି ମାଗିବେ ନାହିଁ, କଣ କରିବେ ? ମୁଁ ସେଇଆ ହିଁ କରିଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଲୋକ ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହଁନ୍ତି ନା ମୁଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନଥିଲି । ମୁଁ କେଉଁଠାରେ କେବେ ଯୋଗଦେବି ଆପଣଙ୍କ ଦପ୍ତରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ପଠାଇବେ । ସାରୁକୁ ବୋଧହୁଏ ବାଧୁଲା । ବହୁତ ମନସ୍ଥାପରେ ଥାଏ । ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କଲି ପିଲାମାନେ ତ ତିନିମାସ ବିଛଣାରେ ରହିଲେ । ହଉ ଯଦି କଟକରେ ରହିଯାଏ, ବାପଘର ସାହାଯ୍ୟ ତ ପାଇବି । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ ମୋ ମାଆ ଶ୍ରୀମତି କ୍ଷେତ୍ରମଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗବାସ ହୋଇଗଲାଣି । ପିତା ମୋର ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତି । ଦିନେ ବାପାଙ୍କ ସେବା କରିବା ସମୟରେ ସେ ପଚାରିଲେ,

ମା ପିଲାଙ୍କୁ କିପରି ଏ ରୋଗ ଗ୍ରାସିଲା ? ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲି । ପୁନରାୟ ସେ କହିଲେ, ତୁ କେଉଁ ଜନ୍ମରେ କି ପାପ କରିଥିଲୁ ଏ କଷ୍ଟ ପାଉଛୁ ।

ଏ ଘଟଣାର ଚାରି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଆଦେଶ ପାଇଲି । ୧୯୬୭ ଜାନୁୟାରୀ ୨୩ ତାରିଖରେ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ, କଟକରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଗୁରୁ ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୧୦୦ । ସେମାନେ ବୟସ୍କା ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ମାଇନର ଚତୁର୍ଥ ଠାରୁ ସପ୍ତମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରଥମରୁ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥାଏ । ସଂଗ୍ରାମର ଆହୁରି ଶେଷ ନଥାଏ । କିରାଣୀ ବାବୁ ଟିକେ ବିମୁଖ ଥାଆନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ସେଠାକାର ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସୁସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ସେ ଯାହାହେଉ ସେଠାରେ ସହକର୍ମୀ ଗଣ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇ କିଛି କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲି । ସେମାନଙ୍କୁ ସଂଖ୍ୟୁ କଲେ ସେମାନେ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବେ ।

ଟିକିଏ ଅଇଥାନ ହେଲି । ପିଲାମାନଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବାଗେଇ ଆସିଲା । କଟକ ବଦଳି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଲାଭ ହେଲା । ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ସୁବିଧା ପାଇଲି । ମୋ ବଡ଼ଭାଇ ଥାଆନ୍ତି ସୁନାବେଢ଼ାରେ । ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ଡାକ୍ତର ଆସି ବାପାଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଭାଇ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଆସି ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିଯାଆନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ପାଟକୁରା ଉପନିର୍ବାଚନ ଥାଏ । ପାଟକୁରାରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଚକ୍ରଧର ଶତପଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଗସ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମାସ ମାସ ଧରି ଘରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । କେବେ ଯଦି ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ଆସନ୍ତି ତାହେଲେ ରାତ୍ରିର ବିଳମ୍ବିତ ପ୍ରହରରେ । ଫାଟକ ତାଲା ପଡ଼େ । ଚୌକିଦାର ଶୋଇବାକୁ ଯାଏ । ଏହି କଥାରେ ସଂଘର୍ଷ । ପିଅନ ଆସି କହିଲା ଆଜ୍ଞା, ସହକାରୀ ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଟ କହିଲେ ଫାଟକ ବନ୍ଦ କରିଦେବେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ରଶି ଯୋଗାଡ଼ କରିଛି । ଟିପିନ୍ ବାନ୍ଧି ବାଲକୋନାରୁ ତଳକୁ ପକାଇଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ପାର୍ଟି ଅଫିସରେ ବାବୁଙ୍କ ଖାଇବା ଦେଇ ଆସିବି । ମୁଁ ଦୃଢ଼ ସ୍ବରରେ କହିଲି, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ମୋ ଗୁପ୍ତ ସ୍ବାମୀ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବା ପଠାଇବି ? ସେ ଅଲବର୍ ଆସିବେ, ମୋ ପାଖରେ ରହିକରି ଯିବେ । ପ୍ରଚାର କାମରେ ଯାଆନ୍ତି କେବେ କେବେ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ଦିନେ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ନେବାକୁ ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିବା ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରିଲା । ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ଲୋକ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଗାଡ଼ିକୁ

ଆକ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଆହତ । ମୋ ସାନ ଭଉଣୀ ଶାନ୍ତି ଯିଏକି, ଗୋବିନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ବାହା ହୋଇଛି, ସକାଳେ ମୋତେ ସ୍କୁଲକୁ ଫୋନ୍ କରି ଏକଥା ଜଣାଇଲା । ମୋତେ ଗଛରୁ ପଡ଼ିଲାଭଳି ଲାଗିଲା । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପାର୍ଟି ଅଫିସ୍‌କୁ ଫୋନ୍ ଲଗାଇଲି । ସେଠାରେ ବାବୁ ଆମର ଉପସ୍ଥିତ ଥାଇ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଜିପ୍ ଚାଳକ ଚତୁରତାର ସହ ଖସି ଆସିଲା ଦୁଇ କି.ମି. ଦୂର ଗ୍ରାମକୁ । ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଥିଲେ କିଏ ଛୁରୀ, କିଏ ପନିକି, କିଏ କଟୁରୀ ଧରି ଅପରପକ୍ଷ ଲୋକକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରାଇ ଫେରି ଆସିଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କରୁଛନ୍ତି, ଭୋଟ ବେଳେ ଏହା ତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯିବ । ସତକୁ ସତ ଭୋଟରେ ଚକ୍ରଧର ଶତପଥୀ ଜିତିଲେ । ଦ୍ରାଘଭର ଆହତ ହୋଇଥାଏ । ତାକୁ ୫୦ ଟଙ୍କା ଦେଲି । ସେ ଜମା ନେଉ ନଥାଏ । ବାବୁ ତ ଦେଉଛନ୍ତି, ଆପଣ କାହିଁକି ଦେବେ ? ପଛରେ ନେଲା । ବାବୁ ପରେ ଜିପ୍‌ଟା ତାକୁ ଦାନ କରିଦେଲେ । କହିଲେ, ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଛି । ସେ ଲୋକଟି ଧର୍ମଶାଳାର, ଜାତିରେ ମୁସଲମାନ, ତା ନାଁ ଆଲ୍ଲାଉଦ୍‌ଦିନ୍ ଖାଁ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ । ମୋ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଏପରି ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି । ନିଜର ସମସ୍ତ ରୋଗଜାର ପଇସା ଲୋକଙ୍କ ହିତରେ ଲାଗେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ତାଙ୍କର ପ୍ରତି ଉପକାର କରିବା ତ ଦୂରର କଥା, ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ସାଜିଅଛନ୍ତି । ୧୯୫୦ ମସିହାରୁ ୧୯୫୨ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ବାପଘରେ ରହୁଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମଝିରେ କେବେକେବେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଛି । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଖରାପ ଥିଲାବେଳେ ବା ଅନ୍ୟ ରୁଲିରେ ଜଣେ ରାନ୍ଧି ନେଇଗଲାପରେ ସେଥିରେ ରାନ୍ଧି ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛି । ଆକିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ରକ୍ଷା କ୍ଳାମ ପୋଷାଏ ନାହିଁ । ଯଦିଓ ୧୯୫୨ରୁ ୧୯୮୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାନ୍ଧିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛି, ଲୋକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ । ୧୯୮୩ରେ ମୋର ସାନବୋହୂ ଆସିଲାପରେ ମୋତେ ଆଉ ରାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ିନି ।

ମୁଁ ବହୁତ ବାସନ ମାଜି ପାରିବି । ଗୁଡ଼ାଏ ଶାଢ଼ୀ ଧୋତି ସଫା କରିପାରିବି । ଘର ଓଳାଇବା ନାଳ ସଫା କରିବା ଆଦି ସବୁ କାମ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ରାନ୍ଧିବା ମୋତେ ବଡ଼ ବାଧେ । ଝିଅ ବୁଝଟା ବଢ଼ି ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ରାନ୍ଧିବାକୁ କହେ ନାହିଁ । ଏବେ ସେମାନେ ଜୋତା ସିଲେଇ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖି ସାରିଛନ୍ତି ।

ଦିନକୁଦିନ କାମ ବଢୁଥାଏ । ଯଦିଓ କିଟିମିଟିଆ କାମ କମୁଥାଏ । ବଡ଼ ଝିଅଟି ରେଭେନ୍ସା ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଷ୍ଟମରେ ପଢୁଥାଏ । ବଡ଼ପୁଅ ନବମରେ, ସାନ ପୁଅ ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ଶଷ୍ଠରେ ପଢୁଥାଏ । ତା ବାପାଙ୍କ ଅମଳରୁ ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍ ନାମଜାତା ହାଇସ୍କୁଲ ଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତା, ଦେଶସେବୀ ଏହି ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର । ଦିନେ ବଡ଼ ପୁଅ ଆସି କହିଲା, ବୋଉ ବାପାଙ୍କ ନାଁ ଆମ ସ୍କୁଲ ରେକର୍ଡରେ ଅଛି । ମୁଁ ଉତ୍ତର କଲି ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ । ବାପାତ ତୋର ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ସମସ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଚିନ୍ତାଧାରା କାଠଯୋଡ଼ି ନବାକୂଳର ପୋଲପାଖରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିଛି । କାରଣ ମୁଁ ଆଉ ତୋ ବାପାଙ୍କ ପଢ଼ା ସମୟର କଥା କିପରି ଜାଣିବି, କେବଳ ଶୁଣିବା କଥା । ତହିଁଆର ଦିନ ଆସି କହିଲା, ନାଉଁଲୋ ବୋଉ ବାପା ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ମିଳିତ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର । ସେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କିଶୋର ଦାସ ଯିଏ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଲାଗି ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ, ସେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ସେ ଲୋକର ପ୍ରତିଭା ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ସେ ଭଲ ମଣିଷଟିଏ । ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭଳି ପରସାଟିଏର ଦୁର୍ନୀତି କରିନାହାଁନ୍ତି । ସେ ପୁଅଟିକୁ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଝିଅ ଦୁଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ଭଲ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ବିଭା କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ମାନେଭାରୀ ଭଲ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ ଆଉଡ଼ି ଓ ନିହାର ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବନ୍ଧୁ । ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି । ସେମାନେ ଦୁଇଜଣଯାକ ଅବିବାହିତା । କେଜାଣି କାହିଁକି ସେମାନେ ଦୁଇଜଣ ମୋତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ମୋ ପାଦରେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଲେ ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ବହେ । ମୁଁ ଅବସର ନେବାରେ ଆଜିକୁ ଆଠ ବର୍ଷ ହେଲାଣି ତଥାପି; ସେମାନେ କଣ ଟିକେ ଶୁଣିଲେ କଟକରୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଏ ।

ରାଜ୍ୟସଭା ସଦସ୍ୟ ହେବାର କିଛି ବର୍ଷପରେ ପୁନରାୟ କଂଗ୍ରେସରେ ପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣ କଥା ଉଠିଲା । ପାର୍ଟିର ଚିନିଜଣଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିବି - ଜଣେ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ବେହେରା ପରେ ଜନତା ଦଳରେ ରହି ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ, ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ତାଙ୍କର । ତାଙ୍କର ପିତା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ବେହେରା ଅତି ଭଲ ଲୋକ । ସେ ମଧ୍ୟ ନୟାଗଡ଼ର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ।

ଆଉ ଜଣେ ମେହନ୍ତର ସଂଘର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର । ଦୃତୀୟ ଜଣ ହେଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କର । ଧର୍ମଶାଳାରେ ତାଙ୍କ ଘର । ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକର ଲିଙ୍କରୋଡ଼ ଛିଡ଼ ମାର୍କେଟ ବିଲ୍ଡିଂ ନିକଟରେ ଘର କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଦୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ, କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ନଦେବାକୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଆପଣ ଚିକିଏ ବୁଝାନ୍ତୁ । ମୁଁ ଉତ୍ତରରେ କହିଲି ସେ ମୋ ଠାରୁ ବେଶି ଜାଣନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକା ଶିକ୍ଷାଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସେ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ମୁଁ ତାଙ୍କ କାମରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରେ ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ମୁଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ହାକିମୀ କରିବାକୁ ମୋ ବାପା ପଠେଇ ନାହାଁନ୍ତି । ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ମୋ ଦିନ ଯିବା କଥା, ନଚେତ୍ ଏତେ କଷ୍ଟକରି ଚିଟିଲାଗତ ବାଟେ ବୁଲି ବୁଲି ୨୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏକଲା ବଲାଙ୍ଗୀର ଯାଇ ନଥାନ୍ତି । ସେ ଦୁଇଜଣ ନୀରବ ରହି ଫେରିଲେ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କର କହିଲେ, ବାଙ୍କବାବୁ କାହାକୁ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ, ସେ ରାଜନୀତି କରିବେ । ମୁଁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ଯଦି ତୁମେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପରି ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗକରି ଲୋକଙ୍କ କାମ କରିବ, ତାହେଲେ ମୁଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼େଇରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇବି । ଏତେ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ, କାରଣ ୧୯୫୦ ମସିହାରୁ କେତେ ରାଜନୈତିକ କର୍ମୀ ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ଦେଖୁ ଆସୁଛି । ମୋର ଦେଖିବାକୁ ଆଉ ବାକି ନାହିଁ । ତମେମାନେ ଭଉଣୀ ଭଳି କହିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଭାବରେ ଏ ନିରାଟ ସତକଥା କହୁଛି । ଯାହାହେଉ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କର ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭଲ ମନ୍ଦରେ ରହିଲେ । ଭାଗବତ ବେହେରା ଓ କୃଷ୍ଣ ପାତ୍ର ବାଟ କାଟିଲେ । ସୁର କର ସିନା ମୁହଁରେ କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ସେ କେବେ ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିନାହାଁନ୍ତି ।

ପୁନର୍ବାର ବିଦେଶ ଗସ୍ତ

୧୯୬୮ ମସିହା କଥା । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଇଉରୋପ ଗସ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଶରୀରରେ ବାହାରିଲେ ବିଦେଶ । ୧୯୫୨ ମସିହା ବେଳର ଦୁସ୍ଥ ଅବସ୍ଥା ନଥାଏ । ୧୯୬୮ ବେଳକୁ ହେଉମିଷ୍ଟସ୍ ହିସାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ମଳୁଥାଏ । ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂରେ ଥିବାରୁ ପିଅନମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଳି ଅର୍ଦ୍ଧଳି କରିବାର ବୟସ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କୁ ପିଲାମାନେ କିଛି ସାହସ କରି ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ବାପା ଖାଲି କହିଲେ, ପିଲାମାନେ ତମେମାନେ

ସମସ୍ତେ ଭଲ ପଢ଼ିବ, ତମ ପାଇଁ ବିଦେଶରୁ ଆସିଲାବେଳେ ଭଲ ଜିନିଷମାନ ଆଣିବି । ବାପାଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମାସକପରେ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ଚିଠି ଆସିଲା ହଲାଣ୍ଡ, ଆୟାରଲାଣ୍ଡ, ଇଟାଲୀ, ଜାପାନ, ଜର୍ମାନୀ, ଷ୍ଟରଲାଣ୍ଡ, ବିଷୟରେ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡମାନ ଆସିଲା, ପ୍ୟାରିସ୍ କିପରି ମଜଲିସ୍‌ର ସହର ଇତ୍ୟାଦି । ନେହେରୁ ଯେତେବେଳେ ଇଟାଲି ଯାଇଥିଲେ, ସେ ଗାରିବାଲ୍ଡିଙ୍କ ବହି ପଢ଼ି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଟାଲୀର ଅବସ୍ଥା ସହିତ ଭାରତର ଅବସ୍ଥାକୁ ତୁଳନା କରୁଥିଲେ । ଷ୍ଟରଲାଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ଗ୍ଲାସ୍‌ଗୋ । ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ସୁସଜ୍ଜିତ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ସହର । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେଠାରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟ ପାଇଁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି । ସେଠାରେ ସୁବ୍ ଫୁବ୍ ପିନ୍ଧି ସବୁବେଳେ ପୋଷାକରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ଆମ ଦେଶ ପରି ଖଣ୍ଡେ ଧୋତି, ଖଣ୍ଡେ ଚାଦରରେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ପଢୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ ପାଇଲା ବେଳେ ଭାରି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । ସବୁ ଚିଠିକୁ ସାଜତି ରଖନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ତ ଜୀବନରେ କିଛି ସଉକ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ସେଠାକାର ସରକାର ତାଙ୍କ ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ଡକାଇଥିଲେ । ସେ ଦେଶରେ ସୁରାପାନ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଭ୍ୟାସ । ଏ ସେତେବେଳେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ପୁରୁଷ । ପାନ ମଧ୍ୟ ଚୋବାନ୍ତି ନାହିଁ । ଧୂମପାନ ତ ଦୂରର କଥା । ମଦ୍ୟପାନ ଲାଗି ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଭରା ମିଳେ । ସେଇ ଲଞ୍ଜଭିତ୍ତିରେ ତାଙ୍କର ଯାହା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ କିଣିଲେ, ଯଥା: - ନିର୍ବାଚନରେ ବ୍ୟବହାର କଲା ଭଳିଆ ଏକ ଟେପ୍ ରେକର୍ଡର, ପୋଟେବଲ ଟାଇପ ରାଇଟର ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବିଦେଶ ଗସ୍ତ କଥା କହିଛି । ତା ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୋର ଦୁଃଖର ଦିନ କେମିତି କଟିଥିଲା ସେ କଥାବି ଲେଖୁଛି । ୧୯୫୪ ମସିହା ବେଳକୁ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ବଲାଙ୍ଗୀର ବାହାରିଲି । ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଏଗାର ମାସର ପୁଅ ତୁମ୍, ଯିଏ ଏବେ ରେଲୱେ ଅଫିସର ହୋଇଛି । ବଡ଼ ଝିଅ କଲ୍ୟାଣୀ, ତାଙ୍କ ନାମ ମାଉଁ । ୧୯୫୫ ମସିହା ମେ ମାସ ଖରାବୁଟିରେ କଟକ ଆସିବା ପରେ କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନର ବଡ଼ ଝିଅ ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ଵିତୀୟ ସନ୍ତାନ ସୁମିତ୍ରା ଓରେଫ୍ ସୁରୁବୁର ଜନ୍ମ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଭଗବାନ ଗୋଟିଏ ଦେଲେ ଗୋଟିଏ ନେଇଗଲେ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ପୋଷାକ ଓ କିଛି ଖେଳଣା ଆଣିଥିଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଦେଶ ଗସ୍ତ ବେଳକୁ ଚାରୋଟି ସନ୍ତାନ ଦୁଇ ପୁଅ, ଦୁଇ ଝିଅ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପଢୁଥାନ୍ତି । ବଡ଼ ପୁଅ ସାନପୁଅ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟରେ, ବଡ଼ ଝିଅ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ସନ୍ତାନ ରେଭେନ୍ସା ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ସବାସାନ ଝିଅ ସୁଚିତ୍ରା ଓରେଫ ମାଲା ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥାଏ । ଆର୍ଥିକ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟି ଯାଇଥାଏ, ମୁଁ ବେଶ ଚଳିଲା ଭଳି ଦୁଇ ପଇସା ରୋକଗାର କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ କାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାର ନଥାଏ । ଲୋକ ବଳ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଥାଏ । ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ବେଶ୍ ଚଳିଲା ମୁତାବକ ଥାଏ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପାଟିରୁ ଯାହା ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଆନ୍ତି ତା ଉପରେ ମୋର ନିର୍ଭର ନଥାଏ । କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତଖାନାରେ ଭର୍ତ୍ତିହେଲେ । ହାଇଡ୍ରୋସିଲ ଅପରେସନ କଲେ । ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଅନୁମତି ମିଳେ ନହେଲେ ନାହିଁ । ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ନିଶା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ମହିଳା ପିଅନ ରକ୍ଷାରକ୍ଷିରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ରକ୍ଷାବତ୍ତା ଦେଖିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ସ୍କୁଲରେ ୧ମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ୩ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ ୮୦୦ ଛାତ୍ରୀ ଓ ଗୁରୁ ତାଲିମ ଦୁଇ ବର୍ଷର (Two years) 1st year and 2nd year ପାଇଁ ୧୦୦ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରୀ । ଅଫିସ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ ଲମ୍ବା ଏବଂ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ଵ । ଅଫିସ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ କିରାଣୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ । ସେଇ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସବୁକାମ ସାରି ତାଙ୍କର ଖାଇବା ଧରି ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଯାଏ ଏବଂ ଫେରି ପୁଣି ରାଜି ୯ଟା ବେଳେ ଯାଇ ରାତିରେ ସେବା କରେ । ମୋର ଗୋଟିଏ ଦୋଷ ମୁଁ ବହୁତ ଖଟିପାରେ, ସକାଳୁ ସଞ୍ଜଯାଏ । ସମସ୍ତେ ସାତ ଦିନରେ ଭଲ ହୋଇ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଆମର କୋଡିଏ ଦିନ ଲାଗିଗଲା । ରାତିରେ ଆଦୌ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ୬ ନୟର ନର୍ସିଂ ହୋମରେ ରହୁଥାଉଁ । ସକାଳ ହେଲେ ତାଙ୍କ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରେ ଓ ନିଜ ନିତ୍ୟକର୍ମ ପାଇଁ କାଜିବଜାର ଆସେ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ରାମନଥାଏ । ବିଲ୍ ଦସ୍ତଖତ, ଶ୍ରେଣୀ ପରିଦର୍ଶନ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଗଲେ କି ନାହିଁ । ପାଠ ପଢେଇଲେ କି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ସ୍କୁଲବସ୍ ଆସିଲା କି ନାହିଁ । ତାର ତଦାରଖ ।

ବାଙ୍କ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିରୋଧୀ ଦଳର ଭୂମିକା ଦ୍ଵାରା ସଂସଦରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରାଉଥିଲେ । ସେ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ ଛୁଆଁଟିଏ ପଡିଲେ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତବର୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଦେଶକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଡକରା ଆସିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର

ଖର୍ଚ୍ଚକାର୍ତ୍ତରେ ଯିବେ ଓ ଫେରି ଆସିବେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଫେରି ସାତ ଦିନ ପରେ ଗଲେ ଲଣ୍ଡନ । ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଉଡ଼ାକାହାଜରେ ଯାତ୍ରା । ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଡାକୁଥାଏ । କାରଣ ମୋର ଜଣେ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଉଡ଼ାକାହାଜ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ମରିଥାନ୍ତି । କେତେ କଟକଟଣ୍ଡାକୁ ଡାକି ଭୋଗରାଗ ଦେଇ ବହୁତ ଚିନ୍ତାରେ ଥାଏ । ଯିବା ଆସିବା ସମୁଦାୟ ୩ ମାସ । ସେଇ ବର୍ଷ ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଫେରି ଆସିଲେ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଖେଳନା ଓ ପୋଷାକ ଆଣିଥାନ୍ତି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାଗାମାନଙ୍କର ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡମାନ ମଧ୍ୟ, ଟେମ୍ପୁ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଲଣ୍ଡନ ସହର , ଷ୍ଟେସି ମିଲିଷର ଏ.ବି., ନୟର ଟେନ ଡାଇନିଂ ଷ୍ଟୁର୍ । ପିଲାମାନେ ପଢ଼ିଥିବା ସେ ଲଲେବାଇ ଗୀତ London Bridge is falling down, falling down, falling down ଇତ୍ୟାଦି । ଲଣ୍ଡନରେ ଅନେକ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନର ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ର ଆଣିଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେ ବିଷୟରେ ବୁଝାଉଥିଲେ । ଟୁଟୁ ବାବୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ସବୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ । ତାଙ୍କ ଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା, ଦେଶ ସେବାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜୀବନୀ, ଲଣ୍ଡନ ସହରରେ କେତେକେତେ କାହାଣୀ ଶୁଣାଉ ଶୁଣାଉ ପିଲାମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ଆପରି କରେ । ସେମାନେ ଖାଇବା ପରେ ସବୁକଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୋର ସମସ୍ୟା ଶେଷ ।

ସେଇବର୍ଷ ଖରା ଛୁଟିରେ ଦିଲ୍ଲୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସ୍ଥିର ହେଲା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧରି ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ, ସିମଳା ବୁଲିବାକୁ ଯିବା । ସବୁପିଲା ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଟୁଟୁ ବାବୁ ଆଇ.ଏସ୍.ସି. ପଢୁଥାଏ । ତାଙ୍କର ପର୍ବତ ଆରୋହଣରେ କାଣ୍ଟୁର ଗସ୍ତ ଥାଏ । ତାକୁ ବାଦଦେଇ ଆମ ଟିକେଟ ହୋଇଗଲା । ଟୁଟୁ ବାବୁଙ୍କୁ ପଚରାଗଲା, ତୋର ଟିକେଟ ଖାଇବା ପିଇବା ତ ସବୁ କଲେଜ ଦେବ, ହାତ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କା ନେବୁ ? ସେ ଉତ୍ତରରେ କହିଲା, ଟ ୨୦୦୦ ବା ଟ ୩୦୦୦ ଦେଇ ଦେବାକୁ । ଆମେ ବାପା ମା ଦୁହେଁ ହସିଲୁ । ବାହାରକୁ ଯିବ ୨୦ ଦିନ ଖଣ୍ଡେ । ଏତିକି ପଇସା କ'ଣ ମାଗୁଛି । ସେମାନେ କେବେ ପଇସା ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ତାର କିଛି ଧାରଣା ନଥାଏ । ହାତ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଅତି କମ୍ରେ ଟ ୩୦୦୦ ଟଙ୍କା ଦରକାର - ମୋ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଏତେ ଟଙ୍କା ନଥାଏ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଟ ୨୫୦୦୦ ଦେଲି । ତାଙ୍କର କାଣ୍ଟୁର ପର୍ବତାରୋହଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବର୍ଷେ ଯୁଞ୍ଚିଗଲା । ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ ଭ୍ରମଣରେ ଯିବାବେଳକୁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଉପରେ ବହିର୍ଦୃଷ୍ୟ ଲେଖି କାତାୟ ଷ୍ଟରରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରି ସାରିଥାନ୍ତି । ଯୁରୋପୀୟ ଦେଶ ଆମ ଦେଶର

ରାଜନୈତିକ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶର ହିତକର, ସମାଜ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଡାକୁଥାନ୍ତି । ସେ ଗସ୍ତରେ ବାହାରିଲେ, ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଅବସ୍ଥା ବହୁ ସୁଧୁରି ଯାଇଥାଏ । ଦୁଇ ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଥାଏ । ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହୋଇଥାଏ । ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ଟ୍ୟାକ୍ସିରେ ଆସି ଉତ୍ତାକାହାକ ଧରିବାକୁ ହୁଏ । ସିଧା ସଳଖ ଦିଲ୍ଲୀ ଉଡ଼ାଣ ନଥାଏ । ପିଲାମାନେ ଭାବିଲେ ବାପା ଆମର ବିଦେଶ ଯାଉଛନ୍ତି । ବହି ଆଣିବେ, ପୋଷାକ ଆଣିବେ । କେହି କଣ୍ଢେଇରେ ସକୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ନଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଗ୍ରୀସ୍, ଜର୍ମାନ, ସୁଇଜରଲ୍ୟାଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ, ଇସ୍ରାଏଲ, ଶେଷରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇ ସେଠାରେ ଗସ୍ତ ଶେଷ କରି ଭାରତକୁ ଫେରିବେ । ଗସ୍ତ ସମୟକାଳ ଗାମାସ, ଏତିକି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ କାମ ସାରିବାକୁ ହେଲା । ଗାନ୍ଧୀ ମହାତ୍ମା ଆଣ୍ଟୁ ଲମ୍ବା ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଗୋଲ ଚେରୁଲ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏହା ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ପୂର୍ବର କଥା - ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଉତ୍ସାହ, ଉଦ୍‌ଘୋଷ, ପ୍ରେରଣା, ଆଗ୍ରହ କେତେ ଆଶା ନିରାଶାରେ ସେମାନଙ୍କ ମନ ଭରପୂର ହୋଇ ଗଲାଣି । ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ପରେ ୨୦ ବର୍ଷ ବିତି ଯାଇଥାଏ । ଦେଶରେ କେତେ ଛୋଟ ବଡ଼ ଯୋଜନା ଚାଲିଥାଏ । ଏମାନେ ତ ୧୯୪୭ ମସିହା ଆନ୍ଦୋଳନ ଦିନୁ ବିଦେଶୀ ପୋଷାକ, ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତି । ଖଦଡ଼ କନାରେ ସୁଟ୍ ସାର୍ଟ ତିଆରି କରାଗଲା । ଦି ହଲ ସୁଟ୍ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରାଗଲା । ଟାଇ, ସୁଟ୍, ନାଇଟ୍ ସୁଟ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ତିଆରି କରାଗଲା । ସେ ବିଦେଶ ଗଲେ । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶନିବାର ଛଦ୍ରବଜାରରେ ମୋ ଅସୁସ୍ଥ ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ ।

ଥରେ ବାପାଙ୍କୁ ଆଣି ଗୋଟିଏ ମାସ ମୋ ପାଖରେ ରଖିଲି । ଆମ ଦେଶରେ ଝିଅ ମାନଙ୍କର ବାପା ମାଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ଦାୟିତ୍ୱ ନଥାଏ । ମୋ ମନରେ ଏତା ବଡ଼ ଖଟକା ଲାଗିଲା । ତିନି ମାସ ପରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଝେରି ଆସିଲେ । ସେ କ'ଣ କ'ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ସବୁ ଶଶୁରଙ୍କ ଆଗରେ ଗପିଲେ । ଶଶୁର ବହୁତ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହୋଇଥିବେ ଏପରି ଯୋଗ୍ୟ କାମାତାଙ୍କୁ ପାଇ । ଗୋଟିଏ ମାସପରେ ସେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଦାଣ୍ଡଘରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେ ଘରକୁ ଗଲାଦିନ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି, ସୁରୁ ବାବୁଙ୍କୁ କହିବୁ ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟାକରଣ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ପଢ଼ିବ । ବ୍ୟାକରଣ ନ ପଢ଼ିଲେ ଭାଷା

ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ଘରକୁ ଫେରିବା ଦୁଇ ମାସ ପରେ ୧୯୬୯ ମସିହା ଫେବୃୟାରୀ ଓଡ଼ିଆ ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଗଲାପରେ ପଞ୍ଚମ ଦିବସରେ ବାପା ଇହଧାମରୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୋ ବାପାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଦେ କହିଦିଏ । ସେ ଭାରି ଧାର୍ମିକ, ନିର୍ବିକାର, ଅନାସକ୍ତ । ତାଙ୍କର ତିନି ପୁଅ, ଛଅ ଝିଅ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବାହୁଡ଼ି ଥାଏ । ଆମେ ପାଞ୍ଚ ଭଉଣୀ ଓ ତିନି ଭାଇ । ବୋଉ ତାର କ'ଣ କିପରି କରି ସଂସାର ଚଳାଏ । ଦିନ ରାତି ଗୋରଖପୁର “କଲ୍ୟାଣ” ପତ୍ରିକା, ଭାଗବତ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ପଢ଼ି ସମୟ ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି । ଅର୍ପିତ ଯାଆନ୍ତି । ପଇସା ତକ ଆଣି ବୋଉ ହାତରେ ଧରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ କାଳରେ କୋ ଅପରେଟିଭ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଥିଲେ । ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ତାଙ୍କୁ ସେରିବ୍ରାଲ ଆଚାକ (ମସ୍ତିଷ୍କ କ୍ଷରଣ ରୋଗ) ହେଲା । ଠିକ୍ ଆଠଦିନ ପରେ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ତାକୁ ଇଂରାଜୀରେ ହାଇପରଟେନ୍ସନ କହନ୍ତି । ବେହୋସ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ କୃଷକର ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେଖି ବେହୋସ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୬୮ ଡାଏରୀ ଲେଖାରୁ ମିଳିଲା ଯିଏ, ହଠାତ୍ ସଞ୍ଜାହୀନ ହୁଅନ୍ତି, ଓ ସଞ୍ଜାହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଯାଏ, ସେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସାନ୍ଦିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ମୋ ମା ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ବୋଉ ୧୯୬୦ ମସିହାରୁ ଯାଇ ସାରିଥିଲେ । ମୋ ବାପା ଓ ବୋଉଙ୍କର ବୟସ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲା ୧୦ ବର୍ଷ । ବୋଉ ମରିବା ୯ ବର୍ଷପରେ ମୋ ବାପା ମଲେ ।

୧୯୬୮ରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ରାଜ୍ୟସଭା ପଦ ପଦବୀ ଥାଏ । ପାଇଁ ଆମେଶ୍ୱ ବସିବା ସମୟରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କଟାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଆସିଲେ ଧର୍ମଶାଳା, ବରି, ଡେରାବିଶ୍ୱ, ବିଜ୍ଞାନପୁର ଆଡେ ଗସ୍ତ କରନ୍ତି । ନିର୍ବାଚନରେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ହରାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ି ଯାଇଥାଏ । ସାମ୍ବାଦିକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ, ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବଦା ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିଥାନ୍ତି, ମୁଁ କିମ୍ବା ମୋ ପିଲା ସେଠାରେ ନ ଥାନ୍ତି । ତେବେ ଏତିକି ଉତ୍ତର ଭାରତର ଚଣ୍ଡିଗଡ଼, ଆମ୍ବଲା, ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ, ଆଗ୍ରା, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ, ଫତେପୁରସିକ୍ରୀ, ହରଦ୍ୱାର, ରକ୍ଷିକେଶ ପରି ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନମାନ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ କାଳୀନ ଅବକାଶରେ ଯାଇ ବୁଲାବୁଲି କରି ଥାନ୍ତି ।

ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷା ଆସିଲେ ସଂଜ୍ଞାନ ସମୟ ଥାନ୍ତି । ଗୁରୁଜୀତ୍ରୀ ସବୁ ମୋ ବୟସର ବା ମୋଠାରୁ ଅଳ୍ପ ସାନ ଥାଆନ୍ତି । ପାଠ ଶାଠର ନାମଗନ୍ଧ ନ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଶ କରାଇବାକୁ ହୁଏ । ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କିଏ ନିଃସହାୟ, କିଏ ବିଧବା, କାହାର ପରିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ ରୋଜଗାର

ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । ପାଖ ଯଦି କରାହେଉଛି ତାହେଲେ ଲାଞ୍ଚ ଖାଇ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଡିବି ଡିବି ବାଜିବ । ମାଷ୍ଟର ଚାକିରୀରେ ଲାଞ୍ଚ କ'ଣ ଖାଇବାର ଅଛି ? କିନ୍ତୁ ଖାଇବାର ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ନାହିଁ ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ?

ତାପର ୧୯୬୯ ମସିହା । ପୁନରାୟ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଲା ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ । ମୋର କଦାପି ପ୍ରୟାସ ହୋଇ ନାହିଁ, ସେ ସବୁ ଦେଶ ଦେଖିବାକୁ । ସହଜେ ତ ମୋ ଉପରେ ଚାରୋଟି ପିଲାଙ୍କ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲରେ ମୋତେ ନେଇ ଯିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେ ଦରିଦ୍ର, ନିଃସ୍ୱ । ନିଜର ଖର୍ଚ୍ଚ ସରକାର ଦିଅନ୍ତି । (ଯେଉଁ ଦେଶ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରେ) ଉତ୍ତର ଆମେରିକା କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆର ରାଜଧାନୀ ସାନ ଫ୍ରାନସିସ୍କୋ, କାଲରାଡୋ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ବୁଲି ଅର୍ଥନୈତିକ ଛିଟି ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇଥିଲେ । ଦଶବାରଟା ରାଜ୍ୟ ବୁଲିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିନି ମାସରେ ହୋଇଥିଲା । ତତ୍ ପୂର୍ବରୁ ୧୯୬୮ରେ କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ମଣରେ ୩ ମାସ ରହି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ବହୁ ଦେଶ ମହାଦେଶ ବୁଲିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛନ୍ତି । ସେଇଟାହିଁ କେବଳ ତାଙ୍କର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି । ସେଇ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେ ରୁଷିମନ୍ତ । ଫେରିବା ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ୧୯୬୯ ମସିହା ଶେଷ । ୧୯୭୦ ମସିହା ବେଳକୁ ମୋର ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଗୁଞ୍ଜରଣ ଉଠିଲାଣି । ଦେଶରେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟରେ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭାର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ ଏବଂ ଦୃଢ଼ ଅନୁଷ୍ଠାନର ରୂପ ଦେବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ମନଲାଖି କାର୍ଯ୍ୟ । ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ମଧ୍ୟ ଏଇ ସଂସ୍ଥାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବାର ଥିଲା ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ । ସେମାନେ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ଓ ଧୂଳେଶ୍ୱର ବକ୍ସିଆ । ଜଣକର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କ ବେଶ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁଦେଶ ବିଦେଶକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ରାଉରକେଲାରେ ସେ ଜଣେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରମିକ ନେତା ହିସାବରେ ପରିଗଣିତ, ସୁପରିଚିତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ପ୍ରଥମେ ରାଉରକେଲା ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ତାପରେ ଗତ ୨୮ ବର୍ଷ କାଳ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ନେତା ରୂପେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି ।

ରାଜନୈତିକ ମହଲରେ ସେତେବେଳେ ଭାରି ଜୋରରେ ପ୍ରଚାର ହେଲା ଚିତ୍ତନାୟକ, ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ହରାଇଥିଲେ । ଧର୍ମଶାଳର ଲୋକ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜିତାଇବେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡିବ । ଏହି ସମୟରେ ହିମାଳୟର କୃପାକୁ

ମହାରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ ହୁଏ । କଟକରେ ସ୍ୱରାଜ ଆଶ୍ରମ ନିକଟରେ ଛାୟା ବାନାର୍ଜୀଙ୍କ ଘରେ ରହନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ତ କେତେ ନକଲି ସାଧୁ ବାହାରିଲେଣି, ସେ କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ସାଧୁ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦମାନଙ୍କୁ ସେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆମ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆୟୋଜନ କଲି । ଗୁରୁ ଛାତ୍ରୀମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ସେ ରାଜି ହେଲେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ହତା ମଧ୍ୟରେ ସଭା ହେଲା । ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହିଛନ୍ତି ‘କ୍ଷେଣମପି ସତ୍ତ୍ୱଜନ, ସଂଗିତ ରେକା, ଭବତି ଭବାଶ୍ଚବେ ତରଣେ ନୌକା’ । ବିଷୟାଭିଭୂତ ସଂସାରରେ ସର୍ବଦା ସାଂସାରିକ ଜଞ୍ଜାଳରେ ଜଡ଼ି ରହୁଛି । କ୍ଷଣେ ପରମ ପରୁଷ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆଦୌ ସମୟ ପାଉନାହିଁ । ଭଲ ସଭାଟିଏ ହେଲା । କାଜି ବଜାର, ବୁଢ଼ୀ ଠାକୁରାଣୀ, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, ଗଙ୍ଗାମନ୍ଦିର, ଓଡ଼ିଆ ବଜାରରୁ ବେଶ ଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ ସମାଗମ ହୋଇଥିଲେ । ମୋର ଯିଏ ଖାରସ୍ଥାନ ବହୁମାନେ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମାନ୍ଧତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ କାରଣ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗିର୍ଜା ଯାଇଛି । ବାବାଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃପାଳୁ ମହାରାଜ । ଯେତେ ସାଧୁ ସନ୍ଥ ମୋ ଜୀବନରେ ଦେଖୁଛି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ପସନ୍ଦ କରେ । ମୋ ବଡ଼ଭାଇ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ତାର ୨ ବର୍ଷ ପରେ ମଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲାଭକରି ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ । ସର୍ବୋପରି ମୋ ସ୍ୱାମୀ ଆହୁରି ଖୁସି । ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରେ ତୁଷ୍ଟ । ବାବା ତାଙ୍କୁ ରାମଜୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କଲେ । ଯେତେଦିନ ସ୍ୱରାଜ ଆଶ୍ରମ ନିକଟସ୍ଥ ଛାୟା ବାନାର୍ଜୀଙ୍କ ଘରେ ରହନ୍ତି, ଆମେ ବରାବର ଯାଇ ଦେଖା କରୁ । ବାବାଙ୍କ ମତରେ ବାଙ୍କବାବୁ କର୍ମଯୋଗୀ, ସେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ । ବାଙ୍କବାବୁ ଦିନରାତି କର୍ମରତ । ତାଙ୍କ ଠାରୁ ବଳି ଭକ୍ତ ଆଉ କେହି ନାହାଁନ୍ତି । କର୍ମରତ, ପୁଣି ଗରିବ ଦଳିତ, ପତିତ ଓ ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସେବା ଯିଏ କରେ, ତାର ଜୀବନ ଧନ୍ୟ । ମୁଁ ଦିନେ ପଚାରିଲି ବାବା ସେ ତ ଦିନରାତି ଏପରି ଅନ୍ୟ କାମରେ ଲାଗିଲେ, ଆମ କଥା କିଏ ବୁଝିବ ? ସେ କହିଲେ ଯେ ଯିଏ ପରକଥା ବୁଝନ୍ତି, ତା ପରିବାର ଓ ଜାତି ପରିଜନଙ୍କ କଥା ନିଜେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କରୁଣାରେ ତାଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲି । ଯେତେବେଳେ ଏତେ ବଡ଼ ସାଧୁ କହୁଛନ୍ତି ମୁଁ ଅବା ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବି କଣ ? ତାପୂର୍ବ ବର୍ଷ ମୋ ବାପାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ମୋ ମନରେ ବହୁତ ଆପାତ ଲାଗିଥାଏ । ମାତା ତ ୧୯୬୦ ମସିହାରୁ ଯାଇଥାନ୍ତି ବାପାଙ୍କ ଯିବାତା ଶକ୍ତ ଏକ ଧକ୍କା ଲାଗିଲା । ଶକ୍ତ ଧକ୍କା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସହିବାକୁ ହେବ । କୃପାଳୁ ବାବା ମଧ୍ୟ କେତେ ବୁଝାଇଲେ ।

ସମୟ ଓ ଜୁଆର କାହା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ବିଦେଶରୁ ଫେରି ସଭା ସମିତିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସରେ ପୁନର୍ବାର ଯୋଗଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା । ସେ ତ ମୂଳତଃ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଥାଇ ତେଣର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ସେଇ ପୁରୁଣା ଘର କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ । କାହାକୁ ଖୁସି ଲାଗିଲା କି ନାହିଁ କେଜାଣି, ମେତେ କିନ୍ତୁ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗିଲା । କଂଗ୍ରେସର ଯେତେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିସାବରେ ସର୍ବଦା ବଞ୍ଚି ରହିବ । ତେଣୁ ସେ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଚାରିଆଡ଼େ ବହୁ ସମର୍ଥନ ମିଳିଲା । ୧୯୭୧ ମସିହା, ମୋର ସେଇବର୍ଷ ପଦୋତ୍ତର ସହିତ ବଦଳି ହେବାକୁ ଥାଏ । କେଉଁଠିକି ବଦଳି ହେବ ସ୍ଥିର ନଥାଏ । ବାରମ୍ବାର ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ସଠିକ୍ ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ ।

ସେଇବର୍ଷ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ହେବାକୁ ଥାଏ । ସବୁ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ ଚିତ୍ତ ନାୟକ ଯେପରି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାପକପୁରରେ ହରାଇଛି, ସେ ଏଥର ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଠିଆ ହେଉଛନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁ ସେହିଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବେ ଏବଂ ସେମାନେ ପ୍ରାଣମୁକ୍ତି ଲାଗି ତାକୁ ଜିତାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ସେଇଯା ହିଁ ହେଲା । ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସରିବା ପରେ ପରେ ପଦୋତ୍ତର କମିଟି ବସି ମୋର ପ୍ରମୋଶନ କଥା ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସମସ୍ୟା ହେଲା ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ଓହରି ଆସିବାକୁ, କାରଣ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟପଦ ଆଉ ବର୍ଷେ ଥାଏ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲି ସେଠାରୁ ପୁଡ଼ା ପୁଟୁଳା ବାନ୍ଧି ଫେରିବାକୁ । ଏମ.ପି. କ ଘରେ ଯାକର ଜଣେ କୁଟୁମ୍ବ ପୁତୁରା ରହୁଥିଲା । ସେ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ଇଣ୍ଡିଆନେସରେ ଡି.ଏସ୍.ପି. କ୍ୟାଡରରେ ଥାଏ । ସେ ମୋର ସହପାଠୀ ଥିଲା ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ । ତାକୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନ ଦେଖି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଜିନିଷ ପତ୍ର ଧରି ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରି ଆସିଲୁ । ଚାରି ନମ୍ବରରେ ୮/୩ ନମ୍ବର ଏମ.ଏଲ.ଏ କ୍ବାଟର ମିଳିଲା । ଠିକ୍ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡପ ପଛପଟରେ ଏ ଘର ଥିଲା । ୧୯୭୧ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ତା ୨୫ ରିଖ ଦିନ ମୁଁ ଛଅନମ୍ବର ଯୁନିଟ୍ ସ୍କୁଲକୁ ଆସି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସେତେବେଳକୁ ମୋ ବଡ଼ପୁଅ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଥିଲା । ସାନ ପୁଅ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଥାଏ । ମାଲା ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥାଏ । ସୁରୁରୁଜ ପାଞ୍ଚ ଇୟରରେ ନାଁ ଲେଖାଇଥାଏ ବି.ଜେ.ବି.

କଲେଜରେ । ସୁରୁବାରୁ ଆଉ ଆଶିଲି ନାହିଁ । ମାଣିକ ଘୋଷ ବଜାରରେ ମୋର ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଘରେ ରହୁଥାଏ । ତା ଛୁଆପିଲା ସେଠାରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ତାର ଗୋଟିଏ ପୁଅର ବିଭାଘର ମୋ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ହତା ଭିତରେ ହୋଇଥିଲା ।

ସେହି ବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ପ୍ରବଳ ବାତ୍ୟା ହୋଇଥିଲା । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର କଲ୍ୟାଣପୁର ଘର ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ମୋ ସାନ ଦିଅର ଗଗନ ବାବୁ ଓ ବଡ଼ ଦିଅର ନିକୁଞ୍ଜ ବାବୁ ଗାଁରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ଶାଶୁ ମଧ୍ୟ ଥାନ୍ତି । ୧୯୭୧ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ମୁଁ ଜିପ୍ ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ ଗାଁକୁ ଗଲି । ମୋ ଶାଶୁ ଓ ଝିଆରୀ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଲେ । ଯାଆମାନେ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ ।

୧୯୭୨ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରାଗଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେ ମୋର ସହପାଠିନୀ, ନିଜର ବନ୍ଧୁ । କୁଟୁମ୍ବ ପରିବାରର ଯିଏ ଉପରସ୍ତରକୁ ଉଠିଲା, ତା ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ । ସହଜେ ନନ୍ଦିନୀ ଦେବୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିବା ସମୟରେ ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହୋଇ ନଥାଏ । ସେ ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ମୁଁ କେବେ ଯାଇ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ସୌଜନ୍ୟମୂଳକ ସାକ୍ଷାତ କରିନାହିଁ । ସେ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମୋ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଅଂହକାରୀ ଓ ଗର୍ବୀ । ଅଂହକାର ଗର୍ବ ବଢ଼ିମା ପଣରେ ମଣିଷ ଧ୍ବଂସ ପଥରେ ଆଗେଇ ଥାଏ ।

ମୋ ସ୍ବାମୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଶପଥ ଗ୍ରହଣ ଦିନ ମୋ ବସା ଘରେ ପାଟିଲୋକ ନାରୁଥାନ୍ତି । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ତାଙ୍କ ଘରେ ଖୁସି ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ କେହି ଆସି ନଥିଲେ । କେବଳ ମୋ ଦାଦା ପୁଅ ଭାଇ ବାବୁଲା ଏବଂ ମୋ ମଝିଆ ଭାଇ ଯିଏ କି, ନିରୀକ୍ଷଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ (ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିଭାଗରେ) କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମୋ ସାନ ଭାଇ ଯିଏ କି, ମୋ ଠାରୁ ୩ ବର୍ଷ ସାନ, ବ୍ୟବସାୟ କରେ, ସେହି ତିନି ଜଣ ମିଶି ଆସିଥିଲେ । ମୋ ଶାଶୁ ଓ ଝିଆରୀ ମୋ ନିକଟରେ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ମୋର ଚାରୋଟି ପିଲା । ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଜଣକୁ ମିଶାଇ ଆମେ ୯ ଜଣ ଥାଉ । ରନ୍ଧାବତ୍ତା ସାରିଦେଇଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଲାଗେଇଥାନ୍ତି, “ସୁଆ ଅପା ତୁମେ କଣ ବାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଦେଖୁ ଆନନ୍ଦିତ ନୁହଁ ?” ଉତ୍ତର ଦେଲି ସ୍ବାମୀ ଉତ୍ତରି କଲେ କାହାକୁ ଖୁସି ନଲାଗେ ? ଯଦି ନିହାତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ବାଲୋକ ହୋଇଥିବ ସେହି କେବଳ ଖୁସି ହେବ ନାହିଁ ।

ମୋ ଜୀବନରେ ଖୁସି ହେବାପାଇଁ ମୋ ହୃଦ କନ୍ଦରରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଖାଲି ରଖିନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ମୁଁ ବହୁତ ଖୁସି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଖଟରେ ପଡ଼ି କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି, ମୋ ଶାଶୁ ମହୋଦୟା । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଭାବିଲି ମୋ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିଏ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଗୁଲଜ କଲି । ସେ ସେତେବେଳେ କହିଲେ - “ନାହିଁ, ଆଜି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସେମାନେ କେହି ଲାଗି ନାହାନ୍ତି । ମୋ ମନ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଜି ଲାଗିଛି । ବାଙ୍କ ମୋର ବଡ଼ପୁଅ । ଘରର ସାର, କିନ୍ତୁ ୧୯୪୨ ମସିହାରୁ ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସେ ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ, ଆଜି ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପରେ ସେ ଆହୁରି ବ୍ୟସ୍ତ, ଖାଇବା ପିଇବା ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯିବ ।” ମୁଁ କେତେ ବୁଝାଇଲି, ସବୁତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ଚାଲିଛି । ଈଶ୍ବର ତ ମୋତେ ବୁଝି ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ ପିଲା ତ ଖାଇ ପିଇ ଭଲରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଚିନ୍ତା କରି ଲାଭ କଣ ?

ନିଜର ଜମିଦାରୀ ଧ୍ବଂସ ହୋଇଯାଇଛି । ଜମି ଯାହାର ଲଙ୍ଗଳ ତାହାର ସ୍ବୋଗାନ ସେ ନିଜେ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ନିଜ ଚାଷ ଜମି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜାମାନେ ମାଡ଼ି ବସିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ପୁରାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଜମି ଅଛି ଅନ୍ୟମାନେ ସେଥିରୁ ଲାଭ ଉଠାନ୍ତି । ବୁଝାଇଲା ପରେ ଶାଶୁ ରୁପ୍ ହେଲେ । ମୁଁ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ଶପଥ ଗ୍ରହଣ ଉତ୍ସବକୁ ବାହାରିଲି । ଝିଆରୀ ଟିକିଏ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତାକୁ କହିଲି, ଭାତ ଗାଳିବା ମାତ୍ରେ ମା’କୁ କଦଳୀ ଓ ମିଠା ଦେଇ ଭାତ ବାଡ଼ିଦେବ । ରାଜଭବନ ଆନନ୍ଦ ମୁଖରିତ ହୋଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମଲ୍ଲିକ, ବିନାୟକ ବାବୁ ଯିଏ ପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଆଦି ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନେ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଆମକୁ ରହିବାକୁ ନେହେରୁ ପାର୍କ ନିକଟସ୍ଥ ବଡ଼ ଘରଟିଏ ମିଳିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ଟାଇପ ଟୁ ଟାଇପ ଫୋର ଏବଂ ଟାଇପ ଫାଇଲ୍‌ରେ ରହିସାରିଥାଏ । ଏହା ହେଲା କ୍ୟାପିଟାଲର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କ୍ବାର୍ଟର । ଭୁବନେଶ୍ବର ଏକ ଗୋଲାମ ନଗରୀ । ଆମେ ଯେତେକ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ, ଆମେ ସବୁ ଗୋଲାମ । ଟାଇପ ଘର କଥା ଏପରି ଯେ ପଡ଼ିଶା ଘରକୁ ତାହାର ପଡ଼ିଶା ଜାଣେ ନାହିଁ ବା ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ବାହାରେ ନାହିଁ । ୧୯୭୨ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ଅଞ୍ଚଳ ଜଙ୍ଗଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ।

ଆଗେ ସେହି ବଡ଼ ଘରେ ରହିଲା ବେଳକୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ବହୁତ ଭିଡ଼ । ମୁଁ ପଛପଟେ ଭାଇବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଓ ପିଲାଙ୍କ ଯିବାଆସିବା ପାଇଁ ବାଟ କଲି,

ସେଇବାଟେ ପିଲାମାନେ କଲେଜ ଯାନ୍ତି । ମୋ ବଡ଼ ପୁଅ, ବଡ଼ ଝିଅ , ସାନ ପୁଅ ତିନିଜଣଯାକ ବି.ଜେ.ବି. କଲେଜରେ ପଢୁଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଓ ଯୋଜନା ଓ ସମନ୍ବୟ ବିଭାଗ ଥାଏ । ନୟିନୀ ଶତପଥୀ ଘରୋଇ ବିଭାଗ ରଖୁଥାନ୍ତି । ସେ ଯାହା ହେଉ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ଆମକୁ ଆଜି ଆଜୁଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଘରେ ବାହାରେ କେଉଁଠାରେ ମଣିଷ ଟିକେ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସବୁବେଳେ ଭିତ, ଶାଶୁ ମୋ ପାଖରେ ଛଅ ମାସ ବର୍ଷେ ରହବା ବେଳକୁ ଉଛୁନି ହେଲେ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବାକୁ । ଗାଁରେ ତ ଘର ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କର କ୍ଷମତା ନାହିଁ ଘର ତିଆରି କରିବାକୁ । ନଶଦ ବିଭାଗର ୧୯୫୩ ମସିହାରୁ ସରି ଯାଇଥିଲା । ବଡ଼ ଦିଅର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ବିଭା ହୋଇଥିଲେ । ସାନ ଦିଅରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ୧୯୬୫ ବେଳକୁ ବିବାହ ସରିଥାଏ । ସେମାନେ ସବୁ ଖଣ୍ଡିଆ ଘରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେହି ବର୍ଷ ସ୍ଥିର କରାଗଲାଯେ, ଗାଁ ଘର ତିଆରି ହେବ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରେ ଥାଏ, ତିନି ପିଲା କଲେଜରେ ପଢୁଥାନ୍ତି । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ରାଜି ହେଲି, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦରମା ସେତେବେଳେ ୧୦୦୦ ଟଙ୍କା ଥାଏ । ସେଥିରୁ ପୁଣି ସବୁ ମୋ ନିକଟକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ଗସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାକ ସବୁ ଷ୍ଟାମ୍ ମାନେ କଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଜାଣିଥିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜାଣିଥିବେ । କଥାହେଲା ଆପାତତଃ ମନ୍ତ୍ରୀଦେବେ ୧୫,୦୦୦ ଟଙ୍କା । ଯାହା ଅଧିକା ଲାଗିବ ମୁଁ ଦେବି ନଚେତ୍ ନିକୁଞ୍ଜ ଦେବେ । କିଏ କାହିଁକି ଧରା ଛୁଆଁ ଦେବ ? ଘର ତିଆରି କରେଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ, ସେ ଯାହାହେଉ ଗ୍ରାମର ଗଙ୍ଗାଧର ବାବୁ ପୁତୁରା ହିସାବ ହେବ, ସେ ବୁଝାବୁଝି କଲେ । ଗାଁରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ପୁତୁରା ରମା ସେ ମଧ୍ୟ ବୁଝାବୁଝି କଲା । ଦାଣ୍ଡରେ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ରାଜନୀତି ପାଇଁ ବଡ଼ ବଖରା ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଖରା । ଉପରେ ଚାଲିଲ ଦିଆଗଲା । ସବୁମିଶି ୨୪ ହଜାର ଟଙ୍କା ଲାଗିଲା । ୧୯୭୩ ମସିହାରେ ଶାଶୁ ଓ ଝିଆରୀ ଗାଁକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି କରି ଗାଁରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଲି ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳର ଆୟୁଷ କମି କମି ଆସିଲା । ୧୪ ମାସ ପରେ ବିଧାନ ସଭା ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଗଲା । ପୁନର୍ବାର ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ବାଙ୍କ ବାବୁ ପୁନରାୟ ସେହି ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ପୁନର୍ବାର ଜିତିଲେ । ଏଥର କିନ୍ତୁ ବିଭାଗ ବଦଳିଗଲା । ଏଥର ରାଜସ୍ୱ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ ବିଭାଗ ମିଳିଲା । ଭିତରେ ଭିତରେ ଶୀତଳ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥାଏ । ଛକା ପଞ୍ଚା ନୀତିରେ ଚାଲିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ଚାକିରିରେ ମୁଁ ସ୍ଥାୟୀତ୍ୱ ହାସଲ କରିଥାଏ । ମୁଁ ଫୁଲବାଣୀରେ ଥିବାବେଳେ ମୋ

ସରକାରୀ ପୁଟ ଖଣ୍ଡକ ଚାଲିଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନଜିର ଦେଖାଇ ତାଙ୍କୁ
ରଖି ପାଟେରୀ ଘେରାଇ ଦେଇଥିଲି ।

୧୯୭୩, ମାର୍ଚ୍ଚ ଶେଷରେ ଘର ତିଆରି ରଣ ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କଲି ।
ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଜେଲ୍ ଯାଇଥିଲେ ।
ଖଲାସ ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ି ଚାକିରି କଲେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ
ସେକ୍ରେଟେରୀଏଟ୍‌ରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ମୋତେ ଅଭୟ ଦେଲେ ଆପଣ ତ ରଣ
ପାଇବାକୁ ହକ୍‌ଦାର । ପାଇବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ତାଙ୍କରି କଥା ମାନି ଦରଖାସ୍ତ
କଲି । ଘର କରିବା ଲାଗି ସୁବିଧା ଖୋଜିଲି । ମୋ ମାମୁଁ ଶ୍ରୀ ଆର୍ତ୍ତବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି,
ଟିପ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଥାଆନ୍ତି । ସେ ମୋର ଏକ ମାତ୍ର ମାମୁଁ, ମୋର ବୋଉ
ସବୁଠାରୁ ବଡ଼, ସେ ସବୁଠାରୁ ସାନ, ତାଙ୍କୁ ମୋ ମାଆ ପାଠ ପଢ଼ାଇଥିଲେ ।
ମୋର ସବା ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ଚାରି ବର୍ଷ ସାନ । ସେ ମୋ ପାଇଁ ଘର
ପ୍ଲାନ ବନାଇଦେଲେ । ମୁଁ ମାମୁଁଙ୍କୁ କହିଲି, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୋଇନାହିଁ ।
ମୋତେ ୩୯, ୦୦୦ ଟଙ୍କା ରଣ ମିଳିବ । ଟଙ୍କା ଉଠାଇଲା ମାତ୍ରେ ଆପଣଙ୍କ
ଲୋକକୁ ଦେବି । ସେ ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇ ଘର କରିବ । ଶେଷକୁ ସେଇଆ ହେଲା ।
ନିଜ ପଇସାରେ ଗୋଟାଏ ଘର କରିବି ସ୍ଵପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ଭାବି ପାରି ନଥିଲି ।
ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟରେ ସିମେଣ୍ଟ ଛତା କିଣିଲି । ୧୯୭୩ ମସିହାରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା,
୧୯୭୫ ମସିହାକୁ ଶେଷ ହେଲା । କିଛି ଅନୁସାରେ ମୋ ଦରମାର ରଣ ଟଙ୍କା
କଟିଲା । ମାସକୁ ୪୦୦ ଟଙ୍କା ଏବଂ ସୁଧ ବାବଦ ଦେଇ ୨୪ ଟା କିଛି କଟିଲା ।
୯,୭୦୦ ଟଙ୍କା ସୁଧ ଗଣିଲି । ଏସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ଥିର କଲି ଘର ଗୋଟାଏ କମ୍ପାନୀକୁ
ଭଡ଼ା ନଦେଲେ ଏତେ ଟଙ୍କା କେହି ଦେବେ ନାହିଁ । ରେମିଟ୍‌ଟର୍ନ୍ ରାଶି କମ୍ପାନୀକୁ
ଭଡ଼ା ଦିଆଗଲା । ସେ ମାସକୁ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ଦେଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି, ‘ନାହିଁ
ମାମୁଁ ଠାରୁ କଣା ମାମୁଁ ଭଲ’ । ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଟଙ୍କା ଉଠିଯିବ । ୧୯୭୪
ମସିହାରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ଆମର ଫିଆଟ ଗାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ କିଣିଲେ ।
ସେତେବେଳେ ନୂଆ ଫିଆଟର ଦାମ୍ ଥାଏ ୪୨୪,୦୦୦/-ଟଙ୍କା ।
ରଣକରି କିଣିଲେ, ତାଙ୍କ ରଣ ସେ ଶୁଝିବେ । ମୋ ରଣ ମୁଁ ଶୁଝିବି ।
ଏଇ ମଡେଲ୍‌ରେ ଦୁଇଜଣ ଥାଉ । ୧୯୭୪ ଜୁନମାସରେ, ସାନ ପୁଅର
ବୁର୍ଲା ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ କଲେଜରେ ନାଁ ଲେଖାହେଲା । ରାଜନୀତିରେ
କୃତନୀତି ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ବାକ ବାବୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ଭାରତବର୍ଷର
ଅସ୍ତତିଦ୍ଵୟୀ ଜନନେତା ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଇ
ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ କୋପି ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ସେଟା ତାଙ୍କର ଅପରାଧ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ଗଲେ କାହିଁକି ? ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସଦସ୍ୟ କଣ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କିଣା ଚାକର ?

ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁଅ ବୋଲି ପୁଅକୁ ବୁର୍ଲାରେ ବହୁତ ଚାରିଂ କରାଗଲା । ସେ ସହି ନପାରି ହଠାତ୍ ପଳାଇ ଆସି ଆଉ ବୁର୍ଲାରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲା । ମୋର ମନଦୁଃଖ । ଫାଷ୍ଟ ଡିଜିଜନରେ ପାସ୍ କରି ଯଦି ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିଅର ନହେଲା, ତେବେ ଆଉ ଲାଭ କଣ ? ତୁରୁ ବଡ଼ ପୁଅର ବି.ଏସ୍.ସି.ପରୀକ୍ଷା, ଲୋକ ବାକ ଏତେ ଭିଡ଼ ଯେ ଭାରି ଗୋଳମାଳ ହୁଏ ପଡ଼ାରେ । ୧୯୭୫ ମେ ମାସ ବେଳକୁ ବାଙ୍କବାବୁ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ମନଦୁଃଖ ଆଦୌ ନଥାଏ । ଆଠ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଗାଡ଼ି, ଫୋନ ଫେରସ୍ତ କରିଦେଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀଘର ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ସେତେବେଳକୁ କରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହେଲା । ଜଟି ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଥାନ୍ତି । ମୋ ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଅଫିସରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କଲି, ମୋ ନାମରେ ଆଠ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସରକାରୀ ଘର ଦେବାକୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । ସେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ କହିଲେ, ଯେ ଗତ କାଲି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ସେତେ କିଛି କହୁ ନଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି ଯେ ନିଜ ପରିବାର ପାଇଁ ସେ କେବେ ଚିନ୍ତିତ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସ୍କେନୋ ଟାଇପିଷ୍ଟର୍କ ଡାକି କହିଲେ ଯେ, ନୋଟ ଲେଖି ଶୀଘ୍ର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆଠଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଘର ପାଇବି ବୋଲି କହିଲେ । ଠିକ୍ ୧୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମୋତେ ଟାଇପ ଛଅ ଘର ଗୋଟାଏ ମିଳିଲା । ମୁଁ ତୁରନ୍ତ ସେଠାକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲି । ସେ ବର୍ଷ ମୋ ବଡ଼ ପୁଅ ପରୀକ୍ଷାରେ ଖରାପ କରିଥାଏ । ସେ ମାଇନର ବୃତ୍ତି, ମାଟ୍ରିକ୍ ବୃତ୍ତି ଓ ଆଇ.ଏସ୍.ସି.ରେ ଭଲକରି ବି.ଏସ୍.ସି.ରେ ଖରାପ କାହିଁକି କରନ୍ତା ? ସେ ଯାହାହେଉ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଭଲରେ ପାଶ୍ କରି ଦିଲ୍ଲୀ J.N.U. ରେ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ପଢ଼ିଲା । ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବାଲା ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିଲା । ମୋତେ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା । ମଣିଷ ଯାହା ଚାହେଁ, ତାହା ପାଏ ନାହିଁ, ଯାହା ଚାହେଁ ନାହିଁ, ତାହା ପାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ କାମ ସାରି ବନବୁର୍ଗା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଁ । ଆଖିରୁ ଝର ଝର ଲୁହ ଆପେ ଆପେ ବୋହି ଯାଉଥିଲା । ସାନ ପୁଅ ଭୋପାଳର ମୌଳାନା ଆକାଦ୍ କଲେଜ୍ ଅଫ୍ ଟେକ୍ନୋଲଜି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା । ହାଇ ପରସେଣ୍ଟ ନମ୍ବର ରଖି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ପୁଅ ହିସାବରେ ଅକ୍ଳେଶରେ ସିଟ୍ ମିଳିଗଲା ।

ସେ ଆରାମରେ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କଲା । ବଡ଼ ପୁଅକୁ ତ ଏପରି ଦଶା । ସେ ସେଠାରେ ତିନିମାସ ପଢ଼ିଛି କି ନାହିଁ, ତାର ହଳଦିଆ ଜାମଳରୋଗ ହେଲା । ଡାକ୍ତରଖାନା ପାଖ ବସାରେ ମୁଁ ଥାଏ । ପେଡି ପେଡିକା ସହିତ ମହୁ ଦେଲି । ଆଖୁ ଚୋବାଇ କରି ପ୍ରଚୁର ଖୁଆଇଲି । ପଇତ ଭଲକରି ପିଇବାକୁ ଦେଲି । ପୁଅ ମୋର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲା ।

୧୯୭୬ ମସିହା କଥା । ବାଙ୍କବାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ଛାଡ଼ିଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ନୟିନୀ ଦେବୀ ଆମର ପିଛା ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସେକ୍ରେଟାରୀ ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗା ତ୍ରିପାଠୀ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା ଯେ, ସୁଧାମଞ୍ଚରୀ କୋରାପୁଟକୁ ବଦଳି କରାଯିବ । ସେ ଦୟା ଦେଖାଇ କହିଲେ, ଢେଙ୍କାନାଳ ପ୍ରଭୃତି ପାଖ ଜାଗାରେ ତାଙ୍କୁ ବଦଳି କଲେ ହେବ ନାହିଁ ? ତାଙ୍କୁ ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଧମକ ଦିଆଗଲା । ଏବେ ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ପରଲୋକ ହୋଇଗଲାଣି । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଲେଖା କୋରାପୁଟରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସେ । ସେ ବର୍ଷ ମୋ ସାନ ଝିଅ କଟକ ମେଡିକେଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ବଡ଼ ଝିଅ ଏମ୍.ଏ. ଦେଉଥାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲି । ମୁଁ କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ନଥିଲି । ଅର୍ଥନୀତିରେ ପଦାପତି କଷ୍ଟ ହେବାରୁ ସେଥିରେ ନଦେଇ ଓଡ଼ିଆରେ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲି । ପଢ଼ା, ଚାକିରୀ ଓ ଘରେ ପିଲାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଚଳେଇବା ଭାରି କଷ୍ଟକର । ବାଙ୍କବାରୁ ଏ ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ସବୁବେଳେ କମେଣ୍ଟ କରନ୍ତି, ତମେ କଣ ପାଶ୍ କରିବ ? ମୋର କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ, ଯେ ମୁଁ ନିଷ୍ଠା ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ପାଇବି । ଛୁଟିରେ ତିନିମାସ ରହି ପଦାପତି କରି ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଜୟପୁର ଚାଲିଗଲି ।

ସେତେବେଳେ ଜରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି । ନୟିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ଉତ୍ପାତ ବହୁତ ବଢ଼ିଥାଏ । ମଝିରେ ଶୁଣାଗଲା ବାଙ୍କବାରୁକୁ କିଏ ଗୁଣ୍ଡା ଲଗାଇ ମରାଇବେ । ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଅନନ୍ତ, କି କରି ପାରେ ବଳବନ୍ତ ? ଯେଉଁଦିନ ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ଜଗିଥିଲେ, ସେଦିନ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷୁର ହୋଇଥିଲା, ସେ ଶୋଇଥିଲେ । ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ନିରାଶରେ ଫେରିଗଲେ । ସବୁ ଦୁଃଖ ବିପଦରେ ଈଶ୍ୱର ଆଶ୍ରା ଧରି ମୁଁ ପାରି ହୋଇଛି ।

ତିସେନ୍ଦର ମାସ ୧୬ ତାରିଖ ଦିନ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ସଭାରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନୟିନୀ ଦେବୀ ଜାଣିଲେ ସେ ଆଉ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନାହାଁନ୍ତି । ସେହି

ଦିନ ଠାରୁ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଡୋରି ଆଉ ଫିଟିଲା ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦିନେ ଜୟପୁରରେ ପ୍ରାଧନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ବାସଗୃହରେ ବସିଛି । ଦକ୍ଷକାରଣ୍ୟର ସ୍ୱେଶିଆଳ ଅଫିସର ଶ୍ରୀ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ମହାପାତ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କ ନମାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା ସତ୍ତ୍ୱେ ନନ୍ଦିନୀଦେବୀ ତାଙ୍କୁ ଆକ୍ରୋଶ ରଖି କୋରାପୁଟ ବଦଳି କରିଥିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ଆମର ସୂର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଧୁ । ନନ୍ଦିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହରାଇବା ପରେ ସେ ଖୁସିରେ ଆମ ଘରୁ ତା ଖାଇ ଫେରିଥିଲେ ।

ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଫୋନ କଲେ ଯେ, ମୋ ବନ୍ଧୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀବୃନ୍ଦ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଖୁସି ହେଲି ନାହିଁ କି ଦୁଃଖ କଲି ନାହିଁ । କାରଣ ଯାହା ତ କଷ୍ଟ ପାଇଲି, ସେତା ଆଉ ଫେରି ଆସିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କର କାହିଁକି ମୋ ଉପରେ ଏତେ ଦୟା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ବିନାୟକ ବାବୁଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସମୟରେ ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସକୁ ଯାଇ ଦାବା କଲେ ଯେ, ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସ ଯେପରି ୨୪ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ କୋରାପୁଟ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ସେଭଳି ୨୪ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ରାଜଧାନୀ ଆସିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିକଟତମ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବେ । ୧୯୭୭ ମସିହା ଜାନୁୟାରୀ ତା ୩୧ ରିଖରେ ଜୟପୁରୁ ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲରୁ ଚିଲିଭ ହେଲି । ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଖା ଭାବିନଥିଲି ଯେ, ଯେଉଁଠି ୬ ବର୍ଷ ରହିଯାଇଛି ସେଠାକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରିବି । ଯିଏ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଥିଲେ ମୋ ନାମରେ ବଦନାମ ଗାଇଲେ । ମୁଁ ଦିନେ ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସ ଯାଇଥିଲି । ପଚାରିଲି ମୋ ବଦଳି କିପରି ହେଲା, ବାଙ୍କ ବାବୁ କାଉଁରିଆ କାଠି ଭାଙ୍ଗିଯିବ ବରଂ ନଇଁବେ ନାହିଁ । କାହା ଜରିଆରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ମୋ ବଦଳି କଥା ଆୟୋଜନ କରିଛନ୍ତି ? ସେମାନେ ପରିଷ୍କାର କହିଲେ ଯେ, ବାଙ୍କ ବାବୁ କାହାକୁ ପଠାଇ ନାହାନ୍ତି । ତ୍ରିଲୋଚନ ବାବୁ ଆମକୁ ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ସେ ବରାବର କହିଲେ, ସେ ଏପରି ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବେ, ଯେଉଁଠାକୁ ଆସିବାକୁ ୫୦ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ । ସେଇଆ ହିଁ ହେଲା । ମୋ ଘର ରାଜମହଲ ଛକ ନିକଟରେ, ମୁଁ ଚାଲି ଚାଲି ଦୁଇନମ୍ବର ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ୧୯୫୮ରୁ ୧୯୬୩ ମଧ୍ୟରେ ସ୍କୁଲ ବହୁବିଧ ଉଚ୍ଚତି କରିଥିଲା । ଖେଳରେ, କୁଦରେ, ନାଚରେ, ଏନ୍.ସି.ସି.ରେ ଷ୍ଟାଉଟରେ, ଗାଇଡ୍ ସବୁଥିରେ ସ୍କୁଲ ପିଲା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରୁଥିଲେ । ମଧୁବାବୁ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କ ଝିଅ ଧରିତ୍ରୀ, ସେ ବୋର୍ଡ ପରୀକ୍ଷାରେ ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା । ବହୁତ ଛାତ୍ରୀ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ,

ବହୁତ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ, ଅଷ୍ଟ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ କରନ୍ତି । ଶତକଡ଼ା ଖୁବ୍ କମ୍ ପିଲା ଫେଲ ହେଉଥିଲେ । ତାପରେ ୧୯୭୭ରେ ଆସିଲା ପରେ ଶ୍ରୀ ସନ୍ତୋଷ ରାୟଙ୍କ ଝିଅ କୁମାରୀ ସୁଜାତା ରାୟ ସେ ମଧ୍ୟ ବୋର୍ଡରେ ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହାର ଶତକଡ଼ା ୭୫ ରୁ ୮୦ ହେଉଥାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ରାଉତ କୋରାପୁଟ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଆଆନ୍ତି । ମୋ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପର ସ୍ତରରେ ତାହା କଟିଯାଏ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବାବୁ ମୋତେ ନିଜେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ସୁଧା ! ତୁମର ସୁପାରିଶ କରି ପଠାଇଲି, ହେଲା ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି, ଇଶ୍ଵର ବୋଧହୁଏ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ୧୯୭୭ରେ ଇନ୍ଦରାଗାନ୍ଧୀ ହାରିଲେ, ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଦେବରାଜ ଅର୍ପଙ୍କ ସଂଜଠନ କଂଗ୍ରେସରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଯୋଗଦାନ କଲେ । ଖାଲି ଯୋଗ ଦାନ ନୁହେଁ ଦଳର ସଭାପତି ଦେବରାଜ ଅର୍ପ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସର ଜେନେରାଲ ସେକ୍ରେଟାରୀ ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କଲେ । ଫଳରେ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

କର୍ଣ୍ଣାଟକର ଏମ୍.ପି. ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ କ୍ଵାଚର୍ସରେ ସେ ରହୁଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେ ମୋ ପାଖରୁ ଅଲଗା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ମୃତିରେ ଉଣା କରି ନାହାଁନ୍ତି । ସେ ସମୟରେ ଅର୍ପଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଜାମୁର ବୈଷ୍ଣବ ଦେବୀ ମନ୍ଦିର ଯାଇଥିଲେ । ଅର୍ପ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥିଲା ବେଳେ ଆମର ଏହି ବସାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଝିଅ ସୁମିତ୍ରା, ସେତେବେଳେ ଏମ୍.ଏ. ପାଶ୍ କରିଥାଏ । ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଗବେଷଣା ପ୍ରକଳ୍ପ (Project) ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ । ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି କୋରାପୁଟରେ ମୁଁ ଖବର ପାଇଥିଲି । ଭୁବନେଶ୍ଵର ଆସିଲା ବେଳକୁ ଏହା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ହୋଇଥିଲା । ମୋର ମଧ୍ୟ ଏମ୍.ଏ.ରେ ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ହେବା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ବହୁତ ଜୋରରେ ବଡ଼ ଝିଅ ପାଇଁ ପାତ୍ର ଖୋଜା ଚାଲି ଥାଏ । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବାରିପଦାତକ ମାଡ଼ିଗାଲି । ଅବଶ୍ୟ ଝିଅକୁ ମାତ୍ର ୨୩ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । କେଉଁଠାରେ ମନକୁ ଗଲାନାହିଁ । ଦୁଇ ତିନି ଜାଗାରେ ପଡ଼ିଲା ପରେ ଜନୈକ ବନ୍ଧୁ ଜରିଆରେ ସୁରୁବୁଜ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁମିତ୍ରା ୧୯୭୯, ମେ ମାସ ୨୧ ତାରିଖରେ ବିଭାଘର ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ବିଖ୍ୟାତ ମୋକଦମି ଘର ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଭାଇ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵମ୍ଭର
 ମହାନ୍ତି ଜଣେ ଲକ୍ଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓକିଲ । ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ତାଙ୍କ ଓକିଲାତିର ବେଶ୍
 ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଛି । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଶ୍ରୀ ରବି ନାରାୟଣ ମଧ୍ୟ ନାମଜାଦା ଓକିଲ ।
 ଯିଏ ମୋ କ୍ଵାର୍ଟ୍ଟ ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଆଗଲା ସେ ଚତୁର୍ଥ ପୁଅ ଏବଂ ସବୁଠାରୁ
 ସାନ । ଅତୀତକ ସେମାନେ ଆସି ସୁରୁକୁଇକୁ ଦେଖି ବିବାହ ସ୍ଥିର କଲେ । କ୍ଵାର୍ଟ୍ଟ
 ଓକିଲ, ଘର ଭଲ, ବିଷୟ ବାଡ଼ି ଭଲ, ମୋ ଝିଅ ଠାରୁ ୫ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ବଡ଼ ।
 ମୋ ଝିଅକୁ ୨୪ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । କ୍ଵାର୍ଟ୍ଟ କୁ ୨୯ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ସବୁ ଦେଖି
 ମନକୁ ବେଶ୍ ମାନିଲା, ତା ବାପା ମାଆ, ଭାଇ ଭଉଜ ଓ ଝିଆରୀ ଦେଖି
 ଏକାଥରେ କଥା ପକା କରିଦେଲେ । ଝିଅ କ୍ଵାର୍ଟ୍ଟ କୁ ଦେଖିନାହିଁ କିମ୍ବା କ୍ଵାର୍ଟ୍ଟ
 ଝିଅକୁ ଦେଖିନାହିଁ କିମ୍ବା ଫଟୋ ଦେଖା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରଥମ ବିଭାଘର
 ସନ ୧୯୭୯ରେ । ପୁଅ ସେତେବେଳେ ଏମ୍.ଫିଲ ସାରି କମ୍ପିଟେଟିଭ୍ ପରୀକ୍ଷା
 ଦେଲା । ପରସା ତ କିଛି ନଥାଏ, ଜିନିଷ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିଥାଏ ।
 ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସୁନା ଗହଣା ଲୁଗାପଟା ଆଉ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷ କରିଥାଏ ।
 ମୁଁ କିଛି ଦେଇନାହିଁ କିମ୍ବା ସେମାନେ କିଛି କୁଲୁମ କରି ନାହାଁନ୍ତି । ମୋ ପରିବାରରେ
 ମୁଁ ପୁଅ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ଯୌତୁକ ଆଣିନାହିଁ କିମ୍ବା ଝିଅ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ
 ଯୌତୁକ ଦେଇ ନାହିଁ । ସାନ ପୁଅର ପରୀକ୍ଷା ଥାଏ, ସେ ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ ।
 ବଡ଼ ପୁଅ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତା ସାଙ୍ଗରେ ତା ସାଙ୍ଗ ଅଭିଳାଷା ମଧ୍ୟ ଆସିଥାଏ ।
 ଶୁଣାଶୁଣିରେ ଜାଣିଲି ଦୁଇଜଣ ବିବାହ କରିବେ । ଦୁହେଁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପଢୁଥିଲେ ।
 ଯାହା ହେଉ, ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି, ମୋର
 କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହିଲି ସୁରୁବୁର ବିଭାଘର ବର୍ଷେ ନ
 ପୂରିଲେ ମୁଁ ବିଭାଘର କରିବି ନାହିଁ । ତୁଟୁ ରାଜି ହେଲା । ସେହି ବର୍ଷ ସେ
 ଆଲାଏଡ୍ ପାଇଥାଏ । ଆଉଥରେ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ବୋଲି
 କହିଲା । ମୁଁ କହିଲି, ଯାହା ପାଇଛୁ ସେଥିରେ ଯୋଗଦାନ କରିଦେ । ତା ପରେ
 ଦେଖାଯିବ । ସେଇଆ ହିଁ ହେଲା । ସୁରୁବୁର ବିଭାଘର ପରେ ତା ଚାକିରି ସମସ୍ୟା
 ଉଠିଲା । ତା କ୍ୟାରିୟର ପାଇଁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀର ଅଭାବ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।
 ତାଙ୍କ ଘରେ କିନ୍ତୁ ମଙ୍ଗିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ଘରୋଇ କଲେଜରେ
 ଅଧ୍ୟାପିକା ଚାକିରି କଲା । ଛୁଟି ହେଲେ ମୁଁ ଟିକେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଏ । ବାକବାବୁ ଅର୍ଥ
 କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲା ପରେ ମୁଁ ଯାଉଥିଲି । ତାଙ୍କର ଜଣେ ଧର୍ମ ଝିଅ
 ଥିଲେ, ଆଇ.ଏସ୍.ଏସ୍. ଅଫିସର । ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ମଧ୍ୟ ଫରେନ୍ ସର୍ଭିସ୍ରେ
 ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ନିର୍ମଳା । ଅର୍ଥକୁ ସେ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ନିର୍ମଳାଦେବୀଙ୍କ
 ଘରକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଛି ।

ସନ ୧୯୮୦ ମସିହା, ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୧୦ ତାରିଖ, ପ୍ରବଳ ଶୀତ; ସେଇବେଳକୁ ବଡ଼ ପୁଅର ଦିଲ୍ଲୀରେ ବିଭାଘର । ଆମେ ପ୍ରାୟ ୧୪ ଜଣ ଟ୍ରେନରେ ଯାଇଥିଲୁ । ତିନିମୂର୍ତ୍ତି ସାମ୍ରା ଏମ୍.ପି. ବାସଗୃହରେ ବିଭାଘର ହେବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ସ୍ବାମୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କ ବାସଗୃହରୁ ବର ବାହାରିବ । ମୋଭାଇ (ମାଉସୀପୁଅ) ଦିଲ୍ଲୀରେ American Library ରେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ନେତାଗଣ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଦେବରାଜ ଅର୍ଥ ପ୍ରଧାନ । ଯୁନି କ୍ରିଷ୍ଣନ, କେ. ସି. ପଟ୍ଟ, ତକ୍କର ନିର୍ମଳା, ବହୁ ଏମ୍.ପି. ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଅଧ୍ୟାପିକା ଆସିଥିଲେ । ବିବାହ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରୀତିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । କନ୍ୟାଘର କ୍ଷତ୍ରିୟ । ଏକ ରାଜବଂଶୀୟ ‘ସୀତାମାଉ’ ନାମକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ପୂର୍ବତନ କରଦ ରାଜ୍ୟ । ତାର ପିତା ଓ ତାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ ଶ୍ରୀ ରଘୁବୀର ସିଂ ଓ ରଘୁନାଥ ସିଂ । ଜଣେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମ୍.ପି. ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ସନ ୧୯୭୫ରେ ହୋଇଥାଏ । ବିଚରା ଏକ ମାତ୍ର କନ୍ୟା ଅଭିଳାଷାର ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପାରି ନଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁ ହୁରି ପଡ଼ିଥାଏ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଘର ହୀରା, ଲୀଳା, ମୋତି ମାଣିକ, ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟରେ ଭରପୂର ହେଲା । କାରଣ ରାଜାଘରୁ ଝିଅ ଆଣିଲେ । ମୁଁ ଶାଶୁ ହିସାବରେ ଚଳ ପ୍ରଚଳ ବାସନ ମଧ୍ୟ ଦେଖିନି । କେବଳ ମୋର ଦୁଇ ଝିଅ, ଦୁଇ ପୁଅ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କ୍ବାଇଁ । ମୋ ପାଇଁ ଏବଂ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଦେଇଥିଲେ । ଆମର ସମସ୍ତେ ଯୌତୁକ ଦେବାରେ ଅଥବା ଆଣିବାରେ ଘୋର ବିରୋଧୀ ।

୧୯୮୦ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ତା ୩୦ ରିଖ ଦିନଟି ମୋ ଜୀବନରେ ଏକ ସ୍ବରଣୀୟ ଦିବସ । ମୋର ପ୍ରଥମ ନାତୁଣୀର ଜନ୍ମ ଏପ୍ରିଲ ୩୦ ତାରିଖରେ । ସେହି ବର୍ଷ ଡିସେମ୍ବର ୧୬ ତାରିଖରେ ମୋ ବଡ଼ ପୁଅର ବିଭାଘର ଦିଲ୍ଲୀରେ ହେଲା । ବଡ଼ ଝିଅ ଓ କ୍ବାଇଁ ଶିଶୁ କନ୍ୟାକୁ ଧରି ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋ ନାତୁଣୀକୁ ୮ ମାସ ହୋଇଥାଏ । ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଯେଉଁ ହାତଭଜା ଶୀତ, ସେଥିରେ ଆମେ ୧୪ ଜଣ ଗଲୁ । ସ୍ବାମୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଏମ୍.ପି. ବାସଗୃହରେ ବିଭାଘର ଆୟୋଜନ ହେଲା । ତଳେ ପଡ଼ିଆରେ ସାମିଆନା ଟଙ୍ଗାହେଲା । ବାହାଘର ହେବା ଶୁଣିଲେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ହେଞ୍ଜଡ଼ା ଦଳ ନାଚିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସେମାନେ ଆସି ନାଚିଲେ । ମୋର ଜଣେ ଭାଉଜ ହେବ ସେ କହିଲା, କୁନି ଅପା ! ତୁମେ ତାକୁ ୧୦୦ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଦା କର, ନଚେତ୍ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହେବ । ସେଇଯା ହିଁ ମୁଁ କଲି । ବିଭାଘରକୁ ଦେବରାଜ ଅର୍ଥ ଓ ତାଙ୍କର ଧର୍ମକନ୍ୟା ନିର୍ମଳା (ଆଇ.ଏମ୍.ଏସ୍. ଅଫିସର) ବରଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତାହା

ଛଡ଼ା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ସଂସଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ବରଯାତ୍ରୀରେ ଯାଇଥିଲେ । ବିଭାଜନ ପ୍ରୀତିଭୋଜନ ଦେବାପାଇଁ ଆମେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିଲୁ । ଏଠାରେ ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଫିସର, ଧର୍ମଶାଳାର ଯେତେକ ସରପଞ୍ଚ, କିଛି ମୁଖିଆ କର୍ମୀ, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ, ସର୍ବମୋଟ ୧୦୦୦ ଲୋକ ଭୋଜିକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅଭିଳାଷୀ ମୋର ବଡ଼ ବୋହୂ । ତାର ଏମ୍. ଏ. ସରିଥାଏ । ସେ ଅଧ୍ୟାପିକା ହେଲା । ପୁଅର ତ ପ୍ରୋବେସନସିପ୍ ଥାଏ । ଟ୍ରେନିଂ ସମୟ ସରିଲା ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ରେଳପଥ ଅଫିସରେ - ସିନି, ଚକ୍ରଧରପୁର, ଟାଟା ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ । ସେତେବେଳେ ମୋ ଭାଇ ଯେ କି ନିରୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରୀ ଆଆନ୍ତି ରାଉରକେଲାରେ, ସେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ମାମୁଁ ପାଖକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥାଏ । ୧୯୮୧ ବେଳକୁ ତାଲିମ ସମୟ ସରିଗଲା । ସ୍ୱାମୀକାଙ୍କୁ କୁହାବୋଲା କଲା ପରେ ଉତ୍ତର ରେଳପଥ ଅଫିସରେ ସେ ଯୋଗଦାନ କଲା । ସେଇ ଦିନଠାରୁ ପୁଅବୋହୂ ଏକାଠି ରହିଲେ ।

୧୯୮୦ ମସିହାରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ଠିଆ ହେବା କଥା ଉଠିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ଦୁଇଥର ଜିଣି ସାରି ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଧର୍ମଶାଳାରେ ଅନେକ ଜନହିତକର ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହାତକୁ ନେଇ ତୁଲାଇଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ବେଳେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ଚାକିରୀ ଦେଇଥିଲେ । କେବଳ ଧର୍ମଶାଳାର ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଜିଲ୍ଲା, ବୁଦ୍ଧର ଲୋକଙ୍କୁ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ଜାଣିବାରେ ଆମର କିମ୍ବା ପୁତ୍ର କନ୍ୟାଙ୍କର ଅଥବା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କାହାକୁ ରାଜନୈତିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ନଥିଲେ । ଏପରିକି ନୟିନୀ ଦେବୀ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ କୋରାପୁଟ ପଠାଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନଥିଲେ । ଫଳରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଚାପ୍ ଜୟପୁର ବାଲିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲି । ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ କେତେକ ଜମି ଜମା ଆଇନର ସଂସ୍କାର ଆଣିଥିଲେ । କିଛି ପରିମାଣରେ ସଫଳତା ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ଗୁଡ଼ାଏ ଜମି ସେବାୟତ ମାନେ ଖାଇ ହାତ ପୋଛି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଜମିକୁ ସେବାୟତଙ୍କୁ ନଦେଇ ତାର ଉଚିତ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ମନ୍ଦିର ପରିଚାଳନା କମିଟିରେ ଜମା ରଖି ମନ୍ଦିରର ଆୟକୁ ଆଖି ଦୃଷ୍ଟିଆ ଭାବେ ବଞ୍ଚିତ କରିପାରିଥିଲେ । ରାସ୍ତାଘାଟ, ଡାକ୍ତରଖାନା, ସବ୍‌ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର ଅଫିସ୍, ବିଜ୍ଞାନପୁର, ବରି ଡେରାବିଶ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଯାଜପୁର, ଧର୍ମଶାଳା, ବଡ଼ଚଣା ଓ ଟାଙ୍ଗା ଚୌଦ୍ୱାର ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାପନ କରାଇଥିଲେ । ସର୍ବୋପରି ରେଙ୍ଗାଲା

ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଫଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଖରସୋତା ନଦୀ କୂଳର ହଜାର ହଜାର ବାସିନ୍ଦା ବନ୍ୟା ଦାଉରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଯାଜପୁର ଏସ୍.ଡି. ଓ ଅଫିସରେ ଦାଖଲ କଲେ । ଏକଦା ବିଜ୍ଞାନପୁର, ବରୀ ଡେରାବିଶର ବନ୍ୟା ବାତ୍ୟା ପ୍ରପାତିତଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନାନା ଚକ୍ରାନ୍ତ ଯୋଗୁଁ ପରାଜିତ ହେଲେ । ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମଣିଷ ହୋଇଥିବା କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵାର୍ଥ ସିଦ୍ଧିପାଇଁ ଏପରି ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଚାର କଲେ ଯେ ତାର ଶିକାର ସେ ହେଲେ ।

୧୭ ବର୍ଷ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ କରି ଭାତ ତାଲି ଖାଇ ରଣରେ ଘର ଖଣ୍ଡିଏ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲି । ଗାଡ଼ି କିଣା ହେଲାବେଳେ ଏମ୍.ପି. ସମୟରୁ ୪୧୮,୦୦୦/-ଟଙ୍କା ଜମା ଥିଲା । କାରଣ ସେ ଘରକୁ ମୋ ଚାକିରୀ କରିବାପରେ ଫଟା ପାହୁଲାଟିଏ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇଟଙ୍କା ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଉସ୍ତଫା ଦେବାପରେ ଗାଡ଼ିର ଯେଉଁ ରଣ ଥିଲା ତାକୁ ଆଡ଼ଜେଷ୍ଟମେଣ୍ଟ କରିବାକୁ ଚଦାନିଚ୍ଚନ ବିଭ ସଚିବ ଶ୍ରୀ ଆର୍.ଏମ୍. ଦାସକୁ କହି କରାଇଥିଲେ । ଏଇ ହେଲା ଆମର ସମ୍ପର୍କ । ଫଳରେ ଝିଅ ବିଭାଘରରେ ଆମ ପରିବାରର ପ୍ରଥମ ବିଭାଘର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପଇସା ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ଘର ଭଡ଼ାରୁ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ଆସୁଥାଏ । ମୋ ଦରମାରୁ ୪୦୦ ଟଙ୍କା ପ୍ରତିମାସ କଟୁଥାଏ । ସୁରୁବାବୁ ପାଇଁ ଭୋପାଳକୁ ଟଙ୍କା ଯାଏ, ଚୁଚୁ ନିକଟ ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ମାଲାପାଇଁ କଟକ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ପାଇଁ ପଇସା ଯାଉଥାଏ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଚଳୁଥାଏ, ମନରେ ଆଶାଥାଏ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ପାରିଗଲେ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ୧୯୮୨ ମସିହାକୁ ଦୁଇପୁଅ ଚାକିରୀ କଲେ । ବଡ଼ ଝିଅ ତା ଆଗରୁ ବିଭା ହୋଇଯାଇଥାଏ । କେବଳ ମାଲାର ଡାକ୍ତରୀ ପାଠ ବାକି ଥାଏ । ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲାବେଳକୁ ସାନପୁଅ ପ୍ରଥମ Computer maintenance corporation, Calcutta ରେ ଚାକିରୀ କଲେ । ମୋର ଯେହେତୁ ଚାକିରୀ କାଳ ଥାଏ, ତାକୁ ମୁଁ ଏମ୍ପ୍ଲୋୟେ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲି । ସେ ଭାବିଲା ମୋ ମା ଏତେ କଷ୍ଟ ପାଇଛି, ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର ମୋ ମାଆକୁ ମୁଁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଏ ।

୧୯୮୧ ମସିହା, ଫେବୃୟାରୀ ମାସ ଠିକ୍ ଏହି ଚାକିରୀ କରିବା ପରେ ଝାଙ୍ଗାଲୋରରେ ସାନପୁଅର ଏକ ତାଲିମ ଶିବିର ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଇ ସମୟରେ ମୁଁ ଆଉ ତାର ବାପା ସ୍ଵାମୀ ଶକ୍ତିଦାନୟନୀ ଆହ୍ମାନରେ ଝାଙ୍ଗାଲୋରକୁ ପୁଅକୁ

ଦେଖିବାକୁ ଗଲୁ ଓ ସ୍ୱମୀନୀଙ୍କ ଅତିଥି ହେଲୁ । ସେଠାରେ ବାଙ୍ଗାଲୋରର ଏକ
 ଯୁବକ ଯିଏ କି ଜଣେ ଯନ୍ତ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି, ସେ ବାଙ୍କବାବୁକୁ ବାବା
 ଡାକୁଥିଲା, ମତେ ମମି ଡାକୁଥିଲା । ସେ ତିନି ଚାରିଦିନ ରହଣି କାଳ ମଧ୍ୟରେ
 ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆମକୁ ଡାକି ନେଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଶାଶୁ ଶଶୁର ଆମକୁ ଦେଖି ଭାରି
 ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ଆମକୁ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତମ ପୃଥକ ।
 ଗୋଟାଏ ନଡ଼ିଆ, ଗୋଟାଏ ସିନ୍ଦୂର ପୁଡ଼ିଆ, ଖଣ୍ଡେ ବୁଢ଼ା କନା । ସେ ଦିନ
 ତାଙ୍କ ଘରୁ ଖାଇ ପିଇ ଫେରିଲୁ । ଆମେ ଯେଉଁ ଅତିଥି ଭବନରେ ରହୁଥିଲୁ,
 ସେଠାରେ ନିକଟରେ ଏକ ନାରାୟଣ ମନ୍ଦିର । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ
 ବହୁତ ପରିଷ୍କାର, ବିଶେଷ କରି ନବ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ, ମାର୍ବଲରେ ତିଆରି
 ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ । ସେଠାରୁ ଦର୍ଶନ ସାରି ଦିନ ୯ଟା ବେଳକୁ ଅତିଥି ଭବନକୁ ଫେରି
 ଦେଖିଲୁ ଯେ ସେ ପିଲାଟି ଏବଂ ତା ମାଲିକର ଚ୍ୟାକ୍ସି ଆଣି ଠିଆ ହୋଇଛି
 ସଡ଼କ ପଥରେ ପୁଟପୁଟି ଯିବା ପାଇଁ ।

ଭଗବାନ ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଅନନ୍ତପୁରମ ଜିଲ୍ଲାର ପୁଟପୁଟି
 ଠାରେ । ସେଠାରେ ବହୁ ଭକ୍ତ ସମାଗମ ହୁଅନ୍ତି । କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
 ବିଦ୍ୟାଳୟ, ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । କର୍ଣ୍ଣାଟକରେ
 ତଦାନନ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୌଡ଼ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ମୁଁ ଆଉ ମୋ ସ୍ୱାମୀ ଯାତ୍ରା କଲୁ ।
 ଦିନ ବାରଟାରେ ବାହାରି ବେଳ ରତରତ ଆଏ ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ପହଞ୍ଚିବାପରେ
 ଖବର ନେଲୁ ଓଡ଼ିଶାର କିଏ କିଏ ଆସିଛନ୍ତି । ଶୁଣିଲି ମୋ ପୂର୍ବରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର
 କ୍ୟାପିଟାଲ ବାଳିକା ହାରସ୍କୁଲରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ସୁଭଦ୍ରା ଆମ୍ମା
 ଅଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲାଟ ଜିଣିଛନ୍ତି । ଆମକୁ ରହିବାକୁ ତଳେ ରୁମ ମିଳିଲା ।
 ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଇଟା ରୁମର ଚାବି ଚାଲି ଆସିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ବଡ଼
 ବଡ଼ ଚିଫ୍ଟନ ବାଟି ଖାଦ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଲା । ଆମେ ଚାରିଜଣଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ରଖିଦେଇ ସବୁ
 ଫେରାଇ ଦେଲୁ । କାଳେ ଅନ୍ୟମାନେ କିଏ ଖାଇବେ । ଆମେ ଏତେ ଖାଦ୍ୟ ନଷ୍ଟ
 କାହିଁକି କରିବୁ । ସୁଭଦ୍ରା ଆମ୍ମା ଆମକୁ ଭେଟି କହିଲେ ଯେ ତମ ପାଇଁ ବାବାଙ୍କର
 ଆଶୀର୍ବାଦ ଅଛି । ନଚେତ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ଜିନିଷ ଓ ରୁମ୍ ଚାବି
 ଆସିଯାନ୍ତା ? ଯିଏ ବାବାଙ୍କର ସକାଳେ ଦର୍ଶନ କରିବେ, ସେମାନେ ଭୋର,
 ୪.୩୦ରେ ଉଠିବେ, ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଭକ୍ତ ମିଳନ ସ୍ଥଳୀରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ଆମେ
 ସେଇୟା କଲୁ । ୬ ଟା ବେଳକୁ ସବୁ ରକମର ଜଳଖିଆ ପ୍ରସ୍ତୁତ । କିଏ ଉପମା
 ଖାଇବ, କିଏ ଇଡ଼ଲି ଦୋଷା ଖାଇବ ଇତ୍ୟାଦି । ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ
 ସକାଳ ୫.୩୦ ରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ସମାଗମ ହୋଇ

ସାରିଥାଏ । ଯେଝା ଯେଝା ସ୍ଥାନରେ ସବୁ ଭକ୍ତମାନେ ବସିଥାନ୍ତି । ପତିଆର
ଆକାର ଗୋଲାକାର ସେହି ଆକାରରେ ନଡିଆ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଥାଏ । ସତ୍ୟସାଧ
ବାବା ପ୍ରଥମେ ଆସି ସେଇ ଗୋଲାକାରରେ ବସିଥିବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ପାଖ ଦେଇ
ବୁଲିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ପ୍ରଣତି ଜଣାଇଲେ । ତତ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯିଏ ଯାହା ଲେଖା
ଦେବାର କଥା ଦେଇ ଦେଲେ । ଦିନ ୭ଟା, ୮ଟା ବେଳକୁ ସବୁ ଭିଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲା ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦର୍ଶନ । ଏଗାରଟା ବେଳେ ବାବା ଯେଉଁ ଘରେ ଉଠାବସା
କରନ୍ତି, ସେଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ଇସାରା ଆସିଲା । ବ୍ୟଗ୍ରତା ସହିତ ମୁଁ
ଧାଇଁଗଲି ବାରଣ୍ଡା ନିକଟକୁ, ୧୫ ଜଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବିକା ବାରଣ୍ଡା କଲେ
ଦୌଡ଼ିବାକୁ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଚାଲିଗଲି । ବାବାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲି । ସେ ସାଙ୍ଗେ
ସାଙ୍ଗେ କହିଲେ - ‘ମାତାଜୀ, ଆମ୍ଭ କେସେ ହେଁ’ । ମୁଁ କହିଲି ‘ବାବା ହମ
ଆଛା ହୁଁ’ । ବାବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲେ ଯେ ଆଶ୍ୱିନୀ ଦରଜ ହେଉଛି । ଆଛା
ବୋଲି କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି । ବିଭୂତି ବନେଇ ମୋତେ ଦେଲେ, ଶୋଇବା ବେଳେ
ତିନିଥର ଖାଇବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଆସି ଲାଗି ଲାଗି ତିନିଟା ରାତି
ଖାଇଲି । ଯେଉଁମାନେ ସାଇବାବାଙ୍କୁ ଭଗବାନ ସାଇ ବୋଲି କହନ୍ତି, ତାଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଏକମତ ନୁହେଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଅବତାର ଏବଂ ତାଙ୍କର କିଛି ଅଲୌକିକ
ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ଅଛି, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସେ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।
ଯାହା ଥିଲେ ରାମ, ଯାହା ଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ।

ସେତେବେଳେ ଜରୁରୀ କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ ନୟିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ନାଟ
ଯୋଗୁଁ ବାକ ବାବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର
କରିଥାନ୍ତି । ସେ ବାବାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ତାଙ୍କର ରାଜନୀତିରେ ରହିବା
କ’ଣ ଏତେ ଜରୁରୀ ? ୧୯୪୨ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜନୀତିରେ
ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ଏବେ ସେ ଆଉ ରାଜନୀତିରେ
ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି । ବାବା ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ, ଆଜିକାଲି
ରାଜନୀତିକୁ କେହି ଭଲ ଲୋକ ଆସୁନାହାନ୍ତି । ଯିଏ ଅଛନ୍ତି ସେକାହିଁକି
ତୁମ୍ଭତାପ୍ତ ବସିବେ । We must believe in four Fs; Follow your
conscience, Fight the evil, Fight to the last. Finish the
game. We shall have to worship four mothers. 1. Our
mother 2. Country's mother, 3. Bed mother 4. Cow
mother or gomata - If you want to build up national
character, we shall have to look after these things.
ଏହିପରି ବାବାଙ୍କ ସହିତ ଦର୍ଶନ ସରିଲା ।

ବାଙ୍ଗାଲୋରରୁ ମହୀଶୂର ଗଲୁ । ମହୀଶୂରରେ Language Centre, Sandal Wood Forest, ଚାମୁଣ୍ଡି ମନ୍ଦିର, ମହୀଶୂର ରାଜନୀତିର ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଫେରିଲୁ । ପୁଅ ତାଲିମରୁ ଫେରି କଲିକତା ଗଲା । ମୁଁ ଆସି ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗଦେଲି ।

ମୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲା ଯେବେ ବାତ୍ୟା, ବନ୍ୟା, ଘୃଣିତବାତ୍ୟା ହେବ, ମୁଁ ଚାନ୍ଦାକରି ଷ୍ଟାଫରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ, ଛାତ୍ରୀ, ଏନ୍.ସି.ସି. ଟିଚର, ଗାଇଡ୍ ଓ ସ୍କାଉଟକୁ ଧରି ନିଜେ ରିଲିଫ ବଣ୍ଟନ କରେ । ମୋର ଦୁଇଥର ସୁପାରିଶ ସତ୍ତ୍ୱେ ରାଜ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ଉପର ମହଲରେ କରୁଥାଏ । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ରେଡକ୍ରସ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୁଁ ଆଜୀବନ ସଭ୍ୟ ହୋଇ କାମ କରିବି ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି । ଆଜୀବନ ସଭ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେଲି । ଧର୍ମଶାଳାରେ ଭଣ୍ଡାରିପତା ଘାଇ ହୋଇ ସବୁ ଧୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଶ୍ରୀବତ୍ସପୁର ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ଆଖପାଖ ଗାଁର ଲୋକ ବନ୍ଧରେ ପଡିଥାନ୍ତି । ଆମେ ରିଲିଫ ନେଇ ଶ୍ରୀବତ୍ସପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପହଞ୍ଚୁ । କୋକଡିଆ ଆଶ୍ରମରେ ଜଣେ ବାବା ଥାଆନ୍ତି, ସେ ବାଙ୍କବାବୁକୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଆଶ୍ରମ ଦେଇ ବାଙ୍କିବାବୁ ଗଲି । ବାବା କହିଲେ, ସେଠାକୁ ଫେରି ପ୍ରସାଦ ସେବନ କରିବାକୁ । ଆମେ ବାଙ୍କି କରି ଫେରିବା ବେଳକୁ ଉପରବେଳା ୪.୩୦ ହେଲାଣି । ବାବା ଆମ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ମୋ ଆଖିରେ ଲୁହ ଦେଖି କହିଲେ, ତମେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାନ୍ଦୁଛ । ଆରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ କର୍ମ ଭୋଗୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଆମ କର୍ମ ଭୋଗୁଛୁ । ସେମାନେ ଭୋଗିବେ ନାହିଁ ତ ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଏ ଭୋଗିବ ? ଆହା, ବିଚରା ସେ ବାବାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ଏବେ ମନେ ପକାଇଲେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହୁଏ ।

ଆନନ୍ଦପୁର ସର୍ବତ୍ରିଭିଜନ, କେଉଁଝର ଜିଲ୍ଲାର ବାନ୍ଧଗୋଡା ଠାରେ ଯେଉଁ ଟର୍ଣ୍ଣାଡୋ ହେଲା, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସ୍କାଉଟ ଓ ଏନ୍.ସି.ସି. ଟିଚରକୁ ଧରି ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି । କି ଭୟାବହ ଦୃଶ୍ୟ, ଦେଖିଲେ ରୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠେ । ଷ୍ଟୋଖରାରୁ ମାଛଗୁଡା ଆସି ଗଛର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଗଛ ସବୁ ଜଳି ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା ପରି ଦିଶୁଥାଏ । ଦିନ ରାତି ଶବ ସତ୍ତ୍ୱେ କରାଯାଉଥାଏ, ଯେଉଁ ଶବ ବାହାରି ନ ପାରିଲା, ତାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କଟା ଯାଉଥାଏ । ବହୁଧନ ଜୀବନ କ୍ଷତି । ଗାଁରେ ଯେଉଁମାନେ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ସମାଧି ପାଇଲେ । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ମୋର ବଡ଼ ଦିଅର ନିକୁଞ୍ଜ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦପୁର ଜିଲ୍ଲା ମଙ୍ଗଳ ଅଫିସର ଥାନ୍ତି । ଯେହେତୁ ସେ ସେଇ ସର୍ବତ୍ରିଭିଜନରେ କାମ କରୁଥିଲେ, ସେ ସେଠାରେ ଡିଉଟିରେ ଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଗୋଜଣା କାଠ ପରି

ଦିଶୁଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖି ଡରିଗଲି । ପରାମର୍ଶ ଦେଲି ଛୁଟିନେଇ ପଳାଇଯାଅ । ସେ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ, ଛୁଟି କିଏ ଦେବ ? ମୁଁ କହିଲି, ଭାଇକୁ କହିବା ଟିକେ କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ କହିବେ । ସେ ବାରଣ କଲେ । ଅଧିକାରୀମାନେ କହିବେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବହେଳା କରୁଛ । ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲି । ସାଇଟେସନ ସହ ମାତ୍ର ୨୫୦ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ସେ ଯାହାହେଉ ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ରର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡପରେ ତଦାନୀତନ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଠାରୁ ସାଇଟେସନ ଓ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି ଫଟୋ ଉଠାଇଲି । କି ପ୍ରଶଂସା କି ନିନ୍ଦା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା କଥା, କରିବା କଥା କରି ଚାଲିବା ।

ତାପରେ ୧୯୮୨ ମସିହାରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଭୀଷଣ ବେମାରରେ ପଡ଼ିଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ୟ୍ୟ ବାତ ଧରିଲା । ଜନୈକ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ କଲିକତାର ଗରିଆହାଟ ନିକଟରେ ହାକିରା ରୋଡ଼ ଲେନ୍‌ରେ ଡକ୍ଟର ବାସୁ ଗୋଟାଏ ଆକ୍ୟୁପଙ୍କଚର କ୍ଲିନିକ୍ କରିଛନ୍ତି, ତାର ନାମ Health, ସେଠାକୁ ଯିବାପାଇଁ ! ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ସ୍କୁଲର ଆଡ଼ମିସନ କାର୍ଯ୍ୟସାରି ଛୁଟି ନେଲି, ଜି.ପି.ଏଫ୍.ରୁ ୭୦୦ ଟଙ୍କା କାଢ଼ି କଲିକତା ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲୁଁ । ଉତ୍କଳ ଭବନରେ ଗୋଟାଏ ରୁମ୍ ସରକାରୀ ରେଭିରେ ଭଡା ନିଆଗଲା । ସାନ ପୁଅ କଲିକତାରେ ରହୁଥାଏ । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଉତ୍କଳ ଭବନରେ ରହିଲୁ । ଧର୍ମତାଲା ଷ୍ଟିରରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁଅ ପ୍ରତାପ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର, ଯେ କି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ସେ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେ କେଉଁଠାରୁ ଖବର ପାଇ ଆମକୁ ଡକାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଘର ତଳ ଅଂଶରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଧର୍ମଶାଳାର, ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟ ମୋଟ ବ୍ୟବସାୟ କରି ସେଠାରେ ରହନ୍ତି । ପ୍ରତାପ ବାବୁଙ୍କ ବାହୁଛାୟା ତଳେ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଭାରି ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ମାସେ କାଳ ସେଠାରେ ହଇରାଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ତ ଛୁଟିରେ ଥାଏ । କାର୍ଯ୍ୟ ବେଶି ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମାନସିକ ଚିନ୍ତା ଓ ଅଶାନ୍ତି ବେଶିଥାଏ । ବାଙ୍କବାବୁ ଯେଉଁ ବିଛଣାରେ ଶୁଅନ୍ତି, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ବୁମି ଚାଲେ । ମୁଁ ଭାରି ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ କଲିକତା ଯିବାବେଳକୁ ତାହା କମି ଯାଇଥିଲା । ଏପରି ମାସେ କାଳ ଚିକିତ୍ସା କରାଗଲା । ପୁଅ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ଅଧିକ କାମ ସାରି ବାପାଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବାକୁ ଆସେ । ମୋ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଈଶ୍ବର ଭଲବୁଝି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି କୁ ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସାନ ପୁଅ ତା ପାନ ମଧ୍ୟ ଖାଏ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଏଗୁଡ଼ା ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ ଗଣା ହେଉ ନାହିଁ । ମଦ ସଭ୍ୟତା ଯୁଗରେ ଜଣେ ଚା ନ ପିଇବା ମଧ୍ୟ ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର । ଯାହା ହେଉ ମୋତେ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗେ ।

କାରଣ ମୁଁ କେବେ ତା ପିଏ ନାହିଁ । କିମ୍ବା କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସ କରିନାହିଁ । ପୂର୍ବରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଫୁଲବାଣୀରେ ଥିଲି, ବହୁତ ଥଣ୍ଡା ଜାଗା । ଶିକ୍ଷକ ମହଲରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ମୋର ତା ପିଇବା ଅଭ୍ୟାସ କାହିଁକି ନାହିଁ । ଜୀବନକୁ ସେପରି ଗଢ଼ିଥିଲି ବୋଲି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପାଖରେ ସଫଳତାର ସହିତ ଚଳିଗଲା । ଏହିପରି ଦିନେ ଛଡ଼ା ଦିନରେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଆଲ୍ଫାପଙ୍କଟର କରାଯାଏ । ଡକ୍ଟର ବାସୁଚାଇନାରୁ ଏହି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିଥିଲେ । ବହୁ ଲୋକ ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଫେରୁଥାନ୍ତି । ଏବେ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ଡକ୍ଟର କୋଟନିସଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସେ ଚିନ୍ ଯାଇଥିଲେ, ଫେରିବା ବେଳକୁ ସେ ଏକା ଫେରିଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଥରେ ଯାଇଥିଲି । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଥାନ୍ତି । କେହି ପିଲା ପିଲି ନାହାଁନ୍ତି । ଭାରି ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା । ଏପରି ମାସେ ବିତିଗଲା ପରେ ପହିଲାକୁ ଫେରିଲି କାରଣ ୫୦ ଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଏବଂ ଛଅ ଜଣ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ କର୍ମଚାରୀ ଦରମା ପାଇବେ ।

ଅଗଷ୍ଟ ୩୧ ତାରିଖରେ ଫେରିଲି ଭୁବନେଶ୍ୱର । ବାପା ରହିଲେ ପୁଅର ଦାୟିତ୍ୱରେ । ମୁଁ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଦରମା ଦେଇ ପୁନର୍ବାର କିଛି ଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ଫେରିବା କଥା । ମୁଁ ଫେରିବା ବେଳକୁ କଟକ ଷ୍ଟେସନରୁ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗରେ ସାନ ଝିଅ ଓ ତାର ଡାକ୍ତର ସାଙ୍ଗ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କଟକ ମେଡିକଲ କଲେଜରେ ପଢୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବାରଣ କଲି ଯେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଚାଲି, ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଖାଇ ପିଇ ଫେରିବ । ଭାଗ୍ୟଭଲ ସେମାନେ ସେଠାରେ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ । କାରଣ କ୍ଲସ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଯିବ । ମେଡିକଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କି କଷ୍ଟ, ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ବିଳମ୍ବରେ ଗାଡ଼ି ଆସିଲା । ଗାଡ଼ି ଆସିବା ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କଟକ ବନ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଟ୍ରେନ୍ ଓ ବସ କିଛି ଚାଲିଲା ନାହିଁ ପ୍ରାୟ ୧୦ ଦିନ । ଟ୍ରେନ୍ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା ପରେ ପୁଣି ସାତଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲି ।

ତିନି ଚାରିମାସ ପୂର୍ବରୁ ସାନପୁଅର ବିଭାଘର ଠିକ୍ ହୋଇଥାଏ । ବାଲିକ୍ରଦା ନିବାସୀ ଶ୍ରୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଦ୍ୱତୀୟା କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ସରୋଜ ନଳିନୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ଯୌତୁକ କଥା ଆମ ଘରେ ଆଲୋଚନା ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ଝିଅଟି ଭଲ ଶୁଣି ତା ବାପା ସ୍ଥିର କରିଥାନ୍ତି । ଆମେ ଯେଉଁଠାରେ କହିବୁ ପୁଅ ସେଠାରେ ସମ୍ମତି ଦେବ ବୋଲି ଆଗରୁ ଜଣାଇ ଦେଇ ଥାଏ । କାରଣ ମୋ ମନରେ ଟିକେ ଆଶଙ୍କା ଥାଏ ଯେ, ସେ କାଳେ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ସ୍ଥିର କରିଥିବ । ମୋ ବଡ଼ ପୁଅ ସେପରି କରିଥିଲା । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ହେଲି । ତାର

ବିଭାଗର ଯଦି ମୁଁ ୧୯୮୩ ଜାନୁୟାରୀରେ ନ କରିବି ମାଲା (ସାନଝିଅ) ର ବିଭାଗର ବିଲମ୍ବ ହୋଇଯିବ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଏକ ମାର ପିଲା ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ବିଭାଗର ହୁଏ ନାହିଁ । ମୋ ମାଆର ଆମେ ଆଠ ପିଲା । ସମସ୍ତେ ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷକ ପାର୍ଥକ୍ୟରେ ବିଭା ହୋଇଛୁ । ଯଦି କଲିକତା ଯିବି ଏକାବେଳକେ ଜିନିଷପତ୍ର କିଣି ଆଣିବି । କିଛି ମଧ୍ୟ କିଣି ଆଣିଥିଲି । ଆଉ କିଛି ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ଗଲାବେଳେ କିଣିଲି । ବାଙ୍କବାବୁ ଖବର କାଗଜରେ ନଇବତି ଖବର ଦେଖି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଅବଶ୍ୟ ବଡ଼ପୁଅ ପାଖରେ ଥିଲା । କିଛି ଦିନପରେ ମୁଁ ଟଙ୍କା ପଇସା ଧରି ସାତଦିନ ଛୁଟିନେଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ତାଙ୍କ ଦେହ ଅଧାଅଧୁ ଭଲ ହୋଇଥାଏ । ଆଉ କେତେଦିନ ଚାକିରୀରୁ ଛୁଟିନେଇ ରହିବି ? ବିଭାଗର ଲୁଗାପଟା, ମସଲା ମସଲି, କାର୍ଡ ଆଦି ଧରି ଆସିଲି, କିଛି ଜିନିଷ ମୋର ଜନୈକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହାତରେ ପଠେଇ ଦେଇଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପୂର୍ବତନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳର ବନ୍ଧୁ । ସେହି ହିସାବରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ବଡ଼ ନାମଜାଦା ଓକିଲ । କଲିକତାରେ ତାଙ୍କର ମଝିରେ ମଝିରେ କେଶ୍ ପଡେ । ତାଙ୍କ ନାମ ନାରାୟଣ ବରିସାଲ । ସେ ଚାରିଟା ବ୍ରୁକ୍ ଆଣି ମୋ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପରଜୀବନ ବହୁତ ଦୁଃଖମୟ ଥିଲା । ଯାହାହେଉ ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଛୁଟି ଦେଇଦେଲେ । ସେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ମୁଁ ଜୀବନରେ ଭୁଲି ପାରିବିନି । ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭାରି ଖାତିର ଓ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ରାସ୍ତାଘାଟ ମରାମତି ହୋଇ ସାରିଲା ପରେ ପୁନରାୟ କଲିକତା ଫେରି ସମସ୍ତେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଫେରିଲୁ । ତାଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାରି ଉପରେ କାମ କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି ।

୧୯୮୩ରେ ସାନପୁଅ ଯିଏ Computer Maintenance Corporation ରେ ଚାକିରୀ କରିଥିଲା, ତାର ବିଭାଗର ଜାନୁୟାରୀ ୨୪ ତାରିଖରେ ହେଲା । ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାଏ ୧୯୮୩ରେ ସାନପୁଅ ବିଭାଗର ସରିଲେ ୧୯୮୪ରେ ସାନଝିଅ ଯିଏକି ଡାକ୍ତରୀ ପାଠ ସାରି ହାଉସ ସର୍ଜନ କରୁଥାଏ ତାହାର ବିବାହ ହେବ । ତାର ସାଙ୍ଗ ଜଣେ ସେ ମଧ୍ୟ ହାଉସ ସର୍ଜନଗିରି କରୁଥାଏ, ତାହା ସହିତ ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କ ବାପା ଶ୍ରୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମହାନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସର । ତାଙ୍କର ଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅ । ସାନପୁଅ ଟିକିଏ ନାମଜା ହେଉଥାଏ । ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ତାର ନିର୍ବନ୍ଧ କରିଦେଲି । ତାର ଅର୍ଥ ଆମେ ସେଠାରେ ବିଭାଗର କରିବୁ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ । ତାର ବାପା ଅର୍ଥାତ ମୋ ଭାଉଁସୀ ସମୁଦି ଆସି ଘର ଦ୍ୱାର ଦେଖିଗଲେ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଘର ଫରେଷ୍ଟ

ପାର୍କରେ କରିଛି, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ପଚାରିଲେ । ତାହା ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଚାର ହେଉଥିଲା, ସେ ଅନୁସାରେ କଟକରେ ଘରଟା କ'ଣ ହେଉଛି ପଚାରିଲେ । ଆମେ କହିଲୁ ଆମର କଟକରେ ଘର ନାହିଁ କି ବା ହବାର ନାହିଁ । ସେ କାବା ହୋଇଗଲେ । ଏପରି ମିଥ୍ୟା କିପରି ଏପରି ଲୋକ ବିଷୟରେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ।

୧୯୮୪ ଜାନୁୟାରୀ ଆସିଲା । ବାହାଘରର ଲୁଗାପଟା ମସଲା ମସଲି କାର୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି କିଣା ସରିଲା । ପୁଅ ବିଭାଘର କିଛି ଝମେଲା ନାହିଁ ତାଲିକା ତିଆରି ହେଲା, ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଉଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କର । ମୁଁ କହିଲି ଦୁଇଟା ବିଭାଘର ତ ଆମର ସରିଲାଣି । ଏଥର ଲୋକ ଡାକିବା କମେଇ ଦିଅ । ପୃଥିବୀ ପ୍ରଳୟ ହୋଇଯିବ, ଲୋକ ଡାକିବା କମିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ କାନରେ କିଛି ପଶି ନଥିଲା । ସେହିପରି ହଜାର ଲୋକ ତାଲିକା ହେଲା । ମୋ ପାଖ ପଡ଼ିଶା ପୁଟ ଖାଲିଥାଏ, ଘର ହୋଇ ନଥାଏ । ମାଲିକାନା ସ୍ଥିର ହୋଇ ନଥାଏ । ସେଠାକୁ ଟେଣ୍ଡ ହାଉସବାଲାକୁ ଡାକି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ଏଟା ଦୃତୀୟ ବିଭାଘର । ମୁଁ ଟିକିଏ ଜାକିକୁଟି ହେଉଥାଏ । ମାଲା ବିଭାଘର ଅଛି । ସେ କିନ୍ତୁ ଏକା ଜିଦ୍ । ସମସ୍ତେ ଡକାହେବେ । ହଜାରେ ଲୋକ ଖାଇବେ । ଧର୍ମଶାଳାର ଶତ୍ରୁ ମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାହିଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ୧୯୮୪ ମସିହା ଜାନୁୟାରୀ ୨୪ ତାରିଖ ସକାଳେ ୧୧ଟା ବେଳେ ମଙ୍ଗଳପାକ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ବରାନୁଗମନ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ସବୁ ହେଲା । ଆମର ପ୍ରାୟ ୪୦୦, ୫୦୦ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୩୦୦ ଆସିଥିଲେ । ବରଯାତ୍ରୀ ହେଲେ ୧୦୦ କିମ୍ବା ୧୫୦ ଜଣ । ଏହି ଭୁବନେଶ୍ୱର ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଅଫିସ କୋଠାରେ ବିଭାଘର ଥାଏ ।

ବର ରାତି ୯ଟା ସୁଦ୍ଧା ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ବୋହୂ ମନରେ ନିଷ୍ଠୁର ଉକ୍ତଷ୍ଟା ଥିବ ଯେ, ଆମେ ସବୁ କିପରିକା ଲୋକ । କେଉଁ ମନୋବୃତ୍ତିର ଲୋକ ଇତ୍ୟାଦି । ତତ୍ ପୂର୍ବରୁ କେହି ଜଣେ ନେତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ବାଙ୍କବାବୁ ସିନା ଖୁବ୍ ଭଲ ଲୋକ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଷ୍ଟ । ଶାଶୁ ଦୁଷ୍ଟ ହେଲେ ବୋହୂ କିପରି ଚଳିବ ? ତାଙ୍କ ଘର ଆମ ବିଷୟରେ ସବୁ ଖବର ନେଇ ଚାଲିଥିଲେ, ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସୁରୁଖୁରୁରେ ବିଭାଘର ସରିଗଲା । ଭୋର ବେଳକୁ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା, ରାତି ଚାରିଟା ବେଳେ ଜଣେ ଆସି ମତେ ଡାକିଲା, ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ । ମୁଁ ଉତ୍ତର କଲି ଆମର ମା ବରଯାତ୍ରୀରେ ଯାଏ ନାହିଁ । ମୁଁ କ'ଣ ଯିବି । ତତ୍ପରେ ମୋର ଭାଇଙ୍କ ଝିଅର ଖୁଦୁତାଶୁର ଡାକିଲେ ।

ଯୌତୁକ ତାଲିକା ଦେଖି ଜିନିଷ ଆଣିବାକୁ । ମୁଁ ଉତ୍ତର କଲି, କାହା ଆଗରେ ଏକଥା କହୁତ ? ଯୌତୁକ ଏକ ସମାଜିକ ବ୍ୟାଧି । ଏ ବ୍ୟାଧିକୁ ବିନାଶ କରିବାକୁ ସେମାନେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞ । ସେ ପୁଣି କ'ଣ ଯୌତୁକ ତାଲିକା ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ ? ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦା କରିଦେଲି । ପୁଅବୋହୂ ସକାଳ ଛଅ ଟାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବୟାପନା କରି ବୋହୂକୁ ଭିତରକୁ ନେଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ଶୂନ୍ୟ ହେଲା । ମୋ ଘର ଆନନ୍ଦରେ ପୂରି ଉଠିଲା ।

ବୋହୂ କେଉଁଝର ମହିଳା କଲେଜରେ ହୋମ ସାଇନ୍ସରେ ଅଧ୍ୟାପିକା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥାଏ । ପୁଅ କଲିକତା ଗଲା, ବୋହୂ କେଉଁଝର ଗଲେ । ପ୍ରଥମ ନାତିକୁ ଚାରିମାସ ହୋଇଥାଏ , ସେ ମଧ୍ୟ ତା ମା ସାଙ୍ଗରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଚାଲିଗଲେ । ବଡ଼ ଝିଅ ତା ଶାଶୁ ଘରକୁ ଗଲା । ସାନଝିଅ ତା ପାଠ ପାଇଁ କଟକ ଗଲା । ଘର ଶୂନ୍ୟ ଶାନ୍ତ । ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଯୋଡ଼ିକ ଆମେ ରହିଗଲୁ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ଚା, ଜଳଖିଆ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଏବଂ ରାତ୍ର ଭୋଜନ ଯୋଗାଇ ଦିଆହୁଏ । ଦିନ ଯାକ ମୁଁ ସ୍କୁଲ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ରାତ୍ରିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଭାବିବାକୁ ମୋର ସମୟ ମିଳେ । ସମୟ ମିଳିବା ବେଳକୁ ମୋତେ ନିଦ୍ରା ଆକ୍ରମଣ କରେ । ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼େ ।

୧୯୮୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ୫ ତାରିଖରେ ମାଲାର ବିଭାଘର ହେଲା । ତା ପୂର୍ବରୁ ମୋ ଶଶୁଙ୍କ ୧୯୮୩ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ହେହାଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସାନବୋହୂ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲାଣି, ଯେହେତୁ ସେ ନୂଆବିଭା ହୋଇଥାଏ, ବର୍ଷେ ପୂରି ନଥାଏ, ତାକୁ ଏଠାରେ ଛାଡ଼ି ଗାଁକୁ ଗଲି । ପୁଅ ମଧ୍ୟ କଲିକତା ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଏଠାକୁ ଆସିଲାଣି । State Electronics Development Corporation (Semi Govt.) ରେ ଚାକିରୀ କଲା । ତାର ସରକାରୀ ଚାକିରୀ କରିବା ମନୋବୃତ୍ତି କେବେ ନଥିଲା । ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ଖୋଲିବାକୁ ଆମର ପଇସା ନାହିଁ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଚାକିରୀ । କଲିକତା ଚାକିରୀ ଭଲ ହେଲେହେଁ ଗୌହାତିକୁ ବଦଳି କରାଗଲା । ଗୌହାଟୀରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଲାଗିଥାଏ । ବଙ୍ଗାଳୀ ଅଫିସର ନ ପଠାଇ ଓଡ଼ିଆକୁ ପଠାଇଲେ । ମୁଁ ପୁଅକୁ କହିଲି ତୁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆ । ବାପାତ ଦେଶ ଭକ୍ତ ମାତୃଭକ୍ତ ମଧ୍ୟ । ମା ମରିବା ସମୟକୁ ଦୈବାତ୍ ସେ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବୟସ ୯୩ ହୋଇଥାଏ । ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାଶୁ ଭଲ ଥିଲେ ଦୁସ୍ତ, କଦଳୀ, ମିଠା ଓ ଆମ୍ବ ଲଗେଇ ଭାତ ଖାଆନ୍ତି । ଖୁବ୍ ପତଳା କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ସବଳ । କାମଦାମ କିଛି କରନ୍ତି ନାହିଁ, କେଉଁ ନାତି ନାତୁଣୀ ଧରିବା ମୋ

ଜୀବନରେ ଦେଖୁନାହିଁ । ଗାଁରେ ତାଙ୍କର ତିନି ତିନିଟା ନାତି ଓ ତିନିଟା ନାତୁଣୀ, କାହାକୁ ଟିକିଏ କୋଳକୁ ନେବା ମୁଁ କେବେ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ପୁଅ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଦିନେ ମା ସେବା କରିବା ମଧ୍ୟ ଦେଖୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଭାରି ମାତୃଭକ୍ତ । ଘରେ ଖଟରେ ଶୋଇଲେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବୋଧହୁଏ, ଜୀବନରେ କିଛି କରି ନାହାଁତି ବୋଲି ଅନୁତାପ ଓ ଅନୁଶୋଚନାରେ ଅନ୍ତର ଭରିଗଲା । ଆଶୁ ଗଣ୍ଠି ଆହୁରି ବେଶି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଜି.ପି.ଏଫ୍.ରୁ ଚଙ୍କା କାଢ଼ି ଲୁଗାପଟା କିଣି ତେଲମସଲା କିଣି ଗାଡ଼ି କରି ଗାଁକୁ ଯିବା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ । ମୁଁ ପହଞ୍ଚି ଗୋଡ଼ ହାତ ସେକାସେକି କରି କିଛି କମିଲା, ଟିକିଏ ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ କାମିଦେଇ, ବଧୂଲି ମଝିଆ ଭଉଣୀ, ସାନ ଭଉଣୀ ମୂଷିଦେଇ, କୋଇଁ ଦୁଇଜଣ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥାନ୍ତି । କ୍ରିୟା ନ ଧରିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବଡ଼ ପୁଅ । ଭାରି କାନ୍ଦୁ ଥାନ୍ତି, ବିଛଣାରୁ ଉଠୁ ନଥାନ୍ତି । ସେଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିଲି ଦେଶଭକ୍ତି ଯେତିକି, ମାତୃଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେତିକି । ପିଲା ମାନଙ୍କର କିଛି ନକଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅମାପ । ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ବାପାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ମାତୃଭକ୍ତି ଖୁଲାପ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ପିତୃଭକ୍ତିର ନୁହେଁ ।

ମୋର ସାନ ଦିଅର ଗଗନ । ସେ ମାଙ୍କ ସେବା କରିଛନ୍ତି । ସାନବୋହୂ ରାନ୍ଧିବାଦି ଖାଇବା ଖବର ବୁଝନ୍ତି । ମା ସେବା ଯିଏ କରନ୍ତି, ତା ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି । ସେହିଦିନୁ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ଏମିତିରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ, ମା ଗଲା ପରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ହେଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ କାମରେ ସେ ମାତିଲେ । ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା, ମରୁଡ଼ିରୁ ଆମ ଦେଶକୁ କେବେ ବ୍ରାହି ମିଳେ ନାହିଁ । ଗରିବମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ଖୁବ୍ କମ୍ ପହଞ୍ଚେ । ସେଥିପାଇଁ ସେସବୁବେଳେ ସେଇ କାମରେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ୧୯୮୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେ ଜଗତସିଂହପୁର, ସାଲେପୁର, ଧର୍ମଶାଳା ଅଞ୍ଚଳ, ଗୋବିନ୍ଦପୁରର ଅଡ଼ଗପୁର ଘାଇ ଅଞ୍ଚଳ ବରାବର ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହ ରିଲିଫ ବଣ୍ଟନ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । ଏଣେ ରେଡକ୍ରସର ଆକାବନ ସଭ୍ୟା ହିସାବରେ ଯେଉଁ କାମ ପଡ଼େ, ତାକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତେବେ ଘରଭାର, ପିଲାଙ୍କ ଭାର, ପଢ଼ାପଢ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ମୋ ଉପରେ । ପରିବା କିଣିବା, ଚାଉଳ କିଣିବା ଇତ୍ୟାଦି ମୋର ପରିବାରରେ, ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ ଲୋକ ବୋଧହୁଏ କେହି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୟସ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତା ମାଲା ବିଭାଘର । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମାଲାର ହାଉସ ସର୍ଜନ ତାଲିମ୍ ସରିଗଲା । ସେ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଗଲା R.H.S.

କରିବାକୁ । P.G. ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥାଏ । ସେଠାରେ ମାସେ ଦୁଇମାସ ପରେ ଏଠାରେ P.G. ସିଟ୍ ପାଇଗଲା କଟକ ମେଡିକେଲରେ ।

ବିଭାଗର ମାର୍ଚ୍ଚ ତା ୫ ରିଖରେ ଛିର ହୋଇଗଲା । ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଗଲା । ଗହଣା ଗଣ୍ଡାଏ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କଥା ମୋର ଦେବାର କିଛି ନଥାଏ । ଭୋକିଭାତ ବାପା ତାଙ୍କର ଆୟୋଜନ କରନ୍ତି । ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ମୋର ଥାଏ । ତାଛଡ଼ା ଶାଶୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ବର୍ଷେ ନପୁରୀ ଥିବାରୁ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଯାକପୁର ବିରଜା ମନ୍ଦିରରେ ଗୁପ୍ତ ଗଙ୍ଗା ନିକଟରେ ଛଅ ମାସିଆ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେଲୁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ଗୟା ଯିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ସାନ ଭାଇ ଗଗନ ଓ ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଇ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପାଇଁ ପଠାଇଲୁ । ଫେବୃୟାରୀ ମାସରେ ସେମାନେ ଏକାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଦିଲ୍ଲୀରେ ଟୁଟୁ ପାଖରେ ବୁଲାବୁଲି କରି ଫେରିଲେ । ଜି.ପି.ଏଫ୍.ରୁ ଟଙ୍କା ଉଠିବ, ବାହାଘର ହେବ । ଲୁଗାପଟା ଗହଣା ଗଣ୍ଡି ସବୁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ପୁନରାୟ ଫେବୃୟାରୀ ଶେଷ ଭାଗରେ କଲିକତା ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବିଭାଗରେ ମୋ ଜିନିଷ ପତ୍ର କଲିକତାରୁ କିଣା ହୋଇଥାଏ, କାରଣ ଗାଡ଼ି ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସବୁ ଶସ୍ତା ଦରରେ ଭଲ ଜିନିଷ ମିଳି ଥାଏ । ମୋର ଶେଷ ବିଭାଗର । ଭାରି ଜାକଜମକରେ କରିବାକୁ ମୋର ଭାରି ଇଚ୍ଛା । ତାନ୍ତ୍ରାଣୀ ଝିଅର ବିଭାଗର, ଏଥରକ ବହୁ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଅତ୍ୟୁକ୍ତ କରାଗଲା ନାହିଁ । ଯେତେ କାଣ୍ଡକାଣ୍ଡ କଲେ ମଧ୍ୟ ୩୦୦ ଖଣ୍ଡେ ଲୋକଙ୍କ ଚାଲିକା କରାଗଲା । ସେ ପୁଣି ଯେପରି ହଜାରେ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ମୋ ଯାଆ ଓ ଦିଅର ଗୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେଇ ଫେରିଲାପରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଛପାଗଲା । ସବୁ ବିଭାଗରକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ, ଆଗ ପୁରୀ ଯାଇ କାମ ସାରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । କେତେଥର ଜି.ପି.ଏଫ୍ ଟଙ୍କା ଉଠାଇ ହେବ ? ଟଙ୍କାର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ କମିଲାଣି । ମୁଁ କହିଲି ଏ ବିଭାଗରଟା ପୁଅ ଓ ବାପାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବରେ ହେଉ । କହି ଲାଭ ନାହିଁ, ବଡ଼ ପୁଅକୁ କହିଲାରୁ ଜୋର୍ରେ ପୋଷାକପତ୍ର ଦାୟିତ୍ବଟା ସେ ନେଲା । ବିଭାଗର ଲୁଗାପଟା ଦାୟିତ୍ବ ବଡ଼ । ମୁଁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ୧୨ ମାସର ପୁଣ୍ୟପର୍ବ ପାଇଁ ଲୁଗା କିଣି ଦେଇଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେବି । ଜିଏ ପସନ୍ଦ କରିବେ କି ନାହିଁ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ମୋ କ୍ଷମତା ଅନୁଯାୟୀ ଦେବି । ଘର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଦୁଇ ଝିଅ ଗଲେ ଘରଖାଲି । ଦୁଇବୋହୂଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହେ । ବିଭାଗରକୁ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହେଲେ । ସବୁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ମଧ୍ୟ ଆସିବା କଥା, କାରଣ ଏଟା ମୋର ଶେଷ ବିଭାଗର । ମୋ ମାମୁ ଘର, ମାଉସୀଘର,

ମୋ ଭାଇ ଭଉଣୀ, ଝିଆରୀ, ପୁତୁରା, ଏକତ୍ର ହେଲେ । ମୋ ଶାଶୁ ସେତେବେଳକୁ ନଥାନ୍ତି । ବର୍ଷେ ପୂରି ନଥାଏ ବୋଲି ମୋ ମନ ଦୁହୁହୁଆଏ । ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପଚାରି କଲି । ମୋର ଦିଅଁ ମଙ୍ଗଳା ବନଦୁର୍ଗା ମନ୍ଦିରରେ କରିଥାଏ । ବହୁତ ଚିନ୍ତାରେ ଥାଏ ।

୧୯୭୮ ମସିହାରେ କେଉଁଝର ଜିଲ୍ଲା ଆନନ୍ଦପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ବାନ୍ଧଗୋଡା ଗାଁରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣବାତ୍ୟା ହୋଇ ପୂରା ଗାଁ ସାରା ପୋତି ଯାଇଥାଏ । ବହୁ ଧନ ଜୀବନ କ୍ଷତି । ଗାଈ ଗୋରୁ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କର କିଏ ହିସାବ ରଖନ୍ତି ? ଚିଲିଫବାଣ୍ଡି ଫେରିଲାବେଳକୁ ରାତି ୧୧ଟା ହୋଇଥାଏ । ସାନ ଝିଅ ସେଦିନ ଆସିଥାଏ, ଦେଖା କରିବାକୁ । ସକାଳୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚାଲିଯିବ କକେ, ବହୁତ ରାଗିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ କହିଥିଲି - ତୁ କାହିଁକି ରାଗୁଛୁ ? ମୋ ପାଖରୁ ଚାଲିଗଲେ କାହା ଉପରେ ଆଉ ରାଗିବୁ ? ସେଇ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ବଡ଼ ଝିଅର ବିଭାଘର ସେତେବେଳକୁ ୫ବର୍ଷ ହୋଇ ଗଲାଣି । ୧୯୮୪ ରେ ମୋର ଅବସର ନେବା କଥା । ସେ ଅନୁସାରେ ଏ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ବିଭାଘର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲି । କାରଣ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ, ସହଯୋଗ, ସହନୁଭୂତି, ଅନୁକମ୍ପା ବରଦ ପାଏ । ସ୍ନେହ ଅଛି । ବାହଲ୍ୟ ମମତା ଅଛି । ସବୁ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ନିଜ ରୋଜଗାର ଗୁଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟୟିତ ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଥରେ ‘ସମାଜ’ ଅଫିସ ଯାଇଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଡକ୍ଟର ରାଧାନାଥ ରଥ କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ମହାୟସୀ ମହିଳା । ସେ ଏକା ସାଜରେ ଏତେ କାମ କରି ପିଲାମାନଙ୍କ କଥା କେତେବେଳେ ବୁଝନ୍ତି ? ମୋତେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଦୋଷୀ ଦୋଷୀ ଲାଗେ । କାରଣ ମୋର ପରିବାରର ସୁଖ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ, କାଳେ ସ୍କୁଲର କ’ଣ ଅବହେଳା ହୋଇଯିବ । ଏଇ ଦୁଇକଥା ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଭାବନା ବେଶୀ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ମୋର ଜାଣତରେ ମୋ ପରିବାରର ପଛେ ଅବହେଳା କରିଛି, କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟ କିଛି ଖୁଲାପ କରିନାହିଁ । ଏତେବେଳକୁ ମୁଁ ରାଜ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାର କିପରି ପାଇବେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସବୁ ବିଭାଗରେ ଲାଞ୍ଜ, ମିଛ ପଣି ସାରିଥାଏ । ଖୋସାମତି, ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ତୋଷାମଦ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ତାହା ମୋ ଦ୍ଵାରା କେବେ ହେବ ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ସାବୁନା ଥାଏ, ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାହା ପାଖରେ ମୋତେ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଠିଆ ହେବାକୁ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ହାନିପ୍ରା ହୋଇନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ଈଶ୍ଵର ବିଶ୍ଵାସୀ, ଦେବା ଦେବୀ ଆରାଧନା ମୋତେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଝିଅ ଦୁଇଟି ଏଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହନ୍ତି । ଚାହିଁଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବି,
ସେମାନଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝି ପାରିବି ।

୧୯୮୪ ଅପ୍ରେଲ ୧୨ ତାରିଖରେ ମୋ ସାନ ପୁଅର ବଡ଼ ଝିଅ ଜନ୍ମ
ହେଲା । ତା ରଙ୍ଗ ପଦ୍ମ ଫୁଲ ଓ କଇଁ ଫୁଲର ରଙ୍ଗ ଭଳିଆ ଚୋପା । ମୋ ସାନ
ଭାଇ ବିଭୂତି ଭୂଷଣ । ପରିବାରରେ ପ୍ରଥମ ଝିଅ ହେଲେ ଘରକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସିଲା
ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ପିଉସା, ପିଉସୀ, ମଉସା, ମାଉସୀ, ଅଜା, ଆଇ, ଜେଜେମା
ଜେଜେବାପା ସଭିଏଁ ଖୁସି । ଧୂମ୍‌ଧାମରେ ଏକୋଇଶା ହେଲା । ଏହି ବର୍ଷ ବାଙ୍କ
ବାବୁଙ୍କର ନୂଆ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଗତ ୧୯୪୬ ମସିହାରୁ ଯେଉଁ
ଖଟିଖୁଆ କୃଷକ ପାଇଁ କୃଷକ କାଗଜ ବାହାରୁଥିଲା, ତାହାର ସମ୍ପାଦନା
ଦାୟିତ୍ୱରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ,
ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର, ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ପ୍ରମୁଖ ବିଭିନ୍ନ
ସମୟରେ ଥିଲେ । ସେ ତ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତାର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଏହି
ବର୍ଷ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନିଜର ତିନୋଟି ପେନସନର ସମାହାର ।
ଗୋଟିଏ ବିଧାନ ସଭା ସଦସ୍ୟ ପେନସନ୍, ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟସଭା ସଦସ୍ୟ
ପେନସନ୍, ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ପେନସନ୍ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ ଟଙ୍କା
ପାଉଥାନ୍ତି । ସବୁ ଟଙ୍କା ଅନ୍ୟ ପିଛାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥାଏ । ସେ ଯାହାହେଉ
‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ନାମରେ ନାମିତ ଏକ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ଛପା ହେବା ଆରମ୍ଭ
ହେଲା । ପ୍ରଧାନତଃ ଏଥିରେ ସରକାର ନୀତି ନିୟମର ଆଲୋଚନା ଓ ଖୁଲାପ,
ତାଷ୍ଟାଙ୍କୁ କିପରି ସମବାୟ ସଂସ୍ଥା କରିଥାରେ ରଣ ଯୋଗାଣ, ରିହାତି ଦରରେ
ସାର ଯୋଗାଣ, ରଣ ଛାଡ଼, ଜଳସେଚନର ସୁବିଧା, ସରକାର ପାଖରେ ଆପଣି
ଅଭିଯୋଗ କରି କୃଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁବିଧା ହାସଲ ଇତ୍ୟାଦି କରାଇବା । ସେ
ପତ୍ରିକାର ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ୧୨ ଟଙ୍କା ରଖାଯାଇଥିଲା । କାରଣ ଗରିବ ତାଷ୍ଟା
କେଉଁଠାରୁ ଅବା ପଇସା ଆଣିବେ । ନିଜ ରେକଗାର ପଇସାରେ ଏହାର ସବୁ
ଭରଣା ହୋଇଥାଏ । ନିଜ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ବେଳକୁ ପୁଅ, ବୋହୂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି,
ସେମାନଙ୍କ ପଇସା ଅଛି । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କୃଷକ ସଂସ୍ଥା ବଢ଼ିଲା । ସେଥିରେ ବିନା
ପାରିଶ୍ରମିକରେ ୭, ୮ ଜଣ କାମ କରନ୍ତି, ଚିଠିରେ ଅଠା ମାରିବା, ସେଥିରେ
ଠିକଣା ଲେଖିବା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଫାଇଲ ଖୋଲିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

୧୯୮୫ରେ ସାନ ଝିଅର ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ । ତା ଜନ୍ମଦିବ
ଅକ୍ଟୋବର ୮ ତାରିଖ । ତାର ଦିନେ ପୂର୍ବରୁ ଦୂତାବାହାନ ଓଷା, ଯାହାକୁ ମୂଳାଷ୍ଟମୀ
ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେଇଦିନ ଠାରୁ ଦେବାଙ୍କର ଷୋଳପୂଜା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାକ୍ତ ଦେବୀଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରନ୍ତି । ଦେବୀ ୧୬ ପ୍ରକାର ବେଶରେ ଭୂଷିତ ହୁଅନ୍ତି । ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ନବରାତ୍ରି ପୂଜା ହୋଇଥାଏ । ତାମିଲନାଡୁରେ ମଧ୍ୟ ନବରାତ୍ର ପୂଜା ହୋଇଥାଏ । ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଶାରେ ତ ଜାକ ଜମକରେ ହୁଏ । ଆମେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ କଟକରେ ୧୦୦ ମେଡ଼ ହେଉଥାଏ । ଏବେ ୫୦୦ ମେଡ଼ ହେଉଅଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ମଧ୍ୟ ୧୦୦ ମେଡ଼ ହେଉଅଛି । ମୋ ନାତୁଣୀ ସେହି ଦିନ ଜନ୍ମ । ମୋର ବଡ଼ ପୁଅର ଦୂତୀବାହନ ଓଷାଦିନ, ଠିକ୍ ପୂଜା ଆବାହନ ସମୟରେ । ତାର ଜନ୍ମ ଠିକ୍ ରାତି ୧୨ ଟା ୧୫ ମିନିଟ୍‌ରେ । ସେଥିପାଇଁ ମୋ ମା କହିଛି ମୁଁ ଓପାସ କରି ଅବା ଫଳମୂଳ ଦେଇ ଟୋକେଇ ପଠେଇ ପୂଜା ପାଖରେ ପୂଜା କରିବାକୁ । ସେଇଦିନ ଠାରୁ ଆଜିଯାଏ ମୁଁ କରି ଆସୁଛି । ଏହି ବର୍ଷଠାରୁ ଚୁଚୁ ବାବୁର ଗୋଟାଏ ଟୋକେଇ ଆଉ ନେହାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଟୋକେଇ ପୂଜା ହୋଇଥାଏ ।

ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲା ମାଲା । ପେଟକଟା ହୋଇ ପିଲା ବାହାରିଲା । ସାହା ଭରସା କେହି ନାହିଁ । ମୁଁ ସ୍କୁଲ କାମ ସାରି ଯାଏ । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ତା ପାଖରେ ଥାଏ । ସିଲେଇ ଖୋଲିଲା ପରେ ତା ଶାଶୁ ଘରକୁ ଆସିଲା । ରାଜମହଲ ଛକ ନକଟରେ ତାର ଶ୍ୱଶୁର ବାସଗୃହ ପାଇଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ତା'ର ଏକୋରଶା ପୂଜା ସରିବାପରେ ସେମାନଙ୍କର ଚାକିରୀ ନିଯୁକ୍ତି ହେଲା । ଜଣକର ଫୁଲବାଣୀରେ, ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଫୁଲବାଣୀର ଖଜୁରୀ ପଡ଼ାରେ ହେଲା, ମାଲା ଫୁଲବାଣୀ ନ ଯାଇ ଛୁଟିରେ ରହିଲା । ତାପରେ ତାର ପୁରୀ, ତାପରେ ପିପିଲି, ସବାଶେଷରେ କଟକ ସି.ଟି. ହସ୍ପିଟାଲରେ ହେଲା । ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ବିବ୍ରତରେ ମୋ ଦିନ କଟୁଥାଏ । ସର୍ବଶେଷରେ ବାପୁଜୀ ନଗରରେ ଘରଭଡ଼ା ନେଇ ଦୁହେଁ ରହିଲେ । କ୍ୱାଇଁ ଖଜୁରୀପଡ଼ାରେ ଗବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଝାଡ଼ପଡ଼ା ହସ୍ପିଟାଲରେ ପୋଷ୍ଟ ହେଲା । କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଦୁହେଁ ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିଲେ । ସେଇ ସମୟକୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଜେ.ଆର.ଡି. ଚାଟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ । ଚିଲିକାରେ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ପାଇଁ ଚିଲିକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ହେବ ନଷ୍ଟ । ଘେରିବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ, କେଟି ନିର୍ମାଣ ଆଦି ଚିଲିକାର ସୁନାଳ ଜଳ ରାଶିକୁ କରିବ କଳୁଷିତ । ପାରିକୁଦ, ମାଲୁଦ, କାଳିଯାଇ ଦେବତା, ସବୁ ହେବ ସଂକ୍ରମିତ । ସାଇବେରିଆ, ତିବ୍ବତ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆସନ୍ତି । ନଳ ବଣକୁ ଆଉ ଏରାପକ୍ଷୀ ଆସିବେ ନାହିଁ, ଏଇ ଆଂଶଙ୍କାରେ ସେଠାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ୧୯୮୫ ପରେ ଏହାର ଆଭାସ କିଛି କିଛି କଂଗ୍ରେସ ସରକାର

ଅମଳରେ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୯୦ ପରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସରକାର ଅମଳରେ ଏହା ବହୁ ଗୁଣରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ‘କୃଷକ ଆହ୍ୱାନ’ ଛପା ହୋଇଥିଲା କୃଷକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ । ୧୯୯୦ ବେଳକୁ ଏହା ବହୁ କାମରେ ଲାଗିଲା ।

ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଆପାତତଃ ସରିଲାପରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଅଳି କଲି ମୋତେ ତୀର୍ଥ କରି ନିଅନ୍ତୁ । ୧୯୮୬ ମସିହା ଜୁନ ମାସରେ ବାହାରିଲି ଉତ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଯାତ୍ରାରେ । ବଡ଼ ପୁଅ ତ ଦିଲ୍ଲୀ ନିଜାମୁଦ୍ଦିନଠାରେ ଥାଏ । ସେଠାରେ ୭,୮ ଦିନ ରହିବା ପରେ ରକ୍ଷିକେଶ ଗଲୁ । ହରିଦ୍ୱାର ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ହରିଦ୍ୱାରରେ ଦୁଇରାତି ରହିଲୁ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଦେହତା ବିଶେଷ ଭଲ ନଥାଏ । ସେ ଯାହାହେଉ ହରିଦ୍ୱାର ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ବୁଡ଼ ପକାଇ ରକ୍ଷିକେଶ ବାହାରିଲୁ । ରକ୍ଷିକେଶରେ ଲକ୍ଷମନ ଝୁଲା ଓ ବିଭିନ୍ନ ମନ୍ଦିରମାନ ଦେଖି ରାତିରେ ରହି, ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସାଧାରଣ ବସରେ ଦୁଇଟି ସିଟ କରି ବଦ୍ରି ନାରାୟଣ ବାହାରିଲୁ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନଥିଲେ ମୋର ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ସ୍ଥାନ ଦେଖା ହୋଇ ପାରି ନଥାନ୍ତା । ଘାଟ ରୋଡ଼, ସାମରିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରାସ୍ତା ଘାଟ ଥାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ସେ ବସ ଚାଲେ ନାହିଁ । ବସ୍ରେ ୨୪, ୨୫ ଜଣ ଯାତ୍ରୀ ବ୍ୟତୀତ ଅଧିକ ଯାତ୍ରୀ ବସନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ସେ ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ ବସ, ସେ ୪୦, ୪୫ ଯାତ୍ରୀ ନେଉଥିଲା । ଗୋପେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ମାମୁଲି ହୋଟେଲରେ ଆମେ ରହିଲୁ । ଏପରି କଦର୍ଯ୍ୟ ହୋଟେଲ ମଧ୍ୟ ଆମ ଜିନ୍ଦେଗୀରେ ଦେଖିନାହିଁ । ଜୁନ ମାସରେ ଆମ ଦେହ ଥରୁଥାଏ, ବିଛଣା ଓ କମ୍ବଳରୁ ଅଣ୍ଟା ଝରି ପଡ଼ୁଥାଏ । ରାତି ସାରା ଶୋଇନାହିଁ । ସକାଳୁ ବଦ୍ରାବିଶାଳଙ୍କ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା । ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳେ ଯୋଗୀ ମଠର ୨୦ କି.ମି. ପୂର୍ବରୁ ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ବସ୍ ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ବସ ଖରାପ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ବସ ଉଠାଇବ ନାହିଁ । ରାସ୍ତାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅଣ୍ଟା ପିଠି କଡ଼ କଡ଼ ଡାକିଲାଣି । ସାଙ୍ଗରେ ଅର୍ଦ୍ଧରୋଗୀ ମଣିଷଟିଏ, କ’ଣ କରିବି ଭାବି ପାରୁ ନଥାଏ । ବଦ୍ରାବିଶାଳଙ୍କୁ ଡାକିଲି । ହେ ନାରାୟଣ ଅଭୟ୍ୟାମୀ, ପ୍ରଭୁ ପରାପୁର, ସର୍ବ ବିଦ୍ୟବାନ, ହୋଇ ଭକ୍ତର ଡାକକୁ ଶୁଣିବ ନାହିଁ । ସେ ସବୁ ଦୁର୍ଗମ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା ଯିଏ କରିବ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭକ୍ତ ନହେଲେ କରିବ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ତାର ଆଉ ଯୋଗ କୁଟିବ ନାହିଁ । ଏତେ ବାଟ ଆଣିଲୁ ବଦ୍ରୀ, ଏଇ ଘୋର ନିଛାଟିଆ ପର୍ବତ ଉପରେ ପକାଇଦେଲୁ, ମାତ୍ର ତୋଠାରୁ ୩୦ କି.ମି. ଦୂରରେ । ତଦ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ଏକ ବସ୍ ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ଉଠାଇଲା । ଯୋଗୀ ମଠ ପହଞ୍ଚି ଶୁଣିଲୁ ପାହାଡ଼ ଧସିଛି । ଏକୋଇଶ ଜଣ ଆହତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ଯାଉ ନାହିଁ । ପେଟ

ଜଳି ଯାଉଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ବାଜିଲାଣି । ସେଓ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଚୋବାଇ ରହିଲୁ । ପରେ ଶୁଣିଲୁ ଯେ ଏପଟରେ ବସ ରହୁଛି । ଯେଉଁ ବସ ଦୁଇ ଡିନୋଟି ସେଠାରେ ଅଟକିଥିଲା, ସେପଟୁ ଯାତ୍ରୀ ନେଇ ସେ ବସ୍ତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଛି । ସେଇ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ବାହାରିଲୁ । ପାହାଡ଼ି ପୋର୍ଟର ସୁଟକେଶ ଓ ବ୍ୟାଗ ଧରିଲା । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ କି.ମି. ପହାଡ଼ ଧରିଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଚାଲି ଚାଲି ଯିବାକୁ ହେବ । ବାହାରିଲୁ, ଯାତ୍ରାତ କରିଛୁ ଆଉ କ’ଣ କରିବୁ ? ଆଗେ ବାଡ଼ି ଧରି ଦୁହେଁ ଦୁହେଁକି ଧରି, ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ି ଧରିଥାଏ, ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ି ଧରିଥାଏ । ଏହିଭଳି ଭାବରେ ସେତକ ରାସ୍ତା ପାରିହେଲୁ । ସେ ପାହାଡ଼ି ଗୋଟାଏ ସୁଟକେଶ ଓ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାଗ ପାଇଁ ୫୦ ଟଙ୍କା ନେଲା । ସେପାଖରେ ଯାଇ ବସରେ ବସିଲା ବେଳକୁ ଅପରାହ୍ନ ୩ଟା । ଯାହାହେଉ ବସ୍ତ୍ରବିଶାଳ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ବସ୍ତ୍ରୀନାଥରେ ପହଞ୍ଚି ଉଷ୍ମପ୍ରସବଣରେ ଗାଧୋଇ ବସ୍ତ୍ରୀ ଦର୍ଶନ କରି ଗଣେଶଜୀ, ନାରଦଜୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଜୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲୁ । ଅଳକାନନ୍ଦା କୂଳରେ ପ୍ରକୃତି ଶୋଭାର ବିଚିତ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ଦର୍ଶନ ସାରି ଖାଇ ପିଇ ପୁନରାୟ ଚତୁପରଦିନ ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ବାହାରିଲୁ କାରଣ ସେଇ ପାହାଡ଼ ଧରିବା ରାସ୍ତା ପାରିହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯୋଷୀ ମଠରେ ପହଞ୍ଚି ସେଠାରେ ରାତ୍ରୀ ରହଣି । ତହିଁ ଆରଦିନ ବସରେ ବସି ରକ୍ଷିକେଶ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ, ରକ୍ଷିକେଶ ଠାରୁ ୩୫ କି.ମି. ଉତ୍ତରେ, ନାଗାଧିରାଜ ହିମାଳୟର ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ଆଉ ନାହିଁ । ଅବାଧରେ ଜଙ୍ଗଲ କଟା ହେଉଛି । ବାଙ୍କବାବୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କୁଆଡ଼େ ଉଭାନ ହୋଇ ଯାଇ, କଣ ସବୁତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାନ୍ତି । ମୋ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ନଥିଲା । ସେଠାରୁ ଫେରି ହରଦ୍ୱାରକୁ ଫେରିଲୁ । ସେଠାରେ ଟ୍ରେନ ଧରି ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରିଲୁ । ଆଉ ୪ ଧାମ କଥା ନୋହିଲା । ପୁଣି ପ୍ରୟାସ ରହିଲା । ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡର ଚାରିଧାମ ହେଲା ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ, ଯମୁନୋତ୍ରୀ, କେଦାରନାଥ, ବସ୍ତ୍ରୀନାଥ, ଏ ସବୁକୁ ଯିବା ବହୁତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଭାବ ମନରେ ଧରି ଆମେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଟୁଟୁବାବୁ ଆମ ପାଇଁ ଭାରି ବିବ୍ରତ ଥିଲା । ଆମକୁ ଦେଖି ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଫେରି ଆସିଲୁ । ଆଉ ଚାକିରୀ ରହିଲା ୭ ମାସ କେବଳ ।

ଜାନୁୟାରୀ ୩୧, ୧୯୮୭, ସରକାରୀ ଚାକିରୀରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲି । କ’ଣ ସବୁ ଚିରାଚରିତ ପଛା ଅନୁସାରେ ବିଦାୟ ସଭା ଆୟୋଜିତ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ସ୍କୁଲରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଆଦାୟ କରିଥିଲେ । ଏଇ ସ୍କୁଲରେ

ଫୁଲବାଣୀକୁ ବଦଳି ସମୟରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଡରେଇ ଦେଇଥିଲି । Govt. servant conduct rule ଅନୁସାରେ କୋଡିଏ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ଦାମ୍ଭର ଉପହାର ନେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ସେକ୍ରେଟାରୀ (ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ)ଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ୬ ମାସରେ ମିଳିବା ପରେ ୭୬ ଟଙ୍କାର ଏକ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । ୧୯୬୩ ମସିହା କଥା ମୁଁ ଭୁଲି ନାହିଁ । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କୁ ଛାଡି ସହକର୍ମୀ ଗହଣରେ ଆଉ ରହିବି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏବେ ତ ମନ ଦୁଃଖ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମନଦୁଃଖ କରାଇବାକୁ ଆଉ ଚାହିଁଲି ନାହିଁ । ଯାହା ଆଦାୟ କରନ୍ତୁ, ଭୁବନେଶ୍ଵରର ସବୁ ଷ୍ଟଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ତାକି ଯେତେ ବେଶି ଶିକ୍ଷକ ଖାଇପାରିବେ ଖାଆନ୍ତୁ । ମୋ କଥା ଅନୁସାରେ ସଭା ଆୟୋଜନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଇ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜଧାନୀର ଉଭୟ ବାଳକ ବାଳିକା ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରାୟ ୪୦୦ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ରନ୍ଧାବତ୍ତା ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ବିଜ୍ଞାତ ଶିକ୍ଷାବିତ ଏବଂ ସୁଲେଖକ ଅନୁଗୁଳ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ପୂର୍ବତନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ । ସଭାରେ ମୋର ଏତେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଯେ, ମୁଁ ସେ ପ୍ରଶଂସାର ଯୋଗ୍ୟ କି ନାହିଁ ସେ କଥା କହିପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ରାଜ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିବା ଠାରୁ-ବିଭିନ୍ନ ବାତ୍ୟା, ବନ୍ୟା, ମରୁଡି, ପୃଷ୍ଠିବାତ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରପାତିତ ଲୋକଙ୍କୁ ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି, ସହଯୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ବୟାନ କଲେ । ମୋତେ ଭାରି ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ । ଅଶୁଳ ନୟନରେ ପ୍ରାଣର କ୍ଷୋଭରେ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ମୋର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା କଥା କରିଛି, ଅଧିକା କିଛି କରି ନାହିଁ । ଯାହାବା କରିଥାନ୍ତି ମୋ ପରିବାର ଭାର ସମ୍ଭାଳିବାରେ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ କିଛି ଖୁଲାପ ହୋଇଥିବ କହି କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ, ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ ସହକର୍ମୀ ଗଣଙ୍କୁ ସର୍ବୋପରି ସଭାପତିଙ୍କୁ କ୍ଷମା ମାଗିଥିଲି । ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ମାନଙ୍କର ସ୍ଵେଚ୍ଛାପହାର, ପୁଷ୍ପମାଳ୍ୟ ଧରି ମୋତେ ଆଣି ଘର ନିକଟରେ ଛାଡିଦେଇଗଲେ । ଅଶୋକ ନଗର ପ୍ଲଟ ଚଉଦ ନୟନରେ ମୁଁ ରହେ । ଘରେ ଆସି ଦେଖେ ତ ମୋର ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ କର୍ମଚାରୀ ମାନେ ଗୋଟାଏ ରାମାୟଣ ସେବ୍ ବହି ଦେଇଛନ୍ତି । ବହି ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ କିଛି କହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ପଛରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ । ଅବସର ନେବାର ଆଠ ଦଶ ଦିନ ପରେ ଜନୈକ ବନ୍ଧୁ ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ ଇଂରାଜୀ ମିଡିୟମ ଷ୍ଟଲରେ

ଆଶିକ ସମୟ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୁଁ ଏତେଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିବା ପରେ, ଆଉ ଅନ୍ୟର ଅଧ୍ୟାନରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ଚାହିଁଲି ନାହିଁ । ସହଜେ ଜୀବନରେ କେବେ ଶାରୀରିକ ବା ମାନସିକ ଆରମ୍ଭ କରି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଚାହିଁଲି ନାହିଁ ଆଉ କିଛି କରିବାକୁ । ଦୁଇଟି ଅଭ୍ୟାସ ନିଶ୍ଚୟ ରଖିବି । ଧର୍ମ ସଭା ବା ଧର୍ମ ଆଲୋଚନା ଓ ସାହିତ୍ୟିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ସଭାରେ ଯୋଗଦାନ କରିବି । ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କ ସେବା କରିବି । ସେମାନଙ୍କ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କର ବାପା ମାଙ୍କର କିଛି ସେବା ବାକି ରହି ଯାଇଛି । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଅପାର କୃପାରେ ସେମାନେ ଭଲ ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ ଆପଣ ତ ଠାକୁର ତାଙ୍କି ସବୁ କାମ ହାସଲ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କିବା ଓ ମାଗିବା କାମ ମୋର । ଦେବେ କି ନାହିଁ ସେ ବିଚାର କରିବେ । ସୁତରାଂ ଦେବା କାମ ତାଙ୍କର । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ହୋଇଛି ତାହା ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।

ପୁନର୍ବାର ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା

ବକ୍ସିନାଥରୁ ଫେରିବା ପରେ ମୋ ମନରେ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡର ଚାରିଧାମ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଥ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଥାଏ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ପଥଟା ସୁଗମ ହେବ । ଅନେକ ଥର କହିଛି, ତୁମେ କାମ କରିବ ବୋଲି ଜୀବନରେ ଏତେ କଷ୍ଟ ପାଇଲି । ତୁମେ ୧୦/୧୫ ଦିନ ମୋ ପାଇଁ ବୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ ? ଶେଷରେ ସେହି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହେଲା । ସେ ସବୁ ତୁଷାରାବୃତ ଅଞ୍ଚଳ । ବର୍ଷରେ ୬ ମାସ ବରଫପାତ ହୁଏ । ସେଠାରେ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ, ଯମୁନୋତ୍ରୀ, କେଦାରନାଥ ଓ ବଦ୍ରୀବିଶାଳ - ଅମରନାଥ ପ୍ରଭୃତି ହିମାଳୟର ଅଞ୍ଚଳ ବର୍ଷରେ ୬ ମାସ ବର୍ଯ୍ୟ ରହେ । ବଦ୍ରୀଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଯୋଶୀ ମଠ ନିକଟରେ ରହନ୍ତି । ବଦ୍ରୀ ଓ କେଦାର ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନମୁଦ୍ରି ମାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ନିରାଜନା ହୋଇଥାନ୍ତି । ସହଜେ ତ କେଦାରନାଥ ଠାରେ ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଜୁନ ମାସ ତା ୬ ରିଖକୁ ବାହାରିଗଲୁ । କାରଣ ମୋ ମାସ ୧୫ ତାରିଖ ଠାରୁ ଦେଉଳ ଖୋଲା ହୁଏ । ତା ଅର୍ଥ ସେହି ଦିନଠୁଁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ଯିବା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଏବଂ ନିୟମିତ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ଚାଲେ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ବାହାରିଗଲେ ଜୁନ୍ ଶେଷ ସପ୍ତାହ ବେଳକୁ ଫେରି ପାରିବି ।

ହରଦ୍ବାରରେ ଗରଝାଲ ଯାତାୟାତ ନିଗମର ଅଫିସ ଅଛି । ସେଠାରେ ଅଗ୍ରୀମ ଟିକେଟ କଲେ ସୁବିଧାରେ ସେମାନେ ନେଇଯିବେ । ମୁନିକୀରେଟି

ନିକଟରେ ତାଙ୍କର ଅଫିସ୍ । ବଡ଼ ପୁଅ ସେଠାକୁ ଫୋନ୍ କରି ବୁଝିଲା ଯେ ଟିକେଟ ଜୁନ୍ ମାସ ତା ୨୦ ରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଏତେଦିନ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନଥାଏ । ତାର ଏକ ମାତ୍ର କାରଣ ସୁରୁବାରୁ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ଝିଅ ଏବଂ ମାଲାର ଗୋଟାଏ ଝିଅ । ତିନିଜଣଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ଥାଏ । ବୋହୂ ଓ ମୋ ଝିଅ ଉଭୟ ଚାକିରି କରନ୍ତି । ସେ ଯାହା ହେଉ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପୁଅକୁ ବେଶୀ ଲଗେଇଲି ସେ ରେଲେଓ ବାଲାକୁ ଧରି ଜୁନ୍ ୧୪ ତାରିଖକୁ ରଷିକେଶ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଟିକେଟ ଖରିଦ କଲେ ।

ନିଗମ ଅଫିସ ମୁନିକା ରେଡି ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ୧୪ ତାରିଖ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଯାତ୍ରା । ରଷିକେଶରୁ ପ୍ରଥମେ ଯମୁନେନ୍ଦ୍ରୀ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ, କେଦାର ନାଥ ଓ ତତ୍ପରେ ବଦ୍ରୀନାଥ । ଚାରି ଧାମ କରିବାପାଇଁ ପୁରା ବାରଦିନ ଲାଗିବ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚଉଦ ଦିନ ଲାଗିବ । ପୁଅ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ରେଲେଓ କର୍ମଚାରୀ ପଠାଇଲା । ସେ ଆମକୁ ବସ୍ରେ ବସାଇଦେବ, ଆମେ ବାହାରିଗଲେ ସେ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଆସି ତାକୁ ଖବର ଦେବ । ୧୩ ତାରିଖ ମଣ୍ଡୋରୀ ଏକ୍ସପ୍ରେସରେ ବାତାନୁକୂଳ ରେଳଡବାରେ ଆମେ ବସିଲୁ । ରାତିରେ ଖାଇପିଇ ଆରାମରେ ଶୋଇ ହରିଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସକାଳ ଆଠଟା ବେଳ । ସେଠାରୁ ହୃଷିକେଶ ଯିବାକୁ ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟା ଲାଗେ । ଦିନ ୧୧ଟା ବେଳେ ରଷିକେଶ ପହଞ୍ଚି ମୁନିକାରେଡିରେ ନିଗମ ଅଫିସ ଗଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ସବୁ ଯାତ୍ରୀ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ପୃଥକ ପୃଥକ ବସ ଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଯମୁନେନ୍ଦ୍ରୀରୁ, ଯମୁନେନ୍ଦ୍ରୀରୁ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ, ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀରୁ କେଦାରନାଥ, କେଦାରନାଥରୁ ବଦ୍ରୀନାଥ । ତତ୍ପରେ ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ ଦେଇ ରଷିକେଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ । ହିମାଳୟର ପୂର୍ବ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ନାହିଁ । ଆଜି ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଘଞ୍ଚତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସୁନ୍ଦରଲାଲ ବହୁଗୁଣାଙ୍କୁ ଅନଶନର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ପୁରାଣର ବର୍ଣ୍ଣନା ତ୍ରିକୂଟ, ଚିତ୍ରକୂଟ ଆଦି ପର୍ବତ ଆଖିଆଗରେ ନାଟୁଥାଏ, ଏହାର ଆକାର ଏତେ ତାନ୍ତ୍ର ଓ ଭୀଷଣ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭୟ ଆସୁଥାଏ । ହଜାର ହଜାର ଫୁଟ ତଳକୁ ବସ ଗତି ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଆମେ ଆଉ କେହି ନଥିବୁ । ବରୁଣଦେବଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଅତୀତ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ମଧ୍ୟ ଅତୀତ । ରଷିକେଶରୁ ଯମୁନେନ୍ଦ୍ରୀ ୨୨୨ କି.ମି. । ଲଗଜୁରୀ ବସ୍ (ନିଗମର) ଯାତ୍ରୀ ଓ ଦ୍ରାଈଭରକୁ ନେଇ ୨୪ ଜଣ ପାହାଡ ଚଢ଼ିଲୁ, ବସର ଗତି ୨୦ କି.ମି ୧୫ କି.ମି. ହୋଇଥାଏ । ମୁନିକାରେଡି ରଷିକେଶ ଠାରୁ ଦୁଇ କି.ମି. ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସେଠାରୁ ଦୁଇ ଦିଗରେ ରାସ୍ତା ଯାଇ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ରାସ୍ତା

ଯମୁନୋତ୍ରୀକୁ, ଅନ୍ୟଏକ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଓ ଯମୁନୋତ୍ରୀକୁ ଯାଇଛି, ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରା କେଦାରନାଥ ଓ ବଦ୍ରୀନାଥକୁ ଯାଇଛି । ଋଷିକେଶଠାରୁ ୧୬ କି.ମି. ଦୂରରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ନଗର । ଏହି ନଗରକୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ସାହା ବାହାଦୂର ବସାଇଥିଲେ ୧୮୨୦ ମସିହାରେ । ନରେନ୍ଦ୍ର ନଗରଠାରୁ ଚୟା ୪୬ କି.ମି. ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପାହାଡ଼ର ଅଜାବଜା ରାଷ୍ଟ୍ରା ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଝରଣାର କୁଳୁକୁଳୁ ନାଦ ପର୍ବତାଞ୍ଚଳ ପଥକୁ ନିନାଦିତ କରୁଥାଏ । ପଥର ମର୍ମର ଶବ୍ଦ ହୃଦୟରେ ଅପୂର୍ବ ପୁଲକ ଜାତ କରୁଥାଏ । ଚୟା ଏକ ମନୋରମ ସ୍ଥାନ । ପ୍ରକୃତିର ଅପରୂପ କାନ୍ତି ଭରା ଏହି ଚୟା, ଏହା ଏକ ଶୈଳ ନିବାସ କହିଲେ ଚଳେ । ବହୁ ଦୂରରେ ତୁଷାରାବୃତ ଶୃଙ୍ଗମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ । ବିହାର, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରୁ ଆସିଥିବା ଦୁଇ ଦମ୍ପତ୍ତି ଗଣ କ୍ୟାମେରାରେ ଫଟୋ ଉଠାଉଥାନ୍ତି, ଆମର ଯାତ୍ରା କରିବାଟାଇ ଯଥେଷ୍ଟ, ସେଥିରେ ଫଟୋ ଉଠାଇବ କିଏ ? ଚୟାରେ ରାତିରେ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ କୋଠା ମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିକୁଳି ବତି ଆକାଶରେ ତାରା ଫୁଟିଲା ପରି ଦିଶୁଥାଏ । କୁନ ୧୫ ଚାରିଖ ଭୋରରୁ ଆମେ ଚୟା ଛାଡ଼ିଲୁ । ଚୟାରୁ ତେହେରୀ ୨୧ କି.ମି. । ଏହା ଭାଗିରଥୀ ଭିଲଗଙ୍ଗର ମିଳନ ସ୍ଥଳୀରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ସମୁଦ୍ର ପତନଠାରୁ ୧୮୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ । ଏହାକୁ ମହାମାନ୍ୟ ରାଜା ସୁଦର୍ଶନ ଶାହା ରାଜଧାନୀ କରାଇଥିଲେ । ଏହାଠାରୁ ତିନି ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଯାଇଅଛି । ୧. ଦେବ ପ୍ରୟାଗ ୨. ଉତ୍ତର କାଶୀ ୩. ଶ୍ରୀନଗର । ଏଠାରେ ଗଙ୍ଗା ଉପରେ ଏକ ବଡ଼ ବିଦୁତ୍ ପ୍ରକଟ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉଅଛି । ତିନିଶହ କୋଟି ଟଙ୍କାରେ ଏଠାରେ ବଡ଼ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉଅଛି । ଏଠାରୁ ଗାଡ଼ିରେ ପେଟ୍ରୋଲ ଅଥବା ଡିଜେଲ ଭର୍ତ୍ତିକରି ନିଆଯାଇଥାଏ ।

ତେହେରୀ ଠାରୁ ଧରାଶୁ ୩୭ କି.ମି. ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରୁ ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଉତ୍ତର କାଶୀ ଦେଇ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀକୁ ଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରା ହନୁମାନ ଚଟି ଦେଇ ଯମୁନୋତ୍ରୀକୁ ଯାଇଛି । ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ବଦ୍ରୀନାଥ, କେଦାରନାଥ ଯିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଛଅ ଦିନ ଲାଗିବ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଚାରିଧାମ ଯାତ୍ରା । ଏଠାରେ ବିଦେଶୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ତଦାରଖ ହୋଇଥାଏ । ଧରାଶୁଠାରୁ ସ୍ୟାନା ଚଟି ୪୮ କି.ମି. ଧରାଶୁଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମାଖୋଲ ଓ ବରକୋଟ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ଦେଇ ସ୍ୟାନା ଚଟିରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି । ଏହି ଘନ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଗାଁ ଅଛି । ଏହିଠାରୁ ଯମୁନୋତ୍ରୀକୁ ଲୋକ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ଅଥବା ଘୋଡ଼ା ସବାରରେ ଯାଆନ୍ତି । ସ୍ୟାନା ଚଟି ଠାରୁ ହନୁମାନ ଚଟି ୫ କି.ମି. ଅଟେ । ଏଠାରୁ ୭ କି.ମି. ଦୂରରେ ଯମୁନା ବାଇ କୁଣ୍ଡ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଗରମ ଜଳ

ରହିଥାଏ । ଜାନକୀ ବାଲ କୁଣ୍ଡ ଠାରୁ ଯମୁନୋତ୍ରୀ ୬ କି.ମି. ଚାଲିବା ରାସ୍ତା । ରାସ୍ତା ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଅଣଓସାରିଆ । ସବୁବେଳେ ଲାଗେ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁ ସମତା ରକ୍ଷା କରି ନ ପାରିଲେ ଯାତ୍ରୀ ପତି ମରିଯିବ । ସମୁଦାୟ ଚାଲିବା ରାସ୍ତା ୧୩ କି.ମି. ହେବ । ଏହି ଠାରେ ଯମୁନୋତ୍ରୀକୁ ପୂଜାକରି ଯିଏ ଯାହା ମାନସିକ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ଯମୁନୋତ୍ରୀର ଉଚ୍ଚତା ୧୦,୯୦୦ ଫୁଟ । ଏଠାରେ ଯମୁନୋତ୍ରୀ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏକ ପାଖରେ ଶୀତଳ ଜଳ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଉଷ୍ଣପ୍ରସବଣ । ଯମୁନୋତ୍ରୀ ଶୋଭା ଅତି ମନମୁଗ୍ଧକର । ପକ୍ଷୀକୂଳନ - ଯମୁନାର କଳକଳ ନାଦ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପ୍ରେମର ଆଭାସ ଦେଇଥାଏ, ତନ୍ମୟ ଅତି ପୁଲକିତ ହୋଇଥାଏ । ୧୭ ତାରିଖ ଠାରୁ ୧୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଯାତ୍ରା । ପର୍ବତ ଖୋଲରୁ ଯମୁନା ଗୁଣ୍ଡିଚାର ଅତି ବିଚିତ୍ର । ସୃଷ୍ଟିର କି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ । ଯମୁନୋତ୍ରୀଠାରୁ ଧରାସୁ ୧୦୨ କି.ମି. ।

ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଯିବାପାଇଁ ଧରାସୁ ପଡ଼ିବ । ୨ କି.ମି. ପୂର୍ବରୁ ମୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ଅଭିମୁଖେ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେ ରାସ୍ତାରେ ଆମେ ମୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଲୁ । ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ବୟସର ପିଲା ଆମ ବସ୍ ର ଡ୍ରାଇଭର ଥାଏ । ୨୨ କି.ମି ୨୩ ବର୍ଷ ହେବ । ପାହାଡ଼ି ରାସ୍ତା । ବସ୍ ଚଳାଇବା ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟର ବ୍ୟାପାର ।

ଏଠାରେ କାଣି ବିଶ୍ୱନାଥ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏଠାର ବହୁତ ଧର୍ମଶାଳା ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ହୋଟେଲ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ପର୍ଣ୍ଣରାମ ମନ୍ଦିର ଏବଂ ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମେଳା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ । ଭାଗିରଥୀ କୂଳରେ ଏକ ବଡ଼ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉଛି । ଉତ୍ତର କାଶୀ ଠାରୁ ଲଙ୍କା ଚଟି ୮୭ କି.ମି. । ଏଠାରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଖରାପର ସୂଚନା ମିଳିଲା । ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ବିବ୍ରତ ହୋଇଗଲି । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଏ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ବାଧାହେଲେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଲାଗିବ । ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦେହର ସୁସ୍ଥତା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ହିଁ କରୁଥାଏ । ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ବାଟରେ ମନେରୀ, ଉତ୍ତବାତି, ଗଙ୍ଗନାନୀ, ସୁଖୀ, ତାଲା, ଦରସିଲ ପରେ ଲଙ୍କା ନାମକ ଏକ ଜାଗା ଆସେ । ଏଠାରୁ ୧୩ କି.ମି. ଚାଲିକରି ଯିବାକୁ ହୁଏ । ନଚେତ୍ ଘୋଡ଼ାରେ ଯିବାକୁ ହେଉଥାଏ । ଦ୍ୱିପ୍ରହରରେ କେବଳ ଘୋଳ ଦହି ପିଇବାରୁ ପେଟ ଭଲ ଲାଗିଲା । ସେ ଟିକିଏ ଭାତ ଓ ଦହି ଖାଇଲେ । ଦେବଦାରୁ ଜଳାଳ ୩ କି.ମି. ଅଛି । ଭୈରବ ଘାଟି ଅଛି । ଏଠାରୁ ୧୩ କି.ମି. ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ, ଏଠାରୁ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀର ବରଫ, ବନଭୂମିର ଶ୍ୟାମଳିମା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନମୁଗ୍ଧକର । ମଝିରେ ମଝିରେ ପାହାଡ଼ିମାନେ ଉଚ୍ଚରୁ ଖସି ନିମ୍ନ ଭାଗରେ ବା

ନିମ୍ନରୁ ଉଠି ଉଚ୍ଚଭାଗରେ ଜାଳେଣୀ କାଠ ଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରିଥାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ବେଶୀ କାମ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ସର୍ବତ୍ର ଆମେ ସେଇଆ ଦେଖୁ ।

ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀର ଉଚ୍ଚତା ୧୦,୩୫୫ ଫୁଟ । ଅର୍ଥାତ୍ ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀ ଗୋମୁଖ ବରଫଖଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଅଛି । ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀ ଠାରୁ ଆହୁରି ୨୪ କି.ମି. ଉଚ୍ଚରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ଆମ ଯାତ୍ରାରେ ଗୋମୁଖ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଗୋମୁଖ ଯାଇପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀରେ ଗଙ୍ଗାମାତାଙ୍କର ମନ୍ଦିର । ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଏହା ଘରଘର ନାଦରେ ବହୁ ଉଚ୍ଚରୁ ଗଙ୍ଗା ଜଳ ପ୍ରବାହିତ । ଏହାର ସୁଅ ଏତେ ପ୍ରଖର ଯେ ହାତ ଦେବା ମାତ୍ରେ ହାତ ଟାଣି ହୋଇଯାଏ । ଖରାଦିନରେ ଏଠାରେ ପ୍ରବଳ ଶୀତ ହୋଇଥାଏ । ଚାରୋଟି କୟଳ ଢାଳି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଦେହ ଥରୁଥାଏ । ସବୁ ବିଛଣାପତ୍ର ବରଫ ସମ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଏଭଳି ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋର ପୂର୍ବରୁ କେବେ ହୋଇ ନଥିଲା ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ କେବେ ହେବ ବୋଲି ଆଶା ମଧ୍ୟ କରିନାହିଁ । ମିଷ୍ଟର ଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ବିବ୍ରତ । ଦିଅଁଦେବତାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଯେ ସେ ଏତେ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ ଚଢ଼ିଲେ ଏବଂ ଦେଖିପାରିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ମନୋବଳର ପରିଚୟ ଦେଲା । ମୋର ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ଭାରତର ଚାରିଧାମ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗନ୍ନାଥ (ଓଡ଼ିଶା, ପୁରୀ) ବଦ୍ରୀନାଥ (ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ) ଦ୍ଵାରାକାନାଥ (ଗୁଜୁରାଟ) ରାମେଶ୍ଵର (ଦକ୍ଷିଣଭାରତ, ତାମିଲନାଡୁ) ଏବଂ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡର ଚାରିଧାମ ଯମୁନୋତ୍ରୀ, ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀ, କେଦାର ନାଥ ଓ ବଦ୍ରୀ ନାଥ ଦେଖିବାର ପ୍ରୟାସ ଚରିତାର୍ଥ ହେଲା । ମୋର ପାରିବାରିକ ଜଞ୍ଜାଳ ରେ ସେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଯେତିକି ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ଦେଇଥିଲେ, ଏତକ ଦର୍ଶନ କରାଇ ମୋତେ ସେତିକି ସୁଖ କରାଇଲେ ।

ଏହି ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ସରସ୍ଵତୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କର ପୁରାତନ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ରହିଛି । ଏହାର ସମ୍ମୁଖରେ ମହାରାଜ ଭଗିରଥ ହସ୍ତଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଅଳ୍ପ ନିମ୍ନ ଭାଗରେ କେଦାର ଗଙ୍ଗାର ସଙ୍ଗମ ଅଛି । ଏଠାରେ ଗଙ୍ଗା ଶିବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ ଉପରେ ପତିତ ହେଉଛନ୍ତି । ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀର ଅତି ଶୀତଳ ଜଳରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେହ ଓଦା କରି ମଥୁାରେ ଜଳସିଞ୍ଚନ ପୂର୍ବକ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ ସାରି ବସ ନିକଟକୁ ଫେରିଲୁ । କାରଣ ଗୋମୁଖ ଯିବାର ନଥିଲା । ଆମେ ଯିବା ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଭୈରବଘାଟି ଠାରୁ ଗଞ୍ଜୋତ୍ରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକ ପାଦରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ଏବେ ସାମରିକ ବିଭାଗର ଲୋକମାନେ

ଭୈରବ ପୋଲ କରି ରାସ୍ତା ନିର୍ମାଣ କରିବାରୁ ବସ ସିଧା ସଳଖ ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀକୁ ଯାଇ ପାରୁଛି । ଗଙ୍ଗାମାତାଙ୍କର ସମତଳକୁ ଅବତରଣ ବିଷୟରେ ବହୁତ କଥା ଅଛି । ଇକ୍ଷାକୁ ବଂଶର ରାଜା ସଗର ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଘୋଡ଼ାକୁ କପିଳମୁନି ଆଶ୍ରମରେ ବନ୍ଧା ରଖାଗଲା । କାରଣ ତାଙ୍କର ୧୦୦ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଚାଲିଯିବ , ତାଙ୍କର ସହସ୍ର ପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱକୁ କପିଳମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରୁ ଘେନି ଆସିବାରୁ କପିଳମୁନି ରାଗିଗଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେମାନେ ଭୟ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ସଦ୍‌ଗତି ହେଲା ନାହିଁ । ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ବଳରେ କପିଳମୁନି କହିଲେ ତାଙ୍କ ନାତି ଭଗୀରଥ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଗଙ୍ଗା ଆସି ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ସେମାନେ ମୁକ୍ତି ପାଇବେ । ତଦନୁସାରେ ଭଗୀରଥ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ତପସ୍ୟା କରି ସତ୍ତ୍ୱ କରିବାରୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନଖ କୋଣରେ ରହିଲେ । ଶିବ ଜଟା ଉପରକୁ ଆସିଲେ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଅବଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଗଲେ । ପୁନର୍ବାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ତପସ୍ୟାରେ ବ୍ରହ୍ମରକ୍ଷି ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଚଳୁ କରିଦେଲେ । ପୁନରାୟ ତପସ୍ୟାରେ ଜାହ୍ନୁ ରକ୍ଷିକ ଜଙ୍ଗଲୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ଜାହ୍ନବୀ, ଭଗୀରଥ ତପସ୍ୟା କରି ଆଣିଥିବାରୁ ତାହା ଭାଗୀରଥୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀ ପରେ ପରେ ଆମ ବସ କେଦାରନାଥ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରିବା କଥା । ଗଙ୍ଗୋତ୍ରୀରୁ ଭୈରବଘାଟି ଓ ଲଙ୍କା ଘାଟି ଦେଇ ଉତ୍ତର କାଶୀରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଉତ୍ତର କାଶୀରେ କାଶୀ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କୁ ଆଉ ଥରେ ଦେଖିଲୁ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୧୫୮ ମି. ଏଠାରେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ୧୯ ଚାରିଖରେ ଧରାସୁ ଅଭିମୁଖେ ବାହାରିଲୁ । ଧରାସୁ ଉଚ୍ଚତା ମଧ୍ୟ ୧୦୩୬ ମି. । ଧରାସୁ ପରେ ତେହରି । ତେହରିଠାରୁ ଶ୍ରୀନଗର । ଶ୍ରୀନଗରରୁ ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ । ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ ଠାରୁ ତିଲୱାଡ଼ି, ତିଲୱାଡ଼ିରୁ ଗୌରୀ କୁଣ୍ଡ । ଗୌରୀ କୁଣ୍ଡରେ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରି, କେଦାରନାଥ ଯାତ୍ରା ଏଠାରୁ ୧୪ କି.ମି. ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବାହାରିଲୁ । ଯମୁନୋତ୍ରୀର ଦେହଜଣ୍ଡ ଯାଇ ନଥାଏ, ପୁଣି ଘୋଡ଼ା ସବାର ମୋର ଚିନ୍ତା । ମୋର ଚିନ୍ତା ବେଶୀ ବାଙ୍କବାବୁ କେମିତି ସୁସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ଫେରିବେ । ମନେ ପଡ଼ିଲା ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ, ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ, ସେ ଭାବୁଥାନ୍ତି ମୋ ପାଇଁ । ଜୁନ ୧୮ ତାରିଖ ରାତିରେ କେଦାରନାଥ ପହଞ୍ଚି ରହିଲୁ । କି ଅସହ୍ୟ ଶୀତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବିଲେ ମୁଁ ଭାବୁଛି କିପରି ସେ ଯାତ୍ରା ଆମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲୁ । ଏବେ ଆମକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ତାହା ଲାଗୁଛି ।

ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏଠାରେ ସମାଧି ନେଇଛନ୍ତି । ଜ୍ୟୋତି ମଠ
 ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମ । ଉତ୍ତର ଭାରତରେ
 ସମାଧି । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷଧାରଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌଷ୍ଟବାଦିତ ଏବଂ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ।
 ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କରିବା କଥା । ସାତଟା ବେଳେ ବାହାରିଲେ ଯାଇ ନଅଟାରେ
 ଗୌରାକୁଣ୍ଡ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବୁ । ବସ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ଛଅଟା ବେଳେ
 ଗରମ ପାଣିରେ କେବଳ ହାତ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ କେଦାର ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି
 ଓହ୍ଲାଇଲୁ । ଏଠାକାର ନଦୀକୁ ମୟାକିନୀ କହନ୍ତି । ମୟାକିନୀର ଜଳ ମଧ୍ୟ ବରଫ
 ପରି ଶୀତଳ । ମନ୍ଦିରର ଅତି ନିକଟରେ ବରଫ କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଗଦା ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ
 ସବୁବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ କିପରି ଫେରି ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବି । ଚିର
 ଗଛ ଡେଙ୍ଗା ଡେଙ୍ଗା ଅବସ୍ଥିତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେବଳ ଜଙ୍ଗଲ । ଅବତରଣ
 ବେଳେ ପାର୍ଶ୍ବଦେଶକୁ ଚାହିଁଲେ ଜଣାଯାଏ, ହଜାର ହଜାର ଫୁଟ ତଳକୁ ଆମେ
 ଖସି ପଡ଼ିବୁ । ଗୌରୀ କୁଣ୍ଡ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଦୁଇଘଣ୍ଟା ହାତରେ ସମୟ ଥାଏ ।
 ସେଠାରୁ ଟ୍ୟାକ୍ସି କରି ଶିବ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଗଲୁଁ, ଯେଉଁଠାରେ ଶିବ ପାର୍ବତୀଙ୍କ
 ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରୁ ଫେରି ବସରେ ବାହାରିଲୁ । କେଦାର
 ନାଥରୁ ତିଳଓଷାଡ଼ା ଏବଂ ରୁଦ୍ରପ୍ରାୟାଗ ରାସ୍ତା ଅଛି । ସୋନ ପ୍ରୟାଗରୁ ଉସି
 ମଠ ଦେଇ ବଦ୍ରିନାଥ ଯିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ବଦ୍ରିନାଥ ଯିବାକୁ ରାସ୍ତା ଚାଲିବାକୁ
 ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବସ ସବୁ ବଦ୍ରିବିଶାଳ ନିକଟରେ ଲାଗିଥାଏ । କି ଅପୂର୍ବ ବନାନୀର
 ଶୋଭା, ଦେଖିଲେ ଭୁଲି ହୁଏନା, ମନ ପୁରା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । କେଦାର ନାଥ
 ଶୀତକାଳରେ ଯୋଗୀ ମଠରେ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି । ଏଠାରେ ଓଁ କାରେଶ୍ବର ମନ୍ଦିର
 ଦର୍ଶନ କଲୁ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ । ଏହି ସ୍ଥାନ ଆମ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ
 ପୀଠ । ଅଳକା ନଦୀ କୂଳରେ ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ବଦ୍ରିବିଶାଳଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ ।
 ବହୁତ ଧର୍ମଶାଳା, ହୋଟେଲ, ବଡ଼ ବଜାର ସବୁ ଅଛି । ପାହାଡ଼ର ଦୃଶ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ
 ମନୋରମ ଅଟେ । କନ୍ୟାଳ ଆଦି ଶୀତ ବସ୍ତ୍ର ଭଡ଼ା ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ମିଳି
 ଥାଏ । ଯାତ୍ରୀମାନେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ପାହାଡ଼ି ମାନେ ଆସି ଗରମ ପାଣି
 ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାଛଡ଼ା ବି ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଉଷୁ କୁଣ୍ଡ ଅଛି । ଉଷୁ ନୁହେଁ
 ତପ୍ତ । ଏଠାରେ ଆମର ଖାଇବା ପିଇବା କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲା ନାହିଁ । ଯାହା
 ଖାଇବା ଭାତ ଡାଲି, ତରକାରୀ, ପୁରୀ, ଚପାତି, ଇଡ୍ଲି, ଦୋଷା, ପ୍ରଭୃତି
 ଗରମ ଗରମ ମିଳିଥାଏ । ଷ୍ଟେଟ ବ୍ୟାଙ୍କର ଶାଖା ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଅଛି । କଳା ମୁଗୁନି
 ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ମୂର୍ତ୍ତି, ଏହାକୁ ନମୁଦ୍ରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
 ଏକ ମଠ ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ଅଛି । ବଦ୍ରି ପଦ୍ମାସନରେ ଅଛନ୍ତି । ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତ୍ର

ପରିଧାନ କରିଛନ୍ତି । ଅମୂଲ୍ୟ ମୁକୁଟ ମଧ୍ୟ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । କପାଳରେ ହୀରା ମଧ୍ୟ ଖଚିତ ହୋଇଛି । ଦୁଇ ପାଖରେ ନର ନାରାୟଣ, ଉଦ୍ଭବ , କୁବେର ଏବଂ ନାରଦଜୀବର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ବେତାରେ ହନୁମାନ , ଗଣେଶ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ମନ୍ଦିର ପଛପାଖରେ ଏକ ପଥର ଅଛି । ଏହାର ନାମ ଧର୍ମଶୀଳା । ଗୋଟାଏ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ମୁଖ୍ୟଦ୍ୱାର, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମନ୍ଦିର ବେତାରେ ଶୁଖିଲା ଭୋଗ, ଯାହାକୁ ମହାପ୍ରସାଦ କହନ୍ତି ତାହା ମିଳେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ୧. ତପ୍ତକୁଣ୍ଡ-ନଦୀର କୂଳରେ ମନ୍ଦିରର ନିମ୍ନ ଭାଗରେ ଏହି କୁଣ୍ଡ ଅବସ୍ଥିତ । ପ୍ରଭାତ ଧାରା ଓ କୂର୍ମ ଧାରାର ଜଳ ଅତି ଶୀତଳ । ଅଳକା ନଦୀ ତଟ ଦେଶ ଏବଂ ଶିଳା ଖଣ୍ଡ ମଝିରେ ନାରଦ କୁଣ୍ଡ ଅଛି । ପାଖରେ ବ୍ରହ୍ମ କୁଣ୍ଡ, ଗୌରୀକୁଣ୍ଡ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ କୁଣ୍ଡ ଆଦି ଅଛି । ୨. ପଞ୍ଚଶୀଳା- ନାରଦ ଶିଳା, ବାରାହ ଶିଳା, ନୃସିଂହ ଶିଳା, ଗରୁଡ଼ ଶିଳା ଏବଂ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଶିଳା ତପ୍ତକୁଣ୍ଡ ନିକଟରେ ଅଛି । ୩. ବ୍ରହ୍ମ କପାଳ - ଏଠାରେ ପିତୃ ପୁରୁଷଙ୍କ ପିଣ୍ଡଦାନ କରାଯାଏ । ୪. ବସୁଧାର ୫. ମାତୃମୂର୍ତ୍ତି ୬. ଶେଷ ନେତ୍ର, ୭. ଚରଣ ପାଦୁକା ୮. ସତୀପତ୍ନ ଆଦି ସ୍ଥାନମାନ ରହିଛି । ଆମେ କେବଳ ବସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ଅଳକାନଦୀ ତଟ ପାଖରେ ତପ୍ତକୁଣ୍ଡରେ ଗାଧୋଇଥିଲୁ । ୨୩ ତାରିଖରେ ପହଞ୍ଚି ୨୪ ତାରିଖରେ ଦର୍ଶନ ସାରି ସେହିଦିନ ଯୋଗୀ ମଠ ଫେରି ଆସି ରାତିରେ ସେହିଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲୁ । କର୍ଣ୍ଣପ୍ରୟାଗ, ଦେବପ୍ରୟାଗ, ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ, କାଶ୍ମୀର ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନର ନାମ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ରଷିକେଶରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗ ଠାରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ଦୁର୍ଦ୍ଦିଗଣା ଘଟି ୪୫ ଜଣ ଯାତ୍ରୀ ସହ ବସ୍ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଆଗେ ଯେତେବେଳେ ପଦଯାତ୍ରୀ ହିମାଳୟ ପଥରେ ଆସୁଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ଗାଁ ଭୂଇଁର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ପରିବାର ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଆଉ ଫେରିବେ କି ନାହିଁ ଏଇ ଆଶଙ୍କାରେ । ମୋର ମନ ଆଶଙ୍କା, ଭୟ, ବୀଭତ୍ସ ଭାବନାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ପୁଅ ବୋହୂ ମଧ୍ୟ ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଚିକିତ୍ସିତ ଥିବେ । ଯାହା ହେଉ ଆମ ଯାତ୍ରା ସଫଳ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କୃପା ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ କିଛି ଅବନତି ଘଟି ନଥିଲା ଏବଂ ସେ ସୁସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ରଷିକେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତତ୍ପରେ ହରଦ୍ୱାର ଯାତ୍ରା କଲୁ । ସେଠାରେ ଷ୍ଟେସନ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ପୁଅ ଫୋନ କରି ଆମକୁ ଭଲରେ ଟ୍ରେନରେ ବସାଇଦେବାକୁ କହିଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଆମେ ୨୬ ତାରିଖରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ପୁଅ ଆମକୁ ନେବାକୁ ଷ୍ଟେସନ ଆସିଥିଲା । ପୁଅକୁ ଦେଖିବା ପରେ

ମୋ ମନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଲା ଆମେ ଫେରିଲୁ । ମଣିଷ ମାୟା ମୋହରେ ଜଡ଼ିତ, ଈଶ୍ବର ପ୍ରେରିତ ଇଚ୍ଛାରେ ଆମେ ପରିଚାଳିତ, ଯାହା ହେଉ ତାଙ୍କରି କୃପାରେ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡର ଚାରି ଧାମ ଯାତ୍ରା ସଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଆଉ ତ ଚାକିରି ନାହିଁ ।

୧୯୮୭ ଡିସେମ୍ବରରେ ମୋର ଦ୍ବିତୀୟ ନାତୁଣୀ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ମନଟା-ମୋର ବୋହୂ ପାଖରେ ଥାଏ । ଫୋନ କରି ପଚାରିଲି ଯେ, ମୁଁ ବୁଝ ଚାରି ଦିନ ବିଳମ୍ବ କରି ଗଲେ ଚଳିବ କି ? ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ଗଲେ ଚଳିବ । ମୁଁ ତଜା ତଜା ହୋଇ ୧୧ ତାରିଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେ କିନ୍ତୁ ଡିସେମ୍ବର ୧୨ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କନ୍ୟା ରତ୍ନକୁ ଜନ୍ମ ଦେଲା । ଡାକ୍ତର କହିଲା ଯେ, ବୋହୂର ଝିଅ ହେଲା ବୋଲି ମନ ଖରାପ କରୁଛି । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ମୋ ପୁଅ, ଝିଅ, ବୋହୂମାନଙ୍କର ଏପରି ମନୋବୃତ୍ତି କାହାର ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ ‘କୃଷକର ଆହ୍ବାନ’ ଛପା ଚାଲିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଥାଏ । ଅତ୍ୟାଚାର ଅନ୍ୟାୟ ବୁଦ୍ଧି ହେବା ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସ ଅସ୍ତିତ୍ବ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଯିଏ ସବୁ କ୍ଷମତାକୁ ଲୋଭରେ ଆବୃତ୍ତି ଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଡ୍ରାହି ନଥାଏ ।

ଚିଲିକା କୂଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଚିତ୍ତୁଡ଼ି ଚାଷ କରିବାର ସଂକେତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ସଜବାଜ ହେଉଥାନ୍ତି । ପାରିକୁଦ, ସାତପଡ଼ା, ପଣସପଡ଼ା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲା ବୁଲି କରି ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମଗିରି ପଟେ ଗଲେ ସେପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଚାଷ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର କି ଲାଭ କି କ୍ଷତି କେହି ବିଚାର କରିବାକୁ ନାହାଁନ୍ତି । ଦଳେ ଥାଆନ୍ତି ସେ ଠାକୁର ଖାଇ, ଖଟୁଲି ଖାଇ ଦେବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଶଠତା, ଠକ୍‌ଗିରିର ଅଭାବ ନାହିଁ । ସେପରି କିଛି ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ କୁଟି ଥିଲେ । ସେ କଥା ଜଣା ପଡ଼ିବାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକ୍ରିୟ କର୍ମୀ (Activist) ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କିଏ ଠକ୍ କିଏ ଭଲ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋରସୋର, ଆଜନ କାନୁନ୍ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ହାର ମାନିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଚିତ୍ତୁଡ଼ି ଚାଷ କଲେ ଚିଲିକାର ପ୍ରଭୃତ କ୍ଷତି ଘଟିବ । ନଳ ବଣକୁ ସାଇବେରିଆ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆଉ ପକ୍ଷୀଗଣ ଆସି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସବୁଆଡୁ ସମର୍ଥନ ପାଇ ତାଙ୍କ ଚିଲିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ଘନେଇଲା । ସବୁ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଗଣ ଏବଂ ଅଣ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଗଣ ଆସିଲେ । ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଉ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ହେଲା । ଲୋକ ସାଧାରଣ ଜାଣିଲେ ଶାସକ

ବର୍ଗ ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଚିଲିକା ଭୂମି ଅଧିବାସୀ ସଚେତନ ହୋଇ ଟାଟାର ପ୍ରବେଶ ପଥ ଅବରୋଧ କଲେ । ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ଦଲାଲ ମାନେ ପେଡ଼ି ପୁଚୁଳି ବାନ୍ଧି ଫେରିଲେ । ଯାହା ସବୁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ତାହା ସବୁ ବନ୍ଦ କରାଗଲା । ଚିଲିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ପରିବେଶ ଓ ତାହାର ସୁରକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକେ ସଚେତନ ହେଲେ । Environment and Ecology ବିଷୟରେ ରାଜ୍ୟ ସାରା ଚିନ୍ତନ ଓ ଚେତନା ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଜେ.ଆର.ଡ଼ି. ଟାଟା କୁ ଏକ ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସେଥିରେ ଜଣେ ସଚେତନ ନାଗରିକ ଚିଲିକା ହ୍ରଦକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ଦେଶର ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦାନ ରହିଛି । ତାଙ୍କ ଭଳି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଶୋଭା ପାଏ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ରକ୍ଷିମୋଦିଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ପୁଅ ରତନ ଟାଟାକୁ କରିଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

୧୯୯୧ ଆସିଗଲା । ବିଧାନ ସଭା ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ । ଜନତା ଦଳରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାଙ୍ଗରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଜାନକୀ ବାବୁଙ୍କ ଅପଶାସନ ଯୋଗେ ଲୋକେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତି ବୀତସ୍ମୟ ହୋଇଗଲେ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ଥିଲେ, ନଳିନୀ ମହାନ୍ତି, ବିଜୟ ମହାପାତ୍ର, ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ଜେନା ଇତ୍ୟାଦି । ତାଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଥାଏ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସକୁ କୌଣସି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଲଢ଼ିବାକୁ ଦିଆହେବ ନାହିଁ । ତାହା ସଫଳ ହେଲା । ନିର୍ବାଚନ ପରେ କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃବୃନ୍ଦ ବଦଳି ଗଲେ । ଡି. ପି. ସିଂହ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନରହି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅଟାନକ ଅଭିନବ ରୂପେ ହେଲେ ଭାରତ ବର୍ଷର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ରରେ ରେଲବାଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥାନ୍ତି ଭକ୍ତ ଚରଣ ଦାସ । ସେ ଆସି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ହରିହର ବାହିନୀପତିଙ୍କ ଭଳି କିଛି ସଚ୍ଚୋଟ ଲୋକ ଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ, ହରିହର ବାହିନୀପତି ପୁରୀ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ଲଢ଼ିଲେ । ଭକ୍ତ ବାବୁ କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ଲଢ଼ିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ଥ ବିଶେଷ ନଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଥାନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ତଦାନନ୍ତନ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରୋଇ ସେକ୍ରେଟାରୀ ନକୁଳ ନାୟକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ଏହିମାନେ ହେଲେ ପ୍ରଧାନ ଯୋଗସୂତ୍ରକାରୀ । ସାତଟା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଧରି ଗୋଟିଏ ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ । ମୋର ସ୍ମରଣ ଅଛି । ସାତଟା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀପାଇଁ

ସମୁଦାୟ ମାଲକ୍ଷ, ଧଳକ୍ଷ ଚକା ଦିଆଯାଏ । ଯାହାକି, ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି ଭରି । କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟପେୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଗାଡ଼ିପାଇଁ ତେଲ, ପୋଷ୍ଟର, ଲିଫ୍‌ଲେଟ୍, ଡାକବାଜି ଯନ୍ତ୍ର ପାଇଁ ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ । ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ନୟାଗଡ଼, ଦଶପଲ୍ଲୀ, ବୋଲଗଡ଼, ବେଗୁନିଆ, ଜଟଣୀ, ଏତେ ବିସ୍ତୃତ ସୀମାରେ ପ୍ରଚାର କାମ କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥାଭାବ । ରାଜୀବ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହତ୍ୟା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ୧୦ ଦିନ ଘୁଞ୍ଚାଇ କୁନ୍ ମାସରେ କରାଗଲା । ନିର୍ବାଚନ ଫଳାଫଳ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ପରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ କଂଗ୍ରେସ ଏକକ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ଲାଭ କରି ସରକାର ଗଠନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଠିତ ହେଲା । ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକ ହେଲେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀଦାସଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଲଢେଇ ଲାଗିଲା ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବିକ୍ରି କରିଦେବାକୁ ଚାହିଁଲାବେଳେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସବୁଥିରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଆଇନ ଅନୁମୋଦିତ, ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ ଏହି ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଯାତେ ୧୦ ବର୍ଷର କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଖ୍ୟ ଶାସକଙ୍କର କଳା ଶାସନରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟବାସୀ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ବ୍ରାହି ବ୍ରାହି ଡାକିଲେ । ଜନତା ବାକ୍ସରେ ଭୋଟ କାଗଜ ଅକାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ୧୪ ନମ୍ବର ପୁଟ ଅଶୋକ ନଗର ବାସଭବନରେ ଅଟକି ରହିଲେ ।

ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଶାସନ କାଳରେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ସବୁ କ୍ଷମତା ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଓ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକଲା ଚଲେ । ରୀତିରେ ବାଙ୍କବାରୁ ହେଲେ ବିଜୟୀ । ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଓ ଅଭୂତ ପୂର୍ବ ବିଜୟ ହାସଲ କଲେ । ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଫେରିଗଲା ପେଡ଼ିପୁରୁଳି ବାନ୍ଧି ।

ଭଞ୍ଜ ମନ୍ତ୍ରପରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହୋଇଥାଏ ଚିଲାକା ବଞ୍ଚାଓ ସମ୍ମିଳନୀ । ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରତିନିଧିମାନ ଯୋଗ ଦାନ କରି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କରିଦେଲେ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ବହୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇଗଲେ । ପଥପ୍ରାନ୍ତରେ ବିଶେଷକରି ପୁରୀ ବେଳାଭୂମି ଖୋଲା ସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ନମ୍ବର ଶତ୍ରୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରନ୍ତୁ । ଏହା ପାଗଳର ପ୍ରଳାପ ସହିତ ସମାନ । ଏହି କଥାକୁ କେହି ଅନୁମୋଦନ ମଧ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ । ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହେଟେଲ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କଲେ । ହୋଟେଲ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାରିତ ହେଲେ ରୂପକୀବୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାଯେ ବଞ୍ଚିତ ହେବ, ବ୍ୟଭିଚାର ବଢ଼ିବ, ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ବଢ଼ିବ

ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବିରାଟ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଆଇନ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ସଚେତନ ନୁହଁନ୍ତି । ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପ ହେଲେ ଚରସ, ହେରୋଇନ, ବ୍ରାଉନ ସୁଗାରର ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବସାୟ ବଢ଼ିବ । ଯୁବକ ମାନେ କୈଶୋର ଅବସ୍ଥାରୁ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଞ୍ଚତାରକା ହୋଟେଲକରି ରାତା ରାତି ବଡ଼ ଲୋକ ହେବାକୁ ଆଶା ପୋଷଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ହୋଇଗଲେ । ମୋ ମନରେ ଆତଙ୍କ ବଢ଼ି ଚାଲିଲା । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ଆଂଶଙ୍କାରେ ଘୂରି ବୁଲିଲି ।

ରାଜନଗରର ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତର କନିକା । ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳ ବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ । ଏଠାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଏହା ପୃଥିବୀର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଭୟାରଣ୍ୟ । ଏଠାକୁ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବିଦେଶୀ ପକ୍ଷୀ ଶୀତଦିନରେ ପଳାଇ ଆସନ୍ତି । ବଙ୍ଗୋପ ସାଗରର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଳିଭୁ ଗିଡ଼ଲେ ଟରଟଲ ଅଣ୍ଟା ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶ୍ୟାମଳ ବନାନୀ ଶୋଭିତ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ । ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ପରିବେଷିତ ଭିତର କନିକା ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀ ବସବାସ କରି ଏହାର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି । ବିଶେଷ କରି ସନ୍ତାନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ବଡ଼ ବଡ଼ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ଵାରା ଏଠାରେ ଚାଲିଛି । ଥାଇଲାଣ୍ଡରେ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହିପରି କରାଯାଇ ଏହାର ଉପକୂଳ ୫ - ୧୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ଲୋଲୁପ ସୃଷ୍ଟି ଭାରତ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଭିତର କନିକାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ସେଠାର ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଏହାକୁ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଲୋକ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରଚାରରେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ଧ୍ଵଂସରେ ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗ ମାଡ଼ି ଆସି ବହୁଗ୍ରାମ ଧ୍ଵଂସ କରିଦେଇଛି ଅତୀତରେ । ବହୁଳ ପରିମାଣର ଧନଜନ କ୍ଷୟ ହୋଇଅଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । ମାସିକ ପେନସନ ପଇସା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଚିଲିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ ସମ୍ମିଳନୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଗଲା । ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଆସିଥିବା ଅନୀଲ ଅଗ୍ରୱାଲ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଗଲେ । ଛୋଟ ଗୋଟିଏ ନାଟ୍ୟସଂସ୍ଥା (ନାଟ୍ୟାଲୋକ) ମାଧ୍ୟମରେ ସେଠାରେ ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଉଁ ବିଷୟରେ ନାଟ୍ୟ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରି ବହୁଳ

ଭାବରେ ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଅନୀଲ ଅଗ୍ରୱାଲ ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଭିତର କନିକା ବଞ୍ଚାଓ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ପ୍ରଥମ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବ୍ରିୟାନ ଷ୍ଟେସ ପ୍ରଭୃତି ବିଦେଶର ପରିବେଶବିତ୍ମାନେ ଆସି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଭାରତର ସବୁଆଡୁ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ମାନେ ଆସିଥିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଉତ୍ତମସ୍ତପରେ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜନଗରର ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧି ଏଥିରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟିକରିବାକୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅଭୂତପୂର୍ବ ସଫଳତା ଲାଭ କଲା । ଦେଶ ବିଦେଶରେ ଚହଲ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଏକଲା ଚଲେ । ନୀତିରେ ଜନ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସାଫଳ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ବଞ୍ଚାଅ, ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ, ଭିତର କନିକା ବଞ୍ଚାଅ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦଳ ମତ ନିର୍ଦ୍ଦିଶେଷରେ ସମର୍ଥନ ହାସଲ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏହା ଅନେକଙ୍କର ଈର୍ଷାର କାରଣ ହେଲା ।

ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବିପଦାପନ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ କଂଗ୍ରେସବାଲା ରାଜ୍ୟକୁ ଦଶବର୍ଷ ଶାସନ କରି ଯେଉଁ ଅପଯଶ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ, ଜନ ସାଧାରଣ ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ମୁକାବିଲା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ୯୦-୯୫ର ଅଣ କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ରାଜ୍ୟକୁ ଆହୁରି ନଷ୍ଟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଞ୍ଚାୟତିରାଜରେ ଜବାହର ରୋଜଗାର ପ୍ରଭୃତି ଯୋଜନା କାମରେ ମିଥ୍ୟା ବିଲ୍ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ପଇସା ନେବାଟା ସାଧାରଣ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆୟୋଜନରେ ଜନତା ସରକାର ଖୁବ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥିଲା । ଧର୍ମଶାଳା, ବରୀ ଡେରାବିଶ, ବଡ଼ଚଣା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଛତ୍ରପୁର, ବରହମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ବାଙ୍କ ବାବୁ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ଘରକୁ ଫେରିଯାଆନ୍ତୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସରେ ରହି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ ସେହି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଶେଷକୁ ସ୍ଥିର କରି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ।

ଜୀବନରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ବାଟରେ ମୁଁ ଥିଲି, ତାଙ୍କ ବାଟରେ ସେ ଥିଲେ । ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ମୋ ପିଲାମାନେ କିପରି ପାଠ ପଢ଼ି ମଣିଷ ହେବେ ଏବଂ ବାପାଙ୍କର ରାଜନୀତି ଧନ୍ଦାରେ କେହି ନ ପଶିବେ । ସେଥିରେ ଇଶ୍ୱର ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଫଳ୍ୟ ଆଣିଦେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଚାକିରାରୁ ଅବସର ନେଲା ପରେ ତାଙ୍କ ନିର୍ବାଚନରେ ଟିକେ ଟିକେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହେଲି । କିଛି କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ବୋଲି ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କରି ନେଲି ।

ସମାଜବାଦୀ ବଳରୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଲେ ମୁଁ ଭାବିଲି ମୁଁ ତ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଲିଣି । ମୋର ନୀତି ଗତ ଅସୁବିଧା କିଛି ନାହିଁ ବା ଘର ଦାୟିତ୍ବ କିଛି ନାହିଁ । କେବଳ ନୀତି ନୀତୁଣୀଙ୍କ ଦେଖାଶୁଣା କରିବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ।

ବୋଲଗଡ଼, ବେଗୁନିଆର ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳ କିଛି ପରିମାଣରେ ବୁଲିଲି । ଏଠାରେ ଧଉଳି ଅଞ୍ଚଳର କିଛି ଗାଁ ବୁଲିଲି । ଦେଖିଲି ଲୋକମାନେ ଏତେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ, ସ୍ବାର୍ଥପର, ହିଂସ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ ଭଳି ଲୋକ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ହାର ମାନିବ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବୁ ନାହିଁ । ମହା ମହା ଟାଉଟରଙ୍କ ସ୍ବରୂପ ଦେଖି ମୁଁ ଭୟଭୀତ ହୋଇଗଲି । ସେମାନେ ଯେ କେତେ ଭୟଙ୍କର, ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞତା ସମ୍ପନ୍ନ ନହେଲେ ତାର କଳ୍ପନା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୋର ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବାରେ ଯୋଗ୍ୟତା କିଛି ନାହିଁ । ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେ କାମରେ ଅପାରଗ । ଦେଖିଲି ମୋର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଯିଏ ମୋତେ ଦି ପଇସା ଦେଇଥିଲେ, ନୀତିଗତ ଭାବେ ଆମେ ସେ ପଇସା ନିର୍ବାଚନରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା କଥା । ସେ ପଇସା ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ିଗଲା । ଦୁଇ ପଇସା ସେଥିରୁ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାରରେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଟାଉଟରମାନେ ପୂରା ତାକୁ ଆତ୍ମସାତ କରିଦେଲେ । ଲଜ୍ଜା ଓ କ୍ଷୋଭରେ ମୋର ମାନସ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୁଁ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି ଏହି ନରରୂପୀ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ଦାଉରୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ରାଜନୈତିକ କାମରେ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲି । ସେଥିରେ ମୋର ଡୋରି ବନ୍ଧା ହୋଇଗଲା । ଏମାନେ ଏତେ ଭୟଙ୍କର, ଟାଉଟର ମୋ ଜୀବନରେ ଆଉ ଦେଖିବି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା । ଏ ଲୋକଟି ତ ୧୯୪୭ ମସିହାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କେଉଁଭଳି ଭାବରେ କରିଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ଧନ୍ୟ , ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଧନ୍ୟ, ତାଙ୍କର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟ । ଅଶେଷ ପୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହନଶୀଳତାର ପ୍ରତୀକ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଧନ୍ୟ କହିବା ତାଙ୍କର ସହିବା ଶକ୍ତିକୁ, ନିଜର ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ହରାଇ ନାହାଁନ୍ତି କିପରି ? ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାମରେ ସମସ୍ତେ ମସ୍ତ । ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅର୍ଥ କିପରି ଆତ୍ମସାତ କରାଯାଇପାରେ ଆଜି ସେଇଟା ହିଁ ଚର୍ଚ୍ଚାର ବିଷୟ ହୋଇଛି । ସାଧାରଣ ନୀତି ନିୟମ ଯେ ଗୋଟାଏ ଅଛି ତାହା କେହି ବିଶ୍ବାସ କରୁନାହାଁନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାବେଳେ ସର୍ବରେ ରହିବା ଭୁଲ । ସର୍ବ ପଥରେ ଚାଲିବା ଭୁଲ ।

ଗୋଟାଏ ମାନସିକ ଦୁଃସ୍ବଚାଳେ ଠିକ୍ କେଉଁଟା, ଭୁଲ୍ କେଉଁଟା । ବାରମ୍ବାର ବେମାର ଫଳରେ ମୁଁ ଭାବିଲିଯେ, ଯେଉଁ ଲୋକ ଅତି ସତ୍ତ୍ବପଥରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତାଙ୍କରି ବୋଧହୁଏ ବେଶୀ ବେମାର ହୋଇଥାଏ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏପରି ମାନସିକ ଦୁଃସ୍ବରୁ ଓହରି ଯାଏ । ତାଙ୍କର ସତ୍ତ୍ବ କର୍ମରୁ ମୋର ପିଲା ମାନେ ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଲୋକ ହେବେ କାହିଁକି ? ମଦ ମାଂସ ଖାଇ ବଢ଼ିବେ କାହିଁକି ? ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ମୁଁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ଯେ, କେହି ପିଲା ମୋର ଉଣାରେ ରହିନାହାନ୍ତି । ଜୀବନର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସ୍ବରୂପ ମାତ୍ରେ ମୋର ମନ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ, ହୃଦୟ ବିଦାରି ହୋଇ ଉଠେ ।

କଂଗ୍ରେସକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ

ବହୁତ ବୁଝା ବୁଝି କରିବା ପରେ ବହୁ ମାନଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନରାଶି ଓ ଉତ୍ସାହ ଯୋଗୁଁ ସେ ଦିଲ୍ଲୀଗଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିବାର ଇଚ୍ଛା କଣାଇଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଂଗ୍ରେସ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ତାଙ୍କର କଥା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ନିସର୍ତ୍ତ ମୂଳକ ଭାବରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଘୋଷଣା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଏହାକୁ କେହି ସ୍ବାଗତ କରି ନଥିଲେ । ସ୍ବାଗତ କରି ନଥିଲେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ଶାଖାର ବଡ଼ ପଣ୍ଡାମାନେ । ଗାଁ ଗହଳର କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ସ୍ବାଗତ କଲେ । ବହୁ ଚିଠି ଓ ବାର୍ତ୍ତାମାନ ମଫସଲ ଦୂରଦୂରାନ୍ତରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାରେ ଲାଗିଲା । ଗାଁ ଗହଳରୁ ଖବର ଆସିଲା ବାଙ୍କ ବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଆଶ୍ବାସନାର ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏ ତ ଯାହା କରିବା କଥା କଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବାଙ୍କ ବାବୁ କଂଗ୍ରେସରେ ସଭାସମିତିମାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା, କୃଷକର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିବାରେ ଉଣା କଲେ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି କୃଷକ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି କେହି ସଚେତନ ନୁହଁନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଚାଷୀର କର ଭାରରେ ମଥା ନଇଁ ଯାଉଛି । ଉଚ୍ଚ ଦରରେ ସେ ସାର ଖରିଦ କରିପାରୁନାହିଁ । ସରକାରୀ ଦର ମଧ୍ୟ ଚାଷୀକୁ ସୁହାଉ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ବଡ଼ ଚାଷୀ, ମଧ୍ୟମ ଚାଷୀ ଓ ଛୋଟ ଚାଷୀ ଚାଷ ଛାଡ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲେଣି । ଏହି ପରି ସମସ୍ତେ କଲେ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିବ କିପରି ? ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଆସିବ କେଉଁଠାରୁ ? ଶିଳ୍ପ ଉପକରଣରେ ମଣିଷର ପେଟ ଭରି ଉଠିବ ନାହିଁ । ‘କୃଷକ ଆହ୍ୱାନ’ରେ ଯୋର ଯୋର ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଅଭିଯୋଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ଜୀବନରେ ପୃଥ୍ବୀସାରା ଘୂରି ବୁଲିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ କଲି

ମୋତେ ଦ୍ଵାରକା ନେଇଯିବାକୁ । ଏକଲା ବା ଅନ୍ୟ କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ
 ଯାଇପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମର ଧର୍ମ ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି ଯେ, ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକତ୍ର ତୀର୍ଥ
 ଯାତ୍ରା କଲେ ସୁଫଳ ମିଳିଥାଏ । ଅନୁରୋଧ ମୋର ଅନୁରୋଧରେ ରହିଲା ।
 କାରଣ ଏତେ ପ୍ରକାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ବୁଢ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆଉ କାହା କଥା
 ଭାବିବାକୁ ସମୟ ନଥାଏ । ଖବର ପାଇଲି ମୋର ସାନ ଭାଇ ଓ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗୌରୀ
 ବୟେ ଯାଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସାନ ଭାଇକୁ କହିଲି । ତୋ ବାଙ୍କ ଭାଇ ତ
 କୁଆଡେ ନେଉ ନାହାଁନ୍ତି, ତୁ କିପରି ମୋତେ ନ କହି ବୟେ ବାହାରିଲୁ । ସେ ରାଜି
 ହେଲେ ମୋତେ ନେବାକୁ । ପୁନରାୟ ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି ଯଦି ସେ ମୋତେ ଦ୍ଵାରକା
 ଦର୍ଶନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ତାହେଲେ ମୁଁ ବୟେ ବାହାରିବି । ସେହି ଅନୁସାରେ
 କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲା । ମେ ୨୨ ତାରିଖରେ ସେମାନେ ବୟେ ଯିବା କଥା । ବ୍ରାଉଲ୍
 ଏକେଣ୍ଡ ଦ୍ଵାରା ଚେଷ୍ଟା କରି ଟିକଟ ରିଜର୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବୟେର ଜୁହୁ ଭର୍ସୋଭା
 ଲିଙ୍କ ରୋଡ ମ୍ୟାଜିକ୍ କାରପେଟ ଘରେ ମୋର ପୁତୁରା ଜିତୁ ରହେ । ଏଆର
 ଇଣ୍ଡିଆରେ ସେ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଅଛି । ତା ନିକଟକୁ ଚିଠି ଦେଲୁଁ ଆମେ
 ବୟେରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚୁ । ସେ ଦାଦର ଷ୍ଟେସନ ଆସି ଆମକୁ ତା
 ବାସସ୍ଥାନକୁ ନେଇଗଲା । ବୟେରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଯୋଜନା ହେଲା, କିପରି
 ଦ୍ଵାରକା ଦର୍ଶନ ହେବ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ ଶୈଳ ମଧ୍ୟ
 ଯାଇଥାଏ । ତା ଝିଅ କ୍ଲାଉଁ ମଧ୍ୟ ବୟେରେ ରୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ହୀରା ନୟନୀ
 ଗାର୍ଡନରେ ପ୍ଲାଟ୍ ପାଇଥାନ୍ତି । ଭଉଣୀ ଆମକୁ ଯାଇ ପୋଢ଼ାଇ ହ୍ରଦ ନିକଟସ୍ଥ
 ହୀରାନୟନୀ ଗାର୍ଡେନ୍ ଏରିଆକୁ ନେଇଗଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଜିତୁ ତା ଅଫିସ ସାରି
 ବୟେର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏରିଆ ରାତିରେ ବୁଲାଏ । ବୟେର ଏୟାରପୋର୍ଟ, ନରିମ୍ୟାନ
 ପଏଣ୍ଟ, ଭିକ୍ଟୋରିୟା ଚରମିନସ୍, କ୍ୟୁଇନ ନେକ୍ଲେସ୍ ଆଦି ବୁଲାଇବା ପରେ ଆମର
 ଦ୍ଵାରକା ପାଇଁ ଟିକଟ କରାଗଲା । ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ବୟେରୁ ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ଏକ୍ସପ୍ରେସରେ
 ଦିନ ଦଶଟାରେ ଚଢ଼ିଲୁ । ସେଦିନ ଥିଲା ଜୁନ୍ ତାରିତାରିଖ । ଦିନ ସାରା ବାଟରେ
 କୁତ କୁତ ଲୁଣ ଦେଖିଲୁ । ଭୋର ତାରିତା ବେଳକୁ ଜାମ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।
 ବସ୍ରେ ଦ୍ଵାରକାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ତହିଁଆର ଦିନ ନଅଟା ବେଳେ ।

ଡାକ୍ତର ବେହେରା ବାବୁ ଦ୍ଵାରକାରେ ବେଶ୍ ଜନପ୍ରିୟ । କାରଣ ଟାଙ୍ଗାବାଲା
 ଆମକୁ ନେଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ସେତେବେଳେ
 କ'ଣ ଅପରେସନ୍ କରୁଥିଲେ । ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ, ଭେଟ ହେଲେ ସେ
 ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମଶାଳାକୁ ପଠାଇବେ । ସେଠାରେ ଫନି, ଗୌରୀ ଓ ମୁଁ
 ନିତ୍ୟ କର୍ମସାରି ଦ୍ଵାରକା ଦର୍ଶନକୁ ବାହାରିଲୁ । ସବୁଠୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଲା ପାଣି ।

ଅନେକେ ଲୁଣି ସମୁଦ୍ର ପାଣିକୁ ସିଧାସଳଖ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ପାଣି ସମସ୍ୟା ପାଇଁ କିଏ କାହାକୁ ଅତିଥି କରି ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । କୃଷକର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ପରେ ଦ୍ଵାରକା ନଗରୀ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ଲୋକମାନେ ଅନୁମାନ କରି ଦ୍ଵାରକା ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୋମତୀଦ୍ଵାରକା ଓ ବେଟଦ୍ଵାରକାକୁ ମିଶାଇ ଦ୍ଵାରକାପୁରୀ କୁହାଯାଏ । ଆମେ ଦ୍ଵାରକା ଦେଖି ଫେରିବାପରେ ଦେଖିଲୁ ଲୋକେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ସିଧା ଦ୍ଵାରକା ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଗୋମତୀ ଦ୍ଵାରକା - ଏହାର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଖାଲଅଛି । ଏଠାରେ ସମୁଦ୍ର ଜଳ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ନଦୀ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ ଗୋମତୀ ଦ୍ଵାରକା କହନ୍ତି । ଏଠାରେ ନବଘାଟ ଅଛି-

୧. ସଂଗମ ଘାଟ ୨. ନାରାୟଣ ଘାଟ ୩, ବାସୁଦେବଘାଟ ୪. ଗଉ ଘାଟ ୫. ପାର୍ବତୀ ଘାଟ ୬. ପାଣ୍ଡବ ଘାଟ ୭. ବ୍ରହ୍ମା ଘାଟ ୮. ସୁରଧନ ଘାଟ ୯. ସରକାରୀ ଘାଟ । ଏହି ସରକାରୀ ଘାଟ ନିକଟରେ ଏକ ସରୋବର ଅଛି । ଏଥିରେ ସର୍ବଦା ସମୁଦ୍ର ଜଳ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହାକୁ ନିଷ୍ଠାପ ସରୋବର କହନ୍ତି । ଯାତ୍ରୀ ଏଥିରେ ବୁଡ଼ ପକାନ୍ତି ।

ରଣଛୋଡ଼ ବା ଦ୍ଵାରକାଧୀଶ ମନ୍ଦିର- ଏହି ମନ୍ଦିର ଦ୍ଵାରକାଜୀଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ଦିର ଅଟେ । ଏଥିରେ ଚାରିଦ୍ଵାର ଅଛି । ମନ୍ଦିରର ଧ୍ଵଜା ଚଢ଼ାଇଲା ସମୟରେ ଏଠାରେ ମହୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ରଣଛୋଡ଼ଜୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ମୂର୍ତ୍ତି ଅଟନ୍ତି । ଏହା କଳା ମୁଗୁନି ପଥରରେ । ଦକ୍ଷିଣାଦେଇ ଆମେ ରଣଛୋଡ଼ଜୀଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଗଲୁ । ମାତ୍ର ଭିଡ଼ହେତୁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଅଯାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଦୁର୍ବାଶାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିଅଛି ।

ଶାରଦା ମଠ :- ରଣଛୋଡ଼ଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପୂର୍ବ ଘେରରେ ଭିତର ଭଣ୍ଡାର ପାଖରେ ଶାରଦା ମଠ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ଵାରକା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ସ୍ଥାନ ଅଛି ।

ରଣଛୋଡ଼ ମନ୍ଦିର ଠାରୁ ଦ୍ଵାରକାପୁରୀର ପରିକ୍ରମା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀ ପତିଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ପରେ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ଵାରକାପୁରୀ ବୁଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦିରର କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ରୁକ୍ମିଣୀ ଅଷ୍ଟ ପାଟବଂଶୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚକ୍ରତୀର୍ଥ କହନ୍ତି । ରଣେଶ୍ଵର ମହାଦେବ, ସିନ୍ଧୁନାଥ ମହାଦେବ, ଜ୍ଞାନ କୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ଏଠାରେ ଅଛି । ଗୋମତୀ ଦ୍ଵାରକାରୁ ୩୪ କି.ମି ପୂର୍ବ ପାଖ ସମୁଦ୍ରରେ ଗୋଟାଏ ଦ୍ଵୀପ ଅଛି । ଏହା ବେଟ ଦ୍ଵାରକା, ବେଟ ଅର୍ଥ ଦ୍ଵୀପ ।

ଦ୍ଵାରକା ଠାରୁ ୩୦ କି.ମି ଦୂରରେ ଓଖା ଅଛି, ଓଖାରୁ କିଛି ଅଂଶ ସମୁଦ୍ରରେ ଗଲାପରେ ବେଙ୍ ଦ୍ଵାରକା ପଡ଼େ । ପୂର୍ବଭାଗର ଅଂଶକୁ ହନୁମାନ ଅନ୍ତରୀପ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏକ ହନୁମାନ ମନ୍ଦିର ଦେଖିଲୁ । ତତ୍ପରେ ଆମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହଲକୁ ଗଲୁ । ପୂର୍ବରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଜୀ, ଦେବକୀ ମାତା ଏବଂ ମାଧବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଅମ୍ଭଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଏବଂ ଗରୁଡ଼ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲୁ ।

ଶଙ୍ଖଦ୍ଵାର:- ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହଲର ଅଧା ମାଇଲ ଦୂରରେ ଶଙ୍ଖ ଦ୍ଵାର ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ଶଙ୍ଖାସୁରକୁ ମାରିଥିଲେ ।

ପରିକ୍ରମା- ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଚରଣ ଗୋମତୀ, ବିବଗ୍ରହ ଚରଣ, ପଦ୍ମତୀର୍ଥ, ପାଞ୍ଚକୂଅ, କନ୍ଧବୃକ୍ଷ, କାଳିମ ନାଗ ଏବଂ ଶଙ୍ଖ ନାରାୟଣ ଦେଖିବା ପରେ ପରିକ୍ରମା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଗୋପୀ ତାଲାବ, ଦରଡ଼ା ଗ୍ରାମଠାରୁ ୨ କି.ମି. ପରେ ଗୋପୀ ତାଲାବ ଅବସ୍ଥିତ ।

ନାଗନାଥ:- ଗୋପୀ ତାଲାବ ଠାରୁ ୫ କି.ମି ଏବଂ ଗୋମତୀ ଦ୍ଵାରକା ଠାରୁ ୧୯ କି.ମି ପରେ ନାଗେଶ୍ଵର ଗାଁ ଅଛି ,ସେଠାରେ ନାଗନାଥ ଶିବଜୀଙ୍କ ଛୋଟ ମନ୍ଦିର । ସବୁ ଦର୍ଶନ ସାରି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦ୍ଵାରକାଧିଶ ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଧର୍ମଶାଳା ଗଲୁ । ସେଠାରୁ ପରଦିନ ଦଶଟା ବେଳେ କାଥୁଆବାଡ଼ ଓ ପୋର ବନ୍ଦର ଦେଇ ସୋମନାଥ ମନ୍ଦିର ଦେଖି ଅହମଦାବାଦ ଫେରିବା କଥା । ଆରବ ସାଗର ବେଳାଭୂମି ନିକଟ ଦେଇ ରାସ୍ତା । ଖରାଦିନକୁ ସମୁଦ୍ର ହାଝାରେ ବହୁତ ଆରାମ ଲାଗୁଥାଏ । ଫନୀକୁ ଭାରି ଶୋଷ । ଆମେ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ବମ୍ବେ ଷ୍ଟେସନରୁ ଜାମନଗର ପହଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟରେ ୬୫ ଟଙ୍କାର ପାଣି କିଣି ସାରିଥିଲୁ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଠାକୁର ଘର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ଓ ଟାଙ୍ଗାବାଲା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର ବେହେରା ଗରିବଙ୍କ ମା, ବାପା । ତାଙ୍କୁ ଆମର ଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ବିରଳା ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ମିଠା ପାଣିର ଟାଙ୍କି କରି ପିଇବା ଜଳ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ତାଙ୍କ ଡାକ୍ତର ଖାନା ପାଇଁ ମିଠାଜଳ ସେଇଠାରୁ ଆଣନ୍ତି ।

ମଥୁରାରେ ଗୋପଲୀଳା, ଖେଳା ସାରି କଂସ ନିଧନ ପରେ, ମଥୁରାରେ ଉଗ୍ରସେନ ଏବଂ ବସୁଦେବ ଯାଦବଙ୍କୁ ଗାଦିରେ ବସାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜେ ଦ୍ଵାରକା ଯାତ୍ରା କଲେ । ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣ ପରେ ସେ ଦ୍ଵାରକା ନଗର ବିଶ୍ଵକର୍ମାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମାଣ କରାଇ, ଅଷ୍ଟ ପାଟରାଣୀଙ୍କୁ ସେଠାରେ ରଖାଇ ଥିଲେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଣୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବରଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଭାସ ଯାତ୍ରା ବେଳେ କୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ,

ଯଶୋଦା, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୋପୀ ରାଧିକା, ଗୋପବାଳକମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିନଥିଲେ । ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା, ଗୋପୀ ଓ ଗୋପବାଳାମାନେ, ଦୁଧ, ଦହି ପ୍ରଭୃତି ନେଇ ପ୍ରଭାସ ଯାତ୍ରାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ଦେବକୀ ସେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟରେ ଭାସି ଯାଉଥିଲେ, ଗର୍ବରେ ତାଙ୍କ ଛାତି ଦୁଲୁକି ଉଠୁଥିଲା ।

ନନ୍ଦ ଯଶୋଦା ପଥ ଅବରୋଧ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଭର୍ଷଣା କରିଥିଲେ । ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣମାୟାରେ ବହୁ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ବାଳ ଗୋପାଳ ରୂପରେ ଯଶୋଦାଙ୍କ ବାସଲ୍ୟ ସ୍ନେହକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିଥିଲେ , ଯୁବକ ସୁଲଭ ଗୁଣରେ ରାଧିକାଙ୍କ ମନ ମୁଗ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଦ୍ଵାରକାପୁରୀ ଦର୍ଶନ କରି ମୋର ଚାରିଧାମ ଦର୍ଶନ ଶେଷହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ ନଥିଲା ।

ପୂର୍ବରୁ ବଦ୍ରୀବିଶାଳ, ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମ, ଦ୍ଵାରକା ଧାମ ଓ ରାମେଶ୍ଵର ଧାମ ଦେଖିଛି । ତେଣୁ ଗୋଥା ଓ ଶିରିଡ଼ି ବାବା ଦେଖି ଫେରିବାକୁ ଯୋଜନା ହେଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ଅମଙ୍ଗ ହେଲି । କାରଣ ନାତି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କର ମାୟା ଛାଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ, ସେମାନେ ହଇରାଣ ହେଉଥିବେ । ବିଶେଷ କରି ମୋର ସାନ ଝିଅ ମାଲାର ପୁଅ, ଝିଅମାନେ ।

୧୯୯୧ ମସିହା ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ଆମ ଉପରେ କଳା ମେଘର ବାଦଲ ପରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଥିଲା । ଜୀବନରେ ବାଳବାଳୁଙ୍କର ଏପରି ପରାଜୟ ଘଟିନଥିଲା । ଚାରିଶବ୍ଦିଶ୍ଵ ଯୁଗରେ ସାଧୁ, ସନ୍ତୋଷ, ଦୁର୍ନୀତି ମୁକ୍ତ ରାଜନୈତିକ ନେତାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ବା କ’ଣ ? ଅବଶ୍ୟ ରମ୍ଭ ଶେଖର ଦଳରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜ ବାଦୀ ଦଳରେ ଯୋଗଦାନ କରିବା ମୋତେ ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ଲାଗୁଥିଲା, ଫଳରେ ଯାହାବି କର୍ମୀ ଯୁଟିଲେ ଅଧିକାଂଶ ୦କ- ପ୍ରବଂଚକ, ଠାଉରିଆ ଓ ଟାଉଟର ! ସେଥିରେ ଫଳ ଯାହା ଅବଶମ୍ଭାବା ତାହା ହିଁ ଘଟିଲା । ମୋ ଜୀବନରେ ଏହା ଏକ ମସ୍ତକତ୍ ଆଘାତ । ଜୀବନରେ ସାତଟି କୁନ୍ତାର, ଚଉଦଟି ଦ୍ରୌପଦୀର, ଅଠାରଶଟି ସୀତାର କଷ୍ଟ ମୁଁ ପାଇଛି । ଆଶା କରୁଥିଲି ସ୍ଵାମୀର ବିଜୟ । କାରଣ ମୋ ସ୍ଵାମୀର ବିଜୟ, ସତ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ ଓ ନିଃସ୍ଵାର୍ଥପରତାର ବିଜୟ । ତାଙ୍କ ପରାଜୟରେ ମୁଁ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲି । ମନେପଡ଼ିଲା ରାଧାନାଥଙ୍କ ଲେଖା -

‘ଦୟାର ରାବ ଶୁଣି ନୀରବ ପିକ,
ମୂର୍ଖ ସଭାରେ ଯଥା ପଣ୍ଡିତ ମୂକ ।’

ଦୟାର ଯେ ବେଙ୍ଗ, ସେ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ, ପିକ ଯେ କୋକିଳ, ତା’ର କୁହୁତାନ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଏ । କାରଣ ବର୍ଷାକାଳ ଆସିଯାଏ । ଚ୍ୟୁତ ବନରେ

କୋଇଲିର କୁହୁତାନ ଆଉ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ସଭାରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ । କାରଣ ମୂର୍ଖମାନେ ପଣ୍ଡିତ ଜନଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜୟ ପରାଜୟ ମୋ ଦୁଃଖର କାରଣ ନୁହେଁ , ଦୁଃଖର କାରଣ ମାନସିକ ଛିତି । ବାଂକବାବୁ ଜଣେ ଅସୀମ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ଛିତପ୍ରତିଜ୍ଞ ପୁରୁଷ । ଦୁଃଖ, ଦୈନ୍ୟ, ଜୟ ପରାଜୟ ତାଙ୍କୁ ହଲ ଚହଲ କରାଇବାରେ ଅକ୍ଷମ । ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ପାଞ୍ଚ ଛ' ଘଣ୍ଟା ଶୋଇବା ବ୍ୟତୀତ ସର୍ବଦା ମାନସିକ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ବିବ୍ରତ ହେବାର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ମୋ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼େ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ ହେବାର ମୁଁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ । ତଥାକଥିତ ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଅବହେଳା କରିଛନ୍ତି କୌଣସି ଲୋକ ତାହା ସହ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଦିନକୁ ପନ୍ଦର ଘଣ୍ଟା ଲେଖନ୍ତି ଓ ପଢ଼ନ୍ତି । ସୁତରାଂ ତଥ୍ୟ ଓ ପରିସଂଖ୍ୟାନ ଯୋଗାଇବାରେ ଆଉ କେହି ତାଙ୍କୁ ଟପି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଯାହା ଲେଖନ୍ତି, ଶତକଡ଼ା ଶହେ ଭାଗ ଠିକ୍ ଓ ଅକାଟ୍ୟ । ଏହି ତଥ୍ୟ ମୂଳକ ଲେଖା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶାତ୍ମକ କରିଥାଏ । ୧୯୯୭-୯୩ ମସିହାଠାରୁ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା, ପ୍ରଦୂଷଣ ଦୂରୀକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଚିଲିକାର ପାରିକୃତ, କାଳିଯାଜ୍ଞ, ଏପଟେ ବ୍ରହ୍ମଗିରି ପାର୍ଶ୍ବର ଗାଁମାନଙ୍କର ମହ୍ୟଜୀବୀ ଅଣ ମହ୍ୟଜୀବୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକତ୍ରୀକରଣ କରି , ମାପିଆମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିବା ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟର ବ୍ୟାପାର ।

୧୯୯୩ରେ ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ବିରାଟ ସମ୍ମିଳନୀ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସାତପଡ଼ା ଗୋଲାଠାରୁ ରମ୍ଭା, ହୁମା, ଗଂଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ମହ୍ୟଜୀବୀ ଗଣ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଛତ୍ରପୁର, ଗଜପତି ନଗର, ଗୋପାଳପୁରର ଲୋକମାନେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ହେଲେ ୧. ଶ୍ରୀ ଫକୀର ଚରଣ ସାମଲ - ଛୋଟକାଟିଆ ବ୍ୟବସାୟୀ, ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ । ୨. ପ୍ରକାଶ ବଞ୍ଜିଆ - ଘର ଜଗତସିଂହପୁର, ବାଲିକୁଦା , ଏଠାରେ ସୁଧାପ୍ରେସ ନାମକ ଏକ ପ୍ରେସର ମାଲିକ । ସେ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଗୁଳି ମାଡ଼ରେ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ୩. ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ବାଇଁ - ଘର ସାଇଲୋଗୋବିନ୍ଦପୁର, ବି.ଏ. ପାଶ୍ କରିଛି, ସେ ସଂଗଠନ ଓ କାଗଜପତ୍ର ଆଦି ଫାଇଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ୪. ଚିନ୍ମୟ ଦାସ- ଘର ବଇଁଟୁଆ, ଅଣ୍ଡର ମେଟ୍ରିକ୍, ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଗ୍ରହୀ । ସ୍ବତ୍ବ ସଂଖ୍ୟକ ସାହାଯ୍ୟକାରୀଙ୍କ ଜରିଆରେ ବିରାଟ ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ବାଙ୍କବାବୁ

କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେଲୋକ ପ୍ରତିଦିନ ଆସନ୍ତି ଆମର ତା ପାଣି ଦେବାକୁ କ୍ଷମତା ନଥାଏ । ବିରାଟ ଚିଲିକା ବନ୍ଧାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମ୍ମିଳନୀ ଭଞ୍ଜକଳା ମଣ୍ଡପରେ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଇ ହଜାର ଲୋକ ହୋଇଥିଲେ । ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ଵାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗୋଳମାଳର ସୂତ୍ରପାତ କରିବାର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସମ୍ମିଳନୀ ବହୁତ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏତିକି କଥାଯେ, ୧୫, ୨୦ ଦିନ ଲଗାତର ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଖାଇବା ପିଇବା ଶୋଇବା ଅନିୟମିତ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ୭୦ ବର୍ଷ । ତଥାପି ସେ ଯୁବକ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦିଅନ୍ତି; ପାଗଳପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଯିଏ ଦେଖୁବ, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ପାଗଳ ବୋଲି ଭାବିବ ।

ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଦେଉ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଖାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଭୁଲିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏତା କେବଳ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହାୟକ ମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ତପ୍ତରତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ । ମୁଁ ଓ ମୋ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲୁ । ଅବସର ନେଲା ପରେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗୀ କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାରେ ମୁଁ ଅକ୍ଷମ । ଛୋଟକାଟିଆ ଚାକିରୀ କରି ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣ କରିଥିଲି । ସେ ତାଙ୍କ ନିଜ ମାସିକ ପେନ୍ସନ୍ ଚାରିହଜାର ଟଙ୍କା ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରକାର ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥାନ୍ତି । ଯେବେ ମୋଟା ଆକାରରେ କିଛି ଟଙ୍କା ଦରକାର ହୋଇଥାଏ, ତାହା ଆପେ ଆପେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ପରିବାର ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କିଛି ପଇସା ନଥାଏ ବା ଥିଲେ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଫୋନ ଆଦିର ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ସାନପୁଅ ମଥାରେ ବୋଲନ୍ତି ।

ଏଥିରେ ବିଖ୍ୟାତ୍ ପରିବେଶବିତ୍ ଶ୍ରୀ ଅନିଲ ଅଗ୍ରୱାଲ ମୁଖ୍ୟବନ୍ତୀ ଥିଲେ, ଜଣ୍ଠସ ଶ୍ରୀ ଯୁଗଳ କିଶୋର ବାବୁ ସଭାପତିତ୍ବ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବାହ୍ନ ଓ ଅପରାହ୍ନର ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ କେନ୍ଦ୍ରର ପୂର୍ବତନ ଲୋକସଭା ବାଚସ୍ପତି ଶ୍ରୀ ରବି ରାୟ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ଚୌଧୁରୀ, ଡକ୍ଟର ଚିତ୍ତ ରଞ୍ଜନ ଦାସ, (ବିଖ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏବଂ ସ୍ଵାମୀ ବିଚିତ୍ରା ନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କର ପୁତ୍ର) । ଏକ ଅଧ୍ୟ ପଣ୍ଡିଆ ଛୋଟ ବ୍ରାମା ଶ୍ରୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନାଟ୍ୟାଲୋକ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ପରିବେଶିତ ହୋଇଥିଲା । ନାଟକର କଥାବସ୍ତୁ ଚିଲିକାର ମହ୍ୟଜୀବୀମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ ଥିଲା । ଏହି ଦୁଃଖର

କାରଣ ହେଲା ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ପ୍ରବେଶ ଏବଂ ତଦ୍‌ନିମିତ୍ତ ମାଫିଆ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କର ଅନୁପ୍ରବେଶ । ବକ୍ସିତାମାନ ବହୁତ ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ହୋଇଥିଲା । ଚିଲିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ସେସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘନୀଭୂତ ହେଲା । ଫଳରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଏଗାର କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପେଡି ପୁରୁଲିଧରି ଫେରି ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଲୁଣାକଳା ସଂସ୍ଥାର ଆଲଫ୍ରେଡୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ ମଧ୍ୟ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଥିଲେ । ଏପରିକି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ତିନି କୋଟି ଟଙ୍କା ଉତ୍କୋଚ ଯତା ଯାଇଥିଲା । ସିଧା ସଳଖ ନୁହେଁ । ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କୁହାଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ୧୯୪୭ ମସିହାରୁ ଦେଶ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ଏକୋଇଶି ବର୍ଷ ବୟସରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସମୟରେ ଦେଶକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଚାରିବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଥିଲେ, ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲର ୪୭ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଲାଞ୍ଚ ଯାତିବାକୁ ସାହସ କିପରି କରାଗଲା । ଦେଶର ଶାସକମାନେ ଯଦି ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ଲାଭ ବା କ'ଣ ? ମୋର ମଉସା ଜଣେ ଟାଟାର ଲିଆସନ ଅଫିସର, ସେ କହିଲେ ଯେ ରକ୍ଷିମୋଦୀଙ୍କୁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ମନା କରିଥିଲେ ଯେ, ବାଙ୍କବାବୁ ଅଲଗା ଧରଣର ଲୋକ, କେହି ସେପରି ଅପତେଷା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଏହା ପରେ ପରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନିଲ ଅଗ୍ରୱାଲାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ସେ ଦିଲ୍ଲୀର ଲୋକଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଚିଲିକା ଡ୍ରାମାକୁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସିତ ମଧ୍ୟ ହେଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପରିବେଶବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡିଥିଲା । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଏହା ଓଡ଼ିଶା, ଆନ୍ଧ୍ର ଓ ତାମିଲନାଡୁ ଆଦି ସମସ୍ତ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା ।

ଏହି ସମୟ ବେଳକୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର କଂଗ୍ରେସକୁ ପୁନଃ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ସେ ନରସିଂହ ରାଓଙ୍କୁ ଭେଟି କହିଲେ, ସେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସମର୍ଥକଗଣ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦାନ କରିବେ । ସେ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ, ସାଧାରଣ କଥା, ଯଦି ବାଙ୍କ ବାବୁ କଂଗ୍ରେସରେ ପୁନଃ ପ୍ରବେଶ କଲେ, ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର ସାମିଲ କରାଯିବ । ମୁଁ ଯଦିଓ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନିଏ ନାହିଁ, ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ, ତଥାପି ସବୁ ଖବର ମୋର ଚିହ୍ନା ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ପରିଜନଙ୍କ କରିଆରେ ମୋ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚୁଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ମହଲରେ ଖୋଲା ଖୋଲି ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଘଟଣା ଚକ୍ରରେ କଂଗ୍ରେସର ବଡ଼ପଣ ସାଜିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ

ବିରୋଧ କରନ୍ତି ଏବଂ ଆନ୍ତରିକଭାବେ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଗାନ୍ତୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ଲୋଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ କାହାର ଫାଲତୁ ସମାଲୋଚନାକୁ ଖାତିର କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର କଥା କରି ଚାଲନ୍ତି । ତଳସ୍ତର କଂଗ୍ରେସ କାର୍ମୀ ମହଲରେ ଉତ୍ସାହ ଜାଗ୍ରତ କଲା । ଯେଉଁଠି ସଭା ସମିତି କରିବାକୁ ଗଲେ ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ସମର୍ଥକ ଯୋଗଦେଲେ । ବହୁତ ଆତୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିଚାରକୁ ସ୍ବାଗତ କରି ପତ୍ରମାନ ଏବଂ ଟେଲିଗ୍ରାମ ଆସିଲା ।

ଆମର ତ ପରିବାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ କିଛି ଲାଭ କ୍ଷତି ହେବାର ନାହିଁ । ଆମେ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭରୁ ଯାହା ଚଳି ଆସିଛି , ସେହିପରି ଭାବେ ଚଳୁଛି । ମୋତେ ସବୁ ବନ୍ଧୁଗଣ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି ବାଙ୍କ ବାବୁ ଆସନ୍ତା ନିର୍ବାଚନରେ ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ? ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତର ଦିଏ, ସେ ଯଦି ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନାହାଁନ୍ତି, କାହିଁକି ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବେ ନାହିଁ ? ବିଶେଷ କରି ଧର୍ମଶାଳା ବାସୀମାନେ ଯେଉଁମାନେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସମର୍ଥକ, ସହାୟକ, ଉଦ୍‌ଘୋଷାସାହାଯ୍ୟକାରୀ, ସେମାନେ କହନ୍ତି ଆପଣ ଖାଲି ବାବୁଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ , ସେ ଟିକେଟ ଆଣନ୍ତୁ । କିତେଜବାର ଦାୟିତ୍ବ ସେମାନଙ୍କର । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେବେ ଭାବିନଥିଲି ଯିଏ, ଏତେ ନିଷ୍ଠା ଓ ସାଧୁତାର ସହିତ ଲୋକ ହିତକର କାମ କରେ, ସେ ୧୪୭ ଟା ବିଧାନ ସଭା ଆସନରୁ ଟିକେଟ କାହିଁକି ଅବା ନ ପାଇବେ । ରାଜନୀତିର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ସେ କଥା ହେଲା ନାହିଁ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ବିଧାନସଭାକୁ ଯିବା ନୟିବା ଉପରେ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉ ନଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି । ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ, ଭିତରକନିକା ବଞ୍ଚାଅ, କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ବଞ୍ଚାଅ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା ନଦୀ ଠାରୁ, ଗୋପାଳପୁର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଉପକୂଳ ଚାଷୀ, ମସକୀବାଗଣ ଏବଂ ଅଣ ମସ୍ୟକୀବାଗଣଙ୍କ ଜୀବିକା ରକ୍ଷା, ତାଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ମଜଭୂତ କରିବାକୁ ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ।

ରାଜନଗର, ମହାକାଳପଡ଼ା, ବୁକରେ ଭିତର କନିକା ଏକ ସାମୁଦ୍ରିକ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ । ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭିତର କନିକା ଅନୁପମ । କିଛି ଧନୀ ଲୋକ ଏଠାରେ ଚିକ୍କୁଡ଼ି ଚାଷ କରି ରାତାରାତି ବଡ଼ ଲୋକ ହେଉଛନ୍ତି । କେତେକ ସବୁଜ ସ୍ବପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତି ତାକୁ ସଫଳ ରୂପାୟନ କରିବାକୁ । ଗରିବ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାର ଉଚ୍ଚ ଦରରେ ତାଙ୍କ ଜମିକୁ କିଣି ଏବଂ ଦଖଲକରି କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ବୈଦେଶିକ

ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରି ନିଜ ସୁଖ ସ୍ବାଛନ୍ଦ୍ୟକୁ ବଢ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିଧାନ ସଭା ସଦସ୍ୟ, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରଶାସକମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟୀ ଆଦି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଏକଦମ୍ ଗରିବ ବିରୋଧୀ । ମହଜାବାଓ ଉକକୁଳ ଅଞ୍ଚଳର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାଷୀଙ୍କ ବିରୋଧୀ ମଧ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ କରି ସେମାନଙ୍କ ଦାବା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ସଚେତନ କରାଇବା ବହୁକଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ଜଙ୍ଗଲକୁ ଭଲପାଅ, ଗଛ ଲତାକୁ ଭଲପାଅ, ଜୀବଜନ୍ତୁକୁ ଭଲପାଅ, ଏଇ ଦାକ୍ଷୀ ନଦେଲେ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଭିତର କନିକାର ବିଶେଷତ୍ବ ହେଲା ଅଲିଭ ରିଡଲେ ଚରଚଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରକାର କଇଁଚର ଆବାସସ୍ଥଳୀ । ଅଷ୍ଟାଦେବା ସ୍ଥଳୀ ମଧ୍ୟ । କ୍ରୋକଡ଼ାଇଲ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଜାତିର କୁମ୍ଭୀର । ଏମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାର ବଂଶଧରକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାଷୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ମହଜାବାଙ୍କ ପରମ୍ପରା ଅନୁଯାୟୀ ତାଙ୍କର ଜୀବିକା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ହେବ । କେତେକ ମୁସଲମାନ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୁଖ ସ୍ବାଛନ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ ଏହାକୁ ବଳିଦାନ କରିଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ କାମ୍ୟ ଧ୍ୟେୟ, ଶୟନେ ସପନେ, ନିଶି ଜାଗରଣେ ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଚିନ୍ତା । ଦେହ ଏବେ ସର୍ବଦା ଅସୁସ୍ଥ । ଆଖୁରେ ଫୁଲା ରହିଅଛି । ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ସବୁ ଅନିୟମିତ । ଖାଦ୍ୟ, ସ୍ନାନ, ଶୟନ ରଦ୍ଦାଦି ।

୧୯୯୪ ମସିହାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ଭିତର କନିକା ଉପରେ ଭଞ୍ଜ କଳାମଣ୍ଡପରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ସ୍ଥିର କରାଗଲା । ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ (ସ୍ୱର୍ଗତ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପତ୍ନୀ) ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଖ୍ୟାତ ପରିବେଶ ବିତ୍ ଅଟନ୍ତି; ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଆସିଲେ । ଆମେରିକା Earth Island Institute ର Turtle Restoration Project ର ଡାଇରେକ୍ଟର Todd Steiner କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ Brian Weste ପ୍ରମୁଖ ଦେଶ ବିଦେଶର ବହୁ ପରିବେଶବିତ୍ ଆଦି ଯୋଗଦାନ କଲେ । ହଜାରରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଆୟୋଜିତ ହେଲା । ରାଜନଗରର ଡାକ୍ତାମାଳ, ତାକତୁଆରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତିନିଧି ଯୋଗଦାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଆସିବା ପଥରେ ମୋଟର ଲଞ୍ଚକୁ ଟେକା ଫିଙ୍ଗିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତ ବାଧା ଦିଆଗଲା । ସେଥିରେ ସେମାନେ ବିଚଳିତ ନହୋଇ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । କଂଗ୍ରେସର କେତେଜଣ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ଗୋଳମାଳ କରିବାକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାହା ପ୍ରତିହତ କରାଯାଇ କୃତିତ୍ୱର ସହିତ ସମ୍ମିଳନୀ ପରିଚାଳନା କରାଗଲା ।

ଏଥିପାଇଁ ଭିତର କନିକାର ତାପ୍ତତ୍ୱ ବୁଝାଇ ମୁଁ ଏକ ସଂଗୀତ ରଚନା କରିଥିଲି । ମୋର ନାତୁଣୀମାନେ ଏହାକୁ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲେ । ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯେଉଁମାନେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ନାତୁଣୀ ମାନଙ୍କ ଭୂମି କୂରି ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଚନା ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ମତଦାନ କରିଥିଲେ । ମେନକାଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି ସେ ସଂଗୀତର କଥାବସ୍ତୁ ବୁଝି ପାରିଲେ କି ନାହିଁ, ଯଦି ବୁଝି ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ମତାମତ କଣ ? ସେ ସବୁ ବୁଝିଲେ ବୋଲି କହିଲେ ଓ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ବିଷୟ ଉପଯୁକ୍ତ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଗାନ କରିଥିଲେ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଆସିଥିବା ପରିବେଶବିତ୍ ତତ୍କାଳ ବାରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ସେ ଗୀତକୁ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଲେଖିନେଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ ଯେ, ତଦାନନ୍ତର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ, ପରିବେଶ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ କରି ସଫନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରାଯିବ ନାହିଁ, ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ବା ହେଡ୍‌ଲ ଜଙ୍ଗଲ କଟା ହେବ ନାହିଁ । ଲୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକାରୀ, ଉତ୍ତାଳ ତରଂଗରୁ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏହା ରକ୍ଷାକରେ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରାଯାଇ ଯେଉଁ ରାସାୟନିକ ବସ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ, ତଦ୍ୱାରା ଜଳ ସମ୍ପଦ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଫଳରେ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଚାଷୀ ଏବଂ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଗଣ ପାନୀୟ ଜଳ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସମୂହ ଉପକାର ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପକାର ହୋଇଥାଏ । ବ୍ରିୟାନ ଷ୍ଟେସ୍ କହିଲେ ମେକ୍‌ସିକୋ ଉପକୂଳରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷ ହେଲା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ହେବା ଫଳରେ ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲାଣି । ପକ୍ଷୀମାନେ ନୀଡ଼ ପାଉ ନାହାଁନ୍ତି । ଭିତର କନିକା ଯଦି ଧୂସଂପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତାହାଲେ ଅଲିଭ ରିଡଲେ ଚରଚଲର ବଂଶଲୋପ ପାଇବ ଏବଂ କାତୀୟ କୁମ୍ଭୀର ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ବଙ୍ଗଳାଦେଶରୁ ଯେତେବେଳେ ଅନୁପ୍ରବେଶକାରୀଙ୍କୁ ଥଇଥାନ କରାଗଲା, ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲ ଧୂସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା, ତା ଫଳରେ ବାତ୍ୟାଯୋଗୁଁ ହଜାର ହଜାର ଲୋକେ ସଲିଲ ସମାଧି ନେଲେ । ଏତେ ପ୍ରକାର କ୍ଷତି କରୁଥିବା ଏହି ସଫନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷୀଙ୍କୁ କାହିଁକି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଆଯିବ ? କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସମର୍ଥନ ମିଳିଲା, କାରଣ ଆଇନ କାନୁନଗୁଡ଼ା ସେଥିରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ବିଧାନ ସଭାର ଅଧିକଂଶ ଜନତାଦଳ ସଭ୍ୟ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସଭ୍ୟ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ସଫନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷର ବିରୋଧ କଲେ । ଫଳରେ ବିଧାନ ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣି ଅଭିଯୋଗୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସଂକୁଚିତ କରିବାର ସରକାରୀ ପ୍ରୟାସ ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ ।

ବିଧାନ ସଭା ଭଙ୍ଗ ହେଲା; ନିର୍ବାଚନର ଡାକରା ପୁଣି ଦିଆଗଲା, ପୁନରାୟ ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦନର ଅନୁମୋଦନ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସର ଦଶବର୍ଷ କଳା ଶାସନକୁ ଲୋକେ ଭୁଲିଗଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଏକ ପୁରାତନ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଭୁଲ ଭଟକାରେ ଏହାର ମୂଳୋପାର୍ଜନ ଅସମ୍ଭବ ଅଟେ । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ଅନ୍ଧାର ଶାସନ ୧୦ ବର୍ଷର କଂଗ୍ରେସ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଚପିଗଲା । ଜନତା ଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ଧରାକୁ ସରା ମଶୁଥିଲେ । ଈଶ୍ବର ସବୁ ସହଜି, କାହାର ଗର୍ବ, ଦମ୍ଭ, ଅହଙ୍କାର ସହ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ କମିଶନର ଟି.ଏନ୍. ଶେଷାନ ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ସଂଘାର କଲେ, ତାହା ଅନେକଟା କଳା ବଜାରୀ ଏବଂ ନିର୍ବାଚନ ତ୍ରୁଟିକୁ ସମାଧାନ କରି ପାରିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ସରପଞ୍ଚମାନେ ପୂର୍ବତନ ଓ ଅଧିନାତନ, ଆସି ବାଙ୍କବାରୁ କିପରି ଧର୍ମଶାଳାରୁ ଟିକେଟ ପାଇବେ, ତାହା ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ସର୍ବୋପରି ତତ୍ପରତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୋ ନିକଟରେ କିଛି ଉପାୟ ନଥିଲା । ଅତୀତରେ ଠିକ୍ ଜନତା ଦଳ କାର୍ଯ୍ୟଭଳି ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । କେହି କେହି କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ସଭ୍ୟମାନେ କହିଲେ ବାଙ୍କ ବାରୁ କେବେ କଂଗ୍ରେସିଆ ହେଲେ ? ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ କୌଣସି ଅବଦାନ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଆଜି କଂଗ୍ରେସରେ ବଡ଼ ପଣ୍ଡା ସାଜିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଗସ୍ତ କରି ପ୍ରଶଂସା ଭାଜନ ହେବାର ସଫଳତା ହାସଲ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସର ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବାରୁ ବିରୋଧୀ ମନୋବୃତ୍ତି ଘନୀଭୂତ ହେଲା । ସମାଜବାଦୀ ଜନତା ଦଳରେ ଥିବା ବେଳେ ଏକଦା ତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦବୀ ଯତା ଯାଇଥିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିରୁ ଓହରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ରାଜ୍ୟପାଳ ପଦ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ ।

୧୯୯୪ ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭିତର ଜନିକା ସମ୍ମିଳନୀ ସମୟରେ ଜାନକୀବାରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ନେତାମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ଆସି ନଥିଲେ । ଶୁଣାଗଲା ଶ୍ରୀମତୀ ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ସେମାନେ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ମେନକା ଗାନ୍ଧୀ ଜଣେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ବିତ୍ ଏବଂ ପରିବେଶବିତ୍, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଡକାଯାଇଥିଲା ।

ମେନକା ମଧ୍ୟ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ନିଜର Cattle Hospital ବିଷୟରେ ଜାଗାଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ କରାଇଥିଲେ । ସେ ଯାହାହେଉ ଚିଲିକାରୁ ଚାଟା କମ୍ପାନୀ ହଟାଇବାପରେ, ଭିତର କନିକା ସମ୍ପର୍କରେ ଏହା ଦ୍ଵିତୀୟ ସଫଳତା । ସାମ୍ବାଦିକ ମାନେ ଖବର କାଗଜରେ ଏହାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଛପାଛପି କରାଇଲେ । ତାପରେ ବ୍ରିଆନ୍ ଷ୍ଟେଷ୍ଟ ଭିତର କନିକାର ପ୍ରାକୃତିକ ମନୋମୁଗ୍ଧ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । Earth Island Institute ତରଫରୁ ଯାହା ସାହାଯ୍ୟ କରିବା କଥା କରାହେବ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଆର୍ଥିକ, ମାନସିକ ଓ ନୈତିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଭିତର କନିକାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । କେହି କେହି ନେତା ରାଜନଗର ନିର୍ବାଚନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁକଥାଟାକୁ ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର କେବଳ ମହ୍ୟଜୀବାଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷା, ଅଣମହ୍ୟଜୀବାଙ୍କ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାଷୀଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା ଦୃଶ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ନାହୁଁଥାଏ । ଆଉ କେହି କେହି ତଥାକଥିତ ନେତା କଂଗ୍ରେସର ନିର୍ବାଚନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦଳେ କଂଗ୍ରେସରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଥୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ଟି ଜନତା ଦଳର ନେତାଙ୍କ ପାଖରେ ରଖି ଚଳୁଥାନ୍ତି ।

ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ପରେ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସର ବଢ଼ିଗଲା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କୁ ଆଉ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ଫୁରୁସତ୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଡାକଖର୍ଚ୍ଚ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦିନକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ପ୍ରତିଦିନ ୬/୭ଟା ଫାନ୍ସ ଯିବା ଆସିବା, ବିଦେଶରୁ ଚଡ଼ ଷ୍ଟେସନର, ବ୍ରିୟାନଷ୍ଟେଷ୍ଟ, ଆଲଫ୍ରେଡ଼ୋ କ୍ୟାବେଟ୍ ପ୍ରମୁଖ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜନଗର ଲୋକଙ୍କୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷର ମାଫିଆ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ହାତ କରିନେଲେ । ଫଳରେ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିଲା, ସେଥିରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ବିଚଳିତ ହେବାର ବ୍ୟକ୍ତି ନଥିଲେ ।

ଆନ୍ଦୋଳନ ବଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଦେହ ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଖରାପ ହେଉଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଭୃକ୍ଷେପ ନଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରାହୁଏ । ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରି ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଦେହ ଖରାପର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଲା ପୁଷିକର ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ, ଅନିୟମିତ ସ୍ନାନ, ଅନିୟମିତ ଭୋଜନ, ଏବଂ ଅନିୟମିତ ନିଦ୍ରା । ବହୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଜାଣିଛି । ସେମାନେ ନିୟମିତ ବିଶ୍ରାମ, ପୁଷିକର ବୟସୋପଯୋଗୀ ଖାଦ୍ୟ, ଯଥେଷ୍ଟ ନିଦ୍ରା ଯାଇ ସୁସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏପରି କହି କହି ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ସ୍ଥିର କରି ନେଇଥାଏ ପୂଜା ପାଠ

କରିବି, ସାହିତ୍ୟ ସଭା ଅଥବା ଧର୍ମ ସଭାରେ ଯୋଗଦେବି । ଘରକାମ କିଛି କରିବି, ବିରି ଚୁରିବି, ଗହମ ବାଛିବି ।

ନିର୍ବାଚନ ଆସିଗଲା । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଦ୍ଵାରା ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ସେତେବେଳେ କିଏ କିଏ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ କେଉଁ କେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବେ, ସେ ସବୁ ଛିର ହେବାର ଥାଏ । ଚିଲିକା ବନ୍ଧାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଭିତର କନିକା ଆନ୍ଦୋଳନ, ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରାଜ୍ୟ ସାରା ବୁଲିବା ଭିତରେ ଜାଣୁଥିଲେ ଏଥର ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଯଥେଷ୍ଟ ଲାଭବାନ ହେବ । ସେତେବେଳେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଭାବିଲେ ସେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଅଥବା ନହୁଅନ୍ତୁ , କଂଗ୍ରେସ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଜିତିବ ଏବଂ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦଳର ପରାଜୟ ହେବ ।

କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଡାକରା ଆସିଲା, ଦିଲ୍ଲୀ ଗଲେ । ଧର୍ମଶାଳା ବାଲା ଆସି ଲଗେଇଥାନ୍ତି । ବାବୁ ଗୋଟିଏ ଥର ଧର୍ମଶାଳାରୁ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତୁ । ଏଥର ଧର୍ମଶାଳାରେ କଂଗ୍ରେସର ବିଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ତ୍ରିନାଥ ମିଶ୍ର ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକ ଠିଆହେଲେ, ସେ ଯୁବକ ଲୋକ, ଉଦ୍‌ଘୋଷକ, ହେଲେ ରାଜନୀତିରେ ତାଙ୍କର ଦଖଲ ନାହିଁ, ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଧର୍ମଶାଳାରେ ତାଙ୍କର କିଛି ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଠିଆ ନ ହେବା ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ହତାଶ ହେଲେ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କେନ୍ଦ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନିଲେ । ବରଂ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରରେ ଚାଲିଲେ । ବେଶି ସମୟ ଦେଲେ, ଛତ୍ରପୁର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, କୁଟିଣ୍ଡା, ପାଲଲହଡ଼ା, ଚିଲିକା ଇତ୍ୟାଦିରେ । ବିଶେଷ କରି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ପାଲଲହଡ଼ା ପାଇଁ ସମୟ ଦେଇଥିଲେ । କାରଣ ପାଲଲହଡ଼ା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ବିଭୁଧେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତାପ ଦାସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବେ ବୋଲି ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଛିର କରାଗଲା । ଶ୍ରୀବଲ୍ଲଭ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଓ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଭୁବାବୁଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ କରାଇଲେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ କରାଇବାରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଥିଲା । ସେ ଦିନ ଠାରୁ ସେ କିପରି ଜିତିବେ, ସେଇୟା ହିଁ ହେଲା ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଯାହାହେଉ ନିର୍ବାଚନ ସରିଲା ଏବଂ ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ କଂଗ୍ରେସ ଜୟଲାଭ କଲା ।

କଂଗ୍ରେସର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା ଓ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସବୁଠାରୁ ହାସ୍ୟାନ୍ଦକ କଥା କିଛିଦିନପରେ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକ ଓ କେନ୍ଦ୍ରର ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡ଼ର ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦବୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ନୟିନୀ ଦେବୀ ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍

ଆଥାନ୍ତି, ବାଙ୍କ ବାବୁ ଭାଇଟ ଟେୟାରମ୍ୟାନ ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ବାଙ୍କବାବୁ ସିଧା ସଳଖ ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କଲେ । ସେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଚିହ୍ନି ପାରି ନାହାଁନ୍ତି ଅଥବା ଚିହ୍ନିଥିଲେ ବି ଜାଣି ଶୁଣି ଅପମାନ ଦେବା ପାଇଁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏବେ ମୋର ମନ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ପୂର୍ବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଖାତିରରେ ମୁଁ ସର୍ବଦା ନୀରବ ରହୁଥିଲି । ଆଉ ନୀରବ ରହିବାର ଦିବସ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଜି ସମ୍ମାନର ମିଥ୍ୟା କୁହେଲିକା ଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ । ଭୟମୁକ୍ତ, ଆଶଙ୍କା ମୁକ୍ତ । ଖୁବ୍ ଖୋଲା ଖୋଲି ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମୋର କାହା ପ୍ରତି ମୁହଁ ଅପ୍ରୋଧଭାବ ନାହିଁ କାରଣ କାହାପ୍ରତି ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ କରିନାହିଁ ବା ଅନ୍ୟାୟକୁ ବାହୁଛାୟାରେ ଘୋଡାଇ ନାହିଁ । ଯାହା ବିପଦ ଦୁଃଖ ଆସିଛି, ମଥାପାତି, ଜାନୁପାତି ସହ୍ୟକରି ନେଇଛି ।

୧୯୯୪ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୩ ତାରିଖରେ ବଡ଼ପୁଅ ସ୍ବଚ୍ଛଳାଶ୍ଚର ରାଜଧାନୀ ଗୁଆସଗୋ ସହରକୁ ଚାକିରୀଗତ ତାଲିମରେ ଏକ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲା । ସେଇ ତାରିଖରେ ମୁଁ ତ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲି, ତାର ଏକ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲି । ମନଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦବିଗ୍ନ ଥାଏ । କାହିଁ ଗୁଆସଗୋ ସହର, ବର୍ଷେ କଟାଇବା କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ପରେ ତତ୍ପର ମୋ ମାସରେ ମା ପୁଅ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ନାତି ଓ ବୋହୂ, ଗୁଆସଗୋ ବୁଲି ଆସିଲେ ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ କିଛି ବନ୍ଦ ନଥାଏ । ଗୋଟାଏ ପରେ ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ ପରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଦ୍ବିତୀୟ ଭିତର କନିକା ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ବି.ଇ.ଡି. ଓ ଆଇନ କଲେଜର ହତାରେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭିତର କନିକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଭଲଭାବେ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆଣିବା ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ମାଫିଆ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା, ସମସ୍ତ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ନାମ କରଣ Save the Coast Movement, ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପକୂଳ, ତାହାର ପ୍ରକୃତ ରକ୍ଷଣା ବେକ୍ଷଣ କରିବା ସବୁ ନାଗରିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ । ଦେଶକୁ ଲୁଟି ଖାଇବଟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀ ବା ପୂର୍ବ ଏସିଆରେ ଯେଉଁଠି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିକ୍ନୁତି ଚାଷ କରାଯାଉଛି, ସେମାନଙ୍କ ଅଧିବାସୀ ଅଧୋଗତି କରିଛନ୍ତି । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବି ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ବିଶେଷକରି ମସ୍ୟଜୀବାମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୂତ କ୍ଷତି ହୋଇଛି । ଲାଭ ହୋଇଛି କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିକ୍ନୁତି ଚାଷୀମାନଙ୍କର । ଦେଶ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଛି । ସାଧାରଣ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ

ଚିଜୁଟି ଖାଇବା ସ୍ୱପ୍ନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । କେତକ ସୌଖୀନ ଦେଶର ଖାଇବା ଟେବୁଲ ଲୋଭନୀୟ ଖାଦ୍ୟରେ ସଜାଇବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଉନ୍ନତ କରି ପାରିଛନ୍ତି ।

ଏହି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ସମ୍ମିଳନୀ ୧୯୯୫ ସାଲ ମଇ ମାସରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ ବିଖ୍ୟାତ ପରିବେଶବିତ୍ ଓ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଲଢ଼ୁଥିବା ଏମ.ସି. ମେହେଟା । ଏନ.ଡି.ଜୟାଲ. I.N.T.A.C.H ର ପଟ୍ଟ ପୁରୋଧା ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ମାନ୍ୟବାର ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଆୟୋଜନ କରିବାରେ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତଥାପି ପ୍ରକାଶ ବକ୍ସିଆ, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ଓ ଚିନ୍ମୟ ଦାସ ଆଦି ଆକ୍ରିଭିଷ୍ଟମାନେ ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହି ସମ୍ମିଳନୀର ସାଫଲ୍ୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଆମେରିକାରୁ ଆସିଥିବା ଟର୍ ଷ୍ଟେନର, ବ୍ରିୟାନ ଷ୍ଟେସ୍କ ବାର୍ଡ଼ା ଓ ବାଙ୍ଗାଲୋରରୁ ଆସିଥିବା ପରିବେଶବିତ୍‌ମାନଙ୍କର ବାର୍ଡ଼ାମାନ ପଡ଼ାଯାଇଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଓକିଲ କୁଳମଣି ଦାସ, ବି.ଇତି କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମୁଖ ସମସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୦୦୦ ଲୋକଙ୍କର ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାକୁ ରାଜନଗର , ମହାକାଳପଡ଼ା, ପାରାଦ୍ୱୀପ, ଡାଙ୍ଗମାଳ, ତାଳତୂଆ, ସାତଭାୟା, ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସ୍ଥିର କରାଗଲା ୧୯୯୫ ଅକ୍ଟୋବର ୧୫ ତାରିଖରେ ଚିଜୁଟି ମାଫିଆଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମ୍ମିଳନୀ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ହେବ । ପାରାଦ୍ୱୀପରେ ୫୦୦୦ ଲୋକ ଯୋଗଦେବା ଆଶା କରାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲା ପାରାଦ୍ୱୀପ ଅଞ୍ଚଳର ମହ୍ୟକାବାମାନଙ୍କ ନେତା ଶଙ୍ଖାନାଦ ବେହେରା । ତାର କାମଟା ବୋଧହୁଏ ଗରିବ ମହ୍ୟକାବା ଓ ଅଣ ମହ୍ୟକାବାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଞ୍ଚଜନ୍ମ ଶଙ୍ଖ ସ୍ୱରୂପ । ସେ ମୋତେ ଭାରି ଭକ୍ତିକରେ । ନିଜର ମା ଭଳି ମୋତ ସମ୍ମାନ କରେ ।

ଦିନ ଦଶଟା ବେଳୁ ସଭା ସନ୍ଧ୍ୟା ଛଅଟା ଯାଏ ଚାଲିଥିଲା । ଆମେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ରାତି ନଅଟା । ମୋର ସମୁଦାୟ ସାତ ନାତି ନାତୁଣୀ, ମୋର ବଡ଼ ପୁଅର ବୋହୂ ପି.ଏଚ୍.ଡି. କରିଛି, ଅଧ୍ୟାପିକା । ତା ପୁଅର ନାମ କାର୍ତ୍ତୀ । ସୁମିତ୍ରା(ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନ) ର ଏକ କନ୍ୟା, ଏକ ପୁତ୍ର । ତା ଝିଅଟିର ନାଁ ଲୋରା । ଏବର୍ଷ ତାର ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ସରିଲା । ସେ ୧୯୯୫ରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍‌ରେ ୯୦.୭% ରଖିଛି । ମୁଁ ତାକୁ ଉପଦେଶ ଛଳରେ କହିଲି ଭଲ ପାଠ ହେଉ, ସଜାତ ହେଉ, ନୃତ୍ୟ ହେଉ, ସାହିତ୍ୟ ହେଉ, ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଭଲ

କଲେ ସେଥିରେ ଗବିତ ହେବାର ନାହିଁ ବରଂ ମୋ ମା ଯେତେ ପରିଶ୍ରମ କରୁଛି ଚାକିରୀ, ରୋଷେଇ କାମ, ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା, ଗୃହର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି, ତାଠାରୁ ବରଂ ଶିଖିବାର ଅଛି । ସେ ଯାହାହେଉ ମୋ ବଡ଼ ନାତୁଣୀ ବି.ଜେ.ବି. କଲେଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟ ନେଇ ପଢ଼ିଲା । ପୁଅ ଝୁମନ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ରେ ପଢ଼ୁଛି । ମୋର ସାନପୁଅ ସୁରୁବାବୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ସେ ପୂର୍ବରୁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ କଲାନାହିଁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜାଗା ଛାଡ଼ି Hindustan Computer Limited ରେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହୋଇଛି । ଦରମା କେତେ ପାଏ ମୁଁ ବୁଝେ ନାହିଁ, ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ସରୋଜ ନଳୀନୀ ହୋମ୍ ସାଇନ୍ସରେ ଅଧ୍ୟାପିକା ଅଛି, ତାର ଦୁଇଟି ଝିଅ ଜଣେ ସ୍ପଷ୍ଟ କ୍ଲାସରେ, ଅନ୍ୟଟି ଦୃତୀୟ କ୍ଲାସରେ ପଢ଼ୁଛି । ସାନ ଝିଅ ଡାକ୍ତରାଣୀ, ଭେଷଜ ବିଶେଷଜ୍ଞା, ସ୍ବାମୀତାର ଡାକ୍ତର । ସରକାରୀ ଚାକିରୀରୁ ଇସ୍ତଫାଦେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଲିନିକ୍ ଖୋଲିଛି । ତାର ମଧ୍ୟ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଏବଂ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର । କନ୍ୟା ସବୁବେଳେ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୁଏ । ନଅ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ କରାଟିରେ ବ୍ଲାକ୍ ବେଲ୍ଟ ପାଇଛି । ଏହି ହେଲା ମୋ ଚାରି ପିଲାଙ୍କ ପରିଚୟ । ଜୀବନରେ ଯେତେ ଦୈନିକ ଦୁଃଖ, କ୍ଳେଶ ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଛି, ପିଲାମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ । ସେଥିପାଇଁ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଠାରେ ମୁଁ ବଡ଼ ରଣୀ । ଏଇ ହେଲା ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ଜେଜେ ବାପା ନାତି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ନିଜେ ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ବାହାରେ ବୁଲନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ, ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ସମୟରେ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଖୋଜନ୍ତି । ଯଦି ସେମାନେ ନଥାନ୍ତି, ବହୁତ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବିରୋଧକରେ ଯେ ସେ ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ବୁଲୁଛନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ଗଲେ କାହିଁକି ବିରକ୍ତ ହେବେ । ବଡ଼ ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପିକା କମଳା ନେହେରୁ କଲେଜରେ । ସାନବୋହୂର ରମାଦେବୀ କଲେଜରେ ଚାକିରୀ । ସାନଝିଅ ଡାକ୍ତରାଣୀ ରାଜଧାନୀ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ରହିବାପରେ ସତ୍ୟନଗର ଡିସ୍ପେନ୍ସରୀରେ ରହିଲା । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଯେତେବେଳେ ରାମାନୁଜନ୍ ରାଜ୍ୟପାଳ ହୋଇ ଆସିଲେ, ସେ ଭେଷଜ ବିଶାରଦ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ ଲେଡି ଗର୍ଭର୍ଷରଙ୍କର ସର୍ବଦା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜଭବନର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଅବସ୍ଥାପିତା ।

ମଝିରେ ମଝିରେ କୁଜଙ୍ଗ, ପାରାଦ୍ବୀପ, ଅସ୍ତରଙ୍ଗ, ମହାକାଳପଡ଼ା, ରାଜନଗର, ଚିଲିକା, ରମ୍ଭା ଓ ହୁମା, ଛତ୍ରପୁର, ଗୋପାଳପୁର ଅଞ୍ଚଳର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଏବଂ ଗରିବ ଅଣ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ସଭା ସମିତି କରି ନିଜର

ଦାବୀ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରାଇବା ବାକ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ କରିବ ! ଯାହା ମାସିକ ପେନସନ ପାଆନ୍ତି, ତାହା ପତ୍ର ଲେଖା ସଭା ସମିତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥାଏ । ନିଜର ଔଷଧ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଦିନକୁ ଦିନ ଚଳିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଆମ ଉପରେ । ପୁଅମାନେ ରୋଜଗାର କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମା ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଇସା ମାଗେ ନାହିଁ ବା ସେମାନେ ସ୍ୱତଃସ୍ପୃହ ଭାବେ କେବେ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଗୁଣଗ୍ରାମ ସେମାନଙ୍କର ପିତୃଅଜିତ । ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ, ମା, ଭଉଣୀ ବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ନିଜର ସୁଖସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସାମ୍ବାଦିକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବେଶ୍ ଦଖଲ ଅଛି । ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସାମ୍ବାଦିକତାରେ ଧୂରନ୍ଧର । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ସାମ୍ବାଦିକ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । କେହି ତାଙ୍କୁ ଧାଧାରଣତଃ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ସବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନିଜ ନିଜର ଏକ ଏକ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ଅଛି । ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାସିକ ଏବଂ ଏହା ନିୟମିତ ଭାବରେ ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ଛପାହୋଇ ଆସୁଅଛି । ସେଥିରେ କେବଳ ଚାଷୀ, ଗରିବ, ମୂଲିଆ ଏବଂ ଗରିବ ମହାଜୀବୀ ଓ ଅଣ ମହାଜୀବୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଅର୍ଥନୀତି, ସମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଲେଖା ମଧ୍ୟ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ତାର ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ମାତ୍ର ୨୦ ଟଙ୍କା ରଖା ଯାଇଅଛି । ମୋର ଅନୁମାନ ଆଜିକାଲି ଯାହା କାଗଜ ଦର ଓ ଛାପିବା ମୂଲ୍ୟ ହେଲାଣି, ତାହା ସବୁ ଏଥିରେ ଉଠୁନଥିବ । ଏହି ମାସିକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ରେ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ବ୍ୟତୀତ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଉପାଦେୟ ରଚନା ନିୟମିତ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ପ୍ରଥମେ ବୃକ୍ଷଲତା, ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଜଳସ୍ଥଳ, ଉତ୍ତମ ରୂପେ ରହିଲେ ସିନା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ପ୍ରଭୃତ ଉପକାର ହେବ । ନଚେତ୍ ତାଲନେସରସ୍ ପରି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଯିବ । ଏଥିରେ ଭାରସାମ୍ୟ ନରହିଲେ କୌଣସି ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ପରିବେଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ, ଜଳ ସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଉପରତୁ ଦେଶର ଶାସକ, ପ୍ରଶାସକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହାହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବହୁଳ ଭାବରେ ଜଙ୍ଗଲକ୍ଷୟ, ମୃତ୍ତିକାକ୍ଷୟ, ଜଳ କାରଖାନା ପାଇଁ ଜଳ ସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିତ । ଆଜି ଗଙ୍ଗା ପରି ପାବନୀ ଜଳଧାରା ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିତ । ଜଳ ପ୍ରଦୂଷଣ ଏତେ ଅଧିକ ଯେ ସାଧାରଣ ନଦୀ ଉପକୂଳରେ ବାସ

କରୁଥିବା ଅଧିବାସୀଗଣଙ୍କ ସ୍ଥାନାଦି ଶୌଚକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ଜଳର ଅଭାବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ନଦୀର ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ଜଳ ଏତେ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟିତ ଯେ ସେଥିରେ ଗାଁର ବାସିନ୍ଦା ମାନେ ସ୍ଥାନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସମାପନ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ । ସ୍ବାଧୀନତା ହାସଲର ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀପରେ ମଧ୍ୟ ପିଇବା ପାଣି ଗ୍ରାମ ବାସିନ୍ଦା ହୁଅନ୍ତୁ ଅଥବା ସହର ବାସିନ୍ଦା ହୁଅନ୍ତୁ, ତାଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାରେ ଆମ ସରକାର ଅକ୍ଷମ । ପାଣିର ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଏଇୟା, ଖାଦ୍ୟର ଅବସ୍ଥାକୁ କିଏ ପଚାରେ, ସେ ଅନୁପାତରେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ ।

୧୯୯୫ ଅପ୍ରେଲ ମାସରେ ଗ୍ୟାରେଜ ଘର ଉପରେ ପକ୍ଷୀ ଖୁଣ୍ଟି ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ଛାତ ପକାଇ ଦୁଇ ବଖରା ଗୃହ ପରିବେଶ ଅଫିସ ପାଇଁ ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା । ମୋର ଘର ତିଆରି ସମୟରେ ସିମେଣ୍ଟ ଥିଲା ଟଟ.୨୫ପ., ବର୍ତ୍ତମାନ ଟ୧୩୦ଙ୍କାରେ ସିମେଣ୍ଟ ବସ୍ତା କିଣାହୋଇ ସେଇ ଦୁଇ ବଖରା ଘର କରାଗଲା । ଅଫିସରେ କାଗଜପତ୍ର ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବହି ପତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ତ ଆମ ଘରେ ସହଜେ ଅଧିକ । କାଳକ୍ରମେ କାଗଜ ଫାଇଲ ସଂଖ୍ୟା ଏତେ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ଯେ ମଣିଷମାନେ ଆପେ ଆପେ ବାହାରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବେ । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ହେଲା ଏକେଲା ଚଲେ । ଗାନ୍ଧୀ ମହାରାଜ ଏବଂ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଥିଲା । ସେହିପରି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ କିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ଅବା ନକରୁ, ସେ ତାଙ୍କ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତା ବୋଲି ମୁଁ କହୁନାହିଁ ତାଙ୍କୁ କିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁନାହାନ୍ତି । ସରକାରରେ ନଥାଇ ବା ବିରୋଧୀଦଳରେ ନଥାଇ ଅନେକ ବିଧାନ ସଭାର ସଭ୍ୟଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ସମର୍ଥନ, କେନ୍ଦ୍ରର ଲୋକସଭା ସଭ୍ୟ ଏବଂ ରାଜ୍ୟସଭା ସଭ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଅନୁକମ୍ପା ଓ ସହାନୁଭୂତିରେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବେଶ୍ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ, ତାମିଲନାଡୁ, କେରଳ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ଆଦି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଆଇଲାଣ୍ଡରେ ପ୍ରଥମେ ସଘନ ଚିକ୍କୁଡ଼ି ଚାଷ କମ୍ପାନୀ ମାନେ ଆଇଲାଣ୍ଡର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ସର୍ବସ୍ୱାତ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ, ତାମିଲନାଡୁ, କେରଳରେ ଥିବା ଉପକୂଳ ବାସିନ୍ଦାମାନେ ପିଇବା ପାଣି ନପାଇ ସେଠାରୁ ବାସତ୍ୟୁତ ହେଉଛନ୍ତି । ସେହି କାରଣରୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଯେତେ ଭାଙ୍ଗିଲେ ବି ମନୋବଳ ତୁଟି ନାହିଁ ବା ଦୃଢ଼ମନ୍ଦତା ହଟି ନାହିଁ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏହା ଦେଖୁ ଦେଖୁ କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲିଣି । ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନୋବଳ ମଧ୍ୟ କମୁଛି । ତାଙ୍କର କିନ୍ତୁ ଅଭୂତ

ମନେବଳ । ତାଙ୍କର ସବୁ ଧନୀ ଲୋକ, ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଲୋକମାନେ ଶତ୍ରୁ । ଅଲୌକିକ ଈଶ୍ୱର ଅନୁଗ୍ରହରେ ସେ ନିଜ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

୧୯୯୫ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୧୫ ତାରିଖରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ବିରୋଧରେ ସମ୍ମିଳନୀ । ସମ୍ମିଳନୀର ସ୍ଥାନ ପାରାଦ୍ୱୀପ । ଏଥିରେ ଭିତରକନିକା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ରାଜନଗର, ପାଟକୁରା, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, ମହାକାଳପଡ଼ାର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ସମେତ ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳବାସୀଙ୍କୁ ବ୍ୟବସାୟିକ ତଥା ଆଧୁନିକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷର ଭୟାବହତା ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରିବାପାଇଁ ଏହି ବିରାଟ ଆୟୋଜନ । ପାରାଦ୍ୱୀପର ଜନୈକ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ନେତା ଶ୍ରୀ ଶଙ୍ଖନାଦ ବେହେରା ପ୍ରାଣପଣେ ଅକୁଣ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ୪୦୦୦ ଲୋକ କିପରି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ କରି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହାକୁ ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କରିବେ, ସେଥିରେ ସେ ଚେଷ୍ଟିତ । ଯେଉଁ କର୍ମୀଗଣ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ, ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବସ୍ତିଆ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ମୟ ଦାସ ପ୍ରଧାନ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ ଯିଏ ସହକର୍ମୀ ଭାବେ କାମ କରିବେ, ସେମାନେ ନିହାତି ଆଦର୍ଶ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଲା ଲୋକ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ବହୁ ଲୋକ ଦାୟକ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବେ । ଅକ୍ଟୋବର ୮ ତାରିଖ, ୧୯୯୫ ରେ ପାରାଦ୍ୱୀପରେ କନ୍ଦଭେସନ ହେବ ବୋଲି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭିତର କନିକା ସମ୍ମିଳନୀରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିଲା । ଯେହେତୁ ସେଦିନ କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା, ସେଇ ହେତୁରୁ ଏହା ଅକ୍ଟୋବର ପନ୍ଦର ତାରିଖକୁ ପରେ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦିଆଗଲା । ସେଇ ଅନୁସାରେ ସବୁ ଆୟୋଜନ ହେଲା । ମଝିରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଯାଇ କ'ଣ କେଉଁଠାରେ ହେବ, ସ୍ଥିର କଲେ । ପାରାଦ୍ୱୀପର ଅଠରବାଙ୍କୀ ନିକଟରେ ସମ୍ମିଳନୀ କରାଯିବ, ତା ପୂର୍ବରୁ ମହାକାଳପଡ଼ା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ବୁଲି ଆସିଲେ । ସବୁଆଡୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବାକୁ ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ କରାହେଲା । କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରେ ବାହାରର ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସମ୍ମତି ପତ୍ରମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆଲପ୍ରେଡ୍ କ୍ୱାର୍ଟୋ ଓ ଏସିଂଟନର ହେତ୍ତାଳବଣ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରକଳ୍ପର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ହେଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ବନ୍ଦନା ଶିବା ଓ ପୂରବୀ ପାଣ୍ଡେ, ଦିଲ୍ଲୀର । ବନ୍ଦନା ଶିବା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଆର୍ଡ଼ ଓଏରଲୁ ନେଟୱାର୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା । ପୂରବୀ ପାଣ୍ଡେ ପରିବେଶ ବିତ୍ ଭାବେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କାମ କରନ୍ତି । ଆନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶର ସପ୍ତନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷର ବିରୋଧ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ମାନ୍ଦ୍ରାଜ) ସୁନ୍ଦରବଣ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆସିବାକୁ ସମ୍ମତି ଜଣାଇଲେ ।

ତାହାର ପୂର୍ବ ଦିନ ଏଗାର ଘଟିକାରେ ଆମେ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଅଭିମୁଖେ ବାହାରିଲୁ । ଏଗାର ଚାରିଖରୁ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନକମିଟିର ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ବକ୍ସିଆ, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ଓ ଚିନ୍ମୟ ଦାସ ପ୍ରଭୃତି ଅଠରବାଙ୍କୀରେ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମଣ୍ଡପ ଯେଉଁଠାରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା, ତାହା, ଏକ କୁଆରିଆ ନଦୀକୂଳରେ । ମହାନଦୀର ମୁହାଣରୁ ସେ କୁଆରିଆ ନଦୀ ଆକାରରେ ପ୍ରବାହିତା । ମୁଁ ଦେଖିଲି ତଳେ ନଦୀର କୁଆର ପାଣି ଉପରେ ମଞ୍ଚ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଛି । ସଭାରେ ପାଞ୍ଚ, ସାତ, ହଜାର ଲୋକ ବସିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ସାଙ୍ଗରେ ଆଲପ୍ରେଡ଼ୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ । ସେଠାରୁ ଆଠ କି.ମି. ଦୂରରେ ଥିବା ନେହେରୁ ବଙ୍ଗଳାକୁ ଯାଇ ଖାଇ ପିଇ ପୁନରାୟ ସଭାସ୍ଥଳୀକୁ ଫେରିଲୁ । ରାତିରେ ନିଦ ନଥାଏ ବାଙ୍କ ବାବୁକୁ । ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇଛି ଅଠରବାଙ୍କୀ ବାହାରିଲେ । କାମ କେତେଦୂର ଆଗେଇଲା ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । କାମ ସବୁ ଆୟୋଜନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରୁ ଆନ୍ଧ୍ରରୁ ପ୍ରଭାକରନ ପ୍ରିୟେଆର ସଂସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଆନ୍ଧ୍ର ଓ ଚାମିଲନାଡୁ ସୀମାନ୍ତରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥିବା ଶ୍ରୀ ସୁବାରାଓ ପ୍ରଭୃତି ପହଞ୍ଚି ଥାନ୍ତି । ପ୍ରିୟେଆର ସଂସ୍ଥାର ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଶିଳ୍ପ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଲାଗି ଗେଷ୍ଟ ହାଉସରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ । ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହିଯେ ଆଠ ଦିନ ଲାଗି ରହିଥିବା ଲଗାତର ବର୍ଷା ଚଉଦ ପନ୍ଦର ଚାରିଖରେ ଆଦୌ ହୋଇ ନାହିଁ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସାତେ ବର୍ଷାଟାରେ ମିନିଟ୍ରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା, ଯୋଜନା ଓ ସମନ୍ୱୟ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ଆଲପ୍ରେଡ଼ୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ, ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକରନ୍, ସୁବାରାଓ ସବୁ ମଞ୍ଚ ନିକଟରେ ଉଭା ହୋଇଗଲେ । କେବଳ ବାକି ରହିଲେ ବନ୍ଦନା ଶିବା ଓ ପୂରବୀ ପାଣ୍ଡେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ଓ ମୋ ପୁତୁରା ରଣଜିତ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥାଏ । ସେ ଫୋନରେ ଜଣାଇଲେଯେ ସେମାନେ ଘରୋଇ ବିମାନରେ ଆସୁଛନ୍ତି । ତାହା ପ୍ରାୟ ଚାରି ଘଣ୍ଟା ବିଳମ୍ବ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ମନ୍ତ୍ରୀ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ । ଆୟୋଜନର ନାମ ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆୟୋଜନ । ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାୟ ୪୮୦ କି.ମି. ଲମ୍ବ । ବିଶେଷ କରି ବାଲେଶ୍ୱର, ବସ୍ତା, ଭୋଗରାଇ, ଚାନ୍ଦବାଲି ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଫିଆ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ କୁଟି ତୃର୍ଯ୍ୟନାଦ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି । ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣରେ କହିଲେ ଯେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାଫିଆ ମାନଙ୍କୁ ନିହିତ କରାହେଉ । ପରମ୍ପରାଗତ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରବିକାସୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରାହେଉ ।

ବନ୍ଦନା ଶିବା ଓ ପୂର୍ବୀ ପାଶ୍ଚେକ ବିମାନ ଚାରି ଘଣ୍ଟା ବିଳମ୍ବରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଦ୍ଵିପ୍ରହର ପାଖାପାଖି ଦୁଇଟା ବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ଦ୍ଵାରା ବହୁ ଭୟାବହ କ୍ଷତି ଘଟୁଛି । ପ୍ରଥମ କଥା ଭୂତଳ ନିମ୍ନ ଭାଗରୁ ପାନୀୟ ଜଳ ଦୃଷ୍ଟିତ ହେଉଛି । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଚାଷୀମାନେ ନିଜର ଜମି ଲୋଭରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରି ଦେବାରୁ ସେଠାରେ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉ ନାହିଁ । ପରମ୍ପରାଗତ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ମାଛଧରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଜାଲେଣି କାଠର ଅଭାବ କାରଣ ଜଙ୍ଗଲ କଟା ହୋଇ ଯାଉଛି । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମହ୍ୟଜୀବୀକର ନାରୀମାନେ ନିର୍ଯ୍ୟାସିତା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ଵାରା ଆନ୍ଧ୍ର, ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ କେହି ସଫଳ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦାବୀ ହେଉଛି । ଏହି ଚାଷ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଟଳ କରିଦେଇଛି । ଜମି ଆଉ ଚାଷୋପଯୋଗୀ ହେବ ନାହିଁ । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ପାନୀୟ ଜଳ ନଷ୍ଟ ହେବ । ଗୋଟର ଭୂମିର ଅଭାବ ହେଉଛି । କାରଣ ତାହା ସବୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ପୋଖରୀ ଖୋଳିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ପରିଶେଷରେ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ବାସିନ୍ଦା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଳାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ଆଇଲାଣ୍ଡ ଲୋକମାନେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷରୁ ୧୫୦୦ କୋଟି ଡଲାର ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ କୁମାରୀ କନ୍ୟାମାନେ ଯେତେ ପୋଷିବା ପାଇଁ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରିୟେଥାର ସଂସ୍ଥାର ନେତା ପ୍ରଭାକରନ, ସୁବାରାଓ ପ୍ରମୁଖ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ବାଲେଶ୍ଵର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଫିଆ କମ୍ପାନୀମାନେ ଗରିବ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛନ୍ତି, ତିନୋଟି ଭାଇକୁ ଭୁଜାଲି ଭୂଷିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମଳନୀକୁ ଆସିଥିଲେ । ଅତୁଆଁରେ ଦୁଇଜଣ ଯୁବକକୁ ଗୁଳିରେ ପୋଲିସ ହତ୍ୟାକଲେ ତାଙ୍କ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇଜଣ ଆସିଥିଲେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଠାରୁ ଗୋପାଳପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆସି ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ । ଏମାନେ ତାଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ବୟାନ କରିଥିଲେ । ଆଲଫ୍ରେଡୋ କ୍ଵାର୍ଟୋ, ବନ୍ଦନା ଶିବା, ବିଭୁଦେବ୍ର ପ୍ରତାପ ଦାସ (ପାଲଲହଡା ବିଧାୟକ), ବହୁ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତିନିଧିଗଣ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖାଗଲା, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବ୍ୟବହାର ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବାସସ୍ୟ କରିବେ, (International Boycot) ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ତୁରନ୍ତ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ । ତାହା Quit India movement ଭଳି quit the coast ହେବ । ଯେଉଁସବୁ ଜମି ମାଫିଆମାନେ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃହତ୍ ଚାଷୀଙ୍କ ଠାରୁ ଜବର ଦଖଲ କରି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଘେର କରିଛନ୍ତି, ତାହା ତୁରନ୍ତ ଫେରାଇଦେବେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ନାଟ୍ୟାଲୋକ ଡରଫରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ନାଟକ ପରିବେଷଣ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଚିତ୍ରାକର୍ଷକ ହୋଇଥିଲା । ବହୁ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସରଙ୍କ ବହୁବାକ୍ଷବ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ବଡ଼ ବଡ଼ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୁତୁରାମାନେ ଏହି ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟରେ ଲିପ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଉପକୂଳ ବାସୀ, କ୍ଷୁଦ୍ରତାଷୀ ଏବଂ ମହ୍ୟଜୀବୀ ଓ ଅଣମହ୍ୟଜୀବୀଗଣଙ୍କର ସାହା ଭରସା କେହି ନାହାଁନ୍ତି । ମଣିଷର ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରି ଏମାନେ ଲାଭ ଉଠାଇ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଚରିତାର୍ଥ କରୁଛନ୍ତି । ବନ୍ଦନା ଶିବା ପରିବେଶ କିପରି ଦୃଷ୍ଟିତ ନହେବ, କୌଳିକ ବୃତ୍ତି ମହ୍ୟଜୀବୀ ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ରତାଷୀଗଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟକରି ଉପକୂଳ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ସ୍ଥାନୀୟ ମହ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ ଏବଂ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । କଳିଙ୍ଗ କର୍ଣ୍ଣଧାର ପ୍ରାଥମିକ ମହ୍ୟଜୀବୀ ସମବାୟ ସମିତିର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍ଖନାଦ ବେହେରା ମୁଖ୍ୟ ପୁରୋଧା ଥିଲେ । ଏହି ମହ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବହୁ ପୁରାତନ ଏବଂ ଅତି ବଳିଷ୍ଠ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ପ୍ରାୟ ୫୦୦୦ ପ୍ରତିନିଧି ଏଠାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମୋଟ ଉପରେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ବୃହତସ୍ତରରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବନ୍ଦନା ଶିବା, ପୂରବୀ ପାଣ୍ଡେ ଏବଂ ଆଲପ୍ରେଡୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ, ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ରତାଷୀ ଏବଂ ମହ୍ୟଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ମାରି ଏବଂ ଜଖମ କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କଠୁ ସାକ୍ଷାତକାର ନେଇଥିଲେ । ସର୍ବଶେଷରେ ତିନୋଟି ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଗଲା । ସମର୍ଥନ ବିପୁଳ ହରିବୋଲ, କରତାଳି ଓ ହୁଳହୁଳିରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସବୁ ହେଲା:-

୧. ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଅସହୋଯୋଗ (International Boycott of taking prawn as food) ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଆଲପ୍ରେଡୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ, ବନ୍ଦନା ଶିବା ଓ ପୂରବୀ ପାଣ୍ଡେ, ମିଶି କହିଲେ, ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରାଇଦେବେ ନାହିଁ, କାରଣ ବହୁ ଜନଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷଣରେ ଏ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରାଯାଉଛି । ଜଳସମ୍ପଦ ଓ ପରିବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ଜଳ ଅତିରିକ୍ତ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଦୃଷ୍ଟିତ ହେଉଛି । ଏକ କ୍ୱିଣ୍ଟାଲ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିପାଇଁ ଦଶ କ୍ୱିଣ୍ଟାଲ ଅନ୍ୟକାତି ମହ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

୨. ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ମାଫିଆ ମାନଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀମାନେ ତୁରନ୍ତ ଉପକୂଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଦାବୀ ।

୩. ରାଜ୍ୟ ସରକାର, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଉଭୟଙ୍କୁ ଚେତାବନୀ ଦିଆଯାଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ବାବଦରେ ଦେଶରେ ଆଇନ୍ କାନୁନ୍ ତିଆରି କରି କଡ଼ା କଡ଼ି ଭାବେ ଲାଗୁ କରନ୍ତୁ, ନଚେତ୍ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ଉଠିବ ।

ଛଅଟାରେ ସଭା ସାଜ ହେଲା । ବହୁତ ଆଖ ପାଖ ଲୋକ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଯେଉଁ ହଜାର ଖଣ୍ଡେ ଲୋକ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ରକ୍ଷାବତ୍ତା ହେଲା । ସେମାନେ ଖାଇପିଇ ରାତିରେ ଶୋଇ ସକାଳେ ଯିଏ ଯାହାର ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଗଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଲକ୍ଷରେ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ଦିନରୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ନେହରୁ ବଙ୍ଗଳାରୁ ତତ୍ପରଦିନ ସକାଳ ୭ଟା ୩୦ରେ ବାହାରି ବନ୍ଦନା ଶିବା, ପୂରବାଳି ଓ ଆଲପ୍ରେଡୋ କ୍ୱାର୍ଟୋଙ୍କୁ ବତି ଘର ଦେଖାଇବାକୁ ଲକ୍ଷରେ ଚଢ଼ାଇ ଆମେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିଲୁ ।

ସେଦିନ ସୋମବାର ଥିଲା, ମୋର ଉପାସ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋମବାର, ନା ଲିଙ୍ଗରାଜ ଦର୍ଶନ ହୋଇଛି ନା ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ହୋଇଛି । ତେର ତାରିଖରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ପୁରୀ ଗଲେ । ମୋତେ ସାମାନ୍ୟ ଅବାନ୍ତର କଥା କହିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି ନାହିଁ । ଫଳରେ ଏବେ ପୟର ଦିନ ବିତିବାକୁ ହେଲାଣି, ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଲିଙ୍ଗରାଜ ଦର୍ଶନ କରିନାହିଁ କିମ୍ବା ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ କରିନାହିଁ । ତାପରଦିନ ପାରାଦ୍ୱୀପରୁ ଫୋନ ଆସିଲା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ବୀରବର ସାମନ୍ତଙ୍କ ଜନ୍ମଦାସର ଅକ୍ଟୋବର ଏକୋଇଶି ତାରିଖରେ ପଡ଼ୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଯିବା ଉଚିତ୍ । କଳିଙ୍ଗ କର୍ଣ୍ଣଧାର ପ୍ରାଥମିକ ମହ୍ୟଜୀବୀ ସମବାୟ ସମିତି ରେକିଷ୍ଟ୍ରଭୁକ୍ତ । ଶ୍ରୀ ଶଙ୍ଖନାଦ ବେହେରା ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିବାରୁ ବାଙ୍କ ବାବୁ ତା ନିକଟରେ ବହୁ ଭାବରେ ରଣୀ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ।

୨୧ ତାରିଖ ସକାଳେ ନାରାୟଣ ବୀରବର ସାମନ୍ତଙ୍କ ଜୟନ୍ତୀ ଅବସରରେ ଝିମାଣୀରେ ବାଙ୍କବାବୁ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ବହୁ ଶିକ୍ଷକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ୧ ହଜାର ଖଣ୍ଡେ ଲୋକ ଜୟନ୍ତୀ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଘଟଣା । କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସରେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସ ଥାଏ । ୧୯୯୫ ଅକ୍ଟୋବର ୩୧ ତାରିଖରେ । ପୂର୍ବତନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମହାନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ମହାପାତ୍ର, ଶ୍ରୀମତୀ ନୟନୀ ଶତପଥୀ, ମତଲୁବ ଅଲ୍ଲୀ ପ୍ରମୁଖ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ପୂର୍ବତନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଖଣ୍ଡେ ପାନ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ, ସେ ତାମ୍ବୁଲଯୁକ୍ତ ପାନ ସେବନ କଲାମାତ୍ରେ ମୁଣ୍ଡକଣ ହୋଇଗଲା । ମୋ ପୁତୁରା

ସେଠି ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲା । ସେ ହଠାତ୍ ହାତ ପକାଇ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ଗୋଟିଏ ଚୌକିରେ ବସାଇଲା । ସେଠାରୁ ବସାକୁ ଆସି ଦେଖନ୍ତି ଯେ ସେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଦୁଇଜଣ ଧରାଧରିକଲେ ବାଥରୁମ୍ ଯିବେ । ବଡ଼ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଲି । ରାତିରେ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗିଲା । ଦୁଇଦିନ ଝିଅର ଚିକିତ୍ସାରେ ରହିଲାପରେ ନଭେମ୍ବର ୨ ତାରିଖରେ କଟକକୁ ଫ୍ଲାଇଂ ପାଇଁ ଗଲେ, ସେଠାରେ ଡାକ୍ତରାଣୀ ମାୟା ଗନ୍ଧାୟତଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ । ସେ ଫ୍ଲାଇଂ ରିପୋର୍ଟ ଦେଖି କହିଲେ ବାମ ପାର୍ଶ୍ବର ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ସ୍ବଳ୍ପ ରକ୍ତ ଯୋଗାଣ ହେଉଥିବାରୁ ଏପରି ହେଉଛି । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଲରେ ବସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଖାଦ୍ୟର ପରିମାଣ କମିଗଲା ଏବଂ ଖାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ କମିଗଲା । ଝିଅ କ୍ବାଇଁ ଉଭୟ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚିକିତ୍ସା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବିଶ୍ରାମ ଓ ଔଷଧ ଖାଇବା ଫଳରେ ଟିକେ ବସିପାରିଲେ । କାନ୍ଧ ବାଡ଼ ବା ଲୋକଙ୍କୁ ଧରି ଧରି ଗାଧୋଇବା ଘରକୁ ଗଲେ । ବଡ଼ପୁଅ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୮ ତାରିଖରେ ଗୁରୁଗୋରୁ ଫେରିଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଶା ଆସି ନଥିଲା । ଅକ୍ଟୋବର ୧୬ ତାରିଖରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ବାପାର ଖବର ଶୁଣି ବହୁ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ନଭେମ୍ବର ତାରିଖ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଏକ୍ସପ୍ରେସରେ ରାତି ଦଶଟାରେ ବାହାରି ଛଅ ତାରିଖ ସକାଳ ୬ଟା ୩୦ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଦେହ ଟିକିଏ ଭଲ ହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ନେଇଯିବ । ପୁଅ ରହିଲା ଆଠଦିନ ହେବ । ନଭେମ୍ବର ୧୨ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବନବୁର୍ଗା ଗଲି । ମୋ ମନରେ ଭାରି ଅଶାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକ ମୁଁ ଦେଖୁ ଆସୁଛି ୧୯୫୦ ମସିହା ମୋ ମାସରୁ କେବଳ ପରଚିନ୍ତା, ପରକାମ, ପରପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ, ପରପାଇଁ କାୟିକ, ବାଚନିକ, ମାନସିକ, ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା । ସବୁଥର ଆସୁ ଆସୁ ପୁଅ ନୋଟିସ ଦେଇଦିଏ କେଉଁ ଦିନ ଫେରିବା ଟିକେଟ କରିବ, ଏଥର ମୁଁ କାଣିପାରୁ ନାହିଁ ବାପାର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ତାକୁ ବହୁତ ବିରୁତ କରିଛି । ଭଉଣୀର ଶାଶୁ ମଧ୍ୟ ବିଛଣାଶାୟୀ । ତାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ କାମ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ପିଲାଙ୍କ ପାଠ ଶାଠ ଦେଖିବା ଛଅ ସାତ ଜଣଙ୍କର ରକ୍ଷାବତ୍ତା ଦେଖିବା ଉତ୍ପାଦି ।

ଅନେକ ଦିନ ସ୍ବାମୀ ବିଛଣାରେ ରହିଲେ । ଯେଉଁ ଲୋକ ତାଙ୍କ ହେତୁ ହେବାଦିନୁଁ ପରସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ, ସେ କାହିଁକି ଆଜି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ମୁଁ ପାଇ ନାହିଁ । ପାଇବି ବୋଲି ଏ ଜୀବନରେ ଆଶା ନାହିଁ । ୭, ୮ ଦିନ ବିଲୁକୁଲ ଉଠିପାରୁନଥିଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଔଷଧ ସେବନ ଓ ବିଧିବଦ୍ଧ ଚିକିତ୍ସା ପରେ ଟିକିଏ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୋଇ ପାରିଲେ । ତଥାପି ପୁଅ ଯେତେବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଅଛି, ସୁବିଧାରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟରେ କାହିଁକି ଦେଖାଇ ହବ ନାହିଁ ? ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଏବଂ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟ

ହିସାବରେ ସେ ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ କୋଶକୁ ଯାତାୟାତ କରିପାରିବେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଟିକେଟ ରିଜର୍ଭ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ସେ ସୁରକ୍ଷିତ ମନେ କରି ପାରୁ ନଥିବାରୁ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ ଯିବାକୁ ଉଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଗୁଡାଏ ପଇସା ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ତାନ୍ତରାଣୀ ଝିଅ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଟିକେଟ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ କରାଗଲା । ବନଦୁର୍ଗାଙ୍କ ନିକଟରେ ଏତିକି ବିନତି କରୁଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ସବଳ କରି ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତୁ । ସେ ଯେପରି ଜୀବନରେ କିଛି କ୍ଲେଶ ଅନୁଭବ ନ କରନ୍ତୁ । ନଭେମ୍ବର ୨୫ ତାରିଖ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟା ବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀ ଗଲେ । ପୁଅ ଆସି ତା ବସାକୁ ନେଇଗଲା । ଡିସେମ୍ବର ସାତ ତାରିଖଯାଏ ସେଠାରେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଯିବ । ମୋ ଝିଅ ଏବେ ତାନ୍ତରାଣୀ, ଦ୍ଵିତୀୟରେ A.I.I.M.Sରେ ତାର ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ଅଛି । ମୋ ଝିଅକୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହୋଇଥିବ । ମୁଁ ମନେମନେ ଭାରି ଦୁଃଖ କରୁଥାଏ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଲାଗି ସେ ଏତେ କଷ୍ଟ ପାଇଲା ଏବଂ ପିଲାମାନେ ତାର ଏତେ ହଇରାଣରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାକୁ ତା ଚାକିରିରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋତେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ମୁଁ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ ବରିଷ୍ଠ ନାଗରିକ କାର୍ଡ କରିଛି । ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ ଯିବା ମୋ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ, ମୁଁ ଗଲେ ସେହି ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଯିବି । ମନଟା ବଡ଼ ତଳ ଚଞ୍ଚଳ ଅଛି । ଦିନ ଯାକ ସିନା ଘର କାମରେ ବିତିଯାଉଛି । ରାତିରେ ମୋର କାନ୍ଦ ଆସୁଛି । ଡେରିରେ ନିଦ ହେଉଛି । ଚଞ୍ଚଳ ଶୋଇଲେ ମୁଁ ଚଞ୍ଚଳ ଉଠେ । ଏଥର ନିଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଘାତ ହେବାରୁ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଭଲ ରହୁନାହିଁ ।

ସାନପୁଅ ଦିଲ୍ଲୀ ଫୋନକରି ଜାଣିଲା ତାରିଖ ରବିବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଉତ୍ତାକାହାଜରେ ତାର ବାପା ଓ ଭଉଣୀ ଉଭୟ ଆସୁଛନ୍ତି । ମନଟା ବହୁତ ଶାନ୍ତି ଲାଗିଲା । ଭାବୁଛି ଆଜି ରାତିରେ ଭଲ ନିଦ ହେବ । ଏଠାରେ ଯାହା ରୋଗଚିକିତ୍ସା ହୋଇଥିଲା, ସେଇଟା ହିଁ କାଏମ ରହିଲା । ଜୀବନସାରା ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ହେବ । ସେ ଔଷଧ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଖାଉଥିଲେ । ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ଆଗରୁ ସେ ରୋଗ ଜଣାପଡ଼ିଗଲା । ଆମେ ହୁସିଆର ହୋଇଗଲୁ । ବଡ଼ପୁଅ ଯେତିକି ଛାନିଆ ତା ବାପାର ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଚେତନ, ସାନପୁଅ ସେତିକି ତତ୍ପର ଓ ହୁସିଆର । ସେତିକି ମୋ ଜୀବନର ସଫଳତା । ଦ୍ଵିତୀୟ କାମନା ହେଲା ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଅଜ୍ଞ ଚାଳନା ହେଉଥାଉ ଏବଂ ସେହି ଅଜ୍ଞ ଚାଳନା ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ନିଶ୍ଵାସ ତ୍ୟାଗ ହୋଇଯାଉ ।

ଯାହାହେଉ ମାଲାର ଛୁଟି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ସରିଗଲା । କଟକ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଠିକ୍‌ଠାକୁ ଅଛି ବୋଲି ସେଠାକାର ଡାକ୍ତର ମାନେ କହିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ମେଡିସିନ ଖାଇବେ, ଆଉ ଯାହା ଭିଟାମିନ୍ ଆଦି ଔଷଧ ଖାଇ ପାରନ୍ତି । ଖାଦ୍ୟପେୟ, ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ସମୟରେ କରିବାକୁ ହେବ । ବେଶି ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ମନାହେଲା, ସହଜେ ଚାଲିବୁଲ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରିବା ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ହୋଇଗଲା । ସେହିପରି ବାଡିଧରି ଚାଲିବା ଅଛି । ଡାକ୍ତର କ୍ଲାଙ୍ଗ ତିନି ଟା ବାଡି ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଲୋକର ଏକ କି.ମି. ମଧ୍ୟ ଚାଲିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ କେହି ଦାୟୀ ନୁହଁନ୍ତି । ନିଜର କର୍ମ ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ, ଖାଇବା, ପିଇବା ପ୍ରତି ଅବହେଳା କରି ଅନ୍ୟସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ସାନପୁଅ, ବୋହୂ, ଝିଅ କ୍ଲାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ପୂର୍ବ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଲେଖାଲେଖି ଆଲୋଚନା, ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଫେରି ଆସିଲା । ତଥାପି ଅବହେଳା ଛାଡୁନାହାନ୍ତି । ଗପ ଯଦି କରୁଛନ୍ତି ଔଷଧ, ଖାଦ୍ୟ କଥା ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ମୁଁ ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ କ୍ଲାନ୍ତିରେ ମର୍ମାହତ । ମୋର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ମୋତେ ସତରୀ ପାଖାପାଖି ହେଲା । ଯାହକୁ ଇଂରାଜୀରେ କହନ୍ତି Right side of seventy, ୬୭ ଚାଲିଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେ କରିବି ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମୋ ଦେହ ବହୁତ ଖରାପ ହେଉଛି ।

ଛଥାନବେ ମସିହାର ନୂଆ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲା । ନୂଆ ପବନ, ନୂଆ ଆକାର, ନୂଆ ଜଳ ସ୍ଥଳ ବାୟୁ ବା ପବନ ଧରି ନୂଆ ବର୍ଷର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଚାରିଆଡୁ ଅଭିନନ୍ଦନମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । କାହାର କେଉଁ ଯୋଜନା ତାଙ୍କର ସେହି ଗରିବ ଚାଷୀ, ମହ୍ୟଜୀବୀ ଅଣ ମହ୍ୟଜୀବୀ, ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତା । ବ୍ୟବସାୟିକ ସଫଳ ଚିନ୍ତା ଚାଷୀ ମାଫିଆଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ପୁଲିସ ୧୯୯୫ ଜାନୁୟାରୀ ୧୩ ତାରିଖରେ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାଲେଶ୍ବର ଜିଲ୍ଲାର ରକ୍ତପୀଠ ଇରମ ଭୂଇଁ ସଂଲଗ୍ନ ମାଟିରେ ଦୁଇଜଣ ମହ୍ୟଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଳିରେ ହତ୍ୟା କଲେ । ସେଇ ଦୁଇଜଣ ଯୁବକ ହେଲେ ଗୋପାଳ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ । ତାଙ୍କରି ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରାଗଲା । ତାଙ୍କରି ଶ୍ରାଦ୍ଧଦିବସ ୧୯୯୬ ଜାନୁୟାରୀ ୧୩ ତାରିଖରେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାଥରେ ଗଲି ସେ ଇରମ ନିକଟସ୍ଥ ଅଡୁଆଁ ଗ୍ରାମକୁ । ଉତ୍ତମ ଯାଇ ଜାତୀୟ ରାଜପଥରେ ଦୁଇଟା ଛକପରେ ଜାମୁଝାଡି, ସେଠାରୁ ବାସୁଦେବପୁରକୁ ରାସ୍ତା । ବାସୁଦେବପୁର ବଙ୍କାର ଗଲାପରେ ମସିରା । ମସିରା ପରେ ଚୂଡାମଣି, ଚୂଡାମଣି ପରେ ଅଡୁଆଁ । ଅଳ୍ପ ଚିକିତ୍ସା ଆଗକୁ ଇରମ ଭୂଇଁ, ବ୍ରତିଶ ଅମଳର ରକ୍ତ ଭୂଇଁ । ୧୯୪୭ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ଆଠ ତାରିଖରେ ଅଣତିରିଶ ଜଣ ବ୍ରିଟିଶ କମାଣ୍ଡର ଗୁଳିରେ ଶହୀଦ ହୋଇଥିଲେ, ୪୭ ଜଣ ଆହତ ହୋଇଥିଲେ । ସେଇ ପବିତ୍ର

ଭୂମି ଇରମ ଭୂଇଁ । ୧୯୪୨ ମସିହାର ସେହି ଶହୀଦମାନଙ୍କର ନାମ ତାଲିକା ଶହୀଦ ପୀଠରେ ପଡ଼ିଲି । ଇରମ ପୂର୍ବରୁ ୧୦୦ଗଜ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଅତୁଆଁ ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁଠାରେ ଗୋପାଳ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ପୁଲିସ ଗୁଳିରେ ଶାୟିତ ହୋଇ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଲିଭିଗଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଥାରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ ଲିଭିଗଲା । ଇରମ ହେଲା ବିପ୍ଳବର ଭୂଇଁ, ଏହିଠାରେ ୧୯୪୨ରେ ସମାନ୍ତରାଳ ସରକାର ଲୋକେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସେଇ ଭୂଇଁରେ ଜଳା ଶାସନ, ଦେଶୀ ଶାସନର ନମୁନା ହେଲା ଦୁଇ ଯୁବକଙ୍କର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ । ବିଧିର ବିତୟନା, ଉଚିତାସର ମଧ୍ୟ ବିତୟନା । ଅତୁଆଁରେ ସାଧାରଣ ସଭା ହେଲା । ଦୁଇଜଣ ଯୁବକଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜ୍ଞାପନ କରାଗଲା । ନେତାମାନଙ୍କର ଭାଷଣ ହେଲା, ରାକ୍ଷସ ମନୋବୃତ୍ତି, ଅନ୍ୟକୁ ଶୋଷଣ କରିବାର ମନୋଭାବ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ମୋର ମନେ ହେଲା ସତେ ଯେପରି ବିପ୍ଳବର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଜାତିର ପିତା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଆମେରିକାର ଗାନ୍ଧୀ ମାର୍ଟିନ ଲୁଥର କିଙ୍ଗଙ୍କ ବଳିଦାନର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଖାଁ ଅବଦୁଲ ଗଫୁର୍ ଖାଁଙ୍କ ଆଉ ବଳିଦାନ ଏବଂ କାରାବାସର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଆମେରିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆବ୍ରାହମ୍ ଲିଙ୍କନଙ୍କ ଆମ୍ବୋସ୍ପର୍ଗର ମୂଲ୍ୟ କାହିଁ ? ମାନ୍ୟମ୍ୟାରର ନୋବେଲ ଶାନ୍ତି ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ଯାଂସୁକାର ସାଧନାର ମୂଲ୍ୟ ସବୁ ଯେପରି ସାର୍ବଜନୀନ ବିଶ୍ୱପରିଧିରେ କେଉଁଠାରେ ଲୀନ ହୋଇ ଯାଉଛି । କେବଳ ମାତି ଆସୁଛି, ମହାଭାରତ ଯୁଗର ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଦୁର୍ଭାନ୍ତ ଦୁର୍ଜେୟ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଦୁଃଶାସନ ଆଦିର ଯୁଗ । ଚାରିଦିଗରେ ଘେରି ରହିଛି ଆସୁରୀ ପ୍ରକୃତିର ଛତା ଓ ଆବରଣ । ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରକୁ ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିବ କିପରି ? ଏପରି ଭାବୁଭାବୁ ଚ୍ୟାକ୍ସି ଅତୁଆଁ ଗାଁରୁ ଆସି ଅଶୋକ ନଗର, ଚଉଦ ନୟର ପୁଟ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ବାଧ୍ୟହୋଇ ଅବଶ ମନ, କୁଳ ଶରୀର ରେ ଗାତିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଧୂଆଧୋଇ ହୋଇ କ'ଣ ଚିକିଏ ଖାଇ ନିଦ୍ରା ଦେବାକୋଳରେ ଶାୟିତ ହେଲି । ପରଦିନ ଭୋରୁ କାଳି ଅନ୍ଧାରରୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଜପ, ତପ ସାରି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ପୂର୍ବରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ତଳକୁ ଚାଲିଗଲି ।

ସେଇ ଚିରାଚରିତ ପଛା । ସେଇ ଗପ, ସେଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆତଯାତ । ଅସହିଷ୍ଣୁ ମନ ବିସ୍ତ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠେ । ପୁଣି ମନକୁ ବୁଝାଇ ନିଏ । ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ, ଶାନ୍ତି, ଆରାମ ସବୁ ନିହିତ ଅଛି । ବେଶି ବାଧା ନଦେଇ ରହିଯାଏ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାର ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ସବୁ ଆମକୁ ଜଣାନାହିଁ । କଦବା କିପରି କହିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପାଟିରୁ ବାହାରିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଜାଣୁ । ନହେଲେ ଯିଏ ଆପେ ଆପେ ଆସି ସ୍ୱୀକାର

କରେ, ଆମର ବାଙ୍କ ବାବୁ ଯାହା ଉପକାର କରିଛନ୍ତି, କେହି ଜାହାର କରିବେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ଜାଣୁ ।

ଗୋଟିଏ ଦିନର ଘଟଣା । ମୋର ଗୋଟିଏ ପୁତୁରା ହେବ । ଅମର ସିଂ କଟକରେ କଲେକ୍ଟର ଆସାନ୍ତି । ତାର ଚାକିରୀ ହେବାକୁ ଥାଏ । ଏସ୍.ଡି.ଓ. ସାହେବ ତାକୁ ଫେରାଇଦେଲେ । ସେ ଚିଠି ନେଇ ଅମର ସିଂ ନିକଟକୁ ଗଲା । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଲେ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବରେ ଖୁବ୍ କମ କେସ୍ । ଅଜଣା ଅଣ୍ଟଣା ଗରିବ ଗୁରୁବା ବହୁ ଲୋକକୁ ଚାକିରୀ ଦେଇଛନ୍ତି । କେହି କେବେ ମାନିବା ଦେଖୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ସେ ସେମାନଙ୍କର ହିଁ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ଉପକାରିତା ମୁଁ ପାଇ ଯାଇଛି, ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କ କରିଆରେ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା । ମୁଁ ଭାବେ ସେତକ ନିରହଙ୍କାର ନିର୍ବିକାର ଲୋକର ଉଚିତ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରଦତ୍ତ ଦାନ । ସେଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସକାଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗର୍ବ ମୋତେ ବା ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କ ମନରେ ଉଦ୍ରେକ ନହେଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଶାନ୍ତିରେ ଚାଲିଛି । ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ କେବଳ ଈଶ୍ୱର ଆରାଧନା ହିଁ ସମ୍ଭଳ ।

ଏ ବର୍ଷର ସରସ୍ୱତୀ ବାଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା ଜାନୁଆରୀ ତା ୨୪ ତାରିଖରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଲା । ଜଣକର କ୍ରୟରରେ ନୂଆ ଧରଣ ବେଲୁ ଲଗାଇଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ପ୍ରଥମ ବୋତାମ ଚିପିବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଦଘାଟନ କରିବାକୁ । ମୁଁ ବାହାରିଲି, ମୁଁ ଶପଥ କରିଛି ସବୁବେଳେ ଯଥା ସମ୍ଭବ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ସେଇ ଦିନ ମୋର ଏକ ପୁତୁରାର ପ୍ରଥମ ନିର୍ବନ୍ଧ ଥାଏ ପୁରୀରେ । ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଆସିଲା । ଆମର ପୂର୍ବରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନିର୍ବନ୍ଧରେ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ଯଦି ତା ଦାଦା ଯାଇଥାନ୍ତେ ମୁଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଯୋଗ ନାହିଁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ । ମହା ବିନାୟକ ପରିଦର୍ଶନରେ ବାହାରିଲୁ । ଠିକ୍ ଦିନ ୧୧ଟାରେ ଆମେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଛାଡ଼ିଲୁ । ସେଠାରେ ଦିବା ଏକ ଘଟିକାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ୧୧ଟା ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା, ହୋମ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ହୋମ ଟିକିଏ ହେଲା, ପୂଜା ୩୫ ମିନିଟରେ ସାରି ବୋତାମ ଚିପା । ବଡ଼ ବଡ଼ ବୋଲ୍ଲରଗୁଡ଼ା ବଡ଼ ଚିପ୍ସ, ମଝି ଚିପ୍ସ, ସାନ ଓ ବଜୁରୀ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିଲା । ମାତ୍ର ତତ୍କଳିତ ଆକାଶ ଓ ଆଖପାଖ ଯେଉଁ ଧୂମାଳ ହେଉଛି, ସେଠାକାର ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପକେ ଯକ୍ଷ୍ମା, କାନସର ହୋଇଯିବ । ସହଜେ ଯକ୍ଷ୍ମା କ୍ୟାନସର ରୋଗର ଆଜିକାଲି ଅଭାବ ନାହିଁ ।

ସେଠାରୁ ଯାଇ ମହାବିନାୟକ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ଦୁଇଟା । ସେଠାରୁ ଦର୍ଶନ ସାରି ଭୋଜନ ସରିବା ବେଳକୁ ଚାରିଟା । ଠିକ୍ ଦର୍ଶନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଝରଣାରେ ଗୋଡ଼ ଧୋଉ ଧୋଉ ମୋତେ ମାଙ୍କଡ଼ଟା ଗୋଡ଼ରେ ଖଣ୍ଡିଆ କରିଦେଲା । ଖଣ୍ଡିଆଟା ଅତି ନଗଣ୍ୟ । ଦୁଇ ଚାରିବୁଝା ରକ୍ତ ବୋହିଛି କି ନାହିଁ । ରାତିକି ସବୁ କ୍ୱାଲ୍, ଝିଅ, ପୁଅ, ବୋହୂ ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ଇଞ୍ଜେକସନ ନିଆଯିବ । ମୋଟରେ ୬ଟା ନିଆଯିବ, ଯାହାର ଦାମ୍ ୪ ୧୫୦୦/-କା । ମୋର ମତ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ କଥା ମୋତେ ମାନିବାକୁ ହେଲା । ଅତୀତ ଆର୍ଥିକ ବିପଦ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଏପ୍ରିଲ ମାସ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଛଅ, ସାତଟା ଇଞ୍ଜେକସନ ନିଆହେବ । ଆଗେ ଆମର ମାଙ୍କଡ଼ ନଖ ମାରିଦେଲେ ତ ଏତେ କଥା ହେଉ ନଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ହେଲା ସେଇ, ଧୂଳି ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଲୁ; ତାର ଫଳ ହେଲା ମୋତେ ବ୍ରୋଙ୍କାଇଟିସ ଧରିଲା । ବେଶ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ଦିନ କଷ୍ଟ ପାଇବା ପରେ ଏବେ ଅଳ୍ପ ଉପଶମ ହୋଇଛି । ଏ ଧର୍ମ ବେମାରି ପାଇଁ ଆର୍ଥିକାତ୍ମିକ ଖାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । ହଠାତ ଦେଖିଲି ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ରାତିରେ ବହୁ କଷ୍ଟ ପାଇବାର ସେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିଲେ..... ।

(ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଧାମଞ୍ଜରୀ ଦାସଙ୍କ ଏହି ରଚନା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ଆକର୍ଷକ ଭାବରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ୧୯୯୬ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୧୬ ତାରିଖରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିବା ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଏହା ଲେଖିଥିଲେ । ହାତରୁ କଲମ ଖସି ପଡ଼ିବାପରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା । ବିବାହ ଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ଅଜାଲିଭା ଅନୁଭୂତି ସେ ଅକପଟ ଭାବରେ ଏ ଦୀର୍ଘ ରଚନାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଅନାଲୋଚିତ ଦିଗ ଏହି ରଚନାରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ସୁଦୀର୍ଘ ରଚନା ସଂକଳନରେ ଅର୍ଥଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ନ ଲେଖି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ନିଜ ଡ଼ାଏରୀରେ ଏହା ଲେଖିଥିବା ଯୋଗୁଁ କେତେକ ଘଟଣାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଘଟିଛି । ଆମ ଭିତରେ ଥିଲେ ଏ ଚୂଟିକୁ ସେ ସୁଧାରି ପାରିଆଆନ୍ତେ - କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ମୂଳଲେଖାର ପୁର୍ନ ଲିଖନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପାଠକମାନେ ସୁଧାଅପାଙ୍କର ଏହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆଲେଖ୍ୟ ପାଠକଲାବେଳେ ଏ କଥାଟି ସ୍ମରଣ ରଖିବେ ବୋଲି ଆଶା କରୁଛି ।

- ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ)

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଓ

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ

ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ

ଭାରତର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ, ସଂକଳ୍ପ ଓ ଅଧିବସାୟ ବଳରେ ରାଜନୀତି ମଞ୍ଚରେ ସ୍ୱାକୃତି ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାକୁ ହିଁ ସେ ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭାବରେ ବାଛି ନେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କ୍ରମେ ଜାତୀୟ ବଳୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ସାଧାରଣ ଜୀବନର କେବଳ ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ଭାଗ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଅଂଶ ବିତିଯାଇଛି ସମାଜବାଦୀ ସଙ୍ଗଠନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ । ଦୀର୍ଘ ୨୫ ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ ଏହି ସମୟ ଏକ ଘଟଣା-ବହୁଳ ଯୁଗ । ଏହାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ବହୁନିଷ୍ପ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ତାଙ୍କର ସେ ସମୟର ଜଣେ ସହଯାତ୍ରୀ ଓ ସହକର୍ମୀ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । କାରଣ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ସହିତ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଜଡ଼ିତ, ଦର୍ଶକ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ପ୍ରଷ୍ଠା ଭାବରେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଭୂମିକା ବିଷୟରେ ବିଚାର କଲାବେଳେ ସମଗ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିବୃତ୍ତିକୁ ତାହାର ଏକ ଅଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ଅତୀତର ଇତିହାସ ହୋଇଗଲାଣି । ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସମାଜବାଦୀ ସଙ୍ଗଠନର ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଭା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ସଙ୍ଗଠନ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଆୟୁଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ୧୯୭୭ରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଲୟ ଘଟିଲା ଜନତା ପାର୍ଟିରେ । ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସରକାର ଦେଶରେ ଜରୁରୀ କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଘୋଷଣା କରିବା ପରେ ଲୋକନାୟକ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ ଓ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତାହାରି ଭିତରୁ ହିଁ ଜନତା ପାର୍ଟିର ଉଦ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି

ମାନସ ପୁତ୍ର ତାଙ୍କ “ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି” ର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ବିଭିନ୍ନ ଆଦର୍ଶର ଏକ ମହା ମଞ୍ଚରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । କ୍ରାନ୍ତି ରହିଗଲା ସେହି ଦୂର ଦିଗନ୍ତରେ । ଏହା ଫଳରେ ୧୯୩୪ ମସିହାରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ପରିବେଶରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମ ଧରି ଯେଉଁ ସଙ୍ଗଠନ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଗ୍ରଦୂତ ରୂପେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ପରେ ଯାହା ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ଏକ ବ୍ୟାପକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାବରେ ଦେଶର ରାଜନୀତି ମଞ୍ଚରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା; ତାହାର ଅବସାନ ଘଟିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ଆଦର୍ଶଗତ ସଙ୍କଟ ଓ ସମସ୍ୟା ବହୁଳ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ପାଇଁ ସେହିପରି ଏକ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆବଶ୍ୟକତା କେତେଦୂର ଅଛି ତାହା ଅଲଗା ପ୍ରଶ୍ନ ।

ସଂଗ୍ରାମର ଅଗ୍ରଦୂତ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି

ସମାଜବାଦୀ ସଂଗଠନର ଇତିହାସ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜବାଦୀର ଜୀବନ ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଗଲେ ସେହି ସଙ୍ଗଠନର ଛିତି ପ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ସୂଚନା ଦେବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ ।

କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆରମ୍ଭ କରିବା ପଛରେ ୧୯୧୭ ମସିହାର ରଷ ବିପ୍ଳବ ଓ ମାର୍କସବାଦର ପ୍ରେରଣା ଥିଲା । ରାଜତନ୍ତ୍ର, ସାମନ୍ତବାଦ ଓ ପୂଜିବାଦର ସମାଧି ଉପରେ ପୃଥ୍ବୀରେ ପ୍ରଥମକରି ସର୍ବହରାର ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିଛି - ଏହାହିଁ ଥିଲା ସେ ଯୁଗର ରୋମାଞ୍ଚକାରୀ ସନ୍ଦେଶ । ବିପ୍ଳବର ଗତି ବା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ଵରୂପ ବିଷୟରେ ସେତେବେଳେ କେହି ବିତର୍କ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଯେଉଁମାନେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ଵାଧୀନତାର ସୀମା ବାହାରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ନିଜକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏକ ଶୋଷଣହୀନ ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମସାମାଜର ସ୍ଵପ୍ନ ସାକାର କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ତ ରାଜନୈତିକ ମୁକ୍ତି ଦରକାର । ସ୍ଵାଧୀନତା ଲଢ଼େଇର ନେତୃତ୍ଵ କଂଗ୍ରେସ ହାତରେ, ତେଣୁ ବ୍ରିଟିଶ ବିରୋଧୀ ସଂଗ୍ରାମର ସଫଳତା ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ରହିବାକୁ ହେବ, କୃଷକ-ଶ୍ରମିକ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀକୁ ସଙ୍ଗଠନ ଭିତରକୁ ଆଣି ସଂଗ୍ରାମକୁ ତୀବ୍ରତର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଭାବ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ ଯେପରିକି, ରାଜନୈତିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ହାସଲ ହେବା ପରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ମୁକ୍ତିର ପଥ ସୁଗମ

ହୋଇଯିବ ଏବଂ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଶକ୍ତି କ୍ଷମତାରୂପ ହେବ । ସେହି ବିଚାରକୁ ରୂପ ଦେବାପାଇଁ ଗଜାଗଲା କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି-ଏହି ଦୁଇଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସମନ୍ୱୟ ଭାବରେ ।

ଲାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଦଳ ଗଜାଗଲା ସେଥିରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଯୁବଗୋଷ୍ଠି । ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ଅରୂପ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ଯୁସୁଫ୍ ମେହେରାଲି, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ରଦେବ, ଡକ୍ଟର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ, ଅଶୋକ ମେହେତା, ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ ଥିଲେ ଆଦି-ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ଏହି ମହାଭାରତୀୟ ସଙ୍ଗଠନର ଯେଉଁ ଶାଖା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଜାଯାଇଥିଲା, ତାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହିସାବରେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ, ମାଳତୀଦେବୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ମନମୋହନ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଡାକ୍ତର ରବି ଘୋଷ ପ୍ରମୁଖ ।

ସଙ୍ଗଠନର ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା

ପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଦଳ ଭିତରକୁ ନିଆଗଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ଭାବରେ ୧୯୨୬ରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ୧୯୩୫ ରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଂସ୍ଥା (କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଇଣ୍ଟରନେସନାଲ) ମିଳିତ ସାମ୍ବନ୍ଧ୍ୟ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଓ ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ବା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପଶି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଭିତିରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ସେହି ସବୁ ସଙ୍ଗଠନ ଭିତରେ ରହି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଶକ୍ତି ବଢାଇବା । ଏଥିପାଇଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗୁପ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ୧୯୩୮ରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଧରାପଡିଲା । ତାହା ପରେ ଯାହା ସବୁ ଘଟିଲା ତାହାର ଇତିହାସ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା ନକରି ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ଶେଷକୁ ଏହି ଅଭିଯୋଗରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ୧୯୪୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ବହିଷ୍କାର କରିଦିଆଗଲା ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଦଳରୁ ବାହାର କରିଦିଆଗଲା ସିନା, କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗଠନର ଯାହା କ୍ଷତି ହେବା କଥା ହୋଇ ସାରିଥିଲା । କାରଣ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶରେ ସେମାନେ ଦଳର ଉଚ୍ଚ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଦଳକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଯିବା ପରେ ଅନେକ ପ୍ରଦେଶରେ, ବିଶେଷ କରି ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦଳର କାମ ଅଟଳ ହୋଇ ପଡିଥିଲା । ଅଗତ୍ୟା ଏସବୁ ଜାଗାରେ ଦଳର ପ୍ରାଦେଶିକ କମିଟିଗୁଡ଼ିକୁ

ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଗଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ମୋହନ ଦାସ, ପ୍ରାଣନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତାମାନେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ନବବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷ ଶିଷ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାଦେଶିକ ସଙ୍ଗଠନର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ । ଦଳର ଏହି ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ସାଙ୍ଗକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵ ଯୁଦ୍ଧର ଆରମ୍ଭ ଏବଂ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ତୀବ୍ରତା ହେତୁ ଦଳର ସାଙ୍ଗଠନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଯଯୌ ନ ତଥୌ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଗଲା ।

ଅଭିଯାନର ପୁନରାରମ୍ଭ

ସାରା ଦେଶରେ ଏହି ଯାତ୍ରାର ପୁନରାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧ ପରେ ୧୯୪୬ରେ । ୧୯୪୭ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ମୁଖ୍ୟ ନାୟକ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ, ଅତ୍ୟୁତ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ଅରୁଣା ଆସଫ ଅଲି, ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର, ଅଶୋକ ମେହତା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ପ୍ରମୁଖ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ (ବା ଅଜ୍ଞାତବାସରୁ ଆସି) ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ୧୯୪୬ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ଵରେ (ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ଵରେ) କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଢ଼ାଯିବା ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ଷଧାର ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯେଉଁ ନେତା, ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକମାନେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆଗରୁ ଜେଲ ବାହାରକୁ ଆସି ଯାଇଥିଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ଓ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ- ଉଭୟେ ଦେଶର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେଲେ ।

ସେହି ବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବର ୨୮ ତାରିଖ ଦିନ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଯୁବକଙ୍କୁ ନେଇ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା ଗଢ଼ାଗଲା । ବୈଠକ ହୋଇଥିଲା କଟକ ସହରର ନୟାସଡ଼କସ୍ଥିତ ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ । କେନ୍ଦ୍ର ପାର୍ଟିରୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଭାବରେ ଆସିଥିଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନାୟକ ଓ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର । ଏହି ସଙ୍ଗଠନକୁ ପୂର୍ବତନ ଦଳୀୟ ଶାଖାର ପୁନର୍ଗଠନ ବୋଲି କୁହା ନଯାଇ ବରଂ ଏକ ନୂଆ ସଙ୍ଗଠନ ବୋଲି କହିଲେ ଯଥାର୍ଥ ହେବ । କାରଣ ଯେଉଁ କମିଟି ଗଢ଼ାଗଲା ସେଥିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ପ୍ରଭୃତି ଦୁଇ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ପୁରୁଖା ରଥୀ ମହାରଥୀଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ନଥିଲେ । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତି ଦେବୀ, ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ ପ୍ରମୁଖଙ୍କର ମତ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଭାବିଲେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ରହି ସମାଜବାଦ ପାଇଁ କାମ କରିହେବ, ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳର ଆଉ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁମାନେ ତ

ଆଗରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ତାହା ଛଡ଼ା ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ ରଣକୌଶଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଭୟ ଧାରା ଭିତରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନେ ମେରୁର ବିପରୀତମୁଖୀ ହୋଇ ଯାରିଥିଲେ ।

ନୂତନ ରକ୍ତର ସଂଚାର

କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଯେଉଁ ନୂତନ ପ୍ରାଦେଶିକ କମିଟି ଗଢ଼ାଗଲା ସେଥିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଓ ରବାନ୍ତ ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନ କରାଗଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ମଧ୍ୟ ଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ଉଭୟ ସଙ୍ଗଠନର ଦାୟିତ୍ଵ ତୁଲାଇବାର ଅସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ପଦବୀ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ ହେଉଛି ଏହି ନୂତନ ଦଳର ସଙ୍ଗଠନ ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ଵ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ଦିଆଗଲା । ରାଜନୈତିକ ଦଳର ସଙ୍ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ଯେତିକି ସର୍ବନିମ୍ନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିବା ଦରକାର ତାହା ଯେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନ ଥିଲା ସେଥିରେ କାହାରି ଦ୍ଵିମତ ହେବାର ନାହିଁ । ମାତ୍ର କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ସେ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ କାମ କରି ଆସିଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଅଭାବକୁ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଦକ୍ଷତା ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଏ ।

ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଦେଶିକ କମିଟି ଗଢ଼ାଗଲା, ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଲେ ରବାନ୍ତ ମୋହନ ଦାସ, ରବି ଘୋଷ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଦଳର ମୋଟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ମାତ୍ର ପଚାଶ ଜଣ । ଏହି କେତେଜଣ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ଯେ କ୍ଷମତାସୀନ ଓ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ କଂଗ୍ରେସର ଏକ ସମାନ୍ତରାଳ ସଙ୍ଗଠନ କରିବାକୁ ସାହସ କରିଥିଲେ, ତାହାକୁ କେହି ଦୁଃସାହସ ବୋଲି କହିଲେ ଭୁଲ କରିବ ନାହିଁ ।

ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଏତେ କମ୍ ହେବାର କାରଣ ଥିଲା ଅନ୍ୟ ବାମପନ୍ଥୀ ଦଳମାନଙ୍କ ଭଳି ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହେବାରେ ଅନେକ କଟକଣା ଥିଲା । କେବଳ ଦଳର ଶପଥ ପତ୍ରରେ ସ୍ଵାକ୍ଷର କରିଦେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ଦଳର ସଭ୍ୟ ହୋଇଯିବା ସମ୍ଭବପର । ପରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭାବରେ ସଭ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ କେହି ଦଳର ସଭ୍ୟ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ପ୍ରଥମେ ଦରଖାସ୍ତ କରି ଅପେକ୍ଷା କରିବ । ତାର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଓ ଆଚରଣ ଯାଞ୍ଚ କରାଗଲା ପରେ ଯଦି ଉପଯୁକ୍ତ

ବିବେଚିତ ହେବ, ତେବେ ତାକୁ ପ୍ରୋବେଶନର ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ପୁଣି କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଚରଣର ସମୀକ୍ଷା ହେବା ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦସ୍ୟତା ଦିଆଯିବ । ଅନ୍ୟଭାବରେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରକୃତ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସଭ୍ୟ କୁହାଯାଉଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟପଦ ସେତେବେଳେ ନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପରିଚୟ ହେଲା “ଉତ୍କଳକଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ” ନାମରେ । ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଢାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ୧୯୩୩ରେ ନବବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ତାଙ୍କ ତରିକୁନ୍ଦ ଫାର୍ମଠାରେ “କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ କର୍ମୀ ସଂଘ” ନାମରେ ଦଳର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାପରେ ତାହା ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସଙ୍ଗଠନରେ ମିଶିଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ‘ସାମ୍ୟବାଦୀ’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାରେ କରାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ‘କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ’ ଶବ୍ଦର ଅନୁବାଦ କରାଯାଉଥିଲା ‘ସାମ୍ୟବାଦୀ’ ବୋଲି । ତେଣୁ ଦଳ ଆରମ୍ଭ ହେବାର କିଛି ସମୟ ପରେ ‘ସୋସାଲିଜିମ’ ଓ ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ’ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାନ୍ତର କରାଗଲା ‘ସମାଜବାଦ’ ଓ ‘ସମାଜବାଦୀ’ ଭାବରେ । ତେବେ ଦଳକୁ ସମସ୍ତେ ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ବୋଲି ଜାଣୁଥିଲେ । ଏହି ନାମର ପ୍ରୟୋଗ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା ।

ନୂତନ ଚାଲେଞ୍ଜ

ଏହି ଦଳର ରୀତିମତ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ୧୯୪୭ ମାର୍ଚ୍ଚମାସ ୧୧ ତାରିଖ ପରେ । ସେଦିନ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ପଦରୁ ଓ ବାଙ୍କ ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲେ । ମାତ୍ର କେତେ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ମାଳତି ଦେବୀ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେବାପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ବାଙ୍କ ଉପରୋକ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ସ୍ୱରାଜ ଆଶ୍ରମ (ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ) ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ଯଦୁନାଥ ଭବନକୁ କର୍ମକେନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ ବାଛିନେବା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଥିଲା ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜ । ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭହେଲା ଏକ ଚତୁର୍ମୁଖୀ ଲଢ଼ାଇ - ଏକ ପକ୍ଷରେ ଶାସକ ଦଳ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଆଦର୍ଶଗତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସମାଜର ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ସଂଘର୍ଷ ଏବଂ ଅଭାବ

ଅନାଟନ ସହିତ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ । ଏହି ନୂତନ ସଂଗ୍ରାମରେ ବାଙ୍କ ଓ ତାଙ୍କ ପରି
ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ଶିବିରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ରହିଗଲୁ
ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାଥିଲା ଜୀବନର ମହା - ବିଭାଜନ ରେଖା ।

ଏହି ଘଟଣାର ପାଞ୍ଚବର୍ଷତଳେ କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଅର୍ଥନୀତି
ଅନର୍ସ ସ୍ନାତକ ଶ୍ରେଣୀର ଶେଷ ବର୍ଷର ଛାତ୍ର ବାଙ୍କ ହୁଏତ ଏହି ପ୍ରକାର ଜୀବନର
କଞ୍ଚନା କରି ନଥିଲେ, ପରିକଞ୍ଚନା କରିବା ତ ଦୂରର କଥା । ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍
ସ୍କୁଲରୁ କୃତିତ୍ୱ ସହିତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଶ୍ କରି ଓ ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି ପାଇ
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଅନାଗତ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ ଥିବ
ଭିନ୍ନ ।

ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ

ବାପା-ମା'ଙ୍କର ବଡ଼ ପୁଅ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବା ଫଳରେ ସେ ସ୍ୱଭାବତଃ
ପରିବାର ପାଇଁ ବହୁ ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତାର
ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ଉପରେ ଥିଲା ସବୁ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି, ପୁଣି
ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ହେଲେ ତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବେଳେ ଲର୍ଡ୍
ମାକ୍ଲେ ସାହେବ ଯେଉଁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ତିଆରି ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିର ଶୁଭ
ଦେଇଯାଇଥିଲେ, ତାହାରି ନାଗଫାଶରୁ ଏବେସୁଦ୍ଧା ମୁକ୍ତି ପାଇବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ
ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ଯାହାହେଉ, ଏହି ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବରେ ଆସିଗଲା
୧୯୪୭ ମସିହାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ- ଯାହାକୁ ‘ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ’
ବୋଲି ନାମ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ବିପ୍ଳବର ଘୃଣିବାତ୍ୟା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ
ସ୍ଥିତିକୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିଦେଇଥିଲା । ଆଇ.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେବାବେଳେ ଆକସ୍ମିକ
ପିତୃ ବିୟୋଗ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ ବାୟିତ୍ୱର ଯେଉଁ ବୋଝ ଲଦିଦେଇ ଯାଇଥିଲା
ତାହା ପଛରେ ରହିଗଲା । ସଂଗ୍ରାମୀ ଯୁବ ଛାତ୍ର ଶିବିରରେ ତାଙ୍କର ଏହି
ପ୍ରବେଶ ହେଲା ରୁଡ଼ାତ ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ । ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭରେ
ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବା ପରେ ଗୋରା ପୁଲିସ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡଣ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ରାତାରାତି
ପୁଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର କରିଦେବାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇଥିଲେ; ତାହା ବଦଳରେ
ଚାହିଁଥିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଖବର । କିନ୍ତୁ ତାର ଫଳ କିଛି
ହେଲା ନାହିଁ ।

କଟକ ଜେଲର ୧୬ ନମ୍ବର ଡ୍ୱାର୍ଡ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇତିହାସର ବସ୍ତୁ ହୋଇଗଲାଣି;
ଜେଲ ଚୌକିଆରକୁ ଉଠିଯାଇଛି ! କିନ୍ତୁ ସେଇଠି ସେହି ସମୟରେ ଦୀର୍ଘ ଦିନ

ଅଟକ ବନ୍ଦୀ ରହିବା ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଆଗାମୀ ଜୀବନର ଗତିପଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଅନ୍ୟ ଜେଲରୁ କଟକକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସି ସେହି ଖାର୍ଚ୍ଚରେ ରହିଲେ । ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କ କ୍ରମେ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାଜନୀତି ଆଲୋଚନା ଠାରୁ ଚେଷ୍ଟା ଖେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଥିରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତା ଗଢି ଉଠିଥିଲା ବୟସର ବ୍ୟବଧାନ ସତ୍ତ୍ୱେ, ତାହା ଅତୁଟ ରହିଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ଦୀକ୍ଷା ଯେ ସେ ନବବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ନେଇଛନ୍ତି ତାହା କହିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ । ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତିର ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟୀ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ମାର୍କସବାଦୀ ବିଚାର ଓ ମାର୍କସବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ଜେଲ ଜୀବନରେ ହିଁ ମାର୍କସବାଦ ଓ ଗାନ୍ଧୀବାଦ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅଧ୍ୟୟନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପୁସ୍ତକଠାରୁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିଥିଲେ ତାହାହିଁ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତି ତାଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନର ମାର୍ଗ ସ୍ଥିର କରିଦେଇଥିଲା । ଏହି ଦିଗରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଲିଖିତ Why Socialism (ସମାଜବାଦ କାହିଁକି ?) ବହିଟି ତାଙ୍କୁ ବେଶୀ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ଜେଲରେ ସେ ଏହାର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ସେହି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଗଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ଶୀତଳଯୁଦ୍ଧ ଓ ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ

ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବେ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଗଲା ୧୯୪୮ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନାସିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଏକ ଅଲଗା ଦଳଭାବରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରେ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀମାନେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ କୌଣସି ସଜ୍ଜିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ନରହୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲେ । ୧୯୪୭ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ବିଭିନ୍ନ ମତର ଏକ ମିଳିତ ସଙ୍ଗଠନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକ ଶାସକ ଓ ନିର୍ବାଚନୀ ଦଳ ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ଏହି ଅସ୍ପଷ୍ଟି ବଢ଼ିଗଲା । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସମସ୍ୟା ନେଇ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ସରକାର ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରତିପକ୍ଷରେ ରହିଯାଉଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଉପଦଳ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ‘କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ନାମରୁ ‘କଂଗ୍ରେସ’ ଶବ୍ଦ ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ନହୋଇ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ

ବୋଲି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖାଗଲା । ସ୍ବାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ କଂଗ୍ରେସର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଭୂମିକାର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟିଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ତାହାର ସତ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସର ଭିନ୍ନ ମତାବଳୟୀ ତୁଙ୍ଗ ନେତା ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶୀତଳଯୁଦ୍ଧ ଆଗରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କର ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଦାୟିତ୍ବ ନେବାବେଳୁ । ୧୯୪୬ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ତାହା ଏହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ତୀବ୍ର କରିଦେଲା ।

ଡିସେମ୍ବର ୧୨ ତାରିଖଦିନ ଦରବାର ଦିବସ । ବ୍ରିଟେନର ରାଜା ଓ ଭାରତର ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କର ଭାରତରେ ଦରବାର କରିବା ଦିନର ସ୍ମାରକାରୂପେ ଏହି ଦିବସ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା । ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ପଡ଼ିଆରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପତାକା “ଇଉନିଅନ ଜ୍ୟାକ” ଉଡାଇ ଖେଳ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମନମୋହନ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ କେତେଜଣ ଛାତ୍ର ଏହାର ବିରୋଧ କଲେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ପତାକାକୁ ଚିରିଦେଇ ଜାତୀୟ ପତାକା (ଚରଣା ଚିହ୍ନଥିବା ତ୍ରିରଙ୍ଗା ପତାକା) ଉଡାଇଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କଲେଜ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଜୋରିମାନା କଲେ । ଏହି ଦଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଦେବାପାଇଁ କଲେଜ ଯୁନିଅନର ସଭାପତି ଭାବରେ ମୁଁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏସ୍. ରାୟଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେ ଉପରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସିଛି; ସେ ନାଚାର, କିଛି କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । କ୍ରମେ ତାହା କଟକ ସହରର ସମସ୍ତ ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ବ୍ୟାପିଗଲା । ମହତାବ ଆନ୍ତି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ସରକାର ସମାଧାନ ବାଟ ନ ଧରି ଦମନ ପଦ୍ଧତି ଧରିଲେ । ୧୪୪ ଧାରା ଜାରି ହୋଇ ସଭା ଶୋଭାଯାତ୍ରା ନିଷେଧ କରାଗଲା ଓ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ୍ ମୁତୟନ କରାଗଲା । ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀମାନେ ୧୪୪ ଧାରା ଭାଙ୍ଗି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାର କଲେ । ୩୨ ଜଣ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଜେଲକୁ ନିଆଗଲା । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ସରକାରର ରାଜସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପୁଅ କାଲୁ (ବିନାୟକ) ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଦମନ ଫଳରେ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ସାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଘଟଣା କ୍ରମେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ମଧ୍ୟ ଥାଏ; ଧର୍ମଘଟ ପରିଚାଳନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରୁଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ବାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ବାଙ୍କ ନବବାବୁଙ୍କ ସରକାରୀ ଘରେ (୭ ନମ୍ବର କ୍ୟାଣ୍ଟନମେଣ୍ଟ ରୋଡ଼ ଘରେ) ରହୁଥାନ୍ତି ।

ଏହି ଅବସରରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରେସ ବିବୃତ୍ତି ଦିଆଗଲା ଯେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଏହି ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟକୁ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଅଭିଯୋଗର କୌଣସି ସତ୍ୟତା ନଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଚାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଲଗା ଥିଲା ବୋଲି ଯେ କେହି ସନ୍ଦେହ କରିବ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ମାଳତିଦେବୀ, ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ବାଙ୍କ ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ, ନବବାରୁ ଓ ମାଳତିଦେବୀଙ୍କ ପୁଅ କାଲୁ ଜଣେ ଆଗୁଆ ଛାତ୍ର ନେତା; ମୁଁ ଆଏ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଓ ବାଙ୍କ ମୋର ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ । ଏହା ଥିଲା ଏକ ସଂଯୋଗ, ଯାହାକି ଅଭିଯୋଗ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ଏହି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ସମାଧାନ ଲାଗି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ବାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଦାନବନ୍ଧୁ ସାହୁଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥତାରେ । ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ଯେଉଁ ମହାଭାରତ ପର୍ବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ସେଥିପାଇଁ ବାସ୍ତବରେ ସରକାର ହିଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦାୟୀ ଥିଲେ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଏହା ପଛରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ଥିଲା ବୋଲି ମନେ ହୁଏନା ।

ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର କଂଗ୍ରେସ ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା; ଏକ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ନିଖୁଳ ଭାରତ ଛାତ୍ର ସଂଘ ଉପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ଵ ଥିବାରୁ ଏବଂ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧକୁ ଜନଶୁଦ୍ଧି ବୋଲି କହି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସ୍ଵାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିରୋଧ କରିବାରୁ ଛାତ୍ର ସଂଘ ମଧ୍ୟ ସେହି ନୀତି ଧରିବା ହେତୁ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଗଠନ କରାଗଲା । ସେ ଯାହାହେଉ, ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୪୬ର ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ପରୋକ୍ଷରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାରେ ସହାୟକ ହେଲା । ସେତେବେଳର ଛାତ୍ରନେତା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ରବି ରାୟ, ଜାନକୀବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ମନମୋହନ ମିଶ୍ର, ଧୂଳୀଶ୍ଵର ବସ୍ତିଆ ଓ ବାରିଷ୍ଟର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ନାମ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ।

ପଞ୍ଜୁର ଗିରି-ଲଘନ

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅଲଗା ଭାବରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ବେଳୁ ହିଁ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ବଳର ଅଭାବ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହୋଇ ଠିଆହେଲା । ବାବୁଲାଲ ଦୋଶୀଙ୍କୁ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ କରାଯାଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ପାଣି ନଥାଏ ।

ଅଫିସ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଗସ୍ତ ଓ ପ୍ରଚାର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଅର୍ଥର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେଲେ ସଙ୍ଗଠନ ଚାଲିବ କିପରି ? ଏଥିପାଇଁ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ବେଶୀ ବଥାଉଥିଲା ସେମାନେ ହେଲେ - ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ବାଙ୍କ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଅତୁଟପୂର୍ବ ଆକର୍ଷଣ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଦଳର ଦୃଢ଼ ପ୍ରସାରରେ ସହାୟକ ହେଲା ନିଶ୍ଚୟ, କିନ୍ତୁ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ କ୍ରମେକ୍ରମେ ଯେତେଲୋକ, ବିଶେଷକରି ଯୁବକମାନେ ଦଳ ଭିତରକୁ ଆସିଗଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଦୃଢ଼ ଓ ବ୍ୟାପକ ସଙ୍ଗଠନ ଠିଆ କରିବା ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ହୋଇଗଲା ।

ଦଳର ଆରମ୍ଭବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଆକାର ଯାହାଥିଲା ମାତ୍ର ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ତାହା ବହୁତ ବଢ଼ିଗଲା । ଓଡ଼ିଶା କହିଲେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସିତ (ମୋଗଲ ବନ୍ଦୀ) ଅଞ୍ଚଳର ସାତଗୋଟି ଜିଲ୍ଲାକୁ ପ୍ରଥମେ ବୁଝାଉଥିଲା । ୧୯୪୭ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଶା ସହ ମିଶ୍ରଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା ପରେ ପୁରୁଣା ଜିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ିକର ଆକାର ବଢ଼ିଗଲା ଓ ନୂଆଜିଲ୍ଲାମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଗଲା । ୧୯୪୯ରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ମିଶିବା ପରେ ଜିଲ୍ଲା ସଂଖ୍ୟା ତେର ହେଲା । କେବଳ ମୟୂରଭଞ୍ଜକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକି ସବୁ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଗୁଡ଼ିକ କଂଗ୍ରେସରେ ସାମିଲ ହୋଇଯିବାରୁ ସେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପାର୍ଟି ସଙ୍ଗଠନ ପାଇଁ ରାଜନୀତିରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମବେଳେ ତ୍ୟାଗ ଓ ଲଢ଼ାଇର ଯେଉଁ ବାତାବରଣ ଥିଲା ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଯିବାପରେ ତାହା ଚାଲିଗଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ବିଚାରରେ ସେମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସରିଗଲା । କ୍ଷମତା ହାତକୁ ଆସିବା ପରେ ସୁଖ ସୁବିଧାର ଯେଉଁ ସୁଯୋଗ ମିଳୁଛି ତାହାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏକମାତ୍ର କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁ ହୋଇଗଲା । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଏହି ଭାବ ଆସିଯିବା ବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଲୋକେ ହେଲେ ଏହାର ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ସଂଗ୍ରାମର ଆହ୍ୱାନ ଆସିଗଲା । ସମାଜର ଆତ୍ମଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ସେହି ତାକରାର ଜବାବ ଦେବାକୁ ହେବ । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଶାସନ କ୍ଷମତା ପାଇବା ପରେ ତାହା ଭିତରକୁ କ୍ରମେ ଏପରି ଲୋକ ପଶିଆସିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଆଦର୍ଶ ଓ ଆଚରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଂଗ୍ରେସର ଘୋଷିତ ନୀତିର

ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳମାନଙ୍କ ଏହି କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଶକ୍ତି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ଭଳି ପରିବର୍ତ୍ତନକାମୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ଶତଗୁଣ ବଢାଇ ଦେଇଥିଲା ।

କେବଳ ଗଭୀର ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ଅଜ୍ଞାକାରକୁ ପାଥେୟ କରି ସମ୍ବଳହୀନ ଭାବରେ ଏପରି ଏକ ମହାନ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଫଳଭାବରେ ଚଳାଇବା ଆଗମ୍ଭରୁ ହିଁ ପଞ୍ଜୁର ଗିରି ଲଘନ ପରି ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ନୈରାଶ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କ ହତାଶା ଓ ପ୍ରତିପକ୍ଷଙ୍କ ବ୍ୟଙ୍ଗ, ଉପହାସକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ନୂତନ ଦୀକ୍ଷାରେ ଦୀକ୍ଷିତ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ସାହସ ସହିତ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ମାତ୍ର ସାତେ ତିନି ବର୍ଷର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତର ରାଜନୀତି - ମଞ୍ଚରେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିପାରିଲା, ତାହାକୁ ଚମତ୍କାରୀତା ବୋଲି କହିଲେ ବାହୁଲ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ୧୯୫୧-୫୨ ମସିହାର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ପାର୍ଟିର ସଙ୍ଗଠନ ତେରଗୋଟିଯାକ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଉଶାଅଧିକେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ୧୪୦ ଗୋଟି ଆସନ ମଧ୍ୟରୁ ୧୨ ଗୋଟି ଜିଲ୍ଲାର ୮୯ଟିରେ ଓ ଲୋକସଭାର ୨୦ଗୋଟି ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରୁ ୫ଟିରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡା କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥିଲା ।

ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ ବିଧାନସଭା ଆସନରୁ ୧୦ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଓ ଲୋକସଭାର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ କମ୍ବଳୁତ ହେଲେ । ବିଧାନସଭାର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ହାରିଲେ, ସେଥିଭିତରୁ ୬ଗୋଟି ସ୍ଥାନ ଏକ ହଜାରରୁ କମ୍ ଭୋଟରେ ଓ ଦୁଇ ହଜାରରୁ କମ୍ ଭୋଟରେ ହାରିଥିଲେ । ଏହାର ବର୍ଷକ ପରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଉପ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ସେଥିଭିତରୁ ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜିତିଲେ ।

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ୧୯୪୯ରେ ତିର୍ତ୍ତୋଲ-ଏରସମା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ବିଧାନସଭା ଉପନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟିର ବଳ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ସହ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିଥିଲେ ଯୁବକ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ । ଅର୍ଥ ଓ କ୍ଷମତାର ଯଥେଚ୍ଛା ଅପପ୍ରୟୋଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଶତକଡ଼ା ୪୦ ଭାଗ ଭୋଟ ପାଇ ପାରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସାବାଳକ ଭୋଟ ପ୍ରଥା ନଥିଲା, କି ନିର୍ବାଚନ ଆଇନର କଡ଼ା କଟକଣା ନଥିଲା । ଏହା ପରେ ଆଳି-ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ମଧ୍ୟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିଥିଲା ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ୧୯୫୦ରେ ମୁ୍ୟନିସିପାଲଟି କାଉନସିଲ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସର ଦୃଢ଼ ମୁକାବିଲା କରାଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବ ବୃହତ୍ ସହର କଟକରେ ସଫଳତା ମିଳିଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ୨୮ ଗୋଟି ସ୍ଥାନ ଭିତରୁ ୮ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ଶ୍ୟାମଳୀ ଲାହିତୀ, (ପରେ ଶ୍ୟାମଳୀ ମହାପାତ୍ର) ସୁନିଲ ଘୋଷ (ଆଡଭୋକେଟ), ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ । ସହଯୋଗୀ କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ କାଉନସିଲଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଅଣକଂଗ୍ରେସୀ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଓ ଭାଇସ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୨୨ ବର୍ଷର ଯୁବତୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ କାଉନସିଲର ଶ୍ୟାମଳୀ ଭାଇସ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ହୋଇଥିଲେ ।

ବହୁବିଧ ସମସ୍ୟା ଓ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା

ଏହି ସଫଳତା ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଶ୍ରମ, ଶକ୍ତି, ନିଷ୍ଠା ଓ ଦକ୍ଷତା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଖ୍ୟ କର୍ଷଧାର ଥିଲେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି ଯେ ଦଳର ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ବେଳେ ସେ ସଂଗଠନ ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ୧୯୪୯ରେ ପାଟନା ଠାରେ ପାର୍ଟିର ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ନୂତନ ସମ୍ବିଧାନ ଗୃହୀତ ହେଲା । ସେହି ଅନୁସାରେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟରେ ପାର୍ଟିର ସଭାପତି ପଦ ନୂଆକରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସଭାପତି ଓ ବାଙ୍କ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ । ଆସନର ନାମ ବଦଳିଲେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବଦଳିଲା ନାହିଁ । ଦଳର ଭିତ୍ତି ଦୃଢ଼ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଗାଲଗି ଅନେକ ବର୍ଷ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅଫିସ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳନା କରୁଥାନ୍ତି । ଦଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ବିଶେଷକରି ନିର୍ବାଚନ ଓ ସଂସଦୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷତାର ଆବଶ୍ୟକତା ବଢ଼ିଯିବାରୁ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆଙ୍କର ଅକାଳ ଓ ଆକସ୍ମିକ ବିୟୋଗ ପରେ ସେ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭାର ଭାର ନେବାରୁ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ କେତେକ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହୋଇଥିଲେ । ପାର୍ଟି ନୂତନ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ବେଳେ ୧୯୭୦ ରାଉରକେଲା ସମ୍ମିଳନୀରେ ବାଙ୍କ ପୁନରାୟ ରାଜ୍ୟର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ।

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ରାଜ୍ୟ ସଭାର ସଦସ୍ୟ ଥିବା ବେଳେ ପାର୍ଟିର ଜାତୀୟ କମିଟି ତାଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଗଠନର ଯୁଗ୍ମ ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି

ଦାୟିତ୍ବ ମଧ୍ୟ ସେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ତୁଲାଇଥିଲେ । ରାଜ୍ୟ ସଂଗଠନର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପାଟିର କ୍ରମ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବହୁବିଧ ସଂଗଠନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲା, ତାହା ତାଙ୍କ ଠାରେ ଅଭାବ ନଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ସମସାମୟିକ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳ ଓ ବିଭିନ୍ନ ସଂଗଠନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନିଜର ଅସାମାନ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ।

ପାଟିର ପ୍ରସାର, ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରକାଶନ

ପାଟିର ହୃତ ପ୍ରସାରର ଚାପ ସମ୍ଭାଳିବା ଯେକୌଣସି କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏକ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର । ୧୯୪୭ ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତ ପାଟିର ପ୍ରସାରକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ କରିଦେଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ଜୀବନର ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ ଏବଂ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରଭାବରେ କୃଷକ-ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯୁବ-ଛାତ୍ର ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠିର ଲୋକେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦଳ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଆସିଲେ । ଏହି ଗସ୍ତବେଳେ ତାହା ସଂଗ୍ରହ କରି ତାଙ୍କୁ ଥଳି ଭେଟି ଦିଆଗଲା । କଂଗ୍ରେସ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାଟି ଉଭୟଙ୍କର ଘୋର ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସଭାରେ ବିଶାଳ ଜନସମାଗମ ହୋଇଥିଲା ।

ଥଳି ଭେଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଦିଆଗଲା, ତାହା ସେ ରାଜ୍ୟରେ ଦଳର ସଂଗଠନ ପାଇଁ ଦେଇଦେଲେ । ଏହି ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ ପଛରେ କଟକ ସହରର ଛାତ୍ର ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର, ବିଶେଷ କରି କଟକ ମେହେନ୍ଦ୍ରର ସଂଘର ଅବଦାନ ଥିଲା ବେଶୀ । ଛାତ୍ରମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ କଟକ ସହର ରାସ୍ତାରେ ପାଟିର ଗୀତ ଗାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରୁ ତାହା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଯେତେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଏହି କାମ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ନିଷ୍ଠା ସହକାରେ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ନାମର ତାଲିକା ଦେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ତେବେ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାରଦା ପ୍ରସନ୍ନ ନାୟକ, କାହ୍ନୁ ଚରଣ ଦାସ, ଭୁବନାନନ୍ଦ ଦାସ, ଶ୍ୟାମଳୀ ଲାହିତୀ (ମହାପାତ୍ର) ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ।

ଜୟ ପ୍ରକାଶଙ୍କର ଏହି ଗସ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅଭାବ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପୂରଣ କଲା । ଅଳି ଭେଟି ଟଙ୍କାରେ କୃଷକ ପ୍ରେସ ଓ ସାପ୍ତାହିକ ‘କୃଷକ’ ପତ୍ରିକା ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ପାରିଲା । ଗୋଟିଏ ହ୍ୟାଣ୍ଡ ପ୍ରେସ ଓ ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେଡ଼ଲ ମେସିନ କିଣାଯାଇ କାଳୀ ଗଳିର ଏକ ଭଡ଼ା ଘରେ ପ୍ରେସ ଚାଲିଲା । ଆଗରୁ ‘କୃଷକ’ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମୁଖପତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ତାହା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ସେହି ‘କୃଷକ’ ପାର୍ଟିର ସାପ୍ତାହିକ ମୁଖପତ୍ର ହେଲା ।

୧୯୪୯ରେ ଯେତେବେଳେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଲେ ସେତେବେଳକୁ ଦଳର ଆକାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ଯେଉଁଠି ସେ ବିରାଟ ସାଧାରଣ ସଭାମାନଙ୍କରେ ଭାଷଣ ଦେଲେ ସବୁଠି ଟାଙ୍କୁ ଥଳୀ ଭେଟି ଦିଆଗଲା । ସେ ସବୁତକ ଟଙ୍କା ରାଜ୍ୟ ପାର୍ଟି ସଂଗଠନ ପାଇଁ ଆସିଲା । ଏହି ଅର୍ଥରେ କୃଷକ ପ୍ରେସର ଉନ୍ନତି ଓ ପ୍ରକାଶନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରସାର କରାଗଲା । ପ୍ଲାଟଫର୍ମ୍ ଛାପାକଳ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣ କିଣାଗଲା । ପ୍ରେସ ଗଙ୍ଗା ମନ୍ଦିରକୁ ଆଣାଗଲା । କୃଷକ ପ୍ରେସ ବନ୍ଦ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲା ।

ସମାଜବାଦର ବାର୍ତ୍ତାବହ ‘କୃଷକ’

‘କୃଷକ’ ଓ କୃଷକ ପ୍ରେସ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରର ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟୁଧ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଆସିଛି । ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ ଓ ମହତାବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୈନିକ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର । ରାଧାନାଥ ରଥ ଓ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ - ଉଭୟେ କଂଗ୍ରେସର ତୁଙ୍ଗ ନେତା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ଅନୁକୂଳ ସମ୍ବାଦ ସେଥିରେ ବାହାରିବ ବୋଲି ଭରସା ନଥାଏ, ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳ ସମ୍ବାଦ ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା ଅଧିକ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ‘କୃଷକ’ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ବାର୍ତ୍ତାବହ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରଠାରୁ ଏହାର ଭୂମିକା ଥିଲା ସ୍ପଷ୍ଟ । ଦେଶ ବିଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବାଦର ସମୀକ୍ଷା, ତତ୍କାଳୀନ ସମସ୍ୟା ଓ ନୀତିଗତ ପ୍ରଶ୍ନର ଆଲୋଚନା ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରୀ ଇତ୍ୟାଦି ଜରିଆରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ସ୍ତରଠାରୁ ଗ୍ରାମ୍ୟସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କର୍ମୀ ଓ ସମର୍ଥକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସାପ୍ତାହିକ ‘କୃଷକ’ ଥିଲା ଏକାଧାରରେ ସାଥୀ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ । ୧୯୪୯ର ପାର୍ଟି ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଦଳର ସଭ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ଦ୍ଵାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦିଆଯିବା ଫଳରେ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବହୁଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଦଳ ଆରମ୍ଭ ବେଳକୁ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା

ଥିଲା ମାତ୍ର ୨୫, କିନ୍ତୁ ୧୯୪୯ ବେଳକୁ ତାହା ୫ ଶହକୁ ଚଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ୧୫ ହଜାର ଶ୍ରମିକ ଓ ୮ ହଜାର କୃଷକ ସେମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ (ଶ୍ରମିକ ସଂଘ ଓ କୃଷକ ସଂଘ) କରିଆରେ ସାମୂହିକ ଭାବରେ ଦଳର ସମ୍ବନ୍ଧିତ (ଆର୍ଟିଲିଏଟେଡ୍) ସଭ୍ୟ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ସୁଦୂର ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସଭ୍ୟ ଓ ସମର୍ଥକମାନଙ୍କ ସହିତ ନିୟମିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ‘କୃଷକ’ ଥିଲା ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ ।

ଦଳର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧିକ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇଦେବା ପାଇଁ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମାଜବାଦୀ ଭାବଧାରା ପ୍ରଚାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ସାହିତ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏଥିପାଇଁ ଦଳର ଏକ ପ୍ରକାଶନ ବିଭାଗ ଖୋଲାଯାଇଥାଏ । କୃଷକ ପ୍ରେସର ଉନ୍ନତି ହେବା ପରେ ଛାପିବାର ସୁବିଧା ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବହି, ପ୍ରଚାରପତ୍ର, ପାର୍ଟି ଗୀତବହି ରୀତିମତ ଛାପା ଯାଉଥାଏ । ପାର୍ଟିର ବିଭିନ୍ନ ଗୀତ ବହି ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ବେଶୀ ଆଦୃତ ହେଉଥାଏ । ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଗୀତର ପ୍ରଭାବ ପଡୁଥିଲା ବେଶୀ । ଦଳର ନୀତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଭାବରେ ଗୀତରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥାଏ । ବନମାଳି ମହାରଣା, ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ପ୍ରହରାଜ, ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ମହାନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରିଜା, କାହ୍ନୁ ଚରଣ ଦାସଙ୍କର ଅନେକ ଗୀତ କେବଳ ସୋସାଲିଷ୍ଟ କର୍ମୀ ନୁହଁନ୍ତି, ଗାଁ ଗହଳ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଅତି ପରିଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ‘ହୋ ଆମେ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ, ଖଟୁ ଆମେ ଆମ ଦୁନିଆଁ’ ଏବଂ ବନମାଳି ମହାରଣାଙ୍କର ‘ଗରଜି ଉଠ ଭାଇ, ମନୁ ବରଜି ଶଙ୍କା’ ଏକଦା ଗାଁ ଗାଁରେ ଲୋକେ ଗାଉଥିଲେ ।

ସାମ୍ବାହିକ ‘କୃଷକ’ ପୁନଃ ପ୍ରକାଶନ ହେବା ବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ତା’ର ସମ୍ପାଦକ ରହିଲେ ଓ ମୁଁ ପରିଚାଳନା ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ କାମ କଲି । ପରେ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସମ୍ପାଦକ ମଣ୍ଡଳୀ ଗଠାଗଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ବାଙ୍କ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ସେଥିରେ ରହିଲେ ଓ ମୁଁ ରହିଲି ସମ୍ପାଦକ । ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ପରେ ଏ ଦାୟିତ୍ଵ ନେବା ସମ୍ଭବପର ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ବିନୋଦ କାନୁନଗୋ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ପାଦନା ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସେତେବେଳେ ବିଜୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକ) ‘କୃଷକ’ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ମାନହାନି ମକଦ୍ଦମା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଥିଲେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବିଧାୟକ ଓ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ୍ଙ୍କ ଦୃଢ଼ ସମର୍ଥକ । ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାଇକେଲ ପରମିଟ ପାଇବା ଓ କୋଇଲାରୁ

ପେଟ୍ରୋଲ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସରକାରୀ ଅର୍ଥ ଉପଯୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଭିଯୋଗମାନ ବାହାରିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଦିନ ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବା ପରେ ସେ ମକଦ୍ଦମା ଉଠାଇ ନେଇଥିଲେ । ‘କୃଷକ’ର ଚାହିଦା ବଢ଼ିବାରୁ ମଝିରେ ଏହାକୁ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ଆକାରରେ ସପ୍ତାହକୁ ଦୁଇଥର ବାହାର କରାଯାଉଥିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ ଓ ମୁଁ ଯଥାକ୍ରମେ ସଂସଦ ଓ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବା ଅବକାଶରେ ମଧ୍ୟ ‘କୃଷକ’ର ନିୟମିତ ପ୍ରକାଶନ କେବେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନଥିଲା । ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଯେଉଁମାନେ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ, ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଓ ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ । ‘କୃଷକ’ ପ୍ରକାଶନ ଦଳର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ଦାୟିତ୍ୱ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହେଉ ନଥିଲା । ଏମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ଆତ୍ମୋଦ୍ଧେୟ କେନ୍ଦ୍ରୋଲ, ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ କୃତୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସମ୍ପାଦନା ଦାୟିତ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ଯେ ନେଇଥାନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ସୁଚିନ୍ତିତ ଓ ଉପାଦେୟ ଲେଖା ‘କୃଷକ’କୁ ଦେବା ପାଇଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ ଓ ବାକ କେବେହେଲେ ହେଲା କରୁ ନଥିଲେ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ କୃଷକ ପ୍ରେସ ପରିଚାଳକ ଓ କର୍ମଚାରୀ ସମସ୍ତେ ଏକ ପରିବାର ଭଳି ଚଳୁଥିଲେ । ସେଠି ମାଲିକ-ଶ୍ରମିକର ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା । ପ୍ରେସ ଓ ‘କୃଷକ’ ପତ୍ରିକା ପ୍ରତି କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଦୁଃଖ ସୁଖର ସାଥୀ ଭାବରେ ପ୍ରେସ ଓ ପତ୍ରିକାର ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବିଷୟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ବୁଝୁଥିଲା ।

ସଂଗଠନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସରର ବିସ୍ତାର

ସବୁ ଦଳର ଜାତୀୟ ନେତାମାନଙ୍କ ସଭାରେ ଯେତେ ଲୋକ ହେଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ସଭାରେ ଜନ ସମାଗମ ହେଉଥିଲା ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ । ସେହିପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସଭାରେ ସର୍ବାଧିକ ଜନ ସମାବେଶ ହେଉଥିଲା । କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭାଷଣ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏହି ଆଦ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଲାଭତ ଶିକର (ଡାକବାଜି ଯନ୍ତ୍ର) ବ୍ୟବହାର ପ୍ରାୟ ନଥିଲା । ପାର୍ଟି କର୍ମୀମାନେ ଟିଣର ତୁଙ୍ଗା ଧରି ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ,

ବାଙ୍କ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟସାରା ଗସ୍ତ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କେବଳ ଭାଷଣରେ ତ ସଂଗଠନ କାମ ଶେଷ ହୁଏନା, ବରଂ ସେହିଠାରୁ କାମର ଆରମ୍ଭ । ସଂଗଠନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ରହିଛି; ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଶ୍ରେଣୀ ଲାଗି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ନେଇ କାମ କରିବାକୁ ହେବ । ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କେବଳ ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ନୁହେଁ, ଏହା ସମାଜର ଆତ୍ମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମ - ଏହି ବିଚାରକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଯଥାସାଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଉଥିଲା । ସବୁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ଆଣିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହେଉ ନଥିଲା, ବାଙ୍କ ସଂଗଠନର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବାରୁ । ଗାଁ ଗହଳର କର୍ମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠିର ଲୋକଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରାମର୍ଶ ଓ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବେଶୀ ।

ପ୍ରଥମେ କାମ ଥିଲା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର - ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଓ ସମର୍ଥକଙ୍କୁ ଧରି ସଂଘର୍ଷ ବା ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଚନାତ୍ମକ କାମ କରିବା । ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ହେବ, ଯେଉଁଥିରେ ଦଳର କର୍ମୀ ଓ ସମର୍ଥକ ମାନଙ୍କ ସମାଜବାଦୀ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକଟିତ ହେବ । ସ୍ଥଳତଃ ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଜନଶକ୍ତିକୁ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହିପରି ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ଲୋକହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ଶକ୍ତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ । ସେତେବେଳେ ସରକାରୀ ଗୋଷ୍ଠି ଉଚ୍ଚୟନ ଯୋଜନାରେ ଯେପରି ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ଓ ଅପବ୍ୟୟ ହେଉଛି ତାହାର ସୁଯୋଗ ନଥିଲା । ପରେ ନିର୍ବାଚନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମାଜବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢିଗଲା ।

ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବହୁମୁଖୀ ସଂଗଠନ ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମରୁ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯୁବ ସଂଗଠନ, ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂଗଠନ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସଂଗଠନ କରାଗଲା । ସେ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ଦେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ତାହାର କେବଳ କିଛିଟି ସୂଚନା ଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ।

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ କୃଷକ ସଂଗଠନ ଓ ତାହା ଆନ୍ଦୋଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ଗାଁ ଗହଳରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ୧୯୩୪ରେ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ

ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କରାଗଲା, ସେତେବେଳାରୁ ତାହା କେବଳ ଏକ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାବରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତ ପରି କୃଷି ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଭଳି କୃଷି ପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟରେ କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀର ଭୂମିକା ଯେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଲାଗି ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏଥିରେ ଦ୍ୱିମତ ହେବାର ନାହିଁ । ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ କାର୍ଲମାର୍କ୍ସ ଓ ଫେଡେରିକ ଏଙ୍ଗେଲ୍ସ ‘କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନିଫେଷ୍ଟୋ’ ଜରିଆରେ ସମାଜବାଦୀ ବିପ୍ଳବର ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତା ଦେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେ “ଶିକ୍ଷର ଶ୍ରମିକ ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ରଣୀ ହେବ” ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଇଉରୋପ ଭଳି ଶିଳ୍ପୋନ୍ନତ ମହାଦେଶ ଲାଗି ଏହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ବିଚାରଧାରାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ମଧ୍ୟ ତୀନ ଦେଶରେ ମାତ୍ର ସେ ତୁଙ୍ଗ ବିପ୍ଳବର ମୁଖ୍ୟ ଆୟୁଧ କରିଥିଲେ କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ।

ସେ ଯାହାହେଉ, କୃଷକମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ ଭାବରେ ‘ଉତ୍କଳ କୃଷକ ସଂଘ’ ଗଠାଗଲା । ତାହା ପରେ ତାହା ଜାତୀୟ କୃଷକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ହିନ୍ଦୁ କିଷାନ ପଞ୍ଚାୟତ’ ରେ ସାମିଲ ହେଲା । ଜମିଦାରୀ ଆଦି ମଧ୍ୟ-ସ୍ୱଭାବୁକାରୀ ପ୍ରଥାର ଉଚ୍ଛେଦ ଓ ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କ ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା - ପ୍ରଥମେ ଏହି ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଦାବୀକୁ ଧରି ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉଥିଲା । ପରେ ଜମିମାଲିକାନାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ବଳକା ଜମିର ପୁନର୍ବିଭକ୍ତି କରିବା, ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ରକ୍ଷଣା ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଦେବା ଓ ଭୂମିହୀନ ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଭୂମିସେନା ଗଠନ କରି ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ ପଡିତ ଜମିର ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଦାବୀମାନ ଯୋଗ କରାଗଲା ।

ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବାସ୍ତବରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦାୟିତ୍ୱରେ କରାଯାଉଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଆନ୍ଦୋଳନର ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ପାର୍ଟି କର୍ମୀଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ସବୁ ଜିଲ୍ଲା ଓ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଥାନାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପରିଚୟ ହେଲା । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜରିଆରେ । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଫଳ ପରିଚାଳନା ଲାଗି ଜମି ଜମା ଆଇନ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅବହିତ ରହିବା ଓ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ରଣ କୌଶଳ ସ୍ଥିର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ବାଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ସହିତ କରୁଥିଲେ । ସମୟ, ସ୍ଥାନ ଓ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଚାହିଁ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଗତି ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଅବଦାନ ଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ । ଜମି ମାଲିକାନାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ପହରା ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ଏକର ରଖିବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ଥିର କରିଥିଲା ।

ଏବଂ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ବେସରକାରୀ ବିଲ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ନିଶାମଣି
୧୯୬୦ରେ ଆଗତ କରିଥିଲେ ।

ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲା ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଥମ ଓ
ବ୍ୟାପକ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ । ପାର୍ଟି ତଥା ପାର୍ଟି କର୍ମୀଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆରମ୍ଭ ହେଲା
ଏହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ଏହା ଥିଲା କର୍ମୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବ୍ୟାବହାରିକ ଶିକ୍ଷା ।
ଏହାପରେ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଛି । ପାର୍ଟିର
ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସେ ବିଷୟରେ ସୂଚନା
ଦେବି ।

ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ଦାୟିତ୍ୱ

ମାର୍କ୍ସବାଦରେ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବ ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀକୁ କିପରି
ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ସେହି ଆଦର୍ଶବାଦରେ
ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସଠାରୁ ଅଲଗା ହେବା
ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ତାଳଚେର କୋଇଲା ଖଣି ପ୍ରଭୃତି କେତେକ
ସୀମିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ଯୁନିୟନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ସହିତ
ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇବାପରେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଆସିଗଲା
ସେତେବେଳେ ପରିଚାଳନା କରିବାର ସମସ୍ୟା ସାମନାରେ ଠିଆହେଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ର
ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାରି ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ କରିବା ଓ ଚଳାଇବାର
ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥାଏ । ରବିବାରୁ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଗିରଫ ହେବା ପୂର୍ବରୁ
କଲିକତାରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୁବ ଶ୍ରମିକ ନେତା ଭାବରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।
କଳ କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଭିତରେ କାମ କରିବାର ଅନୁଭୂତି ଅନ୍ୟ କାହାରି
ନଥାଏ । ବାରଙ୍ଗ କାଚ କାରଖାନାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ଯୁନିୟନ
କାମ କରୁଥାଏ ।

ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ସେବାସଂସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା
ଶ୍ରମିକ ଓ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କଟକ ମୁନିସିପାଲିଟି
ମେହନ୍ତରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ‘କଟକ ମେହନ୍ତର ସଂଘ’ ଗଢାଯାଇଥାଏ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ
ଉଦ୍ୟମରେ । ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ଫେଡେରେଶନ
ବା ମହାସଂଘ ଗଢାଗଲା, ଯାହାର ସଭାପତି ହେଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ।
କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ପ୍ରମାଦ ଗଣି ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ନିୟମ ଜାରି କରିଦେଲେ
ଯେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସଂଘରେ କୌଣସି ବାହାର ଲୋକ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ କରିବାରେ ସେତେବେଳେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଥିଲା ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ । ନିଖୁଳ ଭାରତ ବ୍ରେଡ ଇନ୍‌ଡିଆନ କଂଗ୍ରେସ (ଏ. ଆଇ. ଟି. ଯୁ. ସି.) ଉପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆରମ୍ଭରୁ ରହି ଆସିଥାଏ । ଏହି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦିନରୁ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରମିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ତତ୍ପରତା ନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିଖୁଳ ଭାରତ ଜାତୀୟ ବ୍ରେଡ ଯୁନିୟନ, କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ଗଢାଯିବାପରେ ତତ୍ପରତା ବଢିଗଲା ।

ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଗଢିବା ଓ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ କେବଳ ଅଭିଜ୍ଞତା ନୁହେଁ, ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଧିବସାୟ ଦରକାର । ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାମ ଓ ଲଢ଼ାଇ ପାଇଁ ଯେତିକି କୌଶଳ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଦରକାର, ସେତିକି ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରମିକ ଆଇନ ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ୍ ଧାରଣା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତାହାଛଡ଼ା ଶିକ୍ଷର ମାଲିକ ଓ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଯଥେଷ୍ଟ ସାବଧାନତା ସହିତ କାମ କରିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା । ସାଧୁତା ସହିତ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ନଥିଲେ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା ବିପଜ୍ଜନକ । ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଲାଗି ବାକ ଆଗ୍ରହୀ ହେବା ପରେ ଅଳ୍ପସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଦକ୍ଷ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିନେଲେ । ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଧାନ ସଭା ଏବଂ ସଂସଦର କାର୍ଯ୍ୟର ଚାପ ହେତୁ ସେ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନରୁ ଅବ୍ୟାହତି ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେଦିନ ସେ ଏହି କାମ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ ତାହା ଦକ୍ଷତା ସହିତ ତୁଲାଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ଏକ ନୂତନ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା’ ଗଢାଗଲା । କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରୁ ମୁକ୍ତ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ଏହା ଗଢାଯାଇଥିଲା । ତାହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିପରି ଢଙ୍ଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଆସିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ଲୋକ ଏଥିରେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଦଳର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଏହା ଉପରେ ନାହିଁ ।

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନେତାମାନଙ୍କ ସାଧୁତା ଓ ନିର୍ମଳ ଭାବମୂର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ଜ୍ୱଳେ ଆକୃଷ୍ଟ କଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କଟକର କଳିଙ୍ଗ ରେଫ୍ରିଜରେଟର କାରଖାନା, ଚୌଦ୍ୱାର ଲୁଗାକଳ (ଓ ପରେ କଳିଙ୍ଗ ଷ୍ଟେବସ୍), ତାଳଚେର କୋଇଲା ଖଣି, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ପ୍ରଭୃତି ଶିଳ୍ପର ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଭିତରେ ବ୍ରେଡ ଯୁନିୟନ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରସାର ହେଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭାସହିତ ସାମିଲ

ହୋଇଗଲେ । ବ୍ରଜରାଜ ନଗର କାଗଜ କଳ ଓ ବାଙ୍ଗ କାଚ ଓ ସେରାମିକ କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକ ମାନେ ମଧ୍ୟ ପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତୃତ୍ୱ ଛାଡ଼ି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଲେ । ଏହା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ଶ୍ରମିକ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ କରାଗଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ : ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ରେସ କର୍ମଚାରୀ, ମେଡ଼ିକାଲ କର୍ମଚାରୀ, ପାଣିକଲର ଶ୍ରମିକ ଇତ୍ୟାଦି ଶ୍ରମିକଙ୍କ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ।

ହିନ୍ଦି ମଜଦୁର ସଭାର ରାଜ୍ୟ ଶାଖା ଗଢ଼ାଗଲା । ସେଥିରେ ପ୍ରଥମ ସଭାପତି ହେଲେ ହିନ୍ଦି ସେବକ ସଂଘର ତତ୍କାଳୀନ ସଭ୍ୟ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର ଏବଂ ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ସମୟରେ ଯେତେ ସଂଗଠିତ ଶ୍ରମିକ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହିନ୍ଦି ମଜଦୁର ସଭା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ।

ଓଡ଼ିଶାର ମଟର ପରିବହନ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ କରିବାରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଥିଲା ପ୍ରଥମ । ଓଡ଼ିଶା ଟ୍ରାନସ୍‌ପୋର୍ଟ ୱାର୍କରସ୍ ଇଉନିୟନର ଭିତ୍ତି ପଡ଼ିଥିଲା ତାଙ୍କରି ହାତରେ । ଏହି ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟବ୍ୟାପୀ ଫେଡ଼େରେସନ ଗଢ଼ାଗଲା ସେ ହେଲେ ତାର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ । ଗଞ୍ଜାମର ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ଏବଂ ପୂର୍ବତନ କେନ୍ଦ୍ର ଆସେମ୍ବ୍ଲର ସଭ୍ୟ ଉମାଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା ବର୍ତ୍ତମାନ ଇସ୍ମାତ କାରଖାନା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ବହୁବର୍ଷ ଧରି ଏହା ସ୍ୱୀକୃତ ଇଉନିୟନର ମାନ୍ୟତା ପାଇଛି । ସେହି ମଜଦୁର ସଭାର ମୂଳଦୁଆ ଦେଇଥିଲେ ବାଙ୍କ । ୧୯୫୫ ବେଳକୁ କାରଖାନା ତିଆରି ଆରମ୍ଭ ହେଉଥାଏ । ସ୍ଥାୟୀ ଶ୍ରମିକ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ସେତିକି ବେଳୁ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମୟ ବୋଲି ସେ ବିଚାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ସେ ଥିଲେ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭାର ପ୍ରଥମ ସଭାପତି । ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନ କ୍ରମେ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓ ପରେ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ସଂଗଠନ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଏହି ସଂଗଠନର ସଭାପତି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ କେବଳ ନିଜସ୍ୱ ସମସ୍ୟାର ପରିସୀମା ମଧ୍ୟରୁ ଆଣି ଆଦର୍ଶବାଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆରମ୍ଭରୁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଆସିଥିଲା ।

ଦ୍ଵିତିଶ୍ଚ ଲେବର ପାର୍ଟି ଡାଆରେ ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନମାନଙ୍କୁ ସାମୂହିକ ଭାବରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ କରାଯିବା ପାଇଁ ପାର୍ଟିର ପାଟନା ସମ୍ମିଳନୀରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଇଥିଲା । ସେହି ଅନୁସାରେ ୧୯୪୯ରେ ପ୍ରାୟ ୧୫ ହଜାର ଶ୍ରମିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦଳର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ପରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା ।

ଯୁବ-ଛାତ୍ର ସାମୁଖ୍ୟ

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ସମସ୍ତ ବାମପନ୍ଥୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଯୁବ-ଛାତ୍ର ସଂଗଠନର ଆବଶ୍ୟକତା ବହୁତ ବେଶୀ । ପ୍ରଚଳିତ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଶ୍ରେଣୀହୀନ ଶୋଷଣହୀନ ସମସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ହେଲେ ଏକ ସଚେତନ ଓ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ଯୁବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ତାହାର ପ୍ରଧାନ ଆୟୁଧ । ଦଳ ଭିତରେ ନୂତନ ରତ୍ନର ସଂଚାର କରି ତାହାକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଏହାର ଭୂମିକା ଅତି ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିଲାଗି ସମାଜବାଦୀ ଯୁବସଭା ଗଢ଼ାଗଲା ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଶାଖା ଗଠନ କରାଗଲା ।

ସଂଗଠନର ଆରମ୍ଭବେଳେ ସମଗ୍ର ଦଳଟାହିଁ ଥିଲା ବାସ୍ତବରେ ଏକ ଯୁବ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ସମୟରେ ବିଶେଷତଃ ୧୯୩୦ ମସିହା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ରବିବାବୁ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା ପ୍ରମୁଖ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ୧୯୪୨ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ୧୯୪୬-୪୭ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଥିଲେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ସେ ୧୯୪୯ ରେ ପରିଣତ ବୟସରେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଶାସନ ବିଧାୟକ ସଭାର ସଭ୍ୟଆନ୍ତି-ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ।

ସଂଗଠନ ଭିତରେ ଯୁବକମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଯୁବସାମୁଖ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା । କ୍ରମେ ପରେ ପରେ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ଦଳ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଆସିଲେ ସେମାନଙ୍କ ରୁଚି ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବର୍ଷାୟାନ ସାଥୀମାନଙ୍କ ରୁଚି ଅଭିରୁଚି ଠାରୁ ସ୍ଵଭାବତଃ ଭିନ୍ନ ହେବା ସ୍ଵଭାବିକ । ୧୯୫୧ ଓ ୧୯୬୪ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଯୁବକ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବୟସର ବ୍ୟବଧାନ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁମାନେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କରେ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ

ସମସ୍ତେ ରାଜନୈତିକ କର୍ମୀ ଭାବରେ ରହିପାରି ନଥିଲେ । ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବିକାର୍ଜନର ବାଟ ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ଥିଲା ବହୁତ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରବି ରାୟ, ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ, କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର, ଗୋପିନାଥ ସାହୁ, ନୀଳମାଧବ ବୋଷ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ, ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ । ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ନିଜନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ।

କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ଭାଗବତ ବେହେରା, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ପ୍ରଭୃତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଢ଼ିର ଯୁବକମାନେ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ଅନିଷ୍ଟତା ବରଣ କରିନେଇଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଭାଗବତ ବେହେରାଙ୍କ ପରିବାର ଥିଲା ଏକ ସମାଜବାଦୀ ପରିବାର, କାରଣ ତାଙ୍କ ବାପା ନାରାୟଣ ବେହେରା ଥିଲେ ନୟାଗଡ଼ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଏକ ମାତ୍ର କର୍ମୀ ଯେକି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ବେଳୁହଁ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଚାରରେ ବିଶେଷ ଭାଗନେଇଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ପାତ୍ର ଚାକିରୀର ସୁଯୋଗ ଓ ପରେ ଆଇନଜୀବିକାର ମୋହ ଛାଡ଼ି ରାଜନୀତିକୁ ପୂରାପୂରି ଆସିଗଲେ । ଦଳର ସଂଗଠନ ସହିତ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ କରିବାରେ ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ନେଇଆସିଛନ୍ତି ।

ସମାଜବାଦୀ ଯୁବସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ । ଗାଁ ଗହଳରେ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ କାମ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ଦଳର ଦୈନିକ ରଚନାତ୍ମକ ଓ ସଂଘର୍ଷ ମୂଳକ କାମରେ ସାମିଲ ହେଉଥିଲେ । ତେବେ ଉତ୍ତମଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗଗତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା ।

ଦଳର ସମାଜବାଦୀ ଚରିତ୍ର ବଜାୟ ରଖିବାରେ ସମାଜବାଦୀ ଯୁବସଭାର ଭୂମିକା ଥିଲା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସମାଜର ଅନ୍ୟାୟ ଅବିଚାର ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ଥିଲା ତୀବ୍ର । ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଯୌତୁକ-ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଜଗତସିଂହପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ସାବିତ୍ରୀ ଓଷା ପାଇଁ ବୋହୂ ଘରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଭାର ଆଣିବାର ଯେଉଁ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ତାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେଠାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଗଲା । ସମାଜବାଦୀ ଯୁବ ସଭା ନେତୃତ୍ୱରେ । ଏହା ଛଡ଼ା ଦଳର ସଂଗ୍ରାମ ଓ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ହେଉଥିଲା ସେଥିରେ ସେମାନେ ଆଗୁଆ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଦଳର କୌଣସି ଛାତ୍ର ସାମୁଖ୍ୟ ନଥିଲା । ସମାଜବାଦୀ ଯୁବ ସଭାହିଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଥିଲା । କଲେଜ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ କଲେଜ ଯୁନିଅନ ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନା କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଚାର କରିବାଲାଗି ଏହାହିଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲା । ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସାମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାରତ ଛାତ୍ର ସଂଘ ଓ କଂଗ୍ରେସର ଛାତ୍ର ସାମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବେଳେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମସ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛାତ୍ର ସାମୁଖ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରାଗଲା । ଅନ୍ୟ ଦଳ ମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁଖ୍ୟ ପିନ୍ଧି କାମ କରୁଥିବା ଛଳେ ସମାଜବାଦୀ ଯୁବସଭା ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ କାମ କରିବା ଅନେକ ସମୟରେ ଅସୁବିଧା ଜନକ ହେଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବହୁଦିନ ପରେ ଛାତ୍ର ଯୁନିୟନ ନାମରେ ଏକ ଛାତ୍ର ସଂଗଠନ ଗଢ଼ାଯାଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଛାତ୍ରନେତା ବଭୂତି ଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ଛାତ୍ର ସଂଗଠନର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ପରେ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରୁ ରାଜନୀତିକୁ ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଡଭୋକେଟ ଅର୍ଜୁନ ପଟ୍ଟଯୋଷୀ (କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା) ନରସିଂହ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର (ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲା), କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଶତପଥୀ, ବିଶ୍ୱନାଥ ସାହୁ , ଭଗବାନ ରାମ, ନରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ପ୍ରଧାନ (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୃତିତ୍ୱ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ନରସିଂହ ପ୍ରସାଦ ନନ୍ଦ, ଭଗବାନରାମ ଓ ନରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି (ବା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ସାହୁ ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଆଠଗଡ଼ରୁ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କ ସହିତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିଥିଲେ । ପରେ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ି ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାକୁ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯାଇ ସେଠାକାର ନାଗରିକ ହୋଇଛନ୍ତି । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଶତପଥୀ ବ୍ରେଜିଂ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦାଶ ରାଜ୍ୟ ଅଫିସରେ ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନାରେ ସହାୟତା କରିଥିଲେ । ସେ ସ୍କୁଲ ସମୂହର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ରଘୁନାଥ ଗୌଡ଼ (ରଘୁବୀର ଯାଦବ) ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ କୃଷକ ପ୍ରେସ ଓ ‘କୃଷକ’ ସାପ୍ତାହିକ ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱରେ କେତେକ ବର୍ଷ ରହିଥିଲେ । ଅକ୍ଷୟ କୁମାର

ମହାନ୍ତି ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ପାଟି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ପରେ ସେ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ ନିବାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ଭାରତରେ ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜନସେବକ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପରେ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପର୍ଯ୍ୟଟ ଓଡ଼ିଶା ଓ କୋରାପୁଟରେ ପାଟି ସଂଗଠନ

ପର୍ଯ୍ୟଟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଟିର ସଂଗଠନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା ୧୯୫୫ରେ ପାଟି ବିଭାଜନ ହେବାରୁ ତାହା ବ୍ୟାହତ ହେଲା । ଅବିଭକ୍ତ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ (ସମ୍ବଲପୁର ବରଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତି) ମଦନମୋହନ ସାହୁ, ବସନ୍ତ କୁମାର ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରଥମେ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପରେ ଗଣନାଥ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଭୃତି ଯୁବକମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦଳର ପ୍ରସାର ହୋଇଥିଲା । ମଦନମୋହନ ସାହୁ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ି ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରହିଲେ । ଗଣନାଥ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରମୁଖ ଅନ୍ୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାଟିରେ ମିଶିଯିବାରୁ ସେଠାରେ ସେହି ଦଳର କେତେଜ ପରିମାଣରେ ପ୍ରସାର ହେଲା ।

ଅବିଭକ୍ତ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରେ ସଂଗଠନ କରିବା ପାଇଁ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ପଠାଯାଇଥିଲା, ବିଶେଷକରି ୧୯୫୦ରେ ଭବାନୀପାଟଣା ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ । ପରେ ଜଗତସିଂହପୁରର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଅର୍ଜୁନ ପଟ୍ଟଯୋଶୀ, ବଳରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଜଗନ୍ନାଥ ଯୋଷୀ ପ୍ରମୁଖ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାଟିର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଅବିଭକ୍ତ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାରେ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ତରଭାର ଶଶୀଭୂଷଣ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ ପାଟିର ପ୍ରମୁଖ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

ପର୍ଯ୍ୟଟ ଓଡ଼ିଶାର ସଂଗଠନକୁ ସଂଚାଳନ କରିବା ପାଇଁ କିଷ୍ତନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ଲୋହିଆଙ୍କ ଗଠିତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାଟିରେ ମିଶିବା ପରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନିଜେ ଦାୟିତ୍ଵ ନେଲେ । କେବଳ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦ ମନ୍ଦିରର ସଭା ଓ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାଟିର ପ୍ରସାର ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ପାଟିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ଵ ବଢ଼ିଯିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଫଳରେ ପର୍ଯ୍ୟଟ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଚିତ୍ରରେ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାଟି ଭୂମିକା କ୍ରମଶଃ ଗୌଣ ହୋଇଗଲା । ଦଳର ବିଭାଜନ ହୋଇ ନଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଆଞ୍ଚଳିକତା ଓ ସାମନ୍ତବାଦୀ ପରିବେଶକୁ ମୁକାବିଲା

କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ଅବିଭକ୍ତ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା (ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଗୋଟି ଜିଲ୍ଲା ହୋଇଛି) ଓ ଅବିଭକ୍ତ ପୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲା ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ତାହା ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ସେଠାରେ ହନୁମାନ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଜୟପୁରର ବାବା ସାହେବ (ଲାଲ ଲୟୋଦର ସିଂହଦେଓ), ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦକ୍ଷସେନା (ଆଡଭୋକେଟ୍) ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ

ସେସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଏକ ନିରାପତ୍ତା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କରିଥିଲେ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ରବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ପୋଲିସ କଟକଣା ମଧ୍ୟରେ ସେ ମୁଣ୍ଡାରୀ ଭାଷା ଶିଖି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ଓ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡାରୀ ଭାଷାରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଥିବା ଗୀତ ରଚନା କରାଯାଇ ଛପା ଯାଇଥିଲା । ତାହା ସେମାନଙ୍କର ହେର୍ ପର୍ବ ଓ ମାଘୀ ପର୍ବ ବେଳେ ଲୋକେ ବୋଲୁଥିଲେ, ପରେ ସେ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସମାଜସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାକାର ଜଣେ ଲକ୍ଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠ ସମାଜ ସଂଗଠକ ।

ସମାଜବାଦୀ ଯୁବ ସଭା ବାସ୍ତବରେ ଦଳର ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ବିଚାର ମଞ୍ଚ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସକ୍ରିୟ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁବ ସମାଜ ଭିତରେ ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଆଲୋଚନା ଓ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରଚାର ବିଶେଷ ଭାବରେ ହେଉଥିଲା । ପାର୍ଟି ଓ ଯୁବସଭା ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ଥିଲେ ବାଙ୍କ । ଯୁବ ସମାଜର ବିଚାର ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସହିତ ଦଳର ନେତୃତ୍ୱ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଭିରୁଚି ନ ଥିଲା । ଏହି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠି ସହିତ ତାଙ୍କର ଭାବ ବିନିମୟ ଦଳର ବୃହତ୍ତର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ୧୯୫୫ ରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଭାଜନ ପରେ ନୂଆ ଦଳର ‘ସମାଜବାଦୀ ଯୁବଜନ ସଭା’ ନାମରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଯୁବ ସଂଗଠନ କରାଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଉଭୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ନଥିଲା ।

ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ

ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ଯେ ପାଟିର ସାହିତ୍ୟ ଓ ବିଶେଷ କରି ପାଟିର ଗୀତ ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା । ଦଳର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଦରକାର । ବହି ଓ ଭାଷଣ କରିଥାରେ ଯେଉଁ କାମ କରିବା କଷ୍ଟକର, ତାହା ସଙ୍ଗୀତ, ନାଟକ ଓ ଅନ୍ୟ ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ଵାରା ସହଜରେ ହୋଇ ପାରେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାଟିର ପ୍ରଚାରରେ ଇଣ୍ଡିଆନ ପିପୁଲ୍ସ ଥିଏଟର (ଇପଟି), ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଲେଖକ ସଂଘ ଭଳି ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ ବହୁତ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ବିଷୟକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ‘ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ’ ନାମରେ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ାଗଲା । ବାବୁଲାଲ ଦୋଶୀ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ଏହାର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଲେ । ଦଳର ଅଫିସ୍ ଯଦୁନାଥ ଭବନର ଉପର ମହଲାରେ ସେ ରହୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ଘରେ ଏହି ସଂସ୍ଥାର କାମ ଚାଲିଲା । ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାରେ ସମାଜବାଦୀ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରଚାର ଥିଲା ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହି ସଂଘ ବହୁ ଯୁବ ଲେଖକ ଓ କଳାକାରଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକ ଓଡ଼ିଶାର କଳା ଜଗତରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି । ସେତିକି ନୁହେଁ, ରାଜ୍ୟରେ ଲଳିତ କଳାର ବିକାଶ ପାଇଁ ଏହାର ଅବଦାନ କମ ନୁହେଁ ।

ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ‘ଅଗଷ୍ଟ ନଅ’ ନାମରେ ଏକ ନାଟକ ଲେଖିଲେ । ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ ପକ୍ଷରୁ ତାହା ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଗଲା । ପରେ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଲେଖା ‘ବାଜି ରାଉତ’ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ଅଭିନୀତ ହେଲା । କଟକ ଓ ପୁରୀରେ ଏଥିପାଇଁ ଟିକେଟ ବିକ୍ରି ହେଲା ଓ ସେ ଟଙ୍କା ପାଟିକୁ ଦିଆଗଲା । ଏଥିରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ, ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ, କେହି ପେଶାଦାର କଳାକାର ନଥିଲେ । ସେଥିରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ନିତାଇ ପାଲିତ, ଗୌର ପ୍ରସାଦ ଘୋଷ, ସାରଦା ପ୍ରସନ୍ନ ନାୟକ, ଭୁବନାନନ୍ଦ ଦାସ, ଶ୍ୟାମଳା ଲାହିଡ଼ୀ, ରାଜେଶ୍ଵରୀ ଦଳବେହେରା, ବ୍ରଜେଶ୍ଵରୀ ଦଳବେହେରା, ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ତେଜ, ଶିଶୁ କଳାକାର ଭାବରେ ଚପଳା ନାୟକ (ପରେ ପାର୍ବତୀ ଘୋଷ) ଓ ଅନ୍ୟ ମାନେ । ଅନେକ ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ନାମ ମନେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସଂଘର ସଭ୍ୟଥିଲେ ଏବଂ ସଫଳତା ସହିତ ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାମ ଦିଆଗଲା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ କଳା ଜଗତର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନକୁ ଉଠିଛନ୍ତି । ଅଭିନେତା, ଅଭିନେତ୍ରୀ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ନିତାଇ ପାଲିତ, ଗୌର ଘୋଷ, ଗୋବିନ୍ଦ ତେଜ, ପାର୍ବତୀ ଘୋଷ, ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର

ଭାବରେ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । କଳାକାର ଭାବରେ ବ୍ରଜ କିଶୋର ମହାନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ଅଭିନୟ କରି ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

ଅନେକ ହୁଏତ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଏହି ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ ହିଁ ‘କଳା ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର’ର ଜନକ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗଳାରେ ‘ଲତିତ କଳା କେନ୍ଦ୍ର’ ନାମରେ ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥାଏ । ଏହି ଦ୍ଵାଷ୍ଟାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ସଂଘର ଏକ ବୈଠକରେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଘଟଣା କ୍ରମେ ସେ ବୈଠକରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି, ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମ ‘କଳା ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର’ ରଖା ଯାଉ । ସମସ୍ତେ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବହୁ ଉଚ୍ଚ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ତାର ପରିଚାଳନା କମିଟିରେ ଡ଼କ୍ଟର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ଓ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କୁ ସଭାପତି ଓ ଉପସଭାପତି କରାଗଲା । ବାବୁଲାଲ ଦୋଶୀ ସଂପାଦକ ଦାୟିତ୍ଵ ନେଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଏହାକୁ କିପରି ଏକ ବିରାଟ କଳା-ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ଠିଆ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲେ ତାହା ଇତିହାସର ବସ୍ତୁ ହୋଇଯାଇଛି । ଏହି କାମରେ ତାଙ୍କୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ।

କଳା ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ କଳା-ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ତାହା ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହା ଦ୍ଵାରା ହେବା ସମ୍ଭବ ପର ହେଲା ନାହିଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶୀ ନୃତ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଶୀ ସଂଗୀତକୁ ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବାରେ ଏହାର ଭୂମିକା ଅନସ୍ଵୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘ ବେଶୀ ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ ନାନା କାରଣରୁ, କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଲଳିତ କଳାର ଗୁରୁତ୍ଵ ପ୍ରତି ଏହା ପାର୍ଟିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା । କଳା ବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ବିକାଶ ଦିଗରେ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ମହାନ୍ତି, ନୀଳମାଧବ ବୋଷ ପ୍ରମୁଖ ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘର ବହୁ ଉତ୍ସାହୀ ବନ୍ଧୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଆଇନ ସହାୟକ ସଂଘ

ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପରିସର ଭିତରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟରୁ ଆଇନ ସହାୟକ ସଂଘ (Legal Aid Society) ଅନ୍ୟତମ । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅବକାଶରେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ । ଭାଗଚାଷୀମାନେ ନ୍ୟାୟର ଭାଗ ପାଇବା ପାଇଁ ଓ ବେଦଖଲା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ାଇ କଲାବେଳେ ଜମି ମାଲିକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର

ମକଦ୍ଦମାରେ ପକାଇଥିଲେ । ଗରୀବ ଭାଗଚାଷୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହରକୁ ଆସି ଓକିଲ ଦେଇ ଲଢ଼ିବା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମଧ୍ୟ ମକଦ୍ଦମା ହେଉଥିଲା । ବିନା ପଇସାରେ ଓକିଲ ସାହାଯ୍ୟ ନ ମିଳିଲେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦଳର ଉଦ୍ୟମରେ ଆଇନ ସହାୟକ ସଂଘ ଗଢ଼ାଗଲା । ଅନେକ ଓକିଲ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଏହି କାମ ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଶୋକ ଦାସ, ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର (କ), ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର (ଖ), ଧ୍ରୁବଚରଣ ସାହୁ, ବସନ୍ତ କୁମାର ସାହୁ, ସୁନୀଲ ଘୋଷ, ଲତିଫୁର ରହମାନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ।

ପାଲା ଗାୟକ ସଂଘ

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ କିପରି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଓ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା, ତାହାର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଲା ପାଲା ଗାୟକ ସଂଘ । ସମ୍ଭବତଃ ଜନ ସଂସ୍କୃତି ସଂଘର ପ୍ରଭାବରେ ଏହା ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥ ବେହେରା ଯୁବକ ପାଲା ଗାୟକ ମାନଙ୍କୁ ସମାଜବାଦୀ ଭାବଧାରାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କରି ଉଦ୍ୟମରେ ଏହି ସଂଗଠନର ଆରମ୍ଭ । ଗାଁ ଗହଳରେ ପାଲା କରିବା ବେଳେ ସଂଜ୍ଞାତ ଓ ପ୍ରବଚନ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏହି ଅଭିନବ ପଦ୍ଧା ଅନ୍ତତଃପକ୍ଷେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବହୁତ କାମ ଦେଉଥିଲା । ପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ବେହେରା ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ଗାୟକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ।

ଦଳର ନାମ ବିଷୟରେ ପଦେ

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନାମ ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ସୂଚନା ଦେବା ଅବାଶ୍ୟକ, କାରଣ ସଂଗଠନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ନାମର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ଆରମ୍ଭରେ ନାମ ଥିଲା କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ୧୯୪୭ ମଧ୍ୟଭାଗରେ ହେଲା ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’, ୧୯୫୩ରେ ଅନ୍ୟ ଦଳ ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ହେବା ପରେ ଏ ଦଳର ନାମ ‘ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ରଖାଗଲା । ୧୯୫୫ରେ ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଅଲଗା ଦଳ ଗଢ଼ାଗଲା - ଯାହାର ନାମ ରହିଲା ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ । ଏହି ଦୁଇ ଦଳର ଅସ୍ଥାୟୀ ମିଳନ ହେଲା ୧୯୬୪ ଜୁନ ମାସରେ ଏବଂ ମିଳିତ ଦଳର ନାମ କରଣ କରାଗଲା ‘ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷେ ନପୁରୁଣୁ ବାରାଣାସୀରେ ନୂତନ ଦଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମ୍ମିଳନୀରେ ମିଶ୍ରଣ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଣା ‘ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ନାମରେ କାମ ଚାଲିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଦଳଟି ‘ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ନାମ ଧରି କାମ କଲା । ପୁଣି ୧୯୭୧ ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖରେ ଦୁଇ ଦଳର ମିଶ୍ରଣ ହୋଇ ମିଳିତ ଦଳର ନାମ ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ରଖାଗଲା । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପୁନରାୟ ଏହି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ଲୋହିଆ-ପଟ୍ଟୀ ମାନେ ଅଲଗା ହୋଇ ‘ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ନାମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ୧୯୭୭ରେ ଉଭୟେ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ବିଲୀନ ହେଲେ । ବାକ୍ ଓ ଆମ୍ବେମାନେ ଯେଉଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ରହିଥିଲୁ ତାହା ୧୯୫୩ ଠାରୁ ୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ସୁତରାଂ ଏହି ଲେଖାରେ ଦଳର ନାମକୁ ବାରମ୍ବାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବୋଲି ଲେଖାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣର ଏହି ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ସେହି ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଗତି ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ସାଂଗଠନିକ ଶକ୍ତି ସାଜକୁ ଆଦର୍ଶଗତ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଦୃଢ଼ ହେବା ଦରକାର । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିଷୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଓ ସଚେତନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ନକଲେ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ପାଖରେ ସଂଗଠନ ଚିଣ୍ଟିରହିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ଏହି ବିଷୟଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଜାତୀୟବାଦୀ ଭାବର ପ୍ରଭାବ ବହୁ ଯୁବକଙ୍କୁ ଦଳ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣିଥିଲା । ସେହି ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାହିଁ ଦଳ ପକ୍ଷରେ ଥିଲା ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା ।

ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଥିଲା ଦଳର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ । ରାଜ୍ୟସ୍ତରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜିଲ୍ଲା ଓ ଥାନା ବା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଲିମ ଶିବିର କରାଯାଇ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଦଳକୁ ସକ୍ରିୟ ଓ ସଚେତନ ରଖିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥିଲା ।

ଦଳର ଆରମ୍ଭ ବେଳେ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ଆଦର୍ଶକୁ ଉଣାଥାଏକେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଭିତରେ ଭାବଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ’ଣ ତାହା ଜଣା ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ପରେ କ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ଉଭୟେ ପରସ୍ପରଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୂରେଇଗଲେ । ଅଥଚ ଉଭୟେ ମାର୍କ୍ସବାଦର ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷକୁ ସ୍ଵୀକାର କରୁଥିଲେ । କ୍ଷମତାର ଅଧିକାର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପଦ୍ଧତିରେ ବା ଶକ୍ତିପ୍ରୟୋଗ ପଦ୍ଧତିରେ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ୧୯୪୯ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାର୍ଟିର ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା । ସମାଜବାଦର ସ୍ଵରୂପ କ’ଣ ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟଙ୍କ ଧାରଣା ଅଭିନ୍ନ ମନେ ହେଉଥିଲା ।

୧୯୪୯ରେ ପାଟନାଠାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେଉଁ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କଲା ସେଥିରେ ପ୍ରଥମ କରି ଦଳର ଲକ୍ଷ୍ୟ ‘ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ’ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ହୀନ ଶୋଷଣ ହୀନ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ତାହାର ସ୍ୱରୂପ । କ୍ଷମତା ଦଖଲ କରାଯିବ କେବଳ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପନ୍ଥାରେ । ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗଟା ବାଦ ଦିଆଗଲା । ଆନ୍ଦୋଳନର ଆୟୁଧ ହେବ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗଠନ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମ । ଭାରତର ରାଜନୈତିକ ପଟଭୂମିରେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିଆଯାଇଥିଲା ।

ସୁତରାଂ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଆଦର୍ଶ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଆଦର୍ଶ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି ତାହା ପ୍ରଥମ କରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦିଆଗଲା । ଅଧିନାୟକବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ - ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୋଲି ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହାକୁ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦିଆଗଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷମତାର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଏବଂ ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ଶାନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପନ୍ଥା ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ ସାଧନ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରେ ବୋଲି ନୀତିଗତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ପନ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ଗାନ୍ଧୀବାଦର ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପାର୍ଟି ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଦର୍ଶଗତ ଦୂରତା ବଢ଼ିଗଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣବାଦ ଓ କମ୍ୟୁନିଜମ ଉଭୟ ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷମତାର କେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ଚାହୁଁଥିବାରୁ ଉଭୟ ଆଦର୍ଶ ପରସ୍ପର ନିକଟ ଏବଂ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ସହିତ ଉଭୟଙ୍କର କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ ବୋଲି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅନୁଭବ କଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ଦଳକୁ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀର ସହାୟକ ଓ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାବାଦୀ ଦଳ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଇଥିଲା । କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଚରଣରେ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦର ବିରୋଧୀ ଭୂମିକାରେ ଥିଲା । ନୀତି, ପରଂପରା ଓ ଆଚରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ତାହାର ପରିପକ୍ଷୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିଲା । ସୁତରାଂ କଂଗ୍ରେସ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଉଭୟଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଭାବରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ କିଛି ଅସୁବିଧା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ୧୯୫୫ରେ ଆଭାଡ଼ି ଠାରେ ଯେଉଁ ନୀତି ଘୋଷଣା କଲା, ତାହା ଫଳରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ‘ସମାଜବାଦୀ ଢାଞ୍ଚା’ରେ ସମାଜ ଗଠନ ହିଁ କଂଗ୍ରେସର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ଏହିଠାରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଗଲା ଓ ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଠାରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀର କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଅଧିବେଶନରେ ‘ସମାଜବାଦୀ ଢାଞ୍ଚାରେ ସମାଜଗଠନ’ ସ୍ଥାନରେ

‘ସମାଜବାଦୀ ସମାଜ ଗଠନ’ କଂଗ୍ରେସର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଆର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ଦୃଢ଼ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସମାଜବାଦୀ ସଂଗଠନରେ ବିଭାଜନ ଏବଂ ସମାଜବାଦୀ ଶିବିରରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଅନୁପ୍ରବେଶ ପରିସ୍ଥିତିକୁ କ୍ରମେ ଜଟିଳ କରିଦେଇଥିଲା ।

ଏହି ବିଷୟରେ ଅବତାରଣା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସଫଳତା ସହିତ ସାମନା କରାଯାଇପାରିଥିଲା । ଏ ଦିଗରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଅବଦାନ ହେଲା ବେଶୀ । ଦଳର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନୀତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂପର୍କରେ ଅବହେତୁ କରିବା ସଂଜୋସଜୋ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଷୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଦଳ ଯେତେବେଳେ କର୍ମୀ ବା କ୍ୟାଡ଼ର ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୀମିତ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏପରି ସମସ୍ୟା ନଥିଲା । ତାହା ଛଡ଼ା ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବା ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତାର ସ୍ତର ଥିଲା ନିମ୍ନରେ । କିନ୍ତୁ ଏହିମାନଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ କ୍ରମେ ଏପରି ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ ପ୍ରତିବୃନ୍ଦୀ ଦଳମାନଙ୍କର ନେତା ଓ କର୍ମୀ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନେ ରାଜନୈତିକ ଯୋଗ୍ୟତାରେ ଆଗୁଆ ହୋଇଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ନିୟମିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଥିଲା ।

ଦଳର ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆତୀର୍ଣ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଏକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ସେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଉନ୍ନତ ମାନର ହୋଇଥିବାରୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହାର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପଯୋଗିତା ଥିଲା ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ ପୁରପଲ୍ଲୀ ଶିକ୍ଷାରେ ଅନଗ୍ରସର କର୍ମୀମାନଙ୍କପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରିବା ଦରକାର ହେଲା । ସେହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟସ୍ତରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜିଲ୍ଲା, ଥାନା ବା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମୀ ତାଲିମ ଶିବିର ମାନ କରାଗଲା ।

ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିର ପରିଚାଳନା

ଶିକ୍ଷଣ ଶିବିର ଲାଗି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଥିଲା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର । ସଂଗଠନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିଚାଳନା କରିବାର ଅଭିଜ୍ଞତା ସହିତ ବୌଦ୍ଧିକ ସମର୍ଥ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବାରୁ ଏହି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବାସ୍ତବବାଦୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଯେଉଁ ସବୁ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା ସେଥିଭିତରେ ଦଳର ନୀତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦଳର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ, ନିର୍ବାଚନ ଆଇନ ସମେତ ଅନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଆଇନ, ରଚନାତ୍ମକ ଓ ସଂଘର୍ଷମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପଦ୍ଧତି

ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରମିକ ଓ ସମବାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା କର୍ମୀଙ୍କ ପାଇଁ ଆଇନ ଓ ଅନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଷୟରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା, ସେହିମାନଙ୍କୁ ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ହୁଏ ଏବଂ ଏହାରି ଜରିଆରେ ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହୁଏ । ପ୍ରତି ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ବାଚନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିର କରାଯାଉଥିଲା । ସେଥିରେ ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାର, ରଣକୌଶଳ, ନିର୍ବାଚନ ଆଇନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହା ଛଡ଼ା କୌଣସି ବିଶେଷ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଲେ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କ୍ୟାମ୍ପମାନ କରି ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରମାନଙ୍କରେ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଲୋଚନାର ଭାର ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ବାଙ୍କ ନେଉଥିଲେ ।

ଏହି ସବୁ ଶିକ୍ଷାଶିବିର ଓ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ର ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିୟମିତ ଭାବରେ କରାଯାଉଥିଲା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଳର ନୀତି, କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଦଳ ଭିତରେ ଦୃଢ଼ ଅବକାଶ ନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଦଳର ଆରମ୍ଭ ବେଳେ ଯେତେ ବେଶୀ ତାଲିମ କେନ୍ଦ୍ର କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ପରେ ତାହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଯାଉଥିଲା ।

ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରର ଉପରଲିଖିତ ଦାୟିତ୍ୱ ବ୍ୟତୀତ ଦଳର ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଦିଗରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଅବଦାନ ଥିଲା ବେଶୀ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଦଳର ସମ୍ମିଳନୀ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲା ତାହା ସ୍ଥିର କରିବାରେ ତାଙ୍କର ହାତ ଥିଲା ବେଶୀ । ମୁଖ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସ୍ତାବର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରେସ (ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର) ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷା କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା ଦଳ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ । ପ୍ରେସ ପ୍ରତି ଅବହେଳା କରିବା ଯେକୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ପକ୍ଷରେ କିପରି ମାରାତ୍ମକ, ତାହା ସେ ଭଲଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଥିଲେ । ପ୍ରେସର ଅଧିକାର ରକ୍ଷା ଦିଗରେ ସେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି ତାହାର ସୂଚନା ପରେ ଦିଆଯାଉଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ

ତିର୍ତ୍ତୋଳ - ଏରସମା ଉପନିର୍ବାଚନ ବେଳୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନିର୍ବାଚନ ମୁଖରେ ପ୍ରବେଶ କରିସାରିଥିଲା । ସେ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ତାହା ପରେ ପରେ ଆଳି-ପଟାମୁଣ୍ଡାଇରେ ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଲା

ସେଥିରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରାର୍ଥୀ ଦେଇ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିଥିଲେ । ଏହି ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ସାବାଳକ ଭୋଟ ପ୍ରଥା ନଥିଲା । ୧୯୩୫ର ଭାରତ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସୀମିତ ଭୋଟ ଅଧିକାର ଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଚୌକିଦାରୀ ଚିକିତ୍ସା ଦେଉଥିଲେ, କିମ୍ବା ମାନ୍ଦ୍ରାକ୍ୟୁଲେସନ ପାଶ୍ କରିଥିଲେ ସେହି ମାନେହିଁ ଭୋଟ ଅଧିକାର ପାଇଥିଲେ । ଏହି ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରେ ଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧ ଭଳି ହୋଇଥିଲା, ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ମହାସମର ପାଇଁ ପାର୍ଟିର କର୍ମୀ ମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର କର୍ମୀଙ୍କୁ ଏହି ଦୁଇଟି ଉପନିର୍ବାଚନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଡାକରା ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

୧୯୫୧-୫୨ଠାରୁ ୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଲୋକସଭା, ବିଧାନସଭା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ, ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି, ମ୍ୟୁନିସିପାଲ କାଉନ୍ସିଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ସବୁ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରାଯାଇଛି । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଲୟ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ (ମଧ୍ୟାବଧି) ନିର୍ବାଚନ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ହୋଇଥିଲା । ସେ ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରୁ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ

ପ୍ରଥମ କରି ସାବାଳକ ଭୋଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଆରେ ୧୯୫୧ ଡିସେମ୍ବର ଓ ୧୯୫୨ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଲୋକସଭା ଓ ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ସାରା ଭାରତରେ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଭୋଟର ହେବା ନିମନ୍ତେ ସର୍ବ ନିମ୍ନ ବୟସ ଥିଲା ୨୧ ବର୍ଷ । ତାହାର ବହୁତ ପରେ ଏହି ସୀମା ୧୮ ବର୍ଷକୁ କମାଇ ଦିଆଗଲା । ୧୯୫୭, ୧୯୬୭ ଓ ୧୯୭୧ରେ ଲୋକସଭା ଓ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ଭୋଟ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ କରାଯାଇଥିଲା । କେବଳ ୧୯୬୧ରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ଲାଗି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା ଏବଂ ଲୋକସଭାପାଇଁ ୧୯୬୨ରେ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନର ଜାତୀୟ ରାଜନୀତି ପାଇଁ ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଥିଲା ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ।

ହାର-ଜିତ୍ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଦଳର ସଫଳତା ଆଦୌ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୋଇନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜନ ସମର୍ଥନ ଦିଗରୁ ଦେଖିଲେ ଏହିଦଳ ସାରା ଭାରତରେ କଂଗ୍ରେସ ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ଦଳ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେ ଜଣ

ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ଓ କେତେଜଣ ଜିତିଲେ ସେ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ଆସନ ଜିତିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସଫଳତା ଥିଲା ପ୍ରାୟ ନଅ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ମାତ୍ର । ଭୋଟ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲା ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଦଳ, ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଦିଗରୁ ସମୀକ୍ଷା କଲେ ଦେଖାଯିବା ଏହା ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଥମ ଜୟଯାତ୍ରା ।

ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ ଚଳାଇବାକୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ବଳ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଦଳ ବା ଦଳୀୟ କର୍ମୀ ମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନଥାଏ । କେବଳ ନୀତି ଓ ନିଷ୍ଠାପର ଆଦର୍ଶବାଦୀ କର୍ମୀ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା କରି ଯେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଯାଇ ପାରେ ତାହା ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା । ନିର୍ବାଚନ ଚଳାଇବା ଲାଗି ପଇସା ପତ୍ର ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ତ ଦୂରର କଥା ମନୋନୟନ ପତ୍ର ଦେବାବେଳେ ଅମାନତ ଟଙ୍କା ଜମା କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବହୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ନଥାଏ । ବାରିପଦା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଗିରିଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ଓ ବାଙ୍କିର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ପ୍ରହରାଜ ଏହି ଦ୍ଵିପୋଜିଟ ଟଙ୍କା ପାଇଁ କିପରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ (ପାର୍ଟିର ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତିଙ୍କ) ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ସେ ବିଷୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ “ ମୋ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ” ବହିରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅର୍ଥାଭାବ ସେମାନଙ୍କର ଏବଂ ଅନେକ ସାଥୀଙ୍କ ବିଜୟର ପଥରୋଧ କରିପାରିନଥିଲା ।

ଏଠାରେ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇପାରେ ଯେ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ଼ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଓ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନୀଳମଣି ପ୍ରଧାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାର ଜଗତସିଂହପୁର ଆସନରୁ ଯୁବକ ପ୍ରିୟନାଥ ଦେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ରୂପେ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦିତା କରି ଏକ ହଜାରରୁ କମ୍ ଭୋଟରେ ହାରିଥିଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ସେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଅତି ସମ୍ବଳହୀନ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା ସାଇକେଲ ଧରି ସେ ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡ଼ର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଓ ସମ୍ବଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ାଇ କରି ଯେତେ ଭୋଟ ପାଇପାରିଲେ, ତାହା ବିରୋଧୀ ପକ୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ଚମକୂତ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ସାଲେପୁର ଦ୍ଵୈତ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସ୍ଥାନର ହରିଜନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଏକ ଶହରୁ କମ୍ ଭୋଟରେ ହାରିଯାଇଥିଲେ ବୋଲି

ମୋର ଯେତେଦୂର ମନେପଡ଼େ । କିଶନନଗର ଆସନରେ ରାଜକୃଷ୍ଣ ବୋଷ (କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀ)ଙ୍କ ବିରୋଧରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ଲଢ଼ି ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଦୁଇହଜାରରୁ କମ୍ ଭୋଟରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ଓ ଉପନିର୍ବାଚନ

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରଠାରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅନେକ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ଓ ଉପନିର୍ବାଚନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଛି ।

ପ୍ରଥମ କରି ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ମାହାଙ୍ଗା, କିଶନନଗର ଓ ବାଲିଅନ୍ତା ଆସନର କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ମାହାଙ୍ଗାରେ ଭୋଟ ଗଣତି ବେଳେ ବେନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ମୌଲାନା ଅତାହାରଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଏକଶହ ଭୋଟରେ ଜିତାଇ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରି ମୋ ମକ୍ଷରୁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ୍‌ମାନଙ୍କରେ ବିଚାର ହୋଇ ନିର୍ବାଚନ ରଦ୍ଦ କରି ସାନି ଭୋଟ ନିଆଗଲା । ସେହିପରି କିଶନ ନଗର ନିର୍ବାଚନ ମଞ୍ଚଳରେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ (ମନ୍ତ୍ରୀ) ରାଜକୃଷ୍ଣ ବୋଷଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିପକ୍ଷରୁ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ମକଦ୍ଦମା ବ୍ରିଟିଶ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଉପର କୋର୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା । ବାଲିଅନ୍ତାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭିକାରୀ ଚରଣ ଖଟାଇଙ୍କୁ ୨୫ ବର୍ଷରୁ କମ୍ ବୟସ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ରିଟର୍ଣ୍ଣ ଅଫିସର ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ନାକଚ କରିଥିବାରୁ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ହେଲା ଓ ନିର୍ବାଚନ ରଦ୍ଦ ହୋଇ ପୁନରାୟ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ଏହି ସବୁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଅଶୋକ ଦାସ ଆଡଭୋକେଟ ଓ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀମାନେ ଲଢ଼ୁଥିଲେ ।

ମାହାଙ୍ଗା, ସୁକିୟା, ବାଲିଅନ୍ତା ଓ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ବିଧାନସଭା ଆସନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଲା ସେଥିରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମୁଁ, ନାରାୟଣ ପତି, ଭିକାରୀ ଚରଣ ଖଟାଇ ଓ ଧ୍ରୁବ ଚରଣ ସାହୁ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ (ଯଥାକ୍ରମେ) ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ, ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତି ଓ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ନାୟକଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଲଢ଼ିଥିଲୁ । କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଆସନରୁ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଦୀନବନ୍ଧୁ ସାହୁ ଜିତିଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ପରାଜିତ (ସ୍ୱାଧୀନ) ପ୍ରାର୍ଥୀ ଯଦୁମଣି ମଙ୍ଗରାଜ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା କରି ଜିତିଥିଲେ । ଦୀନବନ୍ଧୁ ସାହୁଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନରେ ନିର୍ବାଚନ

ଅପରାଧ କରିଥିବାରୁ ନିର୍ବାଚନ ଅସିଦ୍ଧ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଛଅ ବର୍ଷ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ମାହାଙ୍ଗା ଓ ସୁକିନ୍ଦାରେ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜିତିଥିଲେ ।

୧୯୫୭ର ଦ୍ଵିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସାଲେପୁର ଦ୍ଵୈତ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ବାଇଧର ବେହେରା ଓ ମୁଁ ଜିତିଥିଲୁ । ପରାଜିତ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା କରି ହାରିଗଲେ । ଏହି ମକଦ୍ଦମା ପୁରୀ ଓ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ବର୍ଷାଧିକ କାଳ ଚାଲିଥିଲା । ଆଡଭୋକେଟ ଅଶୋକ ଦାଶ ଓ ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର (କ) ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆଡଭୋକେଟ ଦ୍ଵାରିକାନାଥ ଦାଶ ପ୍ରମୁଖ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଦ୍ଵାରିକାନାଥ ପୁରୀ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର (ସୋସଲିଷ୍ଟ) ଚେୟାରମ୍ୟାନ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୬୧ ମସିହାର ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନରେ ବିଂଝାରପୁର ବିଧାନସଭାରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ନାୟକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ନିର୍ବାଚନ ଆନ୍ଦନର ବିଭିନ୍ନ ଦିନ ଖୋଲାଖୋଲି ଲଢ଼ନ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ଦେବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ଫଳରେ ମକଦ୍ଦମାରେ ପରାଜୟ ହେଲା ।

ଏଥିପୂର୍ବରୁ ୧୯୬୦ରେ ଜଗତସିଂହପୁର ବିଧାନସଭା ଆସନ ପାଇଁ ଉପନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ କବି ବୀର କିଶୋର ଦାସଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଲୋକନାଥ ରାୟ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ସରକାରୀ କଲର ଅପପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ସେତେବେଳେ କଡ଼ା କଟକଣା ନଥିଲା । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବିଜୟ ହେଲା ।

୧୯୬୨ରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ୬୬ ଭୋଟରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ପରେ ପରାଜିତ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ନିର୍ବାଚନ କମିସନଙ୍କୁ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ହାଇକୋର୍ଟ ଜଜ୍‌ଙ୍କୁ ଟ୍ରିବ୍ୟୁନାଲ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କ ସରକାର ଚାଲୁଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଏହିପରି ତିନିଜଣ ଜନ୍ମକୁ ଏହି ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଏହି ସ୍ତରରେ ମକଦ୍ଦମା ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ଚାଲିଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶହଜାର ଭୋଟ କାଗଜକୁ ଚାଲେଞ୍ଜି କରାଯାଇଥିଲା । ଯାଅ ଓ ପୁନର୍ଗଣତି ପରେ ଦ୍ଵିବେଦୀ ୬୬ ପରିବର୍ତ୍ତେ ୪୫୬ ଭୋଟରେ ଜିତିଲେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ଏହି ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଅଶୋକ ଦାସ, ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର(କ), ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର (ଖ), ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ଓକିଲ ଲଢ଼ିଥିଲେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ୧୯୬୨ରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ନଥିଲେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୈତିକ ଇତିହାସର ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ଅଲେଖା ରହିଯାଇଥାନ୍ତା । ଜାତୀୟ ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷା କରିବା ଓ ଉପର ସ୍ତରରେ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରର ବିରୋଧ କରିବାରେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ଵ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛିତ ସୂଚନା ଅନ୍ୟତ୍ର ଦିଆଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ସାଂସଦ ଜୀବନର ଏହା ଥିଲା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତମ ଯୁଗ । ସେ ଯାହା କରିଥିଲେ ତାହାର ସୁନାମ ଦେଶ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିର୍ବାଚନ ଓ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସର ନିରକ୍ଷଣ ଶାସନ ବେଳେ କୋଦଳା ବିଧାନସଭା ଆସନପାଇଁ ଯେଉଁ ଉପନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବାଚନ । ସେଠାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ବନମାଳି ମହାରଣା କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ହରାଇ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ଗିରୀଶ ରାୟ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଜିଲ୍ଲାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେଠାକାର ପ୍ରଜା ମଣ୍ଡଳ ମିଶ୍ରଣର ବିରୋଧ କରୁଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ପ୍ରମୁଖ ସେହି ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ସମସ୍ତ କର୍ମୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେଲେ । ସଂଗଠନର ମୂଳଭିତ୍ତି ସୁଦୃଢ଼ କରିବାରେ ଏମାନଙ୍କ ଅବଦାନ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ବାଦୀ ସଂଗଠନରେ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ପରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ସଂଗଠନ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ରାଜା ଓ ରଜା ଭିତରେ ଅସମାନ ଯୁଦ୍ଧ

ବିଧାନ ସଭାପାଇଁ ବାରିପଦାର ସେତେବେଳର ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଘଟଣା । ଏକ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବଲହାନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଗିରୀଶ ରାୟ । ତାଙ୍କର

ପ୍ରତିଦ୍ୱୟୀ ଭାବରେ ଲଢୁଥିଲେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ରୀଜଲାଲ ବିହାନୀ-ନିଜେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଏବଂ ପୁଞ୍ଜି ସମ୍ରାଟ ଘନଶ୍ୟାମ ବିରଲାଙ୍କର ସଂପର୍କୀୟ ।

କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପ୍ରଚାର ନିମନ୍ତେ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା ତାହାର କଳନା କରିହେବ ନାହିଁ । ତେବେ କେବଳ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଆକାଶମାର୍ଗରୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ପକାଯାଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ତାଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଅଧିକ ଭୋଟରେ ଜିତିଲେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣ ବିଜେତା ଥିଲେ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ଓ ସଂରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନରୁ ଆଦିବାସୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସାକିଲା ସୋରେନ୍ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ଓ ରାଜାଙ୍କ ଭିତରେ ଚାଲିଥିବା ଅସମାନ ଲଢ଼ାଇର ଥିଲେ ଅନ୍ୟତମ ଉପାଧୀ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରୁ ବନମାଳୀ ମହାରଣା, ପୁରୀରୁ ଡାକ୍ତର ଫକୀର ଚରଣ ଦାଶ, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରୁ ମକରଧ୍ୱଜ ପ୍ରଧାନ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାରୁ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ପ୍ରହରାଜ, ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ଜିତି ଥିଲେ । ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ବିଜୟ ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ଏହି ଅର୍ଥ ହାନ ସତ୍ତ୍ୱେ କର୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱୟିତା କରିଥିଲେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାର ମୋତିଲାଲ ପଣ୍ଡିତ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରୁ ଅନ୍ୟକୌଣସି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ପରେ କେବେହେଲେ ଜିତି ପାରିନାହାନ୍ତି । ଏଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ ଗୋବିନ୍ଦପୁରର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ କଣ୍ଡୁରୀ ଚରଣ ମଲିକଙ୍କର ସେତେବେଳେ ସାଇକେଲ ନଥାଏ, ତଥାପି ସେ ଚାଲି ଚାଲି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ନଦୀନାଳରେ ଭରା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଢଙ୍ଗା ଅଭାବରୁ ପହଁରି ପହଁରି ନଈ ପାର ହେଉଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ତିନିଗୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଦଳ ପ୍ରତିଦ୍ୱୟିତା କରୁଥିଲେ କାହାରି ପାଖରେ ସମ୍ବଳର ଅଭାବ ନଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଏକେତ ଶାସକ ଦଳ, ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସୋସାଲିଷ୍ଟ-କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଧନୀ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ତାହାକୁ ଅକୁଣ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ପୂର୍ବତନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦଳ । ଦଳ ଓ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଉଭୟଙ୍କ ପାଖରେ ପଇସାର ଅଭାବ ନଥାଏ । ତାହା ଛଡ଼ା ଅନୁନ୍ନତ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ସାମାନ୍ୟବାଦୀ ଆନୁଗତ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ଥିଲା ବେଶୀ । ସେହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଜିତିଥିଲା । ବାକି ରହିଲା ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, (୧୯୬୪ରେ ଏହାର ବିଭାଜନ ହୋଇ ମାର୍କସବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠିତ ହେଲା) ରୁଷ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ସୋଭିଏତ ସରକାର ସହିତ ଏହାର କିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା ତାହା ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସୋଭିଏତ ରୁଷ ଓ ପୂର୍ବ ଇଉରୋପୀୟ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକର ତତ୍କାଳୀନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ବିଦେଶରେ

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ଯାହା ହେଉ ପାର୍ଟି ଚଳାଇବା ବା ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପାଖରେ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ବଳର ଅଭାବ ନଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବିଦେଶରୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । ଏକଛତ୍ରବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଜିମ୍‌ର ବିରୋଧ କରୁଅବାରୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ ଯେ ଆମେରିକା ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏହି ଅପପ୍ରଚାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା ଏବଂ ଅନେକ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ସୁବିଧା ଦେଖୁ ଏହି ପ୍ରଚାରରେ ସାମିଲ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । କଥାଟା ଯେତିକି ମିଥ୍ୟା, ସେତିକି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଆଜନ୍ମ ଶତ୍ରୁ ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବ-ଏହା କହନା କରାଯାଇ ପାରେ ନା । କୌଣସି ବିଦେଶୀ ସରକାର, ଏପରିକି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସରକାର ବା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସଦାସର୍ବଦା ବିରୋଧ କରି ଆସିଛି । ଏପରିକି ପର୍ଲ୍‌ମ କର୍ମୀନୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଥରେ ଭାରତର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ପ୍ରେସ ମେସିନ ଦେବା ପାଇଁ ଚାହିଁ ଥିଲା; ସେତେବେଳେ କର୍ମୀନୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କ୍ଷମତାକୁ ଯାଇ ନଥାଏ । ଏକ ସମୟରେ ସେହି ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ୨୬ ଗୋଟି ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସହଯାତ୍ରୀ ସମାଜବାଦୀ ଦଳଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମନା କରି ଦେଇଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାପାଇଁ ଚାରିଗୋଟି ଉପନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା । ଏ ସବୁଥିରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡ଼ା କରାଇଥିଲା । ସେଥି ଭିତରୁ ସୁକିନ୍ଦା ଓ ମାହାଙ୍ଗାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ବିଜୟ ହୋଇଥିଲା । କହିଲେ ବାହୁଲ୍ୟ ହେବ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ଅର୍ଥ ଓ କ୍ଷମତାର ଅପପ୍ରୟୋଗ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ସୁକିନ୍ଦାରେ ନାରାୟଣ ପତି ଠିଆହୋଇଥିଲେ ଓ ମାହାଙ୍ଗାରେ ମୁଁ ! ପରେ ବିଧାନସଭାର ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟ ଦିବାକର ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦରୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ସାହୁ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଲୋକ ସଭା ନିର୍ବାଚନରେ କେବଳ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଜିତିଥିଲେ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନେତାମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଯୁବକ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବଡ଼ଚଣାରେ ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜୁଲମଣି ମହାପାତ୍ର ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଅନେକ ଛାତ୍ର ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟିପାଇଁ ପ୍ରଚାର

କରିଥିଲେ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ ଏମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ସେ ପରେ ଇତିହାସ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ହୋଇଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ଲଢୁଥିଲେ । ଉଭୟ ବିରୋଧୀ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଭୋଟ ମିଶି କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଠାରୁ ବେଶୀ ହୋଇଥିଲା । ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇର ତୀବ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନବବାବୁଙ୍କୁ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଅନ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ସଭା କରିବାକୁ ଅବସର ପାଇ ନଥିଲେ । ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ତଥା ଉପନିର୍ବାଚନରେ ବହୁଛାତ୍ର ଦକ୍ଷତା ସହକାରେ କାମ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ଅବତାରଣା କରିବାର କାରଣ ହେଉଛି, ଏହା ଥିଲା ଦଳ ପାଇଁ ଦିଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭଳି । ଏଥିରେ ଦଳକର୍ମୀଙ୍କର ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ବଢ଼ି ଗଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଯେଉଁ ବିଜୟ ହେଲା ତାହାକୁ ବାସ୍ତବରେ ଦଳର ବିଜୟ ଓ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଦଳର କର୍ମୀମାନେ ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଯେପରି ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ସମାଜବାଦର ମୌଳିକ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ରଖିଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ନାନା କାରଣରୁ ସେପରି କରି ପାରି ନଥିଲେ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆକର୍ଷଣର ବସ୍ତୁ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁଠାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କାମ କରି ଆସିଥିଲା, ସେଠାରେ ଅଗଣିତ ପରିବାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛନ୍ତି ଯେ କି ବଂଶକ୍ରମେ ସମାଜବାଦର ସମର୍ଥକ ହୋଇଆସିଛନ୍ତି । ନଚେତ୍ କ୍ଷମତାକୁ ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନ ମାନଙ୍କରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଜିତାଉ ନଥାନ୍ତେ କିମ୍ବା ଏତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ସମର୍ଥନ କରୁନଥାନ୍ତେ ।

ସଫଳତାର ଅନ୍ତରାଳରେ

ନିର୍ବାଚନର ସଫଳତା ମୂଳରେ ଥିଲା ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ । ଉପନିର୍ବାଚନ ଠାରୁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନର ପରିବେଶ ଭିନ୍ନ । ଉପନିର୍ବାଚନରେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରାଯାଇ ଲଢ଼ାଇ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଶକ୍ତିର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ହୋଇ ଯାଏ । କେହି କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ନଥାଏ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାର ଅବକାଶ ନଥାଏ । କର୍ମୀମାନଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ଲୋକପ୍ରିୟତା ଉପରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରି ନିର୍ବାଚନ ଜିତିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ଲୋକ ସମର୍ଥନକୁ ଭୋଟ ରୂପ ଦେବା ପାଇଁ ଦକ୍ଷତା ଓ ଉପଯୁକ୍ତ କୌଶଳ ଆବଶ୍ୟକ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ବହୁମୁଖୀ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ ।

ଘଟଣା କ୍ରମେ ଏହି ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନର ପୂରା ଦାୟିତ୍ବ ପଡ଼ିଲା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଉପରେ । ଦଳର ନେତା ବା ରାଜ୍ୟ ବା ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମୀ ବୋଲି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେବଳ ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ ବିଧାନସଭାପାଇଁ ସାଲେପୁର-ଟାଙ୍ଗୀ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଡିଭୋଲରୁ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ବାଲେଶ୍ବରରୁ, ବିଶ୍ବନାଥ ପଣ୍ଡିତ କଟକ ସହରରୁ, ଲୋକସଭାର ଯାଜପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ଏକ ସମ୍ମାନ ଜନକ ଲଢ଼ାଇ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଠାରେ ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷ ପ୍ରମୁଖ ରହିଯାଇଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ନିଜ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର କାମକୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ବିଶ୍ବନାଥ ପଣ୍ଡିତ ସାଲେପୁର ନିର୍ବାଚନରେ ବେଶୀ ସମୟ ଦେବାରୁ କଟକର ସ୍ବାଧୀନପ୍ରାର୍ଥୀ ପ୍ରତାର ଚଳାଇଦେଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରାର୍ଥୀପତ୍ର ଉଠାଇ ନେଇଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରତାର ଫଳରେ ତାଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ କମ୍ ଭୋଟ ପାଇ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ।

ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆସିଲା । ସାରା ଦେଶ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଇସ୍ତାହାର କରାଯାଏ ଲୋକସଭା ପାଇଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକସଭା ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ସଭା ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଜ ନିଜର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଇସ୍ତାହାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ୟା ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଚାହିଁ କେତେକ ବିଷୟ ତାହା ସହିତ ଯୋଗ କରାଗଲା । ଦୁଇଟିଯାକ ନିର୍ବାଚନ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ହେଉଥିବାରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଧିକ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଏହି ଦାୟିତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଭାର ରହିଲା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଉପରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିର୍ବାଚନରେ ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାରର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଦାୟିତ୍ବ ଉଶାଅଧିକେ ସେ ତୁଲାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଥିଲା ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନାର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ପ୍ରତି କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିବା । ଏଥିପାଇଁ ସବିଶେଷ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ମୁଖ୍ୟ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମନୋନୟନ ପତ୍ର ଦାଖଲ କରିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମନୋନୟନ ପତ୍ରର ଯାଞ୍ଚ, ପାର୍ଟି ନିର୍ବାଚନ ସଂକେତ ଦେବା, ପୋଲିଂ ଏଜେଣ୍ଟ ଓ ଗଣତି ଏଜେଣ୍ଟ ନିଯୁକ୍ତି ଏବଂ ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବ ଦାଖଲ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ଟିକିନିଖି ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଉଥାଏ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିର୍ବାଚନ ଆଇନର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ନିର୍ବାଚନ ଆଇନର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଲଙ୍ଘନ ଯେପରି କରା ନ ଯାଏ ସେଥିପ୍ରତି ସତର୍କ କରି

ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଦଳର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରଚାର ଅପପ୍ରଚାରର କିପରି ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନର କିପରି ଜବାବ ଦେବାକୁ ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ତାଲିମ ଶିବିରରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ତେବେ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ଉଠୁଥାଏ, ସେଥିପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରାମର୍ଶ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଦେବାର ଦରକାର ପଡ଼େ । ବାସ୍ତବରେ ଭୋଟର ତାଲିକାରେ ଭୋଟ ଦାତାମାନଙ୍କ ନାମ ଦରଜ କରିବା ଠାରୁ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନର କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଗସ୍ତ କରିବା ଓ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ କେଉଁଠି କିପରି ଚାଲିଛି ତାହା ଦେଖିବାର ଦାୟିତ୍ବ ବାଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ସହିତ ତୁଲାଇ ନଥିଲେ ବହୁତ ଅସୁବିଧା ହୋଇଥାନ୍ତା । ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର ବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସଭା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଚାହିଦା ଥିଲା, ସେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା ଦ୍ଵାରା ସେ ଚାହିଦା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ରବି ବାବୁ ଓ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ ନିଜେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନ ହୋଇ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରରେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିଥିଲେ ହୁଏତ ସଫଳତା ବେଶୀ ମିଳିଥାନ୍ତା । ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ନିଜ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ ପ୍ରତି ପୂରା ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, କି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜିତାଇବାରେ ପୂରାପୂରି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ବେଳେ ଦଳର ଜାତୀୟ ନେତାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶାବାଦୀ ଥିଲେ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସର ଏକ ବିକଳ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଭରସା ଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ରରେ ସରକାର ଗଢ଼ି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳ ହେବ ଓ କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ କ୍ଷମତା ଦଖଲ କରିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନ ଫଳାଫଳ ଯାହା ହେଲା ସେଥିରେ ସେ ଆଶା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଭୋଟ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଦିଓ ଏହି ଦଳ ଲୋକସଭା ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାମାନଙ୍କରେ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ଦଳ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଲୋକସଭାଆସନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ପଛରେ ରହିଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ଦଳ କୃଷକ ମଜଦୁର ପ୍ରଜା ପାର୍ଟି ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ହେବା ପରେ ମିଳିତ ଦଳ (ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଗଲା । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାୟ ୪ କୋଟି ଭୋଟ ପାଇଥିଲାବେଳେ ଏହି ଦୁଇ ଦଳର ମୋଟ ଭୋଟ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ପ୍ରାୟ ୧ କୋଟି ୭୦ ଲକ୍ଷ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନର ବିଫଳତା ହିଁ ଦଳର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂକଟର ସୂତ୍ରପାତ କଲା । ସେ ବିଷୟରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଆଲୋଚନା କରିବି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ୮୯ ଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡ଼ା କରାଇବା ବେଳେ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରେ ସରକାରୀ କ୍ଷମତା ଦଖଲ କରିବାର ଆଶା କେହି ରଖୁ ନଥିଲେ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ବିଧାନ ସଭାରେ ମୁଖ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳ ହେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ନିଷ୍ଠୁର ଥିଲା । ସେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିନିଗୋଟି ଯାକ ବିଧାନ ସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ (ପରେ ଯାହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାର୍ଟିରେ ମିଶିଲା) ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରହିଲା ।

ପ୍ରଥମ ତିନିଗୋଟି ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ ସଂପ୍ରଦାୟବାଦୀଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ‘ଏକେଲା ଚଲୋ’ ନୀତିରେ ଲଢୁଥିଲା । ଆଞ୍ଚଳିକ ଦଳ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଏଥି ଭିତରୁ କୌଣସି ଦଳ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ସଂପର୍କ ରଖା ଯାଇ ନଥିଲା । ସାମନ୍ତବାଦୀ ଓ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଦଳ ଭାବରେ ଏହାକୁ ବର୍ଜନ କରାଯାଉଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟି କୋଣର କିଛିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା । ତଥାପି କ୍ଷଷ୍ଟ ଦଶକରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ମିଶିବା ଲାଗି ଚାହିଁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏବଂ ଦଳର କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃତ୍ୱ ସେଥିରେ ରାଜି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଶାଖାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧ ହେତୁ ତାହା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ସେ ଦଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାର୍ଟିରେ ମିଶିଲା । ଆଞ୍ଚଳିକ ଦଳ ଭାବରେ ନରହି ମହାଭାରତୀୟ ଦଳରେ ସାମିଲ ହେବାପାଇଁ ଦଳର ନେତାମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଆକାଂକ୍ଷା ଥିଲା ତାହା ପୂରଣ ହେଲା । ନିଜର ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଶୁଦ୍ଧତା ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଲୋକେ ସେତେବେଳେ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଥିଲେ ।

ଏହି ସବୁ ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ଯେ ସଭାରେ ବେଶୀ ଲୋକ ହେଲେ ଯେ ସେହି ଅନୁସାରେ ବେଶୀ ଭୋଟ ମିଳିଯିବ ତାହା ଆଶାକରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ଉପରେ ତାହା ନିର୍ଭର କରେ । ଦଳ ଓ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କର ଲୋକପ୍ରିୟତା, ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ, ରାଜନୈତିକ ପରିବେଶ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ନିର୍ବାଚନର ରଣକୌଶଳ ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ବିଷୟ ଉପରେ ସଫଳତା ନିର୍ଭର କରେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ

ତେବେ ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଠାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନର ରଣ କୌଶଳ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମଟିର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ପାର୍ଟି ଭିତ୍ତିଭୂମିର ପ୍ରସାର, କିନ୍ତୁ ସେହିଭୂମିର ଦୃଢ଼ୀ କରଣ ଥିଲା ଦ୍ୱିତୀୟ ନିର୍ବାଚନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ସେଥିପାଇଁ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା କମ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡ଼ା କରାଗଲା । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ବାକ ପ୍ରଥମ କରି ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ସେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ବିଂଝାରପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟର ପାର୍ଟି ସଂଗଠନର ଦାୟିତ୍ବ ଉଶାଅଧିକେ ଦଶ ବର୍ଷ କାଳ ମୁଣ୍ଡାଇବା ପରେ ଗୋଟିଏ ବିଧାନ ସଭା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ ଠିଆ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେ ସଫଳ ଭାବରେ ତାହା କରିପାରିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ୧୯୫୫ ମସିହାର ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ବେଳେ ବିଂଝାରପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ତାଙ୍କର ସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ୧୯୫୫ ବନ୍ୟାର ବିଶେଷତ୍ବ ହେଉଛି ଏହି ଯେ, ପାରମ୍ପାରିକ ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ବନ୍ୟାର ପ୍ରକୋପଥିଲା ବେଶୀ । କାଠଯୋଡ଼ି ବନ୍ଧର ଦଳେଇ ଘାଇ ଏକ ବିଷ୍ଣୁର୍ଦ୍ଧ କେନାଲ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଜଳମଗ୍ନ କରି ଦେଇଥିଲା । ସେହିପରି ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀବନ୍ଧରେ ଘାଇ ହୋଇ ବିଂଝାରପୁର ଥାନାର ସୁରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ବହୁଦିନ ଧରି ଜଳମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସରକାରୀ ଲୋକ ବା ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ବନ୍ୟା ବିପନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ବେସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟର ମାତ୍ରା ନଗଣ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସମବେଦନା ଓ ସହାନୁଭୂତିର ପ୍ରଥମ ସ୍ପର୍ଶ ଭୂମି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ସେ ଜିତିଲେ । ବିଧାନସଭା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା ନିଶ୍ଚୟ, କିନ୍ତୁ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା ନାହିଁ, ଏଗାରରେ ରହିଲା । ବାଲେଶ୍ବରରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ଓ ଜଳେଶ୍ବରରୁ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଳ, ପୁରୀରୁ ହରିହର ବାହିନୀପତି, ବାଲିକୁଦାରୁ ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ମହାନ୍ତି, ଜଗତସିଂହପୁର ଦ୍ବୈତ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ କଞ୍ଚୁରୀ ଚରଣ ମଳିକ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଓ ଦ୍ବିତୀୟ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ବିଧାନ ସଭା ପାର୍ଟିର ଦଳପତି ହେଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରୁ ଲୋକ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଦ୍ବିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି (ସେତେବେଳେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଧକା ପାଇଥିଲା ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ନିର୍ବାଚନ ଫଳାଫଳ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ନୁହେଁ । କୃଷକ ମଜଦୁର ପ୍ରଜା ପାର୍ଟି ଓ ସୁଭାଷ ପଟ୍ଟା ଫରଫୁର୍ତ୍ତ କ୍ଳବ ସହିତ ମିଶି ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ହେଲା । ଦଳର ଆକାର ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ଏହା କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବିକଳ ହେବ ବୋଲି ଆଶାସଂଚାର ହେଲା । ମାତ୍ର ଦୁଇ ବର୍ଷ ନ ପୁରୁଣୁ ଦଳର ବିଭାଜନ ହେଲା । ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ ଅନ୍ୟ

ଏକ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଢ଼ିଲେ । ସେହି ସମୟରେ କୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଦଳୀୟ ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳରେ ଜୀବନଦାନୀ ହେଲେ । ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଆକର୍ଷିତ ବିରୋଗ ହେଲା ।

ଅରୁଣା ଆସଫ୍ ଅଲି, ଅରୁଦ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ କାତୀୟ ସ୍ତରର ନେତାମାନେ ଆଗରୁ ଦଳ ସହିତ ସଂପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ଅରୁଣା ‘ବାମପନ୍ଥୀ ସୋସଲିଷ୍ଟ’ ନାମରେ ଏକ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମର୍ଥକ ଦଳ ଗଢ଼ିଥାନ୍ତି । ବାକୀ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣ ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥାନ୍ତି । ତୁଙ୍ଗ ନେତାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେବଳ ଅଶୋକ ମେହତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଦଳର ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଅନୁରୂପ ଅର୍ଥନୀତିରେ ବିରୋଧ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସହଯୋଗ କରିବା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସେ ଯେଉଁ ନୀତି ବ୍ୟାପନ କଲେ ଦଳ ଭିତରେ ଅସ୍ଥ କେତେକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ବାକୀ ସମସ୍ତେ ଏହି ନୀତିର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସର ବିରୋଧ କରିବାହିଁ ଥିଲା ପାର୍ଟିର ପ୍ରାୟ ସର୍ବସମ୍ମତ ନୀତି । ନୀତି ଓ ନେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବ୍ୟବଧାନ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଗ୍ରଗତି ଲାଗି ଶୁଭଲକ୍ଷଣ ନଥିଲା । ଏହିସବୁ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖରେ, ବିଶେଷ କରି ଯୁବ ସଂପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଆଗରେ ଦଳର ଭାବମୂର୍ତ୍ତି ଯଥେଷ୍ଟ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ କେବଳ ନିଜ ଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଓଡ଼ିଶାର ନେତା ଓ କର୍ମୀମାନେ ଯେତିକି କରି ପାରିଲେ ତାହାକୁ ଅସଂଯୋଜନକ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାରେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ଯେଉଁ ସ୍ଥିତି ରହିଲା ସେଥିରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ, ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ମିଶି ମୋଟ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାର ଅଧାରୁ ହେଉଥିଲା ବେଶୀ । ଏହାଛଡ଼ା କେତେକ ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ମାତ୍ର ୫୬ଟି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ମଧ୍ୟ ତାହା ୬୩ରୁ ବେଶୀ ହେଉ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଘଟଣାକ୍ରମେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଢ଼ିଲା । ଅଣ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ହେବା ସମ୍ଭବପର ହେଲା ନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ପରୋକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ହିଁ କଂଗ୍ରେସକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ବିଧାନସଭାରେ ସେମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୩୦ । ସେମାନେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ସେମାନେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଦଳକୁ ନେଇ ସରକାର ହେଲେ ସେମାନେ ସେ ସରକାରକୁ ବିରୋଧ କରିବେ । ମହତାବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସରକାର କିଛି ଦିନ ଚାଲିବା ପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଜଣେ ବିଧାୟକ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲେ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦରୁ ୮ଜଣ ଏମ.ଏଲ.ଏ କଂଗ୍ରେସରେ

ମିଶିଲେ । ଏହା ପଛରେ ଖଣି ମାଲିକ ସିରାଜୁଦ୍ଦିନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଶାୟାଜଥିବା ପଇସା କାମ କରିଥିଲା ବୋଲି ଖୋଲା ଅଭିଯୋଗ ହେଲା । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ପକ୍ଷରୁ ପାଲଟା ଆକ୍ରମଣ ହେଲା । ଏହି କନ୍ଦଳ ଭିତରେ ଶେଷକୁ କଂଗ୍ରେସ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ମିଳିତ ସରକାର ହେଲା । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଶତ ଉଦ୍ୟମ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କୌଣସି ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ.କୁ ମହତାବ କଂଗ୍ରେସକୁ ନେଇପାରି ନଥିଲେ । ମିଳିତ ସରକାର ଗଢ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏକ ମିଳିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତୁଳ୍ଲି ପତ୍ରର କାଳି ନ ଶୁଖୁଣୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ମିଶି ସରକାର କଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତ୍ମକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେ ତା'ର ସ୍ଥିତି ଓ ଭାବମୂର୍ତ୍ତିକୁ "ସୁଷ୍ଟ ରଖି ପାରିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବାକ୍ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ଥିଲା ବେଶୀ । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଦଳର ଯେଉଁ ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ପ୍ରଥମ କରି ବିଧାନସଭାକୁ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବଜେଟ୍ ସମ୍ପର୍କରେ ଏବଂ ବିଧାନ ସଭାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ପରିଚିତ କରାଇବାରେ ଦାୟିତ୍ୱ ପଡ଼ିଥିଲା ତାଙ୍କ ଉପରେ । ପାର୍ଟି ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା କଥା ବିଚାର କଲେ ସେତେବେଳେ କାହାରି ପାଖରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡିଗ୍ରୀ ନଥିଲା । ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରମାଣପତ୍ର ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । କେତେଜଣ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତର ଚପି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ଭିତରୁ ଏକ ଦକ୍ଷ ବିଧାୟକ ଗୋଷ୍ଠି ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ।

ସେହି ବେଳର ବଜେଟ୍ ଆଲୋଚନା (ଯେତେବୃତ୍ତ ମନେପଡ଼େ ୧୯୫୪-୫୫ ବର୍ଷର ବଜେଟ୍ ଆଲୋଚନା) ସଂପର୍କରେ ଦୈନିକ ଇଂରାଜୀ 'ଷ୍ଟେସମ୍ୟାନ' ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ଏକ ସମ୍ବାଦକୀୟ ଟିପ୍ପଣୀ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ । ଆଦିବାସୀ ଓ ଗ୍ରାମମଜ୍ଜଳ ବିଭାଗର ଖର୍ଚ୍ଚଦାବୀ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ ସାକିଲା ସୋରେନ୍-ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଆଦିବାସୀ ବିଧାୟକ । ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଏପରି ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଉକ୍ତ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଲେଖିଲା, ସାକିଲା ସୋରେନଙ୍କର ଭାଷଣ ନଥିଲେ ଏହି ବଜେଟ୍ ଅଧିବେଶନର ସବୁ ଆଲୋଚନା ନିରସ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ନଥିଲା ।

ଉଚିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ବିଧାନ ସଭାର ଆଗାମୀ ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବରୁ ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ମାନେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ବସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଉପରେ ଭଲ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ; ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ; ବିଧାନସଭାରେ କିପରି

କୌଶଳ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଭଲ ଭାବରେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଥିଲା । ସବୁ ବିଧାନସଭା ବୈଠକରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଣା ଆଇ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନାର ସ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏମ.ଏଲ.ଏ. ମାନେ ଅନ୍ୟ ଦଳ ଅପେକ୍ଷା ଦକ୍ଷତାରେ ଆଗୁଆ ଥିଲେ ।

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି । ପାର୍ଟିର ଏମ.ଏଲ.ଏ.ମାନେ ସମସ୍ତ ଦରମା ପାର୍ଟିକୁ ଦେଉଥିଲେ । ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ବେଳୁ ସମସ୍ତେ ଦରମା ଉଠାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷମତା ପତ୍ର ପାର୍ଟିର ସଂପାଦକଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ କର୍ମୀଭାବରେ ଭତ୍ତା ସ୍ୱରୂପ କିଛି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଦରମା ମାସିକ ୧୫୦ ଟଙ୍କା ଥିବାବେଳେ ଏହି ଭତ୍ତାର ପରିମାଣ ୩୦ରୁ ୬୦ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା । ଏହି ତାରତମ୍ୟର କାରଣ ହେଉଛି କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସରକୁ ବିଚାର କରି ଏହା ସ୍ଥିର କରାଯାଉଥିଲା । ସାରାଭାରତରେ ଏହା ଥିଲା ଅଭିନବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ

୧୯୬୧ ମସିହାର ମଧ୍ୟାବଧିକାଳୀନ ନିର୍ବାଚନକୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଟ ବୋଲି ଧରାଯାଇପାରେ । ମହତାବଙ୍କ ଠାରୁ ନେତୃତ୍ୱ ଚାଲିଆସିଲା ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପାଖକୁ । ତାହା ସହିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କଂଗ୍ରେସର ଅଭିରୁଚି ଓ ଆଚରଣର ଯାହା କିଛି ବାକି ଥିଲା, ତାହା ଲୋପ ହୋଇଗଲା । ବୟସ୍କ ନେତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଅବଶ୍ୟ ଆସିଲା ଏବଂ ପ୍ରଥମ କରି ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳ ଭାବରେ ଅନ୍ୟର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସରକାର ଗଢିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନରେ ଅର୍ଥବଳ, ବାହୁବଳ ଓ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟର ବହୁଳ ଉପଯୋଗ ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୀତିକୁ ଏକ ନୂଆମୋଡ଼ ଦେଲା । ରାଜନୀତି ଓ ନିର୍ବାଚନରେ ମହାମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ‘ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ପନ୍ଥା’ ସମକ୍ଷୀୟ ନୀତିଠାରୁ କଂଗ୍ରେସ ତ ବହୁପରିମାଣରେ ଦୂରେଇ ଯାଇଥିଲା, ସାଧୁତା ଓ ଅସାଧୁତା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଧାଲିଆ ଲକ୍ଷଣ ରେଖା ଥିଲା, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ଭିତ୍ତ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରେମ ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯାହା କରିବ ତାହା ଠିକ୍ ବୋଲି ଯେଉଁ କଥାଟା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ କୁହାଯାଏ, ତାହାର ବ୍ୟବହାରିକ ପରୀକ୍ଷା ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ରାଜନୀତି ଓ ନିର୍ବାଚନ ଉଭୟକୁ ଏହି ଭୂତାଣୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି ।

କଂଗ୍ରେସ-ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ୧୯୬୧ ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ଇସ୍ତଫା ଦେବାରୁ ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ମହତାବଙ୍କ ପକ୍ଷ ଶିଷ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଅନୁଚର ଭାବରେ ପରିଚିତ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର, ନାଳମଣି ରାଉତରାୟ ପ୍ରମୁଖ କାହିଁକି ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କଲେ ଏବଂ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପତନ ଘଟାଇଲେ ସେହି ଇତିହାସ ଭିତରକୁ ମୁଁ ଯାଉନାହିଁ । ତେବେ, ଏହା ପଛରେ କୌଣସି ନୀତିଗତ ପ୍ରଶ୍ନ ନ ଥିଲା । ୧୯୬୧ ନିର୍ବାଚନକୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଉତ୍ଥାନ ଓ ପତନ ଉଭୟର ବିଭାଜକ ରେଖା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ ।

ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ ପାର୍ଟି ତଥା ବିରୋଧୀ ଦଳମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଥିଲା । ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ କମିଶନ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥିଲେ, ସବୁ ଦଳ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବା ନିମନ୍ତେ । ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ସେ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରରେ ରଖିଥିଲେ । ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଫେରି ଯିବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ହଠାତ୍ ନିର୍ବାଚନ ହେବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ସମସ୍ତେ ଏ ଖବର ପାଉଣୁ, ନ ପାଉଣୁ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ୧୪୦ଟି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ପାଇଁ ୧୪୦ଟି ନୂଆ ଜିପ ଧରି ଓଡ଼ିଶାରେ ପହଞ୍ଚି ସାରି ଥିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁ ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲେ ୧୯୬୨ରେ ହୋଇଥାନ୍ତା; ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ ପାର୍ଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଦଶମାସ ଆଗରୁ ଅତୀତ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନ ହେବାରୁ ସବୁ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଗଲା । ଯେତେ ସ୍ଥାନରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଯୋଜନା କରାଯାଉଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଭାବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅସୁବିଧା ହେତୁ ତାହାର ସଂଖ୍ୟା କମାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ସବୁ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ୧୦ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଜିତି ପୂର୍ବର ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବଜାୟ ରଖିପାରିଥିଲେ । ଆଉ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଭୋଟରେ ଦଳର ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ହାରିଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସ୍ଥାନ ସଂଖ୍ୟା ବହୁତ କମିଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏତେ ସ୍ଥାନ ଜିତିବ ବୋଲି ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଭାବି ନଥିଲେ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଉପକୂଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ବେଶୀ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଏବଂ ବର୍ଷକ ପରେ ‘କାମରାଜ ଯୋଜନା’ରେ ଇସ୍ତଫା ଦେବାରୁ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ବାଙ୍କ, ନିଶାମଣି ଓ ରବିବାବୁଙ୍କ ଭଳି ନେତାଙ୍କର ପରାଜୟ ପାର୍ଟି ପାଇଁ ଏକ ବଡ଼ ଧକା ପହଞ୍ଚାଇଥିଲା । ବାଙ୍କ ଅତି ଅଳ୍ପ ଭୋଟରେ

ହାରିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯଦି ପ୍ରବଳ ଜାତିଆଣ ପ୍ରଚାର ହୋଇନଥାନ୍ତା, ତେବେ ସବୁ ଧନ ବଳ ଓ ବାହୁବଳ ମିଶି ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିପାରିନଥାନ୍ତା । ହାରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖି ଶେଷକୁ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲା । ତଥାପି ଜାତିଆଣ ପ୍ରଭାବରେ ଅତି କମ୍‌ଲୋକ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲେ, କାରଣ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଯେଉଁ ଜାତିର ଲୋକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଅଧିକାଂଶ କର୍ମୀ ଥିଲେ ସେହି ଜାତିର । ତେବେ ଗାଁର ଅତି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଏହାର ଯେତିକି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା, ତାହା ପାର୍ଟି ପାଇଁ ଘାତକ ହେଲା ଭୋଟ ଲଢ଼ାଇରେ ।

ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ତାହାର ଆଦର୍ଶବାଦ କ୍ରମେ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲା । ଏହି ଦଳ ନିର୍ବାଚନ-ସର୍ବସ୍ବ ହୋଇ ଯିବା ଫଳରେ ଏବଂ ସମାଜର ନ୍ୟସ୍ତସ୍ବାର୍ଥ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦଳ ଭିତରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବାରୁ ଜାତିଧର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ନାମରେ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ନୀତି ଧରି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲା । ନିର୍ବାଚନରେ ଜିତିବା ନିଶା ଏତେ ଦେଶୀ ଘାରିଲା ଯେ ଅନେକ ପୁରାତନ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଚିରାଚରିତ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଆଚରଣକୁ ଭୁଲି ଏହି ପନ୍ଥାର ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିଲେ । ୧୯୫୩ରେ ମାହାଙ୍ଗା ଉପନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଚିକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ହୋଇଛି । ମନେ ହେଉଥିଲା, ମହମ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଓ କଂଗ୍ରେସର ଆଦର୍ଶକୁ ରକ୍ଷାକରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ବ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଯେପରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି ।

୧୯୬୭ ମସିହାର ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତା'ର ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଥିଲା । ଲୋକସଭାର ଚାରି ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ସଭାର ଏକୋଇଶ ଗୋଟି ଆସନରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସଫଳତା ପଛରେ ଅନେକ କାରଣ ରହିଛି । ୧୯୬୪ର ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେଇଥିଲା । ତାହାପୂର୍ବରୁ ବିକୃତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ଶାସନ କ୍ଷମତାରେ ରହି ସରକାରୀ କଳ ଓ ସୁବିଧାକୁ ନିଜ ସ୍ବାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଅନ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅଭିଯୋଗ ହୋଇସାରିଥିଲା । ପରେ ‘ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରୀ ଗାଦି ଛାଡ଼’ ସପ୍ତାହ ପାଳନ ଇତ୍ୟାଦି ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମଗ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ପାର୍ଟି ପାଇଁ ଅତି ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏବଂ ନିର୍ବାଚନରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ କଂଗ୍ରେସ ଘୋର ପରାଜୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲା ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପାଖରେ ।

ଏହା ସାଙ୍ଗକୁ ‘ଅଣ କଂଗ୍ରେସବାଦ’ ନୀତିର ପ୍ରଚାର ସାରା ଭାରତରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, ଯାହାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରବକ୍ତା ଥିଲେ ଦ୍ଵକୂର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ । ତାହାର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାଲିସ ନ କରି ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଆସିଥିଲା; ନିଜର ଆଦର୍ଶଗତ ଶୁଦ୍ଧତା ରକ୍ଷା କରିଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୧୯୬୭ରେ ତାହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲା । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓ ମହତାବଙ୍କର ଜନକଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସହିତ ମେଣ୍ଟି ସିନା ହେଲା ନାହିଁ, ତେବେ କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେପରି ଦ୍ଵିମୁଖୀ ବା ବହୁମୁଖୀ ଲଢ଼ାଇ ନହେବ ଏବଂ ବିରୋଧୀ ଭୋଟ ବାଣ୍ଟି ହୋଇନଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଏହି ତିନି ଦଳ ଭିତରେ କଥାବର୍ତ୍ତା ହେଲା । ଫଳରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ସ୍ଥାନକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ବାକୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାଜିନାମା ହୋଇଗଲା । ବିରୋଧୀ ଭୋଟବଣ୍ଟନ ଦ୍ଵାରା କଂଗ୍ରେସ ଜିତିବାର ଯେଉଁ ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲା, ତାହା ୧୯୬୭ରେ ପ୍ରାୟ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସର ଶୋଚନୀୟ ପରାଜୟ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ଅଳ୍ପ କେତେଗୋଟି ଆସନରେ ଜିତିଲା । ନିଜେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଭୋଟରେ ପାଟକୁରାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଠାରୁ ହାରିଗଲେ । ନିଜର ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ବଳରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓ ଜନକଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ସରକାର ଗଢ଼ିଲେ । ଏହାଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଅଣ କଂଗ୍ରେସୀ ସରକାର । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଲୋକସଭା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, କଟକରୁ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର, ଯାଜପୁରରୁ ବାଇଧର ବେହେରା ଓ ବାଲେଶ୍ଵରରୁ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ବିଧାନ ସଭାକୁ ଯେଉଁମାନେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ନକରି ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ ରବି ବାବୁ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବନିର୍ବାଚନରେ ହାରିଯାଇଥିଲେ ସେ ସମସ୍ତେ ଜିତି ଆସିଲେ । ବାଙ୍କ ସେତେବେଳକୁ ରାଜ୍ୟ ସଭାର ସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିନଥିଲେ ।

ରାଜ୍ୟସଭା ନିର୍ବାଚନ

୧୯୬୭ରେ ବିଧାନ ସଭାରୁ ରାଜ୍ୟସଭାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା, ସେତେବେଳେ କେହି ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ବାଙ୍କ ଜିତିବେ ବୋଲି ଭାବି ପାରୁନଥିଲେ । ବିଧାନ ସଭାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ସେତେବେଳକୁ ବୋଧହୁଏ ଥାଏ ନଅ । (ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ପ୍ରହରାଜ ଓ ଧୂବଚରଣ ସାହୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତି) । କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ ଦଳ ଭିତରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଦେବାପରେ ଯେଉଁ ବଳକା ଭୋଟ ରହିବ ତାହା ସହିତ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ

ପାଟି ଓ କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ ସ୍ବାଧୀନ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଭୋଟ ମିଶିଲେ ଜିତିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ଜିତିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଏମ.ଏଲ.ଏ. ମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ସାତେତିନି ଗୁଣ ଅଧିକ ଭୋଟ ଦରକାର । କେହି ଜିତିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ସଂଖ୍ୟକ ଭୋଟ ପାଇ ଜିତିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଭୋଟର ବିଭାଜନ ହୋଇନଥିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବପର ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଅଥଚ ଏହାପରେ ବିଧାନସଭାରେ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ୨୧ ଜଣ ସଭ୍ୟଥାଇ ମଧ୍ୟ ୧୯୬୮ରେ ରାଜ୍ୟ ସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ହାରିଗଲେ ।

ବାଙ୍କ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ଯିବାଫଳରେ ଦଳର ଦୁଇଟି ଲାଭ ହେଲା । ଲୋକ ସଭାରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ତାହା ଏକ ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବର ବିଷୟ । ରାଜ୍ୟ ସଭାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଅଭାବ ଥିଲା ତାହା ବାଙ୍କ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପୂରଣ କଲେ । ଦ୍ବିତୀୟ ଲାଭ ହେଲା ୧୯୬୭ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ସୁଦକ୍ଷ ପରିଚାଳକର ଯେଉଁ ଅଭାବ ଥିଲା ତାହା ଦୂର ହେଲା । ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ନେତା ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ବିଜୁବାବୁ ଥାନ୍ତି କଂଗ୍ରେସ ଶିବିରର ନେତା । ନିର୍ବାଚନର ଗୁରୁତ୍ବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗଠନ ଦେଖିବା, ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ସମନ୍ବୟ ରକ୍ଷା କରିବା, ଗସ୍ତ କରିବା ଓ କରାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଯାବତୀୟ ଦାୟିତ୍ବ ନେବାର ଦକ୍ଷତା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ବାଙ୍କର ଥିଲା । ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର ବେଳେ ମଧ୍ୟ ବିପଦର ସମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୭୧ ଲୋକସଭା ଓ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାପାଇଁ ଏକ ସମୟରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ କରାଗଲା, ତାହା ବାସ୍ତବରେ ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ । ଲୋକସଭା ଓ ବିଧାନ ସଭାର ମିଥାଦ ପୂର୍ବିକା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇ ଥିଲା । ଏଥିରେ ଲୋକସଭା ଆସନରେ ପାର୍ଟିର ସବୁପ୍ରାର୍ଥୀ (ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସମେତ) ହାରିଗଲେ । ବିଧାନ ସଭା ପାଇଁ ମାତ୍ର ଚାରିଜଣ ଜିତିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାଙ୍କ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ଜିତିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ହେଲେ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଳ ଓ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି । ୧୯୬୭ର ଅପୂର୍ବ ସଫଳତା ପରେ ଏହି ଫଳାଫଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ । କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏପରି ଘଟିଲା ତାହା ଅନ୍ୟତ୍ର ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି ।

୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନ ଓ ତାହାପରେ

୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ଜାତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇସାରିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏଠାରେ କଂଗ୍ରେସ

ଦଳର ବିଭାଜନ ହୋଇ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କଂଗ୍ରେସ ଗଢ଼ାହୋଇ
ଥାଏ ଓ କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟ ଲୋକମାନେ ସେଥିରେ ଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ୧୯୬୧
ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜୟଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ
ଅଧିକାଂଶ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଯିବାରୁ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ
କେନ୍ଦ୍ରରେ ଯେଉଁ ସଫଳତା ମିଳିଲା, ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । କେତେକ
ସଦସ୍ୟଙ୍କ ପରୋକ୍ଷ ସମର୍ଥନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାର୍ଟି- ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ
ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ଷକ ପରେ ସେ ସରକାର ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ନୟିନୀ
ଶତପଥୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସଦଳର ସରକାର ଗଢ଼ାଗଲା । ଏହି ସରକାର
କିପରି ଗଢ଼ାଗଲା ସେ ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା
ନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଧାୟକମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ
ଦେଇସାରିଥାନ୍ତି ଓ ବାକ କ୍ୟାବିନେଟ ପାହିଆ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଏବଂ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତଥା ସମାଜବାଦୀ
ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଭା ଲୋପ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୭୪ରେ ବିଧାନ
ସଭା ପାଇଁ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ବିଖଣ୍ଡିତ
ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡ଼ା କରାଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ଦଳ
ସହିତ ମେଣ୍ଟ ବା ସମାଜିତା କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଜଳେଶ୍ୱରରୁ ଗଦାଧର ଗିରି ଓ
ନୟାଗଡ଼ରୁ ଭାଗବତ ବେହେରା - ଏହି ଦୁଇଜଣ ଜିତିଲେ । କଂଗ୍ରେସ କ୍ଷମତାକୁ
ଆସିଲା । ଭୋଟ ଫଳାଫଳରୁ ଦେଖାଗଲା ଯଦି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାର୍ଟି ଓ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ
ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ସ୍ଥାନ ବଣ୍ଟନ କରି ଲଢ଼ିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏହି ତିନିଦଳ ମିଶି
ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲକରି ପାରିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ଅଣ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା ।
ସେତେବେଳେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ସାରା ଭାରତରେ ସାମଜବାଦୀ
ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଷ୍ମତା ନଥାଏ । ଜନସମର୍ଥନ କମିଯାଇଥାଏ ଓ ଏକ କ୍ଷୟିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା
ଆସିଯାଇଥାଏ ।

ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ

ରଚନାତ୍ମକ କାମ ଓ ସଂଘର୍ଷ - ଏହି ଦୁଇଟି ଆରମ୍ଭରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର
ଆୟୁଧ ହୋଇଥିଲା । ‘କୋଡ଼ି, କୋଦାଳ ଓ ହାତ କଡ଼ି’ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର
ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଡ଼କ୍ଟର ଲୋହିଆ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଭାଷାର ସ୍ରଷ୍ଟା ।
ପ୍ରଥମଟି ଗଠନମୂଳକ କାମର ପ୍ରତୀକ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସଂଘର୍ଷ ମୂଳକ କାମର ପ୍ରତୀକ ।
ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇକୁ

ଯୋଗକରାଗଲା ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନରେ । କାଳକ୍ରମେ ନିର୍ବାଚନ ଉପରେ ବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଆଗଲା । ତାହା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲା ।

ଗୋଷ୍ଠୀ ଉଚ୍ଚୟନ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବା ପରେ ଗାଁ ଗହଳର ବିଭିନ୍ନ ଉଚ୍ଚତିକର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳିଲା । ଦୁର୍ଗତିର ଯୁଗ ଆସିଗଲା । ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ହେଲା । ଏହି ପରିବେଶ ଭିତରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଲୋକେ ଯେଉଁ ସବୁ ଉଚ୍ଚୟନ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଜନସେବା ଓ ସହଯୋଗର ଯେଉଁ ବାତାବରଣ ତିଆରି କରିଥିଲେ, ତାହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅପସରିଗଲା । ନିର୍ବାଚନ ଓ ସଂଘର୍ଷ- କେବଳ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ନିର୍ଭର କଲା । ତେବେ ସଂଘର୍ଷମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରସାରର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ହିଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ସଂଘର୍ଷାତ୍ମକ କାମ, ଯାହା ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେଉଥିଲା । ବାକ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ସଂପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା ବେଳରୁ ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପକୂଳ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ପାର୍ଟି ପାଇଁ ଏହାହିଁ ଥିଲା ଜନସମର୍ଥନର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ମାଧ୍ୟମ ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଦର୍ଶବାଦର ପ୍ରୟୋଗ ଶାଳା । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ କ୍ଷେତ୍ର ମଜୁରିଆଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ପାଇଁ ଲଢ଼ାଇ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି ଲଢ଼ାଇମାନଙ୍କରେ ହିଂସାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା; ପାର୍ଟିର ନୀତି ଅନୁସରଣ କରି ଏହି ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ଧତିରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିଆରେ କରାଯାଉଥିଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟ ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହାର ପଛା ଥିଲା ଅଲଗା ।

ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସବୁଠାରୁ ତୀବ୍ର ହୋଇଥିଲା ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ପିପିଲି ଥାନା ମଙ୍ଗଳପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ତିର୍ତ୍ତୋଲ, ବାଙ୍କୀ, ବଡ଼ଚଣା, ସୁଜିନ୍ଦା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଥାନାରେ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର କୋଦଳା ଅଞ୍ଚଳରେ । ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଥାନାରେ ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏପରି ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲା ଯେ ସେଠାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଭୂମିହୀନ ଓ ହରିଜନଙ୍କ ଦଳ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଠଗଡ଼ର ସତ୍ୟନାରାୟଣପୁରରେ ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ଭୂମିମାଲିକମାନେ ଶହ ଶହ ଏକର ଜମି ହାତରେ ରଖି ଚାଷ ନ କରି ପଡ଼ିଆ ପକାଇ ରଖୁଥିଲେ । ସେହି ଜମିକୁ ଭୂମିହୀନ ଲୋକ ସଂଗଠିତ

ହୋଇ ଆବାଦ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଫେ ଡ଼ୁଡ଼ୁ ନେଇଥିଲେ କଷ୍ଟରୀ
ଚରଣ ମଲିକ । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଚାଷୀଙ୍କ ସହିତ ପାର୍ଟିର ବହୁକର୍ମୀ ଗିରଫ
ହେଉଥିଲେ । ମଙ୍ଗଳପୁର ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ହରିହର ବାହିନୀପତି, କୁଳମଣି
ମହାପାତ୍ର, ଶ୍ୟାମଳୀ ଲାହିଡ଼ୀ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ବନମାଳୀ ମହାରଣା ଓ ଅନ୍ୟସାଥୀମାନେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ।
ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଉପରେ ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ
ଯେଉଁମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ।

ଭାଗଚାଷୀ ଓ ଭୂମିହୀନଲୋକଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଶ୍ରେଣୀସଂଗ୍ରାମ ଭାବରେ
ଗ୍ରହଣ କରି ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଯାହାକରାଯାଉଥିଲା, ସେଥିରେ ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ
କର୍ମୀମାନେ ଭାଗ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳର କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ସହଯୋଗ
କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିମାଲିକ ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ କୋପଦୃଷ୍ଟିକୁ ଖାତିର ନ କରି
ଗରିବ କର୍ମୀମାନେ ଯେଉଁ ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିଲେ, ତାହା ସବୁପ୍ରକାର
ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଥିଲା ।
ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଏଠାରେ ସୁତନା ଦିଆଯାଇ ପାରେ ଯେ ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ
ସେମାନଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଟି ଆଇନ ପାଶ୍ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମଟି
୧୯୪୮ ମସିହାର ପ୍ରକାରକ୍ଷଣ ଆଇନ ଓ ୧୯୫୪ର ଚାଷୀ ସାହାଯ୍ୟ ଆଇନ ।
ଅଧିକାଂଶ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ନିଜ ଉଦ୍ୟମରେ
ଏବଂ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏହି ଆଇନ ପାଶ୍
କରାଇନେଇଥିଲେ । ୧୯୪୮ ବେଳକୁ ସେ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ୧୯୫୪ ରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର
ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର
କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । ଯେଉଁଠି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ
ଥିଲା, ସେଠାରେ ଏଇ ଆଇନ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା ।

ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ

କୃଷକ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆଉ ଯେଉଁସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହାପରେ
ହୋଇଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟରେ ୧୯୬୫-୬୬ ବେଳର ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି-ବିରୋଧୀ
ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଉଣାଅଧିକେ ସମଗ୍ର ଜଳ ସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଦ୍ଧିତ
ଜଳକର ଆଦାୟ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରିଦିଆଯାଇଥିଲା । ଜଳକର ନଦେବାରୁ
ଘର କୋରଖ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଉପକୂଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ପାର୍ଟି ନେତୃତ୍ୱରେ ସେମାନେ
ଏହାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିଲେ । ଜଗତସିଂହପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଷୀ ହରିସାହୁ ଜଳକର

ନ ଦେବାରୁ ତା'ର ଗାଈ କୋରଖ କରି ନିଲାମ କରିବାକୁ ଅଣାଯିବା ବେଳେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ କିପରି ତା'ର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିଲେ ତାହା ସେତେବେଳେ ଚାଷିଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ୧୯୬୭ ନିର୍ବାଚନରେ ଏହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ହାରିଥିଲେ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜନ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଆସିବାପରେ ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି ଉଠାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

୧୯୭୦ର ଭୂମିମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଭୂମିହୀନ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କନିକା ରାଜାଙ୍କ ପରି ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିମାଲିକଙ୍କ ହାତରେ ସୀମାବଦ୍ଧିତ ବହୁତ ଜମି ରହିଥିଲା । ସେହି ଜମି ସରକାର ଦଖଲ କରି ଛୋଟ ଚାଷୀ ଓ ଭୂମିହୀନଙ୍କ ଭିତରେ ବଣ୍ଟନ କରିବା ପାଇଁ ଦାବୀ କରି ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଜମିଉପରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରତୀକ ଆନ୍ଦୋଳନ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ କରାଯାଇଥିଲା । ପାର୍ଟିର ଅନେକ ଲୋକ ଗିରଫ ହୋଇ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋକସଭା ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଓ ବିଧାୟକ ଡାକ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ।

ସଭା, ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ବିକ୍ଷୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ- ଏହାହିଁ ଥିଲା ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ୱରୂପ । ଦଳ ଆରମ୍ଭରୁ ୧୯୭୦-୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୋକଙ୍କର ଏପରି କୌଣସି ସମସ୍ୟା ନାହିଁ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆଗୁଆ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନାହିଁ କିମ୍ବା ତାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ନାହିଁ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରୁ ସବୁଯାକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପୂରାପୂରି ସମାଜବାଦୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭିତରେ ହିସାବ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗଣ-ଆନ୍ଦୋଳନର ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଗଣ-ବିକ୍ଷୋଭ

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଠାରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ସମାବେଶ ଓ ବିକ୍ଷୋଭ କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଘଟଣା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରୁ ପ୍ରାୟ ୨୫ ହଜାର ଲୋକ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଆଜିକାଲିକା ପରି ଯାନବାହାନର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ନଥିଲା କିମ୍ବା ରହିବା ଖାଇବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ପାର୍ଟି ନେଇନଥିଲା । ସମସ୍ତେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଓ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଆସିଥିଲେ । ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ଚାଲିଚାଲି ଆସିଥିଲେ । କେବଳ ବାଙ୍କୀ ଓ ବୈଦ୍ୟଶ୍ୱର ଥାନାରୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚହଜାର ଲୋକ ଚାଲିକରି ଆସିଥିଲେ ।

ଆସିଲାବେଳେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଧ୍ବନି ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଗାଁ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହଯ୍ୟ ସମର୍ଥନ ଜଣାଉଥିଲେ । ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ ସୋନପୁର ଅଞ୍ଚଳରୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦଳ ସାଇକେଲରେ ଆସିଥିଲେ । ଚାଷୀ ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦାବୀ ସମ୍ବଳିତ ଦାବୀପତ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ବିଷୋଭର ସମସ୍ତ ଯୋଜନା ଓ ପରିଚାଳନାର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ବ ଥିଲା ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଉପରେ । ତାହା ପୂର୍ବରୁ ରାଜଧାନୀରେ ଏପରି ବଡ଼ଧରଣର ବିଷୋଭ ହୋଇନଥିଲା ।

ବିକ୍ରିକର ଆନ୍ଦୋଳନ

ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିକ୍ରିକର ଆଇନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବ୍ୟାପକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ବାଙ୍କ ଓ ନିଶାମଣି ଏହାର ଯୋଜନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ନିଶାମଣି ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରିକର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯଦିଓ ଛୋଟ ଦୋକାନୀ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ, ତଥାପି ତାହା ବାସ୍ତବରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ କରାଯାଇଥିଲା । ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିକ୍ରିକର ଆଦାୟ କରି ସରକାରଙ୍କୁ ଦେବା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ । ତେଣୁ ପ୍ରକୃତରେ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ସବୁତକ ବୋଝ ପଡ଼େ । କେବଳ ଆଇନରେ ହିସାବ ରଖିବାରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା, ସେଥିରେ ଛୋଟ ଖୁଚୁରା ଦୋକାନୀମାନେ ହଇରାଣ ହେଉଥିଲେ, କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଦୁର୍ନୀତିର ଶାକାର ହେଉଥିଲେ । ଏପରି ହଇରାଣ ହୋଇ ଜଣେ ଦୋକାନୀ ବେପାର ବନ୍ଦକରି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଘଟିଥିଲା ।

ଯେଉଁସବୁ ଦାବୀ ଉପରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଯାଇଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ମୁଖ୍ୟଦାବୀ ଥିଲା କୌଣସି ଜିନିଷ ଉପରେ ବିକ୍ରିକର ଏକାଧିକବାର ଆଦାୟ କରାନ ଯାଇ ବିକ୍ରୟର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରୁ ଥରେ ଆଦାୟ କରିବା, ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଖାଉଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ବିକ୍ରୀକର ନ ବସାଇବା ଏବଂ ବିକ୍ରିକର ଆଇନର ସରଳୀକରଣ କରି ଛୋଟ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହାଫଳରେ ପରେ ବିକ୍ରୀ କର ଆଇନର କେତେକ ସଂଶୋଧନ ହୋଇଥିଲା ।

ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୫୬ ମସିହାର ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ୧୯୬୪ର ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭ ବା ପରିକଳ୍ପନା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କରିନଥିଲା, କିମ୍ବା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ସମାଜବାଦ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅବିଚାର

ବିରୋଧ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟ ବିରୋଧୀଦଳ ସହିତ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଘଟଣାକୁ ମେ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶୀଦାର ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ କମିସନ ଷଡ଼େଜ କଳା-ଖରସୁଆଁ ସମେତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଭାଷୀ ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳ ଭିତରୁ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଦେବାଲାଗି ସୁପାରିଶ କରିନଥିଲା । ଷଡ଼େଜକଳା ଓ ଖରସୁଆଁ - ଏହି ଦୁଇଟି ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ସେତେବେଳକୁ ମିଶି ନଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ପ୍ରଶାସନିକ ସମ୍ପର୍କ ଠିକଣା ଭାବରେ ରଖି ପାରୁନଥିଲେ । ଏହି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିହାର ରାଜ୍ୟରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ମିଶାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୧୯୪୯ରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ବିହାରରେ ରହିଗଲା ଓ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ନ୍ୟାୟୀ ଦାବୀକୁ ସୀମା କମିଶନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ଲୋକେ ଆଶା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିହାରର ସ୍ୱାର୍ଥଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଆଳ ଦେଖାଇ ତାହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବିହାର ରାଜ୍ୟରେ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ କମିଶନ ଯେଉଁ ସୁପାରିଶ କଲେ, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ନଥିଲେ ।

ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଆଗୁଆ ଥିଲେ । କଟକ ଓ ପୁରୀ ସହରରେ ବିକ୍ଷୋଭକାରୀ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀ ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୋଲିସର ଗୁଳିଚାଳନା ଫଳରେ କଟକରେ ସୁନାଲ ଦେ ନାମକ ଛାତ୍ର ଓ ପୁରୀରେ ବେଙ୍ଗ ପାଣିଆ ନାମକ ଅଳ୍ପ ବୟସର ବାଳକଙ୍କର ଜୀବନ ଯାଇଥିଲା । ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଭା ସମିତି ବିକ୍ଷୋଭ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଜା ସେସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର କେତେକ ନେତା ଏଥିରେ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୬୪ରେ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଛକରେ ଜଣେ ଦୋକାନୀ ଓ କେତେକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ ସାମାନ୍ୟ ଝଗଡ଼ାରୁ । ପୋଲିସ ବୁଦ୍ଧି ବିଚାରି କାମ କରିଥିଲେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ସାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ ବ୍ୟାପି ନଥାନ୍ତା । ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ସେତେବେଳେ ଆନ୍ତି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ନେତି ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ବୋହିଯିବା ପରେ ସରକାର ଦମନ ପନ୍ଥା ଧରିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିକ୍ଷୋଭକାରୀ ଛାତ୍ର ଉପରେ ଲାଠିମାଡ଼ ହେଲା ଓ ଲୁହବୁହା ଗ୍ୟାସ ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲା । ବହୁ ଛାତ୍ର ଆହତ ହେଲେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଭିଭାବକ ମାନେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟ

ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକାଠି କରିବାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରଥମେ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କଲା ଓ ଏଥିରେ ବିରୋଧୀ ଦଳ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦାବୀକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଥିଲା ତାହାର ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ କଟକ ରେ ୧୪୪ ଧାରା ଜାରି ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବିରାଟ ପ୍ରତିବାଦ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ବିରୋଧୀ ଦଳର ଅନେକ ନେତା ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗିରଫ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଜେଲ ନିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଲୋକପ୍ରିୟତାକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା ।

ଶ୍ରମିକ ବିକ୍ଷୋଭ

ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଏକ ବିରାଟ ବିକ୍ଷୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହୋଇଥିଲା ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ଆଗରେ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ହିନ୍ଦ ମଜ୍ଦୁର ସଭାର ନେତୃତ୍ୱରେ ଏହି ବିକ୍ଷୋଭ ହୋଇଥିଲା । କେବଳ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଓ ସେଠାକାର ଅନ୍ୟ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ଶ୍ରମିକ ରାଉରକେଲାରୁ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସାତେ ୪ ଶହ କିଲୋ ମିଟର ଆସି ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେହିପରି ତତ୍ତ୍ୱାବଳ ବିଭିନ୍ନ କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆସିଥିଲେ । ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦାବୀ ବିଧାନ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥିଲା । ପତିଶ ହଜାର ଚୌକିଦାର ଓ ଦଫାଦାରଙ୍କ ମହାସଂଘର ସଭାପତି ହରିହର ବାହିନୀପତି ଓ ସମ୍ପାଦକ ସଂସାରୀ ମଳିକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଚୌକିଦାର ଓ ଦଫାଦାରମାନେ ଏହି ବିକ୍ଷୋଭରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜୁ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଜଗଦୀଶ ନାଗ ପ୍ରମୁଖ ଏହି ବିକ୍ଷୋଭରେ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ନିତିଦିନିଆ ସ୍ୱାର୍ଥ ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ନ ରଖି ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜନୀତିର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତରେ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ହେଉଥିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ପ୍ରାୟ କରାଯାଉନାହିଁ । ସେମାନେ ବିପ୍ଳବର ଅଗ୍ରଣୀ ହେବା ଦୂରେ ଆଉ ଅର୍ଥନୀତି-ବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇ ସେମାନେ କ୍ରମେ ବିପ୍ଳବଠାରୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ।

ଝୋଟା ଚାଷୀ ସଂଗଠନ

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅନ୍ୟ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଂଗଠନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଛି ସେଥିଭିତରୁ ଝୋଟାଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରର ଓ ଅବିଭକ୍ତ ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଂଶରେ ଏହା ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ଭାବରେ ଚାଷ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ଚଟକଳ ମାଲିକଙ୍କ ଶୋଷଣର ଶିକାର ହୋଇ ଏଠାକାର ଚାଷୀମାନେ ଝୋଟର ଉଚିତ ଦର ପାଉ ନଥିଲେ । ତାହା ଛଡ଼ା ଝୋଟ ପଚାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସୁବିଧା ନଥିବାରୁ ଅଧିକାଂଶ ଝୋଟକୁ ନିମ୍ନମାନର ବୋଲି ଧରାଯାଉଥିଲା । କମ୍ ଦର ମିଳୁଥିଲା । ସରକାର ଚାଷୀଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଝୋଟର ସର୍ବନିମ୍ନ ଦର ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଝୋଟଚାଷୀମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ସେସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ହାତକୁ ନେଲା । ୧୯୫୩ରେ ପ୍ରଥମ କରି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଠାରେ ଝୋଟ ଚାଷୀ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ସଂଗଠନ କରଗଲା - ‘ଓଡ଼ିଶା ଝୋଟ ଚାଷୀ ସମିତି’ ନାମରେ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଏମ୍.ପି. ଏହାର ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ଝୋଟ ଚବନ୍ଧ କମିଟିର ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତ ବେଳେ ଏହି ସମିତି ପକ୍ଷରୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ମିଳନୀମାନଙ୍କରେ ଝୋଟଚାଷୀମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦାବୀ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉଥିଲା । ଝୋଟ ଚବନ୍ଧ କମିଟିର ସୁପାରଣ୍ଟ୍ରୁ କ୍ରମେ ପରବର୍ଷ ଠାରୁ ଝୋଟ ପଚାଇବା ପାଇଁ ଗାଢ଼ିଆ ଖୋଲିବାକୁ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିଲା । ଝୋଟର ସର୍ବନିମ୍ନ ଦର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଓ ଉଚିତ ଦରରେ ଝୋଟ କିଣିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ସମିତିର ଦାବୀ ପୂରଣ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବନିମ୍ନ ଦର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦାବୀ ଝୋଟ ଚାଷର ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଓ ଆସାମରୁ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ତେବେ ଝୋଟ ବିକ୍ରିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଵରୂପ ସମବାୟ ଝୋଟ ମାର୍କେଟିଂ କେନ୍ଦ୍ରମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଝୋଟ କଳ ବସାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦାବୀ ବାରମ୍ବାର କରାଯାଉଥିଲା, ପରେ ତାହା ପୂରଣ ହେଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସାରଙ୍ଗଧର ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ବାଙ୍କ, ନିଶାମଣି, ଧ୍ରୁବଚରଣ ସାହୁ ଓ ମୁଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରହି ଆସିଥିଲୁ । ଏହା ଛଡ଼ା ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା ଓ ମରୁଡ଼ି ଆଦି ଦୁର୍ବିପାକ ବେଳେ ଦୁର୍ଗତ ଲୋକଙ୍କ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଲଜାଇ କରିବାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସର୍ବଦା ଆଗୁଆ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସଭାସମିତି ବିଶୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଯେତେ କରାଯାଇଛି ସେ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ସବୁଠାରେ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ମୀମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ସେସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିଚାଳନା ଭାର ବାଙ୍କ ଓ ନିଶାମଣିଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଇସ୍ତାତ କାରଖାନା କରିବା, ପାରାଦ୍ଵୀପ ବନ୍ଦରକୁ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦରରେ ପରିଣତ କରିବା, ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ରେଳବାଇର ଆଞ୍ଚଳିକ କେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଖୋଲିବା ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ ଯେତେ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଛି ସବୁଥିରେ ପାର୍ଟି ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ଆସିଛି ।

ଭୂଷାଚାର ଓ ତାର ବିରୋଧ

ରାଜନୀତି ତଥା ସମାଜକୁ ନିର୍ମଳ ରଖିବା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭାବରେ ରହିଆସିଥିଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କ୍ଷମତାସୀନ ହେଲା । ନିରକ୍ଷୁଣ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ ହେବାରୁ ଉଣା ଅଧିକେ ଦୁର୍ନୀତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଭୂଷାଚାର ଯେ କେବଳ ସମାଜବାଦ ପାଇଁ ବିପଦ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ - ଏହି ବିଚାର ପାର୍ଟି ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟି ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାର ଦେଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଦୁର୍ନୀତି ନିବାରଣ କମିଶନ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରଖିବା କଥା କହିଥିଲା ଏବଂ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତଳସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଚାର କରିବା ଅଧିକାର ଏହାରି ହାତରେ ରହିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଲୋକପାଳ ଓ ଲୋକାୟୁକ୍ତ ଆଇନ୍‌ମାନ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ କରାଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିବା କଥା କହିଥିଲା, ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇନାହିଁ ।

ଭୂଷାଚାର ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶାସନିକ ଉଦ୍ୟମ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ଉଭୟ ସ୍ତରରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଦୁର୍ନୀତିର ଦୃଢ଼ ବିରୋଧ କରିଆସିଛି । ୧୯୫୭ରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳ ନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କିପରି ସରକାର ଗଢିଲା ଓ ଦଳବଦଳର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା କିପରି ହାସଲ କଲା, ସେ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ଖଣିମାଲିକ ସିରାକୁଦିନଙ୍କ ଠାରୁ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କ ଜରିଆରେ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ହେଲା । ସେ ବିଷୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବା ବେଳେ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ବାଙ୍କ, ନିଶାମଣି ପ୍ରମୁଖ ସେ ଦୁର୍ନୀତି ପଦାରେ ପକାଇଥିଲେ ।

ଅବିଭକ୍ତ ପଞ୍ଜାବର କଂଗ୍ରେସୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତାପ ସିଂହ କାଇରୋଙ୍କ ଦୁର୍ନୀତିର ବିଚାର ଦାସ କମିଶନ କରି ତାଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହା

ପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରୀୟ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଏକ ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ୧୯୬୧ ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ କରି କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନ ସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳ ଭାବରେ ସରକାର ଗଢ଼ିଲା । ପ୍ରଥମେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଏବଂ ସେ ‘କାମରାଜ ଯୋଜନା’ ରେ ଇସ୍ତଫା ଦେବାରୁ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା । ସରକାରୀ କ୍ଷମତାରେ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କରି ସଂସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସହିତ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଛି ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କର ‘ଓଡ଼ିଶା ଏଜେଣ୍ଡ’ ନାମକ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାରବାରରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଲି କେତେକ ତଥ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ବାସ୍ତବରେ ୧୯୬୩ ଜୁନ ୨୮ ତାରିଖରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ନିଜ ଆତ୍ମ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଦେବାରୁ ଆଳୁ ଖୋଳୁ ଖୋଳୁ ମହାଦେବ ବାହାରିଲା ପରି ଅନେକ ଅଜଣା କଥା ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆସିଲା । କେହି ସରକାରରେ ଥାଇ ସେହି ସରକାର ସହିତ ବ୍ୟବସାୟ କଲେ, ତାହା ଆଇନ ଓ ନୈତିକତା ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ହିତକାର୍ଯ୍ୟ । କୌଣସି ବିଧାୟକ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟକଲେ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଆଇନ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟପଦ କଟିଯିବ । ଏପରି ଅପରାଧରେ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହେବାକୁ ୧୯୫୭ରେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ ହେଲା, ତାହା ଏହାଠାରୁ ଗୁରୁତର ନିଷ୍ଠୁର । ଆଗରୁ ଯେଉଁ ସଯୋଗ କରାଯାଇଥିଲା ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀ ପରେ ତାହା ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ବାକ ଓ ନିଶାମଣି ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏକ ଅଭିଯୋଗ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଏହି ପତ୍ରଟି ପାର୍ଟିର ତତ୍କାଳୀନ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷର କ୍ରମେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ନେହରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଗଲା ୧୯୬୩ ଜୁଲାଇ ୩୦ ତାରିଖରେ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରଥମ କରି ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର- ବିରୋଧୀ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ ହେବାର ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରେ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର ୬୨ ଜଣ ଏମ୍.ଏଲ.ଏ. ଓ ଏମ୍.ପି.ଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷର ସହିତ ଏକ ସ୍ମାରକ ପତ୍ର ବିଧାନସଭାର ବିରୋଧୀଦଳର ନେତା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ତତ୍କାଳୀନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଡକ୍ଟର ରାଧାକୃଷ୍ଣନ୍ଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲେ । ଏହି ଅଭିଯୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ତଦନ୍ତ କରିବାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ତଦନ୍ତ ବ୍ୟୁରୋ (ସି.ବି.ଆଇ.)କୁ ଦିଆଗଲା । ସି.ବି.ଆଇ. ରିପୋର୍ଟ ସରକାର ଗୁପ୍ତ ରଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଗଲା । ତତ୍କାଳୀନ

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଲ ବାହାଦୂର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ୧୯୬୫ ଫେବୃଆରୀ ୨୨ ତାରିଖରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ପ୍ରଶାସନିକ ଅସଙ୍ଗତି କରିଛନ୍ତି । ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ପଡିଲା । ସି.ବି.ଆଇ. ରିପୋର୍ଟ ଉପରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଖାନାଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଜଣକିଆ କମିଶନ ବସିଲା । ତାହା ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ସେ ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ତେବେ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ୧୯୬୧ରେ କଂଗ୍ରେସର ଯେତିକି ଉତ୍ଥାନ ହୋଇଥିଲା ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ସେତିକି ପତନ ହେଲା । ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରୀ ଗାଦୀଛାଡ଼ ସପ୍ତାହ ପାଳନ ବେଳେ ରାଜ୍ୟସାରା ଯେଉଁ ଧ୍ବନି ଉଠିଥିଲା, ତାହା ସାକାର ହେଲା ।

ପାଠାଗାର ଓ ପ୍ରକାଶନ

ଦଳର ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ବାଙ୍କ ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବ ନେବା ବେଳରୁ ଦଳର ଏକ ଲାଇବ୍ରେରୀ ବା ପାଠାଗାର ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ସ୍ବାଧୀନତା ପୂର୍ବର କେତେକ ମୂଲ୍ୟବାନ ପୁସ୍ତକ ଓ ରିପୋର୍ଟ ଥିଲା । ତାହା ସେ ପାର୍ଟିକୁ ଦେଇଦେଲେ । ସେଇଠୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପାଠାଗାର । ଆକାରରେ ଛୋଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକମାନ କ୍ରମେ ପାଠାଗାରର କଲେବର ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲା । ପାଠାଗାର ଦାୟିତ୍ବ ପ୍ରାୟ ଆଗ୍ରହୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଗୋପିନାଥ ସାହୁ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ ଦକ୍ଷତା ସହିତ ଚଳାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ନୀଳମାଧବ ବୋଷ କେତେକ ବର୍ଷ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ପରେ ଗୋପିନାଥ ସାହୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଧାନ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରର ବରିଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଳାଳ ବିୟୋଗ ହୋଇଯାଇଛି । ନୀଳମାଧବ ବୋଷ ସରକାରୀ ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଅବସର ନେଇଛନ୍ତି ।

ବାଙ୍କ ଦଳର ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବରୁ ଯିବା ପରେ ପାଠାଗାରଟି ପୂର୍ବପରି ଚାଲିପାରି ନଥିଲା । କିଏନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅଧିସ୍ବର ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିଥିବା ବେଳେ ପଢିବାରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ଟି ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବ ଦିଆଗଲା । କିଛି ଦିନ ପରେ ଲୋହିଆ ଅଲଗା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କରିବାରେ ସେ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ପାଠାଗାରର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଗ୍ରହୀ ଯୁବକଙ୍କ ଅଭାବ ଦେଖାଦେଲା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର ସଂଗଠନ

ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ବେଳେ ଦଳର ବିଭିନ୍ନ କାମର ତାପରେ ସେ ଲାଈବ୍ରେରୀର ଉନ୍ନତି ଲାଗି ସମୟ ଦେଇ ପାରୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲୁ ରହିଥିଲା ।

ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ସମସାମୟିକ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା ସେଥିରୁ କେତେକ ପାଠାଗାରକୁ ମଗାଯାଉଥିଲା । ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶ ବିଦେଶର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରା ବିଷୟରେ ଅବହିତ ରହିବା ନିମନ୍ତେ କେତେକ ବିଦେଶୀ ସାହିତ୍ୟ ଅଣାଯାଉଥିଲା । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଂସ୍ଥା ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦ-ସୂଚନା ନିୟମିତ ଭାବରେ ଆସୁଥିଲା । ପଣ୍ଡିତ ଜର୍ମାନୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ବ୍ରିଟିଶ ଶ୍ରମିକ ଦଳ, ଇସ୍ରାଏଲର ଶ୍ରମିକ ଦଳର ପ୍ରକାଶନମାନ ବରାବର ଆସୁଥିଲା । ବାକ୍ ୧୯୫୩ରେ ଇଉରୋପ ଯାତ୍ରା କରିବା ପରେ ବିଦେଶୀ ସମାଜବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ମଗାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ମୋର ମନେପଡ଼େ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଯୁସୁଫ ମେହେରେଲୀ ମଧ୍ୟ ରୀତିମତ ସଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ପୃଥିବୀର ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ଏହି ପାଠାଗାର ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲେ ।

ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା

ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଦେଶଯାତ୍ରା କରିବା ଏକ ମହାର୍ଦ୍ଦ ପଦାର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳମାନଙ୍କର ଓ ସମାଜବାଦୀ ଯୁବସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମାବେଶ ହେଉଥିଲା ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବା କାହାରି ପକ୍ଷରେ ଅର୍ଥାଭାବ ହେତୁ ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ କଥା ସ୍ମୃତନ୍ତ । ସୋଭିଏତରୁଷ, ପୂର୍ବ ଇଉରୋପୀୟ ଓ ଚୀନ ଦେଶର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସରକାରମାନେ ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର କେବଳ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦଳର ଲୋକ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦଳୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶକୁ ବୁଲିବାକୁ ନେଉଥିଲେ । ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଭ୍ରମଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ କେବଳ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକର୍ଷଣୀୟ ସ୍ଥାନ ବା ବିଷୟ ଦେଖାଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଯୋଗାତ କରୁଥିଲେ । ସେପରି ସୁବିଧା ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ନଥିଲା । ତାହା ଛଡ଼ା କୌଣସି ସରକାରର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଗସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ନଥିଲେ ।

୧୯୪୭ ରୁ ୧୯୭୧ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କେତେକ କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ ଓ ଶ୍ରମିକନେତା ବିଦେଶକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଦଳର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଯେତେ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି, ଶ୍ରମିକ ପ୍ରତିନିଧି ବା କୂଟନୈତିକ ଶିକ୍ଷ ମଣ୍ଡଳୀର ସଭ୍ୟଭାବରେ ଯାଇଛନ୍ତି ବେଶୀ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ବାକ୍ ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଶାର

ପ୍ରଥମ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯେ କି ଦଳର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜୁ, ଭାଗବତ ବେହେରା, ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ପ୍ରଭୃତି ବିଦେଶ ଯାଇଛନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ବାରିଷ୍ଟରୀ ପଦିବା ପାଇଁ ବିଲାତରେ ଥିବାବେଳେ ସେଠାକାର ଲେବର ପାର୍ଟି ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବ ସଂଗଠନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ଉତ୍ତରୋପର କେତେକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୫୩ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ପ୍ରଥମ ଏସିଆନ୍ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସମ୍ମିଳନୀ ରେଜୁନ ଠାରେ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିନିଧି ଦଳରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ନିଶାମଣି ପ୍ରମୁଖ ଥିଲେ । ବାଙ୍କ ଯାଇପାରି ନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ (ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଆମାର)ରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସରକାର ଥିଲା ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଇସ୍ରାଏଲରୁ । ସମୟ ସମ୍ଭବତଃ ୧୯୫୦ ମସିହା । ୧୯୪୮ରେ ପାଲେଷ୍ଟାଇନ ଦେଶର ବିଭାଜନ କରି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସେଥିରୁ ଇସ୍ରାଏଲକୁ ଅଲଗା ଦେଶ ଭାବରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସେଠାରେ ବେଶୀ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଇହୁଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇଆସିଛି । ପାଲେଷ୍ଟାଇନ ଅଧିବାସୀ ଓ ଆରବମାନେ ଏହାର ଘୋର ବିରୋଧୀ ଭାବରେ ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଏହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଇହୁଦୀମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ବସତି କରିବା ଫଳରେ ଏହି ଦେଶର ମରୁଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଶ୍ୟାମଳା କରିପାରିଲେ । ଜର୍ମାନୀର ହିଟଲର୍ ଅନ୍ତ୍ୟନ୍ତ ୬୦ ଲକ୍ଷ ଇହୁଦୀକୁ ନିପାତ କରି ଯେଉଁ ଜାତିକୁ ଧରା ପୃଷ୍ଠରୁ ଲୋପ କରିଦେବାକୁ ବସିଥିଲା, ସେହି ବିଭୀଷିକାର ସମାଧି ଭିତରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଇସ୍ରାଏଲ ଦେଶ କିପରି ଏକ ଉନ୍ନତ ଦେଶ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି ତାହା ଦେଖିବାର ବିଷୟ । ସେଠାରେ ସମାଜବାଦୀ ଚେତନା ଓ ସହଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେପରି ଅଭୂତପୂର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିଲା, ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ଦେଖିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପକ୍ଷରେ ସେତେବେଳେ ଅତି ଆକର୍ଷଣୀୟ ବସ୍ତୁ ଥିଲା ।

ଇସ୍ରାଏଲ ଶ୍ରମିକ ଦଳ ଅନ୍ୟ ଦଳମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସରକାର କରିଥାଏ । ସେହି ଶ୍ରମିକ ଦଳ ଓ ତାହାର ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ (ହିସ୍ତାଦୂର୍) ପକ୍ଷରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବାଙ୍କ ଇସ୍ରାଏଲ ଗସ୍ତ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସମାଜବାଦୀ ନିର୍ମାଣର ନମୁନା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଏକ ସମସମାଜ ନିର୍ମାଣର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ସେ ଯାହା ଦେଖିଥିଲେ, ତାହାର ବହୁଦିନ ପରେ ଭାଗବତ ହେହେରା ଯିବାବେଳେ ତାହା ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଯାତ୍ରା ୧୯୫୩ରେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ହଟିଯିବାପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେବେଶ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲାଣି । ଅବିଭକ୍ତ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆରେ ସେତେବେଳେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ଚାଲିଥାଏ; ଦଳ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନେତା ଥାଆନ୍ତି ମାର୍ସାଲ ଟିଟୋ । ସୋଭିଏତ ରୁଷର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଏକ ଉଦାରପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ ଭାବରେ ସେଠାକାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ (ଯାହାର ନାମ ଥିଲା ସମାଜବାଦୀ ମୋଷ୍ଟ) ଅଣକମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳମାନଙ୍କର, ବିଶେଷ କରି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥାଏ । ଟିଟୋ ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ପାଇଁ । ସେହି ଦଳର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଭାରତର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଏକ ପାଞ୍ଚଜଣିଆ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳୀ ବାରିଷ୍ଟର ଫରିଦ ଆନ୍‌ସାରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗସ୍ତରେ ଗଲା । ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନେ ହେଲେ - ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ଅଧ୍ୟାପକ ମଧୁ ଦକ୍ଷବତେ, କର୍ପୂରୀ ଠାକୁର ଓ ବୟେର ଶ୍ରୀମତୀ ଶାନ୍ତି ନାୟକ । ଏମାନେ ପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଗସ୍ତ କ୍ରମରେ ସେମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରିୟା, ଇଂଲଣ୍ଡ, ପର୍ସି ମର୍ଜାନୀ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଯାଇଥିଲେ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ଅଷ୍ଟ୍ରିୟାରେ ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ଭାରତର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାକୁ ବିଲାତର ଶ୍ରମିକ ଦଳର ନେତା ହ୍ୟାରୋଲ୍ଡ ଉଇଲିସନ୍ ଆସିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଦେଶର ଯେଉଁ ସମାଜବାଦୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ ଆସିଥିଲେ ପରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦେଶର ଶାସନର ଉଚ୍ଚ ପଦବୀରେ ରହିଥିଲେ ।

ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗସ୍ତ ବେଳେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି ହୋଇଥିଲା ସେ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ସୂଚନା ଦେଲେ ଅବାନ୍ତର ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ବାଙ୍କ, ଦକ୍ଷବତେ ଓ ଶାନ୍ତି ନାୟକ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ ନିରାମିଶାସୀ; ଧୂମପାନ ବା ମଦ ଆଦି କୌଣସି ନିଶା ସେମାନଙ୍କର ନଥାଏ । କର୍ପୂରୀ ଠାକୁର ନିରାମିଶାସୀ ହୋଇନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଶା ବ୍ରବ୍ୟ ଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ହୋଟେଲରେ ଖାଇଲାବେଳେ ବିଅର ପିଇ ନଥିଲେ, ପାଣି ପିଉଥିଲେ । ଖାଦ୍ୟପେୟ ସାମଗ୍ରୀରୁ ମଦମାଂସ ଆଦି ଦାମିକା ଜିନିଷ ବାଦ ଯିବାରୁ ହୋଟେଲ ଖର୍ଚ୍ଚ ସ୍ୱଭାବତଃ କମ୍ ଉଠେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବାକୁ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ଯୁବକଙ୍କୁ ଗାଇଡ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେ ଏସବୁ ଘଟଣା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥାଏ ।

ଏହି ଘଟଣା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନେ ସେ ନିଜକୁ ସମାଜି ନପାରି କହି ପକାଇଲା - “କମ୍ରେଡ୍, ଆପଣମାନେ ସମାଜବାଦ ପାଇଁ କାହିଁକି ଲଢୁଛନ୍ତି ? ସମାଜବାଦ ନେଇ ଆପଣମାନେ କରିବେ କ’ଣ ? ” ତା’ର ଧାରଣା ଯେ ସୁଖ ସୁବିଧାରେ ଚଳିବା ପାଇଁ ସିନା ସମାଜବାଦ ଦରକାର, ତେଣୁ ଯେଉଁ ଲୋକ ମଦ ଖାଉ ନାହିଁ ବା ମାଛମାଂସ ଖାଉ ନାହିଁ, କି ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣୁ ନାହିଁ, ସମାଜବାଦ ତାହାର କୌଣସି କାମରେ ଆସିବ ନାହିଁ । ସେ ଯୁବକଟି ଜାଣି ନଥିଲା ଯେ ଏ ଦେଶରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ସୀମାରେଖା ତଳେ ଏତେ ଲୋକ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଦୁଇବେଳା ପେଟପୂରା ଆହାର ମଧ୍ୟ ପାଉନାହାନ୍ତି । ସେତିକି ପାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା । ପାଣି ପିଇବାର ଉପକାରିତା ସେମାନେ ବୁଝାଇବା ପରେ ତାହାର ଦୃଢ଼ବୋଧ ହେବାରୁ ସେ ଯୁବକଟି ଥରେ କଳ ପାଣି ପିଇଲା । ଫଳରେ ତା’ର ତଣ୍ଡି ଫୁଲିଗଲା । ପେନିସିଲିନ୍ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ନେବାରୁ ଭଲ ହେଲା । ଅଥଚ ଏ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ କଳ ପାଣି ପାଇବା ତ ଦୂରର କଥା, ନଈ, ନାଳ, କୂଅ ପୋଖରୀର ଦୂଷିତ ଜଳ ପିଇ ହଜମ କରିପାରୁଛନ୍ତି । ପିଲା ଦିନରୁ ଜୀବାଣୁ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼ି ଲଢ଼ି ଆମର ରୋଗ ନିବାରକ ଶକ୍ତି କେତେ ବେଶୀ ତାହା ସେ ଯୁବକର କଷ୍ଟନାର ବାହାରେ ।

ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ବାଙ୍କ ଭାରତର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଥରେ ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଆଉଥରେ ବିଲାତ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାକାର ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ନେତା ବିନିମୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଏହିସବୁ ଗସ୍ତର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।

ବିଧାନସଭା ଓ ସଂସଦ ଭିତରେ

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭା ଓ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ଉଭୟ ଗୃହରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଉଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରମାଣିତ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବିଶେଷ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ କୃତିତ୍ୱ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ରାଜ୍ୟସଭାରେ ପ୍ରଥମ କରି ପ୍ରବେଶ କରି ମଧ୍ୟ ସେ ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ପ୍ରବୀଣ ସଂସଦମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେ ।

ତାହାପୂର୍ବରୁ ସେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଆସିବା ପରେ ବିଧାନସଭାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ବିଧାୟକମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ଓ

ନିଶାମଣି ଖୁଣିଆଙ୍କର ବିଧାୟକ ଭାବରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିଲା । ରବିବାରୁ ଓ ଯୁବକ ହରିହର ବାହିନୀପତି ନୂଆହୋଇ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷତାରେ ଅନ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନାର ସ୍ତର ଉଚିତ ଥିଲା ।

ବିଶେଷ କରି ବାଙ୍କ ଯେଉଁ ବକ୍ତବ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ତାହା ବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଥିଲା । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଏପରି କୌଣସି ସମସ୍ୟା ନଥିଲା ଯାହା ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ବିଧାନସଭା ନିୟମାବଳୀରେ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଯେତେପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା, ସେ ସବୁର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପଯୋଗ କରିବାକୁ ସେ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ନଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ବିବରଣୀ ଦେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଜମି ମାଲିକାନାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେଉଁ ବେସରକାରୀ ବିଳ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଆଗତ କରାଯାଇଥିଲା, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଗରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ ହେଲା, ସମ୍ଭାବପତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ । ପରେ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉଛି ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ସେ ଯାହା କରିଥିଲେ ସେଥିଭିତରୁ ଦୁଇଟି ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ରାଜ ରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଭଉଁ କାଟ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକର ଜାତୀୟକରଣ ଲାଗି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆରମ୍ଭରୁ ଦାବୀ କରି ଆସିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳୁ ଦଳର ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାରରେ ଏହି ବିଷୟ ବରାବର ରହି ଆସିଥିଲା । ବିରୋଧୀଦଳରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ଯାହା କରାଯାଇପାରେ ତାହା ପ୍ରଥମେ ସେ କରିଥିଲେ । ଭଉଁକାଟ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ରାଜ୍ୟ ସଭାରେ ଏକ ବେସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାହା ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା; କଂଗ୍ରେସଦଳ ଏହାର ବିରୋଧ କରିପାରି ନଥିଲା । ସେହି ପରି ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ସାଧାରଣ ବୀମା କମ୍ପାନୀ ଜାତୀୟକରଣ ବିଷୟରେ ସେ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରିଥିଲେ । ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଭୋଟରେ ନାକଚ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଭଉଁକାଟ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ, ସାଧାରଣ ବୀମା ଜାତୀୟକରଣ କରି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରେସର ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ଅଧିକାରର ସୁରକ୍ଷା

ସମ୍ଭାବପତ୍ର ଓ ସମ୍ଭାବ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ଅଧିକାର ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଙ୍କ ସର୍ବଦା ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ

ସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ଏବଂ ପରେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ଯିବାପରେ ସେ ଏ ଦିଗରେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି ତାହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ବିଧାନ ସଭାରେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ‘ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରେସ ସୁରକ୍ଷା ବିଧେୟକ’ (Orissa Immunity to Press Bill) ନାମକ ଏକ ବେସରକାରୀ ବିଧେୟକ ଆଗତ କରିଥିଲେ । ତାହା ପାଶ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହା ସମ୍ଭାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ରକ୍ଷାକବଚ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ବିଧାନସଭାର ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶ କଲେ ସମ୍ଭାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଏଥିରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ଏହା ନଥିଲେ ସମ୍ଭାଦପତ୍ର ବା ସମ୍ଭାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାମାନେ ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାନହାନି ମକଦ୍ଦମାରେ ପଡ଼ିଯିବାର ଭୟ ରହିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅଧିକାର ପାଇଲେ, ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ଏପରି ଆଇନଗତ ସୁରକ୍ଷା ନଥିଲା । ସାରା ଭାରତରେ ଏହା ଥିଲା ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ ।

ପ୍ରେସ ଅଧିକାର ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ପ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁସବୁ ଲଢ଼ାଇ କରିଥିଲେ, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେବା ଉଚିତ ମନେ କରୁଛି । ତାଙ୍କ ସାଂସଦ ଜୀବନର ଏହା ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ସରକାର ବା ସରକାରୀ ଦଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ସମ୍ଭାଦ ବା ମନ୍ତବ୍ୟ ବାହାରିଲେ ପ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମୟ ସମୟରେ ସରକାରମାନେ ଅତି ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ ହୋଇ ସାମ୍ବାଦିକ ଓ ସମ୍ଭାଦ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର କ୍ଷତି କରିଛି ନାନା ଉପାୟରେ । ଏପରି କେତେଗୋଟି ଘଟଣାରେ ସେ ପ୍ରେସ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ଲଢ଼ି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ତାହାର ସୂଚନା ତଳେ ଦିଆଯାଉଛି ।

ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ସରକାରଙ୍କ ଚାପରେ ପ୍ରେସ ବ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ (ପି.ଟି.ଆଇ.) ର ହାଇଦରାବାଦ ସମ୍ଭାଦଦାତାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ବଦଳି କରାଗଲା । ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାଙ୍କ ନିଜେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଭାବରେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ଲଢ଼ି ଜୟଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ସେହିପରି ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ତତ୍କାଳୀନ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ‘ଟାଇମ୍ସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ’ ପକ୍ଷରୁ ଏବଂ ହରିୟାଣା ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୈନିକ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ଭାଦପତ୍ର ‘ଟ୍ରିବ୍ୟୁନ୍’ ତରଫରୁ ସେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ସଫଳତା ସହିତ ଲଢ଼ାଇ କରିଥିଲେ ।

ଦୈନିକ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ କୁ ଏକଦା ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଏହି ପକ୍ଷପାତପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲ ପାଖରେ ଲଢ଼ାଇ କରି ସେ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିକାର କରିଛନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ

ନିଜେ ଦରଖାସ୍ତ କରି ନଥିଲେ; ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପକ୍ଷରୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥିଲେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିଥିଲେ । ସେହିପରି ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ ପକ୍ଷରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲରେ ଅଭିଯୋଗ ଛାପିତ କରିଥିଲେ । ଏସବୁଥିରେ ସେ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ

ପୂର୍ବରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିଲାବେଳେ ବାଙ୍କ ଏକ ପ୍ରକାଶନ ବିଭାଗ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପାର୍ଟିର ପ୍ରଚାର ଓ ବିକାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁସ୍ତକ, ପୁସ୍ତିକା, ବୁଲେଟିନ, ପାର୍ଟି ଗୀତ ଆଦି ଦଳର ସୀମିତ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ଲେଖକର ନାମ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉ ନଥିଲା; କେବଳ ପାର୍ଟିର ପ୍ରକାଶନଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥିଲା । ସି.ବି.ଆଇ. ରିପୋର୍ଟ, ଖାଲ୍ଲା କମିସନ ରିପୋର୍ଟଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ରିପୋର୍ଟ ଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ପାର୍ଟିର ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା, ତାହାର ସମ୍ପାଦନା ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିବା ସମୟରେ ନିଜ କର୍ମବ୍ୟସ୍ତ ଜୀବନ ଭିତରେ ବାଙ୍କ ଦୁଇଟି ଗବେଷଣାମୂଳକ ପୁସ୍ତକ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେ ଓ ତାହା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ତାହା ହେଉଛି : Indian Economy and Socialism (ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବାଦ) ଏବଂ Monopoly : Nation Held to Ransom (ଏକଚାଟିଆ କାରବାର : ଦେଶ ତାହାର କବଳରେ) । ଦ୍ଵିତୀୟ ବହିଟି ଆକାରରେ ଛୋଟ । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ସମସାମୟିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଦୁଇଟି ଯାକ ଅତି ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ।

କଟୁ ଅନୁଭୂତିର ଆସ୍ବାଦ

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଯେଉଁମାନେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାବରେ ଠିଆ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ଭିତର ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ତାହାର ପୂରାଚିତ୍ର ଦେବା ଦୂରେ ଥାଉ, ସାମାନ୍ୟ ସୂଚନା ଦେବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ପୁରପଲ୍ଲୀର କର୍ମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜିଲ୍ଲା ଓ ରାଜ୍ୟସ୍ତରର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ଉଣା ଅଧିକେ ସମାନ । ତେବେ ରାଜ୍ୟର ଦାୟିତ୍ବ ଯେଉଁମାନେ ନେଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦଳ ଚଳାଇବା ସଙ୍ଗେ

ସଙ୍ଗେ ଘର ସଂସାରର ଦାୟିତ୍ବ ନେବା ଅଧିକ କଷ୍ଟ ସଂସାରୀ ବ୍ୟାପାର ଥିଲା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନକୁ ସେହି ବେଳର ଏକ ପ୍ରତୀକ ଭାବରେ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ ।

ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ପଦରୁ ଜସ୍ତସା ଦେଇ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବ ନେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କ ନବ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ଘରେ ରହୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତାଙ୍କ ମାମୁଁ ଆକୁଳି ମିଶ୍ର ଓ ଡାକ୍ତର କୁଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ସେ ବହୁବର୍ଷ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ମାମୁଁମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । କଟକରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ରହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କୌଣସିମତେ କରିଥିଲେ ।

ନବବାବୁଙ୍କ ପୁଅ କାଲୁ (ବିନାୟକ)ଙ୍କର ଅକାଳ ବିୟୋଗ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ୧୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ଯେପରି ନିଷ୍ଠା ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ଜଣାପଡିଥିଲା, ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲେ ସେ ହୁଏତ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସମାଜସେବୀ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବାଙ୍କ ନବବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ଆସି ଓଡ଼ିଆବଜାର ପାର୍ଟି ଅଫିସରେ ରହିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ମନ୍ଦିର ରୋଡର ଏକ ଭଡା ଘରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଏକ ମେସ୍ ଚାଲୁଥାଏ । କାଳୀଗଳୀରୁ କୃଷକ ପ୍ରେସ ଏଇଠି ଆସିଲା । ସେହି ମେସ୍ଟି କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଏକ କମ୍ୟୁନ୍ ଭଳି ଥିଲା । ବାଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ମହାନ୍ତି, ନାରାୟଣ ପତି, ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି, ଓ ମୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଲୋକ ଏହି ମେସ୍ ସହିତ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମୟରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ଓ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଗୋଦାବରୀ ଦେବୀ ମଧ୍ୟ ଏଇଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଝିଅ ଯଶୋଧାରାର ଜନ୍ମ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ କଟକ ଆସିଲେ ଏଇଠି ରହନ୍ତି । ପ୍ରେସ୍ ଆସିଯିବା ପରେ ପ୍ରେସର ପରିଚାଳକ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ଓ କେତେଜଣ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସହ ଆମେ କେତେଜଣ ସେଇଠି ରହୁଥିଲୁ । ସ୍ଥାନାଭାବ ହେବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ବଜାରରେ ଏକ ଭଡାଘରେ ନରସିଂହ ମହାନ୍ତି, ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଷ୍ମୁ, ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ରହିଲେ ।

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ଏଇ ଅସୁବିଧା ଓ ଅନିଶ୍ଚୟତା ଭିତରେ ୧୯୫୦ରେ ଯେତେବେଳେ ବାଙ୍କ ସୁଧାମଞ୍ଜରୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ (ଅବଶ୍ୟ ବିନା ଯୌତୁକରେ) ସେତେବେଳେ ସମସ୍ୟା ବଢିଗଲା । ସୁଧା ସରକାରୀ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ

ହେବା ପରେ ପରିବାର ଚଳାଇବାର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ବ ନେଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଦାୟିତ୍ବରୁ ସେ ପୂରାପୂରି ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ବିବାହର କିଛି ଦିନ ପରେ କଟକ ଡେଲେଙ୍ଗାବଜାରର ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡା ନିଆଗଲା । ସେଇଠି ବାଙ୍କ, ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଓ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ମିଳିମିଶି ସପରିବାର ରହିଲେ ।

୧୯୫୭ରେ ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଅନାଟନ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ବାଙ୍କ ବିଶେଷ କିଛି କରିପାରି ନଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ବିଧାୟକମାନଙ୍କର ପୂରା ଦରମା ପାଟିକୁ ଦିଆଯାଉଥିଲା । କର୍ମୀ ଭାବରେ ଯେତିକି ଭତ୍ତା ମିଳୁଥିଲା ତାହାରି ଭିତରେ ଚଳିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ୧୯୬୧ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଅସୁବିଧା ବଢ଼ିଗଲା । କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଫୁଲବାଣୀକୁ ବଦଳି କରାଗଲା । ସେତେବେଳେ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପାଟିର ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ବଦଳିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅସାଧାରଣ ବୋଲି ମନେହେଲା । ଦକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ କାହାର କିଛି ଅଭିଯୋଗର କାରଣ ନଥିଲା । ତେବେ ଅଚାନକ ଭାବରେ ଦୂରକୁ ବଦଳି ହେଲା କାହିଁକି ? ତାଙ୍କର ଅପରାଧ କ'ଣ ?

ସୁଧାମଞ୍ଜରୀଙ୍କର ବୋଧହୁଏ ଏକମାତ୍ର ଅପରାଧ ଥିଲା ଯେ ସେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ । ବିକ୍ରମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ ପତ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ତାହାରି ପରେ ପରେ ଏହି ବଦଳି ପାଲା । ବାଙ୍କ ଯଦି ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତେ ହୁଏତ ବଦଳି ବନ୍ଦ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେ କାହାରି ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେବା ପାଇଁ ଚାହିଁ ନଥିଲେ କି କୌଣସି ସାଲିସ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ଚାରିଗୋଟି ଯାକ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ସୁଧା ରଗଟ ଦେହରେ ଫୁଲବାଣୀ ଗଲେ ।

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ସେ ଏକାଧିକ ବାର ଜୀବନପ୍ରତି ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛନ୍ତି । ୧୯୫୫ରେ ବିଂଧାରପୁରର ବନ୍ୟାବିପଦ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରିଲେ, ସେତେବେଳେ ପଦେ ପଦେ ବିପଦର ସାମନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ବିପଦକୁ ସେ ନିଜେ ବରଣ

କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜନୈତିକ ବିରୋଧୀ ଶିବିରରୁ ଏପରି ବିପଦ ଆସିଥିଲା ଦୁଇଥର । ସେଥିଭିତରୁ ଗୋଟିକର ଅନୁଭୂତି ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି ।

ଘଟଣାଟି ୧୯୬୭ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳର । ପାଟକୁରା ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଚକ୍ରଧର ଶତପଥୀ । ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ବାଙ୍କ ବୁଲି ବୁଲି ସଭାସମିତି କରୁଥାନ୍ତି । ଦିନକ ଭିତରେ ଅନ୍ତତଃ ଚାରି ପାଞ୍ଚଗୋଟି ସାଧାରଣ ସଭା ହେଉଥାଏ । ଖୁବ୍ ଜନ ସମର୍ଥନ ମିଳୁଥାଏ, ସଭାକୁ ବହୁତ ଲୋକ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଏସବୁ ସଭାର ପ୍ରଭାବ ଏତେ ପଡୁଥାଏ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପରାଜୟର ନିଶ୍ଚିତ ସୂଚନା ମିଳୁଥାଏ । ଏହି ପ୍ରଚାରକୁ ଯେକୌଣସି ମତେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ । କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ଯୁବନେତା କଟକରୁ ଦଳବଳ ନେଇ ପାଟକୁରାରେ ଛାଉଣୀ ପକାଇଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥବଳ ଓ କ୍ଷମତାବଳ ଅକାମୀ ହେବା ପରେ କେବଳ ବାକି ଥାଏ ବାହୁ ବଳ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, ବାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସଭା ସାରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସଭାକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ପାଖରୁ ତାଙ୍କ ଜିପ୍ (ଯାହା ପାର୍ଟି ଯୋଗାଡ କରିଥାଏ) ଭିତରକୁ ଗୋଟିଏ ଶାବଳ ଆସି ପଡିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲା । ତା'ପରେ ପରେ ଠେଙ୍ଗା ମାଡର ବର୍ଷଣ । ଦଳେ ଲୋକ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଜିପ୍‌ର ଡ୍ରାଇଭର ଥିଲା ଜଣେ ଅଳ୍ପ ବୟସର ମୁସଲମାନ ଯୁବକ । ଶାବଳଟି ତାର ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ପଡିବାରୁ ଭାଗ୍ୟ ବଳରେ ତା ଜୀବନ ଅଳ୍ପକେ ରହିଗଲା । ସେ ସାହସିକତା ସହିତ ଜିପ୍ ଚଳାଇ ବାଙ୍କ ଓ ତା' ନିଜ ଜୀବନକୁ ଲାଠି ଆକ୍ରମଣରୁ ବଞ୍ଚାଇ ନେଲା । ଏହି ଘଟଣାର ଫଳ ହେଲା ବିପରୀତ । ପାର୍ଟିର ଲୋକେ ସତର୍କ ହୋଇଯିବାରୁ ଏପରି ଅଘଟଣ ଆଉ ଘଟିପାରିଲା ନାହିଁ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ଏହି ଭୋଟରେ ପାର୍ଟି ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଠାରୁ ବିଜୁବାବୁ ୧୬ ହଜାର ଭୋଟରେ ହାରିଗଲେ ।

ସେହି ନିର୍ବାଚନ ପରେ ପରେ ଘଟଣାକ୍ରମେ ମୁଁ କଟକରେ ସେହି ଗାଡିରେ ଯାଉଥାଏ । ସେହି ମୁସଲମାନ ଯୁବକଟି ଗାଡି ଚଳାଉଥାଏ । କଟକ ଚଣ୍ଡୀ ମନ୍ଦିର ପାଖରେ ହଠାତ୍ ସେ ଗାଡି ରଖିଦେଇ ଓହ୍ଲାଇଗଲା । ସେ ଫେରିଆସିବା ପରେ ମୁଁ ତାକୁ ଗାଡି ଅଟକାଇବାର କାରଣ ପଚାରିଲି । ସେ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲା, ମାନସିକ ଥିଲା, ନତିଆ ଦେଇ ଆସିଲି । ତାହା ଠାରୁ କିଛି ଜାଣିଲି ନିର୍ବାଚନ ବେଳର ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ । ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହୋଇ ଥିବାରୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଛି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିନେଲି ।

ନିଜ ଜୀବନପ୍ରତି ବାଙ୍କ ଆଉଥରେ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା ଏହାର ବହୁଦିନପରେ । ତାହା ମୋ ଆଲୋଚନାର ପରିସର ବାହାରେ ।

ଦଳର ସଂକଟ ଓ ତାହାର ମୁକାବିଲା

ଏକ ପକ୍ଷରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଯେତିକି ବଢ଼ୁଥାଏ, ଅପରପକ୍ଷରେ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଦୁନ୍ଦ୍ବ ଓ ବିଭାଜନ ଦଳର ପ୍ରସାର ଓ ପ୍ରଗତି ପଥରେ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ଏକ ଜାତୀୟ ସଂଗଠନର ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବା ସ୍ବାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ସଂକଟ ଫଳରେ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଦଳର ସଂଗଠନ ଯେପରି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛି, ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେପରି ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ତାହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି - ଦଳୀୟ କର୍ମୀଙ୍କ ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଏବଂ ଦଳର ନେତୃତ୍ବ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ବାସ ।

ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରଠାରୁ ହିଁ ଏହି କନ୍ଦଳର ଆରମ୍ଭ । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସହିତ କିପରି ସମ୍ପର୍କ ରହିବ - ସେଇ କଥାକୁ ନେଇ ଦଳ ଭିତରେ ମତଭେଦ ହୋଇ ଆସିଛି । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେପରି ସଫଳତା ପାଇବ ବୋଲି ଆଶା କରିଥିଲା, ତାହା ହେଲା ନାହିଁ । ନେତୃତ୍ବ ଭିତରେ ନୈରାଶ୍ୟ ଆସିଲା ଏବଂ ଆମ୍ଭ ବିଶ୍ବାସ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଞ୍ଚ ଆସିଲା । ଅତ୍ୟୁତ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନେତାମାନେ ରାଜନୀତିରୁ ଓହରିଗଲେ ।

ଏତିକି ବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା କଥା ଉଠିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଆଜୁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ବରାବର ଡାକରା ଦେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଏକ ୧୪ ଦିନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କଂଗ୍ରେସ ଆଗରେ ଥୋଇଲେ । ଯାହାକି ସହଯୋଗର ଆଧାର ହେବ । ସେଥିରେ ବ୍ୟାଙ୍କ, ବୀମା, ପରିବହନ, ବୈଦେଶିକ ବାଣିଜ୍ୟ, ଲୁହା କାରଖାନା, ଲୁଗାକଳ, ଖଣି ଆଦିର ଜାତୀୟକରଣ ବିଷୟଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲା ନାହିଁ, ଫଳରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରିବାରୁ କଂଗ୍ରେସର ସ୍ବରୂପ କଣ ଏବଂ ତାହାର ସହଯୋଗ ପାଇଁ ଆନ୍ତରିକତାର କିପରି ଅଭାବ ରହିଛି ତାହା ପଦାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସତ, କିନ୍ତୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନେତୃତ୍ବ ଭିତରେ ବିଭେଦ ଓ ଅବିଶ୍ବାସର

ଏକ ବୁଣା ହୋଇଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଦଳ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ଖୁବ କମ୍ ଲୋକ ଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସହଯୋଗ ଚାହୁଁଥିଲେ । ୧୯୬୯ ରେ କଂଗ୍ରେସର ବିଭାଜନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଳ ପୂରାପୂରି ଭାବରେ କଂଗ୍ରେସ-ବିରୋଧୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଦଳ ସହିତ ମିଶି ଶକ୍ତି ବଢାଇବା ପାଇଁ ପାର୍ଟି ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ କଲା ତାହା ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠିତ ହେବା ଫଳରେ ବିଧାନସଭା ଓ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଏହି ମିଳିତଦଳର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବଢିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଦଳର ପ୍ରକୃତ ଶକ୍ତି ତାହା ବଢାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମାଜବାଦର ଯେଉଁ ଚିନ୍ତାଧାରା ଚଳି ଆସିଥିଲା, କୃଷକ ମଜଦୁର ପ୍ରଜା ପାର୍ଟିର ଲୋକେ ତାହା ଠାରୁ ଅଲଗା ଭଙ୍ଗରେ କାମ କରୁଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସର ନୀତି ଅପେକ୍ଷା ନେତାଙ୍କ ବିରୋଧ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ଦୂରକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ତେଣୁ ଟି. ପ୍ରକାଶମ୍ବଲ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପାଲାଲ ଓ ସୁଚେତା କୃପାଲାଲଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେତାମାନେ ସାତ ବର୍ଷ ଭିତରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଦୂରେଇ ଗଲେ । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ଦଳର ତୁଙ୍ଗ ନେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଶୋକ ମେହତା କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ନୀତିର ବୟାନ କଲେ । ଏହି ନୀତି ଦଳ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ ନ କରିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦଳ ଭିତରେ ବିଭେଦ ବଢାଇବାରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ତତ୍କାଳୀନ ତ୍ରିବାଙ୍କୁତ-କୋଟିନ ରାଜ୍ୟ(ବର୍ତ୍ତମାନ କେରଳ)ରେ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସରକାରର (ପାଟମ ଥାନୁ ପିଲାଭଙ୍କ ସରକାରର) ଇସ୍ତଫାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଝଡ଼ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋହିଆ ଚାହୁଁଥିଲେ ଏହି ସରକାର ଇସ୍ତଫା ଦେଉ । ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପାଇଁ ୧୯୫୪ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ନାଗପୁରଠାରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିବେଶନ ବସିଲା । ଇସ୍ତଫା ନ ଦେବା ପାଇଁ ବେଶୀ ମତ ହେଲା ଯିନା, କିନ୍ତୁ ଦଳ ବିଭାଜନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଏଥି ଭିତରେ ଦଳର ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ତିକ୍ତତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସେ ଯାହା ହେଉ କିଛି ଦିନ ଭିତରେ ୧୯୫୫ ରେ ଲୋହିଆ ଓ ତାଙ୍କ ସମର୍ଥକମାନେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ ଏକ ନୂଆ ଦଳ ଗଢିଲେ । ସମଗ୍ର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରବଳ ଧକ୍କା ।

ଏହି ବିଭାଜନ ଭିତରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କର ଦଳୀୟ ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଆକସ୍ମିକ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ସଂକଟ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ନେତୃତ୍ୱରେ ଶୂନ୍ୟତା ଆସିଗଲା । ଦଳର ଏହି ବିଭାଜନ ଫଳରେ ଆସାମ, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ବିହାର ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନରେ ଯେପରି ବାଧା ପହଞ୍ଚିଲା, ଓଡ଼ିଶାରେ ଅବଶ୍ୟ ସେପରି ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରବିରାୟ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦାସ, ନାରାୟଣ ସାହୁ, ଗଣନାଥ ପ୍ରଧାନ, କିସନ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ନିଷ୍ଠାପର ଯୁବନେତାମାନଙ୍କ ବିଦାୟ ଦ୍ୱାରା ଦଳର ପ୍ରସାର ଉଣା ଅଧିକେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ବିଶେଷକରି ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଛାଡ଼ି ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସଂଗଠନ ଆଉ ଉଧେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ନୂତନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶେଷ କିଛି କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଦୁଇଟିଯାକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଯେପରି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା ଚାଲିଲା ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା କଂଗ୍ରେସ ହିଁ ଲାଭବାନ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅବଶ୍ୟ ସେପରି ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଦଳର ଯେଉଁ ଏକାଧିକାର ଥିଲା ତାହା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ନିର୍ବାଚନକୁ ଯଦି ମାପକାଠି କରି ବିଚାର କରାଯାଏ, ତେବେ ଦେଖାଯିବ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଦଳର ବିଭାଜନ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଉପରେ କିଛି ଆଞ୍ଚ ପହଞ୍ଚାଇ ନାହିଁ । ପୁରୀର ବିଧାୟକ ଡାକ୍ତର ଫକୀର ଚରଣ ଦାଶ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବିଧାୟକ ମକରଧ୍ୱଜ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେହିସବୁ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସେହି ଦଳ କେବେହେଲେ ଜିତିପାରି ନାହିଁ । ବରଂ ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ପୁରୀରୁ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ହରିହର ବାହିନୀପତି ଜିତିଲେ । ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ପି.ଭି.ଜି. ରାଜୁ ତେର ଜଣ ଯାକ ପ୍ରକା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏମ.ଏଲ.ଏ. କୁ ଧରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ମିଶିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଗଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଦୁଇଟି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ଦଳ ଭାବରେ ରହିବା ଦ୍ୱାରା ଉଭୟଙ୍କର ଶକ୍ତି ଯେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଉଛି ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା କଂଗ୍ରେସ ଲାଭବାନ ହେଉଛି ଏହି ଚେତନା ଆସିବାରୁ ଦୁଇ ଦଳର ମିଶ୍ରଣ ପାଇଁ ୧୯୬୪-୬୫ ଓ ୧୯୭୧ରେ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି । ମିଳନ ହୋଇଛି, ପୁଣି ବିଭାଜନ ହୋଇଛି । ପ୍ରକୃତ ମିଳନ ଏକ ମରିଚିକା ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

ଏହି ବିଭାଜନ ଓ ପୁନର୍ମିଳନର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତରେ ୧୯୬୪ ମସିହାର ପ୍ରଥମ ଭାଗରୁ ଅଶୋକ ମେହତାଙ୍କର ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ବିଦାୟ ଓ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦାନ ଦଳ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତ । ଦଳ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଶୋକ ମେହତାଙ୍କ ସହିତ ଏକମତ ହେବା ଲୋକ ଥିଲେ କମ୍ । କିନ୍ତୁ ପାର୍ଟିର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ସେ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡର ଉପସଭାପତି ପଦରେ ରହିବାରୁ ତାଙ୍କ ସଭ୍ୟପଦ ରଦ୍ଦ କରି ଦିଆଯିବା ପରେ ତାଙ୍କର ସମର୍ଥକ ବହୁତ ବାହାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲେ ଯୁବ ନେତା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ପୂର୍ବତନ ବିରୋଧୀ ଦଳ ନେତା ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତାପ ତିଘ୍ରୀ, ଗୁଜରାଟର ଯଶବନ୍ତ ମେହତା, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଏମ୍.ଏସ୍. ଗୁରୁପଦସ୍ୱାମୀ, ମଜନୁଦିନ ହ୍ୟାରିସ୍ ଓ ଏଫ୍.ଏମ୍. ପିଣ୍ଟୋ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ଗେଣ୍ଡା ସିଂହ ପ୍ରମୁଖ ।

ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ, ଆସାମ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ଗୁଜରାଟ, ତାମିଲନାଡୁ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବହୁ ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଅଶୋକ ମେହତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଫଳରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ଯେଉଁ ଆଘାତ ପାଇଲା, ସେଥିରୁ ଉଠିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରୁ କୌଣସି ନେତା ବା କର୍ମୀ କେହି ଅଶୋକ ମେହତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରି ନଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଯିବା ତ ଦୂରରକଥା । ଜୟପ୍ରକାଶ ଭୂଦାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନ ଦାନ କରି ଦଳରୁ ଅଲଗା ହେଲା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ହେକି ଯାଇ ନଥିଲେ ।

ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି, ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନେ ସର୍ବଦା ଦଳର ନୀତି ଓ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ସର୍ବଦା ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ୧୯୭୦ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କେବେହେଲେ କଂଗ୍ରେସକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ ବରଂ ବରାବର ବିରୋଧ କରି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ଏହି ନୀତିକୁ ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ଟି ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ନେତୃତ୍ୱ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ ଥିଲା ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହୋଇ ଏହି ରାସ୍ତାରେ ପାର୍ଟିକୁ ଚଳାଉଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ସଂକଟ ଦେଖା ଦେଉଥିଲା, ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଚାଲୁଥିଲା ।

ଅଭିଯାନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲା ୧୯୭୧ ମସିହାରେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତଥା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନେ

ତତ୍କାଳୀନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ (୧୯୭୧ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ମିଳନ ପରେ ଯେଉଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ହେଲା ସେଥିରୁ) ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି କେତେଦୂର ଯଥାର୍ଥ ଥିଲା, ତାହାର ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଦେଶର ରାଜନୀତିରେ ଯେଉଁସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲା, ତାହାର କିଛି ଆଭାସ ଦେବା ପ୍ରାୟଙ୍ଗିକ ହେବ ।

ଦେଶର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତକାମୀ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଦଳ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଭାଜନ ହୋଇଯିବା ପରେ ନିଜ ଶକ୍ତିରେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ଲୋପ ପାଇଥାଏ । ଆଦର୍ଶବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରଚାର ଅପେକ୍ଷା ନିର୍ବାଚନ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପାଇଥାଏ । ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟୁନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧାଠାରୁ କମ୍ ଭୋଟ ପାଇ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳ ଭାବରେ ସରକାର ଗଢୁଥାଏ । କଂଗ୍ରେସ-ବିରୋଧୀ ଭୋଟ ଅଣକଂଗ୍ରେସୀ ଦଳମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ପ୍ରଚଳିତ ନିର୍ବାଚନ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ଏହା ସମ୍ଭବପର ହେଉଥିଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଭୋଟ ପାଇବ ସେ ଜିତିବ, ଅଧାରୁ କମ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ । ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ରହିଛି । ଫ୍ରାନ୍ସ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଦେଶରେ ଅଲଗା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଅଧାରୁ ବେଶୀ ଭୋଟ ନ ପାଇଲେ କେହି ଜିତିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାରମ୍ବାର ଭୋଟ ନିଆଯାଏ ।

ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ୧୯୭୭ ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଧ୍ବନି ଉଠିଲା “ଅଣକଂଗ୍ରେସବାଦ” । ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ମେଣ୍ଟ କରି ହେଉ କିମ୍ବା ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ବୁଝାମଣା କରି ହେଉ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ଦ୍ବିମୁଖୀ ଲଢାଇ କରିବାକୁ ହେବ, ବହୁମୁଖୀ ଲଢାଇ ନହେଲେ କଂଗ୍ରେସ ନିର୍ବାଚନରେ ହାରିଯିବ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏହି ରାସ୍ତା ଉଣା ଅଧିକେ ଧରିଲା, ଯଦିଓ ଲୋହିଆ ପକ୍ଷୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଏହି ନିର୍ବାଚନ କୌଶଳର ମୁଖ୍ୟ ଅଧିବକ୍ତା ଥିଲା । ଏହାର ସଦ୍ୟ ଫଳ ମିଳିଲା ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ । ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ନଅଗୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ଅଣକଂଗ୍ରେସୀ ମିଳିତ ସରକାର ହେଲା । ପରେ ସେହି ସରକାର ଭିତରୁ କେତେକ ଯେ ଶୀଘ୍ର ଭାଙ୍ଗିଗଲା ତାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ । ଏହି ନକାରାତ୍ମକ ନୀତି ହେତୁ ଦଳର ଆଦର୍ଶବାଦ ପଛରେ ରହିଗଲା; କାରଣ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୂରରେ ରହିବା କଥା ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ହାତ ମିଳାଇବାକୁ ପଡିଲା ।

ଯେଉଁ ନଅଗୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ଏହି ମହାମେଣ୍ଟର ସରକାର ଗଢାଗଲା ସେଥିଭିତରୁ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ସୋସଲିଷ୍ଟମାନେ (ଉତ୍ତମ ଦଳର) ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର-ଜନକଂଗ୍ରେସ ସରକାରରେ ଭାଗ ନ ନେଇ ଅଲଗା ରହିଲା । ନିର୍ବାଚନ ମେଣ୍ଟ କରାଯାଇ ନଥିଲା, କେବଳ ସ୍ଥାନ ବନ୍ଧନ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଂଶିକ ବୁଝାବଣା ସେହି ଦୁଇ ଦଳ ଭିତରେ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୭୧ ବିଧାନ ସଭା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ -ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସରକାରରେ ଭାଗ ନେବାର, ଏପରିକି ନେତୃତ୍ୱ ନେବାର ସୁଯୋଗ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଦଳ ତାହାଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଲା । ଅଣକଂଗ୍ରେସବାଦ ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆଦର୍ଶର ଶୁଦ୍ଧତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଆସିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମତାର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏତି ଦେଇଥିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରେ ନାଟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ୧୯୬୯ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଜାକୀର ହୁସେନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ । ନୀଳମ ସଞ୍ଜୀବ ରେଡ୍ଡୀଙ୍କୁ ଏହି ପଦପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ କରାଯିବା ସ୍ଥଳେ ଭି.ଭି. ଗିରିଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଠିଆ କରାଇଲେ, ଅଥଚ ନିଜେ ମନୋନୟନ ପତ୍ରରେ ରେଡ୍ଡୀଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବକ ଥିଲେ । ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପୁରୁଷା ନେତାମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ । ସେଇମାନେ ହିଁ ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କରାଇ ନଦେଇ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସମର୍ଥନ ଦେଇଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ବିଭାଜନ ହୋଇଗଲା ।

ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବାମପନ୍ଥୀଦଳ ଏହି ଭୋଟରେ ଭି.ଭି.ଗିରିଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ପସନ୍ଦ ଭୋଟ ଦେଇଥିଲେ । (ଏ ଭୋଟରେ ବିରୋଧୀ ପକ୍ଷର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ସି.ଡି. ଦେଶମୁଖ ଛିଡା ହୋଇଥିଲେ) । ଇନ୍ଦିରାଙ୍କ ସମର୍ଥକମାନେ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ନାମରେ ଓ ପୁରୁଷା ନେତାମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ରହିଗଲା ତାହା ସଂଗଠନ କଂଗ୍ରେସ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ସେଥିରେ ନିଜଲିଙ୍ଗପ୍ପା, ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇ, ଅତୁଲ୍ୟ ଘୋଷ, ଏସ.କେ. ପାତିଲ ପ୍ରମୁଖ ରହିଲେ । ପରେ ଏହି ଶାସକ କଂଗ୍ରେସକୁ ଆଇନସମ୍ମତ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଲା ।

କଂଗ୍ରେସର ଏହି ବିଭାଜନକୁ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସମେତ ସମସ୍ତ ବାମପନ୍ଥୀ ଦଳ କେବଳ ଯେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏହାକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବିଭାଜନ ବୋଲି ବିଚାର କଲେ । ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକର ଜାତୀୟକରଣ

ଓ ରାଜାରାଜୁଡାଙ୍କ ଉତ୍ତା କାଟ କରିବା ଦ୍ଵାରା ରହିରାଗାନ୍ଧାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭାବମୂର୍ତ୍ତି ଆସିଯାଇଥାଏ । ଏପରିକି ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କୁ ସେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ କେତେଜଣ ବାମପନ୍ଥୀ ନେତା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷରେ ସ୍ଵାଗତ କରିଥିଲେ । ଯେଉଁ ନେତାମାନେ ପରେ ସଂଗଠନ କଂଗ୍ରେସରେ ରହିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମତପରିବର୍ତ୍ତନ

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି (ବା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ-ବିରୋଧୀ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ନେଇ ଆସିଥିଲା, ପ୍ରଥମ କରି ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ୧୯୭୦ ବରୋଦା ସମ୍ମିଳନୀରେ । ଅଣ କଂଗ୍ରେସବାଦ ନୀତିକୁ ଏଠାରେ ବର୍ଜନ କରାଯାଇ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ଶକ୍ତିର ଏକୀକରଣର ଧ୍ଵନି ଦିଆଗଲା । ଶାସକ କଂଗ୍ରେସକୁ ସମାଜବାଦରେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିବା ଦଳ ଭାବରେ ସ୍ଵୀକାର କରାଗଲା ଏବଂ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ନୀତିର ପ୍ରଚଳନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ସହିତ ସ୍ଵାର୍ଥକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କରିବ ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସର ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତି ଜଗନ୍ନାଥନ ରାମ ସହଯୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ତାରବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବରୋଦା ସମ୍ମିଳନୀରେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁ ମତରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ସମର ଗୃହ ପ୍ରମୁଖ ଅସ୍ତ୍ର କେତେଜଣ ଜାତୀୟ ନେତା ବିରୋଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମଧ୍ୟ କେତେଜଣ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିନିଧି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ୧୯୭୦ ଫେବୃୟାରୀ ମାସରେ ଏହି ଐତିହାସିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯିବା ପରେ ଏବଂ ୧୯୭୧ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ଜାନୁଆରୀ ଦ୍ଵିତୀୟ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟ ଦଳ ଏକାଠି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଆଲୋଚନା ଚଳାଇଲେ । ୧୯୭୦ ଡିସେମ୍ବର ୩୧ ଓ ୧୯୭୧ ଜାନୁଆରୀ ପୂର୍ତ୍ତିଲା ଦୁଇଦିନ ଧରି ପୁଣି ପାର୍ଟିର ସମ୍ମିଳନୀ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଶଙ୍କରବାଡ଼ୀରେ ବସି ବରୋଦା ନିଷ୍ପତ୍ତିର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲା । ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସ୍ଥାନ ବୁଝାମଣା କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେତେ ସ୍ଥାନରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚାହିଁଲା ତାହା କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଓ ସହଯୋଗ ପରିବର୍ତ୍ତେ ପରସ୍ପର ଲଢ଼ିବା ପନ୍ଥା ଧରିଲେ ।

ପାଟି ପକ୍ଷରୁ ୬୫ ଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଧାନସଭା, ସେଥିଉତ୍ତରୁ ମାତ୍ର ଚାରିଜଣ ଜିତିପାରିଲେ । ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହାରିଗଲେ । ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବୁଝାମଣା କରି ୨୩ ଗୋଟି ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଲଢ଼ି ସବୁଥିରେ ଜିତିଲା । ବର୍ଷାଧିକ କାଳ ଶାସକ କଂଗ୍ରେସକୁ ନିଜର ମିତ୍ର ବୋଲି କହି ଆସିବା ପରେ ଏବଂ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଦଳ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା ପରେ ହଠାତ୍ ତାହାକୁ ବିରୋଧ କରିବାର ଫଳ ଯାହା ହେବା କଥା ସେଇଆ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ମାତ୍ର ୪ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ପାଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜିତିଲେ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏହି ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ହୁଏତ ଲୋକେ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ, ବରୋଦା ନିଷ୍ପତ୍ତିର ଦଳ ଉପରେ କିଭଳି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା ତାହାର ଏକ କ୍ଳଳନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳିଲା କର୍ଣ୍ଣାଟକରୁ । ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ବସି ସମଗ୍ର ଦଳକୁ କଂଗ୍ରେସରେ ସାମିଲ କରିଦେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲା । ସେଠାରେ ପାର୍ଟିର ଶକ୍ତି ଥିଲା ବେଶୀ ଏବଂ ଏହା ପ୍ରାୟ ୨୫ ସ୍ଥାନ ପାଇ ସେଠାରେ ବିଧାନସଭାରେ ମୁଖ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳ ହୋଇଥିଲା । ପାର୍ଟିର ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ପରେ ସଂଗଠନ ଚଳାଇବାକୁ କେବଳ କେତେଜଣ ଯୁବକ ରହିଗଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟିର ମାତ୍ର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ଜିତିଲେ ।

ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ପାର୍ଟିର ଘୋର ବିସର୍ଯ୍ୟୟ ହେବା ପରେ ବୁଲୟ ସହର (ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ) ଠାରେ ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା ୧୯୭୧ ଅଗଷ୍ଟ ୭ ଓ ୮ ତାରିଖରେ । ନିର୍ବାଚନରେ ଲୋହିଆ ପକ୍ଷୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପରାଜୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ପୁଣି ଦୁଇଟି ଯାକ ଦଳ ମିଶିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ମିଳିତ ଦଳର ଏକ ଆଡ଼ହକ୍ କମିଟି ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ାଗଲା । ବୁଲୟ ସହର ସମ୍ମିଳନୀ ମିଶ୍ରଣକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲା । ଏହି ଦଳର ନାମ ରଖାଗଲା- ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବପରି ଏହି ମିଳନ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ଅଲଗା ଅଲଗା ଦଳ ହେଲା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ।

ଓଡ଼ିଶା ନେତୃତ୍ୱର ନିଷ୍ପତ୍ତି

ମିଳନ ପରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଉ ନ ହେଉ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନେ (ଚାରିଜଣ ଯାକ ବିଧାୟକଙ୍କ ସମେତ) ଏହି ଦଳରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ କାମ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଏବଂ ଏହି ଦଳ ଅତିରେ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଗଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ବାଙ୍କ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଲ ଓ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ଏଇ ଚାରିଜଣ ଜିତିଥିଲେ ବୋଲି ଆଗରୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ, ବାଙ୍କ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷ, କଣ୍ଟୁରୀ ଚରଣ ମଲିକ ପ୍ରମୁଖ ଯେଉଁ ନିଷ୍ପତି ନେଲେ, ତାହା ସହିତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଡାକ୍ତର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ମଲିକ, ବାଇଧର ବେହେରା, ବିରଜାପ୍ରସାଦ ରାୟ ପ୍ରମୁଖ ପୂର୍ବତନ ବିଧାୟକମାନେ, ଗଞ୍ଜାମର ବନମାଳି ମହାରଣା, ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାର ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ସେହି ପକ୍ଷା ଧରିଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ଶ୍ରୀନିବାସ ମିଶ୍ର, ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡୁ, ହରିହର ବାହିନୀପତି ପ୍ରମୁଖ ଆମେ କେତେଜଣ ପୁରୁଷା ଲୋକ ଏବଂ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ଭାଗବତ ବେହେରା, ବ୍ରଜକିଶୋର ତ୍ରିପାଠୀ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ପ୍ରଭୃତି କେତେଜଣ ଯୁବକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଖି ଦୃଶିଆ ରାଜ୍ୟ ବା ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତା ରହିଲେ ନାହିଁ । ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲା ଯେଉଁଠି ପାର୍ଟିର ଶକ୍ତି ଥିଲା ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଏବଂ ପୂର୍ବ ନିର୍ବାଚନରେ ଯେଉଁଠି ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା ୨୧ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୧୬ ଜଣ ଏବଂ ଲୋକସଭା ପାଇଁ ତିନିଜଣ ଆସି ପାରିଥିଲେ, ସେହିଠାରେ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ସଂଗଠନ ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଅବିଭକ୍ତ ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ସୀମିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟଠାରେ ସେପରି କୌଣସି ସଂଗଠନ ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦଳର ମିଶ୍ରଣ ପରେ ଅବିଭକ୍ତ ସୟଲାପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ଅସ୍ତବିନ ପାଇଁ ଆସିଥିଲା ପୁନରାୟ ବିଭାଜନ ହେବା ପରେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଗଲା । କେତେଜଣ କଂଗ୍ରେସକୁ ଗଲେ ସଂଖ୍ୟାଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାର ହିସାବ କରିବା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ ଦଳର କର୍ମୀ ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ଦଳ ସହିତ ଏକ ଏବଂ ଅଭିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ମୁଖ୍ୟ ଲୋକ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଦଳର ବିଶ୍ୱାସନୀୟତା ଚାଲିଗଲା । ଏହାପରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ୧୯୭୪ରେ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟାବଧି ନିର୍ବାଚନ ହେଲା ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିତ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମାତ୍ର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜିତିପାରିଲେ - ଜଳେଶ୍ୱରରୁ ଗଦାଧର ଗିରି ଓ ନୟାଗଡ଼ରୁ ଭାଗବତ ବେହେରା । ରବିରାୟ ପ୍ରଭୃତି ଦଳରେ ରହିଥିଲେ ହୁଏତ ଅଧିକା ଆଉ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଜିତିଥାନ୍ତେ ।

ଓଡ଼ିଶାରୁ ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଚାଲିଗଲେ ସେମାନେ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ ବା ଭୁଲ କରିଥିଲେ ସେହି ବିବାଦୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେବେ ଅନେକଙ୍କ ମତ ଯେ ଯଦି ବାଙ୍କ ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ

ଏକମତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ବୋଧହୁଏ ଏହି ଘଟଣା ଘଟି ନଥାନ୍ତା । ପୂର୍ବରୁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଦଳ ବାରମ୍ବାର ସଂକଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲାବେଳେ ସଂଗଠନକୁ ଉଶା ଅଧିକେ ଅକ୍ଷତ ରଖିବାରେ ଏବଂ ଦଳର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବାରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଓ ଦକ୍ଷତା କାମ କରି ଆସିଥିଲା । ଦଳ ଛାଡ଼ିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ ନଥିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଚିତ୍ରରେ ହୁଏତ ଗୁଣାମୁକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥାନ୍ତା ।

ଶୃଙ୍ଖଳା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର ନକରି ସେମାନଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବରୋଦା ଓ ଶଙ୍କରବାଡ଼ୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଅସ୍ବାଭାବିକ ମନେ ହୁଏ ନା । ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଯଦି ଜରୁରୀ କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଘୋଷଣା କରି ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ନଥାନ୍ତେ ତେବେ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଚାଲୁଥିବା କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୀତିଗତ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ବିଶେଷ କିଛି କହିବାର ନଥିଲା ।

ଏକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପ୍ରଶ୍ନ

କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସମର୍ଥନ ବା ବିରୋଧ କରିବା ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବାନ୍ତର ହୋଇଗଲାଣି । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ୧୯୭୫ ଘଟଣା ପରେ ୧୯୭୭ରେ ଜନତା ପାର୍ଟିର ବିପ୍ଳବ ବିଜୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ ପ୍ରଥମ କରି ଅଣକଂଗ୍ରେସ ସରକାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଭଳି ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ତାହାର ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଏଠାରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ । ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ - ବିରୋଧୀ ପ୍ରଚାର ହିଁ ଜିତିବାର ଆୟୁଧ ହୋଇଥିଲା । ଇନ୍ଦିରାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ କଠୋର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ ନାହିଁ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରି ଜନତା ସରକାରର ଉପପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଚୌଧୁରୀ ଚରଣ ସିଂହ କହିଥିଲେ, ‘ଆମେ ଏପରି ନ କଲେ ଲୋକେ ଆମକୁ ନପୁଂସକ ବୋଲି କହିବେ’ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି କିଛିଦିନ ପାଇଁ ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅଥଚ ଜନତା ପାର୍ଟିରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ସେ ସେହି ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କଂଗ୍ରେସ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବହୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ କି ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରବଳ ବିରୋଧୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ।

୧୯୯୭ ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଯାହା ଘଟିଛି ତାହା ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ବିଷୟ । ଜାତୀୟ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟର ସରକାର ରହିଛି କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସମର୍ଥନ କ୍ରମେ । ଜନତା ଦଳ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶୀଦାର ଏବଂ ପୂର୍ବତନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିମାନଙ୍କର ଲୋକେ ଏଥିରେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ସ୍ଥାନରେ ଅଛନ୍ତି । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ

ଅନ୍ୟ ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସରକାରର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଅଂଶୀଦାର । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ି ଜିତି ଆସିଥିଲେ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟବାଦର ବିରୋଧ କରିବା ନାମରେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି ଓ ତା'ର ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମତାରେ ଆସିବାକୁ ନ ଦେବା ପାଇଁ ଏହା କରାଯାଇଛି । ଅଥଚ ୧୯୯୦ ରେ ଜନତାଦଳ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟିର ସାହାଯ୍ୟରେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଥିଲା ।

ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ହେଉ ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟବାଦୀ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ହେଉ, ଏହି ଯୁକ୍ତିରେ କଂଗ୍ରେସର ଯେପରି ସାହାଯ୍ୟ ସମର୍ଥନ ନିଆଯାଇଛି, ସେହିପରି କଂଗ୍ରେସର ବିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ସେଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟବାଦୀଙ୍କ ସହାୟତା ନିଆଯାଇଛି । ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଏହି ଯୋଗୁଁ ବିରୋଧାଭାସ ଦେଖା ଦେଇଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାରକଲେ କେଉଁଟା ଠିକ୍, କେଉଁଟା ଭୁଲ୍ କହିବା ସହଜ ନୁହେଁ । କ୍ଷମତା ଓ ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୀତିରେ ଶତ୍ରୁ ଓ ମିତ୍ରର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ହୋଇଛି ।

ପଶ୍ଚାତ୍ ଦୃଷ୍ଟି

ଭାରତରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯବନିକା ପଡ଼ିଛି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମୟରେ ଯେଉଁମାନେ ସୈନିକ ବା ସେନାନାୟକ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଶିବିରରେ ଘଟଣାକ୍ରମେ ରହିଛନ୍ତି । ଅନେକେ ସେଠାରେ ରହି ଆଦର୍ଶ ଓ ଆଚରଣର ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ହୁଏତ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ ।

ସମାଜବାଦକୁ କେବଳ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଡକ୍ଟ୍ରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯେ ଏତେ ଲୋକ ଓଡ଼ିଶାରେ ବା ସାରା ଦେଶରେ ନିଜର ସମସ୍ତ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟକୁ ଜଳାଖୁଳି ଦେଇ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖୁଥିଲେ, ତାହା କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଗାଁ ଗହଳର ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଦରିଦ୍ର କାର୍ମୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶିକ୍ଷିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମରୁ ସମାଜବାଦୀ ଅଭିଯାନର ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାଜବାଦ ଥିଲା ଏକ ନୂତନ ଚେତନା, ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ । ସମାଜରୁ ଅସମାନତା ଓ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ହଟାଇବା କାମଟା କହିବା ପାଇଁ ଯେତେ ସହଜ, କରିବା ସେତିକି କଷ୍ଟକର । ଜାତିଭେଦ, ଧର୍ମଭେଦ ଓ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅନ୍ୟାୟ ଅବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବା ଖେଳର କଥା ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ଆପାତ-ଦୁଃସାଧ୍ୟ କାମରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଯୁବକମାନେ କିପରି ହାତ ଦେଇଥିଲେ ତାହାର କେତେଗୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ଆଲୋଚନାର ଉପସଂହାର କରିବି । ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇବା ବେଳକୁ ସମାଜର ଯାହା ପରିସ୍ଥିତି ଥିଲା, ସେହି ପଣ୍ଡା-ଭୂମିରେ ବିଷୟଟିର ଗୁରୁତ୍ବ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ମନେ ପଡ଼େ କୁଳମଣି ମହପାତ୍ରଙ୍କ କଥା । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ସମାଜବାଦୀ ହେଲେ । ପ୍ରଥମ କାମ ହେଲା ନିଜର ପଇତା ଛିଣ୍ଡାଇବା । ରକ୍ଷଣଶୀଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ । ବାପା ଉଚ୍ଚ ପୋଲିସ ଅଧିକାରୀ । ସେ ପୁଣି ଆଉ କେବେ ପଇତା ପିନ୍ଧି ନାହାନ୍ତି । ଏହି ପଇତା କାଢ଼ିବା ପରେ ତାଙ୍କ କେଜେବାପାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ଦେଖା ହେଲା । କୁଳମଣିଙ୍କ ବ୍ରତଘର କେତେଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ଧୂମଧାମ୍ରେ ହୋଇଥିଲା ତାହା କହି ଦୁଃଖ କଲେ, ସେସବୁ ଅକାମୀ ହୋଇଗଲା ବୋଲି । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ବିନା ଯୌତୁକରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଘରର ଝିଅ ଶ୍ୟାମଳୀକୁ ବାହାହେଲେ ସେତେବେଳେ ଝଡ଼ର ସାମନା କରିଥିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ - ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗାଁର କର୍ମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଜାତିଆଣ ଭାବର ପ୍ରତୀକ ଭାବରେ ପଇତା କାଢ଼ିବା କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଗାନ୍ଧୀ ଯୁଗରେ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ । ୧୯୭୪ ରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପ୍ଳବର ଡାକରା ଦେଲାବେଳେ ବିହାରରେ ‘ଜନଉ’ ବା ପଇତା ହଟାଇବା ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଜାତିବାଦ ବିରୋଧୀ ଲଢ଼ାଇର ପ୍ରତୀକରୂପେ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତିର ଅଂଶ ଭାବରେ ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ବିରୋଧରେ ଲଢ଼ାଇର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଉଛି । ବଡ଼ଚଣା ଥାନା ବରୁଣିଆ ଗ୍ରାମର ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ସାରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମିଶିବା ପରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ଯୁବକ ଆସି ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ରବି ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ନାମ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ଅଛୁଆଁ ଭାବ ହଟାଇବା ପାଇଁ ସେ ଓ ତାଙ୍କର କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ସାଥୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଅଛୁଆଁ ହରିଜନଙ୍କ ଘରେ ପୁରୋହିତ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଯଜମାନ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷ ଶୁଦ୍ଧି କାମ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଘରୁ ଚାଉଳ ପତ୍ର ଆଦି ଧରି ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ । ଏପରି ସାହସିକ କାମ କରିବା ଗାଁ ଗହଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କଞ୍ଚନାର ବାହାରେ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଜାତିଭେଦ ଓ ଧର୍ମଭେଦ ଭାବର ବିରୋଧ କରି ନିଜର ସମାଜବାଦୀ ପରିଚୟ

ଦେଉଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ହତ୍ୟା ପରେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରୁ କର୍ମୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଂକ୍ତି ଭୋଜନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ଲୋକଙ୍କୁ ଏକା ଧାଡ଼ିରେ ପାଖେ ପାଖେ ବସାଇ ଖୁଆଇବା ସେତେବେଳେ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ବିରୋଧରେ ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଏ ମହତ୍ତ୍ୱା ଗାନ୍ଧୀ ଜାତି ଧର୍ମଭେଦ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ କର୍ମୀମାନେ ତାହାର ଧାରାକୁ ବଜାୟ ରଖିଲେ ।

ମାହାଜୀ ଆନା ନୃତାଜା ଗ୍ରାମର ବନମାଳୀ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଘରେ ସେହି ଗ୍ରାମର ହରିଜନ କର୍ମୀ ଦାମୋଦର ଦାସ ଏକା ବିଛଣାରେ ବସିବା ଓ ଏକାଠି ବସି ଖାଇବା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା ହୋଇଥିଲା । ଶିକ୍ଷାରେ ଉଣା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଦର୍ଶପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ବହୁତ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା । ପାର୍ଟିର ପ୍ରଚାର ଓ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ କର୍ମୀମାନେ ଯେଉଁ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଉଥିଲେ ଜାତି ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଖାଉଥିଲେ ।

ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ବିରୋଧରେ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲା କନକପୁର ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ବଳିପ୍ରଥା ବନ୍ଦ ଉଦ୍ୟମରୁ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କର୍ମୀ ଓ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ସେ ସେଠାରେ ବଳି ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଛେଳି ମେଷା ବଳୀ ପଡୁଥିଲେ । ରାହୁଳମାନେ ଏଥିରୁ ବହୁତ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶାମଣିଙ୍କର ଦ୍ରବଳ ବିରୋଧୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ନିଜ ହାତରୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସେମାନେ ପ୍ରତି ନିର୍ବାଚନରେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବଳିପ୍ରଥା ବନ୍ଦ ହେବାରେ ଏହାଥିଲା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ସଫଳ ଉଦ୍ୟମ ।

ଅନ୍ୟାୟ ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ବିରୋଧରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରୁ ଯାହା ପ୍ରେରଣା ମିଳୁଥିଲା, ତାହା ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତିମୁଖ୍ୟ ଓ ଆବରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ସମାଜବାଦୀ ଯୁବକ ସଭାର ଯୌତୁକ-ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କଥା ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ଯୁବକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ବିନା ଯୌତୁକରେ ବିହୀନ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ‘ଆମୋଫୋଇ’ ନାମକ ସଂସ୍ଥା ଗଢ଼ି ଜାତି-ଯାତକ-ଯୌତୁକ ବିହୀନ ବିବାହ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ତାହା ପଛରେ

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରେରଣା ରହିଛି । ଜାତିଆଁ ଓ ଭେଦର ପ୍ରତୀକ ସ୍ୱରୂପ ରହିଥିବା ସାଙ୍ଗିଆ ସେ ନିଜ ନାମ ପଛରୁ ଉଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବହୁଦିନରୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ଅନେକ ଲୋକ ନିଜ ନାମ ପଛରେ ସାଙ୍ଗିଆ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ସମାଜର ଅନୁନ୍ନତ ଜାତି ଓ ଅନୁନ୍ନତ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଉତ୍ଥାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତଳୁର ଲୋହିଆ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ତାହା ଥିଲା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନ ନଥିବାରୁ ଏହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଜାତିଗତ ଭେଦଭାବର ଏକ ଆୟୁଧ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ କ୍ରମଶଃ ବଢିଯାଉଛି ।

ପରିଶେଷରେ

ଅତି ଦୁଃଖ ଓ ଦୈନ୍ୟ ଭିତରେ ରହି ପ୍ରଚଳିତ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଯେଉଁ ଅଗଣିତ ଲୋକ କାମ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଥିଲା ନୂତନ ସମାଜର ଆହ୍ୱାନ ଓ ସମାଜବାଦୀ ନେତୃତ୍ୱର ଆଦର୍ଶ । ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ ବଂସ୍ତବତା ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଯେଉଁ ଆଚରଣ ସେମାନେ ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ ଓ ଦୁଃଖ ବରଣ କରୁଥିଲେ ତାହା ଦେଖି ଜାତୀୟ କବି ବୀରକିଶୋର ଦାସଙ୍କ କବିତାରୁ ଧାଡ଼ିଏ ମନେ ପଡ଼େ । ପୂର୍ବତନ ବିଧାୟକ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହିତ କିରଣ ଲେଖା (ପୂର୍ବତନ ବିଧାୟକ)ଙ୍କ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷେ ସେ ବରଜନ୍ୟାଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିଦେଇଥିଲେ - “ଜୀବନଟା ନୁହେଁ ମହତାବ ରୋଡ଼, ସେ ଯେ ନିଆଳି-ମାଧବ ସଡ଼କ” ।

ସେତେବେଳେ କଟକ ସହରର ଛତ୍ରବଜାର ରାସ୍ତା ନୂଆ କରି ସିମେଣ୍ଟ ଜଂକ୍ଟର୍ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ନାମର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ମହତାବ ରୋଡ଼ ହୋଇଥାଏ । ନିଆଳି-ମାଧବର ନାଲିରାସ୍ତା ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖରାପ ଥିଲା ଏବଂ ଏତେ କଦର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ଖାଲ ଡିପ ହେତୁ ବସ୍ ଚାଲିଲାବେଳେ ସେହି ଛୋଟ ବସଗୁଡ଼ିକରେ ବସିଲା ଲୋକର ମୁଣ୍ଡ ଛାତରେ ବାଜିବାର ଭୟ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏଇଥିରୁ କବିତାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିହେବ ।

ସମାଜବାଦକୁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ଭାବରେ ଯେଉଁମାନେ ଦୃଢ଼ିନ ଭିତରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ପଟ ଓ ପରିବେଶର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହା ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହେବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଆଦର୍ଶ ଐତି ଯେଉଁ ଆନୁଗତ୍ୟ ହୃଦୟ ଭିତରେ ରହିଯାଇଥାଏ ଓ

ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣାରେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସମାଜବାଦୀ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜାତ ହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡିଥାଏ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏପରି ଏକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆସିଥିଲା । ୧୯୭୫ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସେ ଥାନ୍ତି ବରିଷ୍ଠ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଲୋକନାୟକ ଜୟପ୍ରକାଶ ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି ଅଭିଯାନରେ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥାନ୍ତି । ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଶତ୍ରୁ ଭାବରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ତାହାସତ୍ତ୍ୱେ ବାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ କି ଆଲୋଚନା ହେଲା କି ନହେଲା ତାହା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସାକ୍ଷାତ କରିବାଟା ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୁଃସାହସ । ଏହି ‘ପାପ’ର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋଇ ପାରିବ, ମଦି ସେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ବିବୃତ୍ତିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଦେବେ । ନଚେତ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡିବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ପକ୍ଷା, ଯାହା ସେ ଆପେ ବାଛି ନେଇଥିଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ପଟ୍ଟଭୂମିରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯାହା କିଛି ଲେଖା ଯାଇଛି ତାହାକୁ ତାଙ୍କ ଭୂମିକାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବା ମୂଲ୍ୟାୟନ ବୋଲି ଧରିନେବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ । ଏହାକୁ ତାଙ୍କ ସମାଜବାଦୀ ଜୀବନର ଏକ ରେଖାଚିତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଏହା ବାସ୍ତବରେ ସେହି ଘଟଣା ବହୁଳ ଗତାୟୁ ଯୁଗର ବିହଙ୍ଗମ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ମାତ୍ର । ଅତୀତର ଗର୍ଭରେ ଓ ବିପ୍ଳବର ପରିଧି ଭିତରେ ବହୁ ତଥ୍ୟ ଲୁଚି ରହିଯାଇଛି । ତାହାର ଉଦ୍ଧାର କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆଣିବା ସମ୍ଭବପର ହେଉନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ସେ ଯୁଗର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇତିହାସ ଲେଖିବେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେପରି ଜାଣିଛି

ଡକ୍ଟର ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ କାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ପାଇ ନାହିଁ । ମୋର ଯେତେବୃତ୍ତ ମନେ ପଡୁଛି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଛାତ୍ର ଥିଲି, ସେହି ସମୟରେ ବାଙ୍କବାବୁ ପୁରୀରେ ଗୋଟିଏ ସେମିନାରର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ୧୯୪୬-୪୭ ହେବ, ଜଣେ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ସେଇ ସେମିନାରରେ ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଆଲୋଚନା ମତେ ଏତେ ପସନ୍ଦ ଲାଗିଥିଲା, ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ହିସାବରେ ଦିନେ ସାରା ଭାରତରେ ଅନେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ଆଦର୍ଶ ଯୋଗୁଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ମୋ ପରି ଅନେକ ଯୁବକ କମ୍ୟୁନିଜିମ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ମୁଁ ଯଦିଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏକ ସକ୍ରିୟ ସଭ୍ୟ ନଥିଲି, ତେବେ ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲା ଛାତ୍ରସଂଘର ସେକ୍ରେଟାରୀ ଥିଲି ଏବଂ ସେହି ଛାତ୍ରସଂଘ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆମମାନଙ୍କ ମନରେ ଅନେକ ଦୃଢ଼ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଆମେ କେତେଜଣ କମ୍ୟୁନିଜିମ ଛାଡ଼ି ସମାଜବାଦକୁ ଆମର ଆଦର୍ଶ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲୁ । ସେଥିପାଇଁ ତ ଅନେକ କାରଣ ଅଛି । ସେ ସବୁ ଏଠି ଲେଖିବା ବୋଧହୁଏ ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ କଥା ଲେଖିବାକୁ ଯାଇ ନିଜ କଥା ଭିତରେ ବେଶୀ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଯିବାକୁ

ବାଧ ହେବି । ଏତକ ସୂଚନା ଦେବାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ସହିତ ମୋର ଚିନ୍ତାଧାରାର ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଥମ ଦେଖାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ।

ତା' ପରେ ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଏମ.ଏଲ.ଏ. ହୋଇ ବିଧାନସଭାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ମୋର ବର୍ଷ ମନେ ନାହିଁ କି ତାରିଖ ମନେ ନାହିଁ । ସେ ବିଂସାରପୁରରେ ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ମିଳନାର ଆୟୋଜନ କରିଛନ୍ତି । ମତେ ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଦୁଇ ଦିନଯାକ ସେଠି ଯାଇ ରହିଛି । ପ୍ରଥମ ଦିନ ଗ୍ରାମଗୋଷ୍ଠୀ ଆୟୋଜନାର ତତ୍କାଳୀନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜଣେ ଦର୍ଶକ । ସେ ଦିନ ବୋଧ ହୁଏ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ହଜାର ଲୋକ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନ ସଭାରେ ଡକ୍ଟର ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ଓ ମୁଁ ବକ୍ତା । ସେ ଦିନ ସଭାରେ ଦର୍ଶକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଭାରେ ବେଶି ଲୋକ ହେବା ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସଭାରେ କମ ଲୋକ ହେବା ବେଶି କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ନୁହେଁ । ଏହି ଘଟଣାଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ଦୁଇଟି କାରଣ ଅଛି । ଗୋଟିଏ କାରଣ ହେଉଛି ବାଙ୍କବାବୁ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ପାଠୁଆ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ମଫସଲ ଗ୍ରାମର ଏକ ସାଧାରଣ ସଭାକୁ ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କୁ ବକ୍ତା ହିସାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ପସନ୍ଦ କରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଯା'ର ପାଠ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଥାଏ, ସେ କେବଳ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଚାହଁବ । ବାଙ୍କବାବୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜଣେ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯେପରି ମିଶି ପାରୁଥିଲେ, ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ସେହିପରି ମିଶି ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵରେ କୌଣସି ଛଳନା ନଥିଲା । ସେ ଏକ ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ରାଜନୀତିର କୃତ, କପଟତା ତାଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରି ନଥିଲା । ସେ ସେହି ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଯେଉଁ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜନୀତିର କୌଣସି ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲା ।

ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ସଭ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି, ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି, ରାଜ୍ୟ ସଭାର ସଭ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । କେତେବେଳେ ହେଲେ ଏହି ପଦ ଓ ପଦବୀ ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ପାରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି ଯେ ସେ କେବେହେଲେ ବିଧାନସଭା କି ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ କହନ୍ତି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ଖୁବ୍ ତୀକ୍ଷ୍ଣ

ବୁଦ୍ଧି ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି । ଯେ କୌଣସି ଆଲୋଚନାରେ ସେ ଖୁବ୍ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମତ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ପାରନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ବୋଧହୁଏ ଅନେକ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ସେ ଯେଉଁଠି ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଅନେକ ସଭା ଓ ସମିତିରେ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଏକାଠି ଭାଷଣ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭା ଓ ସମିତିରେ ଦେଖିଛୁ ଯେ ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତି, ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ । ସେ ପଢ଼ିକରି ଆସନ୍ତି, ସ୍କୁଲ କି କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଭାଷଣ ଦେବା ଦରକାର ପଡ଼େ, ସାଧାରଣ ସଭାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରକାର ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆଲୋଚନା କେତେବେଳେ ଅବାଚ୍ଛିତ ହେବାର ଦେଖିନାହିଁ । ବିଧାନସଭା ଓ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ସେ ଅନେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି- ସେଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି କାରଣ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ କହିବି । ପ୍ରଥମ କଥା ସେ ଖାଲି ଖବର କାଗଜରେ ନାମ ବାହାରିବା ପାଇଁ କହନ୍ତି ନାହିଁ - ଯେଉଁଥିରେ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମତ ଥାଏ, ସେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେ ମତ ସହିତ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ସେ ଜଣେ ଖୁବ୍ ସଜାଗ (alert) ବ୍ୟକ୍ତି । ବିଧାନସଭା କି ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ଆଲୋଚନାରେ ସକ୍ରିୟ ଭାଗନେବାକୁ ହେଲେ ଜଣେ ଖାଲି ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ହେବ ନାହିଁ, ଖୁବ୍ ସତର୍କ ହୋଇ ଆଲୋଚନାକୁ ଶୁଣିବା ଦରକାର ଏବଂ ଆଲୋଚନାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଦରକାର । ଜଣେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପାରେ, ସେଥିପାଇଁ ହୁଏତ ବେଶି ବୁଦ୍ଧି ଦରକାର ନ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ପରିପୂରକ (Supplementary) ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟା ଦରକାର ଓ ବୁଦ୍ଧି ଦରକାର । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ଥିବାରୁ ସେ ଜଣେ ସାଂସଦ ହିସାବରେ ଖୁବ୍ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ମୋର ଅନେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛି । ସେ ଯେତେବେଳେ ବିଭାଗୀୟ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଅର୍ଥବିଭାଗର ବରିଷ୍ଠ କର୍ମଚାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ମୋର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଯେ କି ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ଅର୍ଥବିଭାଗର ସେକ୍ରେଟାରୀ ଥିଲେ, ସେ ମତେ ଥରେ କହିଥିଲେ ଯେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ଆମେ ଖୁବ୍ ସାବଧାନ ହେଉ । କାରଣ ସେ ଏତେ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି ଯେ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତୁଆରେ

ପଡ଼ିଯାଉ । ଆମର କୌଣସି ନୋର୍କୁ ସେ ଆଖିବୁଜି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମର ନୋର୍କୁ ସେ ତଳ ତଳ କରି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତିକୁ ଆମେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉ । ଏହି ଯୁକ୍ତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ କି ଦଳର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ବାଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ; ରାଜ୍ୟର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ବଦଳେଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବରିଷ୍ଠ କର୍ମଚାରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ଆଦର୍ଶ ଯୋଗୁଁ ସେ ବରିଷ୍ଠ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ।

ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରାଜନୀତିରେ ଏବେ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ସେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । କେତେକ କହିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଛି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଆଳରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିର ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି । ମତେ କେହି ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିର ବିରୋଧୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ଗତ ୩୦/୪୦ ବର୍ଷ ଧରି ମୁଁ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ଆସିଛି । ତେଣୁ ମୋର ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ମତ ବିଷୟରେ କହିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହି ପାରିବି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିର ବିରୋଧୀ ନୁହଁନ୍ତି । ସରକାରଙ୍କର ଯେଉଁ ନିୟମ ଅଛି, ସେହି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ହେଉ ବୋଲି ସେ ସବୁବେଳେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନର ତିନୋଟି ପ୍ରଧାନ ଦିଗ ଅଛି ବୋଲି କହିବି । ପ୍ରଥମ ହେଉଛି ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ହେଉ, କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରଗତିର ଧାରା ନିୟମ ବଢ଼ିଉଠ ନ ହେଉ । ସରକାର ଯେଉଁ ନିୟମ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଗତି ହେଉ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ପ୍ରଗତି ନାମରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରା ନ ଯାଉ । ପ୍ରକୃତିରେ ଅନେକ ବିଭବ ଅଛି, ଯାହାକୁ କି ନବୀକରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଥରେ ସେ ସବୁ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଗଲେ, ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତା, ସମ୍ପ୍ରତି ଧ୍ୱଂସ ପାଇଯିବ । ହୁଏତ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ଆମେ କେବଳ ଚଳନ୍ତି ସମାଜ ଲୋକଙ୍କର ଦାବି ପୂରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଆମର ଯେପରି ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ବଞ୍ଚିବାର ସେହିପରି ଅଧିକାର ଅଛି । ତୃତୀୟରେ ତାଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି, ସାଧାରଣ ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଶୋଷଣରୁ ରକ୍ଷାକରିବା । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ, ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ଆନ୍ଦୋଳନ, ଭିତର କନିକା

ଆନ୍ଦୋଳନ, ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ପଛରେ ସେହି ଅବହେଳିତ ଲୋକମାନଙ୍କର ପେଟପାଟଣା କଥା ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ନମସ୍ୟା ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । କଇଁଛ ମାନେ ସିନା କଥା କହି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁ ସେମାନଙ୍କ କଥା କହି ଜୀବଜଗତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥିବାରୁ ସେ ଆଜି ସମାଜରେ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଅନେକ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କଲମ ଏହି ଅବହେଳିତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କଥା କହି ସମାଜରେ ଏକ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି । ସେହି ଆଲୋଡ଼ନ ସମାଜର ବିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଯେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ସଫଳ ହେଉ ଏବଂ ସେ ଦୀର୍ଘଜୀବନ ଲାଭ କରି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଓ ନିର୍ମଳ ଜୀବନ ଯାପନ କରନ୍ତୁ । ଏତିକି କାମନା କରିବା ବୋଧହୁଏ ଆମମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ସମାଜବାଦୀ ପରମ୍ପରା

ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ

ମୁଁ

ସୁରଣ କରାଇଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ୧୯୪୬ ମସିହା କଥା । ମୁଁ ସତ୍ୟ ଜେଲମୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପାଟନାରୁ କମ୍ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଠାରୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ ପାଇଲି ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ନିମନ୍ତେ । ସେ ମତେ ସାଧୁବାଦ ଦେଇ ଏତିକି କହିଲେ ଯେ ଅଗଷ୍ଟିଅର-ମାନେ ଏବେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ - ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସମିତିର ବୈଠକକୁ । ଏହା ବୟେରେ ବସିବ ମାସ ଶେଷବେଳକୁ । ମତେ ସେଥିରେ ଯୋଗଦେବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ଏଣେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅଗଷ୍ଟି ବିପ୍ଳବୀ ଭାବରେ ମତେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରାୟ ସର୍ବମୟ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଏପରି ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁ ନଥିଲେ । ଆଗରୁ ସମ୍ମତି ଦେଇସୁଦ୍ଧା ଶେଷବେଳକୁ ସଭାକୁ ଯିବାକୁ ବାରଣ କରି ଦେଲେ । ମୋର ଲୋକପ୍ରିୟତା ବହୁ ପୁରୁଣା କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କର ଗାତ୍ରଦାହ ହୋଇଥିଲା ।

ବୟେ ବୈଠକରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଅଗଷ୍ଟିଅରମାନେ ନୂଆ ସଂଗଠନ କରିବେ ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସରେ ହିଁ ରହିବେ - କଂଗ୍ରେସକୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବେ । କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବି ପୂର୍ବପରି କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଆହୁରି ବିଚିତ୍ର ବିଷୟ ହେଉଛି ବୟେରେ ଏହି ବୈଠକ ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ସନ୍ଦେଶ ଆସିଲା ଯେ ପଣ୍ଡିତ ନେହରୁ ଡକ୍ଟର ରାମମନୋହର ଲୋହିଆଙ୍କୁ ନିର୍ଜ୍ଞଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ କରିବା ଲାଗି ଚାହାନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କରାଗଲା ଏବଂ

ସ୍ଥିର ହେଲା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦେଶରେ (ରାଜ୍ୟ) ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ ଅଗଷ୍ଟିଆରମାନେ ମିଶି
 ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ ନିର୍ବାଚନରେ ସକ୍ରିୟ ଭାଗ ନେବେ । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ
 ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ସାରିଥାନ୍ତି; କେବଳ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ଆମ
 ସହିତ ସହଯୋଗ କଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କ ମନୋନୀତ ପ୍ରାର୍ଥୀ
 ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜୟ ଲାଭିଲେ । ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ହେଲେ
 ସଭାପତି ଓ ମୁଁ ହେଲି ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ । ଆମେ ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଲାଗିଗଲୁ
 କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନକୁ ସକ୍ରିୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ । ଏହି ସକ୍ରିୟତା ଆମର କାଳ ହେଲା ।
 ମାହତାବଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ଗୋଷ୍ଠୀସହ ବରାବର ସଂଘର୍ଷ ଉପୁଜି କଂଗ୍ରେସର
 ଉପରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଗଲା । ଏଣେ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟାଘାତ
 ଘଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଚିଧୁବନ୍ଧ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଲା । ଆମେ
 କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ ନ କରି ତହିଁରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା ଶ୍ରେୟ
 ମନେ କଲୁ । ସେ ବେଳର କଂଗ୍ରେସ ଭିତରର କନ୍ଦଳ ଓ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରକୁ ନ ଯିବା
 ଭଲ ।

ଆମ ଭିତରେ ସ୍ଥିର ହେଲା କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ନୂତନ
 ଜୀବନ ଦେବା ଓ କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ, ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ
 ପ୍ରସାର କରିବା । ଅଫିସ କରିବାକୁ ଯାଗା ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦ ତଥା ସରକାରର
 ବିରୋଧ । କେହି ସ୍ଥାନ ଦେବାଲାଗି ଭୟ କରୁଛନ୍ତି । ହାତରେ ଧନ ବି ନାହିଁ । ଆମେ
 ଯେ ସବୁ ସାହସ କରି ଏ ପଥ ଧରିଲୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଥିଲୁ ନିଃସ୍ୱ, ନିମ୍ନ ମାଧ୍ୟବିତ୍ତ
 ଶ୍ରେଣୀର । ଏକପ୍ରକାର କହିଲେ ସର୍ବହରାର ବିଜୟ ଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦୁର୍ଗମ ଓ
 ଅଜଣା ପଥରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସେହିଭଳି ଶ୍ରେଣୀରୁ
 ଆସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ଥିଲା । ପୁରୁଣା ସ୍ୱାଧୀନତା
 ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ନୂତନ ଭାବନାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଳୁଥିବା ସୁବିଧା
 ସୁଯୋଗକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମିଶିଗଲେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ, ନୂତନ ସ୍ୱାଦୁର ସ୍ୱରାଜକୁ
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଜବାଦରେ ପରିଣତ କରିବା ନିମନ୍ତେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆଜି
 ଅଳ୍ପକେତେକ ଜୀବିତ ରହିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର କଲୁଷିତ ରାଜନୀତି ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗ
 କରିପାରିନାହିଁ । ସେମାନେ ପରିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ; ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ସୁଖ ସମ୍ଭୋଗର ରାଜ ।
 ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧୀ ପରିକଳ୍ପିତ ଜନତାର ରାଜ୍ୟରେ । ସକଳ ବନ୍ଧନ, ଅତ୍ୟାଚାର
 ଓ କଷଣ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଦୁର୍ବଳ ଓ ଧନହୀନ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୋଗଦାନ ।
 ଦେଶର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ଜନତାର ନେତୃତ୍ୱରେ ଦେଶ ପରିଚାଳିତ
 ହେଉ । ସେମାନେ ବଞ୍ଚୁଥିବା କାଳରେ କଣ ଏ ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହେବ ! ସୁଦୂରପରାହତ

ପରି ମନେହେଉଛି କାଳର ଗତି ଦେଖ । ତାକୁ ରୋକିବାର ଶକ୍ତି ହରାଇଛନ୍ତି !
ମନବଳ ଭାଙ୍ଗିନାହିଁ - ଧର୍ମବଳ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ରହିଛି । ଏହିମାନଙ୍କ
ପ୍ରେରଣା ସବୁଦିନେ ଯେ ଯେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ
ଦେଉଥିବ ।

ଏମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ସମାଜବାଦୀ ଶକ୍ତି ଆହୁରି ଜୀବନ୍ତ ଓ କ୍ରିୟାତ୍ମକ ହୋଇ
ଉଠିଲା, ନୂତନ ଯୁଗର ନବୀନଯୁବା ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ନୂଆ ସମାଜବାଦୀ ବିପ୍ଳବ ପଥରେ
ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିବା ହେତୁ । ଦେଶର ରାଜନୀତି କ୍ଷମତାଲାଳସୀକର
ଉପଭୋଗର ଏକ ସିଡ଼ିରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଯୁବଶକ୍ତିର ମନ ଘେନିଲାପରି କିଛି
ଉତ୍ସାହ ରହିଲା ନାହିଁ । ଏକ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ କ୍ଷୟିଷ୍ଠ-ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠ ନୁହେଁ - ଶକ୍ତି ରାଜନୀତିକୁ ଆବୋରି
ରହିଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ରୋକିପାରିବ ଏକମାତ୍ର ଅଗ୍ରଗାମୀ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦୀ
ଯୁବଶକ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ସମାଜବାଦ ଧ୍ବନି ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକର ସନ୍ଧାନ ଦେଲା ।
ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ନୂତନ ସଂସ୍କୃତି, ଆଦର୍ଶ ଓ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି
ନିମନ୍ତେ ଆଗୁସାର ହେଲା । ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ପତନ ପରେ ସାମନ୍ତବାଦ, ପୁଂଜିବାଦ
ଓ ସନାତନ ଫକ୍ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ସଂଘର୍ଷ ହେଲା ଏହାର କାମ୍ୟ । ଯୁବପ୍ରାଣକୁ
କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତିର ନିଶା ଘାରି ନ ଥାଏ ।

ସମାଜବାଦୀଦଳ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତିକୁ ନୂତନ ମୋଡ଼ ଦେଲା । ବାହକ
ହେଲେ ମୋର ସେହି ସାଥୀଗଣ ଯେଉଁମାନେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଅଶ୍ବରାଗ୍ରାଉଷ୍ଣ ବେଳେ
ଜୀବନକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ମୂଳଭିତ୍ତି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ
କଲେ । ଆଦର୍ଶବାଦୀ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ନୂତନ ଯୁବଶକ୍ତିର ମିଳନ ପୀଠ ହେଲା
ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି । କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ, ମହିଳା ଓ ଯୁବକଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ
ନୂତନ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉନ୍ମାଦନା ଜାତହେଲା । ରାଜନୀତିକ ଦୃକ୍ଷରେ ନ ପଶି, ସେମାନଙ୍କର
ଦୃଷ୍ଟି କୋଣ ହେଲା ଲୋକାଭିମୁଖୀ, ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ପ୍ରବେଶ । ଲୋକଶକ୍ତି
ଗଠନ ଓ ଜନଜାଗରଣରେ ସବୁ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହେଲେ ଭାଗୀଦାର ଓ ଅଗ୍ରଗାମୀ । ଓଡ଼ିଶାର
ଏହି ନୂତନ ଶକ୍ତିର ଆବିର୍ଭାବ ସର୍ବତ୍ର ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ଏହି ମୂଳଭିତ୍ତି ପକାଇଥିବା
ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଖ୍ୟ ଥିଲେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ।

ଅଶ୍ବରାଗ୍ରାଉଷ୍ଣ ଆଗରୁ ମୋ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବଦା
ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ରହିଛି । ଆଜି ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଯେ ସେ ବହୁଗୁଣ
ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ଅନୁରକ୍ତି କିଛି ପରିମାଣରେ ବ୍ୟକ୍ତଗତ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକ
ପରିମାଣରେ ରାଜନୀତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ରକ୍ଷା ହେତୁ । ବହୁ କଥା ରହିଛି, ତହିଁରୁ

ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ବିଷୟଟି ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ନୟିନୀ ସରକାରକୁ ସମାଲୋଚନା କରି ଏକ ବିବୃତି ଦେଇଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ନୟିନୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ବାଙ୍କ ଥିଲେ ଜଣେ ସଦସ୍ୟ । ତାପ ପଡ଼ିଲା ମୋ ବିବୃତିର ଖଣ୍ଡନ କରିବା ନିମନ୍ତେ । ବାଙ୍କ ସେପରି ନୀତିଗ୍ରହୀତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେଲେ । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ସହ ମନ୍ତ୍ରୀଥାଇ ସାକ୍ଷାତ କରିବାଟା ଦୋଷାବହ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଧରାଗଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତୁଳନା କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ରାଜନୀତିକ ଦଳରେ କିମ୍ବା ଶାସନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତୁ ପଛକେ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ନିଷ୍ଠା ସହକାରେ ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଆନନ୍ଦ ଓ ଗର୍ବର କଥା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ହେଉଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ମୂଳଭିତ୍ତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଗଠନ ସମୟରେ ସବୁସାଥୀଙ୍କର ଅକୁଣ୍ଠ ଶ୍ରମ ଓ ଦାନ ହିଁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏକ ଅଜୟ ଶକ୍ତିରୂପେ ଅତିରେ ଛିଡ଼ାକଲା ।

ଏମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, କଷ୍ଟସହିବା ଓ ନିର୍ମଳ ଭାବନା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା - ବିଶେଷତଃ ଯୁବପ୍ରାଣରେ ଜାଗ୍ରତ କଲା ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ! ସମସମାଜ ଗଠନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସକଳ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅସୀମ ଶକ୍ତି ।

ଯେଉଁ ବିରୋଧୀମାନେ ଟାପରା କରୁଥିଲେ ଏବଂ କହୁଥିଲେ ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଝୁଲୁଛି ବୟେରେ, ଗଣ୍ଡି ଦୋହଲୁଛି, ଏବଂ ଲାଞ୍ଜଟି ହଲୁଛି ଓଡ଼ିଶାରେ, ଏହାର ଚେର କେବେହେଁ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ଲାଗି ପାରେନା । ସେହିମାନେ ପୁଣି ଦିନେ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ପାଖରେ ଅଲିକଲେ ବିଜୁ ବିରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନ ଲଢ଼ି ସିବ୍ ଛାଡ଼ି ଦେବା ନିମନ୍ତେ - କଂଗ୍ରେସ ଯଦି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ ଲାଗି ସମର୍ଥନ ଲୋଡ଼ନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ଆଗରୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ।

୧୯୫୭ର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଏହି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ୧୪୦ ରୁ ୮୯ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଛିଡ଼ା କରିଥିଲା ଏବଂ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ଦ୍ଵିତୀୟ ଶକ୍ତି ରୂପେ ଛିଡ଼ା ହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ପଛକୁ ଏହାର ଭୋଟ ସଂଖ୍ୟା ହାର ରହିଲା ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନରେ ।

ଏହି ବେଳଟା ହେଲା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ଏଭଳି ସାଥୁମାନେ ସମାଜବାଦୀ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ସ୍ଥାପନ କଲେ । ବିଶ୍ଵର

କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଏପରିକି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟିରେ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିବା ଏକ ନୂତନ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସେତେବେଳେ ଆସେମ୍ବ୍ଲିର ନାମମାତ୍ର ବେତନ ଓ ଭତ୍ତା ମିଳୁ ଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାଲାଗି ଅସମର୍ଥ ଥିଲା । କେତେକ ନିଜର ଜମି ଓ ଅନ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରିକରି ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବସି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ଆସେମ୍ବ୍ଲିର ବେତନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୁହେଁ - ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବ । ତେଣୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମେମ୍ବରମାନେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବେତନ ପାର୍ଟି କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ଆସେମ୍ବ୍ଲିରୁ ନେଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧିକାର ଦେଇଥିଲେ । ସାଧାରଣ ଧନ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟିତ ହେଲା । ଏହା ରାଜନୀତିକ ଦଳ ମାନଙ୍କୁ ଚକିତ କରିଦେଲା । ଭାରତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଜଗତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସଂଗଠନ ଏକପ୍ରକାର ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନରେ ରହିଲା । ଏକ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସ୍ଥାପନା କଲା ।

ଦେଶରେ ନୈତିକ ଶକ୍ତିର ଅଧୋଗତି ହୋଇଛି । ରାଜନୀତିରେ ଆଦର୍ଶ ଓ ନୀତିର କୌଣସି ଆଦର ନାହିଁ । ତେଣୁ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକସମର୍ଥନ ହରାଇ ବସିଲେଣି । ଦେଶରେ ଏବେ ରାଜନୀତିକ ଶୂନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଲୁପ୍ତ । ସୋସାଲିଜିମ୍ ଭାବନା ଆଉ ଜନମନ ଆକର୍ଷଣ କରୁନାହିଁ । ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷରେ କମ୍ୟୁନିଜିମ୍‌ର ବିଫଳତା ପରେ ସୋସାଲିଜିମ୍ ଅଗ୍ରଗତିର ସମ୍ଭାବନା ଖୁବ୍ କ୍ଷୀଣ । ଆଦର୍ଶର ମୋହ ଓ ଅଲୌକିକତାର ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାଇଛି ।

ଏହି କାଳପ୍ରବାହରେ ମଧ୍ୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳ ଓ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକ ଛିନ ଛିନ ହୋଇଗଲେଣି । ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ସାଥୀମାନେ ଏଥିପାଇଁ ତ୍ୟାଗ କଷ୍ଟ ସହିଥିଲେ ଓ ଏହାର ସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ ଓ ମୁଁ ବେଳେ ବେଳେ ଚିଠି ଜରିଆରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ରହିଥିବା ଅଗଣିତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଭାଇଙ୍କର ଅନ୍ତରର ଦୁଃଖର ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣେ, ମନରେ କୋହ ଉଠେ । କିନ୍ତୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଏ ପ୍ରବାହକୁ ରୋକି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ରୋକି ହେଲା ନାହିଁ ମଧ୍ୟ ।

ସେଥିଲାଗି ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ମୁଁ ଏହି ଲେଖାକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ ରଖୁଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଇତିହାସ ଓ ଘଟଣାବଳୀ ସବୁଲୋକେ ଅବଗତ ଅଛନ୍ତି । ଆମେ କେହି ସମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ବା ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଇଚ୍ଛାକୁ ସମ୍ପର୍କରେ ପରିଣତ କରି ହେବ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଭାବନାର ସାଫଲ୍ୟ କେବଳ ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ମିଳିବ ।

ଯେତିକି ସଫଳତା ଆମେ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଇଛେ, ସେଥିଲାଗି ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ରହୁ, ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରନ୍ତୁ । ଏପରି ରାଜନୀତିକ ଅଧୋଗତି ଭିତରେ ଆମର ପୁରୁଣା ସାଥୀମାନେ ଯେ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ, ସମାଜବାଦୀ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ବଜାୟ ରଖୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିରୁ ବିରତ ରହିଛି । କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦଳଭୁକ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ରାଜନୀତିକ ନେତା, ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ଚାଲିଚଳନର ଖବର ରଖୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମ ସହ ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ଓ ପରମ୍ପରା ମାନି ସମ୍ମାନହୀନ ସୂଚକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହାନ୍ତି, ଏହା ଦେଖିଲେ ତୃପ୍ତି ମିଳେ ।

ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରାଜନୀତିକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଦୂରରେ ରହିଛି - ମାତ୍ର ରାଜନୀତିରୁ ଅବସର ନେଇନାହିଁ - ଅବସରନେବା ବୟସ ହୋଇଗଲାଣି । ମୋର ହାତ ମାଂସ ଭିତରେ, ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ରାଜନୀତି ପ୍ରବେଶ କରିସାରିଛି । ତହିଁରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସର ନେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ ।

ଏହି ଅବସରରେ ସବୁ ସାଥୀଙ୍କି ମୋର ନମସ୍କାର ଜଣାଉଛି ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ

ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟତମ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜସେବୀ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଆସନ୍ତା ଜାନୁଆରୀ ତା ୧୮ରିଖରେ ୭୫ ବର୍ଷରେ ପଦାର୍ପଣ କରୁଛନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ କେବଳ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ନୁହଁନ୍ତି; ତାଙ୍କର କର୍ମ ଓ କୃତିତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ଆଜି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ କରିଛି । ୧୯୪୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ମେଧାବୀ ଓ ଦେଶପ୍ରେମୀ ଉଦ୍ୟମୀମାନ ଯୁବକ କଲେଜ ପାଠ ଛାଡ଼ି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଡାକରାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ସେ କାରାବରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଜେଲଖାନାରୁ ଖଲାସ ହେଲାପରେ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ପଚାଶ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଳ ବାଙ୍କବାବୁ ନିରନ୍ତର ଜନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଚାଲିଛନ୍ତି ଓ ଜଣେ ଦକ୍ଷ-ସଂଗଠକ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତବାଦୀ ଏବଂ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତିର କୁଟିଳ ଓ କଷ୍ଟକିତ ପଥରେ ଅନେକ ପଥକ ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଯାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ କ୍ଷମତାରେ ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି- ଏହାହିଁ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଏକ ବିଶେଷତ୍ୱ ।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ବହୁବିଧ ଅବଦାନ ରହିଛି । ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ଓ ସାଫଲ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ଦେବା ଏଇ ପ୍ରବନ୍ଧର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିପରେ ଶ୍ରମିକ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଡିନିଗୋଟି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା,
 ଯଥା :- ନିଖୁଳ ଭାରତ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ କଂଗ୍ରେସ(AITUC), ନିଖୁଳ ଭାରତ କାତାୟ
 ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ କଂଗ୍ରେସ(INTUC) ଓ ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା(HMS) । ୧୯୧୯
 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶ୍ରମ ସଂଗଠନ (ILO) ର ଗଠନ ପରେ ଭାରତରେ
 ତତ୍କାଳୀନ ରାଜନୈତିକ ନେତୃବୃନ୍ଦ ନିଖୁଳ ଭାରତ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନର ସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ
 (୧୯୨୦) । କାତାୟ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ଲାଲା ଲଜପତ ରାୟ ଏହାର ସଭାପତି
 ହୋଇଥିଲେ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସେତେବେଳେ ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟଥିଲା ଓ ସବୁ
 ମତବାଦର ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । କାତାୟବାଦୀ
 ନେତା ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ଏସ୍.ଏ.ଡାଙ୍ଗେ,
 ଏମ୍.ଏନ୍. ରାୟ ଏବଂ ଉଦାରବାଦୀ ନେତା ଏନ୍.ଏମ୍. ଯୋଶୀ ଓ ଭି.ଭି. ଗିରିଙ୍କ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି.ରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଆସିଥିଲେ । ୧୯୪୨
 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ
 କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦ କାରାବରଣ କଲାପରେ ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ
 ସଂଗଠନକୁ ପୁରାପୁରି ଦଖଲ କରିଗଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମର ପରେ କଂଗ୍ରେସ
 ନେତାମାନେ କାରାଗାରରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି.ରେ
 କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଆଧିପତ୍ୟକୁ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେଥିରୁ ଅଲଗା ହୋଇ
 ନିଖୁଳ ଭାରତ କାତାୟ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ କଂଗ୍ରେସ ଗଠନ କଲେ (୧୯୪୬) ।
 କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଥିବା ସମାଜବାଦୀମାନେ ନ ମିଶି ଅଣକଂଗ୍ରେସ ଓ ଅଣକମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ
 ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ କରି ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ପଞ୍ଚାୟତ ଗଢିଲେ (୧୯୪୮) ଓ ପରେ
 ଏହାର ନାମରଖାଗଲା ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା । ୧୯୪୬ ମସିହାର ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି.ର
 କଳିକତା ଅଧିବେଶନରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱରେ ଯୋଗେ
 ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୪୮ କଳିକତାଠାରେ ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲାପରେ
 ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ଶାଖା ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହାର ସଭାପତିତ୍ୱରେ ହିନ୍ଦ୍ ସେବକ
 ସଂଘର ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର ଏବଂ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ଶ୍ରୀ
 ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ
 ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସମାଜବାଦୀମାନେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଲଗା
 ହୋଇ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କରିଥାନ୍ତି । ନୂତନ ଦଳରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସାଧାରଣ
 ସମ୍ପାଦକ ଏବଂ ବାଙ୍କବାବୁ ସଂଗଠନ ସମ୍ପାଦକ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସର୍ବଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର
 ମୋହନ ଦାସ, ଗୌର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଡକ୍ଟର ରବିଘୋଷ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ
 କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ

ପାଟିର ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ୱ ସହିତ ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା ସଂଗଠନ ଭାର ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

୧୯୪୬ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଅତି ଅନଗ୍ରସର ରାଜ୍ୟ ହିସାବରେ ଗଣାଯାଉଥିଲା । ତାଳଚେରରେ ଘରୋଇ ଉଦ୍ୟୋଗରେ କୋଇଲା ଖଣି, କେନ୍ଦୁଝରରେ ଲୁହାଖଣି, ବ୍ରଜରାଜନଗରରେ ବିରଳା କମ୍ପାନୀର କାଗଜକଳ, ବାରଙ୍ଗରେ ଝୁନ୍‌ଝୁନ୍‌ଝାଲା କାଚକାରଖାନା, ଖୋରଧାରେ ଯାକୋଡ଼ିଆ ଚାଉଳ ଓ ତେଲ କଳ, ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଚାଉଳ କଳ ଓ କଟକ ସହରରେ ଛାପାଖାନା ଓ ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂପ୍ରେସ, ରେଲବାଇ, ମଟର ବସ ଯାତାୟତ ଓ ପରିବହନ ସଂସ୍ଥାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କୌଣସି ଆଖିଦୃଶିଆ ଶିଳ୍ପ ନ ଥିଲା । କଟକର ପ୍ରେସ କର୍ମଚାରୀ, ବାରଙ୍ଗର କାଚକାରଖାନା ଏବଂ ବ୍ରଜରାଜନଗରର କାଗଜକଳ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ କରୁଥିଲେ । ସୋସାଲିଷ୍ଟପାର୍ଟି ସମାଜବାଦ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବାରୁ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ ମାଧ୍ୟମରେ ସଂଗଠିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ଯୋଜନା ତିଆରି କରିଥିଲେ । ତଦନୁସାରେ ଡକ୍ଟର ରବିଘୋଷ ତାଳଚେରରେ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । କଟକରେ ମେହେନ୍ଦ୍ର ବା ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ସଫେଇ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ ଦେଖୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିନାୟକ ଚୌଧୁରୀ (ଡାକନାମ “କାଲୁ”) ସବୁ ମେହେନ୍ଦ୍ର ପଡ଼ାକୁ ଯାଇ ସଂଗଠନ କରୁଥିଲେ । କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଚତୁର୍ଥଶ୍ରେଣୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସଂଗଠିତ କରାଯାଇଥିଲା । କେନ୍ଦୁଝର ଖଣି ଖାଦାନ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ସଂଗଠିତ କଲେ । ଏଇଭଳି ଭାବରେ ୧୯୪୬ ଠାରୁ ୧୯୪୮ ମଧ୍ୟରେ କଟକ ମେହେନ୍ଦ୍ରର ସଂଘ, ଓଡ଼ିଶା ମେଡିକାଲ ଓୟାର୍କର୍ସ ୟୁନିଅନ, ଡେରା କୋଲିଏରୀ ଲେବର ୟୁନିଅନ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଖଣି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଶ୍ରମିକ ୟୁନିଅନ ଗଠିତ ହେଲା । କ୍ରମଶଃ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶ୍ରମିକ ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା ପଡାକା ତଳେ ସଂଗଠିତ ହେଲେ ।

କଟକ ସହରରେ ସିନେମା କର୍ମଚାରୀ, କରତକଳ ଶ୍ରମିକ, ଜଳଯୋଗାଣ କର୍ମଚାରୀ, କଳିଙ୍ଗ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ ଶ୍ରମିକ, ସରକାରୀ ଛାପାଖାନା କର୍ମଚାରୀ, ଚୌଦ୍ୱାର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଶା ଟେକ୍ସଟାଇଲ ଶ୍ରମିକ, କଳିଙ୍ଗ ଟ୍ୟୁବ୍‌ସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ, ଚାଇଲ କାରଖାନା, ଟିଟାଗଡ଼ ପେପର ମିଲ୍‌ର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଭାଗବତ ବେହେରା, କୃଷିଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ବୀରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ

ରାୟ ଓ ରାଜୁ ସିଂହ ପ୍ରମୁଖ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସଂଗଠିତ କଲେ । ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ତାଳଚେର ଶିକ୍ଷାଞ୍ଚଳରେ ଦୁଃଖବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର, ନନ୍ଦକିଶୋର ମହାନ୍ତି, ଅନନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ବହ୍ମା ଶଙ୍କର ମିଶ୍ର ଓ ଗୋପାଳ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ କୋଇଲା ଖଣି ଗୁଡ଼ିକରେ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସଂଗଠନ ତାଳଚେର ତାପକ ବିଦ୍ୟୁତ କାରଖାନା ଓ ସାର କାରଖାନାକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିଲା ।

୧୯୬୪ରେ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଚୌଦ୍ୱାରରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସାବାଳକ ଭୋଟରେ ତତ୍କାଳୀନ ଏନ୍.ଏ.ସି.କୁ ନିର୍ବାଚନରେ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା ସମର୍ଥିତ ସମସ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରମିକ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ସଫଳତାର ସହିତ, ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି କାର୍ଯ୍ୟଭାର ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଏଥିରେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଦୁଇ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଥିଲେ ଓ ପରିଚାଳନା ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୬୫ ସାଲରେ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ଗଭୀର ବନ୍ଦର ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ୧୯୬୬ରେ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପାରାଦ୍ୱୀପ ପୋର୍ଟ ଓପାର୍କିସ୍ ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହେଲା । ଅଧିକାଂଶ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସମର୍ଥନରେ ସରକାରଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କଲା ଓ ବ୍ରଷ୍ଟ ବୋର୍ଡରେ ଦୁଇଜଣ ଯୁନିଅନ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲେ । ପୁରୀ ସହରରେ ହରିହର ବାହିନୀପତିଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଅସଂଗଠିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶକଟ ବାହକ ସଂଘ, ନୋଲିଆ ମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ ଓ ମୟିର କର୍ମଚାରୀ ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ତାରେଣୀ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଲବଣ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସଂଗଠନ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁରଠାରେ ଲାଲ ଲମ୍ବୋଦର ସିଂହ ମଟର ପରିବହନ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରିଥିଲେ ।

୧୯୫୧ରେ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ ତାଲମିଆ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, ୧୯୫୫ରେ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆ ତାଳଚେରରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଲେ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ସମେତ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଓ ରାଉରକେଲାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ୧୯୫୫ ସାଲରେ ବ୍ରଜରାଜ ନଗର କାଗଜ କଳରେ ଦୁଇମାସ ଓ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାରେ ଚାରି ମାସ ବ୍ୟାପି ଐତିହାସିକ ଶ୍ରମିକ ଧର୍ମଘଟ ହୋଇଥିଲା । ଜଗଦୀଶ ନାଗ, ସହଦେବ ମିଶ୍ର, ଯେମ୍ବସ ଗୋସ୍ତୋ, ଚିରଞ୍ଜିବ ଲାଲ ଶର୍ମା, ଏସ୍.ପି.ସିଂ ଓ ଦୟାନାର୍ଥ ସିଂହ ପ୍ରମୁଖ ବସ୍ତିଆ ବାବୁଙ୍କୁ ସଂଗଠନର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁରରେ

ମଙ୍ଗରାଜ ସେନାପତି ଜଙ୍ଗଲ ଶ୍ରମିକ, କରତକଳ ଓ ସରକାରୀ ବସ୍ କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭାର ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ଧୂଳୀଶ୍ଵର ବକ୍ସିଆଙ୍କ ୧୯୬୬ ମସିହାରେ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁପରେ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ଦାୟିତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୬୪ ସାଲରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାରେ କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର କର୍ମଚାରୀ ମାନଙ୍କର ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହାର କ୍ରମାଗତ ଦାବି ଫଳରେ ୧୯୭୨ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟକୁ ଜାତୀୟ କରଣ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ଵନାଥ ସନ୍ତିତଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଓ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର କର୍ମଚାରୀ ସଂଘ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ସାଥୀ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡୁଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ବାଲେଶ୍ଵରରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଶିକ୍ଷରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ସଂଗଠିତ ହେଲେ । ଅନୁଗୁଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ନାଲକୋ ଆଲୁମିନିଅମ କାରଖାନା, ବାଲେଶ୍ଵରରେ ବିରଳା ଟାୟାର୍ସ, କେନ୍ଦୁଝରରେ ସଞ୍ଜ ଲୌହ କାରଖାନା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମଧ୍ୟମ ଓ ଲଘୁ ଉଦ୍ୟୋଗରେ ଯୁନିଅନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୭୦ ଦଶକରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ବିଭାଜନ ସୃଷ୍ଟିହେଲାପରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା ସଂଗଠନ ସହିତ ନିରନ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭାର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଛନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସାଫଲ୍ୟ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସତ୍ତକ ପରିବହନ ଶିକ୍ଷର ଜାତୀୟକରଣ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଘଟଣା । ୧୯୫୦ ରୁ ୧୯୫୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରହିଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ସୁନାମ ଥିଲା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନବବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ନିକଟତମ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଉଦ୍ୟମରେ ସତ୍ତକ ପରିବହନ ବସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଫେଡେରେସନ ଗଢାଯାଇଥିଲା ଓ ଏହା ତରଫରୁ ଘରୋଇ ବସ୍ ଉଠାଇଦେଇ ସରକାରୀ ବସ୍ ପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ଏବଂ ବସ୍‌ରୁ ଗୁଡିକର ଜାତୀୟକରଣ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୃଢଦାବି ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ସରକାର ଏହି ଦାବି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ରୋଡ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କର୍ପୋରେସନ ଓ ଷ୍ଟେଟ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କର୍ପୋରେସନ ନାମରେ ଦୁଇଟି ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ସଂସ୍ଥା ଗଠନ କରି ଏହି ଯୋଜନାକୁ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ସ୍ଵଳ୍ପ ସମୟପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବିଶ୍ଵାସ ରଖିଥିଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ

କରୁଥିଲେ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ଉଦାରୀକରଣ ନୂତନ ଅର୍ଥନୀତିର ସେ ଜଣେ କରୁ
 ସମାଲୋଚକ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷଭଳି ଗୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ମୁକ୍ତ ବଜାର
 ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରଚଳନ ଧ୍ବଂସକାରୀ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିବ, ଏହା ସେ ଅନେକ
 ସଭା, ସମିତି ଓ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରମାଣିତ
 କରୁଛି ଯେ, ବାଙ୍କବାରୁ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କର
 ସମାଜବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣକୁ ବଜାୟ ରଖୁଛନ୍ତି । ସମାଜବାଦୀ ଦଳଗୁଡ଼ିକ ବହୁଧା
 ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସମାଜବାଦୀମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳରେ ମିଶି ଯାଇଛନ୍ତି
 କିମ୍ବା ନୀରବ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଭାବରେ ବସିଯାଇଛନ୍ତି । ବାଙ୍କବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ଦଳରେ
 ନଥାଇ ବିଶ୍ୱ ସମସ୍ୟାରୂପେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ପରିବେଶର ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ବିଷୟଟିକୁ
 ହାତକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ତଥା ପ୍ରଦେଶ ବାହାରେ ପ୍ରବଳ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି ।
 ଦେଶରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଅଛି । ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ
 ପରିବେଶର ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ, ବିଶେଷ କରି କେମିକାଲ ଶିଳ୍ପରେ ଏହା ବେଶୀ ହେଉଛି ।
 ଶ୍ରମିକମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷଭାବେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଶ୍ରମିକ
 ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ସାଂଗଠନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଯେତେ ନୁହେଁ,
 ତହିଁରୁ ଅଧିକ ପରିବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆବଶ୍ୟକ । ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କର ନିଜ ସମ୍ପାଦନାରେ
 ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଶିକ୍ଷଣୀୟ
 ପ୍ରକାଶନ ଏବଂ ସବୁଶ୍ରେଣୀର ପାଠକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏହାରି
 ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଚରେ ଏକାଠି
 କରିପାରିଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ରତର କରିଛନ୍ତି । ସେ
 ଦୀର୍ଘକାଳ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସୁସ୍ଥ ନିରାମୟ ଜୀବନ ଯାପନକରି ସମାଜରେ ଦଳିତ
 ଲୋକଙ୍କର ସେବା କରନ୍ତୁ, ଏହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର କାମନା ।

ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଓ ସଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ

ପ୍ରଫେସର ବାସୁଦେବ ସାହୁ

“ଉଚ୍ଚମାନ ଓ ଉଚ୍ଚତ ଚରିତ୍ର ନେଇ ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସୁପରିଚିତ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଯେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି, ଏଭଳି ଆଶଙ୍କା କରିବା ଅମୂଳକ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଏପରି ଏକ ଆଲୋକ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ, ଯାହାକି ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରତିବେଶୀ ଏପରିକି ଆଗାମୀଯୁଗକୁ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦିଏ ।”

-**ବ୍ରାହ୍ମାଣ୍ଡ ରସେଇ**

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଏହିଭଳି ଏକ ଉଚ୍ଚମାନା ଉଚ୍ଚତ ଚରିତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । ରାଜନୀତିର ପଙ୍କିଳ ପରିବେଶରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କର ସାଧୁତା ଓ ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ବଜାୟ ରଖୁଛନ୍ତି । ଯୁକ୍ତିବାଦୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଜଣେ ସାଧାରଣ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଭଳି, ନିଜର ବିବେକ ଓ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ କ୍ଷମତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇନାହାନ୍ତି, କି କ୍ଷମତା ଲୋଭରେ କାହା ନିକଟରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିନାହାନ୍ତି । ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟ ସୈନିକଭାବରେ, ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ପରିଶତ ବୟସରେ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜଣେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ନିଃସ୍ବାର୍ଥପର ଅବିଚଳିତ ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ନେତାରୂପେ ସେ ଯେଉଁ ଅସାଧାରଣ ସାଂଗଠନିକ ଶକ୍ତି ଓ ଦୂର ଦୃଷ୍ଟିର ନିଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଆମ ଦେଶର ରାଜନୀତି ଇତିହାସରେ ବିରଳ । ସାଧୁତା, ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଓ ସଂଗ୍ରାମ ପ୍ରବଣତାର ଚମକପ୍ରଦ ସମବୃନ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଔଜ୍ବଲ୍ୟମଣ୍ଡିତ ।

ସାମ୍ପ୍ରତିକ ରାଜନୀତିକ - ଅର୍ଥନୀତିକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକୁ ଗଭୀର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ନିଜର ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧି ଅଭିମତକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଏହି ମତାନୁସାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନୀତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାପାଇଁ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଆଜିର ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ । ଅର୍ଥନୀତି ଓ ପରିବେଶ ବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଜନକଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଏ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଏକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଦିଗ ଏବଂ ଏହା ମନେ ପକାଇଦିଏ । ଜର୍ମାନୀ ଦାର୍ଶନିକ କାର୍ଲଭର୍ଣ୍ଣ ଓଏଜ୍‌ସାକର (Carl von Weizsacker 1951) ମନ୍ତବ୍ୟ “ ଜ୍ଞାନ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରେମର ବିରୁଦ୍ଧାତରଣ କରେ ତାହା ଶ୍ରୀଷ୍ଟାନ ପୁରାଣର ସରତାନ୍ତର ଭୂମିକା ନିଏ । ” ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଜାତି ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ବିରୋଧୀ ବା ଜାତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିର କଲ୍ୟାଣ ବିରୋଧୀ ନୁହେଁ । ସମାଜର ସାମଗ୍ରିକ ମଙ୍ଗଳ ବିଧାନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଅଭିମତ ସର୍ବଦା ଅଭିପ୍ରେତ । ଅର୍ଥନୀତି ଓ ରାଜନୀତିରେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ, ସମାଜବାଦପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସୂକ୍ଷ୍ମବିଶ୍ଳେଷଣ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କୁ ଜଣେ ସଫଳ ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ପାରିଥିଲା । ଜଣେ ସୁନାମଧନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ, ସାଂସଦ, ମନ୍ତ୍ରୀ, କୃଷକ ନେତା ଓ ଶ୍ରମିକ ନେତା ହେବା ମୂଳରେ ଯେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କର ବିଦ୍‌ବତ୍ତା ଓ ଉତ୍ସର୍ଗିତ ନିଷ୍ଠା ନିହିତ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତାଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ତଥା ସମାଜସେବୀ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଭାତ । ତାଙ୍କର ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ବିଭିନ୍ନ ଲେଖା ଯଥା ‘ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବାଦ’ (Indian Economy and Socialism, 1970) ‘ଚିଲିକା’, ‘ଭିତରକନିକା’, ‘ଭାରତର ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ’ (Prawn culture in Indian coast) ଏବଂ ‘ବହୁମୁଖୀ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପ୍ରକଳ୍ପ’ (Multipurpose Indravati Project) ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରବନ୍ଧ ସମାଜବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ପ୍ରବେଶ ଓ ସଂପ୍ରସାରିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିପ୍ରକାଶ ।

ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବାଦ

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ରଦେବ, ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଓ ରାମମନୋହର ଲୋହିଆଙ୍କ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀନେତା ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ସେ ପ୍ରଥମେ କଂଗ୍ରେସର

ସମାଜବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସମାଜବାଦୀପାର୍ଟିର ଜଣେ ସକ୍ରିୟ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟିର ସାଂଗଠନିକ ସମ୍ପାଦକ ଓ ୧୯୪୯ ରେ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖାର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଭାବେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଲେଖାରେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ସମାଜବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପରିସ୍ପଷ୍ଟ । ୧୯୭୧ରେ ପ୍ରକାଶିତ ଏକ ବହୁଜନ ଆଦୃତ ପୁସ୍ତକ “ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବାଦ” ରେ ସେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛନ୍ତି ଯେ “ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିର ସମାଜବାଦୀ ପୁନର୍ବିନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଭୂସଂସ୍କାର ଓ ଜଳସେଚନ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।” ସବୁଜବିପ୍ଳବ ଦ୍ଵାରା ସଂଘଟିତ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥନୀତିରେ ସଂଘଟିତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା କୃଷି ଉତ୍ପାଦନର ଅଗ୍ରଗତି, ସମାଜରେ ଅସମାନତା ଓ ଗୁରୁତର ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିବ କାରଣ ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଭୂସଂସ୍କାର କରାଯାଇନାହିଁ” । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରାର ବଳିଷ୍ଠ ସମର୍ଥନ ଆମେ ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଅଶୋକରୁଦ୍ର, କେ.ଏନ୍. ରାଜ, ପ୍ରଣବ ବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ଉଷା ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଲେଖାରେ ପାଉଁ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ତାଙ୍କ ମତରେ, “ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି, ଖାଲି ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ନୁହେଁ, ଏହା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ହିତ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା । ଯଦି ସମସ୍ତ ଶ୍ରମଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ-ଶୀଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ନପାରନ୍ତି, ତେବେ ଆଧୁନିକ ଯୋଜନା ତାର ଗୁରୁତ୍ଵ ହରାଏ” -(ପୃ୧୬) । “କେଉଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥନୀତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ, ତାହା ସାମାଜିକ ଓ ମାନବିକ ପ୍ରଶ୍ନ” ।-(ପୃ୨୦) ୧୯୭୧ରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରାର ମହତ୍ତ୍ଵ ଆମେ ସଠିକ ଉପଲକ୍ଷ କରିବା, ଯଦି ଆମେ ସୁମାଖେରଙ୍କ "Small is Beautiful" ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟସ୍ତରୀୟ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (Intermediate Technology) ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି ଓ ଅଶୀଦଶକରେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଭି.ଏମ୍. ଦାଣ୍ଡେକରଙ୍କ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ମରଣ କରିବା । ଉଭୟ ସୁମାଖେର ଓ ଦାଣ୍ଡେକର ନିୟୋଜନ ଉପରେ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେଇଛନ୍ତି । ଦାଣ୍ଡେକର କହନ୍ତି “ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁ କାରିଗରୀ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ ବାଞ୍ଛନୀୟ, ତାହା ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ କି କି ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଦରକାର ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।” ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଲଘୁ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିର କୌଶଳ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଅଭିମତ ହେଉଛି, ପ୍ରଗତିର ଗତିକୁ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ଓ ସୁଷ୍ପମ କରିବାକୁ ହେଲେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ହେବ :- (କ) ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସମ୍ବଳର ସଂଗ୍ରହ (ଖ) ଭୂସଂସ୍କାର (ଗ) ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ଯୋଜନା (ଘ) ଦୁର୍ବଳ ଶ୍ରେଣୀର ସୁରକ୍ଷା (ଙ) ଦକ୍ଷତାବୃଦ୍ଧି, (ଚ) ଲାଲମ୍ବିତା କାରସାଦିର ନିରାକରଣ (ଛ) ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଓ ବନ୍ୟନାତି (ଜ) କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷା ବିକାଶ (ଝ) ଚାଲିମାପ୍ରାପ୍ତ ପରିଚାଳକଗୋଷ୍ଠୀ (ଞ) ଦୃଢ଼ ଆଧାରିକ ସଂରଚନା (Infrastructure) ।

ସମାଜବାଦୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷପତି, ବ୍ୟବସାୟୀ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶାସକମାନେ ସମାଜବାଦର ଲକ୍ଷ୍ୟହାସଲରେ କିପରି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି ତାହା ବେଶ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ । ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ଯେ ଅର୍ଥନୀତିର ପରିଚାଳନାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷା ପରିଚାଳନାରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନାହିଁ ଏବଂ ଖାଉଟିମାନେ ଅନୁଚିତ ଦର ଯୋଗୁଁ ଶୋଷିତ ହେଉଛନ୍ତି, ଏହା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରି ଶୋଭା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ନିୟନ୍ତ୍ରଣହୀନ ମୁକ୍ତ ଅର୍ଥନୀତିର ଘୋର ବିରୋଧୀ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ । ତାଙ୍କ ମତରେ “ନିୟନ୍ତ୍ରଣହୀନ ଘରୋଇ ଉଦ୍ୟୋଗ, ଅର୍ଥନୀତିର ବିକାଶପକ୍ଷେ କ୍ଷତିକାରକ, ଠିକ୍ ଯେପରି ଉତ୍କଳ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଚାରୀ ଚରୁଣ ସମାଜପ୍ରତି କ୍ଷତିକାରକ” । ଏକ ବିକାଶମୁଖୀ ସ୍ଵାବଲମ୍ବୀ ଅର୍ଥନୀତି ଗଢ଼ିବାପାଇଁ ଯେତିକି ବିଦେଶୀ ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ସେତିକି ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିଧେୟ । ସହଯୋଗ ଆଳରେ ଭାରତ ତାର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତି ନିକଟରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିଦେବା ଆଦୌ ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ । ୧୯୭୧ରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଏହି ଚେତାବନୀର ପ୍ରତିଧ୍ଵନି ୧୯୯୧ର ନୂତନ ଅର୍ଥନୀତିର ସମାଲୋଚକଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ୧୯୯୧ରେ ନୂତନ ଅର୍ଥନୀତିର ମଧ୍ୟ ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି “ନୂତନ ଅର୍ଥନୀତି ଦ୍ଵାରା ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ସାଧୁତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା (କ) ଅସ୍ଥ କେତେକଙ୍କ ହାତରେ ଧନ ଓ କ୍ଷମତା ଠୁଳୀଭୂତ କରିବ (ଖ) ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ାଇବ (ଗ) କ୍ଷୁଦ୍ରଶିକ୍ଷର କ୍ଷତିକରିବ (ଘ) ବେକାର ସମସ୍ୟା ବଢ଼ାଇବ (ଙ) ଭାରତ ବିଦେଶୀଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମିରେ ପରିଣତ ହେବ ଏବଂ (ଚ) ଦେଶରେ ଢୋଗବାଦ (Liberalisation versus Consumerism) ବ୍ୟାପିଯିବ ।” “(Rationale of New Industrial Policy, Liberalisation versus Regulation" instructional Adjustment Issues

& Policies 196 B. Sahoo 1992) ଅସ୍ଥିମଜ୍ଜାଗତ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହେଉଛି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତବ୍ୟ ।

କୃଷି ଓ ଅର୍ଥନୀତି

ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ସଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ୫୦ ଓ ୬୦ ଦଶନ୍ଧିରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ସହ ମିଶି ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । କୃଷି ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଏକ ଅତିପ୍ରିୟ ବିଷୟ । ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ଗଠନ କରି କୃଷକର ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସେ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ରେ ତାଙ୍କର ସୁଚିନ୍ତିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଅଭିମତ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ରାଜନୀତିକ ଗୁରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ଓ ଲୋହିଆଙ୍କ ପରି ସେ ଦୃଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ କହନ୍ତି ଯେ “ଏକ ଦରିଦ୍ର କୃଷିପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଆମେ କେତେଦୂର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଗରିବ ସହ ଯାଇ ପାରିବା, କେତେଦୂର ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରି ପାରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିପାରିବା , ତାହାହିଁ ସମାଜବାଦର ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଭୂସଂସ୍କାର ବ୍ୟତୀତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ପୂର୍ନବିନ୍ୟାସ ଅସମ୍ଭବ ଏବଂ ସମାଜବାଦ ଏକ ଛଳନା ଓ ପ୍ରହସନ” (Indian Economy and Socialism, 1971 - P31) । ଭୂସଂସ୍କାରକୁ ଫଳପ୍ରଦ କରିବା ପାଇଁ ସେ (କ) ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା (ଖ) ଭାଗଚାଷୀଙ୍କୁ ନିରାପଭ୍ରା ଦେବା, (ଗ) ଜମିର ଚକବନ୍ଦୀ କରିବା ଏବଂ (ଘ) ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣ ରଣ ଯୋଗାଇବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନଶୀଳ । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କାମ ବିଭାଗରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ସେ ଭୂସଂସ୍କାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଶଂସନୀୟ କାମ କରିଛନ୍ତି । ଭୂମିହୀନ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଜମି ବଣ୍ଟନ ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ୩ ଲକ୍ଷ ଏକର ପତିତ ଜମି ବାଣ୍ଟିଛନ୍ତି ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ୧୦୯ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଛନ୍ତି । ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବାସ୍ତବ ରୂପ ଦେବାକୁ ସେ ଯେ ସମର୍ଥ ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ।

ଦୁର୍ନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଦୁର୍ନୀତିର ଘୋର ବିରୋଧୀ । ନିଜର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନକୁ ସେ ଦୁର୍ନୀତିରେ କଲୁଷିତ ହେବାକୁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ନୀତି ଯେ ସମାଜ ଓ ଅର୍ଥନୀତିକୁ

ଧ୍ୟୁସ କରିଚାଲିଛି ସେ ଗଭୀର ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଆରିଷ୍ଟୋଟଲଙ୍କ ଉକ୍ତି ଉଦ୍ଧାର କରି କହନ୍ତି “ଶାସକକୁଳ ନୀତିବାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ” । କୌଟଲ୍ୟଙ୍କ ମତ ଉଦ୍ଧାର କରି କହନ୍ତି “ରାଜ୍ୟର ମନ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ଅର୍ଥର ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ” । ଦୁର୍ନୀତି ଏକ ଦଳୀୟ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟା । ଏହାର ନିରାକରଣ ସମାଜ ଓ ଅର୍ଥନୀତିର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଭଳି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, “ନୈତିକତା ରହିତ ଅର୍ଥନୀତି ଉତ୍ତମ ଅର୍ଥନୀତି ନୁହେଁ । ଅର୍ଥନୀତିର ସହାୟକ ହେଉ ନଥିବା ନୈତିକତା ପ୍ରକୃତ ନୈତିକତା ନୁହେଁ ।” ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତିଠାରୁ ନୈତିକତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଯେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିହେବ ନାହିଁ, ଏହା ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ମତ । ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତି ଯେ ଶାସନ ଓ ପ୍ରଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବ୍ୟାପକ ଦୁର୍ନୀତି ଯୋଗୁଁ ପ୍ରତିହତ ହେଉଛି ତାହା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରଭୃତି ସମାଜବାଦୀନେତାମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ଧାରଣା । ଏହି ଧାରଣାର ନିର୍ଭୁଲତା ଅଣୀଦଶକରେ ପ୍ରକାଶିତ ଇଟାଲୀର ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ ଗିଲ୍‌ବର୍ଟ ଏଣ୍ଟୋନୀଜ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରୁ ପ୍ରମାଣିତ (Gilbor Entieni - meeting with the peasants ବ୍ରହ୍ମବ୍ୟ) ।

ପରିବେଶ ଓ ଅର୍ଥନୀତି

ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ପରିବେଶ ଅବକ୍ଷୟ ଓ ପ୍ରଦୂଷଣ ଏକ ବିଷମ ସମସ୍ୟା ହୋଇଛି । ବିକାଶ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଅସମାନତା ସହ ପରିବେଶ ଅବକ୍ଷୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ରୂପେ ଉପନୀତ । ଓପାସିଂଟନର World Watch Institute ର ପ୍ରଫେସର କ୍ରିଷ୍ଟୋଫର ଫ୍ରେଭିନ୍ ଓ ଜନ୍. ଇ. ଯାଙ୍ଗଙ୍କ ଭାଷାରେ, “ପରିବେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଜାର ଶକ୍ତି । ଏକ ଧାରଣାୟ ଅର୍ଥନୀତି (Sustainable economy) ପ୍ରତି ବଜାର ସହାୟକ ହେବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ପରିବେଶ-ଗତ କର ଆଦି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ” । ବ୍ରାଉନ୍ ମଧ୍ୟ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି, “ଅର୍ଥନୀତିର ଅବକ୍ଷୟ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ପରିବେଶର ଧ୍ୟୁସ ଏତାଜବା ଦିଗରେ ବ୍ୟବସାୟ ସଂସ୍କାରର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି” । ପରିବେଶର ଅବକ୍ଷୟ ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ସମ୍ବଳର କୁପରିଚାଳନା ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଏବଂ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର ନଷ୍ଟକାରୀ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଦ୍ରୁତ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଜନସଂଖ୍ୟା ପରିବେଶ ପ୍ରଦୂଷଣ ପାଇଁ ଦାୟୀ ବୋଲି ପଲ୍‌କେନେଡି, ମଧ୍ୟବ ଗାଡ଼ଗିଲ୍‌ଙ୍କ ଭଳି ପରିବେଶବିତ୍‌ମାନେ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ପରିବେଶ ପ୍ରଦୂଷଣର ଉନ୍ନାଦିତ ପରିଣତି ସମ୍ପର୍କରେ ପରିବେଶବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଛନ୍ତି, ମାନବଜାତିର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜସେବୀ ଓ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମାନବଜାତିର ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟତ ପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ପ୍ରାକୃତିକ

ସମ୍ବଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ରୁତ ପରିବେଶ ଅବକ୍ଷୟ ଯେ ସମାଜବାଦୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କୁ ମର୍ମାହତ କରିବ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ।

ଯୁବଛାତ୍ର ଓ ଅଣଛାତ୍ର ସମାଜସେବୀଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ବାବୁ ୧୯୯୨ରେ “ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ”ର ନେତୃତ୍ୱ ନେଲେ । “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” କୁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ କରି ଟାଟା କମ୍ପାନୀକୁ ଚିଲିକାରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ପାରିଛନ୍ତି । କେବଳ ଚିଲିକା ନୁହେଁ, ବାଲେଶ୍ୱର ଗୋପାଳପୁର ପ୍ରଭୃତି ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଅବିଚାରିତ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟାନ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଅସାଧାରଣ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧତା ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହାତକୁ ନେଲେ, ତାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିର୍ଭିତ୍ତ ହୋଇ ବସି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ଏହି ଅଟଳ ନିଷ୍ଠା ବିସ୍ମୟକର ଓ ଅନୁକରଣୀୟ ।

ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ନିୟୁତ ହେକ୍ଟର ଇଷଡ଼ଲୁଣା ସମୁଦ୍ରକୂଳିଆ ଜଳ ଜମିରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ସେଥିରୁ ଓଡ଼ିଶା, ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ, ତାମିଲନାଡୁ, କେରଳ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଓ ଗୋଆରେ ଏବେ ୭୫ ହଜାର ହେକ୍ଟର ଜଳରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୬ ପ୍ରତିଶତ ଚାଷୋପଯୋଗୀ ଜଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷ ହେଉଛି । ତଥାପି ଏହାର କୁପରିଶାମ ତାଦ୍ରହୋଇ ଗଲାଣି । ପରିବେଶ ଉପରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷର କୁପ୍ରଭାବ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରର ହେଉଛି ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ କହନ୍ତି (କ) ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷରୁ ମଇଳା ନିଷ୍କାସନ (ଖ) ରାସାୟନିକ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶର ନିଷ୍କାସନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୋଗ ପ୍ରସାର କରୁଛି (ଗ) ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷର କୁପ୍ରଭାବରେ ସମୁଦ୍ର କେତେକ ବିରଳ ଜୀବ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି (ଘ) ଏହାର କୁପ୍ରଭାବରେ ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷୀ କୀଟ ପତଙ୍ଗଙ୍କର ସମାଗମ ବ୍ୟାହତ ହେଉଛି (ଙ) ଧନୀ ଉଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷ କରିବା ହେତୁ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ମାଛ ଧରୁଥିବା ଧାବରମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଚାଷୋପଯୋଗୀ ସମସ୍ତ ଜଳାଂଶରେ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷ ହେଲେ ଅବସ୍ଥା ଭୟାବହ ହେବ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଚେତାବନୀ ଦେଉଛନ୍ତି । ଆଇଲାଣ୍ଡ, ଫିଲିପାଇନ, ତାଇୱାନ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଏହି ଲାଭଜନକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିତାଷର ଭୟାନକ ପରିଣତି ଏବେ ଉପଲବ୍ଧ କଲେଣି । Earth Island Institute, San Fransisco, ର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଇଆନ ବେଆର୍ଡ (Ian Baird) କହନ୍ତି “ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ତାଷର ପ୍ରସାର ପରିବେଶଗତ ଓ ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟ ଅସାମ । ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ

ମୃତ୍ତିକା ତଳର ଜଳ, ଓ ପାର୍ଶ୍ବର ଚାଷ ଜମିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଉଛି । ଏହାର ଶୀକାର ହୋଇଛନ୍ତି ଅଗଣିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛ ଧରାଳୀ ଓ ଚାଷୀ । ତେଣୁ ଏହି ମାଛଚାଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି ।” ବିବ୍ରତ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହି କ୍ଷତିକାରକ ମାଛ ଚାଷକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ଓ ତାର ନିଷ୍ପାଦନ ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ଦାବି କରୁଛନ୍ତି । (Sri Banka Behary Das " Environmental Disaster and Deprivation of coastal people due to proliferation of Prawn culture on coastal of Orissa, Andhra Pradesh and Tamil Nadu" in Environment and Economic Developmented) B. Sahoo, 1996).

ଚିଲିକା ଓ ତାର ପରିପାର୍ଶ୍ବର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୁସ୍ଥ ପରିବେଶ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ମର୍ମାହତ । “ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକର ସାମ୍ବିଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ବଳ ଉପଭୋଗରୁ ଗରିବ ଲୋକେ ବଞ୍ଚିତ ନ ହେବା ପରିବେଶ ଅର୍ଥନୀତିର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି” । (Canadian International Development Agency, CIDA) ର ମତ ଉଦ୍ଧାର କରି ସେ କହନ୍ତି “ଆଇଲାଣ୍ଡର ସଂଗଞ୍ଜଳା (Sangkhla) ହ୍ରଦର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ସୂଚନା ମିଳେ ଯେ ସମୁଦ୍ରକୁ ରାସାୟନିକ ସାର ମିଶ୍ରିତ ମଇଳା ନିଷ୍କାସନ କରିବାର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କରି ଚିଲିକାରେ ଗହନ ମାଛ ଚାଷ କରିବା ଅନୁଚିତ” । ଚିଲିକା ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଖ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ ଜଳଜମି ଏବଂ ଏହାର ପାରିବେଶିକ ଚରିତ୍ରର ପଟାନ୍ତର ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ନାହିଁ ଏବଂ ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷା ଜାତ ମଇଳା ନିଷ୍କାସନ ଠାରୁ ନିରାପଦ ଦୂରତାରେ ରଖିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ପ୍ରଫେସର ସି.କେ. ଭାସ୍କନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ପରିବେଶ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ମତକୁ ଆଧାର କରି, ଚିଲିକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗରିବ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷାପାଇଁ ବୈଧାନିକ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇଛନ୍ତି । (Orissa Krushak Mahasangh-Chilika Lake: Nature's gift and Chilika lake: Will it be alllowed to Die ?)

“ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ” ବ୍ୟତୀତ, ‘ଭିତରକନିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ’ ୧୯୯୪ରୁ ଏବଂ “ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ” ୧୯୯୫ରୁ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ଓ ଏହାର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଚାଲୁଅଛି । ଭିତରକନିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି । ଭିତରକନିକା ୧୯୭୫ ମସିହାରୁ ଏକ ବିଜ୍ଞାପିତ

ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ସ୍ଥାନ (Sanctuary) ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ । ୧୯୬୦ ବର୍ଷ କିଲୋମିଟର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ୧୧୫.୫୦ ବର୍ଗ କିଲୋମିଟର ଅଞ୍ଚଳରେ ହେଙ୍ଗାଳ ବନ (Mangrove forest) ଅଛି । ଏହି ହେଙ୍ଗାଳ ବନ ଭାରତରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବୈତରଣୀର ସଙ୍ଗମ ନିକଟସ୍ଥ ଡେଲ୍ଟା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଝଡ଼ତୋଫାନ ଓ ଲୁଣି ବନ୍ୟାର ପ୍ରକୋପରୁ ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ହେଙ୍ଗାଳବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅପରିମିତ । ଭିତର କନିକାରେ ବଙ୍ଗଳାଦେଶରୁ ଆସି ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରାୟ ୪୦ ହଜାର ଲୋକ ହେଙ୍ଗାଳ ବନକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଭିତରକନିକା ବେଳାଭୂମିରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସମୁଦ୍ର କଇଁଛ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ମେନ୍ଦିକୋ ଉପକୂଳରେ ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ ଏପରି କିଛି ଅର୍ଥନୈତିକ କର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଲୋପ ପାଇ ଥାଏ । ଭିତରକନିକାର ଗହୀର ମଥା ବେଳାଭୂମିରେ ଏହି କଇଁଛ ସୁରକ୍ଷା ଜାତିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଭିତରକନିକା ମୁହାଣରେ ବଉଳା ଓ ଶଂଖୁଆ ନାମକ ଅତୁଟପୂର୍ବ ଧଳା କୁମ୍ଭୀର ବାସ କରନ୍ତି । ଘନ ହେଙ୍ଗାଳବନ ଘେର ସମୁଦ୍ର ମୁହାଣ ଓ ବେଳାଭୂମିରେ ଓଲିଭ୍ ରିଡ୍‌ଲେ କଇଁଛ, ଅନନ୍ୟ ଧଳା ଶଂଖୁଆ କୁମ୍ଭୀର ଓ ବହୁ ପ୍ରକାରର ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ନିବାସ ବ୍ରୁଲର ଯାତାୟତ ଓ ଗଛକଟା ଯୋଗୁଁ ବିପନ୍ନ ହେଉଛି । ଜୀବଜଗତର ଏହି ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ଅବଦାନକୁ ଧରାପୃଷ୍ଠର ଐତିହ୍ୟ ବଜାୟ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁରକ୍ଷା ଓ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅର୍ଥନାତିକ ପ୍ରଗତି ଆଳରେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନପାଇଁ ମାନବ ସମାଜର ଏକ ମହାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବଳକୁ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ତେଣୁ ସରକାରଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି : (କ) ଗହୀରମଥାର ଅନ୍ତତଃ ୨୦ କିଲୋମିଟର ଅଞ୍ଚଳକୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ଅଭୟାରଣ୍ୟ (Sanctuary) ରୂପେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇ ମାଛଧରା ନିଷିଦ୍ଧ କରାଯାଉ (ଖ) ସମଗ୍ର ଭିତରକନିକା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ତାର ହେଙ୍ଗାଳବନ ଓ ବନ୍ୟଜୀବର ସୁରକ୍ଷା କରାଯାଉ ଏବଂ (ଗ) ତାଳଚୁଆ ମାଛଧରା ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ନିକଟସ୍ଥ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକୁ ବାତିଲ୍ କରାଯାଉ । ବ୍ରୁଲର ଓ ବାଷ୍ପଚାଳିତ ନୌକା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ସ୍ୱଚ୍ଛଦାମୀ ମାଛଧରା ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଉ । (Banka Behary Das - why save Bhitara Kanika ?) ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଯୁକ୍ତିନିଷ୍ଠ ଦାବୀ ଓ ନିବେଦନ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ସମାଜସେବୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ଭିତରକନିକା ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଜୀବିକା ଓ କଠୋର ବାସ୍ତବତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସରକାର ଆଶୁ ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ ହେଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଉପକାରର ମଧୁର ସମ୍ବନ୍ଧ ସାଧନାର୍ଥେ ସୁଚିତ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ଅବିଳମ୍ବେ ଯେ ବାଧ୍ୟ ହେବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନ ଏକ ସଂଗ୍ରାମର ଜୀବନ । ସମାଜବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ପ୍ରବେଶ ଓ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଠାରୁ ବହୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାନିତ କରିଛି । ଗରିବ କୃଷକ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଉତ୍ସର୍ଗିତ ଉଦ୍ୟମ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ କୃଷକନେତା ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରସାରିତ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କୁ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଓ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ବିକାଶ ସମସ୍ୟାରେ ଜଡ଼ିତ କରି ଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ଅଜିନିଦ୍ଦନୀୟ । ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତର ରାଜନୀତିରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଭଳି ଜ୍ଞାନୀ, ସଚ୍ଚୋଟ ଓ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବିରଳ । ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, କୃଷକ ଓ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବେ ଦୁଃସାହସ ଓ ନିଷ୍ଠାର ସହ ଝାସ ଦେଇ ସେ କି ଫଳ ପାଇଲେ ଏବଂ ଏ ଜାତି ଓ ରାଜ୍ୟର କି ଉପକାର ସାଧନ କଲେ ତାହା ଇତିହାସ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବ । ସଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଚାଲିଛନ୍ତି, ଦେଶର ଜଣେ ସଚେତନ ଉଚ୍ଚମନା ନାଗରିକ ଭାବେ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆତ୍ମାର ବାଣୀ ବୋଧହୁଏ ଅନୁରଣିତ ହେଉଛି ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ :

“ ସାଫଲ୍ୟ ଓ ବିଫଳତା
ମୋପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟଥା
ଜାଗୃତିର ନବପତ୍ରଲୀଗି
ମୋ ପାଇଁ ଅନ୍ୟଥା-ଅନ୍ୟଥା ଆଦର୍ଶ ”

(Jaya Prakash Narayan - Prison diary)

ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ଅନଗ୍ରସର କୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟରେ ଏବଂ ପରିବେଶ ପ୍ରଦୂଷଣ ଯୁଗରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏବଂ ସମୃଦ୍ଧି ଅଭିମୁଖୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କେତେ ଯେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ତାହା ସହଜେ ଅନୁମେୟ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ନିର୍ମଳ ବୌଦ୍ଧିକତାର ଘୋର ଅଭାବ ଥିଲାବେଳେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ଅମ୍ଳାନ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ଦୁର୍ନୀତିମୁକ୍ତ ଅର୍ଥନୀତି, ପରିବେଶବିତ୍ ଓ ସମାଜବାଦୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରୂପେ ଆଗାମୀ ପିଢ଼ିର ଶାସକ, ପ୍ରଶାସକ ଓ ସମାଜସେବୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ।

କୃଷକ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ

ଡାକ୍ତର ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ

୧୯୪୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ । ଆମେ ବାଙ୍କୀ ହାଇସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ବାବୁ ପଢ଼ି ନ ଥିଲୁ । ୧୭ ତାରିଖ ଦୈନିକ “ସମାଜ” ଖବର କାଗଜରୁ ପଢ଼ିଲୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଅଟଳ କରି ଦେବାପାଇଁ କଲେଜ ଅଫିସରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ବିକ୍ରାନ୍ତି ପ୍ରବାହ ପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଶରୀର ଶିହରଣ ହୋଇ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ରତର ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଗୋଡ଼ାଣିଆ ଅଧିକାଂଶ ରାଜା, କର୍ମିଦାର, ଧନୀ ତଥା ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପୃଥମାନେ ପାଠ ପଢୁ ଥିଲେ । ଏପରି କର୍ମ କିପରି ଘଟିଲା । ପରେ ଜଣାଗଲା ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ମେଧାବୀ ବିଭବଶାଳୀ ଛାତ୍ର ଥିଲେ ହେଁ ଦେଶର ଡାକରାରେ କୂଳନ୍ତ ଅଗ୍ନି ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ବାଙ୍କବାବୁ ନୀରବ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରହି ଜେଲ ବରଣ କରିଥିଲେ ।

୧୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଦେଶ ସିନା ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭକଲା, କିନ୍ତୁ ସଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଜଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ? ଦେଶର ଅଗଣିତ

କୃଷକମାନେ ତ ରାଜା, ଜମିଦାର, ଭୂମିମାଲିକ ମାନଙ୍କ ଜମିରେ ଦିନସାରା ମେହନତ କରି ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନର ସ୍ବାଦ ଉପଭୋଗ କରି ନ ପାରି ନିଷ୍ପେସିତ ହେଉଥିଲେ । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କର ‘ଲଙ୍ଗଳ ଜାର-ଜମି ତାର’ ଡାକରାରେ ବାଙ୍କବାରୁ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ପଦ ଛାଡ଼ି ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । କୃଷକ ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷଣରେ ମାତି ଉଠିଲେ । ‘କୃଷକ’ ଖବର କାଗଜର ସଂପାଦକ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ତେଜାଇ ପାରିଥିଲେ ।

ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ନିଅଣ୍ଟରେ ଅନେକ ଲୋକ ଉପବାସ ରହୁଥିଲେ । ଜମିଜମା ସଂସ୍କାର ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ ଚାଷୀ ଜମିର ମାଲିକ ନ ହେଲେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ୧୯୫୨ ମସିହା ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଚାଷୀ ପରିବାର ପିଛା ୧୨ ଏକର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ବଣ୍ଟନ ନୀତିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ, ବିଶ୍ବନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଉପକୂଳ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ବିପ୍ଳବ ସମର୍ଥନ ପାଇଥିଲେ । ଫଳରେ ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ।

୧୯୫୭ ମସିହା ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ବାଙ୍କବାରୁ ଓ ମୁଁ (ଡାକ୍ତର ଯୋଗେଶ ରାଉତ) ବିଧାୟକ ଭାବରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲୁ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଚାଷୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷିତସତ୍ତ୍ବ ଓ ପରିବାରପିଛା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଜମି ପରିମାଣ ରଖିବା ସମ୍ଭାଷ୍ୟ ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଢ଼ିଥିଲେ ହେଁ କେତେକ ରାଜା ଓ ଜମିଦାର କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ବିରୋଧୀ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଦଳରେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ରାଜା, ଜମିଦାର ପରିବାରମାନେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଚାଷୀଙ୍କୁ ଜମି ସତ୍ତ୍ବ ନ ଦେବା, ପରିବାର ପିଛା ଗଣା ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍ ଏକର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ରଖିବା ସପକ୍ଷରେ ଲବି କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚାଷୀସ୍ୱାର୍ଥ ବ୍ୟାହତ ନୀତିକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ପଦ୍ମ ଚରଣ ସାମନ୍ତସିଂହାର, ପ୍ରହ୍ଲାଦ ମଲିକ ଓ ମୋର ନେତୃତ୍ବରେ ୨୧ ଜଣ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବିଧାୟକ ଓ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳର ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ବିଧାୟକମାନେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଉପରେ ଚାପ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ପରିବାର ପିଛା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଜମି ପରିମାଣ ୧୫ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍ ଏକର ଧାର୍ଯ୍ୟ

କରି ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ସେହିପରି ଭାଗଚାଷୀ ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇ
ଚାଷୀ ମାଲିକର ଜମି ଚାଷକରି ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଫସଲ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଫସଲ
ପାଇଲା ଏବଂ ସିକିମ ଓ ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟସହ୍ୟାଧିକାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇ ଚାଷୀକୁ ଜମିର
ମାଲିକ କରାଗଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ୧୯୭୭ରେ ରାଜ୍ୟ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ
ଭାରତବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ବିଶେଷକରି କୃଷକ ସମସ୍ୟାରେ ସକ୍ରିୟ ଭୂମିକା
ନେଇଥିଲେ ।

୧୯୭୧ ମସିହା ପରେ ତଦାନନ୍ତନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ
ନେତୃତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ରାଜ ପରିବାରର ଭଉଁ ଭିତ୍ତିଦ, ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ
କୋହଲ ଓ ରିହାତି ସୂତ୍ରରେ କୃଷି ରଣ ପ୍ରଦାନ, ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟକରଣ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ
ପ୍ରଗତିଶୀଳ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ
ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟଦଳ ୧୯୭୨ରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ସାମିଲ ହେଲେ ।
ତାହାପରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ପୁନର୍ବାର ୧୯୭୪ରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ
ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରରେ ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
କୃଷକ ଉଚ୍ଚତି ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଘାରିବାରେ ସେ ଦେବାଦେବୀ ଜମିରେ ସିକିମ,
ମଧ୍ୟସହ୍ୟାଧିକାରୀ ତଥା ଭାଗଚାଷୀ ମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷିତ ସବୁ ଦେଲେ ଏବଂ ଠାକୁର ନୀତି
ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ସରକାରୀ ଅନୁଦାନ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଅନ୍ୟାୟ,
ଅନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବାରୁ କ୍ଷମତାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି
ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଜରୁରୀ କାଳୀନ ଘୋଷଣାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ମନ୍ତ୍ରୀପଦରୁ ଇସ୍ତଫା
ଦେଲେ ।

ବାଙ୍କବାବୁ ଅବଧି ବିଧାୟକ ତଥା ସରକାରରେ ନ ରହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚାଷୀ-
ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷଣରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଚାଷୀମାନଙ୍କର କୃଷିରଣ, ଶସ୍ୟବୀମା,
ଅଧିକ ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସରକାର ତଥା ଲୋକ ଲୋଚନକୁ
ଆଣିବା ପାଇଁ “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ପତ୍ରିକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସଂପାଦକ ହୋଇଛନ୍ତି ।
ସେ କେବଳ କୃଷି ଓ କୃଷକ ଉପରେ ନିବନ୍ଧ ହୋଇ ନାହାଁନ୍ତି, କୃଷି ସହିତ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ
ମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ “ଚିଲିକା ବନ୍ଧାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ”ରେ ମଧ୍ୟ
ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଚାଷ ସଂଲଗ୍ନିତ ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କର ଉଚ୍ଚତି ପାଇଁ
ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ତାଙ୍କର ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ପତ୍ରିକାରେ ସ୍ଥାନ ପାଉଛି । ବିଶେଷକରି

ଚାଷୀ ତଥା କୃଷକ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧ କରି ଚିଲିକା ପରିବେଶ, ଭିତର ଜନିକା କଇଁଛ ଓ ରାଜନଗର ହେଡ଼ାଳ ବଣର ସୁରକ୍ଷା, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗଛକଟା, ପୁରୀ କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ଝାଁଉଗଛର ସୁରକ୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେଇ ସରକାରଙ୍କୁ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷାରେ ସଚେତନ ତଥା ସଂଯତ କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ସେ ଓଡ଼ିଶା, ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବରେ ବେଶ୍ ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛନ୍ତି ।

ବାଙ୍କବାବୁ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପୀ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଦେଶଭକ୍ତ, କୃଷକ ସାଥୀ, ପ୍ରବୀଣ ବିଧାୟକ ଓ ସାଂସଦ, ସାହିତ୍ୟିକ, ସାମ୍ବାଦିକ, ଅନମନୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ହିସାବରେ ବେଶ ଦକ୍ଷତା ତଥା ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ସୁବକ୍ତା ଭାବରେ ଓକ୍ସିନୀ ଭାଷଣ ଦେଲେ ଶ୍ରୋତାର ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିଯାଏ । ଆଜିକାଲିର ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଦୁର୍ନୀତି, ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର, ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁ ଦୀର୍ଘ ୫୫ ବର୍ଷକାଳ ଦେଶ ତଥା ଜନ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତି ଓ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷମତା ଓ ପଦ ପଦବୀରେ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଏବେ ବି ନିଷ୍କଳଙ୍କ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ବାଙ୍କବାବୁ ପରିଣତ ବୟସରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏବେବି ଜନ ସେବାରେ ସକ୍ରିୟ ଭାଗ ନେଉ ଥିବାରୁ ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ କରନ୍ତୁ ଓ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ରଖନ୍ତୁ, ଏହା ହିଁ ଆମର କାମନା ।

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ

ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍‌ଗୋ

ହୋରେ ମାତିବା ଲୋକ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି । କିଛି ନଜାଣି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂପର୍କରେ ନଆସି ମଧ୍ୟ କାହା କାହା ସଂପର୍କରେ ଶୁଣାଶୁଣିକୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି ବଖାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା କମନୁହେଁ । ଏଥିରେ ହୁକୁମ୍ ଦେଉଥିବା କେଉଁ ଏକ ଅନାମଧେୟ ଗାଁର “ବାବାଜୀ ମହାପୁ” ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରନ୍ତି ତ କେଉଁ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ସମାଲୋଚନାର ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଯା’ନ୍ତି । ସେହିପରି ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ପରାକାଷ୍ଠା ନିଜଠାରେ ନଥିଲେ ବହୁସମୟରେ ବହୁବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ନିଜେ ସମେହ କରି ବସନ୍ତି ଓ ପରିଶେଷରେ ସଂକଳ୍ପ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶବୃତ୍ତ ହୋଇଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଆଉ ଯେଉଁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଏପ୍ରକାର ‘ହୋ’ର ଶିକାର ନହୋଇ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ ନିଜ ସଂକଳ୍ପରେ ଦୃଢ଼ରହି ଆଗେଇ ଚାଲନ୍ତି, ପରିଶେଷରେ ସମାଜର ଗୁଡ଼ାଏ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେ ଅସାଧାରଣ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ଯାହାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଅଯଥା ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ଚିପପଣୀ ସହଜରେ ବିନା କଷ୍ଟରୋଧରେ ବହୁ ତଥାକଥିତ ସମ୍ମାନାସ୍ବଦ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଚିପପଣୀକୁ ଦଳେ ଅଜ୍ଞ, ପରଲଗ୍ନସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଥୋକେ ଏହା ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି । ଏ ଶେଷ ଧାଡ଼ି ଭିତରେ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନିଜେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ବିନା ପରଖା ପରଖିରେ ଧରି ନେଇଥିଲି ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଯାହାସବୁ

ମନ୍ତବ୍ୟ, ତାହା ସତ୍ୟ ଏବଂ ଏହି ବିବଦମାନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଉପରେ ଆକ୍ଷା ତ ଦୂରେଥାଉ
ଦୁଶାଜାତ ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ ଥିଲା ।

‘ସମୟ’ର କଷଟି ପଥରରେ ଘଷି ହୋଇ ଯାହା ଚକ୍ ଚକ୍ କରିଥାଏ,
ତା’ର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭକଲେ ନିଷ୍ଠୁର ଜାଣି ହୋଇଯିବ- ଏହା କାତ ନା କାଞ୍ଚନ ।
ସେହିପରି ଏକ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ମୋ ପାଇଁ । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କର ଏକ
ଭୁଲ ନୀତିର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଯାଇ ଖୋଜିଥିଲି ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ସାହାଯ୍ୟ, ଆଉ ପରାମର୍ଶ । ଆମ ଅଞ୍ଚଳ ଗୋବିନ୍ଦପୁରରେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ
ଚିନାବାଦୀମାନ ଚାଷୀଙ୍କ ଉପରେ ଅଯଥା ଜଳକର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଆଦାୟ କୁଳମ
ହେଉଥାଏ । ତା’ର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଟାଣୁଆ ନେତୃତ୍ବର
ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ।

ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକନେତା ମୋର ବଡ଼ଭାଇ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋ
ଆଗେଇ ଆସିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ବର । ଲୋକମତ
ଜାଗରଣ ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ତାହାହିଁ ଥିଲା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ
ଦାସଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ମିଶିବାର ସମୟ-ସୁଯୋଗ । ଭାଷଣ ସେପରି
ଉତ୍ତେଜନାସୃଷ୍ଟିକାରୀ (ଯାହା ସ୍ବାଭାବତଃ ମୁଁ ଭଲ ପାଇଥାଏ) ନୁହେଁ, ତଥାପି
ସରାକାରୀ ନୀତିକୁ ବିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି ଓ ତଥ୍ୟରେ ଏକ ଶାଣିତ ଅସ୍ତ୍ରପରି
ମନେ ହେଲା । ସେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଚାଷୀ ମାତିଲେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆମେ ସଫଳ
ହେଲୁ । ଚାଷୀ ଲାଭ ପାଇଲେ, ଜଳକର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନିଆଗଲା ।

ସେ ଦିନରୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ବହୁବାର ଦେଖିଥିବା ସ୍ବପ୍ନକୁ ସାକାର କରିବା
ପାଇଁ ଦ୍ବାରଟିଏ ଖୋଲିବାର ଅନୁଭବ କଲି । ରାଜ୍ୟରେ କୃଷି ଓ କୃଷକର ଉନ୍ନତି
ନହେଲେ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋଚନ ହେବ ନାହିଁ, ଏ ସଂପର୍କରେ ମୋର
ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାରୁ ବହୁ ସମୟରେ ସ୍ବପ୍ନ ଜନ୍ମ ନେଉଥାଏ । ଆଉ ସେ ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି
କରେ “ପ୍ରଗତିବାଦୀ”ର ସ୍ବନାମଧନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀ ରବି ଦାସଙ୍କ
ଆଗରେ ।

୧୯୮୬ ମସିହାର କଥା । ସେତେବେଳକୁ ସାରା ଦେଶରେ ଚାଷୀ
ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଉଠିଲାଣି । ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଚିକାୟତଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଚାଷୀ ନିଜର ଦାବୀ ହାସଲ ପାଇଁ ସଂଘବଦ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରି
ଦେଇଥାନ୍ତି । ତେଣେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଖେତକାରୀ ସଂଗଠନ ବିଦେଶ ଫେରନ୍ତା

ଶ୍ରୀ ଶରଦ ଯୋଶୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବ୍ୟାପକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଥାଏ ।
କର୍ଣ୍ଣାଟକରେ ରୟତ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ଉଠିଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ଥାଏ, ଏଠି କାହିଁକି ନ ହେବ ? ଜଣେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଏମ.ଏଲ.ଏ. ହେଉ
ହେଉ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଭରା (ପେନ୍ସନ୍) ପାଇବା ପାଇଁ ଆଇନ ହେଲା, ଅଥଚ ବାର ଚଉଦ
ବର୍ଷରେ ବିଲ ମାଟିରେ ଖଟି ଖଟି ଦୋକ୍ତା ଟିକିଏ ବା ନାସ ଟିକିଏ ପାଇବା ପାଇଁ
ହାନି ମାନିଆ ହୋଇ ହାତ ପାତୁଛି । ଟିକିସା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ କାଳୀନ ଭରା ପାଇଁ କ’ଣ ଏ
ରାଜ୍ୟର ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ସଂଗଠିତ ହେବ ନାହିଁ ? ତା’ର ମେହନତର ଫଳପାଇଁ କ’ଣ
ହକ୍ ଦାମ୍ ପାଇବ ନାହିଁ ? ଏ ରାଜ୍ୟ କ’ଣ ଫୁଲ, ଫଳ ସବୁ ପାଇଁ ଆନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ,
ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ବିହାର, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ ଉପରେ ସବୁଦିନେ ନିର୍ଭର ଶୀଳ ହୋଇ
ରହିବ ???

ଉତ୍ତର ଆସିଲା, ହଁ ହେବ । ଗୋଟିଏ ସଂଘବଦ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆବଶ୍ୟକ ।
ଧର୍ମ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ - ସେଥିପାଇଁ ‘ସଂଘ’ ଦରକାର । ‘ବୁଦ୍ଧ’ ଦରକାର ।

ତାହେଲେ ଯାଇଁ ଧର୍ମ ଶରଣ ଗଛାମି, ସଂଘ ଶରଣ ଗଛାମି, ବୁଦ୍ଧ
ଶରଣ ଗଛାମିରେ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ସ୍ୱର ତୋଳିବେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଏ ସଂପର୍କରେ କ୍ଷଷ୍ଟ ମତ ଥିଲା । ତାଙ୍କର
ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଦେଉଥିବା ବିବୃତ୍ତି ଆଉ ଲେଖାରୁ ଆଭାସ ମିଳୁଥିଲା । ସେ
ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଡାକରା ଦେଲେ ।

୧୯୮୫ ମସିହାର କଥା । ଭାରତରେ ଚାଲିଥିବା ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ୱର
ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୁଭିଳା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ିତୋଳିବାକୁ ଡାକରା
ଆସିଲା । ରାଜ୍ୟର କୃଷି-ଅର୍ଥନୀତିବିତ୍, କୃଷି, କୃଷକ ଓ କୃଷିମୂଲିଆର ଅଗ୍ରଗତିକୁ
ଅଗ୍ରାଧିକାରୀ ବିବେଚନା କରୁଥିବା ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଏକଜୁଟ ହେଲେ । ଦିନଥିଲା
ଅକ୍ଟୋବର ୨୭ ତାରିଖ, ସ୍ଥାନଥିଲା ଭୁବନେଶ୍ୱରର କସ୍ତୁରବା ନାରୀ ମହଲ । ପ୍ରମୁଖ
ଉଦ୍ୟୋକ୍ତା ବା ଆବାହକ ଭାବେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଯେଉଁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସୂଚନା
ଦେଲେ ତାହା ଅଗ୍ନିବର୍ଷୀ ବା ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ନଥିଲା । ଖୁବ୍ ଶୀତଳ ତଥ୍ୟ
ଭିତ୍ତିକ କ୍ଷଷ୍ଟ ଚିତ୍ରଟିଏ ଦେଉ ଦେଉ ସେ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ; ସତେ ଯେପରି
ପୁରୁଣା ଦିନର ସ୍ମୃତିର ଗୁଞ୍ଜରଣ । ପ୍ରକାର ରାଜତ୍ୱ ପାଇଁ ପୁନଶ୍ଚ ଡାକରା । ‘ଲଙ୍ଗଲ
ଯା’ର ଜମି ତା’ର’ ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ଅତୀତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଥିବା ବାଙ୍କ
ବାବୁ ପୁଣିଥରେ ନୂଆକାବନ ନେଇ ଉଠି ଆସିଲେ ନା କ’ଣ ! ସଭା ମଣ୍ଡପରେ ଓ

ତଳେ ବସି ରହିଥିବା ଶ୍ରୋତା-ଦର୍ଶକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜରଣ । ସତତଃ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ରଟିଏ ଦେଇ ତାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ସେ ହେବେ ଆଗୁଆ ସୈନିକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଜନ୍ମ ନେଲା ‘ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ’ । ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ କୃଷକ ସଂଗଠନ ।

ତା’ ପରେ ?

ତା’ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ବାଙ୍କବାବୁ । ବହୁଦିନ ହେବ ଆଶୁ ଗଣ୍ଡି ବାତରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିଲେ । ଗୋଡ଼ରେ ମୋକା ଯୋତା ଲଗାଇ ପି.ଟି.ଆଇ. ଅଫିସକୁ ସଂଧ୍ୟାଭ୍ରମଣରେ ଯିବା, ଆଉ ପୁରୁଣା ବଂଧୁ ରାମକୃଷ୍ଣ ବେହେରାଙ୍କ ଠାରୁ କପେ ଦି’ କମ୍ ତା’ ଖାଇ ଦେଶ ବିଦେଶର ସମ୍ବାଦ ପାଠ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା ବ୍ୟତୀତ ସେ ସତେ ଯେପରି ଅନ୍ୟକାମ ପାଇଁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସେ କର୍ମ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ଅଗମ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ କୋରାପୁଟର କାଶିପୁର ଚାଲିଲେ । ମରୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି, ତାଷୀ ମୂଲିଆ ହା ହୁତାଶରେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ନହେଲେ କୌଣସି ଦାବା ବା ଯୁକ୍ତି ବଳିଷ୍ଠ ହୁଏ ନାହିଁ - ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଉକ୍ତି । ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲି, ଦେଖୁଛି କି ସାହସ, ଶରୀର ଯନ୍ତ୍ରଣା କୁଆଡ଼େ ଯେପରି ମିଳାଇ ଗଲା । କାଶିପୁର ଯିବା ବାଟରେ ଶିରିଗୁଡ଼ା ଗାଁରେ ଚାଲି ଚାଲି ପାହାଡ଼-ଗାଁ ରାସ୍ତାରେ ତାଷୀଙ୍କ ପାଣିନେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖୁଥିଲେ ସେ, ଆଉ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି ତାଙ୍କୁ ଯିଏ ଏଇ କିଛି ଦିନ ହେବ ଚଳାଚଳ କରିବାକୁ ପ୍ରାୟତଃ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ ।

ଦିନେ ଏକ ଶୀତୁଆ ସକାଳେ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ କଳାହାଣ୍ଡିରେ । ମରୁଡ଼ିର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ତାଷୀଠାରୁ କମ ଦରରେ ଧାନକ୍ରୟ ଉପରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ିତୋଳିବା ଥିଲା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଧର୍ମଗଡ଼ ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ିଟି ଖରାପ ହେଲା । ହାତରେ କମ ସମୟ । ଯେମିତି ହେଲେ ପେରମିଂଜି ଆଉ ଗୁଣ୍ଡପୁର ଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ ।

ହେଇ ଅଟକା ଅଟକା ସେ ବ୍ରକ୍ତାକୁ । ହତାଶ ହୋଇ ଅନାଇଥିଲି- ବାୟା ହେଲେ ନା କ’ଣ ? ମନେ ମନେ ଭାବୁ ଭାବୁ ବ୍ରକ୍ତା ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ତମେ ସବୁ ନୂଆ ପିଲା-ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ନାହିଁ କୌଣସି କାମରେ ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ କର୍କଶ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ । ଆଁଟା କରି ଚାହିଁଥିଲି । ଆଶୁ ଗଣ୍ଡିବାତର ରୋଗୀ, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ବ୍ରକ୍ତାକୁ ଚଢ଼ାଇବି ?

ଅଗତ୍ୟା ଅନ୍ୟଉପାୟ ନଥିଲା । ଆସୁଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ବ୍ରଜ ଦେଖି ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଥିଲି ଅଟକାଇବାକୁ । ବ୍ରଜ ଅଟକିଲା । ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଉ ଯାଉ ଦେଖିଲି ବାଙ୍କବାବୁ ବାଡ଼ା ଧରି ଉଠି ସାରିଲେଣି । ସେଦିନର ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅନୁଭୂତି ସ୍ମରଣୀୟ । ଚଢ଼ିଥିଲୁ ଦୁଇଜଣ, ବ୍ରଜ ଡାଲାରେ ବସିଥିଲୁ । ଶୋଚନା ନାହିଁ, ମନେ ନଥିଲା, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି, ସେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ କେବେ । ବୋଧହୁଏ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ପୁରୁଷଟିଏ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଯେପରି ଆଉ କିଛି ନଥିଲେ । ଗପି ଚାଲିଥିଲେ ଅତୀତଦିନର କାହାଣୀ- ଆନ୍ଦୋଳନର କାହାଣୀ । ପ୍ରଜା ସମାଜବାଦୀ-ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାବେଳେ କିପରି ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ଦୁର୍ଗମ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗାଡ଼ି କେଉଁଠି ଥିଲା ? ଏବେତ ହେଲେ ବ୍ରଜଟାଏ ମିଳିଗଲା । ଚାଲି ଚାଲି, ନହେଲେ ସାଇକେଲରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ସେ କହୁଥିଲେ, ଆଉ ମୁଁ ଶୁଣୁଥିଲି । ଆନମନା ହୋଇ ଭାବୁଥିଲି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଲେ, ମଣିଷ କ’ଣ ସତକୁ ସତ ବାୟା ହୋଇଯାଏ..... ଆଉ ଗୋଟାଏ କ’ଣ ପାଲଟି ଯାଏ ?

ଫେରି ଆସିବା ପରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖିଥିଲେ, ରେଂଗାଲି ବାସତ୍ୟତକ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ହେବ ତମେ ସମୟ ଦେବ । ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ହେବ । କେତେଦିନ ଦେବ ?

ପାର୍ଟିରୁ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ବାହାରି ଆସିଲା ତରତର ହେଉଛନ୍ତି ... । (ମନ ଭିତରେ ଭାବୁଥିଲି ମଣିଷ ସବୁ ବୁଦ୍ଧ ହେଲେ କାଲେ ସମୟ ସରିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ସବୁକାମ ତରତରରେ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି) ।

ସେ କିନ୍ତୁ ଧରି ପାରି ନଥିଲେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସାମାନ୍ୟ ବିରକ୍ତି ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଥିଲେ, ତମ ଯୁଗର ପିଲାମାନେ କୌଣସି କଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଅ ନାହିଁ, ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ୍ଦରତା ଦେଖିଲେ ଏଇ ସ୍ବେଚ୍ଛା ମଣିଷ ରାଗ ଓ ବିରକ୍ତିରେ ଚିଡ଼ି ଚିଡ଼ି ହେବାର ସ୍ବଭାବଟି ସହିତ ଏ ମଧ୍ୟରେ ପରିଚିତ ହୋଇସାରିଥିଲି ।

ହଉ ଚାଲନ୍ତୁ; କେବେ ଯିବା ? ଏଇ ତାରିଖରେ ଯିବା । ବାଟରେ ଆଠ - ମଲ୍ଲିକ ଦେଇ ଯିବା । ସେଠିକାର ଚାଷୀ ମାନଙ୍କଠାରୁ ରଣ ଆଦାୟର କୁଲମ ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ସେଠାରୁ ଯିବା ରେଂଗାଲି ବୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳକୁ । ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ବାହାରି ଯାଇଥିଲୁ ଦୁଇଜଣ

ଯାକ । ଏ କ'ଣ- ଆଠମଲ୍ଲିକର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ଵାରରେ ପୋଲିସ ? ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇଲେ,
ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ମନା । କଣେ କିଏ ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଉଠିମାରି ପଚାରୁଛି,
ଆପଣମାନେ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ?

କାହିଁକି ପଚାରୁଛ ?

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଆସିବାର ଖବର ପାଇଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ପଚାରୁଥିଲୁ ।

କହିଲି- ଏ ହେଉଛନ୍ତି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର । ଅତି ଭଦ୍ର,
ନମ୍ର ସ୍ଵର ପୋଲିସର ।

- ଆପଣମାନେ ଏଇଠୁ ଫେରିଯା'ନ୍ତୁ ।

କାହିଁକି ? ତମେ କିଏ ବାଟ ରୋକିବାକୁ ? କେଉଁ ଆଇନ ବଳରେ ରୋକୁଛ ?
ହଠାତ୍ ସେହି ମଣିଷଟିର ଧୀର ସ୍ଵଭାବ କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଗଲା । ଦେହସାରା ଯେପରି
ରାଗ ଟକ୍‌ମକ୍ କରୁଛି ।

ହତ୍‌ବାକ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଯେଉଁଟି ମୁଁ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି -ଏହି
ବ୍ୟାୟାସଭାବ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେ ହୁଁକାର ଦେଖ । ଆମେ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା । ଯିବୁ ହିଁ
ଯିବୁ । ସେମାନେ ନାଚାର ।

ଶେଷରେ ଆମେ ପଶିଥିଲୁ ସହର ଭିତରକୁ । କଚେରୀ ପାଖେ ଲୋକାରଣ୍ୟ ।
ମାଧ୍ୟପୁରର ଚାଷୀ ମାଇଲ ମାଇଲ ପଥ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଆଠମଲ୍ଲିକ ।
ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ନେତା ଧବଳେଶ୍ଵର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ କାଲି ରାତିରୁ ପୋଲିସ ବାନ୍ଧି
ଆଣିଛି । ତା'ରି ପ୍ରତିବାଦରେ ସେମାନଙ୍କର ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ଥୋକେ - ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର । ଏଇ ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ
ପହଞ୍ଚିଗଲେ । କିଛି ଚିହ୍ନିଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ନା ଶୁଣିଥିଲେ । ମୋର ପରିଚୟ
କରିଦେଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ମଉଳି ଯାଇଥିଲା ।

ହଁ, ଶ୍ରମିକନେତା ପୁଣି କୃଷକ ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ ! ବୋଧହୁଏ ଭାବୁଥିଲେ ।
ଆଲୋଚନା ପରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ସମସ୍ତେ ପଛକୁ ଫେରିବେ, ମାଧ୍ୟପୁର ଆଡ଼ ରାସ୍ତା
ତୋଟା ଭିତରକୁ । ସେଠି ନିଷ୍ପତ୍ତି ସାରି କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ଏଠି ପୋଲିସ
ଛାଉଣୀ । ସହରରେ ୧୪୪ ଧାରା ଜାରି । ସମସ୍ତେ ଫେରିଥିଲେ ।

ବୋଧହୁଏ ଦୁଇ ପାଦ ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ପାଦେ ପଛ ଘୁଞ୍ଚାର ଆବଶ୍ୟକ ।
ତୋଟାରେ ସଭା ବସିଲା । ବୟସ ଓ ସ୍ଵଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ ସେ

ଯେତିକି ଧୀର ସ୍ଥିର ବୋଧ ହେଉଥିଲେ, ଭାଷଣରେ ତା'ର ବିପରୀତ ଧର୍ମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା ।

୧୪୪ ଧାରା ଭଂଗ କରିବାକୁ ହେବ, ଦଳ ଦଳ ହୋଇ । ଜଣେ ଜଣେ ଆଗୁଆ ନେତା ଆଗରେ ରହିବେ ଆଇନଭଙ୍ଗକାରୀଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନେବେ । ହଁ ସାବଧାନ - ଟେକା ପଥର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବା ଶୁଖିଲା ଭଂଗ ଯେପରି ନ ହୁଏ । କିଏ ଯିବ ଆଗରେ ?

ମୋର ନାମ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ କହିଥିଲି । ନା, ତମେ ମଝିରେ ଯିବ, ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଥାଇ ଶୁଖିଲା ଦେଖ । ତାହା ହିଁ ହେଲା । ଦୁଇ, ତିନୋଟି ବ୍ୟାପକରେ ହଠାତ ପୋଲିସ ଆଉ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଠାରୁ ଡାକରା ଆସିଥିଲା ଆଲୋଚନା ପାଇଁ । ଲୋକଙ୍କର ଭୟ ତୁଟି ଥିଲା । ଜନତାର ଜୟ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ।

ଆଲୋଚନା ଶହେକୁ ଶହେ ସଫଳ ହେଲା । ପୋଲିସ ଘେରରେ ଥିବା ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ବାହାର ହେଲେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଉପରେ ମକଦ୍ଦମା କରାଯାଇ ପୂର୍ବରୁ ଅଟକ ରଖାଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମାଧ୍ୟମର ଅଞ୍ଚଳର ପାଞ୍ଚକଣ ସଂଗ୍ରାମୀ ଚାଷୀ ନେତା । ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ଲୋକେ ନାଚି ଉଠିଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ହେଲା, ଗୋଟେ ଶାସନକଳକୁ ମଥାନତ କରିବାକୁହେଲେ ଦଳେ ଶୁଖିଳିତ ତ୍ୟାଗୀ ମଣିଷ ଦରକାର । ବନ୍ଧୁକମୂଳ ଅପେକ୍ଷା ତଥାକଥିତ ଆଇନର ସାମନାକରି ନିଜର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇ ଯେ ଏ ଭାରତ ଦିନେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲା, ଏକଥା ଏବର ମଣିଷ ହୁଏତ ହଠାତ୍ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ହାତରେ ଟେକାଟାଏ, ବନ୍ଧୁକଟାଏ, ବୋମାଟାଏ ଧରି ଯିଏ ଆଇନ ଭଂଗ କରେ, ତାକୁ ସବୁ ବହୁବାର ଭେଟିଛି । ଭୟାଳୁ, ଡରକୁରା, ଛାତି ଧୁଡ଼ ଧୁଡ଼ ଆ' ତା' ପକ୍ତରାରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ହାତ ପାତିବା ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ । ହେଲେ ଏଠି ସାହସୀ ମଣିଷ ବନ୍ଧୁକର- ଜେଲଖାନାର ସାମନା କରିବାକୁ ପରବାଏ କରୁନାହିଁ । ଏ କେବଳ ଅନୁଭୂତିର ମଣିଷ ବୁଝି ପାରିବ । ଅନ୍ୟଥା କାହାଣୀ ହୋଇଯିବ । ଭାବୁଥିଲି ଗାନ୍ଧୀ ଯୁଗରେ ଜନ୍ମ ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗନେଇଥିବା ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଏବେ ବଞ୍ଚି ରହିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତିରୁ କାଣିଚାଏ ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ମୋ ଯୁଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଳୁନାହିଁ । ମତେ ମିଳିଗଲା - ସେ ଯୁଗର ସଂଗ୍ରାମୀ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ- ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ଏଇ କିଛି ଦିନ ହେବ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ।

ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଆମନ୍ତ୍ରଣ । ବାଙ୍କବାବୁ ଆମର ନେତୃତ୍ୱ ନିଅନ୍ତୁ । 'ମନଜୋର' ଜଳ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଆମେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବୁ । କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କର ଆଜି

ପରିଚୟ ପାଇଲୁ- କି ସାହସୀ କି ଭୀଷଣ! ସେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲେ
ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ସରକାରକୁ ନୁଆଁଇ ଦେବୁ ।

ତା'ପରେ ମନଜୋର ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନର ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା ।
ମାଧ୍ୟମରେ ସଭାହେବ । ପରେ ଚାଲିବ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ, ଜେଲଭରୋ ଆନ୍ଦୋଳନ ।
ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମତେ ହିଁ ରହିବାକୁ ହେଲା ସେ
ଅଞ୍ଚଳରେ । କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ବାଙ୍କବାବୁ ଆଜିଯାଏ ଥିଲେ କୁଆଡ଼େ ? ସେ ପରା
ଦିନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ-ଟାଣୁଆ ମନ୍ତ୍ରୀ । କିଏ କହିଲା-ଏ କଟକିଆଙ୍କ
ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ହେଲେ ସେଠିକାର ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ
କରିବାକୁ ଚାହିଁନଥିଲେ ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସେ ଅଗନା ଅଗନି ପାହାଡ଼ ମୁଲକରେ
ସାଇକେଲରେ ବୁଲିବାକୁ ହେଲା । ଚିଦାନନ୍ଦ ର ଘର ହେଉଛି ରହିବା ଯାଗା । ବିଚିତ୍ର
ଏ ପରିବାର । ଭାରି ସ୍ୱେହୀ । ସବୁ ପୁଅଙ୍କର ନାମ A. B. C. D. E. F. ନେଇ ହୋଇଛି-
ଅଭୟାନନ୍ଦ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ଚିଦାନନ୍ଦ, ଦୟାନନ୍ଦ, ଏକାନନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।
ଧବଳେଶ୍ୱର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସାଂଗରେ ଗାଁକୁ ଗାଁ ବୁଲି ଚାଲିଲୁ । ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ
ନବ ଜାଗରଣ । ବହୁ ଦିନରୁ ଦାବା କରି ଆସୁଛନ୍ତି ଏହି ଜଳ ପ୍ରକଳ୍ପଟି ପାଇଁ । କେତେ
ଏମ.ଏଲ.ଏ. କୁ ପଠାଇଲେଣି । ହେଲେ ଆଶା ଆଶାରେ ହିଁ ରହିଗଲା । ଏବେ
ପୁଣିଥରେ ନିଜ ବଳକୁ ପରଖିବାର ଉଦ୍ୟମ । ମୃଗ କସ୍ତୁରୀ ଠାବ । ଆନ୍ଦୋଳନ
ଯୋରଦାର ହେଲା । ଶହ ଶହ ଚାଷୀ ଜେଲଭରୋ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ । ସେ କାହାଣୀ
ନୁହେଁ - ଅନୁଭୂତିର କଥା । ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କ ସମୟ ଓ ଏ ଭିତରେ ତପାଢ଼ କ'ଣ ? ଶହ
ଶହ ନରନାରୀଙ୍କୁ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ଜେଲରେ ଭର୍ତ୍ତିକରାଗଲା । କାମାକ୍ଷୀ ନଗର, ଅନୁଗୁଳ,
ହିନ୍ଦୋଳ ଓ ତାଳଚେର ଜେଲରେ । ଜେଲରେ ଜାଗା ନହେବାରୁ କେତେକଙ୍କକୁ
ନେଇ ଶହ ଶହ ମାଇଲ ଦୂର ଜଂଗଲରେ ଛାଡ଼ିଦିଆଗଲା ନିର୍ଜନ ରାତିରେ । ଆମ
ଭିତରେ ଭାଲେଣି, ଠାବ ମିଲୁନି କେତେକଙ୍କର । ପ୍ରଚାର ହୋଇ ଯାଇଛି କାହାକୁ
କେଉଁଠି ଭାଲୁ ରାମୁଡ଼ି ଦେଇଛି । ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କଲେ, ମନଜୋର ଯୋଜନା
ହେବାର ନିଶ୍ଚୟ ନେଲେ । ଆଜି ସେ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ଭୁଲିଗଲେଣି
ସେମାନେ - ଯେଉଁ ମାନେ ଜେଲରୁ ବାହାରି ପାଖରେ ପଇସା ନଥିବାରୁ ଶହ ଶହ
ମାଇଲ ବାଟ ଅଣ୍ଟା ଅପିଆ ଗାଁକୁ ଫେରିଥିଲେ । ତା'ର କଷଣ, ହେଲେ ଭୁଲି ପାରିଲି
ନାହିଁ ସେଦିନର ଅନୁଭୂତି, ଆଉ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ହୋଇଥିବା
ସ୍ୱାଧୀନତା ପର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନର କରାମତିକୁ ।

“ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ନେତୃତ୍ୱରେ ଏହି ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ୧୯୮୮ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସ ୯ ତାରିଖରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଚାଷୀମାନେ ନିଜ ଗ୍ରାମଠାରୁ ଦଶ ପନ୍ଦର କି.ମି. ଚାଲି ଆଠମଲ୍ଲିକ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଅଫିସଠାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଜେଲବରଣ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଦାବୀ ଥିଲା, ମନଜୋର ମଧ୍ୟମ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା, ଆଠମଲ୍ଲିକ ସବ୍‌ଡିଭିଜନକୁ ମରୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳ ଘୋଷଣା ଏବଂ ବକେୟା କୃଷି ରଣ ଛାଡ଼ କରିବା ।

ଏହି ଜେଲଭରୋ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ଶ୍ରୀ ଧବଳେଶ୍ୱର ପ୍ରଧାନ, ପିତାମ୍ବର ଦେହୁରି, ଚିଦାନନ୍ଦ ହୋତା, ଦେବେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ, ବିଜୟ କୁମାର ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ଉତ୍ତମ ପ୍ରଧାନ, ପୁଷ୍ପରିକାକ୍ଷ ରଥ ଓ ଗଣେଶ୍ୱର ମେଣ୍ଟୁଲି । ଏହି ଚାଷୀନେତାଙ୍କୁ ଜେଲ ଏକ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କମିଟି ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ମାଧପୁର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଥିଲା । କଂପଲା, କନ୍ଧପଡ଼ା, ମାଧପୁର, ଲୁଣହାଣ୍ଡି, ତୁଷର, କିଆକଟା, କୁଦଗାଁ ଓ ମାଣଡ଼ି ପ୍ରମୁଖ ଆଠଟି ପଞ୍ଚାୟତର ଚାଷୀମାନେ ଏହି ଜେଲ-ଭରୋ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଖ୍ୟଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ପଞ୍ଚାୟତର ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମରେ ଗ୍ରାମ ସ୍ତରରେ ଜେଲଭରୋ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କମିଟି ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ପ୍ରତିଘରୁ ଅନୁ୍ୟନ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରତି ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଶପଥ ପାଠ କରି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଶପଥ ପତ୍ରରେ ଦସ୍ତଖତ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ଯେ ସେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଜେଲ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଷୀଙ୍କର ସର୍ବନିମ୍ନ ଦାବୀ ସରକାର ଗ୍ରହଣ ନକରିଛନ୍ତି ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାମିନରେ ନଥାନ୍ତି ଜେଲରେ ରହିବେ । ଯେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜେଲଗଲେ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଏ ଶପଥକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି ଜାମିନରେ ମଧ୍ୟ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇନଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ଗ୍ରାମର ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନେ ଜେଲ ବରଣ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ମାନେ ନିଜ ଗ୍ରାମରୁ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ୧୦/୧୫ କି.ମି. ଓ ତତ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଠମଲ୍ଲିକ ଆସୁଥିଲେ ଓ ଜେଲବରଣ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଚାଷୀ ଏକତା ଜିନ୍ଦାବାଦ, ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀ ଏକତ୍ତୁଅ, ମନଜୋର ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କର, ଆଠ ମଲ୍ଲିକକୁ ମରୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳ ଘୋଷଣା କର, ବକେୟା ରଣ ମାଫ୍‌କର ପ୍ରଭୃତି ଧ୍ୱନିଦେଇ ସେମାନେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ଓ ଜେଲଯିବା ବାଟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଧ୍ୱନି ଦେଇ ଜନ ସମର୍ଥନ ପାଉଥିଲେ ।

ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଆଠ ମଲ୍ଲିକ, ହିନ୍ଦୋଳ, ଅନୁଗୁଳ, ତାଳଚେର ପ୍ରଭୃତି ଜେଲରେ ରଖାଯାଉଥିଲା । ଜେଲରେ ବେଶୀ ଭିଡ଼ହେଲେ ନୂତନ ଭାବରେ ଗିରଫ ହୋଇଥିବା ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବାକୁ ଜବରଦସ୍ତ କିଛି ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କୁ ବିନା ସର୍ତ୍ତରେ ଖଲାସ କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଜେଲରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଅମାନୁଷିକ ଓ ବର୍ବରୋଚିତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସାଧାରଣ କଏଦୀ ଭଳି ରଖାଯାଉଥିଲା । ଏପରିକି ଜେଲ ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ କରି ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ କରିଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏସବୁ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର କଥା ପଦାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରୁ ଏ ଅତ୍ୟାଚାର କିଛି ପରିମାଣରେ ହ୍ରାସ ପାଇଥିଲେ ହେଁ ବାଟଖର୍ଚ୍ଚ ନଦେଇ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବା ଫଳରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅନୁଗୁଳ, ତାଳଚେର ଓ ହିନ୍ଦୋଳ ଜେଲରୁ ଏକ ଶହ ବା ଏକ ଶହ ପଚାଶ କି.ମି. ରାସ୍ତା ଚାଲି ଚାଲି ଅଖିଆ ଅପିଆ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ସରକାରଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ମାନେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ ହେଁ ଏପରି ଅତ୍ୟାଚାର ଓ କଷ୍ଟଦେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମନୋବଳ ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଦବିଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ବାଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଜାରି ରହିଥିଲା ଏବଂ ଲୋକଙ୍କ ମନୋବଳ ଦୃଢ଼ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର ଜେଲକୁ ଯିବାକୁ ତିଆର ହୋଇ ରହୁଥିଲେ ।

ଯେଉଁ ସହରରେ ଜେଲରୁ ସେମାନେ ମୁକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ସେଠାରେ ଶୋଭା-ଯାତ୍ରା କରି ଧ୍ବନି ଦେଇ ସହର ପରିକ୍ରମା କରୁଥିଲେ ଓ ସେଠାକାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମର୍ଥନ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଅନୁଗୁଳ, ହିନ୍ଦୋଳ ଓ ତାଳଚେର ସହରମାନଙ୍କରେ ସରକାରର ଏପରି ବର୍ବରୋଚିତ ବ୍ୟବହାରରେ ଜନସାଧାରଣ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହେଉଥିଲେ ଓ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ ।

କିଶୋର ନଗରକୁ ଏହି ଚାଷୀଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପିଗଲା । ୧୯୮୮ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୮ ତାରିଖ ଦିନ ଆଠମଲ୍ଲିକ ସବ୍ ଡିଭିଜନର କିଶୋର ନଗର ଠାରେ ବିରାଟ ଚାଷୀ ସଭା ହେଲା । ସବୁ ପଞ୍ଚାୟତର ପ୍ରାୟ ଏକ ହଜାର ଚାଷୀ ମରୁଡ଼ି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସରକାରଙ୍କ ଅପାରଗତାର ପ୍ରତିବାଦରେ ସକାଳ ୧୦ଟାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ୫ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ଲକ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ଗଣଧାରଣା ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ତରଫରୁ ହୋଇଥିବା ଏହି ବିକ୍ଷୋଭ ଓ ଗଣଧାରଣାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥିଲେ ପୂର୍ବତନ ବିଧାୟକ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ, ଚାଷୀନେତା ବିନୋଦ କୁମାର ପ୍ରଧାନ, ହୃଦାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓ ବହୁ ଯୁବବନ୍ଧୁ । ଏହି ଚାଷୀ ଧାରଣାକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଆଠ ମଲ୍ଲିକ ସବ୍ ଡିଭିଜନର ସର୍ବତ୍ର ଚାଷୀ

ଜାଗରଣ ପାଇଁ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । କୃଷି ଓ କୃଷକର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଚାଷର ସବୁପ୍ରକାର ସାଧନ, ବିଶେଷତଃ ପାଣିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଏବଂ ଚାଷୀକୁ ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ ଦେବା, କୃଷକ ଓ କୃଷି ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଭରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସରକାରର ପ୍ରଧାନ ଜାତୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ବାଙ୍କବାବୁ ଦୃଢ଼ ଦାବା କରିଥିଲେ ।

ସେହିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମାଧପୁର ଠାରେ ଏକ ଚାଷୀସଭାରେ କୃଷକ ମହାସଂଘ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ, ବିଶେଷତଃ ଜେଲମୁକ୍ତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଲେ । ଏହି ସଭାରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଚାଷୀନେତା ଧବଳେଶ୍ୱର ପ୍ରଧାନ, ବିଜୟ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ପ୍ରମୁଖ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସଭାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସମସ୍ତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ଚାଷୀମାନେ ଜେଲ ନଯାଇ ସାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଚାଷୀମାନେ ପୁନର୍ବାର ଜେଲ ଯିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଜେଲ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବେ । ସରକାର ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀଙ୍କର ଦାବୀପୂରଣ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ କଲେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଯୋଗଦେବେ ବୋଲି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇ ଥିଲା ।

ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ଆଠମଲ୍ଲିକ ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ପଡ଼ିଲା ଓ ଠାକୁରଗଡ଼, ପଇଞ୍ଚକୂଳ ଚାଷୀମାନେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ତରଫରୁ ଚାଷୀସଭା ଓ ସମ୍ମିଳନୀ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହେଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ମହାନଦୀର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାର ବଡ଼ଦ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ଉପରେ ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର କୃଷକ ମହାସଂଘର ନେତାମାନଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ମଧ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଲା । ସେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ରେଡ଼ାଖୋଲ ଇଲାକାରେ ଚାଷୀସଭାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ।

ଏହି ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପିଲା କେଉଁଝର ଜିଲ୍ଲାକୁ । ସେହିବର୍ଷ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୦ ତାରିଖରେ କେଉଁଝର ଜିଲ୍ଲାର ପାଟଣାଠାରେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ଏକ ଚାଷୀସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏଥିରେ ପୌରହିତ୍ୟ କଲେ ଜିଲ୍ଲା କୃଷକସଂଘର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ରୋହିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୌଧୁରୀ । ସଭାରେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଭାଷଣ ଦେଇ କେଉଁଝର ଜିଲ୍ଲା ଜଳସେଚନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତି ଅନୁରୂପ ଥିବାରୁ କୃଷିର ବିକାଶ ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାର ବିଭିନ୍ନ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବାକୁ ଦାବା କରିଥିଲେ । ଭାରତ ସରକାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ

ବଜେଟର ସମାଲୋଚନା କରି ସେ କହିଲେ ଯେ, କୃଷିକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବାକୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ବଜେଟ୍ ଭାଷଣରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ହେଁ, କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେପରି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହାଁନ୍ତି ।

ଏହି ସଭାରେ ପୂର୍ବତନ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଅନିରୁଦ୍ଧ ପୃଷ୍ଟି, ଘଟଗାଁ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଭୀମସେନ ରାଉତ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଚାଷୀ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ କେଉଁଝର ଚାଷୀଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ତମାଣ୍ଡୋରେ ଚାଷୀମେଳା ହେଲା ସେହିବର୍ଷ ଏପ୍ରିଲ ୩ ତାରିଖ ଦିନ । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ଜଟଣୀ ବ୍ଲକର ଆଖପାଖ ଦଶଟି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଚକ୍ରଧର ବେହେରା, ଯୁବନେତା ପ୍ରିୟନାଥ ସୁବୁଦ୍ଧି ଓ ଚାଷୀନେତା ଶ୍ରୀନିବାସ ମହାପାତ୍ର ସଭାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରି ସରକାରଙ୍କର କୃଷିପ୍ରତି ବୈମାତୃକଭାବର କଠୋର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ ।

ଏହି ସଭାରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ଦେଶବାସୀ ଓ ସରକାର, କୃଷିର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝୁଥିଲେ ହେଁ ସେ ଦିଗରେ ଆନ୍ତରିକତାର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ଛିତି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଉଥିବା ଦର୍ଶାଇ ସତର୍କ କରିଦେଇଥିଲେ ଯେ ସାତଟି ଯୋଜନାରେ ଅକଳନ ଅର୍ଥ ଖଟାଇ ମଧ୍ୟ ଶତକଡ଼ା ଏକ ଭାଗ ଚାଷୀଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପ ଓ ଅନ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିପାରିନାହାନ୍ତି , ତେଣୁ ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । କୃଷିର ଦ୍ରୁତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନଘଟିଲେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତି ଦୁର୍ବଳ ହେବ ଏବଂ କୃଷକ ଓ କୃଷିଶ୍ରମିକର ଛିତି ତଳକୁ ତଳ ଖସିବ । ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଏକତା ବଳରେ ଦେଶ ଓ ଦଳମାନଙ୍କର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ନ ବଦଳାଇଲେ ଭାରତୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସୁରକ୍ଷା କରିହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ କହିଥିଲେ ।

ମାଧପୁର, କିଶୋର ନଗର, ସେଠୁ ରେଂଗାଲି ବୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମୁତାବକ କ୍ଷତି ପୂରଣ ଦେବାପାଇଁ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ରୋକା ଆନ୍ଦୋଳନ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଗରେ ସବୁଦଳ ମୁଣ୍ଡ ନୋଉଁ ଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସର ଯୁବନେତା (ବର୍ତ୍ତମାନର ମନ୍ତ୍ରୀ) ଅମର ପ୍ରଧାନ ହୁଅନ୍ତୁ, ଜନତା ଦଳର ନରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ହୁଅନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଯୋଗଦେଉଥିଲେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ । ବିପ୍ଳବୀ ଚାଷୀନେତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ତ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆଗୁଆ ସାରଥୀ । କେହି ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ ଏ କେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲାବୋଲି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ । ସାମ୍ବାଦିକ

ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ । ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ତ ନିଶ୍ଚୟ । ତେବେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସରକାରୀ ଦଳ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି । ଅସନ୍ନତ୍ୱ ବି ନୁହଁନ୍ତି ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଉତ୍ତର ଥିଲା-- “ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ଭୋଟ ମାସଟି ଯେଉଁ ଦଳର ହେଉଛନ୍ତି ହୁଅନ୍ତୁ, ପରବାସ ନାହିଁ । ହେଲେ ଆଉସବୁ ଦିନେ ନିଜେ ନିଜ ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରନ୍ତୁ । ତେବେ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳକୁ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନେଇ ପାରିବେ” ।

“ତା’ର କମିକୁ ପାଣି ଦରକାର । ତା’ର ଉପାଦାନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦର ଦରକାର । ସେ ବୁଢ଼ାବେଳେ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଉତ୍ତା ପାଇବା ଦରକାର । ତା’ର ଚାଷକୁ ଅଧିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀ ତଥା ଲାଭକରୀ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଦଳ କ’ଣ, ଗୋଷ୍ଠୀ କ’ଣ”? ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଏହା ଥିଲା ।

ଆଠମଲ୍ଲିକ ଆଉ ରେଙ୍ଗାଲି ଆନ୍ଦୋଳନ ପରେ ଅନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଇଥିଲି, ହେଲେ ରହିପାରୁଛି କେଉଁଠୁ ? ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାର୍ଡ୍ ଚିଠି । “ଶିଳ୍ପ ଆସି ପହଞ୍ଚି - ଝୋଟ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ସାଲେପୁର ଚାନ୍ଦୋଳଠାରେ ବୈଠକ ଡକାଯାଇଛି । ତମର ଉପସ୍ଥିତି ନିହାତି ଦରକାର, ଝୋଟଦର ପଡ଼ିଗଲା” । ପୁଣି ଚିଠି । “ଧାନ ବର ପଡ଼ିଗଲା । ଡିଷ୍ଟ୍ରେସ୍ ସେଲ ହେଉଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଏଫ.ସି.ଆଇ. ଅଫିସ ଆଗରେ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ହେବ ” ।

ଟିକିଏ ଧିମେଇ ଗଲେ ବିରକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିଠିଟାଏ ପହଞ୍ଚେ । ନୂଆ ଯୁବକ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗୀ ହୋଇଗଲେଣି । ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବସ୍ତିଆ, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ଇତ୍ୟାଦି । ବହୁ ପୁରୁଣା ମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ହେଲାଣି । ବଂଧୁ ଗୋଲେଶ ନାୟକ ଦୂରେଇ ଗଲେଣି । ସେଥିପାଇଁ ଭୃଷେପ ନଥିଲା ତାଙ୍କର । ପୁରୁଣା ଯିବେ ନୂଆ ଆସିବେ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧ ହେବାର ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟର ପୁରା ଖସଡ଼ା ତିଆରିବାକୁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ କରିବାକୁ ହେବ । ଜନମୋର୍ଚ୍ଚା ନେତା ଭି.ପି.ସିଂହଙ୍କୁ ଡକାଯିବାର ଯୋଜନା । ସେଇଠି ମୋର ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କଟାକଟି ଯୁକ୍ତି ହୋଇଥିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ ଭି.ପି.ସିଂହଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବାସଭବନରେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଥିଲି (ଜନମୋର୍ଚ୍ଚା ଗଠନ ପୂର୍ବରୁ) ସେଦିନ ହିଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିମୁଖ ଭାବଟିଏ ମୋ ଠାରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା । ଯିଏ ଯାହା ନୁହେଁ ସେହିପରି ଆଚରଣଟାଏ ଦେଖିଲେ ମନଟା ବିଷେଇ ଉଠେ । ଭି.ପି.ସିଂହ ବସିଥିଲେ ତଳେ ଗାଲିଚା ଉପରେ । ଠିକ୍ ଗାନ୍ଧିଜୀ

ବହୁସମୟରେ ବସୁଥିବା ଠାଣି ଅନୁକରଣରେ । ବିହାରର ରାମଦାସ ସାମନାରେ । କହିଥିଲି, “ବାଙ୍କବାବୁ ଆଉ ତ୍ରିଲୋଚନବାବୁ ପଠାଇଛନ୍ତି, କେବେ ଓଡ଼ିଶା ଯିବେ ପ୍ରୋଗ୍ରାମଟିଏ କରାଇ ନେବାକୁ” ।

“ହଁ.....ହଁ.....”, ପ୍ରାଇଭେଟ ସେକ୍ରେଟାରୀଙ୍କୁ ଡାକି ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ଚିଠିଟିଏ ଦେଇଥିଲେ ମୋ ହାତରେ । ହେଲେ ମୋ ମନ ମାନୁ ନ ଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ସମ୍ମିଳନୀକୁ । ସେ ଜନମୋର୍ଚ୍ଚା ଗଠନ କରନ୍ତୁ ବା ରାଜନୀତି କରନ୍ତୁ, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଥିଲା ତମେ କାହିଁକି ମନା କରୁଛ ? ଯେତେବେଳେ ମୋର ସେହି ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ବଖାଣିଥିଲି ଏବଂ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି, ତାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତାରଣା ଭରି ରହିଛି ବୋଲି କହିଥିଲି, ବାଙ୍କବାବୁ ରାଗି ଯାଇଥିଲେ । ମୁଁ ନୀରବ ରହିଥିଲି ।

ସମ୍ମିଳନୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗେଇ ଯାଇଥିଲା । ହେଲେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଯେଉଁ ଦିନ ଭି.ପି.ସିଂହଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିଜେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲେ ଏବଂ ସେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଗଲେ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ସେ ବେଶ୍ ଆଘାତ ପାଇଥିଲେ । ନିଜେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇ ଅନଶନ କରିଥିଲେ । ନିଜେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇଥିଲି । ଭି.ପି.ସିଂହଙ୍କ ଧୂଆଁ, ଦେଶକୁ ଘାରିଛି, ଆପଣ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲେ କେହି ବୁଝିବେ ନାହିଁ, ବରଂ ଭୁଲ ବୁଝାମଣାର ଶିକାର ହେବେ ଆପଣ । ଅନଶନ ଭଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲା ।

ଦେଶରେ ଚାଲିଥିବା କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଠାରୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିଲେ ସେ । ଆମେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି, ହେଲେ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଭିଜ୍ଞତା, ସମସ୍ୟା ଓ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ତ ତନଖିବା ଉଚିତ୍ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଖେତକାରୀ ସଂଗଠନର ନେତା ଶ୍ରୀ ଶରଦ୍ ଯୋଶୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ଅଉରଙ୍ଗାବାଦ ଯାଇଥିଲୁ । ବିଶାଳ ସମ୍ମିଳନୀ । ରଣମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଚାଷୀମାନେ କିପରି ଗୋଟିଏ ନୂଆଦିଗ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥିଲେ, ସେ କଥାଟି ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା, ରଣଛାଡ଼ି ପାଇଁ ଚାଷୀ ହାତ ପାତିବା ଆଗରେ ରଣମୁକ୍ତି, ଫସଲ ବୀମା, ଉତ୍ପାଦନ କ୍ରୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଦି ଉପରେ ବେଶ୍‌ଭଲ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା ।

ଫେରିବି ବାଟରେ କହିଥିଲେ, ପଞ୍ଚାନନ, ଆମର ଗୋଟିଏ କାଗଜ ବାହାର କରି ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଏ ସବୁ ସଂପର୍କରେ ସଚେତନ କରାଇବା । ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା- ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ଏକ ମୁଖପତ୍ର ଭାବେ ।

ତା'ପରେ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ କୃଷକ ନେତା ଶରଦ ଯୋଶୀ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ମହେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଟିକାୟତ, ବନ୍ଧୁଆ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥିବା ସ୍ୱାମୀ ଅଗ୍ନିବେଶ ଆଦିଙ୍କ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କ୍ରମେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲୁ । ହେଲେ ଦେଶରେ ଚାଲିଥିବା କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଜ ନିଜର ସଭା ସହିତ କନ୍ଫେଡେରେସନ୍ ଗଠନ କରିବାକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତିକୁ ନେଇ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଗୋଟିଏ ଦୃଢ଼ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ପି.ଟି.ଆଇ. କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବୋଲି ଯେଉଁ ସାମ୍ବାଦିକ ବା ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଧୁ ସମାଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ କେବେ ଦେଖିନାହାନ୍ତି ଗତ ଦଶ ବର୍ଷଧରି ରାଜ୍ୟରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତର ଦେଇ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ କିପରି ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ ଆଠମଲ୍ଲିକର ମାଧ୍ୟପୁର, କିଶନ ନଗର, ରେଙ୍ଗାଲି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋରାପୁଟ, କାଶୀପୁର, କଳାହାଣ୍ଡିର ପେରମଞ୍ଜି, ଗୁଣ୍ଡପୁର, ଧରମଗଡ଼, ସାଲେପୁର ର ଝୋଟ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ, ବ୍ରେନେଜ୍ ଅଭାବରୁ ଡେଲ୍ଟା ଚାଷୀଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଭୋଟ ଭିକାରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଭାବେ ନୁହନ୍ତି, ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଭରା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଯୁରି ଯୁରି ବୁଲିଛନ୍ତି । ଶୀତ ସକାଳରେ ବ୍ରଜରେ ଯାତ୍ରା କରିବା, ରାତି ଅଧରେ ମାଧ୍ୟପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାଁକୁ ଗାଁ ବୁଲି ବୈଠକ ଡାକିବାର କଷ୍ଟ ଏହି ସମାଲୋଚକ ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ହୁଏତ ଆସି ନାହିଁ ବା ସେମାନେ ତୁଚ୍ଛ-ସମାଲୋଚନା ବଦ-ଅଭ୍ୟାସର ଅତୀବ ଦାସ ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ଧାନବିଲ ଦେଖିନଥିବା ବାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ । କେଉଁ ବ୍ୟବସାୟୀ, କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ତଥାକଥିତ ରାଜନୈତିକ ଯୁବକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲେ ଯଦି କେବେ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଏ ନେଇ ଯୁକ୍ତି କରେ, ସେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି-ଅଥବା ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କାହିଁ କରୁଛ ? ତମେ ତମ କାମ କରିଯାଅ, ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର-ସମୟ କରିବ । ଏହା ଥାଏ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କର ପରାମର୍ଶ । ହେଲେ ବେଳେ ବେଳେ ମନ-ମାନେ ନାହିଁ, ମୂର୍ଖମାନଙ୍କୁ ଦୁଇପଦ ଶୁଣାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ।

ଚିଲିକାରେ ଗରିବ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ସୁରକ୍ଷା, ପୁରୀ ବେଳାଭୂମି ସୁରକ୍ଷା ବା ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷୀ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶ୍ରୀ ଦାସ କରିଛନ୍ତି ସବୁଥୁ ପାଇଁ ଶରଦ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି - ସେଇ ମାନଙ୍କର, ଲାଭଖୋର

ବ୍ୟବସାୟୀ, ସେମାନଙ୍କର ଦଲାଲ, ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର । କିଏ
କହିଛି-ତାକୁ ପିଟ । କିଏ କହିଛି- ଏଇଟା ଭଲୁଆରୀ । କିଏ କହିଛି ସେ ଟାଟା
ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଉଛନ୍ତି, ଆଉ ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଠାରୁ ପଇସା ନେଇ ।

ଦା'ର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତର - ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଓ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁଥିରେ
ସରକାର ହାର ମାନିଛି, ଶିଳ୍ପପତି ଟାଟା ପଛଦୁଆ ଦେଇଛି । ଜିତାପଟ ହୋଇ ଚାଲିଛି-
ଚାଷୀର - ସାଧାରଣ ମଣିଷର।

ଓଡ଼ିଶା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଭୂମିକା

ବିଦ୍ୟାଧର ବାରିକ୍

୧ ୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ “କର ବା ମର” ଆହ୍ୱାନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିପ୍ଳବୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ତରୁଣ, ଯୁବ, ଛାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ବିଦ୍ରୋହରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ । ସର୍ବସାଧାରଣରେ ସେ “ବାଙ୍କ ବାବୁ” ଭାବେ ପରିଚିତ । ‘ଦ୍ୱିବେଦୀ କ୍ଷତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ମାମଲା’ରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେ ତିନିବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ଥିଲା ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ । ସେ ରେଭେନ୍ସାକଲେଜରେ ସ୍ନାତକଶ୍ରେଣୀରେ ସେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ସ୍ୱାଧୀନତା, ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ଯେଉଁ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଆଜିସୁଦ୍ଧା ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଦକ୍ଷ ସଂଗଠକ, ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ଅର୍ଥନୀତି ବିଶାରଦ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବେ ରାଜ୍ୟ, ଦେଶ ଏପରିକି ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ, ଭାଗତାମ୍ବା ଆନ୍ଦୋଳନ, ରେଜାଲି ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା, ଭିତର କନିକା, ଚିଲିକା ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ସାମୁଦ୍ରିକ ବେଳାଭୂଇଁର ପ୍ରକୃତି

ଓ ପରିବେଶ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଶେଷତଃ, ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ ଗଠନ କାଳରେ ଦୀର୍ଘ ଏକ ଦଶନ୍ଧି କାଳ ସେ ଓଡ଼ିଆପ୍ରୋତ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ । ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ ଗଠନରେ କଂଗ୍ରେସ -ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ଅବଦାନ ରହିଛି । ୧୯୩୪ ମସିହାରୁ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଟି ଭିତରେ ବାମପନ୍ଥୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ନେଇ “କଂଗ୍ରେସ-ସୋସାଲିଷ୍ଟ” ନାମକ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ।

ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିନୋଟି ଚିନ୍ତା ଓ ଦର୍ଶନର ସମନ୍ୱୟ ଘଟିଥିଲା । କେତେକ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ‘କାଲମାର୍କସ୍’ଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ବେଳେ କେତେକ ‘ଗାନ୍ଧିଜୀ’ଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ମାର୍ଗରେ ଗଭୀର ଭାବେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟକେତେକ ‘ବ୍ରିଟିଶ୍ ଲେବର ପାର୍ଟି’ ଅନୁକରଣ କରିଥିବା ‘ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ’ ପଥରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ କିନ୍ତୁ ପରାଧୀନ ଭାରତକୁ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନାଧୀନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ଏଇ ସମସ୍ତ ଦର୍ଶନ ଓ ଡବ୍ବର ଏକ ସମ୍ମିଳିତ ମଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ଐକ୍ୟବନ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ‘ଲୋକ ନାୟକ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ’ । ‘ଆତୀର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ’ ଥିଲେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦର ପ୍ରବକ୍ତା ଓ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧପରେ ‘କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ଭିତରେ ଦୁଇଟି ମତବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଗୋଷ୍ଠୀ କଂଗ୍ରେସରେ ରହିବାକୁ ମତ ପ୍ରକାଶ କଲାବେଳେ ଅନ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାକୁ ଚିନ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାପରେ ଏବଂ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଚିରୋଧାନର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ପରେ (୧୯୪୮) ‘ସର୍ବ୍ବାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ’ ଏଥପାଇଁ ପଥ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଲେ । ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ, ‘କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଟି’ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ଉପଗୋଷ୍ଠୀ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଫଳରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନେ କଂଗ୍ରେସ ପରତ୍ୟାଗ କରି ‘ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ ନାମରେ ଏକ ନୂତନ ଦଳ ଗଠନ କଲେ ।

“ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା” (HMS) ହେଉଛି ଏଇ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତା, ଚେତନା, ଦର୍ଶନ ଓ ତତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ।

୧୯୪୮ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଏହା ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଅଖିଳ ଭାରତ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ କଂଗ୍ରେସ (୧୯୨୦) (AITUC), ଇଣ୍ଡିଆନ ନ୍ୟାସନାଲ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ କଂଗ୍ରେସ (୧୯୪୭) (INTUC) ଗଠିତହୋଇ ସାରିଥାଏ । ସ୍ଥାପନା କାଳରୁ ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି ଜାତୀୟବାଦୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ମଞ୍ଚରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ବେଳକୁ ଏହାର ବିଭାଜନ ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ଏଇ ସଂଗଠନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆଦର୍ଶରେ ପରିଚାଳିତ ହେଲା । ସେଇଭଳି ଆଇ.ଏନ୍.ଟି.ୟୁ.ସି ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଟି ଆଦର୍ଶରେ ପରିଚାଳିତ ହେଲା । ଏହାଫଳରେ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଵାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ‘ସରକାର ଓ ଦଳୀୟ ସ୍ଵାର୍ଥରେ’ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ଵ ଆରୋପ କରାଯାଉଥିଲା । ସୁତରାଂ ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ କୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳ, ସରକାର ଏବଂ ମାଲିକ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ଏକ ସ୍ଵାଧୀନ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଗଲା । ‘ନାଗପୁର’ ଲୁଗାକଳ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ନେତା ଆର.ଏସ.ରୁଇକର ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା ଯଥାକ୍ରମେ ଏହାର ପ୍ରଥମ ଜାତୀୟ ସଭାପତି ଓ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ (୧୯୪୮) । ଏହାପରେ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭାର ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାଖା ସଂଗଠନ ଏବଂ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଫେଡ଼ରେସନ୍ ମାନ ଗଠିତ ହେଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା, ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସମାଜବାଦରେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ମାନେ ଏଥି ଏହ ସହବନ୍ଧ (affiliated) ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ସଂଗଠନର ରାଜ୍ୟ ସଭାପତି ଓ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବେ ଯଥାକ୍ରମେ ହିନ୍ଦ୍ ସେବକ ସଂଘର ନେତା ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ।

ଦେଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବହୁ ବିଳମ୍ବରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କାରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । ୧୯୨୬ ମସିହାରେ ଦେଶରେ ଶ୍ରମ ସଂଗଠନ ଆଇନ (Trade Union Act.) ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଶା ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହେଲା ତାର ଦଶ ବର୍ଷ ପରେ ୧୯୩୬ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ତାରିଖ ଦିନ । ଏହି ସମୟ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ କହିଲେ ଚାଉଳ କଳ (Rice Mill), କେତେକ ଛାପାଖାନା (Printing Press) ଏବଂ ଗୋଟିଏ କରି କାତ କାରଖାନା, ସୂତାକଳ, କୋଇଲା, ଲୁହା ପଥର ଓ ତୃନ ପଥର ଖଣି ମାତ୍ର ଥିଲା । ନବକୃଷ୍ଟ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ପ୍ରମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ

ଓ ସମାଜବାଦୀ ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ‘ଉତ୍କଳ ସାମ୍ୟବାଦୀ କର୍ମୀସଂଘ’ (୧୯୩୩)ରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ କଟକରେ ‘ଦୁନିଆର ମଜଦୁର ଏକତ୍ର’ ସ୍ଳୋଗାନ ଦେଇ ‘ମଇ ଦିବସ’ ପାଳନ କଲାବେଳେ କେତେଜଣ ଛାପାଖାନା ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସହ ମୋଟ ପନ୍ଦର, କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ମାତ୍ର ସେହି ଶୋଭା ଯାତ୍ରାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ତତ୍କାଳୀନ ଶିଳ୍ପ ଓ ଶିଳ୍ପ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସ୍ଵରୂପ ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ‘ରକ୍ଷା ରାଇସ ମିଲ୍ ଲେବର ଆସୋସିଏସନ୍’ (୧୯୩୭) ଗଠିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏହାର ସ୍ଥାୟିତ୍ଵ କ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ଥିଲା । ସୁତରାଂ ‘କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ ପ୍ରେସ୍ ଓ୍ଵାର୍କରସ୍ ୟୁନିୟନ’ (୧୯୩୯) ଆଇନ ସମ୍ମତ ପ୍ରଥମ ନମ୍ବର ରେକିଷ୍ଟ୍ରାଡ଼ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ୍‌ର ଦାବୀଦାର ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ।

୧୯୩୯ରୁ ୧୯୪୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵଯୁଦ୍ଧର ଘମାଘୋଟ ସମୟ ସହିତ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଲଢ଼େଇରେ ରାଜନୈତିକ ନେତା ମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିବାରୁ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପାରିନଥିଲେ । ୧୯୪୩-୪୪ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାତ୍ର ତିନୋଟି ଶ୍ରମିକ ୟୁନିୟନ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ସବୁର ମୋଟ ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଥିଲା ମାତ୍ର ଛ’ଶହ ତେପନ ।

୧୯୪୬ ବେଳକୁ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଓ କର୍ମୀମାନେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେବା ପରେ ଉଭୟ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଥିଲେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରଣୀ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ ।

୧୯୪୬ ଅକ୍ଟୋବର ୨୮ ତାରିଖ ଦିନ ‘କଂଗ୍ରେସ -ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି’ର ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା ଗଠିତ ହେଲା । ଏଥିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ଓ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଯଥାକ୍ରମେ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ସଂଗଠନ ସମ୍ପାଦକ ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଗୌର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଡକ୍ଟର ରବି ଘୋଷ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିକୁ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ୧୯୪୪ ମସିହାରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧରୀ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରାଦେଶିକ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥିଲାବେଳେ ‘ବାଙ୍କ ବାବୁ’ ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ସଂଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର

ନେତା ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତ ଗାନ୍ଧୀ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ପାଇଁ ସମାଜବାଦୀ ମାନଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇଥିଲା ।

ତାଳଚେର କୋଇଲାଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଏକ ପରୀକ୍ଷାର ସ୍ଥଳୀହେଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଜନିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ ପତ୍ରର ହୁ ହୁ ଦର ବୃଦ୍ଧି, ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର କମ୍ ମଜୁରୀ, ମାଲିକର ଶୋଷଣ ଓ ଉତ୍ପାଦନ, ଅତ୍ୟାଚାର, ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଶ, ଠିକା ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଏକ ବୃହତ୍ତର ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ କର୍ମୀମାନେ ଏଥିରେ ଭୟନ ଯୋଗାଇଲେ । ଡକ୍ଟର ରବି ଘୋଷ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ବିଜୟ ଚରଣ ପ୍ରଧାନ, ବିନ୍ଦାଧର ମହାନ୍ତି ଓ ଦୁଃଖବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ଏହାର ପ୍ରଥମ ପୁରୋଧା ଅଟନ୍ତି । ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ‘ତାଳଚେର କୋଇଲି ଫିଲଡ଼ ଫ୍ଲାର୍‌ରସ ଆସୋସିଏସନ’ ଗଠିତ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ତାଳଚେରର ଡେରା, ଦେଉଳ ବେଢ଼ା, ସାଉଥ ବଲଷ୍ଟା ପ୍ରମୁଖ କୋଇଲା ଖଣି, ବି.ଏନ. ଆର (BNR) ଏବଂ ଏମ.ଏସ.ଏମ(MSM) ରେଳବାଇ କମ୍ପାନୀ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଳଚେର ରାଜା ଥିଲେ ଅମାପ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ନଥିବାରୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରମସଂଗଠନ ଆଇନ (TU ACT.) ଲାଗୁ ହୋଇ ନଥିଲା । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦମନଲୀଳା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଳଚେରରେ ଅପୂର୍ବ ଜନଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏବଂ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ତାଳଚେରରେ ବିଶିଷ୍ଟ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସଙ୍କ ଅଧକ୍ଷତାରେ ଏକ ସଭା ହେଲା । ଏଥିରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାରରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲୋକ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଏହି ସଭାରେ ମାଉକ୍ରୋଫୋନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିଲା ।

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ‘ଧୂଳାଶୁର ବଞ୍ଚିଆ’ ତାଳଚେର କୋଇଲାଖଣି ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଲେ । ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ‘ବଞ୍ଚିଆ’ ଥିଲେ ଏକ ଉଜ୍ଜଳ ତାରକା । ଓଡ଼ିଶା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦାତା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ୧୯୪୬ରୁ ୧୯୬୬ (ରାସ୍ତା ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ତାଙ୍କର ଦାଉଣ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧି କାଳ ଅପୂର୍ବ ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦକ୍ଷତା ବଳରେ ସେ ତାଳଚେର, ବ୍ରଜରାଜନଗର, ସମଲପୁର, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଓ ରାଉରକେଲାରେ ‘ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା’ର ବଳିଷ୍ଠ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ତୋଳିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ରାଉରକେଲାଠାରେ

‘ବସ୍ତିଆ ସ୍ମୃତି ସଦନ’ ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ଏଥିପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ରଷରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଓ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାଏ ଯଥାକ୍ରମେ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଓ ପରିଚାଳନା ବ୍ରଷ୍ଟି ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଦାନ ଓ ସହଯୋଗରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ବ୍ରଷ୍ଟି ଦ୍ଵାରା ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ବିରଳ । ଶିକ୍ଷା, ସଂହତି ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରତୀକ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମୂହପ୍ରତି ପରୋକ୍ଷରେ ‘ବାଙ୍କବାବୁ’ଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ନିହିତ । ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ପରେ ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତ ସମୂହ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ତାଳଚେରରେ ରାଜୁଡ଼ା ଶାସନର ଅବସାନ ଘଟିଲା । ୧୯୪୮ରେ ସେଠାରେ ଶ୍ରମ ସଂଗଠନ (TU ACT.) ଲାଗୁ ହେଲା । ବସ୍ତିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଗଠିତ “ତିନୋଟି” ଯୁନିୟନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରାଭିକ୍ତ ହେଲା । ମଣି-କାଂଚନର ସଂଯୋଗ ସ୍ଵରୂପ ସେହି ବର୍ଷ ହିଁ “ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା” ଗଠିତ ହେଲା । ସୁତରାଂ ବସ୍ତିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵାଧୀନ ସଂଗଠନ ଗୁଡ଼ିକ “ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା” ସହିତ ସହବନ୍ଧ (affiliated) ହେଲା । ଏଇ ସମୟରେ ତାଳଚେର ଠାରେ ଯେଉଁସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଧର୍ମଘଟ ହୋଇଥିଲା, “ବାଙ୍କବାବୁ” ସେଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ନେତୃତ୍ଵ ଓ ପରାମର୍ଶ ଦାତା ଭୂମିକାରେ ରହିଥିଲେ । ସମକାଳରେ ମଧ୍ୟ “ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା” ନେତୃତ୍ଵରେ କଟକ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି କର୍ମଚାରୀ ସଂଘ, ମେହନ୍ତରସଂଘ, ମେଡ଼ିକାଲ କର୍ମଚାରୀ ସଂଘ ଏବଂ କଟକ, ବାରଙ୍ଗ, ଚୌଦ୍ଵାର ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ଧୂଳୀଶ୍ଵର ବସ୍ତିଆ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ଜଗଦୀଶ ନାଗ, ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜ ପ୍ରମୁଖଙ୍କର ଓଡ଼ିଶାରେ ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ କୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରି ଗଢ଼ିତୋଳିବାରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଓ ମହନୀୟ ଅବଦାନ ରହିଛି । ସୁରନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଥିଲେ ଏସବୁ ସଂଗଠନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରେରଣା ଦାତା ।

ଦେଶର ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ‘କଳ-କାରଖାନା ଯୁଗ’ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ୧୯୫୨ ମସିହାରେ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଠାରେ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା । ସେଇବର୍ଷ ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ ନେତୃତ୍ଵରେ “ଓଡ଼ିଶା ସିମେଣ୍ଟ ମଜଦୁର ସଂଘ” ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ଶିବପୂଜନ ସିଂହ, ରାମ ବିଳାଶ ସିଂହ, ବାସୁଦେବ ଦାସ, ଭୋଳାନାଥ ସିଂହ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ରୋବର୍ଟ କେରକେଟା, ଭୀମସେନ ବେହେରା, ନାରାୟଣ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ କର୍ମୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ

ତା ୧୨.୬.୫୨ ମସିହାରେ ଏଇ ସଂଗଠନ ରୋଜେଷ୍ଟ୍ରୀଭୁକ୍ତ ହେଲା, ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବନ୍ଧିଆ ତାଳଚେର, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବ୍ରଜରାଜନଗର ଯୁନିୟନ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଯୁନିୟନର ମଧ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱ ନେଲେ। ବାଙ୍କ ବାବୁ ଏଇ ସଙ୍ଗଠନକୁ ସଦା ସର୍ବଦା ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲେ । ତା ୨୮-୮-୫୩ରିଖ ଅଧିବେଶନରେ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବନ୍ଧିଆ, ଜି.ଏମ.ଘୋଷ ଓ ସହଦେବ ମିଶ୍ର ଯଥାକ୍ରମେ ଏଇ ସଂଗଠନର ସଭାପତି, ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ସଂପାଦକ ହେଲେ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତ ରାୟ (ସଂପ୍ରତି ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭାର ଓଡ଼ିଶା ସଭାପତି) ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ (ବାରିଷ୍ଟର) ରହିଲେ । ଏଇ ସଂଗଠନ ପକ୍ଷରୁ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କ ମଜୁରୀ ବୃଦ୍ଧି, ଯୁନିୟନର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବିନେଇ ୧୯୫୨ ଅକ୍ଟୋବର ୨୮ ତାରିଖରୁ ନଭେମ୍ବର ୧୬ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଐତିହାସିକ ଧର୍ମଘଟ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ମଜୁରୀବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲା ଏବଂ କଂପାନୀ ମଧ୍ୟ ଯୁନିୟନକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

୧୯୫୪ ମସିହାରେ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଦେଶର ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ଏବଂ ବୃହତ୍ତ୍ୱ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଇସ୍ତାତ କାରଖାନା । ଖଣିଜ ଓ ବନ୍ୟ ସଂପଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦିବାସୀ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଏଇ ଅଞ୍ଚଳର ୩୦ଟି ଗ୍ରାମର ବନ୍ଧି ବାସିନ୍ଦାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଗଲା, ଏହା ଫଳରେ ବିଶ୍ରାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଓ ସମାଜବାଦୀ କର୍ମୀମାନେ ତତ୍ପର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ତିରଂଜି ଲାଲ ଶର୍ମା, ତରକନ୍ ଓରାମ, ଦୟାନାଥ ସିଂହ, ଠାକୁର ଏସ.ପି.ସିଂହ ପ୍ରମୁଖ କର୍ମୀମାନେ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ବାସତ୍ୟତ ମାନଙ୍କୁ ଘର ବଦଳରେ ଘର, ଜମି ବଦଳରେ ଜମି, ଏବଂ ଇସ୍ତାତ କାଖାନାରେ ଚାକିରି ଯୋଗାଇବାରେ ଦାବି ନେଇ ଏକ ବିରାଟ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା । ଦଶହଜାର ଲୋକଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ଏକ ସ୍ମାରକ ପତ୍ର ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସରକାରଙ୍କ ଠାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଗଲା । ୧୯୫୪ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ “ଦୁର୍ଗାପୁର ଗ୍ରାମ” ଆୟ ବଗିଚା (ସଂପ୍ରତି ବାସନ୍ତି କଲୋନୀ) ଠାରେ ଏକ ବିରାଟ ଜନସଭା ହେଲା । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଏଥିରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏଇ ଜନ ସଭାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ “ରାଉରକେଲା ବିକାଶ କମିଟି” ଗଠିତ ହେଲା । ‘ରାଉରକେଲା ମଜଦୁରସଭା’ ଗଠନର ଏହାଥିଲା ପ୍ରାକ ଉଦ୍ୟମ । କ୍ରମଶଃ କାରଖାନା ଭିତରେ ଓ ବନ୍ଧି ଅଞ୍ଚଳରେ ସର୍ବେ, ମାଟିର ସମତଳ, ନିର୍ମାଣ ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକାଦାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଠିକାଶ୍ରମିକଙ୍କ ମଜୁରୀ,

ସାମ୍ବାହିକ ଛୁଟି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବିନେଇ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ଏଇ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଜନ୍ମ ନେଲା “ରାଉରକେଲା ମଜଦୁରସଭା” । ସୁଖନାଥ କମଳ, ଶିବନାଥ କମଳ, ଚାରୁଆ ଭଗତ, ମଂଗରା ଭଗତ, ସାଇନାଥ ମୁଷ୍ଟାରି, ଆଲାଉଦିନ ଆନ୍ସାରୀ ପ୍ରମୁଖ ଏଇ ଯୁନିୟନରେ ପ୍ରାଥମିକ ସଦସ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତି ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ ।

ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା ଗଠନ ହେଲା ୧୯୫୪ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୩ ତାରିଖରେ ଏବଂ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାଡ଼ ହେଲା ୧୬ ଡିସେମ୍ବର ୧୯୫୫ ମସିହାରେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ହେଉଛନ୍ତି ଏହାର ପ୍ରଥମ ସଭାପତି, ଅଧ୍ୟାପକ ଦୟାନାଥ ସିଂହ ପ୍ରଥମ ସଂପାଦକ । ୧୯୫୬ ମସିହାରେ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବକ୍ସିଆ ଏଇ ସଂଗଠନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଲେ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (୧୯୬୬) ଏହାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ (୧୯୫୬ ରୁ ୧୯୮୯ ଅରୁଣାଚଳ ପ୍ରଦେଶର ରାଜ୍ୟପାଳ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ । ୧୯୫୮ରେ ଟାଟା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଜଗଦୀଶ ନାଗ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଲେ । ସଂପ୍ରତି ସେ ଏହାର ସଭାପତି ଅଟନ୍ତି । ବକ୍ସିଆଙ୍କ ବିଯୋଗରେ ଓଡ଼ିଶା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ପୁରୋଧା ରାଜ କିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ୧୯୬୬ରୁ ଏଯାବତ୍ ଏଇ ସଂଗଠନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ନେତୃତ୍ୱରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ସର୍ବବୃହତ୍ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଭାବେ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଛି । ୧୯୬୬ ମସିହା କାରଖାନାର ‘ଝାର୍କସ୍ କମିଟି ନିର୍ବାଚନ’ରେ ମଜଦୁର ସଭାର ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ଦଶଟିରୁ ଦଶ ଛାନ ଅଭିଆର କରିଥିଲେ । ୧୯୫୭ରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ଏବଂ ୧୯୬୬ରେ ରାଜ୍ୟ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଉଭୟ ସଂସଦ ଓ ବିଧାୟକ ଭାବେ, ‘ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା’ ସଂଗଠନକୁ ସେ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲେ ।

୧୯୬୬ ମସିହା ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ “ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟି” ଏବଂ “ହିନ୍ଦ୍ ମଜଦୁର ସଭା”ର ସଂଗଠନ ଶୀର୍ଷ ଛାନରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ସେଇବର୍ଷ “ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟି”ର ୨୧ଜଣ ବିଧାୟକ ଓ ୪ ଜଣ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ସଦସ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଶ୍ରମିକ ବହୁଳ “ରାଉରକେଲା” ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁରସଭାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ତୃତୀୟ ଥର ପାଇଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର

ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ରାଉରକେଲା, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ତାଳଚେର, ଚୌଦ୍ଵାର, କଟକ, ବାରଙ୍ଗ ଏବଂ ପାରାଦ୍ଵୀପ ଠାରେ “ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା” ନେତୃତ୍ଵରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ସେଇ ବର୍ଷ ବେଳକୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଶ୍ରମ ବିଭାଗ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହା ସର୍ବବୃହତ ସଂଗଠନ ବୋଲି ସ୍ଵୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ‘ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା’ ମଧ୍ୟ ସର୍ବବୃହତ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଭାବେ ‘ଇସ୍ତାତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ’ ସ୍ଵୀକୃତି ହାସଲ କରିଥିଲା ।

ଏଇ ସଂଗଠନର ମୂଳଦୁଆ ସୁଦୃଢ଼ ଥିବାରୁ ଆଜିଯୁଦ୍ଧା ଏହା ରାଜ୍ୟର ସର୍ବବୃହତ ଓ ଅଗ୍ରଣୀ ସଂଗଠନର ମାନ୍ୟତା ପାଉଛି । ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଅଗଣିତ କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ଓ ଅସଂଗଠିତ ଶ୍ରମିକ ମାନେ ‘ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭା’ର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛନ୍ତି । ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ (୧୯୮୫) ଏବଂ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡୁ (୧୯୮୯) ରେ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭାର ସର୍ବଭାରତୀୟ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି । ନାଲକୋ-ଅନୁଗୁଳ, ବାଲେଶ୍ଵର ପ୍ରମୁଖ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁରସଭାର ପତାକା ସଗୌରବେ ଉଡ଼ୁଛି । ଏ ସବୁର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ କୃତି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଦିଗପାଳ ଶ୍ରମିକ ନେତାମାନଙ୍କ ସହ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଭୂମିକା ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହା ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ଵୀକାର କରାଯାଇପାରେ ।

ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଭୂମିକା

ହରିହର ବାହିନୀପତି

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ସାରଥୀ ଯେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ମହାନ ଭୂମିକା ତଥା ଦେଶ-ମାତୃକାର ସେବା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଡିଲ ଡିଲ କରି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାର ସଙ୍କଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତାଙ୍କ ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ୧୯୪୭ ରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି “କର ବା ମର” ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରମୁଖ ବିପ୍ଳବୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ସ୍ୱର୍ଗତଃ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ, ଶ୍ରୀ ଦାସ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଦ୍ୱାରା ରୁଜୁ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଶ୍ନାତ “ସତ୍ୟନାମ” ମକଦ୍ଦମାରେ ଦିର୍ପି ତିନି ବର୍ଷ ପାଇଁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଚାରିମାସ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା ପରେ ୧୯୪୪ ଡିସେମ୍ବରରେ ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଏହି କାରାବାସ ଦେଶର ଅତିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଯେ ତାଙ୍କ ମନରେ କେବଳ ଅଧିକତର ଆତ୍ମ-ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ, ବରଂ ସେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଶେଷ କରି, ପୂର୍ବଜବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ଯୋଗୁଁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କ୍ଷାୟାତରେ ଅତ୍ୟାଚାରିତ,

ଶୋଷିତ ଓ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ଅଗଣିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଏହି ପିଢ଼ନରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପରମ ବ୍ରତ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥିଲେ । ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସେ ବିଚାରୁଥିଲେ ହେଁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ସୁଖୀ ଓ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ଭାରତ ଗଠନ କରିବାକୁ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି ସେ ବାଛି ନେଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ୧୯୪୫ ମସିହାରେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି ସାରା ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତମ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଦର୍ଶ-ନିଷ୍ଠ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଭିତ୍ତିକ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ସ୍ଵର୍ଗତଃ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଥିଲାବେଳେ, ସେ ଥିଲେ ଏହାର ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ । ପରେ ପରେ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ ଐକାନ୍ତିକତା ତାଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନ ଭିତରେ ଥିବା କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିଥିଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଆସିଗଲା, ଅସଲ ପରୀକ୍ଷା ଆଉ ନୀରିକ୍ଷାର ସମୟ । ୧୯୪୭ ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଦେଶରେ ଆସିଗଲା ରାଜନୀତିକ ସ୍ଵାଧୀନତା, ପବିତ୍ର ମାତୃଭୂମିର ବିଖଣ୍ଡନ ପରେ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଓ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଭଳି କେତେକ ମହାନ ନେତାଙ୍କ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏବଂ ନେତାଜୀ ସୁବାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବିଭାଜନ ପାଇଁ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ବା ସମାଜବାଦୀ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଆହ୍ୱାନ କେବଳ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ବରଂ ତୀବ୍ର ହେଲା । ସମାଜବାଦୀ ମାନେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାଲିପ୍ତ କଂଗ୍ରେସୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଠାରୁ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେତେବେଳେ କ୍ଷମତା ହାସଲ ପାଇଁ ଅପୂର୍ବ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ ହେଲେ । ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଭାରତୀୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠିତ ହେଲା । ଭାରତୀୟ ଜନ ଜୀବନରେ ଘଟଣା ଚକ୍ରରେ କଂଗ୍ରେସ ନାମରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ମୋହ ବା ଆକର୍ଷଣକୁ ସେମାନଙ୍କ ଦଳର ପୂର୍ବ ନାମରୁ ବାଦ ଦିଆଗଲା । ଅଥଚ “ଭାରତ ଛାଡ଼” ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲୋକନାୟକ ଜୟପ୍ରକାଶ, ଡକ୍ଟର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ, ଅରୁଣା ଆସଫଅଲ୍ଲୀ, ଅତ୍ୟୁତ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ଭଳି ଅନେକ ସମାଜବାଦୀ ନେତା, ଯେଉଁ ଐତିହାସିକ ଝଲକ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ସେହିଭଳି ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଏହି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ, ତଦାନୀନ୍ତନ ମୁଖ୍ୟ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ର ରକ୍ଷ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଚକ୍ର-ଶକ୍ତିକୁ ପରିହାର କରି ଇଂଲାଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ମିତ୍ର-ଶକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗଦାନ ପରେ, ଜନଯୁକ୍ତ ନାମରେ

ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ପଛରୁ ଯେଉଁ ଛୁରୀକାଢାତ କରିଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ।

ତେବେ ଏହି ସମୟରେ ଆମ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ବୟସୋତ୍ତର ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଭଳି ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ତଥା ଯୁବକ ମାନେ ଯେଉଁମାନେ କି ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ ଭଳି ନେତା ଓ ନେତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଦୀର୍ଘ କାରାବାସ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଠିନ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବା ସତ୍ତ୍ବେ, କ୍ଷମତାର ଅନୁଧାବନ ନ କରି ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ସମାଜବାଦ ଆଦର୍ଶକୁ ଅବଲମ୍ବନର ଅଧିକତର ତ୍ୟାଗ ଓ ସଂଗ୍ରାମକୁ ପାଥେୟ କରି ନେଇ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମେ କେତକ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ କି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦ୍ବିତୀୟ ବିଶ୍ବଯୁଦ୍ଧକୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଜନଯୁଦ୍ଧର ଧ୍ବନି ଉଠାଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶକ୍ତିକୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଆହ୍ବାନ କରି ଥିଲେ, ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ତଦାନନ୍ତର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ସଂଗଠନ (Students' Federation) ରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଗଠନ କରି ତହିଁର ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଥିଲୁ, ଆମ ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ଓ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଆଦର୍ଶ ହେବା ଥିଲା ସ୍ବାଭାବିକ । ମୋର ସ୍ବପ୍ନ ମନେ ଅଛି, ୧୯୪୮ ମସିହା ବେଳକୁ ମୁଁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଥାଏ ଏବଂ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ସଭାପତି ଥାଆନ୍ତି ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖର ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ନେତା ହିସାବରେ ଆନ୍ଦୋଳନେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାଉ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ବା ଦିଗଦର୍ଶନକୁ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖିବାକୁ । କାଲିପରି ମନେ ପଡୁଛି, ସେହି ସଭାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ମୁଁ ଶ୍ରୀ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି, ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତି ମମତା ମୋର ସତେଯେପରି ସେତେବେଳକୁ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ମୋର ଏବେବି ସ୍ବପ୍ନ ମନେ ହେଉଛି, ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ନେତୃତ୍ବରେ ଥିଲାବେଳର ଏକ ସମାଜବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ଯାହାକି ସମାଜବାଦ ବିଜ୍ଞାନର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ପଢ଼ିଶୁଣି, ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଏହାର ଉତ୍ତମ ଅନୁଶୀଳନ କରି ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହାଥିଲା, ମୋ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ରାଜନୀତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ପୁରୀରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ସାଜକୁ ଅନେକ ମଠ ବାଡ଼ି, ଯାହାର ମହନ୍ତମାନେ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ବିପୁଳ ଭୂ-ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଧନଧାନ୍ୟର

ଅଧିକାରୀ । ଯେଉଁ ମଠସବୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତା-ଚେତନା, ଜ୍ଞାନର ବିକାରଣ ବା ଦାନ ଧର୍ମ ଓ ଆତିଥ୍ୟ ପରାୟଣ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗକୁ ସେ ସବୁ କେବଳ ବିଳାସ ବ୍ୟସନ ଓ ଶୋଷଣର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ମଠ ଛାତ୍ରାଦି ନିଳୟ, କେବଳ ନାମରେ କୁହାଯାଉଛି । କାର୍ଯ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଏକ ବିପରୀତ । ତେଣୁ ଆମେ ଅନେକ ନିଃସ୍ୱ ଓ ଦରିଦ୍ର ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କଲୁ । ମଠ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ସଙ୍ଗଠନ ନାମରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠିତ ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଠ ନିଜ ନିଜର ଆର୍ଥିକ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦରିଦ୍ର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପାଠ ପଢ଼ାପାଇଁ ଅଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାନ ବା ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ନଦେଲେ, ସେଠାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଅନଶନ । ଏହିଭଳି ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭଳି ସମାଜବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋତେ ପ୍ରଥମରୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ପାରିଥିଲା ।

ବାଙ୍କ ବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ବା କୃଷକ ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି, ତରୁଣ ଜୀବନ ଠାରୁ ଏ ଅବଧି ସେ କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ, ବିଭିନ୍ନ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଭିତରେ ସମାଜବାଦୀ ଭିତ୍ତିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଜଡ଼ିତ ଥାଇ, ବିଧାନ ସଭା, ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟର ସଭ୍ୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ, ସମାଜବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ଏ ପରିପକ୍ୱ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା କେବେ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନାହାଁନ୍ତି । ଏପରି କି ପରିବେଶ ବା ବର୍ତ୍ତମାନର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ସେହି ସମାଜବାଦୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି । ଚିଲିକାରେ ଟାଟାଙ୍କ ଚିଲୁଡ଼ି ଚାଷ ପ୍ରକଳ୍ପର ପରାଜୟ, ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ହାଲି ଅତୀତର ବିଜୟ । ତେବେ ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ ସାଥୀ ଭାବରେ ମୋର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନର ଅୟମାରମ୍ଭରେ ତାଙ୍କର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଥିବା ଭୂମିକା ସହିତ ମୋର ଯେଉଁ କେତୋଟି ସଂପର୍କ ରହିଛି, ସେଥିରୁ କେତେକ ସୂଚନା ଏଠାରେ ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ସେହି ୧୯୪୮ ମସିହା କଥା । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ପରେ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଭୂସଂସ୍କାର ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ “ଲଙ୍ଗଲ ଯା’ର ଜମି ତା’ର” ଆଦର୍ଶରେ ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ଜମିର ମାଲିକାନା ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଦେବାକୁ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିବାର ବହୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଚାଷୀକୁ ତା’ର ଭାଗ ଜମିରୁ ଅଳ୍ପ କେତେକ ସର୍ତ୍ତ ବ୍ୟତୀତ ଉଚ୍ଛେଦ କରି ନ ପାରିବା, ଭାଗଚାଷୀର ଜମିମାଲିକଙ୍କୁ ଭାଗ ବାବଦରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ପରିମାଣର ଦେୟଦେବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଚାଷୀ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଇନ (O.T.P) ନାମରେ ଏକ ଆଇନ ପ୍ରଣୀତ ହୋଇଥାଏ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପିପିଲି ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଙ୍ଗଳପୁର

ନାମକ ଏକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗ୍ରାମରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ମକଦ୍ଦମ ବହୁ ଜମିର ଅଧିକାରୀ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାଗଚାଷୀ, ଯେଉଁମାନେ କି ଅଧିକାଂଶ ହରିଜନ ଆଧାତି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଭାଗ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ଅପରପକ୍ଷରେ ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପ ମକୁରୀ ଦେଉ ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ମକଦ୍ଦମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ, ଏପରି କି ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ପ୍ରମୁଖ ଅଧିକାରୀ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସେଠାରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ । କାଲି ପରି ମନେ ପଡୁଛି ଜମି ମାଲିକଙ୍କ ଜବରଦସ୍ତ ଜମିଦଖଲ ଉଦ୍ୟମକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଆଗରେ ଶୋଇ ରହି ଶହ ଶହ ଚାଷୀ ଆଗେଇ ନେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହକୁ । ଏକପକ୍ଷରେ ଧନାତ୍ମ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ଜମିମାଲିକମାନଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନା ଏବଂ ଅପରପକ୍ଷରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପୁଲିସ ତଥା ଶାସନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସହଜାତ ସହାନୁଭୂତି ଯୋଗୁଁ ଚାଷୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ସହଯୋଗୀ ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଅନେକ ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମା । କାରାହେଲା ବିନା ଜାମିନ୍ରେ ଗିରଫଦାରି ପରଖ୍ୟାନା, ଏହି ରାଜନୀତିକ ସହଯୋଗୀ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରମୁଖ ଥିଲେ, ସାଥୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ସ୍ୱର୍ଗତଃ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହରା, ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି, ଡାକ୍ତର ବସନ୍ତ କୁମାର ନନ୍ଦଙ୍କ ଭଳି ଅନେକ ମୁଖ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା । ମୁଁ ଓ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭଳି କେତେକ ତରୁଣତର ଯୁବକ ଏହି ପ୍ରଶାସନିକ କୁଳମରୁ ବାଦ ପଡ଼ି ନଥିଲୁ । ମଙ୍ଗଳପୁର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ନ ଯିବା ପାଇଁ, ସାରା ପିପିଲି ଥାନାରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରିପାରିବା ମର୍ମେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ନାମରେ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ଆଇନର ୧୪୪ ଧାରା ଅନୁସାରେ ନିଷେଧ ଆଦେଶ ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା କରିବାକୁ ୧୦୭ ମକଦ୍ଦମା ରୁଢ଼ୁ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ତଥା ଦରିଦ୍ର କୃଷକ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରିବାରେ, ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଏ ଅବଧି ନିଷ୍ଠାବାନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବାସ୍ତବିକ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ବହୁବର୍ଷଧରି ଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ, ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭାର ସେ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ରହିବା ଏବଂ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ ବୟସରେ କୃଷକମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ, ସେମାନଙ୍କର ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ଅଛନ୍ତି । ୧୯୫୭ ନିର୍ବାଚନରେ ଆମେ ସବୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାକୁ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ଯାହା କି ଭାରତର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପାଳିନୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିବା କିସାନ୍ ମଜଦୁର ପ୍ରଜା ପାର୍ଟି, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ସାମିଲ ହୋଇ ଏପରି ନାମ କରଣ ହୋଇ ଥାଏ, ସେହି ପାର୍ଟି ପକ୍ଷରୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲୁ । ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ପ୍ରଜା ସମାଜବାଦୀ - ବିରୋଧୀଦଳ ପକ୍ଷରୁ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶ ଓ ଭୂମିକାକୁ ନେଇ ରବିଭାଇ (ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ) ଓ ବାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଆଲୋଚନା, ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ପରିଚୟ ଦିଆଯାଉଥିଲା, ତାହା ସବୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା କଥା ।

ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ୧୯୬୭ ମସିହା ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଜା-ସମାଜବାଦୀ ଦଳ, ଏକ ଏକକ ବିରୋଧୀ ରାଜନୀତିକ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ସୋପାନକୁ ଉଠି ପାରିଥାଏ । ବିଧାନ ସଭାରେ ରାଉରକେଲା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ସମେତ ୨୧ଗୋଟି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରତିନିଧି । ସ୍ୱର୍ଗତ୍ୟ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସମେତ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ (ଲୋକସଭା)କୁ ଚାରିଜଣ ସଭ୍ୟ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ଆଗରୁ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ତଦାନୀନ୍ତନ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର ନେତା ବଲାଙ୍ଗୀରର ମହାରାଜା, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବରେ ଡକ୍ଟର ମହତାବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ ଜନ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସହିତ ବିରୋଧୀ ଦଳର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳ ଗଠନ ହୋଇଥାଏ । ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟରୁ କଂଗ୍ରେସ ଶାସନର ମଧ୍ୟ ବିଲୋପ ଘଟିଥାଏ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭା ପରିସରରେ ଯଦି ସରକାରୀ ଦଳରୁ ବାଚସ୍ପତିଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ, ତେବେ ଗୃହର ସଂହତି ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିରୋଧୀଦଳ ପକ୍ଷରୁ ଉପବାଚସ୍ପତି ନେବାର ଏକ ନୂତନ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ, ଏଭଳିକି କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ନୀତି ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମୁଁ ବିରୋଧୀ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ମୋର ଅନ୍ୟତମ ବନ୍ଧୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ହରିହର ଦାସଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରି, ଉପବାଚସ୍ପତି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଅଥଚ ସେହି ସମୟରେ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଏ । ଭୂମି ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ତଦାନୀନ୍ତନ ଶାସନ ଉପରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଜମି ଛିନ୍ନ କରି ଭୂମିହୀନ ବା କ୍ଷୁଦ୍ରଚାଷୀ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଣ୍ଟନ କରିବା ପାଇଁ ଚାପ ଦେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆ ଯାଇଥାଏ । ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ତଦାନୀନ୍ତନ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର ଦୁଇ ପ୍ରମୁଖ ନେତା ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ରାଜା ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଜଣ

ବଡ଼ ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରତୀକ ଥାଇ ଏଣେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ, ଅନ୍ୟଜଣକ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ସଦସ୍ୟ ଥିବାରୁ ଆମର ଦଳୀୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ବଲାଙ୍ଗୀରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ଏବଂ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ମୋତେ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ପରିଚାଳନାର ଦାୟିତ୍ଵ ଦିଆଗଲା । ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ଏକ ସମୟରେ ପାଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଏବଂ ବିଶେଷକରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵାଚନ୍ଦ୍ରିତ ଥିବାରୁ ମୋତେ ଏହି ଦାୟିତ୍ଵ ଅର୍ପିତ ହେଲା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ମୁଁ କଳାହାଣ୍ଡି ଯାଉ ଥିବାରୁ, ମୋର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ପୁରୀରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ଵ ଦିଆଗଲା ।

ପୂର୍ବରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ଦଳ ବିଭାଜିତ ହୋଇ ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟପାର୍ଟିପକ୍ଷରୁ ବନ୍ଧୁ ରବି ରାୟ, ପୁରୀ ରାଜଭବନର ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଜମି ଦଖଲ କରିବାକୁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା, ପୁରୀର ଏମାର ମଠର ଥିବା ଅଲାରକୋଟ ଜମି ଦଖଲର ନେତୃତ୍ଵ । ଏମାର ମଠ ତ ସହଜେ କେବଳ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ କାହିଁକି, ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀ ସଂସ୍ଥା । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପୁରୀର ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ କର୍ମୀମାନେ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ପୂର୍ବରୁ ପୁରୀରେ ଜଣେ ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ, ଚିନି ତୋରାବଜାର କରୁଥିବାର ଅଭିଯୋଗ କରି, ତାଙ୍କୁ ଧରି ଲୋକେ ମୋତେ ଜଣାଇବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଘଟଣାସ୍ଥଳକୁ ଯାଇ ପ୍ରଶାସନିକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତିଯତାର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥାଏ । ଏଭଳିକି, ସାଧାରଣ ସଭାରେ, ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ତୋରାବଜାରୀ କହିଲି ବୋଲି, ସେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର କରିଥାଆନ୍ତି । ସେହି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଘରବାଟ ଦେଇ, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନେ ଅଲାରକୋଟ ଗଲାବେଳେ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ତାଙ୍କର କେତକ ସମାଜ ବିରୋଧୀ ସହଯୋଗୀ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ପୋଲିସର ପରୋକ୍ଷ ସହଯୋଗରେ ବାଧା ଦେଲେ । ସେହିଦିନ ଭବାନୀପାଟଣାରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ଦରିଦ୍ରତମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ମୁଁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡରେ ବନ୍ଦୀ । ତଦାନନ୍ତର ଘରୋଇ ତଥା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବଲାଙ୍ଗୀରର ମହାରାଜା ସ୍ଵର୍ଗତ୍ୟ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ, ପୁରୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବିଧାନ ସଭାରେ ବିବୃତ୍ତି ଦେଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ସେ ସମୟରେ ବିଧାନ ସଭାରେ ସଭ୍ୟ ନଥିବାରୁ, ଏହାର ଯଥା ରୀତି ପ୍ରତିବାଦ, ଅନ୍ତତଃ ବିଧାନ ସଭାରେ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଭବାନୀପାଟଣା ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ଖବର କାଗଜରୁ ମୁଁ ଏସମ୍ଭବରେ ଅବଗତ ହେଲି ଏବଂ ମୁକ୍ତିହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ, ସେହି ଭବାନୀପାଟଣାରେ, ପୁରୀର ସେହି ଅଲାରକୋଟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣବାର ମୋ ଦ୍ଵାରା ଭୂମି-ମୁକ୍ତି-ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ହେବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲି । ଯଥା ସମୟରେ ସେହି ଦ୍ଵିତୀୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ତ ହେଲା କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଉପବାଚସ୍ପତି ଥିବାରୁ କାଳେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ପରେ ବାଚସ୍ପତି ମୋତେ ଅଧକ୍ଷତା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଦୁଇଟି ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗଦେଇ ବିଧାନ ସଭାରେ ପ୍ରଥମେ ଯୋଗଦେବା ଦିନ ଶୂନ୍ୟ କାଳରେ ପ୍ରଥମରୁ ମୋ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ ସମ୍ଭବରେ ଦେଇଥିବା ବିବୃତ୍ତିର ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇଥିଲି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବାକୁ ବାଚସ୍ପତିଙ୍କ ଇଚ୍ଛାତ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଜଣେ ଦକ୍ଷ, ସୌଜନ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ଭାବରେ ସେ କିଭଳି ନୀରବ ରହିଥିଲେ, ତାହା ଏବେ ବି ମୋର ମନକୁ ଅଭିଭୂତ କରେ । କିନ୍ତୁ ମନେ ଅଛି, ବାଙ୍କବାରୁ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଚାରିଫ କରି ମୋତେ କିଭଳି ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । ତେବେ ଏହି ପୃଷ୍ଠ ଭୂମିର ତଦାନାନ୍ତନ ଏମାର ମଠ ମହନ୍ତ ମହା - ରାଜା, ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ, ସାମିଲ ହୋଇଥିବା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ମୋର ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦୀ ହୋଇ ଥିଲେ । ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ସେହି ସମୟର ଅନ୍ୟ ଏକ ସମାଜବାଦ ବିରୋଧୀ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସୂଚନା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଏବଂ ସେଥିରେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କର ଭୂମିକା ଆଦୌ ଅସଙ୍ଗତ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତର ଖାନାରେ ଥିବା ସୀମିତ ଖଟିଆ ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହାରରେ ଖଟିଆ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ଦେଲେ (Paying Bed) ମିଳିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଫଳରେ ଆଗରୁ ଖଟିଆ ନ ପାଇ ତଳେ ପଡ଼ୁଥିବା ରୋଗୀ ମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ତୀବ୍ରତର ହେଲା, ଅଥଚ ପଇସାଦିଆ ଖଟିଆଗୁଡ଼ିକ ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ଗୋଟିଏ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଅସୁସ୍ଥ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ସର୍ବନିମ୍ନ ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଧନୀ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିନ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏଭଳି ପାତର ଅନ୍ତର ଆଦୌ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି, ପ୍ରଜା ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ମନେ କରୁଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ମୁଖ୍ୟ ଡାକ୍ତରଖାନା ମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଧାରଣା-ସତ୍ୟାଗ୍ରହ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଓ ଅଦମ୍ୟ ସହଯୋଗ ଭୂମିକାର ନୁହେଁ । ଆୟୋଜନ ସଫଳ ହେଲା, ରାଜ୍ୟ ସରକାର ପରେ ପରେ ଏହାକୁ ବାତିଲ କଲେ ।

ଏହି ଭଳି ସାରା ଓଡ଼ିଶା, ବିଶେଷ କରି ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳକର ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କେବଳ କରିନଥିଲେ, ବରଂ ସେଥିପାଇଁ ଅନେକବାର କାରାରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ଦଳର ରାଜ୍ୟ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ଦଳୀୟ ସଂଗଠନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୧୯୬୮-୬୯ରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଗସ୍ତ କରୁଥିଲାବେଳେ, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲି, ତାଙ୍କର ନିଜ ଅଞ୍ଚଳକୁ । ସେଠାରେ ଦେଖୁଥିବା ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦକ୍ଷତା, କର୍ମୀମାନଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅତୁଟ ପ୍ରତ୍ୟୟର ସ୍ମୃତି ଏବେ ବି ମୋତେ ବିସ୍ମିତ କରେ ।

ଘଟଣା ଚକ୍ରରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଭାଜନ ଘଟି, ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ନେତା ଆମଠାରୁ ପୃଥକ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ କଂଗ୍ରେସ ବି ବିଭାଜିତ ହୋଇ, ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନେ, ତଦାନାନ୍ତର ଜନତା ପାର୍ଟିର ପତାକା ତଳେ ପୁଣି ଏକତ୍ରିତ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ରାଜନୀତିକ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ହେବାର ଆଉଥରେ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ପରେ ଜନତା ଦଳକୁ ଅଧିକତର ସୁସଂହତ ଓ ଆଦର୍ଶ ଭିତ୍ତିକ କରିବାକୁ, ସ୍ୱର୍ଗତ୍ୟ ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ, ସ୍ୱର୍ଗତ୍ୟ ଗଦାଧର ଗିରି, ସର୍ବଶ୍ରୀ ରବି ରାୟ, ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମୁଁ ପ୍ରଭୃତି ଜୟପ୍ରକାଶ ବିଚାର ମଞ୍ଚ ନାମରେ ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲୁ, ସେଥିରେ ଅନ୍ୟତମ ମୁଖ୍ୟ ସାରଥୀ ଥିଲେ, ସାଥୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଜନତା ଦଳରେ ପୁନର୍ବାର ବିଭାଜନ ଘଟି, ସମାଜବାଦୀ ଜନତା ପାର୍ଟି ନାମରେ ଯେଉଁ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା, ତହିଁର ‘ସମାଜବାଦୀ ନାମ’ ଓ ବିଶେଷ କରି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣା, ମୋତେ ସେଥିରେ ସାମିଲ ହେବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲା । ଖାଲି ମୁଁ ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ପୁରାତନ ସମାଜବାଦୀ ସାଥୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ, ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଏହି ଦଳରେ ଯୋଗଦାନ । ତେଣୁ ବାଙ୍କବାବୁ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କେବଳ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ନୁହଁନ୍ତି, ବରଂ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଏହା ଦ୍ୱିଧାହୀନ ଭାବରେ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ

ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ

ମୋର ବହୁଦିନର ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଲେଖା ଦେବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଅନୁରୋଧ ଆସିଲା ମୁଁ ବହୁତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲି । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ପରିବେଶବିତ୍, ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ, ପ୍ରଶାସକ, ଲେଖକ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ସମାଜସେବୀ ଭାବେ ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଛନ୍ତି । ସେ ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ୧୯୪୭ର ଐତିହାସିକ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲମ୍ପ ଦେଇ କାରାବରଣ କରିଥିବାର ମୁଁ ଜାଣିଛି, ଯଦିଓ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ବା ଚିହ୍ନା ଜଣା ନଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ହେବାରୁ ମୁଁ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଅନ୍ୟମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେବା ପରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତୁଟ ଭାବେ ଚାଲିଆସିଛି । ସେ ପ୍ରଥମେ ନିଖିଳ ଭାରତ ସମାଜବାଦୀ (ସୋସାଲିଷ୍ଟ) ପାର୍ଟିର ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ସଙ୍ଗଠନକୁ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ଜିଲ୍ଲାକୁ ପ୍ରସାରଲାଭ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଅବଦାନ କମ୍ ନୁହେଁ । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସେହି ସମୟର ସର୍ବଭାରତୀୟ ନେତୃବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ପରିଚୟ ଥିବାର ମୁଁ ଜାଣେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାକୁ ଦୁଇ ଥର ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଛାଡ଼ି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଦୁଇ ଥର ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଥର ଅର୍ଥ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଥିଲେ । ଅର୍ଥ ଓ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବାର ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିପାରିଥିଲେ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ସେ ଥରେ ରାଜ୍ୟ ସଭାକୁ ଓଡ଼ିଶାରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାର ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟସଭା ପଠାଇବା ଉଚିତ୍ ବିଧାୟକଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ସଂଖ୍ୟା ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ନିଜ ଯୋଗ୍ୟତା ବଳରେ ସେ ଅନ୍ୟ ଦଳ ମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୌରବର ବିଷୟ ଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ସେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ପାଉଥିବା ଭତ୍ତାର ଉଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଏକ ବେସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରିଥିଲେ, ଅବଶ୍ୟ ସରକାରୀ ଦଳର ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାରୁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ପାସ୍ ହୋଇଥିଲା । ତାହା ସେତେବେଳର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଉପରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା । ଯାହା ଫଳରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ଭତ୍ତାର ଉଚ୍ଛେଦ କରିଥିଲେ । ୧୯୫୭ରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାକୁ ବିଜ୍ଞାନପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ବିଧାୟକ, ତାହା ସେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ବିଧାନ ସଭାର ସମୟ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଡିନୋଟି ସବ୍ କମିଟି ଗଠାଯାଇଥିଲା, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କମିଟିର ମଧ୍ୟ ସେ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ।

୧୯୬୧ରୁ ୧୯୬୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବିଧାନସଭା ଥିଲା, ସେଥିରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ତିନିଜଣ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରଙ୍କ ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବଳ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ମିଳିତ ଭାବେ ସମସ୍ତ ବିରୋଧୀ ଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ; ଯାହା ଫଳରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏକ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ସବ୍ କମିଟି ଗଠନ କରି ଓଡ଼ିଶାର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ସମୀକ୍ଷା

କରାଇଥିଲେ । ଉକ୍ତ କମିଟିର ରିପୋର୍ଟ ସରକାର ପ୍ରକାଶ କରି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ବେସରକାରୀ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଆଲୋଚନା ଓଡ଼ିଶାରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଦୁର୍ନୀତି ଘଟିଥିଲା ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିବରଣୀ ସହ କମିଟିର କଟୁ ମନ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି କମିଟିର ବିବରଣୀକୁ ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ସାହସର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ କରି ଦୁର୍ନୀତି ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିଥିଲେ । ଏତିକି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ୧୯୬୪ରେ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟାପୀ ଏକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସଙ୍ଗଠିତ ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏହି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିରୋଧୀ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଥିବାର ଅଭିଯୋଗରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ନେତାଙ୍କୁ ସରକାର ଗିରଫ କରିଥିଲେ, ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଥିଲେ ଅନ୍ୟତମ ।

ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲାବେଳେ ଦଳରେ ବିଭାଜନ ୧୯୭୯ରେ ଘଟିଥିଲା । ତାହା ପରେ ୧୯୮୦ ସାଧାରଣ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ବାଙ୍କବାବୁ ଇନ୍ଦିରା କଂଗ୍ରେସକୁ ନିଆସି ଯେଉଁ ମୁଷିମେୟ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଓଡ଼ିଶାର ମୂଳ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ ଥିଲେ ।

ଏହାପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ନାମରେ ଏକ ସଂଗଠନ କରି କୃଷକ ମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାମାନ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆଣିଥିଲେ । ତାପରେ ତିଲିକା ହ୍ରଦରେ ତିଜୁଡିଚାଷ ପାଇଁ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବରେ ଏକ ବିରାଟ ଅଞ୍ଚଳ ଟାଟା କମ୍ପାନୀକୁ ପଟ୍ଟା ଦେବାରୁ ବଂଶ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ଯେଉଁ ଧାବର ତଥା ଅନ୍ୟମାନେ ତିଲିକାରୁ ମାଛ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାରୁ ବାଙ୍କବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରି ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତିଲିକା ହ୍ରଦ କେବଳ ଭାରତର ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ଏସିଆ ମହାଦେଶର ସର୍ବବୃହତ ହ୍ରଦ ହୋଇଥିବାରୁ ତହିଁର ପରିବେଶ ନଷ୍ଟ ନ କରାଇଦେବା ଥିଲା ଉକ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ତେଣୁ ଭାରତ ସରକାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରୁ ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ମାଛ ଚାଷ ପଟ୍ଟା ରଦ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନୀୟ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଏକ ବଡ଼ ବିଜୟ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ପରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ବେଳାଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଆଇନ୍ ଭାବେ

ଚାଲିଥିବା ବ୍ୟାପକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ଚାଲିଥିବାରୁ ବେଳାଭୂମିର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା
ପାଇଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚାଲିଥିବା
ଆନ୍ଦୋଳନ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି । ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବେ ଓଡ଼ିଶା
ତଥା ଭାରତରେ ଜଣାଶୁଣା । ତାଙ୍କର ଏହି ତ୍ୟାଗପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ର ଓ ନିଷ୍ଠାପର କାବନ
ଦୀର୍ଘାୟୁ ଓ ନିରାମୟ ହେଉ ।

ସଚ୍ଚୋଟ ସାମ୍ବାଦିକ ବାଙ୍କଭାଇ

ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର

"One of the objects of Journalism is to understand popular feeling and give expression to it, another is to arouse among people certain desirable sentiments and the third is fearlessly to expose popular objects" - Mahatma Gandhi

ହେତୁ ହେବା ଦିନରୁ ଯିଏ ସାମ୍ବାଦିକତା କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧ ଭିତରେ ସୀମିତ କରିଦେବା ସମୀଚୀନ ମନେ କରୁନି । ସାମ୍ବାଦିକତା ବହୁ ପ୍ରକାରର । ଟେବୁଲ୍ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ କାମ ଅଫିସରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ସଂବାଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବା କିମ୍ବା ଆସୁଥିବା ସଂସ୍ଥାଦକୁ ଛୋଟ କିମ୍ବା ବଡ଼ କରିବା, ବାହାରକୁ ଯାଇ ସଂବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ବା ରିପୋର୍ଟ କରିବା । ଦିନା ମେଘରେ କୁଳିଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ମଧ୍ୟ ସାମ୍ବାଦିକତାର ଏକ ବିଶେଷ କଳା । ଏହି କଳାକୃତି କଳା ହେଉଛି କାମଳ ସାମ୍ବାଦିକତା ଯାହା ଆଜିକାଲି ବିଶେଷ ଭାବରେ ହେଉଛି । ତା'ଛଡ଼ା ସ୍ଥଳକାରିତା, ପ୍ରିଲାପ୍ତ ଜର୍ଣ୍ଣାଲିଷ୍ଟ ବା ଲଗାମଛଡ଼ା ସାମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କର ପେଶା ।

ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ସାମ୍ବାଦିକତା ଏସବୁ କୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟଭୁକ୍ତ ନୁହଁ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଜେଲ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଯୁନାଇଟେଡ଼ ପ୍ରେସ ଥିଲା ଏକ ମାତ୍ର ଦେଶୀୟ ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା । ପରେ ‘ଇଣ୍ଡିଆ’ ଶବ୍ଦ ମିଶି ଯୁନାଇଟେଡ଼ ପ୍ରେସ ଅଫ ଇଣ୍ଡିଆ ବା ୟୁ.ପି.ଆଇ ହେଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୟୁ.ପି.ର ପ୍ରତିନିଧି । ସେ ଜେଲ ଯିବାପରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଏହାର ସାମୟିକ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ବେଳୁ ସେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସାମ୍ବାଦିକତା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖନୀ ମୂଳରେ ନିର୍ଭିକତା ହିଁ କାଳିର କାମ କରି ଆସୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଦେହ ଓ ମନରେ ଥିଲା ଉଦ୍‌ଯମତା । ଅନ୍ୟାୟ, ଅନୀତି, ଅତ୍ୟାଚାର, ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ମୂଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା ଅଜସ୍ର ସମ୍ବାଦ । ତାଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନ ସହିତ ସାମ୍ବାଦିକତା ଓତଃପ୍ରୋତଃ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଧାରା ଲାଗି ରହିଛି । ଅନ୍ଧସଲିଳା ଫଲ୍‌ଗୁ ଉପରେ ଯେପରି ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାର ସ୍ରୋତ ଛୁଟିଛି । ଫଲ୍‌ଗୁ ଆଜି ଚିରସ୍ରୋତା ପାଲଟିଛି ।

ମନେ ପଡ଼ୁଛି ମୁଁ ‘ସାମ୍ବାଦିକ କୃଷକ’ ରେ ସଂପାଦନା ଦାୟିତ୍ଵରେ ଥିବାବେଳର କଥା । ବାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ସେ ଅଭ୍ୟାସର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିନି । ଭାତ ଥାଳି ଭିତରେ ହାତ ତାଙ୍କର କାମ କରେ, ଥାଳିରେ ଭାତ ସାଙ୍ଗକୁ ତରକାରୀ ଅଛି କି ଶାଗଖରଡ଼ା ଅଛି, ଡାଲି ଅଛି କି ନାହିଁ, ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଖିଆ ଚାଲିଛି, ସିଆଡ଼େ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ା ଚାଲିଛି । ଆଖି ଖବର ଉପରେ, ଥାଳି ଉପରେ ନୁହେଁ, ଖିଆ ସରିଲା ବେଳକୁ ଇଂରାଜୀ, ଓଡ଼ିଆ ତିନି ଚାରୋଟି ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ା ଶେଷ । କାଗଜ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଇ କହନ୍ତି, ଅମୃତ ସମ୍ବାଦଟି ପଢ଼ । ମୋ ସାମ୍ବାଦିକତା ଚାଟଶାଳୀର ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଭାଇ, ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ବାଙ୍କ ଭାଇ । ଦୁଇ ସାଙ୍ଗ । ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ । ଜଣେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରଜ୍ଞ, ଅନ୍ୟଜଣେ ଜ୍ଞାନ ଓ କର୍ମଯୋଗୀ । ୧୯୫୦ରୁ ୧୯୫୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାତ ବର୍ଷ ଧରି ‘କୃଷକ’ ଚାଟଶାଳୀରୁ ପାଠ ପଢ଼ି ସେଇଠି କେତେ ବର୍ଷ ଶିକ୍ଷକତା ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ଚାଟଶାଳୀରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାପାଇଁ କେତେ ଛାତ୍ର ଆଗଭର ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ସାମ୍ବାଦିକତା ଶିଖୁଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେମାନେ ବହୁ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନକୁ ଉନ୍ନାତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ଶିକ୍ଷକତାକୁ କେହି କେବେ ଅସ୍ଵୀକାର କରିନାହାଁନ୍ତି । ସରକାରୀ ଚାକିରିରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି ସାମ୍ବାଦିକତା ଶିକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ।

୧୯୫୭ ସୁଦ୍ଧା ସାମ୍ବାଦିକୀ ‘କୃଷକ’ ଥିଲା ଏକ ଜନପ୍ରିୟ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର । ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନରେ ‘କୃଷକ’ ସାମ୍ବାଦିକାରୁ

ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କଟକ ସହରରେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଏହା ବିକ୍ରି ହେଉଥିଲା ।

ମୋର ମନେ ପଡୁଛି, ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ପୁରୀରେ ବେଙ୍ଗପାଣିଆ ଓ କଟକରେ ସୁନୀଲ ଦେ ପୋଲିସ ଗୁଳିରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିଥିଲେ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ କେଲ ଯାଇଥିଲେ । ବାହାରେ ରହି ବାଙ୍କ ଭାଇ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଂଗଠିତ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ‘କୃଷକ’ ସଂପାଦନା କରୁଥିଲି । ‘କୃଷକ’ରେ ତାଙ୍କ ଲେଖା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସତେଜ ରଖୁଥିଲା । ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛାରେ ମାତ୍ର ଏକ ସପ୍ତାହ ଭିତରେ ମୁଁ ଏକ କବିତା ସଂକଳନ “ସେ ମୃତ୍ୟୁ ବିଜୟୀ” ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ଏଥିରେ ଦଳମତ ନିର୍ଦ୍ଦିଶେଷରେ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ କବିଙ୍କ କବିତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କ୍ୱାଳାମୟୀ କବିତା । ଏଥିରେ କେଲରୁ ଲେଖପଠାଇଥିବା ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ କବିତା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ଏହାହିଁ ଥିଲା ପଣ୍ଡିତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ କବିତା । ଏହି ସଂକଳନର ପାଞ୍ଚଶହ ବହି ଦିନକ ଭିତରେ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ।

ବାଙ୍କଭାଇ ଜଣେ ସୁସଂଗଠକ । ଛାତ୍ର, ଶ୍ରମିକ, କୃଷକ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରିବା କଳା- କୌଶଳରେ ସେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ । ଦଳିତ, ମଥୁତ ଓ ଗରିଜନମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସେ ଅତିଶୀଘ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଆପଣାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା, ଚରିତ୍ର ଆଦିକୁ ସେ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଖବର ହିଁ ହୋଇଥାଏ ତାଙ୍କ ସାମ୍ବାଦିକତାର ଉପଜୀବ୍ୟ । ଆଜିକାଲି ଘରେ ବସି ଯାତ୍ରା’ରୁ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରି ଧାଡ଼ିକର ପାଠକୁ ଶହେଧାଡ଼ି କରି ଲେଖିବା ଭଳି ସାମ୍ବାଦିକତାକୁ ସେ ଘୃଣା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ନିଜ ଆଦର୍ଶରୁ ତାଙ୍କର କେବେହେଲେ ବିଚ୍ୟୁତି ଘଟିନି ।

ଓଡ଼ିଶାର ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କି ନିଜ ପରିବାରର ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ, ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସାମ୍ବାଦିକତା ସଂପର୍କରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲେ, ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କୁ ଡକାଯାଉଥାଏ । ବିଧାନସଭାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସାମ୍ବାଦିକ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଲଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ସେ ହାତରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପ୍ରେସ କାଉନସିଲ ଇତ୍ୟାଦି ଲଢ଼େଇ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ଲଢ଼େଇ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ସାମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ସାମ୍ବାଦିକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ । ତାଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତିକୁ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଖଣ୍ଡନ

କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ଏ ଲଢ଼େଇ ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଦିଲ୍ଲୀ, ବମ୍ବେ କଲିକତାକୁ ବାରମ୍ବାର ବୋଢ଼ି ଥାନ୍ତି ।

୧୯୯୦ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀରେ ଏକ ସେମିନାରରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରିବା ଲାଗି ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲି । ରବିଭାଇ (ରବି ରାୟ) ସେତେବେଳେ ଲୋକସଭା ବାଚସ୍ପତି । ଦେଖିଲି, ବାଙ୍କ ଭାଇ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟ ହଲରେ ଥିବା ଲାଇବ୍ରେରୀ ଭିତରେ ବସି ଗୋଟିଏ ବହି ପଢୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ନକରି ପାଖ ଆସନରେ ବସିଲି । ଦଶ ମିନିଟ ପରେ ବହି ଉପରୁ ଡାକର ଆଖି ହଟି ମୋ ଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଲା । କହିଲେ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏହି ବହିଟି ପାଇଁ ସେ ଦିଲ୍ଲୀ ଆସିଛନ୍ତି । ମାନବିକ ଅଧିକାର, ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂପର୍କରେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ।

ମୁଁ ବାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କି ଓଡ଼ିଶାର ଅଶୋକ ମେହେତା ବୋଲି ଭାବିଥାଏ । ଅଶୋକ ମେହେତା ଭାରତରେ ମିଶ୍ର-ଅର୍ଥନୀତିର ଉଦ୍‌ଗାତା । ବାଙ୍କଭାଇ ତାଙ୍କରି ଭଳି ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖା ଓ ଭାଷଣ ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳି ‘ଉଡ଼ନ୍ ହୁ’ ବାଲା ନୁହଁନ୍ତି । ଘଟିତ ଓ ପ୍ରାମାଣିକ ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିରେ ସେ ବହୁ ସଂଦର୍ଭ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ।

ବାଙ୍କ ଭାଇ ସେହି ‘କୃଷକ’ ରେ ହିଁ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଆମେ ‘କୃଷକ’ ଛାଡ଼ିଲୁ କି ‘କୃଷକ’ କାଳକ୍ରମେ ରାଜନୀତିର ପେଷଣାରେ ପେଷି ହୋଇ ଆମକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା, ସିଏ ଅନ୍ୟ କଥା । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କି ‘କୃଷକ’ ଛାଡ଼ିପାରିନି । ସେତେବେଳେ ଖାଲି ‘କୃଷକ’ ଥିଲା, ଏବେ ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ରୂପ ଦେଇ ସେ କୃଷି, କୃଷକ ଓ ପରିବେଶ ସଂପର୍କରେ ଲେଖି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକମାତ୍ର ମୁଖପତ୍ର, ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ‘କୃଷକ’ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିବା ପରେ ବହୁକାରଣରୁ କେତେବର୍ଷ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ରେ, ବିଭୂତି ସରକାରୀ ଚାକିରୀରେ । ‘କୃଷକ’ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରେ ଏହି ଦଳର ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁଃଖିତ କିମ୍ବା ବିବ୍ରତ ହେଲା ଭଳି ମନେ ହେଉନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କଭାଇ ନ୍ୟାସ୍ତ, ବିବ୍ରତ । ସେ ପୁଣି ‘କୃଷକ’କୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେଲେ । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ‘କୃଷକ’ ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଘୁସୁରି ଘୁସୁରି କେତେ ଦିନ ଚାଲିଲା ।

ତାପରେ ରଞ୍ଜିନୀତି-ଆକାଶରେ ବହୁରଙ୍ଗର ଛଟା ଦେଖାଗଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବହୁରଂଗା ହୋଇପଡ଼ିଲା । କିଏ କେଉଁ ଦଳରେ ମୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବାଙ୍କଭାଇ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସାଥୀଙ୍କ ସହିତ କଂଗ୍ରେସରେ ପଶିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦର ଲାଲରଙ୍ଗଟା ଏତେ ଗାଢ଼ ଥିଲା ଯେ ଯାହା ଦିହରେ ଥରେ ଲାଗିଲା, ଆଉ ଛାଡ଼ିବା ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । ବାଙ୍କଭାଇ ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ ଓ ରାଜ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବି ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ଯେଉଁଠି ଯୁଆନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ପୂର୍ବରଙ୍ଗ ତାଙ୍କଠୁ ଛାଡ଼ି ନପାରେ । ଏହି ରଙ୍ଗ ଯୋଗୁଁ ହିଁ କ୍ଷମତା-ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଜଣେ ମାର୍କାମରା ନେତା ଭାବରେ ପରିଗଣିତ । ଏହି ରଂଗହିଁ ତାଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତିର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଆସିଛି ।

ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନ ଯାପନ । ତାଙ୍କରି ହାତରେ ବହୁ ଛୋଟ ବଡ଼ ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ସବୁ ସଂଗଠନରେ ସେ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଜୋର ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ଏଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ କଠୋରତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ୧୯୪୯ରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହେଲି, ପୁରୀ କଲେଜରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ । ୧୯୫୦ରେ ନିଖୁଳ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା ପୁରୀରେ । ଏଥିଲାଗି ୩/୪ ମାସ ଆଗରୁ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବାଙ୍କଭାଇ ପୁରୀ ଦୋଳମଣ୍ଡପ ସାହିର ଗୋଟିଏ ଘରେ ଡେରା ପକାଇଲେ । ସମ୍ମିଳନୀ ପାଇଁ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଦରକାର । ଆମେମାନେ ସାହି ସାହିରେ ଭିକ୍ଷାଆଳି ଧରି ବୁଲିଲୁ । ସକାଳେ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଏକା ପ୍ରକାରର ଜଳଖିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ମୁଢ଼ି ଆଉ ଉଖୁଡ଼ା । ବାଙ୍କଭାଇ ସଂଚାଳକ । କିଏ କେଉଁ ସାହି ଓ ଗାଁକୁ ଯିବ, ତାର ତାଲିକା କରି ଦିଅନ୍ତି । ଦିପହର ଓ ରାତିରେ ଖିଆ ପିଆର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ନୁହଁ, ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବ, ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସମ୍ମିଳନୀର ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା । ଶ୍ବାସ ରୋଗୀ, ବୟସ୍କ । ମୋଟିସାହି ପଡ଼ିଆରେ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭାଷଣରେ ସମସ୍ତେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ । ଶହ ଶହ କର୍ମୀଙ୍କ ସମାବେଶ । ଚକ୍ରତୀର୍ଥରେ ପାଠଚକ୍ର -ଏକ ସପ୍ତାହ ଧରି । ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ -ପୂଜାରୀ ତାଙ୍କର ନିଜେ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପାଳି କରି ରୋଷେଇ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପାଳି । କେବଳ ରୋଷେଇ ନୁହେଁ, ହଣ୍ଡା, ବାସନ ଥାଳି ମଜାମଜି କାମ ମଧ୍ୟ ।

ଏ କାମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ଲେଖା ଚାଲିଥାଏ - ଇଂରାଜୀ ‘ଜନତା’ ପାଇଁ, ‘କୃଷକ’ ପାଇଁ, ପ୍ରିପ୍ରେସ ଜର୍ଣ୍ଣାଲ (ଟିଡିନିକ) ପାଇଁ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅଥଚ ସମସ୍ତ ବିବରଣୀର ଅବତାରଣା । ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ - ‘News’ ଅର୍ଥ ହେଉଛି North, East, West & South - ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଖବରଜାଗରରେ ଖବର ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଏକ ଦିଗଦର୍ଶୀ ହେଲେ ପରିଣାମ ବିପଜନକ - କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହଁ, ସମଗ୍ର ସମାଜ ପାଇଁ ।

କ୍ଷମତା ବାକଭାଇଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏକ ସାମୟିକ କଢ଼ଲେଉଟା ଭଳି । ଏଥିରେ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ କିମ୍ବା ପ୍ରଲୋଭନର ସରା ନଥାଏ । ଜନ୍ମସେବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ସେ ଏକ ଆୟୁଧ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଆନ୍ତି । ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ସାମାନ୍ୟତମ ଆଶ୍ଚ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ସେ ଏହାକୁ ଜଳାଂଜଳି ଦେଇଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ‘ସେବା’କୁ ଛାଡ଼ି ନଥାନ୍ତି । କ୍ଷମତା ବାଟରେ କ୍ଷମତା ଚାଲିଯାଏ - ସେବା ଅବ୍ୟାହତ ରହେ । ରାଜ୍ୟରେ କ୍ଷମତାସୀନ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦଳର କୁଟିଳତା ଓ ରୁଷ୍ଟଦ୍ୱାର ଭିତରେ ନ ରହି ସେ ସ୍ୱଳ୍ପ ନିର୍ମଳ ପରିବେଶ ଭିତରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଏହି ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଲାଗି ସେ ଭିତର କନିକା, ଚିଲିକା ଆଦି ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । କୌଣସିଠି ଗଛଟିଏ କଟା ଗଲେ, ତାଙ୍କ ବେକ କଟାଗଲା ଭଳି ସେ ଅନୁଭବ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ସେ ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ନିଜକୁ କେବେହେଲେ ନେତା ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ନାହାଁନ୍ତି, ସର୍ବଦା ସେ କର୍ମୀର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଭଲ ପାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନେକ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ କର୍ମଯୋଗୀ ପରମ ସାଧକ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ମତେ ‘ବାକଭାଇଙ୍କ ସାମ୍ବାଦିକତା’ ବିଷୟ ଭିତରେ ଉଦ୍ୟୋଗମାନେ ବାନ୍ଧିଦେବା ଫଳରେ ବାକ ଭାଇଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ଯେତିକି ଅନୁଦାନ ଦେବା କଥା, ଦେବା ସଂଭବ ହୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯେତେଭାବରେ ରଣୀ, ସେ ରଣ ପରିଶୋଧ ଅନ୍ତତଃ ଲେଖା ଦ୍ୱାରା କରି ପାରୁ ନଥିବାରୁ ଦୁଃଖିତ ।

ପ୍ରଥମରୁ ଯାହା ଲେଖି ବୋଲି ଭାବିଥିଲି, ତାହା ଅପ୍ରାସଂଗିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନ ଲେଖୁ ରହି ପାରୁ ନାହିଁ । ମୋର ଅନୁକ୍ରମିକ ବିଭୂତି ଓ ସାଥୀ ଭାଗବତକୀଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଥମ ଅନୁରୋଧ ପତ୍ର ପାଇବା ପରେ ଠିକ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ ଦୂରଦର୍ଶନରୁ ସୁଧା ଅପାର ମୁଗୁଧ ଖବର ଶୁଣିଲି । ସଂଗେ ସଂଗେ ମୋ କଳମ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବାକଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି, ଆଉ ଲେଖିବି ନାହିଁ । ଲେଖୁଥିଲି ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ଆଉ କିଏ ପଢ଼ୁ ନ ପଡ଼ୁ ସୁଧା ଅପା ମୋ ଲେଖା ନିଷ୍ଠୁର ପଡ଼ିବ । ଭଲ ହୋଇଛି କି ଖରାପ ହୋଇଛି, ସେ ଯେପରି ଖୋଲାମନରେ କହେ, ଆଉ କେହି କହିବେ ନାହିଁ । ମୋ ଲେଖାର ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାରକ ଥିଲା ସୁଧା ଅପା । ବାକ ଭାଇଙ୍କ ଅଧେ ଅଙ୍ଗ ତ ଚାଲିଗଲା, ଆଉ ଫାଳକ ସଂପର୍କରେ ଲେଖି ଲାଭ କ’ଣ ? ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ସୁଧା ଅପାର କଥା ଗୁଡ଼ାନ୍ତି କର୍କଶ । କିନ୍ତୁ ଏହି କର୍କଶତା ଭିତରେ ମହୁପେଣାର ମହୁ ଭଳି ମୁଣ୍ଡପରି ସ୍ପେଷ୍ଟ, ଶୁଦ୍ଧ, ଅନୁରାଗ ଥାଏ, ତାହା ଅନ୍ୟଠି

କୃତିତ୍ୱ । ସହୋଦର ଭାଇ ଭଳି ଦୁହେଁ ଚଳି ଆସୁଥିଲୁ ଏବଂ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ଦିବସ ଦିନ ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ତା' ସହିତ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସୂଚନା ଭବନରେ ମୋର ଶେଷ ଦେଖା । ବହୁଦିନ ପରେ ସାକ୍ଷୀତ । ସେ ମତେ ବାବୁରୀକୁ ଗାଇ ଚାଟିବା ଭଳି ତା' ସ୍ନେହଶୀଳ କଥାରେ ଯିମିତି କି ଚାଟି ପକାଇଥିଲା । ଦୁହେଁଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରି ଆସିଥିଲା ଏ ଅଶ୍ରୁ ସ୍ନେହକାତ ।

ସୁଧା ଅପା ଥିଲା ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବିୟୋଗ ଘଟିଥିଲା ସେ ବହୁ ଦୂରରେ ଥିବା ବେଳେ, ସୁଧା ଅପା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲା ବାଙ୍କ ଭାଇ କଲିକତାରେ ଥିବାବେଳେ । ଏ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା କମ୍ ମର୍ମାନ୍ତୁଦ ନୁହେଁ ।

ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ଚିହ୍ନିବା ଦିନଠୁ ତାଙ୍କୁ 'ବାଙ୍କବାବୁ' ବୋଲି କେବେ ଡାକିନି । ଏବେ ବି ଏହି ଲେଖାରେ 'ବାବୁ' ଶବ୍ଦ ଲଗାଇ ପାରୁନି । 'ବାବୁ' ଶବ୍ଦ ଲଗାଇଲେ ବଡ଼ 'ଭାଇ'ର ସଂପର୍କରୁ ମୁଁ ବଂଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବି ।

ପରିଶେଷରେ । ଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ୟୁ.ପି.ଆଇ. ତଥା ଟାଇମସ୍ ଅଫ ଇଣ୍ଡିଆର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତିନିଧି ଏନ. କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ଆଉ ନାହାଁନ୍ତି - ସେ ଥିଲେ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ କଲେଜ ପଢ଼ା ସାଙ୍ଗ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ । ସମୟ ପାଇଲେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କଠୁଁ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ବାଙ୍କଭାଇ ସଂବାଦର ଚିଠା କରି ଦିଅନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ଟାଇପ କରି ସାରି ଟାଇମସ୍ ଅଫ ଇଣ୍ଡିଆକୁ ପଠାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ କଟକ ଦରଘା ବଜାରରେ ଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲି । ନାନା ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ । ସେ କହନ୍ତି, ସାମ୍ବାଦିକତା ଦିଗରେ ବାଙ୍କ ମୋର ଗୁରୁ । Banka is more than a Journalist, Journalism is always within him.

ଆଜିକାଲି ସ୍ମୃତିଚାରଣ ଏକ ମାମୁଲି ପ୍ରଥାରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି । ଯିଏ ଯାହା ନୁହଁନ୍ତି, ତା' ପାଇଁ ଫେଶେଇ ଫାଶେଇ ଲେଖିବା, କହିବା ଏକ ଚିରାଚରିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କଭାଇ ଏ ସବୁର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ଆଚରଣର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବାକୁ ହେଲେ ନିଜେ ଜଣେ ବାଙ୍କ ଭାଇ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିଲାଗି ମେଷ୍ଟେ କାଗଜ ବା ଶହେ ଦୁଇଶହ ପୃଷ୍ଠାର ସ୍ମରଣିକା ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ନପାରେ ।

ମୁଁ ଯାହା ଲେଖିଲି, ସୁଧା ଅପାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଅର୍ପିତ ।

* * *

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଜାଣେ !

ପ୍ରଫେସର ନାରାୟଣ ହଜାରୀ

୧ ୧୯୬୭ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୨୧ ତାରିଖ । ମୁଁ ମୋର ଗ୍ରାମ ନୟାଗଡ଼ର ବୁଝ ଗ୍ରାମରୁ ସକାଳ ଆଠଟାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ବିଗତ କିଛି ଦିନର ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ି ନଥିଲି । ଉତ୍କଳର ଲୋକପ୍ରିୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ‘ସମାଜ’ରେ ଓଡ଼ିଶାର ସୁନାମଧନ୍ୟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ କର୍ଷଧାର, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଜନୀତିର ପ୍ରବକ୍ତା, କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ ଓ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନର ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜସେବୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀଙ୍କର ତା ୧୭.୪.୯୭ ରିଖ ଦିନ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ ସମ୍ବାଦ ପାଠ କରି, ଛନ୍ଦାଭୂତ ହେଲି । ତା ୨୨ ରିଖରେ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବାହ୍ନରେ ସାକ୍ଷାତ କଲି ।

ଦରଦୀ ମଣିଷ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଅବସନ, କ୍ଳାନ୍ତ, ଦୁଃଖୀ, ଚିତ୍ତାଶୀଳ ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ଭଜା ଦେହସାରା ଆଘାତ ଓ ଅସ୍ତବ୍ଧ ଚିତ୍ତ । ଏ ଦାରୁଣ ଦୁର୍ବିପାକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କଣ କହିବି, କିଛି ଭାବିପାରୁ ନଥାଏ । ନିଃଶବ୍ଦରେ କିଛି କାଳ କଟିଲା । ପଚାରିଲି, “ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ କିଛି ପୂର୍ବାଭାସ ପାଉଥିଲେ କି ”? ସେ କହିଲେ, “ମୃତ୍ୟୁର ଅଳ୍ପଦିନ ଆଗରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ପତ୍ନୀ ମନ ବଳାଇଲେ । ଦୁହେଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଯାଇ ପୂରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କୁ

ଦର୍ଶନ କଲୁ । କାକଟପୁର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇଁ ମନ ବଳାଇଲେ । ସେଠାକୁ ଗଲୁ । ସେ ସଧବାରେ ଯିବେ କି ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଅତ୍ୟୁତାନ୍ତରାଳ ମାଳିକା ପୋଥି ଦେଖୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ଲେଖା ଆସିଲାଯେ - “ସେ ବିଧବାରେ ଯିବେ ” । ସୁଧାମଞ୍ଜରୀଙ୍କ ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିଗଲା । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ କାମନା ଥିଲା, ଇଶ୍ବରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଥିଲା, - “ସେ କିପରି ସଧବାରେ ଯିବେ ” । ଜଗଜ୍ଜନନୀ ତାଙ୍କର ଆକୁଳ ନିବେଦନ ଶୁଣିଲେ । ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ମଙ୍ଗଳବାର ରାତି ଘଟ.୪୦ମି. ସମୟରେ ପ୍ରାୟ ୧୫ ଘଣ୍ଟା ହୃଦରୋଗରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ସ୍ବର୍ଗାରୋହଣ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ କଲିକତାରେ ଆମେରିକା ଯିବା ପାଇଁ ଡିବା ସଂଗ୍ରହରେ ନିଯୋଜିତ ଥିଲେ ।

ନିଉୟାର୍କରେ ପରିବେଶ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଥିଲା । ସାଗରପାରି ଯାତ୍ରା ବନ୍ଦ ହେଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଏ ହୃଦୟ ବିଦାରକ ପ୍ରାଣସଙ୍ଗୀ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅନୁଭୂତି ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ, ତାଙ୍କ ସ୍ବର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ଆଖୁକୁ ଲୁହ ଆସିଯାଇଥିଲା । ଛୟାଳିଶ ବର୍ଷର ବୈବାହିକ ଜୀବନର ଏକାନ୍ତ ନିବିଡ଼ତାର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଯିବାପାଇଁ ବାଟ ଖୋଜୁଥିଲା । ମମତାର ଲହଡ଼ି ବାରମ୍ବାର ଆସି କୂଳରେ ବାଡ଼େଇ ହେଉଥିଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ଥର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି, ତାଙ୍କ ଘରେ । ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ । ସେ ପ୍ରାୟ ସବୁଥର ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଭିଯୋଗ ବାଢ଼ନ୍ତି । “କି ପ୍ରକାର ଲୋକ ! ଘର ସଂସାର ଭାସୁ କି ବୁଡୁ, ଲୋକଟିର ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନା ! ଦେଶକାମ ପାଇଁ ସତେ ଯେପରି ପାଗଳ ” । ସ୍ବାମୀ ସବୁ ଶୁଣନ୍ତି । ପାଟି ଫିଟାନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଓଠ ଓ ଆଖିରେ ସ୍ଥିତ ହାସ୍ୟ । ବାଳବାବୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଏକ ବିଶେଷତ୍ବ ସର୍ବଦା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି । ସେ କୌଣସି ମାର୍ମିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି କଲାବେଳେ, ତାଙ୍କର ଆଖି କଥା କହେ । ସେ ଆଖିରେ ଥାଏ ଶାଣିତ ବୁଝି ଓ ମାନବିକତାର ଝଲକ ।

ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ କହିଲେ, “ତାଙ୍କର କାହାପ୍ରତି ଅସୂୟା, ବିଦ୍ବେଷ ନ ଥିଲା ” । ଶ୍ରୀମତୀ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ, ଜଣେ ଜାଣିପାରେ ସେ କିପରି ସ୍ନେହୀ, ସରଳ ଓ ନିଃସଙ୍ଗ । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ତାର ପ୍ରମାଣ ।

ପ୍ରାଣୀର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ
ମରଣ କାଳେ ତାହା ଜାଣି ।

୧୯୫୦ ମସିହାରେ ବାହାଘର । ବିବାହର ଚଉଦିନ ସକାଳୁ ଜନ ସଙ୍ଗଠନ ପାଇଁ ବାଙ୍କବାବୁ ପୁରୀ ଚାଲିଗଲେ । ମଧୁଶଯ୍ୟାରେ ନିର୍ଜନ ଗଭୀର ରାତ୍ରିରେ ସୁଧାମଞ୍ଜରୀ ନିଃସଙ୍ଗରେ ଭାବିଚାଲିଥିଲେ, କିପରି ଲୋକର ସେ ହାତ ଧରିଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବିସ୍ମୟ । ସାରାଜୀବନ ଏ ଚିରବଦ୍ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ଲାଗିପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଭାବର ପ୍ରବାହକୁ ରୋକିଦେବାକୁ ଡାକବାଲା ଚିଠି ମେଣ୍ଟାଏ ଦେଇଗଲା । ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ପକାଇ ପାଠକ ଅଟକି ଗଲେ । ଆସିଛି ରାଉର - କେଲାରୁ ବିପ୍ଳବୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ଚିଠି ।

ସ୍ଵେହର ବାଙ୍କ,

ରାବୁ ସକାଳୁ ଆସି ଏ ଦାରୁଣ ଶୋକ ସମ୍ବାଦ ଦେଲା । ମୁଁ ଅବା ପାଲଟି ଗଲି । ତାର ତ କିଛି ରୋଗ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ଏ ଭଳି ବକ୍ତ୍ରପାତ । ତୁମେ ପୁଣି ଘରେ ନ ଥିଲ । ସେ ଥିଲା ଘରକରଣାର ପିଣ୍ଡ ସ୍ଵରୂପ । ତୁମର ଭଗ୍ନସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟବେଳେ ଏହା ଦାରୁଣ ଆଘାତ । ତୁମେ ଦୃଢ଼ମନା । ଏ ଦୁଃଖକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେବ । ତା'ପରି ଜଣେ ପ୍ରାଣବତ୍ ଆତ୍ମାର ମରଣ ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଝୁରୁଥିବୁ । (ରଚି)

ଦ୍ଵିବେଦୀ ଭାଇ

ଚିଠି ପଢ଼ା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ପଢ଼ାହରା ପୁଣି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ । ଜଣ୍ଡରୋଧ ହେଲା । ସ୍ଵର ଫାଟିଗଲା । ଚକ୍ଷୁ ବାଷ୍ପାକୁଳ ହେଲା ।

ସୁଧାମଞ୍ଜରୀ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଲେଣି । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ଭଗ୍ନ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରଥମେ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅଜ୍ଞସଙ୍ଗ ପ୍ରତି ସେ ଉଦାସୀନ ଥିଲେ । ପତିପତ୍ନୀ ଜୀବନର ସାଂସାରିକ ସୁଖ ବୋଲି ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ, ତା ପ୍ରତି ନିଷ୍ପତ୍ତ ଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଅହରହ ଦେଶ ଓ ଦଶର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ ରଖୁଥିଲେ । ପତ୍ନୀଙ୍କ ଉପରେ ଘରର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ଵ । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର ଦାୟିତ୍ଵ । ଚାକିରୀ ଓ ଗୃହସଂସାରର ଜୀବନ କଂଜାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେଣି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତତୀ କଣ୍ଟାପରି ଅନବରତ ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ଖଟି ଖଟି ସେ ଅବସର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କର ହାଲିଆ ହାଲିଆ ଆଖି ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନ ଏକ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଜୀବନ । ତ୍ୟାଗ, ସେବା ଓ ସାଧନା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବିଶେଷ ଆଲେଖ୍ୟ । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଅର୍ଥନୀତି ଅନର୍ସର ଛାତ୍ର ଥିଲାବେଳେ, ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ମେଧାବୀ ଓ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ପଢ଼ା ସାଙ୍ଗ କରିଥିଲେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ହୋଇ ପାର୍ଥିବ ସୁଖ, ସୁବିଧା, କ୍ଷମତା ଓ ପ୍ରଭୁତ୍ଵ ଜାହିର କରିଥାନ୍ତେ । ସେ ମୋହର ଆକର୍ଷଣରେ ଭୁଲି ନଯାଇ ଦେଶସେବା, ସମାଜଗଠନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିବା - ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବିଶେଷତ୍ଵ ଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଆଦି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ଜୀବନାଦର୍ଶରେ ସେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ।

‘ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ’ ପୁସ୍ତକରେ ସାଧକ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ସେତେବେଳକାର ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ଲାଞ୍ଚନା, ଉତ୍ପୀଡ଼ନ, ତଥା ସମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନର ମର୍ମ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା କଷ୍ଟକର । ହିଂସାମୂଳକ ବିପ୍ଳବ ବା ବିଦ୍ରୋହକୁ ବୁଝିବା ସହଜ । ଇତିହାସରେ ତାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳେ । ମାତ୍ର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ରୋହ ବା ବିପ୍ଳବ ଏକ ଅଭିନବ ରଣକୌଶଳ” । ୧୯୪୨ ‘ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦ୍ଵିବେଦୀ କଟକରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ପୁଣି ଲେଖିଛନ୍ତି, “କେବଳ ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା ଚରମ ତ୍ୟାଗ ଓ କଷ୍ଟ ବରଣ କଲେ ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବ । ତେଣୁ ସଜା ଦେଶସେବକଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଥିଲା କିଏ ବେଶି ଶାସ୍ତି ପାଇବ, ଲାଠି ଗୁଳି ସହିବ ଓ ଦୀର୍ଘ କେଳଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବ ” । ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଯେଉଁ ବୈପ୍ଳବିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି, ସେଥିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହେଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ସିଦ୍ଧ ତପସ୍ୟାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଲେଖିଛନ୍ତି, “ତ୍ୟାଗ, କଷ୍ଟ ଭୋଗ, ଆଦର୍ଶ ଲାଗି ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସର୍ଗ - ଏହା ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ହୁଏନା । ବାସ୍ତବିକ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁଭୂତି ଲୋଡ଼ା” । ସେହି ଅନୁଭୂତି ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ବାଳ ବିହାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ଶ୍ରୀ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ ଆଆନ୍ତି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତତ୍ତ୍ଵର୍ଥ ବାର୍ଷିକ ଅର୍ଥନୀତି ଛାତ୍ର । ତାଙ୍କର ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଗରୁ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ । ସେ ବି ଆମ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ

ଏବଂ ଛାତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ମହଲରେ ଏଥିଲାଗି ନୂଆଲୋକ ବାହାର କଲେ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଏକ ଖାସ୍‌କାମକରୁଥିଲେ । ସେ କଲେଜ ଫେରନ୍ତା ଖରାବେଳେ ସେଠିକି (କଟକର ଅଲିସାବଜାର) ଆସୁଥିଲେ ଓ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଠିକଣା ଲେଖିଦେଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିଲେ ସେଥିପ୍ରତି କିଛିଦିନ ପରେ ପୁଲିସର ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିଗଲା । କଲ୍ୟାଣପୁର କୁଟୀରରେ ବାଙ୍କବାବୁ ରହୁଥିଲେ । ଏହା ପରେ ପରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିନିଆଗଲା । ମୋର ଖାଲି ହସ୍ତଛେଦ ହେଲା ନାହିଁ -” ପରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଲେଖିଲେ, “ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଓ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଥାଆନ୍ତି । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ରହିଥିଲା ଏବଂ ମୋ ସହିତ ସଂପର୍କ ଥିଲା । ସେମାନେ ‘କର ଓ ମର’ ଡାକରାରେ ବାହାରିଆସିଲେ ଓ ଏ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାକ୍ରାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ହେଲେ ।” ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର କୋର୍ଟରେ ବିଚାର ଚାଲିଥିବା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଶ୍ରୀ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ଆମର ବିଚାର ସିନା ଆମ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଥିଲା, ମାତ୍ର ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରିବାର ଓ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ଵଜନଙ୍କ ମନରେ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଧରି ନେଇଥିଲେ ଯେ ଫାଶୀ ହେବା ସୁନିଶ୍ଚିତ - ଅତି କମ୍‌ରେ ମତେ ଫାଶୀ ହେବ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କଳାପାଣି ପାର ଅର୍ଥାତ ଯାବଜୀବନ କାରାଦଣ୍ଡ ହେବ ।”

୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖରେ ଶାସ୍ତି ଦିଆଗଲା । ୬ ବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ । ୨୩.୪.୪୬ରେ ଏଥିରୁ ୩ ବର୍ଷ ୬ ମାସ ୧୨ ଦିନ ଭୌଗଳିକ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ସାଥୀ ୧୨ ଜଣ ୨ ବର୍ଷ ୪ ମାସ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଭୋଗକରି ଡିସେମ୍ବର ୧୯୪୪ରେ ମୁକ୍ତ ହେଲେ କଟକ ଜେଲରୁ । ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ବନ୍ଦୀମାନେ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ରହୁଥିଲେ, ସେହି ଗୃହରେ ସେମାନେ ରାତିରେ ଝାଡ଼ା, ପରିସ୍ରା କରୁଥିଲେ, ହାଣ୍ଡିରେ । ସକାଳହେଲେ ସେ ଝାଡ଼ାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇ ବାହାରେ ନେଇ ଅଜାତୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀମୁକ୍ତ ଦାସ ଆଦି ପାଲିକରି ସେ ଝାଡ଼ାକୁ ନେଉଥିଲେ । ଏହିପରି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟର ଅଗ୍ନିବାହ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀଙ୍କ ଚରିତ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଜାଜଳ୍ମମାନ ହୋଇଥିଲା ।

ରାଜନୀତିକ କର୍ମୀ

୧୯୪୫ରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ୧୯୪୬ରେ ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ସଂଗଠକ

ସଂପାଦକ ହେଲେ । ୧୯୪୮ରେ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାହାରି ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ
 ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଂଗଠିତ ଓ ମଜବୁତ କରିବାକୁ ନିରଳସ ଓ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ
 କାର୍ଯ୍ୟକଲେ । ଦଶବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ
 ଭାବେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣାମାନର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ
 ଧର୍ମଘଟ ଆଦି କଲେ । ପତାଶ ଓ ସାଠିଏ ଦଶକରେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ସଂଘ ଜରିଆରେ
 କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ, ଜମିର
 ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଚାଷୀ ଓ ଭାଗଚାଷୀର ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ପାଇଁ
 ବିଧାନସଭା ଓ ବାହାରେ ସଂଗ୍ରାମ ଜାରିରଖିଲେ । ସାଠିଏ ଦଶକରେ ନିଶାମଣି
 ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଳକର ବୁଦ୍ଧି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଜୋରଦାର ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ସଫଳ
 ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୫୫ର ବିରାଟ ବନ୍ୟା ସମୟରେ ବିଂଜାରପୁର ବରୀ ଅଞ୍ଚଳରେ
 ଏକ ମାସ ବ୍ୟାପୀ ରିଲିଫ୍ ବାଣ୍ଟିଥିଲେ । ୧୯୫୭ରୁ ୧୯୬୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଧାନସଭାର
 ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ଦଳର ସଦସ୍ୟଭାବେ, ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା
 ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ବିବରଣୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ରେଡ଼ିଓ ପ୍ରସାରଣ
 କଲେ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦେଓ୍ଵାନୀ ଓ ଫୈଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମା ଯେପରି
 ହୋଇନପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ୧୯୬୦ରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଇଭେଟ ମେମ୍ବର ବିଲ୍ ଓଡ଼ିଶା
 ବିଧାନ ସଭାରେ ଆଗତ କଲେ । ତାହା ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ଆଇନ
 ହେଲା । ଏ ପ୍ରକାର ଆଇନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଥିଲା । ୧୯୬୨
 ମସିହାରୁ ତାଙ୍କର ଅବିରତ ସଂଗ୍ରାମ ଫଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ୧୯୭୪ରେ ରେଜାଲି
 ବନ୍ଧ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-ଖରସ୍ରୋତା ଉପତ୍ୟକାକୁ ବନ୍ୟାଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କଲା ।
 ୧୯୬୨ରୁ ୧୯୬୭ ଯାଏଁ ‘ଏକ୍ସନମିକ୍ ଟାଇମ୍ସ୍’ର ବିଶେଷ ସଂବାଦଦାତା ଓ
 ‘କୃଷକ’ର ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ୧୯୬୬ରୁ ୧୯୭୧ ଯାଏଁ ରାଜ୍ୟସଭାର
 ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଭାବେ ବିଶେଷ ସକ୍ରିୟ ଥିଲେ । ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ପୁଣି
 ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ୧୯୭୨ରେ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ଦଳର ଅଧିକାଂଶ
 ସଭ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ । ୧୯୭୩ରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା ଓ
 ବାଣିଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ନିଜ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ,
 ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ଯେତେ ଶତାଂଶ ଲୋକ ରହିଛନ୍ତି, ତା ଭିତ୍ତିରେ ସମ୍ବଳ ବିତରଣ
 କରିବାକୁ ଅର୍ଥ କମିଶନ ଆଗରେ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ପେଶ କଲେ । ତାହା ଗୃହୀତ ହେଲା ।
 ୧୯୭୪ରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ଓ ରାଜସ୍ଵ ଓ

ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ ସଂସ୍ଥାର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଏ ସମୟରେ ଭୂମି ସଂସ୍କାର ଓ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ସରକାରୀ ଜମିକୁ ଭୂମିହୀନ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଲେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ୧୯୭୫ ମସିହାରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ମିଳିତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିବାଦକରି ଉକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନେଲେ । ସେ ଉତ୍କଳର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଜନୀତିର ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରବକ୍ତା । ପରେ ଯେତେବେଳେ ଜନତା ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ, ଦଳରେ ଆତ୍ମୀୟତାର ଗଣତନ୍ତ୍ର ନାହିଁ ବୋଲି ସେଥିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ରାଜନୀତିରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ରକ୍ଷାପାଇଁ ସେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ରାଜନୀତିକ ବିଦ୍ରୋହୀ ଭାବେ ଉତ୍କଳର ରାଜନୀତିକ ଆକାଶରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଛନ୍ତି । ବିବେକ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ପ୍ରହରୀଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ।

କୃଷକ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ”ର ଜନ୍ମଦାତା ଭାବେ ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ୧୯୮୪ ମସିହାରେ । ଆଠ ମଲ୍ଲିକର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ରେଙ୍ଗାଲା ବନ୍ଦର ବାସଚ୍ୟୁତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଅଭିଆନ ନିମନ୍ତେ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଝୋଟ ଓ ଧାନର ଉଚିତ ଦର ଚାଷୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ - ଅଣୀ ଦଶକରେ ସଂଗଠିତ କରି ତାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ୧୯୮୫ ରେ ‘କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ’ ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦନା ଆରମ୍ଭ କରି, ପ୍ରକୃତି ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଲେଖାମାନ ଲେଖି ଓଡ଼ିଶାରେ ଚହଳ ପକାଇଲେ । ତଥ୍ୟନିଷ୍ଠ ଲେଖାମାନ ଜନମତକୁ ସଚେତନ ଓ ସଂଗଠିତ କରିବାରେ ବିଶେଷ ସହାୟକ ହେଲା ।

ପରିବେଶବିତ୍

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ କାମରେ ବୁଢ଼ି ରୁହନ୍ତି, କାମରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି । ଅହରହ କର୍ମଚଞ୍ଚଳତା, କର୍ମକୁଶଳତା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ‘ମରାଳ ମାଳିନୀ ନୀଳମୁ ତିଲିକା’ ପ୍ରକୃତିର ଗନ୍ତାଘର । ଏଥିରେ ଚାଟା କଂପାନୀକୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ପାଇଁ ଲିଭି ଦିଆଗଲା । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ଯୋଗୁଁ ତିଲିକାର ପାଣି ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ମାଛ ଉତ୍ପାଦନ କମିବ, କେଉଟ ମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ବୁଢ଼ିବ । ଏ ସବୁ ସମସ୍ୟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତିଲିକାଜୂଳ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ସଂଗଠିତକରି, ଦୁଇ ବର୍ଷକାଳ କଠୋର ସଂଗ୍ରାମ ଜାରିରଖିଲେ । ଏ ଜନ-ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସମର୍ଥନ ଲାଭ କଲା । ଚାଟା କମ୍ପାନୀ ତିଲିକାରୁ ବିଦାୟ ନେଲା । ଏହା ୧୯୯୨ ର କଥା ।

ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିରେ ସୌଖୀନ ହୋଟେଲ ସବୁ କରିବାକୁ ସରକାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ, ୧୯୯୩ରେ । ଏଥିପାଇଁ ସରକାର ଗିରଫ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଅଭୟାରଣ୍ୟକୁ ବଳିଦେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦୀକ ଭାବରେ ଦୁର୍ବାର ସଂଗ୍ରାମ କଲେ ଯାଆ ମାନଙ୍କ ସହିତ । ଏ ପ୍ରକଳ୍ପ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଆଇଲାଣ୍ଡ, ଶ୍ରୀଲଙ୍କା, ଗୋଆ ପରି ବେଶ୍ୟାଳୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଉତ୍କଳଭୂମି ରକ୍ଷାପାଇଲା ।

୧୯୯୪ରେ ଭିତର କନିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ରତର ହେଲା । ଭିତର କନିକାର ହେତାଳ ବଣ, ଜୀବଜନ୍ତୁ, ରିଭ୍‌ଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ, ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଗଲା । ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା । ଦେଶବିଦେଶର ଅନେକ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଲେ । ପ୍ରାୟ ୮୦୦ ଲୋକ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାନେକା ଗାନ୍ଧୀ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ । ଲେଖକ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଆନ୍ଦୋଳକ ଥିଲେ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ, ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଆସୁଥିବା ଭିତର କନିକାର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କିପରି ବାଧା ବିଘ୍ନ ଓ ହଇରାଣ ହରକତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ କରାଯାଇଥିଲା ଓ କିପରି ଶହଶହ ଲୋକ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଆସିପାରି ନ ଥିଲେ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସେ କାନ୍ଦି ପକାଇ ଥିଲେ ।

୧୯୯୫ରେ ଓଡ଼ିଶା ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ, ଜଙ୍ଗଲ ରକ୍ଷା ସହିତ, ଚିଲୁଡ଼ି ଚାଷ ବନ୍ଦ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଥିଲେ । ଚିଲୁଡ଼ି ଚାଷ ଦ୍ଵାରା ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଜମି ଶିଳ୍ପପତିମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଚାଲିଯାଉଛି, ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ କମୁଛି, ପାଣି ଦୂଷିତ ହେଉଛି । ଏ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଉପରୋକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ଵାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ମାନଙ୍କର ବିରୋଧ ଯୋଗୁଁ ସେ କେବଳ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିନାହାନ୍ତି, ନିଜ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ବିପନ୍ନ କରିଛନ୍ତି । ନୀଳକଣ୍ଠ ପରି ବହୁ ବିଷୟ ସେ ପାନ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିପ୍ରତି ଓଡ଼ିଶାର ଜନମତ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ସାଧାରଣ ଜୀବନ, ଅସାଧାରଣ ରାଜନୀତି ଓ ବାଙ୍କବାବୁ

ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ କର୍ଣ୍ଣଧାର, ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନ-ସମ୍ପର୍କିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଜୟନ୍ତୀ କମିଟି ତରଫରୁ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଛି, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦର କଥା । ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ରାଜନୀତିର ଭୂମିକା ଓ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ରାଜନୀତିର ସ୍ଥାନ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ କୃତିତ୍ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ରାଜନୀତି ଅର୍ଥ କେବଳ କ୍ଷମତା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ, ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ କ୍ଷମତା ଆହରଣ କରିବା, ତାକୁ କାବୁଡ଼ି ଧରି ବସିବା ଓ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ପାରିବାରିକ, ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବା ଦଳଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାକୁ ଅସ୍ବଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରିବା- ଏସବୁ ଜନମାନସରେ ଉପକଥା ପରି ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଗଲାଣି । ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜନୀତି ମାନେ କ୍ଷମତା-ନୀତି ବୋଲି ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଧାରଣା ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ତାକୁ ଅମୂଳକ ମଧ୍ୟ କହି ହେବନାହିଁ । କ୍ଷମତାରେ ଥିବାଯାଏ ସମାଜ ଓ ‘ସାଧାରଣ’ ମଣିଷ ବାର ଉପଚାର ଯୋଗେ ପୂଜା ଆରାଧନା କରନ୍ତି ଓ କ୍ଷମତା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେଲେ, କାଲି ପୂଜା କରିଥିବା ଗୌଣ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଅଳିଆ ଗଦାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ମୋଟାମୋଟି-ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ବିକଳ ଉଦାହରଣ ସବୁ-ସର୍ବଜନବିଦିତ । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ବରେ କ୍ଷମତାରୁ ଆମେ କ’ଣ ଲାଭ ନେଇ ପାରିବୁ ଏଇଟା ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ କଥା ହୋଇ ରହିଛି । ଯାହା ଫଳରେ ରାଜନୀତିରେ ନୀତି ବା ଆଇଡିଓଲୋଜି, ତଥ୍ୟ ବା ଦର୍ଶନ କିଛି

ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଏଥରେ ସମାଜର ପ୍ରଭୃତ କ୍ଷତି ହୋଇ ସାରିଛି । ଆମେ କେବଳ କହି ଚାଲିଛୁ ଯେ ସ୍ବାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଚାଶ ବର୍ଷରେ ରାଜନୀତିର ପ୍ରଭ ଓ ମାନ ତଳକୁ ତଳକୁ ଖସି ଲାଗିଛି । କାହିଁକି ଓ କିପରି ଏହା ଘଟୁଛି, ଏହାର ସମାଜତାତ୍ତ୍ବିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ବିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ । ମାତ୍ର ସେପରି ନିରପେକ୍ଷ ସମୀକ୍ଷା ଏ ଯାବତ୍ ଆଖିରେ ପଡୁନି ।

ମୋର ମନେହୁଏ ରାଜନୀତି ଏ ଯାବତ୍ ଏକ “ଅସାଧାରଣ” ବ୍ୟବସାୟ ଓ ଏଥିପାଇଁ “ଅସାଧାରଣ” ମାନସିକତା ଓ ଦକ୍ଷତା ଯେ ଲୋଡା ଏହା ଧ୍ବରେ ଧ୍ବରେ ସ୍ବାକୃତି ଲଭୁଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ “ସର୍ବସାଧାରଣ” (ସେମାନେ ପୁଣି କିଏ ?) କି ଠୁଁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଦୂରେଇ ରହିବା ଓ ତା’ସହ ରାଜନୀତିରେ କ୍ଷମତାର ପରିଦର୍ଶନ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଉପଲବ୍ଧ ଆନନ୍ଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଯେଉଁମାନେ “ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି” ସେମାନେ ବ୍ଲାକକ୍ୟାବ୍ କମାଣ୍ଡୋ, ପୁଲିସ୍ ଘେର ଓ ନାନାମତେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠୁଁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ କରିସାରିଲେଣି । ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପ୍ରାୟ ସ୍ବପ୍ନ । କେତେବେଳେ କେମିତି ନାନାବିଧ ମଧ୍ୟସ୍ଥିକ କରିଥାରେ ପୁଣି ତା’ ସମ୍ଭବ ହେଉଛି, ଅନେକ ସମୟରେ ବିଶେଷତଃ କେବଳ ନିର୍ବାଚନ ସମୟରେ; ଦୁଷ୍ଟ, ଗୁଣ୍ଡା, ଦୁଷ୍ଟରିତ୍ର, ଖଳମାନଙ୍କ କରିଥାରେ । ବହୁବିଧ ଉପାୟରେ ଯେଉଁମାନେ “ନେତା” ସେମାନେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ କ’ଣ, ଲୋକେ କ’ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ତା’ ନ ଜାଣନ୍ତୁ ଏଇ କଥା ମଧ୍ୟସ୍ଥିମାନେ ଚାହାଁନ୍ତି । ଚାରିପଟେ ବୁଢ଼ିଆଣି ଜାଲ, କିଛି କ୍ଷଷ୍ଟ ଦିଶେନି ନେତାଙ୍କୁ, “ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ” । ସେ କାହାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ବ କରୁଛନ୍ତି ତା’ ହେଲେ ? ଉଣା ଅଧିକେ ଏଇ ହେଉଛି ଭାରତୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର ରୂପରେଖ ।

ସେଥିରେ ଯେ ଅନେକ ବିକଳ ଉଦାହରଣ ଅଛି ସେକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସେମିତିଆ ଗୋଟିଏ ନିଚ୍ଛକ ବିକଳ, ଯିଏ ସାଧାରଣ ଜୀବନଠୁଁ ଆଦୌ ଦୂରେଇ ଯାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ବହୁ ଭାବରେ, ବହୁ ବାଗରେ, ବହୁଧା-ବିଭକ୍ତ ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବେଶରେ ସେ ଜନମାନସର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସଦାବେଳେ ରହିଥାଉଛନ୍ତି ଓ ଏବେ ବି ରହିଛନ୍ତି । ମୋ ମତରେ ଏହା କିଛି କମ କଥା ନୁହେଁ । ନେତାମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ “ପାଇଁ” କାମ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଦିଗ୍ ଦର୍ଶନ ଦିଅନ୍ତି । ନେତାମାନେ କଠିନ, ଦାରୁଣ-ସତ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଛେଇ ଯାଆନ୍ତିନି । କେବଳ ‘ଲୋକମତ’ ଅନୁସାରେ ଯିଏ ପରିଚାଳିତ ସେ ନେତା ହୋଇ ନ ପାରେ କାରଣ ଦିଗ୍ ଦର୍ଶନ ଦେବାର ଆନନ୍ଦ ଓ ଦାୟିତ୍ବରୁ ସେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍

ସେ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ହୋଇ ପଡିଥାଏ । ମୋର ମନେହୁଏ ବାଙ୍କବାବୁ ମୋତାମୋତି ଭାବେ କେବଳ ଜନମାନସର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହି ନାହାନ୍ତି, ଜନସାଧାରଣକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭୂତ ଜ୍ଞାନ, ଅବବୋଧ ଓ ନୈତିକତା କରିଥାନ୍ତେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିଛନ୍ତି - ବହୁ ସଂଗ୍ରାମୀ ବହୁ, ସାଥୀ ଓ କର୍ମୀ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛନ୍ତି; ସଂକ୍ଷେପରେ ଅନେକଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିପାରିଛନ୍ତି; ସତ୍ୟର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ପାରିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତିରେ ସେ ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ଆବେଗ ଉଭୟକୁ ମିଶେଇବା ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି; ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ଏମ୍.ପି. ବା ଏପରିକି ଏମ୍.ଏଲ.ଏ. ନ ଥିବା ବେଳେ ବି ଦେଖୁଛି । ସାଧାରଣ ମଣିଷ, ଗାଁ ଗହଳର ଲୋକଙ୍କ ସହ କଥୋପକଥନରେ ଦେଖୁଛି; ପାଠୁଆ, ବିଜ୍ଞାନୋକ୍ତ ଗହଣରେ ବି ଦେଖୁଛି । ମନେ ହୋଇଛି ମଣିଷଟି ମୁଖା କେବେ ପିନ୍ଧିନାହିଁ; ମୁଖା ପିନ୍ଧି ନାତିନି । ଶୁଣେ, ରାଜନୀତିରେ ମୁଖା ପିନ୍ଧିବା କୁଆଡେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ବାଙ୍କବାବୁ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗହାରି ଧାନବିଲ ପରି ସବୁକାଳେ ଖୋଲାମେଲା, ଓଡ଼ିଶାର ପାହାଡ଼ିନଈ ପରି ଉଜ୍ଜଳ, ତରଙ୍ଗାୟିତ । ଜ୍ଞାନ ଓ ତର୍କରେ ବି ସେ “ମାତି” ପାରନ୍ତି, ତା’ ମୁଁ ନିଜେ ଭୁଲ୍‌ଭୋଗୀ ଓ ଅନେକଥର ପରଖୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଭିତରେ ଥିବା ବିନୟୀ, ସ୍ନେହୀ ମଣିଷତ୍ୱର ପରିଚୟ ସବୁକାଳେ ପାଇଆସିଛି । ଯାହାଠି ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ଆବେଗର ଅଭୂତ ସମନ୍ୱୟ ଦେଖୁଛି ।

ଏଠି ମୁଁ ବିଶଦ ଆଲୋଚନା କରୁନି ବା କିଛି ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶ କଥା କହୁନି । ନୟିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ବେଳେ ତାଙ୍କର ଅର୍ଥ ଓ ଯୋଜନା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଧାରଣା ଓ “ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ” ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦେଖୁଛି । ଯୋଜନା କମିଶନରେ ମୁଁ ବିଶେଷ ସଚିବ ଥିବାବେଳେ ଚିଲିକା ଓ ତା’ର ପରିବେଶ ସମ୍ପର୍କୀୟ କାଗଜ ତାଙ୍କଠୁଁ ପାଇଛି; ସେ ମୋତେ ଆସି ଭେଟିଛନ୍ତି ଓ ମୋର ଜଟିଳ, ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ବହୁ ପରିବେଶରେ - ସାଧାରଣ, ପାରିବାରିକ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ- ତାଙ୍କ ରାଜନୀତି ଜୀବନକୁ ମୁଁ ନିରେଖିବାର ସୁବିଧା ପାଇଛି । କୋଉ ମଣିଷର ବା ଦୁର୍ବଳତା ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କଠି ଦୁର୍ବଳତା ଏତେ କମ୍ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଓ ଆଦରଣୀୟ ଏତେ ଗୁଣ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଛି ଯେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତି ଓ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯୋଗଜନ୍ମା ହିଁ କହିବି । ବହୁ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ତାଙ୍କର ପ୍ରାଜ୍ଞମନର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପାଇଁ ଆବେଗ, ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଓ ମାନସିକ ଅନୁରକ୍ତି - ଯୋଗଥୁପାଇଁ ହୁଏତ ଶ୍ରୀମତୀ ଦାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁଠୁଁ ବେଶୀ ପ୍ରଭାବିତ ଓ ରଣୀ ମଧ୍ୟ-ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ।

ନିଜେ ସିଏ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସଙ୍ଗଠିତ (organised) ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦିଗରୁ ଅସଙ୍ଗଠିତ ମଧ୍ୟ (chaotic) । ଯିଏ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଆବେଗମୟ

ଓ ସଜାଡି କରୁଥିଲେ - ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସ - ଯିଏ କହିପାରୁଥିଲେ “ତୁମେ
କି ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛ ଯଦି ଏ ଦୁରାଚାର ସମାଜରେ ନ କମିଲା”- ସେ ସ୍ନେହବୋଲା
ଚାବୁକ ଏବେ ଅନ୍ତର୍ହିତ । କିନ୍ତୁ ସେଇ “ଛାଟମାଡ଼”ର ସ୍ମୃତି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ଆବେଗକୁ
ଏକାଠି ମିଶେଇ, ସଜାଠନ ଓ ଜ୍ଞାନକୁ ଫେରି ଆଗାମୀ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶା ଓ
ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପାଇଁ, ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ କିଛି କରିଯିବାକୁ ବଳ ଓ ସାହସ
ଯୋଗାଇବ, ଏ ଭରସା ମୋର ସବୁବେଳେ ରହିଛି ।

ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନ ସମର୍ପଣର କେତୋଟି ଦିଗ

ଅଧ୍ୟାପକ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ

ନାମକ ଜୀବନ ଘଟଣା ବହୁଳ । ସ୍ୱଳ୍ପ ହେଉ ବା ସୁଦୀର୍ଘ ହେଉ, କାଳର ଗତିରେ ଏହା ସମାନ୍ୟରୁ ସାମାନ୍ୟତମ । ମୃତ୍ୟୁ ପରି ଜନ୍ମ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା । ଅସୁମାରି ସଂସାରରେ ଏହାର ପରିବ୍ୟାପ୍ତି କାହା ପାଇଁ କେଉଁଠି ଓ କେତେ ବେଶୀ ବା କମ୍ ଠାବ କରିବା କଠିନ । ଦୁଇଟି ନିଆଁରେ ସୀମିତ ଜୀବନ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ । ଏହାହିଁ ଏହାର ଦୁନିଆଁ । ଏଥିରେ ଖେଳ କରେ ଜୀବନ । ଏହି ଜୀବନରେ ଯିଏ ଯେତେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟପାଇଁ ସମର୍ପିତ କରିପାରେ, ସେ ସେହି ମାପକାଠିରେ ସୁରଣୀୟ । ଭାଗବତରେ ଅଛି, ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ଏ ଜଗତେ ସେ ଯେ ପ୍ରାଣ ଧରେ ପରହିତେ । ଏହାହିଁ ଜୀବନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଏହି ଦିଗରୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୈଣ୍ଡିତ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି ।

ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସିଲାପରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅନନ୍ୟତା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ବାଳକ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବାଲୁତ ବୟସରୁ । ସେ ସରକାରୀ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ବି.ଏ. ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ୧୯୪୨ ମସିହା, କଟକ ସହର କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସର ସେ ଅନ୍ତେବାସୀ । ୧୯୪୨ ମସିହା ଆନ୍ଦୋଳନର ଗୁପ୍ତ ଚିଠି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପକେଟରେ ଥାଏ । ଏହି ଚିଠି ଗୋଇନ୍ଦା ପୁଲିସଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଅଗଷ୍ଟ କ୍ରାନ୍ତିର ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନର ନେତାମାନେ ଧରାପଡ଼ିଯିବେ । ତେଣୁ ସେ ପୁଲିସଙ୍କ ଠାରୁ ମାତ ଖାଇଛନ୍ତି, ଗାଳିଗୁଲଜ ଶୁଣିଛନ୍ତି ।

ଟ. ୧୫ ହାଇ ଥାନାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । କେତେକଣ ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ପୁଲିସ ଯେରିଥିବା ସମୟରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିବାର ଛଳନା କରି ପାଇଖାନା ଭିତରେ ସେହି ଗୁପ୍ତ ଚିଠିକୁ ଟିକି ଟିକି କରି ଚିରି ମଳଭାଷ୍ମରେ ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଥାନା ପିଣ୍ଡାରେ ଚୁଲରେ ସିଧାହୋଇ ସାରା ରାତି ବସିଛନ୍ତି । ଢୋଳାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଶୋଷ କରୁଥିଲେ ହେଁ ପାଣି ମୁନ୍ଦାଏ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ନହୋତବନ୍ଧା । ସେ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁରେ ପଥର ପରି ଅଟଳ । ପରିଣତି ହେଲା ଯେ ବାଳବାବୁଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ଗାଦିଚ୍ୟୁତ କରିବାକୁ ବିଦ୍ରୋହ ସଂଗଠିତ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରାଜଦ୍ରୋହ ଦଫାରେ ଫୌଜଦାରୀ କ୍ଷତଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା କରାଗଲା ।*

କଲ୍ୟାଣପୁର ଗାଁ ଛାଡ଼ି କଟକ ସହରରେ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍‌ରେ ରହୁଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିବେ ଓ ପିତାମାତା ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିଥିବେ, ପୁଅ ଦିନେ ଭଲ ପଢ଼ିବ, ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇବ, ବଡ଼ ଚାକିରି କରିବ ଓ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିବ । ଏ ବୟସରେ ବାଳବାବୁ ଚପଳମତି ଓ ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରକୃତି ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ କୌତୁହଳ ଉଦ୍ଭାପକ । ଏଥିରେ ଆମକୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ଓ ଆମେ ପ୍ରଶଂସା ଦେଉଁ । କିନ୍ତୁ ନିଜେ ବାଳବାବୁ କଅଣ କହିଛନ୍ତି ? “ଦେଶପାଇଁ ଶହାଡ଼ ହେବୁ ବା ଲମ୍ବ କାରାବରଣ କରିବୁ । ଏହା ଯେପରି ଏକ ଗୌରବର କଥା । ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏପରି ସୌଭାଗ୍ୟ କୁଟେ, ଏହିପରି ଏକ ଭାବନା” ।**

ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୪୦ ମସିହାରେ ମୁଁ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍‌କୁ ଯାଇଛି । ସେତେବେଳେ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାପାଇଁ ଡି.ଏଚ୍. ପଣ୍ଡିଆଏ । ମୋର ସହପାଠୀ ଶ୍ରୀ କୈଳାସ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ କଲ୍ୟାଣପୁର ଗାଁର ଓ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍‌ରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ପାଟନାରୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏମ୍.ଏ. ପଢ଼ିଥାନ୍ତି ଓ ସମ୍ଭବତଃ ଏଲ୍.ଏଲ୍.ବି. କରିଥାନ୍ତି । ଚାକିରି ନପାଇ ଶେଷରେ କଟକ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ହେଲେ । ରବିବାର ଓ ଅନ୍ୟ ଛୁଟିଦିନରେ କୈଳାସବାବୁ ଓ ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଦାନ୍ତଭଜା ଓ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ୁ । ଏବେ ବି ମନେ ପଡ଼େ, ରାସ୍ତାଠାରୁ ଉପରକୁ ପାଞ୍ଚସାରଙ୍ଗା ପାହାଚ ପାରିହୋଇ ମେସ୍‌ଭିତରକୁ ମୁଁ ଯାଏ । ଭିତରେ ହାତମରା ପାଣିପମ୍ପଥାଏ । ସେଠି ବାଳକ ବାଳବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି ।

* ଜୀବନ ସ୍ମୃତି, ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ, “ଆବର୍ଣ୍ଣ” ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷ, ଅକ୍ଟୋବର ୧୯୮୭

** ତତ୍ତ୍ୱେବ

କୈଳାସ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ମୋ ପ୍ରତି ଆତିଥ୍ୟ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟପରମ୍ପରାର ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ଏଇ ଅଳ୍ପ କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ ଆମେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ କୋତପୁର ଗାଁ ଭୂଇଁ ସେବା ଘରକୁ ମକରମିଳନ ଅବସରରେ ମୋର ଛାତ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ ବୀର କିଶୋରଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଯାଇଥିଲୁ । ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟା ମା ସୁଧାଅପା । ସେବାଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥାଉ, ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥିଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ । ସେ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ବାଙ୍କ ବାବୁ ନିର୍ମଳ କଣ୍ଠରେ କହି ପକାଇଲେ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ବାବୁ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଯଦି ନକର, ଏହା ପାପ ହେବ । ପରୋପକାର ପୁଣ୍ୟ ଓ ପରପାତା ପାପ । ନ୍ୟାୟ ହେଉଛି ପୁଣ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ପାପ । ସତ୍ୟ ହିଁ ପୁଣ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ ପାପ । ଏହାହିଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିଚାର ଓ ଏକଥା ସେଠି ଆମ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା କ୍ଷଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ସେହି ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଇହ ଜଗତରେ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ମୃତି ଆଉଟୁପାଉଟୁ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ରକ୍ତ ମାଂସର ଶରୀର ନାହିଁ । ନିୟତିର ଗତି ବିଚିତ୍ର, କିନ୍ତୁ ସୁନିର୍ଣ୍ଣିତ ।

ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସୁଧାଅପା । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନର ବ୍ୟବଧାନ । ନାରୀ ହେଲେ ହେଁ କେତେ ଚାଣୁଆ । ଅନ୍ୟାୟ, ଅସତ୍ୟ ଓ ପରଦୃଷ୍ଟି ସେ ସହି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅସହ୍ୟ । ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲକୁ ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ କେତେ ଥର ଯାଇଛି । ଛାତ୍ରୀ, ସହକର୍ମୀ ଓ ଏପରିକି ଅଭିଭାବକଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯେତେ ଅସମ୍ମାନ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆଶା, ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭରସା, ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସ୍ନେହ । ଥରେ ମୋର ଜଣେ ଛାତ୍ରୀ ତଥା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ବ୍ରେଣ୍ଡ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ଅନୁରୋଧ କରିଛି । ଏହି ଅନୁରୋଧ ଆବଶ୍ୟକ ପଡୁଥାଏ, ଯେହେତୁ ମୋ ଛାତ୍ରୀ ଜଣଙ୍କ ମୋ ଚେଷ୍ଟା ଓ ତାଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ଖାପଖୁଆଇ ନପାରି ମିୟମାଣ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁଜୀ ସୁଧାଅପା ଅପା ଅବହିତ ଥାନ୍ତି ଓ ଯଥା ସମ୍ଭବ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭଙ୍ଗୀରେ ନିଜ ବିଫଳତା ପାଇଁ ଅସମ୍ଭବ ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜ କନିଷ୍ଠା ଭଗ୍ନୀ ଭାବେ ବିଚାର କରି ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ବୁଝାଇଛନ୍ତି । ପରିଣତି ଯାହା ହେଲା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଭାବରେ ସେ ମହାନ୍ । ନିଜ ମୃତ୍ୟୁରେ ସେ ନାରୀ ସମାଜର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଦର୍ଶ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଛନ୍ତି । ଜନନୀ ଓ ଜାୟା ଭାବରେ ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ରହିଛନ୍ତି ।

ଏବେ ସମ୍ଭାବ ପତ୍ର*ରୁ ଜାଣିଲି Banka Behary Das wants total ban of prawn culture in Chilka. ବିଷୟଟି ହେଉଛି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପରିବେଶବିତ୍ ଓ ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖନେତା ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପୃଥ୍ବୀର ସର୍ବ ବୃହତ ଲୁଣିପାଣି ହ୍ରଦ ଚିଲିକାରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଦାବି କରିଛନ୍ତି । ଚିଲିକାଠାରୁ ଭିତରକନିକା ଯାଏ ସମଗ୍ର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳର ସେ ସର୍ବେକ୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଅଧ୍ୟୟନ ତାଲୁ ରଖୁଛନ୍ତି । ଅବବୋଧ ଫଳରେ ସମସ୍ୟାର ଉପଲବ୍ଧି ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି । ଉପକୂଳବାସୀ ଓ ଉପକୂଳର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଠାରେ ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷର କୁପରିଶାମ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି । ପରିବେଶ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି । ଦେଶର ଉପକୂଳବାସୀ ଓ ଉପକୂଳର ସୁରକ୍ଷା, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର କରନ୍ତୁ । ଏହି ବିଷୟ ସଙ୍କଟରୁ ଦେଶ ଓ ବିଶ୍ୱର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷିତ ହେଉ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନକୁ କଡ଼ାକଡ଼ି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନ, ସମ୍ପଦ ଓ ଜୀବିକାକୁ ଉଚିତ କରନ୍ତୁ ।

ସଂଗ୍ରାମ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଜୀବନ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ମୂଳରେ ରହିଛି ସମର୍ପଣ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଶକୁ ପରାଧୀନତାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଛି । ଦେଶର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନରେ ଏହାହିଁ ବର୍ଜିଷ୍ଟ ଉପାଦାନ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଜୀବନ ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ଉଦାହରଣ ।

* The Utkal Age in The Asian Age date 2 July 1996. Page-9, ଓ ନିଳାମ୍ବୁ ଚିଲିକା ଏକ ବୃହତ ପୋଖରୀରେ ପରିଣତ ହେବ - ସମାଜ, ତା-୭.୭.୯୬ ପୃଷ୍ଠା-୧୦ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ : ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ

ଅଧ୍ୟାପିକା ସୀତା ସାହୁ

ଭାରତକୁ ବିଦେଶୀ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଏକ ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ଭାରତର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଯୁବକ ୧୯୪୨ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଭାରତଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଅନ୍ୟତମ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଜଣେ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ପାଟନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଥିବାବେଳେ ୧୯୪୨ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇ ଐତିହାସିକ ଫୌଜଦାରୀ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମୋକଦ୍ଦମାରେ ଇଂରେଜ ଶାସକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗିରଫ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପଢ଼ା ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ତାଙ୍କୁ ୩ ବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗକରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ୧୯୪୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ କଟକ ଜେଲରୁ ସେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଜଣେ ସକ୍ରୀୟ କର୍ମୀ ଭାବେ ନିଜର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ୧୯୪୫ରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ଭାବେ ମନୋନୀତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ । ସେତେବେଳକୁ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରାଦେଶିକ ସମ୍ପାଦକ ଥାଆନ୍ତି । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଉଭୟେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିବାରୁ କଂଗ୍ରେସର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହେବା ଲକ୍ଷ୍ୟନେଇ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଥିବା ସାମ୍ୟବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀସହିତ ସାମିଲ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ

ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟା ଜଡ଼ିତ, ଏହାଥିଲା ବାକବାବୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ତେଣୁ ଭାରତରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସାମ୍ୟବାଦ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରେ ସାମ୍ୟବାଦର ଗୁଞ୍ଜରଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

୧୯୩୪ ମସିହାରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଏକ ସାମ୍ୟବାଦୀଦଳ ଗଠନ ହୋଇସାରିଥାଏ ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନରାୟଣ, ଯୁସୁପ୍ ମେହେରଲ୍ଲି, ଅଚ୍ୟୁତ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ଆଉ କେତେଜଣ ଜନନାୟକ ଏହି ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ ସହିତ ସାମିଲ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସଭାପତି ଓ ଜୟପ୍ରକାଶ ନରାୟଣ ଆଧ୍ୟକ୍ଷ ଏହି ଦଳର ସମ୍ପାଦକ । ଜାତୀୟତାବାଦ ଓ ସମାଜବାଦର ସମନ୍ୱୟରେ ଭାରତର ପ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଏମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଭାରତପରି ଦେଶ ଯେଉଁଠି ଶତକଡ଼ା ୯୦ ଭାଗଲୋକ ଗରିବ ସେ ଦେଶରେ ଅର୍ଥନୀତି ସମ୍ଭାଳିବାଦୀ ଆଦର୍ଶ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଏମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ବିତର୍କ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରେ ଏହି ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥାଆନ୍ତି ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ । ସେମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ବାକ ବିହାରୀ ଦାସ କାରାଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ୧୯୪୪ରେ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସାମିଲ ହେଲେ । ୧୯୪୭ରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାପରେ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ସମାଜବାଦୀଦଳର ନେତୃତ୍ୱ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାହାରି ଆସି ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ଗଠନ କଲେ । ଦେଶରେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ତାହା ମୂଲିଆ, ଗରିବ ଖଟିଣ୍ଡା, ଶ୍ରମିକ ଇତ୍ୟାଦି ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୁର୍ବଳ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସମାଜର ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀକୁ ସଂଗଠିତ କରି ଭାରତରେ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଥିଲା ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବାକବାବୁ ଏହି ଦଳର ମୁଖ୍ୟ ସଙ୍ଗଠକ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ ।

୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ଯଦୁନାଥ ଭବନରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଏହାର ପରିଚାଳନା ଆଧାନ୍ତି ବାକ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ । ସେହି ଯଦୁନାଥ ଭବନରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ଦେଖାହୁଏ ବାକବାବୁଙ୍କ ସହ । ମୁଁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଆସିଥାଏ ରେଭେନ୍ସା ଉଚ୍ଚ ବାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ - ମୋର ମଉସା ନାଳକଣ୍ଠ ସାହୁଙ୍କ ଘରେ ଯଦୁନାଥ ଭବନ ତଳମହଲା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଗିଚାରେ ଥାଉଁ । ଉପର ମହଲାରେ ରହୁଥାନ୍ତି ଆଜିର କଳାବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଏବାବୁଲାଲ୍ ଦୋଶୀ ।

ତଳମହଲାର ସାମ୍ବାପଟ ବଖରାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଯାହାକି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ କର୍ମଶାଳା । ସେଇଠି ମୁଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲି । ବାଙ୍କବାବୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଦରର ବାଙ୍କଭାଇ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଆଦରରେ ଡାକନ୍ତି ବାଙ୍କଭାଇ । ସେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାନ ଭାଇ ଓ ସାନ ଭଉଣୀପରି ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି । ପ୍ରଖର ବୁଦ୍ଧି, ଚଞ୍ଚଳ, କର୍ମଠ, ସ୍ନେହୀ ମଣିଷ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସ୍ବତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତିରେ ମୁଗ୍ଧ ନଇଁ ଆସେ । ପିଲାଦିନେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ିଥିଲି -

‘ମାନବ ଜୀବନ ନୁହଁଇ କେବଳ
ବର୍ଷମାସ ଦିନ ଦଶ୍ଯ ।
କର୍ମେ ଜୀବି ନର, କର୍ମ ଏକା ତାର
ଜୀବନର ମାନଦଶ୍ଯ ॥

କିନ୍ତୁ କଟକ ଆସି ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଲି ଏହିପରି ତ୍ୟାଗୀ, ତପସ୍ବୀ, ଦେଶ ଭକ୍ତ ଲୋକ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସୁଖ, ସୁବିଧା ଛାଡ଼ି ଯେକି ଖଟି ପାରନ୍ତି ଦେଶ ପାଇଁ - ଜାତି ପାଇଁ - ସମାଜ ପାଇଁ ।

ବାଙ୍କଭାଇ ଯାକପୁର ଅଞ୍ଚଳର କଲ୍ୟାଣପୁରର ଜମିଦାର ପରିବାରର ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ସୁଖ, ସ୍ବାଛନ୍ଦ୍ୟ ଛାଡ଼ି, ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ଯଦୁନାଥ ଭବନ ମେସରେ ଖାଇ ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ତାହା ନିଜ ଆଖିରେ ନ ଦେଖିଲେ କେହିକେବେ ବିଶ୍ବାସ କରିବ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧୀ ବା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖିନି କିନ୍ତୁ ଏଇ ସମାଜବାଦୀ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗୀ, ଦେଶ ଭକ୍ତ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାଶ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ମହାନ ବିପ୍ଳବୀ ମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି ଏବଂ ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟାରତ ଜୀବନ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଛି, ଶୈଶବରେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି ତାହା ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ‘କୃଷକ’ କାଗଜ ଆଏ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମୁଖପତ୍ର । ଖରା, ବର୍ଷା, ଶୀତ ସବୁଦିନ ବହୁ ବିଳମ୍ବିତ ରାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଙ୍କଭାଇ ‘କୃଷକ’ ପାଇଁ ଲେଖୁଥାନ୍ତି - ଦେଶ ବିଦେଶର ଖବର, ଭାରତର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ଥିତି ଓ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ, ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭୂମିକା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଇତ୍ୟାଦି ଏପରି ଅନେକ ବିଷୟରେ । ବାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ - ଭାରି ଗପୁଡ଼ି-ସଦା ଉଚ୍ଚତ ମସ୍ତକ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଦର୍ଶବାଦୀ, ସ୍ନେହୀ ଓ ଦରିଦ୍ରର ବନ୍ଧୁ । ଉଭୟେ ଯେପରି ଦେଶପାଇଁ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଦୀପ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ଆମେ ତାଙ୍କ ଡାକ ନାଁରେ ଡାକୁ ଦିଲିଭାଇ । ରାଜନୈତିକ ତତ୍ତ୍ବରେ

କି ପ୍ରବାଣ । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ରାଜନୈତିକ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ । ଦିଲ୍ଲିଭାଇ ତାଙ୍କର 'କୃଷକ' ପାଇଁ ଲେଖା ଶେଷ କରି ଦେଇ ଅନେକ ସମୟରେ ମୋତେ ଦେଖି ବିଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଯଥା- ଗାନ୍ଧିବାଳୁ, ମ୍ୟାଜିନି, ସାନିୟେତ ସେନ ଓ ମାର୍କ୍ସବାଦର ବୈପ୍ଳବିକ ଦର୍ଶନ ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି । ବାଙ୍କଭାଇ ଡାକପକାନ୍ତି କୃଷକ ପ୍ରେସକୁ ଖାଇବାକୁ ଯିବାପାଇଁ । ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଯାଆନ୍ତି । ଭାତ ଆଉ ଡାଲିମା, କେବେ ପରିବା ସନ୍ତୁଳାଟାଏ, ନାହିଁତ ଅମୃତଭଣ୍ଡା ତରକାରୀ । ଆମଘରେ ମାଉସୀ ନଥିଲେ ମୁଁ ବହୁବାର ଖାଇବାକୁ ଯାଇଛି । କି ସୁଇ, ସରଳ, ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଜୀବନ । ଯାହା ବାଢ଼ିଦେଲେ ବାଙ୍କଭାଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରୁପ କରି ଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି କେବେ କିଛି ଭଲମନ୍ଦ ଖୋଜନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେପରି ଏକ ସମର୍ପିତ ଜୀବନ । ଏତେ ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ, ଘରେ ବୈଭବର ଅଭାବ ନାହିଁ - ଅଥଚ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ - ସ୍ୱଳ୍ପ ଖଦଡ଼ ଲୁଗା, ହାତରେ ସଫା କରନ୍ତି ଆଉ ନାଳ ଟି ଦିଅନ୍ତି ।

ମନେପଡ଼ୁଛି ୧୯୪୯ ମସିହାର ପାଟନା ସମ୍ମିଳନୀ । ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ହୁଏ ବିହାରର ପାଟନା ସହରରେ । କଂଗ୍ରେସରୁ କାହାରି ଆସି କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ, ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗଠନ ହେବ । ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆଦିର ଆଲୋଚନା । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ, କନ୍ୟାପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ଡକ୍ଟର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ, ଯୁସୁଫ୍ ମେହେରଲ୍ଲି, ଅରୂପ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ଅରୁଣା ଆସଫ ଅଲି ଓ ଆଉ ଅନେକ ସଂଗ୍ରାମୀ ନେତା ଓ ସାଧକ ମାନଙ୍କର ବକୃତା । ମୁଁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରୀ-ମଉସାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ବି ପାଟନା ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଯାଇଥାଏ । ଏ ସବୁ ତତ୍ତ୍ୱ ନବୁଝିଲେ ମଧ୍ୟ ସଂଘବନ୍ଧ ହୋଇ ତ୍ୟାଗ ଓ ସାଧନା ବଳରେ ଯେପରି ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳି ପାରିଲା, ସେହିପରି ଭାରତରେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ବନ୍ଧମୂଳ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ଫେରିଲୁ । ତା'ପରେ ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସଙ୍ଗଠନ । ସମାଜବାଦୀ ଯୁବ ସଙ୍ଗଠନ । ଦଳେ ଲଢୁଆ କର୍ମୀ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପାଠକକ୍ର (Study Circle), ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ରାଜନୈତିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ତାଲିମ ଦେବାପାଇଁ Workers Camp ଇତ୍ୟାଦି । ଏ ସବୁଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥାଆନ୍ତି ବାଙ୍କଭାଇ ଓ ଦିଲ୍ଲିଭାଇ । କାରଣ ଉଭୟଙ୍କର ଦଳର ରାଜନୈତିକ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ବେଶ୍ ଦଖଲ ଥାଏ । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦପରି ଏକ ନୂତନ ଦର୍ଶନକୁ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ମନରେ ରେଖାପାତ କରିବାରେ ଏଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଥାଏ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସହରରୁ ଓ ମଫସଲରୁ ବହୁଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଯଦୁନାଥ ଭଟ୍ଟନାୟକ ଆସିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଉପର ମହଲାରେ ଥାଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଲମ୍ବା ବଖରା । ଯେଉଁଠି

ଆଲୋଚନା ହୁଏ ବହୁରାଜନୈତିକ ଚକ୍ର - ବିଶେଷକରି ରଷିଆର ମାର୍କ୍ସବାଦର ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଚର୍ଚ୍ଚା, ଲେନିନ୍‌ବାଦ ଓ ଗାନ୍ଧୀବାଦ ଇତ୍ୟାଦି । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ନାଁ Totalitarian Communism କେଉଁଟା ଭାରତ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ - Whether end justifies means or not ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ବିଷୟ । ଅନେକ ସମୟରେ ବହୁ ଜାତୀୟ- ସ୍ତରର ନେତା ଯଥା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବ, ଲୋକନାୟକ ଜୟ ପ୍ରକାଶ, ପ୍ରଭାବତୀ ଦେବୀ, ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା, ଅରୁଣା ଆସିଫ ଅଲି, ଡକ୍ଟର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ ଆଦି ମହାନ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ବଜାରର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ସମାଜବାଦ ଆଦର୍ଶ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରି ଯୁବବହୁ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ ।

୧୯୫୦ ଆଡ଼କୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା-ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଇତ୍ୟାଦି । ବାଙ୍କଭାଇ ଓ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ, ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଭୃତି ପୁରୋଭାଗରେ ରହି ଦେଉଥାନ୍ତି ନେତୃତ୍ୱ । ଦଳର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେଲା ଭୂ ସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ଜମିର ମାଲିକାନା, ମିଲ୍ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ମିଲ୍ ମାଲିକର ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପରିଚାଳନାରେ ଶ୍ରମିକ ଭାଗନେବା, ଗରିବ ନିଷ୍ପେକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତୀ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହନର ସମବେଶନ ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଉଚ୍ଛେଦ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିମାଲିକ ମାନଙ୍କର ଜମିକୁ ଭାଗ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଗଢ଼ିଆ ଓ ଜମିମାଲିକ ମାନଙ୍କୁ ଭାଗଚାଷୀମାନେ ସମ୍ପତ୍ତି ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରି ଉତ୍ସାହନ କରୁଥିବା ଶସ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଦେବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ । ସେହିପରି ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭା ସଂଗଠନ କରିଥାରେ ମିଲ୍‌ମାଲିକ ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସଂଗଠନ । ଏଥିରେ ଧୂଳାଶୁର ବସ୍ତିଆଙ୍କୁ ଦଳତରଫରୁ ନିଯୋଜିତ କରାଗଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ଆଥାନ୍ତି ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭାର ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ତାଦ କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକ ସଂଘର ସଭାପତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଅତି ତୀବ୍ରତର ହେଲା । କଳକାରଖାନା ମାଲିକ ମାନେ ଶ୍ରମିକ ଛଟେଇ, କାରଖାନା ତାଲା ବନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି କରି ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ଦାବିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରୁଥାଆନ୍ତି । ସେହି ପରି ଜମିମାଲିକମାନେ ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ଆଇନ ଅଦାଲତ ଦ୍ୱାରା ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥାଆନ୍ତି ବାଙ୍କଭାଇ ଓ ତାଙ୍କର କେଉଁକଣ ସହକର୍ମୀ ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ଆହୁରି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ସମାଜରେ ଗରିବ, ଚାଷୀ ମୂଲିଆ, ଖତିଖିଆଙ୍କ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଶୋଷଣକୁ ପ୍ରତିରୋଧ- ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ, ଜଳକର ଆନ୍ଦୋଳନ, ଭୂମି ଦଖଲ ଆନ୍ଦୋଳନ ଇତ୍ୟାଦି । ସରକାରଙ୍କର ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜଗତସିଂହପୁରରେ ହୋଇଥିବା ଐତିହାସିକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଚାଷୀ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଜଳକର ଦେଇ ନପାରିବା ଫଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ ତହସିଲଦାର ତା' ଘର କୋରଖ କରି ତାର ଗାଈକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ନିଲାମ କରିବା ପାଇଁ । ତାର ପ୍ରତିବାଦରେ ଚାଲିଲା ଐତିହାସିକ ଜଳକର ଆନ୍ଦୋଳନ । ହଜାର ହଜାର ଚାଷୀପରିବାର ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତା ଆସି ଘେରାଉ କରି ଆଆନ୍ତି ଜଗତସିଂହପୁର ତହସିଲ ଅଫିସ । ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥାନ୍ତି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ । ଶେଷରେ ସରକାର ହାରମାନି ଜଳକର କମେଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଭାଗଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କଥା କହିଲେ ନସରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ଯାଗାରେ ଭାଗଚାଷୀମାନେ ଜମିମାଲିକକୁ ଉତ୍ପାଦନର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ନ ଦେବାପାଇଁ ଏବଂ ଜମିର ମାଲିକାନା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ନେତୃତ୍ୱରେ । ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜମିମାଲିକ ମାନେ ହଜାର ହଜାର ମୋକଦ୍ଦମାକରି ହତ୍ତସ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏପରିକି ଅନେକ ଯାଗାରେ ଜମିମାଲିକମାନେ ନୂତନ ଭାଗଚାଷୀ ଦ୍ୱାରା ଜବରଦସ୍ତ ଚାଷ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହାର ମୁକାବିଲା ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ କରାଯାଉଥିଲା - କେଉଁଠି ଆମରଣ ଅନଶନ, କେଉଁଠି ଲଙ୍ଗଳ ଆଗରେ ଧାରଣା ତ କେଉଁଠି ରକ୍ତାକ୍ତ ସଂଘର୍ଷ ଦ୍ୱାରା ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ପରିଶେଷରେ ସରକାର ଭାଗଚାଷୀ ରକ୍ଷା ଆଇନ, ଭାଗଚାଷୀ ସାହାଯ୍ୟ ଆଇନ ଓ ଶେଷରେ ଭୂସଂସ୍କାର ଆଇନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ଏବଂ ଭାଗଚାଷୀମାନେ ଚାଷ କରୁଥିବା ଜମିର ମାଲିକସବୁ ପାଇଲେ । ଏହି ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେବାରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ ବାଙ୍କବାବୁ । 'କୃଷକ' କାଗଜ କରିଆରେ ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖା ଓଡ଼ିଶାର ଗରିବ ନିଷ୍ପେଷିତ ମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।

୧୯୬୪ ମସିହାର ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସବୁଦିନପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ମନେ ରହିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହନାହିଁ । ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନଅସନ୍ତୋଷର ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ସେ ଦିନର ଐତିହାସିକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଆରେ । ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ ପୋଲିସକୁ କ୍ଷମତା ଦିଆଗଲା ଖୁଲିଚଲେଇବା ପାଇଁ । ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ରତର ହେଲା । ଶେଷକୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସମାଜବାଦୀ ବଂଧୁମାନେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାରତ ରକ୍ଷା ଆଇନ ବଳରେ

ଗିରଫ ହୋଇ କାରାଗାରରେ ରହିଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ ବାଙ୍କବାବୁ ଓ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲା । ଶେଷକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଘରୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗୁଲୁକାରି ଲାଲ ନନ୍ଦା ଆସି ସମାଜବାଦୀ ଛାତ୍ରନେତା ମାନଙ୍କ ସହ ରଫା କରିବାପରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତ୍ୟାହତ ହେଲା ଏବଂ ବାଙ୍କ ଭାଇ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଓ ଶହ ଶହ ଛାତ୍ରନେତା କାରାମୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ଐତିହାସିକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ୧୯୬୭ ମସିହା ନିର୍ବାଚନରେ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରର ପତନ ଘଟିଲା ଓ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ଦଳର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ୨୧ ଜଣ ବିଧାୟକ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ।

ବାଙ୍କଭାଇଙ୍କ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଙ୍ଗଠନ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ବିଧାୟକ ଓ ସଂସଦ ହିସାବରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଅବଦାନ କିଛି କମ ନୁହେଁ । ସେ ୧୯୫୭ ରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାକୁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପାଲୀନୀଙ୍କ କିଶାନ ମଜଦୁର ପ୍ରଜା ପାର୍ଟି ସହ ମିଶ୍ରଣ ହୋଇ ପ୍ରଜା ସମାଜବାଦୀ ଦଳ ଗଠନ ହୋଇଥାଏ । ୧୯୫୭ରୁ ୧୯୬୧ ଯାଏ ବିଧାୟକ ଭାବେ ସରକାରୀ କଲର ଦୁର୍ନୀତି ସଂପର୍କରେ ବିଧାନ ସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଝଡ଼ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଯାହା ଫଳରେ କି ଦୁର୍ନୀତିର ତଦନ୍ତ ପାଇଁ ବିଚାରପତି ଖାଇଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏକ କମିଶନ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ନିଯୁକ୍ତି କରିଥିଲେ । ୧୯୬୬ରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ରାଜ୍ୟ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ବଲିଷ୍ଠ ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତା ହିସାବରେ ଗଣ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟ କରଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଏକ ଘରୋଇ ପ୍ରସ୍ତାବ ଜରିଆରେ ପ୍ରଥମେ ବାଙ୍କବାବୁ ରାଜ୍ୟ ସଭାରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି କାଟଖାଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତତ୍କାଳୀନ ସରକାର ନୀତିଗତ ଭାବେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଗ୍ରହଣକରି ୧୯୬୯ରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଇନିସୁରେନ୍ସ କଂପାନୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜାତୀୟକରଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୭୧ରେ ସେ ପୁଣି ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁ ଓ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀମାନେ ଯେଉଁମାନେକି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ସୁଖ ସ୍ଵାଚ୍ଛନ୍ଦ ଭୋଗ ବିଳାସକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ଵାଧୀନତା ପରଠାରୁ ଭାରତରେ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ସମାଜ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ତାହା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମଉଳି ଗଲା । କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ଜନମାନସରେ ସମାଜବାଦୀ ଚେତନା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ ।

ସେ ଦେଶକୁ ନୂଆ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଉଛନ୍ତି

ବ୍ରଜ ମୋହନ ମହାନ୍ତି

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଠତା ଜନ୍ମେ ୧୯୭୧ ମସିହାରେ । ଦିଲ୍ଲୀ ରାଜନୀତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବାପରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ବନ୍ଧୁମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ଥିଲି । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟ କରଣ, ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ମାନଙ୍କର ଭରା ଲୋପ, ଭୂମି ସଂସ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି କେତୋଟି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେତେବେଳେ ସେ ତ୍ୱରାନ୍ୱୀତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରଭୃତି ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ବନ୍ଧୁମାନେ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସବୁ ଦାବୀ ଭିତ୍ତିରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଦେଶରେ ସବୁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଦଳ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଚରେ ଠିଆ ହୋଇ ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲେ, ବିଶେଷ ଫଳପ୍ରଦ ହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଥାଏ । ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରଭୃତି କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ପୂର୍ବରୁ ଥିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସଂସ୍କୃତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ନୂଆ ନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲଢ଼ାଇ ଚାଲିଥାଏ ବିଜୁବାବୁଙ୍କର ଦଳ ଓ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଦଳ ବିରୋଧରେ । ସେତେବେଳେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ଦଳର ଜଣେ ରାଜ୍ୟ ସଭା ସଦସ୍ୟଙ୍କର ବିରୋଧ ଯୋଗୁଁ ରଜା ରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଭରା କାଟ ବିଲ୍‌ଟି ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ପାସ୍ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଭୋଟ ନିଅନ୍ତୁ ହୋଇଗଲା । ତେଣୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗି ପୁଣି ନିର୍ବାଚନ କରାଇଥିଲେ । ବିଜୁବାବୁ ଓ ନୀଳମଣି ବାବୁ ପ୍ରଭୃତି କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ପରି

ସମାଜବାଦୀ ନୈତୀକାମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଜରୁରୀ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

୧୯୭୧ ମସିହାରେ କଂଗ୍ରେସର ବହୁ ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜନସାଧାରଣ କଂଗ୍ରେସ ପକ୍ଷରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନସଭାରେ ୫୦ଟି ସ୍ଥାନ ଓ ଲୋକସଭାରେ ୧୬ଟି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଡଃ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଦଳର ଓଡ଼ିଶାରେ ନେତା ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ବିନାୟକ ବାବୁଙ୍କୁ ଉପନେତା ଓ ମତେ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ ।

ଡଃ ମହତାବ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଏକକ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ଦଳ ଥିବାରୁ ସରକାର ଗଠନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ଏଥର ଲୋକସଭାରେ ଯେଉଁ ଭିତ୍ତିରେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ଦଳ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସରକାର କରିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଥିଲେ ଡଃ ମହତାବ ସେହି ସୁଯୋଗ ଦାବୀ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିଜୁ ବାବୁ ଓ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ପ୍ରଭୃତି ମିଳିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସଙ୍କୁ ଦୁଇ ଦଳର ନେତା ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନ କଲେ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ସରକାର ଗଠନ କଲେ ।

ସେ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ସରକାରରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃନ୍ଦ ଯୋଗୁଁ ସଫଳ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ହୋଇଥିବା ନାହିଁ ନଥିବା ବନ୍ୟା ଦ୍ୱାରା କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକ ଅତି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ସମାଜବାଦୀ ବହୁ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର ସହଯୋଗରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସ ସରକାର ବିରୋଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ତେଜି ଉଠିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଏହି ସବୁ ଦଳର ମିଳିତ ବିକ୍ଷୋଭ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁଥିରେ ମୁଁ, ବିନାୟକ ବାବୁ, ବନମାଳୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଦୁର୍ଗାଚରଣ ମହାନ୍ତି ଓ କେତେକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପୋଲିସ୍ ଲାଠିରେ ଗୁରୁତର ଭାବରେ ଯମ୍ବମ ହୋଇଥିଲୁ । ଏ ଘଟଣା ପରେ ବିଜୁ ବାବୁଙ୍କର ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସରୁ ସଦସ୍ୟମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଲେ ଏବଂ ୧୯୭୨ ଅଗଷ୍ଟ ମସିହାରେ ସେ ସରକାର ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠିତ ହେଲା । ମୁଁ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବାଙ୍କବାବୁ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆଇନ ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ସହଯୋଗ ଅତି ଜରୁରୀ ଥିଲା । ବାସନ୍ତ ହ ନିମନ୍ତେ ମାଗଣା ଜାଗା ଦେବା, ଭୂ ସଂସ୍କାର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ମୋର ବିଶେଷ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା । ଭୂମି ସଂସ୍କାର ବିରୋଧରେ ସେତେବେଳେ ବିଜୁବାବୁ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରବଳ ପ୍ରଚାର

ଚଳାଇ ଥାନ୍ତି । ରେଜାଲି ଯୋଜନା ଦୁରନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବା ସଂପର୍କରେ ମୁଁ ଜଳସେଚନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଟେଣ୍ଡା କରୁଥାଏ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ନୟନୀ ଦେବୀ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜଳସେଚନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ପ୍ରାଥମିକ ବ୍ୟୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ଯୋଜନା କମିଶନ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବାପୂର୍ବରୁ ରାସ୍ତା, ବିଦ୍ୟୁତ କରଣ, ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସରିଯାଇଥାଏ । ସରକାର ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଏହାକୁ ଶୁଭ ଦେଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଶାସନିକ ବିଚକ୍ଷଣତା ଅତି ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଭୂମି ସଂସ୍କାର ବିଲ୍‌ଟି ଯେଉଁଦିନ ବିଧାନ ସଭା ଗୃହରେ ଗୃହୀତ ହେବାର ଥିଲା, ସେହିଦିନ ପୂର୍ବ ରାତିରେ ବିଜୁବାବୁ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ, ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ପ୍ରଭୃତି ନେତାମାନେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଏମ୍.ଏଲ.ଏ. ମାନଙ୍କୁ ଡାକି ମନ୍ତ୍ରୀ କରିବାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ କରଗତ କରିନେଲେ । ସେମାନଙ୍କର କୌଶଳ ଥିଲା ଏ ଭୂମି ସଂସ୍କାର ବିଲ୍‌ଟି ଗୃହରେ ଗୃହୀତ ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ନୟନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସରକାର ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ । ଏହିସବୁ ନେତା ମାନେ ଓ ଡକ୍ଟର ମହତାବ କଟକ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ନୟନୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ହଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟା ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟକରି ବିଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ସମୟ ପାଇଁ ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ନୟନୀ ଦେବୀଙ୍କ ସରକାର ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଜୁବାବୁ ପ୍ରଭୃତି ବିକଳ ସରକାର ଗଠନ ପାଇଁ ଦାବୀ ଉଠାଇଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳ ତାହା ଗ୍ରହଣ ନ କରି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ତା’ପରେ ୧୯୭୪ ମସିହା ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ଲାଭ କଲା । ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ କରଣ ଓ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଭରା ପ୍ରଦାନ ପ୍ରଭୃତି ସେ ସରକାର ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୯୭୪ ମସିହା ନିର୍ବାଚନପରେ ମୁଁ ବାଚସ୍ପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲି । ବାଙ୍କବାବୁ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିନାୟକବାବୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେଥର ବିଧାନ ସଭାରେ ସବୁଦଳର ତୁଙ୍ଗନେତାମାନେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି । ଡଃ. ମହତାବ, ରାଧାନାଥ ରଥ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋ, ପ୍ରତାପ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ ମଲ୍ଲିକ, ନଟବର ପ୍ରଧାନ, ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି, ନୟନୀ ଶତପଥୀ, ଶ୍ରୀବଲ୍ଲଭ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରମୁଖ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ବିଧାନ ସଭାରେ ଥାଆନ୍ତି, ନୟନୀ ଦେବୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । କଂଗ୍ରେସର ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ଥିଲା । ବିଧାନ ସଭାରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଓ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଘରି ପ୍ରବୀଣ ବିଧାୟକ ମାନଙ୍କର ବିଧାନ ସଭା ପରିଚାଳନାରେ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗ ପାଇଥାଏ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ବିଧାନ ସଭାକୁ କେତେବେଳେ ଭୁଲ ବାଟରେ ନେବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ ।

ସମସ୍ତ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ବାଳବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଅତି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ ଥିଲା । ବାଳବାବୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବକ୍ତା ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥାନ୍ତି । ତା’ପରେ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ମତଭେଦ ହେବାରୁ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିଧାନସଭାର ଆଲୋଚନାକୁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେଖ ଦେବାରେ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ଥିଲେ । ବାଳବାବୁଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ନିଷ୍ଠାଳ ଚରିତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ବିରଳ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଘୋଷଣା କଲାପରେ ସେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଏକ ରକ୍ତମୟ ଦୂରେଇ ଗଲେ । ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଘୋଷଣା ବହୁ କଂଗ୍ରେସ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରିଥିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ତଥାପି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ କୃଷି ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ କେତେକ ଦାୟିତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଳବାବୁ ପୁଣି କଂଗ୍ରେସକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଓ ନୀତି ପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ବିଶ୍ଵାସ ଓ ସଂକଳ୍ପ ଥିଲା । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଓଡ଼ିଶା ଦୂରଦର୍ଶନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଚର୍ଚ୍ଚା ସଂପର୍କରେ । ସେତେବେଳକୁ ସମାଜବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ପୃଥିବୀରେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ । ସମାଜବାଦୀ ଦେଶମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଓ ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି କୌଶଳକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନରସିଂହ ରାଓ ଭାରତ ବର୍ଷର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସୁଧାରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦାରୀକରଣ ଓ ଜଗତୀକରଣ ଅର୍ଥନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ଦୂରଦର୍ଶନରେ ଚର୍ଚ୍ଚାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଥିଲା, ଏହି ଉଦାରୀକରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ । ବାଳବାବୁ ଓ ଡଃ ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର ମୋ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଉଦାରୀକରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବିରୋଧ କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥାଏ । ବାଳବାବୁଙ୍କର ସମାଜବାଦ ପ୍ରତି କିପରି ଅଟଳ ବିଶ୍ଵାସ ରହିଛି, ତାହା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ।

ବାଳବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସକ୍ରୀୟ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ଏକ ଅତିଗୁରୁତର ସମସ୍ୟା । ମୁଁ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀରେ ଥିଲାବେଳେ “ଗ୍ରୀନ” ଦଳର ନିର୍ବାଚନ ଇସ୍ତାହାର ଦେଖିଛି । ‘ଗ୍ରୀନ’ ଦଳ ମହିଳା ମାନଙ୍କର ଦଳ । ସେ ଇସ୍ତାହାରରେ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ଥିଲା ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା । ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଏହି ପରିବେଶ ସମସ୍ୟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଟିଳ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ପରିବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କରି ବାଳବାବୁ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିକୁ ନୂତନ ବାଟ ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏ ଅଭିଯାନ ସଫଳ ହେଉ, ସେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅନ୍ତୁ - ଏହା ହିଁ ମୋର କାମନା ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭୂମିକା

ରବି ରାୟ

ଗତ ୧୯୯୫ ସାଲ ଜୁଲାଇ ୧୧ ତାରିଖରେ ଚୁଡ଼କାଳୀନ ଲୋକସଭାର ବାଚସ୍ପତି ଶ୍ରୀ ଶୀବରାଜ ପାଟିଲଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ମୋତେ ଏକ ସଂସଦୀୟ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳର ନେତୃତ୍ବନେଇ ଇଉରୋପର ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଉକ୍ତ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳର ସେକ୍ରେଟେରୀ ଥିଲେ ଲୋକସଭା ସଚିବାଳୟର ଯୁଗ୍ମ ସଚିବ ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର । ସେ ଓଡ଼ିଶା କ୍ୟାଡରର ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସର ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ସେ ଲୋକସଭାର ସେକ୍ରେଟେରୀ-ଜେନେରାଲ ରୂପେ କିଛିଦିନ ଦାୟିତ୍ବ ମଧ୍ୟ ତୁଲାଇଥିଲେ । ଆମ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳ ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ୫ ଦିନ କଟାଇଥିଲେ । ଆମର ରହଣିକାଳ ଭିତରେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର ରାଜଧାନୀ ବେଲ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ସହରରେ ଥିବା ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗଣରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ମ୍ୟୁଜିୟମ ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ଆମର ପ୍ରଥମ କାମ ଥିଲା । ମୁଁ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ସମାଧିପୀଠରେ ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟ ଚଢ଼ାଇବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଏକ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଏ ଘଟଣାଟି ପ୍ରାୟ ୪୩ ବର୍ଷ ତଳେ ଘଟିଥିଲା । ସେ ଘଟଣାଟି ହେଲା ଯେ ବାଙ୍କବାବୁ ସେତେବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏକ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟରୂପେ ବେଲ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ଯାଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସହ ଶ୍ରୀ ମଧୁ ଦକ୍ଷବତେ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଜନା କମିଶନର ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ) ଓ ସ୍ୱର୍ଗତ କର୍ପୁରୀ ଠାକୁର (ବିହାରର ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ) ଉକ୍ତ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳରେ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ।

ପାଠକମାନଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱାଭାବିକରୂପେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହେବା କଥା ଯେ ମୁଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ୧୯୫୩ ସାଲର ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆ ଯାତ୍ରା ସମ୍ପର୍କରେ କାହିଁକି ବିଶେଷରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ କଲି । ମୋ ମତରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନରେ ଏ ଘଟଣାଟି ଏକ ମାଉଳିକତା ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏକ ନିଷ୍ଠାବାନ ସମାଜବାଦୀରୂପେ ତାଙ୍କୁ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଯେ ଏକ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିଥିଲା ତା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଚକ୍ଷଣ ସଂଗଠନ ଶକ୍ତି, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଓ ସର୍ବୋପରି କର୍ମକ୍ଷମତାକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳ ଯୁଗୋ-ସ୍ଲୋଭିଆର ଜନନେତା ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଦେଶ ବିଭାଗ କମିଟିର ଚେୟାରମ୍ୟାନ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋହିଆ ଏ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳରେ ବଛାବଛା ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ ରୁଷ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟିର କବଳରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିନେଇଥିବାରୁ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ବଢିଥିଲା । ବିଶେଷ କରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସମାନତା ଓ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉପରେ ଅତୁଟ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବାରୁ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ ସେତେବେଳେ ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆରେ ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣର ଯେଉଁ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇଥିଲେ ତାହାର ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କପାଇଁ ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା । ଏପରିକି ଯୁରୋପର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମାନଙ୍କର କେତେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବିଚାର ତୁଳନାରେ ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆର ଏପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷାକୁ ଆମେମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନୂଆ ହୋଇ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ତତ୍କାଳୀନ ରାମମନୋହର ଲୋହିଆ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଭଳି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ସଚ୍ଚୋଟ ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ଏହାର ବେଶ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କ ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ କଂଗ୍ରେସଦଳର ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳକୁ ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆ ଭ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନକରି ଭାରତବର୍ଷର ସାଧାରଣ ଜନତାର ପ୍ରତୀକରୂପେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆରୁ ଫେରି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସଭାରେ ତାଙ୍କର ଯୁଗୋସ୍ଲୋଭିଆର ଅଭିଜ୍ଞତା ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ସାରଗର୍ଭକ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳଠାରୁ ଏକ ଡେକାଦ୍ୱୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ରୂପେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟର ସୋସାଲିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଶାଖାମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏକ ସୁସଙ୍ଗଠିତ ଶାଖାରୂପେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା ।

ସର୍ବଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ, ପ୍ରିୟନାଥ ଦେ, ଲୋକନାଥ ରାୟ ଓ କଣ୍ଡୁରି ଚରଣ ମଲିକ ୧୯୪୨ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ସଂଗଠିତ କରିବାର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ରାଜ୍ୟ ପାର୍ଟିର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ଵ ମଧ୍ୟ ତୁଲାଇଥିଲେ ।

ବାଙ୍କବାବୁ ରାଜ୍ୟ ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ଵରେ ରହିଥିଲେ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ରାଜ୍ୟ ଅଫିସ (ଯଦୁନାଥ ଭବନ, ଓଡ଼ିଆ ବଜାର)ରେ ରହି ସାରା ରାଜ୍ୟର ସଂଗଠନର ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ନିଜର ପରିବାର ଓ ଆର୍ଥିକ ଅନାଚନ ପ୍ରତି ଭୃଷେଷ ନକରି ଓଡ଼ିଶାରେ ପାର୍ଟିକୁ ଠିଆ କରାଇବାରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅବଦାନ ଥିଲା । ସ୍ଵର୍ଗତଃ ମଧୁଲିମାୟେ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସଂଗଠନ କୁଶଳତା ସମ୍ପର୍କରେ ମୋତେ ବହୁବାର କହିଛନ୍ତି ଓ ଲେଖୁଛନ୍ତି ମଧ୍ୟ । ଦେଶର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଗାରଜଣ ଏମ୍.ଏଲ.ଏ. ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଏମାନେ ଯେଉଁ ମାସିକ ଦରମା ପାଉଥିଲେ ତା' ପାର୍ଟି ଫଣ୍ଡକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ.ମାନେ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚପାଇଁ ପାର୍ଟିର ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କଠାରୁ ତାର କିଛି ଅଂଶ ନେଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିଧାୟକମାନଙ୍କର ମାସିକ ଦରମା ମାତ୍ର ୪୨୦୦ଟଙ୍କା କିମ୍ବା ୪୨୫୦ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ଥିଲା । ଆଜିକାଲି ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମାନଙ୍କର ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ନେଇ ଏମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ବିତୃଷ୍ଣାଭାବକୁ ଦେଖିଲେ କେହି କଅଣ କେବେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ବିଧାୟକମାନେ ଏକଦା ସେମାନଙ୍କର ସାରା ଦରମାକୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଦାନ କରି ଦେଉଥିଲେ ।

ତତ୍କୁର ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ପରମ୍ପରା ସମ୍ପର୍କରେ କାଲି ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରୁ ସେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସକ୍ରୀୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସୁଖର କଥା ଯେ ସେ ସମାଜବାଦୀ ସଂସ୍କୃତିରେ ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇ ନିଜର ଅଧିବସାୟ ଓ ନିଷ୍ଠା ଫଳରେ ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଭାଷା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଗବେଷଣାର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସଂସ୍ଥାରେ ମଇସୁରରେ ଡିରିକ୍ଟବର୍ଷକାଳ ବିତାଇଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ବହୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାଷାତତ୍ତ୍ଵବିତ୍ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନ୍ୟତମ । ସେ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ କିପରି କୃଷକମାନଙ୍କ

ସହ ସେମାନଙ୍କ ଗାଁ ମାନଙ୍କରୁ ଚାଲି ଚାଲି ଆସି କଟକ ବା ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବିକ୍ଷୋଭ ଉତ୍ପାଦିରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋତେ କହିଲେ । ଏବେ ସ୍ଥିତି ଏପରି ଦୃତଗତିରେ ବଦଳି ଗଲାଣି ଯେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ କିମ୍ବା ଦଲୁରେ ବିକ୍ଷୋଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଓ କେଉଁ ଦଳମାନେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତପଦ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ତା ନହୋଇଥିଲେ ଏକ ଭୂତପୂର୍ବ କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସୁଖରାମଙ୍କ ଘରୁ ନଗଦ୍, ଗାକୋଟିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଟଙ୍କା ବାହାରିଥାଆନ୍ତା ବା କିପରି ?

ବାଙ୍କବାବୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ବିଧାୟକ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସାଂସଦରୂପେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ମତେଲ ବିଧାୟକ ଥିଲେ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦିବାଦ ସତ୍ୟ । ଏବେ ସେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମୟ ଓଡ଼ିଶାର ପରିବେଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ପରିଶ୍ରମ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ଯେ ପରିବେଶର ରକ୍ଷା ସହ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ନିବିଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି ।

ଦେଶରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ କହିଲେ ତଳେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କେହି କେହି କହିପାରନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତରୂପେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜନୀତିକ ଦଳମାନଙ୍କରେ ବାଣ୍ଟିହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସେ ଦଳମାନଙ୍କରେ କଣ ସ୍ଥିତି ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେ କମ କୁହାଯାଏ ସେତେ ଭଲ । ଏମାନେ ଉକ୍ତ ଦଳମାନଙ୍କରେ ଯେ ସମାଜବାଦ ପାଇଁ କାମ କରୁନାହାନ୍ତି ଏତକ ସ୍ୱୀକାର କରିବାପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସେମାନଙ୍କର ନମ୍ରତା ରହିଛି । ଯେତେବେଳେ ହୁରାସ୍ତ୍ରୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଆମ ଦେଶରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲିଛି ସେତେବେଳେ ଗରିବଗୁରୁବା ଲୋକଙ୍କୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଯେ ଜାଣିଶୁଣି ଠେଲି ଦିଆଯାଉଛି, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏତିକିବେଳେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତୀତ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ବେଶୀ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଦେଶବାସୀ ଲଢ଼ିଥିଲେ । ସେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଭଳି ସମାଜବାଦୀମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଥିଲେ । ଲୋକନାୟକ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଓ ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ ଭାରତରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ବିଚାରରୁ ସମାଜବାଦୀ ବିଚାରକୁ ଯେପରି ଯୋଡ଼ି ପାରିଥିଲେ ସେଥିଯୋଗୁଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ହିଁ ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣାର ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସାଙ୍ଗା ବିଶ୍ୱରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ବିଚାରଧାରା

ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବଢ଼ିଚାଲିଲାଣି । ଏଣିକି ଏହି ଆହୁରି ବଢ଼ିଚାଲିବ । ଗତ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଆଫ୍ରିକା ସମେତ ଦୁନିଆର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଭ୍ରମଣ କରିବା ଭିତରେ ମୋର ଦୃଢ଼ ହୃଦବୋଧ ହୋଇଛି ଯେ ଦୁନିଆର ପଦଦଳିତ ଓ ଉପେକ୍ଷିତ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ହାତରେ ସେ ଯେଉଁ ଅହିଂସାତ୍ମକ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ରୂପି ଅସ୍ତ୍ର ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି, ସେଇହି ମଣିଷ ସମାଜକୁ ବଞ୍ଚାଇଦେବ । ଏହା ହିଁ ମଣିଷ ସମାଜ ଆଗରେ ଏକମାତ୍ର ବିକଳ୍ପ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ବାଳବାବୁଙ୍କ ପରି ଏକ କର୍ମୀ ସମାଜବାଦୀର ଜନ୍ମଦିନ ଉପଲକ୍ଷେ ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘକାବନ କାମନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଆଶାକରୁଛିଯେ ସେ ଆର୍ଥିକ ପରାଧୀନତା, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଅସମାନତାର ଅସଲ ବିକଳ୍ପ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାରେ ଦୁନିଆରେ ଚାଲିଥିବା ଏ ନୂତନ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହ ସେ ସକ୍ରୀୟ ସହଯୋଗ କରିବେ ।

ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର

ରବି ଦାସ

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ତଥ୍ୟ ବା ସଂବାଦ ହିଁ କ୍ଷମତା । ଯିଏ ଯେତେ ତଥ୍ୟ ଜାଣିଛି ସେହି ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି ଓ ଭୟ କରନ୍ତି । ତଥ୍ୟ ଓ ସଂବାଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେଉଁ ବିପ୍ଳବ ସମ୍ଭବ, ତାହା ବନ୍ଧୁକମୁନରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଗଣମାଧ୍ୟମ ବା ସଂବାଦପତ୍ର ହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବାହକ । ଗରିବ ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସୁରକ୍ଷା କେବଳ ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ । ବାସ୍ତବରେ ତଥ୍ୟ ବା ସଂବାଦପତ୍ରର କ୍ଷମତା ଏବଂ ଗଣମାଧ୍ୟମ ବା ସଂବାଦପତ୍ରର ଗୁରୁତ୍ବକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ରାଜନୈତିକ ଓ ସମାଜସେବୀ ଗୁଡ଼ି ପାରିଥିଲେ ଓ ପାରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ନାମ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରହିଛି । ବାସ୍ତବରେ ସବୁ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ଜାଣିବାର ଅନବରତ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପରି ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ତଥ୍ୟକୁ ନିରପେକ୍ଷତା ସହ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅପୂର୍ବ । ମୋର ଦୀର୍ଘ ସାଂବାଦିକତା ଜୀବନରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପରି ବହୁ ତଥ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବାଦକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥିବା ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଦେଖିଛି । ମୁଁ ଭାବୁଛି ଏହି ଗୁଣଟି ତାଙ୍କ ଗହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଠତା ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ।

ମୁଁ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାବେଳୁ ସଂବାଦପତ୍ରରୁ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ମତ ବିଷୟରେ ଜାଣିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ମୁଁ ଯୁବରାଜନୀତି ଓ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା ବେଳକୁ ଶ୍ରୀ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟଥିଲେ । ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଜଣେ ବିରୋଧୀବଳ ଓ ସମାଜବାଦୀ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ଯେକୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଭାବିତ ଓ ଗର୍ବିତ ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବା ପରେ ଜାଣିଛି । ସେତେବେଳକୁ ସେ ବିଧାନସଭାରେ ସଦସ୍ୟ ଓ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପତନ ପରେ ୧୯୭୪ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୋଇଥିବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ନିର୍ବାଚନରେ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣକରି ସେ ପୁଣି ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରାଜସ୍ବମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂ-ସଂସ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ମତଭେଦ ଓ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ସମର୍ଥନ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ଏବଂ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ନେତୃତ୍ବରୁ ହଟାଇବା ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ଏକନିଷ୍ଠ ଉଦ୍ୟମ ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲି ।

୧୯୭୮ କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜନ ପରେ ଶ୍ରୀ ଦେବରାଜ ଅର୍ପ ଯେତେବେଳେ ୧୯୭୯ରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଚରଡ଼ଢ଼ାଙ୍କ ଠାରୁ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଭାବେ ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଏ.ଆଇ.ସି.ସି.ର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ୧୯୮୦ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ (ଅର୍ପ)ର ପରାଜୟ ପରେ ଶ୍ରୀ ଶରଦ ପାଢ଼ୀର ଏହି କଂଗ୍ରେସ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଭାପତି ହେବାପରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ “ପ୍ରଗତିବାଦୀ” ଦୈନିକ ଖବରକାଗଜ ଭାବରେ ଭୁବନେଶ୍ବରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ୧୯୮୦ରେ ସେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରିବାଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗତ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରାୟ ଦୈନିକ ସାକ୍ଷାତ କିମ୍ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏ । ଏହି ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଘନିଷ୍ଠତାରୁ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି, ଶ୍ରୀ ବାଳ ବିହାରୀ ଦାସ ଜଣେ ରାଜନୈତିକ ନେତା, ଦକ୍ଷ ବିଧାୟକ, ପ୍ରଶାସକ, କୃଷକନେତା ଏବଂ ଶେଷରେ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବେ ଯେଉଁ ପରିଚୟ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ତାହା ପଛରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଓ ବିତରଣ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଥିବା ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛି ।

ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଜଣେ ସାଂବାଦିକ । ପ୍ରଜା ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟିର ମୁଖପତ୍ର “କୃଷକ”ର ସମ୍ପାଦନା କରି ସାମ୍ବାଦିକତାର ପ୍ରଥମ ଅଭିଜ୍ଞତା ସେ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଲାଭ କରିବାପରେ ମଧ୍ୟ ଦୀର୍ଘ ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ କାଳ ‘ଇକୋନୋମିକ୍ ଟାଇମ୍ସ’ର ଓଡ଼ିଶାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବେ କାମ କରିଛନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେ “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ନାମକ ଏକ ସ୍ୱାସ୍ଥାତ୍ମକ ଶ୍ରୁତିକା; ଯାହାକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ କୃଷି ଓ ପରିବେଶ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ସମ୍ବାଦ ଓ ସଚେତନତା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ତାହାର ସମ୍ପାଦନା କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଇଥିରୁ ହିଁ ସମ୍ବାଦିକତା ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଅବଦାନ କଳନା କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ମୋ ବିଚାରରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଣେ ସାଂବାଦିକ । ଜଣେ ଭଲ ସାଂବାଦିକର ଯେଉଁସବୁ ଗୁଣ ଓ ଚରିତ୍ର ରହିବା କଥା ତାହା ତାଙ୍କର ରହିଛି । ତଥ୍ୟ ଜାଣିବା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତଥ୍ୟ ପଛରେ କ’ଣ ବାସ୍ତବତା ରହିଛି ତାହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତଥ୍ୟକୁ ନିରପେକ୍ଷତା ସହ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା, ଯାହା ସାମ୍ବାଦିକର ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ତାହା ସେ ବରାବର କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ ସାଂବାଦିକତା ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟପରି ସାଂବାଦିକତାକୁ ଏକ ବୃତ୍ତି ଭାବରେ ସେତେବେଳେ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାଧୁତା ଥିଲା । ଅନୁସନ୍ଧାନ ମୂଳକ ସାଂବାଦିକତା ବା ଆଧୁନିକ ସାଂବାଦିକତାରେ ଥିବା ବୃତ୍ତିଗତ ଦକ୍ଷତା ସେତେବେଳେ ନଥିଲା । ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଆଧୁନିକ ବୃତ୍ତିଗତ ସାଂବାଦିକତାର ଚାପ ଭିତରେ ଏକ ସମବୃନ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଭାରତ ପରି ଏକ ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତଥ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନିଜର ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ତାହା ହିଁ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନେକ ସମାଲୋଚକ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ସାଂବାଦିକ ମାନଙ୍କ ସହ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ମତ ଓ ବିବୃତ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଅସାଧୁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସାଂବାଦିକ ବା ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସତ୍ତ୍ୱେ କରିବା ଉଦ୍ୟମ କେବେ କରି ନାହାଁନ୍ତି । ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଲା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ସେ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ଘେନି କିମ୍ବା କୌଣସି ଏକ ତଥ୍ୟର ନୂତନ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତି । ସେ ଏପରି

ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛି ଯାହା ଜାଣିବାର ଅଧିକାରରୁ ନାଗରିକ ବା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ ବଞ୍ଚିତ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ତାହାଛଡ଼ା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସବୁପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଅନ୍ୟ କେହି ଓଡ଼ିଶାରେ କରି ନାହାନ୍ତି । ପାଲିଆମେଣ୍ଟ ବିବରଣୀର ଅବିକଳ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣଅଧିକାର ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରି ସ୍ୱର୍ଗତ ଫିରୋଜ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିଲ୍ ପାଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଗୃହୀତ ହେବାପରେ ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ଭାରତର ପ୍ରଥମ ରାଜ୍ୟ ଯେଉଁଠାରେ ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷମତାପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ବିଲ୍ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୫୧ରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ବିରୋଧିତା ସଦସ୍ୟଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ମେମ୍ବର ବିଲ୍ ବିଧାନସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଯେକୌଣସି ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶ ଉପରେ ସାମ୍ବାଦିକ ବା ସଂବାଦପତ୍ର ଉପରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଜରୁରୀପରିସ୍ଥିତି ସମୟରେ ଏଥିପାଇଁ ସରକାରୀ ବିରୋଧୀ ସମାଲୋଚନାର ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ଛାପିବା ପାଇଁ ସାଂବାଦିକମାନେ ସାହସ କରି ପାରିଥିଲେ ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ସଦସ୍ୟ ଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତାର ରକ୍ଷା କରିବା ଦିଗରେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ତିନୋଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମାମଲା ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌କୁ ନେଇଥିଲେ । ସମ୍ପୃକ୍ତ ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ସାଂବାଦିକମାନେ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌କୁ ନିଯିବାରୁ ଜଣେ ନାଗରିକ ଭାବେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ତେଲେଜାନା ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ ହାଇଦ୍ରାବାଦସ୍ଥିତ ପି.ଟି.ଆଇ.ର ଜଣେ ସାଂବାଦିକଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଚାପରେ ବଦଳି କରାଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌କୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଫଳରେ ଆନ୍ତ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍ ଭର୍ତ୍ତିନା କରିବା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସାଂବାଦିକଙ୍କର ବଦଳିକୁ ବାତିଲ କରିବାକୁ ପି.ଟି.ଆଇ. କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଘଟଣାରେ ଶ୍ରୀ ଚରଣ ସିଂହଙ୍କ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍ତରାଧିପତି ସରକାର “ଗାଇମସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ” ସମ୍ବାଦପତ୍ରକୁ ଅନ୍ୟାୟଭାବେ ବିଜ୍ଞାପନ ବନ୍ଦ କରିଥିବାରୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌କୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଚରଣ ସିଂହ ସରକାରଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାପନ ବନ୍ଦ ଆଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଉ ଏକ ଘଟଣାରେ ହରିଆନାର ବଂଶୀଲାଲଙ୍କ ସରକାର “ଟ୍ରିବ୍ୟୁନ୍” ସଂବାଦପତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ ନେଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ କରିଥିଲେ ।

ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ହରିଆନା ସରକାର ନିଜର ଭୁଲ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସତୁରି ଦଶକରେ “ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର”ର ବିଜ୍ଞାପନ ବନ୍ଦକରି ଶ୍ରୀ ଆର.ଏନ. ସିଂହଦେଓଙ୍କ ସରକାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପଦକ୍ଷେପ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍ସିଲକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେହିପରି ଅଣି ଦଶକରେ କଟକ କଲେଜ ଛକ ନିକଟରେ ‘ସମାଜ’ର ଗାଡ଼ିଫୋଡ଼ା ହେବା ଘଟଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଦାସ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍ସିଲକୁ ଯିବାରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନିଜେ କେବଳ ଜଣେ ସାଂବାଦିକ ନୁହଁନ୍ତି ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କ ବିପଦର ବନ୍ଧୁ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଏପରି କୌଣସି ସାଂବାଦିକ ନାହାନ୍ତି, ଯିଏ କି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ମଣ୍ଡିଷ୍ଟରେ ଥିବା ତଥ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୁଣା ଘଟଣାବଳୀ ବର୍ତ୍ତମାନର ବିଧାନସଭା ତଥ୍ୟ ଓ ନିୟମର ତର୍ଜମା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ସାଂବାଦିକମାନେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଂବାଦିକମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ସେ ଆଦୌ କୁଣ୍ଠାପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅଣି ଦଶକର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ସେ “ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ଗଠନ କରିବାଦିନଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଭାରତରେ କୃଷି ସଂପର୍କୀୟ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ହେଲା କରିନାହାନ୍ତି । ସେହିପରି ୧୯୯୨ ଠାରୁ ସେ ଚିଲିକା ବନ୍ଧାଅ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଓଡ଼ିଶାର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅଗ୍ରାଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରିବା ଦିନଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଓ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଶେଷରେ ସମସ୍ତ ପରିବେଶ ଆଇନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହରେ ଦକ୍ଷତାଯୋଗୁଁ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକାକୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ସଂଗ୍ରାମରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ କରିଥିବା କେତୋଟି ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ କ୍ଷମତାଯୋଗୁଁ ସଫଳ ହୋଇପାରିଛି । ଏହି ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ଜଣେ ସାଂବାଦିକ, ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ସାଂବାଦିକ ଭାବରେ ବିଚାର କଲେ ଭୁଲହେବ ନାହିଁ । ଏକ ଦରିଦ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଏବଂ ରାଜ୍ୟରେ ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ କେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନରୁଦ୍ଧିକ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ସେ ଭଲଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ବିଗତ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମୁଁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି । ଯଦିଓ ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀସହ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଂଗ୍ରାମୀ ବାଙ୍କବାରୁ

ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି

୧୯୪୭ ମସିହା । ଯୁରୋପ, ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ଭୟାବହ ଯୁଦ୍ଧ । ଯୁରୋପରେ ଜର୍ମାନୀର ହିଟ୍ଲର, ଇଟାଲିର ମୁସୋଲିନି ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଆକ୍ରମଣ କରି ଦଖଲ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ଏଣେ ଏସିଆର ଜାପାନ, କୋରିଆ, ମୋଙ୍ଗୋଲିଆ, ମାଞ୍ଚୁରୀଆ ଦଖଲକରି ଚୀନ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥାଏ । ଭାରତର ଉପକୂଳରେ ରଣତରୀମାନ ପଛତରା ମାରୁଥାଏ । କଲିକତା ଆଦି କେତେକ ସହର ଉପରେ ବୋମା ନିକ୍ଷେପ କରୁଥାଏ । ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଚାନ୍ଦିପୁର ଠାରୁ ହରିଶପୁର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଉପରେ ବ୍ୟୋମଯାନ ପଛତରା ମାରି ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦସ୍ତର ସମ୍ବଳପୁର ଉଠାଇ ନେଇଥାଆନ୍ତି । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ କୋକୁଆଭୟ । କେତେବେଳେ ଜାପାନ ମାଡ଼ି ଆସିବ ।

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଭାରତବାସୀଙ୍କ ମତ ନ ନେଇ ଭାରତକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ସାମିଲ କରିଦେଲେ । ଭାରତର ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଥିଲା, ପ୍ରତିବାଦ କରି ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ବର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏକ ଅଭିନବପଦ୍ଧା ବାହାର କଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ବା ବାଣୀ ସ୍ବାଧୀନତା । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଦ୍ବାରା ମନୋନୀତ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ସରକାରକୁ ନୋଟିସ୍ ଦେଇ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିବେ । ସେ ସଭାରେ କୌଣସି ବକ୍ତୃତା ଦେବେ

ନାହିଁ, “କେବଳ ବ୍ରିଟିଶ ଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମରେ ଧନ ବା ଜନ ଦେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାପ ବା ହାରାମ” ଏତିକି କୁହାଯିବ। ପ୍ରଥମ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଥିଲେ ବିନୋବାଭାବେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ ।

ନେହେରୁ ଜଣେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଯିବାବାଟରେ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା । ଏହାପରେ ଦେଶର ସବୁଆଡ଼େ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବାମପନ୍ଥୀ ଓ ନେତାଜୀଙ୍କ ମନକୁ ଏହା ପାଇଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ଗଣ ସଂଗ୍ରାମ । ଗାନ୍ଧୀ ତ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ନାଡ଼ି ଚିପିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଗଣ ସଂଗ୍ରାମର ଡାକରା ଦେବାପୂର୍ବରୁ ଦେଶକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିଛିଦିନ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଚାଲିଲାପରେ ଏହା ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା । ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଚାଲିଥିଲା ବେଳେ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଗୁଡ଼ିକୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଣିକି କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । ୧୯୪୨ ମେ’ ମାସ ଶେଷଭାଗରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାଠାରେ ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ‘ଇଂରେଜ, ଭାରତ ଛାଡ଼’ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ଆଠ ତାରିଖ ଦିନ ବମ୍ବେଠାରେ ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଅଧିବେଶନ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଅଧିବେଶନରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଶ୍ଵାସ ରାୟ, ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଓ ଡଃ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଅଧିବେଶନ ଅଗଷ୍ଟ ଆଠ ତାରିଖରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ “ଇଂରେଜ ଭାରତ ଛାଡ଼” ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁମୋଦନ କଲା । ନଅ ତାରିଖ ଦିନ ସରକାରଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସହ ଏକ ଚରମପତ୍ର ଦିଆଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କ୍ଷମତା ଦିଆଗଲା । ସରକାର ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପରେଖ ଗାନ୍ଧିଜୀ ସ୍ଥିର କରିବେ । ସରକାର ବିଚଳିତ ହୋଇ ଆଠ ତାରିଖ ରାତି ନିପାହୁଣ୍ଡ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିନେଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗିରଫ ହେଲାବେଳେ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ, ‘କର ବା ମର’ । ନେତୃତ୍ଵ ଦେବାକୁ କେହି ରହି ନପାରନ୍ତି । ତୁମେ ତୁମର ନେତା । ଚାରିଆଡ଼େ ବିପ୍ଳବର ନିଆଁ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ଯୁଗରେ ଏବପରି ରେଡ଼ିଓ ବା ଟେଲିଭିଜନର ସେତେ ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲା । ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ଟେଲିଫୋନ ଉପରେ କଟକଣା ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା । ଏଣୁ ବମ୍ବେଠାରେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି କଣ ହେଲା ହଠାତ୍ ଜାଣିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ସେତେବେଳେ ସାଲେପୁରରେ ଥାଏ । ସ୍ଵର୍ଗତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସେଠାରେ ରହୁଥିଲେ । ସେ ସାତ ତାରିଖ ଦିନ କଟକ ଆସିଲେ ।

ମୋତେ କହି ଆସିଲେ ତୁ ନ' ତାରିଖ ଦିନ କଟକ ଆସିବୁ । ବମ୍ବେଠାରେ ବା କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ହେଉଛି ଜାଣିବା । ମୁଁ ନ' ତାରିଖ ସକାଳେ ସାଇକେଲରେ କଟକ ଆସି ଶୁଣିଲି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଁଗଲାଣି । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ ଚାଲିଲାଣି । ମୁଁ ସିଧା ନବବାବୁଙ୍କ ବାଖରାବାଦ ବସାକୁ ଗଲି । ନବବାବୁ ବସିଛନ୍ତି । ମୋତେ ଦେଖୁ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । “ତୁ ଆସିଲୁ ଭଲ ହେଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆଶା କରୁଥିଲି ତୋ ସହିତ ଦେଖାହୋଇଯିବ ।” ଏକଥା କହି ମୋହାତକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ ଟୁକୁରା ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ - “କାଲି ରାତିରେ ଭାରତଛାଡ଼ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ପାହାନ୍ତାରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଯାଇଛି । ଏଠି ଗୋପବାବୁ ଓ ରମା ଦେବୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବା ପାଇଁ ପୁଲିସ ଖୋଜି ଗଲାଣି । ସେମାନେ ସମାଜ ଅଫିସକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ଜାଣିବାପାଇଁ - ତୁ ଶୀଘ୍ର କଟକ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯା । ଆମର ପୂର୍ବପ୍ରସ୍ତୁତ ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମରେ କ'ଣ କିପରି ହେବ, କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଯେଉଁ ଚିଠା ହୋଇଛି ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ।” ସେ ମୋତେ ଦେଇଥିବା କାଗଜ ଟୁକୁରାରେ ଲେଖାଥିଲା:-

“ସ୍ନେହର

କାଲି ବମ୍ବେରେ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ “ଭାରତ ଛାଡ଼ି” ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଁଗଲାଣି । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ‘କର ବା ମର’ ଆମର ପୂର୍ବଚିଠା ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ତୁମେ ତୁମର ନେତା, ଶୀଘ୍ର କଟକ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ।”

ତୋର

ତାଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନେଇ ମୁଁ କଟକ ଛାଡ଼ିଲି । ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏକ ସାଇକ୍ଲୋଷ୍ଟାଇଲ ମେସିନ ଯୋଗାଡ଼ କରି “କର ବା ମର” ପ୍ରଚାରପତ୍ର ଛପାଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ପଠାଇଦେଲୁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିପ୍ଳବର ନିଆଁ ଜଳି ଉଠିଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ମାଳତୀଦେବୀ ଫେରିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କଟକରେ ଏକ ଗୋପନକେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ପ୍ରଚାରପତ୍ର ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ, ଗୋପନ ଡାକ ଦ୍ଵାରା । ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି ଜଣେ କଲେଜ ଛାତ୍ର, ସେ ହେଉଛନ୍ତି - ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ତାଙ୍କ ସହ ମୋର କୌଣସି ସଂପର୍କ ବା ପରିଚୟ ନଥିଲା । କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ଶୁଣିଥିଲି । ସେହିବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ଗୋପନ

ଆଡ଼ଡ଼ା ସ୍ଥଳି ଧରାପଡ଼ିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା । ତାହାପୂର୍ବରୁ ବାଙ୍କବାବୁ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ କରି କଟକ ଜେଲକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । କଟକ ଜେଲର ଆଠ ନମ୍ବର ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ମୋତେ ନେଇ ରଖାଗଲା । ସେ ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବଛା ବଛା ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ପହଞ୍ଚି କେତେକ ପୁରୁଣା ଓ ନୂଆ ସାଥୀଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ କଲି । ବାଙ୍କବାବୁ ସେହି ଜେଲରେ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହ ସେହିଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଚୟ ଘଟିଲା । ଜାଣିଲି ଏ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ସାହସୀ ଯୁବକ ଯିଏକି ସଂଗ୍ରାମ ଶିବିରରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଜାଣି ଭାରି ଖୁସିହେଲି । ପରେ ଜାଣିଲୁ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲା ରୁକୁ କରାଯାଇଛି । ଆଠ ନମ୍ବର ଖୁର୍ଦ୍ଧା ଏକ ଲଢୁଆ ଖୁର୍ଦ୍ଧା ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଠିକ୍ ପରିମାଣ ଓ ଖାଦ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ରେସନ ଦେବା ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟାୟ ଯୋଗୁଁ ଏହି ଖୁର୍ଦ୍ଧାର ଯୁବକମାନେ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଥିଲେ । ଆମ ଖୁର୍ଦ୍ଧାର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସକାଳେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସମସ୍ତେ ବାଧ୍ୟ । ବିଶ୍ୱାସ ଥାଉ ବା ନଥାଉ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ନିତ୍ୟକର୍ମ, ଜଳଖିଆ ଓ ପରେ ଆଲୋଚନା ସଭା ହୁଏ । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ବିପ୍ଳବ, ଶାସନ ପଦ୍ଧତି ଏବଂ ସୋଭିଏଟ ରଷିଆର ବିପ୍ଳବ, ଫ୍ରାନ୍ସର ବିପ୍ଳବ, କମ୍ୟୁନିଜିମ୍, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ାହୋଇ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ମାର୍କ୍ସ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାନ୍ତି ଯୁବକମାନେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଓଡ଼ିଆରେ ସବୁ ଅନୁବାଦକରି ବୁଝାଉଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ସେହିବେଳୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମୀ ମନୋଭାବର ପରିଚୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲା । କିଛିଦିନ ପରେ ଆମ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବନ୍ଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ ଜେଲର ୧୬ ନମ୍ବର ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ଏକାଠି ରଖାଗଲା - ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସେ ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ଥିଲୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କବାବୁ ଥିଲେ ସର୍ବ କନିଷ୍ଠ । ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଯେତିକି ସ୍ନେହ କରୁଥିଲୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସେତିକି ମୁରବା ପଶିଆ ଜାହିର କରୁଥିଲୁ । ସେ ସବୁ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଜନ୍ମତିଥି ଶାୟ ଦଶମୀ ଦିନ ଜାଣି ଆମେମାନେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ପାଳନ କରିଥିଲୁ । ପୂର୍ବରୁ ଆମକୁ ମିଳୁଥିବା ରେସନରୁ କିଛି କିଛି କାଟି ରଖି ସେଦିନ ଏକ ଭୋଜିର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲୁ । ଅନ୍ୟ ଖୁର୍ଦ୍ଧାରେ ଥିବା ରାଜବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲୁ ।

ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲା ରୁକୁ କରାଯାଇଥିଲା ସେଥିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ସମେତ ଷୋହଳ ଜଣଙ୍କୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲା

ଆମ ଷୋଳଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ କଚେରୀରେ ହାଜର କରାଯାଇ ଆମର ବିଚାର କରାଗଲା । ହାଜିମ ଆମକୁ ଦୌରା ସୁପର୍ଯ୍ୟ କରି ସେସନ୍ ଜଜ୍‌ଙ୍କୁ ଚାଲାଇ କଲେ । ଏହାପରେ କଚକର ଏକ ସେସନ୍ ଜଜ୍‌ଙ୍କ କୋର୍ଟରେ ମାସ ମାସ ଧରି ବିଚାର ଚାଲିଲା । ବିଚାର ଯେପରି ଚାଲିଥାଏ, ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେପରି ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରମାଣ ନିଆ ଯାଉଥାଏ । ସେଥିରୁ ଜଣା ପଡୁଥାଏ କେତେଜଣଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫାଣୀ ଓ ଆଉ କେତେଜଣଙ୍କୁ କଳାପାଣି ଦ୍ଵୀପାନ୍ତର ଦଣ୍ଡ ମିଳିବ । ଆମଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ବିଚାର ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ଥାଏ । ଯେଉଁ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ନୂଆଲୋକ ଆଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଙ୍କବାବୁ କନିଷ୍ଠ । ତାଙ୍କପାଇଁ ଆମର ଅନେକ ଦୁଃଖ । ପ୍ରଥମହୋଇ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦାନ କରି, ସେ ଏତେ ବଡ଼ ଦଣ୍ଡ ପାଇବେ, ସେଇ ଚିନ୍ତା ଆମ ମନରେ ବିଷାଦଭାବ ଆଣୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଏଥିପ୍ରତି ତିଳେମାତ୍ରେ ଚିନ୍ତା ନଥାଏ । ବରଂ ସେ ବେଶ୍ ଖୁସିରେ କୁହନ୍ତି - “ଆମେ ଫାଣି ବା କଳାପାଣି ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଶହୀଦ ହେବାର ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବୁ ।” ସେସନ୍ ଜଜ୍ କୋର୍ଟରେ ବିଚାର ପ୍ରହସନ ସରିଲା । ରାୟ ବିଆଣିବ ୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖରେ ।

ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ କ’ଣ ସତରେ ଫାଣୀ ପାଇବେ ?

ଆମର ସାଙ୍ଗସାଥୀ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନଦୁଃଖ । ୨୩ତାରିଖ ଦିନକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତୀକ୍ଷା । ଆମର ଅନ୍ୟ ସହବନ୍ଦୀମାନେ ଆସି ଆମକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଦୁଃଖ କରୁଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ । ମୁଁ ଦେଖନ୍ତି, ତାଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୁଃଖ ବା ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ । ବରଂ ଫାଣୀ ପାଇଁ ଶହୀଦ ହେବା ଗର୍ବରେ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ପଡୁଥାଆନ୍ତି ।

ବହୁ ଅପେକ୍ଷିତ ୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖ ସକାଳେ ଜେଲ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଜଣାଇ ଦେଲେ ଯେ ଆଜି କଚେରୀକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତୁ । ସକାଳବେଳା ଜଳଖିଆ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ଆମକୁ କଚେରୀକୁ ଯିବାକୁ ଡାକରା ଆସିଲା । ଆମେ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କଚେରୀକୁ ବାହାରିଲୁ, ବରୀ ଅଂଚଳର ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ଦାସ ନାମକ ଜଣେ ରାଜବନ୍ଦୀ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲେ । ଉଭୟେ ବିଂଝାରୁପୁର ଅଂଚଳର ଲୋକ । ବାଙ୍କବାବୁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ - “ଆପଣ ଖୁସି ହେବା କଥା ଯେ ଯାଜପୁର - ବିଂଝାରପୁର ଅଂଚଳର ଜଣେ ଯୁବକ ଆଜି ଶହୀଦ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଆମ ପୂର୍ବରୁ ଏଇ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଭାଗନେଇ ଯେଉଁମାନେ ଶହୀଦ

ହୋଇ ଗଲେଣି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସ୍ମରଣ କରି କେତେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ଆପଣ କିନ୍ତୁ ଆମ ପାଇଁ ଓଲଟି ଦୁଃଖ କରୁଛନ୍ତି ?”

ଯେତେବେଳେ ଆମେ କଚେରୀକୁ ଚାଲିଲୁ, ଆମକୁ ବିଦାୟ ଦେବାପାଇଁ ଆମର ଅନ୍ୟ ସହ ବନ୍ଦୀ-ବନ୍ଧୁମାନେ ଲୋତକଭରା ନୟନରେ ଆମ ପାଖରେ ଆସି ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ କଇଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ କରୁଥାଆନ୍ତି । ପାଣୀ ଆସାମୀ ଓ ଦ୍ଵିପାନ୍ତର ଆସାମୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସେଲରେ ରଖାଯାଏ । କାହାରି ସହିତ ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ, ଏଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ । ଆଉ ଦେଖାହେବ ନାହିଁ । ବାଙ୍କବାବୁ ମଧ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ମନଦୁଃଖ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଆମେ ପୋଲିସ୍ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସେସମ୍ବନ୍ଧ ଜର୍ଜ କଚେରୀକୁ ବାହାରିଲୁ । କଚେରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଏହାର ହତା ଶହଶହ ଜନତାରେ ଭରପୁର । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିରସଭାବ । ଆମକୁ ସମସ୍ତେ ହାତ ହଲାଇ ନିଜର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମ ମନରେ କି ମୁହଁରେ ଦୁଃଖର ତିଳେମାତ୍ର ତିହ୍ନ ନଥାଏ । ଆମକୁ ଜର୍ଜ ସାହେବଙ୍କ କଚେରୀରେ ହାଜିର କରାଗଲା । ପରେ ପରେ ଜର୍ଜ ସାହେବ ହସ ହସ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ନିଜ ଆସନରେ ବସିବା ପରେ ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ରାୟ ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ରାୟ

ଜେ.ଇ. ମାହେର ସାହେବ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବିଚାରପତି ଭାବରେ ୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖରେ ରାୟଦେଲେ । Special Case No. 16 of 1943 । ଏହା ହେଉଛି ୧୨୦ (ଖ) I.P.C. ସହ ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନର ୩୮(୫) ଏବଂ ଭାରତୀୟ ପିଙ୍ଗଳ କୋର୍ଡ଼ର ୧୧୭ ଦଫା ସହ ୪୩୬ ଦଫା, ରେଲୱେ ଆଇନର ୧୨୬ ଦଫା, ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଆଇନର ୨୫ ଦଫାର ଏକ ମକଦ୍ଦମା ରାୟରେ କହିଲେ -

ମୋ ଆଗକୁ ଯେଉଁ ଷୋଳଜଣ ଆସାମୀଙ୍କୁ ଅଣାଯାଇଛି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସଦସ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ହେଉଛି - “ସେମାନେ ଥାନା ପୋଡ଼ିବା, ରେଲଲାଇନ ଉଠାଇଦେବା, ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ତାର କାଟିବା, ସ୍ଵରକାରୀ ଚାକିରିଆ ମାନଙ୍କୁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହଜନକ, ଏସବୁ ଅପରାଧରେ ଜଡ଼ିତ । ପିଙ୍ଗଳ କୋର୍ଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଉପରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପାରିବେ ।”

ବିସ୍ମୃତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି - ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ଛଅ ବର୍ଷ, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସମେତ ଅନ୍ୟ ଦଶଜଣଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଓ ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ଚାରିବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରା ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରାଗଲା । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦିଆଗଲା ।

ରାୟ ଶୁଣିବା ପରେ ଆମ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେଲା । ଶହୀଦ ହେବାର ଗୌରବ ପାଇଲୁ ନାହିଁ । ବାଙ୍କବାବୁ ଏହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ କିପରି ସଂପୃକ୍ତ ହେଲେ ମାହେର ସାହେବ ତାଙ୍କ ରାୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି - “ତୃତୀୟ ଆସାମୀ ହେଉଛନ୍ତି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ଏସବୁ ବ୍ୟାପାରରେ ସେ କୌଣସି ଭାଗ ନେଇ ନାହାଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନେହେଉଛି, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ କି ଲଫାପା ଉପରେ ଠିକଣା ଲେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇଛନ୍ତି । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣି ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟର ଏକ ଗାଁକୁ ଆଦିକନ୍ୟ ବନାମ ନବଘନ ବେହେରା ପିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ମନିଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇଛନ୍ତି । ଏକଜିକିର୍ ୧୮, ୮୨ ଓ ୯୨ ଲଫାପା ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଏକଜିକିର୍ ୯୫ ମନିଅର୍ଡ଼ର ରସିଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଏହାଙ୍କର ହାତ ଲେଖା । ଷଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ଯେ ସଂଗଠନ ଅଫିସ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ଥିଲା ।”

ସେହିଦିନ ଆମକୁ କଟକ ଜେଲକୁ ନିଆଗଲା । ଆମେ ଷୋଳ ନମ୍ବର ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ରହିଲୁ । କିଛିଦିନ ପରେ ଆମର ବନ୍ଧୁମାନେ ପାଟଣା ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଏହି ରାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପିଲ୍ କଲେ । ସେଥିରେ ମାନ୍ୟବର ଉଚ୍ଚନ୍ୟାୟାଳୟ କେବଳ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଜେଲଦଣ୍ଡ ତିନିବର୍ଷକୁ କମାଇ ଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କାଏମ ରଖିଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୂଳଦୁଆ ବା ଭିତ୍ତିସ୍ଥାପନ

ଜେଲର ରୁଟିନ୍ କାମ । ସକାଳୁ ଉଠି କିଏ ଆସନ କରନ୍ତି ତ କିଏ କସରତ କରନ୍ତି । ତା’ପରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ଜଳଖିଆ । କେହି ସୂତା ମଧ୍ୟ କାଟନ୍ତି । ଏହାପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ରାଜନୀତି କ୍ଲାସ । ସମଭାବାପନ୍ନ ବନ୍ଦୀ ଯୁବକମାନେ ବସି ଭବିଷ୍ୟତ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ କହିଛି ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ଯୁବକ ମାନଙ୍କର ଏ ଆଲୋଚନା ସଭା । ସମାଜ ବାଦର ରୂପରେଖ ଓ ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ‘ସମାଜ ବାଦ କାହିଁକି’ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଆଲୋଚନାରେ ସମସ୍ତେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ଏଥିରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ ।

ବନ୍ଦୀଶାଳାରୁ ମୁକ୍ତ

୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ଜେଲ ଭୋଗକରି ବାଙ୍କବାବୁ ଖଲାସ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ଏଣେତେଣେ ବୁଲି କର୍ମୀ- ସଂଗଠନ କରିଥିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ନବବାବୁ

ଖଲାସ ହେଲେ । କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନମାନଙ୍କ ଉପରୁ ନିଷେଧାଦେଶ ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା । ସେତେବେଳେ ନବବୀରୁ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ତାଙ୍କ ସହ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ନବବୀରୁ ତାଙ୍କୁ ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଅଫିସ ଦାୟିତ୍ବ ସହ ସଂଗଠନ ଦାୟିତ୍ବ ମଧ୍ୟ ତୁଲାଇଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ଦେଇ ଗସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ବାଲେଶ୍ବର ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ରେଳଷ୍ଟେସନ ବାହାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭା ଛଡ଼ା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ଗସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନଥିଲା । ତଥାପି ବାଙ୍କବାବୁ ନବବୀରୁଙ୍କ ସହ ଓଡ଼ିଶା ସୀମାଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହ ସହଯାତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୪୬ ନିର୍ବାଚନ

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ତତ୍କାଳୀନ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି କ୍ରମେ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟସହ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ୧୯୩୫ ମସିହା ଭାରତ ଶାସନ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସୀମାବନ୍ଧ ଭୋଟର ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ଏହି ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ୬୦ଟି ଆସନ ମଧ୍ୟରୁ କଂଗ୍ରେସ ୩୭ଟିରେ ବିନା ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦିତାରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ୬୦ଟିରୁ ୪ଟି ମନୋନୀତଙ୍କ ପାଇଁ । ଅବଶିଷ୍ଟ ୧୯ଟି ଆସନ ମଧ୍ୟରୁ କଂଗ୍ରେସ ୧୦ଟି ଆସନରେ ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ମୁସଲିମ୍‌ଲିଗ୍ ୪ଟିରେ, ଗୋଟିକରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ ୪ଟିରେ ସ୍ଵାଧୀନ ସଭ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ବିଧାନସଭାରେ କଂଗ୍ରେସ ବୃହତ୍ତମ ଦଳ ହୋଇଥିବାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେହିଦିନ ପ୍ରଥମ ଅଫିସ ଆଦେଶ ବଳରେ ରାଜବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଖଲାସ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଆମେ ସେହିଦିନ ରାତିରେ କଟକ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲୁ । କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ରୂପେ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ହେଲେ ଓ ବାଙ୍କବାବୁ ଅଫିସ ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଇଲେ ।

କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି

କିଛିଦିନ ପରେ ସମାଜବାଦୀ ଭାବାପନ୍ନ କେତେକ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ନବବୀରୁଙ୍କ ବାସଭବନରେ ଏକତ୍ର ହେଲୁ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଏକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଫୋରମ୍ ଗଠନ

ପାଇଁ ବିଚାର ହେଲା । ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟ ଏକମତ ହେଲେ । ପୁରୁଣା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କେତେକ ନୂତନ ଯୁବକ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ ପାଇଁ ସ୍ଥିରହେଲା । କିଛିଦିନ ପରେ ରାମାନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର କଟକ ଆସି ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଲାଲବେହେରୀଙ୍କ ସହିତ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କଲେ । ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ବାକବାବୁ ସଂଗଠନ ସଂପାଦକ ହୋଇଥିଲେ । ବାକବାବୁ ସେ ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଇ ନ ଥିଲେ । ସେ ମେଡ଼ିକାଲରେ ଚିକିତ୍ସିତ ହେଉଥିଲେ । ଏଣିକି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସଂଗଠନ ଓଡ଼ିଆ ବଜାରର ଯଦୁନାଥ ଭବନରେ ପାର୍ଟି ଅଫିସରେ ଚାଲିଲା । ବାକବାବୁ ସଂଗଠନ କାମରେ ଏଣିକି ଲାଗିଲେ ।

ଆଦର୍ଶ ବାହାଘର

ବାକବାବୁଙ୍କ ସହ ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀଙ୍କର ବୈଦିକରୀତିରେ ବାହାଘର ହୋଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ତା’ପୂର୍ବରୁ ବାକବାବୁଙ୍କ ସହ ସୁଧାର ଭଲ ବୁଝାମଣା ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ମୁରବୀ ଚାହୁଁଥିଲେ ବୈଦିକ ରୀତିରେ ବେଦୀରେ ବାହାଘର ହେବାକୁ । ସେମାନଙ୍କ କଥା ରହିଲା । ବାହାଘର ଦିନ ସ୍ଥିରହେଲା । ବାକବାବୁ ତେଲଙ୍ଗାବଜାର କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସରୁ ନିରାଡ଼ମ୍ବରରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାରରେ ମହତାବ ରୋଡ଼ସ୍ଥିତ କୁଳମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ସଙ୍ଗରେ ରୋଗଣୀ ନଥିଲା, ବାଣ ନଥିଲା, ଆଲୋକ ନଥିଲା, କେବଳ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ସାଙ୍ଗଥିଲେ । ବର ପହଞ୍ଚିଲା - ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ କରଣଘରର ବାହାଘର । କନ୍ୟାଘରର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ସାଇ ପଡ଼ିଶା ଆଶା କରୁଥିଲେ ଯେ ବହୁତ ବାଣ, ବାଜା, ରୋଗଣୀ ଆସିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିରାଶ ହେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ “ଏ କି ବାହାଘର ବା ?” ବେଦୀ ଉପରେ ବରକନ୍ୟା ବସିଲେ । ବର ପାଟ ପିନ୍ଧି ନଥିଲେ କି ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧି ନଥିଲେ । ହାତଗଣ୍ଠି ପରେ ବହାପନା ହୁଏ । ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବାର ବିଧିଅଛି । କିନ୍ତୁ ବାକବାବୁ ତାହାର ବିରୋଧ କଲେ । ବରକନ୍ୟା ଫେରିଲେ-ସଙ୍ଗରେ ଦାନ ଯୌତୁକ ନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରଭାବେ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଶ୍ରମିକ, କୃଷକ, ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଗଠନ କରାଗଲା । ‘ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ’ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ଵାରା ‘ଅଗଷ୍ଟ ୯’ ନାମକ ନାଟକ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା । ବହୁତ ସ୍ଥାନରେ ଆଦୃତ ହୋଇଥିଲା । ସେହିପରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମନୋଭାବାପନ୍ନ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ‘ସମାଜବାଦୀ ଯୁବକ ସଂଘ’ ଗଠନ କରାଗଲା । ବାକବାବୁ ଏହି ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ଵରେ ଥିଲେ ।

ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ତଥାକଥିତ କଂଗ୍ରେସ ବାଲାକ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କାନପୁର ଓ ନାସିକ୍ ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀରେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ରହି କାମ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଲଗା

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ କୌଣସି ଉପଦଳ ରହିବ ନାହିଁ ବୋଲି କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଲା । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସରେ ଯେଉଁମାନେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସରୁ ମଧ୍ୟ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସରେ ଯେଉଁମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପଦପଦବୀରେ ଥିଲେ ସେମାନେ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ନାସିକ୍ ସମ୍ମିଳନୀରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସଲିଷ୍ଟ ନାମରୁ କଂଗ୍ରେସ ଶବ୍ଦଟି ବାଦ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିରହେଲା । ଏଣିକି ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକଲା ।

ବିଧାୟକ ବାଙ୍କବାବୁ

୧୯୫୭ରେ ବାଙ୍କବାବୁ ବିଂଧାରପୁର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ-ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୬୬ସାଲରେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୬୭ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ବାଙ୍କବାବୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନ ହୋଇ ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ସେଥର ବିଧାନସଭାକୁ ୨୧ଜଣ ସୋସଲିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ପାର୍ଟି ଟିକେଟ୍ରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୫୭ ନିର୍ବାଚନ ପରେ କିଶାନ-ମଜୁର ପାର୍ଟି ଓ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମିଶିଯାଇ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ହେଲା ।

୧୯୬୪ର ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ବାଙ୍କବାବୁ ଗିରଫ

୧୯୬୪ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଏପରି ଭାବରେ ରାଜ୍ୟ ତମାମ୍ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା ଯେ ତାହା ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସରେ ବିରଳ । ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଛାତ୍ରନେତାମାନେ ଆମ ପାର୍ଟି ସହିତ ସଂପର୍କ ରଖିଥିଲେ । କେତେଦିନ ଆମ ପାର୍ଟି ଅର୍ଥସ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା ଓ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଆମରି ଫୋନ ଦ୍ୱାରା ମୁଖ୍ୟତଃ ହେଉଥିଲା । ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭରେ ଆମ ପାର୍ଟିର ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ସି. ବାମନ ମୂର୍ତ୍ତି, ବିରଜା ପ୍ରସାଦ ରାୟଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ବେହେରା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟଥିଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ ଦିନେ ରାତିରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନ ବଳରେ ଗିରଫ କରିନେଇ କଟକ ଜେଲରେ ଅଟକବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ରଖାଗଲା । ସେହିଦିନ ସମାନ ଦିନରେ ମୋଡେ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ

କରାଗଲା । ଆମପରେ ଶ୍ରୀ ଅଶୋକଦାସ, ଅମିତାଭ ମହାପାତ୍ର, ଘନଶ୍ୟାମ ସାହୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିଲା । ୨୧ଦିନ ଅଟକ ରହିବା ପରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖଲାସ କରି ଦିଆଗଲା ।

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ସାମିଲ ହେଲୁନାହିଁ

୧୯୭୧ରେ କୁଳନ୍ଦ ସହର ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଅଧିବେଶନରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣ ହୋଇ ଏଣିକି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ କାମ କରିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ଆମେ କେତେଜଣ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବର ବିରୋଧ କରି ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ କାମକଲୁ । କିଛିଦିନ ପରେ କଂଗ୍ରେସର ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟକରଣ, ଜୀବନବୀମା ଜାତୀୟ କରଣ, ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ହାତପାଣି ଉଚ୍ଛେଦ ଆଦି କେତେକ ପ୍ରଗତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତଥା କଂଗ୍ରେସର ସମାଜବାଦ ନୀତିରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଆମେ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲୁ । ବାଙ୍କବାରୁ ପୁଣି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରଗତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଆମର ସହଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ବାଙ୍କବାରୁ

୧୯୭୧ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ବାଙ୍କବାରୁ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଟିକଟରେ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଆମେ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିବାପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କଲା । ବାଙ୍କବାରୁ ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀଭାବେ ଯୋଗଦେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ବାଚନରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ଗ୍ରାମ ଉନ୍ନୟନ ମନ୍ତ୍ରୀଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସହ ମତାନ୍ତର ହେବାରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିଲା, ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ “ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି” ଆନ୍ଦୋଳନ ଅବକାଶରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିଥିବା ବେଳେ ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିବାରୁ ସେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ବାଙ୍କବାରୁ ସହମତ ନ ହୋଇ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ତଥାକଥିତ ଶୃଙ୍ଖଳା ଭଙ୍ଗ ଅଭିଯୋଗରେ କଂଗ୍ରେସରୁ ବହିଷ୍କାର କରାଗଲା । ବାଙ୍କବାରୁ ଏହି ବହିଷ୍କାରକୁ ସ୍ୱାଗତ କଲେ ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ମୋର ସଂପର୍କ

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ମୋର ସଂପର୍କ ୧୯୪୨ ସାଲରୁ । ଆମେ ପରସ୍ପର ଘନିଷ୍ଠ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଆସିଛୁ । ଅବଶ୍ୟ କେତେବେଳେ କେମିତି ମତାନ୍ତର ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ମନାନ୍ତର ହୋଇନାହିଁ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେସବୁ ଦୂର ହୋଇଛି । ବରୋଦାଠାରେ ପାଟିର ସମ୍ମିଳନୀରେ କଂଗ୍ରେସ ସହ “ମିନିଂସ୍ଟ୍ରୁ ଡାଇଲଗ୍”ର ସପକ୍ଷବାଦୀ ଥିଲେ ବାଙ୍କବାବୁ, ମୁଁ ଥିଲି ବିରୋଧରେ । ଜରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ପରେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ କଂଗ୍ରେସରୁ କେତେକଙ୍କୁ ନେଇ ଅଲଗା କଂଗ୍ରେସ (ଆଇ) ନାମରେ ଏକ ଦଳ ଗଠନ କଲେ । ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ନାମରେ ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ରହିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ୍ ଆଦି ରହିଲା । ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଅଲଗା ହୋଇଗଲା ବେଳେ ଏ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ୍ଡି । ତାଙ୍କପରେ ଦେବରାଜ ଅର୍ପ ସଭାପତି ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ବାଙ୍କବାବୁ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ରାଇସିନା ରୋଡ୍ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ୍ ଏମାନଙ୍କ ଅଭିଧାନରେ ଥିଲା ।

“କୃଷକ”ର ସଂପାଦନା

୧୯୪୩ ସାଲରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର “କୃଷକ” ନାମରେ ଏକ ମାସିକ ସଂବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ୧୯୬୩ ସାଲରୁ ଏହି ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ବନ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଙ୍କବାବୁ ତାର ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରିଣ୍ଟର ପଦ୍ମିନୀ ଥିଲି । ବାଙ୍କବାବୁ କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ, ସମସ୍ୟା ସହ ଜାତୀୟ -ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ଲେଖୁଥିଲେ । ଥରେ ଦୁଇଥର ମାନହାନୀ ମକଦ୍ଦମାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କୋର୍ଟରେ ତାହା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ବାଙ୍କବାବୁ ୭୫ ବର୍ଷରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବେ ସେ ଯେପରି କର୍ମରତ ଅଛନ୍ତି, ସେହିପରି କର୍ମରତ ରୁହନ୍ତୁ । ଏତିକି ଏହି ଶୁଭ ଅବସରରେ କାମନା ।

ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭୂମିକା

ଡଃ. ସୁନ୍ଦର ନାରାୟଣ ପାତ୍ର

ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ବାଙ୍କବାବୁ ହିସାବରେ ଜଣାଶୁଣା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ସୁଯୋଗ ମୋର ଆଗରୁ ହୋଇ ନଥିଲା । ୧୯୮୮ ସାଲରେ ଦିନେ ସେ ରେଳଯୋଗେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ପାଖରେ ଥିବା ଦୁଇଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଜାଣିପାରିଲି ଯେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବାଙ୍କ ବାବୁ । ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲି । ତାପରେ ଦିଲ୍ଲୀ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମୋ ସହିତ ଅନେକ ଆଲୋଚନା କରିଚାଲିଲେ । ଜଣେ ରାଜନୈତିକ ନେତା ପରିବେଶ ବିଷୟରେ ଯେ ଏତେବେଶୀ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବେ ଏକଥା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲି । ସେହିଦିନଠାରୁ ବାଙ୍କବାବୁ ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ମୋତେ ଅନେକଥର ଡାକିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଅନେକ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଫଳ ହୋଇଛି ।

ଚିଲିକା- ଏସିଆ ମହାଦେଶର ଏକ ବୃହତ୍ତମ ଲୁଣାନ୍ତ୍ରଦ (ପ୍ରାୟ ୧୦୦୦ ବର୍ଗ କି.ମି.) । ଏହାର ବିରଳ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ମହାପୁରୁଷମାନେ ଅନେକ କାବ୍ୟ କବିତା ଲେଖିଛନ୍ତି । ଚିଲିକାନ୍ତ୍ରଦ ରାମସର ଚୁକ୍ତିଭୂତ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତି ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ । ଚିଲିକା ଅଂଚଳରେ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ଜାତୀୟପକ୍ଷୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ୨୭ ପ୍ରକାର ସ୍ବଦେଶଜାତ ଥିବାବେଳେ ୧୨୩

ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ ବିବେଶାଗତ । ଶୀତ ଋତୁରେ ସୁଦୂର ସାଇବେରିଆ, କାସ୍ପିଆନ ସାଗର, ବଇକାଲ ହ୍ରଦ, ରଷିଆର କିଭଉ ଅଂଚଳ, ଲଦାଖ, ଡିବତ, କାଗାକ, ଆସ୍କଦ୍ୱୀପ, ଇରାନର ରେଜାଇୟେଶ ହ୍ରଦ, ଗୁଜୁରାଟ ଇତ୍ୟାଦି ଅଂଚଳରୁ ପକ୍ଷୀମାନେ ଚିଲିକା ଭ୍ରମଣରେ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ଜଳ ଓ ଚାରିପଟେଥିବା ସ୍ଥଳଭାଗ ଜୈବ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଭରପୁର । କଙ୍କଡ଼ା, ମାଛ, ଚିଂଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀମାନେ ଚିଲିକା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳି ଆସୁଛନ୍ତି । ଚଳିତ ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧି ହେଲା ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ ଏକ ଲାଭଜନକ ଉଦ୍ୟୋଗ ହୋଇ ଉଠିଛି ଏବଂ ଏଥିରେ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲାଭ ଆଶାରେ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥସଂଘନ ଓ ସଂଘନ ଚାଷ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ବ୍ୟବସାୟୀ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଜ୍ଞାନ କୌଶଳରେ ଚିଂଗୁଡ଼ି ଚାଷଦ୍ୱାରା ପରିବେଶ ଉପରେ ଅତିମାତ୍ରାରେ ଚାପ ପଡୁଛି । ଏଥିରେ କୃତ୍ରିମ ଖାଦ୍ୟ, ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ଅମ୍ଳଜାନ ଅଭାବ ଘଟୁଥିବାରୁ କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ଅମ୍ଳଜାନ ଯୋଗାଣ, ପ୍ରଦୃଷ୍ଟିତ ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ତଥା ନୂତନ ଜଳ ଯୋଗାଣ ଇତ୍ୟାଦିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏହାଫଳରେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ଜଳ ଏବଂ କୃଷିକମି ପ୍ରଦୃଷ୍ଟିତ ହେଉଛି । ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ ପାଇଁ ଘେରିବନ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ଜଳନିଷ୍କାସିତ ହୋଇ ନପାରି କୃଷିକମି ଜଳମଗ୍ନ ରହୁଛି । ଚିଲିକା ଅଂଚଳରେ ବ୍ୟାପକ ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ ଚାଲିଛି । ୧୯୯୧-୯୨ ସାଲରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଚିଲିକା ହ୍ରଦରେ ଘେରିବନ୍ଧ ତିଆରି କଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ ଏହାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ, ମଜୁରିଆ, ଛାତ୍ର ତଥା ଅନେକ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନମାନେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଫଳ ହେବାକୁ ହେଲେ କେବଳ କିଛି ଅବରୋଧ, ପ୍ରତିରୋଧ, ସଭାସମିତି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏକଥା ବାଙ୍କବାବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ଚିଲିକା ଅଂଚଳରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବାଙ୍କବାବୁ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ସଂଗଠିତ କଲେ । ଅନେକ ସଭାସମିତିର ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲା, ଖବରକାଗଜରେ ଘନଘନ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ଏବଂ ବିଧାନସଭା ଓ ସଂସଦରେ ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ, ଦେଶରେ, ଦେଶବାହାରେ ଥିବା ଅନେକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ କଲେ । ସବୁଦିଗରୁ ଚାପ ପଡ଼ିବା ଫଳରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବନ୍ଦକରି ହଟିଗଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଏଥିରେ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ହଟିବା ପରେ କିଛି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ମାର୍ପିଆମାନେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚିଂଗୁଡ଼ି

ଚାଷ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବାଙ୍କବାବୁ ତୁମ୍ଭ ନରହି ଏମାନଙ୍କୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଅନବରତ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲୁରଖିଲେ ।

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ଭିତର କନିକା ନଦୀ ମୁହାଣରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଉ ଏକ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ । ଏହା ହେଉଛି, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ପାଟଣାଳା ନଦୀର ବଂଗୋପସାଗର ସହିତ ମିଳନ ସ୍ଥଳ । ୫୦୦ ବର୍ଗ କି.ମି.ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ବ୍ୟାପି ଭିତର - କନିକାରେ ପ୍ରାୟ ୧୧୫ ବର୍ଗ କି.ମି. ଅଂଚଳ ଲୁଣା ଜଂଗଲ ବା ସୁନ୍ଦରବନ ରହିଛି । ଜୈବ ବିଭିନ୍ନତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପର୍ଯ୍ୟବସାଗର ସୁନ୍ଦରବନ ପରେ ଭିତରକନିକା ଭାରତବର୍ଷରେ ଦ୍ବିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି । ଭିତରକନିକା ମୁହାଣରେ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକରି ବିରଳ ବଉଳା କୁମ୍ଭୀରର ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯାଇଛି । ଭିତରକନିକା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳରେ ଗହୀରମଥାଠାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସାମୁଦ୍ରିକ କର୍ବୁଚ ଆସି ଅଣ୍ଡା ଦିଅନ୍ତି । ଲୁଣା ଜଂଗଲ ବା ହେଙ୍ଗାଳବନର କାଠ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଉପରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀମାନେ ଆବହମାନ କାଳରୁ ନିର୍ଭର କରି ଚଳି ଆସୁଛନ୍ତି । ଚିଲିକା ଭଳି ଭିତର କନିକା ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ଚାଲିଛି ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ମହାଧିବାସୀମାନେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ତା ଛଡ଼ା କେଟି, ରାସ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଭିତରକନିକାର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ତଥା ପରିସଂସ୍କାର କ୍ଷୟ ଘଟିବା ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଭିତରକନିକାର ଚାରିପଟେ ବାସ କରୁଥିବା ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ଚିଲିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ପରି ଭିତରକନିକା ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ଏହାକୁ ଏକ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ କଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ରାଜ୍ୟ ତଥା କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଭିତରକନିକାରେ ଉନ୍ନତି ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥାର କୁ ପ୍ରଭାବ ବିଷୟରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ । ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ଲିଟିଗେସନ ବିଚାର ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଶ୍ରୟ ନିଆଗଲା । ଶେଷରେ ଭିତରକନିକାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶକୁ ନଷ୍ଟ କଲାଭଳି କିଛି ଉନ୍ନତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହେଲା ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆଉଏକ ସଫଳ କାହାଣୀ ହେଲା “ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ” । ଓଡ଼ିଶାରେ ୪୮୭ କି.ମି. ବ୍ୟାପି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ହୋଟେଲ, ପର୍ଯ୍ୟଟନ, ବ୍ୟାପକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ଇତ୍ୟାଦି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ଫଳରେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳର ଜଳ ପ୍ରଦୂଷିତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଲା । ବାଲେଶ୍ବର, ଭଦ୍ରଖ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଜଗତସିଂହପୁର, ବାଲୁଗାଁ, ବ୍ରହ୍ମଗିରି ଓ

ଗୋପାଳପୁର ଇତ୍ୟାଦି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ ଯୋଗୁଁ ବେଳେବେଳେ ସାମାଜିକ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଗଲା । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମତ “ଉଚ୍ଚତମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ପରିବେଶ ପରିଚାଳନା ତଥା ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଦେଶରେ ଆଇନ ରହିଛି । ଆଇନକୁ ଲଂଘନକରି ଉଚ୍ଚତମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟନାମରେ ଉପକୂଳକୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିବା ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ତଥା ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେବା ଜନମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଦେଶର ଆଇନକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚତମ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁଲି ହୋଇପାରିବ ସେଥିପ୍ରତି ସଚେତନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।” ଏ ଦିଗରେ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ବାଙ୍କବାବୁ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ୨୨ଟି ଅତିପ୍ରଦୂଷିତ ଅଂଚଳ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଛି । ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନୁଗୁଳ-ତାଳଚେର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ । ଉକ୍ତ ଅଂଚଳରେ ଶିଳ୍ପ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଯଦିଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ଘଟୁଛି, କିନ୍ତୁ ସେହି ଅଂଚଳରୁ ଜଳବାୟୁ, ବୃକ୍ଷଲତା, ମାନବସମାଜ ତଥା ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ପ୍ରଦୂଷଣର ଶୀକାର ହେଉଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୀର୍ଘତମ ନଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଥା ଏହାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଉପନଦୀ ନନ୍ଦିରା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଦୂଷିତ । ବୃକ୍ଷର ଉତ୍ପାଦନ ହ୍ରାସ, ମଣିଷ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀର ଶ୍ୱାସ, ଯେତ ଗୋଳମାଳ, ରକ୍ତହୀନତା, ଫୁରୋସିସ୍ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଉଛି । ବାଙ୍କବାବୁ ସେ ଅଂଚଳ ପାଦରେ ଚାଲିଚାଲି ସେଠାକାର ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ପୂଜ୍ଞାନୁପୂଜ୍ଞ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି । ଏ ଅଂଚଳରେ ପ୍ରଦୂଷଣକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ବିକାଶ ଯେଉଁଲି ଘଟିବ, ସେଥିପାଇଁ ଜନମତ ଜାଗ୍ରତ କରି ଏକ ସୁପରିକଳ୍ପିତ ଆୟୋଜନର ଡାକରା ସେ ଦେଲେ ।

ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଲୋକେ ଭୁଲ ବୁଝନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ସେ ଜଣେ ବିକାଶ ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଚିତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି “ବିକାଶ କହିଲେ ସମାଜର ସର୍ବନିମ୍ନ ଖଟିଖୁଆଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ତଥା ସାମାଜିକ ଉଚ୍ଚତା । ଯଦି କିଛି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଓ ସରକାରଙ୍କ ଭିତରେ ଆର୍ଥିକ ଲାଭ ସାମିତ ରହେ, ତେବେ ତାହାକୁ ବିକାଶ କୁହାଯାଇ ପାରୁନାହିଁ” । ବାସ୍ତବିକ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଯେଉଁମାନେ ଆସିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଠିକ ଭାବରେ ବୁଝିଛନ୍ତି ସେ କଣ ! ତାଙ୍କ ମତରେ “ପରିବେଶ ସମସ୍ୟା ମଣିଷକୃତ, ତେଣୁ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ । ଯେ କୌଣସି ଆୟୋଜନ କଲାବେଳେ ସେଥିପାଇଁ ଜନ ସମର୍ଥନ ସର୍ବଦା ବାଞ୍ଛନୀୟ କାରଣ ସମସ୍ୟାର ଶିକାର ଜନ ସାଧାରଣ ହିଁ

ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।” ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ କିଭଳି ଭାବରେ କରାଯାଏ ଏବଂ ତାହା କିପରି ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ କରାଯାଏ ତାହାର କୌଶଳ ସେ ଭଲଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ଯେ କୌଣସି ପରିବେଶ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଗଲେ ତାର ବୈଜ୍ଞାନିକ କାରଣ ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମେ ସେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି । ରାଜ୍ୟତଥା ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଅନେକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜେ ତାର ପୁଣ୍ୟାନୁପୁଣ୍ୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ ଏବଂ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତି । ସେ ବିଷୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ସଭାସମିତି, ପଦଯାତ୍ରା, ଖବର କାଗଜରେ ସଂବାଦପ୍ରକାଶ, ଦୂରଦର୍ଶନ ଓ ରେଡ଼ିଓ ମାଧ୍ୟମରେ ସଞ୍ଚାର ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନିଅନ୍ତି । ସ୍ଥାନୀୟ ସାଂସଦ ତଥା ବିଧାୟକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରି ସଂସଦ ଓ ବିଧାନସଭାରେ ପରିବେଶ ସମସ୍ୟାର ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ଦରକାର ହେଲେ ଜନସ୍ୱାର୍ଥମାମଲା ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି ।

ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ବକ୍ତାବିସାବରେ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ ସମସ୍ୟା ସହିତ ଜଡ଼ିତଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ଭାବ ବିହୀନ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ତିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ସଭାରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ତିଲିକା ଅଞ୍ଚଳରୁ ପାଞ୍ଚଶହରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ମହାଜୀବୀ ପଦଯାତ୍ରା କରି ଭୁବନେଶ୍ୱର ଉତ୍ତମଳାମଣ୍ଡପ ଠାରେ ୧.୧୧.୯୩ ଦିନ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସଭାରେ ଦିଲ୍ଲୀସ୍ଥିତ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପରିବେଶ କେନ୍ଦ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଡକ୍ଟର ଅନିଲ ଅଗ୍ରୱାଲା, ଜର୍ଜସ୍ୱୟ ଯୁଗଳ କିଶୋର ମହାନ୍ତି, ପରିବେଶବିତ୍ ତିରୁ ରଞ୍ଜନ ଦାସ ଏବଂ ଅନେକ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ । ସେହିଭଳି “ଭିତରକନିକା ବଞ୍ଚାଅ” ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୨୩.୧୦.୧୯୯୪ ତାରିଖ ଦିନ ସେହି ଉତ୍ତମଳାମଣ୍ଡପ ଠାରେ ଆଉ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମାବେଶର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ପୂର୍ବତନ କେନ୍ଦ୍ର ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାନେକା ଗାନ୍ଧୀ, ଆମେରିକାର ହିଆନ୍ ଫ୍ରେସ୍କ, ପରିବେଶବିତ୍ ବିତୁ ସେହଗଲ ଓ ବହୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଶେଷରେ ଭାଷଣ ଦେବାବେଳେ ଭାବ ବିହୀନ ହୋଇ ଭୋ ଭୋ କାନ୍ଦିପଡ଼ାଇଥିଲେ । ସେହିଭଳି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ୨୮.୫.୯୫ରେ ଏକ ସଭାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାବ ବିହୀନ ହୋଇ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରାଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ ଏବଂ ପରିବେଶ ବିଷୟରେ ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୯୫ ମାସରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ସମିତି ତତ୍ତ୍ୱପୂର୍ବକ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷୀ ଓ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି

ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସ୍ଥାନୀୟ ମହାଧିକାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ବହୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଦେଶ, ବିଦେଶରୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଅତି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ଚିକିତ୍ସାତ୍ମକ ଯୋଗୁ ପରିବେଶ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କିପରି ହୋଇ ପାରିବ ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ସଭାର ଶେଷଭାଗରେ ଚିକିତ୍ସାତ୍ମକ ଚାଷ ସପକ୍ଷ ଓ ବିପକ୍ଷବାଦୀ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍ଯଯୁକ୍ତ ହେଲା । ଶେଷରେ ପରିସ୍ଥିତି ଅଣାୟତ୍ତ ହେବାରୁ ବାଙ୍କବାବୁ କିଛି କହିବାପାଇଁ ଉଠିବାରୁ ମୁଁ ଭାବିଲି ବୋଧହୁଏ ସେ ଚିକିତ୍ସାତ୍ମକ ବିରୋଧରେ କିଛି କହିବେ ଓ ଗୋଳମାଳ ଆହୁରି ବଢ଼ିବ, କିନ୍ତୁ ସେ ଅତି ସହଜରେ ଚତୁରତାର ସହିତ ଉପୁଜିଥିବା ବାତାବରଣକୁ ସମାଧାନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିଦେଇଥିଲେ । ଏତେ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଆୟତ୍ତାଧୀନ କରିପାରିଲେ ସେ କଥା ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ବାଙ୍କବାବୁ ଦିର୍ଘକାଳୀନ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ଦେଶକୁ ବିଭିନ୍ନ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଶକ୍ତି ପାଆନ୍ତୁ ।

ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ

ଶଙ୍ଖନାଦ ବେହେରା

ପରିବେଶକୁ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ମୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତନାତ୍ମକ ତଥା ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇ ସଫଳତାର ପାହାଚ ଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଅନ୍ୟତମ । ସୁନ୍ଦରଲାଲ୍ ବହୁଗୁଣୀ, ମେଧା ପାଟକରଙ୍କ ଭଳି ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆସନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶରୁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ଏହି ଅମୃତ ସନ୍ତାନ ଆଜି ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ବୟସରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରକୃତି ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଗ୍ରଦୂତ ଭୂମିକାରୁ ଓହରିଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଙ୍କ ସହିତ ସାମିଲ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟକରିବାର ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିନଥିଲା । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଚଳ ମାନଙ୍କରେ ଅନୁପ୍ରାବେଶକାରୀଙ୍କର ଆଗମନ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାର୍ଫିଆ, ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ସୃଷ୍ଟିକରୁଥିବା ଦୃଷ୍ଟିତ ପରିବେଶ ଆଜି ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ “ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଶା ଗଣପରିଷଦ” ଏବଂ “କଳିଙ୍ଗ କର୍ଣ୍ଣଧାର ପ୍ରାଥମିକ ମହାସଙ୍ଗୀତୀ ସମବାୟ ସମିତି” ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଆସୁଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୁଏ ୧୯୯୪ ମସିହାରେ । ଉକ୍ତ ସମିତିର ସଭାପତି ହିସାବରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ତଥା ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଷାଠିଏ ହଜାର ମହାସଙ୍ଗୀତୀ ଭାରମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗାନ

ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି କଷ୍ଟେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରର ଦରଦି ହୃଦୟର ବ୍ୟଥାକୁ ଅନୁଭବ କରିଛି । ତାଙ୍କସହ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ କୈବର୍ତ୍ତ ସଂପ୍ରଦାୟର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସେ କେବଳ ଚିନ୍ତିତ ରହିନାହାନ୍ତି, ବରଂ ମାନବିକତାର ସହ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱଦେଇ ବିଚାର କରିଛନ୍ତି ଓ ସମୟୋପଯୋଗୀ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧା ଗ୍ରହଣପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସେ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ “ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ”ର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଛି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ଅଠରବାଙ୍କୀ (ପାରାଦ୍ୱୀପ) ଠାରେ ୧୯୯୫ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ପନ୍ଦର ତାରିଖରେ “ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ” ଆନ୍ଦୋଳନ ନାମରେ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଏହି ସଭାରେ ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରର ପରିବେଶବିତ୍ ଆଲପ୍ରେଡୋ କ୍ୱାଟୋ (ଆମେରିକା), ବନ୍ଦନା ଶିବା ଆଦି ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ସାତହଜାରରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏହି ଜନସମାବେଶରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ସୁସ୍ଥପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟିଲାଗି କେତେକ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ, ଚିଲୁଡ଼ି ମାଫିଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ କବଳରୁ ଉପକୂଳ ଅଂଚଳକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଏବଂ ଉପକୂଳ ଅଂଚଳକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରୁ ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତିସୃଷ୍ଟ ହେତୁଲବନକୁ ଧ୍ୟାନ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷାକରିବା । ଏବେ ଏହି ଚିଲୁଡ଼ି ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ସକ୍ରିୟହୋଇ ହେତୁଲବନକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ଫଳରେ ପରିବେଶ ଧ୍ୟାନହେବା ସହିତ ବର୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନିୟମିତ ଦେଖାଦେଉଛି । ମୂର୍ତ୍ତିକାକ୍ଷୟ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଉପକୂଳ ଅଂଚଳକୁ ଝଡ଼ତୋଫାନ, ବନ୍ୟା ଆଦିରୁ ରକ୍ଷାକରିବାପାଇଁ ପ୍ରକୃତି ଦତ୍ତ ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ଆଜି ମାଫିଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭୟାବ୍ଧ । ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ବିଦେଶୀପକ୍ଷୀଙ୍କ ଚଳପ୍ରଚଳ ତଥା ଆଗମନ ବହୁପରିମାଣରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ନଷ୍ଟଯୋଗୁଁ ହ୍ରାସ ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଉପକୂଳ ଅଂଚଳର ହଜାର ହଜାର ଏକର ଜମିରେ ଚିଲୁଡ଼ିଚାଷ ହେବାଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୃଷ୍ଟିର ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ନଦୀଜଳକୁ ଛାଡ଼ିଦିଆ ଯାଉଛି । ଯାହା ଫଳରେ ମାଛ, କଙ୍କଡ଼ା ଆଦି ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ତଥା ବିଲୋପ ଘଟୁଛି । ମାଛ ଯାଆଁଳ ଗୁଡ଼ିକ ମରିଯାଉଥିବାରୁ ହଜାର ହଜାର ଗରିବ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ସେମାନଙ୍କ ଦୈନିଦିନ ଜୀବିକା ନର୍ବାହରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା

ପରିବେଶ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ କୁ-ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁଛି । ମହାକୀର୍ତ୍ତୀମାନେ ବୃତ୍ତିଗତ ବ୍ୟବସାୟରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ପରିଚାଳିତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ପରିବେଶର ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିକାର ନିମିତ୍ତ, ସରକାର, ଜନସାଧାରଣ, ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପରିବେଶ ସଂସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଯାଇଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପରିଚାଳିତ “ଚିଲିକା ବଂଚାଅ” ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ପୁରୀ କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିର ସୁରକ୍ଷା ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ଅଭିଯାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରୂପେ ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ପରିବେଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଦାନ ଓ ଅଭିଯାନ ହିଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କୁ ଆଜି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଦରବାରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆସନ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଏହି ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶତବାର ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇବାସହ, ତାଙ୍କର ୭୪ତମ ଶୁଭ ଜନ୍ମତିଥିରେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ସୁସ୍ଥ ତଥା ଦୀର୍ଘ ନିରାମୟ ଜୀବନ କାମନା କରୁଅଛୁ ।

୨

୩୩୩

ସେ ତ ବିଦ୍ରୋହୀ, ରଣକ୍ଳାନ୍ତ

ଚିତ୍ତ ରଂଜନ ମହାନ୍ତି

ଖେଳ ଚାଲିଥିଲା ବେଳେ ଖେଳାଳୀ ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା କରିବା ଯାହା, ଏବେ ଓଡ଼ିଶାର ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ପୂଜ୍ୟ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଭୂମିକା ସଂପର୍କରେ ଲେଖା ଲେଖିବା ସେଇଆ । ଯଦି କେହି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଖେଳ ଶେଷ ହୋଇଗଲାଣି କିମ୍ବା ଶେଷ ହେବାଉପରେ, ତେବେ ସେ ଭ୍ରମରେ ଅଛନ୍ତି । ରେଫରୀ ହିସାବ ନବାଜିଲେ ଖେଳ ବନ୍ଦ କରିବା କିମ୍ବା ଖେଳ ପଡ଼ିଆ ଛାଡ଼ିଯିବା ଲୋକ ବାଙ୍କବାବୁ ନୁହଁନ୍ତି । ତେବେ ଜଣେ ଭଲ ଖେଳୁଥିବା ଖେଳାଳୀ ପାଖରେ ସବୁବେଳେ ବଲ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସେ ସାରା ପଡ଼ିଆଟା ଖେଦି ବଲ ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ଟିକିଏ ଥକିଲା ଭଳି ଜଣା ପଡ଼ିଲେ ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀରୁ ତା' ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ବର୍ଷକ ଧ୍ବନି ଆସିବା ଜଥା । ତେଣୁ ଏ ଲେଖା । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦର୍ଶକ ନୁହେଁ । ଖେଳେ ନ ଖେଳେ କିନ୍ତୁ ଜର୍ସି ପିନ୍ଧିଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହୋଇଛି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ଏକାପଡ଼ିଆରେ ଖେଳନ୍ତି । ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁକୂଳ ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅଭିମାନ । ମୋର ଅଭିମାନ ବି କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ଏଡ଼େ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଓ ପ୍ରଖର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଅମୁହାଁ ଗଳିରେ ପୂରାଇଦେଲେ କାହିଁକି ? ବଡ଼ଶକ୍ତି ହେବା ଲାଳସାରେ ଇତର ଲୋକଙ୍କ ମେଳରେ ପଶି ନିଜକୁ ମାରା କରିଦେଲେ କାହିଁକି ? ୧୯୭୭ରେ ଲୋହିଆ ଓ ୧୯୭୭ରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶଙ୍କ ଭଳି ବରପୁତ୍ର, ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ତା'ର

ପରିଣତି ଆଜି ଭୋଗୁଛି । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସୁସ୍ଥ, ସଂଗଠିତ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ସର୍ବକର୍ମିଷ୍ଠ ପାଢ଼ି, ଆଜି ନିଜକୁ ଅନାଥ ଓ ଅସହାୟ ମଣୁଛୁ, ତେଣୁ ଆମର ଏ ଅଭିମାନ ରହିଛି ଓ ରହିବ ।

ସର୍ବଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ମଙ୍ଗୁଆଳ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଇତିହାସ ସହ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ୧୯୬୪ ମସିହାରୁ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଷୁଲ ଛାତ୍ର । ଐତିହାସିକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେଇ ଜେଲ ଯାଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟଶତ୍ରୁ ଆଥାନ୍ତି ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଆର୍ଡ଼ି ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ଓ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ । ଆନ୍ଦୋଳନର ବରିଷ୍ଠ ନେତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହଭଂଜଦେଓ ଏବଂ ଭାଗବତ ବେହେରାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ବାଙ୍କବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟ ନେତାଙ୍କ ସହ ପରିଚିତ ହୋଇଥାଉ । ତା'ଛଡ଼ା ମୋ ଗାଁ ଡିଙ୍ଗେଶ୍ୱରର ସୁନାମଧନ୍ୟ ଲେଖକ ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପ୍ରଭାବରୁ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ଗାଁ ଭାବେ ନାଁ କମେଇଥାଏ ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କଟକରେ ଓଡ଼ିଆ ବଳାରସ୍ଥ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଅଫିସ ପାଖରେ ରହୁଥିବାରୁ ସମାଜବାଦୀ ନେତାମାନଙ୍କ ସହ ସଂପର୍କ ଗଢ଼ିଉଠେ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ମୁଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ଏକା ଦଳରେ ରହିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ୧୯୬୪ର ସେ ମାର୍ମିକ ସଂପର୍କ ଆଜି ବି ଅଚ୍ଛିନ୍ନ ରହିଛି ।

ବାଙ୍କବାବୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ, କିନ୍ତୁତତୁର ନୁହଁନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିହୁଳମାନେ ତାଙ୍କୁ ଧୂର୍ତ୍ତବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାରେ କୌଣସି ବାଟ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ତତୁର ହୋଇଥିଲେ ଓ ହୃଦୟର ସଂବେଦନ ଓ ଅନୁକଂପାର ତତ୍ତ୍ୱଚିତ୍ତି ପାରୁଥିଲେ, ଆଜି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ, କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ କ'ଣ କେତେ ପଦବୀ ହାତେର ପାରିଥାଆନ୍ତେ । ଉଭୟ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ନେତା ହେବାର ସୁଯୋଗକୁ ସେ ବିବେକ ଓ ହୃଦୟର ଡାକରାରେ ଅକୁଣ୍ଠଭାବେ ଏଡ଼ାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ୧୯୭୪ ମସିହାରେ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଂଗଠିତ କଲୁ, ସେତେବେଳେ ବାଙ୍କବାବୁ ଅପରପକ୍ଷରେ । ନୟିନୀଦେବୀଙ୍କର କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ । ୧୯୭୫ ମାର୍ଚ୍ଚ ୩୧ ଓ ଏପ୍ରିଲ ପହିଲାରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଉତ୍ତର କରିବାକୁ ନୟିନୀଦେବୀ ସବୁମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ଦୈନିକାଳିନୀରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଉପରେ ମରଣାନ୍ତକ ଆକ୍ରମଣ ହେଲା । ପୋଲିସଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ଠା ଯୋଗୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ବର୍ତ୍ତିଗଲେ । ଏ

ଏକ ଅପୂର୍ବ ସୁଯୋଗ ଥିଲା । ବାଙ୍କବାରୁ ଏ ସୁଯୋଗ ନେଲେନାହିଁ । ବିଜୁବାବୁ ନେଲେ ।

ଜୟପ୍ରକାଶ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଥିବାରୁ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ଯୁବଛାତ୍ରମାନେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସାମିଲ କରି ନଥିଲେ, ଯଦିଓ ସେ ସେତେବେଳେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତା ଥିଲେ । ଡ଼େଙ୍କାନାଳ ଆକ୍ରମଣ ଅବସରରେ ବିଜୁବାବୁ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଦ୍ରାଘତର ସାଜି ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ । ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ରାଜ୍ୟସଭା ଟିକେଟ ନ ଦେବାରୁ ବିଜୁବାବୁ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ୧୯୬୭ରେ ବିଜୁବାବୁ କଂଗ୍ରେସ ଟିକେଟରେ ଲଢ଼ି ପାଟକୁରାରୁ ବହୁ ଭୋଟରେ ହାରିଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିଲା ପରେ ବି ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଟିକେଟରେ ପାଞ୍ଚଜାଗାରୁ ଲଢ଼ି ସେ ସବୁଠାରେ ହାରିଥିଲେ । ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଭାଙ୍ଗି କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ତାଙ୍କୁ ନେଲାନାହିଁ । ସେ ପୁଣି ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସକୁ ଜୀବିତ କରି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ, ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ରବିରାୟଙ୍କ ସହ ମିଶି ପ୍ରଗତି ଦଳ ଗଢ଼ିଲେ । ତଥାପି ୧୯୭୪ ସାଲ ନିର୍ବାଚନରେ କ୍ଷମତା ଦଳରୁ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ୧୯୭୫ସାଲରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇଥିବାରୁ ୧୯୭୭ସାଲରେ ସେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସି କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ବାଙ୍କବାରୁ ଯଦି ସୁବିଧା ଦେଖୁ ଦଳ ଛାଡ଼ିଆଆନ୍ତେ ତେବେ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ଶିଖରକୁ ଯାଇ ପାରିଆଆନ୍ତେ ।

ଜୟପ୍ରକାଶ ଅସୁସ୍ଥ ହେଲେ । ବାଙ୍କବାରୁ ନୟନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବରିଷ୍ଠ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଖାତିର କଲେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣ କିମ୍ବା ସୁବିଧା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ବି ଦଳ ଛାଡ଼ିଲେନାହିଁ । ତୁଳନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ଯାହାକୁ ହୁଣ୍ଡା ବୋଲି କୁହାଯାଏ-ସେ ବେଶ୍ ହିସାବୀ ଓ ସୁବିଧାବାଦୀ । ଯାହାକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ସେ ନିଜକୁ ନୀତିର ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟରେ ଛଦି ରଖନ୍ତି । ୧୯୭୮ରେ କଂଗ୍ରେସର ପୁଣି ବିଭାଜନ ହେଲା । ବାଙ୍କବାରୁ ଇନ୍ଦିରା କଂଗ୍ରେସରେ ରହିଲେ ନାହିଁ । ଏକଛତ୍ରବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାମୁହିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଓ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ବା କଂଗ୍ରେସ (ଏସ୍)ରେ ରହିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ(ଏସ୍)ର ଅଧିକାରୀ ସଭ୍ୟ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ମିଶିବାକୁ ଛାଡ଼ିବାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବାଙ୍କବାରୁ ଦଳବଳ ସହ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଏହା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ସଦୃଶ ହେଲା । ବିଜୁବାବୁ ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟ ଜନତା ପାର୍ଟିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାଖାରେ ଥିଲେ ଓ

ସେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ବିଶେଷକରି ସଂସଦୀୟ ଯୋଗ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ଏତେ ଆତଙ୍କିତ ଥିଲେ ଯେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କୁ କୌଣସିମତେ ବିଧାନସଭା କିମ୍ବା ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟକୁ ଯିବାକୁ ନ ଦେବାର ସବୁ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ।

ଶେଷ ଚକ୍ରାନ୍ତର ମୁଁ ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ । ୧୯୯୦ ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ । ମନୋନୟନ କମିଟିରେ ରାଜା ଅନନ୍ତ ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ (ଏବେ ବି.ଜେ.ପି.) ପ୍ରଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦାସ (ସେତେବେଳେ ବାଚସ୍ପତି ହୋଇ ନଥିଲେ କି କୌଣସି ନିର୍ବାଚନ ଜିଣିନଥିଲେ) ସମସ୍ତେ ସଭ୍ୟ । ସଭ୍ୟ ହୋଇନଥିଲେ ତିନିଜଣ ବରିଷ୍ଠ ନେତା । ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ ଓ ରବି ରାୟ । ଏ ତିନିଜଣ ଯେ ସ୍ଵାଧୀନଚେତା, ସଜ୍ଜୋଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା । ଏହା ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା ନଥିଲା, ଏହାଥିଲା ବିଧିବଦ୍ଧ କ୍ଷତ୍ଯନ୍ତ୍ର, ଜନତାଦଳ ଟିକେଟରେ ହାଡ଼୍ଵାର ସୁଯୋଗରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରହୀନ ମାଫିଆମାନଙ୍କୁ ବିଧାନସଭାକୁ ପଠାଇବାର । ସେ କ୍ଷତ୍ଯନ୍ତ୍ରର ପରିଣତି ଆଜି ଓଡ଼ିଶା ଭୋଗୁଛି । ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥୀତ୍ଵକୁ ଜାଣିଶୁଣି ବିବାଦୀୟ କରି ଏଠୁ ପଠାଗଲା । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ, କୁହାଗଲା-“ସେ ଜଣେ ବିଦ୍ଵାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ, ତେଣୁ ରାଜ୍ୟସଭା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ।” ଦିଲ୍ଲୀ ନେତାମାନେ ସତ ମଣିଲେ । ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ଈଲି ଟିକେଟ ଦେବା ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦଳୀୟ ଟିକେଟରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ।

ଏହା କିନ୍ତୁ ପରୋକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏକ ରକ୍ଷାକବଚ ଯୋଗାଇ ଦେଲା । ଜୀବନର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବିଜୁବାରୁଙ୍କ ମନରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଳ, ଜମି, ଜଙ୍ଗଲ ଆଦି ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ବାହାରର ବିଜାତୀୟମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରିଦେବାର ଯେଉଁ ବିଭୟ ବ୍ୟାକୁଳତା ଦେଖାଦେଲା, ବାଙ୍କବାରୁ ଏକ ଜଣିଆ ସେନା ହୋଇ ତାକୁ ପ୍ରତିହତ କଲେ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ବିଜୁବାରୁ ଶେଷରେ ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କୁ ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆହ୍ଵାନ ଦେଲେ । ବିଜୁବାରୁ ସେତେବେଳେ ବୁଡ଼ିବା ବୋଇତ । ମୂଷା ତ ମୂଷା, ମଙ୍ଗୁଆଳ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି । ବାଙ୍କବାରୁଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମ କିନ୍ତୁ ସରିନାହିଁ । ଚାଲିଛି, ଚାଲିବ । ଓଡ଼ିଶାର ମୁକ ମଣିଷକୁ ତା’ର ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ଥିତି ଓ ସଂପତ୍ତିରୁ ବେଦଖଲ କରିବାର ଯେଉଁ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଚାଲିଛି ତାକୁ ପସ୍ତ କରିବାର ପ୍ରୟାସ ବାଙ୍କବାରୁ କରିଚାଲିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ତାଙ୍କର ପ୍ରୟାସ ଫଳପ୍ରସୂ ହେବାପାଇଁ ସେ ଶତାୟୁ ହୁଅନ୍ତୁ; ଏହାହିଁ କାମନା ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ମୋର ସଂପର୍କ

ଉମା ବଲ୍ଲଭ ରଥ

୧୯୮୦ ମସିହାରୁ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ (ଅର୍ଥ)ରେ, ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଯେତେବେଳେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଛାତ୍ରକଂଗ୍ରେସ (ଅ)ର ସଭାପତି ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବା ପାଇଁ ମୋତେ କୁହାଗଲା, ସେହିଦିନଠାରୁ ମୋର ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ସଂପର୍କ । ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମୁଁ ବହୁତ କଥା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଣିଥିଲି ଓ ଖବର କାଗଜରୁ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ମୋର ତାଙ୍କ ସହ ପରିଚୟର ସୁଯୋଗ ଆସିଲା ୧୯୮୦ ମସିହାରୁ । ସେହିବର୍ଷ ରାଜ୍ୟରେ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସୁରେଶ ପୂଜାରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରୁ ସାରା ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟାପୀ ଚାଲିଥିଲା ଜର୍ଜିତନ ଧରି । ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ (ଅ)ର ସଭାପତି ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏବଂ ମୁଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପରେଖ ଓ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବାପାଇଁ ବଲାଙ୍ଗୀର, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ଜିଲ୍ଲା ଗସ୍ତ କରିଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ (ଅର୍ଥ) ରାଜ୍ୟ କମିଟିର ସଭାପତି ଦାୟିତ୍ୱରେ ଆଥାନ୍ତି ହାକିର ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ । ବାଙ୍କବାବୁ ଅଖିଳଭାରତ କଂଗ୍ରେସ (ଅ)ର ସର୍ବଭାରତୀୟ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଅନେକ ସମୟ ରହୁଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଦେବରାଜ ଅର୍ଥ କଂଗ୍ରେସ (ଅ)ର ସଭାପତି ଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁ ତାଙ୍କର ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ । ସେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଚିଠିଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଟେଲିଫୋନ କରିଆରେ ଏହି

ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଏବଂ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଚାନ୍ଦିତର କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ମିଳୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଦଳରେ ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀମତୀ ଜୟନ୍ତୀ ଶତପଥୀ, ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ପୂର୍ବତନ ମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ବନମାଳୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟର ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ରବି ଦାସ (ସାଂବାଦିକ)ଙ୍କ ସମେତ ଅନେକ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ଛ'ନମ୍ବର ଛିଡ ଭି.ଆଇ.ଆଇ.ଆର-୧ ନମ୍ବର ସରକାରୀ କ୍ୱାର୍ଟରରେ ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଆସି ଆମମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଥରେ ବା ଦୁଇଥର ଆଲୋଚନା ଚକ୍ର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ଏବଂ ଏହି ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକମାନେ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସର ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଓ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା, ଗ୍ରାମ ସ୍ୱରାଜ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ଦର୍ଷକୁ ଦୁଇଥର ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ (ଅ)ର ଶିକ୍ଷା ଶିବିର ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଚଳାଯାଇଥାଏ ।

ଏହି ସବୁ କଥା ଲେଖୁଛି ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ସେତେବେଳେ ଯଦିଓ ଦଳର ଛିଡି ଏତେ ମଜବୁତ ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ଯୋଗୁଁ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସହଜରେ ହୋଇପାରୁଥିଲା । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କେତେକ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ରାଜନୈତିକ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏପରିକି ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରର ଏକ ଶିକ୍ଷାଶିବିର ପୁରୀଠାରେ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ସାରାଭାରତ ବର୍ଷରୁ ତିନିଶହ ଛାତ୍ର ଓ କଂଗ୍ରେସର ନେତୃବୃନ୍ଦ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ ଓ ଏଥିରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସମେତ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମିକା ସୋନୀ, ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଡାକ୍ତର ରାଉତ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରମୁଖ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କ ସମେତ ଅନେକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଶିବିରରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରିଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହ ଏତେ ପରିମାଣରେ ନିଜକୁ ସାମିଲ କଲି ଯେ, ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି କଥା ନ ଭାବି ସବୁବେଳେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସେ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ମୋର କିଛି ସନ୍ଦେହ ହୁଏ, ମୁଁ କିଛି ନ ଭାବି ସିଧା ତାଙ୍କୁ ପଚାରେ । ସେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟରେ କିଏ କିଛି ନ ପଚାରିଲେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରେ କିଛି କିଛି କଥା ଶୁଣି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆଲୋଚନା କରେ । ତାଙ୍କର ଯୁବକ ବୟସରେ ସେ ଯେପରି ଭାବରେ

ନିଜର ବିଦ୍ୟା, ବୁଦ୍ଧି, ଅଧ୍ୟୟନ ସହ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଷ୍ଠା ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଅନେକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିରଳ । ସେ ଜଣେ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ, ଜଣେ ଭଲ ଗାଁଝିଲିଭାଷା ବୁଝିବା ଓ ବୁଝାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟର ଭାବକୁ ବୁଝିବା ଓ ବୁଝାଇବା ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜଣା । ମୁଁ ଜାଣେନା ତାଙ୍କର କୌଣସି ନିଷ୍ଠି ପୂର୍ବରୁ ଭୁଲଥିଲା ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଦୀର୍ଘ ସୋଳବର୍ଷ ଧରି ତାଙ୍କ ସହ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଶିଷ୍ୟପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିପାରୁନାହିଁ, ତାଙ୍କର କେଉଁ ନିଷ୍ଠି ଭୁଲ ?

୧୯୮୩/୮୪ ମସିହାରେ ଲୋକଦଳ, କଂଗ୍ରେସ (ଅ)ଦଳ, ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ମିଶି ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆଗାମୀ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବାର ନିଷ୍ଠି ବିଷୟରେ କଂଗ୍ରେସ (ଅ) ଦଳର କେତେକ ନେତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଭଲ ଲାଗି ନଥିଲା । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଏକଛତ୍ରବାଦ ନୀତି, ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ମନୋଭାବ କେତେକଙ୍କୁ ବହୁତ ଅତୁଆ ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କବାବୁ ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ବୈଠକରେ ଯେଉଁ ବକ୍ତବ୍ୟ ରଖିଥିଲେ, ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସ (ଅ) ଦଳ ସର୍ବ ସମ୍ମତକ୍ରମେ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ମିଶିଥିଲା । ଅନେକ ଯୁବନେତା, ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ଅତି ଅସ୍ଥବଳ ରହି ପୁଣି ନିଜକୁ ଜନତା ପାର୍ଟିରୁ ଦୂରେଇ ରଖିଲେ । ଧ୍ୟାନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ନିରୋଦ ମହାନ୍ତି, ବନ ମହାନ୍ତି, ମନୋରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ ଉଦାୟମାନ ଯୁବ ନେତୃବୃନ୍ଦ । ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ନୟିନୀଦେବୀ ମିଶିଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବିନାୟକ ବାବୁ, ଯୋଗେଶ ବାବୁ, ବାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରମୁଖ ନେତା ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ସହ ସାମିଲ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଉଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ଅସ୍ଥ ବେତେଦିନ ମିଶିବାପରେ ବିନାୟକ ବାବୁଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ସେ ଜଣେ ଅତି ସରଳ ଓ ଅମାୟିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ମୋର ତାଙ୍କ ସହ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କର ବିୟୋଗ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଆଘାତ ଦେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ବାଲିଆପାଳ କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର ଘାଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚାଲୁଥାଏ । ବିଶେଷଭାବରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗଦାଧର ଗିରି ଓ ସ୍ୱର୍ଗତ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ । ତା’ ପୂର୍ବରୁ ବୁର୍ଲା ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଆଠଗଡ଼ କଲେଜର ଛାତ୍ର ସଂସଦର ସଭାପତି ଥିବା ସମୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଇଥିବା ହେତୁ କଲେଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ ଘଟଣା, ବାରୟାର ପୋଲିସ୍‌ଦ୍ୱାରା ଗିରଫ, ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପ୍ରେରଣା କେବଳ ମୋତେ ସାହସ ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ମନୋବଳକୁ ବହୁତ ବଢ଼ାଇଥିଲା, ଯଦିଓ ବିଜୁବାବୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକି ପଚାରନ୍ତି ଓ ବୁଝନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ବାରିଷ୍ଟର ରଣଜିତ ମହାନ୍ତି ମୋତେ ଆଠଗଡ଼ରୁ ଆଣି ହାଇକୋର୍ଟରେ ମୋର କଲେଜରୁ ବହୁଷାର ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋକଦ୍ଦମା

କରି ଜୟଯନ୍ତ୍ର କରାଇଥିଲେ । ସେ ବିଷୟ ଭାବିଲା ବେଳକୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ବାରିଷ୍ଟର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଅତି ସ୍ନେହଭରା ବ୍ୟବହାର ଓ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଆଶ୍ୱାସନା ମୋତେ ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ତା’ପରଠାରୁ ମୁଁ ଆଉ କେବେ ପଛକୁ ଫେରି ନାହିଁ ।

ମୋର ମନେପଡ଼େ, ବିଜୁବାବୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଡାକି ବାଲିଆପାଳ କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର ଘାଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଓ ପ୍ରତିରକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପତ୍ର ଲେଖିବା, ଖବରକାଗଜକୁ ଜନତାପାର୍ଟି ତରଫରୁ ପ୍ରେସ୍ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦେବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜନତାପାର୍ଟିରେ କେତେକ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ନେତୃବୃନ୍ଦ ବାଙ୍କବାବୁ ଓ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କକୁ ତିକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ କଥା କହି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନକୁ ବହୁପରିମାଣରେ ବଢ଼ାଇ ଦେବାରେ ସଫଳ ହେଲେ ।

ସମସ୍ତେ କୁହନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକ । ବିଜୁବାବୁ ମଧ୍ୟ ଅରେ କହିଥିଲେ, “ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟେ କଣ୍ଟା ପୁରାଇଦେଇ, ସେହି କଣ୍ଟାକୁ ବାହାର କରି ଦେଖିଲେ ସେହି କଣ୍ଟାଟି ସ୍କୃସ୍ (Screw) ହୋଇଯାଇଥିବ ।” ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିସ୍ୱତି ଭାରି Crafty, ଆଉ କେତେକ କହନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁ କଳିଆ ଲଗାଇବାରେ ଧୁରନ୍ଧର । ଆଉ କେତେକ କେବଳ ବିଜୁବାବୁଙ୍କର ନିଜ ଲୋକ ହେବାପାଇଁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏଣୁ ତେଣୁ କଥା ତାଙ୍କ ପଛରେ କୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ନେତା ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଚୁଗୁଲି କରି ପୁଣି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଭୋରରୁ ଆସି କିଏ ସାକ୍ଷାତ କରି ଯାଆନ୍ତିତ ଆଉ କେତେକ ଫୋନରେ ସଂପର୍କ ରଖନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଗାଳି କରନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ନାଟକ ରାଜନୀତିରେ ହୁଏ, ମୋର ପୂର୍ବରୁ ଏପରି ଅଭିଜ୍ଞତା କେବେ ନଥିଲା । ଜନତା ପାର୍ଟିର ସଭାପତି ବିଜୁବାବୁଙ୍କର ମନୋଭାବ ସହ ବାଙ୍କବାବୁ ଖାପ ନ ଖୁଆଇ ପାରିବାରୁ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ରଖିଲେ ।

ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିନର କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ୧୯୮୫ ମସିହା ପୂର୍ବରୁ ପାର୍ଟିର ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ବୈଠକରେ ସେତେବେଳର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତ କୁମାର ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର ଏକ ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ନେଇ ବହୁ ବାଦାନ୍ତବାଦ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା, “ବିରୋଧୀଦଳକୁ ମୁଁ ଅର୍ଥମ ଖୁଆଇ ଦେଇଛି” । ଠିକ୍ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ଏହି ଅର୍ଥରେ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାଳ କହିଥିଲେ ମୋର ଯାହା ମନେ ହୁଏ । ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବିରୋଧୀଦଳ ନେତୃବୃନ୍ଦ (ବିଧାନସଭାରେ ବିରୋଧୀଦଳର ସଦସ୍ୟବୃନ୍ଦ)ଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ ଓ ବିଶେଷ ଭାବରେ

ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ବିଧାୟକମାନେ ଯେ ବିରୋଧୀଦଳର ଭୂମିକା ତୁଲାଉବାରେ ଘୋର ଅବହେଳା କରୁଛନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ବୈଠକରେ ବାଙ୍କବାବୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ ଢଙ୍ଗରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଅତି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ, ବିରୋଧୀ ଦଳର ଭୂମିକା ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ କ’ଣ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏ ବିଷୟରେ ଯଦି କେହି ନ ଜାଣିବେ ତେବେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଭବିଷ୍ୟତ ବିପନ୍ନ ହେବ । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଶାସକଦଳ ଅପେକ୍ଷା ବିରୋଧୀଦଳର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଭୂମିକା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ବିରୋଧୀ ଦଳର ଭୂମିକା କ’ଣ ହେବା ଉଚିତ୍ ବୋଲି କହିଲେ ଯେ To oppose, to expose, to dispose । ଏହି ତିନୋଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ବିରୋଧୀଦଳ ଠିକ୍ ଭାବରେ କରିପାରେ ନାହିଁ, ତାକୁ “Concubine” ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହି ଶବ୍ଦ ସେ କହିଲା ପରେ ତା’ର ଅର୍ଥ ‘ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ’ ବୋଲି କହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଢଙ୍ଗକୁ ବଦଳାଇବା ସହ ପାର୍ଟିକୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ସାହସ କୃତ୍ରିମ ନେତାଙ୍କର ଥିଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ବାଙ୍କବାବୁ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ଗଠନ କରିବା ଦିନଠାରୁ ରେଜାଲି ବାସତ୍ୟତାଙ୍କ ଅଇଥାନ ପାଇଁ ସେଠାରେ ରାସ୍ତାରୋକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଆଠ ମଲ୍ଲିକରେ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋତେ ମିଳିଥିଲା । ମୁଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାବେ ଯେ, ଏ ଲୋକ ଦୀର୍ଘଦିନ କ୍ଷମତାରେ ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ରହିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏହି ମହାନ ନେତା-ଛାତ୍ରନେତା, ଯୁବ ନେତା, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସାମ୍ବାଦିକ, ବିଧାୟକ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟ ହେବା ସହ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀବାଦରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସୀ, ଗାନ୍ଧୀ ଚିନ୍ତାଧାରା, ଗାନ୍ଧୀ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳନ କଲେ ଦେଶରୁ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଦୂରୀଭୂତ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ପତ୍ରିକା କରିଆରେ ପ୍ରାୟ ଚଉଦବର୍ଷ ଧରି ବହୁ ବାଧାବିଘ୍ନ ଓ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତା ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିଛନ୍ତି, ତାହା ଅନନ୍ୟ । ମୁଁ ଆଜି ଯାହା ଶିଖିଛି, ଯାହା ଭାବୁଛି, ତାହା ମୋର ସେହି ରାଜନୈତିକ ଗୁରୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଆଶିର୍ବାଦରୁ ହୋଇଛି ।

ଅନ୍ୟାୟ, ଦୁର୍ନୀତି, ବ୍ୟଭିଚାର, ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱର ଉଠାଇଛି, ସେ ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ସାଲିସ କଲେ

ମହାପାପ ଓ ଦେଶର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେବ, ଏହି କଥା ଅନେକ ସମୟରେ ସେ କୁହନ୍ତି । ଏହି କଥାର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଉପରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କ ସହ ମୋର ସଂପର୍କ ଦୂର-ଶିଷ୍ୟ ପରି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଭିତରୁ ଜଣେ ବୋଲି ସେ ମନେ କରନ୍ତି । ମୁଁ ପୁରୀରୁ ବିଧାୟକ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ପରେ ପରେ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ସମସ୍ୟା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଯିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷା ସେ ସମୟରେ ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଜଣେ ସଫଳ ବିଧାୟକ ଭାବରେ ନିଜକୁ ବିଧାନସଭାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିଧାନସଭାରେ ବଞ୍ଚୁତା, ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ବଞ୍ଚୁତାକୁ ଯିଏ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କହନ୍ତି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ବଞ୍ଚୁତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

ବିଜୁବାବୁ କହିଲେ, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପରିବେଶ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିରେ ହୋଟେଲ ଶିଳ୍ପ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପରିବେଶ ନାମରେ ପ୍ରଗତିକୁ ରୋକା ଯାଉଛି, ଏହିକଥା ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଅନେକ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ । ପରିବେଶରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇ, ବାଙ୍କବାବୁ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେଣି, ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଭାବରେ । କୌଣସି ଦଳ ତାଙ୍କ ରାଜନୀତିର ଖାତାରେ ତାଙ୍କ ନାମ ରଖିନାହାନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ବିଧାୟକ ବା ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଦସ୍ୟ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ନାହାନ୍ତି । କାହାର କଣ୍ଠା ହେବାପାଇଁ ସେ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ସେ ଅପୂର୍ବ ସଫଳତା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଦଳରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେ ଦଳର ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା ଓ ସମାଲୋଚନାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସେ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । କେତେକ କହନ୍ତି ବାଙ୍କବାବୁ ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧାର କାରଣ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଅନେକ ସମୟରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡୁଥିଲେ । ମହତାବ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ସବୁ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ବାଟ ଜଣା, କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜ ସମସ୍ୟାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖିଛି, ଅନେକ ବିଶିଷ୍ଟ ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ ଆସନ୍ତି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ । ଏପରିକି ଅନେକ ମନ୍ତ୍ରୀ, ବିଧାୟକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ନେବାପାଇଁ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ବିଧାନସଭାରେ କ'ଣ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ, ଉତ୍ତର କ'ଣ ଓ କିପରି ଦେବାକୁ ହେବ, କେଉଁ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ ଭଲ ହେବ, ଏହିପରି ଅନେକ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଥିବା ମଧ୍ୟ କେତେକ ବିଧାୟକ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଓ ମିତ୍ରପକ୍ଷ ଉଭୟ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସୁବିଧା ଦେଖୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି ନିଜ ନିଜର କୌଶଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ।

ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ସମାଲୋଚକମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟା ହେଉ ବା ପାରିବାରିକ ସମସ୍ୟା ହେଉ, ସେ ବିଷୟରେ ବୁଝି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଭଲଗୁଣ ହେଲା, ଯିଏ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଯାଇଥିବେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଠିକଣା ରାସ୍ତା ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏପରିକି ସେ ନିଜେ ୧୯୭୬ ମସିହାରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଓ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଜନତାପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜନତା ପାର୍ଟିର ବିଧାୟକ ଏବଂ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଦସ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ଯୋଗ ଦେଇ ନଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ଆସିଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳରେ କିଛି ପଣ୍ଡିତ, ବିଦ୍ୱାନ ବ୍ୟକ୍ତି ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ନୀତିବାନ, ସାଧୁ, ଚରିତ୍ରବାନ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ କଟାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମ୍ବାଦିକ ବିଶ୍ଳେଷଣାଗାର ଏବଂ ଏକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳରୁ କେତେକ ଯୁବକଙ୍କୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଅଣାଯାଉ । ଦେଶର ସଂବିଧାନ, ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ସହିତ ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ, ରାଜନୈତିକ ଧାରଣା, ବିଭିନ୍ନ ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ବିଷୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଧାରଣା ଦିଆଗଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳରେ ଶୃଙ୍ଖଳା, ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ, ନୀତି, ନିଷ୍ଠା, ନିୟମ ଏକ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ । ବହୁ ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗପୂର୍ବ ଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞତା ଶୁଣିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କାହାଣୀ ପରି ଲାଗିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେ ଦେଶର ଓ ସମାଜର ପ୍ରଭୃତ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

☒☒☒

ସେ ଏକ ଅମ୍ଳାନ ପ୍ରତିଭା

ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ

ରତବର୍ଷର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସକୁ ରୋମଛନ କଲେ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍କଳର ଯେଉଁ କେତେଜଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ନାମ ପୃଷ୍ଠାର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୁଏ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ । ଜଣେ ସମ୍ପାଦକ କର୍ମିଦାର ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପାହାଚରେ ଜଣେ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରହିସାବରେ ପାଠ ପଢ଼ା ପ୍ରତି ଭୂକ୍ଷେପ ନ କରି ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କର ବା ମର ଡାକରାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରେମୀ ଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରୁ ସୂତାକଟା ଡକିଲିରେ ସୂତା କାଟୁଥିଲେ । ଜଣେ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ସେ ସବୁବେଳେ ବୃତ୍ତି ପାଇ ଆସୁଥିଲେ । ପାଠ ପଢୁଥିବାବେଳେ ଖବର କାଗଜ ପଢୁଥିଲେ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲା ବେଳେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ଦାଶ ତାଙ୍କ ଗାଁ ଦେଇ ଇଞ୍ଚୁଡ଼ି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ପାଇଁ ଏକ ବିରାଟ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ନେଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୩୧-୩୨ ମସିହାର କଥା । ସେ ଯେତେବେଳେ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲେ, ଜଣେ ବଂଗଳାର ଟେରରିଷ୍ଟ ଆସି ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମରେ ରହୁଥିଲେ । (ଟେରରିଷ୍ଟ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଆତଙ୍କବାଦୀ ବା ଉଗ୍ରପନ୍ଥୀ ବୋଲି ବୁଝାଏ, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁମାନେ ଲୁଚି, ଛପି ଦେଶର ମଂଗଳ ପାଇଁ ହିଂସା ପଥ ଧରିଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଟେରରିଷ୍ଟ କୁହାଯାଉଥିଲା) ତାଙ୍କଠାରୁ ବାଙ୍କବାବୁ, ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବହୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଚର୍ଚ୍ଚାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ।

୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅଗଷ୍ଟ ୧୪ ତାରିଖରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଠାରୁ ଏକ ପୋଷ୍ଟାକର୍ଡ଼ ଚିଠି ପାଇ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଟ୍ରେନରେ ବମ୍ବେରୁ ଫେରୁଥିବା ବେଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ‘କର ବା ମର’ ବିଷୟ ଲେଖି ଏହି ଚିଠି ଦେଇଥିଲେ । ଚିଠିପଢ଼ି ବାଙ୍କବାବୁ ଅନୁଭବ କଲେ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି । ତା’ପରେ ଶ୍ରୀ ପଦାସ୍ତ୍ର କିଶୋର ଦାସ ଓ ଅନ୍ୟ ବଂଧୁମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଅଫିସ୍ କାଗଜପତ୍ର ପୋଡ଼ିବା, ଡଂଗାରୁଜା କରିବା, ଟେଲିଫୋନ କାଟିବା ଏବଂ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜାଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଅଧୀନରେ ଚାକିରୀ ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଘଟଣାରେ ସଂପୃକ୍ତ ହେଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ କାମରେ ସେ ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ହେଲେ । ବାହାରୁ ଚିଠି ଆସିବା ଓ ତାହାର ଉତ୍ତର ଯିବା, ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାକୁ ଗୁପ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯିବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ସହାୟତାରେ ହେଉଥିଲା ।

ଏକଥା ପୋଲିସ୍ ଜାଣିପାରି ତାଙ୍କୁ ୩୦୨ ଦଫାରେ ଗିରଫ କଲା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମାରାତ୍ମକ ଦଫା ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିଲା । ଏ ଖବର ପାଇ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ ଓ ଅରୁଣା ଆସଫ୍ ଅଲୀ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ବମ୍ବେରୁ ଜଣେ ବଡ଼ ବାରିଷ୍ଟର ପଠାଇ ଏଠାରେ କେସ୍ ପରିଚାଳନା କରିବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ତିନିବର୍ଷ ତାଙ୍କୁ କଟକ ଜେଲରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

କଟକ ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ଜେଲ ଭିତରେ ଯେତେସବୁ ଯୁବକ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଲେଖା ଓ ସମାଜବାଦ ଲେଖା ଉପରେ ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଲେଖାଏଁ କ୍ଲାସ୍ ନେଉଥିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ସେମାନେ ଜେଲଭିତରୁ ପଦାକୁ ଆସିଲାପରେ ସମାଜବାଦ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବେ ଓ ପୁନର୍ବାର ସମାଜବାଦ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଚଳେଇବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଜେଲଖାନାରୁ ଆସିଲାପରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଥାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ମତରେ ସମାଜବାଦ ଦରିଦ୍ର ଓ ଶୋଷିତ ଲୋକଙ୍କର ହୃଦୟର ଏକ ବାଣୀ । ସମାଜରେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ଥିବ, ଶୋଷଣ ଥିବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜବାଦର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ସୋଭିଏତ୍‌ରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ସମାଜବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପତନ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦର ପତନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ସୋଭିଏତ୍ ଯୁନିଅନରେ ଯାହା ଘଟିଗଲା ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ ତାହା ସମାଜବାଦ ନୁହେଁ, ତାକୁ ଲେନିନ୍‌ବାଦ, ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ବା ସ୍ଟାଲିନ୍‌ବାଦ କୁହାଯାଇପାରେ । କାରଣ ମାର୍କସଙ୍କର ଜନ୍ମର ବହୁପୂର୍ବରୁ, ସମାଜବାଦ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ସମାଜବାଦ ବାସ୍ତବରେ ଏକ ମାନବିକ ଧର୍ମ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ସଂଗରେ ଯଦି ମାନବିକ ଧର୍ମର ସଂଯୋଗ ନଥାଏ ତାହାଲେ ତାହା ପ୍ରକୃତ ସମାଜବାଦ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସମାଜବାଦର ପତନ ନାହିଁ, ସମାଜବାଦର ଅଧୋଗତି ନାହିଁ, ସମାଜବାଦର ପରାଜୟ ନାହିଁ ।

୧୯୬୭ ମସିହାରେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ୫ ବର୍ଷ ରହିଲାପରେ ରାଜ୍ୟ ସଭାରୁ ସେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲେ କାରଣ ସେ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ବିଧାନ ସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ସେ ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରଥମ କରି ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟ କରଣ ପାଇଁ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଏକ ବେସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବା ପାଇଁ ଏବଂ ଜବାବ ଦେଇଥିଲେ ଯେଉଁ କାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଆଣିଛନ୍ତି, ଏକ Credit Control Policy କରିଆରେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅଧିକ ରଣ ଦିଆଯିବ । ଏହାର ସାତ, ଆଠ ଦିନ ପରେ Credit Control ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା ଓ କିଛି ମାସପରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟ କରଣ ହେଲା । ତା’ପରେ ଭାରତବର୍ଷର ପୂର୍ବତନ ରାଜା ରାଜୁଡ଼ାମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଭରଣା ଆଦି ଉପଭୋଗ କରିଆସୁଥିଲେ, ତାର ଉଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରୁ ନଥିଲା । ତେଣୁ ବାଙ୍କବାବୁ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଯେତେବେଳେ ସେଭଳି ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଲେ, କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଚୌହାନ ଥିଲେ ଗୃହ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେ ନୀତିଗତ ଭାବେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ତାହା ପାସ୍ ହେଲା ଓ ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଗଲା ।

୧୯୬୭ ମସିହାରେ କଳାହାଣ୍ଡି ନୂଆପଡ଼ା ଅଂଚଳରେ ଯେଉଁ କରାଳ ଦୁର୍ଘଟଣ ପଡ଼ିଥିଲା ତାହା ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଏହି ଅଭୂତପୂର୍ବ ଦୁର୍ଘଟଣର ସଠିକ୍

ଚିତ୍ର ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଗୃହରେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣର ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିସ୍ତନ୍ତର ଦେଖା ଦେଇ ଥିଲା । ଏହିସବୁ ପରିପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଜଣେ ଦକ୍ଷ ବିଧାୟକ ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ୧୯୫୭ରେ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଆସିଲା ପରେ ବହୁ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକରି ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ ଭାରତବର୍ଷରେ ସେ ଚହଳ ପକାଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଖବରକାଗଜ , ରେଡ଼ିଓର ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ ବିଧାନସଭାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ମୋଭର୍ସ ବିଲ୍ ଆଣିଥିଲେ । ଆସେମ୍ବ୍ଲିଭିତରେ ଯଦି କେହି ଅପମାନସୂଚକ, ନିନ୍ଦାସୂଚକ (Defamation) ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ତାହା ରେକର୍ଡ଼ରେ ଥାଏ ତେବେ ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ କିମ୍ବା ରେଡ଼ିଓ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଉଦ୍ଧାରକଲେ ସେମାନେ ନିୟମ ଅନୁସାରେ Civil, Criminal କେସ୍ରେ ପଡ଼ିବେ । ସେ ପ୍ରଥମ କରି ଏହି ବିଲ୍‌ଟି ଆଣିଥିଲେ । ଯାହାଦ୍ବାରା ସଂବାଦପତ୍ର ବା ରେଡ଼ିଓ ତାହା ପ୍ରସାର କଲେ, ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିହେବନାହିଁ । ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏଭଳି ବିଲ୍ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା ଓ ପରେ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନରେ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ରାଜସ୍ବମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଭୂମି ସଂସ୍କାରକୁ ଆହୁରି ପ୍ରଗତିଶୀଳ କରିବାକୁ ସେ ଅହରହ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ଏକର ଅନାବାଦୀ ଜମି ଭୂମିହୀନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟା ଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସାରା ରାଜ୍ୟର ମହ୍ୟଦିଆ, ନଳ, ନାଳ ଲିଜ ପାଇଁ ଏକ ଲିଜ ନୀତି ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଟିଲିକା ବଂତାଅ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ କାମ ଦେଇଥିଲା । ଏହା ହେଲା- "All the Fishery Resources of the state including river, Canal, Lake etc. would be leased out to the primary Fishermen Co-operative societies of the bonafied Fishermen of the state."

ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତେର ହଜାର ବ୍ରହ୍ମ ଇଞ୍ଚେଟ ଥିଲା । ତାକୁ ଗୋଟିଏ ରାତିରେ ଗେଜେଟ୍ ନୋଟିଫିକେସନ କରି ଉଠେଇଦେଇଥିଲେ । ଯାହାଫଳରେ ଖବରକାଗଜମାନେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଲେଖୁଥିଲେ Lord Jaganath has become Landless today. ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ଜାଗାରୁ ତାଙ୍କୁ ହଜାର ହଜାର ଧମକପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିଠି ମିଳିଥିଲା । ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ କେସ୍ ହୋଇଥିଲା । ଶେଷରେ ଏହା ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାକୃତି ପାଇଥିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ବ ନେଲେ ସେହିଦିନ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ଏକ ଟି ଆସିଲା, ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କମାଠାରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଉଠାଣ କରିପାରିଛି, ଆଉ ଆମେ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଦେଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ମାସ ସରିବାକୁ ଦୁଇଟି ଦିନ ବାକି ଥାଏ । ବାଙ୍କ ବାବୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇ ସ୍ବେତେବେଳର ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଚୌହାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଓ ସେ ସବୁ ପ୍ରକାରେ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଜଣେ ପ୍ରବାଣ ସାଂବାଦିକ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସୁନାମ ରହିଆସିଛି । ୧୯୫୫ ମସିହାରୁ ସେ ସାମ୍ବାଦିକ ଭାବରେ କାମ କରିଥିଲେ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ‘ଇକୋନୋମିକ ଟାଇମସ୍’ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କାମ କରିଛନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି ଭାରତବର୍ଷର ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର, ଟେଲିଭିଜନ ଓ ରେଡ଼ିଓ ପ୍ରଭୃତି ଗଣମାଧ୍ୟମ ଦ୍ବାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଗଣ ମାଧ୍ୟମ ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯଦି ସମାଜର ପାରିପାର୍ଶ୍ବିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଏହାର ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ଏହା ହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଭୂମିକା ପାଳନ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଗ୍ରାମାଭିମୁଖୀ ହେବା ଦରକାର, ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଅଭିମୁଖୀ ହେବା ଦରକାର । ଯାହାଫଳରେ ସାଂବାଦିକତା ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ ।

ଭାରତବର୍ଷର ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯେଉଁ ଚାଷୀ, ମୂଲିଆମାନେ ସର୍ବାଗ୍ରେ ଥାଇ ବହୁ କଷ୍ଟ, ତ୍ୟାଗ ସ୍ବାକାର କରି ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହୋଇଥିଲେ, ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନିତି ଦିନିଆ ସଂସାରରେ ଢୋକେ ପିଇ ଦଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିରହିବା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ, ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲା । ତେଣୁ କୃଷକ ମାନଙ୍କର ହିତପାଇଁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ । ପ୍ରାୟ ସ୍ବାଧୀନତା ସମୟରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଯାଉଥିଲା କମିଦାରମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କୃଷିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରାଯିବ - କୃଷିରେ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନ, ବିଦ୍ୟା, କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ । ଯାହାଫଳରେ କି କୃଷକର ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚତ ଘଟିବ । ତେଣୁ କୃଷକର ଉଚ୍ଚତ ସହିତ କୃଷିର ଉଚ୍ଚତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଏଥିରେ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହାର ସଭାପତି ଅଛନ୍ତି ଓ ଆଜିକୁ ସାତ, ଆଠ ବର୍ଷ ହେଲାଣି ସଂପାଦକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଉ ଆସୁଛି । ଏହାର ଏକ ବିଶେଷତ୍ବ ହେଲା ଯେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପ୍ଲାଟଫର୍ମକୁ ରାଜନୈତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର ହେବା ପାଇଁ

ଅନୁମତି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ସ୍ଵାଧୀନ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଭାରତବର୍ଷର ଶତକଡ଼ା ପଚାଶରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଲୋକଙ୍କର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେଲେ, କୃଷିର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏହାଦ୍ଵାରା କୃଷକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ପାରିବ । କୃଷିର ଅଗ୍ରଗତି ବିନା କୃଷିକୁ ନ୍ୟାୟ ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ କି ଭାରତବର୍ଷକୁ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ କରିହେବ ନାହିଁ । ସେ ଅନେକ ସଭା ସମିତିରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ବୃକ୍ଷ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଦରିଦ୍ର ହେବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଲା, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ସେଚନର ସୁବିଧାବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ କି ଏହାର ପରିଚାଳନା ମଧ୍ୟ ଠିକଭାବରେ କରାଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ତାହାଛଡ଼ା ଉନ୍ନତ ବିହନ, ପୋକମରା ଔଷଧ ଓ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନର ଘୋର ଅଭାବ ଆମର ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ । ତେଣୁ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଲୋକମାନେ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଯଦି କୃଷିକୁ ମାନ୍ୟତା ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତବର୍ଷର ଏକ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ।

୧୯୯୧ ମସିହାର ଶେଷ ଭାଗରେ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ୧୪୦୦ ଏକର ଜମି ଚିଲିକାରେ ଲିଜ ନେଇ ଟାଟା କଂପାନୀ ଆରମ୍ଭ କଲା ଚିଂଗୁଡ଼ିଚାଷ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଖବର ଆସିଲା ସେ ଏ ଜାମକୁ ହାତକୁ ନ ନେଲେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଚିଲିକା ଧ୍ଵଂସ ହୋଇଯିବ । ଏକଲକ୍ଷ ମହ୍ୟଜୀବୀ ତାଙ୍କର ଜୀବିକା ହରାଇବେ । ଦୁଇ ତିନିଥର ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସହ ଚିଲିକାର ପଣସପଦା ଅଂଚଳ ଗସ୍ତ କରି ସେ ଅଂଚଳର ପରିବେଶକୁ ପରୀକ୍ଷା, ନିରୀକ୍ଷା କଲାପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା “ଚିଲିକା ବଂଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ।” ତାଙ୍କରି ନେତୃତ୍ଵରେ, ତାଙ୍କରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ, ତାଙ୍କରି ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି, କୌଶଳକୁ ପାଥେୟ କରି ସାଥୀ ଚିନ୍ତୁୟ ଦାସଙ୍କୁ ସଂଗଠନ କରି ସିଆରାଗୋଲାଠାରୁ ସାତପଡ଼ା ଓ ଭୁଷଣପୁରଠାରୁ ଗଜପତିନଗର, ପାରିକୁଦ, ମାଲୁଦ, କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ଅଂଚଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଛି । ସଂଗଠନ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ମତେ ଚିଲିକା ବଂଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ହିସାବରେ ଦାୟିତ୍ଵ ଅର୍ପଣ କରାଗଲା । ଦୀର୍ଘ ତିନିବର୍ଷ କାଳ ଚିଲିକାର ଏକ ଶହ ବାଇଶଟି ମହ୍ୟଜୀବୀ ଗ୍ରାମରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ତୀବ୍ରତର ହେଲା । ଶେଷରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵ ନିକଟରେ ହାର ମାନିଲା ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଅହଂକାର, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ନିକଟରେ ହାର ମାନିଲା ଟାଟା କଂପାନୀର ଟଙ୍କାର ପାହାଡ଼ । ବିଜୟ ହେଲା ଚିଲିକା ବାସୀଙ୍କର । ବିଜୟ ହେଲା ଓଡ଼ିଶା ବାସୀଙ୍କର, ସେହିପରି ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିରେ ଏକ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଅଂଚଳରେ ହୋଟେଲ ଶିଳ୍ପ କରିବା ପାଇଁ ଷାଠିଏଟା ବଡ଼ ବଡ଼ କଂପାନୀଙ୍କୁ ଲିଜ ଦେବାକୁ ବସିଲେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର । ଉପକୂଳବାସୀଙ୍କୁ ଝଡ଼, ବତାଶର ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ଓ ସମୁଦ୍ର କବଳରୁ ଉପକୂଳକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେଉଥିବା

ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ସତେରଶ ହଜାର ବୃକ୍ଷ କଟାଯାଇ ସେ ସ୍ଥାନରେ ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପ ନିର୍ମାଣକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବିରୋଧ କରି ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିଲେ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ବିଜୟ ହାସଲ କଲେ । ସେ ହିଂସାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସବୁ ସଫଳତାର ଅନ୍ତରାଳେ ତାଙ୍କର ଏକ ଅଜେୟ ଅସ୍ତ୍ର ରହିଛି । ତାହା ହେଲା ଅହିଂସା । ସେ ସର୍ବଦା କୁହନ୍ତି, “ଯେଉଁମାନେ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଛନ୍ତି; ସେମାନେ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ସଫଳ ଧର୍ମଘଟ ବା ମିଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରେ ନେତୃତ୍ୱର ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସଫଳତାରୁ ଅର୍ଜିଥିବା ବିଜୟକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜୟ ପଥରେ ଆଗେଇବା । କିନ୍ତୁ ସଫଳତାକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ ବିଜୟଉଲ୍ଲାସରେ ମତୁଆଲା ହୋଇ ନିଜର ଆନ୍ଦୋଳନ ପଥରୁ ରୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜେ ବିଜୟକୁ ପରାଜୟରେ ପରିଣତ କରିବାରେ ଦାୟୀ ହୁଅନ୍ତି ।”

ସେହିପରି ଭିତରକନିକା ବଂଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଉପକୂଳ ବଂଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ସେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏସବୁ ପାଇଁ ନିୟୁତ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ନିନ୍ଦା ଅପବାଦ ପାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶଂସକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ବାହାବା ପାଇଛନ୍ତି । “ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ନିଜର ପ୍ରତିଭାବଳରେ ବିକଶିତ ହେବାକୁ ବସେ, ସେତେବେଳେ ତାର ବହୁ ଶତ୍ରୁ ବାହାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେମାନଙ୍କୁ ତାର ପ୍ରତିଭା ନିକଟରେ ନିତମସ୍ତକ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।” ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନରେ ତାହାହିଁ ଘଟିଛି ।

ସମୟର କଷଟି ପଥରରେ ପରୀକ୍ଷିତ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ନିଜର ଘଟଣା ବହୁଳ ଜୀବନରେ କ୍ଷମତା ଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମସ୍ତ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ହେଉଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ମାତ୍ର ସଫଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ-କ୍ଷିପ୍ତି ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିପାରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ସଂଗଠକ, ଦକ୍ଷ ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ, ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ, ପରିବେଶବିତ୍ ଓ ପ୍ରକୃତିପ୍ରେମୀ ହିସାବରେ କେବଳ ଭାରତରେ ନୁହେଁ, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସୁନାମ ରହିଛି । ପରିଣତ ବୟସରେ ସେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶ୍ରମ, ଶକ୍ତି ଓ ଅର୍ଥ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଷୀକୂଳର ହିତପାଇଁ ବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ମୋର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ଦୟାମୟ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଚରଣରେ ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା, ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ପାଇଁ ସେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଶକ୍ତି, ସାହସ ଏବଂ ନିରାମୟ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।

୦୦୦

ସେ ଓ ତାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମ

ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବହିଆ

ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ତନାହିଁ - ସଂଗ୍ରାମୀର ବିଶ୍ରାମ ନାହିଁ । ଏ ଥିଲା ମୋ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ପ୍ରେରଣାଦାତା ଶ୍ରୀ-ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କର ଏକ ଭାବପ୍ରବଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅନ୍ତରଖୋଲା - ହୃଦୟ ଭିତରର କଥା ଦୁଇଧାଡ଼ି । ହୁଏତ ଏଇ ଦୁଇପଦ କଥାକୁ ଅନେକେ ହାଲୁକାଭାବେ ନେଇ ଗୁରୁତ୍ବ ନ ଦେଇ ପାରନ୍ତି, ହେଲେ ମୋ ପାଇଁ ଏହା ମନ୍ତ୍ର ଭଳି । ଅନେକ ସମୟ- ଅନେକଦିନ ଏହାକୁ ନେଇ ହିସାବ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ମୋ ଛୋଟ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏହି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପଦସମୂହର ମିଶାଣ-ଫେଡ଼ାଣର ଫଳାଫଳ ଖାଲି ଭୁଲ୍‌ଭାଲ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ତଥାପି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେଇ ଦୁଇପଦ କଥାକୁ ପାଥେୟ କରି, ମୁଁ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଛି । କିଛି ପରିମାଣରେ ସଫଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଜଣେ କର୍ମୀଭାବରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହେବାର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତିରେ ଏହି ତତ୍ତ୍ବ ବୁଝାଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ମୁଁ ଓ ମୋର ବନ୍ଧୁମାନେ ମାତି ଉଠିଥିଲୁ ରେଙ୍ଗାଲି ପ୍ରକଳ୍ପରେ ବାସ ହରାଇଥିବା ବାସଚ୍ୟୁତଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନରେ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଲଗାମ ଦେଉଥିଲେ ଆମମାନଙ୍କର ନେତା ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ରଣେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତାପ ସ୍ବାଇଁ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତାପ ସିଂହ ଓ ଗିରିଜାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଆମମାନଙ୍କୁ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥାଆନ୍ତି, ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷାକରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆଗେଇ ନେବାକୁ । ଆମେମାନେ ତାଙ୍କ କଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁସରଣ କରି ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥାଉ ।

ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମୋ ବାପା ଜୁଲମଣି ବସ୍ତିଆ ଜଣେ କର୍ମୀ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ଓ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କ ଯୁତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସହ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ବଢ଼ିଲା । ଶୁଣିଥିଲି ସେ ଏକ ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଓ ଭାରି କ୍ରୋଧୀ । ସେ କ୍ରୋଧୀ ନିଶ୍ଚୟ କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, - ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ । ଖୁବ୍ ସ୍ନେହୀ ଓ କର୍ମୀ ବସ୍ତଳ । ଖୁବ୍ ନିରଳସ ଜୀବନ । ତାଙ୍କରି ସହାୟତାରେ ଆଉଜଣେ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ, କର୍ମୀବସ୍ତଳ ଓ ସ୍ନେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵଙ୍କ ସାନିଧ୍ୟରେ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ହେଲି । ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମୀଣୀ ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସଙ୍କ ସ୍ନେହ ଭୁଲି ହେବନି । ମୋ ଜୀବନରେ ଯେତେ ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଆସିଛି, ସେ ସବୁବେଳେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ମୋର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ମା' ସଦୃଶ । ସେ ସ୍ଵର୍ଗାରୋହଣ କଲେଣି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ରଣ ସୁଝିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଢ଼ା କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧର ଭିତରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ପଦାକୁ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ପରିବାରର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ଭାବେ ନିଜକୁ ଅନୁଭବ କଲି । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କଲି । ୧୯୮୦-୮୪ ସାଲରେ ଦୁଇଟି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥିଲା । ଆମେ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ନେଇ ସକଳପ୍ରକାର କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥାଉ । ସେ ଉପଦେଶ ଦେଉଥାଆନ୍ତି, “ହିଂସା ଅବଲମ୍ବନରେ କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ଥିତି ନାହିଁ ଓ ସଫଳତା ଅସମ୍ଭବ । ବରଂ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେ କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ହିଂସାକୁ ପ୍ରଶ୍ଵସ୍ତ ଦିଆଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟନେଇ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥାଏ, ତାର ଧ୍ଵଂସ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ।” କଢ଼ାକଢ଼ି ଭାବେ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ଉପଦେଶକୁ ମାନି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆଗେଇ ନେଉଥାଉ ।

କୃଷକ ସଂଗଠନ

ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ହିସାବରେ ସେ ସବୁବେଳେ କୃଷି, କୃଷକ, ପରିବେଶ ଓ ଗ୍ରାମର ଉନ୍ନତି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦିଅନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଏକ କୃଷକ ସଙ୍ଗଠନ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

୧୯୮୫ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ୨୭ ତାରିଖ ଦିନ ଭୁବନେଶ୍ଵରସ୍ଥ କିଷ୍କୁରବା ନାରୀମହଲରେ ତାଙ୍କର ମାନସପୁତ୍ର “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” କନ୍ଠ ନେଲା । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ଵରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଗଠନ କରାଗଲା । ସେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ “ରାଜନୀତିର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ରହି କୃଷକର ଉନ୍ନତିକ୍ଷେତ୍ର ଏହି ସଙ୍ଗଠନ

ସଂଗ୍ରାମ କରିବ । ସମାଜର ମେରୁଦଣ୍ଡ ୮୫ ଭାଗ କୃଷକର ଜନ୍ମରତ ଅଧିକାର ଅଛି । ସେ, ତାର ପରିବାର ଓ ପିଲାମାନେ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ପେଟପୂରା ଖାଇ ବଞ୍ଚିବେ । ପାଠ ପଢ଼ି ଶିକ୍ଷିତ ହେବେ । ନଚେତ୍ ଏ ସମାଜ ଅତିରେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।” ଏହି ସଂଗଠନରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଗସ୍ତକରି ସଙ୍ଗଠନକୁ ଦୃଢ଼ କଲେ । ତାଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ କୃଷକ ମହାସଂଘର କଳେବର ବଢ଼ିଚାଲିଲା ।

ରେଙ୍ଗାଲି ବାସଚ୍ୟୁତ ଆନ୍ଦୋଳନ

ସମ୍ବଲପୁରର ରେଙ୍ଗାଲି ଜଳପ୍ରକଳ୍ପ ଯୋଗୁଁ ସରକାର କୌଣସି କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେଇ ନଥିବାରୁ ସେମାନେ ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି ଶ୍ରୀ ଦାସ ମର୍ମାହତ ହେଲେ ଓ ବାସଚ୍ୟୁତ ଲୋକଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରି ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରାଦେଲେ । କୃଷକ ମହାସଂଘର ଏହା ପ୍ରଥମ ଆନ୍ଦୋଳନ । ୧୯୮୬ ସାଲ ଜୁନ୍ ୧୯ ତାରିଖରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସର୍ବୋଦୟ ନେତା ଗିରିଧାରୀ ସାହୁଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ୪୧ଟି ଗ୍ରାମର ହଜାର ହଜାର ବାସଚ୍ୟୁତ ଚାଷୀଙ୍କୁ ନେଇ ଉପଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ଅଫିସ ସମ୍ମୁଖରେ ୧୧ ଦଫା ଦାବୀ ସମ୍ବଳିତ ସ୍ମାରକପତ୍ର ଦେଇ ବିକ୍ଷୋଭ ଓ ଧାରଣା ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିଛି ଫଳ ନ ହେବାରୁ ୧୯୮୭ ସାଲ ଜୁନ୍ ମାସ ୧୦ ତାରିଖ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ଡାକରାରେ ହଜାର ହଜାର କୃଷକ ଓ ମହିଳାମାନେ ବନ୍ଦେ-କଳିକତା ୬ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥରେ ରାସ୍ତାରୋକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଥିଲେ । ତା’ପୂର୍ବଦିନ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ କର୍ମୀମାନେ ସେ ଅଞ୍ଚଳଯାଇ ନିଜ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ରହି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରିଥିଲୁ । ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଉତ୍ସୁର କରିବାପାଇଁ ସରକାରୀ ସ୍ତରରୁ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା ଓ ପୋଲିସ ଆମମାନଙ୍କୁ ତା’ପୂର୍ବ ଦିନ ରାତିରୁ ଗିରଫ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ କୌଶଳ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଆମେମାନେ କଢ଼ାକଢ଼ି ଭାବରେ ପାଳନ କରୁଥିବାରୁ ପୁଲିସ ବିଫଳ ହେଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଦିନ ସକାଳୁ ଆମେ ସମସ୍ତ କର୍ମୀ ସ୍ତମ୍ଭଭୂତ ହୋଇଯାଇଥିଲୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସାହସ ଦେଖି । ପନ୍ଦରଦିନ ତଳେ ଦେଖୁଥିଲୁ ସେମାନେ କି ନିରିହ ସ୍ୱଭାବ ଓ କଥାକହିବାର ସାହସ ସେମାନଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ବୁଲି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ସଂଗଠନ କରିଥିଲୁ । ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ହାଲୁକା ମନୋଭାବ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ଆନ୍ତରିକତା ଆମମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା - ସେମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବେ ଓ ସଫଳ ହେବେ । ତା’ର କାରଣ - ଯୁବକ ଅବସ୍ଥା ଓ ଜୀବନରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାର ଅଭିଜ୍ଞତା, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ କିମ୍ବା ସଠିକ୍ ଉଦ୍ୟମର ଉତ୍ସାହ ନଥିଲା । ଫଳରେ ସଫଳତା

ଉପରେ ସନ୍ଦିହାନ ହୋଇ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଅଲକ୍ଷରେ ହସୁଥାଉ । ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଏହାକୁ ଗରୁଡ଼ ଦେଉ ନଥାଉ । ତାଙ୍କର ଡାକରା ଓ ସଙ୍ଗଠନର ଗଭୀରତା ସେହିଦିନ ଜାଣିବାରେ ସକ୍ଷମ ହେଲୁ । ପାଲଲହଡ଼ାଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ୧୭୦ କି.ମି. ଦୈର୍ଘ୍ୟ ରାସ୍ତା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଚଳ ହୋଇ ସ୍ତବଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଫଳରେ ଆମ ମନୋବଳ ଅସମ୍ଭବଭାବେ ବଢ଼ିଗଲା । ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଆତଙ୍କ ଖେଳିଗଲା । ସାତଟି ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଆମେ କର୍ମୀମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଅଲଗା ଅଲଗା ବାୟିତ୍ବରେ ଥାଉ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ କ୍ରୋଧ, କିନ୍ତୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବରେ ରାସ୍ତାରୋକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଗିରଫ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୁବ୍ କୌଶଳର ସହିତ ପୋଲିସ ଆଖିରୁ ଦୂରରେ ରହି ଆମେମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥାଉ । ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ କଡ଼ାନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ପୋଲିସ ସାଥରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ ନଥାଆନ୍ତି । ଗିରଫ ସମୟରେ ରାସ୍ତାରେ ଶୋଇ ରହୁଥାଆନ୍ତି । ପୋଲିସ ଗିରଫକରିବାରେ ବହୁତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ନିଜେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତଦାରଖ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଭୟରେ ପୋଲିସ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବାପାଇଁ ସାହସ କରୁନଥାଏ । ଅବସ୍ଥା ଅଣାୟତ୍ତ ହେବାରୁ ପୋଲିସ ଖୁବ୍ ନମ୍ରତାର ସହ ତାଙ୍କୁ ଗିରଫପାଇଁ ଘୋଷଣା କଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଓ ଆମେମାନେ ଗିରଫ ହେବାପରେ ପୋଲିସର ଧାରଣା ଭୁଲ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ଆନ୍ଦୋଳନ ଯଥାରୀତି ଚାଲିଲା । କାରଣ ସେ ଗିରଫ ହେବାପରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷାକରି ଅପ୍ରିତିକର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ନ କରିବାକୁ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଥିଲା “ପୋଲିସ ଆମମାନଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଆଇନ-ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷାକାରୀ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରୋଶ ମନୋଭାବ ରଖିବା ଅନୁଚିତ ” । ଏଥିରେ ପ୍ରଶାସନ ଓ ପୁଲିସ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବେ ଚାଲିଲା । ସରକାର ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରଶାସନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆଲୋଚନା ଟେବୁଲରେ ବସିଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟ ହେଲା । ଯଦିଓ ସେ ଅଧିବାସୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ, କିନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କର ଭୋଟ ଦେବାର ଅଧିକାର ନଥିଲା କାରଣ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଚଳରେ ଭୋଟର ତାଲିକାରେ ସେମାନଙ୍କର ନାମ ପଞ୍ଜିକରଣ ହୋଇ ନଥିଲା । ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲା । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ଲୋକେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାନ୍ଧୀଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛନ୍ତି ।

ଝୋଟତାଷୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୮୬ ସାଲରେ ହଠାତ୍ ଝୋଟବର ହ୍ରାସପାଇବାରୁ ତାଷୀମାନେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ସଂକଟ ସମୟରେ ସେ ତାଷୀମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ୧୯୮୬

ସାଲ ଡିସେମ୍ବର ୨୫ ତାରିଖରେ ଯାଜପୁର ଜିଲ୍ଲା ବଡ଼ଚଣା ଥାନାର ନାନପୁରଠାରେ ଏକ ସମାବେଶ କଲେ । ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ ୧୯୮୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୫ ତାରିଖରେ ଝୋଟ ନିଗମ ଅଫିସ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଶହଶହ ପ୍ରତିନିଧି ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗଣଧାରଣା ଦେଲେ । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ୱାରକପତ୍ରରେ “ଝୋଟ ଚାଷ ଅଂଚଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ଲକରେ ନିଗମ ତରଫରୁ ପାଞ୍ଚଟି ବ୍ରୟକେନ୍ଦ୍ର ଛାପନ, ପ୍ରକୃତ ଝୋଟଚାଷୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କାର୍ତ୍ତ୍ବ ପ୍ରଦାନ, ଯେଉଁସବୁ ଝୋଟ ମାର୍କେଟିଂ ସମବାୟ ସଂସ୍ଥା ଅଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏକେଣ୍ଟ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଇ ଝୋଟ କିଣିବାକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥ ଦିଆଯିବ” ପ୍ରଭୃତି ମୁଖ୍ୟଦାବୀ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀଦାସଙ୍କ ବୃତ୍ତନ୍ତ ବଳରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏ ଦାବି ସମୂହକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଝୋଟଚାଷୀମାନେ ଏ ସଂକଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଯଦି ଏ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇ ନଥାଆନ୍ତେ ତା’ହେଲେ ଝୋଟଚାଷର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଲୋପ ଘଟି ଥାଆନ୍ତା ।

୧୯୮୭ ସାଲରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ଏକ ପରୀକ୍ଷାର ବେଳ ଆସିଲା । ଧାନଦାୟ ବିକ୍ରି, ଜଳକର ଆଦାୟ, ସରକାରୀ ଚାଷୀରଣ, ସମବାୟ ରଣ ଆଦାୟ ଓ ଜଳସେଚନ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଚାଷୀପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଏହି ସଙ୍କଟମୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତକରି ସମସ୍ୟା ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ । ୧୯୮୭ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୩୦ ତାରିଖ ଫୁଲବାଣୀ, ଫେବୃଆରୀ ୧ ତାରିଖ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଏରସମା ଅଞ୍ଚଳ, ୧୧ ତାରିଖ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ର ବିସ୍ତ୍ରା ଓ କରେଇକେଲା, ମାର୍ଚ୍ଚ ୮ ତାରିଖ କଟକ-ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଡେଲ୍‌ଟା ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳ ନିଆଳୀଠାରେ, ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୦ ତାରିଖ ଜଗତସିଂହପୁରର ବାଲିକୁଦା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ, ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୯ ତାରିଖ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଏପ୍ରିଲ ୪ ତାରିଖ କେଉଁଝର, ଏପ୍ରିଲ ୩୦ ତାରିଖ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜିଲ୍ଲାର ଖଣ୍ଡପଡ଼ା, ଜୁନ ୩ ତାରିଖ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଚାନ୍ଦୋଳ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ସମ୍ମିଳନୀ କରି କୃଷକ ସଙ୍ଗଠନକୁ ମଜଭୁତ କଲେ । ତାଙ୍କର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ସାଙ୍ଗଠନିକ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ କୃଷକ ସଙ୍ଗଠନର କଳେବର ବିରାଟ ରୂପ ନେଇ ସାରିଥାଏ । କୃଷକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ମନୋବଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ସଙ୍ଗଠନ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପତିଆରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇସାରିଥାଏ । ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ “ଭାରତୀୟ କିଷାନ ଇଉନିୟନ”ର ବିଶିଷ୍ଟ ଚାଷୀନେତା ମହେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଟିକାୟତ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର “କ୍ଷେତକାରୀ ସଙ୍ଗଠନ”ର ଶ୍ରୀ ଶରଦ ଯୋଶୀଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରୀଦାସଙ୍କ ବଳିଷ୍ଠ ସଙ୍ଗଠନପାଇଁ ଶୁଭେଚ୍ଛାବାର୍ତ୍ତା ଓ ସମର୍ଥନ ମିଳିସାରିଥାଏ ।

ଏହି ପତିଆରାକୁ ସମ୍ବଳକରି ୧୯୮୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୨୮ ତାରିଖଦିନ ଚାଷୀଙ୍କ ଉପରୋକ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଡାକରାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶହଶହ ଚାଷୀ ପ୍ରତିନିଧି ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଖାଦ୍ୟନିଗମ ଅଫିସ ସମ୍ମୁଖରେ ଗଣଧାରଣା ଦେଇଥିଲେ । “ନିଗମ ତରଫରୁ ଧାନର ଅଧିକ କ୍ରୟକେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲାଯିବା, ସର୍ବତ୍ର ଗୋଦାମଘର, ସମବାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ସମିତି ମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରୀମ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଧାନମିଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ୍ ଦାମରେ ଧାନ ଖରିଦ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦତ୍ତି ମୁଖ୍ୟଦାବୀ ସମ୍ବଳିତ ସ୍ୱାରକପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସଙ୍ଗଠନର ଚାପଆଗରେ ମୁଣ୍ଡନୁଆର ଏ ସବୁ ଦାବୀ ମାନି ନେଇଥିଲେ । ଚାଷୀଙ୍କର ବିଜୟ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୮୭ ସାଲ ନଭେମ୍ବର ୪ ତାରିଖଦିନ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ପ୍ରାୟ ୧୦ ହଜାର ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଏକ ବିରାଟ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳର ଜନମୋର୍ଚ୍ଚା ସଂଗଠନ ନେତା ବିଶ୍ୱନାଥ ପ୍ରତାପ ସିଂହ (ପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ) ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥିଭାବରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ, ହୀନ ରାଜନୈତିକ ଚାପର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନଥିଲେ । ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ସମ୍ମିଳନୀ ସଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ସ୍ଥଳକୁ ସ୍ୱର୍ଗତ କୃଷକ ବନ୍ଧୁ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇ “ସାରଙ୍ଗଧର ନଗର” ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ “କୃଷି ଓ କୃଷକର ସରମ୍ଭାବେ ଉଚ୍ଚିତ୍ ସାଧନ ” ମୁଖ୍ୟପ୍ରସ୍ତାବ ଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତାବର ନାମ “ସଂଜ୍ଞା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ” ରଖାଯାଇଥିଲା । “ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ, କୃଷକ ଉଦ୍ଧାର ହେଉ”, ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କର ଥିଲା ଭାବପ୍ରବଣ ଉକ୍ତି ।

ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀଆନ୍ଦୋଳନ

ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରୁ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଐତିହାସିକ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା । ମନଜୋର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଗଲେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଚାଷୀଙ୍କ ଦୁଃଖ ଫେରି ଆସିବା କଥା ସ୍ଥାନୀୟ ଚାଷୀନେତା ଧବଳେଶ୍ୱର ପ୍ରଧାନ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱଦେଇ ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରା ଦେଲେ । ୧୯୮୮ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୫ତାରିଖରୁ ୧୨ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଠମଲ୍ଲିକ ସର୍ବତ୍ରିଭିଜନ ସରକାରୀ ଅଫିସ ସମ୍ମୁଖରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଚାଷୀନେତା ଆମରଣ ଅନଶନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ହଜାର ହଜାର ଚାଷୀ, ବୁଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଧାରଣା ଦେଲେ । ଏହାକୁ ଦବାଇଦେବାକୁ ପୁଲିସ୍ ତରଫରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦମନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ରୂପ ନେଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥାଆନ୍ତି । ୨୯ତାରିଖ ଦିନ ହଜାର ହଜାର ଚାଷୀ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଇ “କର ବା ମର” ପଣ ନେଇଥିଲେ । ୩୦ ତାରିଖ

ଦିନ ଦେଢ଼ାମାଳ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜକିଶୋର ନଗରରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ଚାଷୀମାନେ ବିକ୍ଷୋଭ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କୁ ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ତୀବ୍ରତା ଦେଖି ସରକାର ମନଜୋର ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ମଞ୍ଜୁର, ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ମରୁଡ଼ି ଘୋଷଣା ଓ କୃଷିରଣ ଛାଡ଼ି ପାଇଁ ଫେବୃଆରୀ ୨୨ ତାରିଖ ଦିନ ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନ ହେବାରୁ ୧୯୮୯ ସାଲ ଏପ୍ରିଲ ୨୧ ତାରିଖ ଦିନ ଶ୍ରୀଦାସ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଅଂଚଳରେ ରାସ୍ତାରୋକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରା ଦେଲେ । ଏହାର ତୀବ୍ରତା ଏତେ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିଲା ଯେ ଆଖିରେ ନ ଦେଖିଲେ ବି ଶ୍ବାସ କରିହେବନାହିଁ । ଆଠମଲ୍ଲିକଠାରୁ କିଆକଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଜାର ହଜାର ନାରୀ, ପୁରୁଷ, ବୃଦ୍ଧ ଓ ବୃଦ୍ଧାମାନେ ଯୋଗଦେଇ ରାସ୍ତା ଅଟଳ କରିଦେଇଥିଲେ । ପୁରୁଷମାନେ କାନ୍ଧରେ ଲଙ୍ଗଳ, ନାରୀମାନେ କାଖରେ ମାଠିଆ ଧରି ରାଜରାସ୍ତାରେ ନିରବରେ ବସି ରହିଥିଲେ । ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଓ ବାହାରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଏପରି ହଇଚର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଯେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଏହାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇ ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ଭାଲେଣି ପଡ଼ି ଏପରି ଚାପ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଶେଷରେ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଚାଷୀଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟହେଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ସଙ୍ଗଠନ ଯୋଗୁଁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା ।

ସଂଗଠନର ମୁଖପତ୍ର

ସଂଗଠନର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଭାବରେ ଏକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ୧୯୮୬ ଜୁଲାଇ ପହିଲାରେ “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ନାମରେ ଏକ ମାସିକ ମୁଖପତ୍ର ଜନ୍ମନେଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହାର ସମ୍ପାଦକ ଓ ମୁଁ ପରିଚାଳନା ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ରହିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ଏହା ଏକ ଉଚ୍ଚମାନର ପତ୍ରିକା ଭାବରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ମତ । ଏହାକୁ ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ କରାଯିବାର ଉଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି ।

ଯୁବ କୃଷକ ବାହିନୀ ଗଠନ

ସଙ୍ଗଠନ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ କରିବାପାଇଁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ସାମିଲ କରିବାକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଲେ । ତେଣୁ ୧୯୮୯ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖ ପବିତ୍ର ଦିବସରେ “ଯୁବ କୃଷକ ବାହିନୀ” ନାମରେ ଏକ ଯୁବଶାଖା ଗଠନ କରାଗଲା । ଅକ୍ଟୋବର ୨୧ ତାରିଖ ଦିନ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ କସ୍ତୁରବା ନାରୀମହଲ ଠାରେ ଏହାର ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ କରାଯାଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ହଜାର ହଜାର ଯୁବକ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଇ ସାମିଲ ହୋଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ସୁଶାନ୍ତ ମହାନ୍ତି ଆବାହକ ଓ ସୋମନାଥ ସାହୁ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ ।

ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷାର ଯଥେଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା କଥା ଶ୍ରୀ ଦାସ ଅନୁଭବ କଲେ । ସେ କହନ୍ତି “କୃଷି ଓ ପରିବେଶ ପରସ୍ପର ପରିପୂରକ ଓ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗିଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟଟିର ସ୍ଥିତି ଅସମ୍ଭବ ।” ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ପରିବେଶକୁ ଧ୍ୟାନ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତି ନେଲେ ।

ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୯୧ ସାଲ ଘଟଣା । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଶାର ଗର୍ବ ଚିଲିକା ହ୍ରଦର କିଛି ଅଂଶ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଶାଳନରେ ଚିଲୁଡ଼ିଚାଷ ପାଇଁ ଟାଟା କମ୍ପାନୀକୁ ଲିଜ୍ ଦେଲେ । ଆବହମାନ କାଳରୁ ଚିଲିକାରୁ ମାଛମାରି ବଞ୍ଚୁଥିବା ହଜାର ହଜାର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଓ ଗରିବ ଅଣମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ଜୀବିକା ଓ ଜୀବନ ବିପନ୍ନ ହେବାର ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଚିଲିକା ଓ ଏହାର ପରିବେଶ, ଜୀବ-ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତର ଧ୍ୟାନ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଟାଟା କମ୍ପାନୀକୁ ଲିଜ୍ ଦେବାଦ୍ୱାରା ସେଇ ଯୁକ୍ତିରେ ଅନ୍ୟ କମ୍ପାନୀମାନେ ଚିଲିକା ହ୍ରଦକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଦଖଲ କରିନେବାର ସମ୍ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ବାଙ୍କବାବୁ ଏହି ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିରୋଧକରି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ ଯେ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଚିଲିକାହ୍ରଦକୁ ଲିଜ୍ ଦେବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଏହା ଜାତୀୟ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ପାରିବେଶିକ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଂଚଳ । ରାମସର କନ୍ଠେନ୍ଦ୍ରସନ ତୁଳିକୁ କଡ଼ାକଡ଼ି ଭାବରେ ମାନିବାକୁ ସେ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏହା ନ ମାନିବାରୁ ସେ ଏହାକୁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜିଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେ ଚିଲିକାକୁ ଧ୍ୟାନ ପଥରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ଏହି ଅମାନୁଷିକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିରୋଧକରି ଓଡ଼ିଶାରୁ ପୃଥ୍ବୀ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ପ୍ରବଳଭାବେ ଉଠିଲା । ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳର ସିଆର ଗୋଲା ଓ ପଣସପଦା ପ୍ରଭୃତିଗ୍ରାମର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଓ ଜନସାଧାରଣ ସଙ୍ଗଠିତ ହୋଇ ୧୯୯୧ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦ ତାରିଖଦିନ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଠାରେ ହଜାର ହଜାର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀଙ୍କର ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ଗଣଧାରଣା ଓ ବିକ୍ଷୋଭ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ସମ୍ମୁଖରେ ହେଲା । ଏହାପରେ ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରି ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଫଳରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପକ ରୂପ ନେଲା । ଆମେମାନେ ତାଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କରୁଥାଉ । ୧୯୯୨ ସାଲ ଫେବୃଆରୀ ୧୬ ତାରିଖରେ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ କୃଷପ୍ରସାଦ ବ୍ଲକର ପ୍ରାୟ ଚାରିହଜାର ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଯଦୁପୁରଠାରୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାହାରି “ଟାଟା ହଟାଅ - ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ” ଧ୍ୱନି ଦେଇ ୩ କି.ମି. ବାଟ ଅତିକ୍ରମ କରି ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଦଖଲରେ ଥିବା

ଜମିକୁ ଦଖଲ କଲେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ ଓ ମହ୍ୟଜୀବୀଙ୍କ ସଙ୍କେତ ଡଙ୍ଗା ଚିହ୍ନିବା ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କଲେ । ୨୪ ତାରିଖ ଦିନ ଭାରତ ସରକାର ଓ କେନ୍ଦ୍ର ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏହି ଅନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଡ଼ା ଚିଠି ଲେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ବିଭାଗୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ଆମ ବିଭାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏହାର ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଉଛି । ଏପରି ଘଟଣାରେ ମୁଁ ବିକ୍ରତ ଓ ଦୁଃଖିତ । ସେତିକିରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଛାଡ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହଁନ୍ତି । ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ବହୁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରାଇ ଚିଲିକାକୁ ଏ ସଙ୍କଟରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ୧୯୯୨ ସାଲ ମେ ୧୪ ତାରିଖରେ ସେମାନଙ୍କ ଦସ୍ତଖତରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଏକ ସ୍ୱାରକପତ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏହାକୁ ବିଚାର କରିବାପାଇଁ ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

୧୯୯୨ ସାଲ ଜୁନ୍ ୨୧ ତାରିଖରେ ପୁରୀରେ ଏକ ସେମିନାରର ଆୟୋଜନ କରି ଚିଲିକାରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ଚିଲୁଡ଼ିତାଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ କରାଇଥିଲେ । ଜୁଲାଇ ୩୦ ତାରିଖରେ ଦିଲ୍ଲୀ ସହରରେ ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାଗତ ଦ୍ୱାରା ଏକ ସମ୍ମିଳନୀର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟ, ବାଙ୍କବାବୁ, ଟାଟା କମ୍ପାନୀର ପ୍ରତିନିଧି, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ପରିବେଶ ବିତ୍ତମାନେ ଯୋଗଦେଇ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସ ତାଙ୍କ ବୃତ୍ତ ଯୁକ୍ତି ବଳରେ ସାରା ସମ୍ମିଳନୀକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରାଇବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ଟାଟାର ଚିଲୁଡ଼ିପ୍ରକଳ୍ପ ବନ୍ଦହେବା ଜରୋରୀ ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

୧୯୯୨ ସାଲ ନଭେମ୍ବର ୧ ତାରିଖରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ “ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ”ର ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯୋଗ ଦେଇ ଚିଲିକାର ସୁରକ୍ଷା ଓ ଟାଟାର ଚିଲୁଡ଼ିପ୍ରକଳ୍ପ ବନ୍ଦପାଇଁ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ ଯେ “ନଭେମ୍ବର ୧୦ ତାରିଖ ମଙ୍ଗଳବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବତ୍ର ତୁଳସୀ ଚଉରା ପାଖରେ ମହିଳାମାନେ ଦୀପ ବନ୍ଦାପନା କରି ହୁଳହୁଳି ଦେବେ ଓ ପୁରୁଷମାନେ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଏବଂ ହରିବୋଲ ଦେଇ ଟାଟା ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦୂଷଣକାରୀଙ୍କ କବଳରୁ ଚିଲିକା ମା’କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମା’ ବୃନ୍ଦାବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ ।” ଦ୍ୱିତୀୟରେ “ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଗଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ହେବ ଓ ପାଞ୍ଚହଜାର ନରନାରୀ କାରାବରଣ କରିବେ । ଚିଲିକାରୁ ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ନ ହଟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଜାମିନରେ ଆସିବେ ନାହିଁ ।” ଏହା ସର୍ବ ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହେଲା । ଏହାପରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଚିଲିକାର

ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ସଭାସମିତି କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିବାସୀ ଓ ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଂଗଠନକୁ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମହିଳାମାନେ ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆହୁରି ଆଗେଇ ନେବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ମତରେ “ମହିଳା ମାନଙ୍କର ଜାଗରଣରେ ଯେ କୌଣସି କଠିଣ ଓ ନ୍ୟାୟସଂଗତ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ।” ପ୍ରକୃତରେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଅବଦାନ ସ୍ମରଣୀୟ ।

ସରକାର ତାଙ୍କ ଜିଦ୍ରେ ଅଟଳ ରହିବାରୁ ୧୯୯୪ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୪ ତାରିଖରେ ଗଞ୍ଜାମଜିଲ୍ଲା ହୁମାଠାରୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧାଜିଲ୍ଲାର ବାଲୁଗାଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ଓ ରେଳପଥକୁ ହଜାର ହଜାର ଜନସାଧାରଣ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟଳକରି ଦେଇଥିଲେ । ତା’ର ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଆମେ କର୍ମୀମାନେ ସେ ଅଞ୍ଚଳଯାଇ ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନକରି ଏହାକୁ ସଫଳ କରାଇଥିଲୁ । ସରକାର ଶେଷରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଁଲେ । ୧୯୯୫ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୨୫ ତାରିଖଦିନ ତିଲିକା ମା’ ଓ ମହ୍ୟଜୀବୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଭାଗ୍ୟାକାଶରେ ସ୍ବାଧୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହେଲା । ଟାଟା ତିଲିକା ଛାଡ଼ିଲା ଓ ଟାଟାର ମାଲିକ ରତନ ଟାଟା ଶ୍ରୀଦାସଙ୍କୁ ଏକ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ ଯେ “ଆପଣଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମ୍ମାନଦେଇ ଓ ଯୁକ୍ତିକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଆମେ ତିଲିକାରେ ଚିଲୁଡ଼ିରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦକରି ଫେରି ଯାଉଛୁ । କ୍ଷମା ଦେବେ ।”

ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୯୩ ସାଲ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ଆହୁରି ଏକ ଗୌରବମୟ ଅଧ୍ୟାୟ । ସରକାର ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମିର ଅଭ୍ୟାସରଣ୍ୟ ଓ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲକୁ ବେଆଇନ ଭାବରେ ଧ୍ବଂସକରି ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପପାଇଁ ୬୦ଟି ବଡ଼ କମ୍ପାନୀକୁ ଲିଜ୍ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ବାଙ୍କବାବୁ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳବାସୀଙ୍କୁ ସଜାଠିତ କରି ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରା ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିଥିଲା ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପ ଯୋଗୁଁ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ, ଅଭ୍ୟାସରଣ୍ୟ, ବେଳାଭୂମିର ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଗଛଲତା ଓ ପରିବେଶ ଧ୍ବଂସ ହେବ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧନ-ଜୀବନ-ଜୀବିକା ବିପନ୍ନ ହୋଇ ଝିଅ ବୋହୂଙ୍କ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ବଢ଼ିଯିବ । ଗୋଆଭଳି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଅବସ୍ଥା ବିପନ୍ନ ହେବ ବୋଲି ସେ ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ । ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ନେଇ ୧୯୯୩ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ କେନ୍ଦ୍ର ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପରିବେଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟକୁ କଡ଼ା ଚିଠି ଲେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବିଭାଗ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ, (ଆଇ.ଜି.)ଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ପଠାଇଲେ । କୃଷକ ମହାସଂଘର କର୍ମୀମାନେ

ତାଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ଭେଟି ପ୍ରକୃତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲେ । ସେ ଏହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ଓ ସମ୍ପୃକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ ଏହା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଜନଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ଏହାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରାକ୍ତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଜୁବାବୁ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ନିଜ ଜିଦ୍ରେ ଅଟଳ ରହିଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପକ ରୂପନେଇ ପ୍ରବଳ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥାଏ । ୧୯୯୪ ସାଲ ଜୁଲାଇ ୪ ତାରିଖ ଦିନ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ବୈଠକରେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ।

ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ୧୯୯୪ ସାଲ ଜୁଲାଇ ଓ ଡିସେମ୍ବର ମାସ ଦୁଇଥରଯାକ ବାଲୁଖଣ୍ଡ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ସୀମାସଙ୍କୋଚନ ପାଇଁ ବିଧାନସଭା ଅଧିବେଶନରେ ଜନତା ସରକାର ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ କରାଇ ନେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । କାରଣ ଏହା ବଳରେ ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ଅନୁମତି ଦେବାରେ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥାଆନ୍ତା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକଥା ଜନତା ସରକାରଙ୍କର ୧୨ମ ଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ବିଧାନସଭାରେ ଥାର ମଧ୍ୟ ଏହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ ବରଂ ଅନ୍ୟ ବିରୋଧୀ ଦଳଙ୍କ ସମେତ ଜନତା ଦଳର ବିଧାୟକମାନେ ଆଗୁଆ ହୋଇ ଏ ଅନ୍ୟାୟକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ଫଳରେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଗୃହରେ ଆଲୋଚନା ପରିସରକୁ ଆସିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିଲା । ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ବଡ଼ ଧକ୍କା ଓ ଅପମାନ ଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ପଛରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହାତ ଥିଲା । ସରକାରୀ ଦଳର ବିଧାୟକମାନଙ୍କୁ ଏହାର କୁ ପ୍ରଭାବ ବାବଦରେ ବୁଝାଇ ନିଜ ଆନ୍ଦୋଳନ ସପକ୍ଷକୁ ଆଣିବାରେ ସେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ କମ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିନାହାନ୍ତି । ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା ଓ ହୋଟେଲ ପ୍ରକଳ୍ପ ବନ୍ଦହୋଇ ପୁରୀ-କୋଣାର୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ବେଳାଭୂମି ରକ୍ଷାପାଇଲା ।

ଭିତରକନିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ

ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭିତରକନିକାର ଏକ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି । ପୃଥିବୀର ବିରଳ ହେତ୍ତାଳବଣ, କୁମ୍ଭୀର ସଂରକ୍ଷଣସ୍ଥାନ, ଗହୀରମଥାର କଇଁଛ ଆଶ୍ରୟ ଓ ଅଷ୍ଟାଦେବାସ୍ଥଳୀ ଏବଂ ଜୀବ-ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତର ମନୋରମ ପରିବେଶ-ମନଲୋଭା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ପରିତାପର ବିଷୟ ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ୧୯୯୩ ସାଲରେ ସରକାର ଏସବୁକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଅଣଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ବସତିସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଜମି ଦେବାକୁ ହୀନ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଭୋଟ ଓ କ୍ଷମତା ଲୋଭରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗର୍ବ ଭିତରକନିକା ଧ୍ୱଂସ କରିବାକୁ

ଉଦ୍ୟମ ହେଲା । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ବିକାଶ ନାମରେ ଚଞ୍ଚଳତା କରି ତାଳଚୂଆଠାରେ ମାଛଧରା କେଟି ଓ ରାସ୍ତା ନିର୍ମାଣ କରି ଏହି ଦୁର୍ଲଭ ସ୍ଥାନକୁ ଧୂସ କରିଦେବାକୁ ମସୁଧା ଚଳାଇ ଆସାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଏହା ଦେଖି ଶାନ୍ତିରେ ନବସି ତାଙ୍କ ଚିରାଚରିତ ରୀତିରେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ନିଜ ସପକ୍ଷକୁ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । “ଭିତର କନିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ” ନାମରେ ଏକ ସଙ୍ଗଠନ କରି ନିଜ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିଲେ । ୧୯୯୩ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୪ ତାରିଖରେ ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶବିତ୍ ଓ ସଂଗଠନୀମାନଙ୍କୁ ଏହାର ବିରୋଧପାଇଁ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ନିବେଦନ କଲେ । ୧୯୯୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର “ଆର୍ଥ ଆଇଲାଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠାନ” ନାମକ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶ ସଂଗଠନ ଉଦ୍ୟମରେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ଭିତରକନିକାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କୁ ହଜାର ହଜାର ଟି ଅର୍ପିଲା । ଫଳରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଭିତରକନିକାରେ ଏ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଦିଲ୍ଲୀର W.W.F. ନାମକ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଶା ହାଇକୋର୍ଟରେ ମୋକଦ୍ଦମା କଲେ । ସବୁପ୍ରକାର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାକୁ ମାନ୍ୟବର କୋର୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସରକାର ଏହାକୁ ମାନିଲେ ନାହିଁ ବରଂ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କୁସ୍ଥାପନା କଲେ । ତେଣୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ୧୯୯୪ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ୨୩ ତାରିଖରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଭଞ୍ଜକଳାମଣ୍ଡପରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ କଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ମାନେକା ଗାନ୍ଧୀ ଏହାକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ବୟେର ‘ସାଙ୍କ୍‌ଚୁଆରୀ’ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ବିଟୁ ସେହଗାଲ, ଆମେରିକାର “ଆର୍ଥ ଆଇଲାଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠାନ”ର ପ୍ରତିନିଧି ବ୍ରିଆନ ଡ୍ରେଷ୍ଟ, କର୍ମୀନୀର ଗ୍ରୀନ୍‌ପିସ୍, ନାମକ ପରିବେଶ ସଂସ୍ଥାର ପ୍ରତିନିଧି ଆକେ ହନିଜା ହସ ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍‌ମାନେ ଯୋଗଦେଇ ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତ ଦେଇଥିଲେ ।

ଜନତା ସରକାର ଏଥିରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ବିଧାନସଭାରେ ଏହି ଅଭୟାରଣ୍ୟର ସୀମା ସଙ୍କୋଚନ ପାଇଁ ବିଲ୍ ଗୃହୀତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିବାରୁ ପୁନର୍ବାର ସେହି ଦଳର ବିଧାୟକମାନେ ବିରୋଧାଦଳ ସହିତ ମିଶି ଏହାକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ଫଳରେ ସରକାର ଗୃହରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଭୟ କଲେ । ଏହା ପଛରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହାତଥିଲା । ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ତୃତୀୟ ଧକ୍କା ଥିଲା । ସେଇ କାରଣରୁ ଜନତାଦଳର କିଛି ନେତା ବିଭିନ୍ନ ଦଲାଲମାନଙ୍କୁ ହାତକରି ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିବାସୀମାନେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ କପୋଳକକ୍ଷିତ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ବାଙ୍କବାରୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ବିକାଶରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅପପ୍ରଚାର କଲେ । ଏହାକୁ ମିଛ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ସେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ସହରରେ ୧୯୯୪ ମେ ୨୮ ତାରିଖରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ କଲେ । ଏଥିରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ହଜାର ହଜାର ଜନସାଧାରଣ ଯୋଗଦେଇ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟର ବିଶିଷ୍ଟ ଓକିଲ ଏମ୍.ସି. ମେହେଟ୍ଟା ଓ INTAC ନାମକ ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶ ସଂସ୍ଥାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଏନ.ଡ଼ି. ଦୟାଲ୍ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ଦଲାଲ ମାନଙ୍କର ମନୋବଳ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ଭିତରକନିକା ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଜୟପଥରେ ଆଗେଇଲା ।

ଉପକୂଳ ବଂଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଯେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ କୃଷକ ଓ ପରିବେଶର ଶ୍ଵତିହେବା ଘଟଣାକୁ ବାଙ୍କବାରୁ ଆଦୌ ସହ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ପଛକୁଫେରି ସାଲିସ୍ କରିନାହାନ୍ତି । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ଯୋଗୁଁ କୃଷି, କୃଷକ, ପରିବେଶ ଓ ଉପକୂଳର ଧନ-ଜୀବନ ସିଧାସଳଖ ଭାବରେ ଧ୍ବଂସ ହେଉଛି । ହଜାର ହଜାର ଏକର ଚାଷଜମି, ସରକାରୀ ଜମି, ଗୋରୁଗାଈ ଓ ମହିଷମାନଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଚର, ସଂରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ, ଅଭୟାରଣ୍ୟ, ହେଡ଼ାଳ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜୀବ ଉଦ୍ଭିଦଜଗତକୁ ଧ୍ବଂସ କରାଯାଇ ପରିବେଶକୁ ଖୁନ୍‌ଭିନ୍ କରି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ନାରକୀୟ କାଣ୍ଡସବୁ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଛି । ଗାଁ ଗାଁରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ସ୍ଵାର୍ଥପାଇଁ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟିକରି ମଦ ପ୍ରଚଳନ କରାଇ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଝିଅବୋହୂଙ୍କ ଇଚ୍ଛତ ଲୁଣ୍ଠନ କରାଉଛନ୍ତି । ଗୁଣ୍ଡାଚାରାଜ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଛି । ଏ ସବୁ ହୃଦୟ ବିଦାରକ ଅମାନୁଷିକ ଘଟଣା ଆଖିରେ ନ ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ଵାସ ହେବନାହିଁ । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ଆମମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଠିଣ ଓ କଠୋର ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । ପଚାରିବାରୁ କହିଲେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୋ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଓ ଦୁଃଖଦାୟକ । ଏଥରର ସଂଗ୍ରାମ ମୋ ନିଜ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଓ ଅତି ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଚିରଦିନପାଇଁ ହରାଇବାକୁ ଯାଉଛି । ଏହା ମୋ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖଦ ଓ କଠିଣ ପରୀକ୍ଷା ।” ଆଗରୁ ତ କହିଛି ସେ ଥରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ପଛକୁଫେରି ସାଲିସ କରିନ୍ତିନାହିଁ । ୧୯୯୪ ସାଲ ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ଉପକୂଳ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ଵର ଉଠାଇଲେ । ନିଷ୍ଠୁର ରୂପକ ଘୋଷାକ, ନିର୍ଦ୍ଦୟର ଚଷମା ଓ ଆଇନର ଶାସନ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ମଞ୍ଚକୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ସଙ୍ଗଠନକରି ଅଭୂତ ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ଫଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ଆତଙ୍କିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଯାହାଙ୍କୁ ସେ ବେଶି ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ତାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ସମୟୋଚିତ କରିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରି ବିଫଳ ହେଲେ । ସେ ଏକ ଭାବପ୍ରବଣର ପରିସ୍ଥିତି । ଆଉ ଯିଏ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ହୁଏତ ନିଷ୍ଠିର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାଆନ୍ତା । ଯଦିଓ ଏସବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭାରି କଠିଣ ଥିଲା, ତଥାପି ସେ ନୀରବ, ନିଶ୍ଚଳ, ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ । ଅନୁଭବ କରିଛି ସେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ଉଦ୍ୟମ ଖାଲି ଆହ୍ୱାନନ-ଅବାସ୍ତବ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଚିର - ସାଥ୍ ଯାହାଙ୍କୁ ସେ ସବୁଠାରୁ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ତାଙ୍କର ଧର୍ମପତ୍ନୀ ସ୍ୱର୍ଗତା ସୁଧା ମଞ୍ଜରୀ ଦାସଙ୍କର ଏହା ଉକ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଘଟଣାରେ ଚେଷ୍ଟାକରି କେବେବି ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ।

୧୯୯୪ ସାଲ, ସେତେବେଳକୁ ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନର କଳେବର ବିରାଟ ରୂପ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକରକମ ପଡ଼ିଆରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ସେଇ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ସହାୟତାରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଜଗତକୋର, ଭଦ୍ରଖର ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର ଓ ବିଦେଇପୁରରେ ହେଉଥିବା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ହେଉଥିବା ଏଇକାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିରୋଧ କରି ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରା ଦେଲେ । ୧୯୯୫ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୧୩ତାରିଖ ଭଦ୍ରଖ ଜିଲ୍ଲାର ଅତୁଆଁ ଓ ଭରମ ଅଞ୍ଚଳର ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଶହଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଇ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ପାର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଦଖଲକଲେ ବୋଲି ଘୋଷଣାକଲେ । ଏଥିରେ କମ୍ପାନୀମାନେ ପୋଲିସକୁ ଅର୍ଥବଳରେ ହାତ କରିନେଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ପୋଲିସ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ଏଥିରେ ଦବି ନଯାଇ ଏହା ଆହୁରି ତୀବ୍ର ରୂପ ନେଲା । ତଥାପି ଅତ୍ୟାଚାର ବନ୍ଦ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ପୋଲିସ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ଅମାନୁଷିକ ଭାବେ ଗୁଳିବର୍ଷଣ କଲେ । ଫଳରେ ଘଟଣାସ୍ଥଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଲିକ ଓ ଗୋପାଳ ମଲିକ ନାମକ ଦୁଇଜଣ ନିରାହ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଯୁବକ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀଙ୍କର ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ଓ ଅନ୍ୟ ଛଅଜଣ ଆହତ ହୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ିଲେ । ଏହା ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦୁଃଖଦ ଓ ଅମାନୁଷିକ ଘଟଣା । ସେଥିରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ପ୍ରବଳଭାବରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ଅତୁଆଁଠାରେ ସମବେତ ଦଶହଜାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଏହାକୁ ଆହୁରି ତୀବ୍ର କରିବାକୁ ଡାକରାଦେଇ ଶପଥ କରାଇଥିଲେ । ୧୯୯୫ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ ୩୦ ତାରିଖ ଦିନ ପରିବେଶବିତ୍, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ, ଆଇନଜୀବୀ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ଏକ ବୈଠକରେ “ଉପକୂଳ ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ” ନାମରେ

ଏକ ସଂଗଠନ ହୋଇ ତାଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ବରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ କମିଟି ଗଠନ କରାଗଲା । ମୁଁ ସେଥିରେ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବରେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲି । ମେ ୩୧ ତାରିଖରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଠାରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ PAASI (Peoples Alliance Against Shrimp Industry) ନାମରେ ଏକ ସମନ୍ବୟ କମିଟି ଗଠନ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀଦାସ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଅନ୍ୟତମ ସଙ୍ଗଠକ ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଉଦ୍ୟମ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବଳରେ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ୫୪ ଜଣ ବିଧାୟକ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଆଇନ ଘୋଷଣା କରି ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ମିଳିତ ଭାବରେ ଏକ ଦରଖାସ୍ତରେ ଦସ୍ତଖତ କରାଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ।

୧୯୯୫ ସାଲ ଜୁଲାଇ ୭ ତାରିଖରୁ ୧୨ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପକୂଳର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ପାଇଁ ପୁନର୍ବାର ଗସ୍ତକଲେ । ସଂଗଠନର ସକ୍ରୀୟତା ବାବଦରେ ନିଜର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ଯିବାରୁ ୧୯୯୫ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ୧୫ ତାରିଖ ଦିନ ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାର ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ କଲେ । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତି ସମ୍ପନ୍ନା ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶବିତ୍ ଡକ୍ଟର ବନ୍ଦନା ଶିବା, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିବେଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ MAP (Mangrove Action Project)ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଆଲଫ୍ରେଡ଼ୋ କ୍ୱାର୍ଟୋ ଓ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପରିବେଶ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପରିବେଶବିତ୍‌ମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପାରାଦ୍ୱୀପର “କଳିଙ୍ଗ କର୍ଣ୍ଣଧାର ପ୍ରାଥମିକ ମହ୍ୟଜୀବୀ ସମବାୟ ସମିତି”ର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍ଖନାଦ ବେହେରାଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଏହାର ଅଭୂତ ସଫଳତା ହୋଇଥିଲା । ସମିତିର ଉପଦେଷ୍ଟା ଡକ୍ଟର ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା ଆନ୍ତରିକ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବର୍ଜନ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ସମୂହଭାବରେ ଉପକୂଳ ଛାଡ଼ି ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ରାଜସ୍ୱ ଆଇନ, ଜଙ୍ଗଲ ଆଇନ, ପରିବେଶ, ଉପକୂଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଇନକୁ ଦୃଢ଼ହସ୍ତରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଉପକୂଳରୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦପାଇଁ କଠୋର ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ପ୍ରଭୃତି ଗରୁଡ଼ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀ ଓ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରି ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ୧୯୯୫ ସାଲ ଜୁଲାଇ ମାସ ବିଧାନସଭା ଅଧିବେଶନରେ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଓ ସରକାରୀ ଦଳର ବିଧାୟକମାନେ ଉପକୂଳ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷକୁ ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ କରିବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବାଧ୍ୟହୋଇ ଦୁଇଟି “ଟାକ୍ସ ଫୋର୍ସ” ଗଠନ କଲେ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ବେଇଆଇନ ଭାବରେ ଜବରଦଖଲ କରିଥିବା ସମସ୍ତ ସରକାରୀ ଜମିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହିପରି

ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯିବାରେ ବିଳମ୍ବ ହେବାରୁ ପୁନର୍ବାର ନଭେମ୍ବର ୨୩ ତାରିଖଦିନ ବିଧାନ ସଭା ଅଧିବେଶନରେ ସଭ୍ୟମାନେ ପ୍ରବଳ ପାଟିଚୁଷ୍ଟ କରି ପ୍ରତିବାଦ କଲେ । ତୁରନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଗୃହମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରବଳ ଦାବି କରିବା ଫଳରେ ସରକାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଧକ୍ଷତାରେ ଏକ “ହାଉସ୍ କମିଟି” ଗଠନ କରିଥିଲେ ଓ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷ ପ୍ରଭାବରେ କି ପ୍ରକାରକ୍ଷତି ସାଧନ ହେଉଛି ତାର ନିରପେକ୍ଷ ତଦନ୍ତପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଏହା ଏକପ୍ରକାର ବିଜୟ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

୧୯୯୬ ସାଲରେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର ହେଲା । ସବୁ ଓକିଲମାନଙ୍କୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି କମ୍ପାନୀମାନେ ଅର୍ଥବଳରେ ନିଜ ସପକ୍ଷକୁ ନେବାରେ ସଫଳ ହେଲେ । କେବଳ ମାନବିକତା ସମ୍ପନ୍ନ ଓକିଲ ଯାହାର ପରିବେଶ ପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି, ଶ୍ରୀ ଏମ୍.ସି. ମେହେଟ୍ଟା ମୋକଦ୍ଦମାରେ ଏକୃତିଆ ବିନାପଇସାରେ ଲଢ଼ି ଜିତିଲେ । ମାନ୍ୟବର ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟ ତାଙ୍କ ଐତିହାସିକ ରାୟ ଦେଇ ଉପକୂଳରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚାଷକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କଲେ ଓ ୧୯୯୭ ମାର୍ଚ୍ଚ ୩୧ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରେ ଉପକୂଳରୁ ସମସ୍ତ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଛେଦପାଇଁ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଓ ପୁଲିସ୍ ଅଧକ୍ଷଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ତଥାପି ଏହାକୁ ଚୁରାନ୍ୱିତ କରିବାରେ ସରକାରୀ ସ୍ତରରୁ ବିଭିନ୍ନ ଅସହଯୋଗ ଓ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଚାଲିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବିଜୟପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇସାରିଥାଏ । ଏଥପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ଭରଷା ।

୧୯୯୭ ସାଲ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ପୁନର୍ବାର ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜର ବର୍ଷ । କଟକ-ଭୁବନେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ସବୁପ୍ରକାର ଆଇନକୁ ଲଂଘନ କରାଯାଇ ବେଆଇନ ଭାବରେ ବହୁତଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାସାଦ ସବୁ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଚାଲିଛି । ଏହାର କୁ ପ୍ରଭାବରେ ସହରସବୁର ଧ୍ୱଂସ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଆବହମାନ କାଳରୁ ପୁରାତନ ମନ୍ଦିର ସମୂହ ଅତିରେ ଧ୍ୱଂସ ପାଇବାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ । ପୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଶାର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ କେଦାରଗୌରୀ ଜଳାଶ୍ରୟ, ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର, ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦିର ଓ ମୁଖ୍ୟତଃ ମନ୍ଦିରମାଳିନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସହର ଓ ତା’ର ସଂସ୍କୃତି ଅତିରେ ଧ୍ୱଂସ ହେବ । ଏହି ଆଶଙ୍କା ଓ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାରପାଇଁ ସେ ପୁନର୍ବାର ଆନ୍ଦୋଳନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଘୋଷଣା କଲେଣି । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କୃପାରୁ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଜୟ ଘଟୁ । ହଜାର ହଜାର ଅଧିବାସୀ ଏ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଆନ୍ତୁ । ପରିବେଶ ରକ୍ଷା ହେଉ ।

ସଂଗ୍ରାମୀ, ତୁମ ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ତ ନ ହେଉ । ଓଡ଼ିଶାକୁ ବିଭିନ୍ନ ସଙ୍କଟରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ତୁମ ସଂଗ୍ରାମ ଅତୁଟ ରହୁ । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ତୁମକୁ ଚିର ସଂଗ୍ରାମୀ କରି କୋଟି ପରମାୟୁ ଦିଅନ୍ତୁ - ସୁସ୍ଥ ରଖନ୍ତୁ । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଏତିକି ମାଗୁଣି ।

ଅକ୍ଳାନ୍ତ ସଂଗ୍ରାମୀ

ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଗତ ଚାଲିଶ ବର୍ଷ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁ ଆସୁଛି । ଯେମିତି ଥିଲେ, ସେମିତି । ବୟସ ହୋଇଛି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଭଗ୍ନ ଘଟିଛି । ଦେଶର ରାଜନୀତି ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଇଛି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଧାରାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ନିଜର ସାଧ୍ୟମତେ ଭୁଲ ବାଟରେ ଯାଉଥିବା ଦେଶକୁ ଠିକଣା ବାଟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ସେ ଅବ୍ୟାହତ ରଖୁଛନ୍ତି ନିଜର ସଂଗ୍ରାମ । ସଂଗଠନ ।

ତଳକୁ ମୁହଁପୋତି କଣ ଭାବି ଭାବି ସାଂଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣରେ ରାଜଧାନୀର ପାଦତଳା ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୋର ସେ କବିତା ଧାଡ଼ିଟା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ - ‘ଗିରି ଶିଖେ ଲୟ ରଖୁ ଚାଲିବି ମୁକର’ । କାହିଁ କେତେ ଦୂରରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳ, କେତେ ସାଜସାଥୀ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଗଲେଣି ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଅନ୍ୟ ରାସ୍ତାରେ । ଯେଉଁ ହଟିଆର ଧରି ସେ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେ ହଟିଆର ଦଳରା ହୋଇ ଗଲାଣି ଗତ ଦଶକରୁ । ଏଇଟା କଳା ଟଙ୍କା ଆଉ ମାଂସପେଶି ଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଦେଶ । ଏ ଦୁଃସମୟରେ ଭୋଟ କିଣାଯାଏ, ଭୋଟରର ହୃଦୟ କିଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧି, କାର୍ଲମାର୍କ୍ସଙ୍କ ନାମ ବାଜି ଖାତାରେ ଲେଖାହୋଇ ଯାଏ । ତଥାପି ଲୋକଶକ୍ତି ଉପରୁ ତାଙ୍କର ଆସ୍ଥା ତୁଟେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଧୁ, ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ଶୁଣେ, ବାଙ୍କ ବାବୁ ଛାୟା ଯୁଦ୍ଧରେ

ମାତିଛନ୍ତି । ଅଯଥା ନିଜର ଆୟୁଷ କ୍ଷୟ କରି କୃଷକର ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଉ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଲଢୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଅସ୍ତର ଆଘାତ ଶ୍ରେଣୀ-ଶତ୍ରୁ ଆଉ ଜନ-ଶତ୍ରୁର ଛାଇ ଉପରେ ଲାଗୁଛି, ଶତ୍ରୁ-ନିହତ ହେଲା ବୋଲି କେବଳ ଖବର କାଗଜରେ ଛପା ହେଉଛି; ତାହା ପଡ଼ି ସେ ଅକାରଣରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଆଂଶିକ ଭାବରେ ସତ୍ୟ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତବର୍ଷର ଜନଗଣଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିତ କରିବାରେ କିଛି ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ନ ଥିଲା; କୃଷକ-ଶ୍ରମିକ, ଗରିଜନ, ହରିଜନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-ଶତ୍ରୁ ରାଜା, ଜମିଦାର, ସାହୁକାର, ମଠ ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ଜନଗଣଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ଲଢ଼େଇ କରିବା ସହଜ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଛାତ୍ର ଜୀବନରୁ ସେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଇ କାରାବରଣ କରିଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ନେତୃତ୍ୱରେ ଲଢ଼େଇ କରି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିପରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ଗରିବ ମୋହନତି ଜନତାର ଶ୍ରେଣୀ ଶତ୍ରୁ ଜମିଦାର, ରାଜା ମହାରାଜା ପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ କ୍ଷମତାରୁ ଚ୍ୟୁତ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ, ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ଭରାକାଟ, ମଠ ସଂପତ୍ତି ମହନ୍ତ-ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦେବୋତ୍ତର ସଂପତ୍ତିରେ ପରିଣତ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଥିଲା । ଆଜି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ବ୍ରିଟିଶ ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ରାଜା ଜମିଦାର ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ପଚାଶବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଓ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶକ୍ତି ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ଏ ଦେଶର ଶାସନ ଓ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ନିଜ ହାତ ମୁଠାରେ ରଖିଛନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲକାଟି, ନଦୀ ହ୍ରଦ ଜଳ ଦୂଷିତ କରି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ ହେଉଛି ତାରକା ଚିହ୍ନିତ ବିଳାସୀ ହୋଟେଲ ନିର୍ମାଣ ହେଉ - ଏହା ପଛରେ ରହିଛି ସମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶକ୍ତିର ଅଦୃଶ୍ୟ ହାତ । ଅର୍ଥଲୋଭୀ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ନିଜ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଯୋଗାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଚାଷ କରୁ ନାହାନ୍ତି; ଏ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ବିଦେଶୀ-ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଖାଇବା ଥାଳି ସଜାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ସମୁଦ୍ରବେଳା ଭୂମିରେ ନିର୍ମିତ ତାରକିତ ହୋଟେଲ ଗରିବ - ମଧ୍ୟବିଭ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ତିଆରି ହେଉ ନାହିଁ, ଏହା ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉଛି ବିଦେଶୀ ପର୍ଯ୍ୟଟକ, କଳାଧନର ରାଜା ମହାରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରମୋଦ-ବିଳାସ ପାଇଁ । ଆଜି ଚାଷୀକୁ ହତସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ କର ଚିକସ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି, ରାସାୟନିକ ସାରର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ବିଦେଶୀ ସରକାର ନୁହନ୍ତି - ଆମର ଦେଶୀ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସରକାର - ଯାହାକୁ ବାଙ୍କବାବୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମୟରେ ଗାଦିରେ ବସାଇବା ପାଇଁ ନିଜ ଦେହରୁ ଝାଳ ନିଗାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଏଇ ଅଶୁଭ ଶକ୍ତି ଏକ ମାୟାବା ଅସୁର ଭଳି । ସେଇ ଛଦ୍ମବେଶୀ ମାୟାବା ଦୈତ୍ୟ ସହିତ ଛାୟା-ଯୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ି ସେ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବେ; ଏ ବିଷୟରେ ଅନେକଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱଭାବିକ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି !

- ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଭଲ ରହୁ ନାହିଁ । ସମ୍ଭଳ ନାହିଁ । ସୀମିତ ଲୋକସମର୍ଥନକୁ ପୂର୍ତ୍ତି କରି ଏ ଯୁଦ୍ଧ କେତେଦିନ ଚାଲୁ ରଖିପାରିବେ ?

ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିଲେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏକ ନିଃଶବ୍ଦ ହସର ଦ୍ୱ୍ୟତି ଝଲସି ଉଠେ । କ୍ଲାସିକ ହସ । ନିଜ ଉପରେ ଥିବା ଗଭୀର ଆତ୍ମ-ପ୍ରତ୍ୟୟର ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ ଥାଏ ସେହି ହସରେ ।

- ଜିତିବି । ନିଶ୍ଚୟ ଜିତିବି । ଟାଟା ଗଲା । ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଯିବେ । ସମ୍ଭଳ ନାହିଁ । ଆର୍ଥିକ ସମ୍ଭଳର ଅଭାବ କିନ୍ତୁ ଜନ-ସମର୍ଥନ ଅଛି । ବିଚାରାଳୟ ରହିଛି । ସମ୍ଭାବପତ୍ର ଅଛି । ସବୁ କିଛି ଏ ଦେଶରୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅସମ ଯୁଦ୍ଧରେ ବହୁ ରାଜନୈତିକ ବିପ୍ଳବୀ ବିଜୟର ସମ୍ଭାବନା ନ ଦେଖି ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରି ହାତ ବାନ୍ଧି ବାସି ଚାଲିଛନ୍ତି, ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଲଢ଼େଇ ସେତେବେଳେ ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ । ଲଢ଼େଇର ନୂତନ କୌଶଳ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଚିଲିକା କୂଳ, ହେନ୍ତାଳ ବଣ, ଗ୍ରାମ, ଜନପଦ ସେ ଘୂରି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ନୂଆ ଲୋକ ବାହାର କରି ସଂଗଠନ ଗଢ଼ିତୋଳୁଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ-ବିନିଷ୍କାରୀ ଜନଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଏବଂ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ନ୍ୟାୟବାଦୀ ସପକ୍ଷରେ ଅତନ୍ତ୍ର ଆଖିରେ ଆକାଶ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଘାଣ୍ଟି ଚାଲିଛନ୍ତି ଦଳିଲ, ଦସ୍ତାବିଜ । ତଥ୍ୟନିଷ୍ଠ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଯୁକ୍ତି ସମ୍ମତ ଦାବି ପାଖରେ ଅସତ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟର ପରାଜୟ ଅବଶ୍ୟାସୀବା ବୋଲି ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧମୂଳ ଧାରଣା । ଏହି ଗଭୀର ଆତ୍ମ-ପ୍ରତ୍ୟୟ ଝିଁ ତାଙ୍କୁ ରାଜନୀତିରେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ କରିଛି ।

ତାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଶକ୍ତି - ରାଜନୈତିକ ଦୂର ଦୃଷ୍ଟି ।

ମନେ ପଡ଼ୁଛି ୧୯୫୯-୬୦ ମସିହା କଥା । ନାସିକ ଜେଲରେ ୧୯୩୪ ମସିହାରେ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କଂଗ୍ରେସ - ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କରି ଥିଲେ । ତାର ପଟିଶବ୍ଦ ପୂର୍ତ୍ତି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଜା - ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନରେ ବମ୍ବେଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥାଏ । ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୌପ୍ୟ ଜୁବୁଲି ଉତ୍ସବ । ସେଇ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ପାର୍ଟି ଜାତୀୟ ପରିଷଦକୁ ମୁଁ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ବମ୍ବେ ଯାଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟରେ କିଛି ସଂଖ୍ୟକ ସଭ୍ୟ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ

ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ଥାଆନ୍ତି । ପାର୍ଟି ନାଏରେ ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତବାଦର ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥାଆନ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନେତା ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁ ତାଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଅନୁସଂଧାନ କମିଟି ଚେୟାରମ୍ୟାନ କରିଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା ପଦପଦବୀ ଲୋଭରେ ଯେ ଏହି କମିଟି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ପଦ ଗ୍ରହଣ କରି ଥାଆନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ଭାରତବର୍ଷ ଭଳି ଏକ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସମାଜବାଦରୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ବିରୋଧୀ ଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ଉଚିତ । ତାଙ୍କର ଏହି ମତାମତକୁ ସେତେବେଳେ ସେ "Compulsion of Backward Economy" ଥିଓରି ନାମରେ ଆଖ୍ୟାୟିତ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିରେ ବଡ଼ତଣ୍ଡାର ସଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ସେହି ଥିଓରିକୁ ଖୋଲା ଖୋଲି ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ମତେ ଜଣା ନଥିଲା - ଯଦିଓ ପାର୍ଟିରେ ବହୁନେତା ଓ କର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟାଙ୍କ ଭକ୍ତ ଥିଲେ ।

ବୟେ ଅଧିବେଶନରେ ପାର୍ଟି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଗଙ୍ଗା ଶରଣ ସିଂହ ସଭାପତିତ୍ବ କରୁଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ଅପରାହ୍ନ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା । ଏସ. ଏମ. ଯୋଶୀ ପ୍ରମୁଖ ପାର୍ଟିର ନେତୃବୃନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମିଳନୀ ମଣ୍ଡପ ଉପରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟତୁଙ୍ଗ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ମଞ୍ଚରେ ନ ବସି ପଛ ଧାଡ଼ିରେ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବସନ୍ତି । “ ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟା - ଜିନ୍ଦାବାଦ”, ଧ୍ୱନି ମଝିରେ ମଝିରେ ଆମ କାନରେ ପଡ଼େ । ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଅଶୋକଙ୍କର ଏହି କଂଗ୍ରେସ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି କିଛି ପରିମାଣରେ ଯେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ସେ କଥା ଆମେ ଅନୁମାନ କରୁଥାଉ ।

ଅଧିବେଶନ ଶେଷ ଦିନ ଅଶୋକ ମେହେଟ୍ଟାଙ୍କ ସମର୍ଥକମାନେ ପାର୍ଟିର ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଲେ । ଦେଶରେ ସମାଜବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଯଦି ସମାଜବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସଫଳ ରୂପାୟନ ପାଇଁ ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସରକାରଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିବାରେ ପଶ୍ଚାତପଦ ହେବନାହିଁ । ମୋର ଠିକ ପ୍ରସ୍ତାବର ବିଷୟବସ୍ତୁ ମନେ ନାହିଁ - କିନ୍ତୁ ମୋଟାମୋଟି ସେ ପ୍ରସ୍ତାବର ଏହାହିଁ ଥିଲା ମର୍ମବାଣୀ । ଏ ପ୍ରସ୍ତାବର କ୍ଷୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିଥିଲେ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖର - ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ରାଜୀବ ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ସମର୍ଥନରେ ଅଳ୍ପଦିନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା, ଯଦି ମୁଁ ଜାଣି ଥାଆନ୍ତି ଯେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ତିଳେ ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା ଅଛି ତାହା ହେଲେ ମୁଁ ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ନ ଦେଇ କଂଗ୍ରେସରେ ହିଁ' ଯୋଗଦେଇ ଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେହେତୁ କଂଗ୍ରେସ କହିନ କାଳେ ଦେଶରେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା, ଏଭଳି ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ଵାରା ପାର୍ଟିର ଅଗ୍ରଗତି ମନ୍ଦର ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଏହାର ବିରୋଧ କରୁଛି ।

ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ପରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ସଂପର୍କରେ ଭୋଟ ନିଆଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଗୋଟିଏ ପରିବାର ଭଳି ଚଳେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଏକମନ, ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତାବ ସପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ଦେବେ, ଏହାହିଁ ଆଶା କରାଯାଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏବଂ ଧୂଳିଶ୍ଵର ବସନ୍ତିଆ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରି ପ୍ରସ୍ତାବ ବିପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲୁ । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସହିତ ରାଜୁଭାଇ (ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ) ମଧ୍ୟ ଭୋଟ ଦେବା କଥା । ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସହିତ ଭୋଟଦେଲେ କି ନାହିଁ ମୋର ମନେ ନାହିଁ - କିନ୍ତୁ ବୟେ ଫେରନ୍ତି ଟ୍ରେନରେ ସେ ରେଳ କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଆମ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ଯଥାର୍ଥ ବୋଲି କହିଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଗୋଟିଏ ପରିବାର - ସେ ପରିବାରର ମୁରବିମାନଙ୍କୁ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ମୁଁ ପାରିବାରିକ ଶାନ୍ତି ଭଙ୍ଗ କରିଛି ବୋଲି ଭୟ ହେଲା । ଅଶୋକ ମେହେଟାଙ୍କ ଭଳି ଖ୍ୟାତନାମା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନେତାଙ୍କ ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଅନାମଧେୟ ଧ୍ରୁବେଶିକ ପାର୍ଟି ସଂଗଠକଙ୍କ ବିରୋଧକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା କେତେ ଦୂର ଠିକ୍ ଫେଲା, ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା । ଦିନେ ଡରି ଡରି ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଉଠାଇଲି । କାରଣ ତାଙ୍କର ମତାମତ ହିଁ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିର ନେତୃତ୍ଵମୟ ମତ । ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ମୃଦୁ ହସି କହିଲେ - ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଭାଷଣ ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିଛ ତ, ଦେଖ ସେ କେତେ ଦିନ ନିଜର ମତରେ ଅଟଳ ରହୁଛନ୍ତି !

ସତକୁ ସତ ଅଶୋକ ମେହେଟାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ପି.ଏସ୍.ପି. ନେତା କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ-ମଣି । ସେଦିନ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି କଥା ସ୍ମରଣ କରି ମୁଁ ନିଜର ନିର୍ବୋଧତା ପାଇଁ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ।

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଧାନ ଚାଳିକା-ଶକ୍ତି ଥିଲେ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ । ପାର୍ଟି ସଂଗଠନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ; ପାର୍ଟିର ରାଜନୈତିକ ତତ୍ତ୍ଵ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିର୍ବାଚନ ରଣ-କୌଶଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

କରିବାରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା । ସେ ଭାବ ପ୍ରବଣ ହୋଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ କିମ୍ବା ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭଳି ଓକସ୍ଵିନୀ ଭାଷଣ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ମୂଳକ, ଭାବ ଗର୍ଭକ ଭାଷଣ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରେ । ସେ ସ୍ଵେଚ୍ଛା କିନ୍ତୁ ସ୍ଵସ୍ଵବାଦ୍ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କିମ୍ବା ପଣ୍ଡିତଜୀଙ୍କ ଭଳି ତାଙ୍କୁ କେବେ ରାଗିବା କିମ୍ବା ପାର୍ଟିର ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବା ମୁଁ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏହି ସ୍ଥିତ-ପ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ତାଙ୍କୁ ପାର୍ଟିରେ ସାନ ବଡ଼ ସବୁ ବୟସର ସାଥୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣାର କରି ରଖୁଥିଲା ।

ପ୍ରକୃତରେ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଥିଲା ଏକ ପରିବାର ଭଳି । ପ୍ରଥମେ ଡ଼କ୍ଟର ଲୋହିଆ ନୀତିଗତ ମତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପାର୍ଟି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ରବି ରାୟ, କିଶାନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନାରାୟଣ ସାହୁ, ଓ ଗଣନାଥ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରମୁଖ ଯୁବନେତାମାନେ ପାର୍ଟି - ପରିବାରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଯାଇ ନଥିଲେ ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ । ଡ଼କ୍ଟର ଲୋହିଆଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଯେପରି ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା, ସେହି ପରିମାଣର ବେଶୀ ଲୋକ ସେ ଅଲଗା ଦଳ ଗଢ଼ିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଶୋକ ମେହଟ୍ଟା କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଲା ପରେ ଏବଂ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଲାପରେ ବାହାରକୁ ଜଣା ପଡ଼ୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ଭିତରେ ରାଜନୈତିକ ସଂକଟ ଧୀରେ ଧୀରେ କାୟା ବିସ୍ତାର କରୁଥିଲା । ଡ଼କ୍ଟର ଲୋହିଆଙ୍କ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ପ୍ରଜା-ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣ ପରେ ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠିତ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ଆଦର୍ଶଗତ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଯୋଗୁଁ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅଗ୍ରଗତି କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେତିକି ବେଳେ ପାର୍ଟିର କେହି କେହି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ସିଣ୍ଡିକେଟ କଂଗ୍ରେସ ଠାରୁ ନିଜକୁ ଅଧିକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୋଲି ଦେଖାଇ କ୍ଷମତାରେ ରହିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ “ଗରିବି ହଟାଓ” ସ୍ଲୋଗାନ ଦେଉଥିଲେ ସେଥିରେ ସମାଜବାଦର ଛାୟା ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ ଆଉ କେହି କେହି ବିନୋବା - ଜୟପ୍ରକାଶ - ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜର ମାୟା ଦେଖୁ ଥିଲେ ।

ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ପାର୍ଟି ଅଫିସକୁ ଆସୁଥିଲି । ମଝିରେ ମଝିରେ ପାର୍ଟିର ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ରାଜନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ସଂପର୍କରେ ବିଚାର - ବିନିମୟ ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିର ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଥିଲେ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ । ଦିନେ କିଛି ଦିନ ଗ୍ରାମରେ ରହି କଟକ ପାର୍ଟି ଅଫିସକୁ ଆସି ଦେଖିଲି ଚାରିଆଡ଼ ଶୂନ୍ୟମାନ । ଅଫିସ ଖୋଲା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ

କାହାରି ସ୍ବର ଶବ୍ଦ ନଥିଲା । କେବଳ ଟେବୁଲ ଲ୍ୟାଂପ ଜାଳି ଭିତରେ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ପଶ୍ଚିତଜୀ ମନ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ କ'ଣ ଲେଖୁଥିଲେ । ମତେ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପିଲାଙ୍କ ଭଳି କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । କହିଲେ - ବିଭୂତି ! ବାଙ୍କ, ନିଶାମଣି, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପାଟି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ କଂଗ୍ରେସକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁଁ ହତବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ଏହା ମୋ ପାଇଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ପାଟି ବାହାରର ଲୋକ । ପାଟି ଭିତରେ କଅଣ ଘରୁଛି ତାହା ମୋର ଜାଣିବାର କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଦୀର୍ଘଦିନଧରି ପାଟିର ଆଦର୍ଶଗତ ଆଲୋଚନା, ସଂଗ୍ରାମ, ସଂଗଠନ ମହିତ ମୁଁ ଏପରି ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ଯେ ପାଟି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିବା କଥାଟା ଶୁଣି ମତେ ଖୁବ୍ ବାଧୁଥିଲା ।

ସୁଧା ଅପା ସେତେବେଳେ କଟକ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ କ୍ଲାଚର୍ସରେ ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ସିଧା ପାଟି ଅଫିସରୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲି । ମତେ ଦେଖି ସେ ଅନ୍ୟଦିନମାନଙ୍କ ଭଳି ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ହସରେ ଆଗର ଔଜ୍ଜ୍ବଲ୍ୟ ନଥିଲା । ସେ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ମନେ ହେଉଥିଲେ ।

ସେ ମତେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଯେ ବନମାଳୀ ମହାରଣା, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ, ରବିଭାଇ ପ୍ରମୁଖ ଆଗରୁ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସାରିଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ନିଶାମଣି ଇତ୍ୟାଦି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲାପରେ ମୁଁ ଆଉ ପାଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରି ଥାଆନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ବାସ ହେଲା ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି କଂଗ୍ରେସକୁ ଯାଉଛୁ, ଯାହା ହେବାର ହେବ ।

କିଛି ପରିମାଣରେ ଅସହାୟତା, କିଛି ପରିମାଣରେ ଅନିର୍ଦ୍ଧିତତାର ସ୍ବର ତାଙ୍କ କଥାରେ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ ବି ସେ ଯେ ପାଟିକୁ ଆଉ ଫେରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି ସେ କଥା ମୁଁ ବୁଝି ପାରି ଖୁବ୍ ବିଷଣ୍ଣ ବୋଧ କରିଥିଲି । ଜେଲରୁ ଫେରି ଯେଉଁଦିନ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ ସେ ମହତାବଙ୍କ ନେତୃତ୍ବ ମାନି କଂଗ୍ରେସକୁ ଯାଉଛନ୍ତି - କଂଗ୍ରେସ - ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସାଥ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ସଂପର୍କ ଛିନି କରୁଛନ୍ତି; ସେ କଥା ଶୁଣି ସେଦିନ ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମନ ଯାହା ହୋଇଥିବ, ସେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପାଟି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ଶୁଣି ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇପରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପାଇଁ ସେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ସେତେବେଳେ ଅନେକଙ୍କ ମନରେ ଧାରଣା ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ସେଥିରେ ବିଶ୍ବାସ କରି ନଥିଲି । ପାଟି ନଛାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତାପସ୍ତ ବାବୁ, ଭାଗବତ ଓ କୁଣ୍ଡୁ'ଦ୍ବାରା ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ

ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଥିଲେ । ଆଉ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଗଠିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ତାଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ବରିଷ୍ଠ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାରେ ଏମିତି ଜଣ ଗୌରବ ଥିଲା ଯେ ସେ ନିଜେ ଏଡେଫିନ ଧରି ନଜ ଲହୁ ଲୁହ ଦେଇ ଗଢ଼ିଥିବା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଛାଡ଼ି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ !

ବାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣି ଥିଲି ସେଥିରେ ମୋର ହୃଦବୋଧ ହୋଇଥିଲା । ସେ କେବେ ହେଲ କଂଗ୍ରେସରେ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚାଲି ପାରିବେ ନାହିଁ କି କଂଗ୍ରେସ ତାଙ୍କୁ ସଂଗଠନରେ ତାଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାନ ଦେବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଦଶା ହିଁ ହେବ ।

ତାହାହିଁ ହେଲା । ଥରେ ନୁହେଁ, ବାଙ୍କ ବାବୁ ଦୁଇଥର କ୍ୟାବିନେଟ ପାହ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା, ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଭଳି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ଜଣେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଶାସକ, ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭାବ ଧାରାର ରାଜନିତିଜ୍ଞ ଭାବରେ ନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଦକ୍ଷତା, କର୍ମକୃଶଳତା ତାଙ୍କର କାଳ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦେଶରେ ଇମର୍ଜେଣ୍ଟ କାରୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥିବା ବେଳେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ହେତୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ମତଭେଦ ହେଲା । ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ତାଙ୍କର ଏହି ସାହସିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି । କୋଳାହଳମୟ ମନ୍ତ୍ରୀ କୋଠି ଶୂନ୍ୟଗାନ ଏବଂ ଅକ୍ଷକାରମୟ ଥିଲା । ଭିତର ଘରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଲ୍ୟାଂଚ ଜାଳି ବାଙ୍କବାବୁ ଲଣ ଗୋଟାଏ ମୋଟା ବହି କି ରିପୋର୍ଟ ପଢୁଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଥରବୋଝ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଥିବାର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଝଲସିତ ହେଉଥିଲା । ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ଛାଡ଼ି ଥିବାର ଗ୍ଳାନି କିମ୍ବା ଏଥିପାଇଁ କାହାରି ଉପର ତାଙ୍କ କଥାରେ ବିନ୍ଦୁଏ ହେଲେ କ୍ରୋଧର, ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନ ଥିଲା । ହସରେ ଥିଲା ଆଗର ଉଦ୍‌ଯାମତା । ମୁହଁର ରେଖାରେ ଉଦ୍‌କୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥିଲା ଏକ ଅପ୍ରକାଶିତ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ । ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଖୋଲା ହସ, ହୃଦୟ ଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେପରି ମୋ ମନରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଇଥିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପାଇଁ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସକୁ ଯାଇ ନଥିଲି । ନୀତିକୁ ବଳି ଦେଇ ମୁଁ ରାଜନୀତି କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ସେଦିନ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବିପ୍ଳୁତିର ଅତଳ ଗର୍ଭରେ ବିଲୀନ

ହୋଇ ଗଲେଣି । କଂଗ୍ରେସ ରାଜନୀତିର କୁଆର ଭଙ୍ଗା ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଖାଡ଼ି ସମୁଦ୍ରକୁ ଚଢ଼ି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ତ ଆଉ କେହି ସମୁଦ୍ରବେଳାର ବାଲୁଚରରେ ମୃତ ଶାମୁକା ଭଳି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିର ବାହାରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକ - ସ୍ୱାର୍ଥର ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ଏକ ଶକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କୃଷକ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ଲାଗି ୧୯୮୫ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଂଭାପକ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ତ୍ତାଧାର ଭାବରେ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଂଗଠନ କରି ସେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିକୁ ଏକ ନୂତନ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ନେତା - ଅଭିନେତାମାନଙ୍କ କୋପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କୁ ପଡ଼ିବାକୁ ହେଉଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଭୂତପୂର୍ବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ନାମରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥହୀନୀ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରି ତାଙ୍କୁ ମାଡ଼ ଦେବା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ସୁଦ୍ଧା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଧମକ ତାଙ୍କ ସଂକଳ୍ପକୁ ଦୃଢ଼ଭୂତ କରିଛି ଯିନା ସେ ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ପାଦେ ହେଲେ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚି ନାହାନ୍ତି ।

ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ଏବଂ ଅବଶେଷରେ ପତ୍ନୀ-ବିଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ମୁହ୍ୟମାନ କରି ଦେଇଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୋର ଅର୍ଦ୍ଧେଷ୍ଟ ହେମିଂଝେକ୍ ସେଇ ସ୍ମରଣୀୟ ବାଣୀ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ - ‘ମଣିଷକୁ ପରାସ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ଧ୍ୟାନ କରିଦିଆଯାଇ ପାରେନାହିଁ ।’ ସେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କ “ଏକଲା ଚଲୋ ” ନାଟିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେଇ ସଂଗ୍ରାମୀ ଯାତ୍ରା ପଥରେ ମୋ ଭଳି ଅନେକ ତାଙ୍କ ପଛରେ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆହୁରି ନୂଆ ନୂଆ ସାଥୀ, ସହକର୍ମୀ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସେହି ଅମୃତମୟ ବାଣୀ - “ଗିରି ଶିଖେ ଲୟ ରଖି ଚାଲିବି ମୁକର ” ଯେମିତି ହୋଇଛି ତାଙ୍କର ଜୀବନ - ମନ୍ତ୍ର ! ସେ ତଥାପି ଚାଲିଛନ୍ତି, ଚାଲିଛନ୍ତି; ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଯଦିଓ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୂରରେ ରହି ଯାଇଛି ।

ସେ ଅକୁତୋଭୟ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ସଂଗ୍ରାମୀ । ତାଙ୍କର ପରାଜୟ ନାହିଁ ।

THE ORISSA LEGISLATIVE ASSEMBLY PROCEEDINGS (PROTECTION OF PUBLICATION) ACT - 1960

To Protect the publication of reports of proceedings of the Orissa Legislative Assembly.

Be it enacted by the legislature of the State of Orissa in the Eleventh Year of the Republic of India as follows :— .

Short title and extent :

- 1) (a) This Act may be called the Orissa legislative Assembly Proceedings (Protection of Publication) Act, 1960.
- b) It extends to the whole of the State of Orissa.
- c) It shall come into force at once.

Definition:

- 2) In this Act, "Newspaper" means any printed periodical work containing public news or comments on public news, and includes a news agency supplying materials for publication in a newspapers.

Publication of Reports of the Assembly Proceedings Privileged:

- 3) (1) Save as provided in sub-section (2), no person shall be liable to any proceedings, civil or criminal, in any court in respect of the publication in a newspaper of a substantially true report of any proceedings of the Orissa Legislative Assembly unless the publication is proved to have been made with malice.
- (2) Nothing in sub-section (1) shall be construed as protecting the publication of any matter, the publication of which is not for the public good.

Act also to apply to Assembly Proceedings broadcast by Wireless telegraphy

- 4) This Act shall apply in relation to reports of matters broadcast by means of wireless telegraphy as part of any programme or service provided by means of a broadcasting station situated within the territories to which this Act extends as it applies in relation to reports or matters published in a newspaper.

(Non-official Bill of 1958 by Shri Banka Behary Das passed by the Orissa Legislative Assembly on April 1, 1960. President's assent was given on July 9, 1960. Published on 8.8.1960 in extraordinary gazette of Orissa.)

(ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ଛାପିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ଯେଉଁ ଐତିହାସିକ ବେସରକାରୀ ବିଲ୍ ଆଣିଥିଲେ ଓ ତାହା ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ ୧୯୬୦ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ଦିନ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ତାହା ଉପରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ଆଇନର ନାମ ହେଉଛି The Orissa Legislative Assembly Proceedings (Protection of Publication) Act 1960.)

SHRI BANKA BEHARY DAS

Prem Bhasin

It was impossible for any one who was someone in the C S P - SP - P S P in 1946 ...1952 not to know and value- BANKO, whose formal name was, is, BANKA BEHARY DAS. And since I was one of these someone, I could not help knowing and valuing BANKO.

Those days were different, entirely different. No one bothered to go into the social-ethnic linguistic caste-cultural roots of a valued comrade. Indeed, it was seldom that comrades cared to enquire about or record a fellow-worker's father's name or family occupation. Jagdish Ajmera, one of the notable heroes of the August revolution and a top leader of railway workers in India, told me a few years ago in Bombay, that no one even asked him who he was or what was his real name, where did he come from, how far he was educated, how did he come into the freedom struggle, etc. He was rated as a worker and a human being, not categorised into the many categories that have now become commonplace. The point is that, believe it or not, I do not even now know Banka Behary Das's father's name, his social background (which is the same thing as caste) or his date of birth or

where he had his education till he reached the Ravenshaw College, Cuttack, where he was smitten by an irrepressible urge for national independence and socialism.

I did not know him then. But he was very much in contact with Surendra Nath Dwivedy and other leaders of Orissa CSP. Came the Quit India call and he got inevitably sucked into the underground network in Orissa. A final year student at Ravenshaw Degree College, he was a trusted co-worker of Dwivedy, who gave him many delicate assignments. "Only after dusk political friends would come", says Dwivedy about his underground days and adds, "The only exception was Banka Behary Das". And when Banka was after all nabbed by the Police at the Kalyanpur Mess where he was staying, Dwivedy felt so much handicapped that as he has recorded in his untold story of August Revolution that "it was like cutting off my right arm."

He was only 20- and the youngest of the 16 accused - when he was tried in *ORISSA CONSPIRACY CASE* and sentenced to 4 year's Rigorous Imprisonment.

Released in December, 1944, he did not go back to his studies, not even to complete his Graduation, although, reportedly, he had always been a brilliant student. Instead he immersed himself completely in the mass and organisational work of the still-banned Congress and Congress Socialist Party. His work won him so much recognition that when Nabakrushna Choudhury was appointed General Secretary of Orissa Provincial Congress Committee, Banko was appointed the Assistant Secretary of P.C.C.

Congress Socialists, who were being gradually released from prison after the world war II, began to regroup themselves and reorganised the Congress Socialist Party (CSP) in different states all over India. The Orissa Branch of the CSP was formally organised on October 28, 1946 with S. N. Dwivedy as Provincial Secretary and Banka Behary Das as organising Secretary.

A cadre-based party, as the CSP was, its Orissa Branch had only 25 full members. The party established a separate Office at Oriya Bazar, cuttack in March, 1947 and the whole party machinery was put into top gear immediately. The Krushak Sangh was reactivated and new branches started even at distant places. The Samajwadi Yuvak Sabha, the Students Union, Trade Unions and even cultural organisations came up. It was a fine team work and the organising Secretary, Banka Behary Das, had shown his mettle.

One of the first and foremost trade unionists of Orissa, Banko paid special attention to labour and when the Orissa Branch of the Hind Mazdoor Sabha was organised, he was of course, its general Secretary. Along with S. N. Dwivedy, Dhuleswar Bastia, Rajkishore Samantaray, Biswanath Pandit and others, he worked hard for establishing a strong labour union at Rourkela Steel Plant.

Led by S.N. Dwivedy, a dedicated team of workers, which could count persons like Banka Behary Das, Rabindra Mohan Das, Biswanath Pandit, Nishamani Khuntia, Rajkishore Samantaray, Prasanna Kumar Dash, Pradipta Kishore Das, Samarendra Kundu, Rabi Ray and others went into all round work, and the Socialist Party spread fast and wide in the entire state. By May, 1949, one year after the Party had come out of the Congress, Party membership had gone upto 500(against 125 a year earlier), partly-led trade unions had a membership of 15,000 and the *KRUSHAK SANGH* 8000. The weekly *KRUSHAK* became a bi-weekly. J. P.'s 15 day tour of Orissa in 1949, in the course of which Rs. 28, 000/- were collected and presented to J. P. in the form of purses at different places, gave a new fillip to party work and organisation.

It was a force to reckon with when it entered the electoral fray in 1951 contesting 89 out of 140 Assembly seats and five Lok Sabha seats. It returned ten members to the State Assembly and one to the Lok Sabha - the

veteran Sarangadhar Das - not a poor record, considering the debacle suffered by the party at national level.

If the Orissa SP-PSP had quite a reputation for its finely - tuned organisation and selfless work, atleast some of its credit went to Banko.

By 1952, he had already emerged as one of the future leaders. In this connection, it is interesting to recall that the Goodwill Delegation sent by Socialist Party of India to Yugoslavia in 1952, which was led by Farid Ansari, had among its distinguished members not only Madhu Dandavate and Karpuri Thakur, but Banka Behary Das also. Shadow of coming events ?

Elected to Orissa Legislative Assembly on PSP ticket in 1957 and again in 1971, he was also a PSP member of Rajya Sabha from 1966 to 1971. He was one of the four PSP Members of Orissa Assembly in 1971 and chose to resign from the Rajya Sabha one year before his term was to expire in order to retain his seat in Orissa Assembly. He had survived even in the blizzard that had nearly wiped out the entire opposition in 1971.

Fissures in the national leadership of the PSP had come out in the open by 1954, severely disturbing old and disciplined party workers everywhere. But, perhaps, the Orissa Branch of the PSP was the only State Branch which took official note of it and sent an outspoken letter to the party Chairman. Signed by important party office-bearers and leaders, including Banka Behary Das, Biswanath Pandit, Nishamani Khuntia, Rajkishore samantaray, Pradipta Kishore Das, Anil Ghosh, Gorachand Misra, Narayan Chandra Pati and Govind Das, the letter depicted many acts of indiscipline committed by leaders like Dr. Lohia, H.V. Kamath and Sibnath Banarjee and did not spare even J.P. (Jaya Prakash) for his announcement of "Jeevan Dan" without consulting the National Executive of the PSP.

It is certainly significant that the splits in 1955 (when Dr. Lohia formed a separate Socialist Party at Hyderabad); in 1964 (when Ashok Meheta joined the

Congress along with a sizeable number of his supporters) and in 1965 (when S. M. Joshi and a large number of PSP Leaders did not join the reactivated PSP at Varanasi and chose to remain in the SSP), did not hit the Orissa Branch of the PSP with any terrific effect. In fact, the PSP in Orissa excelled its previous records in 1967 elections, when it returned 21 members to Orissa Assembly and 4 to the Lok Sabha. It virtually remained intact - a great tribute to the homogeneous leadership, democratic functioning and commitment to certain norms and ideals which characterised the PSP in Orissa. A whole team was responsible for it, but Banka Behary Das's contribution to this achievement was second to none.

The PSP in Orissa was one big family in which almost every important active worker shared the joys and sorrows, the trials and tribulations, of other active members. Those who were elected on party ticket to the Assembly or the Parliament handed over their entire salaries to the party, which sanctioned them allowances according to their needs. Regular training camps, where a large number of party activists and many leaders stayed together for many days, brought them closer to each other not only ideologically, but also on a personal level. The Chandipur Camp, which I attended, still stands out in my memory as an unforgettable experience. The flawless manner in which the Bhubaneswar National General Council session was organised in the last week of December, 1960, was another feather in Orissa P.S.P.'s - and Banka Behary Das's Cap.

Banko had, in the meantime, risen big in estimation and regard. His extensive tours of Yugoslavia and Israel and his visits to Germany, Italy, France, Austria and U.K. helped to widen his outlook and added depth to his understanding of many socio-political matters. He was in U.K., again, for 3 weeks on British Government's invitation in 1968. Next year, in 1969, he was guest of the U.S. Government for 3 weeks, and stayed in Japan for a week on his way back to India. He

had thus become one of the rising stars in the PSP and the Indian Socialist Movement. He appeared to be cut out for big things.

This seemingly impregnable fortress (of Orissa PSP) however, crumbled in 1971. Indira Gandhi had inflicted a crushing defeat on the entire opposition. The PSP could return only 2 members - Prof. Madhu Dandavate and Samar Guha - to the Lok Sabha. Even S.N. Dwivedy lost his seat. Orissa PSP's representation in the Assembly tumbled down from 21 in 1967 to 4 in 1971. And, although, Banko was one of these four, the deva station that it caused to the party's and Partymen's morale cannot to exaggerated.

P.S.P.'s dismal performance, nation-wide, coupled with an even more dismal performance of the SSP, led to the merger of the PSP and the SSP and the emergence of the Socialist Party and a united party of Socialists. Distress Marriage ? May be. But a marriage all the same. Most of the PSP leaders of Orissa, Gujrat, Karnatak and some other places did not relish it. The distress marriage led to distress desertions, and many battle-hardened veterans went the way of all flesh. Their drift to the Congress was perhaps inevitable. The merger only hastened it.

Barring Samarendra Kundu and some less known activists of the former PSP, the PSPers in Orissa opted out of the new-old Socialist Party and decided to function as Orissa PSP - which proved to be, whether intended or not only a half -way-house to the Indira Congress, which they joined in 1972. And Banko, as usual, did not lag behind anyone in leading the way.

I still hold him in great regard and retain all my affection and goodwill for him. I will always wish him well and a healthy active and purposeful life - particularly on his birth days(whenever these fall due).

But, I cannot help recording my feeling that he deserved better. He seemed to be cut out for much bigger things.

A RARE PERSONALITY

Surendra Mohan

Shri Banka Behary Das, a veteran freedom fighter, dedicated socialist leader, journalist and author distinguished himself as a Parliamentarian of repute. His work in the Trade Union field and the peasant movement was a pioneering one. Even at the over ripe age of 74 years, he continues to lead the Peasant movement in Orissa and has been raising environmental questions also.

I recall an incident rather vividly. After his election to the Rajya Sabha, he travelled to Delhi, but towards the end of his journey, fingers of his hand suffered injuries and therefore after his arrival, we went to a medical practitioner. There from, Banka Babu went straight to Rajya Sabha and intervened in the question hour by asking a supplementary. Fatigue of a long train journey or the injury just did not matter at all. Quick grasp of subject and ready but intelligent response come to him naturally. These qualities he displayed in abundance in his parliamentary work both in Bhubaneswar and in New Delhi.

His integrity coupled with a socialist conviction and deep understanding of the problems of the land tenure system and irrigation enabled him to play an effective role as an administrator, when he pioneered land reform legislation and supervised the completion of large number of small irrigation projects. In Rajya Sabha, too, just as in the Assembly as a PSP member, he initiated a number of private member's bills.

I remember that when the Central Industrial Security Force Bill was introduced in 1969, he was unhappy because he felt that it would further compromise our federal polity. Likewise, on issues like Sovereignty of Parliament, abolition of the Right to Property, abolition of the Privileges of the Princes or nationalisation of Banks, he was always forthcoming. He has not only fought for the rights of tenants, but also for the rights of landholders for adequate share in economic development.

As a commentator of contemporary events, Banka Babu has applied his faculty of critical analysis and has contributed to a better public appreciation of the events. He has not only proved a competent correspondent, but relentlessly fought for the freedom of the media. For long was he valued greatly by the pressman of Orissa.

For over two decades, Bank Babu helped in nurturing the Party organization in the State. The band of young workers like him, Biswanath Pandit, Nishamani Khuntia, Pradipta Kishore Das, Anil Kumar Ghosh, Samarendra Kundu, Akulananda Behera, Chakradhar Satpathy and others were of great worth to the elders like S. N. Dwivedy and Rabindra Mohan Das in forging an organisational instrument of great strength. Unfortunately, one grave error of joining the Congress Party in 1971 destroyed that sustained effort in one fell sweep.

Bank Babu's razor edge intellect is kept in hiding by his mild manners and pleasant bearing, his ever

smiling face and his great capacity to put the other fellow at ease. He does not allow any one to feel awkward and enables his visitors to confide in him fully. This quality is a great asset for a man of the masses and a worker among the poorer sections of the society: His guilelessness on the one hand and tactfulness on the other have produced a rare combination.

That during the past decade too, Banka Babu has been in the vanguard of the struggle fighting for the preservation of the Chilika Lake and the Puri-Konark beach is testimony to his deep commitment to the causes of the poor people. The same commitment is reflected in his leadership of the Bhitara Kanika movement.

As a person with dependable comprehension of international, national and regional developments and having thorough grasp of political, particularly constitutional, economic and social issues, even the technical ones, Banka Babu has won the respect of all his co-workers and colleagues.

SHRI BANKA BEHARY DAS

Dr. Vandana Shiva

India has a unique advantage of having activists like Shri Banka Behary Das who have struggled for freedom and independence and people's rights during these eras - the colonial, the Nehruvian era and the globalisation era.

It is during the resistance to industrial farming of shrimp that I had the opportunity to work closely with Shri Banka Behary Das. We formed *PAASI* - The people's Alliance Against Shrimp Industry - and worked together in courts, at grass roots and nationally and internationally.

Shri Das has continued his fight for the environment and people's problems, inspite of health problems and inspite of losing his beloved wife.

The Indian environmental movement is pro-poor rather than pro-rich because of the leadership of people like Shri Banka Behary Das. He has his life connected nature with culture, ecology with equity and the past with the future. I hope he will be with us for many years to continue to provide his leadership to our common cause.

ଆଦ୍ୟଜୀବନରୁ କେଇପଦ

ମା

ନବ ଜୀବନ ନୁହଁଇ କେବଳ

ବର୍ଷମାସ ଦିନ ଦଣ୍ଡ

କର୍ମେ ଜିଏଁ ନର, କର୍ମବିକାତାର

ଜୀବନର ମାନଦଣ୍ଡ

-ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶ

ଯଦି ଜୀବନର ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ନେଇ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ତେବେ ଏଥିପାଇଁ
ସେଇ ଆଡ଼କୁ ନେବାରେ ବହୁଲୋକ ଓ ବହୁଘଟଣା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଭାବରେ ଦାୟୀ ଅଟନ୍ତି ।
୧୯୪୨ସାଲ “ଭାରତ ଛାଡ଼” ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ବିରାଟ ଝଡ଼ଭଳି ଜୀବନରେ
ବୋହିଗଲା, ତେଣୁ ଜୀବନର ଗତି ବଦଳିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମଠାରୁ ସେହି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ଧରି ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପୀ ଓ କଳାକାରମାନେ ମୋତେ ତିଆରି କରିଥିଲେ,
ସେମାନେ କେବଳ ମଣିଷ ନ ଥିଲେ, ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ।

ଅବଶ୍ୟ ଶେଷଭାଗ ବେଳକୁ ଜୀବନର ସାଇନବୋର୍ଡ଼ ବଦଳିଗଲା ।
ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଲେଖାଯାଗାରେ ସାଇନବୋର୍ଡ଼ରେ ଲେଖାଗଲା -

ମୋଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ

ଜଗତ ଉଦ୍ଧାର ହେଉ ।

- ସବୁ ଭାମଜୋଇ (୧୮୫୦-୧୮୯୫)

ଜୀବନର ଏ ସାଜନବୋର୍ଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଜଣକ ପରୋକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ଅଧାବାଟରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଲେ । ସେ ହୁଏତ ଜାଣିନଥିବେ ଯେ ଏ ସାଜନବୋର୍ଡ଼ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କ ତୁଳନା ଘଟିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଟି ଲକ୍ଷ୍ୟମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଫଲଗୁନଦୀର ଧାର ଥିଲା, ତାହାର ମୂଳଭୂମି ପଡ଼ିଥିଲା ୧୯୪୨ ମସିହା ଝଡ଼ର ପୂର୍ବକାଳରେ ।

୧୯୨୨ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ୮ ତାରିଖ ଶାୟଦଶମୀ ଦିନ ମୁଁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲି ତତ୍କାଳୀନ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର (ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଜପୁର ଜିଲ୍ଲା) କଲ୍ୟାଣପୁର ଗ୍ରାମରେ ଏକ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଜମିଦାର ପରିବାରରେ । ପିତା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଓ ମାତା ରମାଦେବୀ ମୋ ଜୀବନର ଆଦ୍ୟଶିକ୍ଷା । ସାମନ୍ତବାଦର ଲୁଣ୍ଠନରେ ଆମର ମାଂସ ଗଢ଼ା, କିନ୍ତୁ ଜମିଦାର ହେଲେହେଁ ବାପା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜାବାହକ, ସ୍ନେହୀ, ଅମାୟିକ । ତାହା ସହିତ ଉତ୍କଟ ଜାତୀୟବାଦୀ । ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମାଟ୍ରିକ ପାସ କରିଥିଲେ ହେଁ ସରକାରୀ ଚାକିରିକୁ ଘୃଣାକରି ଜମିଦାରୀ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଘର ଚଳାଉଥିଲେ । ବୋଉ ସେହିପରି ଏକ ଆଦର୍ଶ ଜମିଦାର ପରିବାରର ଅତି ଅଲିଅଳ ଝିଅ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସାହିପଡ଼ିଶାଙ୍କର ମୁରବାଥିଲେ, ଧର୍ମପ୍ରାଣାଥିଲେ । ଆମେ ତିନିଭାଇ ଓ ତିନି ଭଉଣୀ । ଏହି ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବାଜ ବପନ ହେଲା ।

ବାପ, ମା'ଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟେୟଥିଲା ଖୁବ୍‌ଭଲ ପଢ଼ିବି, ଭଲ ମଣିଷ ହେବି ଓ ଉଚ୍ଚ ଚାକିରି କରିବି । ଭଲ ପଢ଼ିଲି, ପ୍ରାଇମେରୀ ଓ ମାଟ୍ରିକରେ ଉଚ୍ଚ ବୃତ୍ତି ପାଇଲି, ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ମୂଳରୁ ଚୂଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାମକଲି, ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରୀୟଭାଜନ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଆଶା ଆଶାରେ ରହିଗଲା । ବାପା ଜାତୀୟବାଦୀଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ କଥାଟାର ଛାପ ମୋ ଉପରେ ବୋଧହୁଏ ବେଶି ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲା ବେଳେ ହାତରେ ତକୁଳିରେ ସୂତାକାଟେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଖଦଡ଼ ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ ।

ଅପର ପ୍ରାଇମେରୀ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ୧୯୩୧ ସାଲରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଇଞ୍ଚୁଡ଼ି ଲବଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସର୍ବୋଦୟ ନେତା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର ଦାଶଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ପଚାଶ ଜଣ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ପୁରୀରୁ ପଦଯାତ୍ରା କରି ଆମ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗାଁ ଭିତରେ ଆତିଥ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର ନ କରି ଖରସ୍ରୋତାନଦୀ ବାଲିରେ ରାତ୍ରୀ ଯାପନ କଲେ । ସକାଳେ ଏକ ଜମିଦାରୀ ଚଉପାଡ଼ିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଆଗଲା । ଗାଁର ବହୁଲୋକ ସେ ସଭାରେ ଯୋଗଦେଲେ । ବାପା ବୋଉଙ୍କ

ସଙ୍ଗରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ସମସ୍ତେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ମସିଣାରେ ବସି ସଭା ଶୁଣୁଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଘରକୁ ଫେରିଗଲାପରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଲା । ଯେ ମୋ ବୋଉଙ୍କର ଦେହଶୂରମାନେ ସେହି ସଭାରେ ଦୂରରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମସିଣା ଗୁଡ଼ାକ ପରସ୍ପର ଲାଗିଥିଲା, ତେଣୁ ବୋଉଙ୍କୁ ଗୋବର ପାଣି ପିଇ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ହେବ । ତାହାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ହେଲା ।

ଏଇଆ ଥିଲା ସେ ସମୟରେ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ କୁସଂସ୍କାର । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତର ନାରୀ ଜାତିଙ୍କୁ ପରଦାର ବାହାରକୁ ଆଣି କୁସଂସ୍କାର ଦୂର କରିବାକୁ ଓ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ଆଗୁଆ ହେବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ଓ ଅନେକାଂଶରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ହରିଜନ ପଦଯାତ୍ରା କଲେ । ଆମ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ସ୍ବତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ବରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ୟାସପୁରଠାରେ ଅଟକିଲେ । ବାପା ବୋଉଙ୍କ ସହିତ ଚାରିକିଲୋମିଟର ଚାଲି ସେହି ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ସମସ୍ୟା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ କିପରି ଏକ ଶଠତା, ତାହା ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆମ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲେ । ସେ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ କାନରେ ଗୁଞ୍ଜରଣ ହେଉଛି ।

୧୯୩୧-୩୩ ମସିହାରେ ଆମ ଗାଁ ଜାତୀୟସଂଗ୍ରାମର ଏକ ଦୁର୍ଗଭଳି ଗଢ଼ିଉଠୁଥିଲା । ଆମ ଗାଁର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଲ ବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ଅଧୀନରେ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ଜେଲଗଲେ । ପାଟଣା ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ କଲ୍ୟାଣପୁରଠାରେ ଖଦୀ କେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସମସ୍ତେ ସୂତାକଟା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ବହୁଲୋକ ଖଦଡ଼ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲେ । ଏହା ସହିତ ଲୋକଙ୍କୁ ପରିବା ଚାଷ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶ ବଗିଚା ମଧ୍ୟ ଖରସ୍ତୋତା ନଦୀକୂଳରେ କଲେ । ସେହି କାମରେ ସହାୟକ ହେବାକୁ ମେଦିନପୁରର ଜଣେ ଯୁବକ, ରାମନାରାୟଣ ଦିକ୍ଷା ଖଦୀକେନ୍ଦ୍ରରେ ଓ ପରିବାପାର୍ମରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଲାଲ ବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଜେଲରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଜଣେ ବଙ୍ଗଳାର ଜାତୀୟବାଦୀ ସନ୍ଥାସବାଦୀ । ସେ ସମୟର ସନ୍ଥାସବାଦୀଙ୍କ ଭଳି, ଯୋଗ, ଆସନ ଓ ଧ୍ୟାନରେ ପଡ଼ୁ ।

ଯୋଗ ଆସନପ୍ରତି ପ୍ରୀତି

ରାମ ନାରାୟଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ବଢ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ବଗିଚାରେ ପ୍ରତିଦିନ ଦୂରଓଳି ଯାଇ ଯୋଗ, ଆସନ, ଧ୍ୟାନ ପ୍ରଭୃତି ଅଭ୍ୟାସକଲି ଏବଂ ସନ୍ଥାସବାଦୀ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟ ଓ ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଯୋଗ ଓ ଆସନ ସମ୍ପର୍କୀୟ

ସାହିତ୍ୟ ବରାବର ପଢ଼ିଲି । ୧୯୩୬ ସାଲରେ କଟକ ଆସି କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ଯୋଗାସନ କରୁଥିଲି ।

ରାମନାରାୟଣ ଦିକ୍ଷା କିଛି ବର୍ଷପରେ ଆମ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି କଟକକୁ ଆସିଲେ ଓ ପରେ ଜୋଡ଼ାଠାରେ ଏକ ଆଶ୍ରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକଲେ । ତାଙ୍କୁ ରାମନାରାୟଣ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ । କଟକରେ ବହୁଛାତ୍ର ଓ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ତାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖୁଥିଲେ ଓ ଯୋଗାସନ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇ ଗଲାଣି ।

କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୋଗ, ଆସନ ପ୍ରଭୃତି ରୀତିମତ ଅଭ୍ୟାସ ରଖୁଥିଲି । ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିବାର ଲୋକେ ଆଶଙ୍କା କଲେ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ବାବାଜି ହୋଇଯିବି । ଏକ ଦିଗରେ ଜାତୀୟତାପ୍ରୀତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଯୋଗ ଆସନ, ଏହାରି ଭିତରେ ମୋର ଛାତ୍ରଜୀବନ କଟିଗଲା । ଜାତୀୟତାବ ସେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରୁଥିଲା । ତେଣୁ ଆମେ ସ୍ୱଭାବତଃ ରାଜନୀତିପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିଲୁଁ ଓ ଜବାହରଲାଲ, ସୁବାଷ ବୋଷ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ପ୍ରମୁଖ କଟକ ଗସ୍ତରେ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲୁଁ । ସମ୍ଭାବପତ୍ର ପଢ଼ିବା ଓ ରାଜନୈତିକ ସଭା ସମିତିରେ ଯୋଗଦେବା ମୋର ମୁଖ୍ୟ କାମଥିଲା । ଏହିପରି ୧୯୩୯ ସାଲରେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୃତ୍ତିଲାଭ କରି ମାଟ୍ରିକ ପାସକଲି । କିନ୍ତୁ କଲେଜ ଜୀବନରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବୌଦ୍ଧିକସ୍ତରରେ ରାଜନୀତିପ୍ରତି ବେଶି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାରେ ଲାଗିଲି । ମାର୍ଚ୍ଚବାଦ ଓ ବାମପନ୍ଥା ଚିନ୍ତାଧାରାପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବଳିଦେବା ସପକ୍ଷରେ ମୁଁ ନ ଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ କାର୍ଲମାର୍କ୍ସ ଓ ଲେନିନ୍ଙ୍କ ଲେଖା ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ହେଁ ଜବାହରଲାଲ, ସୁବାଷ ବୋଷ ଓ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି ବେଶି ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା ।

୧୯୪୧ ସାଲରେ ଆଇ.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଲାବେଳେ ବାପାଙ୍କର ହଠାତ୍ ୫୨ ବର୍ଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ୧୯୩୬ରୁ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ହାଇକୋର୍ଟ, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ପାଟଣାରେ ଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧପରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ହାଇକୋର୍ଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପଢ଼ାକ୍ଷା ଅଧା ହୋଇଥିବାରୁ ବାପାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ମୋତେ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁର ନବମ ଦିବସଦିନ ମୋର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା । ଅତି

ନିକଟ ସାଜ ସାଥୀମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ହେଁ ମୋତେ ଜଣାଇ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ମୁଁ ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ହରାଇ ବସିଲି ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ବେଳକୁ ମୁଁ ଜାଣେନା । ଫଳରେ ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଇ.ଏ. ପାସ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାଦିନ ପରୀକ୍ଷା ହଲରୁ ବାହାରିଲାବେଳେ ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଖବର ବନ୍ଧୁମାନେ ଜଣାଇ ଦେଲେ । ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆଘାତ ହେଲା । ସେ ଆଘାତ ତିହ୍ନର ଧଂଶ ଲିଭିନାହିଁ ।

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ବି.ଏ.ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ, ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହେଁନା । ସେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା, ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି ଅନର୍ସ, ଏପରି ନ ଥିଲା । ସେହିପରି ଏକ ସଂକଟରେ ପଡ଼ିଥିଲି ଆଇ.ଏ. ପଢ଼ିଲାବେଳେ । ଅଳ୍ପ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସଂସ୍କୃତ ଏପରି ବିଷୟର ସମସ୍ତେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ନ ଥିଲା । ସ୍ୱର୍ଗତଃ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ ଥିଲେ । ଭାରି କଢ଼ାଲୋକ, ତାଙ୍କ ଆଗକୁ ଛାତ୍ରମାନେ କଣ, ଅଧ୍ୟାପକ ମାନେ ଯିବାକୁ ଡରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛାତ୍ରବନ୍ଧଳ । ଆଇ.ଏ. ପଢ଼ିବାବେଳେ ମୋ ଇଚ୍ଛାକୁ ଚାହିଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କରିଦେଲେ । ବି.ଏ. ପଢ଼ିବାବେଳେ ସେହି ସାହସରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲି ଏବଂ ଅର୍ଥନୀତି ସହିତ ଅଳ୍ପ ବିଷୟ ଯୋଡ଼ିବାପାଇଁ ନିବେଦନ କଲି । ପ୍ରଥମେ ଏପରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ କାରଣ ମୁଁ ଏକମାତ୍ର ଏହି ଗୁପ୍ତର ଛାତ୍ର ହେବି । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ ଦୁଃଖରେ ଫେରିଆସିବାରୁ ସେ ମୋତେ ଡାକି ମୋର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେପରି ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

ରାଜନୀତିପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବଢ଼ିଲା

ବି.ଏ. ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ରାଜନୀତିପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ହେଲା । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ହଲରେ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ବସୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସମୟେ ସମୟେ ବିଧାନସଭା ବୈଠକ ଦେଖିବାପାଇଁ ଯାଉଥିଲି । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଭଲଲାଗୁଥିଲା କାରଣ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା ଲୋକାଭିମୁଖୀଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥିଲେ । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ରାସାୟନିକ ବିଭାଗର ବରିଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାପକ ବି. ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିବାରୁ ସେ କଟକ ଆସିଲେ ତାଙ୍କର ଅତିଥି ହୁଅନ୍ତି । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ସେ ସାଧାରଣତଃ ଦେଶର ରାଜନୀତି ଓ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମମାନଙ୍କର ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା । ମୁଁ ଓ ମୋର ଦୁଇ ଘନିଷ୍ଠ ସାଙ୍ଗ ଭୁବନାନନ୍ଦ ରାୟ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ରାୟ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ତେଲେଙ୍ଗାବଜାରରେ ଥିବା ୟୁ.ପି.ଆଇ. ନାମକ ସମ୍ଭାବ ସରବରାହ ଏଜେଣ୍ଟି ଅଫିସକୁ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ଭାବପତ୍ର ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉ । ଏହି ସଂସ୍ଥାର ଓଡ଼ିଶା ଦାୟିତ୍ବରେ ଆଥାନ୍ନି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ । ସେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ ଓ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ, ସେହି ଅଫିସରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖପତ୍ର ‘କୃଷକ’ ପତ୍ରିକା ପ୍ରତି ସମ୍ପ୍ରାହରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଛଡ଼ା ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏହା ପ୍ରଧାନ ବାହକ ଥାଏ । ତେଣୁ କଲେଜ ଜୀବନରେ ରାଜନୀତିପ୍ରତି ବୌଦ୍ଧିକ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାମପନ୍ଥୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ ।

୧୯୩୯ ସାଲରେ ଦ୍ବିତୀୟ ବିଶ୍ବଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧ ହିସାବରେ ଆମର କୌଣସି ପକ୍ଷପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ନ ଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ଯେତେବେଳେ ହିଟ୍ଲରଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସୋଭିଏତ ରକ୍ଷ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲା, ସେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସେହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଜନଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ଇଂଲାଣ୍ଡ, ଆମେରିକା ଓ ରକ୍ଷ ସପକ୍ଷରେ ଫାସିଜିମ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆମେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରମାନେ ଏପରି ପ୍ରଚାରରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲୁନାହିଁ । ଭାରତ ସ୍ବାଧୀନତା ନ ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲୁ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ୧୯୪୨ ରେ କଲେଜ ଯୁନିୟନ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ଏକ ପକ୍ଷରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମର୍ଥିତ ଛାତ୍ରଗୋଷ୍ଠୀ । ଶେଷରେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା ଏବଂ ଆମର ସଭାପତିପଦ ପ୍ରାର୍ଥୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ଜିତିଲେ । ଯଦିଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଜନୀତିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲି, ଏହି ଛାତ୍ର ଯୁନିୟନ ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାଗ ନେଇଥିଲି ।

ଏହା ସତ୍ତ୍ବେ ବି ମୁଁ ଯେ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବି ଏହା କଞ୍ଚନାର ବାହାରେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ଅଟଳବିଶ୍ବାସ-ଏହି ଦୁଇଟି ଚାରିତ୍ରିକ ଗୁଣ ସଂଗ୍ରହ କରିସାରିଥିଲି ।

ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦାନ

୧ ୯୪୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୭ ତାରିଖ ଓ ୮ ତାରିଖ ଦିନ ବମ୍ବେ ସହରରେ ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଅଧିବେଶନ ବସିଲା । ସାରା ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଆଖି ବମ୍ବେ ସହର ଉପରେ । ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଯଦି ଭାରତ ଛାଡ଼ି ନ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଡ଼ାକରାଦେବ । ସେଇଆ ହିଁ ହେଲା । ପଣ୍ଡିତ ଜବାହର ନେହରୁଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏବଂ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲଙ୍କ ଅନୁମୋଦନରେ ଏହି ଐତିହାସିକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖ ଦିନ ଗାନ୍ଧିର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବାତାବରଣରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ଏକ ଚରମପତ୍ର କେବଳ ଦିଆଯାଇ ନ ଥିଲା, ସେଥିରେ କ୍ଷଷ୍ଟ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ବିଚାଡ଼ିତ କଲେ କଂଗ୍ରେସ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଆସୁବୋଲି କଂଗ୍ରେସ ଚାହେଁନା । ଭାରତର ଅଗଣିତ ଲୋକେ, ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷେତରେ କାମ କରନ୍ତି ଏବଂ ଶିଳ୍ପଅନୁଷ୍ଠାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ମୁଖ୍ୟତଃ କ୍ଷମତା ସେହିମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ କ୍ଷମତା ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା ସେହିଦିନ ହେବ, ଯେଉଁଦିନ ଅଗଣିତ ଦରିଦ୍ର ଖଟିଖିଆ ଜନସାଧାରଣ ଦେଶର ପ୍ରଭୁ ବା ମାଲିକ ହେବେ ।

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତାବର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପୂରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଛି । କଂଗ୍ରେସ ବର୍ତ୍ତମାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିଦିନଠାରୁ ପ୍ରାୟ

କ୍ଷମତାରୁହ ହୋଇ ରହିଲା, ଦଳିତ ନିଷ୍ପେଷିତ ଖଟିଖିଆଣ୍ଡେଣୀ ଦେଶର ମାଲିକ ହୋଇପାରିଲେନାହିଁ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନତାର ପ୍ରାୟ ପଚାଶବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ପୁଣି କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଯଦି ନିଜେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଦାୟ ନ ନିଏ, ତେବେ ଭାରତବାସୀ “କର ବା ମର” ପଣ ନେଇ ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେବେ ।

ଏହି ଐତିହାସିକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଭାଷଣ ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ଜନସାଧାରଣ ନିଜେ ନିଜର ନେତା ହେବେ ଏବଂ ସରକାରକୁ ଅଟଳ କରିଦେବେ । ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଏହି ଅକ୍ତିମ ସଂଗ୍ରାମ ବା ଭାରତ ଛାଡ଼ି ସଂଗ୍ରାମର ନେତୃତ୍ଵଭାର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଗଲା, ସାରା ଦେଶବାସୀ ଏହାର କଞ୍ଚିମାସ ପୂର୍ବରୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆନ୍ଦୋଳନ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିସାରିଆସାନ୍ତି ଯେ “ଭାରତ ଛାଡ଼ି” ଆନ୍ଦୋଳନ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଂଗ୍ରେସ କୌଣସି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଦଳ ନ ଥିଲା, ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସର ବାର୍ତ୍ତା, କଂଗ୍ରେସର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସେତେବେଳେ ସାରା ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଥିଲା । କେଉଁ ଦିନଠାରୁ ଏହି ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଏବଂ କେଉଁ ପକ୍ଷ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେଥିପାଇଁ ନିଆଯିବ, ତାହା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବାକ୍ଷଣି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଆତଙ୍କିତ ହୋଇଗଲେ । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ କଂଗ୍ରେସ ପଠାଇବ, ସେ ତାହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜଣାଇବେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ତାହାର ବାଟ ବାଛିନେବ - ଏତେଦିନ ଗଡ଼ାଇବା ଶାସକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେମାନେ ବିଚାର କଲେ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଗ୍ରାମପାଇଁ ସଂଗଠିତ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ, ସର୍ବତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିନେବେ ଏବଂ ତା ଫଳରେ ସାରା ଦେଶବାସୀ ନେତୃତ୍ଵ ବିହୀନ ହୋଇ ସଂଗଠିତ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହେବନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେହି ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖ ରାତି ନିପାହୁଣ୍ଡ ବନ୍ଦେଠାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭକରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ସଭ୍ୟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟର କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଅତୀତ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା । ସରକାର ପାଇଁ ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ଥିଲା ଯେ ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନ ପାଇଁ ବନ୍ଦେରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସରକାର ହଠାତ୍ ଯେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ବହୁ ଆଗରୁ ଏହି ଆକ୍ରମଣ ପାଇଁ ସୁଚିତ୍ତିତ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଗିରଫ

କରି କେଉଁଠିକୁ ଚାଲାଇ କରାଯିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମୃତଭାବେ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସ୍ଥିର ହୋଇସାରିଥିଲା ।

ପୂର୍ବପରିକଳ୍ପିତ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ବୟେର ଆଗା ଖାଁ ପ୍ରାସାଦରେ ବନ୍ଦୀ କରାଗଲା ଏବଂ ଜବାହରଲାଲ, ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୟେର ଅହମ୍ମଦନଗର ଦୁର୍ଗରେ ଅଟକ ରଖାଗଲା ।

ଏହି ଦୁଇ ସମ୍ଭାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାକ୍ଷଣି ସାରା ଭାରତ ବର୍ଷରେ ବିଦ୍ରୋହର ବହି ଜଳିଉଠିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭାଦପତ୍ର ଉପରେ କଟକଣା ଥାଏ । ସେହି ଯାଞ୍ଚ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆହୁରି କଠୋର କରାଗଲା, ଯେପରିକି ମାମୁଲି କିଛି ସରକାରୀଛଣା ସମ୍ଭାଦ ବ୍ୟତିରେକେ ଭାରତବାସୀ କେଉଁଠି କିପରି ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉଛି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଗିରଫର ପୂର୍ବ ସଂବାଦ ବା ଲୋକଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ ଓ ସରକାରୀ ନିଷ୍ଠୁର ବର୍ବର ଦମନଲାଲା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମ୍ଭାଦ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ସେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ଏହି ସମ୍ଭାଦ ଯାଞ୍ଚ କଟକଣା ଏତେ ତୀବ୍ର ହେଲା ଯେ ଅନେକ ସମ୍ଭାଦପତ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରି ସମ୍ପାଦକୀୟ ଲେଖା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ଏବଂ ସେହିସ୍ଥାନ ଖାଲି ରଖିଲେ । ସେଇଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡୁଥାଏ ଯେ ଯାଞ୍ଚ କଟକଣା ଅସମ୍ଭବ ଅସୁହା ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଗଲାଣି । ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଗିରଫ, ଲାଠି ଗୁଳି ସମ୍ପର୍କୀୟ କୌଣସି ସମ୍ଭାଦ ଜିଲ୍ଲା ଓ ରାଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅନୁମତିବିନା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ଲୋକମୁଖରେ ଭାରତର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଜବ ଆକାଞ୍ଚରେ ସମ୍ଭାଦ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଥିଲା ଓ ସେଥିପାଇଁ ଅତିରଞ୍ଜିତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟ ସମ୍ଭାଦ ଉପରେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟତାରା ନ ଥିଲା ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗିରଫ ହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ କହିଯାଇଥିଲେ ଯେ ସରକାରୀ କଳଙ୍କ ଅଟଳ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତବାସୀ ନିଜକୁ ନିଜର ନେତାଭାବି ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ “କର ବା ମର” ପର୍ଶନେଇ ଯୋଗଦେବେ । ଏହି ବାଉଁ ଭାରତ ସାରା ବ୍ୟାପିଗଲା । ତେଣୁ ଏକ ନେତୃତ୍ଵ ବିହୀନ ଦେଶ ସିଂହଭଳି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲା ଏବଂ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ସରକାରୀ କଳଙ୍କୁ ଅଟଳ କରିଦେଲା ।

ଦେଶବ୍ୟାପି ବିଦ୍ରୋହ

କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କ ଗିରଫର ସମ୍ଭାଦ ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖ ଦିନ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୟେ ସହରବାସୀ ଏକମନରେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ଵର ଉତ୍ତୋଳନ କଲେ । ସଭା, ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ବିକ୍ଷୋଭ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ପୁଲିସ ତରଫରୁ ମଧ୍ୟ ଅକଥନୀୟ ଦମନ, ଲୁହବୁହା ଗ୍ୟାସ, ଲାଠି, ଗୁଳିର ସୁଅ ଛୁଟିଲା । ସ୍କୁଲ,

କଲେଜ, କଲକାରଖାନା, ଯାନ ବାହନ ଚଳାଚଳ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେହିଦିନ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟ ବଡ଼ ସହରକୁ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଏହା ଏକ ସ୍ୱୟଂସ୍ପୃହ ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲା ଏବଂ ଯୁବକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସର୍ବତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ପୁରୋଭାଗରେ ଥିଲେ ଓ ପୁଲିସର ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଗୁଳିର ଶୀକାର ହେଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସହରରୁ ଗାଁ ଗହଳକୁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପିଗଲା । ସରକାରୀ କଲକୁ ଅଟଳ କରିବାକୁ ଯାତାୟତ ପଥ, ଥାନା, ସରକାରୀ ଅଫିସ ଘେରାଉ ଓ ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏକ ନେତୃତ୍ୱବିହୀନ ଜନସାଧାରଣ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିଲା ବେଳକୁ କାଁ ଭାଁ ହିଂସା ଧାତରଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଜବାବ ପୋଲିସ ଓ ସୈନ୍ୟବାହିନୀଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଥିଲା ଲାଠି, ଗୁଳି ଓ ଜଘନ୍ୟ ଅତ୍ୟାଚାରରେ । ସାମାନ୍ୟ ସରକାରୀ ଧନ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଗାଁକୁ ଗାଁ ପିଚୁଣି ଟିକସ ବସି ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିଲା । ଏ ସବୁ ଅକଥନୀୟ ଦମନଲାଳୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ପ୍ରାଣବଳିଦେଲେ ଓ ଅନ୍ତିମ ସଂଗ୍ରାମରେ ଦରିଦ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସମସ୍ତେ ଭାଗନେଲେ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ନହେଲେ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ।

ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରକୁ ଅସ୍ଥିର କରିଦେଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷର ଛାତ୍ର । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକମାତ୍ର କଲେଜ, ଯେଉଁଠିକି ବି.ଏ. ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ାହେଉଥାଏ । ତେଣୁ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ଛାତ୍ରମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏହି କଲେଜକୁ ଆସନ୍ତି । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର ସୀମିତ ଥିଲେ ହେଁ ଏହା ଏକ ବୃହତ ସରକାରୀ କଲେଜ ଥିଲା ଏବଂ ପାଠଶାଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । ମୋଟ ଛାତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ସେତେବେଳେ ଥିଲା ବାରଶହରୁ ଅଧିକ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ନିଷ୍କଳ ହୋଇ କିପରି ରୁହନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ କଣ କରାଯିବ, ତାହା ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସରେ ଯେଉଁମାନେ ଜଣାଶୁଣାଥିଲେ, ସେମାନେ ବୟେଠାରେ ବା ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଗିରଫ ହୋଇଯାଇଥାଆନ୍ତି ।

ତେଣୁ ଆନ୍ଦୋଳନେ ସ୍ଥିରକଲୁ ଯେ କଲେଜକୁ ଧର୍ମଘଟ କରି ବନ୍ଦ କରିଦେବା, କିନ୍ତୁ ସେପରି ସଜ୍ଜିତ ଶକ୍ତି ନଥାଏ ଧର୍ମଘଟକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ । ଏକେଡ ସରକାରୀ କଲେଜ, ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ତାଙ୍କର ନୀତିପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସେହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଜନଯୁଦ୍ଧ ଆଖ୍ୟାଦେଇ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସହିତ ସହଯୋଗ କରୁଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମର୍ଥକ ଛାତ୍ରମାନେ ଏପରି ଏକ ଧର୍ମଘଟକୁ ବିଫଳ କରାଇବାକୁ ପ୍ରାଣପ୍ରାତ ଉଦ୍ୟମ କରିବେ, ଏହା ଆମେ ଜାଣିନେଇଥାଉ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କଲେଜ ସାମ୍ନାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ସାଧାରଣସଭା ହେବ ଏବଂ ଜଣେ ଜଣେ

ବନ୍ଧୁତାଦେଇ ସରକାରୀ କଲକୁ ଅଟକ କରିବା, କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମନେଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ଜଣେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁତା ଦେଇ ଗିରଫ ହେଲେ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲିଲା ଏବଂ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କଲେଜ ଓ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତେଜନା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଏହିପରି ବନ୍ଧୁତା ଦେଇ ଦିନେ ଜୟପାଲଙ୍କୀ, ଆଉଦିନେ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ଗିରଫ ହେଲେ । ଜୟପାଲଙ୍କୀ ବହୁଦିନ ଜେଲରେ ରହିଲେ ଓ ପରେ ମୁକ୍ତିଲାଭି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭକଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ଅଧିକ୍ଷକ ଯୋଗଦେଇ ଡେପୁଟି ସେକ୍ରେଟେରୀ ହୋଇ ଅବସର ଗ୍ରହଣକଲେ । ସେ ଜଣେ ସଜାତଜ୍ଞ ଥିଲେ ଓ ସୁଲଳିତ କଣ୍ଠରେ ଗୀତଗାଇ ଜେଲବାସୀଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ଚାକିରୀରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁଳସୀ ଦାସ ରାମାୟଣକୁ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ କବିତାରେ ଆକ୍ଷରିକ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଅତି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ହୋଇଛି । ବୋଧହୁଏ କବିତାରେ ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାଙ୍କର ହିଁ ପ୍ରଥମ । ଶ୍ରୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଜେଲ ମୁକ୍ତହୋଇ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜିକ ଜୀବନ ଯାପନ କଲେ ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ସହିତ ବିଶେଷଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ସେ ଏତେ ଦେଶଭକ୍ତ ଥିଲେ ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ବିରୋଧୀ ହୋଇ ହିଟଲର ପ୍ରଶଂସକ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଚାଲି ଥାଏ । ତେଣୁ କର୍ମୀନୀ ଓ ଜାପାନ ଯେତେବେଳେ ଇଂରେଜ ଏବଂ ମିତ୍ରଶକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପରାଭୂତ କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଉଲ୍ଲସିତ ହେଉଥିଲେ । ଏହାପଛରେ ତାଙ୍କ ଦେଶପ୍ରୀତିର ତୀବ୍ରତା ହିଁ ଥିଲା, ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେବାପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବ୍ଵାବେଦୀ ଓ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ବମ୍ବେଠାରେ ଗିରଫ ନ ହୋଇ ଲୁଚିଲୁଚି ଓଡ଼ିଶା ଚାଲି ଆସିଲେ । ବାଟରୁ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଏକ ପୋଷକାର୍ତ୍ତରେ ମୋତେ ଚିଠିଟିଏ ଦେଇ ଲେଖିଥାଆନ୍ତି କେବଳ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର “କର ବା ମର” ଶେଷବାର୍ତ୍ତାଟି ଲେଖି । ମୋର କ’ଣ କରିବା ଉଚିତ ବା ନାହିଁ, ସେଥିରେ କିଛି ପରାମର୍ଶ ନ ଥାଏ । ଏ ଚିଠି ମୋତେ ବୋଧହୁଏ ଅଗଷ୍ଟ ଏଗାର ବା ତେର ତାରିଖରେ ମିଳିଲା । ମୁଖ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଚିଠି ଯାଞ୍ଚ ହେଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୁଖିଆ ଛାତ୍ରନେତା ବି ନଥାଏ ଯଦିଓ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନେଉଥାଏ । ତେଣୁ ସେ ଚିଠି ଯାଞ୍ଚକାରୀ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିନଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଚିଠିସିନା ମିଳିଲା, କିନ୍ତୁ କରିବୁ କ’ଣ, କିଏ ପରାମର୍ଶ ଦେବ । ତେଣୁ କଲେଜରେ ଆମେ ଯେତିକି ପୋଗ୍ରାମ କରିଥିଲୁ, ସେଥିରେ ହିଁ ଭାଗନେବା ମୋର ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ ।

କଲେଜକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆହୁରି କଠୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତକୁ ନେବାକୁ ହେବ । ଏହି କାମରେ ଶ୍ରୀ ପଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ପ୍ରମୁଖ କେତେଜଣ ଛାତ୍ର ଆଗୁଆ ଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଥାଏ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୁଁ ସହପାଠୀ ଥିଲି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରୁ । ପ୍ରଦୀପ୍ତବାରୁ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରେ ଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ମାଣିକ ଘୋଷ ବଜାରର କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍ରେ । ପରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତବାରୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରି ଓଡ଼ିଶା ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ହେଲେ, ଆମ ସହିତ କଂଗ୍ରେସ ତ୍ୟାଗକରି ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ହେଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ପରେ ଜନତାପାର୍ଟି ସରକାର ଅମଳରେ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ।

ଦିନେ ମସୁଧା କରାଗଲା ଯେ କଲେଜ ଅଫିସକୁ ଘେରାଉ କରାଯିବ ଏବଂ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି କଲେଜ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ନିବେଦନ କରାଯିବ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସବୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କରାଗଲା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଜଣାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଲା ଯେ ଯେତେବେଳେ ଶହଶହ ଛାତ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଅଫିସ ଘେରାଉକରି ପ୍ରବେଶ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଟେଲିଫୋନ ଲାଇନ କାଟିଦିଆଯିବ, ଯାହା ଫଳରେ କି କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପୋଲିସକୁ ଖବର ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଦଳେ ଛାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଅଧୀନରେ ଆଉ ଗୋଲାମୀ ନ କରିବାକୁ ନିବେଦନ କଲାବେଳକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଅଫିସର ଆସବାବପତ୍ର ଓ କାଗଜପତ୍ରରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଠିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟଚାଲିଲା ଓ ପୋଲିସ ଆସିଲାବେଳକୁ ଛାତ୍ରମାନେ ସେଠାରୁ କାମ ସାରି ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସୁପୁରୁଷ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା । ଏହି ଘଟଣାପରେ ସେ ସରକାରଙ୍କୁ କହି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜକୁ ବନ୍ଦ କରାଇଦେଲେ । ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହେଲା । ଯେଣୁ ନିବେଦନ କରି କଲେଜ ବନ୍ଦ କରିପାରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବା ଆଶା ନ ଥିଲା, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରିଆରେ ସଫଳ ହେଲା । ଏହି ଘଟଣା ପରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତବାରୁ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି (ଛାତ୍ର ଜୀବନପରେ କଟକ ବେତାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଯୋଗଦେଇ ଉଚ୍ଚପାହ୍ୟା ଅଫିସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅକାଳ ବିୟୋଗ ହୋଇଥିଲା) କଟକ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଗିରଫ ହେବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା ।

ଏହି ଘଟଣା ଘଟିଲା ଅଗଷ୍ଟ ମଧ୍ୟଭାଗରେ । ସେତେବେଳକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଲୁଚିକରି କଟକରେ ରହିଲେଣି ଏବଂ ଏକ ସଙ୍ଗଠିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଓ ଆମଭଳି ପରିଚିତ ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏହି ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଭୂମିକା ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବତ୍ର ଜନଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ଏହି ସ୍ଵୟଂସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବା, ଯଥାସମ୍ଭବ ସଙ୍ଗଠିତ ରୂପନେବା ଏବଂ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ଏହି ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନର ମୁଖ୍ୟ କାମଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଦ୍ଵିବେଦୀ ମୁଖ୍ୟତଃ କଟକରେ ଲୁଚିରହି ଏହି ଯୋଗାଯୋଗ କରିବା କାମର ନେତୃତ୍ଵ ନେଲେ ।

ଏକ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନଯାପନ କରିବି, ଏପରି କୌଣସି କଳ୍ପନା ମନରେ ନ ଥିଲା । ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନହିଁ ଜୀବନରେ ଏକ ମୋଡ଼ ଆଣିଲା । ଏହା ମୋ'ପାଇଁ ଯେ ଏକ ବଡ଼ ଘଟଣା ତାହା କେବଳ ନୁହେଁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଅଗଣିତ ଲୋକଙ୍କପାଇଁ ୧୯୨୧ ଆନ୍ଦୋଳନ, ୧୯୩୧-୩୩ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ୧୯୪୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜୀବନର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇଛି । ଯେବେ ଏକ ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ଆସେ, ସେତେବେଳେ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସେ, ତା'ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନର ଧାରା ପୂର୍ବ ପରିକଳ୍ପିତ ରୀତିରେ ଚାଲିପାରେନା ।

ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଚାଣିହୋଇ ଯାଇନଥିଲେ ମୁଁ କ'ଣ ଜୀବନରେ ହୋଇ ଆଆନ୍ତି, କିଏ ଜାଣେ । ବାପା, ମା, ପରିବାରର ଲୋକେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅର୍ଘ୍ୟସର ହେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ପରିବାର ଲୋକଙ୍କର ସେଇଆ ସ୍ଵପ୍ନଥିଲା ସେତେବେଳେ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଦିନରୁ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରରେ ମମତା ଥିଲା, ତେଣୁ ଏକ ଅର୍ଘ୍ୟସର ବା ଉଚ୍ଚ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପ୍ରତି ମମତା ନଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବୁଥିଲି, ପାଟଣା ଯିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଏମ.ଏ.ପାସ୍ କରିବି ଏବଂ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବି । ପାଠ ପଢ଼ିବା ଏବଂ ତାତ୍ଵିକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ମମତାଥିବାରୁ ବୋଧହୁଏ - ସେପରି କଳ୍ପନା ଥିଲା ।

ଏପରି କି ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜେଲରେ ରହିଲାପରେ ମଧ୍ୟ ଖଲାସ ହୋଇ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବି ସେପରି ଏକ ବଦ୍ଧମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମନରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିନଥିଲା । କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ନ ହେଲେ ସାମ୍ବାଦିକ ଜୀବନ ଗ୍ରହଣ କରିବି, ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆକାଂକ୍ଷା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାପରେ ଆଉ

ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଆସି ଜୀବନର ମୋଡ଼ ଏପରି ବଦଳାଇ ଦେଲା ଯେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲା ପରେ ନିଜ୍ଜକ ରାଜନୀତିର ରାସ୍ତାଉପରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଆଉ ଧନ୍ଧକୁ କେବେହେଲେ ଫେରି ଅନେଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲିନାହିଁ । ବରଂ ସମାଜରେ ମୋ ଦ୍ଵାରା ଯଦି କଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ତେବେ ତାହାର ଏକ ଅସ୍ତ୍ର ହେବାକୁ ସତତଃ ଉଦ୍ୟମ କରିଛି ।

ଗୁପ୍ତସଂଗଠନରେ ସାମିଲ

ଜୀବନର ନୂତନ ଧାରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା ଦିନରୁ । ମୋର ମୁଖ୍ୟ କାମଥିଲା ବାହାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ କାମ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ଖବର ବା ଚିଠିପତ୍ର ଆଣିଲେ ମୋତେ ଦିଅନ୍ତି, ଓ ମୁଁ ସେସବୁନେଇ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ଦିଏ ଓ ସମୟେ ସମୟେ ଖବର ଆଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଏ । ମୋଉଲି ଅନ୍ୟ କେତେକ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ବାହାର ଦୁନିଆରେ ଯୋଗାଯୋଗର ସୂତ୍ର ଥିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ହେଲା ଏବଂ ପରେ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ଘନିଷ୍ଠତା ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା । ସେମାନେ ହେଲେ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ଅନିଲ କୁମାର ଘୋଷ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରମୁଖ । ପରିଚୟ ସିନା ହେଲା କାରଣ ସମସ୍ତେ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିଗର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଏ କଣ କରେ, ତାହା ପରସ୍ପରକୁ କେହି କହୁନଥାନ୍ତେ । ଶ୍ରୀ ଦ୍ଵିବେଦୀ ହିଁ କେବଳ ସବୁକଥା ଜାଣି କାମର ବରାଦ କରନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନା । ପୂର୍ବରୁ ଜାଣୁ ଯେ ଯେଉଁମାନେ ସରକାରୀ ଆଇଆଲରେ ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନ କରି ଆନ୍ଦୋଳନ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳାବୋଧ ଥାଏ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କେହି ଜଣେ ଧରାପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ବା ଭୟକରି ସତ୍ୟକଥା ପ୍ରଘଟ କଲେ ମଧ୍ୟ ସରକାରୀକଳ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ପାରିବନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ଓ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବହିତ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ସାଇକ୍ଲୋଷ୍ଟାଇଲ ବୁଲେଟିନ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଓ ବାହାରେ ଯେଉଁସବୁ ମୁଖ୍ୟଘଟଣା ଘଟୁଥାଏ ବା ସରକାରୀ ଯାତ୍ରା ଯୋଗୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ସବୁ ଅଛପା ରହିଯାଉଥାଏ, ସେ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା ଏହି ବୁଲେଟିନରେ । ତା’ଛଡ଼ା ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ କିଛି ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ବୁଲେଟିନ୍ ଲେଖୁଥିଲେ ନିଜେ ଦ୍ଵିବେଦୀ । ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ପ୍ରଚାର ସମିତିର ମୁଖ୍ୟକର୍ତ୍ତା ବନମାଳୀ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ମୁଦ୍ରାଭଳି ଅକ୍ଷରରେ ମହମମାଖା କାଗଜରେ ଲୁହା କଲେ । ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହା ଲେଖୁଥିଲେ । ତାହା ଲିଖୋକରି ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାପରେ କଟକ ସହରରେ ବଣ୍ଟା ହେଉଥିଲା, ବାହାରକୁ ମଧ୍ୟ ପଠା ହେଉଥିଲା ।

ସାଇକ୍ଲୋଷାଇଲ୍ ହୋଇ ବଣ୍ଟା ହେଉଥିବାରୁ ବହୁତ କଠିନ ହୋଇ ପାରେନା ମୁଦ୍ରଣ ଯନ୍ତ୍ରଭଳି । ତେଣୁ ବଛାବଛା ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଏହି ବୁଲେଟିନ୍ ଗଲେଇଦେଇ ଆସୁ । କିନ୍ତୁ ତତ୍ପରଦିନକୁ କଥାଟା ପ୍ରଘଟ ହୋଇଯାଏ ।

ମନେଅଛି ଥରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା କାଇପଡ଼ାରେ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ନୃଣାଂସ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ହେଲା ଓ ସାତଜଣ ଶହୀଦ ହେଲେ, ସେ ସମ୍ଭାବ ଦେଇ ଯେଉଁ ବୁଲେଟିନ୍ ବାହାରିଲା, ସେଥିରେ ହେଉଁକରି ଲେଖାହୋଇଥିଲା “ମୁସାଏବ ଖାଁ ଗିରଫ କର” । ମୁସାଏବ ଖାଁ ଯାକପୁରରେ ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ହୁକୁମରେ ଏହି ପୋଲିସ ଦମନଲାଳା ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ବୁଲେଟିନ୍ ବାହାରିଲା ପରେ ସରକାରୀ ମହଲରେ ଏକ ଆତଙ୍କ ଖେଳିଯାଇଥିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମ ହେଲା ଏବଂ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ଦେବ, ତାକୁ ମୋଟା ଆକାରର ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା ।

ସେ କଟକ ସହରରେ ଲୁଚିକରି ରହୁଥିଲେ । ଚାନ୍ଦିନୀଚୌକ ଅଞ୍ଚଳରେ ନୟା ସାହୁଙ୍କର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଘର ବିଭିନ୍ନ ସାହିରେ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ପୁଅ ମଥୁରା ନନ୍ଦ ସାହୁ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ କିଛି ପରିମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଘରେ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଲେଖା ରଖୁଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏ ଓ ବାହାରୁ ଯେଉଁସବୁ ସମ୍ଭାବ ବା ଚିଠିପତ୍ର ଆସୁଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ଦେଉଥାଏ । ତା’ଛଡ଼ା ସେ ଯେଉଁସବୁ ସମ୍ଭାବ ବା ପତ୍ର ଦେଉଥାଆନ୍ତି, ତାହା ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଉଥାଏ । ପ୍ରଚାରପତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଏ ।

ସ୍ଵାମୀ ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ରଖୁଥାଏ । ସେ କଟକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓକିଲ ଓ ଆଜକ୍ଵ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେହିସମୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ପ୍ରଚାର ସମିତିର ପରିଚାଳକ ପାଠକ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ଏନ.ଆର.ସ୍ଵାମୀ ନାନା ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଥିଲେ । ଏହିପରି ବହୁଲୋକ ଆର୍ଥିକ ଓ ଅନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ।

ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ରଖି ଏହି ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ବାଲେଶ୍ୱରର ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଗଞ୍ଜାମର ଘନଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଭୈରବ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱନେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଥିଲେ । ଭୈରବବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ସଚିବାଳୟର କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ ହେଁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଯାହାଜର ବୋମାମାଡ଼ରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସଚିବାଳୟକୁ ସେତେବେଳେ କଟକରୁ ସମ୍ବଲପୁର ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଭୈରବବାବୁ ସେଠାରେ ରହୁଥିଲେ । ଏମାନେ ପରେ ସମସ୍ତେ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସମେତ ସେମାନଙ୍କୁ ଓ ମୋତେ ଫୌଜଦାରୀ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ସଂପୃକ୍ତ କରାଯାଇ ଜେଲଦଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା ।

ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖ ପରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସ ଧରି ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଥିଲା । କୋରାପୁଟରେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନ ମଜବୁତ ଥିଲା ଏବଂ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା । ସେହି ବିଦ୍ରୋହକୁ ଦବାଇବାପାଇଁ ପୋଲିସକୁ ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀର ମୃତ୍ୟୁଯୋଗୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ ସମେତ ଅନେକଙ୍କୁ ନରହତ୍ୟା ମକଦ୍ଦମାରେ ଜଡ଼ିତ କରାଗଲା ଓ ଅବଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ ଫାସି ପାଇଲେ । ସେ “ଭାରତମାତା କି ଜୟ” କହି ହସି ହସି ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ ଫାସିଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲିଲେ ।

ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦବାଇବାକୁ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେଠି ସବୁଠାରୁ ବେଶିଲୋକ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇଥିଲେ । ବାସୁଦେବପୁରର ଇରମ, ଧାମନଗରର ଲୁଣିଆ, କଟସାହି ଓ ଖଇରା ଥାନାର ତୁଡ଼ିଗଡ଼ିଆଠାରେ ପୁଲିସର ଗୁଳିଚୋଟରେ ବହୁଲୋକ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇଥିଲେ । ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଅତି ନୃଶଂସ ଓ ବିଭୟ । ସେଠାରେ ଲୋକେ ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଓ ଲୋକଙ୍କର ଏହି ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବାକୁ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଗଲା । ଭାରତବର୍ଷରେ ଯେତେ ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ଘଟଣା ହୋଇଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଇରମର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ରହିଛି ।

ସେହିପରି କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ କାଇପଡ଼ା ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ସର୍ବତ୍ର ଥାନା ଘେରାଇ କରିବା, ସ୍ୱରକାରୀ ଅଫିସ ଅଟଳ କରିବା, ସରକାର ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅସହଯୋଗ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଥାଏ ।

ଏହିସବୁ ସମ୍ଭାବ ଆମ ଗୁପ୍ତସଙ୍ଗଠନର ପ୍ରକାଶିତ ବୁଲେଟିନ୍‌ରେ ବରାବର ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ ଓ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଏକମାତ୍ର ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ଅବଗତ କରାଯାଉଥାଏ । ରେଲଲାଭନ ଉପାଡ଼ି ରେଲଚଳାଚଳ ବ୍ୟାହତ କରିବା, ଟେଲିଫୋନ ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଲାଇନକାଟି ସରକାରଙ୍କ ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା, ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ଅଧିକାଂଶ କଲେଜ ଓ ସ୍କୁଲ ଅନିର୍ଦ୍ଧିକାଳ ପାଇଁ ବନ୍ଦହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଓ ବହୁ ଛାତ୍ର, ଯୁବକ ଏ ସବୁ କାମରେ ଆଗୁଆ ହୋଇଥିଲେ ।

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ବ୍ରିବେଦୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଗୁପ୍ତସଂଗଠନ କାମ କରୁଛି, ସେହିମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଛନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବାଉପରେ ସରକାରଙ୍କର ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଗଲା । ବାସ୍ତବରେ ଏସବୁ କାମ ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରେମୀ ଜନସାଧାରଣ ନିଜକୁ ନିଜେ ନେତା ଭାବି କରିଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଗୁପ୍ତସଂଗଠନ ଏକମାତ୍ର ସଂଯୋଗକାରୀ କାମ କରୁଥାଏ । କଂଗ୍ରେସନେତାମାନଙ୍କ ବ୍ୟାପକ ଗିରଫ, ପୁଲିସର ଦମନଲାଳା ଓ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମର ଆହ୍ୱାନ, ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୂଳରେଥିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବା ବାହାରକୁ ଯେତେ ପତ୍ର ଲଫାଫାରେ ଲେଖୁଥିଲେ, ସେସବୁ ଉପରେ ମୁଁ ଠିକଣା ଲେଖୁଥିଲି ଓ କଟକ ସହରର ବିଭିନ୍ନ ଡାକଘରେ ପକାଉଥିଲି । ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ହସ୍ତାକ୍ଷର ସହିତ ପୁଲିସର ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ଲଫାଫା ଉପରେ ଠିକଣାର ହସ୍ତାକ୍ଷରରୁ ପୁଲିସର ସନ୍ଦେହ ନ ହେଉ । ସମୟେ ସମୟେ ସାମାନ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ ହୋଇଥିବା ବା ଗିରଫ ଏଡ଼ାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଘରକୁ ପଠାଇବାକୁ ହେଉଥିଲା । ସେସବୁ ମୁଁ ଲେଖୁଥିଲି । ଥରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ଆଦିକନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ଘରକୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ମୁଁ ମନିଅର୍ଡ଼ର କରିଥିଲି । ମନିଅର୍ଡ଼ରଫର୍ମର ପ୍ରେରକ ଘରେ ମୁଁ ଦସ୍ତଖତ କରି ମୋର କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସର ଠିକଣା ଦେଇଥିଲି । ପୁଲିସ ଯେଉଁ କଥା ଖୋଜୁଥିଲା, ତାହା ଏହି ମନିଅର୍ଡ଼ରରୁ ଜାଣିପାରିଲା । ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ କେତେକ ଚିଠି ଧରାପଡ଼ିଥିଲା, ତାହାର ଠିକଣା ହସ୍ତାକ୍ଷର ସହିତ ଏହା ମେଳଖାଇଗଲା । ଆଦିକନ୍ଦ ଢେଙ୍କାନାଳ ଗୁଳିକାଣ୍ଡରେ ଆହତହୋଇ ପଳାଇ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଲୁଚାଇ ଚିକିତ୍ସା କରାଉଥିଲୁ । ଘରର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଏହି ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମନିଅର୍ଡ଼ର କରି ପଠାହୋଇଥିଲା ।

ଏହିଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ଯୋଗୁଁ ପୋଲିସ ଫ୍ରେମେଡ଼େ ଠାବ କରିପାରିଲେ । ମୋତେ ଗିରଫ କଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମିଳିଯିବ ବୋଲି ଭାବିନେଲେ ।

ଗିରଫ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା

୧୯୪୨ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୫ ତାରିଖର ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ସେତେବେଳେ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍ କଟକର ମାଣିକଘୋଷ ବଜାରରେ ଥାଏ । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ଦିନଠାରୁ ବରାବର କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସରେ ରହିଆସିଛି, ଯଦିଓ କଟକ ସହରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଭଡ଼ା ନିଆହୋଇ ମେସ୍ ଚାଲେ ।

ହଠାତ୍ ରାତିରେ ମେସ୍ ଓ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପୋଲିସ୍ ଘେରାଇ କରିନେଲେ । ଯେପରିକି କେହି ଚାହିଁଲେ ମଧ୍ୟ ଖସି ପଳାଇ ପାରିବନାହିଁ । କବାଟକୁ ଜୋରରେ ବାଡ଼ିଆବାଡ଼ି କଲାପରେ ବାହାରଘରେ ଶୋଇଥିବା ବାହାର ବନ୍ଧୁ କେହିଜଣେ କବାଟ ଖୋଲିଦେଲେ । ଏ ଶବ୍ଦରେ ମୁଁ ଉଠିପଡ଼ିଲି ଯଦିଓ ଏକ ଭିତରଘରେ ମୁଁ ରହୁଥାଏ । ମୋର ଜାଣିବାର ଆଉ କିଛି ସନ୍ଦେହ ରହିଲାନାହିଁ ଯେ ସେମାନେ ମୋତେ ଗିରଫ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ।

ବୁଦ୍ଧ ପେଟରାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସବୁ ଖୋଜା ଖୋଜି କଲେ, କିଛି ଆପତ୍ତି ଜନକ ଜିନିଷ ପାଇଲେ ନାହିଁ । କୌଣସି ଜିଲ୍ଲା ସଂଗଠକଙ୍କ ଠାରୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଗୁପ୍ତଚିଠି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସିଥାଏ । ଦୈବାର୍ ସେଇଟି ମୁଁ ପକେଟରେ ରଖିଥାଏ । ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଥାଏ ଯେ ଯଦି କାମିଜ ଦେଖନ୍ତି, ତେବେ ସବୁ ଜଣାପଡ଼ିବ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ ସହିତ ମୁଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ତାହା ଅରେ ଜଣାପଡ଼ିଲେ ମୋ ଠାରୁ ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସହଜ ହେବ । ଲୁଚିପିନ୍ଧି ଶୋଇଥିଲି ତେଣୁ ତାହା ଉପରେ କାମିଜଟା ପିନ୍ଧିଦେଲି, ଯେପରିକି ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ସେତେବେଳେ ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗରେ କେତେକ ଲୋକ ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଚାକିରିପାଇଁ ସିନା ଗୋଲାମଗିରି କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତିସଂଗ୍ରାମ ପ୍ରତି ଏତେ ସମର୍ଥନ ଥିଲା ଯେ କିଛି କିଛି ଖବର ଆଗତୁରା ଆମକୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଯେତେହେଲେ ସେମାନେ ଭାରତୀୟ, ଦେଶମାତୃକାର ସନ୍ତାନ । ସେହିପରି କେହି ଜଣେତିନି ଚାରିଦିନ ଆଗରୁ ଖବର ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଆମ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍ ପୁଲିସ୍ ଖାନତଲାସ କରିବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନର ଯେତେ ବୁଲେଟିନ ଓ କାଗଜପତ୍ରଥିଲା ତାହା ମେସ୍ ପାଖରେ ଥିବା ଆମ ଗ୍ରାମର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଗୋପଲବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିଥିଲି । ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ କଟକ ଜଜକୋର୍ଟରେ ପେସ୍କାର ଥିଲେ । ତାଙ୍କର

ପୁତ୍ର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାଗନେଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ପାସକରି ସୁପ୍ରିମ କାର୍ତ୍ତରେ ଓକିଲାତିରେ ବେଶ୍ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଡ଼ଭେନ କବ୍ ଜେନେରାଲ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେ ଜଣେ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ।

ତେଣୁ ଯେତେ ଖୋଜା ଖୋଜି କଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ନପାଇବାରୁ ପୁଲିସ ମୋତେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଲାଲବାଗ ଥାନାକୁ ଡାକିଲେ । ମୋ ପକେଟରେ ଥିବା ଗୁପ୍ତ କାଗଜ ପାଇଁ ଆତଙ୍କ ମଣିଲି । ଶେଷରେ ଏକ ପାଞ୍ଚ କଲି ଯେ ଝାଡ଼ାଫେରିବା ନାମରେ ପାଇଖାନା ଯିବି ଏବଂ ସେ କାଗଜକୁ ଚିରି ପାଇଖାନାରେ ପକାଇଦେବି । ସେତେବେଳେ କଟକରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ ଉଠାପାଇଖାନା ଥାଏ ।

ପାଇଖାନାକୁ ଯିବାକୁ ସିନା ଅନୁମତି ମିଳିଲା, କିନ୍ତୁ ପାଇଖାନାକୁ ଘେରି କରି ଆଗ ପଛ ପାଖରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ପୁଲିସ । ଯାହାହେଉ ଚିଠି ଚିରି ପକାଇଦେଲାପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିତ ହେଲି । ବହୁପୁଲିସ ଗହଣରେ ସେହିପରି ଲୁଚି କାମିକ ପିନ୍ଧି ରାତିଅଧରେ ଉ୍ୟାନରେ ଗଲି ଫାଣ୍ଟିକୁ ।

ମନରେ ବହୁତ ଭୟ ହେଉଥାଏ । କାଳେ ମାରଧର କରି ମୋ ଠାରୁ କିଛି କଥାର ଖିଅ ପାଇଯିବେ ଏବଂ ଅଗଷ୍ଟ ବ୍ରାଡ୍ରିର ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନର ନେତାମାନେ ଧରାପଡ଼ିବେ । ତେଣୁ ଦେଶ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଯାଚକତା ହେବ ଯଦି ସତ କଥା କୁହେ । ତେଣୁ ଛିରକଲି ସବୁ ମିଛ କହିବି ଯଦିଓ ପିଲାଦିନୁ ବାପ ମା'ଙ୍କର ଧର୍ମଭିତ୍ତିକ ସଂସ୍କୃତିରେ ବଢ଼ି ଆସିଛି ଓ ସେଥିପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛି । ଗୋଟିଏକଥା ଛିର କରିନେଲି, ଯେତେ ଅତ୍ୟାଚାରର ଶିକାର ହେଲେ ହେଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ ବା ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅଜ୍ଞ ଓ ବମ୍ବେ ଅଧିବେଶନକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱିବେଦୀକୁ ସିନା ଦେଖି ଥିଲି ତା'ପରେ ତାଙ୍କ କଥା କିଛି ଜାଣେନା । ଏହା ହିଁ ମୋର କହିବାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେବ ।

ଫୋଲିସ୍‌ର ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର

ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ମୋତେ ଏକ ଟୁଲରେ ବସାଇ ଦିଆଗଲା । ଗୁରୁତ୍ୱା ବିଭାଗର ଦୁଇ ତିନିଜଣ ଅଫିସର ଆସି ସାରାରାତ୍ରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ମାରଧର ଧମକ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯେତେବେଳେ ଅଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓ ଗାଳିଗୁଲଜର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏପରିକି ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତି କୁସ୍ଥିତ ଭାଷାରେ ମୋ ଆଗରେ ଗାଳି ଦିଆଗଲା । ଏକଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏଥିରେ ମୁଁ ଉଭେଜିତ ହେବି । ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ହରାଇଲେ

କିଛି ନା କିଛି କହିଦେବି, ଯେଉଁଥିରୁକି ତାଙ୍କୁ କଥା ଆଦାୟ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନଚ୍ଛୋଡ଼ବନ୍ଧା । ଗୋଟିଏ କଥା ଧରିଥାଏ ଯେ ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନା ।

ଏହିପରି ତିନିଜଣ ଘେରି ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପଚାରି ମୋର ମାନସିକ କ୍ଳାନ୍ତି ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । ନିଦ ମାଡୁଥିଲେ ହେଁ ଶୋଇବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଚୁଲରେ ସିଧାହୋଇ ବସିବାକୁ ପଡୁଥିବାରୁ ଜୁଲାଇବା ବି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଶୋଷ କରୁଥିଲେ ହେଁ ପାଣି ମୁହାଏ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପଚାରି ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାର ନେତା ହେଉଛନ୍ତି ସେତେବେଳର ସି.ଆଇ.ଡି. ଇନିସ୍ପେକ୍ଟର ଗଙ୍ଗାଧର ଦ୍ଵିବେଦୀ । ଭାରି ରୁଷ ଲୋକ, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ଏପରି ପ୍ରଭୁ ମଣନ୍ତି ଯେ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଭଦ୍ରତାର ଧାର ଧାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ସି.ଆଇ.ଡି. ବିଭାଗ (ଗୁରୁତ୍ଵ ପୋଲିସ) କର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ରେନର୍ ନାମକ ଜଣେ ଗୋରା ସାହେବ । ସେ ଏସ୍.ପି. ଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଧର ଦ୍ଵିବେଦୀ ଟିକିଏ କଥାରେ ଧମକ ଦେଉଥାନ୍ତି ଯେ ସତ କଥା ନ କହିଲେ ରେନର୍ ସାହେବ ନିଜେ ଆସିବେ, ତା'ପରେ ଯାହାସବୁ ହେବ ଭୋଗିବେ, ଆମ ହାତରେ ଆଉ କିଛି ରହିବ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଧମକର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ମୋତେ ସତର୍କ କରିଦେବା ଯେ ସତକଥା ନକହିଲେ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ କରୁଥିବା ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀଙ୍କ ଉପରେ ଯେତେ ଅତ୍ୟାଚାର ହୁଏ ସେ ସବୁ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ । ମନରେ ସିନା ଭୀତି ଜାତ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧୁତ ହେଲା ନାହିଁ ।

ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକଥା ଯେ ଗଙ୍ଗାଧର ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ନାମ କେବଳ ମୁଁ ଜାଣିନଥାଏ, ପିଲାଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଆମଘରେ ଦେଖିଥାଏ । ସେ ଆମ ବିଝାଂରପୁର ଥାନାରେ ପୋଲିସ ଅଫିସର ଥିଲେ । ଆମ ପରିବାର ଏକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଜମିଦାର ହୋଇଥିବାରୁ ସେତେବେଳେ ସେ ସମୟେ ସମୟେ ଆମ ଘରକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଉତ୍ତର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତି ଯେଉଁଠି, ସେଠି ଚିହ୍ନା ଅତିହ୍ନା, ଭାଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କିଏ ଅନେଇବ ? ସେ ଏକ ଦକ୍ଷ ଅଫିସର ହିସାବରେ ଖୁସାମତକରି ଇଂରେଜ ଅଫିସରଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ ହେବାକୁ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଯେ ଆମବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ହେଲା, ସେଥିରେ ସବୁରକମ ସତମିଛ ଯୋଡ଼ି ଆମେ ଯେପରି ଫାଶୀ ପାଉ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ । ସେ କଥା ସିନା ହେଲାନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇଥିବାରୁ ଜଜ୍ ମାହେର ସାହେବ ତାଙ୍କ ରାୟରେ ଏହି ଅଫିସରଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ସକାଳ ହେଲେ ହେଁ ମୋର କଷ୍ଟ ସରିଲା ନାହିଁ । ଦାନ୍ତ ଘସିବାକୁ ଦିଆହେଲା ନାହିଁ, କି ପିଇବା ପାଣି ନାହିଁ । ଶୋଷରେ କି କଷ୍ଟ ! ପ୍ରାୟ ସକାଳ ସାତଟା ଆଠଟା

ବେଳକୁ ମେସର କିଛି ବନ୍ଧୁ ଆସିଲେ ଦେଖିବାକୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଭେଟିବାକୁ ଦିଆହେଲା ନାହିଁ । ଦୂରରୁ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥାଏ । ହଠାତ୍ ପ୍ରାୟ ଦିନ ଦଶଟା ବେଳକୁ ମୋତେ ପୁନର୍ବାର ପୁଲିସ ଗହଣରେ କଲ୍ୟାଣପୁର ମେସ୍କୁ ନିଆଗଲା । ପୁନର୍ବାର ଘର ଖାନତଲାସ ହେଲା, କିଛି ମିଳିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ସେଇଠି ଦାନ୍ତ ଘସିପକାଇଥିଲି ।

ଥାନାକୁ ଫେରିଆସିଲା ପରେ ପୁଣି ପଞ୍ଚାଏ ଅଫିସର ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ଉପରେ ଉପରେ ପଡ଼ି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ଲାଗିଲେ ସେହି ତୁଳଉପରେ ବସାଇ । ସେ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ମୁଁ କିପରି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି, ତାହା ଭାବିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନା । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସିଲା । ଶେଷରେ ମୋତେ ସେହିପରି ଅଖିଆ ଅପିଆ ଲୁଙ୍ଗି କାମିଜ ପିନ୍ଧି ଜେଲଖାନାକୁ ଆସିବାକୁ ହେଲା, ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଅଟକବନ୍ଦୀ ହୋଇ ।

ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କର ଗହଣରେ ଥରେ ଜେଲରେ ରହିଲାପରେ ସାହସ ବଢ଼ିଗଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ପୁଲିସମାନେ ଆସି ଜେଲ ଅଫିସ୍‌ରେ ପଚରା ଉଚରା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ।

ରାଜଦ୍ରୋହ ଦଫାରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା

ଶେଷରେ ସରକାର ସ୍ଥିରକଲେ, ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ଧରାପଡ଼ିଥିଲୁ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରକୁ ଗାଦିଚ୍ୟୁତ କରିବାକୁ ବିଦ୍ରୋହ ସଂଗଠିତ କରିଥିଲୁ ବୋଲି ଏକ ଫୌଜଦାରୀ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା କରିବେ । ନରହତ୍ୟା, ପୋଡ଼ାଜଳା, ତାର କାଟିବା ଓ ରେଲଲାଇନ ଉଠାଇବା ପ୍ରଭୃତି ସବୁପ୍ରକାର ପିଙ୍ଗଳକୋର୍ଡ୍ ଏବଂ ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନର କୁସିତ ଦଫା ଯୋଡ଼ି ଏହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ଆରମ୍ଭହେଲା । ତତ୍କାଳୀନ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ମନୀୟ ନାଥ ଗୁହ କଟକ ଜେଲଖାନା ଭିତରେ ଏହାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଚାରକରି ଶେଷରେ ୩୦୨ ଦଫାଟି ବାଦଦେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜର୍ଜ୍ ଜେ.ଇ. ମାହେରଙ୍କ କୋର୍ଟକୁ ବିଚାର ପାଇଁ ପଠାଇଦେଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠି କଟକରେ ହାଇକୋର୍ଟ ଚାଲିଛି, ସେଇଠି ଜିଲ୍ଲା ଜର୍ଜ୍ କୋର୍ଟ ଥିଲା କାରଣ ଓଡ଼ିଶା ସେତେବେଳେ ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଏହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇ ସରକାରୀ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେ ଆୟରଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଅଧିବାସୀଥିଲେ ।

ନରହତ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଦଫାଯୋଗୁଁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଠାରୁ ଆତ୍ମିୟ ସ୍ୱଜନଙ୍କ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆତଙ୍କ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ବାପା ମରିଯାଇଥାନ୍ତି । ଘରେ ବୋଉ ଓ ଦୁଇ ଭାଇ ଦୁଇ ଭଉଣୀ । ସେମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ନକହିଲେ ଭଲ । କଟକରେ ମୋର ଅଭିଭାବକ

ହିସାବରେ ବଡ଼ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ମୋର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝୁଥାଆନ୍ତି । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଭୀତ ହୋଇଗଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଜେଲର ଫାଟକ ପାଖକୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସି ଦେଖାକରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ଡେହେରା ଦେଖିଲେ ନିଜକୁ ଅଧୀର ଲାଗେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜେଲକୋଠରୀରେ ଆମକୁ ଭେଟିବାକୁ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଜାଲିଦିଆ ଝରକା ବାହାରେ ସେମାନେ ରହିବେ, ଆମେ ଏପାଖରେ ରହିକଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବୁ । କି ଲଜାକନକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭେଟ ହୁଏ, ସେଥିରେ ପୁଣି ପୁଲିସ୍ ଓ ଖ୍ୟାତିର ଜଗିଥିବେ ।

ଯେତେବେଳେ ନରହତ୍ୟା ଦଫା (୩୦୨) ବାଦ ଦିଆଯାଇ ମକଦ୍ଦମା ଫାଉଗଲା, ସେତେବେଳେ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ମିଳିଲା ! ତଥାପି ବହୁବର୍ଷ ଜେଲଦଣ୍ଡ ହେବ, ଏହି କଥାରେ ସେମାନେ ଆତଙ୍କିତ ରହିଥିଲେ । ୩୦୨ ଦଫା ପ୍ରତ୍ୟାହାରପରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଭାରୁଥିଲେ ଫାଶୀ ଦଣ୍ଡ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁର ପ୍ରଭାବ ଆମ କାହା ଉପରେ ପଡ଼ୁନାଏ । ଦେଶପାଇଁ ଶହାଦ ହେବୁ ବା ଦୀର୍ଘକାଳ କାରାବରଣ କରିବୁ - ଏହା ଯେପରି ଗୌରବର କଥା । ଭାଗ୍ୟରେଥିଲେ ଏପରି ସୌଭାଗ୍ୟ କୁଟେ - ଏହିପରି ଏକ ଭାବନା ।

ଦିନ ଦିନ ଧରି ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା । ପୁଲିସ୍ ଗାଡ଼ିରେ ଅତି କଢ଼ା ପହରାରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ମାହେରୁଜ୍ କୋର୍ଟର ଆସାମୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଠଅଡ଼ାକୁ ଅଣାଯାଏ । କଚେରୀରେ ଓହ୍ଲାଇଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିସ୍ ଘେରଉକରି ନିଅନ୍ତି ଯେପରି କି କେହି ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ଲୋକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଆମ ତରଫରୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଦୀନବନ୍ଧୁ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ ମକଦ୍ଦମାରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତାକରି ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାଆନ୍ତି । ଦୀନବନ୍ଧୁ ବାରୁତ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଥିଲେ, ଜାତୀୟବାଦୀ, ତେଣୁ ସେ ଭୟ ନକରି ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ାଇ କରିବାରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ନାହିଁ । ସେ ପରେ ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଜେନେରାଲ ଓ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳରେ ବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖି । ସେ ସେତେବେଳେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାୟବାହାଦୂର ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ସେ ପୁଣି ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆହେବେ, କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅଲଗା ଥିଲା । ଚିନ୍ତାମଣିବାରୁ ଖୁବ୍ ନାମଜାଦା ଓକିଲ କେବଳ ନଥିଲେ, ସଂସ୍କୃତିବଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ପରେ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି ହୋଇଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ୁଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ବାନ୍ଧାନିଧି ମହାପାତ୍ର । ସେ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାବାନ ନାମଜାଦା ଓକିଲ ।

ପରେ ଆମେ ଖବର ପାଇଲୁ ଯେ ଉପର ପୁଲିସ ଅଫିସର ନାମ କମାଇବାକୁ ନାନାପ୍ରକାର କୁସ୍ତିତ ଅଭିଯୋଗ କରି ମକଦ୍ଦମାକୁ ଜଟିଳ କରାଇବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ , କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତାନିଧିବାବୁ ବାଧା ଦେଉଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେ ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଜେନେରାଲ ହେଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସେ ଜଣେ ଶୁଭାକାଞ୍ଚକ୍ଷୀ ଗୁରୁଜନ ବୋଲି ମୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରି ଆସିଛି ।

ଆମ ଓକିଲମାନେ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିଲେ । କେହି ପଇସା ନେଉ ନ ଥିଲେ, ବରଂ ଆଗେ ରାଜନୈତିକ ମକଦ୍ଦମା ମାଗଣାରେ ଲଢ଼ାଇ କରିବାରେ ଓକିଲ ମାନେ ଗୌରବ ମଣୁଥିଲେ । ସ୍ବାଧୀନତାପରେ ବହୁତଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିରୀତି ଚାଲିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଲାଗେ ଆଜିକାଲି ରାଜନୈତିକ ମକଦ୍ଦମାକୁ ସେପରି ଭାବିବା ଓକିଲଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ନଗଣ୍ୟ ।

ଆମେ ଷୋହଲଜଣ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ ବନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଦିନ ଜେଲରୁ ସକାଳ ଦଶଟାବେଳେ କଚେରୀ ଆସୁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀ, ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି, ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ବିଶ୍ବନାଥ ପରିଡ଼ା, ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର, ଘନଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ଆଦିକନ୍ଦ ବନାମ ନବଘନ ବେହେରା, ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଦାସ, ଦୁଃଖିଶ୍ୟାମ ପାଢ଼ୀ, ରମାକାନ୍ତ ଦାସ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର, ଯଦୁମଣି ଜେନାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ । ବୋଧହୁଏ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଓ ଯଦୁମଣି ଜେନା ଛାତ୍ରଥିଲୁ ଓ ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଛାତ୍ରଥିଲେହେଁ କିଛି ମାସ ପୂର୍ବରୁ ସେ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲେ ।

ଶେଷରେ ଅଦାଲତସହିତ ଅସହଯୋଗ

ଆମବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା, ତାହା ହେଉଛି ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ନଂ ୧ ସି ୧୯୪୩, ଭାରତୀୟ ପିଙ୍ଗଳ କୋର୍ଡ଼ର ୧୨୦ଧାରା(ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର) ସହ ଭାରତ ରକ୍ଷା ଆଇନର ୩୮ (୫), ଭାରତୀୟ ପିଙ୍ଗଳକୋର୍ଡ଼ର ୧୧୭ ଦଫା ସହ ୪୩୬ ଦଫା, ରେଲୱେ ଆଇନର ୧୨୬ ଦଫା, ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଆଇନର ୨୫ ଦଫା ଓ ଭାରତରକ୍ଷା ଆଇନର ୩୮ (୫) ଦଫା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିଲା । ୧୯୪୩ ଜାନୁଆରୀ ମାସରୁ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈନନ୍ଦିନ ଏ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର ହେଲା । ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ଚାପରେ ଏ ମକଦ୍ଦମା ଓକିଲଦେଇ ଲଢୁଥିଲା । ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଜେରା ସମୟରେ ଆମ ଓକିଲଙ୍କ କଥାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କରି ମାହେର୍ ସାହେବ ଯେପରି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଥାଆନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆମର ଏ ବିଚାରର ନିରପେକ୍ଷତା ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ଆମେ ବୁଝିନେଲୁ ଯେ ଆମକୁ କଠୋର ଶାସ୍ତି ଦେବାକୁ ଜିଦ୍ ଯେପରି ବନ୍ଧପରିକର । ଓକିଲମାନେ ଆମସହିତ ସହମତ ହେଲେ

ଯେ ନିଜପକ୍ଷ ସମର୍ଥନକରି ଲଢ଼ାଇ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବରଂ ଅଦାଲତ ବର୍ଜନ କରି ବିଚାରରେ ଅସହଯୋଗ କରିବା ଶ୍ରେୟଫଳ ।

ସେହି ଅନୁସାରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁ ଆମ ତରଫରୁ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲିଖିତ ବିବୃତି ପାଠକରି ଅଦାଲତ ବର୍ଜନ କରିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜରୁର ଜଣାଇ ଦେଲେ । ସେଥିରେ ଉଦ୍‌ଭାବରେ ଜରୁର ନିରପେକ୍ଷତାକୁ ଆକ୍ଷେପ କରି କୁହାଯାଇଥିଲା, ଜରୁ ଆୟରଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଅଧିବାସୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଏକ ଦିଗରେ ଆଇରିସ ଜାତୀୟପ୍ରେମ ଦ୍ଵାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ଦାସ ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କପ୍ରତି ଅନୁଗତ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ନ୍ୟାୟ ଆଶା କରିପାରୁନାହିଁ ।

ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିବୃତିର ପ୍ରଭାବ ଜରୁର ଉପରେ ବଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ପଡ଼ିଲା । ବୋଧହୁଏ ଆଇରିସପ୍ରୀତି ଜାଗ୍ରତ ହେଲା ଓ ଆମେ ମୁକ୍ତିକାମୀ ଭାରତୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିର ଭାବ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହେଲା । ସେ ସେହି ମୁକ୍ତ ଅଦାଲତରେ ଏପରି ବର୍ଜନ ପଦକ୍ଷେପରୁ ଓହରିଯିବାକୁ ବହୁତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ଓ ସେ କଥା ତାଙ୍କ ରାୟରେ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ । ଆମ ଦେଶପ୍ରୀତି ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ଠାର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କରି ରାୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ନକ୍ଷୋଡ଼ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଲୁ ଓ ମକଦ୍ଦମା ବିଚାରରେ ଅସହଯୋଗକରି ତା ପରଦିନଠୁ ଅଦାଲତ ବର୍ଜନକଲୁ ।

ମାହେର୍ ସାହେବ ୧୯୪୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖରେ ତାଙ୍କ ରାୟରେ ଏ ବିଷୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି - ଯେ “ଆସାମୀମାନଙ୍କର ଓକିଲ କେହି କଚେରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଆସାମୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପଚାରିଲି । ମାତ୍ର ସେ ଏକ ବିବୃତି ପାଠକଲେ । ସେଥିରେ ପ୍ରଥମେ ମତେ କିଛି ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଇ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ମୁଁ ଦ୍ଵୟରେ ପଡ଼ିଛି - ଏକ ପାଖରେ ନ୍ୟାୟ ଦେବା ଓ ଅନ୍ୟପଟରେ ମୋର ମାଲିକ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୟ । ଏହି କାରଣରୁ ସମସ୍ତ ଆସାମୀ ବିଚାରରେ ଆଉ କୌଣସି ଭାଗ ନେବେନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ସେ ସବୁ ବିଷୟ ଭଲଭାବରେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସତର୍କ କରାଇ ଦେଲି - ଅଦାଲତ ଯାହା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛି, ତାହାର ଜବାବ ଦେବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି, ମାତ୍ର ନ ଦେଲେ ଅଦାଲତ ତାଙ୍କର ସେଥିରୁ ଯାହା ଅର୍ଥ ବାହାର କରିବାର କଥା ତାହା କରିବାର ସ୍ଵାଧୀନତା ଅଦାଲତର ରହିବ । ସେ ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ବୁଝୁଥିଲାପରି ମୋର ମନେ ହେଲା । ତଥାପି ସେ ତାଙ୍କ ନିଜ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ଅଟଳ ରହିଲେ ଏବଂ ଆଉ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ

ନାହିଁ ।” ଅନ୍ୟସବୁ ଆସାମୀ କହିଲେ “ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଯେଉଁ ବିବୃତି ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ” ।

ଶେଷରେ ସେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଛଅବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ଦେଲେ କାରଣ ସେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡିତ ଓ କେନ୍ଦ୍ର (Head and Centre) । ବିଶ୍ଵନାଥ ପରିଡ଼ା (ପୁରୀ), ଘନଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଗଞ୍ଜାମ) ଓ ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି (କଟକ)କୁ ଚାରିବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ (କଟକ), ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ (କଟକ), ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି (କଟକ), ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି (କଟକ), ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର (କଟକ), ଆଦିକନ୍ଦ ବନାମ ନବଘନ ବେହେରା (ଢ଼େଙ୍କାନାଳ), ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ (ଢ଼େଙ୍କାନାଳ), ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଦାସ (ବାଲେଶ୍ଵର), ଦୁଃଖୀଶ୍ୟାମ ପାଢ଼ୀ (ବାଲେଶ୍ଵର) ଓ ରମାକାନ୍ତ ଦାଶ (ବାଲେଶ୍ଵର)କୁ ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ୪ବର୍ଷ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଫାରେ ଏକବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋଟରେ ୪ବର୍ଷ ଜେଲଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବେ ବୋଲି କହିଲେ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଓ ଯଦୁମଣି ଜେନାଙ୍କୁ ଖଲାସ କରିଦେଲେ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଡିଭିଜନ (ରାଜନୀତିକ) ଶ୍ରେଣୀରେ ରହିବାକୁ ସେହି ରାୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସଚ୍ଚିବାବୁ ଓ ଯଦୁମଣିବାବୁ ଅଦାଲତରେ ସିନା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଅଟକବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଜେଲରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଚାରିବର୍ଷ ସଜାଦେଇ ଜର୍ଜ୍ଜ ମନ୍ତବ୍ୟ

ମାହେର ସାହେବ ତାଙ୍କ ରାୟରେ ମୋ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନକଥା ଲେଖିଛନ୍ତି -
“ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ହେଉଛନ୍ତି ତୃତୀୟ ଆସାମୀ, ଏସବୁ ବ୍ୟାପାରରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରଧାନ ଭାଗ ନେଇନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନେ ହେଉଛି ଇଏ ହେଉଛନ୍ତି ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏକି ଲଫାଫା ଉପରେ ଠିକଣା ଲେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ମନିଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇଛନ୍ତି । ଏହିବ୍ୟକ୍ତି ପୁଣି ଢ଼େଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟର ଏକ ଗାଁକୁ ଆସାମୀ ଆଦିକନ୍ଦ ବନାମ ନବଘନ ବେହେରାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ମନିଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇଥିଲେ । ଏକଜିବିର୍ ୭୮, ୮୨ ଓ ୯୨ ଲଫାଫା ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଏକଜିବିର୍ ୯୫ ମନିଅର୍ଡ଼ର ରସିଦ ଇତ୍ୟାଦି ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ହାତଲେଖା । ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ଯେ ସେ ଏହି ସଂଗଠନର ଅଧିକାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇଥିଲେ । ”

ମୋତେ ଚାରିବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ହେଲେ ହେଁ ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟ ଏହାକୁ ତିନିବର୍ଷକୁ କମାଇଦେଲେ । ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଯେ ମୁଁ ଛାତ୍ରଥିଲି । କିପରି ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟରେ ମୋର ଅପିଲ ହେଲା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ କାରଣ ମୁଁ କେଉଁଠି ଦସ୍ତଖତ ଦେବା ମନେପଡ଼ୁନାହିଁ ବା ଏ ଅପିଲ ବିଷୟରେ କେହି ମୋ ସହିତ

ଆଲୋଚନା କରିବାକଥା ମୋର ସ୍ମରଣ ହେଉନାହିଁ । ବାହାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆମର ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ଲୋକ ଥିଲେ ସେହିମାନେ ଏପରି ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିବେ ।

ଏହି କ୍ଷତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ସେତେବେଳେ ଆମରାଜ୍ୟରେ ଏକ ଚହଳ ପକାଇଥିଲା । ଏହି ରାୟ ମଧ୍ୟ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ମକଦ୍ଦମା ହୋଇଥିବାରୁ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବହୁଳ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ତିନିବର୍ଷ ଜେଲଦଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଜେଲର ନିୟମ ଅନୁସାରେ କିଛି ରିହାତି ମିଳିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ୧୯୪୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଜେଲମୁକ୍ତ ହେଲି ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଭୂମିକା

ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ, ଆମ ସଙ୍ଗରେ କେତେକ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ମଧ୍ୟଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେଇକଥା ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଆମକୁ ସବୁଆଖ୍ୟା ଲାଗେ ଯେ ଯେଉଁମାନେ ରୁଷ ଉପରେ ଜର୍ମାନୀର ଆକ୍ରମଣ ହେଲାପରେ ହଠାତ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଜନଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ସବୁଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମକୁ ସାହାଯ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି, କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କୁ, ଏପରିକି ଗାନ୍ଧୀ, ସୁବାଷବୋଷ ଓ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ଫାସିଷ ଦଲାଲ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ଅଟକବନ୍ଦୀ କରାଯାଇ ଜେଲରେ ରଖାଯାଉଛି କାହିଁକି ?

୧୯୪୧-୪୨ ସାଲରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଉଥିଲେ ସେମାନେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ କରି ବସିଲେ, ସେତେବେଳକୁ ଓଲଟିପଡ଼ି ସରକାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଡାକରା ଦେଲେ । ଏଇ ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ରୁଷ ଉପରେ ଜର୍ମାନୀ ଆକ୍ରମଣ ପରେ ପ୍ରାୟ ଛ'ମାସ ଲାଗିଗଲା । କାରଣ କଥାଟା ଲେଉଟାଇବା ତ ଏତେ ସହଜ ନଥିଲା ।

ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଭାରତରେ ବେଆଇନଥିଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନ ହିସାବରେ ସେମାନେ ଚଳାଉଥିଲେ, ପଦାରେ ରାଜନୈତିକ କାମ କରିବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଓ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଂଗଠନର ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ଆରମ୍ଭବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଜଣାଗଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ରହି ତାକୁ ଭିତରୁ ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ବା କେଉଁଠି ଦଖଲ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଟିରୁ ବହିଷ୍କାର କରାଗଲା । ଫଳରେ ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ କଂଗ୍ରେସର ସଭ୍ୟହୋଇ ରାଜନୈତିକକାମ ଚାଲୁ ରଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ୧୯୪୨ ବେଳକୁ ରାଜନୈତିକ ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଭ୍ରାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଇଂରେଜ ସରକାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି

ଉପରେ ଥିବା କଟକଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ଏହାକୁ ଆଉନ ସମ୍ମତ ସଂଗଠନ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବେତାର ଭାଷଣଠାରୁ ନାମାପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଦେଲେ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସନେତା ଯେଉଁମାନେ ଗୁପ୍ତସଂଗଠନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଜେଲଖାନାରେ ସନ୍ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଣରୁ ନିଜକୁ ଏକଘରକିଆ ହେବାଭଳି ମଣୁଥିଲେ । ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଅନେକ କଥା ଆଲୋଚନା କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ କରୁ ନ ଥିଲେ, କାରଣ ଖବର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କାଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୋ ମନରେ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ଜାଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ଥାଏ । ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ପଥଦ୍ରଷ୍ଟାହୋଇ ରୁଷିଆ କଥା ଅନୁସାରେ ପରିଚାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି, ଭାରତର ସ୍ୱାର୍ଥ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଗୌଣ ଏହା ଜାଣୁଥାଏ । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ଗିରଫ କରି ରଖାହେବ ? ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା ଦଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଅଟକବନ୍ଦୀ କରିରଖିବା ବେଳେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତୃତ୍ୱ ଏହି ଗିରଫକୁ କିପରି ବରଦାସ୍ତ କରୁଛି ଓ ସରକାର ସହିତ ସହଯୋଗ ରଖିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶିଷ୍ଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ରାମକୃଷ୍ଣ ପତି, ନରସିଂହ ତ୍ରିପାଠୀ ଓ ଶୈଲେନ୍ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଓ କଟକ ଜେଲରେ ଥିଲେ । ଶେଷୋକ୍ତ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଜେଲରେ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲି । ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କୁ ମୁଁ ତ ଛାତ୍ର ନେତା ହିସାବରେ ତାଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଓ ଆନ୍ତରିକତା ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବି କରୁଥିଲି । ଏ ସନ୍ଦେହ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି ଏବଂ ଏହି ବିରୋଧାତ୍ମକ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭାବରେ ହୋଇ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେଇ ବଂଧୁମାନଙ୍କୁ କିଛି ବର୍ଷତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଚାରେ, ସେମାନଙ୍କର ଏ ବିଷୟରେ ସଫେଇ କଣ ? ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ରୁଷ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ପରେ ଯଦିଓ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧକୁ ହଠାତ୍ ଜନଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କଲା, ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଏ କଥାଟା ପୁରାମାତ୍ରାରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ପଦାରେ ଏହାର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସରକାର ସେମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକତାରେ ସନ୍ଦେହ ରଖୁଥିଲେ, ସେଇଥିପାଇଁ କିଛିମାସ ପାଇଁ ଜେଲରେ ରଖିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ଆମର ବହୁ ଆଗରୁ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ ।

ପାରଳାମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର କୁରୁପ

ସେହିପରି ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସମର୍ଥକ ବିଭୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ସୁରଜମଲ ସାହା ଓ ବଳରାମ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ କାହିଁକି ଗିରଫ କରି ଅଟକବନ୍ଦୀ କରାଗଲା ? ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ମହାରାଜାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସମର୍ଥକ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଥାଏ । ସେଥିରେ ପୁରୁଣା କଂଗ୍ରେସନେତା ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି ଓ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ନ ଥିଲେବି ସମର୍ଥକ ହିସାବରେ ଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ସରକାରୀ ସହାୟତାରେ ଦୈନିକ “ନବଭାରତ” ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ବିଭୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର (ଆମର କୁନି ଭାଇନା) ସୁରଜମଲ ସାହା ଓ ବଳରାମ ମହାନ୍ତି ଫରଫୁର୍ଡ଼ ବ୍ଲକର ସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସୁବାଷ ବୋଷଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ସେମାନେ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବଂଧୁମାନଙ୍କ ସଂଗଠରେ ଓଡ଼ିଆପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ସୁବାଷବାବୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଲଗାହୋଇ ଫରଫୁର୍ଡ଼ ବ୍ଲକ ଗଠନ କଲାବେଳେ ନୀଳକଣ୍ଠ ବାବୁ ତାଙ୍କର ଡ଼ାହାଣହାତ ଭଳି ଓଡ଼ିଶାରେ ଫରଫୁର୍ଡ଼ ବ୍ଲକ ସଂଗଠନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇପକ୍ଷିତେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କର ଏତେ ବିରୋଧୀ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଶେଷରେ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ସହିତ ରହିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖଲାଗେ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାତ ଦୂରର କଥା ନିଜର ଡିନକଣ ଯୁବବଂଧୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଅପରାଧ ଥିଲା ଯେ ସେମାନେ ସୁବାଷ ବାବୁଙ୍କର ଏକ ଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ପରେ କୁହାଗଲା ଯେ ଯେଉଁ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠିତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରାଯାଉଥିଲା, ତା’ପଛରେ ସୁବାଷବାବୁଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପରାମର୍ଶ ଥିଲା ଯେଣୁ ଜାପାନ ସରକାରର ସହାୟତାରେ ସେ ଭାରତ ଆଡ଼କୁ ଆକାଦ୍ ହିନ୍ଦି ଫୌଜନେଇ ଆସୁଥିଲେ । ସେଥିରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପୂର୍ବ ଉପକୂଳରେ ତାଙ୍କର ସହାୟକ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଏହା ଆଦୌ ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ହେଉନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ହଜାର ହଜାର କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ତାଙ୍କ ସରକାରର ଜେଲଖାନାରେ ସଜୁଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ଦରଦର ପରିଚୟ ଆମେ ଆଦୌ ପାଇ ନଥିଲୁ ।

ତେବେ ସେସବୁ ବିବାଦକୁ ଯିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଲିଖିତ ବା ବାଚନିକ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ - ବରଂ ଯାହା ଅଛି ତାହା ଓଲଟା - ସେଥିରେ ଏତେ ଖୋଳତାଡ଼ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ବା କଣ ? ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ

ଦୁଇପକ୍ଷିତକର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ବହୁଯୁଗଧରି ତାଙ୍କର କୃତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଣରେ ଉଦ୍‌ଜୀବିତ ରହିବ । ଏକ ବହୁଧା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଫଳ ନହୋଇପାରେ, କୌଣସି ଏକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖୁଣରଖି ଯାଇ ଯଦି ଅନ୍ୟ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କଳ ତାରକା ଭଳି ଜାକୁଲ୍ୟମାନ ହୁଏ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନମସ୍ୟ ।

ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ୧୯୪୩ ମସିହାରେ ବାହାରେ ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଯାହାର ଦୁଃଖମୟ ପ୍ରଭାବ ବହୁ ଦିନଧରି ମନରୁ ପାଶୋରି ହେଲାନାହିଁ । ତାହାହେଉଛି ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ବିଶେଷତଃ ଜଳେଶ୍ୱର ଭୋଗରାଜରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଯେଉଁଥିରେକି କେତେଗହ ଲୋକ ଖାଇବା ଅଭାବରେ ରାସ୍ତାରେ ପଡ଼ି ମଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବଂଗଳାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଦେଖାଦେଲା ଓ କଲିକତା ସହରରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଖାଇବା ଅଭାବରେ ମଲେ । “ଷ୍ଟେସନମ୍ୟାନ” ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଅତି ସମର୍ଥକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ହୋଇଥିଲେହେଁ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ସମ୍ବାଦ କଟକଣା ଭିତରେ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଏ । ପ୍ରାକୃତିକ କାରଣରୁ ଏ ମଣିଷ ମଡ଼କ ପଡ଼ିନଥିଲା, ଏହା ଘଟିଥିଲା ସରକାରର ଚରମ ଅଯୋଗ୍ୟତା ଯୋଗୁଁ । ବଙ୍ଗଳା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କରେ ପରେ ଯେଉଁ କମିସନ ବସିଲା, ସେମାନେ ଏକଥା ଶ୍ୱଷ୍ଟଭାବରେ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ସଂସ୍କୃତିସଂପନ୍ନ ଲୋକଙ୍କର ପାରଳାମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଥାଏ । ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ସରକାରଙ୍କ ଉଦାସୀନତା ଆମକୁ ବ୍ୟଥିତ କରୁଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ସଂବାଦ ପାଉ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ସେବକସମାଜର ରିଲିଫକାର୍ଯ୍ୟ ଜନସେବକ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ଅଦମ୍ୟ ପରିଶ୍ରମରେ ଚାଲିଛି, ସେତେବେଳେ କିଛି ପରିମାଣରେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳୁଥାଏ । ତାପରେ ଠକ୍କର ବାପା ଆସି ସେ କାମକୁ ତଦାରଖ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ବହୁବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦୁର୍ଗତ ଲୋକଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବାକୁ ଆସିଲେ । ତଥାପି ବହୁଲୋକ ମଲେ । ନଅଙ୍କଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପରେ ଏହି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୃହତ୍ ବିପଦ ଥିଲା ।

ଶହୀଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କ ଫାସିଖୁଣ୍ଟରୁ ବାର୍ତ୍ତା

ଦିନେ ଖବର ଆସିଲା ଯେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କୁ ଫାସି ଦିଆଯାଇଛି । ସେ ଦିନସାରା କଟକ ଜେଲରେ ଶୋକର ଛାୟା ଖେଳିଗଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଗିରଫର ବାର୍ତ୍ତା ପହଞ୍ଚିବାପରେ ସାରା ଜିଲ୍ଲାରେ ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ଜଳିଉଠିଲା । ଏହି ଆଦିବାସୀଜିଲା କଂଗ୍ରେସର ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦୁର୍ଗ ଥିଲା । ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ତତ୍‌ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବାଧିକ କଂଗ୍ରେସ

ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ମାତିଲ ଆନାରେ ଏହି ବିଦ୍ରୋହୀ ନିରସ୍ତ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇବାପାଇଁ ପୁଲିସ ଆଖିବୁଜା ଗୁଳି ବର୍ଷାକଲେ । ଘଟଣାସ୍ଥଳରେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଚଳିପଡ଼ିଲେ ସବୁଦିନପାଇଁ, ବହୁଲୋକ ଆହତ ହେଲେ । ଏହି ମେଲିଭିତରେ ଜଣେ ଫରେଷ୍ଟର ଗାର୍ଡ଼ର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଏହି ଆଳରେ ଗରିବ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାରର ସ୍ରୋତ ଚାଲିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣନାୟକ ପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନରହତ୍ୟା ମକଦ୍ଦମାରେ ପକାଗଲା ।

ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସାଧାରଣ ବିଚାର ବିଭାଗର ତ କୌଣସି ସ୍ବାଧୀନତା ନଥିଲା । ସେଥିରେ ପୁଣି ଅଗଷ୍ଟ ଜନବିପ୍ଳବ ବେଳେ । ତା’ଉପରେ କୋରାପୁଟର ଜଳାଳି ଅଧିବାସୀ । ଉଚ୍ଚ ଗୋରା ପ୍ରଶାସକମାନେ ରକ୍ତମୁଖା ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ହୁକୁମ ଅନୁସାରେ ବିଚାରପତିମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ଅଫିସର ରାମନାଥନ୍‌ଙ୍କୁ ବିଶେଷ ବିଚାରପତି କ୍ଷମତା ଦିଆହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାହେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଫାସି ହୁକୁମ ହେଲା ।

କୋରାପୁଟ ଜେଲରୁ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ଦିନେ ଭୋର ବେଳା ଫାସି ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲାଇ ଦିଆଗଲା । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରୁ ଖବର ଆସିଲାଯେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଫାସିଖୁଣ୍ଟକୁ ନିଆଗଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଆଦୌ ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନଥିଲେ । ବୀରଭଳି “ଭାରତମାତାକି ଜୟ, ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀକି ଜୟ” କହି ଫାସି ଖୁଣ୍ଟରେ ଠିଆହୋଇଗଲେ । ଶେଷରେ କହିଗଲେ, “ ମୋର ଦୁଃଖ ରହିଲା, ଫାସିଖୁଣ୍ଟକୁ ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ ।”

ଭାରତର କେତେଜଣ ଏହିପରି ହସି ହସି ଦେଶର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଜୀବନବଳି ଦେଇପାରିବେ ? ଭାରତଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାରା ଦେଶରେ ବୁଦ୍ଧଜଣ ମାତ୍ର ଫାଶିପାଇ ଶହୀଦ ହୋଇଛନ୍ତି । ଜଣେ ଅବିଭକ୍ତ-ଭାରତର ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶରେ, ଆଉ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାୟକ । ସେହିପରି ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନବଳି ଉପରେ ଆମେ ଆଜି ମନ୍ତ୍ରୀ, ବିଧାୟକ ହୋଇ ନିରୀହ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ରାକୁଟି କରୁଛୁ ସିନା, କିନ୍ତୁ କୋରାପୁଟବାସୀ ଯେପରି ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ବୁଭୁକ୍ଷୁ ହୋଇସେତେବେଳେ ଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ରହିଛନ୍ତି ।

ଭାଗ୍ୟର ବିଦ୍ରୁମନା ଯେ ସେହି ରାମନାଥନ୍‌ଙ୍କୁ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ ଗାଦିରେ ବସିବା ପରେ କଟକକୁ କଲେକ୍ଟର କରି ବଦଳିକଲେ । ସେତେବେଳେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ବିଦ୍ରୋହଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଜେଲ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ହୋଇଥିଲା, କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ କମ ନୁହେଁ । ସର୍ବତ୍ର ଗଡ଼ଜାତଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ଆଗୁଆ ହୋଇଥିଲେ । ଥାନା, କଚେରୀ, ସରକାରୀ ଦସ୍ତର ଘେରାଇ କରିବା, ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ର ପୋଡ଼ିଦେବା ପ୍ରଭୃତି ତିନିମାସ ଧରି ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିରସ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ତିନୋଟି ସ୍ଥାନ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଳିକାଣ୍ଡରେ ଲୋକେ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ବାଲେଶ୍ୱରର ଭରମ, ତୁଡ଼ିଗଡ଼ିଆ ଓ ଲୁଣିଆ ଏବଂ କଟକର କାଇପଡ଼ା ।

ଭାରତରେ ଯେଉଁ କେତେକ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମାନ୍ତରାଳ ସରକାର ବା ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାର ହୋଇଥିଲା, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ୟତମ । ମୁଁ ଜେଲଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଏସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଳିକାଣ୍ଡର ବିବରଣୀ କିଛି କିଛି ଆସୁଥାଏ ଆମ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ । ସରକାରଙ୍କ ଯାଞ୍ଚ କଟକ ଶା ଯୋଗୁ ସମାପ୍ତପରେ ସେପରି କିଛି ବାହରୁ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନର ବୁଲେଟିନ୍ ଜରିଆରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଜଣାଇବାର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଥାଏ ।

ଇତିହାସର ଗର୍ବ : ଭରମ

ଭରମର ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଅତି ବାଡ଼ସ । ୧୯୧୯ ମସିହା ଜାଲିଆନାବାଗ୍ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡପରେ ଏପରି ନିର୍ମମ ଓ ଉନ୍ମାଦହ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ହୋଇନାହିଁ ।

ବାସୁଦେବପୁରରେ ଲୋକେ ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ସରକାର ଓ ଅଫିସମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହଯୋଗ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମଧ୍ୟେମଧ୍ୟେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ସଭା ସମିତି କରୁଥିଲେ । କମଳାକାନ୍ତ କର ନାମକ ଜଣେ ସାହସୀ ଯୁବକ ଏଥିରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ । ସରକାର ଅତି ବିଚଳିତ ହୋଇ ବହୁ ସଶସ୍ତ୍ର ପୁଲିସ ପଠାଇଲେ ଲୋକଙ୍କୁ ଦମନ କରିବାକୁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉତ୍ତେଜନା ନଥିଲେ ହେଁ ଗୁଳିବର୍ଷଣ କଲେ । ଏହା ହେଉଛି ୧୯୪୨ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ଅଣ୍ଟିରିଶ ତାରିଖ ଘଟଣା । ସେତେବେଳେ ଆମ ପାଖକୁ ଖବର ଆସିଥିଲା ଯେ ଏହି ଗୁଳିକାଣ୍ଡରେ ୩୫ଜଣ ସେହିଠାରେ ମରିଥିଲେ ଏବଂ ଦେଢ଼ଶହ ଲୋକ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇଥିଲେ । କୁହାଗଲା ଯେ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ସାତଜଣଙ୍କୁ ପୋଲିସ ଗୁପ୍ତରେ ପୋଡ଼ିଦେଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚୈକିଦାର ସାହାଯ୍ୟରେ ପୋଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏବେ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ ହେଉଛି ୨୯ ଜଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ଯାହାସତ୍ୟ ହେଲେବି ଭାରତୀୟ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ଇତିହାସରେ “ଭରମ” ସବୁ ଦିନପାଇଁ ଆଲୋକବର୍ତ୍ତକ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

ଏହି ନୃଶଂସ ଗଣହତ୍ୟାରେ ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ ସରକାର ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନର ଅତ୍ୟାଚାର କାହାଣୀ ସମୟେ ସମୟେ ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ହେଉଥାଏ । ଅନେକ ଶ୍ରମିକଦଳ ସଭ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଗିରଫଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ପୁଲିସ ଦମନଲାଳାର ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରୁଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ କାରଣରୁ ହେଉନା କାହିଁକି ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ରେଭିନ୍ୟୁ ଡିଭିଜନାଲ କମିଶନର ଇ.ସି. ଆନଣ୍ଡୋଜ ଓ ପୋଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଜେନେରାଲ ବି.ଏ.ଓ. ପର୍ଜନଙ୍କୁ ଯୁଗ୍ମ ତଦନ୍ତକରି ରିପୋର୍ଟ ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଜଘନ୍ୟ ଘଟଣା ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ରାସ୍ତାଘାଟ କାଦୁଅ ହୋଇଥିବା ଆଳରେ ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ନଯାଇ ଭଦ୍ରକ ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ବସି ସେମାନେ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ ଭିତ୍ତିରେ ତଦନ୍ତ କଲେ । ତାଙ୍କର ରିପୋର୍ଟର ସାରାଂଶ ହେଲା ଯେ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି ଏବଂ ପୁଲିସ କିଛି ମାନ୍ୟତା କାର୍ଯ୍ୟ କରିନାହିଁ । ଏହା ହେଉଛି ପୃଥ୍ବୀର ସଭ୍ୟ ଗୋରା ଅଫିସର ଓ ସରକାରର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଏହି ଘଟଣା ପରେ ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଗଲା ଏବଂ ବହୁପ୍ରକାରରେ ଅତ୍ୟାଚାର ଚାଲିଲା । କିନ୍ତୁ ଇରମ ଘଟଣା ଇତିହାସରେ ଥିଲାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ରହିବ ଇରମର ବଡ଼ ଜମିଦାର ପାଡ଼ୀବଂଶର କଥା । ସେମାନେ ଶିଖିମନାଇ ସାଜି ପୁଲିସର ସବୁ ଅତ୍ୟାଚାରର ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଉଆସ ହିଁ ପୋଲିସର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଓ ଆଡ଼ୁଡ଼ାସ୍ଥଳୀ ଥିଲା ।

ଧାମନଗର ଥାନାର ଲୁଣିଆଠାରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ସରକାର ସହିତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ । ମୁରଲୀଧର ପଣ୍ଡା ଏହାର ନେତୃତ୍ବ ନେଇଥିଲେ । ଯେତେବୃତ୍ତ ସୁରଣ ଅଛି ସେତେବେଳେ ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ନାୟକ ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକ ଧାମନଗର ଥାନାରେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଖ୍ୟଭାଗ ନେଇ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ସେହିପରି ଖଇରା ଥାନା ତୁଡ଼ିଗଡ଼ିଆଠାରେ ବୈଦ୍ୟନାଥ ରାଉତଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସଭାସମିତି ହୋଇ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ତୀବ୍ର ହୋଇଥିଲା । ଦିନେ ସଭା ଚାଲିଥିବାବେଳେ ଅତୀତ ଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇବାପାଇଁ ପୁଲିସ ଗୁଳିବର୍ଷଣ କଲା ଏବଂ ସେହିସ୍ଥାନରେ ଦୁଇଜଣ ଚଳିପଡ଼ିଲେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ।

ଆଉ ଏକ ବିଭୟ ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା କଟକଜିଲ୍ଲା ବରୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କାଇପଡ଼ାଠାରେ । ନିରସ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇବାକୁ ଅଗଷ୍ଟ ୨୬ତାରିଖ ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଦିନ ଗୁଳି ଓ ବାୟୋନେଟ ମୂଳରେ ଚାରିଜଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା । ଗୋଷ୍ଠବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ଓ ରମାଦେବୀ ଏହି ବରୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ୧୯୩୧ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରେ

ନିଜର କର୍ମଭୂମି କରିଥିଲେ । ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଗିରଫ କରି ନେଇଥିଲେହେଁ ବରୀ ଆଶ୍ରମକୁ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ମଭୂମି ନକରାଇ ଦେବାକୁ ସେତେବେଳେ ଆଶ୍ରମ ଘରକୁ ସରକାରୀ ଆଦେଶରେ ଧୂଳିସାଢ଼ କରି ଦିଆଗଲା । ଏହା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କଲା । ସର୍ବତ୍ର ସଭାସମିତି ହୋଇ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲା । ସେତିକିବେଳେ ଏହି କାଇପଡ଼ା ଗୁଳିକାଣ୍ଡରେ ଚାରିକଣ ମଲେ ଓ ବହୁଲୋକ ଘାଏଲ ହେଲେ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯେତେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେଉଥିଲା, ତାହାର ମୁଖ୍ୟ ଖଳନାୟକ ଥିଲେ ତତ୍କାଳୀନ ଆଡ଼ିସନାଲ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ମୁସାଏବ ଖାଁ । ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ଅଧିକ ହୋଇଗଲେ । ମୋର ସ୍ମରଣ ଅଛି ଲୋକଙ୍କୁ ସାହସ ଦେବାକୁ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଯେଉଁ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଚାରପତ୍ର ଲେଖି ବାଣ୍ଟିଥିଲେ, ସେଥିରେ ହେଉଥିଲା- “ମୁସାଏବ ଖାଁଙ୍କୁ ଗିରଫ କର ” ଏହି ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଚହଳ ପକାଇଥିଲା ।

ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଗୁଳିକାଣ୍ଡର କାହାଣୀ ଯେତେବେଳେ କିଛି କିଛି ମୋ ଭଳି ଯୁବକ ଜାଣିବାକୁ ପାଉଥାଏ, ସ୍ଵତଃ ମନରେ ବିଦ୍ରୋହ ଭାବ ଆସୁଥାଏ । ଯୁବକ ମନ ସେତିକି ଦୃଢ଼ ହେଉଥାଏ । ପରେ ଜେଲରେ ଯେତେବେଳେ ସଂପୃକ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲି ଓ ବେଶି ବେଶି ଜାଣିଲି, ସେତେବେଳେ ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିଲା । ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହନ୍ତି ଯେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଅହିଂସା ଓ ଦୃଢ଼ ନେତୃତ୍ଵ ଯୋଗୁଁ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପରିସ୍ଥିତିର ଚାପରେ ଭାରତ ଅତି ଶସ୍ତ୍ରରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇଲା, ସେମାନେ ଏହି ଅଗଣିତ ଲୋକଙ୍କ ତ୍ୟାଗ, ସାଧନା ଓ ଆତ୍ମବଳିକୁ ଗୌଣକରି ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ।

ଗାନ୍ଧୀପ୍ରେମ ଆଳରେ ଅପପ୍ରଚାର

ଯେତେବେଳେ ସାରାଦେଶ ଏହି ତ୍ୟାଗ ଯଜ୍ଞରେ ଆହୁତି ଦେଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ପଞ୍ଚାଏ ଲୋକ ନିଜକୁ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ବୋଲାଉ ହେଉ ବା ଜେଲକନ୍ଦରେ କାତର ହୋଇ ହେଉ, ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ବାହାରେ ଆନ୍ଦୋଳନର ତୀବ୍ରତା କମି ଆସିଲା ପରେ ଏହି ଫୁସଫୁସ ପ୍ରଚାର ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ହେଲା ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗଠନ କରି ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଛନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ଯେଉଁ ହିଂସାକାଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଛି, ତାହାସବୁ ଗାନ୍ଧୀନୀତିର ପରିପକ୍ଷ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶେଷତଃ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନେତା ଥିବାରୁ, ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ କରି କହୁଥାନ୍ତି ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଗାନ୍ଧୀନୀତିରେ

ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣୁ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଦେଲେ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ବଦନାମ କଲେ । ଏହା ଶୁଣି ଆମଭଳି ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ । ବହୁ ଲୋକ ଜେଲରେ ଥାଆନ୍ତି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଦରିଦ୍ର, ମଳିମୁଣ୍ଡିଆ ଶ୍ରେଣୀର । କୌଣସି ନା କୌଣସି ସକ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେଇ ଆସିଛନ୍ତି ଜେଲକୁ । ନାନାବିଧ ନିରାଶ୍ରୟ ଜଙ୍ଗଲରେ ଘାଣ୍ଟିହେବା ଲୋକ ସେମାନେ । କେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇବେ ତାହା ସମ୍ଭବ ଅନିଶ୍ଚିତ ଥିଲା । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଲୋକଙ୍କ ମନୋବଳ ଦୃଢ଼କରିବା ନେତାମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାମ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେଉଁମାନେ ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖ ପରେ ପରେ ମୁଖ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକବୋଲି ଗିରଫ ହେଲେ, ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, କି ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଯେତିକି ପରିଶ୍ରମ ଲୋଡ଼ା, ତାହା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ସେପରି କିଛି ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏପରି ଅପପ୍ରଚାର ଆଦୌ ଶୋଭନାୟ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଜାଣି ନଥିଲେ ଯେ କେବଳ ଜୟପ୍ରକାଶ, ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ, ଅରୁଣ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନ, ଅରୁଣା ଆସଫ ଅଲୀ ଭଳି ଜଣାଶୁଣା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ବା ଦେଶପ୍ରେମୀ ଜାତୀୟବାଦୀ ଲୋକେ ଗୁପ୍ତରେ ରହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ସୁଚେତା କୃପାଳୀନୀ, ଆର.ଆର. ଦିବାକର ଓ ବଙ୍ଗଳାର ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନାତ୍ମକ କର୍ମୀ ଅନ୍ନଦା ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପୁରୋଭାଗରେ ରହୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଁହକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ସ୍ୱୟଂ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଆଗା ଖାଁ ପ୍ରାସାଦରେ ବନ୍ଦୀ ଥିଲାବେଳେ ଅନଶନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜ ସରକାର ଜେଲରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆତଙ୍କିତ ହେଲେ । ବୟେ ପ୍ରଦେଶର ଗୋରା ଲାଟଙ୍କର ସାହେବ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଡାକ୍ତର ସେହି ମର୍ମରେ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ । ଫଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଜେଲଖାନାରେ ମରିବାକୁ ନଦେବାପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କଲେ । ୧୯୪୪ ମସିହା ମଧ୍ୟଭାଗରେ ମୁକ୍ତହେଲାପରେ ବହୁ ସମୟରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ ବିବୃତି ଓ ଲେଖା ଦେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେ ପରୋକ୍ଷରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଓ ଇଂରାଜୀର ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସଫେଇ ଦେଇ କହୁଥିଲେ ଯେ, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ଇଂରାଜୀ ଇଂସାଆଗରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଇଂସା ଆଚରଣ ଏକ ମୂଷିକର ବିଲାଭ କବଳରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର ପ୍ରୟାସସହ ତୁଳନୀୟ । ଏହି ଉତ୍ତର ତଥାକଥିତ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀଙ୍କ ଅପପ୍ରଚାରକୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯଦି ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାକୁ ବାହାରେ ଥାଆନ୍ତେ, ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ୧୯୪୪ ମସିହା ଜୁନ ୩୦

ତାରିଖ ଦିନ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖ ବିପ୍ଳବିନୀ ଅରୁଣା ଆସଫ୍ ଅଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ଯାହା ଲେଖିଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରଣିଧାନଯୋଗ୍ୟ । ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅରୁଣାଙ୍କୀ ଗୋପନଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ଓ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାରେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅରୁଣା ଆସଫ୍ ଅଲ୍ଲୀ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସଫେଇଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ଅପେକ୍ଷା ଆତ୍ମରକ୍ଷାପାଇଁ ହିଂସା କରିବା ବରଂ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଏହାଥିଲା ଜାପାନୀ ମାନଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କର (ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ) ପରାମର୍ଶ । ତେଣୁ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ଯାହା ଆସିଲା ତାହା କଲୁ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଏହି ପତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଅରୁଣା ଆସଫ୍ ଅଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ଆତ୍ମଗୋପନ ପରିହାର କରି ପୁଲିସର ଗିରଫକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ତ ଦେଲେନାହିଁ, ବରଂ ଲେଖିଲେ - “ତୁମର ଦମ୍ଭକୁ ଆଘାତ ଦେଲାଭଳି କିଛି କହିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ବିଚାରୁଛି । ଏହି ସଂଗ୍ରାମ ବୀରତ୍ବ ଓ ରୋମାଞ୍ଚକାରୀ କାହାଣୀରେ ଭରା । ତୁମେ ଏହାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ତୁମେ ଉଚିତ ନ ବିଚାରିଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାକୁ କହିବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ । ଅହିଂସା ପ୍ରୟୋଗରେ ଗୋପନୀୟତାକୁ ମୁଁ ଏକ ପାପବୋଲି ବିଚାର କରେ । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଯନ୍ତ୍ରଭଳି (mechanically) ପାଳନ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଉଛି, ତୁମେ ଯାହା କଲେବି ମୁଁ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟର ବିଚାରକ ହେବିନାହିଁ ।”

ଏହାହିଁ ଥିଲା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ମହାନୂଭବତା । କାପୁରୁଷର ଅହିଂସାଠୁଁ ବୀରର ହିଂସାକୁ ସେ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମଣୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅସହଯୋଗର ଚିନ୍ତା ସକ୍ରିୟ ଓ ଗତିଶୀଳ । ମାନସିକ ସ୍ଥାଗୁତ୍ବ ଭିତରେ ଅହିଂସାର ସ୍ଥାନ ନଥିଲା ।

ଏକ ନିଃଶବ୍ଦ ଦୁନିଆରେ ପ୍ରବେଶ

୧୯୪୩ ଓ ୧୯୪୪ ମସିହାରେ ଭାରତ ବର୍ଷର ରାଜନୈତିକ ଆକାଶ ନିଃଶବ୍ଦ । ଆମଭଳି ଯୁବକର ସିନା ଚିନ୍ତା ନଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବହୁ ଲୋକ ମନରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । ବାହାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ନାହିଁ, କି କେବେ ମୁକ୍ତି ଲଭିବେ ତାର ନିଶ୍ଚୟତା ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ବର୍ଷେ ଦୁଇ ବର୍ଷ ସଜାପାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ସବୁ ଖଲାସ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଅଟକବନ୍ଦୀମାନେ ଓ ଆମ ଭଳି ବେଶୀଦିନ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗୁଥିବା ଲୋକେ ଜେଲରେ ଥାନ୍ତି । ଅନଶନ କଲାଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା, ସେତେବେଳେ କେତେକ ଭାବିଲେ ସେ କଛି ବାଟ ବାହାର କରିବେ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ ହେବେ ।

ଆମେ ଜାଣୁଥାଉଁ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଓ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ରାଳାପ ଚାଲିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଖବର କାଗଜରେ କିଛି ବାହାରୁ ନଥାଏ । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ଜିଦ୍‌ଥାଏ ଯେ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ହିଂସାକାଣ୍ଡ ପାଇଁ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ, ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାର ଘୋଷଣା କରନ୍ତୁ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାହା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସବୁ ଦୋଷ ସରକାର ଉପରେ ଲଦୁଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଆମେ ଚିନ୍ତା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ ।

ସମ୍ଭାବ ପତ୍ରରେ ଏସବୁ କଥା କିଛି ବାହାରୁ ନଥାଏ, ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ଭାବ ଥାଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ କାହାଣୀ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଦ୍ରିକାଳୀନ ଯାଞ୍ଚ କଟକଣା ଦେଇ ଛାଣି ହୋଇ ଖବର କାଗଜରେ ଯେତିକି ବାହାରୁଥାଏ ତାହାହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ଭଳ । ସେଥିପାଇଁ ସକାଳ ସମ୍ଭାବପତ୍ରକୁ ଅନାଇ ବସିଥାଉଁ । ୧୯୪୪ ମସିହା ବେଳକୁ ଯୁଦ୍ଧର ଗତି ଓଲଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପଶ୍ଚିମ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଞ୍ଚରେ ଜର୍ମାନୀ ପଛଘୁଞ୍ଚି ଦେଲା ଓ ଶେଷରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲା । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବଭାଗରେ ଜାପାନର ଅଗ୍ରଗତି ଚାଲିଥାଏ । ଜାପାନର ଅଗ୍ରଗତିରେ ଆମେ ଯେତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥାଉଁ ନା କାହିଁକି ସୁବାଷ ବୋଷଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ଓ ତାଙ୍କ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ ବାହିନୀର କୃତିତ୍ୱ ଅତି ପ୍ରେରଣା ଦାୟକ ଥିଲା । ସେ ସବୁ ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ ନଥିଲେ ହେଁ ଲୋକମୁଖରେ କିଛି କିଛି ଖବର ଆସୁଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ଆଜାଦ୍‌ହିନ୍ଦ୍ ରେଡିଓର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସୂତ୍ରରୁ କିଛି କିଛି ଖବର ଛାଣିହୋଇ ଆମପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁଥାଏ । ଚାରିକାନ୍ଥ ମଝିରେ ବନ୍ଦୀ ରହିବା ଲୋକପାଇଁ ଏସବୁ କମ ଆନନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ ।

ଜେଲଖାନା ନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

ମୁଁ ଯାହା ବା ଯାହା ହୋଇଛି, ସେଥିରୁ ଯଦି ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷର ଜେଲ ଅଭିଜ୍ଞତା ବା ଜେଲ ଶିକ୍ଷାକୁ ବାଦ ଦେଇ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଆଉ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଯିବି । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ମୋ ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଯେଉଁବ୍ୟକ୍ତି, ସମର୍ଥ ବା ପରିବେଶର ଅବଦାନ ରହିଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ଅତିଅଧିକ ହେଉଛି ଜେଲଜୀବନ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀରୁ ପଢ଼ିଥାଏ ଓ ଜେଲଭୋଗିଥିବା ବୟସ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠୁଁ ଶୁଣିଥାଏ କିପରି ଭାବରେ ଜେଲରେ ନିଜକୁ କାମଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ନ କରିପାରିଲେ ଜେଲ ଜୀବନ ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇପଡ଼େ । ସାରା ଦିନଟାକୁ ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ନ ରଖାଯାଏ, ତେବେ ମଣିଷ କେବଳ ରୁଗ୍‌ଣ ହୋଇଯିବ ନୁହେଁ, କ୍ଷୁଦ୍ରମନା ହୋଇଯିବ । ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ବହୁଲୋକ ରହିଯାଆନ୍ତି ଓ

ସବୁଦିନେ ସେହି ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ଓ ସେହିମାନଙ୍କ ସଂଗରେ କାରବାର କରନ୍ତି, ତେବେ ମଣିଷର ଯେତେ ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଥାଏ ତାହା ବହୁଗୁଣରେ ଓ ବହୁଭାବରେ ବଞ୍ଚିପ୍ରକାଶ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ, ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟଦେଇ ଜେଲରେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନ ବିତାଇବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗିରଫ ହୋଇ କଟକ ଜେଲରେ ପହଞ୍ଚେ । ଛୋଟିଆ ଆବନ୍ଧ ପାଚେରୀଘେରା ଜେଲ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ଅନ୍ୟ କଏଦୀଙ୍କୁ ମିଶାଇଲେ ହଜାରରୁ କମ୍ ହେବନାହିଁ । ମୋତେ ନେଇ ଆଠ ନମ୍ବର ଝାଡ଼ି ଭିତରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ସେଥିରେ ରହୁଥିଲେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ ।

କିଏ ଜାଣେ ଜେଲ ଭିତରେ କେତେଦିନ, କି କେତେବର୍ଷ ରହିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମରୁ ଭାବିନେଲି ମୋଟା ମୋଟି ସାରା ଦିନଟାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ , ମୁଖ୍ୟତଃ ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ଏବଂ ଶରୀର ଓ ମନକୁ ଉତ୍ତୁଳ ରଖିବାକୁ କିଛି କଠିନ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମରେ ।

ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ବୁଲେ କିଛି ପରିମାଣରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଦିନ ଦଶଟା ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ପଢ଼ାପଢ଼ି ସାରି ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ଚକିରେ ଗହମ ପେଷେ ଗମଗମ କରି ଝାଳ ବହୁତ ବଢ଼ିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଅଟକ ବନ୍ଦୀ ଥିଲାବେଳେ ଚକି ପେଷିବା ପ୍ରଭୃତି କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଓ ମୋ ଭଳି ବହୁଲୋକ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ଏ କାମ ଆଦରି ନେଇଥାଉ । ଏପରିକି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ତିନି ବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ନଥିଲା । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚକିପେଷିବା ବା ବଗିଚା କାମକରି କିଛି ପନିପରିବା ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ି ନଥିଲି । କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାବେଳେ ୧୬ ନମ୍ବର ଝାଡ଼ିରେ ରହୁଥିଲି । ତା’ ପଛରେ ଏକ ପନିପରିବା ବଗିଚା କରିବାକୁ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କିଛି ଜାଗା ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ସକାଳୁ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ସେହି ବଗିଚାରେ ସମୟ ବିତାଉଥିଲୁ ଅନ୍ୟ ସହବନ୍ଦୀ ମାନଙ୍କ ସହିତ । ଏପରିକି ସେହି ବଗିଚା ପ୍ରତି ଏପରି ମମତା ଓ ଆସକ୍ତି ବଢ଼ିଗଲା ଯେ ନିଜ ଝାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ପାଇଖାନା ସଫାକରି ମଇଳାକୁ ଖତ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବସିଲୁ । ଏଥିପାଇଁ ଆଗକାର ଘୃଣାଭାବ କମିଗଲା । ସମୟେ ସମୟେ ଉପରବେଳା ବ୍ୟାଡ଼ମିଣ୍ଟନ ଓ ଭଲିବଲ ଖେଳିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ଏହି ଦୁଇଟି ଖେଳଛଡ଼ା

ପିଲାଦିନୁ ଝୁଲ କଲେଜ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଖେଳ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ନଥିଲା ।

ଏସବୁ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଥିଲା ନିଜକୁ ସୁସ୍ଥ ରଖିବା ମନକୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରଖିବା, ଜେଲ ଜୀବନକୁ ଆନନ୍ଦମୟ କରିବା । ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦିଗପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଉ ନଥିଲେ ସେମାନେ ହୁଏତ ରୋଗରେ ପଡୁଥିଲେ ବା ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅବନତି ଘଟୁଥିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବହୁ ଖୁର୍ଦ୍ଧରେ ସାମୁହିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଏହି ପରାମର୍ଶ ମୋତେ ସେତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରି ନଥିଲା । ମୁଁ ନାସ୍ତିକ ନ ଥିଲେ ବି କଲେଜ ଜୀବନରେ ଭଗବତସତ୍ତା ଭାବ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ଥିଲି । ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଥିଲା ଯେ ମାର୍କସବାଦ ପ୍ରତି ଯେତେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିଲି, ସେତିକି ପରିମାଣରେ ମୟିର ଓ ଧର୍ମଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଥିଲି । ଏହିପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ଜୀବନର ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିଲା ।

ଭୟିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଶାସନ ଅମଳରେ ଯେତେବେଳେ କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରିହେଲା ଏବଂ ରାଜନୀତିରେ ଏକ ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସମୟ ପୁରାଣ, ମହାଭାରତ, ରାମାୟଣ ପଢ଼ିବାରେ ସମୟ ବିତାଇଲି । ଯେତେ ପଢ଼ିଲି, ଦିନକୁ ଦିନ ଅନୁଭବକଲି ଯେ ଜୀବନରେ ଏକ ମହାପ୍ରମାଦ କରିଛି । ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି । ସେହି ସମୟରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଧର୍ମ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ସତ୍ତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ଏବଂ ଜୀବନରେ ଏକ ନୂଆ ମୋଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନହେଲେ ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷାପାଇଁ ସମୟେ ସମୟେ ସାମୁହିକ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବସିଯାଏ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଏଥିପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ ।

ଛାତ୍ରଭଳି ଜୀବନ ବିତାଏ

ସକାଳେ, ଦ୍ୱିପ୍ରହରରେ ଏବଂ ରାତ୍ରିରେ ବେଶିସମୟ ମୁଁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନରେ କଟାଉଥିଲି । ଜୀବନରେ ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟକ ପୁସ୍ତକ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆସିଛି, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ସେହି ଦୁଇ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକ ମୋର ଜେଲ କାଳର ପାଥେୟ । ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିଛି, ତାହାର ମୂଳଭିତ୍ତି କଟକ ଜେଲ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ । ଅନେକ ବନ୍ଧୁ କଟକ ଜେଲରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲକୁ ବଦଳି ହୋଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋରସାରା ଜେଲକାଳ ସେହି କଟକ ଜେଲରେ ହିଁ ବିତାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଜେଲ ଜୀବନ ମୋ ପାଇଁ ଅତି ଅମୂଲ୍ୟରତ୍ନ ହେଲା । ଝୁଲ, କଲେଜରୁ ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି ବା କରିଆଆନ୍ତି, ତାହା ଜେଲ ସମୟର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା

ତୁଳନାରେ କିଛିନୁହେଁ । ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷକାଳ ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଛାତ୍ରଭଳି ଦଶ ବାରଘଣ୍ଟା ଅଧ୍ୟୟନରେ କଟାଇବା ଅନ୍ୟକେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ସେହି ଅଭ୍ୟାସ, ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳା ଜୀବନରେ ରହିଗଲା ଏବଂ ବୋଧହୁଏ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଯିବ । ତାହାହିଁ ମୋର ମନୋରଞ୍ଜନ, ତାହାହିଁ ମୋର ଆନନ୍ଦ । ଜେଲରେ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଧ ଏବଂ ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରୀତି ନ ବଢ଼ିଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବିଶେଷତଃ ରାଜନୀତିର ଉତ୍ଥାନ ପତନରେ ସେପରି ଅଭ୍ୟାସ ରଖିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇନଥାନ୍ତା ।

ମୁଁ ଜୀବନ ସାରା ପଢ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ ରଖିବା ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ବହି ବିଷୟରେ ମୁଁ ବାଛବିଚାର ରଖେନା । ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ଥାଏ । ଉପନ୍ୟାସ ବା ଅନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସେପରି ଆନନ୍ଦ ଦିଏନା । ସେଥିପାଇଁ କଦବା କ୍ବଚିତ କେତେବେଳେ ହୁଏତ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦି ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛି ବା ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ପଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା କେବଳ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମାତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ନମ୍ବର ରଖିବା ସମ୍ଭବପର ଅନେକ ସମୟରେ ହେଉ ନଥିଲା ।

ଜେଲରେ ଯେତେ ବହି ପଢ଼ିଛି, ତାହାର ହିସାବ ନାହିଁ, ବହିମାନରେ ଥିଲେ ଲେଖକର ନାମ ମନରେ ନାହିଁ ବା ଲେଖକ ନାମ ମନେଥିଲେ ବହିର ନାମ ମନେ ନାହିଁ । ମୁଖ୍ୟତଃ ସେ ସବୁ ରାଜନୀତି ବା ଅର୍ଥନୀତି ସଂବନ୍ଧୀୟ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ପୁସ୍ତକ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ମନରେ ରେଖାପାତ କରିଛି ଓ ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।

ରାଜନୀତି ସଂବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକ ଜିହିଲେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନ ଓ ସମାଜବାଦୀ ଦର୍ଶନ ସଂବନ୍ଧରେ । କଲେଜ ଜୀବନରେ ସମାଜବାଦୀ ଦର୍ଶନ, ମୁଖ୍ୟତଃ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ଦର୍ଶନ ସଂବନ୍ଧୀୟ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲି । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ମରଣ ଅଛି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବାବେଳେ ଥରେ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ନଯାଇ ଫିରିଙ୍ଗି ବଜାରରେ ରହୁଥାଏ । ଦଶହରା ପରଦିନ କଟକ ସହରର ସବୁ ଦୁର୍ଗାମେଡ଼ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ପୁରୀଘାଟକୁ ଯାଇ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀରେ ବିସର୍ଜନ ହୁଏ । ମୁଁ ଦୁର୍ଗାମେଡ଼ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଦେଖିବି କ’ଣ, ସକାଳୁ ଯାଇ ଉପର ତେଲେଙ୍ଗା ବଜାରରେ “ୟୁନାଇଟେଡ଼ପ୍ରେସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ”ର ଏକ କୋଠରୀରେ କାର୍ଲମାର୍କ୍ସଙ୍କ ଇତିହାସ ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ବହି ‘କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମ୍ୟାନିଫେଷ୍ଟୋ’ ପଢ଼ି ଶେଷକଲି । ଏହା ଜୀବନର ପ୍ରଥମ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟ । ତା’ପରେ ଲେଲିନ୍ ଓ ସ୍ଟାଲିନ୍ଙ୍କର ବହୁ ପୁସ୍ତକ କଲେଜ ଜୀବନରେ ପଢ଼ିଛି । ଏହା ଅର୍ଥନୁହେଁ, କେବେହେଲେ ମୁଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ

ପାର୍ଟି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରରେ ସମାଜବାଦ ଓ ମାର୍କ୍ସବାଦ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା, ତେଣୁ ସେ ସବୁ ପଢ଼ିବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଭାରତ ବର୍ଷରେଦୁଇଟି ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ଥାଏ; “ଆସୋସିଏଟେଡ୍ ପ୍ରେସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ” (A.P.I.) ଯାହାକି ସେତେବେଳେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରର ସପକ୍ଷବାଦୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତା’ର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ “ରଏଟର ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ଏଜେନ୍ସି”ର ଏହା ଏକ ଭାରତୀୟ ସହଯୋଗୀ ଏଜେନ୍ସି । ସରକାରର ସବୁ ସଂବାଦ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲେ ହେଁ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଜାତୀୟବାଦୀ ସଂବାଦ ଉପରେ କମ୍ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉନଥିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ହେଲା “ୟୁନାଇଟେଡ୍ ପ୍ରେସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ” (U.P.I.) । ଏହା ଭାରତୀୟ ଏଜେନ୍ସି ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଜାତୀୟବାଦୀ ସଂବାଦ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିବେଷଣ କରୁଥିଲା । ଏହି ଏଜେନ୍ସିର ଦାୟିତ୍ଵରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ । ସ୍କୁଲ ଜୀବନରୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସଂବାଦପତ୍ର ପଢ଼ିବାକୁ ଏହି ଏଜେନ୍ସି ଅଫିସକୁ ପ୍ରତିଦିନ ସ୍କୁଲ ଛୁଟିପରେ ଯାଉଥିଲି । ସେହି ଅବକାଶରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୁଏ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼େ । ସେ ସାଂବାଦିକ ଥିଲେ ହେଁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କରେ ଥାଆନ୍ତି । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ ହେଁ କେବେହେଲେ ଛାତ୍ର ଜୀବନ କାଳରେ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ବା କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ମୋ ସହିତ ରାଜନୈତିକ ଚର୍ଚ୍ଚାକରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏକ ରାଜନୀତି ସଚେତନ ଛାତ୍ର-ହିସାବରେ ଆତ୍ମେମାନେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ଥିଲାବେଳେ ଜୟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ବିଶେଷତଃ ସୁବାଷ ବୋଷ ପ୍ରଭୃତି ଯୁବ ନେତୃତ୍ଵକ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲୁ । ସେହି ସମୟରେ ହିଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁକ ଠାରୁ ମାର୍କ୍ସବାଦ ସାହିତ୍ୟ ନେଇ ଅଧ୍ୟୟନରେ ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲି ।

ତେଣୁ ଜେଲଖାନାରେ ମାର୍କ୍ସବାଦ ସାହିତ୍ୟ ସମୟେ ସମୟେ ପଢୁଥିଲେ ହେଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଲେଖା ବା ତାଙ୍କ ଲେଖା ସଂକଳିତ ପୁସ୍ତକ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ନେଇଥିଲି । ଗାନ୍ଧୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଯେତେ ବହି ପଢ଼ିଛି ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଜେଲ୍ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ମୋପାଇଁ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ଥିଲା ରିଚାର୍ଡ୍ ଗ୍ରେଗଙ୍କର “ପାଓ୍ୟାର ଅଫ୍ ନନ୍-ଭାୟୋଲେନ୍ସ” (Power of Non-violence-by Richard Greig) । ଆଗରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ “ହରିଜନ” ପତ୍ରିକା ପଢ଼ି ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରାପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ଥିଲି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ‘ଅହିଂସା’ ଅସ୍ତ୍ର ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅହିଂସା ସଂଗ୍ରାମର ରଣକୌଶଳ

ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧର ରଣ କୌଶଳ ତୁଳନାତ୍ମକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକରି ଅହିଂସା ସଂଗ୍ରାମର ସଫଳତା ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି ସେ ବହିରେ ଲେଖକ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ । ଜଣେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟ ନାଗରିକ ପାଇଁ ଏକ ଅତୀବ ଉପାଦେୟ । ବିନୋବାଭାବେ, କିଶୋର ଲାଲ ମଶୁଖ୍ୟାଲା ପ୍ରମୁଖ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନିକଟତମ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ଜେଲ ଜୀବନରେ ପଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ମାନସପତରେ ଏତେ ରେଖାପାତ କରିନାହିଁ । ତା'ର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ସେତେବେଳେ ଆମେମାନେ ଯୁକ୍ତି ମୂଳକ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଯେପରି ବୁଝୁଥିଲୁ, ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲୁ, ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ସେତେ ଆଦର କରୁ ନଥିଲୁ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଇଂରେଜୀ ପାଠୁଆ ଥିଲୁ, ସେମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଆଦର କରୁଥିଲୁ । ସେଥିପାଇଁ ସେହି ଅହିଂସାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ରିଚାର୍ଡ୍ ଗ୍ରେଗ ଏକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରୁ ଲେଖିଥିଲେ ବୋଲି ତାହା ଆମର ହୃଦୟଗ୍ରାସୀ ଥିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଏକ କାରଣ ଥିଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପରି ଅହିଂସାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କପାଇଁ ଅହିଂସା ଏକ ଦର୍ଶନ ବା ଧର୍ମ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିବା କେତେକ ମୁଖ୍ୟମେୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ନେତା ବା କର୍ମୀ ଅହିଂସାକୁ ଏକ ସଂଗ୍ରାମର କୌଶଳ ବା ପଲିସି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଭାରତରେ ଏକ ହିଂସାତ୍ମକ ବିପ୍ଳବ କରିହେବ ନାହିଁ, ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱର ତେର ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବହୁତ ତଳକୁ ମାଡ଼ିଯାଇଛି; ତେଣୁ ଅହିଂସା ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣକରିବାକୁ ହେବ, ବିଶ୍ୱାସ ଥାଉ ବା ନଥାଉ । ଏହା ଅଧିକାଂଶ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ମାନସିକ ସ୍ଥିତି । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ରଜୀବନରୁ ଜାତୀୟବାଦୀ ଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କ ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ସେଇଆ ଥିଲା ।

ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପପ୍ରଚାର

କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଏହି ମାନସିକ ଦୃଢ଼ ବା ବିରୋଧଭାବ ସମୟେ ସମୟେ ଜେଲଖାନାରେ ଅପ୍ରୀତିକର ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବ ବାସ୍ତବିକ ଏକ ସ୍ୱୟଂସ୍ପର୍ଶ ଆନ୍ଦୋଳନ । ନେତୃତ୍ୱ ବିହୀନ ଦେଶର ଅଗଣିତ ଯୁବକ, ଛାତ୍ର ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରହିଗଲେ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ହିଂସା ମଧ୍ୟ ଘଟିଗଲା । କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସବୁ ପ୍ରଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ସଂଗଠନ କରି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦୀର୍ଘକାଳ ସ୍ଥାୟୀ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମକଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ବା ଅନ୍ଧ ସମର୍ଥକମାନେ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଜେଲରେ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀ

ବିଶେଷତଃ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଲୋକଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଫୁସଫୁସ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

ଆମେସବୁ ବିଶ୍ୱାସଯାତକ, ଗାନ୍ଧୀଦ୍ରୋହୀ, ଅହିଂସା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଉତ୍ସୁକ କରିବାକୁ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ହିଂସାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଇଛୁ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ପ୍ରକାର ଅପପ୍ରଚାର ସର୍ବତ୍ର ହେଲା ଓ କଟକ ଜେଲରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଲା । ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଲୋକ କେବେ ନ ହୋଇଥିଲେ ବି ଏପରି ପ୍ରଚାର ଆମକୁ ବାଧୁଥାଏ । ଯେପରିକି ଆମେସବୁ ଯେଉଁମାନେ ନୂଆହୋଇ ଆସିଛୁ, ସେମାନେ ଦେଶର ଓ ସଂଗ୍ରାମର ଟେଣି କ୍ଷତି କରିଛୁ । ଏ କଥାକୁ ଆମେସବୁ ଯୁବକ ପରବାଏ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ନୀଚମାନର ପ୍ରଚାର ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଦୀହୋଇ ରହିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଭେଦର ବାଡ଼ି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ।

ଅନେକ ଭାବୁଥିଲେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲାପରେ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯେଉଁମାନେ ହିଂସାର ପଛକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏକ ବିଚିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିରାଶକରି ସେ ସବୁ ଦୋଷ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଲଦିଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସ ନେତୃମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ଅଯଥାରେ ହଟାଇନେବା ଫଳରେ ଲୋକେ ନିଜ ବିଚାର ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ ବୋଲି ସେ କହିଲେ । ଏକ ସିଂହର ହିଂସା ଆଗରେ ଏକ ମୁଷିକର ହିଂସାକୁ ସମାଲୋଚନା କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ମତ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ କାପୁରୁଷର ଅହିଂସାକୁ ବହୁତ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ଏକ ବୀରବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ହିଂସା ଆଚରଣ ନ କରେ, ତାହା ସର୍ବୋତ୍ତମ, କିନ୍ତୁ ହିଂସାକୁ ଭୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅହିଂସାର ଆବରଣ ନେଲେ ତାହା ନିନ୍ଦନୀୟ । ଅହିଂସା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାପୁରୁଷତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାପାଇଁ ଏକ ଖୋଳପା । ସେଥିପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ହିଂସାର ଘୋର ଶତ୍ରୁଥିଲେ ହେଁ କଣେ ଜାତୀୟତାବାଦୀଙ୍କ ନିଷ୍ଠାକୁ କେବେହେଲେ ଗୌଣ ବୋଲି ବିଚାର କରି ନାହାନ୍ତି ।

ଏହିସବୁ ମାନସିକ ଦୁନ୍ଦ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଲେଖା ଓ ବକ୍ତୃତା ସଂଘଳିତ ପୁସ୍ତକଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରୀଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ପଢୁଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ କେଉଁକିଆ ବୁଝିପାରୁନଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞ ଜେଲ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ପଚାରେ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ ଜୀବନର ଶେଷବେଳକୁ କଟକ ଜେଲକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ । ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟୀୟ ସଚେତନ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଅତୁଟ ସମ୍ମାନ ଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଷୋଳନମ୍ବର ଖୁର୍ଦ୍ଧକୁ ବଦଳି ହୋଇଯାଇ ଥାଏ । ସେ ସେହି ଖୁର୍ଦ୍ଧରେ

ରହିଲେ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବହୁତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେତେ ସନ୍ଦେହ ଉପୁଜୁଥିଲା, ତାଙ୍କଠୁ ବୁଝି ମନ ସଫା କରିନେଉଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ପୁରୋଧା ଥିଲେ ହେଁ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ରାଜ୍ୟରେ ବହୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନର ଏକଦା ସମାଲୋଚକ ସେତେବେଳକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଗାନ୍ଧୀଦର୍ଶନର ଭକ୍ତ ପାଲଟି ଯାଇଥାଆନ୍ତି ।

ଅନେକ ଦିନ ଧରି ଷୋଳନମ୍ବର ଓ୍ଵାର୍ଡରେ ୧୯୪୪ ମସିହାରେ ନବବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିଛି । ରାଜନୈତିକ ଆଲୋଚନାରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସଂପ୍ରତିକ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମତ ଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ମନରେ ସ୍ଥିର କରି ନେଇଥାଆନ୍ତି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଆଉ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ହିସାବରେ କାମ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏତେଶିସ୍ତ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ, ଏକଥା ତାଙ୍କ କକ୍ଷନାରେ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ନମ୍ରଭାବରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ମଜବୁତ କରିବା ଉଚିତ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ମତ ।

ନବବାବୁଙ୍କର ସତରଞ୍ଜି ବା ଚେସ୍ ଖେଳରେ ଅତି ଆଗ୍ରହ । ପିଲାଦିନେ ଓ କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଚେସ୍ ଖେଳରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଥିଲି । ମୋର ମଧ୍ୟ ଚେସ୍ରେ ଆଗ୍ରହ ଥିବା ଜାଣି ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ସେ ମୋତେ ଡାକି ଚେସ୍ ଖେଳନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଯେଝାଯେଝା ଓ୍ଵାର୍ଡରେ ବନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦକରି ତାଲା ପକାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ସବୁ ଜେଲଖାନାର ନିୟମ । ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତି ଜେଲରେ ବହୁଲୋକ ଗିରଫହୋଇ ରହିଲେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଓ୍ଵାର୍ଡ ବନ୍ଦ ହେଉ ନଥିଲା । ଏପରିକି ଦିନବେଳେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଓ୍ଵାର୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ଓ୍ଵାର୍ଡକୁ ଯାଇ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜେଲର ଭିତ୍ତ କମି ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜେଲ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ତେଣୁ ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଓ୍ଵାର୍ଡରେ ତାଲା ପଡ଼ିଗଲେ ନବବାବୁ ଓ ମୁଁ ଚେସ୍ ଖେଳରେ ବସିପଡୁ । ରାତି ପଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଚେସ୍ ନିଶା ଘାରିଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ‘ହିନ୍ଦୁ’ ପତ୍ରିକାର ରବିବାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଚେସ୍ ସଂପର୍କରେ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୁଏ । ତାହାର ଉତ୍ତର ପରବର୍ତ୍ତୀ ରବିବାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଦିଆଯାଏ । ଆମେ ସେହିସବୁ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ (Puzzle) ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାର ଉତ୍ତର ଆସିଲେ ମିଳାଇ । ଏହା ଫଳରେ ମୁଁ ୧୯୪୪ ମସିହା

ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭିଲା ବେଳକୁ ହିନ୍ଦୁ ପତ୍ରିକାର ସବୁ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର କାଗଜ କଟିଂର ଏକ ବଡ଼ ଫାଇଲ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

୧୯୪୭ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଗିରଫ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଆଠ ନମ୍ବର ଓପାର୍ଡରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲି, ସେତେବେଳେ ‘ସମାଜ’ ସଂବାଦପତ୍ରର ତତ୍କାଳୀନ ସମ୍ପାଦକ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମିଶ୍ର ଆମ ଓପାର୍ଡ ପାଖ ସେଲରେ ରହୁଥିଲେ । ବାହାରେ ଧାରଣା ଯେ ଯେଉଁମାନେ ବିପଦଜନକ ବନ୍ଦୀ ବା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେଲରେ ରଖାଯାଏ । ଏକଥା ସତ । କିନ୍ତୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏକ୍ସଟିଆ ରହିବୀଁ ପାଇଁ ସେଲରେ ରଖାଯାଉଥିଲା । ଲିଙ୍ଗରାଜବାବୁ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ବି ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ତରଜାତୀୟ ବହୁତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସେଲକୁ ଯାଏ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ିବାକୁ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ‘ସମାଜ’ ଓ ‘ଷ୍ଟେଟସ୍ମ୍ୟାନ’ ଖବରକାଗଜ ପାଇଁ (ଷ୍ଟେଟସ୍ମ୍ୟାନ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ସମର୍ଥକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ହେଁ) ମାସିକ ପଢ଼ିବା ବେଳଠୁଁ ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା । ତେଣୁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଲିଙ୍ଗରାଜବାବୁଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼େ ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଓ ସେ ଶୁଣନ୍ତି ।

ଲିଙ୍ଗରାଜବାବୁ ସକାଳେ ପାଉଁରୁଟି ଓ ଲହୁଣୀ ମଖନ୍ ଖାଆନ୍ତି ଏବଂ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କଲିକତାରେ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀର ଫିର୍ଯୋ ପାଉଁରୁଟି ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା ଓ ପଲସନ ମଖନ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା । ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମୋତେ ସେ ପାଉଁରୁଟି ମଖନ୍ ରେ ଗୋଲମରିଚ ଗୁଣ୍ଡ ଦେଇ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କଭଳି ଉଦାର ଓ ସ୍ନେହୀ ଲୋକ ମୁଁ କମ୍ ଦେଖୁଛି । ସେତିକିବେଳେ ସେ ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଜୀବନୀ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବହି ଆକାରରେ ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ କାମରେ ସମୟେ ସମୟେ ସେ ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ନିଅନ୍ତି । ଜେଲରୁ ଫେରିଲା ପରେ ସେ ସବୁକୁ ‘ଜନନାୟକ’ କ୍ରମରେ କେତେଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ହିଁ ଆମର କାନ ଓ ଆଖି

ବାହାରର କଥା ଜେଲରେ ଶୁଣିବାର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ନ ଥାଏ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବାହାର ଦୁନିଆ ସହିତ ସଂପର୍କ ରକ୍ଷାକରେ । ତେଣୁ ଖବରକାଗଜ ପାଇଲାକ୍ଷଣି ଆତ୍ମଚରୁ ପଢ଼ିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏପରିକି ସମୟଥିଲେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବିଜ୍ଞାପନ ପୃଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ଓଲଟାଇବାକୁ ଛାଡ଼େନି । ନିଜ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ସଂବାଦପତ୍ର ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ଯେଉଁ ପତ୍ରିକା ଜେଲପାଇଁ ଅନୁମୋଦିତ ସେହିପରି ପତ୍ରିକା ଜେଲ ପକ୍ଷରୁ ମଗା ଯାଉଥିଲା ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ପଢ଼ିବା ଦେଇ ମଗାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ।

ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ପଢ଼ିବାକୁ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଓପାର୍ଡର ସମସ୍ତେ ବସି ପଡ଼ନ୍ତି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଥାଏ । ପଶ୍ଚିମରେ ଫ୍ରାନସ ଓ ବିଲାତ ଉପରେ ନାଜୀ ଆକ୍ରମଣ ଓ ପୂର୍ବ ରଶ୍ମେସ୍ତ୍ରରେ ଭାରତ ସୀମାଭିତରକୁ କାପାନ ଅଗ୍ରଗତି କରୁଥାଏ । ତେଣୁ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଛାଣିହୋଇ ଯେତିକି ଯୁଦ୍ଧ ଖବର ଆସୁଥାଏ , ସେତିକି କାଣିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥାଏ । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଯେତିକି ଯୁଦ୍ଧରେ ହାନିଷ୍ଟା ହେଉଥାଆନ୍ତି, ମନ ଭିତରେ ହିଟଲର ପ୍ରତି ଘୃଣା ଥିଲେହେଁ ମନ ଖୁସି ହେଉଥାଏ । ତା’ପରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଗତି ଓଲଟା ହେଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଟ୍ରିଟିଶବାସୀଙ୍କୁ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ନିବେଦନ ମନ ଉପରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରୁଥିଲା । ଦେଶର ଜନନାୟକ ଏ ପରାଜୟ ଭିତରେ କିପରି ବକ୍ତୃତା କରିଥାରେ ବିଲାତବାସୀଙ୍କ ମନୋବଳ ଦୃଢ଼ ରଖୁଥିଲେ, ତାହା ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଚର୍ଚ୍ଚିତଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ପଢ଼ିବାକୁ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ସାହିତ୍ୟର ଏହା ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

ମୋ’ପାଇଁ ଜେଲଖାନା ଥିଲା ଏକ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ କଥାଟା ହାଲୁକା ହୋଇଯିବ, ବରଂ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଜେଲରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବହି ମିଳୁ ନ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ପଛବେଳକୁ ମୁଁ ଓ ବନ୍ଧୁମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାମତେ ବହି ମଗାଇବାର ଓ କିଣିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲୁ । କେତେ ଯେ ମନଲାଖି ବହି ପଢ଼ିଛି, କହିବାର ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବିପ୍ଳବ (Total revolution) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭାରତର ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟୁତ ପଟ୍ଟବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ‘Communal Triangle’ ଓ ଆୟେଦକରଙ୍କ ‘ବିଭକ୍ତ ଭାରତ’ (India Divided) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ବହି ।

ଜେଲ ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବେଳକୁ ଭାରତରେ ରାଜନୈତିକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟିକଲା ଦୁଇଟି ଛୋଟ ପୁସ୍ତିକା । ମିନୁମସାନୀଙ୍କର ‘ସମାଜବାଦର ପୁନର୍ବିଚାର’ (Socialism reconsidered) ଓ ଏମ.ଏଲ. ଦନ୍ତଓସାଲାଙ୍କର ‘ଗାନ୍ଧୀବାଦର ପୁନର୍ବିଚାର’ (Gandhism reconsidered) । ଜେଲଖାନାକୁ ଏହି ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତିକା ମଗାଇ ତଳତଳ କରି ପଢ଼ିଛି । ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଉଭୟ ମତବାଦକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ-ପାର୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ ମିନୁମସାନୀ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ଆଭାସ ମିଳୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ବହୁ ବହି ଅଧ୍ୟୟନ କରି ମୋ ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହୋଇଗଲାଣି

ଯେ ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦ ଗାନ୍ଧୀତତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଶ୍ରୟ ନକଲେ ଭାରତୀୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଦୁଇଟି ଚିନ୍ତାଧାରା ମଧ୍ୟରେ ବିରାଟ ବ୍ୟବଧାନ ହେଉଛି ପଛା ସଂପର୍କରେ । ପଛା ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବ ଏବଂ ଭାରତର ଦଳିତ ନିପାଡ଼ିତଙ୍କ ହାତରେ ଏହି ଉଭୟ ତତ୍ତ୍ୱର ସମ୍ୟକ୍ ମିଶ୍ରଣ ହିଁ ମୁକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ଦେବ ।

ଜେଲରେ ରହିବାର ଛ'ମାସ ପରେ ମନକୁ ଆସିଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ହେଲେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ସମୟରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କର “ସମାଜବାଦ କାହିଁକି ?” (Why Socialism ?) ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପୁସ୍ତିକା ସମାଜବାଦୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରବେଶିକା ପୁସ୍ତିକା ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ସେଥିରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ‘ମାର୍ ପତଦାର ତତ୍ତ୍ୱ’ (Trusteeship Theory)ର କଡ଼ା ସମାଲୋଚନା ଥିଲା । ସେ ଶଶତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ହେଁ ମାର୍କ୍ସଙ୍କ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସୀ ଥିଲେ । ମୁଁ ସେ ବହିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କଲି ଓ ଇଚ୍ଛାଥିଲା ଯେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେ ତାହା ଓଡ଼ିଆରେ ଛପାଇ ଓଡ଼ିଶାର ରୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବି । କିନ୍ତୁ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲା ବେଳକୁ ଗାନ୍ଧୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ଏତେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲି ଯେ ସେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସେହିପରି ରହିଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଜୟ ପ୍ରକାଶଜୀଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ଓ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେବାର କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ମାର୍କ୍ସସାୟ ପଛାକୁ ବର୍ଜନକଲେ । କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କରି ଏହି ପାର୍ଟିର ମୁଖପତ୍ର “ଜନତା”ରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଲେ । ତାହାର ନାମ ଦେଲେ Incentive to Goodness । ସେଥିରେ ସେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦର୍ଶାଇଲେ ଯେ କେବଳ ରାଷ୍ଟ୍ରଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ମଣିଷକୁ ଏକ ମହାନ ସମାଜିକ ଜୀବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିହେବ ନାହିଁ । ସମାଜ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଭୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲୋଡ଼ା ଏକ ନୂତନ ସମାଜବାଦୀ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ।

ସମାଜବାଦୀ ପାଠଚକ୍ର

ଜେଲରେ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପୁନର୍ଗଠନ ସଂପର୍କରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲୁ, ସେତେବେଳେ ଜେଲରେ ଥିବା ଅନେକ ଯୁବକ ବଂଧୁ ବିଶେଷତଃ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଅନେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଆଜ୍ଞାପ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ କେତେକ ବନ୍ଧୁ ସେହିଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ଆମକୁ ଆହୁରି

ଉତ୍ସାହିତ କଲା । ଏତିକିବେଳେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମାର ମୁଖ୍ୟ ଆସାମୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ କଟକ ଜେଲକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଲେ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମକଦ୍ଦମା ଆମମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚାଲିଲା । ସେତିକିବେଳେ ଆମେ କେତେକ ଯୁବକ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲୁ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ପୁନର୍ଗଠନ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକମତ ହେଲୁ ।

ତେଣୁ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ଜେଲରେ ସକାଳବେଳା ରୀତିମତ ସମାଜବାଦ ଉପରେ କ୍ଲାସ କରାଯିବ ଓ ଯେତେ ସଂଖ୍ୟକ ଯୁବ ଜେଲବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ଏଥି ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରାଯିବ । କେବଳ ସମାଜବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ, ଗାନ୍ଧୀବାଦ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଂପ୍ରତିକ ରାଜନୈତିକ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯିବ ଓ ଆଲୋଚିତ ହେବ । ସତର ନମ୍ବର ଓପାର୍ଡ଼ର ପଛପଟ ଘାସ ଉପରେ କମ୍ବଳ ପକାଇ ରୀତିମତ କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭହେଲା । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ତିନିଘଣ୍ଟା ଏହି କ୍ଲାସ ଚାଲେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ାଯାଏ ଓ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ, ବାଲେଶ୍ଵରର ଗୌର ମୋହନ ଦାସ ଓ ମୁଁ ଏହିସବୁ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଉ ଏବଂ ତତ୍ପରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲେ । ବେଳକୁ ବେଳ ଏହି କ୍ଲାସରେ ବହୁ ଯୁବକ ବି ଯୋଗଦେଲେ । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ପ୍ୟାରିମୋହନ ଦାସଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବହୁ ଯୁବବନ୍ଦୀ ରୀତିମତ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି ଓ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ପାଠପଢ଼ା ଚାଲେ । ଏହିମାନେ ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତହୋଇ ଅନ୍ୟବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦେଲେ । ଆଜିପରି ମନେ ପଡ଼ୁଛି ସେହି ଅଧ୍ୟାପନା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ପରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ କମ୍ ବୌଦ୍ଧିକ ବଳଦେଇ ନାହିଁ ।

ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ଚାରିବର୍ଷରୁ ଛ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଦିଆଗଲା । ୩୦୨ ଦଫା (ନରହତ୍ୟା) ପ୍ରଥମେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିଲେ ହେଁ ତାହା ଫୌଜଦାରୀ ସୁପର୍ଯ୍ୟ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ରକ୍ଷା ଆଇନ, ରେଳବାଇ ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଆଇନ ପ୍ରଭୃତିର ଖିଲାପ ପାଇଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ଜେଲ ଭୋଗିବାକୁ ହେଲା । ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପିଲରେ ମୁଁ ଛାତ୍ର ଥିବାରୁ ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଚାରିବର୍ଷ ଜେଲଦଣ୍ଡକୁ ତିନି ବର୍ଷକୁ କମାଇ ଦିଆଗଲା ।

ବିଚାର ସରିଲା ପରେ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଆମଠୁଁ ଅଲଗା କରିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୋରାପୁଟ ଜେଲକୁ ବଦଳି କରି ଦିଆଗଲା । ଆମ ରାଜନୈତିକ କ୍ଲାସରେ ଯୋଗଦାନ କରୁଥିବା ବହୁବ୍ୟକ୍ତି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ସଜା ସମୟ

ଭୋଗି ମୁକ୍ତି ଲଭିଲେ । ଫଳରେ ଆମେ କ୍ଳାସରେ ଯୋଗଦାନ କରୁଥିବା ସାଥୀ ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ହ୍ରାସ ପାଇଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାରୁକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରକାରୀ ଦୋଷୀମାନଙ୍କୁ ଷୋଳ ନମ୍ବର ୩୫୫ରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବେ ବନ୍ଦୀକରି ରଖାଗଲା । ଫଳରେ କ୍ଳାସ ମଡ଼ଳିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଆମ ଭିତରେ ବରାବର ରାଜନୀତି ଆଲୋଚନା ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥାଏ ।

ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ଭାଗିରଥି ମହାପାତ୍ର, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ପ୍ରମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ଜେଲର ସେଲରେ କିଛିମାସ ରହିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଦିନକୁଦିନ ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼ିଛି ଏବଂ ଅତି କମ୍ ବୟସର ଯୁବକ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପସ୍ଥ ସ୍ନେହର ଭାଜନ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୀତି ଓ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି କେବେହେଲେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନନାହିଁ । ମନେ ହେଉଥାଏ ସେମାନେ ଯେପରି ହେଉଛନ୍ତି କଂଗ୍ରେସର ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ଗୋଷ୍ଠୀ । ତଥାପି ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବୟସ ଓ ପୋଖର ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଥାଏ ।

ବାହାରେ କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନର କୌଣସି ସରା ନଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଉତ୍ଥାନ ଓ ପତନହିଁ ମନକୁ ଆଲୋଚନା କରୁଥାଏ । ବହୁ ବନ୍ଧୁ ଜେଲରେ ବହୁକାଳ ରହିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମନବଳ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥାଏ । ଖଲାସ ହୋଇ ପରିବାର ସହିତ ରହିବାର ଆକର୍ଷଣ ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୁଜବ ଉଠେ ଯେ କେତେକ ବନ୍ଦୀ ଓ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରି ଖଲାସ ହେବାପାଇଁ ଚାହୁଁ ଥାଆନ୍ତି । ସେସବୁ ଗୁଜବରେ କେତେ ସତ୍ୟତା ଅଛି, କହି ହେବନାହିଁ । ବାହାରେ ଶିଥିଳତା ଓ ଜେଲ ଭିତରେ ବହୁବର୍ଷ ରହି କ୍ଳାନ୍ତି, ତା'ଉପରେ ମୁକ୍ତି ବିଷୟରେ ଅନିଶ୍ଚିତତା - ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଅନେକଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଯୁବକ ଥିଲୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଅନୁଶୋଚନା ନ ଥିଲା, କିମ୍ବା ଖଲାସ ହେବାପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ବରଂ ଅନେକ ଲୋକ ଜେଲ ଭୋଗି ମୁକ୍ତି ଲଭିଲାବେଳେ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ଓ ଆମେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେଉଥିଲୁ । ବାହାରେ ଅନିଶ୍ଚିତତାର ବାତାବରଣ । ଖଲାସ ହୋଇ କଣ କରିବେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଜେଲରେ ଏକାଠି ରହି ଏକ ସାମୂହିକ ପରିବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ମନୋବଳ ଦୃଢ଼ ରହିଛି । ବିଚ୍ଛେଦଯନ୍ତ୍ରଣା କମ କଷ୍ଟଦାୟକ ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ଜେଲ ଜୀବନର ମଧୁରସ୍ମୃତି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ମନେହୁଏ ସେହିପରି ସମୟ ଆସନ୍ତା, ପୁନର୍ବାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରହୋଇ ଭର୍ତ୍ତି ହୁଅନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ସେ ସମୟର ଆନନ୍ଦ ବୋଧହୁଏ ଆଉ ଫେରିବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ କୁମ୍ଭକାରର ଚକ୍ର ଭଳି ମୋତେ ତିଆରି କରିଛି ଓ ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆଜି ଯାହା, ତାହା ହୋଇଛି । ସେହି ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷର ଜୀବନକୁ ବାଦଦେଲେ ମୁଁ ଏକ ଅଲଗା ମଣିଷ ହୋଇଯିବି ।

ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଭାଗର କଡ଼ା ନଜର

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର କଟୁଦୃଷ୍ଟି ଆମ ଉପରେ ଥାଏ । ଆମର କାରବାର ପତ୍ରାଳାପ, ପଡ଼ିବା ବହି ଓ ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଜେଲ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ସୀମିତ ସାକ୍ଷାତ ଉପରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କଟକ ଜେଲରେ ରଖାଗଲା ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗର ନଜର ଓ ପରାମର୍ଶଦିନୀ ପତ୍ରାଳାପ ବା ସାକ୍ଷାତକାର କରିବା ସହଜ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାସବୁ ଏତେ ଚତୁରତାର ସହିତ କରାଯାଉଥିଲା ଯେ ଆମକୁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିନଥିଲା ।

ଜେଲର ଥିବାବେଳେ ଥରେ ମୋତେ ସାଂଘାତିକ ରୋଗ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଜେଲମୁକ୍ତ ହେଲାପରେ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଇ ନଥିଲା । ଥରେ ଭୟଙ୍କର ଆମାଶୟ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲି ୧୯୪୪ ମସିହାରେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଯେ ଜେଲଖାନାରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲି । ସବୁପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟର୍ଥହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନରେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ସେତେବେଳେ କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାର ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଆଥାନ୍ତି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପି.ସି.ରାୟ । କଟକ ଜେଲ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନରେ ଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଦିନେ ଜେଲ ପରିଦର୍ଶନରେ ଆସି ପ୍ରତି ଖର୍ଚ୍ଚରେ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟନ୍ତି । ଆପଣ ଆଭିଯୋଗ ଶୁଣିବା ଛଡ଼ା ଆମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତି । ଅତି ଅମାୟିକ ଓ କରୁଣ ହୃଦୟର ଉଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ସେ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ପିତ ପିତ ହୋଇ ରକ୍ତଝାଡ଼ା ବହୁଥର ହେଉଥାଏ ଓ ଏକଦମ୍ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ନୂଆକରି ସଲଫାଗୁଆନାଇଡିନ ଔଷଧ ବାହାରିଥିଲା । ବଜାରକୁ ବିକ୍ରି ହେବାପାଇଁ ଆସି ନଥାଏ, କେବଳ ରୋଗୀ ସୈନିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବର୍ମା ଫ୍ରେଣ୍ଡରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥାଏ ଏବଂ କଲିକତା, କଟକ ଭଳି ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କେବଳ ସୈନିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମହଜୁଦ ଥାଏ । ସେଇଥିରୁ ମାତ୍ର ଆଠ ଦଶଟି ବଟିକା ଆଣି ଡକ୍ଟର ରାୟ ଦେଲେ ଓ ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ଭଲ ହୋଇଗଲି ।

ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଏବଂ ଖାଦ୍ୟରେ ବହୁତ ହୁସିଆର ରହିଲେହେଁ ଜେଲ ଜୀବନର ପଛ ବେଳକୁ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ (Dyspepsia) ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲି ।

ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଯେ ବଞ୍ଚିବାର ସ୍ବହା ହ୍ରାସପାଇଲା । ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ, ବିଶେଷତଃ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସା ଉପରେ ବିଶ୍ବାସ ଥାଏ କାରଣ ରାନ୍ଧିକା ଔଷଧ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାରେ ବିଶ୍ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ ସମୟେ ସମୟେ ସେ ବିଷୟରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେସବୁ ବହି ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲି ଓ ପେଟକୁ ଭଲ ରଖିବା ପାଇଁ ସକାଳୁ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ଜଳଖିଆ ହିସାବରେ ଖାଇଲି । ମାଣ୍ଡିଆ କେବଳ ଅତି ପୃଷ୍ଠିକର ଖାଦ୍ୟ, ସେତିକି ନୁହେଁ, ସହଜରେ ରୋଗୀ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ହଜମ କରିପାରେ । ଏହା ପେଟ ରୋଗୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅତି ଉପାଦେୟ । ଅନେକ ଭଲ ବୈଦ୍ୟ ଓ ଡାକ୍ତର ପେଟରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଜଳଖିଆରେ ଘୋଳଦହି ମିଶାଇ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ସକାଳ ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହା ଅତି ଫଳପ୍ରସ୍ତ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ବାରା ମୋର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟରେ ଅନେକ ଉନ୍ନତି ଘଟିଲା ।

ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବାରୁ ପରଅଟା, ପାଉରୁଟି, କ୍ଷୀରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁପ୍ରକାର ସୁଷମଖାଦ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିବାରୁ ଏକାଦଶୀ ପ୍ରଭୃତି ଉପବାସ କେତେକ ଲୋକ ପାଳିକରି କରୁଥିଲୁ । ଉପବାସ କରିବା ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । କେତେକଙ୍କ ଉପବାସ ନାମରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମନଲୋଭା ଫଳ ଓ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି ବାଣ୍ଟିକୁଣ୍ଡି ଖାଉଥିଲୁ ।

ଯେତେବେଳେ ବହୁବର୍ଷ ଜେଲରେ ରହିବାକୁ ହେବ ମନରେ ଛିର କରିନେଲୁ, ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟଯଜ୍ଞ ମାମଲାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ରୋଷେଇକରି ନିଜର ତତ୍ତ୍ବାବଧାନରେ ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆରମ୍ଭକଲୁ । ଏ କାମରେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ସବୁ ତଦାରଖ କରନ୍ତି । ଜେଲରେ ଥିବା ସାଧାରଣ ବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ରୋଷେଇ କରିବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟକାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେପରି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଆମ ଦାୟିତ୍ବରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ନରସିଂହବାବୁ ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ ହିସାବରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ହିସାବରେ ଯେତେ ଚାଉଳ, ଚିନି, ପରିବା, ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ଆସୁଥିଲା ତାହା ଆମର ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ବହୁତବେଶୀ । ତେଣୁ ବଳକାତକ ସଞ୍ଚୟ କରି ଦୁଇତିନି ମାସରେ ଥରେ ଭୋଜିକରି ଅନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲୁ । ଆମେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ, ଅଧିକାଂଶ ତୃତୀୟଶ୍ରେଣୀ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ଜେଲରେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର କାରଣ ହୁଏ । ଏକ ଛୋଟ ପାଚେରିଘେରା ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଲୋକ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଭୋଗ କରିବେ ଏଥିରେ ଚକ୍ଷୁଶୀଳହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ଗଣଭୋଜି କରୁଥିଲୁ ।

ମୁଁ କଳେ ଜେଲରେ କଲେଜ ପଢୁଆ ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ନହୋଇଥିଲେହେଁ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ବି.ଏ. ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ସେତେବେଳେ ଏକମାତ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଥିଲା । ତେଣୁ ଜେଲରେ ଥିବା ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଆମେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗନେଇଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନଜର ପଡ଼ିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ତା'ସାଙ୍ଗକୁ ପୁଣି ରାଜଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ଦଣ୍ଡିତ । ନରସିଂହବାବୁ ପ୍ରମୁଖ ହଠାତ୍ ଦିନେ ସ୍ଥିର କଲେଯେ ମୋ ଜେଲ ଜୀବନର ଶେଷବର୍ଷଟି ମୋର ଜନ୍ମଦିନ ସାମୁହିକ ଭାବରେ ପାଳନ କରିବେ । ସଞ୍ଚିତ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀରେ ଏକ ଗଣଭୋଜି କଲେ ଓ ସବୁବୟସ୍କ ଖୁଆଇଲେ । ତା'ଛଡ଼ା ମୋ ପାଇଁ ନୂଆ ଖସଡ଼ର ଲୁଗା କାମିଜ କଲେ । ଏପରି ସ୍ନେହ ସହକରେ ଭୁଲି ହୁଏନା, ବିଶେଷତଃ ଜେଲ ଜୀବନରେ, ଯେତେବେଳେ ମୋର ବୟସ ଏକୋଇଶି କିମ୍ବା ବାଇଶି ।

କଲେଜରେ ଡର୍କ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଗନିଏ । ସ୍କୁଲ ଜୀବନରେ ଏହାଛଡ଼ା ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନେଉଥିଲି । ଅନେକ ଶୁଣିଲେ ହସିବେ ଯେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ଥରେ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଦ୍ବିତୀୟ ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରି ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ଆଉ ଆଗ୍ରହ ରହିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ ଯିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ବିତର୍କ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଦ୍ବିତୀୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲି । ସ୍ମରଣ ଅଛି ଯେ ବିତର୍କ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ସବୁଠାରୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ଥିଲା ଦ୍ବିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧ ନା ଜନଯୁଦ୍ଧ ? ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରଥିଲୁ ସେମାନେ ଏହାକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କଂଗ୍ରେସଲୋକଙ୍କ ଭଳି ଏହାର ବିରୋଧୀ ଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ରୁଷ ଯୁଦ୍ଧରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକାର ସହଯୋଗୀ ଥିବାରୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଏହାକୁ ଜନଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରି ଏହାର ସପକ୍ଷ ମତବାଦୀ ଥିଲେ । ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଭିତ୍ତିରେ କଲେଜ ଯୁନିୟନ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ସୁବକ୍ତାବୁ ଯୁଦ୍ଧ ସପକ୍ଷରେ ଥିବାରୁ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜୟ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ଆମର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ବହୁ ଅଧିକ ଭୋଟରେ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ

ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ପୁରୋଧା ଥିଲେ ଓ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଜନତାପାର୍ଟିର ସରକାରବେଳେ ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ବିତର୍କ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ବହୁ ପୁସ୍ତକ ସହିତ ଫାଉଣ୍ଡେନ୍‌ସେନ୍ ପ୍ରାଇଜ ହିସାବରେ କଟକ ଜେଲକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ଏ ସବୁ ଜେଲକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜୁରାପାଇ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେଦିନ ମୋ ମନ କେତେ ଖୁସି ହୋଇଥିଲା ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏକ ସାମାବନ୍ଧ ସ୍ଥାନରେ ଆବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଲୋକର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ନଜାଣିଲେ ଏପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଜଣେ ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଜେଲରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ

ଉଗ୍ରଜାତୀୟବାଦ ପାଇଁ ଜଣେ କେତେ ତ୍ୟାଗ ଓ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରେ ତାହା ଆଜିକାଲି ବୁଝିବା କଷ୍ଟ । ବନ୍ଦେମାତରଂ ଗୀତ ଏବଂ ଜାତୀୟ ପତାକା ପ୍ରତ୍ୟେକ କଂଗ୍ରେସଲୋକ ତଥା ଜାତୀୟବାଦୀଲୋକ ପକ୍ଷରେ କେତେ ପବିତ୍ର ଓ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ, ତାହା ସେତେବେଳେ ଯିଏ ନବେଖିଛି, ସେ ଜାଣିବ ବା କିପରି ? ଜାନୁଆରୀ ୨୬ତାରିଖ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟବାଦୀର ଶପଥ ଦିବସ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦିବସ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ, କାରଣ ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ସେହିଦିନ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ୧୯୩୧ ମସିହାରୁ ୧୯୪୭ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟବାଦୀ ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ ଶପଥ ନେଉଥିଲା ଯେ ଭାରତକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ସେ ସବୁପ୍ରକାର ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ।

୧୯୪୩ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ ଜେଲରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ବା ସେତେବେଳେ ଚରଖା ଚିହ୍ନିତ କଂଗ୍ରେସ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିବୁ ଏବଂ ପତାକା ତଳେ ଶପଥ ନେବୁ ବୋଲି ସ୍ଥିରକଲୁ । ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଏଥିପ୍ରତି କୋକୁଆ ଭୟ । ତେଣୁ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସ୍ଥିରକଲେ ଯେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ ଜେଲ ଭିତରେ କରାଇ ଦେବେନାହିଁ । ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା ଜେଲସାଥୀ ଥିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସେବା ଦଳର ଏକ ପୁରୁଷ । ନେତା ହିସାବରେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନର ନିୟମ କାନୁନ, ଡ୍ରିଲ ଓ ସଙ୍ଗୀତରେ ଅଭିଜ୍ଞ । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ କୌଣସିମତେ ଜାତୀୟପତାକା ବାହାରୁ ଲୁଚାଇ ଆଣିପାରିଲେ । ଜେଲ ଜଗୁଥିବା ଡ୍ୱାର୍ଡରମାନେ ଏସବୁ କାମରେ ବରାବର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଯେତେହେଲେ ଦେଶପ୍ରୀତି କାହାର ନାହିଁ ? ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ଲୁଚାଇବା କାମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଜାନୁଆରୀ ୨୬ତାରିଖର ସୁପ୍ରଭାତ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଜେଲଖାନାର ଅଗଣାକୁ ସଫାକରି ଧୋଇ ସାରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହ ପାଞ୍ଚଶହ ରାଜବନ୍ଦୀ ଘେରକରି ପତାକାସ୍ତମ୍ଭରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଜେଲର ସାଇରନ ବାଜିଉଠିଲା । ତାକୁ ପାଗଳାଘଣ୍ଟି ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁର୍ଦ୍ଦର ଲାଠିଧରି ସମବେତ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ବହୁତ ଲୋକ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ହୋଇଗଲେ । କେତେକ ଭୟରେ ଛିନଛତ୍ର ହୋଇଗଲେ । ପତାକା ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ହେବାମାତ୍ରେ ବହୁ ରାଜବନ୍ଦୀ ଘେର କରି ଲାଠି ପ୍ରହାରର ଶିକାର ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ପତାକା ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେଝା ଖୁର୍ଦ୍ଦରେ ଭରିକରି ଲୁହା କବାଟରେ ତାଲା ପକାଇଦେଲେ । ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିନେ ଗଣଅନଶନ କରାଗଲା । ଏ ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭଳି ମୁଁ ଜଣେ ଛୋଟିଆ ସୈନିକ ।

ଏହିପରି ଛୋଟ ବଡ଼ ଘଟଣା ଭିତରେ ଅଢ଼େଇବର୍ଷ ଆନନ୍ଦରେ ବିତିଗଲା । ମୁଁ ପଦାକୁ ମୁକ୍ତହୋଇ ଆସିଲି; ୧୯୪୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଶେଷ ଭାଗରେ ।

ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ଗୁଇୟା ବିଭାଗର କଡ଼ା ନଜର

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର କଟୁଦୃଷ୍ଟି ଆମ ଉପରେ ଥାଏ । ଆମର କାରବାର ପତ୍ରାଳାପ, ପଢ଼ିବା ବହି ଓ ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଜେଲ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ସୀମିତ ସାକ୍ଷାତ ଉପରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କଟକ ଜେଲରେ ରଖାଗଲା ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଗୋଇୟା ବିଭାଗର ନଜର ଓ ପରାମର୍ଶବିନା ପତ୍ରାଳାପ ବା ସାକ୍ଷାତକାର କରିବା ସହଜ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାସବୁ ଏତେ ଚତୁରତାର ସହିତ କରାଯାଉଥିଲା ଯେ ଆମକୁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିନଥିଲା ।

ଜେଲର ଥିବାବେଳେ ଥରେ ମୋତେ ସାଂଘାତିକ ରୋଗ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଜେଲମୁକ୍ତ ହେଲାପରେ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଇ ନଥିଲା ଥରେ ଭୟଙ୍କର ଆମାଶୟ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲି ୧୯୪୪ ମସିହାରେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲାଯେ ଜେଲଖାନାରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲି । ସବୁପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟର୍ଥହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନରେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ସେତେବେଳେ କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାର ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଆସାନ୍ତି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପି.ସି.ରାୟ । କଟକ ଜେଲ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ବାଧୀନରେ ଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଦିନେ ଜେଲ ପରିଦର୍ଶନରେ ଆସି ପ୍ରତି ଖୁର୍ଦ୍ଦରେ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟନ୍ତି । ଆପଣ ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣିବା ଛଡ଼ା ଆମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତି । ଅତି ଅମାୟିକ ଓ କରୁଣ ହୃଦୟର ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ସେ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ପିତ ପିତ ହୋଇ ରକ୍ତଝାଡ଼ା ବହୁଥର ହେଉଥାଏ ଓ ଏକଦମ୍

ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ନୂଆକରି ସଲଫାଗୁଆନାଇଡ଼ିନ ଔଷଧ ବାହାରିଥିଲା । ବଜାରକୁ ବିକ୍ରି ହେବାପାଇଁ ଆସି ନଥାଏ, କେବଳ ରୋଗୀ ସୈନିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବର୍ମା ଫ୍ରେଣ୍ଡରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥାଏ ଏବଂ କଲିକତା, କଟକ ଭଳି ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କେବଳ ସୈନିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମହକୁଦ ଥାଏ । ସେଇଥିରୁ ମାତ୍ର ଆଠ ଦଶଟି ବଟିକା ଆଣି ଡକ୍ଟର ରାୟ ଦେଲେ ଓ ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ଭଲ ହୋଇଗଲି ।

ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଏବଂ ଖାଦ୍ୟରେ ବହୁତ ହୁସିଆର ରହିଲେହେଁ ଜେଲ ଜୀବନର ପଛ ବେଳକୁ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ (Dyspepsia) ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲି । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଯେ ବଞ୍ଚିବାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହ୍ରାସପାଇଲା । ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ, ବିଶେଷତଃ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ କାରଣ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଔଷଧ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଓ ସମୟେ ସମୟେ ସେ ବିଷୟରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେସବୁ ବହି ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲି ଓ ପେଟକୁ ଭଲ ରଖିବା ପାଇଁ ସକାଳୁ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ଜଳଖିଆ ହିସାବରେ ଖାଇଲି । ମାଣ୍ଡିଆ କେବଳ ଅତି ପୃଷ୍ଠିକର ଖାଦ୍ୟ, ସେତିକି ନୁହେଁ, ସହଜରେ ରୋଗୀ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ହଜମ କଠିପାରେ । ଏହା ପେଟ ରୋଗୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅତି ଉପାଦେୟ । ଅନେକ ଭଲ ବୈଦ୍ୟ ଓ ଡାକ୍ତର ପେଟରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଜଳଖିଆରେ ଘୋଳଦହି ମିଶାଇ ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ସକାଳ ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହା ଅତି ଫଳପ୍ରସ୍ତ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଅନେକ ଉନ୍ନତି ଘଟିଲା ।

ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବାରୁ ପରଅଟା, ପାଉରୁଟି, କ୍ଷୀରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁପ୍ରକାର ସୁଷମଖାଦ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିବାରୁ ଏକାଦଶୀ ପ୍ରଭୃତି ଉପବାସ କେତେକ ଲୋକ ପାଳିକରି କରୁଥିଲୁ । ଉପବାସ କରିବା ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । କେତେକଙ୍କ ଉପବାସ ନାମରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମନଲୋଭା ଫଳ ଓ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି ବାଣ୍ଟିକୁଣ୍ଡି ଖାଉଥିଲୁ ।

ଯେତେବେଳେ ବହୁବର୍ଷ ଜେଲରେ ରହିବାକୁ ହେବ ମନରେ ସ୍ଥିର କରିନେଲୁ, ସେତେବେଳେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାମଲାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ରୋଷେଇକରି ନିଜର ତଦ୍ୱାବଧାନରେ ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆରମ୍ଭକଲୁ । ଏ କାମରେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ସବୁ ତଦାରଖ କରନ୍ତି । ଜେଲରେ ଥିବା ସାଧାରଣ ବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ରୋଷେଇ କରିବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟକାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେପରି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଆମ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ନରସିଂହବାବୁ ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ ହିସାବରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ହିସାବରେ ଯେତେ ଚାଉଳ, ଚିନି, ପରିବା, ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ଆସୁଥିଲା ତାହା ଆମର ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ବହୁତବେଶୀ । ତେଣୁ ବଳକାତକ ସଞ୍ଚୟ କରି ଦୁଇ ଡିନି ମାସରେ ଥରେ ଭୋଜିକରି ଅନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲୁ । ଆମେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦୀ, ଅଧିକାଂଶ ତୃତୀୟଶ୍ରେଣୀ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ଜେଲରେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର କାରଣ ହୁଏ । ଏକ ଛୋଟ ପାଚେରିଘେରା ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ତ୍ର କେତେକ ଲୋକ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଭୋଗ କରିବେ ଏଥିରେ ଚକ୍ଷୁଶୀଳହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ଗଣଭୋଜି କରୁଥିଲୁ ।

ମୁଁ କେଜେ ଜେଲରେ କଲେଜ ପଢୁଆ ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବକନିଷ୍ଠ ନହୋଇଥିଲେହେଁ ଅସ୍ତ୍ର କେତେକଶଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ବି.ଏ. ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ସେତେବେଳେ ଏକମାତ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଥିଲା । ତେଣୁ ଜେଲରେ ଥିବା ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଆମେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଡିନି ଜଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗନେଇଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନଜର ପଡ଼ିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ତା'ସାଙ୍ଗକୁ ପୁଣି ରାଜଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ଦଣ୍ଡିତ । ନରସିଂହବାବୁ ପ୍ରମୁଖ ହଠାତ୍ ଦିନେ ସ୍ଥିର କଲେଯେ ମୋ ଜେଲ ଜୀବନର ଶେଷବର୍ଷଟି ମୋର ଜନ୍ମଦିନ ସାମୂହିକ ଭାବରେ ପାଳନ କରିବେ । ସଞ୍ଚିତ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀରେ ଏକ ଗଣଭୋଜି କଲେ ଓ ସବୁବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ । ତା'ଛଡ଼ା ମୋ ପାଇଁ ନୂଆ ଖଦଡ଼ର ଲୁଗା କାମିକ କଲେ । ଏପରି ସ୍ନେହ ସହକରେ ଭୁଲି ହୁଏନା, ବିଶେଷତଃ ଜେଲ ଜୀବନରେ , ଯେତେବେଳେ ମୋର ବୟସ ଏକୋଇଶି କିମ୍ବା ବାଇଶି ।

କଲେଜରେ ଚର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଗନିଏ । ସ୍କୁଲ ଜୀବନରେ ଏହାଛଡ଼ା ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନେଉଥିଲି । ଅନେକ ଶୁଣିଲେ ହସିବେ ଯେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ଥରେ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରି ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ଆଉ ଆଗ୍ରହ ରହିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜେଲ ଯିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ବିତର୍କ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଦ୍ଵିତୀୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲି । ସ୍ମରଣ ଅଛି ଯେ ବିତର୍କ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ସବୁଠାରୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ଥିଲା ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧ ନା ଜନଯୁଦ୍ଧ ? ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଜାତୀୟବାଦୀ ଛାତ୍ରଥିଲୁ ସେମାନେ ଏହାକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି କଂଗ୍ରେସଲୋକଙ୍କ ଭଳି ଏହାର ବିରୋଧୀ ଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ

ରୁଷ ଯୁଦ୍ଧରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକାର ସହଯୋଗୀ ଥିବାରୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନେ ଏହାକୁ ଜନଯୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରି ଏହାର ସପକ୍ଷ ମତବାଦୀ ଥିଲେ । ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଭିତ୍ତିରେ କଲେଜ ଯୁନିୟନ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ସୁବକ୍ତାକୁ ଯୁଦ୍ଧ ସପକ୍ଷରେ ଥିବାରୁ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜୟ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବଂ ଆମର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ବହୁ ଅଧିକ ଭୋଟରେ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅନ୍ୟତମ ପୁରୋଧା ଥିଲେ ଓ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଜନତାପାର୍ଟିର ସରକାରବେଳେ ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ବିତର୍କ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ବହୁ ପୁଷ୍ପକ ସହିତ ଫାଇଣେନ୍ସେନ୍ସ ପ୍ରାଇଜ ହିସାବରେ କଟକ ଜେଲକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ଏ ସବୁ ଜେଲକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜୁରୀପାଇ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେଦିନ ମୋ ମନ କେତେ ଖୁସି ହୋଇଥିଲା ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏକ ସୀମାବଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଲୋକର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ନଜାଣିଲେ ଏପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଜଣେ ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଜେଲରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ

ଉଗ୍ରଜାତୀୟବାଦ ପାଇଁ ଜଣେ କେତେ ତ୍ୟାଗ ଓ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରେ ତାହା ଆଜିକାଲି ବୁଝିବା କଷ୍ଟ । ବନ୍ଦେମାତରଂ ଗୀତ ଏବଂ ଜାତୀୟ ପତାକା ପ୍ରତ୍ୟେକ କଂଗ୍ରେସଲୋକତଥା ଜାତୀୟବାଦୀଲୋକ ପକ୍ଷରେ କେତେ ପବିତ୍ର ଓ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ, ତାହା ସେତେବେଳେ ଯିଏ ନଦେଖିଛି, ସେ ଜାଣିବ ବା କିପରି ? ଜାନୁଆରୀ ୨୬ତାରିଖ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟବାଦୀର ଶପଥ ଦିବସ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦିବସ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ, କାରଣ ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ସେହିଦିନ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ୧୯୩୧ ମସିହାରୁ ୧୯୪୭ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟବାଦୀ ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ ଶପଥ ନେଉଥିଲା ଯେ ଭାରତକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ସେ ସବୁପ୍ରକାର ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ।

୧୯୪୩ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ ଜେଲରେ ଜାତୀୟ ପତାକା ବା ସେତେବେଳେ ଚରଣା ଚିହ୍ନିତ କଂଗ୍ରେସ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ କରିବୁ ଏବଂ ପତାକା ତଳେ ଶପଥ ନେବୁ ବୋଲି ସ୍ଥିରକଲୁ । ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ଏଥପ୍ରତି କୋକୁଆ

ଭୟ । ତେଣୁ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସ୍ଥିରକଲେ ଯେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ ଜେଲ ଭିତରେ କରାଇ ଦେବେନାହିଁ । ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା ଜେଲସାଥୀ ଥିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସେବା ଦଳର ଏକ ପୁରୁଷ । ନେତା ହିସାବରେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନର ନିୟମ କାନୁନ, ଦ୍ଵିଲ ଓ ସଜାତରେ ଅଭିଜ୍ଞ । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ କୌଣସିମତେ ଜାତୀୟପତାକା ବାହାରୁ ଲୁଚାଇ ଆଣିପାରିଲେ । ଜେଲ ଜଗୁଥିବା ଖୁର୍ଦ୍ଦରମାନେ ଏସବୁ କାମରେ ବରାବର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଯେତେହେଲେ ଦେଶପ୍ରୀତି କାହାର ନାହିଁ ? ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ଲୁଚାଇପା କାମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ।

କାନୁଆରୀ ୨୬ତାରିଖର ସୁପ୍ରଭାତ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଜେଲଖାନାର ଅଗଣାକୁ ସଫାକରି ଧୋଇ ସାରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହ ପାଞ୍ଚଶହ ରାଜବନ୍ଦୀ ଘେରକରି ପତାକାସ୍ତମ୍ଭରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଜେଲର ସାଇରନ ବାଜିଉଠିଲା । ତାକୁ ପାଗଳାଘଣ୍ଟି ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁର୍ଦ୍ଦର ଲାଠିଧରି ସମବେତ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ବହୁତ ଲୋକ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ହୋଇଗଲେ । କେତେକ ଭୟରେ ଛିନଛନ୍ଦ୍ର ହୋଇଗଲେ । ପତାକା ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ହେବାମାତ୍ରେ ବହୁ ରାଜବନ୍ଦୀ ଘେର କରି ଲାଠି ପ୍ରହାରର ଶିକାର ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ପତାକା ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେଝା ଖୁର୍ଦ୍ଦରେ ଭରିକରି ଲୁହା କବାଟରେ ତାଲା ପକାଇଦେଲେ । ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିନେ ଗଣଅନଶନ କରାଗଲା । ଏ ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭଳି ମୁଁ ଜଣେ ଛୋଟିଆ ସୈନିକ ।

ଏହିପରି ଛୋଟ ବଡ଼ ଘଟଣା ଭିତରେ ଅଦ୍ଵେଷବର୍ଷ ଆନନ୍ଦରେ ବିତିଗଲା । ମୁଁ ପଦାକୁ ମୁକ୍ତହୋଇ ଆସିଲି; ୧୯୪୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଶେଷ ଭାଗରେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶପତ୍ର

୧ ୧୯୪୭ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ୨୮ତାରିଖ । ରାଜ୍ୟର ସମାଜବାଦୀ ପ୍ରମୁଖ ସମାଜବାଦୀମାନେ କଟକରେ ଏକାଠି ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ଚାରି ହେବ । ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଦେଶର ବଢ଼ିଲା ରାଜ୍ୟରେ ହେଉଥାଏ । ବିହାର ରାଜ୍ୟର ପ୍ରମୁଖନେତା ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର ଏହି ସଂଗଠନକାମର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥିଲେ । ପୁରୁଷା ସମାଜବାଦୀ ନେତା ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ନବବୀର ଆମର ଘରୋଇ ବୈଠକରେ ତାଙ୍କ ଭିନ୍ନମତ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ଆମମଧ୍ୟରେ ବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇଥିଲା, କଂଗ୍ରେସରୁ ନୁହେଁ, ସମାଜବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠାରୁ ।

ଏହାର କ୍ଷଣ ଆଭାସ ମୁଁ ପାଇଥିଲି ଯେଉଁଦିନ ନବବୀର କଟକ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେ । ସେ ଜେଲଗେଟରୁ ବାହାରିବାକ୍ଷଣି ମୁଁ ଓ ଆଉ ଅଳ୍ପକେତେଜଣ ପାଛୋଟି ଆଣିଥିଲୁ । ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ସିଧା ସେ ମୋ ସହିତ ବାଲୁ ବଜାରର ଟ୍ରେଡ଼ିଂକଂପାନୀ ସାମନା ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଉଭୟେ ପରୁଣା ବନ୍ଧୁ ଖୁସି ହେଲାବେଳେ ନବବୀର ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି କହିପକାଇଲେ, “ମୁଁ ତୁମର ନେତୃତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।” ଏ କଥାଟା ମୋତେ ବଡ଼ ଧକ୍କାଦେଲା । ମହତାବବାବୁ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦୀ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଥାଆନ୍ତି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଥାଉଁ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ

କରିବାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରିଥାଉ ବା ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହୀ ଥାଉଁ, ସେମାନେ ତଥାପି କିଛି ପରିମାଣରେ ନବବାବୁ ଓ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖୁଥାଉଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରଥମ ଭେଟପରେ ସେ ଭରସା ମଉଳି ଯାଇଥିଲା । ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ରବିଘୋଷ, ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷ ପ୍ରମୁଖ କଟକଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ସେହି ବୈଠକରେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠିତହେଲା ଏବଂ ପ୍ରାଦେଶିକ କମିଟି ନିର୍ବାଚନ କରାଗଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହାର ନାମ ରଖାଗଲା ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ । ଏହାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ହେଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ । ମୋତେ ସଂଗଠନ ସମ୍ପାଦକ ହିସାବରେ ଦାୟିତ୍ଵ ଦିଆଗଲା ।

ମୁଁ ଅକସ୍ମାତ୍ ଏହି ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଇ ପାରିନଥିଲି । ଭୟଙ୍କର ଆମାଣୟ ରୋଗରେ କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିଲି । ବୈଠକପରେ ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ମୋତେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଓ ସଂଗଠନ ସଂପାଦକର ଦାୟିତ୍ଵକଥା କହିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ଆଶ୍ରମରେ ରହୁଥାଏ ଓ କଂଗ୍ରେସର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ଥାଏ । ତେଣୁ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳର ସବୁକାମ ମୁଁ ସେହି କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସରୁ ଚଳାଉଥାଏ । ଅଫିସ କହିଲେ ମୋର ସେହି ଟିଶ ବ୍ରାଙ୍କ ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ରାଜସ୍ଵମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ । ଏମାନଙ୍କ ମିଳିତ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସଭାପତି ପଦରୁ ହରାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଚଳିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ମତଭେଦ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଏଣେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ ଗଠନ କରିସାରିଥାଉ । ତେଣୁ ସ୍ଵାଧୀନତାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ (ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୪୭) ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଆସିଲୁ । ଓଡ଼ିଆବାଜାର ଯଦୁନାଥ ଭବନରେ ଆମ ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଫିସ ଖୋଲିଲା । ଠିକ୍ ତାହାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ୧୯୪୬ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଏକ ଛାତ୍ରଆନ୍ଦୋଳନ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ ଆରମ୍ଭହୋଇ କଟକ ସହରର ସବୁ ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ବ୍ୟାପିଥାଏ । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଯୁନିଅନ ଜ୍ୟାକ୍ (ବ୍ରିଟିଶ କାତୀୟ ପତାକା) ଉଡ଼ାଇବାକୁ ବିରୋଧ କରି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭ । ଏଥିରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସମର୍ଥିତ ଛାତ୍ର ନେତାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆମ ସହିତଥିବା କଂଗ୍ରେସର ଛାତ୍ରନେତାମାନେ ସାମିଲଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ନେତା ଓ ସଭାପତି ଥାଆନ୍ତି ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ । ରାଜସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରୀ ନବବାବୁଙ୍କ ପୁଅ କାଲୁ (ବିନାୟକ ଚୌଧୁରୀ) ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସକ୍ରୀୟ ଭାଗ ନେଲା । ନାନା କାରଣରୁ ସରକାରଙ୍କ

ସନ୍ଦେହ ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ ଯେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରକୁ ଅପବିତ୍ର କରିବାପାଇଁ ଏପରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଉତ୍ସୁକାଭିକ୍ଷିତ । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଆମ ସମର୍ଥିତ ଛାତ୍ରମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲଥିଲେ ଓ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନୈତିକ ସମର୍ଥନ ଦେଉଥିଲି । ଯାହା ହେଉ ନା କାହିଁକି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁଛାତ୍ର ଅଗ୍ରଣୀହୋଇ ବାହାରିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ରାଜ୍ୟର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କଲେ ।

ଯେଉଁଭଳି ଭାବରେ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ହୋଇ ସ୍ବାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ହେଲା ସେଥିରେ ଭାରତୀୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଅସୁଖୀ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଆଉଥରେ ବିରାଟ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେତିକିବେଳେ କନ୍ୟାପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଏକ ଲେଖା ଲେଖିଲେ କଂଗ୍ରେସ ନେତୃତ୍ବର ସମାଲୋଚନା କରି । ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ତାରିଖଦିନ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ହେବାର ରାଜିନାମାକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗକରି ଲେଖିଲେ, “ଏହା କଣ ସ୍ବାଧୀନତା?” (Is it Independence) ମୁଁ ତାହାକୁ ଅନୁବାଦ କରି ପାର୍ଟିତରଫରୁ ପୁଷ୍ପିକା ଆକାରରେ ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ତାରିଖ ଦିନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣାବଳୀ ଯାହାସବୁ ଘଟିଗଲା ତାହାଦେଖି ମୁଁ ପରେ ଭାବିଲି ଯେ ଆମର ଏପରି ଏକ ଚିନ୍ତା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଥିଲା ।

ଠିକ୍ ସ୍ବାଧୀନତା ପରେପରେ ସବୁଠାରୁ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରଣ । ଯଦିଓ ଆମେ ରାଜାଙ୍କ ଭଉଁ ଓ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଦାନର ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲୁ, ତଥାପି ଓଡ଼ିଶାରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ଭୂମିକା ପ୍ରଶଂସାଯୋଗ୍ୟ । ସେତେବେଳକୁ ସର୍ବ୍ବାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲଙ୍କ ବିଚକ୍ଷଣ ନେତୃତ୍ବ ହିଁ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୟ ସଂଚାର କରିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଘୋର ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ବେ ମିଶ୍ରଣ ଚୁକ୍ତିରେ ଦସ୍ତଖତ କରି କ୍ଷମତାରୁ ବିଦା ହୋଇଗଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ଏକମାତ୍ର ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବାଦ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ତାର ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରହିଲା । ଏଥିରେ ଘୋର କ୍ଷୁଦ୍ରହୋଇ ଆମେ ସମାଜବାଦୀମାନେ ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାରିରଖିଲୁ । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ରାଜା ସେଠିକା, ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳକୁ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ଅଲଗା ରହିଗଲା । ଫଳରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଏକ ବିରାଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆମ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିରୋଧ କଲେ ଓ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡର ନେତାମାନଙ୍କୁ ଆୟୁଧକରି ମିଶ୍ରଣ ବିରୋଧରେ ଜନମତ ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । କେବଳ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ନେତା ଗିରିଶ ରାୟ ଓ ତାଙ୍କର କେତେକ ସାଥୀ ଆମକୁ ଆପ୍ରାଣ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୋତରେ ମିଶି ଓଡ଼ିଶାରେ ସାମିଲ ହେଲା । ତତ୍ପରେ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳର ଅଧିକାଂଶ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ଆମ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଫଳରେ

ପାଟି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ସରଳ ଓ ଦୃଢ଼ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏପରିକି ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଆଦିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଦିବାସୀ ମହାସଂଘ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆମର ସମର୍ଥନ ସର୍ବାଧିକ ଥିଲା ।

୧୯୪୮ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ମାସ ଶେଷବେଳକୁ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ସାମ୍ବନ୍ଧୀୟକବାଦୀ ଆତତାୟୀଙ୍କ ଗୁଳିରେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ହତ୍ୟା ହେଲା । ଏହାପରେ ହିଁ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କ ଅସହିଷ୍ଣୁତାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ କାମକରିବାର ଶୈଳୀ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରା ଅଲଗା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଭିତ୍ତିମତ ହେଲେହେଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଶପ୍ରୀତି ବା ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟରେ ସେ ସନ୍ଦେହ କରିବାଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସର୍ବ୍ବାର ପଟେଲ ପ୍ରଭୃତି ଭାରୁଥିଲେ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଏକ ଉପଦଳଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା କଂଗ୍ରେସ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଏକ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ । ଦିନକୁ ଦିନ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟସ୍ତରର କଂଗ୍ରେସ ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ।

ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନାମର ଆଦ୍ୟରୁ କଂଗ୍ରେସକୁ କାଟି ଦିଆଯିବ ଓ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାହିଁଲେ ସିଧାସଳଖ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ । ତାହାର କିଛିଦିନ ପରେ ୧୯୪୮ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ପୁନର୍ବିଚାର କରାଯାଇ ଶେଷରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ । ମୂଳ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ଯେଉଁ କନ୍ଫୁନଡ଼ିର ସଂଯୋଗ ଥିଲା, ତାହା କଟିଗଲା । ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଆଡ଼େ କିଛି ପୁରୁଷାନେତା କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ନ ଦେଇ କଂଗ୍ରେସରେ ରହିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋଟାମୋଟି ଅଧିକାଂଶ ସଭ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନିଜର କରିନେଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପରିଣାମ

କଂଗ୍ରେସରୁ ବିଦାୟ ନେବା ସବୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇନଥିଲେ ହୁଏତ ଏପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କରିପାରି ନଥାଆନ୍ତା । ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳର (ସଂଗଠନ କମିଟି) ପ୍ରଥମ ବୈଠକରେ ସ୍ଥିର କରାଗଲା ଯେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ କଂଗ୍ରେସର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥିବାରୁ ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରମୁଖ ପାର୍ଟି ସାଥୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ କରାଯିବ । ସେହି ତା. ୧୨.୪.୬ ରିଖର ବୈଠକର ବିବରଣୀରେ ଲେଖାଗଲା, “କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନକୁ ମଜବୁତ ଓ କର୍ମୀ କରିବା ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟତମ କାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ସଂପାଦକ ଦାୟିତ୍ଵରୁ ଶ୍ରୀ

ଦ୍ଵିବେଦୀ ମୁକ୍ତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରବିନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ପାଟିର ଅସ୍ଥାୟୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ରୂପେ ନିର୍ବାଚନ କରାଗଲା । ”

ଏପରିକି ୧୯୪୭ ସାଲ ଜୁନ ୨୨ ତାରିଖ ଦିନ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ କଟକ ଆସିଥିବାବେଳେ କଟକ ଓଡ଼ିଆ ବଜାରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପାଟି କର୍ମୀ ବୈଠକରେ ଓଡ଼ିଶା ପାଟିର ଅଗ୍ରଗତିର ପ୍ରଶଂସା କରି କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସଂପର୍କ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଅବତାରଣା କରିଥିଲେ । ତାହାର ଆକ୍ଷରିକ ଅନୁବାଦ ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

“ଆମେ କଂଗ୍ରେସକୁ ସମାଲୋଚନା କରୁଛୁ, ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କଂଗ୍ରେସକୁ ସବଳ କରିବା, ଦୁର୍ବଳ କରିବା ନୁହେଁ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରର ବାଦବିବାଦରେ ନ ପଶି ଆମେ କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ ଓ ଛାତ୍ର ମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେବା ।

“ କଂଗ୍ରେସ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ କିପରି ଆହୁରି ବେଶିଭାବରେ ସହଯୋଗ କରି କାମ କରିପାରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟନେତା ମାନଙ୍କ ସଂଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ବିଶେଷ ଆଗେଇ ପାରି ନାହିଁ । ଏ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଘଡ଼ିସନ୍ଧିବେଳେ କିପରି ରାଜାମହାରାଜା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ସଂଗ୍ରାମ କରିହେବ । ଆମେ କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକମତ ଥିଲୁବୋଲି ଏ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଭାଗନେଲୁ । ଗାନ୍ଧିଜୀ, ଜବାହରଲାଲ ପ୍ରମୁଖ ଏପରି ଏକ ମିଳାମିଶା ସଂବଧରେ ଖୁବ ଏକନିଷ୍ଠ ହୋଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସର ଅନ୍ୟନେତା ମାନେ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଆମକୁ ଅଣପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରୀ କାମରେ ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ହେବ । କିଶାନ (କୃଷକ)କାମ କରିବାକୁ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଷବାସ ସଂବଧରେ ଆମ ଆଗରେ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତା ରହିବା ଦରକାର । କେବଳ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ହୋଇଗଲେ ଲୋକଙ୍କର ମଂଗଳ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ପଞ୍ଜାବ, ବମ୍ବେ ପ୍ରଭୃତିରେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ନଥିଲେ ହେଁ ଲୋକଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ; ଶୋଷଣ ଏଠିକାଭଳି ଚାଲିଛି । ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ତାତ୍ଵିକ ଓ ସମସ୍ୟା ଭିତ୍ତିକ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ “ଫାବିଆନ୍ ସୋସାଇଟ୍” ବହୁକାଳରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଆମକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ଗତିକରିବାକୁ ହେବ । ସେହିପରି ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ କାମକରିବାକୁ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ସମସ୍ୟା ସେତେ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ନହେଲେ ହେଁ ସେହି ସୀମାବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ହେବ ।

“ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଡ଼ଜାତ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା । ସେଠାକାର କର୍ମୀମାନଙ୍କ ସଂଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାଟି କର୍ମୀମାନେ ସେ କାମରେ ଆଗୁଆ ହୋଇପାରନ୍ତି ।

ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଯଦି ଛ'ମାସ କାଳ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ କାମ କରାଯାଏ, ତେବେ ଛୋଟ ଛୋଟ ରାଜାମାନେ ଆୟୋଜନର ସାମନା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଲୋକଶକ୍ତି ଖୁବ ପ୍ରବଳ ହେବ । ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବନାହିଁ ପ୍ରଜାମଣ୍ଡଳ ଦଖଲ କରିବା ।”

ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଏ ଭାଷଣ ଠିକ୍ ସ୍ବାଧୀନତାର ଦୁଇମାସ ପୂର୍ବରୁ । କିନ୍ତୁ ଦିନକୁଦିନ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଏପରି ହେଲା ଯେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ନିଖୁଳଭାବେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ରାଜ୍ୟ ପାର୍ଟି ମାନଙ୍କର ମତାମତ ଚାହିଁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପାର୍ଟିରେ ସୀମିତ ସଭ୍ୟଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୋବେସନାରୀ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ତତ୍ପରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ସଭ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ବୈଠକ କଟକ ପାର୍ଟି ଅଫିସକୁ ୧୯୪୮ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ଚାରି ତାରିଖ ଓ ପାଞ୍ଚ ତାରିଖରୁ ଡକା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସଞ୍ଚାବନକଣ ସଭ୍ୟ ଯୋଗଦେଇ କେନ୍ଦ୍ର କମିଟିକୁ ସୁପାରିଶ କଲେ ଯେ ପାର୍ଟି ସଭ୍ୟମାନେ “କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଆସିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରନ୍ତୁ” ।

ସେହି ସାଧାରଣ ବୈଠକରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଅମରଆତ୍ମାପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି କରି ପ୍ରତିବର୍ଷ କାନୁଆରୀ ତିରିଶ ତାରିଖକୁ ଗାନ୍ଧୀଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଏବଂ “ଜାତି ଓ ଶ୍ରେଣୀବିହୀନ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ଏବଂ ସାଂପ୍ରଦାୟିକତା ଓ ଜାତିଗତ ଦ୍ବେଷ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲୋପ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ” ହେବାକୁ ନିବେଦନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ କହୁଛି ଯେ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଏକ କଠୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସେତେବେଳେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପାର୍ଟିର ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ସେହିମାସ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ନାସିକ୍ଠାରେ ବସି କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନ କରାଗଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବାମପନ୍ଥୀ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ହିସାବରେ କାମକଲା । ପ୍ରଥମରୁ ସଂଗଠନ ସଂପାଦକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଦଳର ସବୁସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଭାଗନେଇ ଆସିଛି ।

ସମାଜର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀକମ୍ପାଧରେ ଜାତି ଓ ଶ୍ରେଣୀବିହୀନ ସମାଜପାଇଁ ଗଣତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳର ପ୍ରଥମ ବୈଠକରୁ (ତା ୭.୧୨.୪୭) କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଉପର ଲିଖିତ ଭାଷଣରେ କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଆୟୋଜନ ଉପରେ ବିଶେଷ ଜୋର ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ବୈଠକରେ କୃଷକ ସଂଘ ଗଠନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ବ

ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରମୁଖ ନେତା ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଦାୟିତ୍ୱ ପାର୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ ନେତା ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କ ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହିସବୁକୁ କୃଷକ ସଂଘ, ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭା, ଯଜ୍ଞ ସୋସାଲିଷ୍ଟଲିଗ୍‌ନାମରେ ସାଂଗଠନିକ ରୂପ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେହି ପ୍ରଥମ ବୈଠକରେ ମଧ୍ୟ “ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରସାରପାଇଁ” ପାର୍ଟି ପୁଷ୍ଟିକା ପ୍ରକାଶନ ଓ ‘କୃଷକ’ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକାଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିଛିମାସପରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ “ଲୋକ ସେବାଦଳ” ଏବଂ ନୂତନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜାଗରଣ ପାଇଁ, “ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ” ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ଲୋକସେବା ସଂଘର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ନୀଳକଣ୍ଠ ସାହୁ । ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ପାର୍ଟିର କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ବାବୁଲାଲ ଦୋଷୀ ।

ଦଳର ପ୍ରଥମ ସମ୍ମିଳନୀ

ଦଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଜନପ୍ରିୟତା ଜଣାପଡ଼ିଲା, ଯେତେବେଳେ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରେ ୧୯୪୮ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ ୩୧ତାରିଖ ଓ ମଇ ୧ତାରିଖରେ ଦୁଇଦିନଧରି ଦଳର ଜନଭେସନ୍ ହୁଏ । ଏହାର ସଫଳତା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ଦାୟୀ । ଡକ୍ଟର ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଭାଷଣରେ ପାର୍ଟିର ଦ୍ୱାର ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଓ ଏକ ଗଣପାର୍ଟିର ରୂପ ଦେବାକୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଠିକ ତିନିମାସ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଅସହଯୋଗ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଅସ୍ତ୍ର ହିଁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଧାନ ଆୟୁଧ ବୋଲି କହିଥିଲେ ।

ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଏକ ଗତିହୀନ ଓ ସ୍ଥିର ଦଳବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ, “ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବ ହଟାଇବା ନିମନ୍ତେ, ସଂପ୍ରଦାୟିକତା, ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଦେଶିକତା ଓ ଜାତିଗତ ଭେଦଭାବ ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ, କଂଗ୍ରେସ ସହ ସହଯୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।”

ଦିନକୁ ଦିନ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଭାବ ବଢୁଥିବାରୁ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରସାରରେ ଆତଙ୍କିତ ହେଉଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରଥମ ସମ୍ମିଳନୀରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ଯେପରି ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ

କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସତର୍କ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏତେ ନିମ୍ନସ୍ତରକୁ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆଙ୍କୁ ବାଲେଶ୍ଵର ରେଳଷ୍ଟେସନରୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଆଣିବାକୁ ଯେଉଁ ଉପବ୍ୟକ୍ତି କାର ଦେବାକୁ ଜବାବ ଦେଇଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଧମକ ଦିଆଗଲା ଓ ସେ କାର ଦେଲେନାହିଁ । ଫଳରେ ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆଙ୍କୁ ଏକ ଟ୍ରକରେ ବସାଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଅଣାଯାଇଥିଲା ।

ସେହିପରି ପର ଅବସ୍ଥାରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଗସ୍ତବେଳେ ଘଟିଥିଲା । କଂଗ୍ରେସର ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତି ବିଶ୍ଵନାଥ ଦାଶ ସବୁକଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଗସ୍ତକ୍ରମରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟ ସେମାନେ ଯେପରି ନ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ପରମବନ୍ଧୁ ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭୟେ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ତୁଙ୍ଗନେତା । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କର ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ହେୟାନ୍ତାନ କରି ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ନିଜଘରେ ଅତିଥି କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଜୟପ୍ରକାଶ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସଂଗଠନକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥିଲେ ।

ପାର୍ଟିପାଇଁ ଅର୍ଥ କେଉଁଠୁ ଆସେ

ଦିନକୁ ଦିନ କାମର ବୋଝ ଯେତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ, ଅର୍ଥର ଆବଶ୍ୟକତା ସେତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ । ପ୍ରଥମେ କୃଷକ ପ୍ରେସ ସ୍ଥାପନା କରି ଗୋଟିଏ ହ୍ୟାଣ୍ଡପ୍ରେସ ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ଖରିଦ କରିଥିଲୁ । ତାହା କାଳିଗଳିରେ ଥାଏ ଓ ସେଥିରୁ ‘କୃଷକ’ ମାସିକ ପ୍ରତିକା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଯେତେ ଅର୍ଥ ଦରକାର ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅକ୍ଷେ ଅକ୍ଷେ ଆଦାୟ କରୁଥିଲୁ । ଏଥିରେ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ତାହାପରେ ଗଙ୍ଗାମନ୍ଦିରକୁ ଏହି ପ୍ରେସ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଗଲା ଓ ଏକ ପୁରୁଣା ଟ୍ରେଡ଼ଲ ମେସିନ ଓ ପ୍ଲାଟବେଡ଼ ମେସିନ ଖରିଦ କରାଗଲା । ସାଧାରଣ ଚାନ୍ଦାଛଡ଼ା ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଗସ୍ତବେଳେ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରି ସବୁସଭାରେ ଯେଉଁ ଥାଳି ଭେଟି ଦେଉଥିଲୁ, ସେଥିରୁ ପାର୍ଟି ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ କିଛି ଅଂଶରେ ପ୍ରେସକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ପାଣ୍ଠି ଆଦାୟରେ ଆମର ଯୁବ ଓ ଛାତ୍ରକର୍ମୀମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ନାଲିଚୋପି ପିନ୍ଧି ପାର୍ଟି ଧ୍ବନିଦେଇ ବଜାରରେ ଢବାଧରି ଚାନ୍ଦା ଅସୁଲ କରୁଥିଲେ । ଏପରିକି କଟକ ରେଳଷ୍ଟେସନ ଯାଇ ରେଳଡବାରେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଚାନ୍ଦା ଅସୁଲ କରୁଥିଲେ । ପୁରୀଠାରେ ପାର୍ଟିର ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀ ବେଳେ ପୁରୀ, କଟକ ଓ ପୁରୀ ଆଖପାଖ ଗ୍ରାମ ମାନଙ୍କରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ କର୍ମୀମାନେ

ଯେପରି ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରି ପାଠିର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସଫଳ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ନ ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବ ନାହିଁ ।

ସାମ୍ବାହିକ କୃଷକ ପତ୍ରିକା

ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମ୍ବାହିକ ‘କୃଷକ’ ପତ୍ରିକାର ଭୂମିକା ବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଆସିଛି । ୧୯୪୬ ସାଲରୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ କାଳ ସମାଜବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ବାର୍ତ୍ତାବହ ହୋଇ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଂବାଦ ପରିବେଷଣ କରି ସଚେତନ ରାଜନୈତିକ ଶ୍ରେଣୀ ସହିତ ସକ୍ରୀୟ ସଂପର୍କ ରଖିଆସିଛି । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରୁ ଏହି ପତ୍ରିକା ନିକସ୍ତ ପ୍ରେସରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଆସିଛି । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁବର୍ଷଧରି ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଏହାର ସଂପାଦକ ଥିଲେ ଓ ଗୋରାଚାନ୍ଦ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ । କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଶ୍ରୀ ମିଶ୍ର ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଯୋଗଦେଲେ । ତା’ପରେ ଜ୍ଞାନମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏହି ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦନା ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ଓ କାଗଜର ପ୍ରସାର ବହୁ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା । ତତ୍ପରେ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ବହୁବର୍ଷଧରି ସଂପାଦକର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନକଲେ । ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ବାରିଷ୍ଟରୀ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଗଲେ ଏବଂ ଫେରିଆସି ଓଡ଼ିଶା ହାଇକୋର୍ଟ ଓ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଓକିଲାତି କଲେ । ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ ପତ୍ରିକା ସଂପାଦନାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ । ପରେ ସେ କଲେଜର ଶିକ୍ଷକତା କରି ଓଡ଼ିଶାର ଲକ୍ଷପ୍ରତିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ସର୍ବଜନ ଆଦୃତ ହେଲେ । ଏହିପରି ସଙ୍କଟରେ ପତ୍ରିକାର ପରିଚାଳନା ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଗଲାପରେ ପତ୍ରିକାର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ କେହି ନଥିଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରକାଶନ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଦୁଃଖର କଥା ଯେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟା ସର୍ବାଧିକ ଥିଲା (୨୧) ଓ ଲୋକସଭାରେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବାଧିକ ସଭ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଥିଲେ (୪), ସେତିକିବେଳେ ‘କୃଷକ’ ସାମ୍ବାହିକ ପତ୍ରିକାର ବିଲୟ ହେଲା । ସଙ୍ଗଠନର ଦୁର୍ବଳତା ହିଁ ଏହାଦ୍ୱାରା କ୍ଷତ ହୋଇଗଲାଣି ସେତେବେଳକୁ ।

୧୯୫୧ ସାଲପରେ ପାଠିର ଦୈନିଦିନ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଉବାକୁ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟଙ୍କର ଅବଦାନ ବେଶି । ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ପାଠି ବିଧାୟକମାନେ ତାଙ୍କ ଦରମା ଉଠାଇବାକୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇଁ ପାଠିକୁ କ୍ଷମତାପତ୍ର ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସମୁଦାୟ ଦରମା ପାଠି ଫଣ୍ଡକୁ ଆସେ । ସେମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ନଜରରେ ରଖି ସେହି ଦରମାରୁ କିଛି ଅଂଶ ସମୟେ

ସମୟେ ଥିଲା ବା ଆଉ କମ୍ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତା ଆକାରରେ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ଟଙ୍କାରେ ପାଟିର ଦୈନିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚାଲେ । ପର ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ଟଙ୍କାର କିଛି ଅଂଶରେ କୃଷକ ପ୍ରେସ ଥିବା ଜମି ମଧ୍ୟ ଖରିଦ ହୋଇଥିଲା । ପାଟି ବିଧାୟକ ମାନେ ଅକାତରେ ତାଙ୍କର ଦରମା ପାଟିପାଇଁ ଦାନ କରିବା କମ ତ୍ୟାଗର କଥା ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପରିବାରକୁ ସରଳ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ୧୯୫୧ ସାଲ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଠାରୁ ୧୯୭୧ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା । ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ମାସିକଦେୟ ପାଟି ଫଣ୍ଡକୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିଧାୟକ ମାନଙ୍କ ଦରମା ବହୁତ କମ୍ ଥିଲା । ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ (ପରିବେଶ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୂର୍ବତନ ବାଚସ୍ପତି), ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ତାଙ୍କ ଦରମାରୁ ମାସକୁ ମାତ୍ର ତିରିଶ ଚାଲିଶ ଟଙ୍କା ନେଉଥିଲେ । ଏପରିକି ୧୯୬୭ ସାଲ ବେଳକୁ ଦରମା କିଛି ବୃଦ୍ଧିପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ମାସକୁ ମାତ୍ର ଏକଶହ ଅଶି ଟଙ୍କାରୁ ଦୁଇଶତ ଟଙ୍କା ନେଉଥିଲେ । ଏବେ ପୁରୁଣା ହିସାବଖାତା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁଲି ଯେ ୧୯୬୭ ସାଲ ନିର୍ବାଚନରେ ଯେଉଁ ଏକୋଇଶି ଜଣ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନେ ମାସକୁ ଏକଶହ ଅଶି ଟଙ୍କାରୁ ଦୁଇ ଶହ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର ନେଉଥିଲେ । ଏପରିକି ଡକ୍ଟର ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ (ବଡ଼ଚଣା ଏମ.ଏଲ.ଏ) ଏକଶହ ଚାଲିଶ ଟଙ୍କା, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ (ବାରିପଦା ଏମ.ଏଲ.ଏ.) ଏକଶହ ଅଶି ଟଙ୍କା, ବ୍ରଜଧର ଶତପଥୀ (ପାଟକୁରା ଏମ.ଏଲ.ଏ) ଶହେ ଅଶି ଟଙ୍କା, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ (ରାଉରକେଲା ଏମ.ଏଲ.ଏ.) ଶହେ ଅଶି ଟଙ୍କା, ଡକ୍ଟର ସରୋଜ କାନୁନଗୋ (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଏମ.ଏଲ.ଏ.) ଶହେ ଅଶି ଟଙ୍କା, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ (ତିର୍ତ୍ତୋଲ ଏମ.ଏଲ.ଏ.) ଏକ ଶହ ଅଶି ଟଙ୍କା ନେଉଥିଲେ ।

ସେହିପରି ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷକ ଆଗରୁ ଯେଝା ଯେଝା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳିରେ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟକରି ବ୍ୟାଙ୍କ ବା ଜମା ଖାତାରେ ଜମା ରଖାଯାଉଥାଏ । କୌଣସି ବଡ଼ଲୋକ ପାଟିକୁ ଚାନ୍ଦା ଦେବାର ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ନିର୍ବାଚନ ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ କମହୁଏ । କାରଣ ସବୁ କର୍ମୀ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୁଥ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯେଝା ଯେଝା ଗ୍ରାମ ତୁଲାଇ । ଅର୍ଥ ସବୁବେଳେ ଅଭାବ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ପାଟି ପ୍ରସାରରେ ଘୋର ବାଧକ ହେଉନଥାଏ । ନିଷ୍ଠା ଓ ତ୍ୟାଗ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମକର୍ତ୍ତାର ଭୂଷଣ ଥାଏ । ପାଟି ସାହିତ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରିବା, ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବା ଓ କୃଷକ ପତ୍ରିକାର ଗ୍ରାହକ କରିବା ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯାହାପାଇଁ ଯେତେ କୋଟା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ପୂରଣ ହେଲା କି ନାହିଁ ପାଟି ବୈଠକରେ ସମୀକ୍ଷା କରାଯାଏ ।

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା

ଓଡ଼ିଶା କୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରାୟ ସତୁରୀ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ଲୋକ କୃଷି ଉପରେ ଜୀବିକାପାଇଁ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିବାରୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ହିଁ ମାଧ୍ୟମ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭିତ୍ତି ପଡ଼ିବା ଦିନରୁ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ୧୯୪୬ ସାଲରେ ପାର୍ଟି ଗଠନ ପରେ କୃଷକ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ସଂଘ ଗଠନକରିବାକୁ ସାଥୀ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ବ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ, ଚାଷୀକୁ ଶୋଷଣ ମୁକ୍ତ କରିବା, ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ଜମିର ମାଲିକ କରିବା ଏବଂ ଚାଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ସହଯୋଗ ଭାବ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ କୋଅପରେଟିଭ ଚାଷ ବା କୋଠଚାଷ ଉପରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲା । ୧୯୪୭ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୧ ତାରିଖଦିନ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଟାଙ୍ଗିଠାରେ ପାର୍ଟିର ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ବୈଠକ ହେଲା, ସେଥିରେ କୃଷିନୀତିକୁ ଆହୁରି ବିସ୍ତାରିତ କରାଗଲା । ଓ ଚାଷୀକୁ ଅନାବାଦୀ ଜମି ପଛାଦେବା ସହିତ ଭାଗଚାଷୀକୁ ବେଦଖଲ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆଇନ କରିବାକୁ ଦାବି କରାଗଲା । ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାରେ ସରକାର ଟାଳଟୁଳ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବାରୁ ଓ ତାହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଜମିଦାର ମାନେ ଭାଗଜମିରୁ ଚାଷୀକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରୁଥିବାରୁ ଓ ଅନାବାଦୀ ଜମି, ତୋଟା ପ୍ରଭୃତି ହସ୍ତାନ୍ତର କରୁଥିବାରୁ ସରକାରଙ୍କୁ କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରାଗଲା । ୧୯୪୮ ସାଲ ଏପ୍ରିଲ-ମଇ ମାସରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଥମ ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା, ସେଠାରେ ଚାଷୀର ଦାବିକୁ ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ କରାଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରେ ସରସା ଜମି ଦଶଏକରରୁ ବେଶି ବା ନିରଶା ଜମି ପନ୍ଦର ଏକରରୁ ବେଶି ନ ରହୁ ଏବଂ ଗୋଚର, ତୋଟା, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହେଉ ବୋଲି ଦାବୀ ହୋଇଥିଲା । ଭୂରାଜସ୍ବ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତକୁ ଅସୁଲ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ଦେବାକୁ ସେହି ଭୂସଂସ୍କାର ପ୍ରସ୍ତାବରେ କୁହାଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ସରକାର ଅଧାଦେଶ ଜାରି କରି ଭାଗଚାଷୀକୁ ବେଦଖଲ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ କଲେ ଓ ତୋଟା ପ୍ରଭୃତି ସର୍ବସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବା ଜମିର ହସ୍ତାନ୍ତର ଉପରେ କଟକଣା ଜାରିକଲେ । ଏହା ଚାଷୀଙ୍କର ଏକ ବଡ଼ ବିଜୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଆଇନରେ ତୃଟି ଓ ସରକାରୀକଲର ଉଦାସୀନତା ଯୋଗୁଁ ସର୍ବତ୍ର ବେଦଖଲି ଜୋରରେ ଚାଲିଲା । ଭାଗଚାଷକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଗାଁ ଗହଳିରେ ଅଶାନ୍ତି ବ୍ୟାପିଲା । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ବମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି ଓ

ଭାଗଚାଷୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା କରିବାରେ ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ରୋକିବାରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆନ୍ତରିକତା ଥାଏ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଅଧ୍ୟାଦେଶ ଜାରି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଆମ ପାଟି ଅଫିସରେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଭୂସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ସେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଉପରେ ଯେତେ ଭରସା କରୁଥିଲେ, କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ସେତେ ଭରସା କରୁନଥିଲେ । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ହେଲେ ତାହା ସ୍ଥାନରେ କି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ନବବାବୁଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଏକ କମିଟି ସରକାର ବସାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ରିପୋର୍ଟ ସର୍ବତ୍ର ଚହଳ ପକାଇଥିଲା । କାରଣ ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ଶାସନର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରି ଖଜଣା ଅସୁଲକରିବା ଓ ଗାଁର ଉନ୍ନୟନ କଳ୍ପେ ତାହା ବିନିଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ଅଞ୍ଚଳ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉପରେ ସେହି କମିଟି ଜୋର ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହା ପୋଥିରେ ରହିଗଲା ।

କୃଷକ ସଂଘର ଆନ୍ଦୋଳନ କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ସବୁଆଡ଼କୁ ବ୍ୟାପିଲା । ଭାଗଚାଷୀକୁ ବେଦଖଲ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓ ଚାଷୀକୁ ଉତ୍ପାଦନର ତିନି ପଞ୍ଚମାଂଶଭାଗ ଦେବାକଥାରେ ସର୍ବତ୍ର ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲା । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରହିଲେ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଲୋକନାଥ ରାୟ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା, ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷ, ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ନୀଳମଣି ସାମଲ ଓ ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଭାଗଚାଷୀର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ମଙ୍ଗଳପୁର (ପିପିଲି)ର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ, ଆଡ଼ଭୋକେଟ ହରିହର ବାହିନୀପତିଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓ ବାନାୟର ପରିଡ଼ାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବହୁଦିନ ଧରି ଚାଲିଥିଲା । ଏଥିରେ ରାଜ୍ୟପାଟିର ବହୁସଭ୍ୟ ଓ ନରସିଂହ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ କେଲ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ବହୁ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ବନମାଳୀ ମହାରଣା ଖୁବ୍ ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ । ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଉତ୍କଳ କୃଷକ ସଂଘର ନେତା ଶ୍ରୀ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ ଓ ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଧ୍ରୁବ ଚରଣ ସାହୁ ଏହାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥିଲେ । ୧୯୫୭ ସାଲର ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଗଚାଷ ଆନ୍ଦୋଳନ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା । ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦପରେ ସମସ୍ତେ ଚାଷୀର ଜମି ଅଧିକାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହିନ୍ଦି କିଶାନ ପଞ୍ଚାୟତ ନାମରେ ଏକ କୃଷକ ସଙ୍ଗଠନ ସ୍ଥାପନ

କରାଗଲା । ବିହାର ଓ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା । ବିହାରରେ ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଓ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ଗେଣ୍ଡାସିଂହଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିସ୍ଫାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ କିଶାନ ପଞ୍ଚାୟତର ଶାଖା ହିସାବରେ ଉତ୍କଳ କୃଷକ ସଂଘ କାର୍ଯ୍ୟକଲା । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ବର୍ଷ ପରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କମିଟି ସକ୍ରୀୟ ଭାବରେ କାମ ନକରିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକ ସଂଘ ନାମରେ କାମ ଚାଲିଲା । ସୁରଶ ଅଛି ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଗ୍ରଗତିରେ ଖୁସିହୋଇ ରାମନନ୍ଦନ ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଶାଖାକୁ ଏକ ନୂଆ ଟାଇପ ମେସିନ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଦଶନ୍ଧିର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ବ୍ୟାପକ ଭୂମିସଂସ୍କାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । କମିଟି ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟକରିବା, ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ରକ୍ଷିତ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱଦେବା ଓ ଘରଡ଼ିହ ଉପରେ ଭୂମିହୀନ ଲୋକଙ୍କୁ ଅଧିକାର ଦେବା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ ପାର୍ଟି ଓ କୃଷକ ସଂଘ ଏଥିପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଥିଲା । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ ସଭ୍ୟ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ବିଧାନସଭାରେ ଏକ ବେସରକାରୀ ବିଲ୍ କମିଟି ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଆଣିଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଚାପ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଭୂସଂସ୍କାର ବିଲ ୧୯୬୧ ସାଲରେ ବିଧାନସଭାରେ ଗୃହୀତକଲେ । ଏହା ସେପରି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ନଥିଲେ ବି କୋର୍ଟର ମକଦ୍ଦମା ଜାଲ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଟିକିଏ ମାୟା ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିହେଲା ।

କିନ୍ତୁ ପୂନର୍ବାର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଡେଇଁଉଠିଲା, ଯେତେବେଳେ ୧୯୬୪ ସାଲରେ ସରକାର ଜଳକରକୁ ଦୁଇଗୁଣ ବୃଦ୍ଧିକଲେ । ଚାରିଆଡ଼େ କୃଷକ ସଂଘ ତରଫରୁ ସଭାସମିତି ହୋଇ ଏହାର ଟାକ୍ର ବିରୋଧ କରାଗଲା । ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାର ଜଳକର ଇଲାକାରେ କୃଷକ ସଂଘର ନେତୃତ୍ୱରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏ ବିରୋଧକୁ ଦମନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସର୍ବତ୍ର କୃଷକସଂଘ କର୍ମୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ପାର୍ଟିର ସବୁକର୍ମୀ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଖୁବ୍ ସକ୍ରିୟ ଥିଲେ । କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଛଡ଼ା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ବ୍ୟାପିଯାଇଥିଲା । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଲୋକନାଥ ରାୟ, କଣ୍ଟୁରୀ ଚରଣ ମଲ୍ଲିକ, ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷ, ଭାଗବତପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ଅଗଣିତ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଅଦମ୍ୟ ପରିଶ୍ରମ କରି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟାପକ କରିଥିଲେ । ଆମର ଯେତିକି ଜିଦ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା, ସରକାରୀକଳ ସେତିକି ସକ୍ରୀୟ ଥିଲା । ଶେଷରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଶିର୍ଷସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ଯେତେବେଳେ ଜଗତସିଂହପୁରରେ ଜଣେ ଚାଷୀର ବଳଦ

ନିଲାମ କରିବାକୁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ମାନେ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ଲୋକଙ୍କ ଜବରଦସ୍ତ ବିରୋଧ ଓ ବୃଦ୍ଧି ଜଳକର ନଦେବାର ଦୃଢ଼ପଣ ଆଗରେ ସରକାରୀକଳ ପରାଜୟ ମଣିଲା । ତାହାପରେ ସରକାର ତାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧିଜଳକର ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ଏତେ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ ୧୯୬୭ ସାଲ ନିର୍ବାଚନବେଳେ ପାର୍ଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଧାନସଭାର ସବୁ ସିଟରେ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଝୋଟାଟାଷୀ ସମସ୍ୟା

କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ ପଞ୍ଚଦଶକରେ ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କ ସମସ୍ୟାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଢ଼ିଉଠିଥିଲା ତାହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ବାସ୍ତବ ସ୍ରଷ୍ଟା ହେଲେ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନର ମହାରଥୀ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ । ସେ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଲେ ଓ ଲୋକସଭାରେ ସଭ୍ୟଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କ ସମସ୍ୟା ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ବରାବର ଉଠୁଥାପନ କରୁଥିଲେ । ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କର ଦର ଓ ଝୋଟର ଏକରପ୍ରତି ଉଶାଉପାଦନ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରିଥିଲା । ଝୋଟ ଉପାଦନ ମାନବୃଦ୍ଧି ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କୁ ଉଚିତ ଦର ଦେବା ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଜନଚେତନା ଜାଗ୍ରତପାଇଁ “ଓଡ଼ିଶା ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କ ସମସ୍ୟା” ଉପରେ ଏକ ପୁସ୍ତିକା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଆମଦଲର ସାଥୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଓ ଡକ୍ଟର ସରୋଜକାନ୍ତ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଝୋଟାଟାଷୀଙ୍କର ସମ୍ମିଳନୀ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଏହିସବୁ ସମ୍ମିଳନୀରେ ହଜାର ହଜାର ଟାଷୀ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଏହି କାମ ହାତକୁ ନେଲେ । କାରଣ ସେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଲୋକସଭାରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଏହାଫଳରେ ଝୋଟାଟାଷୀମାନଙ୍କର ସମର୍ଥନ ସମାଜବାଦୀ ଦଳପ୍ରତି ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତିରେ କୃଷକମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ କରିବାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଭାଗଥିଲା । ଭାଗଟାଷ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ଧିମେଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଷଷ୍ଠ ଦଶନ୍ଧାର ଶେଷଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତେଜାଇ ରଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲି ସେତେବେଳେ ଆମର କଞ୍ଚିତ ଭୂମିସଂସ୍କାରକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବା ସହିତ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ପରିବାରପିଛା ଦଶ ଷାଞ୍ଚାଡ଼ି ଏକର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲି । ତାହା ସହିତ ରାଜ୍ୟର ସବୁ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଇଷ୍ଟେଟ (ପ୍ରାୟ ବାର ହଜାରରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ)ର ଲୋପ କରାଇଥିଲି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଗଲା । ତେଣୁ ଅଷ୍ଟଦଶ ଶତକରେ ବହୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧି ଜଳକର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁନର୍ବାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କଲି । ତା’ପରେ କୃଷି ଓ କୃଷକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ୧୯୮୫ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ସ୍ୱାଧୀନ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱର କସ୍ତୁରବା ନାରୀ ମହଲରେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଶହରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରେମୀଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀରେ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ”ର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହାର ସଭାପତି ରୂପେ ମୁଁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ଏହାର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ଏହା କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନ କୃଷକ ସଂଗଠନ ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଏହିମଧ୍ୟ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମର୍ଥକ ନୁହେଁ, ତାହା ଗତ ଦଶବର୍ଷରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି ।

ଆଠମଲ୍ଲିକର ମନଜୋର ମଧ୍ୟମ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାପାଇଁ ବିରାଟ ଚାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, ରେଙ୍ଗାଲି ବାସତ୍ୟୁତକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଝୋଟ ଚାଷୀଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଚାଷୀଙ୍କୁ କୃଷି ଉତ୍ପାଦିତ ବ୍ରହ୍ମପାଇଁ ଲାଭଜନକ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ପ୍ରଭୃତି ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ସଫଳତା ଦର୍ଶାଇଛି । କେବଳ କୃଷକର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ନୁହେଁ, କୃଷିର ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଆଗକାର ଆନ୍ଦୋଳନ ସବୁ କୃଷକ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଶୋଷଣ ବନ୍ଦ କରିବା ଏବଂ ଭୂସଂସ୍କାର କରାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” କୃଷିର ବିକାଶ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛି ।

୧୯୯୦ ସାଲ ପରେ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛି କାରଣ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ସହିତ କୃଷିର ବିକାଶ ଓ କୃଷକ ତଥା ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥ ଜଡ଼ିତ । ଚିଲିକା, ପୁରୀ-କୋଣାର୍କ ବେଳାଭୂମି, ଭିତର କନିକା ଅଭୟାରଣ୍ୟ, ଉପକୂଳର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ନୁହେଁ, ଭାରତ ଓ ଭାରତବର୍ଷ ବାହାରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜନମାନସରେ ପରିବେଶ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର ଏହା ଏକ ମୌଳିକ ଅବଦାନ ।

ଏହି ଉଭୟ ସମସ୍ୟା-କୃଷକ ଓ ପରିବେଶକୁ ଜନପ୍ରିୟ କରିବାପାଇଁ ମୋର ସଂପାଦକତ୍ୱରେ ୧୯୮୬ ସାଲଠାରୁ ଏକ ମାସିକ ପତ୍ରିକା “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । ଏହା କୃଷକ ଓ ଗ୍ରାମୀଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜନସଚେତନତା ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ସୀମିତ ପାଠକ ଯୋଗୁଁ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଚରିତାର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଭୂମିକା

ଓଡ଼ିଶା ଏକ ଶିଳ୍ପସମୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ ନ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ସେପରି କିଛି ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ନ ଥିଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ବ୍ରଜରାଜ ନଗର କାଗଜ କଳ, କଟକ ପ୍ରେସ କର୍ମଚାରୀ ଓ ବାରଙ୍ଗ କାଚ କାରଖାନାରେ ଟ୍ରେଡ୍‌ୟୁନିୟନ୍ ଗଠନ କରିଥାଆନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ସେ ଦିଗପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲା । ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଭାବାପନ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମକରି ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲାବେଳେ ୧୯୪୬ ସାଲରୁ । ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କାହାର ଏ ଦିଗରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ନ ଥିଲା । ସେ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ କଲିକତାରେ ଥିବାବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ପରିଚାଳିତ କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଥିଲେ ।

ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଥମେ କଟକ ମେହେନ୍ଦ୍ରନାମାନଙ୍କୁ ନେଇ କଟକ ମେହେନ୍ଦ୍ର ସଂଘ ଗଠନ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଗଡ଼ଜାତ ସବୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶି ନ ଥାଏ । ତାଳଚେର କୋଇଲାଖଣି ଶ୍ରମିକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଷିତ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହେଉଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଳଚେର ପ୍ରଭୃତି ଗଡ଼ଜାତରେ ଟ୍ରେଡ୍‌ୟୁନିୟନ୍ ଆରମ୍ଭ ନଥିଲା । ଡ଼କ୍ଟର ରବି ଘୋଷ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ ସେମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ଗଲେ । ଶ୍ରମିକଙ୍କ ମଜଲକର କାମ କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବାହାନାକରି ରାଜଦରବାରର ସ୍ୱାକୃତି ପାଇ ସଂଗଠନ କଲେ । ତାଳଚେର ପ୍ରଭୃତି ଗଡ଼ଜାତ ୧୯୪୮ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶିଲା, ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼ଜାତ ସବୁକୁ ଟ୍ରେଡ୍‌ୟୁନିୟନ୍ ଆକୁ ଲାଗୁ ହେଲା । ତା’ପରେ ହିଁ ଡେରା, ଦେଉଳବେରା ଓ ଭିଲିଏସ, ଏହି ତିନୋଟି କୋଇଲା ଖଣି ଇଲାକାରେ ତିନୋଟି ଯୁନିୟନ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ ହେଲା । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିମାସରେ ଯାଇ ସଂଗଠନକୁ ତଦାରଖ କରୁଥିଲି ଓ ହଠାତ୍ ଧର୍ମଘଟ ହେଲେ ସେଠାରେ ରହି ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲି । ସେହି ସମୟରେ ମୁଁ ପରିବହନ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି “କଟକ ମଟର ଓୟାର୍‌ସ ଯୁନିୟନ୍” ଗଠନ କରି ସଭାପତି ହେଲି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ମଟର କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସଂଗଠନ କରି ଏକ ମହାସଂଘ ଗଠନ ହେଲା । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରମିକ ନେତା ଭି.ଭି. ଗିରି (ସେତେବେଳେ ରେଳବାଇ ଶ୍ରମିକ ଫେଡ଼େରେସନର ସଭାପତି ଥିଲେ, ପରେ ସେ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହେଲେ) ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ଏହାର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକାବେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲି ଓ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ସଦସ୍ୟ ଉତ୍ତମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବସ ଓର୍ଡିଏ ସବୁ ଘରୋଇ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଥିଲା । କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଦାବି ସହିତ ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ

ଜାତୀୟକରଣ କରିବାକୁ ଦାବି ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ସହିତ ଯୋଗାଣ ଓ ପରିବହନ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । କଟକ ଟାଉନ ହଲରେ ମଟର କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ସଭାକୁ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ସେହିଠାରେ ଜାତୀୟକରଣ ଦାବିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ରୋଡ୍ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କର୍ପୋରେସନ ଗଠିତ ହେଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଘରୋଇବସ ସର୍ଭିସ ଏହା ଅଧୀନରେ ରହିଲା ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସିଧାସଳଖ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ରହିଲା ।

ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଦାବି ବିଷୟରେ ଆମର ବିଶେଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥିଲା । ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନୂଆ ନୂଆ ଅଭିଜ୍ଞତା ହେଉଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଟ୍ରେଡ୍‌ୟୁନିୟନ୍ ଆକୁ ଥାଏ ଓ ପରେ ପରେ ଶିଳ୍ପ ବିବାଦ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଆଇନ କରାଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଫାକ୍ତୁ ଆକୁ ଥାଏ । ଆମର ସବୁ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ସେସବୁ ଆଇନ୍ ସବୁ ଭଲ କରି ପଢ଼ିଲି । ସ୍କୁରଣ ଅଛି ସେତେବେଳେ ଅଜ୍ଞତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଦୁଇଟି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲି, ଯାହା ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ମିଳିଗଲା । କଟକ ମେହେନ୍ଦର ସଂଘର ଦାବିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥିଲି ଯେ ନୂତନ ମେହେନ୍ଦର ଯେତେ ନିଯୁକ୍ତି ହେବେ, ତାହା ମେହେନ୍ଦର ସଂଘର ପରାମର୍ଶରେ ହେବ । କଟକ କଲେକ୍ଟର ସେତେବେଳେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ଦାବିକୁ ସଂଗେ ସଂଗେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲେ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା । ସେହିପରି ନବବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ କ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ରୋଡ୍ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କରପୋରେସନ ଯେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲି ଯେ ଏହି ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କରପୋରେସନରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୂଳଧନର ଅଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ସଂରକ୍ଷିତହୋଇ ରହିବ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କରପୋରେସନରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଭାଗ ରହିଲା । ସେ ଟଙ୍କା ପ୍ରଥମେ ସରକାର ଦେଲେ, ପରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଅର୍ଥଦେଇ ତାହା ତାଙ୍କହାତକୁ ଯିବାକଥା । କଂପାନୀର ମୂଳଧନ ଅଂଶରେ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଅଂଶ ରହିବ ଏବଂ ପରିଚାଳନାରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ ରହିବ, ଏହା ୧୯୪୭-୪୮ ସାଲରେ କଳ୍ପନାର ବାହାରେ ଥିଲା ।

ଏହାପରେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ପରିବହନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜାତୀୟକରଣ ହେଲା । ସରକାରୀ ରାଜକୋଷକୁ ଅର୍ଥ ଆସିଲା ଓ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଅସୀମ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଷଷ୍ଠ ଦଶକର ଅନ୍ତିମଭାଗ ବେଳକୁ ପୁନର୍ବାର ଘରୋଇକରଣର ସ୍ୱର ଉଠିଲା ଓ ସେହି ସ୍ତରଯନ୍ତ୍ରରେ ସରକାରୀଦଳମାନେ ଭାଗିଦାର ହେଲେ । ମୋ ମତରେ ଜାଣିଶୁଣି ଏପରି ଏକ ଉତ୍ତମ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଧ୍ବଂସ

କରିଦିଆଯାଉଛି । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଘରୋଇ କରଣ ଅବଶ୍ୟମ୍ବାବୀ ।

୧୯୪୮ ସାଲରେ ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୁମଜଦୁର ସଭାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୁଏ । ଏଥିରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରୀତ ସବୁ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ ଓ ସ୍ବାଧୀନ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନମାନେ ସାମିଲ ହୁଅନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ନିଖୁଳ ଭାରତ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନ କଂଗ୍ରେସ (ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି.) ଏକମାତ୍ର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନ ଥିଲା । କିଛିବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜବାହରଲାଲନେହରୁ ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସବୁ ଜାତୀୟବାଦୀ ଶ୍ରେଣୀ କେଲରେ ରହିବାରୁ ଏହି ଏ.ଆଇ.ଟି.ୟୁ.ସି. ସଂଗଠନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କ କବ୍ଜାରେ ରହିଥିଲା । ୧୯୪୬ ସାଲରେ ଏକବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ଏହି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ଏହା ଶେଷ ଅଧିବେଶନ ।

କଂଗ୍ରେସ ପରିଚାଳିତ ଟ୍ରେଡ଼ୟୁନିୟନମାନେ ଅଲଗାହୋଇ ନିଖୁଳ ଭାରତ ଜାତୀୟ ଟ୍ରେଡ଼ ଯୁନିୟନ କଂଗ୍ରେସ (ଏ.ଆଇ.ଏନ.ଟି.ୟୁ.ସି.) ଗଠନ କଲେ । ତେଣୁ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମିଶି ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭା (ଏଚ୍.ଏମ୍.ଏସ୍.) ଗଠନ କଲେ । ଏହା ଯେହେତୁ ଏକ ସ୍ବାଧୀନ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସଂଗଠନ ଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରଥମ ସଭାନେତ୍ରୀ ହେଲେ ମଣିବେନ କାରା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଳବାଇ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦୀ ନେତ୍ରୀଥିଲେ ଓ କୌଣସି ଦଳସହିତ ସାମିଲ ନଥିଲେ । ସେହିପରି ହିନ୍ଦୁ ସେବକ ସଂଘ (Servant of India Society)ର ସଭ୍ୟମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ କାମ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭାରେ ସଭ୍ୟହୋଇ ରହିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ହିନ୍ଦୁ ସେବକ ସଂଘର ସଭ୍ୟ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର କେତେକ ଶ୍ରମିକ ସଂଘର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଥିବାରୁ ସେ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭାର ସଭାପତି ହେଲେ ଓ ମୁଁ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ହେଲି । ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଦୁହେଁ ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ରହିଛୁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଧୂଳୀଶ୍ବର ବସ୍ତିଆ, ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ, ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡୁ, ଭାଗବତ ବେହେରା, କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ଏପରିକି ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭାର ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସଭାପତି ହୋଇ ନାମ କମାଇଲେ ।

୧୯୪୮ରେ ହିନ୍ଦୁ ମଜଦୁର ସଭା ଗଠନପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ରାଜ୍ୟସାରା ବ୍ୟାପିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲା । ଶ୍ରୀ ଧୂଳୀଶ୍ବର ବସ୍ତିଆ କଲେଜ ଛାତ୍ର ଥିଲାବେଳେ ସେ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ ଏବଂ ସେ ତାଳଚେରରେ ରହି କୋଇଲା ଶ୍ରମିକଙ୍କ ତିନୋଟି ଯୁନିଅନର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କଲେ ।

ଚୌଦ୍ୱାରରେ ଲୁଗାକଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲାପରେ ମୁଁ, ଆକୁଳାନନ୍ଦ ବେହେରା ପ୍ରମୁଖ ସେଠାରେ ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ଏହା ଏକ ବଡ଼ ଶିକ୍ଷାଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଗଢ଼ିଉଠିବାରୁ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ! ଚୌଦ୍ୱାର ଲୁଗାକଳ, ଚିଟାଗଡ଼ କାଗଜକଳ, କଳିଙ୍ଗ ଟ୍ୟୁବ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାର ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭିତ୍ତିଭୂମି ହେଲା ।

ସେହି ସମୟରେ କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, କେଉଁଝର, ରାୟଗଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଟ୍ରେଡ଼ ଯୁନିୟନ ଗଠିତ ହେଲା । ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ଯୁନିୟନ ଗଠିତ ହେଲା ଓ ମୋତେ ବରାବର ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସହଦେବ ମିଶ୍ର ନାମକ ଜଣେ ଛାତ୍ର କଟକରୁ ଯାଇ ସେ ଯୁନିୟନର ଦୈନନ୍ଦିନକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଇସ୍ତାତ କରାଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଘୋଷଣା ହେବାରୁ ମୋର ଉଦ୍ୟମରେ କାରଖାନା ନିର୍ମାଣର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା ନାମରେ ୧୯୫୫ ସାଲରେ ଏକ ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନ ଗଠିତ ହେଲା । ମୁଁ ସଭାପତି ହେଲି । ପାର୍ଟିର ସାଥୀ ଚିରଞ୍ଜିଲାଲ ଶର୍ମା ଓ ଆଦିବାସୀ ନେତା ତରକନ ଓରାନ ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟଭାଗ ନେଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳଟା ଦିନକୁ ଦିନ ଶିଳ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ହେବାରୁ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆକୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରାଗଲା । ସେ କେବଳ ରାଉରକେଲା ମଜଦୁର ସଭା ଓ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ ମଜଦୁର ସଭାକୁ ବଳିଷ୍ଠ କଲେ ନାହିଁ, ଆଖ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟଶିଳ୍ପ ସବୁରେ ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନ ଗଠନ କଲେ । ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ କେମ୍ବର ଟୋପୋ ନାମକ ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ମୋତେ ପ୍ରତିମାସ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ବଡ଼ ଚଡ଼କ ପଡ଼ିଲା । ଏକ ରାସ୍ତାଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଧୂଳୀଶ୍ୱର ବସ୍ତିଆଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ତା'ପରେ ସେଠାରେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ରଖିବା ଉଚିତ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ସେଥିପାଇଁ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କୁ ରାଉରକେଲାକୁ ପଠାଗଲା । ଏହା ଫଳରେ ଚୌଦ୍ୱାର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳର ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କିଛି କ୍ଷତି ହେଲା । ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ରାଉରକେଲା-ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅତୁଟ ରହିଲା । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କୁ ବିହାରରୁ ଆସିଥିବା ଅଭିଜ୍ଞ ଶ୍ରମିକ କର୍ମୀ ଜଗଦିଶ ନାଗ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଓ ଷଷ୍ଠଦଶ ଦଶନ୍ଧିରେ ହିନ୍ଦି ମଜଦୁର ସଭା ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କେବଳ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନେଇ ନାହିଁ, ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସର୍ବବୃହତ ଥିଲା ବୋଲି ସରକାରୀ ରେକର୍ଡ଼ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ କଲା । ୧୯୬୬

ସାଲରେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାରୁ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ବିଦାୟ ନେଲି, କିନ୍ତୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭାର ନେତୃତ୍ୱରେ ଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ମୁଖପାତ୍ର ହିସାବରେ କାମ କରୁଥିଲି । ଭାରତ ବର୍ଷର ଲକ୍ଷ୍ନୌ, ହାଇଦରାବାଦ, ବାଙ୍ଗାଲୋର ଓ ସୁନାବେଡ଼ାରେ ଦେଶରକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଡ଼ାକାହକ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ କାମକରୁଥିବା ଶ୍ରମିକ ଯୁନିୟନ ମାନେ ଏକ ମହାସଂଘ ଗଠନ କଲେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସଭାପତି ଥିଲି ।

ଏହି ସମୟରେ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ କେନ୍ଦୁପଡ଼ା ଓ ଶାଳମଞ୍ଜି ସଂଗ୍ରହ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ସଂଗଠନ ଗଢ଼ିଉଠିଲା ଓ ଏହା ରାଜ୍ୟସଭା ବିସ୍ତାର ଲାଭକଲା । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ମଧ୍ୟ ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଯୁନିଅନ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦେହାନ୍ତପରେ ପଞ୍ଚାନନ କାନୁନ୍‌ଗୋ ସମସ୍ତ ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ବନ୍ଦରରେ ଏକତ୍ରୀକୃତ କରି ସଭାପତି ଅଛନ୍ତି ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ କେତେକ ସାଥୀ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଗ୍ରଣୀଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ କଥା ସିନାଲେଖିଲି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଳ୍ପାନୁଷ୍ଠାନରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକଙ୍କମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁ ଶ୍ରମିକ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇ ହିନ୍ଦ ମଜଦୁର ସଭାକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିଥିଲେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟବିନା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରମୁଖସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ନଥାଆନ୍ତା ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଭୂମିକା

କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାଭଳି ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ-ମାନେ ଯୁବକ ଓ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଆସିଥିଲେ । ଛାତ୍ର ସଂଗଠନ ଓ ‘ୟଙ୍ଗ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଲିଗ୍’ ନାମରେ ଯୁବ ସଂଗଠନ ମୂଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଛାତ୍ର ମାନଙ୍କପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୋର ନ ଦେଇ ଏହି ଲିଗ୍ ଜରିଆରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାମ ହେଉଥିଲା । କଲେଜ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଫରକ କ’ଣ ? ୧୯୪୯ ସାଲ ମଇ ମାସରେ ଯେତେବେଳେ ସାଲେପୁରଠାରେ ପାର୍ଟି ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ବ୍ୟାପକ କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ରବି ରାୟ, ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ଓ ମୋତେ ନେଇ ଏକ ଛାତ୍ର ସର୍ବକମିଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ରବିରାୟଙ୍କୁ ଆବାହକ କରାଯାଇଥିଲା । ତତ୍ପରବର୍ଷ ୧୯୫୦ ଜୁନ୍‌ମାସରେ ପୁରୀଠାରେ ଯେତେବେଳେ ପାର୍ଟିର ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି କମିଟିକୁ ଯୁବ ସର୍ବକମିଟି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଆଦର୍ଶଗତ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସହରମାନଙ୍କରେ ପାଠକ୍ରୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା

କରାଯାଇଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ର କମିଟିର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ପାଠଚକ୍ରପାଇଁ ଏକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟପାର୍ଟି ଯୁବସଂଗଠନର ନାମ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବସଭା କରିବାରୁ ଆମର ସେହି ଅନୁସାରେ ଯଙ୍ଗ୍ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଲିଗ୍‌ର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ଶାଖାଗଠନ କରାଗଲା । ସାଧାରଣତଃ ସମାଜବାଦୀ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ପାଠଚକ୍ରରେ ଭାଗନେବା ଉପରେ ଜୋରଦେବା ସହିତ ପାର୍ଟିକାମରେ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିଲା । ନିର୍ବାଚନ, ସଭାସମିତି, ଭୁସ୍ତ୍ରାରେ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବା ଠାରୁ ଏପରି କୌଣସି କାମନାହିଁ, ଯେଉଁଥିରେ ସେମାନେ ପ୍ରମୁଖ ଭାଗ ନେଉନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କଲେଜ ସଂଖ୍ୟା କମିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜିଲା ହେଡ୍‌କ୍ୱାର୍ଟରରେ ଥିବା କଲେଜମାନଙ୍କରେ ସମାଜବାଦୀ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସକ୍ରିୟ ଯୋଗଦାନବିନା ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦୃଢ଼ ହୋଇନଥାଆନ୍ତା ।

ରବି ରାୟ, ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଉଭୟେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ରନେତା ହିସାବରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାର ଶକ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ବେଶିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ହେଲେ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର, ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ ଓ ଅନ୍ୟ ବହୁଯୁବକ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେମାନେ ରାଜନୀତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କପରେ ଆଉଏକ ଯୁବଶ୍ରେଣୀ ପାର୍ଟିକୁ ସଂବୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ହେଲେ ୧୯୬୪ ସାଲ ଐତିହାସିକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ କାଳରେ । ଭାଗବତ ବେହେରା ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବନେତା ହିସାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କହିଲେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୁଝାଯାଉଥିଲା ।

ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରଥମରୁ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରସାରଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଆସିଛି । ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ବର୍ଗଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଚେତନା ଜାଗୃତ ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦ କିପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ? ସେଇଥିପାଇଁ ନାଟକ, ଗୀତ ପ୍ରଭୃତି କରିଆରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିବାକୁ ‘ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ’ ନାମରେ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ

ଗଢ଼ାଗଲା । ଏହାର ଦାୟିତ୍ବ ମୁଖ୍ୟତଃ ବାବୁଲାଲ ଦୋଷୀ ନେଇଥିଲେ । ସେ ପାଟିର କୋଷାଧକ୍ଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର କଳାପ୍ରତି ଏତେ ପ୍ରୀତିଥିଲା ଯେ ସେ ପରେ କଳାବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଓଡ଼ିଶାର କଳା (ନାଟ, ଗୀତ, ନାଟକ ଇତ୍ୟାଦି) କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁଦିନପାଇଁ ନାମ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ମହାନ୍ତି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ମହାନ୍ତି ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ ଏବଂ ପରେ ଦୁଇଥର ପାର୍ଟିପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ବାଲିକୁଦା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନପକ୍ଷରୁ ପ୍ରଥମେ ‘ଅଗଷ୍ଟ ନଅ’ ନାମକ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ଲେଖକ ଥିଲେ ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି । ପରେ ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ସାରଦା ନାୟକ, ଗୌର ଘୋଷ, ରାଜେଶ୍ବରୀ ଓ ବ୍ରଜେଶ୍ବରୀ ଦଳବେହେରା, ଚପଳା ନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ଏହି ନାଟକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ (ଡିରେକ୍ଟର) ଥିଲେ ନିତାଇ ପାଲିତ୍ । ସମସ୍ତେ ନୃତ୍ୟ କରି ନାଟକରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ।

“ଅଗଷ୍ଟ ନଅ” ନାଟକ ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଲେଖାଯାଇଥିଲା । କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ବର ପ୍ରଭୃତି ସହରରେ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ଟିକେଟ ବିକ୍ରୀ ଧନର ବଳକା ଅର୍ଥ ପାଟି ଫଣ୍ଡକୁ ଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ବାଜିରାଉତ ନାମକ ଏକ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଃଖର କଥା କିଛି କାଳପରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଧ୍ବଂସଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କଳାକାର ହିସାବରେ ଦକ୍ଷତା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପାଟି ପ୍ରସାରିତ ହେଲାପରେ ନାନା କାମ ତାପରୁ ଏଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଇହେଲା ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ସିନେମା, ରେଡ଼ିଓ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନକଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନରେ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ଜାଗୃତ ହୁଏ ।

ବିଦେଶଭ୍ରମଣ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ଏହି ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଚାରିଥର ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଛି । ପ୍ରଥମେ ପର୍ଶ୍ବମ ଏସିଆର ଇଟରାଜଲ ଦେଶକୁ ଓ ଦ୍ବିତୀୟଥର ଯୁରୋପ ମହାଦେଶର ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆକୁ । ପରେ କ୍ଷତ୍ବଦେଶକର ଶେଷ ଭାଗରେ ସାଂସଦ ହିସାବରେ, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଓ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ । ଦ୍ବିତୀୟଥର ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗଲାବେଳେ ଯୁରୋପର ବହୁଦେଶ କହିଦିନପାଇଁ ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଭ୍ରମଣଟା ପଛରେ ରାଜନୈତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁ ଦେଶର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଅତିଥି ହିସାବରେ ଯାଇଛି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧପରେ ପଶ୍ଚିମ ଏସିଆରେ ମିତ୍ରଶକ୍ତିଙ୍କ ସହମତିରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଦେଶ ସୃଷ୍ଟିହେଲା ଇଜରାଭଲ ନାମରେ । ମୁସ୍ଲିମ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କରୁ ଖଣ୍ଡେ ଅଞ୍ଚଳନେଇ ମଧ୍ୟସାଗରର କୂଳରେ ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁସ୍ଲିମ ଜଗତ ଏହିଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ବିଶ୍ୱରେ ସର୍ବତ୍ର ଇହୁଦୀମାନେ ଦୁଃସାହସିକ ଜାତି ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମୀ । ପ୍ରଥମକରି ତାଙ୍କର ନିଜର ବୋଲିବାକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରାଷ୍ଟ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଇଜରାଭଲକୁ ଏକ ସଂପଦଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ରକରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଲାଗିପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । ଏକ ମରୁଭୂମି ଇଲାକାକୁ ଯେପରି ଶସ୍ୟ ଶ୍ୟାମଳା ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପରିଣତ କରିଥାଆନ୍ତି, ତାହା ନ ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବ ନାହିଁ । ଭାରତ ସରକାର ମୁସଲମାନ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅସହୁଷ୍ଟ ନ କରିବାକୁ ଇଜରାଭଲ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇନଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଦେଶ ଭାରତବର୍ଷରେ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଧୁତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସେଠି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ସେଠିକା ସରକାର ତିନି ସପ୍ତାହ ଭ୍ରମଣକରି ତାଙ୍କ ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି ଦେଖିବାକୁ ଆମପାର୍ଟିକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବଂଧୁତା ସଂପର୍କ ସୃଷ୍ଟିହେଲେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଚାପପଡ଼ିବ, ତାଙ୍କ ଦେଶକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବାକୁ । ପାର୍ଟିର ସେହି ପ୍ରତିନିଧି ମଣ୍ଡଳୀରେ ଯିବାକୁ ମୋତେ ମନୋନୀତ କରିଥାଆନ୍ତି ୧୯୪୮ ସାଲରେ ।

ଆମ ରହଣିଭିତରେ ଏହି ଛୋଟିଆ ରାଜ୍ୟର ସବୁଅଞ୍ଚଳ ବୁଲିଛି । ଏକ ମରୁଭୂମିକୁ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା କରି ଚାରିପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ କଣ କରାଯାଇ ପାରେ, ତାହା ଯେ କୌଣସି ଦେଖଣାହାରୀକୁ ଚମକୃତ କରିଦେବ । ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସଂଗଠିତ କରି ଚାଷର ସବୁପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସମବାୟ ଭିତ୍ତିରେ ପରିଚାଳିତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଜମିଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଫସଲ କରି ନିଜଭିତରେ ବଣ୍ଟନ କରିବା ସାମୂହିକ ଉଦ୍ୟମରେ ହେଉଥାଏ । ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କଲେକଟିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ନଥାଏ । ଏହାଛଡ଼ା ପାଣିର ଅଭାବଥିବାରୁ ସେ ଦେଶରେ ପାଣିଟା ଜାତୀୟ ସଂପଦି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦି ନୁହେଁ । ପାଇପ ଜରିଆରେ ସବୁ କ୍ଷେତକୁ ଛିଞ୍ଚା ଜଳସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ । ପଇଁଚାଲିଶ ବର୍ଷପରେ ଯେଉଁ ଛିଞ୍ଚା ଜଳସେଚନ କଥା ଆମଦେଶରେ ସରକାରମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ କରି ଚାଷ କରିବାକୁ ଇଜରାଭଲ ଦେଶ ବିଶ୍ୱକୁ ବାଟ ଦେଖାଇଥାଏ ।

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ ୧୯୯୬ ସାଲରେ ତାଙ୍କର କୃଷିବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏକ ପ୍ରତିନିଧି ମଣ୍ଡଳୀରେ ସେହି ଦେଶକୁ ଚାଷ

ବିଷୟରେ ବୈଷୟିକ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଗଲେ । ଏବେ ଦଳେ କୃଷି ବିଶେଷଜ୍ଞ ଦଳକୁ ପଠାଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନତ ଇଜରାଇଲ କେତେ ଆଗେଇଗଲାଣି । ଉକ୍ତ ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ଭିତ୍ତିକରି ନିଜର ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ସମୃଦ୍ଧଶାଳୀ କରିବାକୁ ବିଶ୍ୱର ଇହୁଦୀ ଜାତିଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାଗାର ହେଉଛି ଇଜରାଇଲ ଦେଶ ।

ସେହି ଦିନଠୁ ଇଜରାଇଲ ଦେଶ ସହିତ ଭାରତୀୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁତା ରହିଛି । ୧୯୫୩ ସାଲରେ ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଭାରତର ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଏକ ପ୍ରତିନିଧି ମଣ୍ଡଳୀକୁ ତିନି ସପ୍ତାହ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲା । ସେଥିରେ ବାରିଷ୍ଟର ଫରିଦ ଆନସାରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ମଧୁଦେବଦେ, କର୍ପୁରୀ ଠାକୁର, ଶାନ୍ତି ନାୟକ ଓ ମୁଁ ଯାଇଥିଲୁ । ମଧୁଦେବଦେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭାରତର ବିଭାଜନୀ ହେଲେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଜନା କମିଶନର ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ । କର୍ପୁରୀ ଠାକୁର ପରେ ବିହାରର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତି ନାୟକ କିଛି ଦିନ ଧରି ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆରେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ଯାହାର ନେତାଥିଲେ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ । ୧୯୪୮ ସାଲରେ ସେମାନଙ୍କର ସୋଭିଏଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ର ସହିତ ବିବାଦ ହେଲା । ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନରାଷ୍ଟ୍ର ହିସାବରେ ନିଜଦେଶକୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ର ହିସାବରେ ଗଢ଼ିତୋଳିଲେ । ସ୍ୱାଭାବତଃ ସେମାନେ ବିଶ୍ୱରେ ବନ୍ଧୁରାଷ୍ଟ୍ର ଖୋଜି ବୁଲିଲେ କାରଣ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କୁ ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଆମେରିକା, ପଶ୍ଚିମ ଯୁରୋପ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଜଗତରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ଖୁସି ହେଉଥିଲେ ।

ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବିଶ୍ୱର ସବୁଦେଶର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଦଳ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସହିତ ଖୁବ ବନ୍ଧୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂପର୍କ ରଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲା । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତୀୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି (ସେତେବେଳେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ସହିତ ନୀବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକଲେ । ଆମଆଡୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଥାଏ । ବିଶ୍ୱର ସବୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରି ଏକ ତୃତୀୟଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଆମପାର୍ଟି ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲା । ଏହି ଶକ୍ତି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିବାଦୀ ଶକ୍ତିଠୁ ଅଲଗାହୋଇ ଏକ ତୃତୀୟ ଶିବିର ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ମୂଳଭିତ୍ତି ଖୋଜୁଥାଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ହିଁ ଆମକୁ ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିତ ନେତୃତ୍ୱ, ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ ଓ ଇଜିପ୍ଟର ମୁଖ୍ୟ ନାସେରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହଯୋଗ ଥାଏ ଏବଂ ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ଶକ୍ତି (Non-Aligned) ଗୋଷ୍ଠି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଆନ୍ତି ।

ଆମର ତିନିସପ୍ତାହ ରହଣି ମଧ୍ୟରେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆର ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଭୀର ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଏକଛତ୍ରବାଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନକରି ଏକ ଉଦାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥିଲେ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପରୀକ୍ଷାଥିଲା ଶିଳ୍ପବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଲୋପକରି ଶ୍ରମିକଗୋଷ୍ଠର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧୀନ କରିବା । ଏହାର ସଫଳତା ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଥିଲା କାରଣ ଆମ ମତରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଆଧିପତ୍ୟକୁ ଆମେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦ (State capitalism) ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥିଲୁ ।

ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ବିକାଶପାଇଁ ଦେଶ ଭିତରେ ପୁଞ୍ଜି ନଥିଲା ଓ ବାହାରୁ ମଧ୍ୟ ପୁଞ୍ଜି ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀଙ୍କ ଶ୍ରମଦାନକୁ ସଂଗଠିତ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କରି କିଛି ପରିମାଣରେ ପୁଞ୍ଜି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଥିଲା । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଓ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନର ନେତୃତ୍ୱରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଯାଇ ନିଜର ଶ୍ରମଦେଇ ଜଳସେଚନ ବନ୍ଧଠାରୁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରମଦାନ ଭିତ୍ତିରେ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ହିସାବ କରିଥିଲି ଯେ ଭାରତ ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନେ ଜାତୀୟ ଆୟର ଶତକଡ଼ା ଛଅରୁ ଆଠ ଭାଗ ଟିକସ ଆଦାୟକରି ଉନ୍ନୟନକାମ ସମେତ ଅନ୍ୟ ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇଥିଲେ । ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆବାସୀଙ୍କ ଶ୍ରମଦାନରେ ସେତିକି ଭାଗ ଜାତୀୟ ଆୟ ସଂଗୃହୀତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୋର ମତ ଯେ ବିଶ୍ୱର ଦରିଦ୍ର ଦେଶମାନେ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଏହିପରି ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ତେବେ କେତେକାଂଶରେ ପୁଞ୍ଜି ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରନ୍ତେ । ସ୍ୱାଧୀନତାପରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାହା ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସରକାର ଯେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କଠୁଁ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଆଶାଆକାଂକ୍ଷାଠୁଁ ଦୂରେଇଗଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ଉତ୍ସାହ ମଉଳିଗଲା । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ କାମ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଏପରି ଶ୍ରମଦାନ ଭିତ୍ତିରେ ହୋଇପାରିବ ।

ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ ଗସ୍ତବେଳେ ସେଠାରେ ବହୁ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଓ ଶ୍ରମିକ ନେତାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଛି । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଜଗତର ମିଳନମଞ୍ଚ ‘କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ’ର ସଭ୍ୟଥିଲାବେଳେ ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସହିତ ଏହି ଇଣ୍ଟରନ୍ୟାସନାଲର କିପରି ସଂପର୍କିଥିଲା ଓ ସବୁଦେଶର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ଦ୍ୱତୀୟଶ୍ରେଣୀ ନାଗରିକ ହିସାବରେ କିପରି ଷ୍ଟେମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, ତାହାର ବିଷୟ ବିବରଣୀ ଜାଣିବାକୁ

ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ମାର୍ଗୀଲ ଟିଟୋଙ୍କ ସହିତ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଦୁଇଥର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା, ସେ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ।

ମାର୍ଗୀଲ ଟିଟୋଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା

ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତକାର ବେଳେ ଟିଟୋଙ୍କ ସହିତ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଆଲୋଚନା ହେଲା ଯୋଡ଼ିଏଟ ରଷ ଦେଶର ଶାସନ ବିଷୟରେ ଓ ତାଙ୍କର ସେ ଦେଶସହିତ ଘୋର ମତଭେଦ ବିଷୟରେ । ଯୋଡ଼ିଏଟ ଯୁନିୟନରେ କିପରି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ ନାମରେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଚାଲିଛି, ସେ ବିଷୟରେ ବିସ୍ମୃତଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ, “ଯେ କୌଣସି ଶାସନରେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଯୋଡ଼ିଏଟ ଦେଶରେ ଏହା ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିସ୍ତାର ଲାଭକରି ଏକ ବିରାଟ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇସାରିଲାଣି । ଆମେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ “ଶ୍ରମିକଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ” ନୀତିରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଛୁ । ତଥାପି ସମସ୍ତେ ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ଏକ ବିଷୟର ସର୍ପ ସଦୃଶ । ସର୍ପର ଗଳାକୁ ଟିପିଧରିଲେ ସର୍ପ କିଛି କ୍ଷତି କରିପାରେନାହିଁ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ହାତର ତାପକୁ ହୁଗୁଳା କରିଦେବ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସର୍ପ ଓଲଟି ପଡ଼ି ଦଂଶନ କରିବ ।” ଏହିକଥା କହି ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ରକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ନଦେଇ ତା ଉପରେ ଶ୍ରମିକ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କର ସତତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରଖିବା ଦରକାର ।

ୟୁଗୋସ୍ଲାଭିଆ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି କିପରି ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧବେଳେ କାହାଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଫାସିଜିମ୍ ସହିତ ଲଢ଼ାଇ କରିଥିଲା, ତାହାର ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଦେଶର ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ବୋଧଥାଏ । ଯୋଡ଼ିଏଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭରକରି ଯେଉଁମାନେ ଯୁରୋପରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଏକ ଉପନିବେଶ ରାଷ୍ଟ୍ରଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିଆସିଛନ୍ତି । ଆମେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଛୁ । ତେଣୁ ଏହି ମାନସିକ ଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ରଷ ଦେଶଠାରୁ ବିଚ୍ଛେଦର ମୂଖ୍ୟ କାରଣ ।

ଭାରତବର୍ଷ କଥା ଆଲୋଚନା କରି ମାର୍ଗୀଲ ଟିଟୋ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ନାହିଁ, କି ଗୋଟିଏ ଛାଞ୍ଚ ବା ମଡ଼େଲ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସେ ଦେଶର ବସ୍ତୁସ୍ଥିତି, ସଂସ୍କୃତି, ଲୋକଚରିତ୍ର ଓ ରାଜନୈତିକ ଜଳବାୟୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ତେଣୁ ଭାରତ ତାହାର ସମାଜବାଦ ମଡ଼େଲ ବା ପନ୍ଥା ସ୍ଥିରକରିବ ।

ସେତେବେଳେ ଏହି ସାକ୍ଷାତକାର ଓ ଆଲୋଚନା ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଭାବନା ପାଇଁ ଆହୁରି ଖୋରାକ ଯୋଗାଇଥିଲା ।

ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆରୁ ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ସହିତ ଆଉଥରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ସେଦିନ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଦିନଥାଏ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହି ଦିନଟି ଖୁବ ଧୁମ୍‌ଧାମ୍‌ରେ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ପାଳିତ ହୁଏ । ସାରାଦେଶର ସବୁ ଜାଗାରୁ ହଜାର ହଜାର ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତିନିଧି ଓ ନେତା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ଓ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଅନ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳର ଏକ ଉତ୍ସବରେ । ରୀତିମତ ସଭା ହୁଏନା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାକ୍ଷାତ ଓ ତା’ପରେ ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ହୁଏ ।

ଆମେ ଭାରତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ରାଜଧାନୀ ବେଲଗ୍ରେଡ଼କୁ ଆଣାହୋଇଥାଉଁ । ଆମକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିବାରୁ ଆମସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟିଟୋଙ୍କ ବସିଥିବା ଛୋଟ ବଖରାକୁ ଡ଼କାହେଲା । ତାହାପୂର୍ବରୁ ଆମସହିତ ସାରା ଦେଶରେ ଭ୍ରମଣକରି ଭାଷାନ୍ତର କରିବା ଅଫିସର (Translator) ଆମମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ବେଳେ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋ ଇତାଲିର ଖୁବ୍ ଉକ୍ଷୁମ୍‌ମଦ ପିଇବାକୁ ଯାଚିବେ । ମନା କରିବା ଏକ ଘୋର ଅସୌଜନ୍ୟ ହେବ, ବିଶେଷତଃ ଜନ୍ମଦିବସରେ । ତେଣୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମଦ ପିଇବା ଉଚିତ, ଅଳ୍ପ ହେଉ ପଛେ । ଆମେ ମହା ଅଦୁଆରେ ପଡ଼ିଲୁ କାରଣ ଆମ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳୀର ନେତା ଫରିଦ ଆନସାରୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆମେ ଚାରିଜଣ କେବେହେଲେ ଜୀବନରେ ମଦ ଶର୍ଣ୍ଣ କରିନୋହୁଁ । ଶେଷରେ ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମହୈତା ହେଲା । ପାଖାତପାତୀରେ ମାର୍ଶାଲ ଟିଟୋଙ୍କ ମଦଗିଲାସରେ ଆମ ମଦଗ୍ଲାସକୁ ଶର୍ଣ୍ଣ କରି ଶୁଭକାମନା କରିବୁ, ଏବଂ ତାହାପରେ ନିଜନିଜ ମଦଗ୍ଲାସକୁ ପାଟିର ଓଠରେ ଶର୍ଣ୍ଣ କରିବୁ । ତାହାହିଁ କଲୁ । ମୋପାଇଁ ଜୀବନରେ ଏହା ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଅଭିଜ୍ଞତା । ଯେତେଥର ବିଦେଶ ଗସ୍ତ କରିଛି ସବୁଥର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ମଦ ପିଇବାକୁ ବଳେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ମଦ ପିଉନା ଓ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ କିପରି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବୁଝାଇଦେଲେ, ସେମାନେ ଆଉ ବଳାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଯୁଗୋସ୍ଲାଭିଆରୁ ବିଦାୟନେଇ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ରାଜଧାନୀ ଭିଏନାକୁ ଗଲୁ । ସେଠାରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ଆମେ ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ପରି ଛୋଟରାଷ୍ଟ୍ର ଯୁଦ୍ଧପରେ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତହୋଇ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଆମେରିକା, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ସୋଭିଏଟ ରୁଷର ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ଏପରିକି ଭିଏନାଭଳି ଉଚ୍ଚତ ସହର ମଧ୍ୟ ସେହି ଚାରିଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଆରା ହୋଇ ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ଏକଥା କହିଲେ କେହି

ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧରେ ମିତ୍ରଶକ୍ତି ଓ ସୋଭିଏଟ ଯୁନିୟନ ମିଳିତ ଭାବରେ ଜୟଲାଭ କରିଥିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ବାଣ୍ଟିକରି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାହିର କରିଥିଲେ । ଆମେ ଗଲାବେଳକୁ ଇଂଲାଣ୍ଡ, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଏବଂ ଫ୍ରାନ୍ସ ଯେଝା ଯେଝା ଅଞ୍ଚଳକୁ ମିଶାଇଦେଇ ଏକ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ରଖିଥାଆନ୍ତି । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ତିନିଭାଗ ଏବଂ ଭିଏନାର ତିନିଭାଗ ଏହି ମିତ୍ରଶକ୍ତିଙ୍କ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ଥାଏ ଓ ବାକି ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ ସୋଭିଏଟ ରୁଷ କବଳରେ ଥାଏ । ପ୍ରଥମଯୁଦ୍ଧ ସରିବାର ଆଠ ନଅ ବର୍ଷପରେ ଏହି ବିଚିତ୍ର ଅବସ୍ଥା ।

ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରଥମ ଦିନରେ ଏକ ବିରାଟ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଭିଏନା ସହରର ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାରେ ଗଲା । ସାମରିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଥିଲେ ହେଁ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରେ ସୋସିଆଲ ଡେମୋକ୍ରାଟିକ୍ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସାମରିକ ଶାସନର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନରେ ଥିବା ଭିଏନା ମଧ୍ୟଦେଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବକ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଦେଇଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସେଠାକାର ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ରାସ୍ତାର ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଠିଆହୋଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକାରୀଙ୍କୁ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା ଦେଲେ । ଏଥୁରୁ ପରିଷ୍କାର ଜଣାଗଲା ଯେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ବିରୋଧରେ ସେମାନଙ୍କ ମନୋଭାବ କେତେ ତୀବ୍ର । ପରେ ଖବର ନେଲି ଯେ ଅଳ୍ପ କେତେମାସ ପୂର୍ବରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସାରାଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଶ୍ରମିକ କାଉନ୍ସିଲକୁ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଥିଲା । ସାରା ଦେଶରେ ତଥା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସାମରିକ ଶାସିତ ଇଲାକାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ନାଜି କର୍ମୀନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତ ତୀବ୍ର ମନୋଭାବ ଥିଲା କାରଣ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆକୁ ଦଖଲ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧପରେ ମୁକ୍ତହୋଇ ନାନା କାରଣରୁ ସେମାନେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଶାସନକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ମିତ୍ରଶକ୍ତିର ସାମରିକ ଶାସନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ଘୃଣାଭାବ ନଥିଲା । ତା'ର କିଛିବର୍ଷ ପରେ ମିତ୍ରଶକ୍ତି ଓ ସୋଭିଏଟ ରୁଷମଧ୍ୟରେ ଚୁକ୍ତି ହେଲା ଏବଂ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆରୁ ବୈଦେଶିକ ଶକ୍ତିମାନେ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଯୁବ ସମ୍ମିଳନୀ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହେଲା । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୁରୋପର ପ୍ରତିଦେଶରୁ ହଜାର ହଜାର ଯୁବକଯୁବତୀ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଯୁରୋପର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ ଶ୍ରମିକଦଳ ନେତା ଆସିଥିଲେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ।

ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଯୁବକ ମନ୍ତ୍ରୀ ହାରଲ୍ଡ ଓଲସନ୍ । ସେ ବାଣିଜ୍ୟ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ପରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ସମ୍ମିଳନୀରେ ଓଲସନ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଷୟରେ । ସେତେବେଳେ ସେ କହୁକହୁ ପଚାରିଲେ ଯେ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପ୍ରକାଶିତ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ପୁସ୍ତକ “ସ୍ଥୁଧାର ଭୂଗୋଳ” (Geography of hunger) ପୁସ୍ତକ ମୁଁ ପଢ଼ିଛି କି ନାହିଁ । ମୁଁ ମନା କରିବାରୁ ସେ ମୋତେ ପୁସ୍ତକ ମୋତେ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଣେତା ହେଉଛନ୍ତି ବ୍ରାଜିଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଖାଦ୍ୟସାର ବିଶେଷଜ୍ଞ ଡା. କାଷ୍ଟା । ସେ ବହିର ମୁଖବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ ବିଶ୍ୱର ଖ୍ୟାତି ସଂପନ୍ନ ଖାଦ୍ୟସାର ବିଶେଷଜ୍ଞ (Nutritionist) ଡା. ବଏଡ଼ ଓର । ସେ ପୁସ୍ତକ ମୋତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ଯେ ଚାଲିଶ ବର୍ଷପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ । ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିର କିପରି ସଂପର୍କ ଅଛି, ତାହା ସେ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରାମାଣିକ ତଥ୍ୟ ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ଫେରିଆସି ଯେତେବେଳେ ଏକ ବନ୍ଧୁତାରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଏକଥା କହିଲି, ସଦାଶିବ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଅବିଶ୍ୱାସକଲେ । ଶେଷରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଓ ଅନ୍ୟ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଏହିପୁସ୍ତକ ମଗା ହେଲା ।

ଅଷ୍ଟ୍ରାଲିଆରେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ ଓ ଇଟାଲି ନିଜଖର୍ଚ୍ଚରେ ଅଳ୍ପଦିନପାଇଁ ଗସ୍ତ କରିଛୁ । ସବୁଦେଶର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତଥା ସୋସିଆଲ ଡେମୋକ୍ରାଟିକ୍ ପାର୍ଟି ଓ ଶ୍ରମିକଦଳର ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଜର୍ମାନୀରେ ଛଅ ସାତଦିନ ରହିବାରୁ ସେଠିକାର ଅବସ୍ଥା ଓ ନାଜିବାଦ ବେଳେ ଜର୍ମାନୀର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କଲି । ଜର୍ମାନ ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଦେଶ ପୁନର୍ଗଠନ କରିବାକୁ କିପରି ଅକ୍ଳାନ୍ତ ତ୍ୟାଗ ଓ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତାହା ନ ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧର ଧ୍ୱଂସଲାଲାର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ସେହିପରି ରହିଥାଏ । ହିଟଲରଙ୍କ ପ୍ରତି ସାରାଜାତିର ଘୃଣାଭାବ ଅତି ତୀବ୍ରଥାଏ କାରଣ ସେ ହିଁ ଜର୍ମାନୀର ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାପାଇଁ ଦାୟୀ । ଏହି ଗସ୍ତ କାଳରେ ସୁରଜରଲ୍ୟାଣ୍ଡ, ଗ୍ରୀସ, ଇଜିପ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ଗସ୍ତ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା ।

ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ଅଭିଜ୍ଞତା

ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ହଠାତ୍ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ସରକାରଙ୍କ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପାଇଲି । ଏହି ସମୟରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ରାଷ୍ଟ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରେମୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ

ମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହେଉଥାଏ । ନ୍ୟାସନାଲ ହେରାଲ୍ଡ ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦକ ଥିଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ଚଲପତି ରାଓ । ତାଙ୍କର ବରାଦ ମୁତାବକ ଦୁଇଟି ଲେଖା ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆ ବିଦ୍ରୋହ ସଂବନ୍ଧରେ ଲେଖିଥିଲି । ତାହା ସେ କାଗଜର ସମ୍ପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ଦିନେପରେ ଆମେରିକା ଦୂତାବାସର ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଅଫିସର ଆସି ଆମେରିକା ସରକାରଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଦେଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଜରିଆରେ ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାନ୍ତୁ, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବି । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ସାଧାରଣତଃ ନେତୃତ୍ୱ ବିନିମୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ଏ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ହୁଏ ଏବଂ ଏକ ପ୍ରତିନିଧିମଣ୍ଡଳୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଆଖ୍ୟାୟିକ କଥା ମୋତେ ଏକୃତିଆ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲି ଯେ ଆମେରିକା ଗଲେ ମୁଖ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କ୍ଷୁଦ୍ର ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସଂସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରିବା ସହିତ କଳା - ଗୋରା ବିବାଦ ବିଷୟରେ (ବର୍ଣ୍ଣ ବୈଷମ୍ୟ) ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବି । ସେହି ଅନୁସାରେ ମୋର ଗସ୍ତର ବିସ୍ତୃତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିଲା । ହାରଭାର୍ଡ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କଲମ୍ବିଆ ଓ ସାନଫୋର୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଆମେରିକାର ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଥିବା ବହୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଯାଇଥିଲି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଭାରତୀୟ ଯୋଜନା ଉପରେ ବହୁତା ଦେଇଥିଲି । “ଫ୍ରେସିଂଟନ ପୋଷ୍ଟ”, “ନ୍ୟୁୟର୍କ ଟାଇମ୍ସ” ଭଳି ବହୁଳ ପ୍ରସାରିତ ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଞ୍ଚଳିକ ସଂବାଦପତ୍ର ଅଫିସକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେ ସବୁ ଦେଖି, ଆଖି ଖୋସିହୋଇ ଗଲା । ଭାରତରେ ସୀମିତ ସମ୍ବଳରେ ତାହା କଣ ସମ୍ଭବ ?

ଗୋରା-କଳା ଭେଦଭାବ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲାବେଳେ ନାନା ଚାଷଲ୍ୟକର କଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ସବୁବେଳେ ଆମ ଦେଶର ଛୁଆଁ-ଅଛୁଆଁ ସମସ୍ୟା ସହିତ ତୁଳନା କରୁଥିଲି । ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ କଳା-ଗୋରା ଭେଦଭାବ (ବର୍ଣ୍ଣ ବୈଷମ୍ୟ) ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋପପାଇ ନ ଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏହା ଲୁକାୟିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । କଳାଲୋକ ତଥା ନିଗ୍ରୋଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ ଓ ଆମେରିକାର ରାଜନୈତିକ ନେତୃତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଆଜନ ଅନୁସାରେ ଭେଦଭାବ ନିଷିଦ୍ଧ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ମାର୍ଟିନ ଲୁଥର କିଙ୍ଗ ଭଳି ନିଗ୍ରୋ ନେତା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ରାସ୍ତାରେ ବିଜୟ ହାସଲ କଲେ । ସ୍କୁଲ ଓ ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଏକସାଥିରେ ପଢ଼ିବା ଓ ଖେଳିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ କଳାଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଏକସଙ୍ଗରେ ମିଶିବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ବାଞ୍ଛବିଚାର ପରେ ନିଗ୍ରୋମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହାନମନ୍ୟତା

ଭାବ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ଫଳରେ ସେମାନେ ସମାନ ସ୍ତରରେ ଗୋରାପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମିଶିପାରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ ଅଲଗା ହଷ୍ଟେଲ, ଅଲଗା ଖେଳର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଓଲଟି ଦାବି ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ସରକାର ଓ ନିଗ୍ରୋ ନେତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏହାଏକ ସମସ୍ୟା ରହିଥିଲା ।

ଭିଏତନାମ ମୁକ୍ତପାଇଁ ଆମେରିକା ବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ଉତ୍ତେଜନା ଥାଏ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରୁ ଜଣେ ଯୁବକ ପାଲିକରି ଏହି ମୁକ୍ତରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ମୁକ୍ତରେ ହତାହତ ହୋଇ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ମରୁଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥାଏ, ଭିଏତନାମ ମୁକ୍ତରେ ଆମର ସ୍ୱାର୍ଥକଣ, ଆମେ କାହିଁକି ଆତ୍ମବଳି ଦେବୁ ? ସବୁଆଡ଼େ ସଭାସମିତିରେ ଦାବି ହେଉଥାଏ, ଆମେରିକା ସେ ମୁକ୍ତରୁ ଅପସରି ଆସୁ । ସବୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉଥାଏ । ଏହି ବିଷୟ ପରିସ୍ଥିତିବେଳେ ମୋର ଆମେରିକା ଗସ୍ତ ଓ ସେଥିରେ ପୁଣି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଲୋଚନା । ହାରବାର୍ଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଦର୍ଶନ ଦିନ ସବୁଛାତ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ବର୍ଜନ କରିଥାଆନ୍ତି । ଦାବି ଥିଲା ଯେ ଆମେରିକା, ଭିଏତନାମ ମୁକ୍ତରୁ ଓହରି ଆସୁ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ବିରାଟ ଷ୍ଟାଡ଼ିଅମ ପଡ଼ିଆରେ ଛାତ୍ରସମ୍ମିଳନୀ ହେଉଥାଏ । ହାରବାର୍ଡ଼ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସମେତ ଆଖପାଖ ବହୁଛାତ୍ର ମଧ୍ୟ ଯୋଗଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଆମେରିକାର ଛାତ୍ରମାନେ କେତେଦୂର ପରିପକ୍ୱ, ତାହା ଜାଣିବାପାଇଁ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ହେଲା । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଅଫିସର ମୋ ସହିତ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ଦେଖିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଷ୍ଟାଡ଼ିଅମ ଯାଇ ପ୍ରାୟ ତିନିଘଣ୍ଟା ଧରି ଆଲୋଚନା ଶୁଣିଲି ।

ଛାତ୍ରନେତା ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଷ୍ଟାଡ଼ିଅମ୍ ପଡ଼ିଆରେ ଟେବୁଲ ଟେଆରରେ ବସିଥାନ୍ତି ଓ ପ୍ରାୟ ଦଶହଜାର ଛାତ୍ର ଷ୍ଟେଡ଼ିଅମର ପାହାଚ ମାନଙ୍କରେ ବସିଥାନ୍ତି । ଆମେରିକା କାହିଁକି ଭିଏତନାମମୁକ୍ତରୁ ତୁରନ୍ତ ଓହରି ଆସିବା ଉଚିତ ତାହାଉପରେ ଅତି ସାରଗର୍ଭକ ବକ୍ତୃତା ହେଉଥାଏ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପରିପକ୍ୱତା ଦେଖି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି ।

ସାରା ଆମେରିକାରେ ଏହିପରି ପ୍ରବଳ ଜନମତ ମୁଁ ଧରି ନେଲି କୌଣସି ସରକାର ଏପରି ମତର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଓ ଆମେରିକା ମୁକ୍ତରୁ ଓହରି ଆସିବ । ମୋର ଶେଷ ରହଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପକୂଳରେ ଲସଏଞ୍ଜଲସ୍ରେ । ସେଠାରେ ସଂବାଦଦାତାମାନେ ଆସି ଭେଟି ମୋତେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ପଚାରିଲେ ଆମେରିକା ଗସ୍ତପରେ ଆପଣ କଣ ମନରେ ଧାରଣା ନେଇକରି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଥିଲି ଯେ ଖୁବ ଶୀଘ୍ର ଆମେରିକା ଭିଏତନାମ ମୁକ୍ତରୁ ଓହରି ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟକଥା କହିଥିଲି ଯେ ଆମେରିକା

ଆଉ ବେଶିଦିନ କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ତାନ ସହିତ ବୟକର୍ ଭାବ ଅସହଯୋଗଭାବ ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ତାନର ସର୍ବବୃହତ ବଜାର ଓ ଆମେରିକାର ସ୍ୱାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟକରୁଛି ତିନ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟିକ ସଂପର୍କ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ । ପରେ ତାନ ସହିତ କୃତନୈତିକ ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ବାଧ୍ୟ ହେବ ।

ଏହି ଦୁଇକଥା ଆମେରିକାର କିଛି ସଂବାଦପତ୍ରରେ ତତପରଦିନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଭାରତବର୍ଷରେ କିଛି ସଂବାଦପତ୍ରରେ ବାହରିବା ଦେଖୁଥିଲି ।

ଆମେରିକାରେ ଛଅସପ୍ତାହ ଗସ୍ତକରି ବାର ସରକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟ ବୁଲିବା ସହିତ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କୁ ଭେଟିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସରକାରୀ ଆତିଥ୍ୟର ସବୁ ସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ତିନି ସପ୍ତାହପରେ ଆମେରିକାରେ ରହିବା ଓ ବୁଲିବା ମୋତେ ଅସହ୍ୟ ଲାଗିଲା । ସେଠିକାର ବିଭବ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଦେଖି ମନରେ ବିଦ୍ରୋହ ଆସିଲା । ତତସହିତ ସେହିପରି ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅସ୍ଥିତ ଅଛି ତାହା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଏକ ମେସିନର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ପାର୍ଟ । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ପଇତାଳିଷ ଦିନର ରହଣୀକୁ କାଟିଦେଇ ତିରିଶଦିନରେ ଗସ୍ତସାରି କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆରୁ ଜାପାନ ଦେଇ ଭାରତକୁ ଫେରି ଆସିଲି ।

ଜାପାନରେ ୪/୫ଦିନ ରହିଲି । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟି ସହିତ ଆମର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥାଏ । ସେମାନେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦଳ । ସେମାନଙ୍କ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଜାପାନର କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ ଧାରଣା ନେବା ।

ଯୁଦ୍ଧରେ ଜାପାନ ପରାସ୍ତ ହେଲା । ବହୁଦିନପରେ ମିତ୍ରଶକ୍ତିଙ୍କର ଉଚ୍ଚତମ ସେନାପତି ମାର୍କ ଆରଥରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଜାପାନ ଶାସିତ ହେଲା କାରଣ ଆମେରିକା, ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରମୁଖ ଜାପାନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ । ମାର୍କ ଆର୍ଥରଙ୍କ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କାମ ହୋଇଥିଲା ଭୂମି ସଂସ୍କାର । ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ସାଢ଼େସାତ ଏକର ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା ଅର୍ଥାତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହାତରେ ତାହାଠୁଁ ବେଶି ଜମି ରହିପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ଜାପାନର ଉତ୍ତରଭାଗ ବେଶିସମୟ ବରଫରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ଭୂମି ସଂସ୍କାର ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ଆଇନ ସେ ଅଂଚଳକୁ ଲାଗୁ ହୋଇନଥିଲା ।

ଜାପାନରେ ଏତେ କମ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଉତ୍ପାଦନ ବେଶି ହେଉଥିଲା । ଧାନ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଫସଲ, ଭାରତଭଳି ଭାତ ସେମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ଚାଷ ଫଳରେ ନିଜର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇ ଆମେରିକାକୁ ମଧ୍ୟ ରସ୍ତା ନା କରୁଥିଲେ , ଛୋଟ ଛୋଟ କ୍ଷେତ ହୋଇଥିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ବଡ଼

ବଡ଼ କଳଲଙ୍ଗଳ ସେ ଦେଶରେ କାମ ଦିଏନା । ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଛୋଟ କଳ ଲଙ୍ଗଳ ବା Power Tiller ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେ କଳଲଙ୍ଗଳ ଚାଷ ଛଡ଼ା କ୍ଷେତରେ ଜଳମଡ଼ାଇବା, ଫସଲ ଘରକୁ ଆଣିବା ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ଚାଷକାମ ସେଥିରେ ହୁଏ । ଭାରତରେ ଯେପରି ଚାଷ ଜମି ଖଣ୍ଡିତ ହେଲାଣି, ଏଠାରେ ସେହି ଛୋଟିଆ କଳଲଙ୍ଗଳ ଅର୍ଥନୀତି ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ ।

କାପାନ ଗସ୍ତ ସାରି ହଂକଂ ବାଟଦେଇ କଲିକତା ଫେରିଲି । ଏହା ଏକ ଛୋଟିଆ ବ୍ରିଟିଶ ଉପନିବେଶ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ପୂର୍ବସଂସିଆରେ ଏକ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସଂବୃଦ୍ଧିଶୀଳୀ ସ୍ଥାନ । ସେଠି ବିଶେଷ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନ ଥିବାରୁ କେବଳ ବୁଲା ବୁଲି କରି ଫେରି ଆସିଲି ।

ପୁନର୍ବାର ବିଳାତଯାତ୍ରା

ଆମେରିକାରୁ ଫେରିବାର ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ପରେ ହଠାତ ଇଂଲଣ୍ଡ ସରକାରଙ୍କ କମନୱେଲଥ ବିଭାଗତରଫରୁ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଲା ସେ ଦେଶ ଯିବାକୁ । ଏହା ପ୍ରାୟ ତିନି ସପ୍ତାହର ଗସ୍ତ । ଅନ୍ୟଦେଶ ଦୁଳନାରେ ମୋତେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗେ । ଆମେରିକାଭଳି ବିଭବ ନାହିଁ । ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଲଣ୍ଡନ ସହରଦେଖିଲେ ସେତେବେଳେ ମାଲୁମ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ଭାରତର ବୟେଇ ସହରର ଏକ ସୁନ୍ଦର ସଂସ୍କରଣ । ତା'ଛଡ଼ା ସେଠାରେ ଭାରତୀୟ ହୋଟେଲ ଓ ଭାରତୀୟ ଖାଦ୍ୟ ପାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ନଥାଏ । ରାସ୍ତାରେ ବୁଲିଗଲାବେଳେ ବରାବର ଭାରତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାହୁଏ । ତା'ଛଡ଼ା ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରୀ ପରମ୍ପରା ଭାରତ ଲୋକଙ୍କୁ ବଡ଼ ଆକର୍ଷଣ କରେ ।

ଏହି ଗସ୍ତବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼, କ୍ୟାମ୍ବ୍ରିଜ୍ ପ୍ରଭୃତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ଭବନ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ଶ୍ରମିକ ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ବିଷୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି ।

ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଶ୍ୱରେ ବିଖ୍ୟାତ । କିନ୍ତୁ ସେଠିକୁ ଯିବାଦିନ ଛାତ୍ର ଅଶାନ୍ତି ଚାଲିଥାଏ । ଆମ ଦେଶଭଳି ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନାରେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତିନଧିଙ୍କୁ ସାମିଲକରିବା ପାଇଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ । ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯୁରୋପର ସବୁଦେଶରେ ଅସ୍ତବହୁଦେ ଏହି ଛାତ୍ର ଅଶାନ୍ତି ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଫେରିଲାବେଳେ ପ୍ରାନ୍ତସଦେଇ ଫେରିଲି । ପ୍ୟାରିସର ବିଖ୍ୟାତ ସୋବର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଠି ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଚାଲିଥାଏ, ଖୁବ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଯାହାକାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଏକ ନୂତନ ବାମପନ୍ଥୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରୁଥାଏ ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଇଂଲଣ୍ଡର ଦୁଇଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଖାଲି ବୁଲିବା ହିଁ ସାର ହେଲା । ସେହି ସମୟରେ ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟକୁ ଏକ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଉଥାଏ । ତେଣୁ ମୋର ଇଚ୍ଛାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ମୋତେ କେତୋଟି ଉପନିର୍ବାଚନ ସଭାରେ ଦେଖାଶାହାରି ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷଭଳି ସିଆଡ଼େ ବଡ଼ ବଡ଼ ସଭା ହୁଏନା । ସାଧାରଣତଃ ହଲ ଭିତରେ ଏହି ସଭା ହେଉଥାଏ । ନେତା ହୁଅନ୍ତୁ ବା ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ କିଛି ସମୟ ଭିତରେ ଦିଅନ୍ତି । ତା’ପରେ ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ସମୟ ଧରି ପ୍ରଶ୍ନଉତ୍ତର ହୁଏ । ତାହା କରିଥାରେ ଭୋଟଦାତାମାନେ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବିଚାର କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି ।

ଆମ ଦେଶଭଳି ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଭୋଟରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବେଶି ନୁହେଁ । ଅଧିକାଂଶ ଭୋଟର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦଳସହିତ ସଂପୃକ୍ତ । ତେଣୁ ଅସଂପୃକ୍ତ ଭୋଟରମାନେ ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥୀର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରଚାର, ସଭାସମିତି । ସେହି ଅସଂପୃକ୍ତ ଭୋଟର ସଂଖ୍ୟା ଆମ ଦେଶରେ ବେଶି, ସେ ଦେଶରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ।

ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଲୋକଙ୍କ ସେବା କରିବାକୁ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନେ କିକି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଖୁବ ଆଗ୍ରହ ଥାଏ । ତେଣୁ ୨/୩ଥର ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଅଫିସରେ ଯାଇ ସେସବୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରେ । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଇଂଲଣ୍ଡର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଛୋଟ, ଭୋଟର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ । ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନେ ଦେଶର ସାଧାରଣ ସମସ୍ୟା, ନୀତିଗତ ସମସ୍ୟାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିବେ । ଆମଦେଶଭଳି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା, ଷ୍ଟୁଲରେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ବା ଆଡ଼ମିସନ କଥାରେ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡପୁରାଉନଥିବେ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମଭଳି ସେ ସବୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ସାଧାରଣତଃ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସଂସଦ ତାର ଅଫିସରେ ବସେ ଏବଂ ଭୋଟଦାତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଭେଟି ତାଙ୍କ ସମସ୍ୟାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ।

ସବୁଠାରୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଘଟଣାଥିଲା, ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟଭବନ ବା ଷ୍ଟେସମିନିଷ୍ଟର ଆବେ ଭ୍ରମଣ । ସାଧାରଣ ସଭା (House of Commons) ଓ ଲର୍ଡ୍ସ ସଭା (House of Lords) ସେହି ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ । ଲମ୍ବା ବେଞ୍ଚ, ଜଣେ ଜଣେ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିଥାନ୍ତି । କୌଣସି ହଲ୍ ମଧ୍ୟରେ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ସଭ୍ୟ ନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନାତା ଖୁବ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲି, ଏଠି ସତକୁ ସତ ଦେଖିଲି ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବସିବାଭଳି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଯଦି

ସମସ୍ତେ ଏକା ସଂଗରେ ଯୋଗଦେବେ, ତେବେ କିଛି ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ସ୍ଥାନ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସମୟେ ସମୟେ କିଛି ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହୁଏ ।

ସେହି ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ହାଉସରେ ବ୍ରିଟିଶ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟର ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ସଭ୍ୟ ଫ୍ରେନର ବ୍ରକ୍‌ଫ୍ରେଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତକାର ଥିଲା । ତେଣୁ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ହାଉସରେ ଥିବା ରେସ୍ତରାଣ୍ଟରେ ଭେଟ କଲୁ ଏବଂ ଉଭୟ ତାହା ଖାଇବା ବେଳେ ଭାରତର ରାଜନୀତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲୁ । ଶ୍ରମିକ ଦଳ ଭିତରେ ଫ୍ରେନର ବ୍ରକ୍‌ଫ୍ରେ ଭାରତର ବଂଧୁ ହିସାବରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସ୍ବାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ମୁକ୍ତିପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ରିଟିଶ ମୁଖ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନେ ଭାରତକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଓ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟରେ ସମର୍ଥନ ଦେଉଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଫ୍ରେନର ବ୍ରକ୍‌ଫ୍ରେ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । ତାହାଛଡ଼ା ଶ୍ରମିକ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସ୍ବାଭାବତଃ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତି କଥା ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ କଥା ମଧ୍ୟ ପଚାରିଥିଲେ କାରଣ କଂଗ୍ରେସର ବିଭାଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସେତେବେଳକୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଏହି ଡିନି ସପ୍ତାହ ବିତିଗଲା, ମୁଁ ଭାରତକୁ ଫେରି ଆସିଲି ।

ରାଜନୀତିରେ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ

ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସହିତ ସବୁ ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ଥିଲା, ଉତ୍ତମଙ୍କର ଆତ୍ମିକ ସଂପର୍କ । ସ୍ବାଧୀନତାପରେ ସେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଂଶବିଶେଷ ହୋଇ ନଥିଲେ ହେଁ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଆମମାନଙ୍କର ଅତୁଟ ରହିଥିଲା । ଆମ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ନିଜକୁ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଲୋକ ଭାବୁଥିଲୁଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ନବବାବୁଙ୍କୁ ବାପା ଓ ମାଳତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ନୁମା ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରୁଥିଲୁଁ । ତାଙ୍କ ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ‘ବାପା’ ବା ‘ନୁମା’ ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ବିଚିତ୍ର ଥିଲା । ଯଦିଓ କଂଗ୍ରେସ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭରେ ସେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଥିଲେ, ତଥାପି ତାଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ନେତା ହିସାବରେ ସମାଜବାଦୀମାନେ ଚିତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ମହତାବବାବୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଥଙ୍ଗା କରି ନିଜକୁ ମଧ୍ୟମ ପନ୍ଥୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ।

ମହତାବବାବୁ ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସରକାରର ଘୋର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ

ରହୁଥିଲା । ମୋର ତାଙ୍କ ମତ ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ ଅନେକ ସମୟରେ ଥାଏ ନା, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ ଥାଏ । ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେବାପରେ ୧୯୪୬ ସାଲରେ ମୋତେ ଗ୍ରାମରୁ ଡକାଇ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଦାୟିତ୍ବ ଦେବା ଓ ସହକାରୀ ସଂପାଦକ କରିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚନରେ ଜନକଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ଅଛୁଣ୍ଟ ସମର୍ଥନ ଦେବାକଥା ଭୁଲି ହେବ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ ଯେ ବିଧାନସଭାରେ ତାଙ୍କ ସରକାରକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ ହେଁ ତଥାପି ସେ କାହିଁକି ମୋ ସହିତ ଏତେ ସୁସମ୍ପର୍କ ରଖୁଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଆଗକାର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅଲଗାଥିଲା । ଜଣେ ଯେ କୌଣସି ଦଳରେ ଥାଉ ନା କାହିଁକି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ପରସ୍ପରକୁ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, କେତେକ ପରିମାଣରେ, ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମିୟତା ରହୁଥିଲା । ମହତାବବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଏପରି ସଂପର୍କ ତ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଥିଲା ଆତ୍ମିୟତା ।

ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଓ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ ଅନେକାଂଶରେ ପରିଚାଳିତ କରିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ୧୯୬୧ ସାଲରେ, ଅନ୍ୟଟି ୧୯୬୬ ସାଲରେ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହର ଲାଲଙ୍କ ଦୟାରୁ ୧୯୬୧ ସାଲ ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ଦାୟିତ୍ବ ନେଲେ ଓ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସର ବହୁମତ ହେଲା । ବିଜୁବାବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ମହତାବବାବୁ ପରୋକ୍ଷରେ କଂଗ୍ରେସର ବହୁମତ ଚାହୁଁନଥିଲେ । ତେଣୁ ବିଜୁବାବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା ପରେ ପ୍ରଥମେ ମହତାବଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ବିତାଡ଼ିତ କିରବାକୁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସର ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବୈଠକ ଡକାଗଲା ଦଳ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ସସ୍ପେଣ୍ଡ କରିବାକୁ । ମହତାବବାବୁ ଛିର କଲେ ଯେ ବହିଷ୍କାର ଗ୍ଲାନ୍ସି ନେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେବା ଶ୍ରେୟଙ୍କର । ସେହି ଅନୁସାରେ ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ହଠାତ୍ ଭାବିଲେ ମୋର ମତାମତ ନେବାକୁ । ଅଥଚ ମୁଁ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ବିରୋଧୀ ଥିଲି ଏବଂ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହିସାବରେ ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲି ।

ହଠାତ୍ ରାଜ୍ୟକଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ବୈଠକର ପୂର୍ବଦିନ ଉପରବେଳା ଚାରିଟା ବେଳେ ମହତାବବାବୁ ଭୁବନେଶ୍ବର ଦୁଇ ନୟରସ୍ ମୋର ବସାଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଖୁବ୍ ଜରୋରୀ କାମ ଅଛି ବୋଲି କହି ପୁରୁଣା ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ରହୁଥିବା ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗାଡ଼ିରେ ନେଇଗଲେ । ପ୍ରଥମ କରି ତାଙ୍କ ଅଫିସ ଘରେ

ନବସି ବଗିଚା ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଇ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜଣାଇଲେ ।

ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି, “ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବିରୋଧୀ ଦଳର ଲୋକ । ମୁଁ ଯାହା କହିବି ତାହା ଆପଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିରପେକ୍ଷ ନ ହୋଇପାରେ, ଏପରି ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ି ମୋତେ ଧର୍ମ ସଂକଟରେ ପକାନ୍ତୁନା ।” ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ମୋର ନିରପେକ୍ଷ ମତ ଲୋଡ଼ିବାରେ ଜିଦ୍ ଧରିଲେ ।

ମହତାବବାବୁ କାହା ମତଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କରି ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମୋର ମତର ଆବଶ୍ୟକତାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବା କାହିଁକି ? ବୋଧହୁଏ ସେ ଏତେ ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ହରାଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ମୋ ମତ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ କାଳେ ନିଜେ ଭୁଲ କରିପକାଇବେ । ସରକାରୀ କାମରେ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଛୋଟବଡ଼ କଥାରେ ମତ ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ମୋର ସ୍ୱଷ୍ଟ ମତ କହିଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ଭଲଲାଗୁ ବା ନ ଲାଗୁ । କିନ୍ତୁ ଏଥରକ ଏତେ ବଡ଼ ରାଜନୈତିକ କଥାରେ ମତଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜିଦ୍ ଲଗାଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିଲି “ଆପଣ ଇସ୍ତଫା ଦେବେନାହିଁ । ଏହା ଠିକ୍ ହେଉ ବା ଭୁଲ୍ ହେଉ ଆପଣ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବେ କାହିଁକି ?” ମୋ କଥାଭିତରେ ଟିକିଏ ପରାମର୍ଶ ନୁହେଁ ହୁକୁମର ଧ୍ୱନି ଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ମୁଁ କନିଷ୍ଠ ଲୋକଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛି ।

ହଠାତ୍ ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । କହି ପକାଇଲେ “ମୋତେ କାଲି ଦଳରୁ ସସପେଣ୍ଡ କରିବେ, ସେପରି ଅପମାନ ମୋତେ ହେଉ ତୁମେ କଣ ଚାହୁଁଛ ?”

ମୁଁ ସେ ଯୁକ୍ତିକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି ବୁଝାଇକରି କହିଲି “ଆପଣ ଯାହା ଭାବୁଛନ୍ତି, ତାହା ଠିକ୍ ନ ହୋଇପାରେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆପଣଙ୍କଭଳି ପୁରୁଖା କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କ ଉପରେ ହାତ ଦେବାକୁ ବିକ୍ରମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠିର ହାତ ଥରିବ । କ୍ଷମତାର ଗର୍ବ ଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ଗଢ଼ା । ଧରିନିଆଯାଉ ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ସସ୍ପେଣ୍ଡ କଲେ, ତାହାହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କୁ ଛି’ଛାକର କରିବେ । ସେମାନେ ବେଶି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବେ । କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଛଡ଼ା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ।”

ମୁଁ ଜାଣେ ନା କାହିଁକି, ମୋ କଥାରେ ସେ ସହମତ ହେଲେ । ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ଟିକି ଟିକି ଚିରି ଦେଇ ସେହି ବଗିଚାଭିତରେ ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ

ହେଲି ଯେ ଜଣେ ବିରୋଧୀ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତିଠୁଁ ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ମନବଳାଇଲେ କାହିଁକି ? ସେ କେବଳ ନୁହଁନ୍ତି, ଆଉ କେତେକ ନେତା ଏହିପରି ମୋର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ ଭାବନ୍ତି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲାବେଳେ ମୋର ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ନିଜକୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରି ପରାମର୍ଶ ଦିଏ । ଏକଥା ପଦ୍ମାକୁ ଗଲେ ଆମ ଦଳରେ ଲୋକେ ମୋତେ ଭୁଲ ବୁଝିଥାନ୍ତେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏକଥା ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ କାହାକୁ କହିଲି ନାହିଁ ।

ସେହି ପରି ଆଉଥରେ ମୋତେ ଧର୍ମସଂକଟରେ ପକାଇଥିଲେ ୧୯୬୬ସାଲରେ । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ମହତାବବାବୁ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ସହ୍ୟକରିବାକୁ ଡିଆର ନଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗୋଷ୍ଠି ଗଠନକରି ସରକାରର କୁର୍ବମାନଙ୍କୁ ପଦାରେ ପକାଉଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ତାଙ୍କର ସମର୍ଥକ ଗୋଷ୍ଠି ଓ ଅନ୍ୟ ଅସବୁଦ୍ଧ ଗୋଷ୍ଠିମାନେ ବଂଧୁମିଳନ ନାମରେ ସମାବେଶ ଚଳାଉ ଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଭଳି କାମ କରୁଥିଲେ । ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୂତନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେବାର ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷପରେ ଜନଅସନ୍ତୋଷ ଏତେ ବ୍ୟାପିଲା ଯେ କ୍ଷମତାସୀନ ଗୋଷ୍ଠି ମହତାବ ଗୋଷ୍ଠିଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନେବାକୁ ସାହାସ କଲେ ନାହିଁ ।

୧୯୬୭ ସାଲରେ ନିର୍ବାଚନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ମହତାବବାବୁଙ୍କ ସମର୍ଥକ ବନ୍ଧୁ ମିଳନ ଗୋଷ୍ଠି ଦେଖିଲେ କଂଗ୍ରେସ ଗୁରୁତର ପରାଜୟ ଲାଭିବ, ତାହାଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠିର ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ଟିକଟ ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ନାହିଁ । ୧୯୬୭ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ସେହି ଗୋଷ୍ଠିର ଏମ.ଏଲ.ଏ. ମାନେ ମୋତେ ଭୋଟ ଦେଇ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ପଠାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ବନମାଳୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ, ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରମୁଖ ବଂଧୁମିଳନ ଗୋଷ୍ଠି ଏକତ୍ରୀତ ହୋଇ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ଯେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରାଦେଶିକ ଦଳ ଗଠନ କରିବେ । ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଓ ବିହାର ପ୍ରମୁଖ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲିଥାଏ ।

ଏହି ବିଦ୍ରୋହୀ ଗୋଷ୍ଠି ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ମହତାବବାବୁ ଏପରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବାକୁ ପଛାଇଥିଲେ । ମହତାବବାବୁ ଯୋଗ ନ ଦେଲେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଗୋଷ୍ଠି ନୂତନ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଗଠନ କରିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନଥିଲେ ।

ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭାର ବୈଠକରୁ ଆସି କଟକ କାଜିବଜାରରେ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳା ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ହତାରେ ରହୁଥାଏ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସେହି ସ୍କୁଲର ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ଦିନେ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ହଠାତ ମହତାବବାବୁ ସେହି ସ୍କୁଲର କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚି କରୋରୀ କାମ ଅଛି ବୋଲି ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଅଫିସକୁ ନେଇଗଲେ ।

ତାଙ୍କର ମାନସିକ ଦୁଃସ୍ଥ କଥା କହି ମୋର ମତ ଚାହିଁଲେ । ଯେଣୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ, ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତେରଟି ଜିଲ୍ଲାର ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ସମର୍ଥକ ମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବାକୁ ତାଙ୍କଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛନ୍ତି, ସେ ହଠାତ କିଛି ନକହି ଚବିଶ ଘଣ୍ଟାପରେ କହିବେ ବୋଲି ସମୟ ନେଇଛନ୍ତି । ପୂର୍ବଥରଭଳି କିଛି ମତ ଦେବାକୁ ପଛାଇଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଜିଦ୍ ଏଡ଼ାଇବି କିପରି ?

ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ସିଧା କହିଲି କଥାଟା ଯେତେ ବାଟ ଗଲାଣି, “ଆପଣଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ ।”

ପାଟିରୁ କଥା ନସରୁଣୁ ମହତାବବାବୁ କହିପକାଇଲେ ଯେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳେ କଂଗ୍ରେସ ତ୍ୟାଗ କରିବା କଥା କହିଲାକୁ ତୁମେ ମନାକଲ । ସେହି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ମୋର ମତ ବଦଳାଇଲି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ହଠାତ୍ ତା’ର ଓଲଟା କଥା କହୁଛ କିପରି ?

ମୁଁ କାହିଁକି କଂଗ୍ରେସ ତ୍ୟାଗ କରିବା କଥା କହୁଛି, ତାହା ବୁଝାଇଲି କିଛି ସମୟଧରି ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର କଥା କହି । ସାରାଂଶ ହେଲା “ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଜିଲ୍ଲାର ସବୁମୁଖ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଓ କର୍ମୀଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ବଂଧୁମିଳନ କଲେ । ସମାନ୍ତରାଳ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କମିଟି କଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବିଚ୍ ରାସ୍ତାରେ ଠିଆ କରାଉଥିଲେ କାହିଁକି ? ତାଙ୍କର ସର୍ବସମ୍ମତ ମତ ଅନୁସାରେ ଯଦି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନ ଚାଲନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟତା କରିବେ । ଜଣେ ନେତାର ଅସଂଖ୍ୟ ସମର୍ଥକଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟତା କରିବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ହେବ ।”

ଯୁକ୍ତିକୁ ସିନା କାଟିଲେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନଟା ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଅଫିସର ତଳଘରକୁ ଆସିଲୁ, ଯେଉଁଠି ସେ ପ୍ରତିଦିନ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ବୈଠକ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ହଠାତ କହିପକାଇଲେ, ‘ଦେଖ ହୋ, ୧୯୨୧ରେ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ କହିଥିଲି, ବାକବାବୁ ମୋତେ ଇସ୍ତଫା ନଦେବାକୁ କହି ଅଟକାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଜି କହୁଛନ୍ତି ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ।’ ମୋତେ ଭାରି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ନଶ୍ୱାଣିଲାଭଳି ବ୍ୟବହାର କଲି, କଥାଟା ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ଗଲା । କିନ୍ତୁ ତା’ ପରଦିନ ମହତାବବାବୁ ତାଙ୍କ ବଂଧୁମାନଙ୍କୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାରେ ସହମତି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାହାପରେ ଜନକଂଗ୍ରେସର ଆର୍ବିଭାବ ହେଲା ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ହିସାବରେ ।

୧୯୨୭ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜନକଂଗ୍ରେସ ଓ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ମୋଟା ମୋଟି ନିର୍ବାଚନ ବୁଝାମଣା ହେଲା । କଂଗ୍ରେସର ଘୋର ପରାଜୟ ହେଲା ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ଓ ଜନକଂଗ୍ରେସ ମିଶି ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କଲେ ।

ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୋର ଭୂମିକା

ଅଗଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବରେ ଭାରତ ନେଇ ଜେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ ସଂଗଠନ ପୁନର୍ବାର ପୁନର୍ଜୀବିତ ହେଉ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲି ଏବଂ ସେଥିରେ ଯୋଗଦେଇ ତାହାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲି । ଜେଲଖାନାରେ କେତେକ ଯୁବ ରାଜନୈତିକ ବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ନେଇ ରାଜନୈତିକ କ୍ଳାସ ହେଉଥିଲା, ତାହା ପଛରେ ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଥିଲା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ବାଜବସନ କରିବା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାହାହିଁ ଫଳପ୍ରସୂତ ହେଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ୧୯୪୬ ସାଲରୁ ୧୯୭୧ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ଲଭିଥିବା କିଛିଯୁବକ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଠନ କରନ୍ତି । ୧୯୭୨ ମସିହାରେ ସେହି ପାର୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ ବୃହତଅଂଶ ଅଲଗା ହୋଇ କିଛିଦିନପରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ସେହିଦଳକୁ ବିଲୀନ କରନ୍ତି । ଏହି ପରିଶବ୍ଦରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଇତିହାସ ଅନେକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଇତିହାସକୁ ରଖିମନ୍ତ କରିଛି ଓ କିଛି ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରୀତ କରିଛି ।

ପରିଶବ୍ଦର ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିବାକୁ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବାକୁ ମୋର ଯେତେ ଶକ୍ତି ଓ ସାଧନାଥିଲା, ତାକୁ ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଦ ଦେଶରେ ଅର୍ପଣ କରିଛି । ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଁ ଜଣେ ଅଂଶୀଦାର । ତେଣୁ

ସେହି ପଚିଶବର୍ଷକାଳ ରାଜ୍ୟରେ ଯାହା ଘଟିଛି ବା ମୁଁ ଯାହା ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ମୋର ଅଂଶ ସିନା ଅଛି, ବାହାଦୁରୀ ନେବାର କିଛିନାହିଁ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଭେଦ ଘଟିଛି, ମିଳନ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଭାଗିବାର ହୋଇଛି । ପାର୍ଟିର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ତାହା ସେହି ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମହାସ୍ରୋତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହି ଚାଲିଛି । ଏକା ଲୋକ ସେହି ନାବର ବାହକ ବା ଯାତ୍ରୀ ।

ତେଣୁ ସେହି ସମୟରେ ମୋର କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜନୈତିକ ସତ୍ତା ନାହିଁ । ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି କଳାହାଣ୍ଡିର ସୁଦୂର ଗ୍ରାମପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଅଗଣିତ କର୍ମୀ ଓ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, ସାଧନା, ନିଷ୍ଠାରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ିଉଠିଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ କୌଣସି କୃତିରେ ମୋର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅବଦାନ ନାହିଁ । କାହାର ବେଶି ବା କାହାର କମ୍ ଅବଦାନ ଆଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ମହାସ୍ରୋତରେ ତାହାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ତେଣୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ପଚିଶ ବର୍ଷ ଯେତେ ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହେଲେହେଁ ସବୁପାଇଁ ଦାୟୀ ସେହି ସମାଜବାଦୀ ପରିବାର । ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ଏକ ବିରାଟ ପରିବାରର ଅଂଶ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଭାଜନ ହୋଇ ଯେତେ ଧକ୍କା ଆସିଲେ ବି ଓଡ଼ିଶାପାର୍ଟି ତାକୁ ସହିପାରୁଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ନାନାକାରରୁ ଡକ୍ଟର ରାମମନୋହର ଲୋହିଆ ୧୯୫୪ ସାଲରେ ନାଗପୁର ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବହୁସମର୍ଥକଙ୍କ ସହ ପାର୍ଟିରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ଗଠନ କଲେ । ଏହା ପ୍ରଥମ, ଅଥଚ ଏକ ବିରାଟ ଧକ୍କା ଥିଲା । ସେହିପରି ଦଶବର୍ଷପରେ ଅଶୋକ ମେହେତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଏକ ବିରାଟ ବିଭାଜନ ହେଲା । ତାହାପୂର୍ବରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ପଞ୍ଚଦଶକରେ ପାର୍ଟିରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହୋଇସାରିଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ଷଷ୍ଠଦଶକର ବିଭାଜନ, ପାର୍ଟିପାଇଁ ଏକ ବିରାଟ ଚଡ଼କ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇ ବିଭାଜନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକତା ମୋଟ ଉପରେ ବଜାୟ ରହିଥିଲା । ଏହାପଛରେ ଅସଲ କାରଣ ଥିଲା ଯେ ଆମେ ଏକ ରାଜନୈତିକ ପରିବାର ହିସାବରେ ବଢ଼ିଥିଲୁ ଓ ରହିଥିଲୁ । ନିଜମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ଏକାସାଙ୍ଗରେ ରାଜନୈତିକ ସମୁଦ୍ରରେ ପହଁରିବା ବା ବୁଡ଼ିବା - ଏହାଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କର ସଂକଳ୍ପ ।

ଏଥିପାଇଁ ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଭାରତରେ ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ହିଁ ଅତ୍ୟୁତପୂର୍ବ ସାଫଲ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ୨୧ଟି ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରିଥିଲା । ପାର୍ଟି ଗଠନ ହେବାର କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନରେ ପ୍ରମୁଖ ବିରୋଧୀ ଦଳ ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ଛାପ ପକାଇସାରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗଠନ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରମିକମାନେ ହିନ୍ଦମଜଦୁର ସଭା ପତାକାତଳେ ଏକତ୍ରୀତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକନୟର ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଯୁବକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପାର୍ଟି ପ୍ରତି ସବୁଠାରୁ ଆକର୍ଷଣ ଅଧିକ ଥିଲା । ୧୯୬୪ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଜଳକର ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲା ଯେ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଅଂଶରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଷୀଙ୍କ ମନକୁ କେତେ ଆକର୍ଷଣ କରିଛି । ବିଧାନସଭା ଓ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ସାଥୁମାନଙ୍କର କୃତ୍ରିମ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଥିଲା । ଏହି ସଫଳତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ହଜି ଯାଇଥିଲି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର ଭୂମିକା ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ । ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକା ମୋ ବିଷୟରେ ମୋର ଲେଖକବାର ନାହିଁ । ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ହଜିବାରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ପାଇଛି, ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ବଡ଼ ସଫଳତା ଓ ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ । ତା'ପରର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଭିତରେ ସେ ମଧୁରତା ଆଉ ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାବେ ଦଳୀୟ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ିଦେବି, କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତି ମୋତେ ଛାଡ଼ୁନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଭିତରେ ରାଜନୀତି ଏକ ଜୀବନର ସଂସ୍କାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ମୋର ଓ ରାଜନୀତିମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ଗତ ଦଶନ୍ଧିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକାଳ ପଦ୍ମପତ୍ର ଓ ପାଣିର ସମ୍ପର୍କଭଳି ।

ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳି ମୋ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ଯେ ଏତେ ସାଫଲ୍ୟପରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅବକ୍ଷୟ ଏତେ କ୍ଷିପ୍ର ଓ ହଠାତ୍ ହେଲା କାହିଁକି ? ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସମାଜବାଦୀ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲେ କାହିଁକି ? ମୋ ବିଚାରରେ ଏ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଯାହା, ତାହା ମୁଁ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରୁଛି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ । ଅନ୍ୟ ପୂର୍ବତନ ସମାଜବାଦୀଙ୍କୁ ତାହା ଛୁଇଁବକି ନା ମୁଁ ଜାଣେନା ।

ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଥିଲା ସମାଜବାଦ ଆଦର୍ଶ ଓ ସେଥିପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଏବଂ ତାହାପାଇଁ ଶ୍ରମ ଓ ସାଧନା । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ବରାବର

ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲୁ ଶିକ୍ଷା ଶିବିର ଉପରେ; ସମାଜବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ । ଅନେକ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷାଶିବିର ହେଉଥିଲା, ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ । “କୃଷକ” ପତ୍ରିକା ଏହି ଆଦର୍ଶର ବାହାକ ହୋଇ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ସମାଜବାଦୀ ସଚେତନତା ଯୋଗାଉଥିଲା । ପାର୍ଟିର ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶନ ବିଭାଗ ଥିଲା, ଯାହାର ଦାୟିତ୍ବ ପ୍ରଥମେ ରାଜକିଶୋର ସାମନ୍ତରାୟ ସରକାରୀ ଚାକିରିରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନେଉଥିଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ନେଇ, ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ବିକ୍ରୀ କରିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲୁ । କଂଗ୍ରେସର ତୀବ୍ର ବିରୋଧୀଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକକର୍ମୀ ଜାଣିଥିଲା ସେ ସମାଜବାଦୀ ସମାଜପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେହି ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ବାହକ । ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସହିତ ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ରହିଥିଲା ।

ଜିନ୍ନୁ ୧୯୬୭ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ସେହି ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଧ୍ବଂସ ପାଇବାକୁ ବସିଲା । କଂଗ୍ରେସକୁ ପରାସ୍ତ କରିବା ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟେୟହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ ମନୋଭାବ (Anti-Congresism) ଏକପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶରେ ପରିଣତ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସକୁ ହଟାଇବାପାଇଁ ସାଂପ୍ରଦାୟିକବାଦୀ ଜନସଂଘ, ସାମନ୍ତବାଦୀ ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପାର୍ଟି ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଆମର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ । ଏହାକୁ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଚତୁର ଆବରଣ ଦିଆଗଲା । କୁହାଗଲା କଂଗ୍ରେସ ଜନସଂଘଠାରୁ ଅଧିକ ସାଂପ୍ରଦାୟବାଦୀ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ଏବଂ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରପାର୍ଟି ଠାରୁ ଅଧିକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଓ ସାମନ୍ତବାଦୀ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ହଟାଇବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପ୍ରତିକ୍ରୀୟାଶୀଳ ବିରୋଧୀପାର୍ଟି ମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକଜୁଟ ହୋଇ - ମିଳିତ ଭାବରେ ହେଉ ବା ସ୍ଥାନ ଆତ୍ମଜଷ୍ଟମେଣ୍ଟ କରି ହେଉ- ନିର୍ବାଚନ ରଣାଙ୍ଗଣରେ ଏକତ୍ରିତ ହେବାକୁ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟି ଏପରି ଶତକଡ଼ା ଶହେ ନକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନେବାରେ ଦ୍ବିଧା କରୁଥିଲା । ଜିନ୍ନୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଶେଷକୁ ଗ୍ରାସ କଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନସଂଘ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ପୂର୍ବର ରାଜାରାଜୁଡ଼ା ପାର୍ଟି ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରପାର୍ଟିରେ ସାମିଲ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ଜନକଂଗ୍ରେସ ସମେତ ସାମନ୍ତବାଦୀ - ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରପାର୍ଟି ସହିତ ଆମର ସ୍ଥାନ ବଣ୍ଟୁଆରା ହୋଇ ନିର୍ବାଚନରେ ଭାଗ ନିଆଗଲା । ଭାରତବର୍ଷସାରା ସବୁ କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ ଦଳ ୧୯୬୭ ନିର୍ବାଚନରେ ଏହି ରଣକୌଶଳ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ଏହି ନକରାମୂଳ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଯୋଗୁଁ ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ପରାଜିତ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଆଦର୍ଶଗତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରଥମଥରପାଇଁ କବର ଦିଆଗଲା । ଫଳରେ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଯେଉଁ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ କ୍ଷମତାଭ୍ୟୁତ ହେଲା, ସେ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଜନସଂଘ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ, ବିଦ୍ରୋହୀ କଂଗ୍ରେସ ଓ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା । ଅତୀତର ଆଦର୍ଶଗତ ବିରୋଧାଭାସକୁ ପଛକୁ ପକାଇଦେଇ ସମସ୍ତେ କ୍ଷମତାରେ ଭାଗୀଦାର ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଖୁବ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ସେହି ରାଜନୈତିକ ବିଷୟକ୍ରମେ ଭାଗୀଦାର ହେଲେ ହେଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର-ଜନକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସାମିଲ ହେଲୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବହୁମତ ଥିବାରୁ ସରକାର ଗଠନ କଲେ ଓ ଆମେ ବାହାରରେ ରହି ସେହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ସରକାରକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲୁ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ୧୯୬୭ ନିର୍ବାଚନ ହିଁ ଜଳଛାୟାର (Watershed) ବର୍ଷ, ଏକ ବିଭାଜକ ରେଖା । ତା' ପରଠାରୁ ସବୁରାଜନୈତିକ ଦଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିର୍ବାଚନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି । କେତେବେଳେ ଜନସଂଘ ଦଳକୁ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଯାଇ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦଳବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି, ପୁଣି କେତେବେଳେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଛନ୍ତି, ଜରୋରୀ-କାଳୀନ ଅବସ୍ଥାବେଳେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଅଷ୍ଟଦଶକର ଶେଷ ଭାଗରେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି (ପୂର୍ବର ଜନସଂଘ)ର ସମର୍ଥନ ନେଇ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ସରକାରର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ଭି.ପି. ସିଂହ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାର କିଛି ବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ସେହି ପାର୍ଟିକୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦଳ ବୋଲି ଆଖ୍ୟାଦେଇ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରରେ କ୍ଷମତାକୁ ଯିବାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିଛନ୍ତି ।

ସେହିପରି କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଲଟା ହୋଇଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତେରପାର୍ଟିର ବାରଭାଇ ଆଖଡ଼ା ସରକାର ମିଳିତ ସାମୁଖ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱରେ ଚାଲିଛି, କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସର ସମର୍ଥନରେ । କଂଗ୍ରେସର ସହଯୋଗ ନେବାରେ ଦ୍ୱିଧା ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସକୁ ଆଉ ସମାଲୋଚନା କରାଯାଉନାହିଁ । ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତା ନାମରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସହଯୋଗ । ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀକୁ ଆଦର୍ଶର ଆୟୁଧ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ହଠାତ୍ ଓଲଟିପଡ଼ି କ୍ଷମତାକୁ ଯିବାପାଇଁ (ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ନୁହେଁ) ବି.ଜେ.ପି. ବିରୋଧୀକୁ କ୍ଷମତାର ଆୟୁଧ କରିସାରିଲେଣି । ସବୁକଥା କ୍ଷମତାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଏକ ଆବରଣ, କେତେବେଳେ ଅଣକଂଗ୍ରେସର ଛାଇ ବା କେତେବେଳେ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାର ଛାଇର ଆବରଣ । ଏସବୁ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଯୁକ୍ତି ରାଜନୈତିକ ବାସ୍ତବତା (Pragmatism) । ତେଣୁ ୧୯୬୭ ସାଲପରେ

ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରୁ ଆଦର୍ଶ ଲୋପ ପାଇଲା, ନିଜ୍ଜକ ବାସ୍ତବତା ବା ଅନ୍ୟଭାଷାରେ ସୁବିଧାବାଦ ଆଦର୍ଶର ସ୍ଥାନ ନେଲା । ସେହି ଯଜ୍ଞରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅର୍ଯ୍ୟ ଦେଇଛୁ ।

ଏହି ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ମୁଁ ସବୁଦଳକୁ ଓ ନିଜକୁ ବିଚାର କରୁଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୬୭ ସାଲର ଅଭୂତ ସାଫଲ୍ୟପରେ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅଧୋଗତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମଧ୍ୟ ଘଟିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂକଟ ଘନେଇଲା । ନେତୃତ୍ବର ଦୃଢ଼ ଯେତିକି କାରଣ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ କାରଣ ହେଉଛି ଉତ୍ତର ଭାରତର ସବୁ ବୃହତ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସର ଘୋର ପରାଜୟ । କଂଗ୍ରେସର ବିଭାଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିର୍ବାଚନକୁ ଆଳକରି ଏହି ସଂକଟ ଘନୀଭୂତ ହେଲା । ଏହି ବିଭାଜନକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶରୂପ ଦେବାକୁ ତତକାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଚାହଁଲେ । ତାଙ୍କ ବିରୋଧୀ ସିଣ୍ଡିକେଟ୍ ଗୋଷ୍ଠିକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠି ଆଖ୍ୟାଦେଇ ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳତାର ଆବରଣ ନେଲେ । ରାଜରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଉତ୍ତାକାଟ, ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟକରଣ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିଲୋପ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କଥା ଉଡ଼ିଆପନ କରି ଭାରତର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କଲେ । ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଶ୍ରେଣୀର ସମାଜବାଦୀଗୋଷ୍ଠୀ (ଲୋହିଆପନ୍ଥୀ ସୋସାଲିଷ୍ଟ୍ ସମେତ) ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ବାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କଲେ । ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସର ଅଫିସିଆଲ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହାରିଲେ ଏବଂ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ସମର୍ଥନ କରିଥିବା ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭି.ଭି. ଗିରି ଜୟଲାଭ କଲେ ।

ଏହି ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଭାରତର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀଙ୍କ ଭୂମିକା ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଆଗରୁ କହିଛି ୧୯୬୭ ସାଲରେ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ଆଦର୍ଶକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଆହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସକୁ ବିଭାଜନ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ସମାଜବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଏହି ବିଭାଜନ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ସମାଜବାଦୀଙ୍କର ସମର୍ଥନ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥାଏଁ, ସେହିସମୟରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସର୍ବଭାରତୀୟ ଯୁଗ୍ମ ସମ୍ପାଦକ ଥାଏ । ରାଜ୍ୟସଭାରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ସଫଳତାଯୋଗୁଁ ପାର୍ଟିଭିତରେ ମୋର ଗୁରୁତ୍ବ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଓ ପାର୍ଟି ଭିତରେ

ଯେଉଁ ଘମାଘୋଟ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥାଏ, ମୁଁ ତାଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତି କରୁଥାଏ । କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ନେତାଙ୍କର ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂମିକା ପ୍ରତି ଘୋର ସନ୍ଦେହ ଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ପଛରେ ନୈତିକତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଜଡ଼ିତ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ବହୁମତରେ ଥିଲୁ ସେମାନେ ଯୁକ୍ତି କରିଥାଉଁ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜନ ପଛରେ ଯେଣୁ କିଛି ଆଦର୍ଶଗତ ବା ପ୍ରଗତିଶୀଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଛି, ଯାହାପାଇଁ ଆମେ ଲଢ଼େଇ କରିଆସିଛୁ, ତେଣୁ ଏହି ଗୋଷ୍ଠି ସହିତ ଆମର ସହଯୋଗ ରହିବା ଉଚିତ । ପାର୍ଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିର୍ବାଚନରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଅଫସନ ଦେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଚାହଁବେ ସେମାନେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭି.ଭି.ଗିରିଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିବେ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ନ ଚାହଁବେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟବିରୋଧୀ ଦଳଠିଆ କରିଥିବା ତୃତୀୟ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଭୋଟ ଦେବେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ଓ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭି.ଭି. ଗିରିଙ୍କୁ ଭୋଟ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଭି.ଭି.ଗିରି ଜିତିବାପରେ କଂଗ୍ରେସରେ ବିଭାଜନ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ ଶେଷରେ ଆମଦଳକୁ ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠିପ୍ରତି ନିକଟତର କରିଦେଲା । କେତେକ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନେତାଙ୍କ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱାଧୀନ କଂଗ୍ରେସ ଅର୍ଥାତ୍ କଂଗ୍ରେସ (ଇ) ସହିତ ଏକ ସମୟୋତା ମୂଳକ ରାଜନୀତି ଆରମ୍ଭକରିବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଏହାଫଳରେ ପାର୍ଟିଭିତରେ ମତଭେଦ ପରିସ୍କୃତ ହେଲା ।

ଏହିପରି ଏକ ତରଳଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ୧୯୭୧ ମସିହାର ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ପୂର୍ବପାକିସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ରୋହ ହୋଇ ପାକିସ୍ଥାନଠାରୁ ସେମାନେ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି ଓ ଶେଖମୁଜିବୁର ରହମନ୍ ନବଗଠିତ ବାଙ୍ଗଳାଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ବାଙ୍ଗଳାଦେଶ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତବର୍ଷର ଭୂମିକା ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ସବୁମନ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ବାଙ୍ଗଳାଦେଶର ବିଜୟ ସତେ ଯେପରି ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପାକିସ୍ଥାନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବିଜୟ ବୋଲି ଭାରତୀୟ ଜନମାନସରେ ରେଖାପାତ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କର ଜନପ୍ରିୟତା ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଥାଏ । ଏପରିକି ଭାବବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଜନସଂଘର ନେତା ଅଟଳ ବିହାରୀ ବାଜପେୟୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମା'ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କରି ଭାଷଣ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଏହିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ବାଚନ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ପାର୍ଟିର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଯୋଗୁଁ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସ

ସହିତ ସିର୍ ବୁଝାମଣାକରି ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇପାର୍ଟିର ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ମହର୍ତ୍ତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଆମର କିଛିଲୋକ ଅଭିଯୋଗକଲେ ଯେ ଆମକୁ ଯେତେ ସିର୍ ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ, ସେଥିରେ କଂଗ୍ରେସ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ରାଜିହେଲେନାହିଁ । ଆଉ କେତେକ କହିଲେ ଯେ ଆମର ଶକ୍ତିକୁ ଚାହିଁ ଦାବି କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଆମର ଦାବି ବହୁତ ବେଶି ଥିଲା । ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି ଶେଷ ମହର୍ତ୍ତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ଆମର ଅଶେଷ କ୍ଷତିହେଲା । କାରଣ ଏକପକ୍ଷରେ ଦେଶର ପରିସ୍ଥିତିରେ କଂଗ୍ରେସର ଜନପ୍ରିୟତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ସମଯୋତା କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିବାରୁ ଆମର କଂଗ୍ରେସ ବିରୋଧୀ ଆଭିମୁଖ୍ୟ କିଛି ପରିମାଣରେ ମଳିନ ପଡ଼ିଥିଲା । ଫଳରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ତଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମର ନିର୍ବାଚନ ଫଳାଫଳ ଭଲହେଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମାତ୍ର ଚାରିଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ବିଜୟ ଲାଭ କଲୁ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନବେଳେ ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ସଭ୍ୟଥିଲେହେଁ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳରୁ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲି ଓ କଂଗ୍ରେସ ଏବଂ ଅନ୍ୟଦଳମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ବିଜୟଲାଭ କରିଥିଲି । ମୁଁ ଆଗରୁ ବିଂଧାରପୁର (ମୋ ଘର) ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳରୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରୁଥିଲି । ସେହି ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ୧୯୬୭ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ସଂରକ୍ଷିତ (ହରିଜନ) ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଫଳରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଏ ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଁ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବି । ସେହି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ବୁଲା ବୁଲି କରି ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ସଂଗଠନ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ୧୯୬୭ ସାଲରେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଯିବାରୁ ୧୯୬୭ ସାଲରେ ଆମଦଳର ଜନପ୍ରିୟ କୃଷକନେତା ଶ୍ରୀ ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ସେଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ସେ କଂଗ୍ରେସ ସମେତ ସବୁଦଳର ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଖାଲି ପରାଜିତ କରି ନ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ସବୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନିଜର ଅମାନତ ହରାଇଥିଲେ । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଜନକଂଗ୍ରେସ ସମର୍ଥିତ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ ତାଙ୍କର ଅମାନତ ମଧ୍ୟ ହରାଇଥିଲେ । ଏହାପୂର୍ବରୁ ପରମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ପାର୍ଟି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ୧୯୫୧ ସାଲ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାର ମୋତିଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରତିକୂଳ ହାଝାସଢ଼େ ୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଁ ଧର୍ମଶାଳାନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲି । ସେତେବେଳକୁ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ମୋର ଆଉ ସଭ୍ୟପଦ ଏକ ବର୍ଷ ବାକି ଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ରାଜ୍ୟସଭାରୁ ଇସ୍ତଫା

ଦେଉ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟ ରହିଲି । ସେତେବେଳେ ଆମ ଦଳର ମାତ୍ର ଚାରିଜଣ ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିଧାନସଭା ଓ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟପାଇଁ ପାଞ୍ଚଟା ସ୍ଥାନରେ ଠିଆହୋଇ ସବୁଯାଗାରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭାରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାଫଳରେ ଯେଉଁ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ହେଲା, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ବର୍ଷକପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଗଲେ ।

୧୯୭୧ ସାଲରେ ଦେଶର ବାତାବରଣ କଂଗ୍ରେସର ଖୁବ୍ ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଦୁଇତୃତୀୟାଂଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବସ୍ଥାନ କଂଗ୍ରେସ ଦଖଲ କରିଥିଲା ଓ ବହୁରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସର ଶାସନ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ବହୁମତ ପାଇଲା ନାହିଁ । ତାହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଓ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା ଓ ସ୍ବର୍ଗତଃ ବିଶ୍ବନାଥ ଦାଶ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଦଳର ନେତା ଥାଆନ୍ତି ଆର୍. ଏନ୍. ସିଂହଦେଓ ଓ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ଥାଆନ୍ତି ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ । ଏକ ସଙ୍ଗରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ାଇ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେ ଦୁଇଜଣ ନେତା ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ସମଝୋତା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ବିଶ୍ବନାଥ ଦାଶ କୌଣସି ଦଳ କିମ୍ବା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ନ ଥିଲେ ହେଁ ତୃତୀୟପକ୍ଷ ନୀତିରେ ଉଭୟେ ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କଲେ ।

ମୁଁ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ଥିଲେ ହେଁ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟଥିଲା । ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ଦଳପତି ଥିଲେ ଓ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତିଥିଲେ । ବିରୋଧୀ ଦଳହିସାବରେ ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠ ସହଯୋଗ ରହିଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଅସ୍ବାଭାବିକ ବନ୍ୟାପରିସ୍ଥିତି ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ଏକ ରିଲିଫ କମିଟି ଗଠିତ ହେଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ସେତେବେଳେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ସହଯୋଗରେ ବାହାର ପ୍ରଦେଶରୁ ମଧ୍ୟ ରିଲିଫ ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଆସୁଥାଏ । ଏହି ରିଲିଫ କମିଟିରେ କଂଗ୍ରେସ ଓ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରତିନିଧି ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଓ ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ଏକ ବିରାଟ ଜନବିକ୍ଷୋଭ ହୋଇଥିଲା ମିଳିତ ସରକାରର ବିଫଳତା ନେର । ଏହି ବିକ୍ଷୋଭରେ ପୁଲିସ୍ ତରଫରୁ ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କେତେକ ନେତା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଚିକିତ୍ସିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିକାଣ୍ଡପଛରେ

ବିଶୋଭକାରୀଙ୍କ ହିଂସା ଆଚରଣ ପୋଲିସକୁ ଉତ୍ସୁକାଇବାର ପ୍ରଧାନ କାରଣଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଉଭୟ ଦଳର କିଛି ନେତା ଦାୟୀଥିଲେ । ତା'ପରେ ବିଶୁଦ୍ଧୀକୃତ ଜନତା କବରଦସ୍ତ ବିଧାନସଭାରେ ପଶିଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଯୋଗ ଅସଦାଚରଣ କରିଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଘଟଣା ମୋତେ ଖୁବ୍ ଅଶୁଦ୍ଧି ଦେଇଥିଲା । କାରଣ ବିଶୋଭକାରୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଓ ତତ୍ପରେ ବିଧାନସଭାରେ କବରଦସ୍ତ ପ୍ରବେଶକରି ଅଶୋଭନୀୟ ବ୍ୟବହାର ମୋତେ ମର୍ମାହତ କଲା । କ୍ଷମତାପାଇଁ ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ ସବୁପ୍ରକାର ସୌଜନ୍ୟକୁ ବିଦାୟ ଦେଇପାରନ୍ତି, ଏହା ମତେ ଆହତ କରିଥିଲା ।

କିଛିଦିନ ଏକସଙ୍ଗରେ ବିଧାନସଭାରେ ଓ ବାହାରେ କାମକରିବାଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ଓ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ସହଯୋଗାତ୍ମକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ବିଶେଷତଃ ଉଭୟେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିବାରୁ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ରାଜନୈତିକ ସହଯୋଗ ଶେଷରେ ମିଶ୍ରଣରେ ପରିଣତ ହେବ ଏକଥା ଅନେକେ ଭାବି ନ ଥାଆନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଏକ ସମୟରେ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ରାଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ବୈଠକ କଟକରେ କାଠଗଡ଼ାସାହିରେ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ୟତମ ପୁରୁଷାନେତା ଶ୍ରୀ ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷଙ୍କ ବାସଭବନରେ ବସିଲା । ଏହି ବୈଠକରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଜୋରସୋରରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଏକେତ ପାର୍ଟିର ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଘନଘନ ବିଭାଜନ ଓ ୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜୟର କୁପ୍ରଭାବ ପାର୍ଟି କର୍ମୀଙ୍କ ଉପରେ ପଡୁଥାଏ । ସେଥିରେ ପୁଣି ୧୯୭୧ ନିର୍ବାଚନରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାର୍ଟିରପରାଜୟ ଏହି ହତାଶାଭାବକୁ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ କରିଥାଏ । ଅନେକ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ପାର୍ଟିର ଅସ୍ଥିତ୍ଵ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦିହାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସପ୍ରତି ବିରୋଧିତା ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ । ଏହି ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମିଶ୍ରଣ ବିଚାର ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଉପରେ ରାଜ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ ଗୁରୁତର ମତଭେଦ ହେଲା । ତେଣୁ ପାର୍ଟିକୁ ଏକାଠି ରଖିବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଉ କେବେହେଲେ ଆଲୋଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସହଯୋଗାତ୍ମକ ରାଜନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ହୋଇନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମିଶ୍ରଣ କଥାଟା ଯେ ପାର୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ରହିବ ନାହିଁ, ତାହା ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ପାର୍ଟିର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ସନ୍ଦିହାନ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହତାଶ କରିଥାଏ । ଅନ୍ତେବହୁତେ ଲୋହିଆପନ୍ଥା ସୋସାଲିଷ୍ଟଙ୍କର ସେହି

ଅବସ୍ଥା । ତେଣୁ ଏହି ଦୁଇଦଳ ମଧ୍ୟରେ ମିଶ୍ରଣ ହେଲେ କାଳେ ପାଟି ମଜବୁତ ହେବ, ସେହିକଥା କେତେକଙ୍କୁ ଘାରିଥାଏ । ତେଣୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମିଶ୍ରଣ କଥା ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ଆମେ କେତେକ ଅତୀତକଥା ଭାବି ଏପରି ମିଶ୍ରଣକୁ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥାଉ । ସେ ତିକ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞତା କଥା କହିଲେ ନ ସରେ । ଅତୀତରେ ରାଜନୀରାୟଣ ପ୍ରଭୃତି ନେତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଥାଉଁ । ଏକ ଦିଗରେ ପାଟିର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଅନ୍ୟଦିଗରେ ମିଶ୍ରଣର ଭବିଷ୍ୟତ ପରିଣତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରୁଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଅନେକ ଏପରି ମିଶ୍ରଣର ସପକ୍ଷବାଦୀ ନ ଥିଲୁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ହଠାତ ଉପରସ୍ତରରେ ଦୁଇପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣ ହୋଇ ସୋସାଲିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଗଠିତହେଲା । ମନେ ହେଲା ସତେ ଯେପରି ଆମ ଉପରେ ଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲଦି ଦିଆଗଲା । ଏଥିପାଇଁ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆଦୌ ନ ଥିଲା । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥିର କରିନେଲୁ, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜାସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଅଲଗାକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ରଖିବା । ତେଣୁ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ ଏହିଦଳ ରାଜ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକଲା । ଯଦିଓ ମୁଁ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥାଏ ଯେତେହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ପାର୍ଟିକୁ କେତେଦିନଧରି ବଞ୍ଚାଇହେବ ? ସେଥିପାଇଁ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ନାହିଁକି, ଅର୍ଥବଳ ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାର୍ଟିର ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରକ୍ଷାକଲୁ ଓ ଅନୀଲ କୁମାର ଘୋଷଙ୍କ କାଠଗଡ଼ାସାହିଯାରେ ପାର୍ଟିର ରାଜ୍ୟ ଅଫିସ ଚାଲୁ କଲୁ । ପୁରୁଣା ସାଥୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସହପାଠୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କିଶୋର ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ନାହିଁ । ସେ ବିଚ୍ଛେଦ କାହାଣୀ ବଡ଼ ମର୍ମହୁତ, କିନ୍ତୁ ରାଜନୈତିକ ବିଚାର ଆମକୁ ଅଲଗା କରିଦେଲା । ମୁଁ ଭଲଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଆମ ସହିତ ଅଧିକାଂଶସାଥୀ ଥିଲେମଧ୍ୟ ଉଭୟଙ୍କର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରାଜନୀତିରେ ହରାଇ ବସୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ଦୂରରୁ ରହି କହୁଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ ଉଭୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ପୂର୍ବଭଳି ଏକାଠି ରହିଥିଲେ ହୁଏତ ଭବିଷ୍ୟତରେ କିଛି ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ସେମାନେ ସେତେବେଳର ବସ୍ତୁସ୍ଥିତି ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ମନୋବଳର ଅଧୋଗତି ଜାଣିଥିଲେ, ଏପରି କହନ୍ତେ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ବିକଳ ରାସ୍ତାରୁ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ବାଛିବାର ଥିଲା । ଘୋଷାରି ହୋଇ ଏକ ହତାଶଭାବାପନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ରହିବା, ଯାହାଙ୍କର କି ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ; ବା ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟ ନେବା- ଏହି ଦୁଇଟି ବିକଳରାସ୍ତା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାବାଛିବା । ପୁନର୍ମିଳନ ଏହି ଅବସ୍ଥାର ସମାଧାନ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ବି ସେତେବେଳେ ଏକାଠି ହୋଇ ଭାରତବର୍ଷସ୍ତରରେ ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ସମୟପାଇଁ ପୁନର୍ବାର

ଜୀବନ ଦେଲା, କିନ୍ତୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିସାବରେ ସମାଜବାଦୀ ଅସ୍ତିତ୍ବ ହରାଇଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥା ତ ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ ରହିଆସିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତୀୟସ୍ତରରେ ତ ଆହୁରି ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥା । ଥରେ ଆଦର୍ଶକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ କିଏ କେଉଁଠି ରହିଲା ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ନିଜରଜୀବନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଇ ଯେତିକି କରିହେବ, ସେତିକି ଭଲ ।

ତେଣୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୋର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ପଛକୁ ଅନାଇ ତର୍ଜମା କରୁଛି, ସେତେବେଳେ ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ଠିକ୍ କରିଥିଲି; କି ଭୁଲ କରିଥିଲି, କହିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବୁଛି ସବୁଦଳ ଯେତେବେଳେ ୧୯୭୭ ସାଲରେ ଆଦର୍ଶକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ରାଜନୀତିରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇସାରିଛୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜବାଦୀର ଜୀବନ ତାହାପରେ ନିରର୍ଥକ ଓ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ୧୯୭୧ ସାଲପରେ ତାହା ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ସମାଜବାଦ କଥାଟା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ରହିଗଲା । ସେହି ମାପକାଠିରେ ମୁଁ କେବଳ ନିଜକୁ ମାପୁଛି ।

ଉତ୍କଳ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନାମରେ ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଆମେ କାମ କରୁଥିଲୁ, ଯଦିଓ କଂଗ୍ରେସଦଳ ସହିତ ବିଧାନସଭାରେ ସହଯୋଗ ରହିଥିଲା । ବାହାରେ ସହଯୋଗ କରିବାକୁହେଲେ ଏକ ମିଳିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତ୍ତିରେ ତାହା ସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନାପରେ ମୁଁ ଏକ ଚଉଦଦଫା ସମ୍ବଳିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲି । ସେଥିରେ ଭୂମି ସଂସ୍କାର, ଭୂମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଭୂମି ବଣ୍ଟନ, କୃଷି ଓ ଜଳସେଚନକୁ ଯୋଜନାରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବା, ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗକୁ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେବା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଶିଳ୍ପକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ସଂପନ୍ନ କରିବା, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ, କୃଷି, ଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ ଓ ଶ୍ରମଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପକୁ ଗୁରୁତ୍ବଦେବା, ଶାସନରୁ ଦୁର୍ନୀତି ଦୂର କରିବାକୁ ଲୋକପାଳ ଓ ଲୋକାୟୁକ୍ତ ସ୍ଥାପନା ଓ ତତ୍କାଳୀନ ସରକାରର କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ରନୀତି ପ୍ରଭୃତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ କମିସନ ସ୍ଥାପନ, ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାକମିସନ ସୁପାରିଶ ଭିତ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷାର ସଂସ୍କାର, ଆଦିବାସୀ-ହରିଜନଙ୍କ ଉତ୍ଥାନ ସହିତ ଉନ୍ନୟନ କାମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଗିଦାର କରିବା, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଭାଗୀଦାର କରିବା ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଚଉଦଦଫା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଥିଲା । ଏହାକୁ ମିଳିତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବାକୁ ଏହି ଚଉଦଦଫା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଦସ୍ତଖତ କରିଥିଲୁ । ଏହି ଘୋଷଣାନାମାରେ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବିଧାନସଭା ନେତା ଓ

ଉତ୍କଳ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଆବାହକ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, କଂଗ୍ରେସ ନେତା ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଚରଫରୁ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହିସାବରେ ବାକି ବିହାରୀ ଦାସ, ବିଧାନ ସଭା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନେତା ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ଓ ଅନ୍ୟତମ ପାର୍ଟି ନେତା ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଦସ୍ତଖତ କରିଥିଲେ । ଏହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଲା ।

ପୁଣି କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ମିଶ୍ରଣ କଥା ଉଠିଲା

ଏହିପରି ମାନସିକ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଓ ଅଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସମୟ କଟୁଥାଏ । ପାର୍ଟିର ସମ୍ପାଦକ ଥିବାରୁ ପାର୍ଟିକଥା ଦେଖୁଥାଏ ଓ ବିଧାନସଭାରେ ଥିବାରୁ ବିଧାନସଭା କାମରେ ବେଶି ମନ ବଳାଇଥାଏ । ମାନସିକ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵକୁ ମନରେ ଚାପିରଖି ଆଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ବନ୍ଧୁ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ମତେ ଜଣାଇଲେ ଯେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଆସିଛି, ପହରିଦିନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମା ଓଡ଼ିଶା ଆସୁଛନ୍ତି, ଆମ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବେ । ଯଦିଓ ବାହାରକୁ କୁହାଯାଉଛି ଯେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର କେତେକ ସମସ୍ୟାପାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆମ ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା । ମୁଁ ହଠାତ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି କାରଣ ମୁଁ ତ ପାର୍ଟି ସମ୍ପାଦକ, ମୋ ପାଖକୁ ଟେଲିଗ୍ରାଫ ନ ଆସି ନିଶାମଣିଙ୍କ ନିକଟକୁ କିପରି ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଆସିଲା । ସେଥିରୁ ମୋତେ ଜାଣିବାକୁ ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ ମୋ ଅଜାଣତରେ କଥାଟା ବହୁତ ଦୂର ଆଗେଇଗଲାଣି । ନିଶାମଣି ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଓ ସେ କୌଣସି କଥା ଲୁଚାଇଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଆମେସବୁ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଉଁ, ସେ ବହୁଆଗରୁ ଯୁକ୍ତି କରୁଥିଲା ଓ ଅନ୍ୟ କେଉଁମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । କିନ୍ତୁ କଥାଟା ଯେ ଶେଷଅବସ୍ଥାକୁ ଗଲାଣି ମୁଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି । ତା ସହିତ ଓ ପାର୍ଟିର ମୁଖ୍ୟସାଥୀ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ (ପରେ ବାସସ୍ଥତି ହେଲେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନ୍ତ୍ରୀ)ଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବି ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ ।

ମୋ ଆଗରେ ଦୁଇଟା ରାସ୍ତାଥିଲା । ଏ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେବିନାହିଁ, ଅଧିକାଂଶ ମୁଖ୍ୟଲୋକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ ପଛେ । ଅନ୍ୟରାସ୍ତା ଥିଲା ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟନେଇ ଘରେ ବସିବା, ଯଦିଓ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଥିବାରୁ ସେ ପଥରେ ଏକ ବାଧା ଥିଲା । ସେ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା କେହି ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମନସ୍ଥିରକଲି ପାର୍ଟିର ସମ୍ପାଦକ ହିସାବରେ

ମୁଖ୍ୟସାଥୀମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଭଲ ଲାଗୁ ବା ନଲାଗୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବି । ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଇସାରିବାପରେ ଯେଝା କଥା ଯେଝା ବୁଝିବେ । ପାର୍ଟିର ସଂଚାଳକ ହିସାବରେ ମଝିନଇରେ ଡଞ୍ଜାକୁ ଛାଡ଼ି ନଦେଇ ତାଙ୍କ ମନଲାଖ କୁଳରେ ପହଞ୍ଚାଇଦେବି ।

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳି ମୋର କଂଗ୍ରେସପ୍ରତି କେବେ ଘୃଣାଭାବ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତ କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ମତଭେଦପାଇଁ ଦୂରରେ ଥାଇପାରେ କିନ୍ତୁ ଅନୁଭୂତିଶାଳର ସମ୍ପର୍କ ତ ଛିଣ୍ଡେନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ରାଜନୀତିକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ରାଜନୀତିକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର କଂଗ୍ରେସସହିତ କେବେହେଲେ ଭାବଗତ ମିଳନ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେପରି ଲୋକଙ୍କର କଂଗ୍ରେସପ୍ରତି ଘୃଣାଥୁବା ବୁଝିହେଉଛି । ତାଙ୍କପାଇଁ କଂଗ୍ରେସବିରୋଧୀ ହେବାଟା ଯେପରି ଏକ ମତବାଦ ବା Ism, ସେହିପରି ଲୋକଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଦେଖୁଛି ବା ବର୍ତ୍ତମାନର ଦଳୀୟ ରାଜନୀତି ଓ କ୍ଷମତାରେ ଦେଖୁଛି, ସେତେବେଳେ ମନେମନେ ହସମାଡ଼ୁଛି ।

ମୋର ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଥିଲା, ମୁଁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବା କଥାଟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନ ଥିଲି । ଯାହାହେଉ ଶେଷରେ ସ୍ଥିରକଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବି ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଦିନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମା ପହଞ୍ଚିଲେ । ଆମେ ବୋଧହୁଏ ଦୁଇତିନିକଣ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲୁ । ଶେଷରେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ଯେ ପାର୍ଟିର ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନ ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ହେବ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମତନେଇ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶ୍ରଣପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ପୂର୍ବରୁ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମା ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ କଂଗ୍ରେସକୁ ସବଳକରିବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ନିବେଦନକରି ବାର୍ତ୍ତା ଦେବେ । ସେ କଥାଟା ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ଭୁବନେଶ୍ଵରସ୍ଥ ଭଞ୍ଜକଳାମଣ୍ଡପରେ ସମ୍ମିଳନୀ ହେବାକୁ ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ସବୁଜିଲ୍ଲାର ମୁଖ୍ୟ ପାର୍ଟି କର୍ମୀମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ଥିଲା । ସମ୍ମିଳନୀ ପୂର୍ବରୁ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମାଙ୍କର ଶୁଭେଚ୍ଛାମୂଳକ ବାର୍ତ୍ତା ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ଖୁବ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ଯଉଁମୁଦ ଲମ୍ଫାପାରେ ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଥିଲେ ସେଥିରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସୋସାଲିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ସ୍ଵାଗତକରି ଲେଖିଥିଲେ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ମଞ୍ଚରେ

ସବୁ ସମାଜବାଦୀଶକ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ସେ ଏକାଠି କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେତେବେଳଙ୍କାର ସଙ୍ଗୀନମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏପରି ଦୃଢ଼ୀକରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏହି ବାଉଁ । ସେତେବେଳେ ସବୁ ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସମ୍ମେଳନରେ ସର୍ବ ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା । ଉତ୍କଳ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର କଂଗ୍ରେସ ସହିତ ମିଶ୍ରଣ କରିବାକୁ । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷଣ ଦେଇ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମିଳନ ପାଇଁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ସ୍ବାଗତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମେଳନରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ବିବେଦୀଙ୍କ ଭାଷଣ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେ ମୂଳରୁ ଚୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ସବୁ ହେଉଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ଏହି ମିଶ୍ରଣପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ସ୍ବାଗତ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେ ନିଜେ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । ଆମସମସ୍ତଙ୍କୁ ବହୁତ ଖଟକା ଲାଗିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କିଛିମାସ ପରେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ହେଲା ଓ ସେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେଲେ ।

ଏହା ଫଳରେ ପତିଶବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଲା, କେବଳ ମୋପାଇଁ ନୁହେଁ; ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ସମାଜବାଦୀଙ୍କ ପାଇଁ । ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ସ୍ବର୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଅଛନ୍ତି; ସେହିମାନେ ଏ ଘଟଣାବହୁଳ ବିଯୋଗାତ୍ମକ ନାଟକର ନାୟକ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ଛବିଶ ବର୍ଷର ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ ଘଟଣାସବୁରେ ମୁଁ ଜଡ଼ିତ, ଅନ୍ୟମାନେ କମ୍ ନୁହଁନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବୟାନ କରିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ଦୁଇଟିଦିଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଦରକାର କାରଣ ରାଜନୀତି ସହିତ ସେହି ଦୁଇଟିଦିଗ ମୋତେ ସବୁଠାରୁ ଆନନ୍ଦ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଦେଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ମୋର ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ମୋର ସାମ୍ବାଦିକତାପ୍ରତି ମମତା । ମୋର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ସହିତ ଏହି ଦୁଇଟି ବିଭାଗ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ସାଧାରଣ ଜୀବନର ସଫଳତା ବା ବିଫଳତାରୁ ତାକୁ ବାଦଦେଇହେବନାହିଁ ।

ବିଧାନସଭା ଓ ସଂସଦରେ

ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତିନିଥର ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଓ ଥରେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛି । ଦୁଇଥର ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ହୋଇଛି ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ଓ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ମଧ୍ୟ

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହିସାବରେ । ଚୂତୀୟଥରଟି ୧୯୭୪ ସାଲରେ କଂଗ୍ରେସଦଳ ତରଫରୁ ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲି ଓ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସରକାର ଗଢ଼ି ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜରୋରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତିର ଅବ୍ୟବହୃତ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ବିଧାନସଭାରେ ରହିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ୧୯୫୭ ସାଲରେ ବିଧାନସଭାକୁ ଏବଂ ୧୯୭୧ ସାଲରେ ପୁର୍ନବାର ବିଧାନସଭାକୁ ବିରୋଧୀଦଳ ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲି, ଯଦିଓ ୧୯୭୩ ସାଲରେ ତତ୍କାଳୀନ ଅଣକଂଗ୍ରେସ ସରକାରୀ ପତନ ଯୋଗୁଁ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା ଏବଂ ସେତେବେଳକୁ ମିଶ୍ରଣ ହୋଇ ସାରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲି । କଂଗ୍ରେସର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଥର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛି, ସେ ସମୟର ରାଜନୀତି ଓ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଅନ୍ୟତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ଓ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, ଯାହାକି ମୋ ଜୀବନରେ ଏକ ସାର୍ଥକତାର ଅଧ୍ୟାୟ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ସାବାଳକ ଭୋଟରେ ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାଚନ ହୁଏ ୧୯୫୧ ସାଲରେ । ପାର୍ଟିର ସବୁମୁଖ୍ୟ ସାଥୀ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିବାରୁ ମୋତେ ରାଜ୍ୟର ନିର୍ବାଚନ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ନ ଥିଲି । ତାହାଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ ମୂଳରୁ ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଙ୍ଗଠନର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ କର୍ମଭୂମି କରିନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଦ୍ବିତୀୟ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ୧୯୫୭ ସାଲରେ ବିଂଝାରପୁରରୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲି ଓ ବିଜୟ ଲାଭ କରିଥିଲି । ତା' ପୂର୍ବରୁ ୧୯୫୫ ସାଲର ଅଭୂତପୂର୍ବ ବନ୍ୟାରେ ବିଂଝାରପୁର ଓ ବରୀଅଞ୍ଚଳରେ ବନ୍ୟା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯେଉଁ ସେବା କରିଥିଲି, ତାହା ହିଁ ମୋତେ ନିର୍ବାଚନରେ ଜୟଲାଭ କରାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଅଢ଼େଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା ଓ ରାସ୍ତାଘାଟ ସୁବିଧା ନଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ସାଇକେଲରେ ବୁଲି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲି । ଦିନକପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ଲୋକଙ୍କ ସ୍ବତଃସ୍ପୃଷ୍ଟ ସହଯୋଗ ହିଁ ଏ ବିଜୟର କାରଣ । ୧୯୫୫ସାଲ ବନ୍ୟାପୂର୍ବରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ପାର୍ଟି ସଂଗଠନ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ୧୯୬୧ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଯେଉଁ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରୀ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଛି ତାହା ମୋତେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅସୀମ ଶ୍ରମ ସ୍ବାକାର କରିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଜଣେ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ସାଧନା କରିବାକୁ ହୁଏ । ତାହା ଫଳରେ ମୁଁ ଅଳ୍ପ କେତେମାସରେ ଏକ ଦକ୍ଷ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରିଆନ ହିସାବରେ

ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲି । ପ୍ରଥମରୁ ବ୍ରିଟିଶପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ପରମ୍ପରା ଓ ଭାରତ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀଆ ପରମ୍ପରା ଉପରେ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବାକୁ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରିଛି । ସେ ସବୁକୁ ନିଜସ୍ବ କରିନେଇଛି ।

ପ୍ରଥମ ଚାରିବର୍ଷ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ଗଣତନ୍ତ୍ର ପିରମ୍ପଦ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟମାନେ ବିରୋଧୀଦଳରେ ବସୁଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସର ବହୁମତ ୧୯୫୭ ସାଲ ନିର୍ବାଚନରେ ନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ଦଳର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ କଲେବଳେ କୌଶଳେ ହାତକଲେ । ବିରୋଧୀଦଳରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ବସୁଥିଲେ ହେଁ ପରୋକ୍ଷରେ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଟରେ ନିରପେକ୍ଷ ରହି ପରୋକ୍ଷରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ବହୁମତ କରାଉଥିଲେ । ଆମଦଳର ବିଧାନସଭା ନେତା ଥିଲେ ରବିନ୍ଦ୍ର ମୋହନଦାସ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦର ନେତାଥିଲେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ (ପାଟଣା ମହାରାଜା) । ମୋ ଭଳି ସିଂହଦେଓ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଅଧ୍ୟବସାୟୀ । ପ୍ରତିଦିନର ବିଧାନସଭା ଏକେଣ୍ଡା ଅନୁସାରେ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାସନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ପଚାଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଥିବାରୁ ବିଧାନସଭାରେ ସେହିଦଳ ବିରୋଧୀଦଳର ସ୍ବାକୃତି ପାଇଥିଲା ଏବଂ ବିଧାନସଭାରେ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ସମୟ ମିଳୁଥିଲା । ଆମର ମାତ୍ର ଏଗାର ଜଣସଭ୍ୟ । ତଥାପି ଗୁଣାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ରାଜ୍ୟରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥାଆନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସ, ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ଦାଶ, ବନମାଳୀ ମହାରଣା, ସାକିଲା ସୋରେନ୍ (ଆଦିବାସୀ) ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଲ ପ୍ରମୁଖ ନାମ କରି ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନପରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥାଆନ୍ତି, ତାହା ଏହି ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସୁନାମ ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ବିଧାନସଭାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କିଛିକିଛି ତାଲିମ ଦେଉଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟଙ୍କ ନିଜ ଜଜ୍ଞାମତେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରି ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଦାୟିତ୍ବ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ରହି ସରକାରଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପଦାରେ ପକାଇବାକୁ ଆମର ରଣକୌଶଳ ଥାଏ । ତେଣୁ ସିଂହଦେଓ ଓ ମୁଁ କଥାବାର୍ତ୍ତାକରି ବରାବର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ ଓ ବଜେଟର ବିଭିନ୍ନ ଡିମାଣ୍ଡ ଉପରେ ଭୋଟ କରାଉ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟମାନେ ଭୋଟ ଦାବି ହେବା ମାତ୍ରେ ବିଧାନସଭା ଗୃହରୁ ଜଣେ ଜଣେ କରି ଖସି ପଳାନ୍ତି । ଭାରି ଲଜ୍ୟାଜନକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ୁଥାଆନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ଦଳପକ୍ଷରେ ବହୁମତ ଜାରି ରଖିବା ବହୁତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଆଲୋଚନା ହୁଏ ଯେ ବହୁମତ ଜାରି ରଖିବାକୁ ବରାବର ବହୁଅର୍ଥ

ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହାଫଳରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ସ୍ଥିରକଲା ଯେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦଳକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିବେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓ ଏହି ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଉପ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ । ଏହି କାମ କରିବାକୁ ମହତାବବାରୁ, ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଲେ । ଫଳରେ ବିରୋଧୀଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ମୌଖିକ ରାଜିନାମା ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ବିଶ୍ବାସଘାତକତା କରି ହଠାତ୍ ଏହି ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଗଣତନ୍ତ୍ରପରିଷଦ ଯୋଗଦେଲେ । ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ଖୁବ୍ ସଭାବ ଥିଲା, ସତେଯେପରି ଆମେ ଦୁଇଭାଇ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କଟୁ ଭାବରେ ଭର୍ଷନା କଲେ ହେଁ ସେ ନୀରବ ରହିଲେ ଓ ପରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ କରିଆରେ କିପରି ଏ ମିଳାମିଶା ହୋଇଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଟଣା ମହାରାଜାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଖୁବ୍ ଆନ୍ତରିକତା ରହିଥିଲା । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟାରୀଆନ । ସବୁବେଳେ ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏ । କେତେବେଳେ ସେ ମୋତେ ହରାଇଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ କେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ହରାଇଛି । ଖୁବ୍ ନମ୍ରତା ସହକାରେ ହାର୍ଜିତ୍ସକୁ ମାନିନେଉଁ । ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପରେ କଂଗ୍ରେସ -ଗଣତନ୍ତ୍ରଦଳର ପଶୁବଳର ସଂଖ୍ୟା ସିନା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରାଶ ବିବାଦ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ବିଧାନସଭାରେ ତାଙ୍କର ବେଶି ସମସ୍ୟା ନ ଥିଲା କାହିଁକି ନା ଗୁଣାମ୍ବକ ବିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ଆମଠୁଁ ପାଉଥିଲେ ସିନା ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ସରକାରୀଦଳ ଦୁଇ ବୃତ୍ତାନ୍ତରୁ ଅଧିକ ।

ଏହି ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେବାପରେ ମହତାବବାରୁ ଓ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ମଧ୍ୟ କନ୍ଦଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଭାବିଥିଲେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥିପଣିଆର ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ମହତାବ ଓ ସିଂହଦେଓ ଏକମତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ କରାଇ ଦେଲେନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଯେଉଁ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଯୋଗ୍ୟଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଦପଡ଼ିଲେ । ଫଳରେ ଏହି କନ୍ଦଳ ବିରାଟ ଆକାର ନେଲା ଏବଂ ୧୯୬୧ ସାଲରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପତନ ହେଲା । ସେ ଘଟଣା ଏକ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଇତିହାସ ମୁଁ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଥିବାରୁ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦଳର ନେତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କଥିବାରୁ ସେ ସବୁକଥା ଦେଖୁଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ କଥା ମୋତେ କହନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟାରେ ମୁଁ ଓ ଆମର ଅନ୍ୟସଭ୍ୟମାନେ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ସରକାର ଗଠନ ହେବାପରେ ୧୯୫୫ ସାଲରେ ରିଲିଫ ଓ ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚୟନ କାମରେ ବ୍ୟାପକ

ଦୁର୍ନୀତି ଓ ବାଟମାରଣ ପାଇଁ ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ବହୁ ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଛି । ଫଳରେ ମହାତାବ ବାବୁ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ କମିଟି ବସାଇଲେ ଯାହାର ନାମ ଥିଲା ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବହାର କମିଟି ତଦନ୍ତ ଏଥିରେ ଘରୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାହୀ (ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରପତି) ସଭାପତି ରହିଲେ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ (ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ), ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର (କଂଗ୍ରେସ), ମୋହନ ଦାସ (କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ) ଓ ମୁଁ (ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି) ସଭ୍ୟ ରହିଲୁ । ଏ କମିଟି ଆଗରେ ହଜାର ହଜାର ଦୁର୍ନୀତିର ଅଭିଯୋଗ ଆସିଲା । ଆମେ ତେରୋଟି ଜିଲ୍ଲା (ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ୧୩ଟି ଜିଲ୍ଲାରେ ବିଭକ୍ତ ଥାଏ) ବୁଲି ସରକାରୀ ରେକର୍ଡ଼ ସହିତ କେତେକ ସ୍ଥାନ ତନଖି କଲୁ । କିପରି ଅର୍ଥ ଅପବ୍ୟୟ ହୋଇଛି, ସେଥିପାଇଁ କିଏ ଦାୟୀ, ତାହା ଦର୍ଶାଇ ତେରୋଟି ରିପୋର୍ଟ ଦେଲୁ । ଏଥିରେ ବହୁମୁଖ୍ୟ ଅଫିସର ଓ ଠିକାରଦାର ମାନେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ଫଳରେ ସେ ସବୁ ଉପରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ହେଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତୁଳନାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅର୍ଥର ଅପବ୍ୟୟ କେତେଗୁଣ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ସେତେବେଳେ ତ ରାସ୍ତାଘାଟ ନ ଥିଲା ଅପନ୍ତରା ସ୍ଥାନରେ ଗରିବ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ କୂଅ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା, ସେଠି କୂଅର ସରା ନଥାଇ ଠିକାଦାର ଓ ଅଫିସରମାନେ ଭାଗବତ୍ସା କରି ଟଙ୍କା ନେଇଯାଉ ଥିଲେ, ଅଥଚ କାମ ପୂରଣ ହୋଇଛି ବୋଲି ଏ.ଜି.କୁ ରିପୋର୍ଟ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ରାସ୍ତାଘାଟ ଥିବା ଜଲାକାକୁ ସେ ରୋଗ ବ୍ୟାପିଲାଣି ଆଦୌ କାମ ନକରି ବିଲ୍ ମଞ୍ଜୁର ହେଉଛି ଓ ଟଙ୍କା ଦିଆଯାଉଛି । ଛୋଟ ରାକ୍ଷସ ଏକ ବଡ଼ ରାକ୍ଷସରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଟ

ସେ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ କାମ କରିଥିଲି, ଯେଉଁଥିପାଇଁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶିଖୁସି । ବିଧାନସଭାରେ ଯେଉଁସବୁ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି, ତାହାସବୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବାଧୀନତା ନ ଥିଲା । ବିଧାନ ସଭାର କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ମାନହାନି ସୂଚକ ଯେତେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବିଧାୟକଙ୍କୁ କେହି ବାଧା ଦେବାକୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଯଦି ସେ କଥାକୁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ତେବେ ସେମାନେ ମାନହାନି ଦୋଷରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଜବାହରଲାଲଙ୍କ କ୍ବାଇଁ ଫିରୋଜ ଗାନ୍ଧୀ ଏହା ବିରୋଧରେ ଏକ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ଏକ ବିଲ୍ ଆଣିଥିଲେ, ୧୯୫୬ ସାଲରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କୁ ସ୍ବାଧୀନତା ଦେବାକୁ, ତାହା ଗୃହୀତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ତାହା କେବଳ

ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଆଲୋଚନା ବିବରଣୀ ପାଇଁ । ସେହିପ୍ରକାରେ ମୁଁ ସାଧାରଣ ସଭା ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ୧୯୬୦ ସାଲରେ ଏକ ବିଲ୍ ଆଣିଥିଲି, ବିଧାନସଭାର ବିବରଣୀକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ । ତାହାର ନାମ ଥିଲା Orissa Legislative Assembly Proceedings (Protection Of Publication) Act. 1960. ଓଡ଼ିଶାରେ ସେତେବେଳେ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଥିଲା ଓ ପାଟଣା ମହାରାଜା ସ୍ୱର୍ଗତ ସିଂହଦେଓ ଉପମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଯଦିଓ ଏହା ମୋର ଏକ ଘରୋଇ ବିଲ୍ ଥିଲା, ସରକାରଙ୍କ ବିଲ୍ ନୁହେଁ, ଏହା ଉପରେ ବହୁତ ଆଲୋଚନା ହେଲା ଓ ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହେଲା । ପ୍ରଥମତଃ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବା ପ୍ରେସ୍‌କୁ ଏପରି ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଭାରତରେ ପ୍ରଥମ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଏକ ଘରୋଇବିଲ୍ ବିଧାନସଭାରେ ସରକାର ସମର୍ଥନ କରିବେ ଓ ତାହା ଗୃହୀତ ହେବ, ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଇତିହାସରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଧହୁଏ ସର୍ବଶେଷ । ଅନ୍ୟ କେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଘରୋଇବିଲ୍ ଏପରି ଗୃହୀତହେବା ନଜିର ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ ଏପରି ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା କଥାଟା ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମହଲରେ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ହିନ୍ଦୁ ପତ୍ରିକା ମୋର ବିଧାନସଭାର ବକ୍ତବ୍ୟ ପୁରା ଛାପିଥିଲା ଏବଂ ପରେ ଟେଲିଗ୍ରାମରେ ମଗାଇ ପୁରା ବିଲ୍‌ଟାକୁ ଛାପିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକ ଓ ମୋର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଏନ୍. ଆର. ଏନ୍. ‘ହିନ୍ଦୁ’ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସମ୍ବାଦଦାତା ଥିଲେ । ସେ ମୋଠାରୁ ନେଇ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଆରେ ଆଇନଟାକୁ ପଠାଇଥିଲେ ।

ମୋର ଇଚ୍ଛାଥିଲା ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସବୁ ରାଜ୍ୟ ଏ ଆଇନକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ସେଥିପାଇଁ ସବୁରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାର ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନେତାଙ୍କୁ ଏ ବିଲ୍‌ଟିର ଚିଠା ଦେଇ ବିଧାନସଭାରେ ବେସରକାରୀ ବିଲ୍ ଆଗତ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ପଠାଇଥିଲି । କିଏ ଆଗତ କଲେ ଓ କଣ ହେଲା ମୁଁ ଜାଣେନା । କିନ୍ତୁ ପଇଁତିରିଶ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଭାରତବର୍ଷର ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହା ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା । ମୋ ଜାଣିବାରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଥମ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକମାତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ଆଇନ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ।

୧୯୭୪ରେ ଯେତେବେଳେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ହେଲା, ସେତେବେଳେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଏହି ବିଲ୍‌ଟି ଭାରତସରକାର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ଫଳରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଭାଷଣ ଉପରେ ସରକାରୀ କଟକଣା ରହିଗଲା, ଏବଂ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଭୟଭୀତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାରେ

ସେତେବେଳର ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ଏ ଆଇନଟି ପ୍ରତ୍ୟାହତ ହେଲାନାହିଁ । ଫଳରେ ଭାରତରେ ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ଭାଦପତ୍ରମାନେ ବିଧାନ ସଭା ବିବରଣୀ ଛାପିବାର ଅଧିକାର ହରାଇନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ନାନା କାରଣରୁ ଉତ୍ତରୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବିଧାନସଭା ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶ ଉପରେ ନିଜ ଚରଫରୁ କଟକଣା ରଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସତର୍କ ଥିଲି, ଯଦି ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ କୌଣସି ସମ୍ଭାଦକତା ବିଧାନ ସଭା ବିବରଣୀପାଇଁ ଅତୁଥାରେ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ଏଇ ଆଇନର ସାହାଯ୍ୟରେ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିଥାଆନ୍ତି । ସେହି ଆଇନରେ ପରିଷ୍କାରଭାବେ ଅଛି ଯେ ବିଧାନସଭାର ବିବରଣୀ ଯଦି ସଠିକ ଭାବରେ କିଏ ଛାପେ, ତାହାହେଲେ ସେ ସମ୍ଭାଦକତା ବା ପତ୍ରିକା ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଫୌଜଦାରୀ ବା ଦେଫ୍ଟାନୀ କେସ୍ (Criminal or Civil Case) ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ପରେ ପଞ୍ଚଦଶକର ଶେଷଭାଗରେ ଏପରି ଏକ ଆଇନ ପ୍ରେସ ପାଇଁ ଏକ ବୈଧାନିକ ପଦକ୍ଷେପ ଥିଲା । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଥିବାବେଳେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ସିନା ଫିରୋଜ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଗତ ଏବଂ ଗୃହୀତ ପ୍ରେସ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଇନ ଏକ ଅଧ୍ୟାଦେଶ ବଳରେ (୧୯୭୫ ଡିସେମ୍ବର) ପ୍ରତ୍ୟାହତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ୧୯୭୭ ସାଲରେ ଜନତା ଦଳର ସରକାର କ୍ଷମତାରୁ ଡଳି ହେବାପରେ ସେଇ ଆଇନକୁ ପୁନର୍ବାର ପାସ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକୌଣସି ରାଜ୍ୟ ସମ୍ଭାଦପତ୍ର, ସମ୍ଭାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ଓ ବେତାର ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଏପରି ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇନଥିଲେ । ତା’ପରେ ଏପରି ଆଇନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡୁନାହିଁ କାରଣ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ (୪୪ତମ ସଂଶୋଧନ) ୧୯୭୮ ସାଲରେ କରାଗଲା । ୩୬୧ ଧାରା ପରେ ୩୬୧ (A) ଧାରା ସଂଯୋଗ କରି ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସମ୍ବିଧାନ ସମ୍ମତ କରାଗଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା ସଂସ୍କାର, ବନ୍ୟା ସମସ୍ୟା ଓ କ୍ଷମତାର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ (ଜିଲ୍ଲାପରିଷଦ ଓ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ପ୍ରଭୃତି) ପଞ୍ଚଦଶକର ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଥିଲା ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଅବଦାନ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଜମିଜମାସଂସ୍କାର, ଭାଗଚାଷୀର ଅଧିକାର ଓ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଶ୍ନକୁ ନେଇ ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟି ଚରଫରୁ ପ୍ରବଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ତେଣୁ ତାହାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସଫଳତାର ସହିତ ବିଧାନସଭାରେ ଉଠୁଥାଏ ।

ରାଜ୍ୟ ସଭାରେ ସଫଳତା

ଏହି ବିଧାନସଭାର ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି ୧୯୭୬ସାଲରେ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଏ । ୧୯୭୧ ମସିହା ନିର୍ବାଚନରେ ପୁନର୍ବାର ବିଂଝାରପୁରରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ନୂତନ ନେତୃତ୍ୱ ମୋତେ ହରାଇବାକୁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜ ନେଇଥିଲେ । କଳିକତାରେ ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ଠିଆ କରାଇଥିଲେ ଓ ଅର୍ଥବଳ ସହିତ ଜାତିଆଣଭାବ ଉଦ୍ରେକ କରାଇଥିଲେ । ତାହାଫଳରେ ମୁଁ ହାରିଯାଇଥିଲି ।

ଷଷ୍ଠଦଶକର ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାର୍ଟିର ଇତିହାସରେ ଗୌରବମୟ ଅଧ୍ୟାୟ । ଭୃଷୀଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ, ବୃଦ୍ଧି ଜଳକର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ଐତିହାସିକ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ସେତେବେଳର କଂଗ୍ରେସ ସରକାରକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଆନ୍ଦୋଳନ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତୃତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନଟି ଛାତ୍ରମାନେ କରିଥିଲେ ହେଁ ସାରାରାଜ୍ୟରେ ପାର୍ଟିର କର୍ମୀମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସୁକଭାବେ ଅଭିଯୋଗରେ ମୁଁ ଓ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ କିଛିଦିନ ଅଟକବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲୁ ।

ଏହି ସବୁ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ସଂକଟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଓ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ପବିତ୍ର ମୋହନ ପ୍ରଧାନ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ବନମାଳୀ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସବୁ ଜିଲ୍ଲାରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜିତ ହେଉଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ମିଳନ ନାମରେ ଏକ ସମାନ୍ତରାଳ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ସାରା ରାଜ୍ୟରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ୧୯୨୬ ସାଲରେ ରାଜ୍ୟସଭା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ହୁଏ । ସେହି ବିଦ୍ରୋହୀ କଂଗ୍ରେସ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଯେ ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୁଏ, ତେବେ ସେମାନେ ୧୮/୨୦ ଜଣ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲେ ବି ଆମକୁ ସମର୍ଥନ କରି କଂଗ୍ରେସ ନେତୃତ୍ୱକୁ ଏକ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ ଦେବେ । ତେଣୁ ଆମର ଦଶଜଣ ମାତ୍ର ସଭ୍ୟଥିଲେ ବି ସେମାନଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଭରସାରେ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲି ଓ ବିଜୟ ଲାଭ କଲି ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଯୋଗଦେବାକୁ କାଲକାତାମେଲ ଦେଇ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ମୁଁ ଏକ ମଜାକଥା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି । ସେ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟଥିଲେ ଏବଂ ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ । ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ, ଲାଲବାହାଦୁର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେତେବେଳର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟିରା ଗାନ୍ଧୀ, ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ । ଜୟିରା ଗାନ୍ଧୀ କେଉଁ ସୂତ୍ରରୁ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରଜା ସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ଯେଉଁ ଜଣକ, ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ସେ ଜଣେ ଗୁଣ୍ଡା ଶ୍ରେଣୀୟ ରାଜନିତୀଜ୍ଞ, ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ବହୁତ ଗୋଳମାଳ କରିବେ । ମୁଁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲାବେଳେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରୁ ଏସ.ଏସ.ପି (ଲୋହିଆ ପକ୍ଷ) ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସଲିଷ୍ଟ

ପାର୍ଟି) ତରଫରୁ ରାଜନୀତିରାୟଣ ମଧ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ସୌଜନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁବେଳେ ବଦଳାମ ଥାଏ । ସେ ନେତୃରୁ ପରିବାରଙ୍କ ନାମରେ ସବୁ ସଭା ସମିତିରେ ଅତି କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଭାବିଲେ ରାଜନୀତିରାୟଣଙ୍କ ଭଳି ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସ ହୋଇଥିଲେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ସବୁବେଳେ ସେ ଖରାପ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ରାମସୁଭାଗ ସିଂହଙ୍କୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଲେ ମୋ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଏପରି ଧାରଣା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ବୋଲି କହି ମୋ ବିଷୟରେ ଯାହା କହିବା କଥା କହିଲେ । ମୁଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ରହୁଥିବା କ୍ୟାନିଜାଲେନ୍ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ମୋତେ ସେ ସବୁ କଥା କହିଲେ ।

ମୁଁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ସମୟରୁ ମନରେ ଠିକ୍‌କଲି ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଶପଥ ନେବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କରିବେ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ନିଷ୍ଠା ମୋର ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧୁ, ତେଣୁ ସେଥିପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଭାବିଲି ପ୍ରଥମଦିନ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଉଠାଇବି କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କଥା । ହିନ୍ଦିରେ କହିବାର ଶକ୍ତି ହାସଲ କରିନଥିଲି । କଲେଜ ଛାଡ଼ିବା ପରଠୁଁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷଧରି ଇଂରାଜୀ ଭାଷଣର ଅଭ୍ୟାସ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ପୂର୍ବର ଇଂରାଜୀ ଭାଷଣ ଦେବାର ଅଭ୍ୟାସ ଆରମ୍ଭ କଲି । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ମୋର ଇଂରାଜୀ ଭାଷଣକୁ ଲେଖୁଥିଲି, ଆଇନା ଆଗରେ ଘଣ୍ଟାରଖି କେତେଥର ପଢୁଥିଲି । ଏକଦିଗରେ ନିର୍ବାଚିତ ସମୟ ଭିତରେ ବକ୍ତୃତା ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ । କିଛି ମାସପରେ ଆଉ ବକ୍ତୃତା ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ମୁଖ୍ୟ ପଦ୍ୟ କହିବା କ୍ରମଅନୁସାରେ ଟିପି ନେଉଥାଏ । ଏଇଠି ଜଣାଇଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ସଂସଦରେ ହେଉ ବା ବାହାରେ ହେଉ, ମୁଁ କୌଣସି ଭାଷଣ ଦେଇନାହିଁ, ଯେଉଁଥି ପାଇଁମୁଁ ଚିନ୍ତାଚାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋ ବକ୍ତବ୍ୟକୁ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନ ଥାଏ ।

ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେଲେ, ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତାହାଛଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀଆନଙ୍କଠୁଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଆହରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ମୁଁ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲାବେଳେ ଲୋକସଭାର ବିଶିଷ୍ଟ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀଆନ ଏଚ.ଭି. କାମଥ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧପୂର୍ବରୁ ଆଇ.ସି.ଏସ. ଥିଲେମଧ୍ୟ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ରାଜନୀତିରେ ସୁବାସ ବୋଷଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ । ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନସଭାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ଥରେ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟଙ୍କ ରହିବା ପୁରାତନଘର ଷ୍ଟେସ୍‌କୋର୍ଟକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଦେଖିଲି ଯେ

ସେ ଦିନକର ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ଅତିରିକ୍ତ ପଏଣ୍ଟ ଓ ଉପଯୋଗୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କଟୁଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବ ପତ୍ରମାନେଉଦ୍ଧାର କରି ମନ୍ତ୍ରାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଏକ ଛୋଟିଆ କଥା, କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିହୁଏ । ସେହିଦିନଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କ କୌଶଳ ବିଧାନସଭା ଓ ପର୍ଲମେଣ୍ଟରେ ସଫଳତା ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିଛି ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ କଳାହାଣ୍ଡି ପ୍ରସଙ୍ଗ

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଶପଥ ନେବାପୂର୍ବରୁ ମୋର ଉପସ୍ଥିତିର ବିଶିଷ୍ଟତା ଦର୍ଶାଇବାପାଇଁ ମୁଁ ତାର ପୂର୍ବଦିନ କଳାହାଣ୍ଡିର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀ ଡାକିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲି । ମୋତେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କେଉଁ ସାମ୍ବାଦିକ ବା ଚିହ୍ନେ । ତେଣୁ କଳାହାଣ୍ଡିର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କଥାକୁ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆଣିବାକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ମୋ ନାମରେ ପାଠି ଅଫିସକୁ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀ ଡକାହେଲା । ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀ ପାଇଁ ଚିଠା ନୋର୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲି ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ତାହା ସଂଶୋଧନ କଲେ । ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବାପୂର୍ବରୁ କଳାହାଣ୍ଡିର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପାଢ଼ିତ ନୂଆପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ ସାଇକେଲରେ ବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖୁଲି ଓ ଆଖିଦେଖା ଅନୁଭୂତି ଆହରଣ କରିନେଉଥିଲି । କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟର ଅନେକ ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ନେଇଥିଲି । ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝି କରିବାକୁ କନଟପ୍ଲେସ (ଦିଲ୍ଲୀର ବଡ଼ ସୌଖୀନ ବଜାର)ରୁ ଏକ ବଡ଼ ଫଟୋ ଆଲବମ୍ କିଣି ସେଥିରେ ସେସବୁ ଫଟୋ ମାରିଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫଟୋ ତଳେ ନିଜେ ଟାଇପ କରି ମନଲାଖି ଶିରୋନାମା ଦେଇଥିଲି ।

ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଭାରି ଭିଡ଼ ହେଲା, କାରଣ ତା ପୂର୍ବରୁ କଳାହାଣ୍ଡି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକୁ ନେଇ ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ବହୁତ ଲେଖୁଥିଲେ । ବିଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ମୋ ଠାରୁ କିଛି କିଛି ଫଟୋନେଇ ତାଙ୍କ ଦେଶର ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ତା'ପରଦିନ ସକାଳେ ଦିଲ୍ଲୀର ସବୁ ବିଖ୍ୟାତ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ମୋ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀର ବିସ୍ମୃତ ବିବରଣୀ ଓ ଫଟୋ ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପାଇ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକାର କିନ୍ତୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଜାଣିଲି, କାରଣ କେତେକ ବୈଦେଶିକ ନାଗରିକ ଦୁସ୍ଥଲୋକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୋ ନିକଟକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ପଠାଇଥିଲେ ।

ରାଜ୍ୟସଭାର ଶପଥ ନେବାଦିନ ଏହି ବିବରଣୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବାହାରିଥିଲା ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଖବର ବୋଲି ରାଜ୍ୟସଭାର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟମାନେ

ପଡ଼ିଥିଲେ । ତେଣୁ ଶପଥ ନେବାପରେ ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିବୋଲି ଜାଣିଲେ ଓ ଅନେକେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ବନ୍ଧନା ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଦିନରୁ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ଏତିକିରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ରହିଲି ନାହିଁ । ଶପଥ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଳାହାଣ୍ଡି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଓ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ଏକ ଧ୍ୟାନଆକର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତାବର ନୋଟିସ ଦେଲି । ସମସ୍ୟାର ଗୁରୁତ୍ବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା ଅଧିକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ତା ପରଦିନ ରାଜ୍ୟସଭା ଏକେଷ୍ଟାରେ ଆସିଲା ।

ସି. ସୁବ୍ରମଣିଅମ୍ କୃଷିମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବାରୁ ସେ ଉପସ୍ଥିତଥିଲେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର କରୁଣା ଚିତ୍ର ସମ୍ବଳିତ ଫଟୋ ଆଲ୍‌ବମ୍ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥାଏ । କୃଷିମନ୍ତ୍ରୀ ଗୁରୁତ୍ବ ସହକାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲାପରେ ମୁଁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲି । କଳାହାଣ୍ଡି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରୁଣା ଦୃଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଏତେଦୂର ଭାବବିହ୍ବଳ ହୋଇଯାଇଥାଏ ଯେ ମୋ କହିବା ସହିତ ମୁଁ ଭାସି ଯାଉଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ଆଲ୍‌ବମ୍ ଟେକି ଫଟୋ ଦେଖାଉଥାଏ । ସାରାଗୃହ ନିଷ୍ତନ୍ତ୍ର ଓ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଶୁଣୁଥାଏ । ଏପରିକି ରାଜ୍ୟସଭାର ଅଧିକ୍ଷ, ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନାୟକ ଓ ଉପରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଜାକିର ହୁସେନ ସଭାପତିତ୍ବ କରୁଥିଲେ ହେଁ ମୋତେ କହିବାରେ ବାଧା ଦେଉ ନ ଥାନ୍ତି । ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣ ନୋଟିସ ଆଲୋଚନାରେ କେବଳ ବିଷୟର ସଫେଇପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କଥା । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥିବାରୁ ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଅଞ୍ଜ ଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ ୧୯୭୧ ସାଲରେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାକୁ ପୁନର୍ବାର ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଆସିଲି ସେତେବେଳେ ବିଧାନସଭା ନିୟମାବଳୀକୁ ନୋଟିସ ଦେଇ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲି । ତା’ପରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଏ ଆଲୋଚନା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ସଭ୍ୟମାନେ ଏ ସବୁର ସୁବିଧା ନେଉଛନ୍ତି, ୧୯୭୧ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ ସେ ସବୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଆଦୌ ନ ଥିଲା ।

ସମୟ ଗତିଯାଉଥାଏ; ମୁଁ କହିଯାଉଥାଏ ଏକ ଲମ୍ବ ବକ୍ତୃତା ଭଳି; ଅଧିକ୍ଷ ବାଧା ବି ଦେଉନଥାଆନ୍ତି; ବିଷୟର ଭୟଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ଯେତେବେଳେ କଳାହାଣ୍ଡିର ମଣିଷ ହିନ୍ଦୁ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଶ୍ମଶାନରେ ମଲାଗୋରୁ ଖାଇବାର ଫଟୋ ଦେଖାଇ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି, ସେତେବେଳେ ଜାକିର ହୁସେନ୍ ବାଧାଦେଇ ଅତ୍ୟଧିକ୍ ସମୟ ବୋଲି କହିଲେ । କୃଷିମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖର ସହାନୁଭୂତିସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ତା’ପରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୃଷିମନ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଆଲ୍‌ବମ୍‌କୁ ନେଇ

ସେ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ସେହି ଗୃହରେ ବସି ତନତନ କରି ଦେଖିଲେ ମୋର ଉପସ୍ଥିତିର ଗୁରୁତ୍ବ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ।

ତା'ପରେ ମୋର ଜିଦ୍ ହେଲା ତତ୍ପରଦିନ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ଗ୍ରାଣ୍ଟସ୍ କମିସନର ରିପୋର୍ଟ ଉପରେ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବି । ଏକଥା ଭାବିଲାବେଳେ ଦେଖୁଥାଏ ରାଜ୍ୟସଭାର ମନୋନୀତ ବିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟଙ୍କ କଥା । ବିଖ୍ୟାତ ଆଇନଜ୍ଞ ସେତାଲବାଦ ଓ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଏମ.ସି.ଚଗଲାଙ୍କ ସହିତ କେତେ ପୂର୍ବତନ କୁଳପତି ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାଉପରେ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗନେଇ ଏସବୁ ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ରାତିଯାକ ନିଦନାହିଁ । ପନ୍ଦର ମିନିଟର ଏକ ଇଂରାଜୀ ଭାଷଣ ଲେଖିଲି । ବରାବର ପଢୁଥାଏ ଓ ସଂଶୋଧନ କରି ଆହୁରି ଉଚିତ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥାଏ । ବହୁଥର ପଢ଼ିଲାପରେ ଆଇନା ଆଗରେ ଘଣ୍ଟାଧରି ଦୋହରାଉଥାଏ । ଏହି ଅଭ୍ୟାସକରୁକରୁ ରାତି ତିନିଟା ବାଜିଲା । ତା'ପରଦିନ ଗୃହରେ ନିର୍ଭୟରେ ଇଂରାଜୀରେ ଭାଷଣ ଦେଲି, ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଚଗଲା ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ବକ୍ତୃତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ଫଳରେ ତା'ପରଦିନ କେନ୍ଦ୍ର ଶିକ୍ଷା ପରାମର୍ଶଦାତା କାଉନ୍ସିଲ୍‌କୁ ମୁଁ ମନୋନୀତ ହେଲି । ଏହି ଘଟଣାପରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ବାସ ବଢ଼ିଗଲା, ସବୁ ମହଲରେ ସ୍ବିକୃତି ମିଳିଲା । ଆଉ ଫେରିକରି ପଛକୁ ଚାହିଁବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଏକଥା ଲେଖିବାର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ସଫଳ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀଆନ ହେବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନସହିତ ଅଧ୍ୟବସାୟ, ସାଧନା, ନିଷ୍ଠା ଓ ଏକାଗ୍ରତା ବହୁତ ଦରକାର । କେବଳ ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଏକଥା ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ରାଜ୍ୟସଭାରେ କିଏ ଭାବେ ମୁଁ ଜଣେ ବଡ଼ଶିକ୍ଷାବିତ୍, କେଉଁ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଛି; କିଏ କହେ ମୁଁ ଜଣେ ବଡ଼ ଆଇନଜ୍ଞ; ହାଇକୋର୍ଟରେ ସମିଧାନ ଉପରେ ମୋର ପ୍ରାକ୍ଟିସ୍; କିଏ କହେ ମୁଁ ଜଣେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଉତ୍ତର ଦିଏ ଯେ ମୁଁ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାଭୋକଉର ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଦଦେଇ ନାହିଁ, କେବଳ ଜଣେ ସାକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି, ସେମାନେ ଆଦୌ ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସଫଳତାର କୁଞ୍ଚିକାଠି ଶ୍ରେଣୀପାଠରେ ନ ଥାଏ ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଥିବାବେଳେ ରାଜ୍ୟ ଓ ଦେଶ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ମୋର ସବୁଶକ୍ତି ଦେଇ କାମ କରିଛି । ୧୯୭୦ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ କରିଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ବିତୀୟ ଇସ୍ଵାତ କାରଖାନାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସରକାରଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିଛି । ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଆଲୋଚନାପରେ ଖଣି ଓ ଇସ୍ଵାତମନ୍ତ୍ରୀ ପି.ସି.ସେଠୀ ଜନ୍ମାବ ଦେଇଛନ୍ତି । ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଇସ୍ଵାତ କାରଖାନା କରିବା ସ୍ଥିର ହେଲେ, ଓଡ଼ିଶାର ବାଂଶପାଣୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ହେବ । ଯଶପୁରା-ବାଂଶପାଣି

ରେଳରାସ୍ତା ପାଇଁ ଆଲୋଚନା କରାଇ ଅନୁକୂଳ ମତ କରାଇଛି ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଏହାସବୁ ରାଜ୍ୟସଭା ବିବରଣୀରେ ରହିଛି । ପଚିଶବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁ କାଗଜ କଳମରେ ରହିଛି, ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ।

ବ୍ୟବସାୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଜାତୀୟକରଣ

କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଦୁଇଟି ସମସ୍ୟାକୁ ହାତକୁ ନେଇଥିଲି ଯେଉଁଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିଛି । ପ୍ରଥମ ସମସ୍ୟା ହେଲା ବ୍ୟବସାୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ କେନେରାଲ ଇନ୍‌ସୁରେନ୍ସ ଜାତୀୟକରଣ ଓ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଭିତ୍ତି ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଉଚ୍ଛେଦ । ଏଇଥିପାଇଁ ମୋ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ହେଉଛି କାରଣ ତା’ପୂର୍ବରୁ ଲୋକସଭା ବା ରାଜ୍ୟସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ ହୋଇ ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇନାହିଁ । ୧୯୭୦ ସାଲରେ ଯେତେବେଳେ “ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବାଦ” ନାମକ ବହି ଲେଖିଲି, ସେତେବେଳେ ଏହି ଦୁଇଟି ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଦେଇଥିବା ବକ୍ତୃତା-ଭିତ୍ତିରେ ଦୁଇଟା ଅନୁଚ୍ଛେଦ ସେଥିରେ ବି ରହିଲା, କାରଣ ଏହା ମୁଖ୍ୟ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ଥିଲା । ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ କେନେରାଲ ଇନ୍‌ସୁରେନ୍ସ ଜାତୀୟକରଣ ହେଲା ଓ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଭିତ୍ତି ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଉଚ୍ଛେଦ ହେଲା । ଏହି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶରେ ଓ ସଂଶୋଧନ କରିବାରେ ମୋର ଯତ୍ନବହୁ ଓ ସମାଜବାଦ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରବକ୍ତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମୋହନଙ୍କ ଅବଦାନ ମୁଁ ଭୁଲିପାରିବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଓ ବରାବର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରଣୟନ ପଛରେ ରହିଥିଲା । ୧୯୬୮ ସାଲରେ କଂଗ୍ରେସର ବିଭାଜନ ହୋଇନିଆଏ । ବ୍ୟବସାୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ, ସାଧାରଣ ବାମାକମ୍ପାନୀ ଓ ଅନ୍ୟ ରଣଦାନକାରୀ ଆର୍ଥିକ ସଂସ୍ଥାର ଜାତୀୟକରଣ ପାଇଁ ଦାବିକରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କଲି । ମୁଁ ହିସାବ ଦେଖାଇ ସୁଚାଇଦେଲି ଯେ ଏ ସବୁ ସଂସ୍ଥା କୃଷି, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତିକୁ ତା ପୂର୍ବ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ କିପରି ନାମମାତ୍ର ରଖି ଦେଇ ବଡ଼ବଡ଼ ଏକଚାଟିଆ କମ୍ପାନୀ ମାନକୁ ବିରୋଧୀ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହାର ଜାତୀୟକରଣ ନ ହେଲେ, ଅର୍ଥନୀତିର ମୌଳିକକ୍ଷେତ୍ର ଅବହେଳିତ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ଭାରତର ବିକାଶ ଅସମ୍ଭବ ହେବ । ସେହି ଅବକାଶରେ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟାଙ୍କର ଜାତୀୟକରଣ କଥା କହିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋରାଜୀ ଦେଶାଇ ଦେଶର ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ । ସପକ୍ଷ, ବିପକ୍ଷରେ ବହୁସଭ୍ୟ ଭାଗ ନେଲେ, ଏପରିକି ଏଥିରେ ମତେ କଂଗ୍ରେସର ତରୁଣ ତୁର୍କୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ ମୋରାଜୀ ଦେଶାଇ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ହେଁ ସମସ୍ୟାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ ଜବାବ ଦେଲେ ଯେ ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯେପରି ଅଧିକାଂଶ ରଖି ଆସେ, ସେଥିପାଇଁ ଫ୍ରାନ୍ସଭଲି ବ୍ୟାଙ୍କ

ପ୍ରଚଳିତ ରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତୁରନ୍ତ ପ୍ରଚଳନ କରାଯିବ । ଫଳରେ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଜାତୀୟକରଣ କଥାଟିକୁ ଆଡ଼େଇଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ଜାତୀୟକରଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲି, ତାହାର ସମାଧାନ କଲେ । ତାହାର ସାତଦିନ ପରେ ରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Credit Control of Banks) ହେଲା ଏବଂ ତା’ପରେ ତାହା ଜାତୀୟକରଣରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଅବଶ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ଅନ୍ତରୀଣ ବିବାଦ ଓ ବିଭାଜନ ଫଳରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ।

ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଭଉଁରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ସେହିପରି ୧୯୭୦ ସାଲରେ ଭାରତରେ ଥିବା ପାଞ୍ଚଶହରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଭଉଁରା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଉଠାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଲି । କଂଗ୍ରେସର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ସୁବିଧା ନେଇ ମୁଁ ଏହାକୁ ଗୃହୀତ କରାଇବାର ଏକ ଗୁପ୍ତ ଯୋଜନା କଲି । କଂଗ୍ରେସର ତରୁଣ ତୁର୍କୀ ନେତା ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର (ପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ), ମୋହନ ଧାରିଆ (ପରେ ଯୋଜନା କମିଶନର ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ) ଓ କୃଷକାନ୍ତ (ପରେ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ରାଜ୍ୟପାଳ ହେଲେ)ଙ୍କ ସହିତ ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶକରି ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗୃହରେ ସମର୍ଥନ କରିବେ ବୋଲି ଜବାବ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ନେଲି । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି ନେତା ଭୂପେଶ ଗୁପ୍ତ, ବାମପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା, ସଂଯୁକ୍ତ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ନେତା ରାଜନାରାୟଣ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସମର୍ଥନର ସ୍ୱୀକୃତି ଆଣିଲି । ବେସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ବହୁତ ଆସେ, ଆଲୋଚନା ହୁଏ ଭାବି କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ତତ୍ପର ନ ଥିଲେ । ଆଲୋଚନାରେ ସକାଳଓଢ଼ି ଦେଖାଗଲା ଯେ ଗୃହରେ ସବୁ ମୁଖ୍ୟଦଳମାନଙ୍କର ନେତାଗଣ ସମର୍ଥନ ଦେଇ ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ ବା ବହୁମତରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବାର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲାଣି । ଉଭୟ ଗୃହରେ ଥିବା ସବୁଦଳର ରାଜାରାଜୁଡ଼ା ପ୍ରତିନିଧି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟି କହିବାପରେ ତାଙ୍କ ଚେତା ପଶିଲା । ସେ ତାହୁଁନଥିଲେ ଯେ ବିରୋଧୀଦଳ ଏପରି ଐତିହାସିକ ପଦକ୍ଷେପର ବାହାଦୁରୀ ନେଉ । ସେହି ରାଜାମାନେ ଯାଇ ଆମ ଦଳର ମୁଖ୍ୟନେତା ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀଆନ ନାଥପାଇଙ୍କୁ କହିଲେ ମୋତେ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ । ସେ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶଦେଲେ ଯେ, ବାଙ୍କବାରୁ ଖୁବ୍ ବିଚାରବନ୍ତ ଲୋକ, ଆପଣମାନେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥା ହୁଅନ୍ତୁ । ଏହା କହି ସେ କଥାଟାକୁ ଏଡ଼ାଇଦେଲେ ଓ ପରଦିନ ମୋତେ ଜଣାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ଭାରତର ପୂର୍ବତନ ରାଜାମାନଙ୍କର ଏକ ସଂଘ ଥାଏ, ତାହାର ନାମ Concord of Princes ବା ରାଜସଂଗଠନ । କିନ୍ତୁ କେହି ମତେ ସିଧା ସଳଖ କହିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ।

ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲାଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ ଅବକାଶ ପରେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ନ ଦେବାକୁ ଚାପ ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କଥାଟା ସେତେବେଳକୁ ନେତ୍ରିଗୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ବୋହିଯାଇଥିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ଆତଙ୍କିତ ହେଲି ଓ ସେହି ଗୃହ ଭିତରେ ରାଜନୀରାୟଣଙ୍କୁ କହିଥିଲି । ସେ ପାଟିକରି ଠିଆହୋଇ ଚିତ୍କାରକରି କହିଲେ ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷାପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଉଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟସଭାରୁ ପଳାଇଗଲେ । ସେତେବେଳେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୃହ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ଡ଼ା.ଇ.ଭି. ଚଉନ । ତାଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସର ସମସ୍ତ ତରୁଣ ତୁର୍କୀ ନେତା ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ, ମୁଁ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛତ ଦେଉଥିଲି ପୁରୁଖା ଓ ଦକ୍ଷ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ହିସାବରେ । ସେ ମୋତେ ତୁପ୍ତଚାପ୍ ଲବିକୁ ଡ଼ାକି କହିଲେ ଯେ ଗୃହମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ସେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଉତ୍ତର ଦେବେ । ସେ ଉତ୍ତରରେ ମୋ ଦାବିକୁ ନୀତିଗତ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ତେଣୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ତା’ପରେ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବି । ମୁଁ ଦୋଢାଢାରେ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜି ହେଲିନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଗୃହର ଅଧିକାଂଶ ସଭ୍ୟଙ୍କର ଖୋଲା ସମର୍ଥନର ବାତାବରଣ ପରେ ଯଦି ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରେ, ତେବେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ହେବ ଯେ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ପ୍ରଲୋଭନର ମୁଁ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଛି । ଏପରି ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁଁ ମୁକ୍ତି ପାଇବିନାହିଁ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଯଦି ଏ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ ନ କରେ ଏବଂ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ନାକଚ ହୁଏ, ତେବେ ବି ମୁଁ ଖୁସି ହେବି ।

କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଓ ଚଉନ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତା ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ିଲେ କାରଣ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟକଲେ କଂଗ୍ରେସ ବଦନାମ ହେବ । ତା’ଛଡ଼ା ଅଧିକାଂଶ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କରିବେ । ଶେଷରେ ଆଲୋଚନାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଗୃହମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତାବର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୀତିଗତ ସମର୍ଥନ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାକୁ ନିବେଦନ କଲେ । ମୁଁ ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲି ନାହିଁ । ଫଳରେ ଗୃହରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ଭୋଟହେଲା । ବାଚନିକ ଭୋଟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା । ଏଥିରେ ମୁଁ କେବଳ ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କଲି ନାହିଁ, ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ମୋତେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ ।

ଯେଉଁ କୌଶଳ କରି ଏପରି ଏକ ଐତିହାସିକ ବେସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା, ତାହା ଦିଲ୍ଲୀର ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଲେଖିଲେ । କଲିକତା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ଦିଲ୍ଲୀର

ଷେଷସମ୍ପାଦନ ବିସ୍ତାରିତଭାବରେ ଦୁଇ କଲମ ଲେଖୁଥିଲା । ଏପରି ଏକ ପ୍ରଗତି ଶୀଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସବୁ ମହଲରେ ଚମକ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ।

କଂଗ୍ରେସର ବିରୋଧର ଆଉଗୋଟିଏ କାରଣ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ଯେ ପୂର୍ବତନ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଭଉ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଉଚ୍ଛେଦ ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାର ସବୁପ୍ରକାର ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅନ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଆସନ୍ତା ବଜେଟ ଅଧିବେଶନର ସମାପ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସମୟସୀମା ୧୯୭୧ ସାଲ ମଇମାସ ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ ହେବ ।

୧୯୭୧ ସାଲ ବଜେଟ୍ ଅଧିବେଶନ ସମାପ୍ତି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଭଉ ଉଚ୍ଛେଦପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଲକ୍ଷଣ ନ ଦେଖିବାରୁ ମୁଁ ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱାଧିକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାକୁ ଜଣାଇଲି । ସମ୍ଭାବ ପାଇଲି ଯେ, ସରକାର ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେବାର ଆଇନଗତ ପରିଣାମ ବିଷୟରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଛନ୍ତି । କେତେକ ମତ ଦେଉଥିଲେ ଯେ ଯେଣୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି, ସରକାର ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି । ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତତା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭାବପାଇଲି ଯେ ଆସନ୍ତା ଅଧିବେଶନରେ ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନ କରି ଭଉକାଟ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିବ । ବାସ୍ତବରେ ତାହାହିଁ ହେଲା ଏବଂ ଭାରତ ସରକାର ବର୍ଷ ଶେଷ ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ବିଲ ଆଣିଲେ । ଡେରି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବତନ ରାଜାମହାରାଜାମାନେ କ'ଣ ସହଜରେ ତାଙ୍କ ଅଧିକାର କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣକରିଦେବେ ? ଏକ ପ୍ରଚାର ଚାଲିଥାଏ ଯେ ରାଜାମାନେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଭାରତସରକାରଙ୍କୁ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ତାର ପ୍ରତିବଦଳରେ ଭଉ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ଦିଆଯାଇଛି । ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବିଧାନରେ ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦିଆଯାଇଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନୀତିଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଗୁରୁତର ଅନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଆଉ କେତେକ କହିଲେ ଯେ କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା ବେଳେ ଗଡ଼ଜାତ ମାନେ ସ୍ୱାଧୀନରାଜ୍ୟ ଥିଲେ । କ୍ଷମତା ହସ୍ତାନ୍ତର ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ରୁଦ୍ଧିଭଳି । ତାକୁ ବାତିଲ କରିବା ଅର୍ଥ ଏକତରଫା ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ରୁଦ୍ଧିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା । କେତେକ ଉଦାରପନ୍ଥୀ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଏହିପରି ନାନାଯୁକ୍ତି କରୁଥିଲେ ।

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଏହି ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ବିଲ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ପୂର୍ବତନ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାମାନେ ନାନା କୌଶଳ କଲେ ଏହି ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନକୁ ଗୃହୀତ ନ କରାବାକୁ । ସୋମବାରଦିନକୁ ଏହି ଆଲୋଚନା ଥିବାରୁ ବହୁସଭ୍ୟ ସାପ୍ତାହିକ ଛୁଟି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଯାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୁକ୍ରବାର ଓ ଶନିବାର ଦିନ ଭୟଙ୍କର ଝଡ଼

ହୋଇ ରାସ୍ତାଘାଟ ପ୍ରଭୃତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତଥାପି ମୁଁ ଶନିବାର ଦିନ ପୁରୀ ଏକ୍ସପ୍ରେସରେ କଲିକତା ଅଭିମୁଖେ ଗଲି, ଯେପରିକି ରବିବାର ସଂନ୍ଧ୍ୟାରେ ଉଡ଼ାକାହାଜରେ କଲିକତାରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବି । ଭୋର ବେଳକୁ ଖଡ଼ଗପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସମ୍ଭାଦ ମିଳିଲା ଯେ ଝଡ଼ ଓ ବନ୍ୟାରେ କଲିକତାକୁ ରେଳଲାଇନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଛି, ତେଣୁ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନର ୪/୫ଟା ଷ୍ଟେସନ ଆଗରୁ ରେଳଚଳାଚଳ ବନ୍ଦ ରହିବ । ତଥାପି ଜିଦ୍ ଥାଏ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ମତେ ହାଝୁଡ଼ା ଯିବାକୁ ହେବ, ନ ହେଲେ ସୋମବାର ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଉତ୍ତାକାଟ ସଂପର୍କୀୟ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଆଲୋଚନାବେଳେ ନ ପହଞ୍ଚିଲେ ସମସ୍ତେ କହିବେ ଯେ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାମାନେ ମୋତେ ଅର୍ଥବଳରେ ଖରିଦ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ସତକୁ ସତ ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ହାଝୁଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ଷ୍ଟେସନ ଆଗରୁ ଟ୍ରେନ ରହିଗଲା । ରେଳଲାଇନ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବାରୁ ରେଳ ଚଳାଚଳ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ । ମୁଁ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଓଲୁଇଲି ଓ ସେଠାରୁ ବସ, ରିକ୍ସା ଏହିପରି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ପାଣିଞ୍ଜିତରେ ଯାଇ ଦିନ ତିନି ଚାରିଟା ବେଳକୁ ହାଝୁଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ ଦେଇ ଉତ୍କଳ ଭବନରେ ପହଞ୍ଚିଲି । କିପରି ଗଲି, ତାହା କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗୋଟର ।

ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତ ସଫଳ

କଲିକତାର ଦମ୍ଭଦମ୍ଭ ଉଡ଼ାକାହଜ ପଡ଼ିଆରେ ପାଣିଭର୍ତ୍ତି । ତେଣୁ ଉଡ଼ାକାହଜ ପଡ଼ିଆ ଅଚଳ । ମନଟା ବହୁତ ଅସ୍ଥିର, ଯେତେ ଚେଷ୍ଟାକଲି କଲିକତା ରାଜ୍ୟସଭାର କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଯୋଗାଯୋଗ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ମନର ଅବସ୍ଥା କହିଲେ ନ ସରେ । ତା’ପରିଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ସୋମବାରଦିନ ସକାଳୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଦେଲେ, ଉଡ଼ାକାହଜ ଚଳାଚଳ କଲା, ତେଣୁ ସିଧା ଦିଲ୍ଲୀ ଉଡ଼ାକାହଜ ପଡ଼ିଆରୁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ହାଉସରେ ସୁରକ୍ଷେ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲି ।

ରାଜ୍ୟସଭା ହଲ ମଧ୍ୟର ପହଞ୍ଚିଲା କ୍ଷଣି ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ବାରଟା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ପାଟି କରିଓଡିଲେ ଓ କହିଲେ “ବୀର ଆସିଗଲେ” (Here Comes The Hero) ସେତେବେଳକୁ ସମ୍ବିଧାନ ବିଲ୍ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥାଏ । ନିଶ୍ବାସ ମାରିଲି ଯେ ଭଗବାନ କୌଣସିମତେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚାଇଲେ । ମୁଁ ଏକ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ଭାଷଣ ଦେଇ ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ବିଲ୍‌କୁ ସମର୍ଥନ କଲି । କିନ୍ତୁ ରାଜାମହାରାଜାମାନେ ଶେଷ ଯୁଦ୍ଧ ନ କରି ଛାଡ଼ିଦେବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲେ । ଶାସକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଓ ବିରୋଧୀ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଦଳମାନେ ଏକମତ ହୋଇ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲାବେଳେ ବିରୋଧରେ ଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ପ୍ରମୁଖ

ଏହି ବିଲ୍‌କୁ ଆଖ୍ୟାଦେଲେ - ଅନୈତିକ, ଅସାମ୍ବିଧାନିକ, ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ଦୁଇତୃତୀୟାଂଶ ଭୋଟରେ ଗୃହୀତ ହେବାର କିଛି ଅସୁବିଧା ନ ଥାଏ ।

ଭୋଟ ହେଲା, ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲା, କିଛି ସଭ୍ୟ ଲବି ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥାନ୍ତି, ପୁଣି ଗୃହ ଭିତରକୁ ଆସୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭୋଟରେ ଦେଖାଗଲା ଗୋଟିଏ କମ୍ ଭୋଟରେ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ବିଲ୍ ଗୃହୀତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ କେତେକ ସଭ୍ୟ କିଶା ବିକା ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଭୋଟବେଳକୁ ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥିଲେ ।

ମୋତେ ଓ ସମଭାବାପନ୍ନ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଧକ୍କା ଲାଗିଲା । ସରକାରୀଦଳକୁ ମଧ୍ୟ କମ ଧକ୍କା ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବଡ଼ ପରାଜୟ । କଂଗ୍ରେସକୁ ବିଭାଜିତ କରି ସେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇଥାଆନ୍ତି । ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏହି ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପରେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ । ସେ କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜି ହିସାବରେ ନେଇଥାନ୍ତି । ଥରେ ଏକ ବିଲ୍ ବା ପ୍ରସ୍ତାବ ନାକତ ହୋଇଗଲେ ଛ'ମାସ ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ଆଉଥରେ ଆଗତ କରିହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଗକୁ କ'ଣ କରାଯିବ କହିହେଉ ନ ଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବତନ ରାଜାରାଜୁଡ଼ା ମହଲରେ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ । ରାଜ୍ୟସଭାରେ ଆଲୋଚନାବେଳେ ରାଜ୍ୟସଭା ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀ ଭରପୁର, କିନ୍ତୁ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଲୋକସଭାର ସଭ୍ୟଥବା ରାଜପରିବାର ଓ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହୁଥିବା ପୂର୍ବତନ ରାଜାରାଜୁଡ଼ା ମାନେ ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀରେ ବସି ରାଜ୍ୟସଭାଗୃହରେ ହେଉଥିବା ଅଭିନୟ ଦେଖୁଥାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନ ସରେ । ଷ୍ଟେଟସ୍‌ମ୍ୟାନର ପତ୍ରିକାର ରାଜ୍ୟସଭା ସାମ୍ବାଦିକ ତା'ପରଦିନ ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀ କଥା ବିସ୍ମୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲେଖିଲେ ଯେ ନାନା ରକମ ବିଦେଶୀ ଅତରର ମହକରେ ରାଜ୍ୟସଭା ଗ୍ୟାଲେରୀ ସୁଗନ୍ଧମୟ ହୋଇଥିଲା ।

ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଅପମାନକୁ ସହିବା ଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ ମନେମନେ ସ୍ଥିର କଲେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ (ଲୋକସଭା)କୁ ଭାଙ୍ଗିବେ, ଭଉକାଟ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଗତିଶୀଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ନେଇ ଲୋକଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଲୋଡ଼ିବେ । ସେତେବେଳେ ବଜାଲାଦେଶ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଜନସମର୍ଥନ ଓ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଚରମ ସୀମାରେ ଥାଏ । ଶୀତକାଳୀନ ଅଧିବେଶନ ଡିସେମ୍ବର ତୃତୀୟ ସପ୍ତାହରେ ସରିଲା ଏହିପରି ଏକ ଅନିର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜନୈତିକ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ।

ଆମ ପାଟିର ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ବୈଠକର ବସିଲା, ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ଅଧିବେଶନର ଦିନେଦୁଇଦିନ ପରେ । ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁଁ କହିଲି ଖୁବ ଶୀଘ୍ର ଲୋକସଭା ଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବାଧ୍ୟ ହେବେ । ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ କେତେକ ପଟାରିଲେ ଏପରି ଉକ୍ତି ପଛରେ କିଛି ସରକାରୀ ଆଭାସ ଅଛିକି ? ମୁଁ ଉତ୍ତରଦେଲି ମୋର କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ନାହିଁ, ମନ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ଭାବନା ଉଠି ମାରୁଛି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଚାହିଁ । ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଆମର ପ୍ରିୟ ଯୁବନେତା ନାଥରାଜ କହିଲେ, ଏକଥା ଠିକ୍ ନୁହେଁ କାରଣ ସେ ଗତକାଲି ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ସମୟ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏପରି ଚିନ୍ତା ସେ କରୁଛନ୍ତି, ତାହାର କୌଣସି ଆଭାସ ପାଇନାହାନ୍ତି । ଏହାପରେ କିଏ ବା କ’ଣ କହିବ । କିନ୍ତୁ ତା’ପର ଦିନ ଆମେ ବୈଠକରୁ ବିଦାୟ ନେବାପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବାଦ ହେଲା ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଲୋକସଭାକୁ ଭଜାକଲେ ନିର୍ବାଚନ ତାରିଖ ନିର୍ବାଚନ କମିସନ ସ୍ଥିର କରିବେ ବୋଲି କହିଲେ ।

ଯେଉଁ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ଭଉ ଉଛେଦ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷକାଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତର କାଳରେ ଓ ଭାଷଣରେ ମୁଁ ଉଠାଇଛି ଓ ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରାଇ ସଫଳ ହେଲି, ତାହାର ପରିଣତି ଯାଇ ଲୋକସଭାଭଙ୍ଗରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ନିର୍ବାଚନରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦଳ ବହୁମତରେ ଆସିଲେ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟରେ ପୂର୍ବତନ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କର ଭଉ ଓ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସୁବିଧା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ବିଲ ଗୃହୀତ ହେଲା । ଏକ ଲଜ୍ଜାଜନକ ଅଧ୍ୟାୟର ଅନ୍ତ ହେଲା । ଏପରି ଏକ ସମସ୍ୟାକୁ ଦେଶ ଆଗରେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଗଭୀର ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିଥିଲି ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସ୍ବାଧୀନତା ଉପରେ କୁଠାରାଘାତ

ରାଜ୍ୟସଭାରେ ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ଲାଗିଲାଗି ତିନୋଟି ଘଟଣା ଘଟିଲା ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସ୍ବାଧୀନତା ଉପରେ କୁଠାରାଘାତ କରି । ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସମ୍ବାଦିକ ମହଲରେ ତହଳ ପଡ଼ିଲା ।

ଆନ୍ତ୍ରପ୍ରଦେଶର ସରକାର ପ୍ରେସ୍‌ବ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ (ପି.ଟି.ଆଇ.)ଭଳି ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାକୁ ବାଧ୍ୟକଲେ । ତାଙ୍କର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କୁ (ହାଇଦର) ବଦଳି କରିବାକୁ । ତାଙ୍କର ଦୋଷଥିଲା ଯେ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ତେଲେଙ୍ଗାନା ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥିଲା ଆନ୍ତ୍ର ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ସେ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମ୍ବାଦ ଯାହା ପ୍ରେରିତ ହେଉଥିଲା, ତାହା ସରକାରଙ୍କୁ ସୁଖକର ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମନନ୍ଦ ରେଡ୍ଡୀ । ଯେଣୁ ପି.ଟି.ଆଇ.ର ସମ୍ବାଦ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟସରକାରମାନେ ମୋଟା ଅର୍ଥଦେଇ ଗ୍ରାହକ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ସମୟେ ସମୟେ ସେଭଳି ସଂସ୍ଥା ସରକାରୀ ଦମନର ସାମନା କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଫଳରେ ସରକାରୀ ଚାପରେ ହାଇଦରଙ୍କୁ ବୟେ ବଦଳି କରାଗଲା ।

ସେହିପରି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ବିରୋଧୀଦଳର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚରଣ ସିଂହ ଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ସରକାର ବିଷୟରେ ଚାଲମ୍ବ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆରେ ଯେପରି ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା, ସେଥିରେ ସେ ଖୁସି ନ ଥିଲେ । ସେହି ପତ୍ରିକାକୁ ଏକ ଶିକ୍ଷାଦେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ସେହି ପତ୍ରିକାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଆଗଲା ।

ତୃତୀୟ ଘଟଣା ହେଲା ଯେ ଚଣ୍ଡୀଗଡ଼ରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା “ତ୍ରିବ୍ୟୁନ” ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ବହୁଳ ପ୍ରସାରିତ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ହରିଆନାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବଂଶୀଲାଲଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ପତ୍ରିକାକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଓ ବିତରଣକୁ ବାଧା ଦେବାପାଇଁ ପୁଲିସ ଓ ଗୁରୁତାମାନଙ୍କୁ ନିୟୋଗ କରାଗଲା । ଏପରି ଜନପ୍ରିୟ ପତ୍ରିକା ବାଜାରରେ ସହଜେ ବିକ୍ରି ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଏପରି ତିନୋଟି ଦୁଃଖଦ ଘଟଣା ଘଟିଲେ ହେଁ ସେମାନେ କେହି ଆଇନଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କଲେନାହିଁ, ଏପରିକି ପ୍ରେସ ସ୍ବାଧୀନତା ସୁରକ୍ଷାପାଇଁ ଗଠିତ ପ୍ରେସକାଉନ୍ସିଲକୁ ମଧ୍ୟ ନିବେଦନ କଲେ ନାହିଁ । ମୋତେ ବହୁତ ଖରାପ ଲାଗିଲା ଏବଂ ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ତିନୋଟି ସଂସ୍ଥାର ସ୍ବାଧୀନତା ରକ୍ଷାପାଇଁ ତିନିଚାରିବର୍ଷ ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରେସକାଉନ୍ସିଲରେ ନିବେଦନ କଲି । ଯେଉଁମାନେ ସପୃହ ଓ ଦମନର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ପ୍ରେସକାଉନ୍ସିଲକୁ ଯିବାକଥା, ଅଥଚ ସେମାନେ ନାରବ ରହିଲେ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୋତେ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଆନ୍ତ୍ରପ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ହରିଆଣା ସରକାରଙ୍କୁ ନୋଟିସ ଗଲା । କେବଳ ଆନ୍ତ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଓକିଲ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ଜେନେରାଲ ହାଜର ହେଲେ ଏବଂ ମୋର ନିବେଦନର ବିରୋଧକରି କହିଲେ ଯେ ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷତି ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରାଯାଉଛି, ସେମାନେ ତ ପ୍ରେସକାଉନ୍ସିଲରେ ଅଭିଯୋଗ କରୁନାହାଁନ୍ତି, ତେଣୁ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କର ଆବେଦନ କାରୀ ହେବାର ଆଇନଗତ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ପ୍ରେସ କାଉନ୍ସିଲ ଏହାର ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ଆଗରୁ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ ତେଣୁ ଜଣେ ହେଲେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସ୍ବାଧୀନତା ଖର୍ଚ୍ଚ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ ନ ଥାନ୍ତି । ମୋର କେହି ଓକିଲ ନ ଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ନିଜେ ଥାଏ ଆବେଦନକାରୀ ଓ ଓକିଲ । ମୁଁ ଯୁକ୍ତି କରିଥିଲି ଯେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସ୍ବାଧୀନତା ସମ୍ବାଦପତ୍ରପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ନହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକପାଇଁ ଲୋଡ଼ା, ସେଇଥିପାଇଁ ହିଁ ପ୍ରେସ୍ ସ୍ବାଧୀନତା ଦିଆଯାଉଛି । ଏହି କଥାଉପରେ ବହୁତ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲାପରେ ମୋର ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ।

ପି.ଟି.ଆଇ., ଟାଇମ୍ସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ଓ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପତ୍ରିକାକୁ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ମୋ ପିଟିସନ ପଠାଯାଇଥିଲା । କେବଳ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପତ୍ରିକାଳନା ବୋର୍ଡ଼ ମୋର କଥାକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ଓ ସେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ନିବେଦନ କଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍ସିଲ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତି ଦେଲେ ଓ ଡିନୋଟିଫାଇ ଘଟଣାରେ ଡିନୋଟି ସରକାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦାକଲେ । ଫଳରେ ପି.ଟି.ଆଇ.ର କର୍ମଚାରୀ ହାଇଦର ପୁନର୍ବାର ହାଇଦରାବାଦ ଅଫିସକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ନିଷ୍ପତ୍ତିର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଟାଇମ୍ସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆକୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ସରକାର ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା ପୂର୍ବପରି ଆରମ୍ଭ କଲେ । ହରିଆଣା ସରକାର ମଧ୍ୟ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ଓ ବିତରଣରେ ଆଉ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କଲେନାହିଁ ।

ଏହି ଘଟଣାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଯେ ସରକାରୀ ଦଳହେଉ ବା ବିରୋଧୀଦଳ ହୁଅନ୍ତୁ, ପ୍ରେସ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା କେତେ ? ବିରୋଧୀଦଳରେ ଥିଲାବେଳେ ଯାହା କୁହାଯାଏ, ତାହା ଶାସନକୁ ଗଲେ କେତେକ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି । ସମାଲୋଚନାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ଗୁଣ ଓ ସହିବାଗୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଦଳର ଘୋଷଣା ଉପରେ ନୁହେଁ । ବିରୋଧୀଦଳରେ ରହିଥିବାବେଳେ ପ୍ରେସ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା କଥା କହିବା ସହଜ କଥା, ପରୀକ୍ଷାତା ହୁଏ ଶାସନର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ତା'ପରେ ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମର ପ୍ରମାଣ ଭାରତ ରାଜନୀତିରେ କମ୍ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

ମାନହାନୀ ଆଇନକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ କେତେଥର କଂଗ୍ରେସ ଅମଳରେ ଉଦ୍ୟମ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ଏବେ ଦେବେଗୌଡ଼ଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଚାଲିଥିବା ମିଳିତ ସରକାର ଆରମ୍ଭରେ ଦୁଇଜଣ କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ (୧୯୯୬ ସାଲ ଜୁଲାଇ ମାସରେ) ସମ୍ଭାଦପତ୍ରର ସମାଲୋଚନାରେ କ୍ଷୁବ୍ଧହୋଇ ମାନହାନୀ ସଂଶୋଧନ ଆଇନର ସଂଶୋଧନ କଥା କହିସାରିଲେଣି । କାଗ୍ରତ ଜନମତରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଯୋଗୁଁ ସରକାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଏପରି ସଂଶୋଧନ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେଣି । ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭାଦପତ୍ରମାନେ ସବୁବେଳେ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ନିଜକୁ ପରିଚାଳିତ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । ନାନା ସ୍ୱାର୍ଥ ସେମାନଙ୍କୁ ଓ ସମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରୁଛି । ସମ୍ଭାଦପତ୍ରର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଳରେ ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ମିଥ୍ୟା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ ଅନୁଚିତ । ରାଜନୀତି ଓ ଶାସନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି କଳୁଷତା ଭର୍ତ୍ତି ହେଉଛି, ସେଥିରୁ ସମ୍ଭାଦ ପତ୍ର ଓ ସମ୍ବାଦିକମାନେ ମୁକ୍ତ ନୁହଁନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ଭାଦପତ୍ରର ପରିଚାଳକ ଓ ସମ୍ବାଦିକମାନେ ନିଜର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ନିଜପାଇଁ ଆଚରଣ ବିଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଦରକାର । ନହେଲେ ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ରୁତ ଅଧୋଗତି ଯେପରି ଚାଲିଛି,

ସେଥିର ସୁବିଧା ନେଇ ସରକାର ମାନେ ପ୍ରେସସ୍ବାଧୀନତାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇବେ ।

ଓଡ଼ିଶା ପଛରେ ପଡ଼ିବ କାହିଁକି ?

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ମହଲରୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଏବଂ ସାମ୍ବାଦିକତାର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅବକ୍ଷୟ-ଉଦୟ କଥାରେ ମୁଁ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼େ । ସେଇଥିପାଇଁ ୧୯୫୧ ସାଲରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ରେଡ଼ିଓକୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ସଠିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଫୌଜଦାରୀ ଓ ଦେଝାନୀ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଏକ ଆଇନ ଆଗତ କରିଥିଲି । ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ନାନା ସମସ୍ୟାରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଥିଲେ ହେଁ ଶେଷରେ ପୂର୍ବଲିଖିତ ତିନୋଟି ଘଟଣାରେ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍ସିଲ୍ ଦ୍ବାରା ସ୍ଥାପନ ହୋଇ ନ୍ୟାୟ ଅଣାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଇଥିରେ ସମସ୍ୟାର ସୁଧାର ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଭାରତରେ ଏହି ପ୍ରେସ୍ ଆକ୍ରମଣ ବୃଦ୍ଧିପାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

୧୯୭୦ ମସିହାରେ ତତ୍କାଳୀନ “ଜନକଂଗ୍ରେସ-ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସରକାର” ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଦୈନିକ ପତ୍ରିକାର ସମାଲୋଚନାରେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ଉପରେ ପୁରାମାତ୍ରାରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲେ । ବେସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ବହୁତ ସୀମିତ ଥିଲା ।

ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ କେବଳ “ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର”ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ନ ଥିଲେ, ତାହାର ଦୈନିକ ପରିଚାଳନା ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଖୁଥିଲେ । ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ବନ୍ଦ ହେବାରେ ସେ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ସଭ୍ୟ ଥିଲି । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଥାଏ ଏବଂ କଫକରେ କାଜିବଜାରରେ ରହୁଥାଏ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଭୁବନେଶ୍ବରରୁ “ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର” ଅଫିସ ଯିବା ବାଟରେ ମହତାବ ବାରୁ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସାଥରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଅଫିସ ନେଇ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ କହିଲେ ଯେ, ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ କାଗଜ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ, ଯଦି ମୁଁ କଥାଟା ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍ସିଲ୍ କୁ ନେଇ ନଯାଏ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି କାରଣ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର-ଜନକଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ସରକାରର ସେ ଜଣେ ପ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଜନକଂଗ୍ରେସର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ସେତେବେଳକୁ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇସାରିଥାଏ ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର କାଗଜରେ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମ୍ବାଦସବୁ ବାହାରୁଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ତତ୍ କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ (ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ)ଙ୍କର ରାଗ ବଢ଼ିଥାଏ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାପନ ବନ୍ଦକରି କାଗଜର ତହିଁ ଚିପିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଥାଏ ।

ଛିର ହେଲା ଯେ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଆପଣ କରିବ ଓ ମୁଁ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ତରଫରୁ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଜବାବସୁଆଲ କରିବି । ଏହି କେଶରେ ଶେଷରେ ଆମେ ଜିତିଲୁ ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରକୁ ସରକାରୀ ବିଜ୍ଞାପନ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ମାମଲା ପାଇଁ ମତେ ବହୁପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କେବଳ ସରକାରୀ ଓକିଲ ଯାଇ ଲଢ଼ାଇ କଲେ ନାହିଁ, ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ କାଗଜରେ ଯେତେ ବିରୋଧୀ ସମ୍ବାଦ ଛପାଯାଇଥିଲା, ସବୁର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ କରି ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା କିପରି ତାହାସବୁ ଅସତ୍ୟ ଓ ଅତିରକ୍ତିତ । ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ସାମ୍ବାଦିକତାର ସକଳପ୍ରକାର ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ, ନୈତିକତା ଓ ଅଜ୍ଞାକାରବଦ୍ଧତା କିପରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ତାହା ସେମାନେ ସଫଳତାର ସହିତ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ । ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପକ୍ଷରେ ଏହାଗୁରୁତର ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ର ସଭାପତି ସର୍ବଦା ଜଣେ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟର ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ବିଚାରପତି ଆଆନ୍ତି । ତେଣୁ ସେଠି ଖାଲି ପ୍ରେସ୍‌ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଥା କହି ଖସିଯାଇ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଯଦି “ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର” ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜ ଆଡୁ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍ କୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଓଲଟା ପରି ସ୍ଥିତି ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ପୁନର୍ବାର ସେହିପରି ଅବସ୍ଥା ଆସିଲା ୧୯୮୮ସାଲ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବେଳେ । ‘ସମାଜ’ ପତ୍ରିକା ସରକାରଙ୍କ ବିଷଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲା । କଟକ ରେଲ ଷ୍ଟେସନକୁ ‘ସମାଜ’ ପତ୍ରିକା ନେଇ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ତାହା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ହେଲା ଓ ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା ସବୁ କାଗଜକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଆଗଲା । ଆଠଗଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ସମ୍ବାଦଦାତାଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ହେଲା । ପୁଲିସ୍‌ରେ ଏତଲା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେନା କାହିଁକି “ସମାଜ” ଏ ବିଷୟରେ ନୀରବ ରହିଲା । ଏଥିରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ମୁଁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରମାଣଦେଇ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଆବେଦନ କଲି । ସମାଜର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାଇଲି ନାହିଁ, କାହିଁକି ନା ମୋର ମନେ ହୋଇଥିଲା ସେମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ପ୍ରେସ୍‌କାଉନ୍‌ସିଲ୍ ତରଫରୁ ନୋଟିସ୍ ହେଲା ଓ ‘ସମାଜ’କୁ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଘଟଣା ଜଣାଇବାକୁ ମୋର ପିଟିସନ ଗଲା । ତା’ପରେ ‘ସମାଜ’ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଜାଣିଲେ ଓ ମୋ ସହିତ ସହଯୋଗ କଲେ । ବିଚାର ପରେ ସର୍ବଶେଷ କାଉନ୍‌ସିଲର ବୈଠକ କଳିକତାରେ ବସିଲା । ଏଥିରେ ମୋତେ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ‘ସମାଜ’ର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ଯାଇଥିଲେ ।

ଶେଷରେ ମୋର ଆବେଦନ ସଫଳ ହେଲା, ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ପ୍ରେସ୍ କାଉନ୍ସିଲ୍ ଉର୍ଦ୍ଦିନା କଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ସାମ୍ବାଦିକ ମୋ ସହିତ ସୁସଂପର୍କ ରଖନ୍ତି ଓ ମୋ ଠାରୁ ବିପଦ ଆପଦରେ ପରାମର୍ଶ ନେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋତେ ବହୁ ବୋଲି ବିଚାରି ଆସିଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବାଛ ବିଚାର ନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଦେଇଆସିଛି । ୧୯୫୭ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟଥିଲାବେଳୁ ସେମାନଙ୍କ ବିପଦରେ ସାଥୀ ହୋଇଆସିଛି । ଏନ୍.ଆର.ସ୍ୱାମୀ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାମ୍ବାଦିକ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ସାମ୍ବାଦିକତାର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରି ପି.ଟି.ଆଇ.ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ ଓ ‘ଷ୍ଟେଟସ୍ମ୍ୟାନ୍’ ଏବଂ ‘ହିନ୍ଦୁ’ର ସାମୟିକ ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ସହୃଦୟତା ୧୯୪୨ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳୁ ଆରମ୍ଭ । ସେହିପରି କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱାମୀ ମୋର କଲେଜ ପାଠସାଥୀ । ସେ ଯୁ.ଏନ୍.ଆଇ.ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ ଓ ପରେ ଟାଇମସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆର ପ୍ରତିନିଧି ହେଲେ । ଏ ଦୁଇଜଣ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୁଷ । ସାମ୍ବାଦିକ ଥିଲେ ଏବଂ ସାମ୍ବାଦିକତାରେ ସୁଦକ୍ଷ ।

୧୯୫୭ ବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ସଂଖ୍ୟାଳଘ୍ନ ସରକାର ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଚାଲିଥାଏ ବୋଲି ଆଗରୁ କହିଛି । ରାଜନୈତିକ ଘୋଡ଼ା ବେପାରର ଅଭିଯୋଗ ବରାବର ହେଉଥାଏ । ସାମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କୁ ହୁସିଆର ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ । ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାର କାଗଜରେ ବିରୋଧ ସମ୍ବାଦ ବାହାରିଲେ ସମ୍ମାନରେ ଆଜ୍ଞା ଆସିବ ବୋଲି ବିଚଳିତ ହେଉଥାନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ରାଜନୈତିକ ଲୋକେ ଦୁର୍ନାମକୁ ଡରୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ବାହାର କାଗଜରେ କଣ ବାହାରୁଛି କିଏ ଜାଣୁଛି ? କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଅବସ୍ଥା ଭିନ୍ନ ଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ବିଷଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ଦୁଇ ସାମ୍ବାଦିକ ପଡ଼ିଲେ । ଏନ.ଆର. ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସରକାରୀ କ୍ୱାଟର ଛାଡ଼ିବା ନୋଟିସ୍ ଗଲା । ପି.ଟି.ଆଇ.ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଉପଭୋଗ ହୋଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାବାହାରକୁ ବଦଳି ଜଲେ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମୁଁ କଡ଼ାଭାବରେ ବିଧାନସଭାରେ ଉଦ୍ଘୋଷଣା କରି । ସମ୍ବାଦ ମିଳିଲା କେତେକ ବନ୍ଧୁ କଂଗ୍ରେସର ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ତଥା ପଣ୍ଡିତ ଜବାହର ନେହରୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ । ଏ ସବୁର ପ୍ରଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ତାଙ୍କର ପତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କଲେ ବୋଲି ମୋତେ ବିଧାନସଭା ଗୃହରେ ଜଣାଇଲେ । ସେହିପରି ଏନ.କେ.ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କଥା ଆଉ ଆଗେଇଲା ନାହିଁ ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ପ୍ରେସପତ୍ତରେ ମୋର ସୁସମ୍ପର୍କ ରହିଆସିଛି । ଏପରିକି ବିଶିଷ୍ଟ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ବରାବର ମୋର ପରାମର୍ଶ ନେଉଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ କାର୍ଯ୍ୟରେ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୋର ରାଜ୍ୟସଭା ସଭ୍ୟ କାଳରେ ବହୁ ସାମ୍ବାଦିକ ମୋର ନିକଟତର ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପତ୍ରିକାରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସ୍ୱାଧୀନତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖିବାକୁ ଓ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ ।

ମୋର ସାମ୍ବାଦିକତା ଜୀବନ

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭରୁ ସାମ୍ବାଦିକତା ପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା । ଅଗଷ୍ଟବିପ୍ଳବବେଳେ ଜେଲରେ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାବିଲି ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେ ସାମ୍ବାଦିକ ହେବି । ସେତେବେଳେ ଅବିଭକ୍ତ ଭାରତବର୍ଷରେ ପଞ୍ଚାବ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ‘ସାମ୍ବାଦିକତା’ ବିଷୟରେ ପଢ଼ାଯାଉଥାଏ । ଜେଲରେ ରହି ପଢ଼ିବାପାଇଁ ପଞ୍ଚାବ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟସହିତ ପତ୍ରାଳାପ କରିଥିଲି । ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସହସମ୍ପାଦକ ଥିଲା ବେଳେ ‘ନ୍ୟୁ ଓଡ଼ିଶା’ର ତତ୍କାଳୀନ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ବିନୟ ରାୟ ଯେ କି ବିହାରର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସଂପାଦକ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଇସ୍ତଫା ଦିଆଇ ‘‘ନ୍ୟୁ ଓଡ଼ିଶା’’ର ସମ୍ପାଦକ କଲେ, ମୋତେ ପ୍ରକର୍ତ୍ତାଭିଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ତାଙ୍କ କାଗଜପାଇଁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଥିବା ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା ପାଇଁ । ୧୯୪୬ ସାଲ କଥା । ମୁଁ ଖାଦ୍ୟ ସଙ୍କଟ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବାଦ ଦେଇଥିଲି, ଯାହା ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ବାହାରିଥିଲା । ଦୈନିକ ‘ଆଶା’ ଓ ‘ନ୍ୟୁ ଓଡ଼ିଶା’ ସହଯୋଗୀ ଦୈନିକ ସଂବାଦପତ୍ର ଥିଲେ । ‘ନ୍ୟୁ ଓଡ଼ିଶା’ ଏକମାତ୍ର ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ହୋଇଥିବାରୁ ସବୁ ଗୋରା ଅଫିସର ସମେତ ଅନ୍ୟମାନେ ସେତେବେଳେ ଏ ପତ୍ରିକା ପଢୁଥିଲେ । ତା’ପରଦିନ ହଠାତ୍ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଏକ ପଚାଶଟଙ୍କାର ଚେକ୍ ପଠାଇଲେ ଓ ଏପରି ସଂବାଦପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ପଚାଶ ଟଙ୍କା କହିଲେ କେତେ’ନା କ’ଣ । କଲେକ୍ଚର ଅଫିସ୍ କିରାଣୀର ଆରମ୍ଭ ଦରମା ଥିଲା ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା । ଏହା ମୋର ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ରୋଜଗାର, କଣେ ମୁକ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନ ସାମ୍ବାଦିକ ହିସାବରେ । କିନ୍ତୁ ୧୯୬୧ ନିର୍ବାଚନପରେ ମୋତେ କିଛି ସମୟ ରାଜନୀତି ସହିତ ସଂବାଦିକତା ପାଇଁ ସମୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଘର ସମ୍ଭାଳୁ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ପାଇଁ ମୋର କିଛି ଅର୍ଥର ପ୍ରୟୋଜନ ହେଉଥିଲା । ସାମ୍ବାଦିକତାରୁ ଏହା ଅର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚାହୁଁଥିଲି ।

ଥରେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ମୋତେ କହିଲେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରପାଇଁ ମାସରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବା ପାଇଁ । ମୁଁ ବିଧାନସଭାରେ

ହାରିଯାଇଥାଏ, ସେଥିପାଇଁ ସମୟଦେଇ ପାରିବି ବୋଲି ରାଜିହେଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣିନଥିଲି ଯେ ପ୍ରତିମାସରେ ସେ ଏକ ବନ୍ଦ ଲମ୍ବାପାରେ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଲେଖା ପଠାଇବେ । କିଛି ବର୍ଷ ତାହା ଚାଲିଥିଲା । ସେହିବର୍ଷ “ଇକୋନମିକ ଟାଇମସ୍” ପତ୍ରିକା ଚାହିଁଲା ମୁଁ ତାଙ୍କର “ଜଣେ ବିଶେଷ ପ୍ରତିନିଧି” ହିସାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତି ସଂବନ୍ଧୀୟ ଲେଖା ଓ ସଂବାଦ ଦେବା ପାଇଁ । ତା’ଛଡ଼ା ଦୁଇଟି “ଓଡ଼ିଶା ଚିଠି” ନାମରେ ଅର୍ଥନୀତି ଉପରେ ଲେଖାଦିଏ । କଲମ ହାରରେ ପ୍ରାୟ ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଛଅ ଟଙ୍କା ମିଳୁଥିଲା । ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୬୬ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲୁ ରହିଥିଲା । ତା’ପରେ ମଧ୍ୟ ମୋ ନାମରେ ଲେଖା ବାହରୁଥିଲା ଓ ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର ହେଉଥିଲା । ସେତିକିବେଳେ କଲିକତାରୁ ବାହାରୁଥିବା “ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଷ୍ଟାଣ୍ଡର୍ଡ୍”ରେ (ଆନନ୍ଦ ବଜାର ପତ୍ରିକାର ସହଯୋଗୀ ଇଂରାଜୀ ପତ୍ରିକା) ସଂପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାର ଶେଷ ଦୁଇକଲମର ପ୍ରବନ୍ଧ ମୋ ନାମରେ ମାସରେ ଦୁଇଥର ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଲେଖା ବାହାରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରତି ଲେଖାପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଦେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଷଷ୍ଠଦଶକରେ ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମୋର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନର ଖର୍ଚ୍ଚପାଇଁ ସାମ୍ବାଦିକତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଜେଲରେଥିଲା ବେଳଠୁଁ ସାମ୍ବାଦିକତା ପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ସ୍ବାଧୀନ ସାମ୍ବାଦିକ ହିସାବରେ ଲେଖାଲେଖି କରିବାକୁ ପଡୁଛି ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରରେ । ସମୟେ ସମୟେ ସେଥିରୁ ଅର୍ଥମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖପତ୍ର ‘କୃଷକ’ର ସଂପାଦନାରେ ସାହଯ୍ୟ କରିଛି ଓ କେତେ ବର୍ଷଧରି ସଂପାଦକର ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିଆସିଛି । ପୁଣି ୧୯୮୫ ସାଲ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ବାଧୀନ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କଲାପରେ ଏକ ପତ୍ରିକାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲି । ସେଥିଯୋଗୁଁ ୧୯୮୫ ସାଲରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ “କୃଷକର ଆହ୍ୱାନ” ପତ୍ରିକା ରାତିମତ ବାହରୁଛି । ତତ୍ପରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ୧୯୯୦ ସାଲରୁ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ଏହି ପତ୍ରିକା ଉଭୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ବାହକ ହୋଇ ଆସିଛି । ପ୍ରାୟ ଏହି ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ମୋତେ ବହନ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । କିନ୍ତୁ ନାନା କାମ ମଧ୍ୟରେ ଏହି, ପତ୍ରିକାକୁ ଏକ ତଥ୍ୟମୂଳକ ଉଚ୍ଚମାନର ପତ୍ରିକା କରିବା କଥା, କିନ୍ତୁ ତାହା କରିପାରିନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମୋର ଦୁଃଖ ରହିଯାଉଛି । ସମୟେ ସମୟେ ଭାବୁଛି ଯେ

ମୁଁ ଏଥପ୍ରତି ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛି । ଏହି ପତ୍ରିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ ହେଉନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ସାମ୍ବାଦିକତା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ଓ ସାମ୍ବାଦିକ ମାନକପ୍ରତି ମମତା ଅତୁଟ ରହିଛି ।

ବନ୍ୟାସଙ୍କଟ ସମୟରେ ଅନୁଭୂତି

୧୯୫୫ ସାଲରେ କାଠଯୋଡ଼ାନଦୀର ବାମପାଖ ବନ୍ଧରେ ଦଳେଇଘାଉ ଭାଙ୍ଗି ଜଗତସିଂହପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନର (ବର୍ତ୍ତମାନ ଜିଲ୍ଲା) ବିରାଟ ଅଂଶ ଧ୍ବଂସ ହୋଇଗଲା । ଖବର ପାଇ ସେଠାକୁ ସକାଳେ ପହଞ୍ଚିବାବେଳକୁ ଘାଇ ଦେଇ ସ୍ରୋତ ଏତେ ଜୋରରେ ଚାଲିଥାଏ ଯେ କନ୍ଦରପୁର ଦେଇ ରଘୁନାଥପୁର ଆଡ଼େ ବା ବରଡ଼ା ଦେଇ ଜଗତସିଂହପୁର ଆଡ଼େ ଯିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ସେଠାରୁ ଫେରି ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀର ବାମବନ୍ଧ ସୁଆରଠାରେ ଭାଙ୍ଗିଛି ଓ ବିଂଝାରପୁର ଥାନାର ପୁରୀ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଧ୍ବସ୍ତବିଧ୍ବସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମଗ୍ରାମ କଲ୍ୟାଣପୁର ଅବସ୍ଥା ସେଇଆ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଧରିନେଇ ଗାଁକୁ ଯାଇ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲି । ସେତେବେଳେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନେ ସୁଦୂର ବଲାଙ୍ଗୀରରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେଠି ବଲାଙ୍ଗୀର ବାଲିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମକରି ସରକାରୀ ଚାକିରୀରେ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ମା, ଭାଇ, ଭଉଣୀମାନେ ଗ୍ରାମରେ ରହୁଥାନ୍ତି ।

ପିଲାଦିନୁ ବନ୍ୟା ଓ ନଈ ସଙ୍ଗେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଆମ ଗାଁଟା ସଂରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଆମ ଘର ଖରସ୍ରୋତାନଦୀ ଓ ଖରସ୍ରୋତାବନ୍ଧ ମଝିରେ ଥିଲା । ତେଣୁ ପିଲାଦିନୁ କଦଳୀଭେଳାରେ ବନ୍ଧକୁ ଆସି ସ୍କୁଲକୁ ବା ବାହରକୁ ଯାଉ । ବର୍ଷାଦିନେ ମଧ୍ୟ ନଦୀ ସେହି ଗୋଳିଆପାଣିରେ ଗାଧୋଇ ଓ ପିଉ । ତା’ଛଡ଼ା ନଦୀରେ ଡଙ୍ଗାରେ ଯିବା, ଆସିବା, ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା ଓ ପହଞ୍ଚିବା ଆମପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ସେ ଅଂଚଳ ବନ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ଯାକପୁର ସହରଠାରୁ ମାସେ କାଳ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଲା ଓ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଡଙ୍ଗାରେ ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ମୁଁ ସାହସ କରି ଯାକପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲି ଓ ଭାବିଲି ଯେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ରିଲିଫ ସାମଗ୍ରୀ ନେଇ ଡଙ୍ଗା ଯାଉଥିବ, ସେଥିରେ କୌଣସି ମତେ ଚାଲିଯିବ । ଯାଇ ଯାକପୁର ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ଦେଖେ ଯେ କଂଗ୍ରେସର ଛୋଟିଆ ମନ୍ତ୍ରୀ, କର୍ମୀ ଓ ଅଫିସରଙ୍କ ଭିଡ଼ ଓ ରିଲିଫ ପଠାଇବାପାଇଁ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋର ଉପସ୍ଥିତିଟାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେନାହିଁ, କି ରିଲିଫ ଡଙ୍ଗାରେ ନେବାକୁ ଭରସା ଦେଲେ ନାହିଁ । ଦେଖିଲି ରିଲିଫ କାମଟାକୁ ଦଳାୟକାମ ସହିତ ସମାପନ କରିଥାଆନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ଓ ସରକାର ଯେପରି ଗୋଟିଏ । ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖବେଳେ ଏପରି ଛୋଟଲୋକି

ପଣିଆ ଓ ହାନପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିହେଉ ନ ଥାଏ । ସେଇଠି ସ୍ଥିରକଲି ଯେ ବନ୍ୟାସମୟର ସାହାଯ୍ୟ କାମ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟବିନା କରିବି । କିନ୍ତୁ ବିଂଝାରପୁରରେ କିପରି ହପସ୍ଥିବି ?

ଖବର ପାଇଲି ଯେ ଯାଜପୁରରୁ ବିଂଝାରପୁର ରାସ୍ତାରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ ଗଲେ ସମୟେ ସମୟେ ପଟେଇ (ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା) ମିଳିବ । ସେଠାରୁ ୭/୮ କି.ମି. ଡଙ୍ଗାରେ ଯାଇ ସୁଆରଯାଇ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଦୁଇକିଲୋମିଟର ତଳକୁ ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀର ବାମପାଖ ବନ୍ଧରେ ଗୁହାଳୀ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିହେବ । ସେଠାରୁ ଆମଗ୍ରାମକୁ ବନ୍ଧରେ ସାତ ଆଠ କିଲୋମିଟର ଦାଟ ।

ସାହାସକରି ଡଙ୍ଗାଖଣ୍ଡେ ଧରି ବାହାରିଲି । ପହଞ୍ଚିବା ଜାଣିଥିବାରୁ ଭୟ ନ ଥିଲା । ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି ସ୍ଥିର କଲି ଖଣ୍ଡେ ହୁଲିଡ଼ଙ୍ଗା ଧରି ସବୁ ଗ୍ରାମରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବି । କଟକ ଖବର ଦେଇ ବେସରକାରୀ ରିଲିଫ ଫାଣ୍ଡି ଜରିଆରେ ଚିଲିପ ଜିନିଷ ମଗାଇ ଯେତିକି ପାରିବି ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ।

ଜୀବନର ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତା କମ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ନଥିଲା । ପ୍ରାୟ ପହରବିନ ପାଇଁ ଏକ ଛୋଟଡ଼ଙ୍ଗା ଉଡ଼ାକରି ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ସବୁ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଛି । ସଂଗଠେ ଆମ ଗ୍ରାମର ସ୍ୱଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ନିସ୍ୱାର୍ଥପର କର୍ମୀ ନନ୍ଦ କିଶୋର ଦାସ ଥାଆନ୍ତି । ସେଇ ଡଙ୍ଗାରେ ରୋଷେଇ କରି ଦିନବିନ ଧରି ଭାତ, ଆଳୁଚଟଣୀ ଖାଇ ବିତାଇଛୁ । ସମୟେ ସମୟେ ପୋଖରୀରେ ଭାସୁଥିବା କଳମଳଜାସାଗ ତୋଳି ଖାଉଁ । କିଛି ଦିନପରେ କଟକରୁ ବେସରକାରୀ ରିଲିଫ ଆସିଲା । ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମର ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟୁ । ସାହାଯ୍ୟ ଯେତେ ବଡ଼ ନଥିଲା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଗାଁ ଭିତରେ ଗଳିକନ୍ଦି ବୁଲି ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଖ୍ୟାଲିଖା ବଡ଼ କାମଥିଲା । ଲୋକଙ୍କ ମନବଳ ବହୁତ ବୃଦ୍ଧିପାଇଲା, କାରଣ ସେମାନେ ନିଜେ ବନ୍ୟାଭୋଗି ନ ଥିଲେ ।

ସେହିପରି ୧୯୬୧ ମସିହାରେ ତା'ଠାରୁ ଏକ ବଡ଼ବନ୍ୟା ହେଲା । ମୁଁ ବିଧାନ ସଭାରସଭ୍ୟଥାଏ । ଏଥର ସଂରକ୍ଷିତ ବିଂଝାରପୁର ଅଞ୍ଚଳ (ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଂଝାପୁର ବ୍ଲକ) ରେ ବନ୍ୟା ସେପରି ନଥିଲା କାହିଁକିନା ବଡ଼ଯାଇ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥିଲା । ସାରା ବରାଅଂଚଳ (ବର୍ତ୍ତମାନ ବରାବ୍ଲକ) ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଘର ନିରାପଦ ନ ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମର ହରିଜନସାହୀ ନଥିଲା କହିଲେ ତଳେ, କାରଣ ସେମାନେ ଗାଁର ଗୋଟିଏ ଡ଼ାଙ୍ଗରେ ରହନ୍ତି ଓ ତାହାମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମର ନିମ୍ନଭାଗରେ । ଏପରି କି ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଖବର ମଧ୍ୟ ମିଳୁନଥାଏ । କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରୁ ବିରୂପାନଦୀ ଦେଇ ଏକ ଡଙ୍ଗାମେଇ ବରା ଅଞ୍ଚଳରେ ପହଞ୍ଚିବି । ସବୁ ଜଳମଗ୍ନ, ଗାଁର ଅବସ୍ଥିତି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଟାପୁଉଳିଥାଏ । ଲୋକଙ୍କ କଷ୍ଟ ନ କହିଲେ

ତଳେ, ବର୍ଷନାତୀତ । ପାଣି କାଦୁଅରେ ଲୁଗାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି, ଝାଡ଼ାଗୋଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପିଗଲା । ମୁଁ ତ ପ୍ରଥମେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳେ ସରକାରୀ ଗିଲିଫ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚି ନଥିଲା । ଟିକିଏ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରୁ ପାଣି ଛାଡ଼ିଗଲାପରେ ଠେଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡେ ଧରି ମୁଣ୍ଡରେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ ବାନ୍ଧି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଏ ଓ ଗାଁର ପ୍ରତିସାହି ବୁଲେ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସ ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟର ରହିଗଲା । ବ୍ରତ କରିଥାଏ ସକାଳୁ ସାମାନ୍ୟ ଚୁଡ଼ା ଖାଇବେଳେ ଗାଁ ଗାଁ ଓ ଘର ଘର ବୁଲିବି । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବ ସେଇ ଗ୍ରାମରେ ରାତି ଜଳାଇବି ଓ ଖାଇବି । ଦିନସାରା ଆଦୌ ଖାଏନା ଓ ବିଶ୍ରାମ ମଧ୍ୟ ନିଏନା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରକୁ ଶୁଖୁଳିବା ମୋର କାମଥାଏ । ମୋତେ ଅସୁବିଧା ଆନନ୍ଦମିଳେ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଲୋକଙ୍କର ନୈତିକ ସାହାସ ବୁଝିପାଏ । ଅବଶ୍ୟ କିଛି କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥାଏ ।

ସେଥିପାଇଁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ କେଉଁଠି ଘୋର ବନ୍ୟାହେଲେ ମହାବୀର ସେଠି ପହଞ୍ଚେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି କାମରେ, କୋରାପୁଟର ଗୁଣ୍ଡୁପୁରଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଦାଲେଶ୍ୱରର ଭୋଗରାଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟାପ୍ରପାଡ଼ିତ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ଅସୁସ୍ଥତା ଓ ବୟସାଧିକ୍ୟଦ୍ୱେ ଗତ ୧୯୯୪ ସାଲରେ ଜଣାତସିଂହପୁରଠାରେ ଯେତେବେଳେ ଘଡ଼ିମୂଳ ଘାଇ ଭାଙ୍ଗିଲା ଓ ଜଗତସିଂହପୁର ଏବଂ ଦାଲିକୁଦା ଆନାର ଦିରାଟ ଅଂଚଳ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲା, ମୁଁ ଆମ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବକ୍ସିଆ, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାଇଁ ଓ ବିନୁୟ ଦାସପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ ସଂଗରେ ନେଇ ସେ ଅଂଚଳର ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମ ବୁଲିଛି ବାହାରୁ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ନେତା ବା ଉଚ୍ଚ ଅଫିସର ସେ ଅଂଚଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଖୁଳିଛି । ଘୋର ବର୍ଷା ସମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୦୦ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବନ୍ଧରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିବା ଦୁଃସ୍ଥ ପରିବାର ଓ କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଅସ୍ଥାୟୀବାସ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚମାନର ପଲିଥିନ ସିବ୍ (ତବର) ଦେଇଥିଲା । ବନ୍ୟାରେ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା, ଯଥାସମ୍ଭବ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ, ତାହା ଆଉ କୌଣସି କାମରେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଅଧିକାଂଶ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଗିଲିଫ କାମଟାକୁ ରାଜନୈତିକ ରୂପ ଦେଇସାରିଲେଣି ଏବଂ ସରକାରୀ ଗିଲିଫଟାକୁ ଲଳାୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କଲେଣି । ଫଳରେ ଆତ୍ମସାର୍ବ ଓ ବାଟମାରଣାଟା ବନ୍ୟାବେଳେ ସାଧାରଣତଃ ଅଭିଯୋଗ ହେଉଛି । ଆଗେ ଯେପରି ବନ୍ୟାବେଳେ ସୁଲ କଲେଜ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜ୍ୟଭିତରୁ ଓ ବାହାରୁ ବନ୍ୟାଦୁର୍ଗତ ଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ ପହଞ୍ଚୁଥିଲା ତାହା ମଧ୍ୟ କମିଗଲାଣି ।

ଉତ୍କଳ ବନ୍ୟାସକ୍ତିଳନୀର ସ୍ଥାପନା

୧୯୫୫ ସାଲ ବନ୍ୟା ଓ ୧୯୬୧ ସାଲରେ ତତୋଧିକ ବନ୍ୟାପରେ ଶ୍ରିରଞ୍ଜଳି ଯେ, ବନ୍ୟା ଆସିବ ଯିବ; ଗିଲିଫ ଆସିବ ଓ ଲୋକେ ଭିକାରୀଭଳି

ରିଲିଫ ନେବେ, ଏହା ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଦରକାର ବନ୍ୟାର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା । ଉପକୂଳ ଅଂଚଳକୁ କିଛି ପରିମାଣରେ ବନ୍ୟାଦାଉରୁ ରକ୍ଷାମିଳିଥାଏ, ମହାନଦୀର ହିରାକୁଦ ବନ୍ଧପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଅବିଭକ୍ତ କଟକ, ବାଲେଶ୍ଵର ଜିଲ୍ଲାର ବିରାଟ ଅଂଚଳକୁ ବରାବର ଧ୍ଵଂସ କରୁଥାଏ । ଏହି ଭୂଭାଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ତିନିନଦୀର ଉପରି ଭାଗରେ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା କରିବାକୁ ହେବ । ତାହା ବହୁମୂଖୀ ଯୋଜନା ହେଲେ ବନ୍ୟା ଦାଉରୁ ରକ୍ଷାକରିବା ଛଡ଼ା ବିରାଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଜଳସେଚନ କରିହେବ ଓ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ତିନୋଟି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ଵ ନଦୀର ଉପତ୍ୟକା ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କୁ ଏକାଠିକରି ଜନଆନ୍ଦୋଳନ କରି ସରକାରଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟକରିବାକୁ ହେବ । ବନ୍ୟାବେଳେ ଲୋକେ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ ଭୋଗି ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ କହନ୍ତି ସଂରକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଉଠିଯିବାକୁ । କିଛି ମାସପରେ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି । କିଏ ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଭିତାମାଟି ଛାଡ଼ିଯିବ । ସେହିପରି ସରକାର ରିଲିଫ ଦେଇ ବସିଯାଆନ୍ତି ।

ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳବାସୀଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ଉତ୍କଳବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀ’ ଗଠନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି । ତିନୋଟି ନଦୀ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକରେ ବୁଲି ଓ କେଳାକସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ୧୯୬୧ ସାଲରେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ପାଖ ଧର୍ମଶାଳାର କୁଆଖିଆ ଠାରେ ଏକ ବିରାଟ ବନ୍ୟାସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା । ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଭୟଙ୍କର ବର୍ଷାସତ୍ତ୍ୱେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଖୋଲା ଅଧିବେଶନରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଛତାଧରି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳର କେନ୍ଦ୍ର ଜଳସେଚନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଇଞ୍ଜିନିୟର କେ.ଏଲ. ରାଓ ଏକ ଲମ୍ବାବାର୍ତ୍ତାରେ ସମ୍ମିଳନୀର ସଫଳତା କାମନାକରି କହିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ତୁରନ୍ତ ପ୍ରତି ନଦୀର ଉପତ୍ୟକା ଅଞ୍ଚଳପାଇଁ ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଷ୍ଟରପ୍ଲାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ଓ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରନ୍ତୁ ।

ସମ୍ମିଳନୀର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଖୋଲା ଅଧିବେଶନ ରେ ଉତ୍କଳ ବନ୍ୟାସମ୍ମିଳନୀ ନାମରେ ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳବାସୀଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠିତ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରେଖାର ବନ୍ୟାନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ତିନୋଟି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବିଷୟକ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ନଦୀର ଉପରିଭାଗରେ ରେଙ୍ଗାଲା ଯୋଜନା, ବୈତରଣୀ ଉପରିଭାଗରେ ଭୀମକୁଣ୍ଡ ଯୋଜନା ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖାର ଉପରିଭାଗରେ ବିହାର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ବନ୍ଧଯୋଜନା କରିବାକୁ ଦାବି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଅଧିବେଶନକୁ ସମାଜର ସଂପାଦକ ଓ ବର୍ଷିୟାନ ନେତା ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଘାଟକ ହିସାବରେ ଆସି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବାରଥିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଅସୁସ୍ଥ ହେବାରୁ

ସମ୍ମିଳନୀକୁ ନଆସି ପାରି ଏକ ସାରଗର୍ଭୀକ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଥିଲେ । ବନ୍ୟାହେଲେ ତାଙ୍କ ମନ ସବୁବେଳେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଏ ଓ ନିଜ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ବନ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ ବରାବର ସାହାଯ୍ୟ ପହଞ୍ଚାନ୍ତି । “ସମାଜ”ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶଙ୍କ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ଆଧାର ତ ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟା ସମସ୍ୟା ।

ଉତ୍କଳ ବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀ ବହୁବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରୀୟ ଭାବରେ କାମ କରିଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ଯାଜପୁର ସହର ଓ ଭୋଗରାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସ୍ଥାନରେ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ୟାକ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଛି । ଏପରି କି କଲିକତାରେ ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରିବାକୁ କଲିକତା ସହରରେ ଛୋଟଛୋଟ ବୈଠକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କିଛି ପରିମାଣରେ ସକ୍ରୀୟ ହୋଇଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀରେ ରେଙ୍ଗାଲି ଯୋଜନା ଓ ବୈତରଣୀରେ ଭୀମକୁଣ୍ଡ ଯୋଜନା ପାଇଁ ସର୍ବେ ପ୍ରଭୃତି କରାଗଲା ଏବଂ ଷଷ୍ଠଦଶକ ଶେଷ ବେଳକୁ ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ନେଲା । ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖାନଦୀ ସହିତ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ା ବିହାର ଓ ବଙ୍ଗଳା ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ଏହାର ବନ୍ୟା ନିରାକରଣପାଇଁ ତିନି ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀର ଦାବି ଥାଏ ଯେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟାନିୟନ୍ତ୍ରଣ ତିନିରାଜ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବାରୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ତିନିରାଜ୍ୟର ସହାୟତାରେ ନିରାକରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉ । ସର୍ବଶେଷରେ ତାହା ହିଁ ହେଲା ।

ସପ୍ତମ ଦଶକରେ ମୁଁ ଶାସନକ୍ଷମତାକୁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଏହି ତିନୋଟି ଯୋଜନାର ଏକ ସ୍ଥିର ରୂପରେଖ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଭୀମକୁଣ୍ଡ ଯୋଜନା ଫଳରେ ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଜଳମଗ୍ନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ଅନିର୍ଦ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାଇଥାଏ । ଏବେ ଭୀମକୁଣ୍ଡର ତଳକୁ କମକ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ସ୍ଥଳରେ ଖାଲି ଏକ ବନ୍ଧୁଯୋଜନା କରିବାକୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ୟା ସମସ୍ୟାର ଆଂଶିକ ନିରାକରଣ ହେବ ଏବଂ କେଉଁଠି ଜିଲ୍ଲାର ବହୁଅଞ୍ଚଳ ଜଳସେଚିତ ହେବ । ଦୁଃଖର କଥା ପଛକୁ ବନ୍ୟାସମ୍ମିଳନୀର କାମ ଧିମେଇଗଲା ଓ ଭଦ୍ରଖ ଜିଲ୍ଲାର କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଲଲକାର ଜନନେତାମାନେ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେନାହିଁ । ଫଳରେ ବୈତରଣୀ ବନ୍ୟାନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଥାଟା ବହୁତ ପଛାଇଗଲା ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ସମସ୍ୟା ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିଲେ ହେଁ ସେଠିକା ଅଧିବାସୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରିୟ ଅଛନ୍ତି । ୧୯୭୪ ସାଲରେ କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କ୍ରମେ ପାଟଣାଠାରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା, ବିହାର ଓ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କର ବୈଠକ ବସିଥିଲା । ମୁଁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ

ଥୁଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ତିନିସରକାରଙ୍କ ଅର୍ଥବିଭାଗ କଥା ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏହି ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାକୁ ଆଗେଇ ନେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଏହି ଯୋଜନା କେତେବର୍ଷ ପରେ ଆଗେଇଥିଲେ ହେଁ ବାସ୍ତବ୍ୟତା ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ କାମ ଧିମେଇ ଯାଇଛି । ଦିନିଆର ନାହିଁଲତାରେ ନଦୀବନ୍ଧ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ମାବରୁ କାମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣବନ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକତାରେ ଯାହାସବୁ ବନ୍ଧ, କେନାଲ ହେବା କଥା ସରକାରଙ୍କ ଉଦାସୀନତା ଓ ଅର୍ଥାତ୍ମାବରୁ ତାହା ମନ୍ତରଗତିରେ ଚାଲିଛି । ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ଵରରେ ଜଳନିଷ୍କାସନପାଇଁ ଯାହା ହେବାକଥା ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଝିଯେ ମଝିରେ ହେଉଛି । ଆମ ବନ୍ୟାସମ୍ମିଳନୀର ଜଣେ ଟାଣୁଆ ନେତା ହରିହର ଦାଶ ମହାପାତ୍ର ମୋ'ଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଜାରି ରଖିଛନ୍ତି । ୧୯୯୫ ସାଲରେ ମୁଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ କେତେକ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି ।

କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୀବନ୍ଦୀର ରେଙ୍ଗାଲି ଯୋଜନା ଆଗେଇଗଲା । ବୁଦ୍ଧମୋହନ ମହାନ୍ତି ୧୯୭୨ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଳସେଚନ ବିଭାଗମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ମୁଁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲି । ତାଙ୍କୁ କହି ରେଙ୍ଗାଲି ଯୋଜନାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଜଳ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିମ୍ବସେଚନ ମଂଡୁରୀ ଆଣିଲୁ ଓ ଯୋଜନାପ ଡିଭିଜନ୍‌ର ସାଙ୍ଗ (ରାଷ୍ଟ୍ରାଧିକାରୀ, ଗୃହ) ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅର୍ଥବିଭାଗର ଉଦ୍ୟମରେ ଏକକୋଟି ଟଙ୍କା ଦିଆଗଲା । ତତ୍‌ସହିତ କଣେ ଚିଫ୍‌ଇଞ୍ଜିନିୟର ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା ଓ ତାଙ୍କ ହେଡ୍‌କ୍ବାର୍ଟର ସେହି ରେଙ୍ଗାଲି ପାଖରେ ଗଢ଼ିବା ସ୍ଥିର ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଆମ ସରକାର ଭାର୍ଗବିବାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରି ହେଲା । ସେତେବେଳେ କର୍ଣ୍ଣାଟକର ଶ୍ରୀ ଜତି ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟପାଳ ଥାଆନ୍ତି । ପରେ ସେ ଉପରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହୋଇଥିଲେ । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଉଦ୍ୟମଯୋଗୁଁ ସେତେବେଳେ ୧୯୭୪ସାଲରେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଆସି ରେଙ୍ଗାଲି ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାର ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-ଖରସ୍ତୋରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଖୁସି ହେବା ବେଳକୁ ରେଙ୍ଗାଲି ବୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଘୋର କ୍ଷୋଭଜାତ ହେଲା । ବେଳକୁ ବେଳ ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲୁହେଲା । ଯାହାହେଉ ରେଙ୍ଗାଲି ଜଳଭଣ୍ଡାର ସୃଷ୍ଟିହେଲା, ସମଲତାରେ ବ୍ୟାରେଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠାହେଲା, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ଯାଜପୁରର ଓ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ବନ୍ୟାକ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦଶବାରବର୍ଷ ହେଲା ବନ୍ୟା ଆଉନାହିଁ । ସମଲ ବ୍ୟାରେଜ ଦ୍ଵାରା ଢେଙ୍କାନାଳ, କେଉଁଝର, କଟକ ଓ ଯାଜପୁରର ବ୍ୟାପକ ଅଞ୍ଚଳ ଜଳସେଚିତ ହେବା କଥା । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଯେ ସମଲତାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ବୁଲପାଖରେ ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ

କେନାଲ ଅର୍ଥାତ୍‌ବା ଯୋଗୁଁ ଖୋଳାଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍‌ବା ଯେତେ ନୁହେଁ, ସରକାରୀ ଉଦାସୀନତା ଦାୟୀ । ଦୁଇଟା ସରକାର ଗଲାଣି, ଦୃତୀୟ ସରକାର ଶାସନାରୂଢ଼ ହେଲେଣି । ସେକଥା ହେଲା ନାହିଁ କି ଏହି ଯୋଜନାର ଅଂଶ ବିଶେଷ , ଯୋଜୁଥିବା ଆନିକଟର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ଓ ଯାଜପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଜଳସେଚନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲାନାହିଁ ଶହଶହ କୋଟି ଟଙ୍କାର ପୁଣି ଏହି ଯୋଜନାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ବନ୍ୟାନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସୁଫଳ ଛଡ଼ା ଜଳସେଚନର ସୁଫଳ ଆଦୌ ମିଳିଲାନାହିଁ ।

ରେଙ୍ଗାଲି ବାସରୂପ ଲୋକଙ୍କ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ

ରେଙ୍ଗାଲି ଯୋଜନା ହେଲା, କିନ୍ତୁ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ଭିତାମାଟି ଉକୁଡ଼ିଗଲା । ଏକେତ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କର ସଠିକ ପୁନର୍ବାସ ଯୋଜନା ସହଜ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ହୃଦୟହୀନ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ଦ୍ଵାରା ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ବହୁଗୁଣ ବଢ଼ିଥାଏ । ସେଇଆ ହେଲା ହିରାକୁଦରେ, ସେଇଆ ହେଲା ରେଙ୍ଗାଲିରେ ଓ ତା'ପରେ ହେଲା ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀରେ । ଏହାସବୁ ଦେଖି ମୁଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରୁଛି ଯେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ନଦୀ ଜଳଭଣ୍ଡାର ଯୋଜନାରେ ମୁଁ ମାଟିବାଦ୍ଵାରା ଜୀବନରେ ମାରାତ୍ମକ ଭୁଲ କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ବଡ଼ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନାର ଘୋର ବିରୋଧୀ । ଏହା କେବଳ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭିଜ୍ଞତାର କଥା ନୁହେଁ, ସାରା ବିଶ୍ଵରେ ଏହିପରି ଏକମତ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇସାରିଲାଣି ପ୍ରାୟ । ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏପରି ଯୋଜନା କରାଯାଏ, ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ବାସରୂପ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ଗରିବ ଲୋକ, ଅଧିକାଂଶ ଆଦିବାସୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବୁଢ଼ମାଜଲବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଜନାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଆଡ଼େ ଏକା ସମସ୍ୟା । ସଂକୃଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲ ଧ୍ଵଂସ ହୁଏ, ସେ ଅଞ୍ଚଳର ନିମ୍ନ ଜମି ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଉର୍ବର, ତାହା ଜଳମଗ୍ନ ହୁଏ, ଗରିବ ଲୋକେ ଭିତାମାଟି ହରାଇ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ହେଉଛି ସବୁ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନାର ପରିଣତି ।

ଏ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଷ୍ଟମ ଦଶକରେ ଜଣାଗଲା ଲୋକଙ୍କୁ ସିନା ଜବରଦସ୍ତ ରେଙ୍ଗାଲି ଯୋଜନା ପାଇଁ ଭିତାମାଟିରୁ ବାହାର କରିଦିଆଗଲା ଓ ଜଙ୍ଗଲ ସଫାକରି ବସତି ସ୍ଥାପନ କରଗଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ତାଷୀ ବା ମୂଲିଆ ତାଙ୍କ ଛୋଟିଆ କୁଡ଼ିଆରେ ରହି ଭାତଗଣ୍ଡେ ଖାଉଥିଲେ, ତା'ର ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇଗଲା । ଏପରିକି ବଡ଼ବଡ଼ତାଷୀ କ୍ଷତିପୂରଣରେ ବହୁଟଙ୍କା ପାଇଲେ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଦୁଃସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ଦିନ ବିତାଉଛନ୍ତି । ସମୟେ ସମୟେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ମାଧ୍ୟମ ମିଳୁଥାଏ । ଏସବୁ ଜାଣି ନିଜକୁ ବହୁତ ପାପ ଲାଗୁଥାଏ ।

୧୮୫ ସାଲରେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ କୁଳକୁ ଏକାଠିକରି କୃଷି ଓ କୃଷକର ଇଚ୍ଛାପାଇଁ “ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ” ଗଠନ କଲୁଁ, ସେତିକିବେଳେ ଶ୍ରିରକ୍ଷା ରେଭିନ୍‌ଲି ବାସତ୍ୟୁତଙ୍କ ସମସ୍ୟା ହାତକୁ ନେବାକୁ । କୁଟିଷ୍ଟାର ଚାଷୀନେତା ବିଜୟ ମହାନ୍ତି, ଭାରକୋଟର ସର୍ବୋଦୟ ନେତା ଗିରିଧାରୀ ସାହୁ ଓ ଦେବଗଡ଼ର ସାମ୍ବାଦିକ ସୁଧୀର କପରଦାରଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ହାତକୁ ନିଆଗଲା । ମୁଁ ବରାବର ସେସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ଅଧିକାଂଶ ପୁନର୍ବସତି ଗ୍ରାମକୁ ଗଲି ଓ ସମସ୍ୟା ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲି । ବଡ଼ ବଡ଼ ସଭା, ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରାଯାଇ ଶେଷରେ ସରକାରଙ୍କୁ ନୋଟିସ ଦିଆଗଲା କଲିକତା-ବମ୍ବେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥକୁ ଦିନକପାଇଁ ଅଟଳ କରିଦିଆଯିବ । ବିଧାନସଭାରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ବାସତ୍ୟୁତଙ୍କ ଦାବି ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ । କୃଷକ ମହାସଂଘର ମୋସମେତ ବହୁକର୍ମୀ ଓ ହଜାର ହଜାର ବାସତ୍ୟୁତ ଲୋକେ ବୈଶାଖମାସ ଖରାରେ ପାଲଲହଡ଼ା ସୀମାଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ସହରପାଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାତୀୟ ରାଜପଥରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବସିଲେ । ରାସ୍ତାରୋକୋ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଫଳ ହେଲା । ପ୍ରାୟ ପଚାଶ କିଲୋମିଟର ଧରି ଜାତୀୟ ରାଜପଥରେ ଯାତାୟତ ଅଟଳ ହୋଇଗଲା । ଶେଷରେ ବାଧାହୋଇ ସର୍ବତ୍ର ହଜାର ହଜାର ରାସ୍ତା ଅବରୋଧକାରୀ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କୁ ଗିରଫକରି ପୁଲିସ ପାଖପାଖ ସ୍କୁଲରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟକ ରଖିଲେ । ଶାନ୍ତି ଶୃଙ୍ଖଳା ସହିତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସଂଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା ଓ ତା’ପରେ ଗାଡ଼ିମଟର ଚାଲିଲା । ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସରେ ଜାତୀୟ ରାଜପଥକୁ ପ୍ରାୟ ଦଶଯୁକ୍ତ ଧରି ବହୁସ୍ଥାନରେ ଅଟଳ କରିଦେବା ଘଟଣା ପ୍ରଥମ । ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାରି ରହିଲା, ଶେଷରେ ବାସତ୍ୟୁତ ଗ୍ରାମସବୁକୁ ରାଜସ୍ୱଗ୍ରାମ ରୂପେ ଘୋଷଣା କରିବା, ସେସବୁ ଗ୍ରାମକୁ ବିଦ୍ୟୁତ ଦେବା, ବାକି ରହିଯିବା ଗ୍ରାମକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଆଂଶିକ ବୁଡ଼ିଗ୍ରାମ ଘୋଷଣା କରିବା ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଦାବିତୁରନ୍ତ ଗୃହୀତହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଏହା ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆହୁରି ବହୁ ସମସ୍ୟା ବାକିନାହିଁ । ସେ ଆନ୍ଦୋଳନଟାକୁ ମୁଁ ପ୍ରାୟକ୍ଷିତ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । ରେଭିନ୍‌ଲି ଯୋଜନାପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦାୟୀ, ପ୍ରାୟକ୍ଷିତ ମୁଁ କରିବି ନାହିଁ ତ, ଆଉ କିଏ କରିବ ? ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ଶ୍ରିର କରିନେଲି ଯେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ବାସତ୍ୟୁତ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ବଡ଼ ନଦୀଯୋଜନାକୁ ମୁଁ ଆଉ ସମର୍ଥନ କରିବି ନାହିଁ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ହିତ ନାମରେ କମ ଲୋକଙ୍କର ସଂସାର ଉକୁଡ଼ାଇ ଦେବାପାଇଁ ଆମେ କିଏ ?

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧୁର ସ୍ମୃତି

ଜୀବନରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ଓ ଶୁଣିବାର ତିନିଥର ସୌଭାଗ୍ୟ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁଟା ଅପରିପକ୍ୱ ବୟସରେ । ଥରେ ୧୯୩୪ ମସିହାରେ

ଯେତେବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଦଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ଦ୍ଵୀତୀୟଥର ଦେଖିଛି ଓ ଶୁଣିଛି ୧୯୩୮ ସାଲରେ ଡ଼େଲାଙ୍ଗ ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ପାଖ ପଡ଼ିଆରେ , ସର୍ବସେବା ସଂଘ ଅଧିବେଶନ ସମୟରେ । ଦ୍ଵୀତୀୟଥର ଦେଖିଲି ଓ ଶୁଣିଲି ଯେତେବେଳେ ୧୯୪୬ ସାଲରେ ସେ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ବୋଲପୁର ଆଶ୍ରମରୁ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଟ୍ରେନରେ ଓଡ଼ିଶାଦେଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଲେ । ସେହି ଟ୍ରେନରେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ସଂଧ୍ୟାରୁ ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକଥରର ଅଭିଜ୍ଞତା ସ୍ମୃତିପଟରେ ଅଳିଭା ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

୧୯୩୪ ମସିହାରେ ମଇମାସ ପାଞ୍ଚତାରିଖରୁ ଜୁନ ୮ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାନ୍ଧିଜୀ ହରିଜନ ପଦଯାତ୍ରା କଲେ ପୁରୀରୁ ଭଦ୍ରଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହି ପଦଯାତ୍ରାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଭେଦଭାବ ଦୂର କରିବାକୁ । ଏହା ଏକ ସମାଜ ସଂସ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେହେଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ସବୁଧର୍ମ, ଜାତିକୁ ଜାତୀୟତାବାଦର ମହାସ୍ରୋତରେ ମିଶାଇବା ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସାରା ନାରୀଜାତିକୁ ଏହି ସଂଗ୍ରାମରେ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରଖିବାପାଇଁ ପରଦାପ୍ରଥାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସବୁ ପ୍ରକାର କୁସଂସ୍କାର ଓ ବନ୍ଧନରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଥିଲେ ।

ଖରାଦିନ ମଇ-ଜୁନ ମାସରେ ଏହି ହରିଜନ ପଦଯାତ୍ରା ହୋଇଥିଲା । ବିରୁପାକ୍ଷନଦୀରେ ପାରହୋଇ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାଆଡୁ କାଈପଡ଼ା ଦେଇ ବରୀବାଟେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପଦଯାତ୍ରାର ପଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବରିଷ୍ଠ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀନେତା ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀ ବରୀଭଳି ଅନୁକୃତ ବନ୍ୟାପ୍ରପାଡ଼ିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଜର କର୍ମଭୂମି ହିସାବରେ ଆଦରି ନେଇଥାଆନ୍ତି । ସେହିପରି ମୋର ପଡ଼ୋଶୀ ଭାଇ ଲାଲ୍ ବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଜେଲ ଯାଇଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ଆମଗ୍ରାମ କଲ୍ୟାଣପୁରକୁ ତାଙ୍କର ଖଦୀ ଓ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀ କରିଥାଆନ୍ତି । ଆମଗ୍ରାମ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଏକ ପ୍ରଧାନ ପୀଠ ଥିଲା । ଲାଲ୍ ବିହାରୀ ବାବୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଏକ ପତ୍ର ଦେଲେ ଆମଗ୍ରାମ ଦେଇ ପଦଯାତ୍ରା କରିବାକୁ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମନକୁ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଛୁଇଁଲା, ତେଣୁ ସେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଲେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ପଦଯାତ୍ରାରେ ଗଲାବେଳେ କଲ୍ୟାଣପୁରକୁ ନିକଟ ହୋଇଥିବା କୌଣସି ଗ୍ରାମ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ଯେଉଁଠିକି ସେ ଆମଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ଭେଟିବେ ।

ସେହି ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ସ୍ଥିରହେଲା ଯେ କଳାମାଟିଆରୁ ବରୀ ଯିବା ବାଟରେ ଅନ୍ୟାସପୁରଠାରେ କିଛି ସମୟପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ରହିବେ ଓ ଆମଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ

ସହିତ କଥା ହେବେ । ଏକଥା ଜାଣି ସେଦିନ ଆମ ଗ୍ରାମର ପ୍ରାୟ ସବୁଲୋକ ଆବାଳବୁଦ୍ଧ ବନାତା ଚାଲି ଚାଲି ଅନ୍ୟାସପୁର ଆସିଲୁ, ବିଲବାଟରେ ଆମଗ୍ରାମରୁ ପ୍ରାୟ ଛଅ, ସାତ କିଲୋମିଟର ଖରସ୍ରୋତାନଦୀ ପାର ହୋଇ । ବାପା, ମା'ଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆସିଲି । ସେତେବେଳକୁ ମୋତେ ପ୍ରାୟ ନଅବର୍ଷ, ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ।

ପଦଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଠେଙ୍ଗାଟିଏ ଧରି ଗାନ୍ଧିଜୀ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଖଟଉପରେ ଧଳା ଚଦରଟିଏ ପଡ଼ିଥାଏ, ତାହାଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଗାଁ ତରଫରୁ ହରିଜନ ସମସ୍ୟା ସଂପର୍କରେ ଏକ ମାନପତ୍ର ଇଂରାଜୀରେ ଲାଲ ବିହାରୀ ବାବୁ ପଢ଼ିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତରରେ ଯାହା କହିଲେ ତା'ର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଏତେ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଥିଲାଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତାହା ମୋ କାନରେ ବାଜୁଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ସରଳ ହିନ୍ଦିଭାଷଣକୁ ସେତେବେଳର ଯୁବନେତା ରାଜକୃଷ୍ଣ ବୋଷ ଅନୁବାଦ କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ସୁବକ୍ତା ହିସାବରେ ନାମ କରିଥାନ୍ତି । ସ୍ଵାଧୀନତାପରେ ଓଡ଼ିଶାର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ଚାଣୁଆମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାଷଣରେ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଭେଦଭାବ ଏକ ଯୁଗୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଏହାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋପ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ “ଏହା ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଏକ କଳଙ୍କ, ଏହାପଛରେ କୌଣସି ଯୌକ୍ତିକତା ନାହିଁ । ହରିଜନ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୋବା ଏକ ନିମ୍ନଜାତି । କିନ୍ତୁ ଧୋବା ଲୁଗା ସଫା ନକଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ପବିତ୍ର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଧୋବୀ ଦ୍ଵାରା ସଫା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ ଯାଇ ସେ ମଝିର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପୂଜା କରିବ ।” ତାହାଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶା ଲୋକଙ୍କ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କଥା କହି ପରିଶ୍ରମକାତର ନହେବାକୁ ସେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ପରିଶ୍ରମୀ ଜାତି ହିଁ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଧୋବାମାନଙ୍କ ଉଦ୍‌ଦାହରଣ ସେତେବେଳେ ମୋ ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରିଥିଲା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ମୁଁ ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖଟ ପାଖରେ ବସି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମୁଁହକୁ ବଲବଲ କରି ଚାହିଁ ବସିଥାଏ । ଆଉ ଅଧିକା କଣ ବା ସେ ବୟସରେ ବୁଝନ୍ତି ! ପରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ଆମ ଗ୍ରାମତରଫରୁ ଯେଉଁ ମାନପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ମୁସ୍ତ ହୋଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କ ହରିଜନ ପତ୍ରିକାରେ ପୁରାତା ଛାପିଥିଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ଦେଖାହୁଏ ୧୯୩୮ସାଲରେ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଡେଲାଙ୍ଗ ଷ୍ଟେସନ ପାଖରେ ଗାନ୍ଧି ସେବାସଂଘର ଅଧିବେଶନରେ । ଏହା ମାର୍ଚ୍ଚ ତା ୨୮ରୁ ତା ୩୧ ରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାରିଦିନ ଧରି ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶ୍ଵନାଥ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ କଟକ

କଲେଜିଏଟ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥାଏ । ଆମେ କେତେକ ଛାତ୍ର ଦେଲାଙ୍ଗ ଆସି ଦିନେସନ୍ୟାବେଳେ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲୁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାଟା ହିଁ ସାଧାରଣ ସଭା ହୋଇଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ନେତା ଓ କର୍ମୀ ଏହି ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହି ସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଭାଷଣ କଥା ସ୍ମରଣ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ୧୯୪୭ ସାଲରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଆହୁରି ନିକଟରେ ଦେଖିବାର ଓ ଶୁଣିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲୁଟିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ କଲିକତାରେ ଥାଆନ୍ତି, ସ୍ବାଧୀନତା ହୋଇ ନଥାଏ । ସେଠାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଯିବାର ଘିର ହେଲା ଏବଂ ନିରାପତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ଛୋଟିଆ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବ୍ରେଜରେ ଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ସାମ୍ବିଧାନିକ ସମସ୍ୟା ଓ ହରିଜନ ସମସ୍ୟା ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରୁଥିଲା । ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ସେତେବେଳେ ଅପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦ୍ବୀ ନେତା, ଦିଲ୍ଲି ଦିନପୂର୍ବରୁ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଛାରାବରଣ କରି ଆଗାଖିଁ ପାଲେସରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭି ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସକୁ ପୁନର୍ବାର ସଂଗଠିତ କରୁଥାନ୍ତି । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରବେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଓ ମୁଁ ସହକାରୀ ସଂପାଦକ । ଘିର ହେଲା ଯେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ଦେଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଯିବେ, ତେଣୁ କଲିକତାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଅଂଶଟାରେ ନବବାରୁ ଓ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ବ୍ରେଜରେ ଆସିବୁ ।

ସେହି ଅନୁସାରେ ଜାନୁଆରୀ ୨୦ ତାରିଖ ଦିନ ପୁରୀ-ହାବଡ଼ା ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍‌ରେ କଲିକତାର ବୋଲପୁର ଆଶ୍ରମରେ ସକାଳେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବୋଲପୁର ଆଶ୍ରମ ହେଉଛି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ରଚନାତ୍ମକ କର୍ମୀ ସତୀଶ ଦାସରୁପ୍ପଙ୍କର । ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେଇଠି ରହୁଥାନ୍ତି ସେ ଥର କଲିକତାରେ । ଆମ ସଂଗରେ ଆସୋସିଏଟେଡ୍ ପ୍ରେସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ନାମକ ବିଦେଶୀ ସଂବାଦ ସଂସ୍ଥାର ଓଡ଼ିଶା ସଂବାଦଦାତା ଏନ.ଆର. ସ୍ବାମୀ ଥାଆନ୍ତି, ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ । ସେ ଜବରଦସ୍ତ ନବବାରୁଙ୍କୁ କହି ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଗଲେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ବ୍ରେଜରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେବେ କି ନା କେହି ଜାଣି ନ ଥିଲୁ କାରଣ ସେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବ୍ରେଜରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ଆସି ପାରିବା କଥା ନୁହେଁ । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଡ଼ବାକୁ ଲାଗି ଏକ ଡ଼ବାରେ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳିଥାଏ । ନବବାରୁ କହିବାରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ସେକ୍ରେଟାରୀ ପ୍ୟାରେଲଲ ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ରେଜରେ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସର୍ତ୍ତ ରହିଲା ଯେ ସେ ବ୍ରେଜରେ ଶେଷ ଡ଼ବାରେ ବସିବେ ଏବଂ ସେହି ଡ଼ବାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଆଉ କାହାକୁ ଅନୁମତି ଦେବେନାହିଁ । ତାହାଛଡ଼ା

ସର୍ତ୍ତଥୁଲା ଯେ ତାଙ୍କୁ ଟିକେଟ କରି ଟ୍ରେନରେ ଚଢ଼ିବେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ବାଟରେ ତିନୋଟି ସ୍ଥାନରେ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେବେ, ସଂଧ୍ୟାବେଳେ କଣ୍ଟାଭଞ୍ଜରେ, ରାତି ୯ଟା ବେଳେ ବାଲେଶ୍ଵରଠାରେ ଓ ଭୋରରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ । ସେହି ସଭାରେ ଯୋଗଦେଇ ଏନ.ଆର.ସ୍ଵାମୀ ସଭାର ବିବରଣୀ ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେବେ ।

ସଭା ସିନା ଆଗରୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଟ୍ରେନ କେଉଁଠୁ ବାହାରିବ ଏବଂ କେଉଁବାଟରେ ଯିବ ତାହା ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଇଥିଲା । କେଉଁ ସ୍ଠେସନ ବାଟେ କେତେବେଳେ ଯାଉଛନ୍ତି ଲୋକେ ଆଗରୁ ଜାଣିଲେ ସବୁ ସ୍ଠେସନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଗହଳି ହୋଇଥାଆନ୍ତା ଓ ଟ୍ରେନ ଅଟକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଆମକୁ ମଧ୍ୟ କୁହାଗଲା ନାହିଁ, ଆମେ ବୋଲପୁର ଆଶ୍ରମରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଉ । ହଠାତ୍ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟାବେଳେକୁ ଖବର ହେଲା ଟ୍ରେନ ଆଶ୍ରମ ପାଖରେ ବୋଲପୁର ସ୍ଠେସନରେ ପହଞ୍ଚି ଗଲାଣି, ତୁରନ୍ତ ସମସ୍ତେ ବସି ଯାଆନ୍ତୁ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେଉଁ ଡବାରେ ଯାଉଥାନ୍ତି, ତାହା ପାଖ ଡବାରେ ବସିଲୁ ।

ବୋଲପୁର ସ୍ଠେସନରୁ ଟ୍ରେନ ବୁଲି ବୁଲି ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲଲାଇନକୁ ଗଲା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାକଲା । ଯେତେ ଗୁପ୍ତ ରଖିଥିଲେ ହେଁ ଖବରପାଇ ସବୁ ସ୍ଠେସନରେ କିଛି କିଛି ଲୋକ ଗହଳି ହୋଇଥାଏ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କ ଡବାର ଏକ କଣରେ ଝରକା ପାଖରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । କାଳେ କେଉଁଠି ଦରକାର ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କପାଖରେ ଏକ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ ଥାଏ । ସେହି ଡବାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଗହଣରେ ଯେଉଁମାନେ ଯାତ୍ରା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ବସିଥାନ୍ତି । କଣ୍ଟାଭଞ୍ଜ ସ୍ଠେସନରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଲା କାରଣ, ସେଠି ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେବା କଥାସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ଏହା ମେଦିନପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ମୁଖ୍ୟସ୍ଥାନ । ୧୯୪୨ ମସିହା ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ସମାନ୍ତରାଳ ସରକାର ଗଠନ କରି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେଠି ସ୍ଠେସନ ବାହାରେ ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ସଦ୍‌ଭାବ ଏବଂ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବିଲୋପ ଉପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁତ୍ଵଥିଲା ।

ତାପରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଟ୍ରେନ ବାଲେଶ୍ଵର ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାକଲା । ସେଠି ମଧ୍ୟ ବାଲେଶ୍ଵର ସ୍ଠେସନବାହାରେ ସଭାର ଆୟୋଜନ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟାଭଞ୍ଜ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ସେହି କଥା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଟ୍ରେନ ଭୋରବେଳା ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବ ଓ ସେଠାରେ ସେ ସ୍ଠେସନ ବାହାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେବେ । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ କେହି ଆଉ ତାଙ୍କ ନିଦରେ ବାଧା ଦେବେ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ କୋଇଲା ଇଞ୍ଜିନ ଟ୍ରେନରେ ଲାଗୁଥାଏ, ତେଣୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କୋଇଲା ଇଞ୍ଜିନରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରିବା କଥା । ଭଦ୍ରଖରେ ପାଣି ଦେବାର ସବୁ ସୁବିଧାଥିବାରୁ ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ରାତି ଏଗାରଟା ବେଳେ ଟ୍ରେନ୍ ଅଟକିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ବହୁ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନାତ୍ମକ କର୍ମୀ ଇଶ୍ଵରଲାଲ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଶୋଇଥିବାରୁ ନବବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଡବାର ଦୂରରେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ଭେଟି ବାଲେଶ୍ଵର ସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯାହା କହିଥିଲେ, ତାହାର ସାରାଂଶ ଜଣାଇ ଦେଲି ।

ଟ୍ରେନ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଅଭିମୁଖେ ଧାଇଁଲା, କିନ୍ତୁ କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ କୌଣସି ସୂତ୍ରରୁ ଖବରପାଇ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ରାତ୍ରିପାୟ ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ଷ୍ଟେସନରେ ଜମାହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ଟ୍ରେନ ଅଟକାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ କିଛି ଲୋକ ରେଲଲାଇନ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଧାରଣାଦେଇ ବସିଗଲେ । ଟ୍ରେନ ଅଟକିଲା, “ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ କି ଜୟ” ଧ୍ବନିରେ ଗଗନ ପବନ ମୁଖରିତ ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନିଦ ହଠାତ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବିଶୁଦ୍ଧ ଲୋକ ଦେଖିଲେ ସେ କେତେ ରାଗନ୍ତି, ତାହା ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିଲି । ଏତେ ରାଗିଯାଇଥାଆନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ଲାଉଡ଼ସ୍ପିକରରେ କହିଲେ, “ବୋଲ ଭାଇ, ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ କି ମୂର୍ଦ୍ଧାବାଦ” । ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ସାରା ଜନତା ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ଟ୍ରେନ ଅଟକିବା ଦେଖି ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବଡ଼ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିବାକୁ ସେହି ଡବାରରେ ଚଢ଼ିଲେ । କିଏ ଜଣେ କହିଦେଲେ ଯେ ଅମୃତ ବାବୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏତେ ରାଗିଥାଆନ୍ତି ଯେ ସେହି ମାଇକରେ କହି ପକାଇଲେ, “ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ା ଆସୁନା ହୋ, ଉତର ଯାଉ” । ଏତିକି କହିସାରି ଇଂରେଜୀରେ କହିଲେ "Driver can go" । ଯେଣୁ ସେତେବେଳେ ଟ୍ରେନ ବ୍ରାଇଡର ମାନେ ଗୋରା ବା ଆଜଲୋ-ଇଣ୍ଡିଆନ ଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କପାଟିରୁ ଇଂରେଜୀ କଥା ବାହାରିଲା ।

ଟ୍ରେନ ଦୁଇ ବେଗରେ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦକରି ବ୍ରହ୍ମପୁର ଅଭିମୁଖେ ଚାଲିଲା । ଭୋରବେଳା, ଅନ୍ଧାର ଥାଏ । ଟ୍ରେନ ଅଟକିଲା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଷ୍ଟେସନ ବାହାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଲେ । ସେହି ଏକା ବାର୍ତ୍ତା, ସାଂପ୍ରଦାୟିକତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏବଂ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ସେଇଠି ନବବାବୁ, ମୁଁ ଓ ଏନ.ଆର.ସ୍ଵାମୀ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଟ୍ରେନରୁ ଓଲ୍ଲାଇ ଆସିଲୁ ଓ ଟ୍ରେନ ମାନ୍ୟ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲା ।

ଏହା ମୋର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଶେଷ ଦେଖା କାରଣ ଏହି ଯାତ୍ରାର ପ୍ରାୟ ଏକବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ମହାପ୍ରୟାଣ ହେଲା । ଏହି ତିନିଧର ଦେଖାର ମଧୁର ସ୍ମୃତି ଭୁଲିବାର ନାହିଁ । ଏପରି ସୌଭାଗ୍ୟ ଆମ ପାଢ଼ିର ଲୋକଙ୍କୁ ଆଉ ମିଳିବାର ନାହିଁ ।

ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲାପରେ

୧୯୪୪ ସାଲ ଡି ସେମ୍ବରମାସ ଶେଷଭାଗରେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲାପରେ ବାହାର ଦୁନିଆ ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିବା ମୁର୍ଦ୍ଦଲ ହେଲା । ଗାଁରେ ବୋଉ, ଭାଇ ଭଉଣୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲେବି ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ମନ ବଳିଲାନାହିଁ । ସେମାନେ ସିନା ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ପାଗଳ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବୁଝିବେ କିପରି ଯେ ମୁଁ ଏକ ଅଲଗା ଦୁନିଆର ଜୀବ ! ଏତିକିବେଳେ ପୂଜ୍ୟା ରମାଦେବୀ ପ୍ରମୁଖ କେନ୍ଦ୍ରପାଟଣାରେ ଏକ ରଚନାତ୍ମକ କର୍ମୀଙ୍କର ତାଲିମ ଶିବିର କରୁଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ହଠାତ୍ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଅତିଥିଭଳି ରହିଲି । ମୋଉପରେ ତାଲିମ ଶିବିରର ଚୌକାସି ବନ୍ଧନ ବା ଶୃଙ୍ଖଳା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ଶୀତଦିନର ବଢ଼ିଭୋରରୁ ଭିଟି ରାତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନ ଦିତାଉଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କିପରି ଅଲଗା ରହିପାରନ୍ତି ? ତେଣୁ ସେଠି ପୁନର୍ବାର ସୂଚାକତାରେ ଅଭ୍ୟାସ ହେଲା ।

ତା'ପରେ ବନ୍ଧ ହୋଇ ଗ୍ରାମକୁ ଆସିଲି । ସେତେବେଳେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ମୋର ପଡ଼ୋଶୀ ଭଉଣୀ ଗୋଦାବରୀ ଦେଇ ଓ ରଚନାତ୍ମକକର୍ମୀ ନନ୍ଦ କିଶୋର ଦାସ ଗ୍ରାମରେ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କସହିତ ମିଶି ଗ୍ରାମରେ ଖରା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନାତ୍ମକ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଲୋକଙ୍କୁ ସୂଚା ଜଟା କାମରେ ଲଗାଇବା, ତାଙ୍କ ସୂଚା ନେଇ ତନ୍ମୟ ଘରେ ବୁଣାଇ ବିକ୍ରି କରାଇବା ପ୍ରଭୃତି କାମରେ ଆମେ ତିନିଜଣ ଲାଗିଲୁ । ଦେଶରେ ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା ଫେରି ନ ଆସିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାମରେ ଲାଗିବାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ଗୋଦାବରୀ ଦେଇ ଆମ ପ୍ରେରଣାଦାତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ବିବାହ କରିନଥିଲେ । କିଛି ମାସପରେ ସେ ବାଲେଶ୍ୱରର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଂଗ୍ରେସ ତଥା ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଶ୍ରୀ ରବିନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ମୋ'ଠାରୁ ସେ ବୟସରେ ବଡ଼, କିନ୍ତୁ ହିସାବରେ ମୋର ଝିଆରୀ । ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋର ବଡ଼ଭଉଣୀଭଳି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲି ।

କିଛିମାସ ବିତିଗଲାପରେ ହଠାତ୍ ୧୯୪୫ ସାଲ ଶେଷବେଳକୁ କଟକରୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କଠୁ ଏକ ପତ୍ର ପାଇଲି ଯେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ମୋ ସହିତ କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତତ୍ତ୍ୱ ଆସିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ସେହି ଅନୁସାରେ କିଛିଦିନପରେ କଟକ ଗଲି । କଟକଜେଲରେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କୁ କିଛିମାସ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ହୋଇଥିଲା । ମହତାବଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ସଭ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଆଗା ଖାଁ ପ୍ରାସାଦରେ ବନ୍ଦୀଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ନ ଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କୁ ମୋତେ ଲେଖିଥିଲେ ।

ମହତାବବାବୁ ଜେଲରୁ ଆସି କଟକରେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ବେଆଇନ ରାଜନୈତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥାଏ ଅଗଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନବେଳେ । ତେଣୁ କଟକର ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଓ ତାହାର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମହତାବ ବାବୁଙ୍କ ଘର ଇଂରେଜସରକାର କବଳରେ ଥାଏ । କଂଗ୍ରେସ ବେଆଇନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥିଲେ ହେଁ, ସାରା ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ କରି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବା ଜରୁରୀ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଫିସର ଦାୟିତ୍ୱ କିଏ ନେବ ଏବଂ ଦରକାର ହେଲେ କିଏ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଗସ୍ତ କରିବ, ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଏ । ନବବାବୁ ସେତେବେଳେ ଜେଲରେ ଥାଆନ୍ତି । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁ ଜେଲରେ ନବବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନାକରି ଶ୍ଳିରକଲେ ଯେ, ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ମୋତେ ତୁଲାାଇବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମହତାବ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ପରମର୍ଶକରି ମୋତେ ଡ଼କା ହେଲା ।

ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଉଭୟେ ଏକାଠିହୋଇ ମୋତେ କଂଗ୍ରେସର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ କଟକରେ ରହି ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ନବବାବୁ ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କପ୍ରତି ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ଥିବାକଥା ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ । ତେଣୁ ମୋତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ତାଙ୍କନାମ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । କିଛିମାସପାଇଁ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ହୋଇ ଅଫିସକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଂଗଠନିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସର୍ବଶେଷରେ ମୁଁ ରାଜିହେଲି ।

କଂଗ୍ରେସରୁ ଇସ୍ତଫାଦେଇ ୧୯୪୮ ସାଲରେ ବିଦାୟ ନେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସର ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ ମୋତେ ତୁଲାାଇବାକୁ ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ କିଛିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୌଧୁରୀ ବଜାରରେ ଏକ ଟାଇପ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଭୋଗବେଳା ଯୋଗଦେଇ କାମଚଳିବା ଭଳି ଟାଇପ ଶିଖୁଛି । ହିସାବପତ୍ର ରଖିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଦୂରଦୁରାନ୍ତରୁ ଆସୁଥିବା ସବୁ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ କଥା ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ତାର ଓ ଡ଼ାକଖର୍ଚ୍ଚ ଥାଏ ପ୍ରାୟ ଦଶଟଙ୍କା । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନୟାସଡ଼କ ଓ ଚୌଧୁରୀ ବଜାରକୁଯାଇ କଂଗ୍ରେସ ସମର୍ଥକଙ୍କଠୁ ଏକଟଙ୍କା ଦୁଇଟଙ୍କା ମାଗି ଦଶଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରେ । ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୋଷ ହୁଏ ଯେ ତତ୍ପରଦିନର ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଠିଗଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ଉପରୁ ନିଷେଧାଜ୍ଞା ନ ଉଠିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକରେ ରହିବା-ଖାଇବା ସମସ୍ୟାଥିଲା । ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ବେଶିଦିନ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦବାବୁଙ୍କଘରେ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ବେଆଇନ ଅନୁଷ୍ଠାନଥିବାରୁ ଘର ମିଳିବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟଥିଲା ।

ଶେଷରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ବହୁକଷ୍ଟରେ ବାଲୁବଜାର ଓ ନିମତୋଡ଼ି ମଝିରେ କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମ୍ପାନୀ ସାମନାରେ ଏକ ଭଙ୍ଗାଘରର ଉପରମହଲାରେ ଦୁଇଟି ବଖରାଘର ଯୋଗାଡ଼ କଲେ, ସେଥିରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଆଲୁଅ ମଧ୍ୟ ନ ଥାଏ । ପ୍ରେସରକୁକରରେ ରୋଷେଇ ହୁଏ, ମହତାବବାବୁ ଓ ମୁଁ ସେଠାରେ ରହୁଁ । ଜୀବନ ଦୁର୍ଦ୍ଦିବ୍ଧ ହେଲା । କିଛିଦିନପରେ ଖାନନଗର ଶୁଖାନ ପାଖରେ ଥିବା ମାରଘାଡ଼ି ବଗିଚାରେ ରହିଲୁ । ପାଖରେ କଟକ ସହରର ସବୁ ମଇଳା ଗଦା ହେଉଥାଏ । ତାର ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଉପରୁ ନିଷେଧାଜ୍ଞା ଉଠିଲା ଓ ଆମେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଆଶ୍ରମରେ ଆସି ରହିଲୁ ।

୧୯୪୬ ସାଲରେ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା, ୧୯୩୫ ସାଲର ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନର ସୀମିତ ଭୋଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ । କେବଳ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ (ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପାସ) ଓ ଚୌକିଦାର ଟିକସ ଦେଉଥିବା ଲୋକେ ଭୋଟର ହୋଇପାରୁଥିଲେ । ବିଧାନସଭାରେ ସେତେବେଳେ ୬୦ଟି ସ୍ଥାନ ଥିଲା, କଂଗ୍ରେସ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଦେଉଥିଲା । ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ପ୍ରାର୍ଥୀ ବାଛିବାପାଇଁ ତିନିଜଣିଆ କମିଟି ଗଠନ କଲେ, ଯେଉଁଥିରେ ରହିଲେ ମହତାବବାବୁ, ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଓ ମୁଁ । ବାସ୍ତବରେ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯାହା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଉଥିଲା ମହତାବବାବୁ ନବବାବୁଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି କରୁଥିଲେ ।

ବିଧାନସଭାର ୬୦ଟି ସ୍ଥାନରୁ ଗୋଟିଏ ସିଟ ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନଙ୍କ (Commerce) ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ଥିଲା ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରମିକଙ୍କପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ଥିଲା । ଭଦ୍ରଖର ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ମହମ୍ମଦ ହନିଫବାବୁଙ୍କୁ ଶ୍ରମିକ ସ୍ଥାନରୁ ଠିଆ କରାଗଲା । ସେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ବୈଦନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କମର୍ସ ସିଟରୁ ଆମେ ସବୁ ଛିଡ଼ା କରିଥିଲୁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ସୁରାଜମଲ ଶାହାଙ୍କୁ ଠିଆ କରାଇବାକୁ । ପୁରୀ ସହରରେ ତାଙ୍କ ପିତା ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଥିବାରୁ ସୁରାଜବାବୁଙ୍କର କମର୍ସ ସିଟ ପାଇଁ ଭୋଟର-ତାଲିକାରେ ନାମ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ତଥା ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡ଼ର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲଙ୍କ ଇଚ୍ଛାଯୋଗୁଁ ବିରଳା ଶିଳ୍ପପତି ଗୋଷ୍ଠୀର ଥିରାନୀଙ୍କୁ ଠିଆ କରାଗଲା । ସେ ବ୍ରଜରାଜନଗରରେ ବିରଳାଙ୍କ କାଗଜକଳ (ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜକଳ) ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ବିରଳାପରିବାର ବରାବର କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସମର୍ଥକ ଥିଲେ ଓ କଂଗ୍ରେସକୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରାର୍ଥୀ ମନୋନୟନବେଳେ ଦିନେ ହଠାତ୍ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲଙ୍କର ଏକ ରେଜିଷ୍ଟାର୍ଡ଼ ଟିପ୍ପି ଆସିଲା ମହତାବବାବୁଙ୍କ ନାମରେ । ଯେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଅଫିସ

ଠିକଣାରେ ଆସିଥିଲା ମୁଁ ତାକୁ ଖୋଲିଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲି ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଙ୍କ ଟେକ, ମନେ ପଡୁଛି ବୋଧହୁଏ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କାର । ଲଫାପାଉତିରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଚିଠି, ‘ପ୍ରିୟ ମହତାବ’ ସଂବୋଧନ । ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟା ଗୋଟିଏ ପାରାଗ୍ରାଫ୍ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ ଏହି ଟେକଟି ବିରଳାବ୍ରଦର୍ଶକର ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ପାଇଁ ଚାନ୍ଦା । ମୋର ଆଶା ବିରଳାବ୍ରଦର୍ଶକର ଜି.ଡି. ଥିରାନାଙ୍କୁ କର୍ମସୂଚି ପ୍ରାର୍ଥୀ କରିବ । ସେତେବେଳେ ସରଦାର ପଟେଲଙ୍କୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବାକୁ କଂଗ୍ରେସରେ କେହି ନ ଥିଲା । ଏ ଚିଠି ଦେଖି ମୋ ମନ ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା, ତେଣୁ ବିନା ଆଲୋଚନାରେ ଥିରାନା ହେଲେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ମନୋନୟନରେ କିଛିଟା କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନକୁ ଅର୍ଥଦାନକାରୀ ଲୋକଙ୍କର ନାମ ରହୁଥିଲା । ଏବେ ତ ସେ ପ୍ରଶ୍ନଟା ଭୟଙ୍କର ରୂପ ନେଇସାରିଲାଣି । ଦଳକଥା ଛାଡ଼ି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ଲାଞ୍ଜ ଓ ପ୍ରୀକ୍ଷାପ୍ରୀତି ଚୋଷଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ମନୋନୟନରେ ମାପକାଠି ହୋଇଛି ।

ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଅନାୟସରେ ବହୁମତ ଲାଭକଲା । ଖୁସି ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡ଼ର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ସର୍ଜିସ୍ ବଲ୍ଲଭଦ୍ରା ପଟେଲ ଏକ ତାରବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଲେ “ସାବାସ୍, ଓଡ଼ିଶା” (Well done, Orissa) । ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଓ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ହେଲେ ରାଜସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ । ସରକାର ସିନା ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିଲା, କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ କିନ୍ତୁ ବିବାଦ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିକୁ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ମହତାବବାବୁ ଓ ନବବାବୁ ମିଳିତ ଭାବରେ ଚାହିଁଲେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ସଭାପତି ହେବେ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଆମେ ଯେତେ ଯୁବକ ଥିଲୁ, ଚାହିଁଥିଲୁ କଂଗ୍ରେସର ହିତପାଇଁ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଦେଶକଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାନେତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତୁ । ସେତେବେଳକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଜେଲରୁ ଖଲାସ ହେଲେଣି । ଯେଉଁଦିନ କଂଗ୍ରେସର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା, ସେହିଦିନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପ୍ରଥମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲା, ରାଜବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଖଲାସ କରିବା । ସେହି ଅନୁସାରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ପ୍ରମୁଖ ଖଲାସ ହେଲେ । ଶେଷରେ ସବୁ ଯୁବନେତାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ମାଳତୀ ଦେବୀ ସଭାପତି ପଦ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନବବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ । ଆମେ ଅଗଣିତ ଯୁବକ ଯେଉଁମାନେ ସେ ଉଭୟଙ୍କର ପାଖଲୋକ ଥାଉଁ, ଆମକୁ ବହୁତ ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ କଂଗ୍ରେସର

ହିତପାଇଁ ଏପରି ଅପ୍ରୀତିକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଗେଇ ଗଲୁ । ଶେଷରେ ମହତାବବାବୁ
ଓ ନବବାରୁଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ହାରିଲେ ଓ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ ମାଳତୀ
ଦେବୀ ଜିତିଲେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ କମ ଧକ୍କା ନ ଥିଲା । ମାଳତୀ ଦେବୀ ସଭାନେତ୍ରୀ
ଥିବାବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ୱୀବେଦୀ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ହେଲେ ଓ ମୁଁ ସେହିପରି
ସହକାରୀ ସଂପାଦକ ରହିଲି ।

ଜୀବନର ଆଉଗୋଟେ ମୋଡ଼

୧ ୯୭୭ ମସିହା ଜୁନ୍ ୧୫ ତାରିଖ ଦିନ ମୋର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ପୁନର୍ବାର ଏକ ମୋଡ଼ ଆସିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ନେତା ଭାବରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନୟନୀ ଶତପଥୀ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏହି ନିର୍ବାଚନ ତଦାରଖ କରିବାକୁ ନିଖୁଳ ଭାବେ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତ ଯାଦବ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଭାବରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଦଳର ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟରେ ନିର୍ବାଚିତ ଘୋଷଣା କରିଥାଆନ୍ତି ଦଳପତି ବା ନେତ୍ରୀ ହିସାବରେ । ତାଙ୍କରି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଶପଥ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପରଠାରୁ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଦଳର ନେତା ନିର୍ବାଚନ ଆଉ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପଦ୍ଧତିରେ ହେଉନଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସଭାଜନରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦଳପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ପୂର୍ବରୁ ବିହାର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେହିମାନେ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଦଳପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ନିର୍ବାଚନ ହେବାଟା ବାହାରକୁ କେବଳ ଦେଖାଣିଆ କଥା । ତେଣୁ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତ ଯାଦବ ଆସିବେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ହିସାବରେ ତାହା ଜଣାପଡ଼ିବା ବେଳକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଜଣ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ତାହା ଜଣା ଥିଲା । କେବଳ

ସେ ପହଞ୍ଚି କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକଙ୍କୁ ଜଣାଇ କରିବା ଦଳ ଦଳ କରି ଭେଟି ମତାମତ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ଯେଉଁମାନେ ଭିନ୍ନମତରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଚାଲାଣ କରି ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲେ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟନାମ କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କର ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ କଥା ଚେତାଇ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେପରି ଲୋକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉ ବୋଲି ପରୋକ୍ଷ ଆଭାସ ଦେଉଥିଲେ ବୋଲି ମୋତେ କେତେଜଣ ବିଧାୟକ କହିଥିଲେ । ମତାମତ ସଂଗ୍ରହକରି ସର୍ବ ଶେଷରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ବହୁମତ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ରହିଛି ।

କଂଗ୍ରେସର ତତ୍କାଳୀନ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ବିଧାୟକ ଦଳରେ ତାଙ୍କର ନାମ ପ୍ରସ୍ତାବହୋଇ ଗୃହୀତ ହେଲା । କେବଳ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯେକି ଏଥିରୁ ଭିନ୍ନମତ ଅଛି ବୋଲି ତାଙ୍କର ନାମ ରେକର୍ଡ୍ ହେଉ ବୋଲି କହିଥିଲେ ।

କ୍ଷମତା ନିଶାର ପରିଣତି

ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ, ଉଭୟଙ୍କର ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛାଥିଲା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ । ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଇଚ୍ଛାହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ କାରଣ ୧୯୭୧ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନପରେ ସେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଦଳପତି ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଟିକିଏ ଭୟାଳୁ ଥିଲେ ଓ ସାହସୀ ନଥିଲେ । ତାହାଛଡ଼ା କିଏ ନେତା ହେବ, ତାହା ଦିଲ୍ଲୀରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା, ଏଠାରେ ଏକ ପ୍ରହସନ ଚାଲିଥିଲା ।

ସେହିପରି ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ଥିଲା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ । କଂଗ୍ରେସରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମିଶ୍ରଣପରେ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ଭାଙ୍ଗି କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲା । ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସର ବହୁମତ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିବା କଥା ହେଉଥାଏ । ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ନିଜକୁ ବୟସ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ବରିଷ୍ଠ ବୋଲି ଭାବି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସର ସେତେବେଳକାର ସାଧାରଣ ରୀତି ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ବିଚାର ଥିଲେ ସେ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ନଥାଆନ୍ତେ । ଉପର କଂଗ୍ରେସ ନେତାଏ ତାଙ୍କୁ ନବାଗତ କଂଗ୍ରେସଲୋକ ହିସାବରେ ବିଚାର କରୁଥାଆନ୍ତି । ହୁଏତ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନସଭା ଦଳର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବ, ତା'ନହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ନୟିନୀ ଶତପଥୀ ଆସିବେ; ଏହାହିଁ ଦୁଇଟି ବିକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଥା ବିଚାର କରାଯାଉଥାଏ ।

କଂଗ୍ରେସର ପୁରୁଷା ନେତା ଶ୍ରୀ ଉମାଶଙ୍କର ଦାକ୍ଷିତଙ୍କର ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟଙ୍କ ପ୍ରତି ସାମାନ୍ୟ ଦରଦ ଥାଏ, କାହିଁକି ନା କଂଗ୍ରେସକୁ ଆସିବାକୁ ସେ ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟଙ୍କ ପଥକୁ ସୁଗମ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉପରିସ୍ଥ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡ, ମୁଖ୍ୟତଃ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମନୋଭାବ ଜାଣି ସେ ଆଉ ଧରାଛୁଆଁ ଦେଲେନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଆଆନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ । ସେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିବାବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଏତେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ଯିଏ କୌଣସିମତେ ତାଙ୍କୁ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କରାଇଦେବାକୁ ଚାହୁଁନଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ହୁଅନ୍ତୁ, ଯେ କେହି ହେଲେ ହେଁ ସେ ଖୁସୀହେବେ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ନେତା ନିର୍ବାଚନର ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ନେତା ହେଲେ, ଆଉ ଜଣେ ଉପନେତା ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ନେତା ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ବୋର୍ଡର ବୈଠକ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ହୋଇ ଜଣାଗଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ଦାକ୍ଷିତ କାଳିକାର ବୈଠକକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ଆସିବେ ନାହିଁ, ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରକିତ ଯାଦବ ଆସିବେ । ସେତେବେଳେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ତକ ବୁଲିଗଲାଣି, ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଆଉକିଛି ଭାବୁଛନ୍ତି । ଏ ଖବରରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ଓ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମନରେ ନାନାଶଙ୍କା ସୃଷ୍ଟିହେଉଥାଏ ।

ଏ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ନାଟକ ଚାଲୁଥାଏ, ଦିଲ୍ଲୀଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସବୁ ଜାଣୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କୌଣସି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରୁନଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ଆମର କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବା ମାତ୍ର ତିନିମାସ ହୋଇଥାଏ । କଂଗ୍ରେସର ସେତେବେଳକାର ଆଦର୍ଶ କାଇଦା ସହିତ ପରିଚିତ ନଥାଉ । ତେଣୁ ହାତପୂରାଇ ଆଜୁଳି ପୋଡ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ନୀରବଦ୍ରଷ୍ଟା ହେବାକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରୁଥାଏ । ସେହିପରି ମୋର ପୁରାତନ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଧାୟକ ଏବଂ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାଏ । ଆମ ଗୋଡ଼ତଳ ଭୂମି ବିଷୟରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ନୋହୁଁ, ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ହୁସିଆର ହେବା ଭଲ ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବହୁସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆସି ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାପଟାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନଥାଆନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଦୁଆ ଦିଆଯାଉଥାଏ, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆସନ୍ତୁ, ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରୀତିରେ ନିର୍ବାଚନ ହେଉ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହିଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ, ନୟିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ ନାହିଁ । ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ

ମହତାବ ଏଥିରେ ଅଗ୍ରଣୀ ଥାଆନ୍ତି । କେହି ସାଧାରଣଜ୍ଞାନ ବ୍ୟବହାର କରୁନଥାଆନ୍ତି
ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ପରେ କଂଗ୍ରେସରେ ସବୁକିଛି ଓଲଟି ଗଲାଣି ।

ନୀରବତାରୁ ଭୁଲ ବୁଝାମଣା

ମୁଁ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲେହେଁ ମୋର ଏସବୁ ବିଷୟରେ ନୀରବତା
ଦେଖି ସମସ୍ତେ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ନେତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି
ଚାହୁଁଛି । ଏପରି ଭାବିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି
ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବନ୍ଧୁତା ଥାଏ । ତା’ଛଡ଼ା ୧୯୬୬ରୁ
୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟସଭାରେ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ
ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସହିତ ଭଲ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଝିଅ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛି,
ଏଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ଦରଦ ଥିଲା । ଏପରିକି ଅନେକ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ କେହି
ବିରୋଧୀ ସଭ୍ୟ ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ତାଙ୍କୁ ଅତୁଆରେ ପକାଇଲେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ
ସେହି ବିରୋଧୀ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାଟିକରି କହୁଥିଲି ଯେ ତୁମେ ଜାଣିବା ଦରକାର ଯେ
ସେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଝିଅ । ତୁମମାନଙ୍କର ଝିଅଙ୍କପ୍ରତି ବି ସମ୍ମାନଭାବ ନାହିଁ ! ଏହିସବୁ
କାରଣରୁ ମୋର ନୀରବତାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ
କରାଯାଉଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ମୋ ନିକଟରେ ଏସବୁ ଯୁକ୍ତି ଗୌଣ ଥିଲା । ମୁଁ ସବୁବେଳେ କଂଗ୍ରେସରେ
ଯୋଗଦେବାର ବର୍ଷେ ଦେହବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର
ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମାଙ୍କର ପରାମର୍ଶକୁ ମନରେ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ
କରୁଥିଲି । କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବା ପରେ ଦିନେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା
କଲାବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ନବାଗତ ଜନିଷ୍ଟ କଂଗ୍ରେସ
ଲୋକଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲାଭଳି କହିଲେ, “ବାଙ୍କ ବାବୁ, ବହୁବର୍ଷ ପରେ କଂଗ୍ରେସକୁ
ଆସିଲେ । ଗୋଟିଏ କଥା ସର୍ବଦା ମନେ ଜଗିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କଂଗ୍ରେସର ଗୋଷ୍ଠୀ
ବିବାଦରେ ପକ୍ଷ ନେବେନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତରେ କେତେବେଳେ ଯଦି ରାଜ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱର
ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି, ତେବେ କେବେହେଲେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ତା’ ମଧ୍ୟକୁ ଟାଣିବେ
ନାହିଁ । ବରଂ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁରତ୍ୟ ଭାବ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଇ ବିକୃତିରେ
ସ୍ଥାନୀୟ ନେତୃତ୍ୱକୁ କରୁ ସମାଲୋଚନା କରିବେ ।”

ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମାଙ୍କ ଭଳି ପୁରୁଣା କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଓ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ
ଯେତେବେଳେ ଏପରି ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ଭାରି ଖରାପ ଲାଗିଲା ।
ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ? ବ୍ୟକ୍ତିବାଦ ସପକ୍ଷରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କର
ପରାମର୍ଶ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି । ତଥାପି ମୋର ତାଙ୍କପ୍ରତି

ସମ୍ମାନ ରହିଛି । ଧରିନେଇଛି ଆଧୁନିକ କଂଗ୍ରେସରେ ଏଇଟାଇ ଏକ ଗୁଣ । ବିରୋଧୀ ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ରୋଗରେ ରୁଗ୍ଣ ହୋଇଗଲେଣି ।

ଭଲ ନ ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ଗୋଷ୍ଠୀ କନ୍ଦଳରେ ଆସିବେ ଲାଗି ନେଲିନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସକ ହେବାର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲିନାହିଁ ଏବଂ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦିଗରେ ଦୃଢ଼ ରହିଲି । ସେଇଥିପାଇଁ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସରେ ସମସ୍ତେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ ଯେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ବିବୃତି ଦେଇନାହିଁ ବା ବନ୍ଧୁତା ଦେଇ ନାହିଁ । ସେପରି ଅପବାଦ ଶୁଣିବାକୁ ମୁଁ ଶ୍ରେୟ ମଣିଛି । ଏପରିକି ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳରୁ ଯେତେବେଳେ ଇସ୍ତଫା ଦେଲି ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନସଭା ଦଳରେ ମୋତେ କରୁ ସମାଲୋଚନାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନସଭା ଦଳବୈଠକରେ ଖୁବ୍ ଟାଣ ଭାବରେ ମୋର ବନ୍ଧୁତାରେ କହିଥିଲି, “ମୋର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ନାହିଁ । ଏପରିକି ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ନାହିଁ, ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କେଉଁଠି ? ମୋର ଆନୁଗତ୍ୟ ଏକମାତ୍ର କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସରେ ଅଛି । ” ଖୁସାମତିଆ ଅଭିଯୋଗକାରୀ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କପ୍ରତି ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକରି କହିଲି, “ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ, ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସମେତ, ଯଦି ମୋତେ ଶାରିରୀକ ଶକ୍ତି ଠୁଳକରି କଂଗ୍ରେସରୁ ବାହାର କରିଦିଅନ୍ତି, ତଥାପି ମଧ୍ୟ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ମୋତେ ବିରୁଦ୍ଧ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ”

ଏହି କଥାରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ମୋତେ ଦଳରୁ ବହିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଚିଠା ହୋଇଥିଲା ଓ ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟ ସଚେତକ ଶ୍ରୀ ଶୈଳେନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଆଗରେ ଟେବୁଲରେ ଥିଲା, ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଆଗତ କରିବାକୁ କାହାର ସାହସ ହେଲାନାହିଁ ।

କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ନିଜର ବ୍ୟବହାରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ତେଣୁ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ, ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସବୁକଥା ପରାମର୍ଶ କରି କରୁଛି ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ବନ୍ଧନ ଥିଲା ବୋଲି ଏକ ଧାରଣା ଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ସେ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳର ଶତ୍ରୁ ହୋଇଗଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମ ତିନିଜଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତୀବ୍ର ଅଭିଯାନ ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ କାଗଜରେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏପରିକି ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ତାଙ୍କ “ସ୍ମୃତି ଓ ଅନୁଭୂତି” ପୁସ୍ତକରେ ଆମ ତିନିଜଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମାଲୋଚନା

କରି “ଏକ ଅନ୍ଧର ମହଲ ଶାସନ” ଚାଲିଛି ବୋଲି ବ୍ୟକ୍ତକରି ଲେଖିଛନ୍ତି । ମୋର ଏହିପରି ହୁସିଆର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଏପରି ଅପବାଦ ଶୁଣିଛି । ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦୁଃଖ କରିନାହିଁ କାରଣ ମୁଁ ସବୁ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ କରୁଥିଲି ଏବଂ କଂଗ୍ରେସର ଗୋଷ୍ଠୀ ବିବାଦ ବା ଚକ୍ରାନ୍ତମୂଳକ ରାଜନୀତିରେ ସଂପୃକ୍ତ ହେଉନଥିଲି । ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ମୋତେ ସଂପୃକ୍ତ କରି ଏ ବିଷୟରେ ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ସବୁ ତାଙ୍କ ମନର କଳ୍ପନା, ଅବସ୍ଥାବ ରାଜନୈତିକ ଚିନ୍ତା ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହାତିଶୟୀର ବହିଃସ୍ରାବ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ କାହାଠାରୁ କଣ ଶୁଣିଲେ ତାହା ବିଷୟରେ, ସେଇଟାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମତାମତକୁ ମୁଁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ କିନ୍ତୁ ଲେଖାରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ନ୍ୟୁନକରି ନିଜର ଆତ୍ମବୃତ୍ତିମା ଦେଖାଇବା ଶୋଭନୀୟ ମନେ କରେ ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନ ହେବାର ଅସଲକଥା ହେଉଛି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ନେତା କରିବାକୁ ଦେଇ ନଥାଆନ୍ତେ । ସର୍ବାଦୌ ବଡ଼କଥା ହେଲା ଯେ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସଦଳ କଂଗ୍ରେସରେ ବିଲୟ ହେଲାବେଳେ ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବହୁ ବିଧାୟକ କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଲେଖିକରି ଜଣାଇଦେଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ହେବା ଦରକାର କାରଣ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଲୋକ । ସେହି ଦିନଠୁ ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ସ୍ୱପ୍ନ ଉଭାଇ ଯାଇଥିଲା । ନିଜଲୋକମାନେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତହେବା ଶୋଭନୀୟ ନୁହେଁ, ଏବଂ ସେଇ ରାଗରେ ଅନ୍ୟକୁ କାଦୁଅ ଫୋପାଡ଼ିବା ଅନୁଚିତ ।

ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ

ଓଡ଼ିଶାର ନେତା ନିର୍ବାଚନପାଇଁ ଯେଉଁ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡ଼ର ବୈଠକ ଦିଲ୍ଲୀରେ ହେଲା, ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଯାଦବ ମୋତେ ଫୋନ୍‌କରି କହିଲେ “ମୁଁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଭାବେ କାଲି ସକାଳେ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଯାଉଛି । ଜଗନ୍ନାଥନରାୟଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟାରୀବୋର୍ଡ଼ର ବୈଠକ ଅସ୍ତବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଆଜି ସଂଧ୍ୟାରେ ବସିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ପର୍କରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକି ମୋତେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଭାବରେ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପଚାରିବାରୁ ସେ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ କହିଲେ” । ଏହି କଥା ଜଣାଇ ମୋତେ ପଚାରିଲେ “ସେଠିକା ଅବସ୍ଥା କ’ଣ” ? ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ “ମୁଁ ଠିକ୍ ଭାବରେ କହିପାରିବି ନାହିଁ କାରଣ ମୁଁ ସେ ସବୁ ଭିତରେ ବେଶୀ ପଶୁନାହିଁ, ତେବେ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ

ଟିକିଏ ଅଧିକ ମତ ଥିଲାଭଳି ମୁଁ ଭାବୁଛି ।” ସେ ପୁନର୍ବାର କହିଲେ ଯେ “ମୁଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ତୁମକୁ ଜଣାଇଦେଲି ।”

ମୋର ଏସବୁଥିରେ ପଶିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ନଥିବାରୁ ମୁଁ ଏକଥା ଗୁପ୍ତ ରଖିଲି, କିନ୍ତୁ ତତ୍ପରିଦିନ କ’ଣ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ଜାଣିଥିଲି । ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତ ଯାଦବଙ୍କ ଆସିବା କଥା ଶୁଣି ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଏକ ବୈଠକ ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବସାକୁ ଡାକିଥିଲେ ଓ ସେଠାକୁ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ଆଲୋଚିତ ହେଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ଯାଦବ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ଦଳପତି ନିର୍ବାଚନର ପଦ୍ଧତି ବିଷୟରେ ପଚରାଯିବ ଏବଂ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପଦ୍ଧତିରେ ଗୁପ୍ତଭୋଟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ । ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ପତିଶଜଣ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ମୁଁ ମନେ ମନେ ହସୁଥାଏ ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯିଏ ହେବ ସେ ଗୋପରେ ବଢ଼ୁଛି, ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ କାମ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତଙ୍କ ଫୋନରେ ଜଣାଇବା କଥା ନକହି କହିଲି, “ଏବେ ଦଳପତି ନିର୍ବାଚନ ହେଉଛି କାହିଁ ? ବିହାର, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଯେପରି ହେଲା, ସେଥିରୁ ମୋର ସମେତ ପାଲିଆମେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡ଼ ସ୍ଥିର କରି ସାରିଥିବ ।” ମୋର କଥାକୁ କେହି ପସନ୍ଦ ନ କଲେ ହେଁ କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ସ୍ଥିର ହେଲା କିଛି ସଭ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତଙ୍କୁ ଗୁପ୍ତ ଭୋଟ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବେ । ସଭା ସରିଲା ପରେ ଡକ୍ଟର ମହତାବ ମୋତେ ସଙ୍ଗରେ ଆଣି ଘରେ ଛାଡ଼ିଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଯେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସକାଳେ ଦେଖା ହୋଇଛି, ସେ ନିୟମୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ହେଲେ ସେ ଖୁସି ହେବେ । ମୁଁ କୌଣସି କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଉନଥାଏ, ଯଦିଓ ପରିଣତି କ’ଣ ହେଉଥାଏ ଜାଣୁଥାଏ ।

ନେତା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଶ୍ରୀ ଯାଦବ ଆମର ବନ୍ଧୁ ନିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେଠି ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । କହୁ କହୁ କହିଲେ ଯେ “ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦଳପତି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ବିନାୟକବାରୁଙ୍କ ନାମ କଥା ଉଠାଇଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ନାହିଁ କାରଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଏ ଯିବ ?” ବୋଧହୁଏ ପରୋକ୍ଷରେ ଶ୍ରୀ ଯାଦବ ଏକଥା ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସେ ଶ୍ରୀ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ପରେ କହିଲେ ଯେ “ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଓଡ଼ିଶା ଯିବା କଥା କହିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜେ ନିଜେ ତିନିଜଣଙ୍କ ନାମ ଉଠାଇଲେ । ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଓ ମୋ କଥା । ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରଶାସକ ହେବେ ବୋଲି ତାଙ୍କ ନାମ କାଟିଦେଲେ ।

ମୁଁ ନବାଗତ କଂଗ୍ରେସକୁ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ମୋତେ ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଗ୍ରହଣ ନ କରିପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମତାମତ ଗଲା ।”

ଉପରେ ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲି, ଏଇଆ ହେଲା ସବୁ ଉପରବାଲାଙ୍କ ବିଚାର । କିନ୍ତୁ ଏଠି ଯେଉଁମାନେ ଅତି ଆଶାୟୀ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଯାଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବାରେ ଲାଗିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ କୁହୁଡ଼ି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଲୋକେ ଏକ ଦେଶଦର୍ଶୀ ହେଲେ ସେପରି ଭୁଲ କରିବା ସ୍ବାଭାବିକ ।

ଏହିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏକ ନୂତନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ୧୯୭୨ ମସିହା ଜୁନ ୧୫ ତାରିଖ ଦିନ ଶପଥ ନେଲେ । ପ୍ରଥମେ ସାତଜଣ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଆଗଲା । କିଛିମାସ ପରେ ଆହୁରି କେତେଜଣଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ, ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ନିଆଗଲା ।

ଯଦିଓ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା, ବାସ୍ତବରେ ଏହା ତିନୋଟି ଦଳର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ । ମୂଳ କଂଗ୍ରେସ, ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଏବଂ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ମୋତେ ନିଆଗଲା, ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟଙ୍କୁ ଏବଂ ବାକିତକ କଂଗ୍ରେସଦଳର । ଅବଶ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଧର ପ୍ରଧାନ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଗୋଷ୍ଠୀର । କିନ୍ତୁ ସେ ବହୁ ଆଗରୁ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଦଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଥିଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଦାୟିତ୍ବ

ବିଭାଗ ବଞ୍ଚନବେଳେ ମୋତେ ଅର୍ଥ, ଯୋଜନା ଏବଂ ବାଣିଜ୍ୟ ବିଭାଗ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ଅର୍ଥ ଏବଂ ଯୋଜନା ବିଷୟରେ ମୋର ମୂଳରୁ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା ଏବଂ ଜୀବନଯାକ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ପାରଙ୍ଗମତା ହାସଲ କରିଥିଲି । ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ଜୀବନଯାକ ଘରୋଇ (ପୁଲିସ) ଓ ଯୋଗାଣ ବିଭାଗ ଚଳାଇଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘରୋଇ ବିଭାଗ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ହାତରେ ରଖିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସବୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଯେତେ ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ଥିଲା ସେ ସବୁକୁ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ “ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ବିଭାଗ” କରି ତାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବରେ ରଖାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଜଣାଶୁଣା କଥା ଯେ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଓ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଅସବୁଷ୍ଟ ରହିଗଲେ । ଅବଶ୍ୟ ବିଭାଗ ବଞ୍ଚନ କଥା ଯେତେ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଉଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ସେମାନଙ୍କର ବୋଧହୁଏ ଧାରଣା ହେଉଥିଲା ଯେ, ସେଥିରେ ମୋର କିଛି ହାତ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ମୁଁ ମୋ ବିଭାଗ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକଥାରେ ବିଶେଷ ମୁଣ୍ଡ ଘୁରାଉ ନଥିଲି । ତାହାର କାରଣ ମୁଁ ଆଗରୁ ଲେଖି ସାରିଛି । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ମୁଁ

ମନରେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଖୁସି ନଥିଲି । ସରକାରୀ କଥାରେ ମୋର ସହଯୋଗ ନିଆଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ବ୍ୟାପାରରେ ମୁଁ ଯେପରି ପଛବେଞ୍ଚରେ ବସି ସହଯୋଗ ଦେଉଥିଲି ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ଧାରଣା ଓଲଟା ହେଉଥିଲା କାରଣ ମୁଁ ସବୁଥିରେ ନୀରବ ।

ଗୋଟିଏ କଥାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କେବେହେଲେ ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭ୍ୟ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନିର୍ବାଚନ ତ ହେଉନଥିଲା କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜନ (୧୯୬୯) ଦିନଠୁ । କିନ୍ତୁ ଏ.ଆଇ.ସି.ସି. ସଭ୍ୟପଦ ଶୂନ୍ୟ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଓ ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସଭ୍ୟପଦକୁ ମନୋନୀତ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେହେଁ ମୋତେ ସଭ୍ୟତାଏ କରାଗଲା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲି କଂଗ୍ରେସରେ ପାଦ ନ ଜମିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁପଚାପ୍ ରହିବି, ସବୁ ମୁଣ୍ଡପାତି ସହିବି, ମୋତେ ଯେତିକି ପଚରାଯିବ, ସେତିକି ପରାମର୍ଶ ଦେବି ଓ ମୋ ବିଭାଗ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ତୁଲାଇବି । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ମଣଗାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମୁଁ କରୁନଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ ଅନେକେ ଭୁଲ ବୁଝୁଥିଲେହେଁ, ମୁଁ ପରବାଏ କରୁନଥାଏ । ଏପରିକି ପଞ୍ଜାବ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ, ମୁଁ ପି.ଏସ.ପି. ବୋଲି କହି ଅଯଥା କୁସାରଚନା କରୁଥାଆନ୍ତି । ମୋର କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଓ ନିଷ୍ଠାଯୋଗୁଁ ସେ ସବୁର ମୂଲ୍ୟ କିଛି ରହୁନଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମନରେ ତ କିଛି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହିବାକୁ ହେଉଥାଏ ।

ସେହି ଅବସ୍ଥା ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ । ଆଜିକାଲିକା ସାଧାରଣ କର୍ମୀ ଏତେ ନୀଚସ୍ତରର, ନିଜର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ନୀଚ ପଦବୀର ଦରକାର, ତାହା କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ପଛରେ ଇର୍ଷା, ହାନିମୟତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛିନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ବା ପ୍ରଜା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଭାବୁଭାବ ବା ଭାଇଚାରାଭାବ ପୂରା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ବା ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ତାହା ଆଦୌ ନାହିଁ କାରଣ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ବା ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧନର ସୂତ୍ର ନୁହେଁ ।

ବରଂ କଂଗ୍ରେସ ସେ ଦିଗରୁ ଜନତାପାର୍ଟିଠାରୁ ଭଲ । ଝଗଡ଼ା, ଅର୍ଦ୍ଧବୁଦ୍ଧ ତାହାର ସ୍ଥିତିକୁ ପ୍ରତି ମୂହୂର୍ତ୍ତରେ ଦୁର୍ବଳ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତାରେ ନ ରହି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ପ୍ରବଳ । ଭଗବାନ ହିଁ ଏପରି ପାର୍ଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ, ନହେଲେ ମୁଖ୍ୟ କର୍ମୀମାନେ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୋର ଅନେକ ସମୟରେ ମନକୁ ଆସେ ଏମାନେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅସ୍ତ୍ର କ'ଣ କେବେ ହେବେ, ଯେତେବେଳେ

ସେମାନେ ନିଜକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁନାହାନ୍ତି ? ନିଜ ଦଳ ଭିତରେ
ଯେଉଁମାନେ ସହଯୋଗର ବାତାବରଣ ନ ରଖୁପାରନ୍ତି, ସେମାନେ ବିରୋଧୀଦଳ
ମଧ୍ୟରେ ସହଯୋଗର ବାତାବରଣ କିପରି ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ?

ମୋର ସବୁବେଳେ କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ୟମ ଥାଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହୃଦୟତା
ରହୁ । ନୀତି ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ; ସେପରି
କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିବାଦ ହେଲେହେଁ ମୁଁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବି । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିବାଦ,
କୁସାରଚନାକୁ ମୁଁ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଘୃଣା କରୁଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ
ଲୋକ ମୋ ଆଗରେ ପରନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ଗୋଟିଏ ପାର୍ଟିରେ
ରହି, ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଗୋଟିଏ କଥା ମୁଁ ସଦାସର୍ବଦା ପାଳନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି,
“ଅନ୍ୟାୟକୁ ଘୃଣା କର; ଅନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗେ ସମାବେଶିତା କରନା, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ
କାରୀକୁ ଘୃଣା କରନା ।” ଏହି ନୀତିରେ ମୋର ଅଗାଧ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଏହାକୁ କେତେଦୂର
କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଛି ତାହାର ବିଚାରକ ଅନ୍ୟମାନେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ତୃପ୍ତି
ନାହିଁ ।

ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲାକ୍ଷଣି ନିଶ୍ଚାର ସହିତ କାମ କରିବାରେ ଲାଗିଗଲି ।
ମୋର ଜୀବନର ଏକ ଶିକ୍ଷା ଯେ “ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ, ତାହା ଦକ୍ଷତାର ସହିତ
ତୁଲାଉବ । ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ସର୍ବକାମନା ବୋଲି ନ ଭାବି ସବୁବେଳେ ଶିକ୍ଷା
କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିବ ।” ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ହେଉ ବା ବିଧାୟକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉ,
ମୁଁ ସବୁବେଳେ ନିଜକୁ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ବିବେଚନା କରିଛି ଏବଂ ଅହରହ ନିଜ ଦାୟିତ୍ୱ
ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବାକୁ ଚିନ୍ତା କରିଛି ।

ଅର୍ଥବିଭାଗରେ ସଂସ୍କାର

ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱ ସିନା ନେଲି, କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି ଦୃଢ଼
ନଥାଏ । ପନ୍ଦର ଦିନ ପରେ କୁଲାଲ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ଅର୍ଥସଚିବ ମୋତେ ରିଜର୍ଭ
ବ୍ୟାଙ୍କର ତାରିଦା ଜଣାଇଲେ ଯେ ଆମ ରାଜ୍ୟ ବହୁତ ଓଭରଡ୍ରାଫଟ କରିଛି, ଅର୍ଥାତ୍
ଆମର ଗଚ୍ଛିତ ଟଙ୍କାରୁ ବହୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଆମେ ଉଠାଣ କରିଛୁ । ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଉ
ବେଶୀଦିନ ସହ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମରୁ ଏ ବଦନାମୀ ନେବାକୁ ଭୟଥିଲା । ତେଣୁ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଶୁଖିଲା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଏକ
ଲକ୍ଷ୍ୟ ସର୍ଜୁଲାର ଦେଲି, ଯେଉଁଥିରେ ଲେଖିଥିଲି ଯେ ଏକ ପିନ୍ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ
କରିବା ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ହାନିକାରକ ।

କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଦିଲ୍ଲୀଯାଇ ସେତେବେଳର
ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଡା. ଭି. ଚଉନଙ୍କ ସହିତ ରାଜ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା

କଲି । ରାଜ୍ୟସଭାରେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ସଭ୍ୟଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘୋର ଘନିଷ୍ଠତା ଥିଲା । ସେ ମୋର ଜଣେ ଶୁଭେଚ୍ଛୁ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ତାହାର ସୁଯୋଗ ନେଲି ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେନ୍ଦ୍ର ଟିକସରୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ, ତାହା ତୁରନ୍ତ ସେ ଆମକୁ ଉଦାର ଭାବରେ ଦେଲେ । ଫଳରେ ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତିରେ ସୁଧାର ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ଏହି ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିବାରୁ ମୋତେ ହରକତରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇ ନଥିଲା ।

ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଚିପିକରି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା । ଉଚ୍ଚୟନ ମୂଳକ ଅର୍ଥନୀତିରେ, ବିଶେଷତଃ ଏକ ଯୋଜନାତ୍ମକ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଉଚ୍ଚୟନ କାମପାଇଁ ବଜେଟ୍‌ରେ ଗୃହୀତ ଅର୍ଥକୁ ଉଦାର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତି ଦେଖି ସଂପୃକ୍ତ ବିଭାଗକୁ ରାଜକୋଷରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲି । ଆଗରୁ ମୋର ଧାରଣା ଥାଏ ଯେ ଅର୍ଥବିଭାଗର ଅଫିସରମାନେ ଏକ ବଦନାମର ଶୀକାର ହୋଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ବଜେଟ୍‌ରେ ସିନା ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ବିଭାଗମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାରେ ଜାଣିଶୁଣି ବିଳମ୍ବ କରନ୍ତି, ତେଣୁ ବର୍ଷ ଶେଷକୁ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇପାରେନା ବା ବର୍ଷ ଶେଷ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ବେଳକୁ ଟ୍ରେଜରୀରୁ ଉଠାଇ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ନାମରେ ଟଙ୍କା ରଖିନିଅନ୍ତି । ଏହା ସମ୍ବିଧାନ, ବିଧାନସଭା ପ୍ରତି ଏକ ପ୍ରଚାରଣା । ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏସବୁ ବିଷୟ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରୁହନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମରୁ ଏହା ଉପରେ ମୁଁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା ହେବ, ଅଥବା ଅଣ-ଉଚ୍ଚୟନ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ କଟାକଟି ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ, ଅଥଚ ଉଚ୍ଚୟନ ମୂଳକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ କରିବାରେ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଏହି ତିନୋଟି ପରାମର୍ଶ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲି ଓ ତାହା ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଦେଖୁଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ସାଙ୍ଗେ ଆଠମାସ ରହିଲା, ତେଣୁ ଏହାର ସୁଫଳ ରାଜ୍ୟବାସୀ ପାଇଲେ କି ନାହିଁ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ ଅଫିସରମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା କେତେଦୂର ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ, ତାହା ବିଚାର କରିବା କଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ରହିଲା ଯେ, ତତ୍ପର ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏସବୁ ଦିଗ ପ୍ରତି ସଚେତନ ରହିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅର୍ଥବିଭାଗ ସେସବୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୀତିକୁ ଅନୁସରଣ କରୁନାହାନ୍ତି । ଅଫିସରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ସଜାଗ ନୁହଁନ୍ତି ।

ଆଉ ଏକ ବଡ଼ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟଭିଚାର ହେଲା ଯେ ବଜେଟ୍ ଜରିଆରେ ବା ଅର୍ଡିନାନ୍ସ କରି କର୍ତ୍ତୃକେନ୍ଦ୍ରୀ ଫଣ୍ଡ ନାମରେ ଏକ ମୋଟା ପାଣି ରଖିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାବଦରେ ଯଦି ବଜେଟ୍‌ରେ ଟଙ୍କା ନଥାଏ ବା ଅକ୍ଷୁଳାନ ହୁଏ, ତେବେ ଆଖିବୁଜି ସେହି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦିଅନ୍ତି । ସମ୍ବିଧାନରେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସରକାରଙ୍କୁ

ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଏପରି ଏକ ପାଣ୍ଠି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇଛି କାରଣ ବଜେଟ୍ ଯେତେ ସତର୍କତା ନେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ହେଁ ଦୈବଦୂର୍ଘଟଣା ଭଳି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିର କଳନା ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ କରିହୁଏନା । କିନ୍ତୁ ଅଫିସରମାନେ ଏହି ପାଣ୍ଠିର ସୁବିଧା ଓ ଇ ଯେତେବେଳେ ଖର୍ଚ୍ଚପାଇଁ ଅର୍ଥ ଦରକାର ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଗ୍ରହଣ କରାଇ ନେଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ବା ଆଦେଶ ପାଇଁ ଫାଇଲ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଏକ ମାମୁଲି କଥା ହୋଇଗଲାଣି । ଫଳରେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବା ଅର୍ଥବିଭାଗ ଆଉ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଢିଲାପଣ ଆସିଗଲାଣି । ଏହା ସଂବିଧାନ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେହେଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଅଜ୍ଞତା ଓ ସତର୍କହୀନତାର ସୁବିଧା ନେବା ଏକ ନିତ୍ୟନୈମିତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି । ଅଫିସରମାନଙ୍କର ଏହାଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ ପରିଚାଳନାରେ ଦକ୍ଷତା ହ୍ରାସ ମନୋବୃତ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ।

ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ କଣ୍ଠିଜେନ୍ସି ଫଣ୍ଡରୁ ଟଙ୍କା ଉଠାଇ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଫାଇଲ ଆସିଲା, ତାକୁ ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ମନା କରିଦେଇ ଲେଖିଦେଲି ଯେ ସରକାରୀ ଅର୍ଥ କଣ୍ଠିଜେନ୍ସି ଫଣ୍ଡରୁ ଉଠାଇବାର ଅସଂବିଧାନିକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ ଆଉ ମଞ୍ଜୁରୀ ଦେବିନାହିଁ । ସଂବିଧାନର ୨୬୭ ଧାରାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଫାଇଲରେ ଲେଖିଲି ଯେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ଆଗତୁରା ଅନୁମାନ ନ କରିପାରୁଥିବା କାରଣ ବାବଦ ଖର୍ଚ୍ଚ (Unforeseen expenditure) ପାଇଁ କେବଳ ଉକ୍ତପାଣ୍ଠି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇପାରିବ । ବୁଝାଇ ଲେଖିଥିଲି ଯେ ଯୋଜନା ହେଉ ବା ଅଣଯୋଜନା ହେଉ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବର୍ଷକର ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବାକଥା, ତାହା ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ଭଲଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବଜେଟ୍ ହୁଏ । ଟଙ୍କା କୌଣସି ବାବଦରେ ଅକୁଳାନ ହେଲେ ବା ବଳିପଡ଼ିଲେ ବର୍ଷକରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଥର ଅତିରିକ୍ତ ବଜେଟ୍ ଗୃହୀତ ହୁଏ, ସେଥିରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିହେବ । ତେଣୁ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦରକାର ହେଲେ ବା କୋର୍ଟର କୌଣସି ଡିଗ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ବାବଦରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ହେଲେ କଣ୍ଠିଜେନ୍ସି ଫଣ୍ଡରୁ ହଠାତ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିହେବ । ତା' ନକଲେ ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ ବା ରାଜକୋଷକୁ ସୁଧ ବା କ୍ଷତିପୂରଣ ବାବଦରେ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି କଡ଼ା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାରି ରଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖଲାଗେ ତା'ପରେ ପୁଣି ଏହି ଅସଂବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲୁ ହୋଇଗଲାଣି । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏହି ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ମାନ୍ଦିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁନ୍ତି । ଫଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟରେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବ୍ୟାହତ ହେଉଛି । ଆର୍ଥିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉପରେ ବିଧାନସଭାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଲୋପ ପାଉଛି ।

ଏହି ଆର୍ଥିକ ଡିଲାପଣ ସରକାରୀ କଳକୁ ଏତେ ବ୍ୟାପିଲାଣି ଯେ, ବିଧାନସଭା ଓ ବଜେଟ୍‌କୁ ହତାଦର କରି ସମ୍ପୃକ୍ତ ବିଭାଗ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ବଜେଟ୍ ବହିର୍ଭୂତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଯାଉଛନ୍ତି । ଗତ କେତେବର୍ଷର ଅତିବଡ଼ ଜେନେରାଲ୍‌ଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ (Excess expenditure) ର ତାଲିକା ସଂପର୍କରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲାଜମାଡ଼ିବ । ବଜେଟ୍‌କୁ ପ୍ରହସନରେ ପରିଣତ କରାଯାଉଛି, ବିଧାନସଭାର ରାଜକୋଷ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କ୍ଷମତାକୁ ଅକାମୀ କରି ଦିଆଗଲାଣି । ଅଫିସରମାନେ ମଧ୍ୟ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉପରେ ଆଉ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଏପରି ସଂବିଧାନ ବିରୋଧୀ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚନୀତି ଯଦି ଚାଲେ, ତେବେ ରାଜକୋଷ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ପୈତୃକ ସଂପତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ଅଧିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆଣିବା ପାଇଁ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ତାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଖର୍ଚ୍ଚକରିବା ଶକ୍ତିକୁ ନଜରରଖି ବିସ୍ତୃତଭାବରେ ଯାଞ୍ଚକରିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଜୋର ଦେଇଥିଲି । ତାହାହେଲେ ବଜେଟ୍ ଠିକଣା ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ଏବଂ ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ପରେ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ବଜେଟ୍ ଅନୁସାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିପାରିବେ । ଅର୍ଥ ବିଭାଗରୁ ବଜେଟ୍ ଗୃହୀତ ହେଲାପରେ ମଧ୍ୟ ମଞ୍ଜୁରୀ ଆଦେଶ ପାଇବାରେ ଯେଉଁ ବିଳମ୍ବହୁଏ ଓ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ନପାରିବାର ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ ହୁଏ, ତାହା ଦୂରହେବ । ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ Pre-budget scrutiny କହନ୍ତି । ଏହା ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗକୁ ଏଥିରେ ମଣକରିବା କଷ୍ଟକର ଜାଣିଥିବାରୁ ତିନିବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି । ଏହା ଫଳରେ ଆସନ୍ତାବର୍ଷର ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚଳିତବର୍ଷ ବର୍ଷା ଦିନରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରନ୍ତା । ସେ ସମୟରେ ବର୍ଷାରତ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ସରକାରୀ ଅଫିସରଙ୍କର କାମବୋଝ କମ୍ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସବୁପ୍ରକାର ନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବା ଚଳନ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ବିସ୍ତୃତ ଯାଞ୍ଚ ଓ ତାର ଉପଯୋଗୀତାର ଯାଞ୍ଚ, ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଟକଳର ଯାଞ୍ଚ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉପରେ ବଜେଟ୍ ଗୃହୀତପରେ ଅର୍ଥବିଭାଗର କିଛି ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହେନା । କେବଳ ଓଭର ଡ୍ରାଫଟ ଜଗିବାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ଖର୍ଚ୍ଚକରିବା ଗତିକୁ ଆବଶ୍ୟକତା ମୁତାବକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କିରବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଏହି ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ମାନିବାକୁ ତାପରେ କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେଲେ ନାହିଁ । ଅନେକ ତ pre-budget scrutiny କ'ଣ ଓ ତା'ର ଆବଶ୍ୟକତା କାହିଁକି ଜରୋରି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?

ସେହିପରି ବିକ୍ରିକର ଆଇନକୁ ସରଳୀକୃତ କରିବାକୁ ଓ ବିକ୍ରିଟିକସ ଫାଙ୍କିବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ଏକ ଗୁପ୍ତ ତଦନ୍ତକରି ଦେଖିଲି ଯେ କଟକ ମାଲଗୋଦାମ ଓ ଜଟଣୀଠାରେ କେତେକ ବ୍ୟବସାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନାମରେ କାଗଜପତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଛପାଇ ବିକ୍ରିଟିକସ୍ ଅଫିସରେ ଫାର୍ମକୁ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି କୌଣସି ଅଫିସ ନାହିଁ । ସେହି ମିଛ ଫାର୍ମ ନାମରେ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ଲେଖା ବ୍ୟବସାୟ କରି ଟିକସ ଫାଙ୍କୁଛନ୍ତି, ତାପରେ ଖୋଜିଲାବେଳକୁ ସେପରି ଫାର୍ମ ଆଦୌ ନାହିଁ, ଯଦିଓ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ କଲାବେଳେ ଠିକଣା ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଏସବୁରୁ ସନ୍ଦେହ କରିବା ସ୍ବାଭାବିକ ଯେ, ବିଭାଗୀୟ ନିମ୍ନକର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସେପରି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ସହିତ ଭିତ୍ତିର ସଲାସୁତରା ରହିଛି, ନହେଲେ ଠିକଣାଦେଇ ନାମ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ କରିଥିବା ଫାର୍ମକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଖିକରି ବା ତଦନ୍ତକରି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ କରିବାରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ତା’ଛଡ଼ା ଉପରିସ୍ଥ ଅଫିସରମାନେ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ତଦନ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ।

ଏହିସବୁ ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାପରେ “ଓଡ଼ିଶା ଚ୍ୟାନ୍ସର ଅଫ କମର୍ସ” ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲି ଏବଂ ସାଧୁବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ଅସୁବିଧାରେ ନ ପକାଇ ବିକ୍ରିକର ଆଇନର ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲି । ଆଇନକୁ ସରଳୀକୃତ କରିବା ସହିତ ବିକ୍ରୀଟିକସ ପାଇଁ ନୂତନ ଫାର୍ମ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ କଲାବେଳେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅବସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଦନ୍ତହେବ ଏବଂ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିଭୁକ୍ତ ଆବେଦନ ପତ୍ରରେ ମାଲିକଙ୍କର ଚିହ୍ନଟ ଫଟୋ ପ୍ରଭୃତି ରହିବା କଥାରେ ସେମାନେ ସମ୍ମତି ଦେଇଥିଲେ । ବେନାମୀ ଫାର୍ମମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଠୋର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ସେମାନେ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ । ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ଯେ ବିକ୍ରିଟିକସ ଆଇନର ସରଳୀକରଣ ଦରକାର, କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ହେଉଛି ଅଫିସରଙ୍କର ସାଧୁତାର ମାନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା । ତା’ନହେଲେ ଏ ବେନାମୀ କାରବାର ଓ ଟିକସଫାଙ୍କି ବନ୍ଦ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା ‘କୌଟିଲ୍ୟ’ ତାଙ୍କ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟଶାସନର ସବୁ ବିଭାଗ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନାକରି ବିଶେଷଭାବରେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ସରକାରୀ ଅଫିସର ନିଯୁକ୍ତିବେଳେ ସଙ୍ଗୋଟପଣିଆ ବଡ଼କଥା । ବିଶେଷକରି ଟିକସ ଆଦାୟକାରୀ ସଂସ୍ଥା ବିଷୟରେ ସେ ଏହି ଗୁଣଉପରେ କୋର ଦେଇଥିଲେ ।

ଏକଥା ପଢ଼ି କିଏ ଭାବିବ ଯେ ଦୁର୍ନୀତି ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଏପରି ଶାସନକଳକୁ ଖୋଜକରି ଦେଲାଣି ଯେ ସଙ୍ଗୋଟପଣିଆ କଥା ଆଲୋଚନା କରିବା ରାଜନୀତି ଓ

ପ୍ରଶାସନରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରୟାସ । ଏହା ପୁରୁଣା କାଳିଆ କଥା ବୋଲି ଅନେକେ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏତେ ଅଜ୍ଞ ଯେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଶାସନିକ ପରିଚାଳନା ବିଜ୍ଞାନ କଥା ଯଦି ଜାଣନ୍ତେ ତେବେ ସେମାନେ ନୀରବ ରହନ୍ତେ । ଯେଉଁମାନେ ଶାସନ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛନ୍ତି ଉଚ୍ଚପଦବାକୁ ଯିବାପାଇଁ, ସେମାନେ କର୍ମନିଯୁକ୍ତି ସଂପର୍କରେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ସଚୋଟପଣିଆ ଓ ଦକ୍ଷତା ଉଭୟର ଆବଶ୍ୟକତା କର୍ମଚାରୀପାଇଁ ଲୋଡ଼ା । ବୁଦ୍ଧି ଓ ଦକ୍ଷତାପାଇଁ ସଚୋଟ ପଣିଆକୁ କେବେହେଲେ ଗୌଣସ୍ଥାନ ଦିଆ ନ ଯାଉବୋଲି ପରିଚାଳନାଗତ ବିଜ୍ଞାନ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଏ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଜେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ବଜେଟ୍‌ର ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରଭୃତି ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଧାରିବାକୁ କ୍ଷୀଣଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ଯେ କୌଣସି ସରକାର ପାଇଁ ସବୁଦିନେ ସବୁକାଳରେ ଆର୍ଥିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଉପରଲିଖିତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରେ ଯେକୌଣସି ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅର୍ଥବିଭାଗ ଏହି ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବା ଦେଶ ସ୍ୱାର୍ଥ ହାନିକାରକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଭାରୁଛି କେହି ଏ ସବୁ ବିଷୟକୁ ପୁନଶ୍ଚ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଅନ୍ତା କି ?

ଫୁଲମାଳ ଓ ହେଲାମାଡ଼

୧୯୭୨ ମସିହା ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥ ଓ ଯୋଜନା ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବାବେଳେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ କଥାର ଅବତାରଣା ପୂର୍ବ ଲେଖାରେ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସେହି ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା - ଗୋଟିଏ ହେଲା ଲିମ୍ବକସ୍ କମ୍ପାନୀକୁ ତାର ଦାବା ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଟଙ୍କା ଦେବା ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ହେଲା କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ ନୀତି ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଢିଲାପଣ କରିବା - ଯେଉଁଥିରେକି ମୁଁ ସଂପୃକ୍ତ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରି ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ତାଙ୍କ ‘ସ୍ମୃତି ଓ ଅନୁଭୂତି’ ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ମୋର ଓ ନୀଳମଣିବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ପରମବନ୍ଧୁ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ ସେ ବହିରେ ମୋତେ ଶେଷ କରିଦିଆଯାଇଛି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଏ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲି । ନୀଳମଣିବାବୁଙ୍କୁ ଏ ବହି ମାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଇଲିନାହିଁ । ଠିକ୍ ହେଉ ବା ଭୁଲ୍ ହେଉ ସେ ପଛେଇଲେ ବୋଲି ମୁଁ ଠଉରାଇଲି । ପରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠୁଁ ବହି ଉଧାରଆଣି ପଢ଼ି ଦେଖିଲି ଯେ ଏହି ଦୁଇଟି ବ୍ୟାପାରରେ ଦୁର୍ନୀତି ହୋଇଛି ବୋଲି ତାଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା । ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦନୀ ଶତପଥୀ, ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସଂପୃକ୍ତ କାରଣ ଆମେ ସବୁକାମ ଏକାଠି ପରାମର୍ଶ କରି କରୁଥିଲୁ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା । ତେଣୁ ଯେଉଁସବୁ କଥାହେଲା, ସେ ସବୁରେ ମୁଁ ଭାଗୀଦାର ହୋଇ ନଥିବି କାହିଁ କି ? ସେ

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ମୁଁ କେଉଁ ଭୂମିକା ନେଉଥିଲି, ତାହା ଆଗରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିସାରିଛି । ତାହାଛଡ଼ା ଏ ଦୁଇଟିକଥା ସହିତ ମୋ ବିଭାଗର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ମାଲିକମାନେ ବା ଲିଟ୍‌କମ୍ ମାଲିକ କେବେହେଲେ ମୋ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମୋତେ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ ବୋଲି ନୀଳମଣିବାରୁ ଉଡ଼ାକଥା ଶୁଣି ବହିରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ ବହିରେ ଶହଶହ ଯାଗାରେ ସେ ଏହିପରି ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କଠୁ ଶୁଣି ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ମନରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିନେଇ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଭଲଭାବରେ ତଦନ୍ତକରି ଯାହା ସତ୍ୟବୋଲି ଜଣେ ଜାଣିବ, ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ । ବହିର ଲେଖା, ଛପାହୋଇ ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାକୁ ସାମୟିକଭାବେ ଚାଲିଯାଏ । ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ଲେଖନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ଅନ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ଖୁବ୍ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା । ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ମୋର ଧାରଣା ହେଲାଯେ ପ୍ରଚାର ବା ଗସ୍ତପରେ ସେ ବେଶୀ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

ସବୁଠାରୁ ମଜାକଥା ହେଉଛି ଯେ ଏହି ଦୁଇଟି ବିଷୟ ଯେଉଁ ବିଭାଗ ଅଧୀନରେ- ତାହାର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣିବାରୁ । ସେଥିରେ ଯଦି ଦୁର୍ନୀତି ହୋଇଗଲା ବା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ହାତପଇଠ ହୋଇଗଲା, ତେବେ ତାହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ନମ୍ରଭାବରେ ସ୍ୱୟଂ ମନ୍ତ୍ରୀ ନେବା ଦରକାର । ଯଦିଓ ଏ ଦୁଇଟି ବିଷୟ ସହିତ ମୋର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ତେବେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସଭ୍ୟଥିବାରୁ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଭାଗୀଦାର ଥିବାରୁ ମୁଁ ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମୋର ଅଜାଣତରେ ଯଦି ତତ୍କାଳୀନ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅର୍ଥ ଆତ୍ମସାତ କରିଥାଆନ୍ତି ଏହି ଦୁଇ ବ୍ୟାପାରରେ, ଏତେଦିନ ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷାରୋପ କରିପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଏହାକୁ ବିରୋଧ କରିନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଆଇନଗତ ଓ ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ଉଭୟ ହେଉଛି ସେ ବିଭାଗୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର । ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ ଲେଖିବାବେଳେ ସ୍ୱଷ୍ଟଭାବରେ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା ଦରକାର ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ଏ ଦୁଇ ବ୍ୟାପାରରେ ମୁଁ ଦୁର୍ନୀତି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ, ଏକଥା ସେ ସିଧାସଳଖ ଭାବରେ ଲେଖି ନଥିଲେ ହେଁ, ସେ ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ଜଣେ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣାରେ କିପରି ବିରୋଧ ନକଲି । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ବିରୋଧ କରିବାରେ କେବେହେଲେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହୁଏନା, ଏକଥା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ନୀଳବାବୁଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀପଦକୁ ଲୋଭକରି ଭାରୁ ହେବା ମୋ ଜାତକରେ ନାହିଁ, ଏହା ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇ ବ୍ୟାପାରରେ ଦୁର୍ନୀତି ପ୍ରବେଶ କଲାଣି, ଏକଥା

ସେ ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଆଭାସ ଦେଇନଥିଲେ । ମୁଁ ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ, ଏକଥା ଯଦି ତାଙ୍କର ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସହେଲା ତେବେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ, ବରଂ ମୁଁ ସତର୍କ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଯଦି ସେବାଟରେ ସେ ଗଲେନାହିଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି, ତେବେ ଯେତେଥର ଏହି ଦୁଇ ବ୍ୟାପାର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି, ସେ ଥରେ ହେଲେ ବିରୋଧ କରିନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ନିଜ ବିଭାଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେବେଳେ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାସନ ସ୍ତରରେ, ସେତେବେଳେ ନିଜମତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଯଦି ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ଯେଉଁମାନେ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା, ତେବେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଶକ୍ତିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତେ ।

ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ କାରବାର

ସୁକିନ୍ଦର ଦୈତାରୀ ଲୁହାଖଣିରେ ଏକ “ଓର ହାଣ୍ଡଲି ପ୍ଲାଣ୍ଟ” କରାଇବାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଖଣି ନିଗମ ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ ସହିତ ଚୁକ୍ତିବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । କାମରେ ଡିଲାକରି କଟାକାମ କରି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଠକାଇ ପଇସା ଲୁଟିବା ଏହି କମ୍ପାନୀର ମୁଖ୍ୟକାମ । କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବାଠାରୁ ବହୁ ଅଫିସରଙ୍କୁ ହାତକରି ଓଡ଼ିଶା ରାଜକୋଷକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବାରେ ସେମାନେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏଥିରେ ପ୍ରଥମରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେ ସଂପୃକ୍ତଥିଲେ, ଏପରି ଅଭିଯୋଗରେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ନାହିଁ । ସେ କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳକମାନେ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ହାତକରି ସବୁବେଳେ ଦେଖାଇ ଆସିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ କରୁଛି, ବିଳମ୍ବ କରାଇ ଥିବାରୁ ଓ ଟଙ୍କା ଦେବାରେ ଜାଣିଶୁଣି ହଇଜାରା କରାଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲାଣି । ତେଣୁ ବହୁ ଟଙ୍କାର ଅନ୍ୟଥା ଦାବା ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ସେହି କମ୍ପାନୀ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଟାଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲେ ।

ସେହି କମ୍ପାନୀ ୧୯୬୪ ମସିହାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସକ ମାନଙ୍କ ସହିତ ସଲାସୁତୁରାକରି ଚୁକ୍ତିରେ ଲେଖାଇ ନେଇଥିଲା ଯେ ଓଡ଼ିଶା ଖଣିନିଗମ ଓ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦହେଲେ କଳିକତାର ଇଣ୍ଡିଆନ “ଟାଇମ୍‌ସ୍ ଅଫ୍‌ କମର୍ସ” (ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ) ମଧ୍ୟସ୍ଥି କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉଭୟପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଏପରି ଓଡ଼ିଶାସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ଚୁକ୍ତି ସେତେବେଳେ କ୍ଷମତାରେ ଥିବା ଲୋକେ ଯେ କରିପାରନ୍ତି, ତାହା କଞ୍ଚନାର ବାହାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଖଣିନିଗମ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀର ବଦମାସିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ପରେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ମଧ୍ୟ କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସୁଦ୍ଧା ରକ୍ଷା ପାଇଲେନାହିଁ । ଏ ଚୁକ୍ତି ହେଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ଶାସକ କହିଲେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁଥିଲେ ବିଜୁ

ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିରେନ ମିତ୍ର ଓ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ । କିଏ ଏ ଚୁକ୍ତିପାଇଁ ଦାୟୀ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଅପଦସ୍ଥ ହେଲା ଓ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ ପାଖରେ ହାରମାନିଲା ।

ଏପରି ଏକ ସାଂଘାତିକ ଚୁକ୍ତିକଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ କେହି ଜାଣିନଥିଲୁ । ସରକାର ଓ ଠିକାଦାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହେଲେ ଠିକାଦାରମାନଙ୍କ ସଂଗଠନର କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟସ୍ଥି ହେବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ରାୟ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆଇନ ଅଦାଲତରେ ଆଇନତଃ ଗ୍ରାହ୍ୟହେବ, ଏପରି ଏକ ଚୁକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିସରମାନେ କରିଥିବେ, ଏହା କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । ଏହାର ଆଭାସ ୧୯୭୦ ମସିହାରେ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଦସ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଟ୍ରେନରେ ଆସୁଥିବାବେଳେ କଲିକତାର ଜଣେ ଆଇନଜୀବୀ ମୋତେ କହିଥିଲେ । ସେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ସେହି ଡବାରେ ମୋ ସହିତ ଆସୁଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହେଲା । ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ଏକଥା କହିଲେ ଓ କିପରିଭାବରେ ଚୁକ୍ତିହେଲା, ତାହା ଜଣାଇଲେ ।

ଦିନେ ୧୯୭୩ ମସିହାରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ଓଡ଼ିଶା ଖଣିନିଗମ ଓ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ ବିବାଦ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିସାବରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ସେ ବୈଠକକୁ ତତ୍କାଳୀନ ଆଡଭୋକେଟ୍ ଜେନେରାଲ ଗଙ୍ଗାଧର ରଥ ନିମନ୍ତ୍ରୀତ ହୋଇ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ବୈଠକରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ କେବଳ ଯେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ନୀଳମଣିବାବୁ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ କାରଣ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକପତ୍ର ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା, ତାହା ତାଙ୍କ ବିଭାଗର । ଆଡଭୋକେଟ୍ ଜେନେରାଲ ଶ୍ରୀ ରଥ ସଞ୍ଜମତ ଦେଲେ ଯେ ଆଇନତଃ ଲିନ୍‌କସ୍ କମ୍ପାନୀ ପାଖରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବାରମ୍ବାର ହାରି ଓଡ଼ିଶା ଓ କଲିକତା କୋର୍ଟରେ ଅପଦସ୍ଥ ହେଲେଣି । ମିଳାମିଶା ନକଲେ ଯେତେ କଂପାନୀ ଦାବୀ କରିବ, ସେତେଟଙ୍କା ଚୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଉକ୍ତ କମ୍ପାନୀକୁ ଦେବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାକରି ମିଳାମିଶା କରିବା ଦରକାର । ନୀଳମଣିବାବୁ ଏ କଥାର ଆହୁତ ବିରୋଧ କଲେନାହିଁ । ଅତୀତରେ ଶ୍ରୀ ରଥଙ୍କର ଅଲଗା ମତ ଥିଲା । ସେ ମତରେ କାହିଁ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଉଠାଇଲେ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ରଥଙ୍କ ମତପରିବର୍ତ୍ତନରେ ନାନାଭାବରେ ସମେହ ପ୍ରକାଶକରି ନୀଳମଣିବାବୁ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ତାଙ୍କର ଯେ ଅନ୍ୟମତ ଅଛି, ତାହା ପ୍ରକାଶ କଲେନାହିଁ । ବରଂ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଚିଫ୍ ସେକ୍ରେଟାରୀ ଯୋନେଜାଙ୍କୁ ଲିନ୍‌କସ୍ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି କେତେ ଟଙ୍କାରେ କଥାଟା ଛିଣ୍ଡିବ,

ସେହିଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ବ ଦିଆଗଲା, ସେହି ପଦ୍ମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟ ଦସ୍ତଖତ କଲେ ।

ତେଣୁ ଏତେବର୍ଷ ପରେ ସେ ନିଜକୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଠ ବୋଲିବାଲାଗି ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗର୍ହିତ ଓ ଆଶୋଭନୀୟ ।

ସବୁଠାରୁ ମଜାକଥା ଯେ ଯେତେବେଳେ କେହି ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେନାହିଁ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଛିରହେଲା, ସେତେବେଳେ ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନସଚିବ ଶ୍ରୀ ଯୋନେଜାଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ବ ଦେବାକଥା ଛିର ହେଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ନାରାଜ ହେଲେ । ଜଣାଗଲା ସମସ୍ତେ ସମାଧାନ ଚାହୁଁଥିଲେ, କାରଣ ଡେରିହେଲେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ମୋଟ ଟଙ୍କା ସହିତ, ବହୁତ ସୁଧ ଦେବାକୁ ହେବ , କିନ୍ତୁ ବଦନାମୀ ନେବାକୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏକ ବିଚିତ୍ର କଥା କରାଗଲା ଯାହା ମୋ ବିଚାରରେ କେଉଁଠାରେ କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ହୋଇ ନଥିବ ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ସଫଳ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିବରଣୀ ବହିରେ ନ ଲେଖିବାକୁ କେହିଜଣେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ତେଣୁ ଶ୍ରୀ ଯୋନେଜା ରାଜି କିପରି ହୁଅନ୍ତେ ? ତାଙ୍କ ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦେବାକୁ ଓ ପରେ କେହି ତାଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବେନାହିଁ, ଏଇ ଆଶଙ୍କାକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କାଗଜରେ ଲେଖାଗଲା ଯେ ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସମାଧାନର ପଛା ବାହାର କରିବେ । ତାଙ୍କୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ବ ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଏଥିରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦସ୍ତଖତ କଲେ । ଉକ୍ତ ଲିଖିତ କାଗଜ ଯୋନେଜାଙ୍କ ହାତରେ ଦିଆଗଲା । କୁହାଗଲା ଲିମ୍ବକସ୍ ବ୍ୟାପାର କଥାବାର୍ତ୍ତାର ସମାପ୍ତି ପରେ ଏହା ଚିରାଯିବ କାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିଆସରିଥିବ । ଏ ସବୁଥିରେ ନୀଳମଣିବାବୁ କୌଣସି ସାମାନ୍ୟତମ ପ୍ରତିବାଦର ଆଭାସ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି ।

କିଛି ମାସପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଫଳରେ ଯାହାହେଲା, ତାହା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ସର୍ବସମ୍ମତି କ୍ରମେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ୮୫ ଲକ୍ଷ ୪୨ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦିଆଗଲା । ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବ ଲିମ୍ବକସ୍ କମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ଆମ ଭିତରୁ କେହି ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି କିଛି ହାତସଂଘେଇ କରିଥିବ, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯୋନେଜାଙ୍କ ଆନ୍ତରିକତାରେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନରେ ଏତେକଥା ମନରେ ରଖି ନୀଳମଣିବାବୁ ବୈଠକରେ ଭିଲମତ ପ୍ରକାଶ କଲେନାହିଁ କାହିଁକି ତାହା ଏକ ପ୍ରହେଳିକା ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ସେ ବୋଧହୁଏ ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ ଯେ ୧୯୭୪ ମସିହାରେ ଏସବୁ କଥା ବିଧାନସଭାରେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଗତିଦଳର ନେତା ହିସାବରେ ଶ୍ରୀ ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଭୋଇ ନୂଆହୋଇ ଖଣି ବିଭାଗର ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଥିଲେ । ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଦଳ ମିଶି ପ୍ରଗତି ଦଳ ଗଠନ କରି ୧୯୭୪ ନିର୍ବାଚନରେ ୫୬ଟି ବିଧାନସଭା ଆସନ ହାସଲ କରିଥିଲେ ।

ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପାଲଟା ଭୂମିକା

ବିଜୁବାବୁ ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଯେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ଲିଙ୍ଗକ୍ଷ କମ୍ପାନୀ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆପୋଷ ସମାଧାନ କରାଗଲା । ଆଜନ ବାଟରେ କୋର୍ଟକଚେରୀକୁ ନଯାଇ ଏପରି କରିବା ପଛରେ ଗଭୀର ଚକ୍ରାନ୍ତ ରହିଛି ଏବଂ ଏହାର ତଦନ୍ତ ହେଉ । ନିର୍ବାଚନରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ମୁଁ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ସବୁ ଅନ୍ୟାୟ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଦାୟୀ, ସେମାନେ ପାଲଟା ଅଭିଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି ଶୁଣି ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଶ୍ରୀ ଭୋଇ ନୂଆଲୋକ, ଲିଙ୍ଗକ୍ଷ ବ୍ୟାପକ ୧୯୭୪ ଠାରୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି କଟିକ ହୋଇଛି ଯେ ତାକୁ ବୁଝିବା କଷ୍ଟ, ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉତ୍ତର ଦେବା ସହଜ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ସବୁ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଆରମ୍ଭକଲି ।

ସ୍ୱଭାବତଃ ବିଧାନସଭାରେ ମୋର କେହି ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉନଥିଲେ । ଭିନ୍ନମତ ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି ବିଧାୟକ ହିସାବରେ କିଛି ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲି । ପାଟଣାର ପୂର୍ବତନ ରାଜା ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କୁ ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀରେ ପାରଙ୍ଗମ ବୋଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରୁଥିଲି । ବାସ୍ତବରେ ବୁଦ୍ଧିର ପରୀକ୍ଷା ମୁଁ କେବଳ ତାଙ୍କ ସହିତ କରୁଥିଲି କାରଣ ସେ ବରାବର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟାରୀ ପଦ୍ଧତିର ସର୍ବଶେଷ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ସେ ଖବର ରଖୁଥିଲେ ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେବା ବିଜୁବାବୁ ବା ଅନ୍ୟମାନେ ଚାହୁଁନଥିଲେ କାରଣ କାଳେ ତାଙ୍କର ଅଭିଯୋଗର କାଦୁଅଛିଟା ଆମକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବନାହିଁ । ତେଣୁ ବିଜୁବାବୁ ବିଧାନସଭାର ନିୟମାବଳୀର ଆଳ ଦେଖାଇ ମୁଁ ଖଣି ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ନଥିବାରୁ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ବୈଧାନିକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସାମୂହିକ ଦାୟିତ୍ବ ସମିଧାନର ମୂଳମନ୍ତ୍ରୀବୋଲି ଯୁକ୍ତିଦେଖାଇ ବିଧାନସଭା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଅନୁମତି ନେଇ ଉତ୍ତରଦେଲି । ସବୁକଥାର ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍ତରଦେଇ ଗୃହର ବାତାବରଣ କେବଳ ଯେ ମୋ ସପକ୍ଷକୁ ନେଇଗଲି, ସେତିକି ନୁହେଁ, ଉତ୍ତର ଛଳରେ ସୂଚନା ଦେଇ ପ୍ରତିପ୍ରଶ୍ନ କଲିଯେ ସମାଧାନ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମୂଳରେ ସ୍ୱୟଂ ବିଜୁ

ପଞ୍ଚନାୟକ ଅଛନ୍ତି ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର - ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ କାଳରେ ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଥା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳବେଳେ କେବଳ ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡ଼ର ସଭାପତି କରାଯାଇଥିଲା । ସେଥିରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ , ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ଓ ନୀଳମଣିବାବୁ ସଭ୍ୟଥିଲେ ଓ ବିରୋଧୀ ଦଳ ହିସାବରେ ମୁଁ ସଭ୍ୟଥିଲି । ତାହାର ଏକ ବୈଠକରେ ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା ଯେ ଆଇନ ରାସ୍ତାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଲିନ୍‌କ୍‌ସ୍ କମ୍ପାନୀ ପାଖରେ ହାରିବା ସୁନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ କୌଣସିମତେ ତାକୁ ସମାଧାନର ରାସ୍ତାକୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ବିଜୁବାବୁ ବୈଠକର ସଭାପତି ହିସାବରେ କହିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମ କାହାକଥା ସେ କମ୍ପାନୀ ଶୁଣି ନପାରେ, ଏକମାତ୍ର ପକ୍ଷ ହେଉଛି ଭାରତର ଇସ୍ତାତ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମୋହନ କୁମାର ମଙ୍ଗଳମ୍‌ଙ୍କ କରିଆରେ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଚାପ ପକାଇହେବ କାରଣ ଲିନ୍‌କ୍‌ସ୍ କମ୍ପାନୀ ସେହି ବିଭାଗ ଅଧୀନରେ ଠିକାଦାର କାମକରେ ।

ଏତିକିବେଳେ ମୋର ଟ୍ରେନରେ ପରିଚୟ ହୋଇଥିବା ସେ ଆଇନଜ୍ଞଙ୍କ କଥା ସ୍ମରଣ ହେଲା । ସେ କହିଥିଲେ ଲିନ୍‌କ୍‌ସ୍ କମ୍ପାନୀ ସହିତ ଯେଉଁ ରୁଚ୍ଛି ହୋଇଛି ସେଥିରେ କଲିକତାର ‘ରେୟର ଅଫ୍ କମର୍ସ’ର ମଧ୍ୟସ୍ଥିପଣକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାହୋଇଛି । ବିଜୁବାବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲାକ୍ଷଣି ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧ କରି ଏବଂ ଏହି ଅସାଧୁ ରୁଚ୍ଛି କଥାର ଅବତାରଣାକରି ଏହାର ବିହିତ ଚଢ଼କ କରିବାକୁ ଦାବୀ କରିଥିଲି । ଏଥିରେ ବୋଧହୁଏ ବିଜୁବାବୁ ଅତୁଆରେ ପଡ଼ିଲେ । କଥାଟାକୁ ଗୋଳାଇବାକୁ କହିଲେ ଯେ ବ୍ୟବସାୟିକ ଦୁନିଆରେ ସର୍ବତ୍ର ଏହା ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ଏକଥାରେ ମୁଁ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିଲି ଯେ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟର ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ସମ୍ପର୍କୀୟ (Committee of Public Undertaking) କମିଟିର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ମୁଁ ଶହ ଶହ ରୁଚ୍ଛି ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଛି, ଦେଶ ଓ ବିଦେଶର କମ୍ପାନୀ ସହିତ ରୁଚ୍ଛି ମଧ୍ୟ । ଏପରି ସରକାରୀ ସ୍ୱାର୍ଥବିରୋଧୀ ରୁଚ୍ଛି ସରକାର ସ୍ୱୟଂ କରନ୍ତି, ଏପରି ଗୋଟିଏ ରୁଚ୍ଛି ମଧ୍ୟ ତଦନ୍ତ କାଳରେ ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ । ଏପରି କଥାରେ ସାରା କମିଟି ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ତତ୍କାଳୀନ ଚିଫ୍ ସେକ୍ରେଟାରୀ କଥାଟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଯେ ରୁଚ୍ଛିପାଇଁ କିଏ ଦାୟୀ, ତାହା ତଦନ୍ତ କରିବା କଥାଟା କମିଟିର ବିବରଣୀରେ ନରହୁ, କାରଣ ତା’ଦ୍ୱାରା କଥାବାର୍ତ୍ତା ବ୍ୟାହତ ହେବ ଓ ବଳ କଷ୍ଟାକ୍ଷରେ ଲିନ୍‌କ୍‌ସ୍ କମ୍ପାନୀ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇବ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓ ସମାଧାନ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ସଫଳତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ

ରାଜିହେଲି । ତେଣୁ ଉଦ୍ରଲୋକି ଅଲେଖା ସମୟୋତା ରହିଲା ଯେ ସବୁ କଥାଟାର ତଦନ୍ତହେବ ଲିନ୍କସ୍ ସହିତ ଅର୍ଥ ଦେଶ ନେଶ ନେଇ ବିବାଦ ସମାଧାନ ହେଲାପରେ ।

ତାହାପରେ ସେହି ବୈଠକରେ ବିଜୁବାବୁ ତାଙ୍କ ଷ୍ଟେନୋକୁ ଡାକି ଇସ୍ତାଫତ ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋହନ କୁମାର ମଙ୍ଗଳମକୁ ଏକ ଚିଠି ଲେଖିଲେ ଓ ତାହା ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡ଼ ବୈଠକରେ ସେହିଠାରେ ଗୃହୀତ ହେଲା । ସେହି ଚିଠିରେ ଷ୍ଟେନୋ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀ କୁମାର ମଙ୍ଗଳମ ତାଙ୍କ ବିଭାଗ ଜରିଆରେ ଲିନ୍କସ୍ କମ୍ପାନୀ ମାଲିକଙ୍କ ହାତମୋଡ଼ି ("arms twisting") ସମାଧାନ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଉତ୍ତରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଯେ, ସେ କମ୍ପାନୀ ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଠିକାକାମ ନେଇ ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ତେଣୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିବା ବିଜୁବାବୁ ଯେତେବେଳେ ପାଲଟା ଦୁର୍ନୀତିର ଅଭିଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଣୋଦିତ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଅତୀତର ସବୁକଥା ବିଧାନସଭାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲି । ପ୍ରତିପ୍ରଶ୍ନ ଜରିଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ଉପୁଜିଥିବା ଘଟଣା ସତ୍ୟ ନା ନାହିଁ ବୋଲି ପଚାରିଥିଲି । ବିଜୁବାବୁ ସହମତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଉଠିଲେ ନାହିଁ ।

ବିଧାନସଭା ଗୃହକୁ ମୋ ମତ ସହିତ ସାମିଲକରି ନେଇଗଲି । ଏହାସବୁ ବିସ୍ମୃତଭାବରେ ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ।

ଲିନ୍କସ୍ କମ୍ପାନୀ କଥା ଏତେ ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ଲେଖି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମନରେ ଆମର ସାଧୁତା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବା ସହଜ । ୧୯୭୪ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶବର୍ଷର ଏସବୁ କଥାକୁ ଲୁଚାଇବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ । ବିଧାନସଭା ବିବରଣୀ ଏସବୁ କଥାର ସାକ୍ଷୀ ।

ତଥାପି ସର୍ବ ଶେଷରେ ମୁଁ କହିବି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କେହି ଯଦି ହାତ ସଫେଇ କରିଥାଏ, ତେବେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ହୋଇଥିବ । ନହେଲେ ମୁଁ ଛାତିରେ ହାତଦେଇ କାହାକୁ ଦୋଷୀ କରିପାରିବି ନାହିଁ ଗୁଜବକୁଭିତ୍ତିକରି ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ବ୍ୟାପାରର ତଦନ୍ତ ସରିଲାଣି । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଅଧିକାର ଦୋଷୀବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏତେ ବିଳମ୍ବରେ ସେ ସବୁ ତଦନ୍ତ ଅର୍ଥହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁଚ୍ଛି ସମ୍ପାଦନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାର୍ଥହୀନ ହୋଇଛି ଓ ରାଜକୋଷର କ୍ଷତି ହୋଇଛି ।

କେନ୍ଦୁଅଠା କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରରେ

ଲିନ୍‌କସ୍ ବ୍ୟାପାର ଭଳି କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟାପାରରେ ନୀଳମଣିବାବୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇଛନ୍ତି । କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତପରେ କଟକ ଉପନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଏହାକୁ ଟାଳଟୁଳ କରୁଥିଲୁ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କଟୁଭାବରେ ଦୋଷାରୋପ କରିଛନ୍ତି । ସେ ବିଭାଗ ସହିତ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲେ ହେଁ ଓ ସେ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ସେ ନିଜେ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀଦେବୀ, ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ମୋତେ ଦୋଷ ଦେଇଛନ୍ତି । ପରୋକ୍ଷରେ ଦୁର୍ନୀତିର ଅଭିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ସମାଜବାଦୀ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଆଖ୍ୟାୟିକ ହୋଇଛନ୍ତି । ଲିନ୍‌କସ୍ କଥାଭଳି ନିଜର ସନ୍ଦେହଟାକୁ ମୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ଫାଇଛନ୍ତି । ସେହି କଥାକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଅର୍ଥମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଫାଇଲରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଥିଲି, ତାହା ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି । ଫାଇଲରେ କପିକରି ରଖିବା ଅଭ୍ୟାସ ମୁଁ କରି ନଥିଲି କାରଣ ସଂବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଶପଥ ନେଇଥିଲି, ସେଥିରେ ମୋ ବିଚାରରେ କପି ରଖିବା ଠିକ୍ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ । ଭିବକ୍ଷ୍ୟତରେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିବେ ବୋଲି ମନରେ ରଖି କପି ରଖୁଥିବେ ବା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବିବରଣୀକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ରଖିଥିବେ ।

୧୯୭୩ ମସିହାରେ କଟକ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ଏହି କେନ୍ଦୁପତ୍ର କଥା ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମରେ ଉଠାଗଲା । ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହିସାବରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ ନୀତି ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ ଏଥିରେ ନୀଳମଣିବାବୁଙ୍କର ବାହାଦୁରୀ କିଛି ନଥାଏ । କାରଣ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀଙ୍କ ଭଳି ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସେ ଅଳ୍ପଦିନତଳେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ତା’ ନହୋଇଥିଲେ ମାତ୍ର ମାସେ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ବରିଷ୍ଠମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ କାହିଁକି କରାଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ମଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେହେଁ ୧୯୭୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣର ସ୍ୱପ୍ନ ତ ଦେଖିନଥିଲେ । ବରଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ରଖିଥିଲେ ।

୧୯୭୩ରେ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପତନ ହେବାପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲା କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ କରିବାକୁ । କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ତାଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ସମର୍ଥକମାନେ ଏହା କରାଇ ନ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ତଥାପି ତାହା ସୁରୁଖୁରୁରେ ଗୃହୀତ ହେଲା ଏବଂ ତାହାକୁ କିପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ

“ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ” ବିଭାଗକୁ ଦିଆଗଲା । ସେହି ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ବରେ ନୀଳମଣିବାରୁ ଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଜାତୀୟକରଣ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା କଥା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ, କି ଆଉ କିଏ ଅନାଗ୍ରହୀ ଥିଲେ ତାହା ମୁଁ ପ୍ରମାଣରେ ଦେଖିନାହିଁ ।

କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ ସମସ୍ୟାଟା ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଯେ ସମାଜବାଦୀ ଭାବଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଜାତୀୟକରଣ କରୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସହମତ ନୁହେଁ । ସ୍ବତନ୍ତ୍ର-ଜନକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ୧୯୬୭ ରେ ଗଠିତ ହେଲା ପରେପରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରାବାର, ବିଶେଷତଃ ଠିକା ଓ ରିହାତି ଦେବାନୀତି ଏକ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରର ମୁଖ୍ୟ ଆୟୁଧ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଏହାର ଘୋର ବିରୋଧ କରିଥିଲି ଓ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଶେଷବେଳକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଏକ ଚାର୍ଜସିଟ ଆମ ଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ଦେଇଥିଲୁ । ତା’ପରେ ନୀଳମଣିବାରୁ, ବିଶ୍ବନାଥ ଦାଶଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲୁ । ଠିକା ଓ ରିହାତି ଦେବା ନୀତିର ଖିଲାପକରି ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଓ ବେଆଇନ ପଦ୍ଧାରେ କିଛି ଲୋକଙ୍କୁ ଉପକୃତକରି ଅର୍ଥ କମାଇବା ଓ ରାଜକୋଷର କ୍ଷତି ସାଧନ କରିବା ଏହି କଥାର ଆମେ ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲୁ । ଜାତୀୟକରଣ ହୋଇପାରିବ କି ନା ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଦୌ ଅଭିଜ୍ଞ ନଥିଲୁ କାରଣ ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ସେ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଜାସମାଜବାଦୀ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା, ତେଣୁ ସେ କାରବାରର ବୈଷୟିକ ଦିଗ ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ ଧାରଣା ନଥିଲା ।

ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଶସ୍ତ୍ରୀ ସମାଜବାଦୀ ନଥିଲି, କି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ ଜାତୀୟକରଣ ନାମରେ ନିଜକୁ ସମାଜବାଦୀ ବୋଲାଉବା । ଯେଉଁମାନେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବଢ଼ିଲେ, ପୁଷ୍ଟ ହେଲେ, ସେମାନେ ‘ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ହେବାପାଇଁ ବା ସମାଜବାଦୀ ହେବାପାଇଁ ଅମୁକ କାରଖାନା ଜାତୀୟକରଣ ହେଉ ବୋଲି କହନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆଉ କିଏ ସେ କଥାରେ ଭୁଲିଯାଇ ପାରେ, ମୁଁ ଭୁଲିବି ନାହିଁ । ସମାଜବାଦ ଏକ ଦର୍ଶନ, ଏକ ଆର୍ଥିକ ଚିନ୍ତାଧାରା-କେନ୍ଦୁପତ୍ର ହେଉ ବା ମଦ ଦୋକାନ ହେଉ, ହୋଟେଲ ହେଉ ବା ରୁଗ୍‌ଶ ଶିଳ୍ପ ହେଉ, ତାକୁ ଜାତୀୟକରଣ କରିବା ଧ୍ବନିହିଁ ଅନେକ ସମୟରେ ରାଜନୈତିକ ବା ସୁବିଧାବାଦର ଧ୍ବନି ହୋଇଥାଏ ।

ସେଥିପାଇଁ ନୀଳମଣିବାରୁ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକରେ ମୋର ଯେଉଁ ମନ୍ତବ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ବାସୀ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେହି ନୋଟରେ ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ନକଲି ସମାଜବାଦୀ (pseudo-socialist) କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି "Kendu-leaf

trade has become a political issue because predecessor Governments involved themselves in corruption by manipulating this trade to their own interests. That is why forgetting the general policy regarding nationalisation, attention was directed to the question of nationalisation of kendu-leaf trade"

ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲ ନିଗମର ଦୁର୍ନୀତି, ଅପାରଗତା ଓ ସରକାରୀ ଦେୟ (royalty) ଦେବାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷମତା ଇତ୍ୟାଦି କଥା ଦର୍ଶାଇ ସେ ବ୍ୟବସାୟକୁ ସେମାନେ କେତେଦୂର ସଫଳତା ସହିତ ଚଳାଇପାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ସେ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ଓ ଜାତୀୟକରଣରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲେଖିଛି ।

ନୀଳମଣିବାରୁ ତାଙ୍କର ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସହିତ ଏ ମତାମତକୁ ଯୋଡ଼ିବାର ବୁଥାପ୍ରୟାସ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କୌଣସି ଅର୍ଥନୈତିକ ପଦକ୍ଷେପକୁ ମୁଁ ସେହି ନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରୁଛି ଓ କରିବି କାରଣ ସମାଜବାଦ ମୋ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚାରର ଧୂବତାରା । ଭାରତ ବର୍ଷର ଅବସ୍ଥାହିଁ ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରାର ଗତି ବା ପନ୍ଥାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।

ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷରେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସେତେବେଳକାର ରାଜନୈତିକ ଗୋଷ୍ଠୀଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଏପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ନଥିଲି । ସେ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତଥା ମୋତେ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟ ହିସାବରେ ସେ ମୋ ସହିତ କେବେହେଲେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଲୋଚନା କଲେନାହିଁ କାହିଁକି ? ବିଶେଷତଃ ଏହା ତାଙ୍କ ବିଭାଗର ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ବେଶୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଅନ୍ୟ ସହଯୋଗୀ ମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ନେବା । ଆମେ ତାଙ୍କମତର ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଧରିନେଇ ଯଦି ଏ ମତ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ, ତେବେ ଜାତୀୟକରଣ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା କିପରି ? ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏକ ଫାଇଲରେ ଲେଖୁଥିଲି, “ଜାତୀୟକରଣ କଥାଟା ଏକ ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟା ହୋଇଥିବାରୁ ମୋର ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ସହମତ ହେଉଛି ।”

ବର୍ତ୍ତମାନ କାଗଜ କଲମରେ ଲାଭ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ବଣ୍ୟ ବିଭାଗ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ନିଗମର ଅଫିସରମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଅନ୍ୟସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗମାନଙ୍କ ଭଳି ଏହାର ଅବସ୍ଥା ହେବ । ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗରେ ଏକତାଟିଆ କାରବାରର ମୁଁ ଘୋର ବରୋଧୀ । ତା’ ସହିତ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆର୍ଥିକ ପ୍ରତିଯୋଗୀତାରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସୀ । ସେଇଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ବଣ୍ୟ ନିଗମ, କେନ୍ଦୁପତ୍ର କାରବାରକୁ ଏକତାଟିଆ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ

କରିଥିଲେ ହେଁ ବଣ୍ୟ ବିଭାଗ ଓ ବଣ୍ୟ ନିଗମ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ କାମ ବଞ୍ଚୁଆରା କରିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ଲିଖିତ ଭାବରେ ଦେଇଥିଲି ଓ ତାହା ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ।

ଏତେଦିନପରେ ନୀଳମଣିବାରୁ ଦୁର୍ନୀତି କଥା ଉଠାଇଲେ । ମୋତେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ଭେଟୁଥିବା କଥା ମହତାବବାରୁ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ବୋଲି ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପରକଥା ଶୁଣି ସେ ଲେଖିଦେଲେ, ନିଜେ କଣ ଜାଣିଛନ୍ତି ଲେଖିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ଯେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ସେମାନେ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ଆଦୌ ପକାଇ ନାହାନ୍ତି, ସଫଳ ବା ବିଫଳ ହେବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କେଉଁଠି ?

କିସ ପୁଣି ଦେଖା ନ ଯାଏ

ସେତିକିବେଳେ କଟକ ଉପନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆସି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିବାରୁ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହେବାପାଇଁ କଟକ ସହରରୁ ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଇଚ୍ଛନ୍ତା ଦେଲେ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଏ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସରକାରୀ କଲର ଦୁରୁପଯୋଗ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ପ୍ରମୁଖ କଟକ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ତାହା କେତେଦୂର ସତ୍ୟ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବହୁତ ଅଧିକ ଯେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ କଟକ ଯାଇ ନିର୍ବାଚନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାଖର୍ଚ୍ଚ ଅଥବା ଅଫିସରଙ୍କୁ ଡାକି ପ୍ରଭାବିତ କରିବା କାମରେ ମୁଁ ଆଦୌ ସଂପୃକ୍ତ ନଥିଲି ।

ସେ ନିର୍ବାଚନ ସଂଗ୍ରାମ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଲଢ଼େଇ । କଟକ ସହରର ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରତିନିଧି ବିରେନ ମିତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ପ୍ରାର୍ଥୀ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ତିନିଜଣାୟକ ନେତା ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣମହତାବ, ଶ୍ରୀ ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଶ୍ରୀ ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ଏ ଲଢ଼େଇ ମୈଦାନରେ ବିରେନ୍ଦ୍ରବାରୁଙ୍କ ପାଇଁ ତପ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଉପ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହରାଇବାକୁ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବିରୋଧୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବିରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନୀରେ ସେ କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ସେତିକିବେଳେ ପ୍ରଥମକରି ପ୍ରଚାରରେ ଶୁଣିଲି ଯେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଅର୍ଥଗ୍ରହଣ କରିଛି । ପାଟଣା ମହାରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ କଟକ ସଭାମାନଙ୍କରେ ଏ ଅଭିଯୋଗ କରୁଥାଆନ୍ତି ଓ ସମାଜ ପ୍ରଭୃତି ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏହି ସଭାର ବିବରଣୀ ବାହାରିଲା ବୋଲି ମୁଁ ବିଚଳିତ ନଥିଲି । ମୋର ପରମବନ୍ଧୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ମୁହଁରୁ

ଏକଥା ବାହାରୁଛି ବୋଲି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂବାଦପତ୍ରରେ ଚାଲେଞ୍ଜ କରି ବିବୃତି ଦେଲି ଯେ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବିଭାଗ ସହିତ ମୋର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ତଥାପି ଯଦି ଜଣେ କେହି କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟୀ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅର୍ଥ ଦେଇଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଦେବେ, ତେବେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ କେବଳ ଇସ୍ତଫା ଦେବି ନୁହେଁ, ରାଜନୀତିରୁ ବିଦାୟନେବି । ପ୍ରମାଣ ନକରିପାରିଲେ ସେ ଇସ୍ତଫା ଦେବେ କି ? ଏ ଚାଲେଞ୍ଜକୁ ପାଟଣାମହାରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଏପରି ପ୍ରଚାର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝିଲି ଯେ ଏହା ଏକ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର । ପ୍ରଚାରକାରୀଙ୍କର ଏଥିରେ ଆକ୍ତରିକତା ନଥିଲା ।

ତଥାପି ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅପମାନିତ କରିବା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟଥାଏ । ଦିନେ ରଷିଆର ଦୂତାବାସର ଜଣେ ଉଚ୍ଚକର୍ମୀଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥାଆନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କପାଇଁ ଏକ ଭୋଜିସଭା ରାଜ୍ୟ ଅତିଥିଭବନରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓ ଓ ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପାଇକରାୟ ପ୍ରମୁଖ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିର ସୁବିଧା ନେଇ ପାଟଣା ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ଯେ ଏପରି ଅଭିଯୋଗରେ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଚାଲେଞ୍ଜ କାହିଁକି ଗ୍ରହଣ କଲେନାହିଁ ଏବେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ? ତେଣୁ କେବେ ଆପଣ ଇସ୍ତଫା ଦେବେ ? ସେ ଅପଦସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ ଓ କଥାଟାକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ କହିଲେ “ବାଙ୍କବାବୁ, ମୋ ଦଳଲୋକ ସେଥିପାଇଁ ମୋ ଉପରେ ବିରକ୍ତ, ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ଯଦି ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲାଞ୍ଚନେବା ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ କଲେ, ତେବେ ତିନି ଚାରି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ନେବା ଅଭିଯୋଗ କାହିଁକି କଲେ, ଦଶ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ନେବାକଥା କାହିଁକି କଲେନାହିଁ ?” ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ ଓ କହିଲେ ନିର୍ବାଚନ ବେଳର ଅଭିଯୋଗ କଥା କାହିଁକି ମନେରଖୁଛନ୍ତି ? ପଦାରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀ ମାନଙ୍କ କଥା ଏଇଥା । କିନ୍ତୁ କିଏ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ବହୁବର୍ଷ ପରେ ନୀଳମଣିବାବୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖି ସେଇସବୁ ପୁରୁଣା କାହାଣୀକଥା ଦୋହରାଇବେ ?

ଦୁଇଟା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ମିଶାଇ ମୁଁ ଖୁବ୍ ବେଶୀହେଲେ ଦୁଇବର୍ଷ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛି । ମନ୍ତ୍ରୀ ଦିନକ ପାଇଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଫୁଲମାଳ ଯେପରି ମିଳେ, ଢେଲା ପଥର ମଧ୍ୟ ସେପରି ମିଳେ । ଢେଲାପଥର ଜୀବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଇନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଯାହାକିଛି କାଗଜଢେଲା ନୀଳମଣିବାବୁଙ୍କ ବହିରେ ଦୁଇଟି ଘଟଣାପାଇଁ ପାଇଛି । ସେତେବେଳେ ସେ ବା ତାଙ୍କ ଦଳରଲୋକ କେହି ବିଧାନସଭାରେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିନେହେଲେ ଦୁର୍ନୀତି କଥା କହିନାହାନ୍ତି ବା ମୋର କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିବାଦରେ କକ୍ଷତ୍ୟାଗ

ମଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁମାନେ ତୁଙ୍ଗ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ହିସାବରେ ପରିଗଣିତ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ଶାସକଦଳରେ ରହି ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତା ହିସାବରେ ସାମୁହିକ ଭାବରେ ମୋର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ନୀତି ବା ଅପାରଗତାର ଅଭିଯୋଗ ସେମାନେ ଦିନେହେଲେ କରିନାହାନ୍ତି । ଏହା ହିଁ ମୋର ସଂବଳ; ଏହା ହିଁ ମୋର ପାଥେୟ ।

ଶ୍ରୀ ରାଉତରାୟଙ୍କ ଲେଖା ଓ ମତକୁ ଖଣ୍ଡନକରି ଯାହାସବୁ ଲେଖିଲି, ତା'ପଛରେ ତାଙ୍କପ୍ରତି ମୋର କୌଣସି ଅସମ୍ମାନଭାବ ନାହିଁ, ସତକଥାଟା କେବଳ ଲେଖିଛି ସେ ସମୟର ଘଟଣାର ସଠିକ ମୂଲ୍ୟାୟନପାଇଁ ।

ଭଙ୍ଗାଗଡ଼ା ରାଜନୀତିର ଅସଲ ରୂପ

୧୯୭୩ ମସିହା ଶେଷଭାଗରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ କଟକ ସହର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା ସମୟରୁ ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବରେ ଚାଲିଥିବା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପତନର ବୀଜବିସମ୍ଭବ ହେଲା । ସେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ନଥାଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସରକାର ଗଠନର ଛଅମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ସଂବିଧାନର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀ ଭୈରବ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ବିଧାସଭାରୁ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ ।

ମହତାବବାବୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଆନ୍ତି । ସେ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲେ । ଦଳପତି ନିର୍ବାଚନରେ ତାଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରି ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ବା ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦଳପତି ହୋଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥାଆନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ବିଧାନସଭାର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ହିଁ ଦଳପତି ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଧ୍ବନି ଉଠାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା କୁହ ବା ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କୁହ ତାଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଓ ଆଗରୁ କହିଛି ଯେ ସେହି ଇଚ୍ଛାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ(ଇ)ର ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରକିତ ଯାଦବ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଦଳପତି ନିର୍ବାଚନବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ।

କଟକ ସହର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା ସ୍ଥିର ହେଲାପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନର ଦାୟିତ୍ବ ନେବାକୁ ଓ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ନିର୍ବାଚନ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଥିଲେ । ମହତାବବାବୁ ଏ ଅନୁରୋଧକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ନ ଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କ କଥାରୁ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ଭିତରେ

ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଆଉନା କାହିଁକି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା, ଯାହା ତାଙ୍କୁ ବିରୋଧ ଭୂମିକା ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲା । ନିର୍ବାଚନ ଚାରିଖ ଘୋଷଣା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିଧାନସଭାର ବୈଠକ ଚାଲିଥାଏ । ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ବାଗତ କରିବାକୁ ଭୂବନେଶ୍ୱର ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପଡ଼ିଆକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ସେଠି ହଠାତ୍ ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ ଯେ, ଆପଣ କାହିଁକି ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ? ସେଥିରେ ମହତାବବାବୁ ବହୁତ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହେଲେ ଓ ମନରେ ସ୍ଥିର କରିନେଲେ ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ନୟିନୀ ଦେବୀ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହି କହି ତାଙ୍କ ମନକୁ ବିଷାକ୍ତ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେଠାରେ ନଥିଲି କାରଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ରହି ତାଙ୍କ ଗସ୍ତକ୍ରମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖୁଥିଲି ।

ଦିନେ ହଠାତ୍ ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ମହତାବବାବୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପଡ଼ିଆ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନାକରି କହିଲେ ଯେ, ତୁମେ ନୟିନୀଙ୍କୁ କହିଦିଅ ମୁଁ ତା'ର କଟକ ନିର୍ବାଚନ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇପାରିବି ନାହିଁ, ଯଦିଓ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ହିଁ ଭାରିଲା ଭଳି ଜବାବ ଦେଇଥିଲି । ମୁଁ ଏକଥାର ବାଉଁଶବେ ଶେବାକୁ ମନାକଲି ଓ କହିଲି ଯେ, ସେ ଯାହା ଭାବୁଛନ୍ତି, ତାହା ସିଧା ତାଙ୍କୁ କୁହନ୍ତୁ । ଏଥିରେ ସେ ଖୁସି ହେଲେନାହିଁ ।

ନିର୍ବାଚନ ସମୟ ଆସିଲା ଓ ବୀରେନ୍ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ନାନା କୌଶଳ କରି ଉତ୍ସାହିତ କରି ଠିଆକରାଇଲେ ଏବଂ ଏହା ପଛରେ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଛଡ଼ା ବିକ୍ରମ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନେତୃତ୍ୱ ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ରହିଗଲେ ଓ ଏହା ଏକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସୂଚକ ନିର୍ବାଚନରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏହା ସାଙ୍ଗକୁ ଅନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ, ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ ନଥିଲେ, ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଜିତାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ନଥିଲେ ଓ ଭିତରେ ଭିତରେ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବାରଣ

ନିର୍ବାଚନ ଦଶ ପନ୍ଦର ଦିନ ଥାଏ । ମୁଁ ସରକାରୀ ଗସ୍ତରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଗଲି । ଏ ଉପନିର୍ବାଚନରେ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ନେଉ ବୋଲି କହିବାକୁ ବଂଧୁମାନେ ମୋତେ କହିଥିଲେ । ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ସଂଧ୍ୟାରେ ପହଞ୍ଚି ପରଦିନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟ କରିବାକୁ ଖବର ଦେଲି । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଖବର ପାଇଲା କ୍ଷଣି ମୋତେ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି କାରଣ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଦିନ ପରେ ଦିନ ଅଧିଆ ପଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ । ଅବଶ୍ୟ

ଏ ଘଟଣା ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ମୋତେ ବେଶି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା ସେତେବେଳେ ଅନୁମାନ କରିଥିଲି ଏପରି ତରବରରେ ଡାକିବାର କାରଣ ହିସାବରେ, ତାହା ହେଉଛି ଯେ ତତ୍‌ପୂର୍ବରୁ ଗୁଜୁରାଟ ଓ ଅନ୍ୟକେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଉପନିର୍ବାଚନ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସେ ସବୁରେ କଂଗ୍ରେସ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ ଲେଖୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ବଙ୍ଗଳାଦେଶ ଯୁଦ୍ଧପରେ ୧୯୭୧ରେ ‘ଗରିବ୍ ହଟାଉ’ ଧ୍ବନି ଓ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଯାଦୁକରୀ ପ୍ରଭାବ ମଉଳି ଗଲାଣି । ଏଥିରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିକିତ୍ସିତ ଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଭେଟିଲାକ୍ଷଣି ସେ ପଚାରିଲେ ନୟିନୀର ଜିତିବାର ସମ୍ଭାବନା କ’ଣ ? ମୁଁ କ୍ଷତ୍ବଭାବରେ କହିଲି ଯେ ଜିତିବା, ହାରିବା ସମ୍ଭାବନା ସମାନ ସମାନ (fifty fifty) । ମୋର ସେତେବେଳେ ଏହାହିଁ ଥିଲା କଟକ ସହର ବାତାବରଣର ମୂଲ୍ୟାୟନ । ସେ ବେଶି ଆଲୋଚନା ନ କରି କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭେଟିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ ଯେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ତା’ପରଦିନ ସକାଳୁ ଆସାମ ଯାଉଛନ୍ତି, ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କୁ ଭେଟି ନିର୍ବାଚନ ରିପୋର୍ଟ ଦେବା ଉଚିତ । ଅପେକ୍ଷା ନକରି ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଯାଉଛି ବୋଲି କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ଦୟାଲ ଶର୍ମାଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଜଣାଇଦେଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲି ଓ କଟକ ସହର ପରିସ୍ଥିତି ଜଣାଇଦେଲି । ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ବୋଲି କହିଲେ, ଯଦିଓ କଣ କରିବେ, ତାହାର କୌଣସି ଆଭାସ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କଠୁଁ ବିଦାୟ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ପରୋକ୍ଷରେ ସୁଚାଇଥିଲି ତାଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସେ ଦିନକ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତରେ ଆସନ୍ତୁ ଏହା କ୍ଷତ୍ବଭାବରେ କହି ନଥିଲି । ସେ ବୋଧହୁଏ ମୋ କଥାର ସେହିପରି ଅର୍ଥ କଲେ । ସେ କହିପକାଇଲେ ଯେ ସେ କୌଣସି ଉପ-ନିର୍ବାଚନରେ ଆଗର ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଆସିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଥିଲେ, ଯାହା ଛପାଯାଇ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ବଣ୍ଟାହେଲା ।

ନିର୍ବାଚନବେଳେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତ ଯାଦବ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ରେଢ଼଼ା ପ୍ରଭୃତି ଆସି ସବୁପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ନିର୍ବାଚନରେ କଣ ହେଲା, ପୂର୍ବ ଲେଖାରେ ଆଭାସ ଦେଇଛି । ଶେଷରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଜିତିଲେ । ସ୍ବାଭାବିକ କଥା ଯେଉଁମାନେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିଲେ ଓ ଯେଉଁମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ ସେମାନେ ଏ ବିଜୟକୁ ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ବରଂ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକେ ଏତିକିବେଳେ ମହତାବ ବାବୁଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଚାହିଁଲେ । କିଛିଦିନ

ପରେ ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ଦିଲ୍ଲୀଯାଇ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ମହତାବ ବାବୁଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ସସ୍ପେଣ୍ଡ କରାଗଲା ବୋଲି ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଘୋଷଣାକଲେ ।

ଆଗରୁ କହିଛି ଯେ ମୁଁ ନବାଗତ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ କଣ ହେଉଥାଏ , ସେସବୁ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛି ବିଶଦଭାବରେ କୁହାଯାଉନଥାଏ । ମୁଁ ପଚାରିଲେ ନୟିନୀ ଦେବୀ ଓ ବ୍ରଜବାବୁ କହି କିଛି କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପଦାରେ ଧାରଣା ହୋଇଯାଇଥାଏ ଯେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଥାଏ, ତାହା ମୋର ପରାମର୍ଶରେ ଓ ସମ୍ମତିରେ ହେଉଥାଏ । ‘ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର’ ଆମ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତା ବିରୋଧ ପ୍ରଚାର କରୁଥାଏ, ସେଥିରେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ କି ନାହିଁ, ଓ କେତେଦୂର ସଂପୃକ୍ତ, ତାହା ଜାଣିବାକୁ କାହାର ଅବକାଶ ନଥାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କରିବି ବୋଲି ବନ୍ଧୁଭାବରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ, ସେ କଥାକୁ ପାଳନ କରି ବେଶି ମୁହଁ ଖୋଲୁନଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଅନ୍ତରର ବ୍ୟଥା କିଏ ଜାଣିବ ବା କିପରି ?

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ

ଉପନିର୍ବାଚନ ଓ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ସସ୍ପେଣ୍ଡ ବ୍ୟାପାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କଂଗ୍ରେସ ଉପରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମହତାବବାବୁ ୧୯୭୩ ମସିହା ଆରମ୍ଭରୁ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଲାଗିଗଲେ ସରକାରକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ । ପ୍ରଥମରୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ମନୋଭାବର ସେ ଥିଲେ କାରଣ ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପତନର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହୋଇଥିବା ସରକ୍ଷପ୍ରସାଦ କମିଶନର ରିପୋର୍ଟକୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଫଳରେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ନେବା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଏହି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ହେଁ ଏହା ବିନା ବାଧାରେ ଗୃହୀତ ହେବାରୁ ସେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି ରିପୋର୍ଟକୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବାତିଲ କରୁବୋଲି ସେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀ ଓ ମୋ ସମେତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଚାପ ଦେଉଥିଲେ । ଏହା ଏକ ଶ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାତର ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଆମେ ଗଢ଼ାଇ ଆଣୁଥିଲୁ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଆଇନଗତ ମତାମତ ପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ଆଉଡ଼ୋକେବ୍ କେନେରାଲ ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ରଥଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲୁ ।

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତାମତ କ’ଣ ମୁଁ ଜାଣିନଥିଲି । ହଠାତ୍ ଦିନେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋତେ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଯେ ତୁରନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଏହି କମିଶନ ରିପୋର୍ଟ ବାତିଲ କରୁବୋଲି କହିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ସେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଉପମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେ ମହତାବବାବୁଙ୍କର ଖୁବ୍ ନିକଟଲୋକ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି ଯେ ମହତାବବାବୁଙ୍କର କ୍ଷତି କରିବା ଆମ କାହାର ମତ ନୁହେଁ । ଯେ ଶୁ ଏକ କମିଶନ ଦୁର୍ନୀତି ସମ୍ପର୍କରେ ମତ ଦେଇଛି ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗତ କେତେ ସପ୍ତାହ ହେଲା ଗଠିତ ହୋଇଛି ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏତେ ତରବର ହେବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଏକଥା ସେ ମହତାବବାବୁଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ କହିଥିବେ । ଏସବୁ କଥାରୁ ସେ ଭାବିନେଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଉପରେ ଏକ ଖଡ଼ଗ ଝୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ଆମେସବୁ ଚାହୁଁଛୁ । ତାଙ୍କର ଏ ଅସନ୍ତୋଷ ଶେଷରେ ଭୟଙ୍କର ରୂପନେଲା ଏବଂ କଂଗ୍ରେସରୁ ସସ୍ପେଣ୍ଡ ହେଲାପରେ ସେ ସକ୍ରିୟ ହେଲେ ସରକାରକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ।

ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂ-ସଂସ୍କାର ଆଇନର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

ଏତିକିବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଦୃଢ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମୁଁ ମୂଳରୁ ଭୂମି ସଂସ୍କାର ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ । ବ୍ରଜବାବୁ ସେତେବେଳେ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ । ଆମେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୁଣା ଭୂମି ସଂସ୍କାର ଆଇନର ଆମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଲୁ । ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇ ଶ୍ଳିର ହୋଇଥାଏ ଯେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂମି ସଂସ୍କାର ଆଇନ ସବୁ ରାଜ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ସେହି ଅନୁସାରେ ବ୍ରଜବାବୁ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଏକ ବିରାଟ ସଂଶୋଧନ ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଓ ମୋର ସେ ବିଷୟରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳୁ ଘଷ ଧାରଣା ଥିବାରୁ ମୁଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ପରିବାର ପିଛା ଦଶଶହାଡ଼ିଏ ଏକର ଶ୍ଳିର କରିବା, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପରିବାର ବିଭାଜନ ଆଗରୁ ନ ହୋଇଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ସାବାଳକ ଓ ନାବାଳକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଏକ ପରିବାର ହିସାବରେ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ହିସାବ ପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ପରିବାରର ପାଞ୍ଚଜଣଠୁଁ ଅଧିକ ଲୋକଥିଲେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ୧୮ ଏକର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ରଖିବାପାଇଁ ସୀମାଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା, ଭାଗଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ମାଲିକାନାସ୍ୱତ୍ୱ ଦେବାକୁ ଅଧିକ ସରଳ ଆଇନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଏହି ଚିଠା ଆଇନରେ କରାଯାଇଥିଲା । ତାହାଛଡ଼ା ସର୍ବୋଚ୍ଚସୀମା ଦଫାକୁ ପିଛଲା ୧୯୭୧ ମସିହାଠାରୁ ଲାଗୁ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖାଯାଇଥିଲା କାରଣ ଭୂମିସଂସ୍କାର ହେବବୋଲି ସେହି ଦିନଠୁଁ ଶ୍ଳିର ହେବାପରେ ବହୁଲୋକ ନିଜକୁ ସୀମା ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ନାନା ବାଟ ଅବାଟରେ କରି ଥିଲେ ।

ପରିବାର ସଂଜ୍ଞା ବିଷୟରେ କେତେକ ସନ୍ଦେହ ଉଠୁଥିଲା କାରଣ କେତେକ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବାହିତ

ସାବାଳକ ଲୋକଙ୍କୁ ପରିବାର ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣକରି ଦଶସ୍ତାଶ୍ଵାର୍ଥ ଏକର ନଦେଲେ ଆଇନ ଅଦାଲତରେ ଗୃହୀତ ହେବନାହିଁ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏହା ସମ୍ବିଧାନ ବିରୋଧୀ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଏଚ.ଆର.ଗୋଖଲେ କେନ୍ଦ୍ର ଆଇନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ମୁଁ ଓ ବ୍ରଜବାବୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇ ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ହାଉସରେ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଆଲୋଚନା କଲୁ । ହଠାତ୍ ସେଠାରେ ପର୍ଲମେଣ୍ଟର ଡିପ୍ୟୁଟି କମିଶନର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶଙ୍କର ରାୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଇନଜ୍ଞ । ଉଭୟେ ଆଲୋଚନା କରି ପରିବାର ସଂଜ୍ଞାକୁ ଆଇନ ସମ୍ମତ ବୋଲି ମତାମତ ଦେଲେ ।

ଭୂ-ସଂସ୍କାର ସଂଶୋଧନ ଟିଠା ଯେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ୫୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପର୍ଲମେଣ୍ଟର ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକଂଶ - ଏହାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ହେଲା ଯେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଇଲାକାରେ ଜମି ଉର୍ବର । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଇଲାକାର ହୋଇଥିବାରୁ ଓ ଏଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ଜମିଥିବା ଲୋକ ସେତେବେଳେ ନଥିବାରୁ ଏପରି କଡ଼ା ଆଇନ ଜାଣି ଶୁଣି କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଇଲାକାର ଜମିର ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି କମ୍ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଅଧିକ କରାଯାଉ । ଜମି ଅନୁସାରେ ବା ଅଞ୍ଚଳ ଅନୁସାରେ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରାଯାଉ । ଏହି ମର୍ମରେ ସେମାନେ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଦକ୍ଷିଣତ କରି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏକ କଡ଼ା ନିବେଦନପତ୍ର ଦେଲେ ।

ପାର୍ଟି ଭିତରେ ଏପରି ମତଭେଦ ମୋ ମନରେ ଖୁବ୍ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟିକଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଉପରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମି ମାଲିକଙ୍କର ଯେଉଁ ପ୍ରଭୃତ ପ୍ରଭାବ ଅଛି ବୋଲି ବରାବର କହିଆସୁଥିଲି, ତାହା ସ୍ବଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲି । ତଥାପି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଭୂସଂସ୍କାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା ଏବଂ ୧୯୭୩ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦମ୍ପାଡ଼ାରୀ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମାର୍ଚ୍ଚମାସ ପହିଲାରେ ସରକାର ପତନ ହେବାବେଳକୁ ଏହି ସଂଶୋଧିତ ବିଲ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇନଥିଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରେ ଏହି ଯେଉଁ ନିଆଁ ଜଳୁଥିଲା ତାହାର ସୁଯୋଗ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ସରକାରକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ବରିଷ୍ଠ ନେତାମାନେ ନେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯଦି ନୀଳମଣିବାବୁଙ୍କର ତୀବ୍ର ଅସନ୍ତୋଷର ସୁବିଧାନେଇ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସରୁ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ କଂଗ୍ରେସକୁ ଯାଇଥିବା ସଭ୍ୟ ଓ ଆମର କେତେକ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ସେମାନେ ବିକଳ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନର ପ୍ରଲୋଭନ

ଦେଖାଇ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ, ତେବେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିବା ସହଜ ହୋଇଯିବ । ନୀଳମଣିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଂକଟ ଜନକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ଏ କାମରେ ଖୁବ୍ ସକ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମହତାବବାରୁ, ବିଜୁବାରୁ ଓ ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ତାଙ୍କୁ ମିଳିତ ଭାବରେ ପତିଆରା ଦେଲେ ଯେ ବିକଳ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ । ଏଇ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟା କାମଦେଲା ଏବଂ ନୀଳମଣିବାରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ତାଙ୍କ ନିକଟତମ କଂଗ୍ରେସ ଓ ପୂର୍ବତନ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ଆରମ୍ଭକଲେ । ଏ ନିଶାର ସେ ଏତେ ଦାସ ହୋଇଗଲେ ଯେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭଗ୍ନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଅକସ୍ମାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ସେହିବର୍ଷ ଫେବୃଆରୀ ୨୬ ତାରିଖରେ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଦୁଇଦିନପରେ କଟକ ଛାଡ଼ି ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ହାତସଫେଇ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଅନେକେ ଏ କଥାଟିକୁ ଅତି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଅସୁନ୍ଦର ବୋଲି ସମାଲୋଚନା ସେତେବେଳେ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ କ୍ଷମତାର ନିଶା ମଣିଷକୁ ସିଆଡ଼କୁ ଟାଣିନିଏ ଏବଂ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଲୋକାପବାଦକୁ ସେତେବେଳେ ଖାତିରି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ଉତ୍କଳକଂଗ୍ରେସରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ସଭ୍ୟ ଓ କେତେକ ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟ ବିଜୁବାରୁ ଓ ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରଗତି ଦଳ ଗଠନ କରି ଏକ ଦଳ ହିସାବରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତି । ବିଧାନସଭାରେ ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓ ଦଳପତି ଓ ବିଜୁବାରୁ ଉପଦଳପତି ଥାଆନ୍ତି ।

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିଲା

ଫେବୃଆରୀ ୨୮ତାରିଖ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପାଇଁ ଏକ ଘଟଣା ବହୁଳ ଦିବସ ଥିଲା । ବିଧାନସଭା ବୈଠକ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଂଗ୍ରେସର ବହୁମତ ଥିଲା, ସେଦିନ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସରକାର ଭାଙ୍ଗିବାକୁ କିଛି କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର ବିରୋଧୀ ଦଳ ସହିତ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଖବର ମିଳୁଥିଲା । ତତ୍ପର ଦିନ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧ତାରିଖ ଶନିବାର । ରାତିଯାକ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରାଜନୈତିକ ତପ୍ତରତା, ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର କଲୋନୀ ଲୋକଭିଡ଼ । ଗାଡ଼ି ଧାଁ ଧପଡ଼ୁ ମାର୍ଚ୍ଚ ପହିଲା ଦିନର ଉଷ୍ମତା ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ ।

ଫେବୃଆରୀ ଶେଷଦିନର ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ କଟକଯାଇ ପ୍ୟାରିମୋହନ ଏକାଡ଼େମୀର ଏକ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେଇ ରାତି ୯ଟା ବେଳେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବସାକୁ ଫେରି ଖାଇବାକୁ ଯାଉଥାଏ ରାତ୍ରି ବିଶ୍ରାମ ପୂର୍ବରୁ । ହଠାତ୍ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀ ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଆସି କହିଲେ ଯେ, ସରକାର ଆଉ ଚାଲିପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଫେରୁଥିବାବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ବାର ଚଉଦ ଜଣ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟଙ୍କ ବାସଭବନକୁ ଗଲେ । ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ସେ ଠଉରାଇଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ିବାକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ଧାରରେ ସେ ପରିଶ୍ରା କରୁଥିବାବେଳେ ଏକଥା ତାଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା ।

ମୁଁ ମନେ ମନେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିନେଲି ଯେ ସରକାର ତୁରନ୍ତ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେବା ଭଲ, ଏପରି ବହୁଧା ବିଭକ୍ତ ଦଳର ସରକାର ଆଉ ନରହୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ କେତେ ସଂଖ୍ୟାରେ କଂଗ୍ରେସସଭା ଦଳତ୍ୟାଗ କରିବେ ମୁଁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ଜାଣିନଥାଏ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଫୋନ କଲି ଓ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ, ଚିଫ୍‌ସ୍ପିକ୍ ଓ କେତେକ ମନ୍ତ୍ରୀ ସେଠାରେ ଥିଲେ । ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟଙ୍କ କଲୋନୀରେ ଯେଉଁ ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି ଚାଲିଥାଏ, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ସେଠାରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ମୋର ସ୍ପଷ୍ଟମତ କହିଲି ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେବା ସମ୍ମାନ ଜନକ କଥା, କାହିଁକି ଏତେ ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟାକଷ୍ଟି କରିବା ?

ମୋ କଥାରେ କେହି ରାଜିହେଲେ ନାହିଁ । ଏତେ ଦୂର ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ହେଲାଣି ବୋଲି କେହି ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ଥିରହେଲା ରାତି ୧୧ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଧାୟକ କଲୋନୀରେ ସବୁ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତୁ । ସେତେବେଳେ ବସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା । ମୋ ମନରେ ଇସ୍ତଫା କଥାଟା ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ବସାକୁ ଯାଇ ଏଗାରଟାବେଳକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାସଭବନକୁ ଆସିଲି । ସମସ୍ତେ ଆସି ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ ଯେ ବାସ୍ତବରେ ଅବସ୍ଥା ଅତି ତରଳ ଏବଂ ସରକାରଙ୍କର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସନ୍ଦିହାନ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉପସ୍ଥିତଥିଲେ ସେମାନେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେଲେ ଯେ ସକାଳ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଭୋର ୪ଟାବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଏକ ଜରୋରୀ ବୈଠକ ବସିବ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଇସ୍ତଫା ସକାଳ ୬ଟାବେଳକୁ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ । ତା'ସହିତ ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯିବ । ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ଦଳ ଯଦି ସରକାରରୁ ଇସ୍ତଫାଦେଇ ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଓ ସାନି ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଏ, ତେବେ ରାଜ୍ୟପାଳ ସଂବିଧାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବାଧ୍ୟହେବେ, ଏଇଆ ଥିଲା ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତିର ମୂଳଭିତ୍ତି । ବିଧାନସଭା ବୈଠକ ଯେଣୁ ଚାଲୁଛି, ବିଧାନସଭା ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଶାସକଦଳ ପରାସ୍ତ ହେଲେ, ତାଙ୍କର ସେପରି ପରାମର୍ଶ ରାଜ୍ୟପାଳ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି । ଏହାପରେ ସବୁ ବଂଧୁମାନେ ବିଦାୟ ନେଲେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ରହିଲି ।

ସ୍ଥିରକଲ୍ଲୁ ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକ ବସିଲେ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନସଚିବ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା କଥା ଏବଂ ସେ ବୈଠକ କଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇବା କଥା । ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣାୟା ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନସଚିବ ଥାଆନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ଯୋନେଜା ଭାରତ ସରକାରରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସେ ଶୋଇସାରିଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଲୁ । ବାସ୍ତବକଥା ନକହି ତାହାକି ଆଲୋଚନା ହେଲା । ତାଙ୍କ ଭଳି ଅଭିଜ୍ଞ ଲୋକ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଇସ୍ତଫା ଆଲୋଚନାରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ମନରେ କହ୍ନନା ନିଷ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବେ । ସେ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନରୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଏକ ଆଲୋଚନା ପୁସ୍ତିକା ଆଣିଲେ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ମଝିରେ ମଝିରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀ ଡକାନ୍ତି ଓ ସେଠାରେ ଦେଶର ରାଜନୈତିକ, ଆର୍ଥିକ, ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ପରିସ୍ଥିତି ଓ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ସେ ପୁସ୍ତିକାରୁ ମୋଟାମୋଟି ଧାରଣା ହେଲାଯେ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ହରାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଶାସକଦଳ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ନିର୍ବାଚନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗିବା ପରାମର୍ଶ ରାଜ୍ୟପାଳ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ।

ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ରାଜନୈତିକ ଓ ଶାସନଗତ ସଂକଟରେ ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ କି ଭୂମିକା ନେବେ, ତାହା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇନ ସମ୍ମତ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହେଲା ନାହିଁ ବା ପରାମର୍ଶ ସଂବଳିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ (Instrument of instruction) ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନେ ଏ କଥା କହିଥିଲେ ହେଁ ଏହା ଉପରେ ଜୋର ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଏପରିକି ଜନତା ସରକାର କେନ୍ଦ୍ରରେ କ୍ଷମତାରୁହୀ ହେଲାବେଳେ ବି ସେ କଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଫଳରେ ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ରାଜନୈତିକ ସଂକଟରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ବାଟରେ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେତେ ଅନୁରକ୍ତ ନୁହଁନ୍ତି, ବେଶି ଅନୁରକ୍ତ ତାଙ୍କର ବାସ୍ତବ ନିୟୁକ୍ତିଦାତା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି । ସେମାନେ ସବୁବେଳେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ରୁଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତି ହେଲାନାହିଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଭାରତୀୟାବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବୈଠକ ବସିଲା ଓ ରାତ୍ରିରେ ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୈଠକକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା । ମୁଁ ଭଲଭାବରେ ଜାଣେ ନୀଳମଣି ବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ପଠାଇବାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା । ତାଙ୍କଛଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଆସିଥିଲେ ବୈଠକକୁ ଓ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନସଚିବ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଚିଠି ଯାଇଥିଲେ ବି କାଳେ କିଏ ପାଇ ଥିବେ, ନପାଇଥିବେ ସେଥିପାଇଁ ସରକାରୀ ରୀତି ଅନୁସାରେ ଶେଷମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଫୋନ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣାୟା ଫୋନ

କରିଥିଲେ । ଆମେ ଧରିନେଇଥିଲୁ ଯେ ଯେଣୁ ଇସ୍ତଫା କଥା ଅଛି ଓ ରାତି ଭୋରରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବୈଠକ ବସୁଛି ସେ କେବେହେଲେ ଆସିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନୁସାରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଇତ୍ୟାଦି ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିଲି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଚିଫ ସେକ୍ରେଟାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକର ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଯେଣୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଇସ୍ତଫା କଥା ରାତିରୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା, ବୈଠକ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରୁ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଅଫସିକୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ, ଆମେ ଖୁବ୍ ସକାଳୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଇପାରୁଁ । ସେହି ଅନୁସାରେ ମାର୍ଚ୍ଚ ପହିଲା ସକାଳେ ପ୍ରାୟ ୬ଟାବେଳେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କଲୁ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଇସ୍ତଫା ସହିତ ବିଧାନସଭାର ଚଳିତ ଅଧିବେଶନର ପରିସମାପ୍ତି ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କଲୁ ।

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିବାରୁ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିବେଶନ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାକୁ ବିଧାନସଭା ସଚିବଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲେ କାରଣ ସେଦିନ ସକାଳ ଆଠଟାବେଳେ ବୈଠକ ବସିବାରଥିଲା । ଯଦିଓ ମନ୍ତ୍ରୀ କେହି ଯାଇନଥିଲେ ଅଧିକାଂଶ ସଭ୍ୟ ଖବର ନ ପାଇଥିବାରୁ ବିଧାନସଭାରେ ଯାଇ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଇସ୍ତଫା କଥା ଓ ରାଜ୍ୟପାଳ ବିଧାନସଭା ବୈଠକ ସ୍ଥଗିତ କରିବା କଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ବିରୋଧୀ ଦଳର ଯେଉଁମାନେ ସରକାରକୁ ସେଦିନ ବିଧାନସଭାରେ ସଂଖ୍ୟା ଲଘିଷ୍ଠ କରିଦେବେ ଏବଂ ବିକଳ ସରକାର ଗଢ଼ିବାରେ ସକ୍ଷମ ହେବେବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ସେମାନେ ଅତୁଥାରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଖବର ପାଇଗଲେ ଯେ ସକାଳେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବସୁଛି ଇସ୍ତଫା ଦେବାପାଇଁ । ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ କେତେକଣ ସଭ୍ୟ ବିଧାନସଭା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ସେହି ସକାଳେ ଭେଟି କେତେକ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ସମର୍ଥନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିଥିବା ଦର୍ଶାଇ ଏକ ପତ୍ର ଦେଲେ । ପରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକରିବାରୁ ପ୍ରଗତିଦଳ ନେତାମାନେ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମା କଲେ, ସେଥିରେ ସେମାନେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଭେଟି ଇସ୍ତଫା ଦେବା ସମୟ ଓ ସେମାନେ ବିଧାନସଭା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ଭେଟି ପତ୍ରଦେବା ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କମ୍ ବ୍ୟବଧାନ ଥିଲେ ହେଁ ସେମାନେ ଆଗେ ସମର୍ଥନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ସୂଚକ ପତ୍ର ଦେଇଛନ୍ତି । ଏ ଯୁକ୍ତି ମୂଲ୍ୟହୀନ କାରଣ ବିକଳ ସରକାର ସମ୍ଭାଷଣ ଘଟଣା ସହିତ ଏ ସମର୍ଥନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଘଟଣା ଥିବାରୁ ବିଧାନସଭା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ, ଯାହା କହିବେ ରାଜ୍ୟପାଳ । ୧୯୫୧ ମତରେ ସେମାନେ ବରଂ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଭେଟି ସରକାରଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ସୂଚକପତ୍ର ଦେବା ଉଚିତଥିଲା । ପ୍ରଗତିଦଳ ନେତାମାନେ

ତତ୍ପରଦିନ ବିଧାନସଭାରେ ନାଟକୀୟ ଭୂମିରେ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବା ସ୍ବପ୍ନରେ ଏତେ ମସଗୁଲଥିଲେ ଯେ ତା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଇସ୍ତଫା ଦେଇପାରେ ଏକଥା ସେମାନେ ଭାବିପାରି ନଥିଲେ । ବିଶ୍ବାସଘାତକତା କରି ଗୁପ୍ତରେ ଦଳଭାଙ୍ଗି ଯେଉଁମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକରନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତୁଥାରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଧାନସଭା ଅଧିବେଶନ ସ୍ଥଗିତ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସାମ୍ବିଧାନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯଥୋଚିତ ଥିଲା ।

ତତ୍ପରେ ନିଜର ଅଧିକ ସମର୍ଥନ ଦେଖାଇ ବିକଳ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କରିବାକୁ ଦାବି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଗତିଦଳର ନେତୃବୃନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ସମେତ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ଶ୍ରୀ ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ଅଧିକାଂଶ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ସେମାନେ ଦାବିକଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଧିକ ସମର୍ଥନ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସରକାର ଗଢ଼ିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଉ । ସେହି ଆଲୋଚନା ବେଳେ ମହତାବବାବୁ ଅତି ଉତ୍ସାହରେ କହିପକାଇଲେ ଯେ ଯଦି ବେଶି ବିଳମ୍ବ କରାଯାଏ, ତେବେ ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠତା ହରାଇବାର ସମ୍ଭାବନା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ ହେଲେ, କେତେକ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆୟାଚାରୀ ଗୟାଚାରୀ ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇପାରନ୍ତି । ସତକୁ ସତ ସେହିଦିନ ପ୍ରଗତିଦଳକୁ ଯାଇଥିବା ଦୁଇଜଣ ମୂଳ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିବା ସଦସ୍ୟ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଲେଖିଦେଲେ ଯେ ସେମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଅଛନ୍ତି । ଅଭିଯୋଗ କରାଗଲା ଯେ ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରଲୋଭନର ବଶ ହୋଇ ଏପରି କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ସତ୍ୟତା ଥାଇପାରେ ମୁଁ ଅସ୍ବୀକାର କରିପାରିବି ନାହିଁ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିହେଲା

ଏହା ଫଳରେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଶ୍ରୀ ଜିଉଙ୍କୁ ଏକ ସୁବିଧା ମିଳିଲା ଏବଂ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକରିବାକୁ (ସମ୍ବିଧାନର ୩୫୬ଧାରା ଅନୁସାରେ) ଯେଉଁ ସୁପାରିଶ କଲେ ସେଥିରେ ମହତାବବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ ଏବଂ ଦୁଇଜଣ ସଭ୍ୟଙ୍କର କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ । ସର୍ବଶେଷରେ କହିଲେଯେ ଏକ ବହୁମତର ସ୍ଥିର ସରକାର ଗଠନ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥିବାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିହେବା ଦରକାର । ଏହି ରିପୋର୍ଟ ଉଦ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିହେଲା ।

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ କୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରଗତିଦଳର ନେତାମାନେ ଓଡ଼ିଶା ହାଇକୋର୍ଟର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ହାଇକୋର୍ଟ ତାଙ୍କ ରାୟରେ ଏହି ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ

କରିଦେଲେ କାରଣ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ବ ଅଧିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ତଥାପି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ବିଚାରକୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରି ଦାଖଲଲେ ଯେ ରାଜ୍ୟପାଳ ବିରୋଧୀଦଳ ନେତାଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ସେ ସରକାର ଗଢ଼ିବାକୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ବା ସରକାର ପରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ବିକଳ ସରକାର ଗଠିତ ହୋଇପାରି ନଥିଲେ, ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକରିବାକୁ ସୁପାରିଶ କରିଥାଆନ୍ତେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ରାଜନୈତିକ ମତ ଥିଲା ।

ଏହିଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଦେବା ଦରକାର ଯେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେଥର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ହେଲାଣି, ସେସବୁରେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ନୀତି ନିୟମ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ନିୟୁକ୍ତି ପାଇଥିବାରୁ, ସେମାନଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ରହୁଛି, ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ସଂବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଡ ଏବଂ ସଂବିଧାନର ସୁରକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନବେଳେ ବା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାଙ୍ଗିଲେ ସେମାନେ କିପରି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବେ, ସେ ବିଷୟରେ ଏକ ମୋଟାମୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ବା Guideline ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲାନାହିଁ । ସ୍ବାଧୀନତା ପରଠାରୁ ଜନତା ସରକାର ମଝିରେ ତିନିବର୍ଷ ବା ଶ୍ରୀ ଚରଣସିଂହଙ୍କ ଓ ପରେ ଭି.ପି. ସିଂଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ହୋଇଥିବା ସରକାର ସମୟକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସବୁବେଳେ କଂଗ୍ରେସଦଳ କେନ୍ଦ୍ରରେ କ୍ଷମତାରେ ରହି ଆସିଛି । ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି କି ଯେଉଁ ଅଳ୍ପସମୟ ବିରୋଧୀଦଳମାନଙ୍କର ସରକାର ହେଲା ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏଥିପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ବରଂ ସେମାନେ ଭାରତରେ ଏକ ଅଶୋଭନୀୟ ଓ ଅସାମ୍ବିଧାନିକ ପରମ୍ପରା ଆରମ୍ଭକରି ଦେଇଗଲେ, ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତକୁ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରର ଦୟାର ପାତ୍ର ହେବାକୁ ବାଟ ଫିଟିଗଲା ।

୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜନତାପାର୍ଟି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠନ କଲେ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଥିଲା ଓ ଜନତାପାର୍ଟି ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସଠାରୁ ବେଶି ଭୋଟ ପାଇଲେ, ସେସବୁ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକଲେ । ଏହି ସାଂଘାତିକ ପରମ୍ପରା ଅନୁସରଣ କରି ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ପୂନର୍ବାର ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ କ୍ଷମତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲାପରେ ସେ ମଧ୍ୟ

ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ଅଣକଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ କାରିକଲେ । ଏହି ସବୁ ଘଟଣାପୂର୍ବରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଶାସନ ଏପରି କାରଣରୁ କେବେହେଲେ କାରି ହୋଇନଥିଲା । ସମ୍ବିଧାନକୁ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଦି ଏହିପରି ମୋଡ଼ି ବା ଦଳିଚକଟି ଅପବ୍ୟବହାର କରାଯିବ-ଅପପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ, ତେବେ ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରପ୍ରତି ଶକ୍ତ ଆଘାତ ହେବାହିଁ ସାରହେବ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ କାରି କରିବା ବିଷୟରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଧ୍ୟାନ ନଦେଇ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶାସନ କରୁଥିବା ଦଳରସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶରେ ଏହି ଅବସ୍ଥା ଚାଲିଥିବ ଓ ସମ୍ବିଧାନର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହିତ ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ ମଧ୍ୟ ହାସ୍ୟାସ୍ୱଦ ହେଉଥିବେ । ସେ ପଦବୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏତେ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହେଲାଣି ଯେ ଅନେକେ ଏହି ପଦବୀ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ଚାହଁଲେଣି । କିଏ କିଏ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ରାଜ୍ୟପାଳମାନେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ସମ୍ବିଧାନ ଓ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପରମ୍ପରାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ତୁରନ୍ତ ଏକ ସର୍ବସମ୍ମତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ଦଳୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ନକରି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜାତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ହିସାବରେ ବିବେଚନା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏହିପରି ଏକ କୁଟିଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଅବସାନ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବହୁତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇଲି । ପ୍ରାୟ ନଅମାସ ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିଥିଲି, ବର୍ଷେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଭୟଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ସେଥିରୁ ଯେପରି ନିଷ୍କାର ମିଳିଲା । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ ଲୋକେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଓ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କିପରି ମନ୍ତ୍ରୀ ତୁଲାଇପାରୁଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରଚଳିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯଦିକଣେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ “ଶାସନ” କରେ, ତେବେ ତାହାର ଆଉ ଶକ୍ତିଥିବ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାପାଇଁ ? ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେ ଶାସନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଶାସନ ହିଁ ଶାସନ କରିବ । ମୋର ଏହାହିଁ ଅଭିଜ୍ଞତା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଯେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ ରହି ଏକବର୍ଷପରେ ବିଦାୟ ନେଲି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମାନସିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।

ବରିଷ୍ଠ ନେତାମାନଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ମେଣ୍ଟ

ଏହାପରେ ବାସ୍ତବ ରାଜନୈତିକ ସଂଗ୍ରାମ ମଇଦାନରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଗତିଦଳ ତରଫରୁ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ଓ ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ବଡ଼ ବଡ଼ ସଭାକରି ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର କଟୁ ସମାଲୋଚନା ଆରମ୍ଭକଲେ । ସେମାନେ ତିନିଜଣଯାକ

ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନେତା ଓ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଆଗଭର ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ସଭାକୁ ବହୁଲୋକ ଆସିଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଇସ୍ତଫା ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଦିଲ୍ଲୀ ପଳାଇଗଲେ ଓ ଆଉ ଆସିଲେନାହିଁ । ଏକ ଦିଗରେ ବିରାଟ ବିରାଟ ସଭାହୋଇ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି, ଅନ୍ୟଦିଗରେ ଆମ ତରଫରୁ ଜବାବ ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ, ଏଥିରେ ମୋ ଭଳି ଲୋକ ବ୍ୟସ୍ତହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । ସାରା କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର ନୈତିକ ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ । ଆମେ ଚାହୁଁଥିଲୁ ଆମେ ମଧ୍ୟ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ବୁଲିଗଲେ ସେହି ପୁରୁଣା ନେତୃତ୍ବର ରାଜନୈତିକ ସାମନା କରିବା କିଛି କଷ୍ଟକର ହେବନାହିଁ । ନଅମାସର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷତା ବିଷୟରେ ସବୁ ମହଲରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ପ୍ରଶଂସା ହେଉଥାଏ । ଭୂମିସଂସ୍କାର ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପଦକ୍ଷେପ, ଜଳସେଚନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ, ଏକବର୍ଷ କାଳରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶିଗ୍ରାମକୁ ବିଦ୍ୟୁତକରଣ, କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ର ଜାତୀୟକରଣ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥାଏ । ବେଶିବର୍ଷ ସରକାର ରହିଥିଲେ କଣ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ଅଲଗା କଥା । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଆମ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେପରି କିଛି ବଦନାମିର ଜାଲ ଛଦି ନଥିଲା କି ତାହା ପଦାକୁ ଫୁଟିପାରି ନଥିଲା । ବରଂ ଆଖି ଦୃଶିଆ କିଛି ପ୍ରଗତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ଥିଲେ । ସେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନିଜେ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାନେତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଲାଯେ ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ରାଜ୍ୟର କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କର ଏକ ବିରାଟ ସମ୍ମିଳନୀ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ହେଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ସ୍ଥିରହେଲା ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ, ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି, ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୁଁ ରାଜ୍ୟର ସବୁ ଜିଲ୍ଲା ମହକୁମା ଓ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଇ ଜନ ସମାବେଶରେ ଭାଷଣ ଦେବୁ ଏବଂ ବିରୋଧୀ ଦଳର ଅପପ୍ରଚାରର ମୁକାବିଲା କରିବୁ । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା, ଯେଉଁଥିରେକି ବିରୋଧୀ ମେଣ୍ଟକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ମିଳନବୋଲି ଆଖ୍ୟାଦେଇ ପ୍ରଗତି (ପ୍ରଗତିଦଳ ନୁହେଁ) ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ରାଜନୈତିକ ସଂଗ୍ରାମର ଡାକରା ଦିଆଗଲା । ଏ ପ୍ରସ୍ତାବର ଚିଠା ମୁଁ କରିଥିଲି ଏବଂ ଏହିଧ୍ବନିର ଅବତାରଣା କରିଥିଲି । ଏହା ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା ।

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ଏକ ବିରାଟ ସଭା ହେଲା ଏବଂ ଆମ ପ୍ରଚାରର ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା । ତା’ପରେ ପୁରୀ ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ମଧ୍ୟ

ସଭାହେଲା । ଏହି ତିନୋଟି ବିରାଟ ଜନସଭାପରେ ହଠାତ୍ ଦେଖାଦେଲା ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଆମର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏ ସଭାର ସଫଳତା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଢୁଙ୍କିଲା ଯେ ସେ ଏକୁଟିଆ ବୁଲିଲେ ତାଙ୍କର ଭାବମୂର୍ତ୍ତି ବୁଝିପାଇବ । ଏହାପରେ ଜୟପୁର, ଭବାନୀପାଟଣା ଓ ବଲାଙ୍ଗିରରେ ସଭାଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲୁ ଯେ ସେ କରଛନ୍ତି ଦେବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଭବାନୀପାଟଣା ସଭାପରେ ଆମେ ତିନିଜଣ ସ୍ଥିରକଲୁ ଯେ ଆମେ ଏପରି ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଆଉ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯିବୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତତ୍ପରଦିନ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜନସଭା ସାରି ତାହା ପରେ ଆମେ ଏକାଠି ଗଲୁନାହିଁ । କେବଳ ସମ୍ବଲପୁର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଚାପରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲୁ ।

ଏହିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ୧୯୭୪ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସ ଶେଷ ଭାଗରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନର ଅବସାନ ହୋଇ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀକାଳୀନ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ଏହାପୂର୍ବରୁ ୧୪୦ ସଭ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ ଥିଲା, ତାହା ୧୯୭୪ ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ପୁନର୍ଗଠିତ ହୋଇ ୧୪୭ ସଭ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ହେଲା ଓ ଲୋକସଭା ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ଥିବା କୋଡ଼ିଏ ସ୍ଥାନବଦଳରେ ଏକୋଇଶଟି ସିଟ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେଲା । ପ୍ରଥମକରି ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଦଳ ଏକ ମିଳିତମେଣ୍ଟ କରି ପ୍ରଗତିଦଳ ନାମରେ କଂଗ୍ରେସ ସଙ୍ଗରେ ଏକ ଶକ୍ତ ଲଢ଼େଇରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଅଣସ୍ତୋରୀ (୬୯) ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ଓ ପ୍ରଗତିଦଳ ଛପନ (୫୬)ଟି ସ୍ଥାନରେ ଲଢ଼ାଇ କଲା । ସେଥିରୁ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ପଞ୍ଚତିରିଶ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଦଳ ଏକୋଇଶଟି ସ୍ଥାନ ହାସଲ କଲେ । ମୁଁ ମୋର ପୂର୍ବ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଧର୍ମଶାଳାରୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲି । କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ଜୀବନରେ ଏହିଥର ହିଁ ପ୍ରଥମକରି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିଥିଲି । କଂଗ୍ରେସଦଳ ଅଧାରୁ ପାଞ୍ଚଟି ସ୍ଥାନ କମ ପାଇଥିଲେହେଁ ପ୍ରଗତିଦଳ ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବହୁତ ପଛରେ ଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସଦଳ ସରକାର ଗଢ଼ିଲା ଓ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ ତରଫରୁ ଜିତିଥିବା ସାତଜଣଙ୍କ ସମର୍ଥନଲାଭ କରିଥିଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ପୁଣି ସରକାର ଗଢ଼ିଲା

ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ କଂଗ୍ରେସଦଳର ନେତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଆଗରୁ ଆଭାସ ଦେଇଛି ଯେ ବ୍ରଜବାରୁ ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ମତପାର୍ଥକ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଗୁପ୍ତରେ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡକୁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଭାବିତ କରି ତାଙ୍କୁ ବିଧାନସଭାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦବୀକୁ ଠେଲିଦେଲେ । ବ୍ରଜବାରୁ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଭଲ ସମ୍ପର୍କ ଥିବାରୁ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ଆମ ଜଥାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସବୁବେଳେ ରହୁଥିବାରୁ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ନରହୁ, ଶ୍ରୀମତୀ

ଶତପଥୀଙ୍କର ଏହି ପାଞ୍ଚ ଥିଲା ଏବଂ ସେ ସେଥିରେ ସଫଳ ହେଲେ । ମୁଁ ଜାଣିବାରେ ସେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଶ୍ରୀ ଜରିଙ୍କ କରିଆରେ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବରିଷ୍ଠ ନେତାଙ୍କ ମିଳିତ ସଂଗ୍ରାମ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଂଗ୍ରେସ ଯେଉଁ ସଫଳତା ପାଇଲା, ତାହା ପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ପ୍ରତି ଲୋକ ସମର୍ଥନର ଶ୍ରେୟ ପ୍ରମାଣ । ତତ୍ସହିତ ଯେଉଁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଭୂ-ସଂସ୍କାର ଆଇନ କରିଥିଲୁ ଓ ବହୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ବିରୋଧ ଯୋଗୁଁ ସରକାରର ଅକାଳ ପତନ ଯୋଗୁଁ ଗୃହୀତ କରାଇ ପାରିନଥିଲୁ, ତାହାପ୍ରତି ଲୋକସମର୍ଥନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଆମେ ଜାଣିଶୁଣି ସେହି ଆଇନ ଉପରେ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାରରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିଲୁ । ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଯେ ବଡ଼ ଭୂମି ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସମର୍ଥନ ପାଇବାପାଇଁ ଉତ୍କଳକଂଗ୍ରେସ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରବଳ ନେତାମାନେ ନିର୍ବାଚନରେ ଏହିଆଇନ ବିରୋଧରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ସମର୍ଥନ ପାଇଥିଲେ । କାଳେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହିବିଲ୍ ଗୃହୀତ କରାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନକାଳରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଓଡ଼ିଶା ଭୂ-ସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଆଇନ ହିସାବରେ ଗୃହୀତ କରାଇସାରିଥିଲୁ । ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରି ହୋଇଥିଲେ, ସେ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ବଜେଟ ଓ ଆଇନ ପାଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଗୃହୀତହୁଏ । ପରେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ସରକାର ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିଲି, ସେତେବେଳେ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଆଇନକୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଗୃହୀତ କରାଇନେଲି । ବିରୋଧୀ ଦଳରୁ କିଛି ପ୍ରତିବାଦ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ତାହା ବିଶେଷ କାମ ଦେଲାନାହିଁ ।

ରେଙ୍ଗାଲୀ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାର ମୂଳଦୁଆ

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀରେ ବହୁମୁଖୀ ରେଙ୍ଗାଲୀ ଯୋଜନାରେ ଶୁଭ ଦେଇଥିଲେ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ । ଏହି ଯୋଜନା ପାଇଁ ମୁଁ ବିଧାନସଭାରେ ୧୯୫୭ ମସିହାରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲା ପରଠୁ ଆୟୋଜନ କରିଆସିଥିଲି । ୧୯୫୫ ମସିହାର ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ବନ୍ୟାରେ ଏହି ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ୧୯୬୧ ମସିହାରେ ପୁଣି ଏକ ବଡ଼ବନ୍ୟା ହେଲା । ତାହାପରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଆୟୋଜନ ଆରମ୍ଭ କଲି । ମହାନଦୀର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିଷ୍ଟକାମୟୀ ଏହି ତିନୋଟି ନଦୀର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦରକାର ଓ ଜରୋରୀ ଥିଲା । ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଯାଜପୁର ସବ୍-ଡିଭିଜନ ଶେଷସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀ ପକ୍ଷରୁ ଖୁବ୍

ବଡ଼ ବଡ଼ ସଭା ସମିତି ହୁଏ ଓ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭାପତି ମୁଁ ଥାଏ । ଭୟଙ୍କର ବର୍ଷା ସତ୍ତ୍ୱେ ଧର୍ମଶାଳା ଥାନା କୁଆଖିଆଠାରେ ଉତ୍କଳ ବନ୍ୟା ସମ୍ମିଳନୀର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ କେନ୍ଦ୍ରୀୟଜଳ ଓ ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କେ.ଏଲ. ରାଓ ଯେଉଁ ଗଠନମୂଳକ ଲୟା ବାଉଁ । ସେ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଦେଇଥିଲେ ସେଥିରେ ସେ ଯାହାବରେ ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଳନିଷ୍ଠାସନ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ମାଷ୍ଟରପ୍ଲାନ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହିସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ତିନୋଟି ନଦୀ ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ବନ୍ୟାବେଳେ ସରକାରୀ କଳ ଓ ରାଜନୈତିକ ଲୋକେ ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଥା ଭାବନ୍ତି । ତା'ପରେ ସବୁ ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇଯାଏ । ଏହାଭିତରେ ରେଙ୍ଗାଲା ଯୋଜନା ସର୍ତ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତି କାମ ମନ୍ତ୍ରର ଗତିରେ ଆଗେଇଥାଏ । ବହୁ ବର୍ଷପରେ ଯୋଜନା ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସରିଲା । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖାଲି ପତ୍ରାଳାପ ଓ ବୈଷୟିକ ଆପତ୍ତି ସୂଚକ ପତ୍ର ବିନିମୟରେ କଥାଟା ସାମାବଦ୍ଧ ରହିଲା ।

୧୯୭୨ରେ ମୁଁ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥ ଓ ଯୋଜନା ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାପରେ ରେଙ୍ଗାଲା ଯୋଜନା ଉପରେ ଜୋର ଦେଲି । ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଜଳସେଚନ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଏହି ଯୋଜନା ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହୀ କରାଇଲି ଓ ସମ୍ଭଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ଜବାବଦେଲି । ସେ ନିଜେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଏହି ଯୋଜନା ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ ଅଣାଇଲେ ବୈଷୟିକ ଦିଗରୁ ।

ମୁଁ ଏ ଯୋଜନା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ କରିଥିଲି କାରଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ଆରମ୍ଭରେ ଓଡ଼ିଶାର ହୀରାକୁଦ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓ ପଞ୍ଚଦଶକର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ତତ୍ପରେ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥିଲେ ହେଁ କଂଗ୍ରେସ ହେଉ ବା ଅଣକଂଗ୍ରେସ ହେଉ କୌଣସି ସରକାର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବହୁମୁଖୀ ନଦୀ ଯୋଜନା ହାତକୁ ନେଲେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ଭାଗ୍ୟ କୃଷିର ବିକାଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏଥିପାଇଁ ଜଳସେଚନ ଓ ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରେଙ୍ଗାଲା ଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତି ଜରୋରୀ । ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ଦଶଲକ୍ଷ ଲୋକେ ବନ୍ୟା ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବେ, ଅନୁଜିତ ଓ ଅଣଜଳସେଚିତ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ବହୁ ଅଂଶ ଓ କେଉଁଝର, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଣଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳ

ଜଳସେଚନ ଫଳରେ ଉପକୃତ ହେବ । ତାହାଛଡ଼ା ବିଦ୍ୟୁତ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷିର ଅଭିବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଏହା ବହୁ ପରିମାଣରେ ସହାୟକ ହେବ । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତିଶୟ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲି ଏବଂ ରେଙ୍ଗାଲାଠାରେ ରାସ୍ତାଘାଟ, କୋଠାବାଡ଼ି ନିର୍ମାଣ(Infrastructure) ପାଇଁ ଏକକୋଟି ଟଙ୍କାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅର୍ଥର ବ୍ୟବସ୍ଥା ୧୯୭୩ ମସିହା ବଜେଟରେ ରଖିଲି । ଏହି ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟ ସୁପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଜଳସେଚନ ବିଭାଗର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଏକ ଅତିରିକ୍ତ ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିଅର ପଦବୀ ମଞ୍ଜୁରାଦେଇ ସେଥିରେ ସର୍ତ୍ତ ଦେଲି ଯେ ତାଙ୍କର ଅଧିକ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ନ ରହି ରେଙ୍ଗାଲାରେ ରହିବ । ଏସବୁ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଆଗରୁ ଲେଖିଛି ମାର୍ଚ୍ଚ ପହିଲାଦିନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ପତନ ହେଲା ।

ଜୀବନର ଏକ କାମନା

ତଥାପି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ରାଜି କରାଗଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ୧୯୭୩ର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଏହି ଯୋଜନାର ଶିଳାନ୍ୟାସ କଲେ । ଜୀବନର ଏକ କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣହେବାର ଅୟ୍ୟଂଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶା ବନ୍ୟାସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବେଶନରେ ମୁଁ ଘୋଷଣା କଲିଯେ ମୋ ଜୀବଦଶାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖାର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ ଓ ମୃତ୍ୟୁପୂର୍ବରୁ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଖୁସିହେବି । ସେହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପାଟଣାଠାରେ ବିହାର, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଶା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏକ ବୈଠକ ବସିଲା, କେନ୍ଦ୍ର ଜଳ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କ୍ରମେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସହିତ ଏହି ତିନି ରାଜ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ । ଏହିନଦୀ ବିହାରରୁ ବାହାରିଛି ଓ ଓଡ଼ିଶା, ବଙ୍ଗଳା ଦେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଛି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ସେଥିରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ ଚୁକ୍ତିହେଲା ଯେ କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏହି ତିନି ରାଜ୍ୟର ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ଏହି ତିନି ରାଜ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷାକରି ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ବନ୍ଧ ଯୋଜନା କାମହେଉ ବୋଲି ମୁଁ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟରେ ବହୁବାର କହିଛି ଏବଂ ପତ୍ରାଳାପ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିକାମ ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦର ଗତିରେ ଚାଲିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା, ବୈତରଣୀ ଯୋଜନା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସକ୍ରିୟ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ବହୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ବରାବର ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହୁଥିଲେ ହେଁ ଜଣେହେଲେ ଏଥିରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉ ନାହାନ୍ତି । ମୋର ପୂର୍ବଭଳି ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବୟସ ଥିଲେ ମୁଁ କେବେଠାରୁ ସେଠାରେ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ଚାପ

ପକାଇବାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ ଭୁଲିନାହିଁ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ପତ୍ରାଳାପ କରୁଛି ।

ରେଙ୍ଗାଲୀ ଯୋଜନା ୧୯୭୩ରୁ ହେଲାଣି, ଏ ମଧ୍ୟରେ ପଚାଶ ବର୍ଷ ବିତିଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସରକାର ମାନଙ୍କର କୃଷିପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ନଥିବାରୁ ସେ କାମ ମନ୍ଦର ଗତିରେ ଚାଲିଛି । ଜଳଭଣ୍ଡାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ଏବେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି, କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଅସଲ କାମ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଲକ୍ଷ ଏକର ଜଳସେଚନ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ମାତ୍ର । ବୋଧହୁଏ ଏ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂରିଯିବ ତାଷୀକୁ କ୍ଷେତରେ ପାଣି ମଡ଼େଇବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ମନସ୍ଥାପ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ

ଏସବୁ କରାଇବାରେ ମୋର ଆଗ୍ରହ ଓ ଉଦ୍ୟମ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରେଙ୍ଗାଲୀ ବାସତ୍ୟତଙ୍କ କଥା ଭାବିଲାବେଳେ ମନରେ ଦାରୁଣ ଆତ୍ମାତ ଆସୁଛି । ବାର, ତେର ହଜାର ପରିବାରଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ କିଏ କହିବ ରେଙ୍ଗାଲୀ ଯୋଜନା ହେଉ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଆନ କରିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଣିର ଗାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଯେଉଁ ସମାଜ ଏକ ଭଲକାମ କରିବ , ସେ ଭଲକାମ ଫଳରେ ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବେ , ସେମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ସେହି ସମାଜର । ବାସତ୍ୟତଙ୍କ ସମସ୍ୟା- ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ସମସ୍ୟା, କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସରକାରମାନେ କେବଳ କ୍ଷତିପୂରଣ ଟଙ୍କା ବାଣ୍ଟିଦେଇ-ସେଥିରେ ପୁଣି ବହୁଲୋକଙ୍କ ହାତ ଦୁର୍ନୀତିରେ ଟିକଣ ହେଲା- ସେମାନଙ୍କୁ ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ହାତରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଏବେ ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଅନୁତାପ କରେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ କଷ୍ଟର ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ବ ଯେପରି ମୋର । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରୁଛି ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଂଘ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଆୟୋଜନ କରିଛି । ଯେତିକି କଷ୍ଟ ସେମାନଙ୍କର ଦୂର କରାଯାଇପାରେ ସେତିକି ମୋର ସନ୍ତୋଷ ।

ସେଥିପାଇଁ ମୋ ମନରେ କ୍ଷୟ ଧାରଣା ଯେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ବାସତ୍ୟତ କରିବା ଦରକାର ହେଉଥିବା ଯୋଜନାକୁ ଭାବିଚିନ୍ତି ହାତକୁ ନେବା ଦରକାର । ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ବିକଳ ପଛ ବାହାର କରିବା ଦରକାର । ତାହାହିଁ ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ସାରା ବିଶ୍ୱରେ । ଦେଶର ହିତପାଇଁ ନିତାନ୍ତ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଅଭିଆନ ଯୋଜନାକୁ ସମ୍ବଳର ମାପକାଠିରେ ନମାପି ମାନବିକତାର ମାପକାଠିରେ ମାପିବା ଦରକାର ।

ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳବେଳେ ସେତେବେଳର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅନୁସାରେ ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ଜିଲା ସଦରମହକୁମା ସହିତ ସଂଯୋଗ କରିବାକୁ ଜଳେଶ୍ୱର ନିକଟରେ

ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଯୋଲର ଆବଶ୍ୟକତା ଜରୋରି ଥିଲା । କଳିକତା ସହିତ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅସ୍ଥ ବାଟ । ଆମର ଏତେ ସମ୍ବଳ ନଥାଏ । ବଙ୍ଗଳା ସରକାରଙ୍କ ଆଂଶିକ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହାକୁ ହାତକୁ ନେବାକୁ ଯୋଜନା ବିଭାଗ ତରଫରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ସେତେବେଳର କଂଗ୍ରେସ ସରକାର (ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶଙ୍କର ରାୟ) ଏଥିରେ ସହମତ ହେଲେ କାରଣ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଦୂରତ୍ୱ କମିଯିବ । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଯେଉଁଦିନ ଏ ସେତୁର ଶୁଭଦେଲେ, ସେଦିନ ଏହା ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଦୃଶ୍ୟଥିଲା । ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ଉଦ୍‌ଘାଟନା ଥିଲା ଯେ ପ୍ରାୟ ଏକଲକ୍ଷ ନରନାରୀ ଏକ ମେଳାରେ ଯୋଗଦେବାଭଳି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ଠୁଳ ହୋଇଥିଲେ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ପୁରୁଷ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେଇ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମଲ୍ଲିକ ଆମ ପୂର୍ବବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀଥିଲେ । ଏହା ବହୁଦିନର ଦାବି ଥିଲା ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର ବାସୀଙ୍କର । ସେଥିପାଇଁ ଏପରି ସ୍ୱତଃପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନସମାଗମ । ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା କାମକୁ ଆଠ ଦଶ ବର୍ଷ ଲାଗିଲା କାରଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସରକାରମାନେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେନାହିଁ ।

କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଯୋଜନା ଆଭିମୁଖ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶାର ସାମୂହିକ ହିତପାଇଁ ଯୋଜନାର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଜଣ ହେବା ଉଚିତ, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଅଲଗା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଛି । କୃଷିକୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିପାଇଁ ବିକାଶର ଯେଉଁ ଭିତ୍ତିଭୂମି (Infrastructure) ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦରକାର ତାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ତା'ରି ଭିତରୁ ଅନ୍ୟସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବିକାଶର ସ୍ରୋତ ବାହାରିବ । ମୁଁ କୃଷିର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଜଳାଖିଳି ଦେଇ ଶିଳ୍ପାକରଣର ବିରୋଧୀ । କୃଷିକୁ ସଂବୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଯେତେ ଛୋଟ ବା ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଦରକାର ତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ ଏବଂ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶିଳ୍ପକୁ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ । ଏହା ଯେ ଭାରତ ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଭାରତର ବେକାରୀ ସମସ୍ୟା ଦୂର କରିବାକୁ ହେଲେ ଏପରି ଯୋଜନାପାଇଁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ହିଁ ଦରକାର । ଏହାଫଳରେ ପୁଞ୍ଜି ପ୍ରଧାନ (Capital -Intensive) ବ୍ୟବସ୍ଥା ବଦଳରେ ଶ୍ରମଭିତ୍ତିକ (Labour-Intensive) ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ସ୍ୱାଭାବତଃ ବେଶି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାକୁ ହେବ ।

ସେତିକିବେଳେ ଷଷ୍ଠ ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତି କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ କେବେହେଲେ ନିଆ ହୋଇ ନଥିଲା । ରାଜ୍ୟର ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ହିଁ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ । ଫଳରେ ରାଜ୍ୟର

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସକୁ ନିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ପାଠ ଯେପରି ଅମଳାତନ୍ତରେ ଥିବା ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ରାଜନୈତିକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଅଲୋଡ଼ା ସାମଗ୍ରୀ ! ଏହା ଯେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନେ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତିନାହିଁ ।

୧୯୭୩ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କଲେଜର ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କର ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସେକ୍ରେଟେରୀଏଟ୍‌ରେ ଆହ୍ୱାନ କଲି । ସେଥିରେ ଶ୍ରୀ ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର, ବୈଦନ୍ୟାଥ ମିଶ୍ର, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଶିରୀଶ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରାୟ ତିରିଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ । କାହାଠୁଁ ବୋଧହୁଏ ଖବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ସେଦିନ ମୋର ଜନ୍ମଦିନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଭାଷଣରେ ଆରମ୍ଭରୁ ସେହିକଥା କହି ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ । ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେଇଥିବା ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ସେହି କଥାକୁ ଦୋହରାଇଲେ ଓ ପ୍ରଥମଥର କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ସେମାନଙ୍କର ମତାମତ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତପାଇଁ ଲୋଡ଼ାଯାଉଛି ବୋଲି ମୋ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ସାରାଦିନ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲିନାହିଁ । ସେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିବା ଯୋଜନା ଓ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ ସମୀକ୍ଷା କରିବାରେ ପାରଜମ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଗାମୀ ଯୋଜନାର ରୂପରେଖ କ'ଣ ହେବ, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ଅବଦାନ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ମୋର ଧାରଣା ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ସଙ୍ଗଠନ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସେତେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏପରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଉଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ଦେଖାଉନାହିଁ । ଯଥେଷ୍ଟ ଅନୁଶୀଳନର ଅଭାବ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଉତ୍ତର ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତି ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗଉପରେ ବହୁତ ଅନୁଶୀଳନ ଓ ସମୀକ୍ଷା କଲେଣି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଓ ଲଜାର କଥା ୧୯୭୩ ମସିହା ପରେ କୌଣସି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଗୀଦାର କରାଯାଉନାହିଁ । ତାହାହିଁ ଆରମ୍ଭ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାହିଁ ଶେଷ । ଜନସାଧାରଣ, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ଅମଳାତନ୍ତ-ସମସ୍ତଙ୍କର ସହଯୋଗ ରାଜନୈତିକ ନେତୃତ୍ୱ ନ ନେଲେ ଯୋଜନା କେବେହେଲେ ଲୋକଙ୍କ ଯୋଜନା ହେବନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ଆଶା ଆକାଞ୍ଚିକାକୁ ପ୍ରତିଫଳନ କରିବନାହିଁ । ସବୁ ପଞ୍ଚବର୍ଷୀୟ ଯୋଜନା ଚିଠାରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭାଗୀଦାର କରିବା

ଉଚିତ ବୋଲି କାଗଜକଳମରେ ଲେଖାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ କେବେହେଲେ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଗୀଦାର କରାଯାଉନାହିଁ ।

ମୋର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବକାୟରଖି ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ପଞ୍ଚବର୍ଷୀୟ ଯୋଜନାର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତି ଶେଷ କଲାବେଳକୁ ସରକାରର ପତନହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଚିନ୍ତାଧାରାର କିଛି ପରିମାଣରେ ଛାପ ତୁଡ଼ାନ୍ତ ଯୋଜନାରେ ରହିଥିଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବର ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା

ଆଗରୁ ଲେଖିଛି ୧୯୭୪ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା ସେଥିରେ ମୁଁ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିଲି । ତାହାଛଡ଼ା ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସଂସ୍ଥା (R.E.O.) ମଧ୍ୟ ମୋ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଗାଁ ଗହଳର ରାସ୍ତାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଛୋଟ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଭାଗ ଅଧୀନରେ । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବରେ ଯେତେବେଳେ (ଜନତାଦଳ ସରକାରର ପତନ ପରେ) କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି ବିଭାଗକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଗଲା ଓ ସାଧାରଣ ପୂର୍ଣ୍ଣବିଭାଗ ଏବଂ ଜଳସେଚନ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବଣ୍ଟନ କରି ଦିଆଗଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ବିଭାଗ ବଣ୍ଟନବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସଙ୍ଗରେ କିଛି ଖେଳ ଖେଳିବାର ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ବିଧାନସଭାର ବାଚସ୍ପତି କରିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ମୋତେ ଏକ ଗୌଣସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ପାଞ୍ଚ କରିଥିଲେ । ଏହି ଉଦ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଶା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତାଙ୍କର ହାତ ଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଥିଲି । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ମନରେ ଘିରି କରିଥିଲି ଯେ ବରଂ ମନ୍ତ୍ରୀ ନ ହେବି, କିନ୍ତୁ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଶିକାର ହେବିନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପ୍ରତି ମୋହ ନଥାଏ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଥରେ କେହି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଛି ଜାଣିଲି, ତାହାର ଶାକାର କାହିଁକି ହେବି ?

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଗଠିତ ହେବାବେଳେ ମୋର ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, ରାଜମହଲ ହୋଟେଲରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିଧାୟକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ କହି ଦେଇଛନ୍ତି, ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଜାସୋସଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀ କଲେ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ଓ ଯୋଜନା ବିଭାଗ କୌଣସିମତେ ଦେବେନାହିଁ କାରଣ

ଏହିବିଭାଗ ନେଇ ସେ ପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଜଣାପଡୁଥିଲା ।

ମୁଁ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନଥିଲି କାରଣ ଭାରତରେ ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିବା ଧନୀ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ବରଂ ସହ୍ୟ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ବିରୋଧରେ ଥିବା ବା କଂଗ୍ରେସରେ ଥିବା ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଭାବାପକ ଲୋକଙ୍କୁ ବରଦାସ୍ତ କରିବେନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଓ ବିଧାନସଭା ବାହାରେ ସ୍ବାଧୀନତା ପରଠାରୁ ଏହାହିଁ ମୋର ଚିନ୍ତା ଅଭିଜ୍ଞତା । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କର ଅତୀତ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବାରୁ ସେହିଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ସେ ସର୍ବଦା ନିକଟତର ଥିଲେ । ତା'ଛଡ଼ା ଦ୍ଵିତୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ କିଛି ପରିମାଣରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିବାରୁ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ, ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଚପ୍ପର ଥିଲେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ମଧ୍ୟ ସବୁ କଥାରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।

ଏ ସବୁ ଜାଣି ମୁଁ ମନରେ ସ୍ଥିର କରି ନେଇଥିଲି ଯେ ଯଦି ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ମୋତେ ନ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ମୁଁ ନେବି, ନହେଲେ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ଵକୁ ଗୋଇଁ ମାରି ଚାଲିଆସିବି । ବାସ୍ତବରେ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗର ବେଶି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ତଳକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପାଇଥାଆନ୍ତି ।

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଶପଥ ନେବାର ପରଦିନ ବିଭାଗ ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ମତେ ଡାକି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ଢ଼ଙ୍ଗରେ କହିଲେ ଯେ ପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଯୋଗାଣ ବିଭାଗ ନେଇ ବହୁତ ହଇରାଣ ହୋଇଛେ, ତେଣୁ ଆପଣ ହିଁ ଏହାକୁ ତୁଲାଇ ପାରିବେ । ଅର୍ଥ ବିଭାଗ କିଏ ନେଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ବିଭାଗ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ମୁଁ କୌଣସି ରକମର ଆଲୋଚନା ନକରି ସିଧା କହିଲି “ତୁମ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଯେଉଁ ସାଧା କାଗଜ ଅଛି ଦିଅ, ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇସ୍ତଫା ଲେଖି ଦେଉଛି । ମୋର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ନାହିଁ ” ।

ଏଥିରେ ସେ ଚିକିଏ ବିବ୍ରତ ହେବା କଥା । ହୁଏତ ଏପରି ଉତ୍ତର ପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ମୋର ପସନ୍ଦ ମୁତାବକ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ଦେଲେ ଓ ତାହା ସହିତ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ବିଭାଗ ନେବାକୁ ପଚାରିବାରୁ ମୁଁ ଏକ ଛୋଟିଆ ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗ ହିସାବରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସଂସ୍ଥା ନେଲି । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିଏ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ନେଉଥିଲେ, ତାହା ସହିତ ଅବକାରୀ ବିଭାଗ ନେବାକୁ ପଡୁଥିଲା

କାରଣ ଏହା ଯୁଗ୍ମ ବିଭାଗ ହିସାବରେ ସ୍ବାଧୀନତା ପରଠୁଁ ରହି ଆସିଥିଲା । ମୁଁ ବରଂ କହିଦେଲି, “ଏହି ବିଭାଗ ମୋ’ଠାରୁ ନେଇ ଆଉ କାହାକୁ ଦିଅ, ମୁଁ ଏ ମଦ ଫଦ, ଠିପି ଖୋଲା, ଠିପି ବନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି କଥା ବୁଝି ପାରିବି ନାହିଁ” । ତେଣୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅବକାରୀ ବିଭାଗକୁ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗରୁ ଅଲଗା କରିଦେଲେ ଓ ଶ୍ରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ଓ ଅବକାରୀ ବିଭାଗ ଦେଲେ ।

ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ବାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ କାମ ଆରମ୍ଭକଲା । ମୁଁ ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ମନରେ ସ୍ଥିର କଲି ଯେ ମୋ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ବିଭାଗକୁ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଚଳାଇବି, ଅନ୍ୟ ବିଭାଗ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ତାଙ୍କ ବିଭାଗ ବିଷୟରେ ଯାହା ପଚାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବି । ପ୍ରଥମ ବା ଦ୍ବିତୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ କେତେକଟା ଫାଇଲ ଲେଖିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ତାଙ୍କ ବିଭାଗର କାମ ବିଷୟରେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ବର ପଛ ବେଳକୁ ନନ୍ଦିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ମୋର ମାନସିକ ବ୍ୟବଧାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲେ ହେଁ ଅନ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଉତ୍ତମ ସମ୍ପର୍କ ଅତୁଟ ରହିଥିଲା ।

ବିରୋଧୀଦଳ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ

ବିଧାନସଭା ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧୀଦଳ ସହିତ ମୋର ସୁ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । ମୋର ବିଧାୟକ ହିସାବରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ସୁନାମ ଥାଏ ଏବଂ ନିଜର ବିଭାଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନଥାଏ । ତା’ଛଡ଼ା ବିଧାନସଭାକୁ ସବୁ ବିଷୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସେ । ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିରୋଧୀଦଳ ନେତା ଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଗତିଦଳର ସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୪୬ । ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ କାନସର ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତହୋଇ ବହୁଦିନ ବମ୍ବେର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିଲେ ଓ ୧୯୭୫ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହେଲା । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କ ମର ଶରୀରକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇ ବଲାଙ୍ଗିରଠାରେ ଦାହ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଆଘାତ ଦେଇଥିଲା । ବହୁ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ରାଜନୀତିର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମିକ ସମ୍ପର୍କ ଖୁବ୍ ଘନିଷ୍ଠଥିଲା । ୧୯୫୭ ମସିହାରୁ ଉତ୍ତମ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟ ଥିଲୁ ଏବଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ପରାମର୍ଶ ରୀତିମତ କରୁଥିଲୁ ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ । ସେ ସରକାରରୁ ଗଲାପରେ ବା ମୁଁ ସରକାରରେ

ପ୍ରବେଶ କଲାପରେ ବିଧାନସଭାରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଭୂମିକା ନେଇଛୁ । କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପରର ମତାମତ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ଦେଇଛୁ । ବରଂ ବିରୋଧରେ ଥିଲାବେଳେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ମିଳିଛି । ସେ ଜଣେ ଚତୁର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଓ ବିଧାନସଭା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପଡ଼ୁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ବୃଦ୍ଧି ଓ ବୈଧାନିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବୈଧାନିକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ପରାଜିତ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନମ୍ରଭାବରେ ଖେଳୁଥାନ୍ତୁ ରୀତିରେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ମୋତେ ବହୁତ ଆଘାତ ଦେଲା, ସତେହସପରି ବିଧାନସଭା ଭିତରେ ବୁଦ୍ଧିପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋର ପ୍ରତିବୃନ୍ଦ୍ୟା କେହି ରହିଲେ ନାହିଁ । ଏହା ଲେଖି ମୁଁ ପରୋକ୍ଷରେ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା କରିଦେଲି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବିଧାନସଭା ମୋତେ ସେହିପରି ଲାଗିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କକଥା ମନେପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଭାବେ ଯେପରି ମୋର ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାଇଙ୍କୁ ହରାଇଛି ।

ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ଯାହା କହନ୍ତି, ତାହାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇ ବିଚାର କରୁଥିଲି, ଏପରିକି କେତେକ ସଭ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ, ମୁଁ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । ସରକାର ଯେ ଦଳ ସହିତ ସମାନ ନୁହେଁ, ଏକଥାରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟଧିକ ବିଶ୍ୱାସୀ । ସେଥିପାଇଁ ସରକାରୀ କାମରେ ମୁଁ ସେପରି କିଛି ଦଳୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁ ନଥିଲି । ଏହାଫଳରେ ବିଧାନସଭାରେ ବିରୋଧୀଦଳର କୌଣସି ସଭ୍ୟ ମୋତେ କେବେ ଅପଦସ୍ଥ କରି ନାହାନ୍ତି, ବରଂ ମୋର ପାଲିଆମେଣ୍ଟାରୀ ପଦ୍ଧତିରେ ପଚୁଡ଼ା ଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହା ସର୍ବବାଦୀ-ସମ୍ମତ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀକୁ ମୁଁ କମ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇଥିଲି ।

ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ନେଇ ରାଜନୀତି

ଏହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍କଟ ମରୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ୧୯୭୪ ଆଦ୍ୟ ଭାଗରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବରେ ଚାଉଳ ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ବର୍ଷ, ବର୍ଷା ଅଭାବରୁ ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ରୁତ ଅବନତି ଘଟିଲା । ଚାଷକାମ ଠିକ୍ ଭାବରେ ହେଲାନାହିଁ ଓ ଚାଷୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମୂଲିଆମାନେ ହାତ ବାନ୍ଧି ବସିଲେ । ବର୍ଷ ଶେଷ ବେଳକୁ ଓ ୧୯୭୫ ମସିହା ଆଦ୍ୟ ଭାଗରେ ଅବସ୍ଥା ଉଦ୍‌ବେଗ ଜନକ ହବାକୁ ଲାଗିଲା । କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ନୂଆପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ, ବଲାଙ୍ଗିରର ବୀର ମହାରାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ଚନ୍ଦାହାଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳ ଅବସ୍ଥା ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କଟ ହେଲା ଓ ଚାଉଳ ଦର ବଜାରରେ

କିଲୋପ୍ରତି ଚାରି ଟଙ୍କାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେହେଲେ ତିରୋଟ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଚାଉଳ ଦର ସାଡ଼େ ତିନିଟଙ୍କା ହୋଇ ନଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଚାଉଳ ନଥିବାରୁ ପ୍ରଥମକରି ସିଧାସଳଖ ପଞ୍ଜାବରୁ ଚାଉଳ କିଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ କାମଦାମ ନଥିବାରୁ ଏହିସବୁ ଉଚ୍ଚତ ମରୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଲୋକେ ଭୋକ ଉପାସରେ ଅନ୍ୟତ୍ର କାମ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରିଲେ ।

ରିଲିଫ କାମ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଅଧୀନରେ ଥିବାରୁ ଏହା ମୋ ପାଇଁ ଏକ ଘୋର ପରୀକ୍ଷାର ବେଳିଆ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ତିନି ଚାରୋଟି ଅଞ୍ଚଳକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରି ମୁଁ ଅଧିକା ଦୃଷ୍ଟିଦେଲି ଓ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସବୁ ପୋଖରୀ (ବନ୍ଧ, କଟା) ଖୋଳି (ପୁନରୁଦ୍ଧାର) ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇବା ସହିତ ସେ ସବୁକୁ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ମୟତ ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ କରାଇଲି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମୟେ ସମୟେ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପତ୍ତି ଲୋକଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଲେ ହେଁ କିଛି ପରିମାଣରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିତକର ହୁଏ ।

ଏପରି ମରୁଡ଼ି ଓ ଅନାଚନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନେ ସୁଯୋଗ ନେବା ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । ମୋର ବରଂ ଅଭିଯୋଗ ଯେ ସେମାନେ ଯେତେ ତତ୍ପର ହୋଇ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲିବା କଥା, ତାହା କଲେନାହିଁ । ଫଳରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ କଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖ ବିଧାନସଭାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଲାନାହିଁ । ମୋ ବିଚାରରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହା ଏକ ଚରମ ଅବହେଳା । ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପରିଚାଳିତ ପ୍ରଗତିଦଳ ମଝିରେ ମଝିରେ କ୍ଷମତା ଉପଭୋଗ କରି ଗତିଶୀଳତା ହରାଇ ସାରିଥିଲେ । ଫଳରେ ସରକାରକୁ ଅତୁଥାରେ ପକାଇବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ଏହିସବୁ ମରୁଡ଼ି ପ୍ରପାଢ଼ିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନାହାର ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ଭାବ ଖବରକାଗଜ ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ୧୯୭୪ ମସିହା ଶୀତକାଳୀନ ଓ ୧୯୭୫ ମସିହା ବଜେଟ ଅଧିବେଶନରେ ଏହି ସମ୍ଭାବପତ୍ରର ଖବର ଭିତ୍ତିରେ ବିରୋଧୀଦଳ ପକ୍ଷରୁ ବରାବର ମୁଲତବୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସୁଥାଏ । ଏହାର ସବୁ ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ମୁଁ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ଥାଏ, କାରଣ ସେପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହା ଏକ ସ୍ୱର୍ଗକାରକ ସମସ୍ୟା ଥିଲା ।

ଅନାହାର ବନାମ ଅନଶନ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁଲତବୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇଲା ପରେ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ଅଫିସରମାନେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଖବର ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଓ ତାର ଜରିଆରେ ସବିଶେଷ ରିପୋର୍ଟ ଦିଅନ୍ତି । ଚିରାଚରିତ ରୀତିରେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ଭାବ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିବରଣୀ ଦେଇ ରିପୋର୍ଟ ଆସେ । ଯଦିଓ ମୁଁ ତାହା ବିଧାନସଭାରେ ପାଠକରେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ତାହା

ଉପରେ ଉଦ୍‌ଆପିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା କହି ମୁଁ ସବୁବେଳେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ଚିନ୍ତାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ହାଲୁକା କରିଦିଏ । ମୁଁ ଅନ୍ତରରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ “ସେସବୁ ଆଦିବାସୀ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ସାଧାରଣ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉଛି । ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବର୍ଷ ତ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । କେହି ସପ୍ତାହ ସପ୍ତାହ ଧରି ନଖାଇ ମରେନା । ଅନାହାର, ଅର୍ଦ୍ଧାହାର ଓ ଅଖାଦ୍ୟର ଶୀକାର ହୋଇ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଦରିଦ୍ରଶ୍ରେଣୀ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜୀବନୀଶକ୍ତି ହରାଇ ବସୁଛନ୍ତି । ତାରି ଫଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଜନିତ ଅଭାବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଥିଯୋଗୁଁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ରୋଗର ହଠାତ୍ ଶୀକାର ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରନ୍ତି । ଏହାହିଁ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁର ମୂଳ କଥା । ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଅନଗନ ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ନୁହେଁ ।”

ଏହିକଥା ଯେତେବେଳେ ବୁଝାଇ କହେ, ସେତେବେଳେ ବିରୋଧୀଦଳ ସଭ୍ୟମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ପରୋକ୍ଷରେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ କଥାଟାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । କେହି ତଥାପି ଯଦି ଦେଶୀ ଜିଦ୍ କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଆଉଥରେ ତଦନ୍ତ କରୁଛି ବୋଲି କହିଦିଏ ଓ ତଦନ୍ତ କରାଏ । କିନ୍ତୁ ଦିନେହେଲେ ହେଁ ସେମାନେ ସ୍ମରଣ କରି ସେ ପୁରୁଣା କଥାର ଜବାବ ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଘନଘନ ଗସ୍ତକରି ଓ ନିଜେ କେତେକ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁର ସଠିକ୍ ତଦନ୍ତ ନ କରି ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ବିଧାନସଭାରେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁର ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପୈର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଥାଏ କିମ୍ବା ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦର ସଠିକତା ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ନଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା ହୁଏ ଯେ ମୋର ଉତ୍ତରର ଆନ୍ତରିକତାର ପ୍ରଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚିନ୍ତା ରହେନା । ସେଇଥିପାଇଁ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ହେଉ, ଥରେହେଲେ ବିରୋଧୀଦଳ ପ୍ରତିବାଦରେ କକ୍ଷତ୍ୟାଗ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପାଖରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ

ପରୋକ୍ଷରେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ କଥାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବାରୁ ସେତେବେଳର ରାଜ୍ୟପାଳ ସର୍ଦ୍ଦାର ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ମନେମନେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁଠି ଗସ୍ତରେ ଯାଉଥିଲେ ସର୍ବତ୍ର ସାଧାରଣ ସଭାରେ କହୁଥିଲେ ଯେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ କେହି ଲୋକ ଅନାହାରରେ ମରିବେ ନାହିଁ । ସର୍ଦ୍ଦାରଜୀ ନେହରୁ ପରିବାରର ଖୁବ୍ ନିକଟତମ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ହୋଇ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ସେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଗରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଦିନେ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ

ଦେଖାକଲାବେଳେ ସେ ହଠାତ୍ କହିଲେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଆସି ତାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ରାଜ୍ୟରେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟୁଥିବା କଥା କହୁଛି । ମୁଁ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି କାରଣ ଦିନେହେଲେ ରାଜ୍ୟପାଳ ମୋତେ ଏକଥା ପଚାରି ନାହାନ୍ତି, ଯଦିଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବରାବର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ଓ ମୋ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠତା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଲି ଯେ ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାଟା ସତ୍ୟ କଥା । ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ମୋତେ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ଆଦୌ ଖୁସି ହେଲେନାହିଁ ।

ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ସ୍ଥିର କଲି ଯେ ମୋ ବିଭାଗର କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ଜୋର ଦେବି ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଶାସନକଳକୁ ନିୟୋଜିତ କରିବି । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ସମୟସୀମାକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶକରି ମୋତେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେବି ।

ଭୂ-ସଂସ୍କାର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ

ମୁଁ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ଆଦ୍ୟରୁ ଭୂସଂସ୍କାରରେ ବିଶ୍ବାସ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ସର୍ବଦା ତାଷୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ, ଭାଗଚାଷୀ ଓ ଅନ୍ୟ ତାଷୀଙ୍କୁ ଜମିରେ ଅଧିକାର , ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଇତ୍ୟାଦି କଥା ଉପରେ ବରାବର ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇ ଆସିଛି । ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ଜରିଆରେ ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ତେଣୁ ଭୂସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଓ ଭୂମିହୀନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସରକାରୀ ଜମି ଓ ବଳକା ଜମି ବଣ୍ଟନ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଲି ।

ଆଗରୁ କହିଛି, ଆମର ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳବେଳେ ଭୂମିସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ ଆହୁରି ପ୍ରଗତିଶୀଳ କରିଥିଲା ଏବଂ ରାଜ୍ୟପାଳ ଶାସନ ବେଳେ ତାହାକୁ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଆଇନ ହିସାବରେ ଗୃହୀତ କରାଇଥିଲା । ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ବିଧାନସଭାରେ ଆଉଥରେ ତାକୁ ଗୃହୀତ କରାଇନେଲା । ତା'ନହେଲେ ତାହା ଛଅ ମାସ ପରେ ଆପେ ଆପେ ଅକାମି ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ବେଳେ ଯେତେ ଆଇନ ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ, ତାହାସବୁ ନିର୍ବାଚିତ ବିଧାନସଭାର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ଗୃହୀତ କରିବା ସମ୍ବିଧାନର ବିଧି ।

ବ୍ରହ୍ମ ଇଷ୍ଟେଟ ଉଚ୍ଛେଦ

ଜମିଦାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ପାଞ୍ଚଦଶ ଦଶନ୍ଧିରେ ଜମିଦାରୀ ଓ ମଧ୍ୟ ସ୍ବତ୍ବାଧୀକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଠିଯାଇ ଥିଲେହେଁ ମନ୍ଦିର, ମଠ ପ୍ରଭୃତିର ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମ

ଇଷେଟ ଥିଲା, ତାହା ୧୯୭୪ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠି ନଥିଲା । ଆଜନରେ ଉଠିଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥିଲେହେଁ କୌଣସି ସରକାର ଦ୍ରଷ୍ଟ ଇଷେଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିନଥିଲେ । କାଳେ ମଠ, ମନ୍ଦିର ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲୋକେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବେ ଏବଂ ଧର୍ମ ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରାଗଲା ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ସବୁ ସରକାରମାନେ ଭୟ କରୁଥିଲେ, ସେହି ଧାରାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ । ଏହି ଦ୍ରଷ୍ଟ ଇଷେଟର ସଂଖ୍ୟା ରାଜ୍ୟରେ ଥିଲା, ପ୍ରାୟ ତେର ହଜାର । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିଦେଲେ ପ୍ରାୟ ରାଜ୍ୟରୁ ବାକିଥିବା ସବୁ ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲୋପ ପାଇଯିବ, ଏହି କଥା ସ୍ଥିର କରିନେଲି । କାଳେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ବାହାରୁ ବିରୋଧ ହେବ ଓ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ ହେବ , ସେହି ଆଶଙ୍କାରେ ରୁପ୍ ତାପ୍ ଦିନେ ଗେଜେଟ ନୋଟିଫିକେସନ୍ କରି ସବୁ ଦ୍ରଷ୍ଟ ଇଷେଟ ଉଚ୍ଛେଦ କରଗଲା ଏବଂ ସରକାର ସେସବୁ ହାତକୁ ନେଲେ ବୋଲି ଗେଜେଟ୍ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ସହିତ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଲି । ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାର ଅଳ୍ପ କେତେ ଦିନମଧ୍ୟରେ ରାଜସ୍ୱ ସବିବଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶକରି ଅତୀତ ଏହା କରାଗଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲା । ଦ୍ରଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦର ମର୍ମ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ଠିକ ଭାବରେ ବୋଧହୁଏ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ ଜାତୀୟ ସଂବାଦପତ୍ରରେ ମନଲାଖି ହେଡ଼ିଂଦେଇ ସଂବାଦ ମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ ଆଜିଠାରୁ ଭୂମିହୀନ ହେଲେ (Jagannath is landless from today) । ସବୁ ମଠ, ମନ୍ଦିର ପ୍ରତି ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାମାନେ ସମ୍ବାଦର ଗୁରୁତ୍ୱପାଇଁ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଥାଟା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ପ୍ରକାଶକଲେ ।

ଏଥିରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଲେ ହେଁ କୌଣସି ସଙ୍ଗଠିତ ବିରୋଧ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । କେବଳ ନାଲି କାଳିରେ ଗାଳିବର୍ଷଣ ଓ ଗାଳିଗୁଳଜ କରି ଅନେକ ବେନାମା ଚିଠି ମୋ ନିକଟକୁ ଆସିଲା । ଜଣେ ଜଣେ ରାଗରେ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ମୋର ଓ ମୋ ପରିବାରଙ୍କୁ କୁଷ୍ଠରୋଗ ହେଉ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ଚିଠି ପଢ଼ି ବିବ୍ରତ ହେଲେ ।

ସଙ୍ଗଠିତ ବିରୋଧ ସିନା ହେଲାନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଚାର ଚାଲିଛି ଯେ ମୁଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପଡ଼ି କାଟିଦେଲି । ସେହି ଦିନଠୁଁ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଭାଗ ନେଇଛି, ସେଥିରେ ମୋର ବିରୋଧୀପକ୍ଷ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଏହି ଅପପ୍ରଚାର କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛି ଯେ ଏହା ମୋର ଭୋଟକୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପରିମାଣରେ ହ୍ରାସ କରିଛି । ସେ ପ୍ରଚାର ଆଜିଯାଏ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

କେହି ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହାନ୍ତି ଯେ ମଠ, ମନ୍ଦିରର ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱ ସିନା ଉଚ୍ଛେଦ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଠାକୁରଙ୍କ ନୀତିରେ କ'ଣ ବାଧା ଉଠୁନିଲା ? ସେ ଆଇନରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ଯେ ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱ ଉଚ୍ଛେଦ ବାବଦ କ୍ଷତିପୂରଣ ଆବହମାନକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦିଆଯିବ । ବାସ୍ତବରେ ଜମି, ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟ ଠାକୁରଙ୍କ ସେବା ପୂଜାପାଇଁ ଯାଏନା । ଅଧିକାଂଶ ଦଖଲକାରୀ ଓ ମହନ୍ତମାନେ ଠାକୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଚଳନ୍ତି । ଠାକୁରଙ୍କୁ ଫସଲର ଭାଗ ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ । ଠାକୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବାରେ ବା ବିକ୍ରି କରିବାରେ ତାଙ୍କୁ ପାପ ହୁଏନା । ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀଙ୍କୁ ଅଧିକାରଦେଇ ସେ ବାବଦରେ ସାଲାନା କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେଲେ ବରଂ ଠାକୁରଙ୍କର ସର୍ବନିମ୍ନ ପୂଜାପାର୍ବଣ ହୋଇପାରନ୍ତା ।

ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟର ସମର୍ଥନ

ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଉଚ୍ଛେଦ ପରେ ପରେ ମୁଁ ଦେବୋଭର ବିଭାଗ କମିଶନରଙ୍କୁ ଡାକି କହିଦେଲି ଯେ ତୁରନ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର କ୍ଷତିପୂରଣ ଟଙ୍କାର ହିସାବହେଉ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଛଅମାସ ମଧ୍ୟରେ ସମାପ୍ତ କରାଯାଉ । ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଠାକୁର ବାର୍ଷିକ କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଇବା କଥା ଓ ଦେବୋଭର କମିଶନର ସେସବୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦରକାର ।

କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ବାରମାସ ପରେ ମୁଁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲା ପରେ ପରେ ସବୁକାମ ଢିଲା ପଡ଼ିଗଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଜନତା ସରକାର ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ଆଇନରେ କିଛି ସଂଶୋଧନ କରିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଥରେ ବ୍ରହ୍ମ ଇଷ୍ଟେଟ ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାର ଉଚ୍ଛେଦ କରିଦେଲାପରେ ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତିରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନାମରେ କିଛି ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଭାବାପନ୍ନ ଲୋକ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଅସିଦ୍ଧ ବୋଲି କହି କୋର୍ଟ କଚେରୀର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଶେଷରେ ହାଇକୋର୍ଟ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ ମକଦ୍ଦମାକୁ ଖାରଜ କରିଦେଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମ ଇଷ୍ଟେଟ ଉଚ୍ଛେଦ ଆଇନ ସମ୍ମତ ଓ ସମ୍ବିଧାନ ସମର୍ଥିତ ବୋଲି ମତଦେଲେ । ଏଥିରେ ସବୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ସେମାନେ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ କଲେ । ଆନନ୍ଦର କଥା ଯେ ଚଳିତ ମାସ (ନଭେମ୍ବର ୧୯୮୮ ମସିହା) ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରାୟ ଦେଇ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗର ଏହି ବ୍ରହ୍ମ ଇଷ୍ଟେଟ ଉଚ୍ଛେଦକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଆଇନସିଦ୍ଧ ବୋଲି ମତବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥଗୋଷ୍ଠୀ ଏପରି ଏକ ହିଫ୍ଟକାରୀ ପଦକ୍ଷେପକୁ ଚଉଦ ବର୍ଷ ଧରି ବାଧା ପହଞ୍ଚାଇ ଶେଷରେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲେ । ଫଳରେ ଯେଉଁ କାମ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସାରି ଠାକୁରଙ୍କ ନୀତି ନିୟମକୁ ବ୍ୟବହୃତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟଥିଲା,

ତାହା ସଫଳ ହେଲାନାହିଁ । ଠାକୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ପାରିବାରିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏଥିରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ କଲେ ହେଁ ଶେଷରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହିଁ ପୂରଣ ହେଲା । ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆ ହୋଇଥିଲା, ତାହାକୁ କିପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନର ଶାସକ ବର୍ଗଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ।

ରଥଯାତ୍ରା ବିଭ୍ରାଟ ଉଦ୍ୟମ ବିଫଳ

ବ୍ରହ୍ମ ଇଷ୍ଟେଚ ଉଚ୍ଛେଦର ବିରୋଧୀମାନେ ସିନା ସଙ୍ଗଠିତ ବିରୋଧ କଲେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କେତେ ରକମ ଚକ୍ରାନ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ବିଜ୍ଞପ୍ତିର ତିନି ମାସ ପରେ ରଥଯାତ୍ରା ଆସିଲା । ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସରକାରୀ ସୂତ୍ରରୁ ଖବର ଆସିଲା ଯେ କେତେକ ଲୋକ ମୋଡେ ଓ ଆମ ସରକାରକୁ ବଦନାମ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବାୟତମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ରଥକୁ ପହଞ୍ଚି ବିଜେ କରିବାରେ ଅତ୍ୟଧିକ ବିଳମ୍ବ କରିବେ, ଯାହା ଫଳରେ କି ସେଦିନ ରଥ ଟଣା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ବିବ୍ରତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ତେଣୁ ରଥଯାତ୍ରାର ପୂର୍ବଦିନ ମୁଁ ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚି କଲେକ୍ଟର ଓ ଆଡମିନିଷ୍ଟ୍ରେଟରଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ସେବାୟତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଲି । ସ୍ଥିରହେଲା ଯେ ସକାଳ ଆଠଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚି ବିଜେ ହେବ ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ସବୁ ରଥ ଯାଇ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିବ । ସମସ୍ତେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସହଯୋଗ କରିବେ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଫିସରମାନେ ତତ୍ପୂର୍ବ ଦିନ ସଂଧ୍ୟାସୁଦ୍ଧା ଜଣାଇଲେ । ମୋର ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପତିଆରା ହେଲା ଯେ ବହୁମାନଙ୍କ ସହିତ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୋଖରୀରେ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଚାପରେ ବୁଲିଲି ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି ।

ରଥଯାତ୍ରା ଦିନ ସକାଳ ହେଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ସେବାୟତମାନେ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ପହଞ୍ଚି ବିଜେ କରାଇଲେ । ବାରାଟା ପୂର୍ବରୁ ତିନି ଠାକୁର ରଥରେ ବସିଲେ । କେବଳ ଜଗନ୍ନାଥ ଚାଞ୍ଚରେ ରଥ ଉପରକୁ ଉଠୁ ନାହିଁନ୍ତି, ରୁଷୁଛନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଗଲା । ପୁରୀ ରାଜା ଆସି ତାଙ୍କୁ ରଥକୁ ଉଠିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ଜଗନ୍ନାଥ ରଥକୁ ଗଲେ । ଛେରା ପହଁରା କାମ ସାରି ରଥ ଟଣା ହେଲା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ତିନିରଥ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଓ ସମ୍ପାଦପତ୍ର ଲେଖିଲେ ଯେ ବହୁବର୍ଷ ପରେ ସେ ବର୍ଷ ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ ରଥ ଦିନକରେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପହଞ୍ଚିଲା । ତାହାପରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିନକରେ ରଥଟଣା ପର୍ବ ଶେଷହେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଉଛି ।

ସେଦିନ ମୁଁ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲି ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହଯୋଗ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଫେରିଲି । ସେବାୟତ ଓ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବରାଦ ଓ ଇଚ୍ଛା ବୋଲି ସେହି ଦିନଠୁଁ ଧରି ନେଇଛି ।

ତାଷୀର ଜମି ଉପରେ ଅଧିକାର

ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ କାମରେ ଭାଗତାଷୀ ବା ଅନ୍ୟ ତାଷୀଙ୍କୁ ଭୂମି ଉପରେ ଅଧିକାର ଦେବା ଉପରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଏକର ସରକାରୀ ଅନାବାଦୀ ଜମି, ଘର ଡିହ ଓ ତାଷ ପାଇଁ ଭୂମିହୀନ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲି । ଏକବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସବୁ କାମ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରତି ତହସିଲଦାର ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ କୋର୍ଟ କରି ଭାଗତାଷ ମକଦ୍ଦମା ଓ ଦାଖଲ ଖାରଜ ମକଦ୍ଦମା ଫଇସଲା କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲି ଯେ ହଜାର ହଜାର ଭାଗ ତାଷୀଙ୍କ ମକଦ୍ଦମା ତହସିଲ ସ୍ତରରେ ଗଡୁଥିଲା ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଝଗଡ଼ା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା । ସେହିପରି ଚାରିପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଦାଖଲ ଖାରଜ ମକଦ୍ଦମାଗଡ଼ି ତାଷୀ ସ୍ତରରେ ଏକ ଅନିର୍ଭୀତତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ତହସିଲଦାରମାନେ ଗାଁରେ ରହି କ୍ୟାମ୍ପକୋର୍ଟ କରୁଛନ୍ତି କି ନା ଓ ଜମିଜମା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ମକଦ୍ଦମାରେ ବିଚାର ଦ୍ୱରାଦ୍ୱୀତ କରୁଛନ୍ତି ନା, ତାହା ଡିଭିଜନାଲ କମିଶନରମାନେ ତଦାରଖ କରୁଥିଲେ ଓ ମୋତେ ପ୍ରତିମାସ ଏକ ଫର୍ମା ମୁତାବକ ରିପୋର୍ଟ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ସବୁ ମୁଁ ଟିକିନିଶି ପଢୁଥିଲି ଓ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନିଜେ ମନିଟରିଂ କରୁଥିଲି ।

ଘରଡ଼ିହ ଓ ତାଷଜମି ପାଇଁ ସମୟସୀମା ସ୍ଥିର କରିଥିବାରୁ ରାଜ୍ୟର ତହସିଲଦାରମାନେ ସିଧା ଏକ ପ୍ରୋଫର୍ମାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ କେତେ ଜମି ବଣ୍ଟନ କଲେ, କେତେ ହିତାଧିକାରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ଓ ସେହି ସବୁ ଉପକୃତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଜଣ ହରିଜନ, ଆଦିବାସୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଘରଡ଼ିହ ଓ କେତେ ତାଷଜମି, ତାହାର ଏକ ବିବରଣୀ ପଠାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ରାଜ୍ୟର ଜମି ବଣ୍ଟନର ଏକ ହିସାବ ସମ୍ପାଦପତ୍ର କରିଥାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲି ଜମିଜମା ମକଦ୍ଦମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜମି ବଣ୍ଟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାମର ଅଗ୍ରଗତି ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ସମୀକ୍ଷା କରୁଥିଲି ।

ଯେତେ ଡିଭିଜନାଲ କମିଶନର ରିପୋର୍ଟ ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ କମିଶନରଙ୍କ ରିପୋର୍ଟ ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଥିଲା ଓ ସେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଜମି ଦଖଲ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ମକଦ୍ଦମା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଇନର ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ସୂଚନା ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ରିପୋର୍ଟକୁ

ମଡ଼େଲ କରି ସବୁ କମିଶନରମାନେ ମାସିକ ରିପୋର୍ଟ ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ କମିଶନର ଥିଲେ ଶ୍ରୀ ଏଲ.ଆଇ. ପରିଜା । ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟର ଚିଫ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ ହେଲେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲେଣି । ଏକ ଉଦ୍ୟମମାନ ଅଫିସର, ତାଙ୍କର ପିତା ସ୍ୱର୍ଗତ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ମୋର ଅତି ସମ୍ମାନନୀୟ ଗୁରୁ ଥିଲେ । ମୁଁ ରେଭେନ୍ସା କଲିଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରୁ ପାସ୍ କରି ଯେତେବେଳେ ୧୯୩୯ରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ କଲି ସେତେବେଳକୁ ସେ କେଲଜର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ ପରିଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଥାଏ । ତେଣୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଆସି ଭେଟନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଓ ପରିବାରର ଭଲ ମନ୍ଦ କଥା ପଚାରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଥିଲେ ଅତି ଧୀର ପ୍ରକୃତିର ଓ ଅଳ୍ପଭାଷୀ ମଧ୍ୟ ।

ଚାଷୀ ସପକ୍ଷରେ ପୋଲିସ

ଭାଗଚାଷ ମକଦ୍ଦମା ଯେତେ ଗଢୁଥାଏ , ଜମିମାଲିକମାନେ ଭାଗଚାଷୀ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱହୀନ ଚାଷୀଙ୍କୁ ସେତେ ବେଦଖଲ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଜମି ମାଲିକମାନଙ୍କ ନାମରେ ରେକର୍ଡ୍ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ବେଦଖଲ କରିବାରେ ପୋଲିସର ସବୁ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ଭାଗଚାଷ ମକଦ୍ଦମା ତୁରନ୍ତ ଫଇସଲା କରିବାକୁ ଯେତେ ଜୋରଦେଲି, ବେଦଖଲି ସେତେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୁଁ ଚାହୁଁଥିଲି ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ଜମି ମାଲିକ ମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ନକରି ପୋଲିସ ବିଭାଗ ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ । ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ସେକ୍ରେଟେରୀ ଓ ପୁଲିସ ବିଭାଗର ଡାରେକ୍ଟର ଜେନେରାଲଙ୍କର ଏକ ମିଟିଂ ଡାକି ମୋର ମନୋଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବା ପରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଥିରକଲୁ ଯେ ପୋଲିସର ସବୁପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀ ଯେପରି ପାଏ, ସେହି ମର୍ମରେ ଏକ ସର୍ଜୁଲାର ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଓ ପୋଲିସ ବିଭାଗ ତରଫରୁ ଦିଆଯିବ । ଯେଉଁଠି ପୋଲିସର ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀ କିଏ, ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ହେବ, ସେଠାରେ ପୋଲିସ ସ୍ଥାନୀୟ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ କରି ଭାଗଚାଷୀର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବେ । ସେହି ମର୍ମରେ ସର୍ଜୁଲାର ଗଲା ଏବଂ ଅଫିସରମାନଙ୍କର ସମ୍ମିଳନୀରେ ମୁଁ ବରାଦର ଏକଥା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲି ।

ଭାଗଚାଷୀ ରିସିଭର ହେଲା

ଭାଗଚାଷ ଜମିରେ ବରାବର ଗୋଳମାଳ ହେଉଥିବାରୁ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ପାଖରେ ମକଦ୍ଦମା ହେଲେ ସାଧାରଣତଃ ତହସିଲଦାରମାନେ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଫସଲର ମାରଫତଦାର (ରିସିଭର) ନକରି ଅନେକ ସମୟରେ ଜମି ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ମାରଫତଦାର କରୁଥିଲେ । ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରିସିଭର ବା ମାରଫତଦାର ଯେ

କୌଣସି ପକ୍ଷ ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ବା ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତହସିଲଦାର ମାନଙ୍କର ସାଧାରଣତଃ ସମର୍ଥନଟି ରେକର୍ଡରେ ଥିବା ଜମି ମାଲିକଙ୍କ ସପକ୍ଷକୁ ଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରେ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଅଫିସରମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀରେ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥାଏ ଯେ, କୌଣସି ପକ୍ଷକୁ ରିସିଭର କଲାବେଳେ କେବଳ ଭାଗଚାଷୀଙ୍କୁ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ । ଆଇନଗତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସର୍ଜୁଲାର ଦେଲେ ହେଁ ସେ କଥାର ଆଭାସ ମାତ୍ର ସେଥିରେ ଦିଆଗଲା କାରଣ ରିସିଭର ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅର୍ଦ୍ଧବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ଦାୟିତ୍ୱ ତହସିଲଦାର ମାନଙ୍କର । ସେ ଦାୟତ୍ୱରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେ କାଲେ ଉପର କୋର୍ଟ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ, ଏ ଉକ୍ତ ଥିଲା ।

ପୋଲିସ ଭାଗଚାଷୀର ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ରହିବ ଏବଂ ଭାଗଚାଷୀ ରିସିଭର ହେବ ଏହି ଦୁଇଟି ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କଲା । ସେମାନେ ଭାବିନଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ସରକାର ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇପାରେ । ସ୍ମରଣଅଛି, ଦିନେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାଠାରେ ଏହି ବିଷୟରେ ଅଫିସର ଓ ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀ ପରେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଆସିଲି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ଓ ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ଚୌଧୁରୀ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ ଭାଗଚାଷୀକୁ ରିସିଭର କରାଯାଉ, ଏପରି ଦାବି କରିବାକୁ ଆମେ କେବେ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରିନାହିଁ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରବୀଣ ଚାଷୀନେତା ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପାଠକରାୟ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ।

ପୋଲିସ ଭାଗଚାଷୀର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦେଖୁ, ଏପରି କଥା ସ୍ୱର୍ଗତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ସ୍ୱାଧୀନତାପରେ ରାଜସ୍ୱମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ କହୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେଇ କଥାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭାବରେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଲାଗେ ଯେ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଜନତା ଦଳର ସରକାର ହେଲାକ୍ଷଣି ଭାଗଚାଷୀ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପୋଲିସର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସର୍ଜୁଲାରଟି ତଦାନାନ୍ତନ ସରକାର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ଭୂ-ସଂସ୍କାର ସମ୍ପନ୍ନୀୟ ସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ଧ୍ୱଂସ ହେଲା ଓ ଆଇନକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ଉଦ୍ୟମ ହେଲା ।

ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସାମା

କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ରହିଲା ଯେ ଜମିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସାମା ଦଫାଟିକୁ ସେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମି ମାଲିକମାନେ ହାଇକୋର୍ଟରେ ମକଦ୍ଦମା କରି ଏହି ଦଫା ଉପରେ ରହିତାଦେଶ ଜାରି କରିଥାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ନିରବ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଜେନେରାଲ ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ରଥଙ୍କୁ ଡାକି ଏ ବିଷୟରେ ବହୁବାର ଆଲୋଚନା କଲି । ରହିତାଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର

କରିବାକୁ ବା ମକଦ୍ଦମା ତୁଡ଼ାନ୍ତ କରିବାକୁ ହାଇକୋର୍ଟକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲି । ସେ କହିଲେ ଯେ ହାଇକୋର୍ଟ ବିଚାରପତି ବିଚାର ବେଳେ ଯେଉଁସବୁ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ସେମାନେ ଏହାର ମୌଳିକ ବସ୍ତୁ ବା ପରିବାର ପିଛା ଦଶ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍ ଏକର କଥାଟାରେ ଆପଣି କରୁ ନାହାଁନ୍ତି, କେତେକ ଆନୁସଂଗିକ ଆଇନ ପ୍ରୟୋଗ ବିଧି ଉପରେ ଜୋର ଦେଉଛନ୍ତି । ସେପରି ସଂଶୋଧନ କରିଦେଲେ ଯଦି ହାଇକୋର୍ଟ ସିଲି ଆଇନର ମୌଳିକ କଥା ଗ୍ରହଣ କରି ମକଦ୍ଦମା ସମାପ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତି, ଆମର ଆପଣି କ'ଣ ?

ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଭାଗଚାଷୀ ଓ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱତ୍ୱବିହୀନ ଚାଷୀଙ୍କୁ ଅଧିକାର ଦେବାକୁ ଭୂମିସଂସ୍କାର ଆଇନର କିଛି ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲି । କାଳେ ସେସବୁ ବିଚାରାଳୟରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ଅଧିକ ବିଦ୍ରାଟ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ତଦାନାନ୍ତନ ଚିଫ୍‌ସେକ୍ରେଟାରୀ ରାମକୃଷ୍ଣାୟା, ରାଜସ୍ୱ ସଚିବ ସୁଧାଂଶୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଆଡଭୋକେଟ ଜେନେରାଲ ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ରଥଙ୍କର ଏକ ବୈଠକ ଡାକିଲି । ରାଜ୍ୟ ଆଇନ ବିଭାଗର ସେକ୍ରେଟାରୀ ପ୍ରମୁଖ ମଧ୍ୟ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ମୋର ମତାମତକୁ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତେଣୁ ସିଲି ଦଫ୍ତର ସଂଶୋଧନ ସହିତ ଏସବୁ ସଂଶୋଧନ, କ୍ୟାବିନେଟର ବିଚାରପାଇଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଲୋଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ହାଇକୋର୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ତତ୍ପର ହେଉଥିବାବେଳେ ସେ ଫାଇଲରେ ଏକ ବିରାଟ ଚାଇପକରା ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଦେଲେ ।

ଭୂମିସଂସ୍କାରରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ

ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଭୂମିସଂସ୍କାରର କଥା ସେ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଧିକଂଶ ମନ୍ତ୍ରୀ, ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଏ ବିଷୟରେ ଅସ୍ଥ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯେ ବୁଝିବେ, ଏଥିରେ କିଛି ମାନେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥାଏ ଯେ ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥାରେ ପଛରୁ ରହି କିଏ ଜଣେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଫାଇଲରେ ଲେଖି ଦସ୍ତଖତ କରାଉଛନ୍ତି । ସେଇ ଫାଇଲରେ ଥିଲା ଯେ କେଉଁମାନେ ଏକାଠି ବସି ଏ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ମଞ୍ଜୁର କରିଛନ୍ତି । ସେ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେନାହିଁ । ମୋ ମନରେ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତିଭାବ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଭୂମିସଂସ୍କାର ପାଇଁ ଅଧିକ୍ଷିତ ହେବାରୁ ପୁନର୍ବାର ସେହି ବୈଠକ ଡାକାଇଲି । ସମସ୍ତେ ସବୁ ଦଫ୍ତର ଗ୍ରହଣକରି ଏହା ସଂବିଧାନ ସମ୍ମତ ବୋଲି ମତଦେଲେ । ସେଇକଥା ଲେଖି ପୁନର୍ବାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଠାଇଲି । ସେ ଆଉ କୌଣସି ମନ୍ତବ୍ୟ ନ ଦେଇ ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ସବୁ ଅଫିସର ଓ ଆଇନଜୀବୀ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଜଣେ ଅଫିସରଙ୍କ ଉପରେ ସରକାରୀ କାମପାଇଁ ଏତେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଯେ ସେ ଯାହା ଲେଖନ୍ତି ସେଥିରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦସ୍ତଖତ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଅର୍ଥନୁହେଁ ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ବା ଚାଲାଖ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଉପରେ ଅତି ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେଉଥିବାରୁ ବା ଅନ୍ୟକୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସେପରି ଅବସ୍ଥା ଉପୁଜୁଥିଲା । ଏହି ଆଲୋଚନା ବୈଠକର ଆରମ୍ଭରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ପଢ଼ିଲି ଓ ମତାମତ ଲୋଡ଼ିଲି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ ଚିଫ୍‌ସେକ୍ରେଟେରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଯେ ଏତେ ଆଲୋଚନା ନ କରି ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଫିସରଙ୍କୁ (ଯେ କି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ସବୁ ଫାଇଲ ଲେଖନ୍ତି, ଖାଲି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦସ୍ତଖତ କରନ୍ତି) ମିଟିଂକୁ ଡାକି ବୁଝାଇଦେଲେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ । ଚିଫ୍‌ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ସମସ୍ତେ ବୁଝିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନ ଶୁଣିଲାଭଳି ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କଲି ।

ଶେଷରେ ଭୂମିସଂସ୍କାରର ଏସବୁ ସଂଶୋଧନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଗ୍ରହଣ କରାଇ ଅଧ୍ୟାଦେଶ ଜାରି କଲି । ତାହା ଆଇନରେ ପରିଣତ କରାଗଲା । ରାଜସ୍ଵ ସଚିବଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀ ପଠାଇ ସଂବିଧାନ ମୁତାବକ କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ ସମ୍ମତି ଅଣାଇଲି । ତତ୍ପରେ ବହୁ ଉଦ୍ୟମକରି ଆମବେଳର ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଭୂମିସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ ସଂବିଧାନର ନବମ ସ୍ୟୁଚୁଲରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଇବାକୁ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ତରରେ ଉଦ୍ୟମକଲି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନରେ ଏହିଓଡ଼ିଶା ଆଇନ ସେଥିରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା । ଏହି ପଦକ୍ଷେପ ଫଳରେ ବିଚାରାଳୟର ବିଚାର ପରିସର ବାହାରେ ଏହି ଆଇନ ରହିଲା । ଭରତୀୟ ବିଚାରାଳୟମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଜମିଦାର ଭୂମିମାଲିକମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଜରି ଭୂସଂସ୍କାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବିଚାରାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିଚାର ପରିସର ବାହାରେ ଭୂମିସଂସ୍କାର ଆଇନକୁ ରଖିବାକୁ ସ୍ଵାଧୀନତାପରେ ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ସାମନ୍ତବାଦର ପ୍ରଭାବ ସମାଜ, ରାଜନୀତି ଦଳ, ଶାସନ ଓ ବିଚାର ବିଭାଗ ଉପରେ ଏତେ ରହିଛି ଯେ ଭୂମିସଂସ୍କାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏସବୁ ଦିଗରୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଯେତେ ଭୂସଂସ୍କାର ଆଇନ ହୋଇଛି, ତାହା ଠିକ୍‌ଶାଭାବରେ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ନବବାରୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶ

ମୋର କ୍ଷଷ୍ଟ ମତ ଯେ ଭୂସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକୃତ ଚାଷୀକୁ ଅଧିକାର ଦେବା ଓ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା କରିବା କେବେହେଲେ ଆଇନ ଓ ପ୍ରଶାସନ କରିଥାରେ

ସାଧୁତ ହେବନାହିଁ । ସଜ୍ଜିତ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନହିଁ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ସହାୟକ ହେବ । ତେଣୁ ବିଧାନସଭାରେ ଯେତେବେଳେ ଭୂସଂସ୍କାର ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ ସେତେବେଳେ ରାଜସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହି କଥା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହି ଆସୁଛି । ଏହା ଖ୍ୟାତନାମା ଓଡ଼ିଶା ଭୂସଂସ୍କାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ସ୍ବର୍ଗତ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ରାଜସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ବରାବର କହୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ବିଭାଗ ବିରୋଧରେ ଯଦି ପ୍ରଜା ସ୍ବାର୍ଥପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା, ତେବେ ସେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜ ଦଳ ବା ବିରୋଧୀ ଦଳର ଲୋକେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେ ବାଛ ବିଚାର କରୁନଥିଲେ । ସେ କେବଳ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ନଥିଲେ, ବାସ୍ତବରେ ଚାଷୀ ଓ ବରିଦ୍ରର ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ- ଚିନ୍ତାରେ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଜୀବନଯାପନ ଶୈଳୀରେ ।

ଜଳସେଚନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ

ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗ ଭଳି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ ବିଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ସମୟସାମ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟକରି ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇଥିଲି । ଗ୍ରାମ୍ୟ ରାସ୍ତାଘାଟର ଉନ୍ନତି ଅପେକ୍ଷା ରାଜ୍ୟରେ ଯେତେ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ଥିଲା, ତାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣୀକା କରି ବେଶି ଜମିକୁ କିପରି ଜଳ ସେଚିତ କରାଯାଇ ପାରିବ, ତାହା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇବର୍ଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣୀକା ହେବା କଥା । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଯେ ବହୁ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ସାତ ଆଠବର୍ଷ କାଳ ନିର୍ମାଣାଧୀନ ରହିଛି । ଫଳରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି, ଲୋକେ ଚାଷଜମିକୁ ପାଣି ପାଉନାହାନ୍ତି, ଅଥଚ ସଂଶୋଧିତ ଅଟକଳ ହୋଇ ଠିକାଦାର ପୋଷା ହେଉଛନ୍ତି । ତାହାଛଡ଼ା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିବା ପୁଞ୍ଜିରୁ କାହାକୁ ଲାଭ ମିଳୁନାହିଁ । ଏହାଭାବି ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେସମ୍ଭବ ବେଶି ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ହେଲି ।

ଆର.ଇ.ଓ.ର ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର, ସୁପରିଟେଣ୍ଟିଂ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଓ ଏକଜିକୁପତିଭ ଇଞ୍ଜିନିୟର ମାନଙ୍କର ଏକ ସମ୍ମିଳନୀ ମୁଁ ଦାୟିତ୍ବ ନେବାର ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ଆହ୍ବାନ କରି ମୋର ଦୃଢ଼ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତକଲି । ଇଞ୍ଜିନିୟର ମାନେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଯେ ଉଣା ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସିମେଣ୍ଟ ଓ ଲୁହା ଛଡ଼ର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅଧିକାଂଶ ଯୋଜନା ବିଳମ୍ବିତ ହେଉଛି । ଏ ତିନୋଟି ବିଷୟର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦାୟିତ୍ବ ନେଲି ଏବଂ ବର୍ଷକ ଭିତରେ କେତୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବନ୍ଧ ହେବାକୁ ପଡ଼ାରିଲି । ହିସାବକରି ସେମାନେ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ୧୦୮ଟି

ଯୋଜନା ସଫୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ସେହି ମର୍ମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡିଭିଜନରେ ନିର୍ମାଣାଧୀନ ପ୍ରକଳ୍ପ, ଦରକାରୀ ଅର୍ଥ ଓ ଲୁହା-ସିମେଣ୍ଟର ହିସାବଦେଲ ସେମାନେ ଏକ ପ୍ରୋଫର୍ମା ନୋଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଏକଜିକ୍ୟୁଟିଭ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଓ ସୁପରିଟେଣ୍ଡି ଇଞ୍ଜିନିୟର ଛଡ଼ା ଟିଏଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନେ ଦସ୍ତଖତ କରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

ସେହି ନୋଟ୍ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ମୁଁ ୧୦ଟି ପ୍ରକଳ୍ପର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସମୀକ୍ଷା କରୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସିମେଣ୍ଟ, ଲୁହାଛଡ଼ର ଅଭାବ ଥିଲେ ହେଁ ଯୋଗାଣ ବିଭାଗ ଏବଂ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପ୍ରତିମାସ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରୁଥିଲି । କୌଣସି ଅସମର୍ଥ ବା ଅଳସୁଆ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ଆଳ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ଦେଲିନାହିଁ । ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା ସମ୍ବଳର ଅଭାବ । କାରଣ ଏହିସବୁ ପ୍ରକଳ୍ପକୁ ପୂରଣ କରିବାକୁ ବଜେଟ୍‌ରେ ଅର୍ଥ ବରାଦ କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ଶିବରମଣଙ୍କ ପାରିଲାପଣ

ସେତେବେଳେ ଯୋଜନା କମିଶନରେ ସଭ୍ୟ ଆଥାନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଶିବରମଣ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଟିଏଫ୍ ସେକ୍ରେଟାରୀ ଥିଲେ ଓ ଭାରତର ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ଅଫିସର । କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆଗ୍ରହୀ । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଯୋଗୁଁ ସେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅମଳରେ କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସେକ୍ରେଟେରୀ (କ୍ୟାବିନେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀ) ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପର ଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସମ୍ପର୍କ ଥିଲା ।

ତାଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯୋଜନା ଭବନରେ ଭେଟି ମୋର ସମୟାବଦ୍ଧ ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା କଥା କହିଲି ଓ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅର୍ଥ ଯୋଜନା କମିଶନ ପକ୍ଷରୁ କୃଷି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ଅର୍ଥ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ କିଛିଝାରୀରେ ଦେବାକୁ ସମ୍ମତି ଦେଲେ । ତାଙ୍କ କଥା ଉପରେ ମୋର ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ସମ୍ଭବରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ କ୍ଲାଉଁ ଭେଙ୍କଟ ରମଣ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଜଣେ ସଙ୍ଗୋଟ ଦକ୍ଷ ଅଫିସର । ମୁଁ ପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ବିଭାଗୀୟ ସଚିବ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ମୋର ସହଧର୍ମୀଣୀଙ୍କର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତ ପରିବାରଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସ୍ନେହ ଓ ସଭିକ୍ତା ରହି ଆସିଛି ।

ଶ୍ରୀ ଶିବରମଣ ଅର୍ଥର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲାବେଳେ ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶା କୃଷିରେ ଅନୁଭବ ଥିଲେ ହେଁ ଡ଼ାଲି ଜାତୀୟ ଓ ଟେଲବାକ ଜାତୀୟ ଫସଲର

ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ଉଚିତ । ଏ ବାବଦରେ ବହୁ ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ଓଡ଼ିଶା ବାସୀଙ୍କର ବୋହି ଯାଉଛି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଦେଉଛି, ତାହା ଦ୍ଵାରା ଜଳସେଚିତ ଜଳାକାରେ ଯୋଜନା କରି ବହୁଳ ଅଂଶରେ ଡାଲି ଓ ଡେଲିବାଜ ଫସଲ କରିବେ । ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଅଫିସର ହିସାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଡେଲିବାଜ ଓ ଡାଲି ଜତାୟ ଫସଲ କେବଳ ବର୍ଷା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ଜମିରେ, ଏପରିକି ପାହାଡ଼ିଆ ଜମିରେ କରାଯାଏ । ଫଳରେ ଉତ୍ପାଦନ ବହୁତ କମ୍ ହୁଏ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେଲି ଓ କୃଷି ବିଭାଗ, ଗ୍ରାମ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଭାଗ ଜରିଆରେ ଶସ୍ୟ ଯୋଜନା (Crop Planning) କରିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି ।

ସରକାରୀ ଜଳରେ ସମବୃନ୍ଦ

ତାହାଛଡ଼ା ମୋ ମନରେ ପଶିଲା ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ଯେତେ ହିତକାରୀ ହେଲେହେଁ, ଏହାର ଆୟୁଷ କମ୍ । ଜଙ୍ଗଲ ସଫାକରି ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ହେଉଥିବାରୁ ମାଟି କ୍ଷୟହୋଇ ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ପୋତିହୋଇ ତାହାର ଆୟୁଷ ହ୍ରାସ ପାଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ଏକ ନୋଟିଆରି କଲି ଯେ ସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାର ଜଳ ପ୍ରବାହ ଅଞ୍ଚଳ ବା ଉପରିଭାଗରେ (Catchment area) ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ, ନୂତନ ବନାଜରଣ କରିବାକୁ ଓ ମୃତ୍ତିକାକ୍ଷୟ ରୋକିବାକୁ ସଂପୃକ୍ତ ବିଭାଗ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରାଯିବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାରେ ଏହାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯିବ । ସଂପୃକ୍ତ ବିଭାଗମାନେ ସହଯୋଗ କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବିଭାଗ ସେହି ଅନୁସାରେ ବର୍ଷିକିଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ ବାଲି ଜବାବ ଦେଲେ । ଯାହା ଜାଣୁଛି ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆଉ ନିଆଗଲା ନାହିଁ ମୋର ବିଦାୟ ପରେ । ସରକାରୀ ବିଭାଗରେ ସମବୃନ୍ଦ ନ ରହି ଯଦି ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ ରଖାଯାଏ, ତେବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ସୁଫଳ ମିଳେନା । ବରଂ ଏକ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ୟ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ନୂତନ ନୂତନ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ଅର୍ଥ, ସିମେଣ୍ଟ ଓ ଲୁହାଛଡ଼ର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲାପରେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ଯନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜର ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଲାଗିଗଲେ । ସେମାନେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ମାସିକିଆ ଅଗ୍ରଗତିର ଯୋଜନା ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ୧୦୮ଟି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜନାର ଅନ୍ତତଃ ଅଣି ନବେ ଭାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଅନେକ ଅଫିସର ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସୀମା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ କିରୋସିନି ଲାଇଟ ଲଗାଇ ରାତିରେ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ କାମକରୁଥିବା ମୁଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରରେ ଗସ୍ତବେଳେ ଦେଖିଛି । ମୋର ବିଶ୍ଵାସହେଲା ଯେ ପ୍ରଚଳିତ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେତେ ତଳକୁ

ଯାଇଥିଲେହେଁ ଉପର ସ୍ତରରେ ଯଦି ରାଜନୈତିକ ଇଚ୍ଛା (Political Will) ଥାଏ ଏବଂ ଅଫିସର ବା ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଦେଖାଇପାରିବେ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ । ଉପର ସ୍ତରରେ ଯଦି ନିଷ୍ଠାର ଅଭାବ ହୁଏ ଏବଂ ଅଫିସରଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆହେବାର ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରାନଯାଏ, ତେବେ ଏକ ଦକ୍ଷ ଅଫିସର ମଧ୍ୟ ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସଫଳ ହୁଏ ।

ଏକଥା କହିଲାବେଳେ ମୁଁ କହୁନାହିଁ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପଷତା, ବା ଦୁର୍ନୀତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତମ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଲେ ପରିବାର ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଭାବ, ତଳସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପିପାରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯଦି ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହାର ପରିଣତି ଭୟାବହ ହୁଏ । ଅଫିସରଙ୍କ ଆନୁଗତ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ମିଳେନା, ଲୋକଙ୍କପ୍ରତି ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ କ୍ଷୟ ହୁଏ ଓ ସାରା ଶାସନକଳ କର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ହରାଇ ବସି କଳଙ୍କିତ ହୁଏ । ଆମର ବନ୍ଧୁମାନେ, ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଦଳରେ ଥାଆନ୍ତୁନା କାହିଁକି, ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣକରି ଉଦ୍ୟମ କରିବା ଉଚିତ । ଏହା ମୋର ପରୀକ୍ଷାପ୍ରସୂତ ଅଭିଜ୍ଞତା ।

ଲକ୍ଷ୍ୟହାସଲ କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ

ମୁଁ ବିଧାନସଭାରେ ଓ ବାହାରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲି ଯେ ୧୯୭୫ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ୩୧ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରେ ୧୦୮ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବି । କିନ୍ତୁ ୧୯୭୫ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ଶେଷର ସାତଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଯେତେବେଳେ ଏକ ତାଲିକା ଦେଇ ବିଧାନସଭାରେ ୧୧୩ଟି ପ୍ରକଳ୍ପର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଘୋଷଣା କଲି, ସେତେବେଳେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟମାନେ ଟେବୁଲ ବାଡ଼େଇ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୋର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା ଯେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣହେବ, କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଚଢ଼ିଗଲା ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ

ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା ରାଜ୍ୟର ଓ ରାଜ୍ୟ ବାହାରର ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ବରାବର କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କଥା ଲେଖିଲେ । ଯେଣୁ ମୂଳରୁ ଜନସାଧାରଣ ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସକୁ ନେଇଥିଲି ଓ ଏହି ସମୟସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଥିଲି, ତେଣୁ ଏ ପ୍ରଶଂସା ପାଇବାର ହୃଦୟର ହେଲି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ସାମ୍ବାଦିକ ମାନଙ୍କର ମୋପ୍ରତି ଥିବା ସ୍ନେହ ଓ ସଦ୍‌ବିଚାର ଏହା ପ୍ରମାଣ । ସେମାନେ ମୋତେ

ସମାଲୋଚନା ଯେତେବେଳେ କରନ୍ତି, ମୁଁ କେବେହେଲେ ତାହା ଖରାପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିନାହିଁ । ତାହା ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବରଂ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ମୋ ବିଭାଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେତେ ଦୋଷତ୍ରୁଟି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ମୁଁ ଗୁରୁତ୍ବ ସହକାରେ ତାହା ତଦନ୍ତକରେ । ଲୋକସମ୍ପର୍କ ଓ ସୁତନା ଅଫିସର ମୋ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ବିଭାଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେ ସମ୍ବାଦ ବାହାରେ, ପ୍ରତିଦିନ ସେସବୁ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଣନ୍ତି । ଦରକାର ମୁତାବକ ସେ କଥାର ତଦନ୍ତ କରାଇ ସଂଶୋଧନ କରାଏ । ଜଣେ ଦାୟିତ୍ବବାନ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରପ୍ରତି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହେବା ସର୍ବଦା ଦେଶପାଇଁ ଓ ନିଜପାଇଁ ହାନିକାରକ, ଏହା ମୁଁ ଆନ୍ତରିକତା ସହ ବିଶ୍ବାସ କରେ । ତା ନହେଲେ ସରକାର ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମିକ ବ୍ୟବଧାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସରକାର ଉଭୟେ ଲୋକଙ୍କପ୍ରତି ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ବ ହରାଇ ବସିବ ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାନଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି ମୋପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ କେତେକ ମହଲରେ ଏହା ଇର୍ଷାର କାରଣ ହେଲା । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ ଲେଖିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲାବେଳେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ତ୍ରୁଟି ବିଷୟରେ ଅଭିହିତ ଥାଏ । ଦୁଇଲାକ୍ଷ ଏକର ଜମିବଣ୍ଟନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅଡ଼େଇଲାକ୍ଷ ଏକର ପୂରଣ ହେଲା । ଏହାପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ କୌଣସି ବର୍ଷ ଏହାର ଶତକଡ଼ା ଅଧାଭୂମି ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଇ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଅଫିସରମାନେ ଜମିପଟା ଦେବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଜମି ଚିହ୍ନଟ କରି ଦଖଲଦେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ତାହାଛଡ଼ା କେତେକ ଲୋକ ଭୂମିହୀନଙ୍କ ନାମରେ ପଟାମେଇ ପରେ ନିଜେ ଖରିଦ କରିବାକୁ ପାଞ୍ଚକଲେ । ସେଥିପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲି ଯେ ପଟା ବଣ୍ଟନର ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ଜମି ଦଖଲ ଦିଆଯିବ ଓ ପଟା ଗ୍ରହଣ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତରିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏବେ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉନାହିଁ । ହସ୍ତାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି । ଉପରିସ୍ଥ ରାଜସ୍ବ ଅଫିସରଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଙ୍କ ଅଭାବର ସୁବିଧାନେଇ ଜମି ଖରିଦ କରୁଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ବାରା ସାରା ଜମିବଣ୍ଟନ ଯୋଜନାକୁ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ପ୍ରହସନରେ ପରିଣତ କରାଗଲାଣି । ସମ୍ବାଦପତ୍ରରୁ ଦେଖୁଛି ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ପଟା ବଣ୍ଟନ ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହଁନ୍ତି । ଏହାର ପ୍ରତିବିଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଅତି ଜରୋରି ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି ।

ଦଖଲ ଖାରଜରେ ବିଳମ୍ବ ଓ ଦୁର୍ନୀତି

ସେହିପରି ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ରେକର୍ଡ୍ରେସନ ପରେ ମଧ୍ୟ ତହସିଲଦାରମାନେ ଦାଖଲ ଖାରଜ ମକଦ୍ଦମା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବାରେ ତରମ ଅବହେଳା କରୁଥିଲେ ।

ସେଥିପାଇଁ କ୍ୟାମ୍ କୋର୍ଟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ କୋର ଦେଇଥିଲି । ତତ୍ସହିତ ଆଇନ ସଂଶୋଧନ କରିଥିଲି ଯେ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ରେଜିଷ୍ଟ୍ରୀ ହେବାବେଳେ ଜମି ଖରିଦ କରିବା ଲୋକ ତତ୍ସହିତ ଦାଖଲ ଖାରଜ ପାଇଁ ଦେୟ ଦାଖଲ କରିବ । ଆପେ ଆପେ ସେହି ଦରଖାସ୍ତ ତହସିଲକୁ ଯିବ ଏବଂ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ତାରିଖରେ ତାହାର ଫଇସଲା କରି ଦାଖଲ ଖାରଜ କାମ ଶେଷ କରିବେ । କ୍ରେତା ନାମରେ ଜମି ରେକର୍ଡ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ ଅଫିସରୁ ଯାଇଥିବା ସବୁ ଦାଖଲଖାରଜ ଦରଖାସ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତହସିଲରେ ବିଡ଼ା ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛି । ଜମିକ୍ରେତାଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ଦେୟ ଦେଇ ଦରଖାସ୍ତ କରିବାକୁ ପଡୁଛି, ତାହା ଫଇସଲା କରିବାକୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଲାଗୁଛି । ଆଇନ ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ଯାଉଛି, କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟବାଟରେ ହେଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଦୁଇଥର ଦାଖଲ ଖାରଜ ଦେୟ ବାନ୍ଧୁଛି । ତହସିଲ ଅଫିସକୁ ଶହ ଶହ ଥର ଦୌଡ଼ୁଛି । ଲାଞ୍ଜ, ଘୁଷ୍ଟ ନଦେଲେ ତା'ର ନ୍ୟାୟତଃ ଜମି ତା ନାମରେ ଦରଜ ହେଉନାହିଁ ।

ଏବେ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ସମ୍ମିଳନୀରେ ପୂର୍ବତନ ରାଜସ୍ୱ ସଚିବ ଏକଥା ଦର୍ଶାଇ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହିପରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦାଖଲ ଖାରଜ ମକଦ୍ଦମା ଗଢୁଛି ଏବଂ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ ଅଫିସରୁ ଆସିଥିବା ଦରଖାସ୍ତ ବନ୍ଧାହୋଇ ସର୍ବତ୍ର ରହିଛି । ଖୋଲା ମଧ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲା ଯେ ଏ ମକଦ୍ଦମା ସବୁ ତୁରନ୍ତ ଫଇସଲା ହେବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ଏସବୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମୂଲ୍ୟହୀନ । କ୍ୟାମ୍ କୋର୍ଟ କରି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ ଅଫିସରୁ ଆସିଥିବା ଦରଖାସ୍ତ ଯଦି ଘଟଣାସ୍ଥଳ ବା କେନ୍ଦ୍ର ଜାଗାରେ ବିଚାର ହୁଅନ୍ତା, ତେବେ ମାସକ ମଧ୍ୟରେ ଶତକଡ଼ା ୯୫ ଭାଗ ମକଦ୍ଦମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟବାଦରେ ଫଇସଲା ହୁଅନ୍ତା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଜମିକମ୍ପାନୀ ରେକର୍ଡ ମଧ୍ୟ ଅଧୁନାତନ ହୁଅନ୍ତା ଓ ଲୋକଙ୍କ ହିନସ୍ତା ଦୂର ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ରାଜନୈତିକ ଇଚ୍ଛା ଓ ବିଭାଗୀୟ ନେତୃତ୍ୱ ।

ଏକ ଦିଗରେ ଏସବୁ କାମରେ ମୁଁ ଯେତେ ତପ୍ତ ଥାଏ, ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ସେତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ । ସେଥିରେ ଇନ୍ଦନ ଦେବାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଓ ବାହାରେ ବହୁ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି ।

ମନ୍ତ୍ରୀପଦକୁ ନମସ୍କାର

୧୯୭୫ ସାଲ ଆରମ୍ଭ ବେଳକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ମନ ଅମେଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରେନା, କାହିଁକି ଏପରି ହେଲା । ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନହାନି କରିବାଭଳି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ମୋର ମନେପଡୁନାହିଁ ।

ମୋ ବିଚାରରେ ତିନୋଟି କାରଣ ଏ ମନ ଅମେଳ ପଛରେ ରହିଛି । ପ୍ରଥମ ହେଲା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ସନ୍ଦେହୀ ପ୍ରକୃତିର । ତେଣୁ ବହୁ ଲୋକେ ତାର ସୁବିଧା ନେଇ ମନ ଅମେଳ ସୃଷ୍ଟିକରିବାରେ ବା ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ଏବଂ ଅତୀତରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ମତଭେଦ ରହିଥିଲା, ତାହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ବିଧାନସଭାର ଦୁଇଜଣ ପୁରୁଷା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟସଭ୍ୟ ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମିଛ ସତ କହି ତାଙ୍କମନକୁ ବିଷ୍ମାନ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଅତୀତରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ପାର୍ଟି ଶୃଙ୍ଖଳାଭଙ୍ଗ ଦୋଷରେ ପାର୍ଟିରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସବ୍‌ଭାବ ରହିଥିଲା ।

ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ଭିତରେ ଏତେ ଦୂରକୁ ଗଲାଣି ମୁଁ ଜାଣେନା । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଆସିକାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାଶ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ମୋତେ ଭେଟି ତାଙ୍କ ପାର୍ଟିର ଦୁଇଜଣ ସଭ୍ୟ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାହିଁକି ଏତେ ଲାଗିଛନ୍ତି ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେ କେତେକ କଥାକହିଲେ ଏବଂ ଏକ ମିଳାମିଶା କରିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ପରେ ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସହ ଭେଟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ସେ କଥାଟାକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେବାଭଳି ଲାଗିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସନ୍ଦେହୀ ପ୍ରକୃତିର ସୁବିଧା ନେବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା ।

ତୃତୀୟ କାରଣ ହେଲା ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ମୋର ଯେଉଁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ନିଜ ସରକାରର ଭୂମିସଂସ୍କାର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଜଳସେଚନର ସଫଳତା ବିଷୟରେ କହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦର୍ଶାଉଥିଲେ ଯେ ଏ ସବୁ ବିଭାଗ ତ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଅଛି ।

ଦିନକୁ ଦିନ ଏ ମନ ଅମେଳ ଏତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ଯେ ସେ ସନ୍ଦେହ କଲେ, ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦିନେନା ଦିନେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀପଦ ଛଡ଼ାଇ ନେବି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭୁଲରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନଥିଲି । ଏହି ସମୟରେ ଆଉ ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଲା, ତାହା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ତାଙ୍କ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣଛେଦ ଟାଣିଲା ।

କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ଘିର କରିଥିଲେ ଯେ କେହି ଦୁଇଟି ପଦବୀରେ ରହିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ରହିଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଯଦିଓ ମୋ ବିଭାଗରେ ସେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁ ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବିଭାଗରେ ଅଯଥା ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ

ମୋ ପାଖରେ ଆପଣ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ ସମୟେ ସମୟେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହୁଥିଲି ଯେ କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପସନ୍ଦ ନ କଲେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା ଭଲ । ଏହା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସାମୂହିକ ଦାୟିତ୍ବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ଏହା ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ମୁହଁରେ କିଛି କହୁନଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ଭାବୁଥିଲେ ମୁଁ କାହିଁକି ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଉଠାଉଛି । ମନ୍ତ୍ରୀ ପରିଷଦର ବୈଠକରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଭାବ ଦେଖୁଥାଏ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ରହିଥିବାରୁ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ବେଳ ନହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାହୁଁଆଧାନ୍ତି ଯେ ଉଭୟ ପଦବୀରେ ରହି ସରକାର ଓ ସଙ୍ଗଠନକୁ ନିଜ ପଣତ କାନିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବେ ।

ଏସବୁ ଦେଖି ମୋର ଆଉ ବେଶିଦିନ ମନ୍ତ୍ରୀପଦରେ ରହିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୋର ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପାଇଁ ସେପରି ଆସକ୍ତି ନଥିଲା । ଏହା ପରେ ତାହା ପୁରୀପୁରୀ ତୁଟି ଆସିଲା । ମୁଁ ଏସବୁ କଥା, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଜଣାଇବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି ଏବଂ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖିଲି ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମନ୍ତ୍ରୀପରିଷଦର ସାମୂହିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବନା ନାହିଁ ବା କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କଂଗ୍ରେସର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଦୁଇଟି ପଦବୀର ଅଧିକାରୀ ନହେବା ଉଚିତ । ସ୍ବାଭାବିକ କଥା ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ବତ୍ବରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଏକଥା ଜାଣିଲେ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଦିଗରୁ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ତାପ ମଧ୍ୟ ପଡୁଥାଏ । କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସଂପର୍କ ଥିବାରୁ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ମନରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

ଏସବୁ କାରଣରୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ସ୍ଥିର କରିନେଲି । ବହୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲି । ଅନେକ ମୋ ସହିତ ଏକମତ ହେଉ ନଥିଲେ । ତଥାପି ମୁଁ ବେଳକୁବେଳ ମନସ୍ଥିର କରିନେଲି ଯେ ମଉଜାଦେଖି ବିଦାୟ ନେବା ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଏକଥା ମୋର ବନ୍ଧୁମହଲରେ ବ୍ୟାପିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ୧୯୭୫ ସାଲ ମଇ ଚବିଶ ତାରିଖ ଦିନ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ରଘୁନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ (କୋରାପୁଟ) ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରାୟ ଏଗାର ଜଣ ବିଧାନସଭାସଭ୍ୟ (ସମସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର) ମିଳିତ ଭାବରେ ମୋତେ ଭେଟି କହିଲେ ଯେ ଆପଣ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସ୍ବାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । ମୁଁ ହଠାତ୍

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଭାବିଲି ସେମାନେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଦେବାର ଇଚ୍ଛା କଥା ଜାଣିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନୋଭାବ କଥା ବୋଧହୁଏ ଜାଣିଛନ୍ତି, ନହେଲେ ଏପରି କାହିଁକି କହନ୍ତେ ?

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଲି ଯେ ମୋର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଖରାପ ସଂପର୍କ ନାହିଁ, କି କାହା ଆଗରେ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ କହିବାର ପ୍ରମାଣ ଆପଣମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନଥିବ । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେନା । ସେମାନେ ଏ କଥାର ପ୍ରତିବାଦ ନ କଲେ ହେଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ ଆପଣ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପରସ୍ପର ଭେଟନ୍ତୁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଜଣେଇଲେ ଯେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଛନ୍ତି । ଶେଷରେ ଗଲାବେଳେ କହିଗଲେ ଯେ ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ଦେବାକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବେ, ଆମକୁ ନଜଣାଇ ଇଚ୍ଛା ଦେବେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମୁଁ ରାଜି ହେଲି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଇବାର ଅଜ୍ଞାନୀକାର କଲି ।

ସେ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏକ ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆମ ଉଭୟଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ମୋ ସହିତ ସୁସଂପର୍କ ଅଛି ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଭିତରେ କଣ ସବୁ ଚାଲିଥିଲା, ମୁଁ ସବୁ ଜାଣି ନଥିଲି, କି ଜାଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ନଥିଲି ।

ତେଣୁ ମୁଁ ନିଜ ଆତ୍ମ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଫୋନକଲି ଓ ଉପରଓଲି ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନରେ ଦେଖା ହେବାକଥା ସ୍ଥିରହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟସ୍ଥି ପଣିଆକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଭଲ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେଲା ଯେ ବେଳକୁ ବେଳ ମୋର ହିତାକାଞ୍ଚକ୍ଷୀ ବିଧାନସଭାସଭ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ପରେ ଏହା ତାଙ୍କର ସ୍ଥିତିପ୍ରତି ବିପଦ ହେବ । ତେଣୁ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟନେବା ଭଳି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସେ ପାଞ୍ଚକଲେ ।

ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନନାହିଁ

ଏହା ୧୯୭୫ ମସିହା ମଇ ୨୪ତାରିଖ କଥା । ସେ ଦିନ ଉପରଓଲି ଯେତେବେଳେ ଦେଖାହୁଏ, ସେ ଏକ ଟାଇପକରା କାଗଜ ମତେ ଧରାଇ ଦେଲେ, ପଢ଼ି ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । ଏକଥା ପଢ଼ି ମୋ ମନରେ ବିଦ୍ରୋହ ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ କହିଦେଲି ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଆନୁଗତ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ ବା କରିବିନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ସେ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନରେ ଉପର ମହଲାକୁ ଯାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚାଇପକରା କାଗଜ ଆଣି ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ଜମ୍ବୁନିଷ ପାଟିର ରାଜ୍ୟସଭା ନେତା ଶ୍ରୀ ଭୂପେଶ ଗୁପ୍ତା କେତେଦିନ ତଳେ ଓଡ଼ିଶା ଖଣ୍ଡରେ ଆସି ଯାହାସବୁ କହିଥିଲେ, ତାକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀ ଯେଉଁ ବିବୃତି ଦେଇଥିଲେ ତାହାକୁ ମୁଁ ଘୋର ନିନ୍ଦା କରୁଛି । ମୁଁ ଏପରି ଏକ ବିବୃତି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ମନା କଲି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କ ସହିତ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରୁ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ମୋର ସଂପର୍କ କଣ, ତାହା ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଜାଣନ୍ତି । ମୋ ମୁହଁରେ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ଏକ ଧୂଷତା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବୁଥିଲେ ଆଜିକାଲିକା ରାଜନୀତିଜ୍ଞଙ୍କ ଭଳି ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପାଇଁ ମୁଁ ଏତେ ଲାଳାୟିତ ଯେ ସ୍ଵରୂପକାର ବିବେକହୀନ କାର୍ଯ୍ୟକରି ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିବାକୁ ଚାହିଁବି । ସେ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଅନ୍ୟ ଯେତେ ବଡ଼ଲୋକ ହୁଅନ୍ତୁ ମୋର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଳିଦେଇ କାହା ଅଧୀନରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବି, ଏପରି ଗଳ୍ପରେ ମୁଁ ଗଢ଼ା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜଗତକୁ ଦେଖିବାର ଧୂଷତା ନ ବରଜୁ, ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନର କ୍ଷମତାଲିପ୍ତ ସ୍ଵରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମାନଙ୍କୁ ଏହାହିଁ ପରାମର୍ଶ ।

ସବୁକଥା ଅସ୍ଵୀକାର କରିବାରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ଯେ ମୋର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରହିବା ଅସୁନ୍ଦର ହେବ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲି ଯେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଏ ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ପଠାଇ ଦେଉଛି । ଏହା କହି ବିଦାୟ ନେଲି । ସେହିଠାରେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ ଥିଲି ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇ ଇସ୍ତଫା ଦେବିନାହିଁ ବୋଲି ।

ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା

ସିଧା ବିଧାନସଭା ବାଚସ୍ପତି ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନକୁ ଆସିଲି । ସେଠାକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଧାନସଭାସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କୁ ଡକାଗଲା । ସବୁକଥା କହି ମୋର ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ସେହି ପତ୍ରରେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲି ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସାମୂହିକ ଦାୟିତ୍ଵକୁ ଜଳାଖିଲିଦେଇ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅଜାଣତରେ ତାଙ୍କ ବିଭାଗରେ ବରାବର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଛନ୍ତି । କେତେଥର ଏକଥା ସୁଚାଇଥିବାରୁ ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁନ୍ତି, ବରଂ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅସହ୍ୟ ହେଉଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଉଛି ।

ଏହାଫଳରେ ସମ୍ଭାବପଦ୍ମରେ ନାନାକଥା ବାହାରିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଅଭିଯୋଗ ଓ ପ୍ରତି ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ବାସ୍ତବରେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରାଷ୍ଟ୍ରରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ଅନୁମତି ଲୋଡ଼ି ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମାସକ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ ଏପ୍ରିଲ ୨୭ତାରିଖରୁ ପଦ୍ମ ଲେଖି ସାରିଥିଲି । ସେଥିରେ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳ କିପରି ସାମୁହିକ ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଉବାରେ ଅସମର୍ଥ ହେଉଛି ଓ କଂଗ୍ରେସଦଳ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଧାରା ବିଲୋପ ହେଲାଣି, ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲି । ସେହି ଚିଠିରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇପଦବୀରେ ନରହିବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଓ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ନେତୃତ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ଜୋର ଦେଇଥିଲି । ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ମୁଁ ଯେ ମନ୍ତ୍ରାପଦକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଚାହେଁନା ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ ।

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଦଳ ଓ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳରେ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟୁଥିବାବେଳେ ବାହାର ରାଜନୀତି ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ ଓ ନିର୍ବାଚନ ସଂସ୍କାର ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ନେଇ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର, ମୁଖ୍ୟତଃ ବିହାର, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ଓ ଗୁଜୁରାଟରେ ପ୍ରବଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥାଏ । ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହୋଇଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧଭାବ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ । ଜୟପ୍ରକାଶ ଯୁଆଡ଼େ ଗସ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଉଥାଆନ୍ତି, ସର୍ବତ୍ର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜନସମାବେଶ ହେଉଥାଏ ।

ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଲୋକ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲୁ, ସେମାନେ ଏଥିରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବତନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ପାସିଷ୍ଟବାଦ (ଏକଛତ୍ରବାଦ)ର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ । ଶେଷରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟପାର୍ଟି ଓ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନର ଗତିଶୀଳତାରେ ବିକ୍ରତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସହଯୋଗ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ପାସିଷ୍ଟ ବିରୋଧୀ ସମ୍ମିଳନୀ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କଂଗ୍ରେସର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଭାରତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ପାଟଣାଠାରେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ହେଲା । ମୁଁ ସେପରି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଆଦୌ ଯୋଗ ଦେଉ ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ପୂର୍ବର ରାଜନୈତିକ ସଂପର୍କ ଯୋଗୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏହି କାମରେ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ଏହା ଯେତେ ଆଗେଇଲା କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ସର୍ବତ୍ର ଏକ ବିରୋଧ ଭାବର ଗୁଞ୍ଜରଣ ହେଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଓ ପ୍ରାଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ପତ୍ର ଲେଖି ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବୈଠକରେ ନ ପକାଇ କରିବାକୁ ବିରୋଧ କଲି । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ କାହିଁକି ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ପଛାଇଲେ ମୁଁ ଜାଣେନା ।

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ଗସ୍ତ ଓ ମହାପଦରୁ ଇଚ୍ଛା

 ହିସାମରେ ମାର୍ଚ୍ଚ ଶେଷ ଭାଗରେ ଜନମତ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ସମ୍ବଲପୁର ଦେଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗସ୍ତରେ ଆସିଲେ । ଆମ ସରକାର ପକ୍ଷରୁ ତାଙ୍କର ଗସ୍ତକୁ ଭଲ ଭାବେ କରିବାକୁ ବହୁତ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଚାଲିଥାଏ ବୋଲି ଖବର ପାଉଥାଏ । ଏପରିକି ଦୈନିକୀକ ସମ୍ବାଦରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୈନିକ ଆକ୍ରମଣ କରାଯିବାର ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବତ୍ର ଯେଉଁ ବିପୁଳ ଜନସମାଗମ ହେଲା, ସେଥିରେ ଏସବୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ ପକ୍ଷ ହୋଇଗଲା । ସବୁ ବିରୋଧୀଦଳ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପ୍ରଗତିଦଳ, ସୋସାଲିଷ୍ଟ, ଜନସଙ୍ଘ ଓ ସର୍ବୋଦୟ କର୍ମୀମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ସର୍ବୋଦୟ କର୍ମୀ ଓ ନେତାଙ୍କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ନବକୃଷ୍ଣଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଆଗକୁ ରଖିଥିଲେ । ବିଜୁପଟ୍ଟନାୟକ ସବୁମନ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା କଳକିତ ଭାବମୂର୍ତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଜୟପ୍ରକାଶ ଟିକିଏ ତାଙ୍କୁ ପଛକୁ ରଖିଥିଲେ ।

ଯେଉଁଦିନ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା, ସେ ଦିନ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଦେହ ଅସୁସ୍ଥ ହେବାରୁ ତାହା ବାତିଲ କରାଗଲା । ଏ ସମ୍ବାଦ ସକାଳେ କେତେକ ସାମ୍ବାଦିକ ମୋତେ ଜଣାଇଲେ । ମୁଁ ଉଚିତ ମଣିଲି ଯେ ମୋର ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଦରକାର ଏବଂ ଯାହା ଟିକିସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଆମ ସରକାର କରିବା ଉଚିତ । ଟିକିସା କଥା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନ କହି ସିଧା ରାଜଭବନକୁ ଯାଇ

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ କଥା ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ କହିଲି ଏବଂ ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲି ।

ସେତେବେଳେ ରାଜ୍ୟପାଳ ଆଆନ୍ତି ମୋର ରାଜ୍ୟସଭା କାଳର ପରମବନ୍ଧୁ ଆକବର ଅଲ୍ଲାଖାଁ । ସେ ଓ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଉପରବେଳା ରାଜ୍ୟସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ଚେୟାରମ୍ୟାନର କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇଥାଉ । ଓଡ଼ିଶା ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ରାଜ୍ୟପାଳ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଜୟପ୍ରକାଶ ତାଙ୍କର ଅତିଥି ହେଉଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଓ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିକ୍ତତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ନଥିଲା । ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ କଥା କହିବା ସହିତ ମୁଁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଜଣାଇ ଦେଲି ।

ତା'ପରେ ସକାଳବେଳା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଲି । ବୈଠକ ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲି ଯେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଉଛି । ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ ନ କରି କହି ପକାଇଲେ ଯେ, ‘‘ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ତାଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ, ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ ।’’ ମୁଁ ପରେ ଖବର ନେଇଛି ଯେ ସେ ଗଲେନାହିଁ, ସେ ଯିବେ ବୋଲି ମୁଁ କାହିଁକି ବା ବିଶ୍ବାସ କରିବି ? ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ବା ବାହାରେ ଏକ ତୀବ୍ର ଅପପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରହି ଜୟପ୍ରକାଶ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛିବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ହେଲା ।

ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା, ଏପରି ଏକ ସୁଯୋଗ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ବା କିପରି ? ଦିଲ୍ଲୀର ‘ଲିଙ୍କ’ ସାପ୍ତାହିକରେ ମୋର ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ଭେଟିବା ନେଇ ନାନାପ୍ରକାର କଞ୍ଚନା ଜଞ୍ଜନା କଥା ବାହାରିଲା । ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ବାସ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଏହିକଥା କହି ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତାଇଲେ । ଯେଉଁଥିପାଇଁ କି, ସେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ମୋତେ ବିଦାୟନେବାକୁ ବାଧ୍ୟହେବାର ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆ ତ ସବୁବେଳେ ଶ୍ରୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ସହାୟତା କରୁଥିଲେ ।

ଏପ୍ରିଲ ୨୭ତାରିଖରେ ମୁଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲି ସେଥିରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ଭେଟିବା କଥା ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲି । ଲେଖିଥିଲି ଯେ ବହୁତ ଲୋକ ଏହି କଥାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ କହୁଥିବେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କ୍ଷଷ୍ଟ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ବହୁଦିନରୁ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଘନିଷ୍ଟତା ରହିଛି । ରାଜନୀତି ମଣିଷ ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁତା ଓ ଘନିଷ୍ଟତାକୁ ବଳିଦେଇ କେବଳ ରାଜନୀତିକୁ ଆଧାର କରିବାକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେନା ।

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ

ମନ୍ଦୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରୁ ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ବେଳେ ଫୋନକରି ସିଧା ରାଜ୍ୟ ଅତିଥି ଭବନକୁ ଆସିଲି । ସେହିଠାରେ ତଳମହଲାରେ ଏକ ଛୋଟ ବଖରାରେ ଖଟିଆ ଉପରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ବିଶ୍ରାମ ନେଇଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଥାଆନ୍ତି ମୋର ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁପ୍ରତିମ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ । ମୋତେ ଦେଖି ସେ ଦୁହେଁ ଖୁବ୍ ଖୁସିହେଲେ । କିନ୍ତୁ ନବବାବୁ ମୋତେ ଏକା ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବାରଣାକଲେ ହେଁ ନମାନି କହିଲେ ଯେ ତୁମେ ଦୁଇଜଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅ । ମୋତେ ବହୁତ ଖରାପ ଲାଗିଲା କାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସାରି ବାହାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାରଣାରେ ବସିରହିଲେ, ଅଥଚ କୋଠରୀର କବାଟ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ସାଧ୍ୟାଦିକ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ତାଟକା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ଯେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦଳରେ ରହି ତାଙ୍କର ଘୋର ଶତ୍ରୁ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସବି । ସେଥିରେ ପୁଣି ମନ୍ଦୀମଣ୍ଡଳର ସଭ୍ୟ ହୋଇ, ଯାହାର କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୟଂ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଓ ମନ୍ଦୀମଣ୍ଡଳରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଭୟର ବାତାବରଣ ଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅଗାଧ ଆସ୍ଥା ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ପତ୍ରରେ ମୁଁ ଲେଖୁଥାଏ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଏକ ଭୟର ବାତାବରଣ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି ।

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାୟ ୪୫ ମିନିଟ ମନଶୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କହିଲି କଂଗ୍ରେସର ଅଧ୍ୟକ୍ଷତନର ସବୁଠାରୁ ମୂଳକାରଣ ହେଉଛି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଆଦୌ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଚାର ପ୍ରତି ଆଦରନାହିଁ । ଏହା କେବଳ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତି ବିପଦ ନୁହେଁ ସାରା ଦେଶପ୍ରତି । ଯେଉଁ ଦଳ ନିଜ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିପାରେନା, ସେ ଦଳ ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ କିପରି ସୁରକ୍ଷିତ କରିବ ?

ଏକଥା ସହିତ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ହୋଇ କହିଲେ ତୁମେ ଠିକକଥା କହୁଛ । ମୁଁ କଂଗ୍ରେସର ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ । ଦେଶର ଏକତା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଏହିଦଳ ହିଁ ସମର୍ଥ । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ଏତେ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ତାକୁ ଠିକଣା ବାଟକୁ ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଏକ ଶକ୍ତଧକ୍କା ଦେବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ସେହିକାମ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହା ଫଳରେ କାଲେ କଂଗ୍ରେସ ସୁଧୁରିଯିବ ।

ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଲି ଯେ ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ ଯେଉଁ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ଆପଣ ସେହିପରି ଅଣକଂଗ୍ରେସ ଦଳମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏକାଠି କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର କାହାର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଭାବମୁଖି ଓ ଆପଣଙ୍କ ଲୋକପତିଆରାକୁ ଆୟୁଧ କରି ସେମାନେ କ୍ଷମତା ସିଢ଼ିରେ ଉଠିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରୁନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏକାଠି କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସୀ ନୁହଁନ୍ତି । ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ କେତେକ ରାଜ୍ୟର ଏହି ଅଣକଂଗ୍ରେସବାଦ ଜରିଆରେ କ୍ଷମତାରୁ କଂଗ୍ରେସ ଦଳକୁ ହଟାଇଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନର ତୀବ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଂଗ୍ରେସ କେନ୍ଦ୍ରଶାସନରୁ ମଧ୍ୟ ହଟିବ ବୋଲି ମୋର ପୁରା ବିଶ୍ୱାସ । କିନ୍ତୁ ୧୯୬୭ରେ ହଟିଯାଇ କଂଗ୍ରେସ ଯେପରି ବର୍ଷେ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି କ୍ଷମତାକୁ ଫେରିଆସିଲା, ସେହିପରି ମୋର ଆଶଙ୍କା ପୁଣି କଂଗ୍ରେସ ଏକ ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ ରୂପ ନେଇ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବ ।

ଏ ଯୁକ୍ତିର ସାରବତ୍ତା ସେ ବୁଝିଲେ, କିନ୍ତୁ କହିଲେ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଏକ ବିପଦ ମୁଣ୍ଡାଇଛି, ଏହି ଜନ ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରୁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ରହିଛି । ଅନ୍ୟ କେତେକ ଦେଶରେ ଏପରି ଯୁବଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୋଇ ଦେଶକୁ ବଞ୍ଚାଇଛନ୍ତି । ଭାରତରେ କାହିଁକି ହେବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ସେହି ନିଶ୍ଚଳ ଶକ୍ତି ଉପରେ ଆସ୍ଥା ରଖିଛି । ତା ମଧ୍ୟରୁ ନୂତନ ନେତୃତ୍ୱ ବାହାରିବ ।

ଏହି ଉକ୍ତିର ସୁବିଧା ନେଇ ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଲି, ଆପଣ ଦୁଇବର୍ଷ ହୋଇଗଲା ବିହାର ଓ ଗୁଜୁରାଟରେ ଛାତ୍ର ଓ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରି ନିଜ ଆଦର୍ଶରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଛନ୍ତି । ସେଠି ସେପରି ନେତୃତ୍ୱ ବାହାରିଲେଣି କି ? ଯେଉଁମାନେ କି ଭବିଷ୍ୟତରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇ ପାରିବେ ।

ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଜୟପ୍ରକାଶଜୀ କହିଲେ, ମୁଁ କିଛି ପରିମାଣରେ ବିହାରରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିର ନେତୃତ୍ୱ ନୁହେଁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାଡ଼ିର ବହୁଲୋକ ତିଆରି ହୋଇଛନ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରୁ ।

ଏହିପରି ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା ପରେ ବିଦାୟ ନେଲି । ଜୟପ୍ରକାଶ ଆଦୌ କହିଲେ ନାହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଚାହେଁ କି ନା ? ତାଙ୍କର

ମୋ ଉପରେ ଅଧିକାର ଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ବିଚାର କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ନିଜର ବିଚାର କରନ୍ତୁ ।

ସମ୍ମାନକୁ ବଳି ନଦେବାକୁ ପରାମର୍ଶ

ବିଦାୟ ନେଲାବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ କଥା କହିଲେ, ଯାହା ମୋ ଜୀବନର ବ୍ରତହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଏତେ ନମ୍ର ଓ ଭଦ୍ର ଯେ ତାଙ୍କଠୁଁ ଛୋଟ ବୟସର ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ “ବାବୁ” ଶବ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି । କହିଲେ, ବାଙ୍କବାବୁ , କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜର ସମ୍ମାନ ସହିତ ସାଲିସ କରିବେ ନାହିଁ । ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରି କାମରେ ଆଗେଇ ଯିବେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ଆପଣ ମୋତେ ଅସ୍ତେ ବହୁତେ ୧୯୪୬ ସାଲ ଠାରୁ ଜାଣନ୍ତି । ମୁଁ ବରାବର ସମ୍ମାନର ସହିତ ରାଜନୀତି କରିଆସିଛି । ମୁଁ ଜବାବ ଦେଉଛି ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୈତିକ କର୍ମୀ ହିସାବରେ କାହା ପାଦଦେଶରେ ସମ୍ମାନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବି ନାହିଁ ।

ବିଦାୟ ନେଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ବହୁ ଚିହ୍ନାବନ୍ଧୁ ଓ ସାମ୍ବାଦିକ ଏକାଠି ହୋଇ ଗଲେଣି । ଉତ୍ତ୍ୱସାର ସହିତ ଜାଣିବାକୁ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ, କ’ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ମୁଁ କାହାକୁ କିଛି କହିଲି ନାହିଁ । ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଲେ, “ଓଡ଼ିଶାର ମୋହନ ଧାରିଆ ।”

ଏକଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି କେତେଦିନ ପୂର୍ବରୁ ମୋର ବନ୍ଧୁ ମୋହନ ଧାରିଆ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ସେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସରକାରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ।

ବିଦାୟନେବାର କିଛି ସମୟପରେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ବାଣୀବିହାର ପରିସରକୁ ଗଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସଭାରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବାକୁ । ମୁଁ କିଛି ସମୟ ପରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ସେଠାରେ ସେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ସହିତ କଂଗ୍ରେସର ଦୁର୍ବଳତା ଏବଂ ଦଳର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଗଣତନ୍ତ୍ରବିନା ଦେଶର ଗଣତନ୍ତ୍ର ରକ୍ଷା ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରଭୃତି କଥା କହିଲେ । ସେଥିରୁ ଜାଣିଲି ମୋ ଆଲୋଚନା ତାଙ୍କ ଉପରେ କିଛି ରେଖାପାତ କରିଥିଲା ।

ସରକାରଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ତ

ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ଦିନ (୧୯୭୫ ସାଲ) ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କର ଶେଷ ଗସ୍ତକ୍ରମ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ । କାଳେ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ସଭା ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍ ସାମନା ପ୍ୟାରେଡ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡରେ (ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାକୁ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ପାର୍କରେ ପରିଣତ କରାଯାଇଛି) ହେବ, ତାହାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ଏପ୍ରିଲ ପହିଲାକୁ ଓଡ଼ିଶା ଦିବସ ଭାବରେ ପରିଣତ କରି ସେହି ପ୍ୟାରେଡ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡରେ ଏକ ବିରାଟ

ମନୋରଞ୍ଜନ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ଭୁବନେଶ୍ୱରବାସୀ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ ଏବଂ ଜୟପ୍ରକାଶଜୀଙ୍କ ସଭା ଉତ୍ସର ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ବିପରୀତ ଫଳହେଲା । ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ଜିଦ୍ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଏକ ନୟର ଯୁନିଟ୍‌ର ବିରାଟ ପଡ଼ିଆରେ ବିପୁଳ ଜନସମାଗମ ହେଲା । ଅଧ ଲକ୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲୋକ ଜୟପ୍ରକାଶଜୀଙ୍କ ସଭାରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜାଣିବାକୁ ମୁଁ ଏହି ସଭାର ପଛରେ ବୁଲି ସବୁ ଦେଖୁଥିଲି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ସେମାନେ ବରଂ ଜୟପ୍ରକାଶଜୀଙ୍କ ଔଷଣ ଶୁଣିସାରି ପ୍ୟାରେଡ଼ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡକୁ ଆସିଥିଲେ । ଲୋକଙ୍କ ମନର ସୁଅ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଚାଲିଛି, ସେତେବେଳେ ସରକାରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତାହାକୁ କେବେ ବାନ୍ଧିଲାଣି ? ଏହାଦ୍ୱାରା ବରଂ ଲୋକଚକ୍ଷୁରେ ସରକାର ନିହିତ ହେଲେ ।

ବାହାରର ଏସବୁ ଘଟଣାବଳି ମୋତେ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଓଡ଼ିଶା ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତାହାକୁ ଆହୁରି ତୀବ୍ର କଲା । ତେଣୁ ଦୁଇମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୋତେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ମଇ ୨୭ତାରିଖ ଦିନ ।

ଯଦିଓ ମୋର ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲି, ମୁଁ ଉଚିତ ଭାବିଲି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ଭେଟି ସବୁକଥା ଜଣାଇଦେବି । ସେ ସେହି ଉପରବେଳା ସମୟ ଦେଇଥିଲେ ଭେଟିବାକୁ । ରାଜଭବନକୁ ଯିବାବେଳକୁ ଜାଣିଲି ଯେ ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର ମୋର ପାଖରେ ଥିଲା, ତାହା ମୋତେ ସୌଜନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନଜଣାଇ ଫେରାଇ ନିଆଯାଇଛି । କିଏ ଏପରି ନୀଚ କାମ କରିଥିଲା, ମୁଁ ଜାଣେନା । ତତ୍ପରଦିନ ସକାଳୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରୀ ସୌଜନ୍ୟମୂଳକ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଆସି ନିଜଆଡ଼ୁ ସେ ଦାୟୀ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । କେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣମନା ବ୍ୟକ୍ତି ଏଭଳି ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ସେକଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୋର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । ଯଦିଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଇସ୍ତଫା ଦେଲା ପରେ କିଛିଦିନ ସରକାରୀ ସୁବିଧା ନେଇଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ସରକାରଙ୍କ ଏପରି ମନୋଭାବ ଦେଖି ସାତଦିନ ଭିତରେ ଏକ ଛୋଟ କ୍ୱାରରକୁ ଚାଲିଗଲି ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କିଛି ସୁବିଧା ଚାହିଁ ନାହିଁ ।

ରାଜ୍ୟପାଳ ଯେତେବେଳେ ସବୁକଥା ଶୁଣିଲେ, ସେ ଦୁଃଖ କଲେ । ଇସ୍ତଫା ଦେଲାପରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲି । ଭାରି ଖୁସି ଲାଗିଲା କାରଣ ବର୍ଷେ କାଳ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳରେ ରହି ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଥିଲି । ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର ଥିଲା ।

ମନ୍ତ୍ରୀପଦରୁ ଇସ୍ତଫାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ୧୯୭୫ ମସିହା ମଇ ମାସ ୨୭ତାରିଖ ଦିନ ଇସ୍ତଫା ଦେଲି । ଏହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଡ଼ିନଥିଲା, ବାହାରେ ମଧ୍ୟ । ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର କେହି ମନ୍ତ୍ରୀ ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ଇସ୍ତଫା ଦିଏ ବା ବିତାଡ଼ିତ ହୁଏ, ସେକଥାକୁ ଜାତୀୟ ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଇସ୍ତଫା ଦେବାର କିଛି ସପ୍ତାହ ପୂର୍ବରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ମତାନ୍ତର ନେଇ ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଫଳରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲି , ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ମୋର ଇସ୍ତଫା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଭାରତର ବହୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମୋତେ ପ୍ରଶଂସାକରି ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ସମାର୍ଥନକରି ସଂପାଦକୀୟ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ । ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଟାଇମ୍ସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ, ଷ୍ଟେଟସ୍ମ୍ୟାନ୍ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଟାଇମ୍ସ ପ୍ରମୁଖ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନେ ପ୍ରଥମ ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂପାଦକୀୟ ଲେଖି ମୋର ନୀତିଗତ ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ

ମଇ ୨୮ତାରିଖ ‘ଟାଇମ୍ସ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ’ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସଂପାଦକୀୟ ବା ଅଗ୍ରଲେଖାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତ ଦେଇଥିଲେ ।

“ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ନୟିନୀ ଶତପଥୀ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ, ତାହା ଅତି ଚରବରିଆ ପଦକ୍ଷେପ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେଲା ଓ ଆଗଅପେକ୍ଷା କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ବଞ୍ଚିରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସରକାରକୁ । ଅନେକଦିନ ହେଲା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ ଜଣାପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ଏଡ଼ାଯାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଦାସ ତାଙ୍କ ଇସ୍ତଫା ପତ୍ରରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ବିଭାଗରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଅଭିଯୋଗ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଜଣେ ଅଧିକ ଦକ୍ଷ, ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ଉତ୍ତରୀକୃତ ସଭ୍ୟ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସାଧୁତା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । (He was one of the more efficient, industrious and dedicated member of her cabinet and his integrity was above reproach) । ପଦାକୁ ଯାହା ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ କାରଣ ଏହି ଇସ୍ତଫା

ପଛରେ ରହିଛି । ଜଣାଶୁଣା କଥା ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଅସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତି ରହିବା କଥାକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ଘୋର ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିରୁଦ୍ଧରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଯେଉଁ ମିଳିତ ଅଭିଯାନର ଉଦ୍ୟମ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ କରୁଥିଲେ, ତାହାକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଉଭୟ ବିଷୟରେ ମତଭେଦକୁ ସଂପର୍କ ବିଚ୍ଛେଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଣିନେବା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କର ଉଚିତ ନଥିଲା । କାରଣ କଂଗ୍ରେସ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଦଳର ସଭାପତି ପଦରେ ରହିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଶ୍ରୀ ଦାସ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ସର୍ବୋଦୟ ନେତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଂଗ୍ରେସ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସଂଯୁକ୍ତ ଅଭିଯାନ କଥାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ରୋକି ଦେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଏପରି ଅଭିଯାନ ବନ୍ଦ କରିବା ଛଡ଼ା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଆଗରେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ ନଥିଲା ।” ।

ସେଇ ମଇ ୨୮ ତାରିଖ ଦିନ କଲିକତାର ‘ଷ୍ଟେଟସ୍‌ମ୍ୟାନ’ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସଂପାଦକୀୟରେ ମୋ ଇସ୍ତଫା ଉପରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ।

“ଇସ୍ତଫା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀ ବାଙ୍କ ବିହାରୀ ଦାସଙ୍କଠୁଁ ଯାହା ଦାବା କରାଗଲା, ସେଇ କଥା ସୂଚାଇ ଦେଉଛି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାରରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିଲେ ପ୍ରାଥମିକ ଯୋଗ୍ୟତା ହେଉଛି ଯେ କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମପ୍ରତି ଅଜ୍ଞାକାରବଦ୍ଧ ହେବା ବଦଳରେ ନେତାଙ୍କପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦରକାର । ଦଳର ନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହେଉ ବା ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହେଉ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଯୌକ୍ତିକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି । ପୂର୍ବତନ ରାଜସ୍ୱ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦାସ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଆଚରଣ ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।” ।

କଂଗ୍ରେସ-କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମିଳିତ ଅଭିଯାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର କିପରି କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହା ଉଲ୍ଲେଖକରି “ଷ୍ଟେଟସ୍‌ମ୍ୟାନ” ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଓ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳାନିଶାପାଇଁ କେତେକ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବାବେଳେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପଛରେ ରହସ୍ୟ ଅଛି । କଂଗ୍ରେସ-କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଅଭିଯାନକୁ ବେଶିଦୂର ଆଗେଇ ନେଇ ଏକ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ସରକାରକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲାବେଳେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିବା ଅସହାୟତାକୁ ଚପାଇବାକୁ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ଉପରେ ଏପରି ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିଲା । ”

ଦିଲ୍ଲୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମ୍ବାଦପତ୍ର “ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଟାଇମସ” ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ସମ୍ବାଦକୀୟରେ ମୋର ଇସ୍ତଫାର କାରଣ ବିଶ୍ଳେଷଣକରି ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଂଗ୍ରେସ-ଜମ୍ବୁନିଷ୍ଠ ମିଳିତ ଅଭିଯାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିଥିଲେ ! ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରଶଂସା କରିନଥିଲେ ହେଁ ମୋର ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗି ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ଏହିପରି ବହୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମୋର ଇସ୍ତଫା ଉପରେ ମତପ୍ରକାଶ କରି ସମ୍ବାଦକୀୟ ଲେଖିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବଳ ଯେଉଁ ସାପ୍ତାହିକ “ଅଭିମତ” ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସମ୍ବାଦକୀୟଙ୍କୁ ଅନୁବାଦକରି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରି ବା ମୋତେ ନିନ୍ଦାକରି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇନଥିଲେ ।

ଚାଟୁକାରଙ୍କ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ

ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହିଭାବ ଦେଖାଯାଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧାତ୍ମକ ମତଭେଦ ରହିଥିଲା କାରଣ ଅନେକ କଂଗ୍ରେସଲୋକ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ଭାରି ଭୟ କରୁଥିଲେ ଓ କେତେକ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ଵାର୍ଥସିଦ୍ଧିପାଇଁ ଚାଟୁକାର ସାଜିଥିଲେ । ସେମାନେ ମୋର ଇସ୍ତଫାପତ୍ରରେ ବାଧ୍ୟବାଧକତାରେ ହେଉ ବା ଇଚ୍ଛାବିରୁଦ୍ଧରେ ହେଉ କେତେକେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ବିବୃତି ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ବିଧାୟକ ଓ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ମନୋଭାବର ତିକ୍ତ ସମାଲୋଚନାକରି ବିବୃତି ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋ ପ୍ରମୁଖ ଛଅ ସାତଜଣ ବିଧାୟକ ଓ କେତେକ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭାପତି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଘୋର ସମାଲୋଚନା କରି ମୋତେ ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସର ବହୁ ଯୁବନେତା ମଧ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବିବୃତିଦେଇ ମୋତେ ଅଳ୍ପସ୍ଥ ସମର୍ଥନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ସେସବୁ ମୋତେ ଅଭିଭୂତ କରିଥିଲା ।

ବିକ୍ରୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନୀଳମଣି ରାଉତରାୟ ଓ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ସେତେବେଳେ ବିରୋଧୀ ଦଳର ମୁଖ୍ୟସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଜଣ ଜଣ କରି ଫୋନକରି ମୋର କାର୍ଯ୍ୟର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ମନ ଭିତରେ ଯାହା ଥାଉନା କାହିଁକି, ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ସବୁଠାରୁ ମୋର ଇସ୍ତଫାରେ ବେଶି ଖୁସି

ହେଉଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କେତେକ ନେତା, ଯେଉଁମାନେ ମୂଳରୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ସହିତ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିଆସୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ମୂଳରୁ ଦେଖିଆସିଛି ଯେ କେତେକ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟନେତା ବିଭିନ୍ନ କଂଗ୍ରେସୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଅଲଗା ମେଣ୍ଟକରି ଫାଇଦା ଉଠାଇଆସିଛନ୍ତି । ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ନୟନୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ଏକ ମୁଖ୍ୟକାରଣ ଯେଉଁଥିପାଇଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ବରାବର ଉପୁଜେ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିବାଦ ବାହାରେ ଆଲୋଚିତ ହୁଏ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ମୋର ବହୁ ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାକରେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଭିତିରି କଥା ମୋତେ କହନ୍ତି ଓ ଭାରି ଦୁଃଖ କରନ୍ତି ।

ଏହି ସମୟରେ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ବିବାଦ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋ, ଭଜମନ ବେହେରା, ଭାଗବତ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ବିଶ୍ୱନାଥ ମଲିକ ପ୍ରମୁଖ ବିଧାୟକ ଏବଂ ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ, ଶରତ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରମୁଖ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ସଭାପତିଙ୍କ ସମର୍ଥନ ଭୁଲିପାରିବି ନାହିଁ । ସେହିପରି ବହୁଯୁବନେତା, ଜଣା ଅଜଣା ସମର୍ଥନ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁପଦ ନନ୍ଦ, ତନ୍ଦବିର ଅହମ୍ମଦ, ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି, ନିରୋଦ ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ ଭୁଲିହେବ ନାହିଁ । ସମୟର ଗତିରେ କିଏ କେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଦଳରେ ଅଛନ୍ତି ତାହା ବଦଳିଥା ନୁହେଁ । ସେ ସମୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସଭାପତି ଥାଇ ଯେପରି କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୟର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ, ତାହା ଦେଖିଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଲଜ୍ଜା ଲାଗେ ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଦିନେ ଦେଶରେ ସାହସର ପ୍ରତୀକ ଥିଲେ ଓ ବିଦ୍ରୋହ ସରକାରର ବର୍ବରତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଏମାନେ କିପରି ଦାୟଦ ହୋଇପାରିଲେ ? ସବୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ଡରିବାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଲା ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର ଶକ୍ତି ଓ ପୁରସ୍କାର ବଞ୍ଚନକରି ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବାର ଶକ୍ତି ଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଗଲେ ଓ ତାହାଙ୍କ ଉପରେ ଉପରର ସମର୍ଥନ ରହିଥିଲେ, ଜଣେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ହେବାକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଅନୁକୂଳ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତହୁଏ । ଏହାଥିଲା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ଆୟୁଧ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନତାଦଳରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଯାହା, ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ କଂଗ୍ରେସରେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ବେଳେ ସେହି ସ୍ଥିତିଥିଲା । ପାର୍ଟିର ସାଧାରଣ କର୍ମୀଙ୍କର

ଦଳ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ସବୁଠାରୁ କମ୍‌ଥିଲା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନୁଗତ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରଧାନଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ସାମୂହିକ ଦାୟିତ୍ବବୋଧ ଲୋପପାଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା । ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଓ ଦଳୀୟସ୍ତରରେ ଅସ୍ବାଭାବିକ ବାତାବରଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ବାସରୋଧ କରୁଥିଲା । ଏହି ଘଟଣାର ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତରେ ଜରୋରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରିକରାଗଲା ଏବଂ ଦେଶ ଓ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜନୀତି ଏକ ନୂଆ ମୋଡ଼ ନେଲା ।

କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି : ଇତିହାସର ଏକ କଳା ଅଧ୍ୟାୟ

୧ ୧୭୫ ମସିହା ଜୁନ୍ ୨୫ ତାରିଖ ଦିନ ଦେଶରେ କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରିହେଲା । ମୁଁ ଏହାର ସାତ ଆଠଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥାଏ । ମୋର ପରମ ବନ୍ଧୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ବିନୟ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସେ ରାଜ୍ୟସଭାରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ତରଫରୁ ସଭ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରମିକ ନେତା ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ କଂଗ୍ରେସର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଥିଲେ ।

ରାତ୍ରିରେ କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହେଲା, କିନ୍ତୁ ତା’ପରଦିନ ସକାଳେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲାପରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲୁ । ମନରେଏକ ଭୟଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ ହେଲା । ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହୋଇଥିବ ତାହା ଅନ୍ୟମାନେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଆପଦକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ବା କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହେବାର ଅର୍ଥ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକ ତାର ସମସ୍ତ ସଂବିଧାନ ସମ୍ମତ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ହରାଇ ବସିଲା । କହିବା, ଲେଖିବା, ସଭା ସମିତି କରିବା, ଏପରିକି ବଞ୍ଚିବା ପ୍ରଭୃତି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଚାଲିଗଲା । ସଂବାଦପତ୍ରର ସ୍ୱାଧୀନତା ଅପହରଣ ହେଲା । ଏହାକୁ ବିରୋଧ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିନା ବିଚାରରେ ଅଟକ ରଖିବା ଅଧିକାର ସରକାରର ରହିଲା । ଏହା ଏକ ଏକଚକ୍ର ଏବଂ ସ୍ୱୈରାଚାର ଶାସନଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ୧୯୭୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଢ଼ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଳ ଭାରତବାସୀ ତାଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହରାଇଲେ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି

ହେବନାହିଁ । ପରାଧୀନ ଭାରତରେ ଗୋରାଲୋକଙ୍କ ଶାସନଥିଲା, ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ବାଚିତ ଲୋକଙ୍କର ଦେଶୀ ଶାସନରେ ସେହିପରି, ବରଂ ଅଧିକ ଭାବରେ ଦମନମୂଳକ ଶାସନ ଜାରିହେଲା । ସାରାଦେଶ ଶୂନ୍ୟଶାନ୍, ସତେ ଯେପରି ସାରା ଦେଶଟା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଜାତିର କାରାଗାର !

ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ, ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖରଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ହଜାର ହଜାର ସରକାରୀ ଓ ବିରୋଧୀଦଳର ରାଜନୈତିକ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଗିରଫ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ୨୫ ତାରିଖ ରାତିରେ ବା ୨୬ତାରିଖ ସକାଳେ । ଦିଲ୍ଲୀ ବା ବାହାରର ସଂବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ କଡ଼ାଯାଞ୍ଚ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାରି ହୋଇ ସାରିଲାଣି ଏବଂ ବେଆଇନ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଓ ଜଳଯୋଗାଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାଟିଦେଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରୁଥିବା “ଇଣ୍ଡିଆନ ଏକ୍ସପ୍ରେସ” ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ସଂବାଦପତ୍ରର ମୁଦ୍ରଣ ଅଟଳ ହୋଇଗଲାଣି । କିଏ କିଏ ଗିରଫ ହେଉଛନ୍ତି, ସେ ସମ୍ବାଦ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସରକାରୀ କଟକଣା, ଯାଞ୍ଚ ଅଫିସରଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ଛପା ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅତି ମାମୁଲି ସଂବାଦ ଛଡ଼ା ପ୍ରାୟ ସବୁପ୍ରକାର ରାଜନୈତିକ ସଂବାଦ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଅଫିସରଙ୍କ ବିନା ଅନୁମୋଦନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

ମୁଁ ଚଞ୍ଚଳ ଗାଧୋଇ କିଛି ଜଳଖିଆ ଖାଇଦେଇ ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ବେଳକୁ ପାଲିଆମେଣ୍ଟର ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ହଲକୁ ଚାଲିଗଲି ଖବର ନେବାକୁ । ସେଠାରେ ଖୁବ୍ କମସଭ୍ୟ ଓ ସାଧ୍ୟାଦିକଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି । ଯେତେବେଳେ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ହଲରେ ସବୁବେଳେ କୋଳାହଳ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ, ଛୁଞ୍ଚିଟିଏ ପଡ଼ିଲେ, ଯେପରି ତାହାର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବ ।

ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ବିହାରର ପୁରୁଣା ନେତା ଓ ପାଲିଆମେଣ୍ଟର ସଭ୍ୟ ଡି.ଏନ. ତିଓୱାରୀଙ୍କୁ । ସେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଖୁବ୍ ମାନ୍ୟଗନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ କରେ । ସେ ଏକୁଟିଆ ବିଷୟ ବଦନରେ ବସିଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିପଡ଼ିଲି । ସେ କିଛି ନକହି ତୁପ୍ତବାସ୍ ବସିଥାଆନ୍ତି ।

ମୁଁ ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି କହିଲି, ତିଓୱାରୀଜୀ, ଆମେ ସବୁ ଦେଶକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଲଢ଼ାଇ କଲୁ, ଜେଲ ଗଲୁ, ଯୌବନକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳିଦେଇ ତ୍ୟାଗକଲୁ, ଶେଷରେ କ’ଣ ଜୀବନଶାରେ ଏଇଆ ଦେଖିବାକୁ ? ସେ କିଛି ନ କହି ଗୁମମାରି କହିଲେ, “ଦାସଜୀ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ ” ? ମୁଁ କହିଲା ବେଳେ ମୋର କଷ୍ଟ ରୋଧ

ହୋଇଗଲା, କାନ୍ଦି ପକାଇଲି । ସେ ବ୍ୟଥୂତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ବୋକାଉଲି ଅନାଇ ରହିଲେ । ଦେଖିଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଶକ୍ତ ଆଘାତ, କିନ୍ତୁ କେହି କିଛି କହୁ ନଥିଲେ ।

ସେହି ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଶାସନ ଓ ରାଜନୀତିର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଦିଲ୍ଲୀ ସହରରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଥାଏ, ତାହାସବୁ ଦେଖି ଓ ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମକୁହ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନଥାଏ । ଭାବିଥିଲି ଜଗନ୍ନାବନରାମ, ଡା.ଭି. ଚଣ୍ଡାନଙ୍କ ଭଳି ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ଏହାର ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଭୟ, ଆତଙ୍କ, ସତେ ଯେପରି କ୍ଷମତାରେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେଶ ରହିବାପାଇଁ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକ ସାଲିସ୍ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଜାଣେ ଯେ ସେମାନେ ଏପରିକାର୍ଯ୍ୟର ନିନ୍ଦା କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ବା ବିରୋଧ କରିବାକୁ ସାହସ କରୁନାହାନ୍ତି । ସେହିଦିନଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସମ୍ମାନ କମିଗଲା ।

କ୍ଷମତାଲୋଭୀ ଓ ଚାଟୁକାରଙ୍କ ଭୂମିକା

ଏପରି ଏକ ଗୁରୁତର ରାଜନୈତିକ ସଙ୍କଟ ଆଡ଼କୁ ଦେଶ ମୁହାଁଇ ଥାଏ, ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଆହ୍ଲାବାଦ ହାଇକୋର୍ଟର ରାୟ ଦିନଠାରୁ । ମୋର ସମାଜବାଦୀ ପାର୍ଟିର ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ ସ୍ବର୍ଗତ ରାଜନାରାୟଣ, ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ପରାଜିତ ହୋଇ ଏକ ନିର୍ବାଚନ ମଜଦୁମା ଆହ୍ଲାବାଦ ହାଇକୋର୍ଟରେ କରିଥିଲେ । ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ଦେଲେ ଯେ ନିର୍ବାଚନ ଆଇନ ଭଙ୍ଗ କରିଥିବାରୁ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ଅସିଦ୍ଧ । ତେଣୁ ସେ ଆଉ ସଭ୍ୟ ରହିବା କଥା ନୁହେଁ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ରହିବା ପ୍ରଶ୍ନ କେଉଁଠି ଉଠୁଛି ?

ଏହାପରେ ସାରାଦେଶରେ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନେ ସଭା ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଇସ୍ତଫା ଦାବୀ କଲେ । ତାଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଇସ୍ତଫା ଦାବି କରି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ହେଲା । ଅନେକ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ପଦାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ହେଁ ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ମାନି ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଦେବା ଉଚିତ ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସର କେତେକ ମଧ୍ୟମ ବର୍ଗର ଚାଟୁକାର ଇସ୍ତଫା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚାପ ପକାଇଲେ । ଏପରିକି ଶେଷରେ ନିର୍ବାଚନ ଆଇନକୁ ଏକ ଅଧ୍ୟାଦେଶ ଜରିଆରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା, ଯେପରିକି ହାଇକୋର୍ଟର ରାୟ ଅକାମୀ ହୋଇଯିବ । ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ କରାଗଲା ସେହି ସଂଶୋଧିତ ଆଇନ ଭିତ୍ତିରେ ଆହ୍ଲାବାଦର ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ବାତିଲ କରିବାକୁ ।

ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖବର ପାଉଥାଏ ଯେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଥମେ ଇସ୍ତଫା କଥା ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ମନ ଦୋଳାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଚାଟୁକାର ମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଶେଷରେ ସେ ଛିର କଲେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ରହିବାକୁ । ଜଗଜୀବନବାବୁ ଓ ଚଢ଼ାନଙ୍କ ମତିଗତି ତାଙ୍କ ମନକୁ ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବାକୁ ସାହସ ଦେଲା ।

କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ଜରୋରୀ ବୈଠକ ହେଲା, ଏସବୁ କଟିଳ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ବିଚାର କରିବାକୁ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ କାଲେ ଜଗଜୀବନରାମ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଯିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଚଢ଼ାନଜୀଙ୍କ ମନରେ ଶଙ୍କା ଥାଏ । ଜଗଜୀବନରାମଙ୍କ ମନରେ, ଚଢ଼ାନଜୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଭୟ ଥାଏ । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନ କରାଇ ଦେବାକୁ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯେ ବିଚାରାଳୟ ମତକୁ ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୋହୁଁ, ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଗରେ ବିଚାରାଳୟର ମତ ବଡ଼ ନୁହେଁ । ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିରେ ଜଗଜୀବନରାମ ଓ ଚଢ଼ାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ସମର୍ଥନରେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ପଦତ୍ୟାଗ କରିବା କଥା ନୋହିଲା ।

ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ କୌତୁହଳଜନ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ଦେଶସାରା ଗସ୍ତକରି ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ, ତାହା ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥାଏ । ଜୁନ୍ ୨୨ତାରିଖ ଦିନ (ବୋଧହୁଏ) ଦିଲ୍ଲୀରେ ଏକ ବିରାଟ ଅଭୂତପୂର୍ବ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ସେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ ସୈନ୍ୟମାନେ ସରକାରଙ୍କ କୌଣସି ବେଆଇନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନ ମାନନ୍ତୁ ।

ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଏହା ଠିକଣା କଥା ହେଲେମଧ୍ୟ ଏକ ସୈନ୍ୟ ବାହିନୀକୁ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବା ଡାକରା ବୋଲି ଏକଥାକୁ ଚିତ୍ରଣ କରାଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ଚାଲୁଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ପ୍ରାୟ ସେହି ୨୨ତାରିଖଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର (ସେତେବେଳେ ସେ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ରାଜ୍ୟ ସଭାରେ ସଭ୍ୟଆସାଦ୍ତି ଓ ତରୁଣତୁର୍କୀ ନେତା ହିସାବରେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଆସାନ୍ତି) ହଠାତ୍ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ ହଲରେ ଆସି ମୋତେ କହିଲେ ଯେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ତାଙ୍କ ସାଉଥ ଆଞ୍ଚିନ୍ୟୁସ୍ଥିତ ଘରକୁ ରାତି ୮ଟା ପରେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ ପାଇଁ ଆସିବେ, ମୁଁ ସେଠାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଛି । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି ବୋଲି ସମ୍ମତିଦେଲି ଏବଂ ଆଉ କେଉଁମାନେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି

ପଚାରିବାରୁ ସେ ମୋହନ ଧାରିଆ, କୃଷକାନ୍ତ ଓ ରାମଧନଙ୍କ ନାମ କହିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ।

ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ବସାକୁ ଗଲି । ଜୟପ୍ରକାଶଜୀ ଓ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ପ୍ରଭାବତୀ ଦେବୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ମୋତେ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କୁ ବହୁତ ଅଭିନନ୍ଦନ, କାରଣ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷାକରି ଇସ୍ତଫା ଦେଇଛନ୍ତି । ” ମୁଁ ଆଗରୁ ଲେଖିଛି ଯେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗେଷ୍ଟହାଉସ୍‌ରେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ଆଲୋଚନାର ଶେଷରେ ବିଦାୟ ଦେଲାବେଳେ ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଯେଉଁଠି ଆଆନ୍ତୁ, ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହିତ ସାଲିସ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱରୁ ଯେପରି ଇସ୍ତଫା ଦେଇଥିଲି, ସେହି କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ସେ ମୋତେ ଅଭିବାଦନ କଣାଇଲେ ।

ତା’ପରେ ଆମ ପାଞ୍ଚ ଛଅଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା କାରଣ ଆମେ ଯେଉଁ ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଥିଲୁ, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଜନସଂଘ ତାଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇସାରିଲାଣି । ବାମପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଜନସଂଘର ସମର୍ଥନ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଥମେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାଦ୍ୱପଦ ହେଉଥିଲେ । ବହୁବାର ଆଲୋଚନା ପରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ଏପରିକି ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ କଲିକତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲାବେଳେ ବାମପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଆଗୁଆହୋଇ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ ।

ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ବୈଠକରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଓ ମୋହନ ଧାରିଆ କହିଲେ ଯେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମସ୍ତେ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି ଓ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ମନରେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିଧା ଆସୁଛି ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଜନସଂଘର ସମର୍ଥନ ଯୋଗୁଁ । ଜୟପ୍ରକାଶ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ ଯେ, ଦେଶ ଯେଉଁ ସଂକଟ ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରୁଛି, ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ଏବଂ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବାକୁହେଲେ ସବୁ ଦଳର ସହଯୋଗ ଦରକାର ।

ଭଲକଥା ମଧ୍ୟ ଲାଗେ

ଏଇଠି କହିଦେବା ଦରକାର ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲୁ, କଂଗ୍ରେସର ସଭ୍ୟଥିଲୁ, ଯଦିଓ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ପ୍ରତି ବହୁଦିନରୁ ଅଗାଧ ସମ୍ମାନ ଥାଏ ଏବଂ ନିଜକୁ ତାଙ୍କ ନିକଟ ଲୋକ ବୋଲି ମଣୁଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଜୟପ୍ରକାଶ ଓ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ବୃଦ୍ଧି ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳାମିଶା

ହେଉ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ସେ ପରାମର୍ଶକୁ ହେୟଜ୍ଞାନ କଲେ, ବରଂ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କଲେ ଯେ ସେମାନେ ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଲୋକ । ସୈନ୍ଧବିକ ମତଭେଦକୁ ଯେଉଁମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ଵେଷ ବା ମତଭେଦ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜର ଓ ଦେଶର ଘୋର ଅନିଷ୍ଟ କରିଥାଆନ୍ତି, ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣାବଳୀ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଇଛି ।

ସେହି ରାତ୍ରିଭୋଜନ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ପଟ୍ଟାରିଲେ ଯେ ଯଦି ନିର୍ବାଚନ କେବେ ହୁଏ, ତେବେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ କ’ଣ ହେବ ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ସହମତ ହୋଇଥିଲୁ ଯେ କଂଗ୍ରେସ କେନ୍ଦ୍ରରେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ଉଣା । ସେହି ସମୟରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଛି, ସେ ବିଷୟରେ କ’ଣ ସମ୍ଭାବନା, ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ଖବର ରଖିଛ କି ବୋଲି ପଟ୍ଟାରିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ମତାମତ ଦେଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ହାରିଯିବାର ବହୁତ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭିନ୍ନମତ ଦେଲି । କହିଲି ଯେ ଜଜମାନଙ୍କର ଯାହା ମତିଗତି ଜଣାଯାଉଛି, ସେଥିରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିର୍ବାଚନକୁ ଅସିଦ୍ଧକରି ଏକ ରାଜନୈତିକ ଅସ୍ଥିରତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସେମାନେ ଚାହଁବେ ନାହିଁ ।

ଏକଥା ମୁଁ ମୋର ଆତ୍ମୀୟ, ବାରିଷ୍ଟର ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସଙ୍କଠୁ ଶୁଣିଥିଲି । ସେ ସବୁଦିନେ ବିଚାରବେଳେ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ବସି ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରକୁ ପୁରା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ । ସେ ସେତେବେଳକୁ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ଓକିଲାତି କରୁଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ପୁରାତନ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି କାଳପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ହାଇକୋର୍ଟରେ ଆଡ଼ଭୋକେଟ ଜେନେରାଲ ହୋଇଥିଲେ । କିଛିମାସ ପରେ ନାନା କାରଣରୁ ଅଶୁଷ୍ଠି ଅନୁଭବ କରି ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ଓ ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟରେ ପୁନର୍ବାର ଓକିଲାତି ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

ସେ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରରୁ ଯାହା ଠଉରାଉଥିଲେ, ତାହା ମୋତେ କହିଥିଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ ସେକଥା କହନ୍ତେ ଜୟପ୍ରକାଶ କହିଲେ ଯେ ସଂପୃକ୍ତ ଓକିଲମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅଲଗା କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଯାହା ହେଉ ଶେଷରେ ସେ ଜିତିଲେ ଓ ଦେଶକୁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତିକଲେ ।

ଜୀବନର ଏକ ମୋହ

ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଭୁବନେଶ୍ଵର ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲି, ସ୍ଥିରକରିନେଲି ଯେ ଜରୋରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସହିତ ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ବିଶେଷ ସମୟ ଦେବି ।

ମୂଳସଂସ୍କୃତ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତି ପଢ଼ିବି ଓ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିବି । ଦ୍ଵିତୀୟକଥା ହେଲା ଯେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲାବେଳେ ମଟର ଗାଡ଼ି ସିନା କିଣିଛି, କିନ୍ତୁ ନିଜେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ ଗାଡ଼ି ରଖିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କାରଣ ଦ୍ରାଇଭରର ଦରମା କେଉଁଠୁ ଦେବି ? ସେଥିପାଇଁ ମଟର ଗାଡ଼ି ଶିଖିବି ।

କଣେ ଦ୍ରାଇଭରର ସାହାଯ୍ୟରେ ପକ୍ଷର ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଭୁବନେଶ୍ଵର ଓ କଟକରେ ମଟର ଚଳାଇ ପାରିଲି । ବହୁତ ଅନ୍ଧରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ମନା କରୁଥିଲେ ଯେ ପରିଶତ ବୟସରେ ଦ୍ରାଇଭିଂ ଶିକ୍ଷା କରିବା ଅନୁଚିତ । କାହା କଥାକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲିନାହିଁ । ବହୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମଟର ଗାଡ଼ି ଦ୍ରାଇଭିଂ ଉପରେ ଏକ ପୁସ୍ତକ ଆମେରିକାରୁ ଆଣିଥିଲି । ସବୁ ଦିନେ ଦ୍ରାଇଭିଂ ଶିକ୍ଷାକରି ତାକୁ ପଢ଼େ । ଦ୍ରାଇଭରର ସାହାଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ତାହା ବେଶୀ କାମ ଦେଲା ।

ବିଧାନସଭା ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ‘ରାମାୟଣ’ ଓ ତା’ପରେ ମହାଭାରତ ଆଣି ପଢ଼ିଲି । ଅତି ତମକାର ଲାଗିଲା । ବାଲ୍ମିକୀଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ରାମାୟଣ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ସବୁବେଳେ ଅନୁତାପ କରୁଥାଏ ଯେ ଆଗରୁ କାହିଁକି ଏସବୁ ବହି ପଢ଼ିଲି ନାହିଁ ।

ଭାରତ ବର୍ଷ କ’ଣ ଓ ତାର ସଂସ୍କୃତି କ’ଣ, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର ଗପ ଜାଣିଲେ ହେବନାହିଁ, ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ବହୁଦିନ ଧରି ବିହାରିଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଗୀତା ପଢ଼ିଥିଲି । ବିଭିନ୍ନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭାଷ୍ୟ ଭିତ୍ତିରେ ଏହା ସଂକଳିତ । ସେତେବେଳେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ତାହାଠାରୁ ଏସବୁ ପୁରାଣ ବହି ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଦେଲା । ମୋର ବନ୍ଧୁ ଧାରଣା ହେଲା ଭାରତବର୍ଷରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଯିଏ ସେସବୁ ପଢ଼ି ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତୀୟ ନୁହେଁ । ଏକଥା ବହୁ ସଭାରେ ମୁଁ କହିଛି ଓ କେତେ ଲେଖାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଭାରତର ମନ ଓ ପ୍ରାଣର ଏହା ପ୍ରତିକୃତି ।

ଗତବର୍ଷ ଟେଲିଭିଜନରେ ଯେତେବେଳେ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତ କ୍ରମାଦ୍ଵୟରେ ଦେଖାହେଲା, ସେତେବେଳେ ଏହା ସବୁଠାରୁ ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଯୁଗ ଯୁଗ ବିତିଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଏହାର ମୌଳିକ ଚରିତ୍ର ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଠିକଣା ଭାବରେ ଫୁଟାଇ ପାରିଛି । ଏପରିକି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୁସଲମାନ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଥିଲେ ।

ଏହାକୁ ପୁରାଣ ନ କୁହାଯାଇ, ଯଦି ସାହିତ୍ୟ ବି କୁହାଯାଏ, ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା କାଳଜୟୀ । ସବୁ ଯୁଗ ଓ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଏହା ଉପଯୋଗୀ ଓ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ଆଗେ ମୁଁ ଧର୍ମ ଆଡ଼କୁ ବେଶୀ ଆକୃଷ୍ଟ ନ ଥିଲି । ସମୟେ ସମୟେ ମନ୍ଦିରକୁ

ଯାଏ କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟହିଁ ମୋ ପାଇଁ ଧର୍ମ । ଜୀବନର ଓ ସମାଜର ମୂଲ୍ୟବୋଧର ମୁଁ ପୂଜାରୀ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଯେ ଧର୍ମର ଏକ ଅବଶ୍ୟକତା ଅଟେ, ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ କଥାଟାକୁ ବିଚାର କରୁନଥିଲି ବା ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉ ନଥିଲି । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତ ପଢ଼ି ମୋର ଜୀବନରେ ଏକ ମୋଡ଼ ଆସିଲା । ଭଗବାନଙ୍କ ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କଲିଲା । ସେହିଦିନଠୁ ପୁରୀର ବଡ଼ଠାକୁର ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଦେବତା ହୋଇଗଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ ଓ ପୁରୀଯାଏ ।

ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବଢ଼ିଲା

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ଏହା ମନର ଏକ ଦୁର୍ବଳତା ନୁହେଁ ତ ? ଜରୋରୀ କାଳୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ଅସହାୟ ଭାବ ଉଦ୍ରେକ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଫଳରେ ଧର୍ମ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା ଏକ ପଳାୟନ ପନ୍ଥାର କାମ ନୁହେଁ ତ ? କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ପୁରାଣ ସଜ୍ଜାକୁ ଯେତେବେଳେ କେତେଖଣ୍ଡ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି, ସେତେବେଳେ ଏ ସମେହ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂରୀଭୂତ ହେଲା । ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ମୁଁ ପଳାୟନପନ୍ଥା ନୁହେଁ । ମନରେ ଯେଉଁ ଅଜ୍ଞତା ବସାବାନ୍ଧି ରହିଥିଲା, ମାର୍କସବାଦ ଓ ସମାଜବାଦର ଯେଉଁ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ମୋହ ମନକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିଥିଲା, ତାହାହିଁ ତୁଟିଗଲା । ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ବିଚାର ହେଲା, ଜଣେ ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ଥିତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ବା ନକରୁ, ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଦରକାର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଯୁବକ ଯଦି ଏହା କରେ, ତେବେ ସେ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ବା ନକରୁ ତାହା ବଡ଼କଥା ନୁହେଁ, ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ସେ ନିଜକୁ ମାନବ ସମାଜର ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ । ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି । ତାହା କେବଳ ହିନ୍ଦୁର ସଂସ୍କୃତି ନୁହେଁ, ମାନବ ସମାଜର ସଂସ୍କୃତି । ଏହା ସମାଜବାଦୀ ବିରୋଧୀ ନୁହେଁ, ଏହା ବରଂ ସମାଜବାଦର ବିଚାରଧାରାକୁ ତୀକ୍ଷଣ କରିବ ।

ମୋ ବିଚାରରେ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର କେତେକ କଥାବସ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅଂଗ ହେବା ଦରକାର । ଶିକ୍ଷା ସିଲାବସରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପୁରାତନ କାବ୍ୟର କାହାଣୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ତାହାର ଅଭାବ ବହୁତ । ଏହା କଅଣ ପୂରଣ କରିବା ନାହିଁ ? ବେଳକଣ ବହୁତ ଗଢ଼ି ଯାଉନାହିଁ ? ଯେଉଁ ଦେଶ ତାର ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ନ ଚିହ୍ନେ, ସେ ଭିବକ୍ଷ୍ୟତକୁ ଗଢ଼ିବ କିପରି ?

ଜରୋରି ପଦସ୍ଥିତିର ଅଶ୍ୱସ୍ତି ଭିତର ମୋର ବେଳ କଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତିନିବର୍ଷର ଜେଲ ଜୀବନ ମୋତେ ମଣିଷ କରିଥିଲା । ଜେଲ ହିଁ ଥିଲା ମୋର ବିଶ୍ୱ

ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଏ ଜରୋରି ପରିସ୍ଥିତି ହିଁ ପୁଣି ମୋତେ ଯୁକ୍ତିଷ କଲା । ସେତେବେଳେ ଯଦି ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ପ୍ରତି ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇଥିଲି, ଏବେ ମୁଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ହେଲି ।

ରାଜନୈତିକ ରଜାମଞ୍ଚ ନିଷ୍ଫଳ

ଜରୋରି ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପଦାକୁ ସେତେ ତୀବ୍ର ଜଣାଯାଉ ନଥିଲା । କାଁ ଭାଁ ବିଶୋଭ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଯାଞ୍ଚ କଟକଣା ଯୋଗୁଁ ତାହା ପଦାକୁ ବିଶେଷ ଜଣା ପଡୁନଥିଲା । କେତେକ ନେତା ଗିରଫକୁ ଏଡ଼ାଇ ରହିଲେ । ସେମାନେ ବାହାର ରାଜନୈତିକ କର୍ମୀଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଚାରପତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବଣ୍ଟନ କରୁଥିଲେ । ପଦାକୁ ସବୁ ନିଷ୍ଫଳ, ସତେ ଯେପରି ସମସ୍ତେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଖବରକାଗଜମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ମୁଖ୍ୟତଃ ସରକାରୀ ପ୍ରଚାରର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇଗଲେ । ଏପରିକି ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାମାନେ (ପ୍ରେସ୍‌ବ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ପ୍ରଭୃତି) ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ପୁରାପୁରି କାମକଲା ଏବଂ ପରେ ମିଳିତ ସଂବାଦ ସଂସ୍ଥାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାମ ‘ସମାଚାର’ ରଖାଗଲା । ସବୁକଥା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍‌ରୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦମନ ଲୀଳା

ସାରା ଦେଶରେ ଶାସନକଳ ଏକ ଦମନର ଆୟୁଧରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ସର୍ବେସର୍ବ ହୋଇଗଲେ । କେବଳ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗତ ପୁତ୍ର ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ଆଉ ଯାହାକି ତାଙ୍କୁ ସାତଗୁଣା ମାୟ ହେଲା । ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତାମାନେ ଯେଉଁମାନେ ଗିରଫ ହୋଇ ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ରୁପ୍ତାପ୍ତ ରହିଲେ ଏବଂ କିଏ କିଏ ପଦାରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମର୍ଥନ କରି ନିଜର ଦେହ ବଞ୍ଚାଇଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଏବଂ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ପ୍ରମୁଖ ନେତୃବୃନ୍ଦ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମର୍ଥନ ନ କରିବାରୁ ସେମାନେ ଅଟକବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କଟକର ବାହାରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ଜେଲରେ ରହିଲେ । ଜନତାପାର୍ଟି ଓ ଜନସଂଘର ବହୁତ କର୍ମୀ ଜେଲ ଭୋଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ, ଜନତା ପାର୍ଟି ଓ ଜନସଂଘର କେତେକ ବିଧାୟକ ଓ କର୍ମୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟର କେତେକ ବିରୋଧୀଦଳର ତୁଙ୍ଗ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଗଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ସେ ପ୍ରତି -ହିଂସା ପରାୟଣ ହୋଇ କେତେକ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଜେଲରେ ରଖିଲେ

କାରଣ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ବଚସ୍ବର ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋ ମୁଖ୍ୟ ।

ଶ୍ରୀ କାନୁନଗୋଙ୍କୁ ଶ୍ରମତୀ ଶତପଥୀ କେବେହେଲେ ଭଲ ପାଉନଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ୧୯୭୨ ସାଲରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲାବେଳେ ଶ୍ରୀ କାନୁନଗୋ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । ସେ ସ୍ବସ୍ବାଦୀ ଓ ସ୍ବାଧୀନତେତା ଥିବାରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କର ଘୋରବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ମୁଁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲାପରେ ସେ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିବାରୁ ଏହିରାଗ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଘୋରବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ତାହାଛଡ଼ା କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଯୁବନେତା ଶ୍ରୀ ଜଗଦୀଶ ମହାନ୍ତି ଓ ନିରୋଦ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ଯେ ସେମାନେ ମୋତେ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । ରାଜନୈତିକ ବିଦ୍ବେଷରଖି ଏହି ଦୁଇଜଣ ଯୁବ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଜେଲ ଭୋଗିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ତତ୍କାଳୀନ ଗୃହବିଭାଗର ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଓମ୍ ମେହେଟାଙ୍କୁ କହି ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଜେଲମୁକ୍ତ କରି ପାରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିଲା ।

ପରେ ଶ୍ରୀ ମେହେଟାଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଖବର ପାଇଥିଲି ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ ଓ କେନ୍ଦ୍ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଅନୁମତି ଲୋଡ଼ିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ମେହେଟା ମୋର ପରମ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ଼ି ଗୃହ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ହେଁ ବାସ୍ତବରେ ଶ୍ରୀ ମେହେଟା ଗୁରୁତ୍ବା ବିଭାଗ ଓ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟପାଇଁ ମୁଖ୍ୟଥିଲେ କାରଣ ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ । ସେ ପୂର୍ବରୁ ରାଜ୍ୟସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଥିଲା । ସେକଥା ହିଁ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ବୋଲି ମୋର ବିଚାର । ତାହାଛଡ଼ା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ନାପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ ।

ଏପରି ସହିବାକୁ ପଡ଼େ

ମୋତେ ସିନା ଗିରଫ କରାଗଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବହୁ ଭାବରେ ହଇରାଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ଜାରି ରହିଲା । ମୋର ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କୁ ହଠାତ୍ କୋରାପୁଟର ଜୟପୁର ବାଲିକା ହାଇସ୍କୁଲକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ହିସାବରେ ବଦଳି କରାଗଲା । ସେ ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ଏକ ସରକାରୀ ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଥିଲେ । ମନଦୁଃଖରେ ସେ ବଦଳି ବନ୍ଦପାଇଁ କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ନ କରି ଚାଲେଞ୍ଜି ଗ୍ରହଣକରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଗଲେ । ପିଲାମାନେ ମୋ ପାଖରେ ରହି ତାଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା ଚଳାଇଲେ । ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଓ ମୋ ପାଖକୁ କେଉଁମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି, ତା'ଖବର ନେବାକୁ ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ନୟୁକ୍ତି କରାଗଲା । ସେମାନେ ମୋ ଘର ପାଖରେ

ଭକ୍ତରେ ପାଳି କରିବସି ଖବର ନେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ତ ମଣିଷ, ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଦାୟିତ୍ୱ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦେବାତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ମୋ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଖବର ପଠାଉଥିଲେ ଏବଂ ବାହାରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଚାହା ଜଳଖିଆ ଦେଇ ସମୟେ ସମୟେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରି ତାଙ୍କୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୋଉନ୍ଧାଗିରି କରିବାକୁ ପଡୁଛି ବୋଲି ଦୁଃଖକରି ଜଣାଉଥିଲେ । ଏପରିକି ଯେଉଁଦିନ କ'ଣ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ, ତାହାର ସାରାଂଶ ବି ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଜଣାଉଥିଲେ ।

ମୋର କିଛି ଗୁପ୍ତ କଥା ନଥିଲା । କେତେକ ବିଧାୟକ ବରାବର ଆସୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କସହିତ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ଭଜମନ ବେହେରା ବିଧାୟକ ପ୍ରମୁଖ ମୋତେ ଭେଟୁଥିଲେ । ଶେଷରେ ଶ୍ରୀ ବେହେରାଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସଦଳର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାର ପଦରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରାଗଲା । ସେଥିରେ ସେ ଆଦୌ ବିଚଳିତ ନଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜ ମହାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ବିଧାନସଭାର ବାଚସ୍ପତି ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କବସାକୁ ଯାଉଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଖରାପ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ଅତୁଟ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହିବାକୁ ଦ୍ୱିଧା କରିବି ନାହିଁ ଯେ ସେ ଜଣେ କଂଗ୍ରେସର ଅନୁରକ୍ତକର୍ମୀ । ହିସାବରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧ କରୁନଥିଲେ । ସମୟେ ସମୟେ ବରଂ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ସମର୍ଥନ କରୁନଥିଲେ ଓ ସ୍ୱଷ୍ଟ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ ।

ସେହିପରି ବହୁ କର୍ମୀଙ୍କୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୋର ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେକର୍ମୀଙ୍କୁ ହାତକରି ମୋରସରୁ ସମର୍ଥକ ଓ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରାଗଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ପୋଲିସର ସହାୟତାରେ ଥାନାକୁ ଡାକିଆଣି ବସାଇବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ନାନା ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ ଯେପରି ପାର୍ଟିର କର୍ମୀ ନୁହଁନ୍ତି, ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ପାର୍ଟିର କର୍ମୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରିବାରର ଲୋକଙ୍କୁ ମୋପାଇଁ ଅନ୍ୟଥାରେ ନାନା ହଇରାଣ ଭିତରେ ସେହି ଦେହବର୍ଷ କାଳ କଷ୍ଟ ଭୋଗିବାକୁ ହେଲା ।

ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଶିକାର

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋତେ ଓ ମୋର ସମର୍ଥକମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଲେହେଁ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସକୁ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖୁଥାଏ । ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ହେଲା, ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ମିଳିତ ଦାୟିତ୍ୱ (Collective functioning) ଭିତ୍ତିରେ କାମ କରିବ ଏବଂ ପାର୍ଟି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରୀତିରେ (Democratic func-

tioning) କାମ କରିବ । ଏ ବିଷୟରେ ବରାବର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଲେଖୁଥାଏ ଏବଂ ଇସ୍ତଫା ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଉଥାଏ । ଇସ୍ତଫା ପତ୍ରରେ ଏପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥାପିତ କରିଥିବାରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯେତେ ମୋ ଉପରେ କ୍ରୋଧକଲେ ହେଁ ସେପରି ଦାବିରୁ ଓହରି ନଥାଏ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ମନରେ ହୁଏତ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିବେ, କିନ୍ତୁ ସେଥିପ୍ରତି ମୁଁ ଆଦୌ ନଜର ଦେଉ ନଥାଏ ।

ଇସ୍ତଫାପରେ ପ୍ରଥମ କଥାଟା ଉପରେ ମୋର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା କମିଗଲା । କାରଣ ଏହା ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପାଇଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷାର ବିଷୟନେଇ ସଚେତନ ହେଲେ ନାହିଁ ଓ ଭୟର ବାତାବରଣ ଭିତରେ କାମ କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ, ମୋର କହିବାର ଯଥାର୍ଥତା ରହିଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପାର୍ଟି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରୀତିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉପରେ ଜୋର ଦେଲି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଇ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଥାଆନ୍ତି ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ । ଜଣେବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ପଦବୀର (one man one post) ଅଧିକାରୀ ହେବା କଂଗ୍ରେସର ଘୋଷିତ ନୀତି । ଯଦିଓ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତଥାପି ଏହି ଘୋଷିତ ନୀତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରୁହନ୍ତୁ ବା ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାନେତ୍ରୀ ରୁହନ୍ତୁ - ଏହାରି ଉପରେ ଜୋର ଦେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଉଭୟ ପଦରେ ରହିବାରେ କଂଗ୍ରେସର ତତ୍କାଳୀନ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଦେବକାନ୍ତ ବରୁଆ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । ମୋ ବିଚାରରେ ମତେ ମନ୍ତ୍ରୀପଦରୁ ଇସ୍ତଫାଦେବା ପରିସ୍ଥିତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାରେ ବରୁଆଜୀଙ୍କର ହାତଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଯେ ଜାଣି ନଥିବେ, ତାହା ନୁହେଁ ।

ଏହି ଘଟଣାପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଦବିଲି ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ କଂଗ୍ରେସର ବିଧାନସଭା ପଦରୁ ହଟାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକଦଳର ଏକ ବୈଠକ ଡକାଇଲେ । ପାର୍ଟିରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ବୋଲି ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଲେଖାହୋଇ ରହିଲା ଏବଂ ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଦଳର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଦାୟଙ୍କୁ (ଶୈଲେନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ) ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ଏହାକୁ ଆଗତ କରିବାକୁ । ମୁଁ ଟିକିଏ ସୁରାକ ପାଉଥାଏଁ, ଯଦିଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖବର ପାଇ ନଥାଏ । କଂଗ୍ରେସରୁ ହଟାଇବା ସହଜ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ଚକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକଦଳର ବୈଠକ ହେଲା ବିଧାନସଭାର ଏକ ମିଟିଂ ହଲରେ । ମୁଁ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସାହ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛିବୋଲି ମୋ ଉପରେ କେତେକ ସଭ୍ୟ ତୀବ୍ର ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମୁଁ

ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହାତକୁ ନେଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀର
 ଯୁବକମାନେ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବାରୁ ଏହି ଯୁବକମାନେ ସଂଗଠିତ ହୋଇ
 ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାର ଯୁବକଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସଞ୍ଚଳ ରକ୍ଷାକଲେ । ଏମାନେ
 ସମସ୍ତେ ସାହସୀ ଯୁବକ ଥିଲେ ଓ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏହି
 ସମୟରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ତୀବ୍ରତାକୁ ଲାଘବ ନରିବାକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ
 ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ କିଛି ଲୋଚ୍ଚିତକର ଗାମ୍ ହାତକୁ ନେବାକୁ ବିଂଶସୂତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
 ଦେଶ ଓ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ
 ଆରୋପ କଲେ ଏହି ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ।

ସେମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ କଟକଠାରେ ଏହି ବିଂଶସୂତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ନେଇ
 କଂଗ୍ରେସ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଏକ କନ୍ଭେନ୍ସନ୍ କରାଯିବ । ହଠାତ୍ ସମ୍ମିଳନୀର ଦିନେ
 ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଏହା ଉପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରଚାରନାରେ ୧୪୫ଧାରୀ ଜାତି
 କରି ପୋଲିସ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ କରାଇ ଦେଲେନାହିଁ । କୁହାଗଲା ଏ ସମ୍ମିଳନୀ
 ହୋଇଥିଲେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଥିଲେ, କିଏ
 କରିଥାଆନ୍ତା, ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଲୋକମାନେ ହିଁ କରିଥାଆନ୍ତେ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ କେନ୍ଦ୍ରକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ
 ହେଉଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ କଂଗ୍ରେସ ଭାଜନୀତିରେ ସକ୍ରିୟ
 ଭାଗ ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିସାରିଥିଲେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ
 ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ ଓ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଦେବକାନ୍ତ ବରୁଆଙ୍କ ସହଯୋଗରେ
 ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ କୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିରୁଦ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ
 ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପୁରାତନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୁପ୍ତ
 ସହଯୋଗ ରହିଥିଲା । ଏ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ ଥିଲେ ।
 କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଓ ତାଙ୍କ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ
 ହେଁ କଂଗ୍ରେସରେ ସଂଜୟଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବକୁ ସହ୍ୟ କରୁନଥିଲେ । ଏହା ଫଳରେ
 ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ କଂଗ୍ରେସରେ ଥିବା ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଉପରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ
 କରୁନଥିଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିରୋଧୀ ଭୂମିକା
 ନେଲେ । ପୁଅ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏତେ ଦରଦ ଥିଲା ଯେ ସେ ଧରିନେଲେ
 ଯେଉଁମାନେ (କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ସମେତ) ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ କଟୁସମାଲୋଚନା
 କରୁଛନ୍ତି, ପରୋକ୍ଷରେ ସେମାନେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ବିରୋଧୀ ଭୂମିକା ନେଉଛନ୍ତି ।
 ସେକଥା ସେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ବିଶ୍ୱ ଯୁବସଂଗଠନର ଯେଉଁ କେନ୍ଦ୍ର ଦିଲ୍ଲୀରେ

ଅଛି, ସେଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଏକ ଭାରତୀୟ ଯୁବକଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ସମ୍ମିଳନୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲେ ।

ମୋର ସମର୍ଥକ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀର ସଭ୍ୟମାନେ ଏହି ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତିର ସୁଯୋଗ ନେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଛି କାରଣ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ସୁସମ୍ପର୍କ ରଖିଲେ ଏହି ଯୁବକମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବେ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି ଓ ବହୁ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ନିଜର ସ୍ଥିତି ଦୃଢ଼ ରଖୁଥାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଶା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲାଭଳି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନଥିଲେ । ବରଂ କଟକ ନାରୀସଂଘ ସଦନରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଆହୂତ କୋଡ଼ିଏ ଦଫା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ମିଳନୀ ଉପରେ ଯେତେବେଳେ ନିଷେଧାଦେଶ ଜାରି ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଏହି ନିଷେଧାଦେଶକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ବିବୃତ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମନୋଭାବ ଦେଖି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିରୋଧୀ ହେଲେ ଓ ଆମ ସହିତ ସହଯୋଗ ରଖିଲେ । ତାହା ପରେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଯୁବବନ୍ଧୁମାନେ (ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ପ୍ରମୁଖ) ବିଦ୍ରୋହୀ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ଏହି ବିଦ୍ରୋହୀ ଯୁବକମାନେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଲ୍ଲୀଯାଇ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଭେଟନ୍ତି ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯେପରି ନିଷ୍ଠାପର କଂଗ୍ରେସକର୍ମୀଙ୍କୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଉଥିଲେ ସେସବୁ ବିଷୟରେ କୁହନ୍ତି । ଏ କାମରେ ରାଜ୍ୟସଭା ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ବିନୟ ମହାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ସିନା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ରେଳ ଟିକଟର ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଭଡ଼ା କଷ୍ଟେମକ୍ଷେ ଦେଉଥିଲି, କିନ୍ତୁ ବିନୟବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜଘରେ ରଖି ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ଫେରିବା ପାଇଁ ରେଳ ଟିକେଟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ ।

ମୁଁ ମନ ଭିତରେ ଏକ ଦ୍ଵିଧାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଓ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସରକାରୀ ସ୍ତରର ହସ୍ତକ୍ଷେପକୁ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରୁ ନଥିଲି । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଏକ ଆତଙ୍କଜନକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଲେ ନିଜ ଲୋକଙ୍କୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କୌଣସି କୁଳକିନରା ଦେଖୁନଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଲି ଦିଲ୍ଲୀରେ ରାଜନୀତି କଣ ହେଉଛି, ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବି ନାହିଁ । ବରଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଯଦି ଦିଲ୍ଲୀରେ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାକୁ ଉପଯୋଗ କରିବି । ଏକଥା ମୋର କେତେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ

ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ଏପରିକି ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିଲୋଚନ କାନୁନଗୋ ପାରୋଲରେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଆସିଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାଇଥିଲି । ଏହାକୁ କେହି ଏକ କୌଶଳ ବା ସ୍ତ୍ରାଟେଜି କହିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନ୍ୟଗତି ନଥିଲା । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ କହୁଥିଲି, ମୋର ହାତ ଛୋଟ, ତେଣୁ ଦିଲ୍ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭୂବନେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ାଇ ପାରିବି । ଏହା ମୋତେ ବହୁତ ଅତ୍ୟୁତ ଲାଗୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏଭଳି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ସେତେବେଳେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ସୁବିଧା ନେଇ ବହୁତ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା ଯାହା ମୋର ସହ୍ୟସୀମା ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଅଟକ ରଖିବା ବା ଅଟକ ବନ୍ଦୀକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ରାଜନୈତିକ ହିଂସାର ଏକ ଆୟୁଧ ହେଲା । କିଛି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କୁ ଲାଭଖୋର ବୋଲି ଗରିପ କରାଗଲା ଏବଂ ଅର୍ଥ ବିନିମୟରେ ଖଲାସ କରାଗଲା । କଂଗ୍ରେସ ଲୋକମାନେ ହିଁ ଭୀତବ୍ରତ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଥରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲା ବେଳେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଥରେ ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭେଟିଥିଲି ଓ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ କହିଥିଲି । ସେ ଭାରି ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ଓ ଦରଜା ପାଖରେ ସ୍ୱାଗତ କରିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଦରଜା ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସରଳ ଚାଲିଚଳନ, ସରଳ ପୋଷାକ (ଖଣ୍ଡେ ଧଳା ପାଇଜାମା ଓ ଧଳା ପଞ୍ଜାବୀ) ଓ ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାରରେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ, କିଛି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଶେଷରେ କେବଳ କହିଲେ, “ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପଛରେ ତ ଅଧିକାଂଶ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କଣ କରିହେବ ?”

ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ଏତେ ଭୀତବ୍ରତ୍ତ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ବାହାରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେଉଥିଲେ ହେଁ, ସେ ସବୁକଥା ଖୁବ୍ କମ୍ ଉଠାଉଥାଆନ୍ତି ବିଧାନସଭା ଭିତରେ । ଏପରି କି କେତେକ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର ହେଉଥାଆନ୍ତି । ଅନେକଙ୍କୁ ମୁଁ ସାହସଦେଇ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ରଖିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାଏ । ଅନେକଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଥିବାରୁ ମୋର ମତାମତ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ଓ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ପଦେକ୍ଷେପ ନ ନେବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଥାଏ । କେତେକ ସାମ୍ବାଦିକ ମଧ୍ୟ ସରକାରୀ ଚାପର ଶୀକାର ହେଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଏ ଏବଂ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାଏ । ସେ ରାଜନୈତିକ ଓ ଅଣରାଜନୈତିକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଶୋଭନୀୟ ହେବନାହିଁ ।

୧୯୭୫ ମସିହାରେ ଶେଷଭାଗକୁ ବିଧାନସଭାର ଅଧିବେଶନ ବସିଲା । ମୁଁ ମନରେ ସ୍ଥିରକଲି ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଅଶୋଭନୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ଚାଲିଛି, ସେ ବିଷୟରେ କଟୁସମାଲୋଚନା କରିବି । ଏହା ଫଳରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ଦଶା ଭୋଗିବାକୁହେବ, ତାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବି । ଏହାର ଆଭାସ ବୋଧହୁଏ କେହି କେହି ପାଇଥିଲେ । ସାରା ବିଧାନସଭା ଗୃହ ଭରପୁର ବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ବିଧାନସଭାର ବଖରାରେ ବସି ବକ୍ତୃତା ଶୁଣୁଥିଲେ ।

ମୁଁ କହିଲାବେଳେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଦମନଲୀଳା ଚାଲିଛି, ତାହା ଆବେଗଭରା ହୃଦୟରେ କହି ସରକାରଙ୍କ ସମାଲୋଚନା କଲାବେଳେ ବିରୋଧୀଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ଟେବୁଲ ବାଡ଼େଇ ସ୍ବାଗତ କରୁଥିଲେ । ଏପରି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟରେ ଟେବୁଲ ବାଡ଼େଇ ଆନନ୍ଦିତ ହେବାକୁ ମୁଁ ନାପସନ୍ଦ କଲି ଏବଂ ସେମାନେ ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଜୀବନରେ ସେପରି ଏକ ଆବେଗଭରା ବକ୍ତୃତା କେବେ ଦେଇଛି କି ନା ମୁଁ ଜାଣେନା ! ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ଯେ ମୁଁ କହୁନାହିଁ, ଅନ୍ୟକେହି ଯେପରି ମୋ ମୁହଁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ବକ୍ତୃତା ଦେଉଛି । ମୁଁ ବକ୍ତୃତା ସାଙ୍ଗରେ ଭାସି ଭାସି ଯାଉଥାଏ ।

ବକ୍ତୃତା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର କିଛି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉଦ୍ଧାର କରୁଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବକ୍ତୃତା ପଢ଼ିଲେ ଜଣେ ଲୋକ ଉପରେ ସେ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ କାରଣ ହୃଦୟର ଆବେଗ ଓ ଏକ ଛଟପଟ ଆତ୍ମାର ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ କେବଳ ଭାଷାରେ ନଥାଏ । ଏ ବକ୍ତୃତା ପରେ ଅଧିକାଂଶ କଂଗ୍ରେସସଭ୍ୟ ଓ ବିରୋଧୀ ସଭ୍ୟମାନେ ଯେପରି ପ୍ରଶଂସା କରି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ଭୁଲି ହେବ ନାହିଁ ।

ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥା ଯେତେଦିନ ରହୁଥାଏ, ତାହାର କୁପରିଣାମ କଂଗ୍ରେସ ଉପରେ ପଡୁଥାଏ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଗାଁ ଗହଳରେ ରହୁଥିବା ବିଚାରବନ୍ତ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କୁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ପଚାରେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ମିଶ୍ରିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେ ଉତ୍ତରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏନା, ବୋଧହୁଏ ଏକ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀର ବିଦ୍ରୋହଭାବ ମୋର ମନ ଓ ବିବେକକୁ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା ।

ଏହି ସବୁ ଘଟଣାପରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆହୁରି କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଉପର ମହଲରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସ୍ଥିତି କିଛି ଦୁର୍ବଳ ହେଉଥାଏ । ବିଧାନସଭାର ବକ୍ତୃତାର କିଛି ମାସ ପୂର୍ବରୁ ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବିଲେ ମୋ ସହିତ ଏକ ମିଳାମିଶା ହୋଇଯିବା ଭଲ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ରାଉରକେଲାରୁ ମୋ ସାନ ଭିଣୋଇ ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର

ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କୁ ଫୋନ କରି ଡକାଇଲେ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ବୋଧହୁଏ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କଣ କହିଲେ, ଯାହା ଫଳରେ ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତରାୟଙ୍କ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସବୁ କଥାର ସମାଧାନ ଚାହୁଁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବୋଧହୁଏ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛି ଓ ସମାଧାନର ପକ୍ଷପାତ ନୁହେଁ । ସେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଆସି ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଡାକ୍ତରଖାନା ପାଖ ଛଅନମ୍ବର ଯୁନିଟ୍‌ସ୍ଥ ମୋ ବସାଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଆମେ ଘର ସାମନା ବଗିଚାରେ ବସି ନାନା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲାବେଳେ ସେ ସବୁକଥା କହିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ କିଛି କରିନାହିଁ ବା କରିବାକୁ ଚାହେଁନା । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବିବାଦ ନୀତିଗତ । ତାର ସମାଧାନ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ତେଣୁ ମୋର କ’ଣ କରିବାର ଅଛି ? ଏତିକିବେଳେ ସେ କହୁ କହୁ କହିଲେ ଯେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ - “ବାଙ୍କବାରୁ କେତେକଣ କଟକ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯୁବକଙ୍କୁ ଧରି ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ଏ ବାଟରେ କଣ କିଛି ହେବ ” ?

ଏଇ କଥାରେ ମୋର ରାଗ ହୋଇଗଲା । ଯିଏ ଏପରି ତାତ୍ତ୍ୱିକ କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛି, ତାଙ୍କ କଥାରେ ଆନ୍ତରିକତା କ’ଣ ? ଅବଶ୍ୟ ରାଜୁବାବୁଙ୍କର ମନ କଷ୍ଟହେଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇକରି କହିଲି ଯେ ମୋର କିଛି ଲାଭ ପାଇବାର ନାହିଁ, କି ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ନେବାର ନାହିଁ । ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ପ୍ରଶ୍ନ ଏଥିରେ ଜଡ଼ିତ । ସେ ଦୁଃଖ କରି ଚାଲିଗଲେ ।

କଂଗ୍ରେସରୁ ମୋତେ ତଡ଼ିବାକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ କଂଗ୍ରେସର ଉପର ନେତୃବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରୁ ନଥାଆନ୍ତି । ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିହେଲା ଯେଉଁଥିରେକି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବିଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାନେତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦିଅନ୍ତୁ । ବରଂ ଆଉ ଜଣେ ତାଙ୍କ ମନମୁତାବକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱ ନିଅନ୍ତୁ । ଶେଷରେ ସେ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସମର୍ଥକ ଓ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ରାମଣି ଜେନା ସଭାପତି ହେଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଜେନା ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାଚସ୍ପତି ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜମୋହନ ମହାନ୍ତି ଓ ମୋତେ ଦିନେ ସକାଳେ ବାଚସ୍ପତିଙ୍କ ସରକାରୀ ବାସଭବନରେ ଭେଟି ଆମ ପାଦ ପାଖରେ ହାତ ଲଗାଇ ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ସହଯୋଗ ଭିକ୍ଷା କଲେ । ମୋର ମନେ ଅଛି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ ସେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବେ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ସହଯୋଗ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବେ ।

ଏହାର ଦିନେପରେ ମୁଁ ରାଜ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଜେନାଙ୍କ ଠାରୁ ପାତ୍ର ପାଇଲି ଯେ ଦଳବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ମୋତେ ଦଳରୁ ସସପେଣ୍ଡ କରାଗଲା । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି ସିନା, କିନ୍ତୁ ମନରେ ଏହାକୁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଲେଖି ପଠାଇଲି ଯେ ସଭାପତିର ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବାକୁ ପାଦଛୁଇଁ ଯାଣିବାଦ ନେବାର ଚାହିଦାଯଶା ନପୁରୁଣୁ ଏପରି ଆଦେଶ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ସହଯୋଗ-ଭୀଷା ପଛରେ ଯେଉଁ ଆନ୍ତରିକତା ଥିଲା ତାହା ଧରାପଡ଼ିଲା । ମୁଁ କଅଣ ଦଳବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ତୁରନ୍ତ ଜଣାଅ ।

କିଛିଦିନ ପରେ କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଏକ ଅଭିଯୋଗପତ୍ର ଆସିଲା, ଯେଉଁଥିରେକି ଲେଖାଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧ କରୁଛି, କଂଗ୍ରେସର ସବୁଠାରୁ ବିରୋଧୀ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭେଟିଲି, ଅଥଚ କ'ଣ ଗାଲୋତନା କଲି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଜଣାଇଲି ନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି । ମୁଁ ଏହା ପାଇଲାମାତ୍ରେ କହା ଜବାବ ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ତା'ପରେ ମୋତେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରୁ ଛଅବର୍ଷ ପାଇଁ ବହିଷ୍କାର କରାଗଲା । । ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ର ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ସାହିଧାନ ମୁତାବକ ଅପିଲ କଲି ଓ ତାହାକୁ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆ, ପୂର୍ବତନ ବେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱରଣ ସିଂହଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଗଠିତ ଶୃଙ୍ଖଳାଭଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କୀୟ କମିଟିକୁ ପଠାଇଦେଲି ।

ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲା ବେଳେ ଦିନେ ସ୍ୱରଣ ସିଂହଙ୍କୁ ଭେଟି ମୋ ଅପିଲର ତୃତୀୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ଦାବିକଲି । ସେ ଭାରି ଦୁଃଖକଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ କଥାରୁ ଜାଣିଲି ଯୋଗର ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେ ଘୋର ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ତାଙ୍କ କଥାରୁ ବୁଝିଲି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କ ମନୋଭାବ ନ ଜାଣିଲେ ସେହି ଅପିଲ ସେହିପରି ପଡ଼ି ରହିଥିବ । ଆମର କେତେକ ବନ୍ଧୁ ଯାଦିଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଘୋର ବିରୋଧୀ, ତେଣୁ ଶାସ୍ତିବିଧାନ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହେଉ ବୋଲି ଉପର ମହଲରେ ତୁରୁଲି ଜରୁଥିଲେ । ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ବାଟରେ ଜାଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁପ୍ତଚାପ୍ ରହୁଥାଏ । ତାହାଛଡ଼ା ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧୀ ଥିଲି, ତେଣୁ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ହାଇକମାଣ୍ଡଙ୍କର ମନୋଭାବ ଯାହା, ସେଥିରେ ମୁଁ ଅଧିକା କିଛି କରିବାର ଚାରା ନଥିଲା । ବରଂ ପରେ ମୁଁ ଏକ ପତ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଲେଖୁଥିଲି ଯେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବେଶୀ ଦିନ ଜାରିରଖିବା ଦେଶ ଓ କଂଗ୍ରେସ ପାଇଁ ବେଶୀ କ୍ଷତି କାରକ ହେବ (It will be Counter - Productive) । ତେଣୁ ଯେତେ ତଞ୍ଚଳ ହେବ, ନିଜେ ଦିଚାରକରି ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥା ହଟାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିରେ ମୁଁ ଜରୋରୀ

ପରିସ୍ଥିତିର ମୂଳରୁ ବିରୋଧ କରୁଥିଲି ବୋଲି ଲେଖି ନଥିଲି, ଏହାକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାର ବିରୋଧରେ ଲେଖିଥିଲି ।

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରି ହୋଇଥିବା ବେଳେ ୧୯୭୬ ମସିହା ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ମୋତେ ମାରିଦେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ହେଲା । ମୁଁ ଏକଥା କହିଲେ ସହଜରେ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ସେତେବେଳେ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି, ଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ସମସ୍ତେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଲବ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠ ସାମ୍ବାଦିକ, ସରକାରୀ ଅଫିସର ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନଜୀବୀ । ସେମାନେ ସବୁ ଜାଣୁଥିଲେ, ମୋତେ ସତର୍କ କରାଉଥିଲେ, ରକ୍ଷା ପାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା କହୁଥିଲି ଯେ ଭଗବାନ ନ ଚାହିଁଲେ ମୋତେ କେହି ମାରିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋତେ ଏତେ ସତର୍କକରି ଲାଭ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିଛି ଓ ରହିବି ।

ପ୍ରଥମଥର ମୁଁ ହତ୍ୟାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲି କାରଣ ମୋତେ ହଠାତ୍ କୁର ହେଲା । ମୁଁ ସବୁଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାୟଂ ଭ୍ରମଣରେ ବୁଲିଯିବା କଥା, କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ଯାଇପାରିଲି ନାହିଁ । ତିନି ଚାରିଜଣ ଯୁବକ ମତର ସାଇକେଲରେ ଆସି ମୋ ଘରପାଖ ଅନତିଦୂରରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ସଂଧ୍ୟାପରେ ବୁଲି ବାହାରିଲେ ସେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଛକରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ । ମୋ ଖବର ରଖୁଥିବା ଗୁପ୍ତଚର ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀମାନେ ସେଇଠାରେ ଭ୍ୟୁଟିରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ଏ ଯୁବକମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଜାଣିଗଲେ ଯେ ସେମାନେ ମୋତେ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ଓଲଟି ହତ୍ୟାକାରୀ ଯୁବକ ମାନଙ୍କୁ ଜଗିଲେ । କୁରଯୋଗୁଁ ମୁଁ ପଦାକୁ ନ ଯିବାରୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ମନ ଖରାପରେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ସେହି ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଶ୍ରୀ ଭଜମନ ବେହେରା ଓ କାହ୍ନୁ ଚରଣ ଲେଙ୍କା ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ତତ୍ପରଦିନ ସକାଳେ ଜଣେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଗର ସବ୍‌ଜନିସ୍‌ପେକ୍ଟର ହଠାତ୍ ମୋର ପରମବଂଧୁ ଓ ସାଂବାଦିକଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ କାଲିରାତିରେ ବାକବାବୁଙ୍କ ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା ହୋଇଛି, ସେ ବୁଲି ଆସିଥିଲେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ରକ୍ଷାକରି ପାରିଥାଆନ୍ତୁ କି ନା ସୟେହ । ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କହୁଛୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ରକ୍ଷାପାଇଁ ସେ ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ । ଏକଥା କହି କଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି ଆମେ ଜାଣିଲେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବୁ । ନ ଜଣିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଘରେ ବସି ରହିବେ ବୋଲି କହିଲେ ଓ ସାଂବାଦିକ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୋ ଘରକୁ ପଠାଇଲେ । ସେ ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ଓ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଲେ । ମୁଁ କଥାଟାକୁ

ଗୁରୁତ୍ବ ନ ଦେଇ କହିଲି ଯେ କାଲି ଯିଏ ରକ୍ଷାକଲେ, ସେହି ହିଁ ସେ କଥା ବୁଝିବେ ।
ମୋର କଣ କହିବାର ଅଛି ?

ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କ ଜିଦ୍‌ଯୋଗୁଁ ଘର ପାଖରେ ଥିବା ଦୋକାନୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ
ସବୁକଥା ନକହି ପରୋକ୍ଷରେ ସତର୍କ କରିଦେଲୁ । ତାହାଛଡ଼ା କଟକରୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ
ପୁତୁରାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇ ରାଜମହଲ ଛକ ପାଖରେ ସମାନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା ।
ସାଧାରଣତଃ ମୁଁ ଦେଶର ଖବର ଜାଣିବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ “ପ୍ରେସ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍
ଇଣ୍ଡିଆ” (P.T.I.) ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ଅଫିସ୍‌କୁ ଚାଲିକରି ଯାଏ । ତେଣୁ
ସ୍ଥିରହେଲା ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିବେ,
ସେହିମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ପି.ଟି.ଆଇ. ଅଫିସ୍‌କୁ ଯିବି । ଯାହା ବି କରାଗଲା,
ସବୁ ଧର୍ମକୁ ଆଖିଠାରିବା କଥା ।

ଯେଉଁ ଗୁରୁତ୍ବ ବିଭାଗର ଅଫିସର ଏସବୁ କରାଇଲେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ
ଜାଣି ନଥିଲି । ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ବିଦାୟ ନେଲାପରେ ସେ
ସାଂବାଦିକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଆସି ଦେଖାକଲେ ଓ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ସେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ଡି.ଏସ.ପି. ହେଲେଣି ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଦେଖାହୁଏ ।

କଥାଟା ଏଇଥିରେ ସରିଲା ନାହିଁ । ବିଧାନସଭାରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ
ବନ୍ଧୁ ଏକଥା ଜାଣିଲେ । ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଓ ଆମ ଅଜାଣତରେ ସେ ଯାଇ
ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥିବା ଏକ ସାଧକଙ୍କ ପାଖରେ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ପୋଥି
ଦେଖିଆସିଲେ । ସେଥିରୁ ସେ ଜାଣିଲେ ଯେ ମୋ ଜୀବନ ଉପରେ ଆଡ଼ଥରେ
ଆକ୍ରମଣ ହେବ । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବଥର ଭଳି ଆକ୍ରମଣ ନିଷ୍ଫଳ ହେବ କାରଣ “ଯାହାକୁ
ରଖିବେ ଅନନ୍ତ, କି କରି ପାରେ ବଳବନ୍ତ ” । ପୂର୍ବଆକ୍ରମଣ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆକ୍ରମଣ
ବିଷୟରେ ସବୁ ଲେଖାହୋଇଥିଲା ପଦ୍ୟରେ ଏବଂ ସେହି ବନ୍ଧୁ ତାହାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ
ଅଂଶ ଟିପି ଆଣିଥିଲେ, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ପାଖରେ ଅଛି । ଅଭୂତ ଏ
ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ।

ଯେଉଁମାନେ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ କାମତ ପୂରଣ ହେଲା
ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ପୁରୁଣା ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଏକ ଯୁବକ ସଂଘର ଗୁଣ୍ଡା ଦଳକୁ
କାମରେ ଲଗାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ବହୁତ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଥାଏ । ଯିଏ
ଯେଉଁ ଦଳର ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଏ ଗୁଣ୍ଡା ଯୁବକମାନେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି କାଳରେ ସବୁ
କଂଗ୍ରେସିଆ ପାଲଟି ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁଦିନ ମୋ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା
କଥା, ସେହିଦିନ ଉପରବେଳା ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ତାଙ୍କର ଓକିଲଙ୍କ ଆଗରେ ଏ
କଥାର ଆଭାସ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇଯାଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଜଣେ

ବିଭାଜନ ଯୁଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କୁ କହିଦେଲେ କାରଣ ସେ ଯୁଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କର ମୋ ସହିତ ପରିଚୟ
ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କୁ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ମୋତେ ଠାବ
କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ କାରଣ ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ମୋର ଘର ପାଖରେ ଏ କାନ୍ଥ
ମଜାଉବାକୁ ଗୁଣ୍ଡା ଯୁଦ୍ଧକମାନେ କାନ୍ଦିବୁ ନେଇଛନ୍ତି ।

ସେ ଓ ସ୍ୱର୍ଗତ ନିଶାନୀ ଖୁଣିଆ ମୋତେ ପି.ଟି.ଆଇ. ଅଫିସରେ ଠାବ
କଲେ ଓ ଉଦ୍‌ଉଦ୍‌ ଡାକଗାଡ଼ିରେ ଥାଣି ଘରେ ଛାଡ଼ିଲେ । ହତ୍ୟା ଉଦ୍ୟମର ସବୁ
ତକ୍ରାନ୍ତ କଥା ଜଣାଇଲେ ଏବଂ ନିକଟ ଗାଳିରେ ଚୋରା ଗଞ୍ଜେଇ ଦୋକାନରେ
ଆଉଁଡ଼ା କୁଣ୍ଡୁଆ କଥା କହିଲେ । ଉଦ୍‌ପରବିନ ମୁଁ ଲୋକ ପଠାଇ ସେହି ଦୋକାନରେ
ଚୋରା ଗଞ୍ଜେଇ ବିକ୍ରି ହେଉଛି ବୋଲି ଠାବ ଦେଇଲି ।

ଯୁଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ଅନୁଗତ ଥିଲେହେଁ ମୋ ପ୍ରତି
ଡାକର ଓ ଡାକ ପରିବାରଙ୍କ ଖୁବ୍ ଖାତିର । ଏବେ ଦୁହେଁ, ଡାକ ବାପାଙ୍କ ଯୌବନ
କାଳରୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବଥର କିପରି ତକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଉପବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ଏଥର
ଝିଲି ବିଫଳ ହେଲା, ତାହା କହିଲି । ତାହାପରେ ସେ ଠଉରାଇ ନେଲେ ଯେ ସେମାନେ
ହେଉଛନ୍ତି କିଛିବର୍ଷ ତଳେ ନୟନକାନନ୍ଦରେ ଯେଉଁ ବାଳିକା ଧର୍ଷଣ ମକଦ୍ଦମା
ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ସେମାନେ କଣ ପାଇଛନ୍ତି ଓ ଅପିଲ କରିଥିବାରୁ ପଦାଭି
ଅଛନ୍ତି ।

ସେ ଯୁଦ୍ଧ ଓକିଲଙ୍କୁ ସେହି ଦୋଷୀମାନଙ୍କର ଓକିଲ ଥିଲେ ଏବଂ କିପରି
କଚେରୀରୁ ଗିରଫ ପରଦ୍ୱାନା ବାରମ୍ବାର ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେଶ୍ୱର କଚେରୀ ଓ
କ୍ୟାପିଟାଲ ଥାନାରେ ବାରମ୍ବାର ଚପାଯାଉଛି, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଯଦିଓ
ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କମ୍ପାଉଣ୍ଡ ଭିତରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଫେରାର
ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ରିପୋର୍ଟ ହୁଏ । ତାହାଛଡ଼ା ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧକ, ଡେଣୁ ଅନୁକମ୍ପା ଦେଖାଇ
ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନିକଟରେ କିପରି ଦରଖାସ୍ତ
ଦିଆଯାଇଛି ଓ ତାହା ମତାମତ ମାଉଁ ଆଇନ ବିଭାଗକୁ ମନ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ପଠାଯାଇଛି,
ତାହା ବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ ମୋତେ ଜଣାଇଲେ । ଏସବୁ ଶୁଣି ହତବାକ ହୋଇଗଲି ଏବଂ
ସେସବୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ କଚେରୀ ଓ ଥାନାର ବଲିଲର କପି ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ
କହିଲି । ସେ ଯେଣୁ ସେସନ୍‌ସ କୋର୍ଟରେ ଓକିଲ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଦୁଇଟିନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ
ସେସବୁର କପି ମୁଁ ପାଇଗଲି ।

ସେହିସବୁ କାଗଜ ସହିତ ମୁଁ ଦୁଇଟା ଚିଠି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ୧୯୭୬
ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଲେଖିଥିଲି । ଯଦିଓ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କିଛିଦିନ
ପରେ ଦେଖିଲି ଯେ ଦୁଇକଣ ପୋଷାକଧାରୀ କନେଷ୍ଟବଲ ରାତ୍ରିସାରା ମୋ ଘରପାଖ

ଚାରିଆଡ଼େ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାରୁଛନ୍ତି ଓ ସମୟେ ସମୟେ ମୋ ଘରପାଖ ପଡ଼ିଆରେ ପାଚେରୀ ଉପରେ ବସି ରହୁଛନ୍ତି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ହଟିଯିବାର ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ସବୁଦିନ ପେଟ୍ରୋଲିଂ ଚାଲିଥିଲା ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଥମ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି ସେଥିରେ ଆଭାସ ଦେଇଥିଲି ଯେ ନୟନକାନନ ନାରୀ ଧର୍ଷଣରେ ଯେଉଁମାନେ ଦକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ମୋତେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଖୋଲାଖୋଲି ବୁଲୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଉ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପୁଲିସ ଗିରଫ କରିଛନ୍ତି । ପୁଲିସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏ ସମ୍ବାଦ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ସେମାନେ ଫେରାର ଥିଲେ ଏବେ ପୋଲିସ ଗିରଫକରି ଏକ ବଡ଼କାମ କରି ପାରିଛନ୍ତି ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଅତିରିକ୍ତ ଏସ.ପି. ଦିନେ ଯାଇ ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ସରାବରାହ ସଂସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ଭେଟି ଏହି ଗିରଫ ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ କହିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ସେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ଥର ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ବିଷୟରେ ସେ ଉପର ଲିଖିତ ଗୋଇନ୍ଦା ବିଭାଗର ସରକ୍ଷନସଂପେକ୍ଷରୁ କିନ୍ତୁ ମୋତେ ସବୁକଥା କହି ସର୍ବେ କରାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସାମ୍ବାଦିକ ବନ୍ଧୁ ସବୁ ଜାଣିପାରିଲେ ଓ ଏସ.ପି.ଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ନାରୀଧର୍ଷଣ କେସରେ ଫେରାର ଥିବା ଆସାମୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବା ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରାୟାନ୍ୟ ଏତେ ନୁହେଁ ଯେ ତାହାକୁ ପରିବେଷଣ କରାଯିବ । ତତ୍ପରେ ସେ ମୋତେ ଆସି ସବୁ ଜଣାଇଲେ । ମୁଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି ଯେ ସେସବୁର ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ମୁଁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଲେଖିଥିଲି । ତେଣୁ ଏ ଗିରଫ ସେଇ କଥାର ଫଳ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଏ ସମ୍ବାଦକୁ ଜାତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ ବୋଲି ସ୍ଥାନୀୟ ପୁଲିସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଚାହୁଁଥିବେ ।

ପରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ମୋର ଦୁଇଟି ପତ୍ରକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ଗୃହବିଭାଗର ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଓମ ମେହେତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଏହି ପତ୍ର ଉପରେ ସଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଗୃହମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ କରିଆରେ ଓଡ଼ିଶାର ପୋଲିସ ବିଭାଗ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଯାହା ଫଳରେ ମୋର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପୋଲିସ ପେଟ୍ରୋଲିଂର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ଓ ଦୋଷୀମାନେ ଗିରଫ ହେଲେ । ଏସବୁ କାମ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ହୋଇଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରରେ ଥିବା ରାଜନୈତିକ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଏପରି ହୀନକଥା ମୁଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଥିଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଉଠିଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ମାତ୍ରାଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭହେଲା, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପୋଲିସ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଆସି ଏହି ଦୁଇଟି ଚିଠିର କପି ନେଇଥିଲେ । ତା’ପରେ କଣ ହେଲା ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ କଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନଥିଲି କାରଣ ସବୁବେଳେ ମନେପଡ଼େ ସକ୍ଷ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୋଟିଏକଥା,

“ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଅନନ୍ତ, କି କରିପାରେ ବଳବନ୍ତ ।”

ସଂପୃକ୍ତଥିବା ସବୁଲୋକ ବଞ୍ଚିଥିବାରୁ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ ।

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଚିତ୍ର

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ କଂଗ୍ରେସ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାହେଉଥାଏ । ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ଆସ୍ଥା ଉଣାହେଲେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ କି ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ମାପକାଠି ବେଶାଦିନ କ୍ଷମତାରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ । ସେହିପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶାର କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି କାଳରେ ।

ଦିନକୁ ଦିନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆ ଓ ତାଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ କିଛି ପରିମାଣରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇଗଲେ । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପର୍ଲ୍ଲମବଂଗ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶଙ୍କର ରାୟ ଓ ବୟେର ରଜନୀ ପଟେଲ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ଥିଲେ । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିବେଳେ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିଲେ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଉପରେ ବହୁତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ଆଲ୍ଲାହାବାଦ ହାଇକୋର୍ଟର ରାୟରେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ଅସିଦ୍ଧ ହେଲା ଓ ସାରାଦେଶରେ ତାଙ୍କର ଇସ୍ତଫା ଦାବି ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଖୁବ୍ ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ରହିବାକୁ ଏବଂ ତତ୍ପରେ ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥା ଜାରି କରିବାକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିବାରୁ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ସାନପୁଅ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଉଠିଲେ ଓ ମାଆଙ୍କର ଅନେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ପ୍ରଭାବିତ

କରିପାରିଲେ । ଫଳରେ ବରୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ହ୍ରାସ ପାଇଲା । ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ମଧ୍ୟ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଆସ୍ଥା ହରାଇ ବସିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ପୂର୍ବତନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ବସିଲା । ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ କ୍ଷମତାରେ ରହିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ନିକଟତମ ହେବାକୁ ବସିଲେ ଏବଂ ଏକ ସଂବାଦପତ୍ର ସାକ୍ଷାତକାରରେ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଲେଡିଗୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ବୋହିଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଲାଗିଥିଲୁ, ଦିନକୁ ଦିନ ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଜାନକୀବଲ୍ଲଭ ପଟ୍ଟନାୟକ କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଆମମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧାତରଣ କରୁଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ମନୋଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ଏବଂ ସେ ଆମମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ବେଳକୁ ବେଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା, ଫଳରେ ନନ୍ଦିନୀ ବିରୋଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ବଳଶାଳୀ ହେଲା ।

କଂଗ୍ରେସ ଲୋକସମ୍ପର୍କ ହରାଇଲା

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରିର ଏକବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥାଏ । ମୁଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଉଥିଲେ ହେଁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାହେଉ ନଥାଏ । ଦିନେ ସମ୍ଭବତଃ ୧୯୭୬ ସାଲ ଶେଷଭାଗରେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ଅବସ୍ଥା କଥା କହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରିବାକୁ ଚାହିଁଲି । ସାଉଥ ବ୍ଲକରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ଅଫିସକୁ ସେ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େଦଶଟା ବେଳେ ଭେଟିବାକୁ ମୋତେ ସମୟ ଦେଲେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ବିବାଦ କରାଇ କିପରି କଂଗ୍ରେସ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ ବହୁଧା ବିଭକ୍ତ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ କରାଇଛନ୍ତି, ତାହାର କିଛି ପ୍ରମାଣ ଦେଲି ଏବଂ କଂଗ୍ରେସ କିପରି ଦିନକୁ ଦିନ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପ୍ରିୟଭାଜନ ହେଉଛି, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ସାଧାରଣ ସଭାରେ କିପରି ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ନ କରି ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଛନ୍ତି ଓ ପି.ଟି.ଆଇ. ଭଳି ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ଭାରତରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ତାହା ପରିବେଷଣ କରିଛି, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇଲି । ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସଂହତି କିପରି ରହିବ ଏବଂ ଲୋକେ ଏପରି ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳକୁ କିପରି ଭଲଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି କଥା ଛଳରେ ପଚାରିଲି ।

ସେ ଏସବୁ କଥା ରୁପ୍ରତାପ୍ ଶୁଣୁଥାଆନ୍ତି ଓ ବି ଶେଷ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରୁନଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଏତିକି କହି ବିଦାୟ ନେବାକୁ ଠିଆହେଲା ମାତ୍ରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ହଠାତ୍ କହିପକାଇଲେ ଯେ, ଆପଣମାନେ ଯଦି ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ

କହିବୁଲିବେ, ତେବେ ସେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବେ । ଏଥିରେ ମୁଁ ମନରେ ଚିକିଏ ଉଠେଇଜିତ ହୋଇ କହିଲି, ଯଦି ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲେହେଁ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ହିତ ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଆଚରଣ ବୋଲି ଧରାଯାଏନା, ତେବେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରଶାସନରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଉତ୍ପତ୍ତିବ । ତା'ପରେ ସେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଆସିଲି ।

କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀର ବିବାଦ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବିରୋଧୀଦଳଙ୍କ ଉପରେ ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଜାବ ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ପଡୁ ଥିଲା । ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଛାପିତ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଓ ପାଟଣା ମହାରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ମିଶି ପ୍ରଗତିଦଳ ଗଠନ କରିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏହିଦଳ କଂଗ୍ରେସଦଳ ତଳକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀଦଳ ଥାଏ । ଡହାଉଡ଼ା ଦୁଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି, ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ଜନସଂଘ ଦଳ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ କିଛି ଅଂଚଳରେ ପ୍ରଜାବ ବିସ୍ତାରକରି କାମ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜାରିପରେ ଏହିସବୁ ବିରୋଧୀଦଳର କେତେକ ନେତା ଗିରଫହୋଇ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଜେଲରେ ଥାଆନ୍ତି । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଦଳରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନେ ପ୍ରଗତିଦଳରେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱକୁ ମାନିଚଲୁଥାଆନ୍ତି । ବିରୋଧୀଦଳର କେତେକ ନେତା ଗିରଫ ହେବା ଉପରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ବିରୋଧରେ କିଛି ମନ୍ତବ୍ୟ ପଦାରେ ଦେଉନଥାଆନ୍ତି, କେତେକ ମଧ୍ୟ ଭିତର ସମ୍ପର୍କ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ (ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ) ଓ ତାଙ୍କର ପାଖଲୋକଙ୍କ ସହିତ ରଖୁଥାଆନ୍ତି ।

ବିରୋଧୀ ନେତାମାନଙ୍କ ମାନସିକ ସ୍ଥିତି

ଏପରିକି ବିରୋଧୀଦଳର ବହୁ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଇ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଭାବୁଥାଆନ୍ତି । ଏପରି ନୈତିକ ଦୁର୍ବଳତା ସେମାନଙ୍କର ହୋଇଯାଇଥାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ସଭ୍ୟ ମୋ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରୁଥାଆନ୍ତି କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବାକୁ । ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇଥାଏ ଏବଂ ମୋର ନିଜର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ କହୁଥାଏ ଯେ, ମୁଁ ତ କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଥାଇ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧୀ, ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସେହି ଦଳରେ ଯୋଗଦେବାକୁ କିପରି ପରାମର୍ଶ ଦେବି ? ଦଳମତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ବିରୋଧୀଦଳର ଅନେକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ମୋ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଥିବାରୁ, ସେମାନେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଧ୍ୟ ଏପରି ନୈତିକ ଦୁର୍ବଳତାର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ ।
 ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି କୁନ୍ ୨୫ ତାରିଖ ୧୯୭୫ ସାଲ ଦିନ ଜାରିହେଲା । ଜୟପ୍ରକାଶ
 ନାରାୟଣଙ୍କ ସମେତ ବିଭିନ୍ନ ବିରୋଧୀଦଳର ଉଚ୍ଚନେତାମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଗଲା ।
 ସେତେବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଗିରଫକରି ଅନ୍ୟ ନେତାଙ୍କ ସହିତ
 ଜେଲରେ ରଖାଗଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳବୀକା
 ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ଡ଼ିଲୋଟର
 ଜାହାନ୍ନଗୋଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଜେଲରେ ରଖାଗଲା । କେନ୍ଦ୍ର ଶାସକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ
 କରିବାକୁ ଓ ନିଜର ରାଜ ବା ଦାଉ ସାଧୁବାକୁ ରାଜ୍ୟର କଂଗ୍ରେସ ଶାସକମାନେ
 ଉଚ୍ଛାମତେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କଲେ । ଏପରିକି ବ୍ରିଟିଶ ଜେଲରେ ମଧ୍ୟ
 ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅନେକଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇ
 ନଥିଲା । ରାଜ୍ୟର ଶାସକମାନେ ନିଜ ଉପରୁ ଦୋଷ ଖସାଇଦେବାକୁ ସବୁବେଳେ
 କେନ୍ଦ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଗିରଫ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଳ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଲେ ।
 ଓଡ଼ିଶାରେ ତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସବୁ କରାଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ
 ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ସଫେଇଦେଇ କହିବାରେ ଲାଗିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର କିଛି ସତ୍ୟ ନାହିଁ ।
 ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଇଚ୍ଛିତରେ ସେ ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ
 ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ବିରୋଧୀଦଳରେ ଯୋଗଦେଲେ,
 ସେତେବେଳେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କର ଦମନ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ବିଷୟରେ
 ଅଭିଯୋଗ ହେଲାବେଳେ ସେ ଏହି କଥା କହି ସଫେଇ ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା
 ବିରୋଧୀଦଳ ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରୁନଥିଲା ।
 ସେତେବେଳେ ମୋ ନିକଟକୁ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଖବର ଆସିଥିଲା ଯେ, ମୋତେ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର
 ନାଥ ଦ୍ଵିବେଦୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବା
 ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଦାୟିତ୍ଵରେ ଥିବା କେନ୍ଦ୍ର ଗୃହରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଓମ୍ ମେହେଟ୍ଟା
 ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲେନାହିଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ଜେଲରେ ରହିଗଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ
 ଲୋକଙ୍କର ମନୋବଳ ଏପରି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଯେ, ସେମାନେ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସକମାନଙ୍କ
 ସହିତ ଭିତ୍ତିର ସଂପର୍କରଖି ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ବହୁ ଯୋଗାଡ଼ କଲେ । କେତେକ
 ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃତ୍ଵ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଥିବା କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କ କରିଆରେ ଜେଲରୁ ଖଲାସ
 ହେବାର ପଛା ବାହାରକଲେ । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ କଂଗ୍ରେସର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି
 ଦୁର୍ବଳ ମନୋବଳର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଜେଲରେ ଥିବା ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ
 କରି ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାରେ ଓ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଶଂସକ କରାଇବାକୁ

ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହିପରି ଏକ ଘଟଣାଚକ୍ରର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନୋବଳକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣକରି ୧୯୭୬ ସାଲ ଶେଷଭାଗରେ ତାଙ୍କୁ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଉଠିଗଲା ପରେ ସେ ସମୟର ଅବସ୍ଥା, ଜେଲରେ ଥିବା ନେତାମାନଙ୍କ କାହାଣୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ସେଥିରେ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ନାନା ବିବରଣୀ ବାହାରିଛି । କେତେକ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଏକଥା କହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ ମୋର ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ନାହିଁ; କାରଣ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେକ କଥା ଜାଣିଛି ।

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସଂବାଦପତ୍ର ଓ ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାକୁ ପ୍ରଥମରୁ ଯୋଜନା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ କେତେମାସ ସଂବାଦପତ୍ରମାନେ ଗରିଫ ଓ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ବିରୋଧରେ ସଂବାଦ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ନାନା କଟକଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । କେବଳ ଲୋକମୁଖରେ ସଂବାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ସେଥିରେ ଅତିରଞ୍ଜିତ ଖବର ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଆକାରରେ ଯାଉଥିଲା । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଗୁପ୍ତରେ ବୁଲେଟିନମାନ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ସଂବାଦ ଯୋଗାଉଥିଲେ । ସଂବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ହିସାବରେ ମୁଖ୍ୟତଃ “ପ୍ରେସ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ” (ପି.ଟି.ଆଇ.), ଯୁନାଇଟେଡ୍ ନ୍ୟୁଜ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ (ୟୁ.ଏନ.ଆଇ.) ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ସମାଚାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଏହି ତିନୋଟି ସଂସ୍ଥାକୁ ଏକକରି “ସମାଚାର” ବୋଲି ଏକ ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରାଗଲା ଏବଂ ବାସ୍ତବରେ କହିଲେ ପି.ଟି.ଆଇ.ର ନେତୃତ୍ୱରେ ଏହି ସମାଚାର ସଂସ୍ଥା ପରିଚାଳିତ ହେଲା । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନିକଟତମ ପରାମର୍ଶଦାତା ମହମ୍ମଦ ଯୁନୁସ୍ ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ । ମୁଁ ଖରବ ପାଉଥାଏ ଯେ, ସେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଜରିଆରେ ହିଁ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ଓ କିଛି ମାସକାଳ ଦିଲ୍ଲୀ ଛାଡ଼ି ନ ଆସିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ପି.ଟି.ଆଇ. ବା ସେତେବେଳକାର ସମାଚାର ଅଫିସକୁ ଯାଉଥାଏ । ଦେଶ ବିଦେଶର ଖବର ଜାଣିବା ଛଡ଼ା ବହୁ ସାଂବାଦିକ ବନ୍ଧୁ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିବାରୁ ସବୁ ସଂବାଦ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ପି.ଟି.ଆଇ. ଅଫିସର ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ବେହେରା ମୋର ବହୁଦିନର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଯୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ତେଣୁ ମନଶୋଲି ଆଲୋଚନା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ ।

ଦିନେ ହଠାତ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚେଲିପ୍ରିଣ୍ଟରରେ ଖବର ଆସିଲା ଯେ, ଆସନ୍ତା କାଲି ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଆସି ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ରହଣି କାଳରେ ସେ ଯାହାସବୁ କରିବେ ଓ କହିବେ, ତାହାସବୁ ବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶାର୍ଥେ ସମାଚାର ସଂସ୍ଥା ସଂବାଦ ପରିବେଷଣ କରିବ । ହଠାତ୍ ଏପରି ସତର୍କତାମୂଳକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସମାଚାର ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ପାଇ ସମସ୍ତେ ହତବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ସଂବାଦ ଦେଖି ମୁଁ ଭଲଭାବେ ବୁଝିନେଲି ଯେ, ଭାରତ ସରକାର ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ହାତ କରିସାରିଲେଣି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଚାରକ କରି ପଠାଯାଉଛି ।

ତତ୍ପରଦିନ ବିଜୁବାବୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଓହ୍ଲାଇବାକ୍ଷଣି ହଜାର ହଜାର କର୍ମୀ ଓ ସମର୍ଥକଙ୍କର ଉତ୍ସାହିତ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା ପାଇଲେ । ଜଣେ ବିଜୟୀ ବୀରଙ୍କୁ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାକୁ ଯାଇ ୪୮ ଘଣ୍ଟା ନ ପୂରୁଣୁ ସେମାନେ ଯେ ଜଣେ ପରାଜିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ସଂବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ସେତେବେଳେ ଜାଣିନଥିଲେ । ପରେ ସେମାନେ ହତାଶ ହେଲେ ଏବଂ କେତେକ ମନଖୋଲି ମତେ କହିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏକ ସାଂବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଭାଷଣ ଦେଲେ । ଏକ ଲିଖିତ ରାଜନୈତିକ ବିବୃତି ଦିଲ୍ଲୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତକରି ଆଣିଥିଲେ ଓ ତାହା ସେହି ସାଂବାଦିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବଞ୍ଚନ କରାଗଲା । ସେଥିରେ ସେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସରକାର ବହୁତ ଭଲକାମ କରିଛନ୍ତି । ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ସହିତ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ଇତ୍ୟାଦି ବହୁକଥା ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ଏକ ରାଜନୈତିକ ନେତା ପରୋକ୍ଷରେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ନିନ୍ଦାକରି ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ସ୍ତାବକ ସାଜିବେ, ଏହା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ସ୍ତମ୍ଭାତୁତ ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲିନାହିଁ କାରଣ ଆଗରୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଖବର ପାଉଥିଲି ଓ ପୂର୍ବ ଦିନର “ସମାଚାର”ର ସତର୍କତାମୂଳକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହିଁ ସେହିପରି ସନ୍ଦେହକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିଥିଲା ।

ଏହି ସଂବାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାମାତ୍ରେ ବିଜୁବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଶଂସକ ମହଲରେ ମଧ୍ୟ ଶୋଭା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ତତ୍ପରଦିନ ସେ କଟକ ଯାଇ ଗୋପବନ୍ଧୁବାଗରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟ ଦେବାଜିଆ । ତାଙ୍କ ସମର୍ଥକମାନେ ଡାକବାଜି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ବହୁପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ ହେଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଲେ । ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚାଇ ଦେଲା ଯେ ଲୋକେ ତାଙ୍କ ନେତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେ ଯଦି ତାହାର ଓଲଟା କାମ କରନ୍ତି, ତେବେ

ସେ ଲୋକଚକ୍ଷୁରେ ହଠାତ୍ ଖସିପଡ଼ିଛି । ସେପରି ଅବସ୍ଥାକୁ ଦୂରକରି ଏକ ଜନପ୍ରିୟ ଭାବମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ ରହିବା ପରେ ସେ ଜଳିକତା ଦେଇ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବା କଥା । ହଠାତ୍ ମତେ ଦିନେ ଫୋନକରି ଚାହଁଲେ ଯେ ଆମେ ଭେଟିବା ଦରକାର କିଛି ଜରୋରୀ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭେଟି କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହଁନଥିଲି । ଏକେତ ତାଙ୍କର ମତିଗତି ଯାହା, ସେଥିରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହଁନଥିଲି । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ଅଯଥା ନାନାପ୍ରକାର କଳ୍ପନାଜନ୍ମ ହେବ । ମୁଁ କହିଲି ମାତ୍ର ପରେ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀଯାଉଛି, ସେଠାରେ କଥା ହେବ । କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନା ଏବେ ଜରୋରୀ ଥିଲା ଯେ ସେ ମାସେକାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦେଖି ମୁଁ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଜଳିକତା ଯାଇ ଭେଟିବାକୁ ରାଜିହେଲି । ସ୍ଥିରହେଲା ମୋ ତାଙ୍କ ପରେ ସେଦିନ ସକାଳ ଜଳଖିଆ ଏକତ୍ର ଖାଇବା ଓ ଆଲୋଚନା କରିବା ।

ଭେଟିବା ଦିନର ପୂର୍ବଦିନ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି । କିନ୍ତୁ ଜଳିକତାରେ ଗୁପ୍ତରେ ଭେଟ ହେବ, ତେଣୁ ଗୋଇନ୍ଦା ଚିକ୍କାନ୍ତ ଯେପରି କିଛି ଖବର ନ ପାଏ ସେଥିପାଇଁ ମଟରକାରରେ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ସୀମା ସଂଧ୍ୟାପରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋ ଗର ପାଖରେ ପର୍ବତ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ଗୋଇନ୍ଦା କର୍ମଚାରୀ ଜରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତିଦିନ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ମୋର ଗତିବିଧିର ରିପୋର୍ଟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସତର୍କତାମୂଳକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେଲା । ମୋ ଗାଡ଼ିରେ ଗଲେ ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ବା ବାଟରେ ଜଣାପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ପରମ ବନ୍ଧୁ ଓ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟ ବିନୟ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ଜଳିକତା ଯିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲି । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି କଂଗ୍ରେସର ଆଇ.ଏନ.ଟି.ୟୁ.ସି.ର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପଦାଧିକାରୀ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅମାୟିକ ବନ୍ଧୁ । ସେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନିକଟତମ ଲୋକଥିଲେ । ସେ କିଛି ବର୍ଷ ତଳେ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଲେଣି । ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରଦ୍ଵାର ଆମର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଗୁପ୍ତ ରଖିବେ ବୋଲି ଗାଡ଼ିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ରାତିରେ ଜଳିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ, ସେଥିପାଇଁ ଜଳିକତା ସହିତ ପରିଚିତ ଥିବା ମୋର ଭାଇ ହିସାବ ହେବ, ବାବୁଲି ମଧ୍ୟ ମୋ ସହିତ ଯାଇଥିଲେ ।

ସେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବାଦାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସିନେମାର ପ୍ରଯୋଜକ ହିସାବରେ କେତୋଟି ଫିଲ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତକରି ନାମ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ପ୍ରତ୍ୟୁମ୍ନ କୁମାର ମହାନ୍ତି, ସେ ‘ମହାସତୀ ସାବିତ୍ରୀ’ ‘ଶଙ୍ଖାସିନ୍ଦୂର’ ଓ ‘ଥିଲିଫିଅ ହେଲି ବୋହୁ’ ପ୍ରଭୃତି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କିଛିବର୍ଷ ହେଲା ତାଙ୍କର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଛି ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ବାହାରିଲାବେଳକୁ ଝିପିଝିପି ବର୍ଷା ହେଉଥାଏ ଓ ଅଧରାତ୍ରିରେ ବର୍ଷା ମଧ୍ୟରେ କଳିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଏକ ସାଧାରଣ ହୋଟେଲରେ ରାତ୍ରିକଟାଇ ଠିକ୍ ସକାଳ ଆଠଟାରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ରୁହୁଥିବା ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଜଳଖିଆ ଖାଉ ଖାଉ ବହୁ ରାଜନୈତିକ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ବରଂ ମୋର ଦୟାହେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମାନସିକସ୍ତରରେ ବଳ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରି । ସେ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପରିବାରର ବଂଧୁ ମହମ୍ମଦ ଯୁନୁସ୍ଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ଯୋଗାଯୋଗ ରହିଛି ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ବରାବର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏ । ମୋର ଯାହା ସନ୍ଦେହ ଥିଲା, ତାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିଲି ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରସଂଗରେ ସେ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛୁକ ବୋଲି ଯଥେଷ୍ଟ ଆଭାସ ଦେଲେ ଓ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଚାହିଁଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ କେତେକ ଅତ୍ୟାଚାର, ଦମନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତିରେ ବହୁତ ସୁଧାର ହୋଇଛି । ଶାସନ ଓ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆସିଛି । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ନେତ୍ରୀ, ଭଲହେଉ ବା ମନ୍ଦହେଉ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ସେ ଭାରତର ଶାସନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ ଇଚ୍ଛାନ୍ତି ଇଚ୍ଛାନ୍ତି । ଏପରି ନାନା ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିଲାପରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ତାଙ୍କୁ କଂଗ୍ରେସ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇବା ପଥରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଏକ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ମୁଁ ହଠାତ୍ କହିଲି ଯେ, ଦିନଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ହିସାବରେ ଭଗବାନରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନପାଇଁ ଐତିହାସିକ ଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି । ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥା ପରେ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ପଞ୍ଜୁଡ଼ ଦେଖୁଛି, ସେତେବେଳେ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲାଣି ଯେ କୌଣସି ଐଶ୍ୱରୀୟ ଶକ୍ତି ସମାଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବ ଏବଂ ଭାରତରେ ଯେଉଁ ଶୁଶାନର ସ୍ଥାପନା ବା ନିର୍ଜନତା ଦେଖାଦେଇଛି, ତାକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବ । ତେଣୁ ମୋ ଆଗରେ ସେହି ଐତିହାସିକ ଶକ୍ତି ଓ ଐଶ୍ୱରିକ ଶକ୍ତି (ଯାହାକୁ କେତେକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତି କହନ୍ତି) ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ଏହି ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନର ଭାରତୀୟ ସମାଜର ପଞ୍ଜୁଡ଼ ଏବଂ ନେତୃତ୍ୱର ନଂପୁସକତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଜାତିକୁ ପରାଧୀନତାରୁ ମୁକ୍ତକରିବ । ଏହା ଖୁବ୍ ବେଶିହେଲେ ଛଅମାସ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ ।

ଏଥିରେ ବିଜୁବାବୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା କିପରି ହୁଅନ୍ତେ ? ସେ ହଠାତ୍ କହିଲେ ନିର୍ବାଚନ ଜରିଆରେ ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାର ଥାଏ, ତେବେ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ପରେ ନିର୍ବାଚନ ହେବ । କାରଣ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଛଅ ବର୍ଷକୁ ବୃଦ୍ଧିକରି ସଂବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ହୋଇସାରିଛି । ତେଣୁ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ଆୟୁଷ ୧୯୭୮ ମସିହା

ଆଦ୍ୟଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବ । ତେଣୁ ଛଅମାସ କହିଲେ ୧୯୭୭ ମସିହା ଆଦ୍ୟଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅସମ୍ଭବ । ମୁଁ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲି ଯେ ମୁଁ କ୍ୟୋଡିଷ ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବକ୍ତା ନୁହେଁ ବା ମୋତେ କେହି ଏକଥା କହିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ତା କହୁଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାର ପରିସମାପ୍ତି ଆଉ ଡେରିନାହିଁ, ତେଣୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ପରେ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ ।

ଯାହା ଆଲୋଚନା ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ବା ତା'ଠାରୁ ବେଶିହେଲା, ତାହା ଯୁକ୍ତିତର୍କର କଥାନୁହେଁ । ତେଣୁ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହେଲେ ହେଁ ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ ଧ୍ରୁବରେ ଏକ ଧକ୍କା ଦେଲି ଏହା ମୋର ହୃଦବୋଧ ହେଲା । ଏକ ବଂଧୁଙ୍କୁ ଏକ ଚରମ ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ କଲି, ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପରସ୍ପର ବିଦାୟ ନେଲୁ ।

ଶେଷରେ ମୋ କଥା ସତ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଲା ଏବଂ ଏ ଆଲୋଚନାର ଛଅମାସ ନପୂରୁଣ ୧୯୭୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟକୁ ଭାଙ୍ଗି ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ସେହି ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ପରାଜିତ ହେଲା, ଏପରିକି ଦଳର ନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀହୋଇ ପରାଜିତ ହେଲେ । ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟକୁ ଜୟଲାଭ କରି ମୋରାର୍ଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଇସ୍ତଫା ଦିଆଯାଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମୋର ତାଙ୍କସହିତ ପତ୍ରାଳପରେ ଏ ଘଟଣାର ଆଭାସ ମଧ୍ୟ ଦେଇଛି ।

ଏହିସବୁ ଘଟଣା ପ୍ରବାହରୁ ମୋ ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହୋଇଛି ଯେ ମୁଣ୍ଡ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ମଣିଷ ଯାହା ପାଞ୍ଚକରୁ ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ କଳନା କରୁ, ସେସବୁ ଅନ୍ୟଥା ହୋଇଯାଏ, କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ଅଦୃଶ୍ୟରେ ଏକ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଶକ୍ତି ସର୍ବଦା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ତାହା ଯୁକ୍ତିର ବାହାରେ, କଳ୍ପନାର ବାହାରେ ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟର ବାହାରେ । ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଅନ୍ଧକାରର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଅତି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଓ ନିରାଶାବାଦୀ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ସମାଜକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାରେ ତାଙ୍କ ନିଜର ଉଦ୍ୟମ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ନଗଣ୍ୟ । ସମାଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ସବୁ ପରିକଳ୍ପନା ଓ ଯୋଜନା ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

ଏହି ଘଟଣା ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟରେ ଅଚାନକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତି ଓ ଶାସନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲା ଓ ସାରା ଦେଶର ରାଜନୀତି ଏକ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଲା ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଦାୟ

୧୯୭୭ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ତା. ୧୬ ରିଖ । ନୟିନୀ ହଟାଅ ଅଭିଯାନର ଅନ୍ତିମ ଅଧ୍ୟାୟ । ଜରୋରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥାରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଦମନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ମଧ୍ୟ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉପରକୁ ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ, ନିଃଶବ୍ଦ ।

କଂଗ୍ରେସରେ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ଏବଂ ମାତା ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥାନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ଆମର ନୟିନୀ ହଟାଅ ଅଭିଯାନ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଉଥାଏ । ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ ଅଧିକ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକ ଆମକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥାଆନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସର ଖୋସାମତିଆ ରାଜନୀତିରେ ଓ ଜରୋରୀ ଅବସ୍ଥାର ଭୟରେ ସେମାନେ ଖୋଲାଖୋଲି ପଦାକୁ ବାହାରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ସତେ ଯେପରି ଏହା ଏକ ମେରୁଦଣ୍ଡ ବିହୀନ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ।

ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧାରଣକର୍ମୀଙ୍କୁ ସାହସୀ ହେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ, ନିର୍ଭୟରେ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନେ ସେ ସାଧାରଣ କର୍ମୀର ମୌଳିକ ଗୁଣକୁ ମଧ୍ୟ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ସାରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଖରାପ । କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର ମେରୁଦଣ୍ଡ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଗଲାଣି । ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ନେତାମାନେ ଦଳକୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି ନିଜ ପଣତକାନିରେ ରଖିସାରିଲେଣି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଅସନ୍ତୋଷ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲାସଂଗକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ତାଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ଥିର କରିନେଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ନେତୃତ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯିବ ଓ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ହଟାଯିବ । ଏକଥା ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀ ଯେତେ ଜାଣୁଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ବିରୋଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଭୟଭୀତ କରି ରଖିବାକୁ ସେତେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଭୂମିକା ନେଉଥାଆନ୍ତି । ସେଥିରେ ଏହି ଡରପୋକ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାୟକମାନେ ଆହୁରି ଭୟଭୀତ ହେଉଥାଆନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ନିଜ ସମର୍ଥନକୁ ଠିକ୍ ରଖିବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କମାନରେ ଭୟ ସଂଚାର କରିବାକୁ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳର ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, କାହ୍ନୁ ଚରଣ ଲେଙ୍କା ପ୍ରମୁଖ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସବୁ କ୍ଷମତା କାଢ଼ି ନେଇଗଲେ । ହଠାତ୍ ଦେଖାଗଲା ସେମାନେ ବିଭାଗବିହୀନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃତ୍ୱ ଏହାକୁ ଘୋର ନାପସନ୍ଦ କଲେ । ବିଭାଗବିହୀନ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଇସ୍ତଫା ନ ଦେବାକୁ ପରୋକ୍ଷରେ କହିଲେ ।

ଶେଷରେ କେନ୍ଦ୍ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ନୟିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କୁ ହଟାଇ ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରି କରିବାକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ।

ଡିସେମ୍ବର ତା ୧୨ରିଖ ଦିନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଡ଼େଙ୍କାନାଳ ଗସ୍ତରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଏହାର ଗତ କେତେଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖାଇ ହେଉଥାଆନ୍ତି ଯେପରି ସେ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର କେହି କିଛି କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଯେ ଭୟାକୁ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପଡୁ ନଥାଏ, ଏପରି ନୁହେଁ । ମୁଁ ଜାଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ ନୟିନୀ ଗତପଥୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଆୟୁଷ ପୂରି ଆସିଲାଣି, କିନ୍ତୁ କେତେକ ଭୟାକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ଗାତରୁ ମୁହଁ ବାହାର କରି ପୁଣି ଗାତରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇଲାଭଳି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।

ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃତ୍ୱ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହଟାଇବାକୁ ଛିର କରିଥିଲେ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ କରିବାକୁ ଛିର କରି କେନ୍ଦ୍ରର ଗୃହବିଭାଗ ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଓମ୍.ମେହେଟା, ଓ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ନବନିଯୁକ୍ତ ପରାମର୍ଶଦାତା ରାମକୃଷ୍ଣାୟା ପ୍ରମୁଖ ହଠାତ୍ ଡିସେମ୍ବର ତା ୧୨ରିଖରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ବିମାନଘାଟିରେ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହିବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡ଼େଙ୍କାନାଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅଧାବାତିଲ କରି ଭୁବନେଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ଏକ ଅଶୋଭନୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ଯବନିକା ପତନ ହେଲା ।

ଏହି ନାଟକରେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲି । ଯେଉଁଦିନଠୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ ଉପରେ ରାଜନୈତିକ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ, ସେହିଦିନଠୁ ମୁଁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜି ନେଇଥିଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିପାଇଁ ଏହି ଚାଲେଞ୍ଜିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ସମୟ ଲାଗିଲା ।

ଏହାପୁଣି ଘଟେ

ଏଇଠି ଏକ ମଜ୍ଜାକଥା କହିଦିଏ । ଡିସେମ୍ବର ତା ୧୨ରିଖ ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଜିଅନୁସାରେ ବିଛାମାସର ଶେଷଦିନ । ଏହାର ଦୁଇତିନି ମାସ ଆଗରୁ ଜଣେ ସରୁ ଅବୁତାନୟକ ପୋଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ ସେଥିରେ ଲେଖା ଅଛି,

“ବିଛା ମାସରେ ହେବ ଇଚ୍ଛାପୂରଣ”

ଏକଥାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ଅଜ୍ଞାରେ କେବଳ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ - ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ରଜ ମୋହନ ମହାନ୍ତି - କହିଥିଲି କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ଆମେ ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ସହମତ ହୋଇଥିଲୁ । ନଭେମ୍ବର ଅଧା ପରେ ବିଛା ମାସ ପ୍ରବେଶ କରେ, ତେଣୁ ଦେଖାହେଲେ ସେମାନେ ମୋତେ ପଚାରୁଥାନ୍ତି, “କାହିଁ

ବିଛା ମାସ ଓ ହେଲା, ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେଉଛି କେଉଁଠୁ ?” ଏହି ଥିବା ପରିହାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଛା ମାସ ବିଦାୟ ନେଲାବେଳକୁ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେଲା ।

ସେହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଏହି ସହ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ପୋଥିରେ ଲେଖାଥିଲା,

“ ସବୁ ସହିବି, ଗର୍ବ ନସହିବି

ପ୍ରହାର କଲେ ମୁଁ ମାନ୍ଦ୍ରକେ ବସାଇବି ”

ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କଥା ଉଦ୍ଧାର କରି ସହ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଦୁନିଆରେ ମୋ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିବେ, କିନ୍ତୁ କାହାର ଗର୍ବ ସହିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରେ, ତେବେ ସେ ଉଚ୍ଚର କ୍ଷତି କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜ ମାନ୍ଦ୍ରକରେ ତାଙ୍କୁ ବସାନ୍ତି ।

ଏସବୁ କଥାର ଗୁରୁତ୍ବ ଥାଉ ବା ନଥାଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନନାୟକଙ୍କର ଏହା ଭୂଷଣ ହେବା ଉଚିତ । ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନରେ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ ପରିଣତି କଣ ହୁଏ, ତାହା ଜରୋରୀ କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭୌତିକକୁ ହୋଇଛି, ଛୋଟିଆ ପରିଧିମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଘଟିଛି ।

ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ କହିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଛି । ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନରେ ସବୁବେଳେ ଚାଲେଞ୍ଜି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ନିଜ ଆତ୍ମ କାହାର କ୍ଷତି କରିବାରେ କେବେହେଲେ ଚିନ୍ତା ବି କରି ନାହିଁ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଘୃଣା କରେ, ବିରୋଧକରେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟକାରୀଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଘୃଣା କରେନା । ଏହା ମୋର ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ, ବ୍ରତ । ସେହି ଚାଲେଞ୍ଜିର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବାବେଳେ ସ୍ୱଭାବତଃ କାହାର କ୍ଷତି ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଣୋଦିତ ନୁହେଁ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନର ଜିନ୍ଦିଗିନ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ହେଲା ଓ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମୋ ଉପରୁ ଦଳର ସସ୍ପେନସନ୍ ଅର୍ଡର ଉଠିନଥାଏ, ତେଣୁ ବିନାୟକବାବୁ ଚାହିଁଥିଲେ ହେଁ ମୋତେ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ସାମିଲ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବରଂ ସେକ୍ରେଟେରୀଏଟରେ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ କେଉଁ ବଡ଼ ରୁମରେ ବସିବି, ତାହା ଆଉ କାହାକୁ ନ ଦେଇ ତାଲାପକାଇ ରଖିଲେ ।

୧୯୭୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ହେଲା, ସେତେବେଳକୁ ମୋ ଉପରେ ହୋଇଥିବା ଦଳୀୟ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନରେ କଂଗ୍ରେସର ଶୋଚନୀୟ ପରାଜୟ ହେବାରୁ ନୂତନ କେନ୍ଦ୍ରସରକାର ଓଡ଼ିଶାସମେତ କଂଗ୍ରେସ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ସରକାର ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ । ଫଳରେ ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ କ୍ଷମତାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଏହିପରି ସାରା ଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ରାଜନୈତିକଚିତ୍ର ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳିଗଲା ।

ଜରୋରୀ କାଳର ଅବସାନ ଓ କଂଗ୍ରେସର ପରାଜୟ

ଯଦିଓ ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନ ଜରୋରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ସଂଶୋଧନ କରି ଲୋକସଭାର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଛଅବର୍ଷକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଥିଲା, ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀ ଛଅବର୍ଷ ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ମନରେ ସ୍ଥିରକଲେ । ଏହା ପଛରେ ଦୁଇଟି କାରଣ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଯେ ଯେତେ ଡେରି ହେଉଥାଏ, ଲୋକେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧୀ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥାଏ କାରଣ ସେମାନଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ନାଗରିକ ଅଧିକାର ଉପରେ କଟକଣା ଅସହ୍ୟ ଲାଗୁଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ଏକ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ଶାସନ ଚାଲିଛି । ଶାସକମାନେ ମଧ୍ୟ ବେଳକୁ ବେଳ ଦାୟିତ୍ବହୀନ ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତି ଓ ପ୍ରତିହିଂସାମୂଳକ ଆଚରଣ ଓ ଦୁର୍ନୀତିର ସ୍ରୋତ ଲୋକଙ୍କୁ ଅତିଷ୍ଠ କରି ଦେଉଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପୁତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରେ ସଂବିଧାନ ବହିର୍ଭୂତ ଅଧିକାରୀ (Extra - Constitutional Authority) ସାଜିଥାଆନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କର ହୁକୁମ ମାନୁଥାଆନ୍ତି ଓ ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଚତୁରତାର ସେତୁ ବାନ୍ଧିଥାଆନ୍ତି । ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଦରବାରରେ କିଛି ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷୀ ଯୁବକଂଗ୍ରେସ ଯୁବକ ଭିଡ଼କମାଇ ପୁରୁଣା କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇଥାଆନ୍ତି ଓ ଭୟରେ

ନ ଜହ୍ନିଲେ ମଧ୍ୟ ସଂଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ସେମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଶୀଳ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଭୟ ଓ ଖୋସାମତ ରାଜନୀତି କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କୁ ଘାରିଥାଏ ।

ଏହି ମମୟରେ ଯୁବକ ଗାନ୍ଧୀ ଆବଶ୍ୟକ ଭଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ନିନ୍ଦୋଚି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ପରିବାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ସହରମାନଙ୍କରେ ଝୋପଡ଼ାବାସୀଙ୍କୁ ନିହେତକରି ସହରକୁ ସ୍ଥାନ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଦୂଷରୋପଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକେ ଓ ଶାସକବର୍ଗ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱର ସହିତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ବିଶେଷତଃ ଉତ୍ତର ଲାହରରେ ଓ ଦିଲ୍ଲୀ ସହରରେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହାନ୍ତରୀୟ ଶେଷରେ ଜୋର କବରଦଣ୍ଡି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଦିଲ୍ଲୀରେ ପୋଲିସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ବସି ଲାଙ୍ଗିବା (Slum clearance), ବୁଝାଇ ସୁଖାତ ପରିବାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମରିଚକ୍ଷେ କିଛି ପରିମାଣରେ କବରଦଣ୍ଡି ଅସୋପତାର କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ତତକ୍ଷଣାତ ଲୋକଙ୍କୁ ଶାସନଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦେଲା ।

କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ଓ ସଂବାଦପତ୍ର ଉପରେ କଟକଣା ଥିବାରୁ ଏସବୁ ତମନ ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଦାରେ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଉଥିଲେ ହେଁ ଗୁଳକ ଆକାରରେ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପିଲା ଓ ଅତିରଂଜିତ ଗୁଳକକୁ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ସହକରେ ଚିଣ୍ଟାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବାର ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ହେଲା ଯେ ଜେଲ ଓ କରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ ବିରୋଧୀଦଳମାନେ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ଜେଲରେ ଅସ୍ଥିତି ଓ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ମନୋବଳ ତୁଟିଯାଇଛି । ହଠାତ୍ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଡାକରା ଦେଲେ ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ନିର୍ବାଚନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଅବସ୍ଥାର ସୁଯୋଗ ନେଲେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଲାଭ ହୋଇପାରେ । ବେଶୀ ବିଳମ୍ବ କଲେ ଅସନ୍ତୋଷ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ବିରୋଧୀଦଳମାନେ ଏକାଠି ହେବାର ଉତ୍ସାହନା ବଢ଼ିଯିବ ।

ଏହିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ୧୯୭୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ସ୍ଥିର କଲେ ଓ ଲୋକସଭା ଡାକିଦେଲେ । ସବୁପ୍ରକାର ରାଜନୈତିକ କଟକଣା ହଟାଇନେଇ ବାକି ଯେତେଜଣ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଜେଲରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କଲେ । ଜେଲରେ ରହି ଭୟଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାପୂର୍ବରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ନିରୋଳା ଏକ ବଂଶଳୀକୁ ଜେଲରେ ପରିଣତ କରି ତାଙ୍କୁ

ବହିର୍ଜଗତରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖାଯାଇଥିବାରୁ ସେ ଭୟଙ୍କର ରୁଗ୍‌ଣ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଦ୍ରାଶୟ ଅବଳ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚିକିତ୍ସିତ ହେଉଥାଆନ୍ତି ।

ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଉଠିଗଲା ପରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଇଞ୍ଜିତରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆ ମୋ ଉପରୁ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ ଶାସ୍ତି ଆଦେଶ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ଯେଉଁ ନୟିନୀ ଶତପଥୀ ଜରୁରୀକାଳୀନ ଅବସ୍ଥାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥାଇ ସର୍ବାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲାଭ ଉଠାଇଥିଲେ, ନିଜର ରାଜନୈତିକ ବିରୋଧୀମାନଙ୍କୁ ତଳିତଳାନ୍ତ କରିବାକୁ ପଛାଇ ନଥିଲେ, ହଠାତ୍ ସେ ଜଗଜୀବନ ରାମ ଓ ବହୁଶ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ବିରୋଧୀ ଜନତା ଦଳ ସହଯୋଗରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିଲେ । ପୁଣି ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଦେବକାନ୍ତ ବରୁଆ ଶ୍ରୀମତୀ ଶତପଥୀଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ମତେ କଂଗ୍ରେସରୁ ନିଲମ୍ବିତ କରିଥିଲେ, ଘଟଣାକ୍ରମେ ସେ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି କଂଗ୍ରେସ (ବି) ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇ ମୋର ନିକଟତର ହେଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ଼ି ସଭାପତି ଥିବାରୁ କଂଗ୍ରେସ (ବି) ବୋଲି ଜୁହାଯାଉଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି କଂଗ୍ରେସକୁ, କଂଗ୍ରେସ (ସ) ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦିଆଗଲା ।

ହଠାତ୍ ସସ୍ପେନ୍ସନ ଆଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର

ଏଇଠି ମୋ କଥାଟା କହିନେବା ଉଚିତ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଲୋକସଭା ଭଙ୍ଗ କରି ଯେତେବେଳେ ୧୯୭୭ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୮ତାରିଖ ସଞ୍ଚାହରେ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଘୋଷଣା କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ କଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସରେ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ମୋତେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇଁ ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ବହିଷ୍କାର କରାଯାଇଥାଏ । ସେ ଭାବିଲେ ହେଉ ବା କିଏ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ହେଉ, ମୋର ବହିଷ୍କାର ହଟାଇ ନିର୍ବାଚନରେ ସାହାଯ୍ୟ ନେବାପାଇଁ ଚିନ୍ତାକଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଫୋନକରି (ବୋଧହୁଏ ଜାନୁଆରୀ ତା ୧୮ରିଖ, ୧୯୭୭) କହିଲେ ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଖବର ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ତରୁତ ଭେଟନ୍ତୁ । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଇ ତିନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଧାବନ ଆଆନ୍ତି ତାଙ୍କର ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସେକ୍ରେଟାରୀ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚି ଶ୍ରୀ ଧାବନଙ୍କୁ ଫୋନରେ ଜଣାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ମୋତେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାସ ଭବନକୁ ଆସିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ଶ୍ରୀ ଧାବନ କହିଲେ ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବୁଝିଲେଣି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଛି, ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ ଶାସ୍ତିବିଧାନ ତୁରନ୍ତ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଉଛି । ଆପଣ ଚିକିତ୍ସ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ

ବରୁଆଙ୍କୁ ଭେଟନ୍ତୁ । ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କର ହାତ ଥିବାରୁ ମୁଁ ନାରାଜ ହେବାର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଇଲି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ କହିଲେ ଯେ ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଦରକାର ?

ଶ୍ରୀ ଧାବନ ବସିଥିବା କକ୍ଷର ପାର୍ଶ୍ବକକ୍ଷରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ବସି ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ମୋତେ ସେ ନେଇଗଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ ଯେ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ବରୁଆଙ୍କ ସହିତ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସରିଛି, ଆପଣ ଟିକଏ ତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଯାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ଟିକିଏ ପଛାଇବାର ହାବଭାବ ଦେଖାଇବାରୁ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲେ ଯେ ଯାହାହେଲେ ବି ସେ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି, ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଠିକ୍ ହେବ । ତାଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ତତ୍ପର ଦିନ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କୁ ଭେଟିଲି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଓ କଂଗ୍ରେସ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ରାଜୁ ବସିଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ରାଜ୍ୟସଭା ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ସେ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ବରୁଆଙ୍କ ସହିତ କଥା ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ରେ ସେ କହିଲେ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ଉପରୁ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ହଟାଇନେବାକୁ ଛିର ହୋଇଛି । ଅସ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଉଠାଇ ନିଆଯିବ । ଏକଥା କହିବାମାତ୍ରେ ମୁଁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲି “ ଆପଣଙ୍କ ମଜ୍ଜି ” । ଏଥିରେ ସେ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ ଯେ, “ ଆମେ ଯଦି ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ନ ଉଠାଉ ? ” ମୁଁ ରାଗିଯାଇ କହିଲି ଯେ “ମୁଁ ଆଦୌ ପରବାଏ କରେନା” । ଏହାକହି ପଳାଇ ଆସିବାକୁ ବସିଲି । କଥାଟା ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି କାଣି କଂଗ୍ରେସ ସାଧାରଣ ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀ ରାଜୁ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ଶ୍ରୀ ବରୁଆ ଓ ମୋ ମଝିରେ ଠିଆହାଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୋତେ ଶାନ୍ତ କରିବାଉଳି କହିଲେ ଯେ ତୁରନ୍ତ ବହିଷ୍କାର ଆଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରାଯାଉଛି, ଆପଣ ଏତେ ରାଗିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସତକୁ ସତ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀ ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ କଂଗ୍ରେସରୁ ବହିଷ୍କାର ଆଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଭୁବନେଶ୍ବର ଠିକଣାରେ ଶ୍ରୀ ବରୁଆଙ୍କ ତାରବାର୍ତ୍ତା ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲା ।

ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ବରୁଆଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଅତି ନ୍ୟୂନଭାବ ଥିଲା କାରଣ ସେ ସବୁବେଳେ ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ନୟନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ କଥାରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦ୍ବେଷ ରଖୁଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠତା ହୋଇଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜନ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ (ସ)ର ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହୋଇ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିଲି, ସେତେବେଳେ ସେ ବହୁ ସମୟ ମୋ ବସାକୁ ଆସୁଥିଲେ କାରଣ ସେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ (ସ)ରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜିତ ହୋଇ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଇନ୍ଦିରା କଂଗ୍ରେସ ଗଠିତ ହେଲା ଓ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ଼ୀ (ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର

ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଜରୁରୀକାଳିନ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳରେ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ)ଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆମର କଂଗ୍ରେସ (ସ) । ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଜନତା ପାର୍ଟି ସରକାର ବେଳେ ଆମେଥିବା କଂଗ୍ରେସ (ସ) ବିରୋଧୀ ଦଳରେ ଥିଲେ ହେଁ ଆମ କଂଗ୍ରେସ (ସ)ରେ ପାଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟା ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ୧୯୮୦ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ଥିତି ବଦଳିଗଲା ଓ ଇନ୍ଦିରା କଂଗ୍ରେସ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ହୋଇ ଶାସନ କ୍ଷମତା ହାତକୁ ନେଲେ । ଇନ୍ଦିରା କଂଗ୍ରେସକୁ ଲୋକେ କଂଗ୍ରେସ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ।

୧୯୭୭ ପାଲିଆମେଣ୍ଟ ନିର୍ବାଚନରେ ବିରୋଧୀ ଦଳ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ହୋଇ ଶାସନ କ୍ଷମତା, କେନ୍ଦ୍ରରେ ହାସଲକଲେ । ତା'ପରେ ପରେ କଂଗ୍ରେସ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇ ଜନତାଦଳ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଲେ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ବିରୋଧୀ ଦଳମାନେ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଥିଲେ ହେଁ ଏକ ମିଳିତ ସରକାର ଗଢ଼ିଥିଲେ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଓ ଜିନ୍ଦ୍ ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ଏକାଠିହୋଇ ଏକ ଦଳ ଗଢ଼ିଲେ, ଯାହାର ନାମ ଜନତା ପାର୍ଟି ଦିଆଗଲା । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଜନତା ପାର୍ଟି ଭାରତୀୟ ରାଜନୈତିକ ରାଶାଞ୍ଚଳରେ ଏକ ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତି ହିସାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ।

୧୯୭୭ ସାଲରେ ଲୋକସଭା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ହେଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ସର୍ବତ୍ର କଂଗ୍ରେସର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହେଲା । ନିର୍ବାଚନ ପୂର୍ବରୁ କଂଗ୍ରେସର ତୁଙ୍ଗନେତା ଶ୍ରୀ ଜଗଜୀବନ ରାମ, ହେମବତି ନନ୍ଦନ ବହୁଗୁଣା ପ୍ରମୁଖ ଜାତୀୟ ନେତା ଏବଂ ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ସମେତ ବହୁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ନେତା କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ଅଲଗା ହୋଇ ଏକ ନୂତନ ଦଳ ଗଠନ କଲେ, ଯାହାକୁ ସି.ଏଫ୍.ଡି. କୁହାଗଲା । କଂଗ୍ରେସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ବେଳର ଅସନ୍ତୋଷକୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସଂଗଠନ କଂଗ୍ରେସ (ଯାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ମୋରାରଜୀ ଦେଶାଇ), ବାମପନ୍ଥୀ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପନ୍ଥୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ, ଜନସଂଘ, ତରଣ ସିଂହଙ୍କ ଲୋକଦଳ ଏବଂ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ମିଳିତ ରାଜନୈତିକ ମଂଚ ଗଠନ କରି ସଂଗଠିତ ରୂପ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ତାହାସହିତ ଜଗଜୀବନ ବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବହୁ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଯୋଗଦେଲେ । ଏହାଫଳରେ ଏହି ବିରୋଧୀ ଦଳର ମିଳିତ ସାମୁଖ୍ୟ ଲୋକସଭାରେ ଦୁଇତୃତୀୟାଂଶରୁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନରେ ବିଜୟୀ ହୋଇ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସରକାର ଗଠନକଲେ । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଘୋର ପରାଜୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ଏବଂ ଏପରିକି ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଜନିତ କୁହୁଲୁଥିବା ନିଆଁର ସେ ନିଜେ ଶିକାର ହେଲେ, ତାହା କେହି ଭାବି ନଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ମିଳିତଦଳ ମଧ୍ୟ ଲୋକସଭାରେ ବହୁମତ ପାଇଲା ଏବଂ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ରବି ରାୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ପରିବାରକଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ସମରେନ୍ଦ୍ର କୁଞ୍ଜୁ ବୈଦେଶିକ ରାଷ୍ଟ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ।

ଏହି ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ସାରା ଦେଶରେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କର ମନୋବଳ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା । କ୍ଷମତାର ବାହାରେ ରହି ବିରୋଧୀଦଳ ହିସାବରେ ରାଜନୀତିକ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ କାମ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନଥିଲା । ଏତିକିବେଳେ ଜନତା ସରକାର ସ୍ଥିର କଲେଯେ ଯେଉଁ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ କଂଗ୍ରେସର ସରକାର ଥିଲା, ଅଥଚ ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ମୋଟ ଭୋଟ ସଂଖ୍ୟାର ଅଧାରୁ କମ ଭୋଟ ପାଇଥିଲେ, ସେ ରାଜ୍ୟର ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇ ବିଧାନସଭାପାଇଁ ପୁନଃ ନିର୍ବାଚନ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ହେଲା ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇଛି, ତେଣୁ ଶାସନ କରିବାର ଅଧିକାର ତାଙ୍କର ନାହିଁ ।

ଏହା କରିବାକୁ ହେଲେ ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ହେଉଛି ସଂବିଧାନର ୩୫୬ ଧାରା ଅନୁସାରେ ସରକାର ଓ ବିଧାନସଭାକୁ ଭଙ୍ଗକରି ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ କରାଇବା । ଏହା ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଏକ ଖରାପ ପରମ୍ପରା ଥିଲା, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ବିଜୟ ଗର୍ବରେ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ୧୯୮୦ ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ପୁନର୍ବାର ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ବହୁମତ ଲାଭକରି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶାସନ ଅଧିକାରିଣୀ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ମଧ୍ୟ ଜନତା ଶାସିତ ସରକାରମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ନିର୍ବାଚନ କରାଇଲେ ଓ ସେହି ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳକୁ ଶାସନ ଗାଦିକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ବିଧାନକୁ ମୋଡ଼ି ନିଜର ବା ଦଳର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ଗାତ ଖୋଲି ଆଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି ଗାତରେ ପଡ଼ିଆଆନ୍ତି । ୧୯୭୭ରେ ଜନତା ସରକାର ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକଲେ ସେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଏହାକୁ ରୋକିବାକୁ ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ସେଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେନାହିଁ । ତେଣୁ ୧୯୮୦ରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ ଯେସାକୁ ତେସା ନୀତି ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲେନାହିଁ । ମୋ ବିଚାରରେ ଏପରିକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବିଧାନ ବିରୋଧୀ ଏବଂ ବହୁ ସଭା ସମିତି ଓ ସେମିନାରରେ ମୁଁ ଏହାର କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରିଛି । ନିଜର ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ସମ୍ବିଧାନକୁ ହତ୍ୟା କରାଗଲା ।

୧୯୯୪ ସାଲ ଆରମ୍ଭରେ ରାଜସ୍ଥାନ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶର ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟି ସରକାର ଭଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ସୁପ୍ରିମ କୋର୍ଟର ସାମ୍ବିଧାନିକ ବେଞ୍ଚ ଯେଉଁ ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରେ କେତେକ ସାମ୍ବିଧାନିକ ନୀତି (୩୫୬ ଧାରା ବିଷୟରେ) ବୟାନ କରିଛନ୍ତି । ତାହାଫଳରେ ୧୯୭୭ ଓ ୧୯୮୦ ସାଲର ଉପରାଜିଶ୍ରୁତ ବିକୃତ ପରମ୍ପରାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଭାବିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନେ ସମୟେ ସମୟେ ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ଭୁଲ ପରମ୍ପରା ଅନୁସରଣ କଲେ, କି ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମୀ ହିନ୍ଦୁ, ତାହା ଭାରତଦାସୀ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ଘଟଣାରେ ଭୋଗିଲେ ।

ତେଣୁ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ବିଧାନସଭାପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ବିନାୟକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚାରିମାସିଆ ସରକାରଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦିଆଗଲା ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଶାସନ ଜାରିକରି । ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାକୁ ପୁନର୍ବାର ଧର୍ମଶାଳାରୁ ପ୍ରାର୍ଥା ହେଲି ଏବଂ ଅଳ୍ପ ଭୋଟ ବ୍ୟବଧାନରେ ପରାଜିତ ହେଲି ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ଆଖି ଖୋଲିଦେଲା । ସମ୍ବଲର ଘୋର ଅଭାବ ଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ମୋତେ ଓ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ମାତ୍ର ସାତ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ସାତହଜାର ଟଙ୍କା ମିଶାଇ ମୋଟ ପଚାଶ ବା ଛବିଶହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚକଲି । ଦିରୋଧୀ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଳନାରେ ଏହା ସାମାନ୍ୟ । ତାହାଛଡ଼ା କେତେକ ସ୍ଥାନୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର କେତେକ କଂଗ୍ରେସ ନେତାଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ମୋର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମୋ ପରାଜୟର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ନୁହେଁ ।

ଅସଲ କଥା ହେଲା ମୁଁ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରାର୍ଥୀ ଥିଲି । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତି ହେତୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଲୋକେ ସ୍ଥିର କରିସାରିଥିଲେ । ଭାବିଥିଲି ଯେ ମୁଁ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ବିରୋଧୀ ଯୋଗୁଁ ଅପବାଦର ଛିଟିକା ମୋତେ ବେଶି ବାଧକ ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ସେ କଥା ବିଚାର କଲେନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବା ସହିତ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତି ଦେଲେ । ଲୋକେ ଆହୁରି ଚାଲାଖ, ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଖେଇ ଦେଲେ ।

ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା ଦେଖାଗଲା । ହରିଜନ ଓ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀ ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବେ ଧର୍ମଶାଳାରେ ଆମକୁ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ଦଳ ହିସାବରେ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଇନ୍ଦିରାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମର୍ଥକ ହିସାବରେ ଆମକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ କଂଗ୍ରେସକୁ ସମର୍ଥନ ନକରି

ଲୋକ ସ୍ରୋତରେ ଜନତା ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର କୌଣସି ନିର୍ବାଚନୀ ଗୁରୁତ୍ବ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ପରାଜିତ ହେଲି ।

କଂଗ୍ରେସର ଯେତେବେଳେ ବିଭାଜନ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମୋ ଭଲ ବହୁଲୋକ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ନ ରହି କାହିଁକି ଅନ୍ୟ କଂଗ୍ରେସରେ ରହିଲୁ, ଏହାର ଅନେକ କାରଣ ଥିଲା । ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଲା ଯେଉଁମାନେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ବା ଜରୁରୀ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ କଂଗ୍ରେସର ଘୋର ପରାଜୟ ହେଲା, ପରେ ଅନୁଭବ କଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଦାୟୀକରି ନେତୃତ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା କଥା କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅନୁଗତମାନେ ଏହା କରାଇବାକୁ ଚାହଁଲେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ଼ି ଓ ଡ଼ା.ବି. ଚନ୍ଦ୍ରାନ ନେତୃତ୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାହଁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜନତା ସରକାର ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କ କୋହଳ ମନୋଭାବ ବହୁ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରୁଥିଲା । ଫଳରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଭାଜନ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ଯେ ସଫଳ ନେତୃତ୍ବ ଦେଇପାରିବେ, ଏଥିରେ ମୋର ଆସ୍ଥା ହେଉନାଥାଏ, କାରଣ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ବିରୋଧ କରିବାରେ ସାହସ ଦେଖାଇ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆମଭଳି ଲୋକ ଯେଉଁମାନେ ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲୁ, ସେମାନଙ୍କର ଗତ୍ୟନ୍ତର ନଥିଲା ।

ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଆତ୍ମବିଶ୍ବାସ ଫେରି ଆସିଲା । ଲୋକସଭା ପରାଜୟ ପରେ ସେ ବହୁତ ଦୂର୍ବଳ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ କିଛିଦିନ ତୁପ୍ତଚାପ୍ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅବିବେକୀ ଭାବରେ ଜନତାପାର୍ଟି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରୋଶ ସୁଝାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଏହାକୁ ଏକ ଚାଲେଞ୍ଜି ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସଭାମାନଙ୍କରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ସେ ହିଁ ଦେଶର ଏକମାତ୍ର ବିରୋଧୀ ଶକ୍ତି । ପରିବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ ହେଲା । ଜରୋରୀ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମର୍ଥନ କରି ବକ୍ତୃତା ନ ଦେଲେ ହେଁ ସମୟେ ସମୟେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀ କହିଲେ ଯେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେପରି ଅବସ୍ଥା ଆସିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ସହମତ ହେବେ ଯେ ସେ ଅଭୂତ ସାହସୀ ନେତ୍ରୀ ଓ ଯେ କୌଣସି ଚାଲେଞ୍ଜର ସେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସଫଳତାର ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛି ଚାରିତ୍ରିକ ଦୃଢ଼ତା ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରେଡ଼ିଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଥିବା କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଚକ୍ଷୁରେ ଦୂର୍ବଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ଏକ ବିକଳ ନେତୃତ୍ବ ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ଫଳରେ କର୍ଣ୍ଣାଟକର ତତ୍କାଳୀନ କଂଗ୍ରେସ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଦେବରାଜ ଅର୍ସଙ୍କୁ

ରେଡ଼ି କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି କରିବାକୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲା । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ । ଅନୁରୂପ, ସଂଖ୍ୟା ଲଘୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଓ ହରିଜନ ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ନେଇ କର୍ଣ୍ଣାଟକ କଂଗ୍ରେସକୁ ସେ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁ ଲୋକହିତକାର କାମକରି ଜନପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଶ୍ରୀମତୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସହିତ ବରାବର ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା ପାଇଁ ସାଧାରଣ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ମାନିତ ଥିଲେ ।

ବାଙ୍ଗାଲୋରରେ ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଅଧିବେଶନ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗ୍ଲାସ ହାଉସ ବା କାଚ ନିର୍ମିତ ହଲରେ ହେଲା ଓ ଶ୍ରୀ ଦେବରାଜ ଅର୍ସଙ୍କୁ ସଭାପତି କରାଗଲା । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଆମେ ଥିବା ଦଳର ନାମ କଂଗ୍ରେସ (ସ) ବା କଂଗ୍ରେସ (ସମାଜବାଦୀ) ନାମ କରଣ ହେଲା । ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ନଥିଲେ ହେଁ ସେ ମତେ ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହିସାବରେ ମନୋନୀତ କଲେ । ଏହା ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ଥିଲା, କାରଣ ତାହା ପୂର୍ବରୁ କେହି ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ କଂଗ୍ରେସର ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ହୋଇ ନଥିଲେ ।

ମୋର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟି

ଗୋଟିଏ କଥା ଏଇଠି ଲେଖିବା ଠିକ୍ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ମୋ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋତେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଜାଣିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସାଧାରଣତଃ ଜୀବନରେ କାହାର ଜାଣିଶୁଣି କ୍ଷତି କରିନାହିଁ । ରାଜନୈତିକ ଦୃଢ଼ ମଧ୍ୟରେ ବା ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସାଧାରଣତଃ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସପାତକତା ଆଚରଣ କରୁ ନଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀର ହୁଏତ କ୍ଷତି ଘଟିଛି । କିନ୍ତୁ କ୍ଷତି ଘଟାଇବା କେବେ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା ବା ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଦୁଇଟି ପରାମର୍ଶକୁ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିଆସୁଛି ତାହାହିଁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ । ଏଥିରୁ ପଥବ୍ୟୁତ ନ ହେବାକୁ ସତର୍କତେଷା କରିଛି । କେତେଦୂର ସଫଳ ହୋଇଛି ବା କେତେଦୂର ବିଫଳ ହୋଇଛି, ତାହା ଅନ୍ୟମାନେ ବିଚାର କରିବେ । ତାହାହେଲା ଅନ୍ୟାୟକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିବ, ଘୃଣା କରିବ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଘୃଣା କରିବ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପରାମର୍ଶ ହେଲା, ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବ ତାହା ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପନ୍ଥାରେ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧ୍ୟ ଓ ସାଧନ ମହତ ହେବ, ଯାହାକୁ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଭାଷାରେ କୁହାଯାଏ ଓ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବରାବର କହିଛନ୍ତି Means and Ends are convertible terms. ମୁଁ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ପୂଜାରୀ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ନୀତିର ପୂଜାରୀ । ସେଇଥିପାଇଁ କୃଷକ ଓ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବରାବର ଏହି ନୀତିକୁ ଅନୁସରଣ କରିଆସିଛି । ଭଗବାନ ଅନେକାଂଶରେ ସଫଳତା ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଏହାସତ୍ତ୍ୱେ କଂଗ୍ରେସ ବା ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ଥିଲାବେଳେ ସେ ଦଳର ପ୍ରାଦେଶିକ ନେତୃତ୍ୱ ମୋତେ ବରାବର ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାରେ ଦେଖୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ମୁଁ ଭାରି ଚାଲାଖ ଓ ଧୃତ, ତେଣୁ କାଳେ ମୋର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିପଦ ଆସିବ, ବା ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ଘଟିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ବରାବର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିଆସିଛନ୍ତି, ଦଳରେ ଯେପରି ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ନ ପାଏ, ବା ଦଳ ତରଫରୁ ବିଧାନସଭା ବା ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟକୁ ନଯାଏ । ମୁଁ କାହାର ଦୟାର ପାତ୍ର ହୋଇ କୌଣସି ପଦବୀକୁ ଯିବାକୁ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ବରାବର ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହା ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ବା ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁନା । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଦକ୍ଷତା ଦେଖାଇପାରିବି ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଆହୁରି କିଛି ହିତକରୀ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇ ପାରିବି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ଗତ ଦୁଇ ତିନି ଦଶନ୍ଧି ଧରି ଓଡ଼ିଶାର ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ହାନିମନ୍ୟତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଦାୟ ହେବା ଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ଦଳରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଆସିଛନ୍ତି ।

ଯେଉଁମାନେ ଭାବନ୍ତି ଓ ଭୟ କରନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଚତୁର ବା ଧୂର୍ତ୍ତ, ସେମାନେ ମୋତେ ଥରେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପାଇଁ ନିରନ୍ତର ଚେଷ୍ଟିତ, ଏତିକି କଥା ଖୁବ୍ ହେଲେ କହିହେବ । କିନ୍ତୁ କେବେହେଲେ ବୁଦ୍ଧି ବା ଜ୍ଞାନକୁ ପରର କ୍ଷତିକରିବାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିନାହିଁ । ସାଲିସହାନ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମରେ ମୁଁ ଅଗାଧ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ତେଣୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ଯଦି ପରାସ୍ତ ହେଲା, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଚତୁର ବୋଲି ନୁହେଁ । ମୁଁ ନ୍ୟାୟପଥରେ ଥାଏ ଓ ମୋର ସେଥିପାଇଁ ଏକ ନିଷ୍ପ ଏକାଗ୍ରତା ଥାଏ, ଏହାହିଁ ମୋର ସଂପଦ । ସେହି ସ୍ତରରେ ଯେଉଁମାନେ ମୋ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବେ, ତାହାହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଜୟ ପରାଜୟ ଜଣାପଡ଼ିବ ।

ଉପରେ ଯାହା ଲେଖିଲି - ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶେଷ ଜୀବନରେ ଲେଖୁଛି - କୌଣସି ଅହଂଭାବ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ନୁହେଁ । ଜୀବନରେ ଏକ ଅବଶୋଷ ଓ ଅଯୋଗ୍ୟତା ଜଣାଇବାପାଇଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ରାଜନୀତିରେ ଆଦୌ ଉଚ୍ଚ ଅଭିଳାଷ ରଖୁନାହିଁ ବା ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ରାଜନୀତିପାଇଁ ମୁଁ ବା ମୋଭଳି ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ବା ସାଧାରଣ କର୍ମୀ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୋଗ୍ୟ, ଏକଥା ମୁଁ ଭଲଭାବେ ଜାଣେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗତ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲା ପ୍ରାୟତଃ ଦଳୀୟ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ନ ରହି କୃଷକ ଓ ପରିବେଶ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ନିମଜ୍ଜୀତ ଅଛି । ରାଜନୀତିରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଆଗ୍ରହ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଦଳୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଲବ୍ଧପତ୍ର ହେବାକୁ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ।

କ୍ଷମତା ରାଜନୀତିରେ ସଫଳତାପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ଆଜିକାଲି
 ଦେଖାଯାଉଛି, ସେ ସବୁ ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ ମୁଁ ନଥିଲି ବା ହେବାକୁ ଚାହେଁନା ।
 ସମାଜରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ମୁଁ ବେଶୀ ବିଶ୍ୱାସୀ । ମୋ ଦ୍ୱାରା ଯେତିକି
 ସମ୍ଭବ ମୁଁ କରୁଛି । ଯେତେ ଲୋକ କୌଣସି ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ
 ଘଟାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ତିନୋଟି ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମୋର
 ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ଜାଣୁଛି । ତାହାହେଲା ସ୍ୱପ୍ନ, ସଂକଳ୍ପ ଓ ସାଧନା । ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଠିକଣା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ହେବ, ତାହା ହାସଲ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ
 ହେବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ଏକାଗ୍ରତା ସାଧନା ଓ ତ୍ୟାଗ ଦରକାର
 ଏଥିପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବାକୁ ହେବ । ନେତୃତ୍ୱପାଇଁ ଏହାସତ୍ୟ, କାତିର ଅଭ୍ୟୁଦ୍ଧାନ ପାଇଁ
 ଏହା ସତ୍ୟ, ସମାଜରେ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଗୁଣର
 ଅଧିକାରୀ ଯିଏ ଯେତେ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ହେବ, ସିଏ ସେତେ ପରିମାଣରେ
 ସଫଳତାର ସିଡ଼ିରେ ଉଠିପାରିବ ।

